

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_184304

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. S29A.1
V41R

Accession No. P. G. 31807

Author वेद .

Title ऋग्वेद संहिता . ed. by श्रीपाद शर्मा

This book should be returned on or before the date last marked below.

ऋग्वेद-संहिता ।

Hindi Library

NO. 12

महाराष्ट्रीयानेकवैदिकानां साहाय्येन विविधप्राचीनलिखितपुस्तकपाठानुसारेण च

संशोध्य

भट्टाचार्येण श्रीपादशर्मणा दामोदरभट्टसूनुना
सान्तबलेकरकुलजेन संपादिता ।

— : साहित्य निवेदन : —

(नाथ ऑण्ड कंपनी) जामवाग
हैदराबाद-दक्षिण

सा च

द्वितीयधारम्

औन्धराजधान्यां

स्वीये भारतमुद्रणालये मुद्रयित्वा स्वाध्यायमण्डलद्वारा प्रकाशिता ।

विक्रमीयसंवत् १९९६; शालिवाहनशकः १८६२; ख्रिष्टाब्दः १९४०

मूल्य ६) ६०

मुद्रकः प्रकाशकश्च

वसन्त-श्रीपाद-सातवळेकरः (B.A.)

भारतमुद्रणालयम्, औन्ध-नगरम् (सातारा-प्रदेशे)

ऋग्वेदमुद्रणस्य प्रस्तावः ।

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥

(ऋग्वेदे १०।९.०।९ः वा० यजुर्वेदे ३।१।७ः अथर्ववेदे १९।६।१३)

यस्मादृचो अपातक्षन् यजुर्यस्मादपाकषन् ।
सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखम्
स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः सिदेव संः ॥

(अथर्ववेदे १०।७।२०)

अस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेतद्
यद्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरसः ॥

(बृ० उ० २।४।१०)

वेदानां सर्वाङ्गुण्डरं स्खलनरहितं तिर्दोषं मुद्रणं कर्तव्यमिति विचारोऽस्माकं मनसि चिरकालात्समुत्पन्नः । तदनुसारेणैकदा श्रीमतां औन्धराज्याधिपतीनां श्रीभवानीरायाभिधानां पण्डितप्रतिनिधीनां सकाशे वेदमुद्रणविषयकः प्रस्तावोऽस्माभिः संस्थापितः । तदा तत्रभवद्भिः शुक्लयजुर्वेदसंहिताया मुद्रणार्थं पञ्चसहस्रपरिमिता मुद्राः प्रादायिषत । तेन धनेन शुक्लयजुर्वेदीय-माध्यन्दिन-संहिताया मुद्रणं कृतं, वेदाध्ययनशालानां पुरस्तात् तत्पुस्तकं प्रकाशितं च ।

शुक्लयजुर्वेदप्रकाशनान्तरमीशप्रेरणया श्रीस्वामी-हरिप्रसाद-वैदिकमुनीनां प्रोत्साहनेन डाक्टरेत्युपपदधारिभिः लालचन्द्रामिधैः शोभारामपुत्रैः सखूजाकुलभूषणैः पद्मनदप्रदेशान्तर्गत-सरगोधास्थानीय-शाहुपुरनिवासिभिः, साम्प्रतं हरिद्वारसमीपे ज्वालापुरक्षेत्रे वानप्रस्थाश्रमं स्वीकृत्य निवसन्निवैदिकधर्मावुयायिभिर्द्विसहस्रपरिमिता रौप्यमुद्रा ऋग्वेदमुद्रणार्थं प्रदत्ताः । एतेन दानेन प्रोत्साहितः स्वाध्यायमण्डलस्थप्रबन्धकगणः ऋग्वेदस्य मुद्रणार्थमयतत ।

ऋग्वेदस्यान्तिमं संशोधनं केन कथं वा कर्तव्यमिति चिन्तायां भाष्यान्महाराष्ट्रीयया वेदमूर्तयो घनपाठिनो ब्राह्मणाः पुण्येऽस्मिन् संशोधनकर्मणि स्वाध्यायमण्डलस्य साहाय्यार्थं समागताः । ते वेदमूर्तयः सखारामभट्ट-येड्डकरप्रमुखाः श्रुतिमहोदधयो वेदभास्कराः सर्वथात्र धन्यवादाहार्हाः संमानार्हाश्च । विशेषतया यैः पुण्यमूर्तिभिः ऋग्वेदीयपत्रसंशोधनं व्यवधाति, तेषां पुण्यश्लोकानामेतानि नामधेयानि—

वैदिकाः ।

- १ वेदमूर्तयः सखारामभट्ट-बाळकृष्णभट्ट-येड्डकराः,
वेदाचार्या नृसिंहवाटिकास्थाः ।
- २ वेदमूर्तयो गोविन्दभट्ट-भिकभट्ट-फाटकाः,
वेदाचार्या वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः पुण्यपत्तनस्थाः ।
- ३ वेदमूर्तयः कृष्णभट्ट-रामचन्द्रभट्ट-प्रभुणे,
वेदाचार्या याज्ञिकभूषणाः पुण्यपत्तनीयाः ।
- ४ वेदमूर्तयो बाळभट्ट-वासुदेवभट्ट-माणगांवकराः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापका इचलकरंजीयाः ।
- ५ वेदमूर्तयः शङ्करभट्ट-गङ्गारामभट्ट-कशाळीकराः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः सावन्तवाडीयाः ।
- ६ वेदवाचस्पतयः शास्त्रपद्मानना महादेव-गोपाळभट्ट-पुरोहिताः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः मलकापुरदेशीयाः ।
- ७ वेदमूर्तयः काशीनाथभट्ट-नारायणभट्ट-केळकराः,
वैदिकचूडामणयो वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः साङ्गलीयाः ।
- ८ वेदमूर्तयो गोविन्दभट्ट-रामकृष्णशास्त्री-माण्डवगणे,
वेदपाठशालाध्यापकाः साङ्गलीयाः ।
- ९ वेदमूर्तयो गणेशभट्ट-नारायणभट्ट-आठल्ये,
वेदाचार्या साखर्पेनिवासीया रत्नागिरीयाः ।
- १० वेदमूर्तयः केशवभट्ट-कृष्णभट्ट-दामले,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापका रत्नागिरीयाः ।

शास्त्रिणः ।

११ वेदशास्त्रसम्पन्ना अनन्त-यज्ञेश्वरभट्ट-धूपकरा विद्यालङ्काराः,
विद्याविहारमन्दिरसंस्थापका, मासौल-गोमान्तकीयाः ।

संशोधकाः ।

१२ श्रीयुता नारायण-श्रीपाद-सोनटके,
चिन्तामणि-गणेश-काशीकराः
ति०- सु०- वरदराजशर्माणश्च
वैदिक-संशोधनमण्डलस्थाः, सभाष्ये ऋग्वेदमुद्रणे कृतपरिश्रमाः
पुण्यपत्तनीयाः ।

अध्यापकाः ।

१३ श्रीयुता दत्तात्रेय-गोविन्द-पाध्ये
संस्कृताध्यापकाः पुण्यपत्तनीयाः ।
एते सर्वेऽपि विद्वांसो धन्यवादाहर्हाः । एभिः स्वाध्यायमण्डलस्थैः पण्डितैश्च संशोधित एष ऋग्वेदः पाठकानां पुरस्तात्स्थाप्यते ।

आदर्श-ग्रन्थाः ।

(१) अस्य ऋग्वेदस्य मुद्रणसमये शार्मण्यदेशोज्ज्वलैः पण्डितमोक्षमुल्लरभट्टैः आक्सफोर्डप्रदेशीये यन्त्रालये मुद्रितं ऋग्वेदपुस्तकं अतीवपरिशुद्धं समीचीनतया मुद्रितं चेति प्रमुखतयाऽस्माकमालम्बनीयमासीत् । अस्य पुस्तकस्य प्रथमं द्वितीयं च संस्करणमत्र आदर्शरूपत्वेनास्माभिः स्वीकृतम् ।

(२) सुम्बण्यां निर्णयसागराख्ये यन्त्रालये मुद्रितं वेदशास्त्रज्ञैर्वसुदेव-लक्ष्मण-पणशीकरैः संशोधितं पुस्तकं वैदिक-पाठदृष्ट्या अतीव-शुद्धम् । तत्रैव मुद्रितः पदपाठः कुम्भकोणप्रकाशितः परिशुद्ध एव । तथा च पं० मोक्षमुल्लरभट्टप्रकाशितं युरोपमुद्रितं, ऋग्वेदस्य पदपाठयुतं पुस्तकमपि समीचीनमासीत्, महामहोपाध्यायै राजारामशास्त्री-बोडसैः संशोधितं गणपति-कृष्णाजी-यन्त्रालयमुद्रितं ऋग्वेदपुस्तकं च । मुद्रितेषु ग्रन्थेष्वेत एव ग्रन्थाः समीचीना इत्यस्माभिराहता आसन् ।

(३) लिखितेषु कतिपयेषु काशी-नासीक-त्रयम्बकेश्वर-पुण्यपत्तन-वाई-मिरज-साङ्गली-तुसिहवाटिका-सावन्तवाडी-गोमान्तकादि-स्थानेभ्य आनीतानि वैदिकब्राह्मणैः कुलपरम्परया परिशोधितानि वर्षशतकात्पूर्वं लिखितानि ऋग्वेदस्यातीवशुद्धानि पुस्तकानि सम्प्राप्त-वतामस्माकं ऋग्वेदपरिशोधनरूपं कर्म अतीव सुकरं जातम् । यैरेतानि पुस्तकानि दत्तानि ते सर्वेऽपि धन्यवादाहर्हाः ।

ऋग्वेदस्य मुद्रणसमये पं० मोक्षमुल्लरभट्टमुद्रिते पुस्तके निर्धारिता मन्त्रपाठाः प्रयत्नविशेषेणानेकविदुषां साहाय्येन च निश्चिता इति मत्वाऽस्माभिः प्रथमं तदेव पुस्तकं अन्तिमप्रमाणत्वेन स्वीकृतमासीत् । परन्तु यथा यथा स्वाध्यायमण्डले ऋग्वेदसंशोधनं मुद्रणं च प्रावर्तत, तथा तथा तत्रापि पं० मोक्षमुल्लरीये पुस्तके कतिपयानि स्थलितानि, कतिपये च मुद्रणदोषाः, कतिपयान्यक्षराणि मुद्रणयन्त्रवैषम्यवात्पटितानि च सन्तीति सुस्पष्टमभूत् । पं० मोक्षमुल्लरभट्टस्वीकृतः पाठ ऋग्वेदे सर्वत्र 'इयन्द्र' इत्येवासीत्, परन्तु वैदिकानामभिमतः पाठः सर्वत्र, 'इयन्द्र' इत्येवास्ति, तथा 'मग्ना राजांश्चदिवना' (ऋ० १।१८।१।५) इत्यत्र 'मग्ना' इति पाठस्तैः स्वीकृतः । यथा—

मोक्षमुल्लरपाठः ।

‘ स्यन्द्रा ’

१ महिना रथस्य प्र स्यन्द्रा

(सं० ११९८०१९)

२ ते स्यन्द्रासो नोक्षणो०

(५१५२१३)

३ ते शुभे नरः प्र स्यन्द्राः

(५१५२१८)

४ प्र स्यन्द्रासो धुनीनाम् ।

(५१८७१३)

५ सद्यो यः स्यन्द्रो विषितो०

(६१९२१५)

६ धनं न स्यन्द्रं बहुलम् ।

(१०१४२१५)

‘ मथना ’

१ मथना रजांस्यश्विना वि घोषैः ।

(११९८११५)

शुद्धो वैदिकः पाठः ।

‘ स्पन्द्रा ’

महिना रथस्य प्र स्पन्द्रा

ते स्पन्द्रासो नोक्षणो०

ते शुभे नरः प्र स्पन्द्राः

प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ।

सद्यो यः स्पन्द्रो विषितो०

धनं न स्पन्द्रं बहुलम् ।

‘ मथ्रा ’

मथ्रा रजांस्यश्विना वि घोषैः ।

ऋग्वेदे सर्वत्र शुद्धो वैदिकः पाठः ‘ स्पन्द्र० ’ इत्येव वर्तते, परन्तु पं० मोक्षमुल्लरभट्टैः ‘ स्यन्द्र० ’ इत्येव सर्वत्र स्वीकृतः । ‘ मथ्रा रजांस्यश्विना ’ (ऋ० ११९८११५) इत्यस्य स्थाने ‘ मथ्रा ’ इति पाठस्तैरनुमोदितः । अग्रतो गत्वा ‘ मथ्रा नेमि ’ (ऋ० ८१४६१२३) इत्यत्र च तैः शुद्धः पाठो ‘ मथ्रा ’ इत्येव स्वीकृतः, परन्तु प्रथमं (ऋ० ११९८११५ इत्यत्र) ‘ मथ्रा ’ इति अशुद्धः पाठो रक्षितः । तथाविधपाठस्वीकरणे च प्रमाणानि तैः स्वकीयप्रस्तावनायां वाऽन्यत्र वा कुत्रापि न दत्तानि ।

पं० मोक्षमुल्लरानुयायिभिः पं० ब्लूमफील्डद्वयैः स्वकीये (Vedic Concordance) वैदिकपादानुक्रमणीग्रन्थे मोक्षमुल्लरणामपपाठा एव शुद्धा इति मत्वा स्वीकृताः । पं० विलसनमहोदयैः स्वकीये कोशेऽपि शुद्धम् ‘ स्पन्द्रा ’ इति पाठं दत्त्वा ऋग्वेदे ‘ स्यन्द्रा ’ एव दृश्यत इत्युक्तम् ।

यौरोपीया भट्टमोक्षमुल्लराः, अमेरिका-पातालनिवासिनो भट्टब्लूमफील्डाः, ग्रीवाणाङ्गलकोशकाराः विलसनाः, एते सर्वेऽपि वेदसंशोधनकर्मणि कुशलतयाः कथं नामैवं प्रमायेयुरिति मनस्यस्माकं महान् संदेहः प्रथमं संजातः । सर्वाण्येव वैदिकानां हस्त-लिखितानि, सर्वाणि वैदिकैर्मिश्रितानि च ऋग्वेदपुस्तकानि खल्वैकमत्येन ‘ स्पन्द्र ’ इत्येव पाठमुरीकुर्वन्ति, नैकमपि वैदिकस्य पुस्तकं ‘ स्यन्द्र ’ इति पाठं स्वीकरोतीति पश्यन्तो, नूनं बयं जानीमः ‘ स्यन्द्र ’ इति पाठो न सम्मगिति ।

‘स्पन्द’ इत्यस्य च शुद्धपाठस्य विनिश्चयार्थमस्माभिर्भारतवर्षे आ-काशि-रामेश्वरं विविधेषु नगरेषु निवसद्भ्यः शतादप्यधि-
कैर्भ्यो वेदपाठिभ्यो माननीयब्राह्मणेभ्यः पत्राणि लिखितानि । तेषामध्ययनपरम्परायां कः पाठोऽभिमत इति च पृष्ठास्ते सर्वेऽपि
एकमत्येन ‘स्पन्द’ इत्येव पाठः प्राचीनवैदिकपरम्परामित इत्यत्र न कोऽपि व्युत्क्रमं कर्तुं शक्नोतीत्येवावोचन् । वैदिकानां
पुस्तकेषु वैदिकानां पठनपाठनपरम्परासु च ‘स्पन्द’ इति पाठस्याभावात्, ‘स्पन्द’ इत्यस्य सद्भावाच्च, ‘स्पन्द’ इति
भट्टमोक्षमुल्लादिभिरभिमतः पाठः सर्वथा अशुद्धोऽवैदिकोऽपपाठ इति, नास्त्यत्र सन्देहः । विद्वद्वरिष्ठभट्टमोक्षमुल्लैः कथं नाम
सोऽपपाठः स्वीकृत इतीदानीं नैव ज्ञातुं शक्यते ।

एक एव पाठभेदः ।

ऋग्वेदे वैदिकैः सर्वैरपि वेदपाठिभिरकं एव पदं पाठभेदेन स्वीक्रियते नान्यत्, यत्—

‘ब्रध्नं मँश्चतोर्वरुणस्य बभुं’

इति वा

‘ब्रध्नं माँश्चतोर्वरुणस्य बभुं’

(ऋ० अ० ४४३)

इति वा । पाठद्वयेऽपि ‘मँश्चतोः’ इति पाठो बहुसम्मत इति कृत्वास्माभिः स एव पाठोऽस्मिन् ऋग्वेदे स्वीकृतः । सम्पूर्णे
ऋग्वेदे नान्यः कोऽपि पाठभेदो वर्तते इति सर्ववैदिकैरैकमत्येन मन्यते । वस्तुतस्तु नैवोऽपि पाठभेदः किन्तु कम्पस्यैव सानुनासिकस्य
अकारस्य विवृतसंवृत-भेदेनोच्चारणवैचित्र्यमात्रमिति ।

विस्तरशो विवरणम् ।

अस्मिन् ऋग्वेदे ऋषि-देवता-छन्दांसि कात्यायनीयसर्वानुक्रमणीं शौनकीयबृहदेवतां चानुसृत्य मुश्रितानि । अन्यत्रोल्लिखितानि
ऋषिदैवतादीनि भाष्यकारादिभिः स्वीकृतानि च सर्वाण्यपि परिशिष्टविभागे विस्तरशः प्रदर्शयिष्यामः । अस्मिन्विषये, ऋग्वेदस्य
शाखाभेदादिविषये च यत्किञ्चिदपि विशेषेण द्रष्टव्यं विचारयितव्यं चास्ति, तत्सर्वं वयं ‘ऋग्वेदस्वाध्याय’-नामके ग्रन्थे
विस्तरशो विवृत्तकरिष्यामः ।

सादरं निवेदनम् ।

वैदिकधर्मिणां पुरस्तादेष ऋग्वेदः सादरं समवस्थाप्यते । यावच्छक्यं तावत्संयत्यात्र स्खलनाभावः साधितः । तथापि मानवस्य
स्खलनशीलत्वाद्यदि कुत्रापि केचन प्रमादा भवेयुः, ते ‘पुस्तकं संशोध्यं ऋणिनोऽङ्गवदिति’ न्यायेन संशोध्य संशोध्य,
पाठकैर्निवेदनीयुः । अस्य मुद्रणविषयेऽपि यद्दि किञ्चिदपि विशेषेण सूचनीयं स्यात्, तदपि निवेद्य चानुग्राह्योऽयं स्वाध्यायमण्डलस्थो
जनः सर्वैरपि पाठकप्रवरैरिति सविनयमुक्त्वा विरमामः ।

प्रकाशकाः

श्रीपाद-दामोदरभट्ट-सान्तबलेकर-प्रमुखाः ।

मण्डलानुक्रमणिका ।

१ प्रथमं मण्डलम्	पृष्ठसंख्या	१-१४८
२ द्वितीयं मण्डलम्	,,	१४९-१८४
३ तृतीयं मण्डलम्	,,	१८५-२३२
४ चतुर्थं मण्डलम्	,,	२३३-२७८
५ पञ्चमं मण्डलम्	,,	२७९-३३४
६ षष्ठं मण्डलम्	,,	३३५-३९२
७ सप्तमं मण्डलम्	,,	३९३-४६०
८ अष्टमं मण्डलम्	,,	४६१-५६०
९ नवमं मण्डलम्	,,	५६१-६२६
१० दशमं मण्डलम्	,,	६२७-७६६

अष्टकानुक्रमणिका ।

१ प्रथमोऽष्टकः	पृष्ठसंख्या	१- ९२
२ द्वितीयोऽष्टकः	,,	९२-१९१
३ तृतीयोऽष्टकः	,,	१९१-२८५
४ चतुर्थोऽष्टकः	,,	२८६-३८१
५ पञ्चमोऽष्टकः	,,	३८१-४७८
६ षष्ठोऽष्टकः	,,	४७८-५७६
७ सप्तमोऽष्टकः	,,	५७६-६६५
८ अष्टमोऽष्टकः	,,	६६५-७६६

ऋग्वेदमन्त्राणामृषिदेवता-सूची ।

सूक्तं ।	मन्त्रसंख्या ।	ऋषिः ।	देवता ।	मन्त्रसंख्या ।	सूक्तं ।	मन्त्रसंख्या ।	ऋषिः ।	देवता ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथमं मंडलम् ।					१२	१२	मेधातिथिः काण्वः १-५	अग्निः	५
१	९	मधुच्छंदा	१-९	अग्निः	२			६ निर्मथ्याहव-	
		वैश्वामित्रः						नीयावन्नी	१
२	९	"	१-३	वायुः	३	१३	१३	७-१२ अग्निः	६
			४-६	इन्द्रवायू	३			१ समिद्धोऽग्निः*	१
			७-९	मित्रावरुणौ	३			२ तनूतपात्	१
३	१२	"	१-३	अभिनौ	३			३ नराशंसः	१
			४-६	इन्द्रः	३			४ इळः	१
			७-९	विश्वे देवाः	३			५ बर्हिः	१
			१०-१२	सरस्वती	३			६ देवीर्द्वारः	१
४	१०	"	१-१०	इन्द्रः १०	२३			७ उषासानक्ता	१
५	१०	"	१-१०	" १				८ देव्यौ होतारौ	
६	१०	"	१-३	" ३				प्रचेतसौ	१
			४	मरुतः	१			९ सरस्वतीका-	
			५	इन्द्रमरुतः	१			भारत्यः	१
			६	मरुतः	१			१० खष्टा	१
			७	इन्द्रमरुतः	१			११ वनस्पतिः	१
			८-९	मरुतः	२	१४	१२	१२ स्वाहाकृतयः	१
			१०	इन्द्रः १	५१	१५	१२	१-१२ विश्वे देवाः+	१२
७	१०	"	१-१०	" १०				१ इन्द्रः *	१
८	१०	"	१-१०	" १०				२ मरुतः	१
९	१०	"	१-१०	" १०				३ खष्टा	१
१०	१२	"	१-१२	" १२				४ अग्निः	१
११	८	जेता	१-८	" ८				५ इन्द्रः	१
माधुच्छंदसः								६ मित्रावरुणौ	१
								७-१० द्रविणुदा अग्निः	४

ॐ (१।१३।१) इध्मो वा ।

+ (१।१४।१-१२) (१-२) अग्निः २, (३) विश्वे देवाः १, (४-१२) अग्निः ९, एवं द्वादश । अत्र विशेषः-अस्य सूक्तस्य विद्मैर्वैः सहितोऽग्निर्देवता । (३) इन्द्रवायुद्वयस्त्विति मित्राग्निपूषभगादित्यमरुतः १ । (१०) विश्वदेवास्तीन्द्रवायुमित्राग्निमानि १, (११) अग्निः १ । ॐ (१।१५।१-१२) प्रत्येकं ऋगुलहितदेवताः ।

			११ अश्विनौ	१	२४	१५ शुनःशेष आजीगर्तिः	× १	कः	१
			१२ अग्निः	१				अग्निः	१
१६	९	मेधातिथिः कापवः	१-९ इन्द्रः	९				३-५ सविता	३
१७	९	"	१-९ इन्द्रावरुणौ	९				६-१५ वरुणः	१० ३१
१८	९	"	१-३ ब्रह्मणस्पतिः	३	२५	२१	"	१-२१	२१
			४ इन्द्रब्रह्मणस्पति- सोमोः	१	२६	१०	"	१-१० अग्निः	१० २२
			५ ब्रह्मणस्पति सोमेन्द्रक्षिणाः	१	२७	१३	"	१-१२	१२
			६-८ सदसस्पतिः	३				१३ देवाः	१
			९ नराशंसः	१	२८	९	"	१-४ इन्द्रः	४
१९	९	"	१-९ अग्नमरुतः	९				५-६ उल्लुखलं	२
			(इति प्रथमाष्टके प्रथमोऽध्यायः)					७-८ उल्लुखलमुसले	२
								९ प्रजापतिर्हिरिश्वदः	+ १
					२९	७	"	१-७ इन्द्रः	७ २३
					३०	२२	"	१-१६	१६
२०	८	"	१-८ कभवः	८				१७-१९ अश्विनौ	३
२१	६	"	१-६ इन्द्राग्नी	६				२०-२२ उषसः	३
२२	२१	"	१-४ अश्विनौ	४	३१	१८	हिरण्यस्तूप		
			५-८ सविता	४			आक्षिरसः	१-१८ अग्निः	१८
			९-१० अग्निः	२	३२	१५	"	१-१५ इन्द्रः	१५ ३०
			११ देव्यः	१				"	१५
			१२ इन्द्राणीवरुणा-		३३	१५	"	१-१५	
			न्यग्रायः	१	३४	१२	"	१-१२ अश्विनौ	१२
			१३-१४ यावापृथिव्यौ	२	३५	११	"	१	अग्निमित्रवरुण-
			१५ पृथिवी	१				२-११ रात्रीसवितारः	१
			१६-२१ विष्णुः	६				२-११ सविता	१०
२३	२४	"	१ वायुः	१	३६	२०	कण्वो घौरः	१-१२ अग्निः	१२
			२-३ इन्द्रवायू	२				१३-१४ यूपः	२
			४-६ मित्रावरुणौ	३				१५-२० अग्निः	६
			७-९ मरुतः	३	३७	१५	"	१-१५ मरुतः	१५ ४०
			१०-१२ विश्वे देवाः	३	३८	१५	"	१-१५	१५
			१३-१५ पूषा	३	३९	१०	"	१-१०	१०
			१६-२२ आपः	७	४०	८	"	१-८ ब्रह्मणस्पतिः	८
			२३ अग्न्यापः	१	४१	९	"	१-३ वरुणमित्रार्यमणः	३
			२४ अग्निः	१				४-६ आदित्याः	३

× (१।१८।६-९) चतुर्णामपि वा सदसस्पतिः । • (१।२२।१६) देवा वा । + (१।२३।७-९) मरुत्वानिन्द्र इति केचित् । × (१।२४।१-१५) शुनःशेष आजीगर्तिः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरात ऋषिः । • (१।२४।५) भगभक्त्येवत्यल्लुखलं भगो वा । + (१।२८।९) अश्विवज्रचर्म वा देवता । सोमो वा ।

४२	१०	कण्वो घोरः	१-१०	पूषा	१०	६३	९	नोधा गौतमः	१-९	"	९
४३	९	"	१-९	रुद्रः	९	६४	१५	"	१-१५	मरुतः	१५
			३	रुद्रमित्रवरुणाः	१	६५	१०	पराशरः शाकल्यः	१-१०	अग्निः	१० १३२
			४-६	रुद्रः	३	६६	१०	"	१-१०	"	१०
			७-९	सोमः	३	६७	१०	"	१-१०	"	१०
४४	१४	प्रहरुणवः	१-२	अग्न्यश्च्युषसः	२	६८	१०	"	१-१०	"	१०
		काण्वः				६९	१०	"	१-१०	"	१०
		"	३-१४	अग्निः	१२ २१	७०	११	"	१-११	"	११
४५	१०	"	१-९	"	९	७१	१०	"	१-१०	"	१०
			१०	अग्निदेवाः	१	७२	१०	"	१-१०	"	१०
४६	१५	"	१-१५	अश्विनौ	१५ २५	७३	१०	"	१-१०	"	१०
(इति प्रथमाष्टके तृतीयोऽध्यायः)						७४	९	गौतमो राष्ट्रगणः	१-९	"	९
४७	१०	"	१-१०	"	१०	७५	५	"	१-५	"	५
४८	१६	"	१-१६	उषसः	१६ २०	७६	५	"	१-५	"	५
४९	४	"	१-४	"	४	७७	५	"	१-५	"	५
५०	१३	"	१-१३	सूर्यः	१३	७८	५	"	१-५	"	५
५१	१५	सव्य आंगिरसः	१-१५	इन्द्रः	१५ ७२	७९	१२	"	१-१२	"	१२
५२	१५	"	१-१५	"	१५	८०	१६	"	१-१६	इन्द्रः	१६ ५७
५३	११	"	१-११	"	११	(इति प्रथमाष्टके पंचमोऽध्यायः)					
५४	११	"	१-११	"	११	८१	९	"	१-९	"	९
५५	८	"	१-८	"	८	८२	६	"	१-६	"	६
५६	६	"	१-६	"	६	८३	६	"	१-६	"	६
५७	६	"	१-६	"	६	८४	२०	"	१-२०	"	२०
५८	९	नोधा गौतमः	१-९	अग्निः	९	८५	१२	"	१-१२	मरुतः	१२ ३४
५९	७	"	१-७	वैश्वानरोऽग्निः	७	८६	१०	"	१-१०	"	१०
६०	५	"	१-५	अग्निः	५	८७	६	"	१-६	"	६
६१	१६	"	१-१६	इन्द्रः	१६ ३८	८८	६	"	१-६	"	६
(इति प्रथमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)						८९	१०	"	१-१०	+विश्वे देवाः	१० १९
६२	१३	"	१-१३	"	१३	९०	९	"	१-९	"	९

* (१।७।१९) सूर्यो मित्रवरुणौ च । × (१।७।१-३) मध्यमोऽग्निर्वा । * (१।८०।१६) अथर्वामनुर्दध्यरुच ।
 + (१।८९।१-४) विश्वे देवाः ४, (५) इन्द्रावृषणौ १, (६-९) विश्वे देवाः ४, (१०) अदितिः १, (१।९०।९) विश्वे
 देवाः ९ (एवं १९) (१।८९।१-१०) अथवा (१-२, ८-९) देवाः किंवा (१) ऋतुदेवाः १, (२) देवाः १, (३) भगमित्रादिति-
 वक्षार्यमवरुणसोमैभिश्च अस्वत्यः १, (४) वातपृथिवीष्टुमावाश्विनः १, (५) इन्द्रावृषणौ १, (६) इन्द्रपूषाताम्र्यवृहस्पत्यः १,
 (७) मरुतः १, (८-९) देवाः २, (१०) अदितिः १।

* (१।९०।१-९) (१-३) वरुणमित्रार्यमणः ३, (४) इन्द्रमरुतपूषभगाः १, (५) पूषाविष्णु १, (६) वातसिन्धवोवधव्यः १,
 (७) नक्तोवारजोधावः १, (८) वनस्पतिसृषेगावः १, (९) मित्रवरुणार्यमैन्द्रबृहस्पतिविष्णवः १।

९१	२३	गोतमो राहूगणः	१-२३	सोमः	२३	१००	१९	ऋजाध्वरीष-	
९२	१८	"	१-१५	उषसः	१५			सहदेवभय-	
			१६-१८	अश्विनौ	३			मानसुराधसो	
९३	१२	"	१-१२	अग्निषामौ	१२			वाषांगिराः	१-१९ इन्द्रः १९ ५८
९४	१६	कुत्स आगिरसः	१-७	अग्निः	७	१०१	११	कुत्स अंगिरसः	१-११ " ११
			८	देवाम्नी	१	१०२	११	"	१-११ " ११
			९-१५	अग्निः	७	१०३	८	"	१-८ " ८
			१६	अग्निमित्रवरुणा-		१०४	९	"	१-९ " ९
				दितिसिन्धु-		१०५	१९	त्रित आप्यः,	
				पृथिवीधावः+	१			कुत्स आगि-	
								रसो वा	१-१९ *विश्वे देवाः १९ २९
(इति प्रथमाष्टके षष्ठोऽध्यायः।)									
९५	११	"	१-११	औषसोऽग्निः	११	१०६	७	कुत्स आगिरसः	१-७ " ७
९६	९	"	१-९	द्रविणोदा अग्निः	९	१०७	३	"	१-३ " ३
९७	८	"	१-८	सुचिरग्निः	८	१०८	१३	कुत्स आगिरसः	१-१३ इन्द्राग्नी १३ २१+
९८	३	"	१-३	वैश्वानरोऽग्निः	३	१०९	८	"	१-८ " ८
९९	१	कश्यपो मारीचः	१	जातवेदा अग्निः	१	११०	९	"	१-९ ऋभवः ९ १४
						१११	५	"	१-५ " ५

+ (१।९४।१६) यदेवत्यं वा सूक्तमिति पक्षेऽग्निरेव देवता ।

* द्वे विरूप (१।९५) इत्यारभ्य जातवेदस (१।९९) इत्यंतं शुद्धोऽग्निर्विकल्पेन ।

॥ (१।१००।१-१९) इन्द्रो मरुत्वान् १८। (१९) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः ।

(१।१०१।१-११) इन्द्रो मरुत्वान् १०। (११) मरुदिन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः ।

(१।१०२।११) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः ।

(१।१०३।११) " "

* (१।१०५।१-१९) (१) रोदसीभ्यां सहिताश्चन्द्ररश्मयः १, (२) रोदसी १, (३) देवाः १, (४) अग्निः १, (५) देवाः १, (६) देववरुणार्थमाणः १, (७) देवाः १, (८) इन्द्रः १, (९) रश्मयः १, (१०) इन्द्रवरुणाग्न्यर्थमसवितारः (पञ्च उक्षणः) १, (११) सुपर्णाः, (रश्मयः) १, (१२) देवाः १, (१३) अग्निः १, (१४) अग्निः १, (१५) वरुणः १, (१६) आदित्यः १, (१७) बृहस्पतिः १, (१८) अरुणः चन्द्रः १, (१९) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः १।

(१।१०६।१-७) (१) इन्द्रमित्रवरुणाग्निमरुददितयः १, (२) आदित्या देवाः १, (३) पितृधावापृथिव्यः, १ (४) नराशंसपूर्वणो १, (५) बृहस्पतिः १, (६) इन्द्रः १, (७) अदितिदेवत्ववितृमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः १। (सर्वे वसुभिः सहिताः) (१।१०७।१-३) (१) आदित्याः १, (२) इन्द्रमरुददितयः १, (३) इन्द्रवरुणाग्न्यर्थमसवितृमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः १।

* पञ्चान्तरे (१।१०५) (१) विश्वे देवाः १, (२) रोदसी १, (३) विश्वे देवाः १, (४) अग्निरोदसी १, (५-९) विश्वे देवाः ३, (८) इन्द्रोदसी १, (९) सूर्यरश्मीरोदसी १, (१०) विश्वे देवाः १, (११) सूर्यरश्मीरोदसी १, (१।१०६) (१) विश्वे देवाः १, (२-३) रोदसी २, (४) वरुणरोदसी १, (५-६) विश्वे देवाः २, (७) रोदसी १, (१।१०७।१-३) विश्वे देवाः ११ (एवं २९)

+ (१।१०८।१-१३) (१३) इन्द्राग्नीमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः १।

(१।१०९-१।१५) सर्वेषामेषां सप्त सूक्तानां अन्तिमस्य मन्त्रस्य मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः ।

११२	२५	कुस आंगिरसः	१	वावापृथिव्य- ग्न्यश्विनः	१	१२८	८	परुच्छेपो	१-८	"	८
			२-२५	अश्विनौ	२४			दैवोदासिः			
(इति प्रथमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)						१२९	११	"	१-५	इन्द्रः	५
११३	२०	"	१	उषोरात्री	१				६	इन्द्रः	१
			२-२०	उषसः	१९	१३०	१०	"	७-११	इन्द्रः	५ २७
११४	११	"	१-११	रुद्रः	११	१३१	७	"	१-१०	"	१०
११५	६	"	१-६	सूर्यः	६	१३२	६	"	१-७	"	७
११६	२५	कक्षीवान् ओशिजो							१-५	"	+५
		दैवतमसः	१-२५	अश्विनौ	२५				६	इन्द्रापरवर्तद्राः	१
११७	२५ *	"	१-२५	"	२५	१३३	७	"	१-७	इन्द्रः	७
११८	११	"	१-११	"	११	१३४	६	"	१-६	वायुः	६ ९
११९	१०	"	१-१०	"	१०	१३५	९	"	१-३	"	३
१२०	१२	"	१-१२	"	१२				४-८	इन्द्रवायू	५
१२१	१५	"	१-१५	इन्द्रः	१५				९	वायुः	१
(इति प्रथमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)						१३६	७	"	१-५	मित्रावरुणौ	५
[इति प्रथमोऽष्टकः]									६	सूर्यरोदसीमित्र- वरुणरुद्रैर्द्राग्न्य- यैमभगसोमाः	१
१२२	१५	"	१-१५	विश्वे देवाः X	१५	(इति द्वितीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः)					
१२३	१३	"	१-१३	उषसः	१३	१३७	३	"	१-३	मित्रावरुणौ	३
१२४	१३	"	१-१३	"	१३	१३८	४	"	१-४	पूषा	४
१२५	७	"	१-७	स्वनयः	७	१३९	११	"	१	विश्वे देवाः	१
१२६	१-५	"	१-५	भावयस्यः	५				२	मित्रावरुणौ	१
	६	भावयस्यः	६	रोमशा	१				३-५	अश्विनौ	३
	७	रोमशा ब्रह्म- वादिनी	७	भावयस्यः	१				६	इन्द्रः	१
१२७	११	परुच्छेपो							७	अग्निः	१
		दैवोदासिः	१-११	अग्निः	११ १९				८	मरुतः	१

X (१।१२२) (१) रुद्रामरुतः १, (२) उषासानके १, (३) विश्वे देवाः १, (४) अश्विनौ १, (५) विश्वे देवाः १, (६) मित्रावरुणसिन्धवः १, (७-८) विश्वे देवाः २, (९-१०) मित्रावरुणौ २, (११-१५) विश्वे देवाः ५ (एवं १५)
 X यद्वा (१।१२२) (१) रुद्रामरुतः १, (२) उषासानके १, (३) अग्नि- (आदित्य)-वातेन्द्रपरवर्तदेवाः १, (४) अपो-
 नपादहोरात्राणि १, (५) देवपूषग्नयः १, (६) मित्रवरुणसिन्धवः १, (७) वरुणमित्रदेवाः १, (८) देवसङ्घः १, (९-१०)
 मित्रावरुणौ २, (११-१४) विश्वे देवाः ४, (१५) मित्रावरुणौ १।

(१।१३२) ६ प्रथमार्धस्य इन्द्रापरवर्तौ, मध्यमस्य वज्रः, अन्त्यस्य इन्द्रः ।

X (१।१३६) (६) सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्राग्न्ययैमभगसोमाः १, (७) देवेन्द्रमरुद्ग्निमित्रवरुणाः १। (१-५) देवाश्च ५।

(१।१२९) (९) दध्यक्षक्षिरःमियमेधकण्वाग्निमनवः १।

		१	इन्द्राग्नी	१	१४४	७	दीर्घतमाः	१-७	"	७
		१०	बृहस्पतिः	१	१४५	५	"	१-५	"	५
		११	विश्वे देवाः	१	१४६	५	"	१-५	"	५
१४०	१३	दीर्घतमा			१४७	५	"	१-५	"	५
		औचध्यः	१-१३	अग्निः १३	१४८	५	"	१-५	"	५
१४१	१३	"	१-१३	" १३	१४९	५	"	१-५	"	५
१४२	१३	"	१	समिद्धोऽग्निः	१	१५०	३	१-३	"	३
				२	१५१	९	"	१ मित्रः		१
				३				२-९ मित्रावरुणौ	८	१९
				४	१५२	७	"	१-७	"	७
				५	१५३	४	"	१-४	"	४
				६	१५४	६	"	१-६	विष्णुः	६
				७	१५५	६	"	१-३	इन्द्राविष्णु	३
				८				४-६	विष्णुः	३ ८
				९	१५६	५	"	१-५	"	५
				१०	१५७	६	"	१-६	अश्विनौ	६ १२
				११				(इति द्वितीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)		
				१२	१५८	६	"	१-६	"	६
				१३	१५९	५	"	१-५	द्यावापृथिवी	५ १०
				१४	१६०	५	"	१-५	"	५
				१५	१६१	१४	"	१-१४	ऋभवः	१४
				१६	१६२	२२	"	१-२२	अश्वः	२२ ३५
१४३	८	"	१-८	अग्निः ८	१६३	१३	"	१-१३	"	१३

III (११५४) १-६ वैष्णवानि गृहानि वा ।

IV (११६२) (१) मित्रावरुणार्यमवाचिन्द्रप्रजापतिमरुतः १, (२) अजेन्द्रापूर्वणः १, (३) छागः, स्वष्टा १, (४) अजः १, (५) होत्रः अश्विनौ इन्द्रावस्तुच्छंस्तृष्णागः १, (६) यूपसंस्कृतांश्च ऋविजः १, (७) ऋयो ऋविजश्च १, (८) अश्वदामपादवंधनखलीनचामाः १, (९) अश्वक्रविः १, (१०) अश्वोदर्यनृणानि १, (११) अश्वऋतः १, (१२) अश्वसंस्कृताः १, (१३) मांसपचनपात्रोदनशस्त्रादीनि १, (१४) अश्वनिषदनादीनि १, (१५) देवाः १, (१६) वासोऽधिवासपात्रवन्वनादीनि १, (१७) अश्वः १, (१८) स्वधितिः विशास्तारः १, (१९) विशास्तुनियन्तृकृत्तुद्यावापृथिव्याः १, (२०) स्वधितिः विशास्तासिः, २१ देवाः, २२ अदितिः । (एते अश्वेन सहिता देवाः)

(११६३) (२) यमवाचिन्द्रगंधर्ववसवः १, (३) यमादित्यलोमाः १, (१०) नीयमाना अश्वः १, (१२) अजः ऋविजः ।

(११६४) (१) अग्निवायुसूर्याः १, (२-३) सूर्यरथः २, (४) ईश्वरः १, (५-८) आदित्यरूप आत्मा ४, (९) द्यावापृथिव्यौ, वृष्टिः १, (१०) आदित्यः १, (११) आदित्यचक्रम् १, (१२-१४) संवत्सरचक्रम् ३, (१५) सप्तर्षयः १, (१६) किरणाः ज्ञानी वा १, (१७) गौ १, (१८) विद्वान् १, (१९) सोमसूर्यौ १, (२०) जीवपरमात्मानौ १, (२१) आदित्यमण्डलम्, आत्मा वा १, (२२) वृक्षरूप आदित्य आत्मा वा १, (२३) सवनत्रयछन्दश्चयविधानम् १,

१६४	५२	दीर्घतमाः	१-४१	विश्वे देवाः	४१	१७२	३	अगस्त्यः	१-३	मरुतः	३
			४२	वाक्समुद्राक्षरापः	१	१७३	१३	"	१-१३	इन्द्रः	१३ ४५
			४३	शक्रधूमसोमौ	१	१७४	१०	"	१-१०	"	१०
			४४	अग्निवायुसूर्याः	१	१७५	६	"	१-६	"	६
			४५	वाचः	१	१७६	६	"	१-६	"	६
			४६-४७	सूर्यः	२	१७७	५	"	१-५	"	५
			४८	कालचक्रम्	१	१७८	५	"	१-५	"	५
			४९	सरस्वती	१	१७९	६	१-२ लोपासुद्रा	१-६	रतिः	६
			५०	साध्याः	१			३-४ अगस्त्यो			
			५१	सूर्यः+	१			मैत्रावरुणः			
			५२	सरस्वान्	१			५-६ अगस्त्यशिष्यो			
१६५	१५		१-१५	मरुत्वानिन्द्रः	१५			ब्रह्मचारी			
	१, २, ४, ६	इन्द्रः				१८०	१०	अगस्त्य	१-१०	अश्विनौ	१० ३९
	८, १०-१२	"				१८१	९	"	१-९	"	९
	३, ५, ७, ९	मरुतः				१८२	८	"	१-८	"	८
	१३-१५	अगस्त्यो				१८३	६	"	१-६	"	६
		मैत्रावरुणः						(इति द्वितीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)			
		(इति द्वितीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः)				१८४	६	"	१-६	"	६
१६६	१५	अगस्त्यो				१८५	११	१-११	द्यावापृथिवी+	११	
		मैत्रावरुणः	१-१५	मरुतः	१५	१८६	११	"	१-११	विश्वे देवाः	११
१६७	११	"	१	इन्द्रः	१	१८७	११	"	१-११	अक्षः	११
			२-११	मरुतः	१० २०	१८८	११	"	१	समिद्धोऽग्निः	१
१६८	१०	"	१-१०	"	१०				२	तनूनपात्	१
१६९	८	"	१-८	इन्द्रः	८ १३				३	इलः	१
१७०	५	१, ३, ४, इन्द्रः	१-५	"	५				४	बर्हिः	१
		२, ५, अगस्त्यो							५	दवीद्वारः	१
		मैत्रावरुणः							६	उषासानक्ते	१
१७१	६	"	१-२	मरुतः	२				७	दैव्यौ होतारौ	१
			३-६	मरुत्वानिन्द्रः	४					प्रचेतसौ	१

(११३४)(२४)अक्षरम् १, (२५) जागतरथन्तरगायत्रसामानि १, (२६) धेनुसावितारौ १, (२७-२९) सवस्ता गौः ३, (३०) शरीरं जीवश्च १, (३१) आदित्यः १, (३२) मध्यस्थानवायुवादित्यौ, आत्मा वा १, (३३) पुष्टविश्व्यादित्यवृष्टयः १, (३४-३५) वेदियज्ञसोमब्रह्माणः २, (३६) आदित्यरश्मयः, महद्दहंकारपञ्चतन्मात्ररूपाणि सप्ततन्वानि वा १, (३७) आत्मज्ञानम् १, (३८) देहामजीवात्मानौ १, (३९) अक्षरज्ञानिनः १, (४०) गौः १, (४१) माध्यमिका वाक्, गौरी वा १।

× (४८) संवत्सरः कालः । + (५१) पर्जन्याप्ती वा । * (५२) सूर्यो वा । १११९।१-८ मरुत्वानिन्द्रः ।

+ ११८५।९ देवाश्च । * (११८६) (१-४) विश्वे देवाः ४, (५) अहिर्बुध्न्यः १, (६) त्वष्टा १, (७) इन्द्रः १, (८-९) मरुतः २, (१०-११) विश्वे देवाः २ (एवं ११) × (११८७।१-११) ९ सोमः, १० क्रश्मः ।

				८	सरस्वतीका-	१०	६	गृत्समदः शौनकः १-६	११	६
					भारत्यः १	११	२१	" १-२१	इन्द्रः २१	१२६
				९	त्वष्टा १	१२	१५	" १-१५	" १५	
				१०	वनस्पतिः १	१३	१३	" १-१३	" १३	
				११	स्वाहाकृतयः १	१४	१२	" १-१२	" १२	
१८९	८	अगस्त्यः १-८	अग्निः ८	१५	१०	" १-१०	" १०	" १०	" १०	
१९०	८	" १-८	बृहस्पतिः ८	१६	९	" १-९	" ९	" ९	" ९	
१९१	१६	" १-१६	अप्सुगसूर्याः १६	१७	९	" १-९	" ९	" ९	" ९	
				इति प्रथमं मंडलम् ।						
				अथ द्वितीयं मंडलम् ।						
१	१६	गृत्समदः				१८	९	" १-९	" ९	
		शौनकः X १-१६	अग्निः १६	२९		१९	९	" १-९	" ९	
२	१३	" १-१३	" १३			२०	९	" १-९	" ९	
३	११	" १-११	१ समिद्धोऽग्निः १			२१	६	" १-६	" ६	
			२ नराशंसः १			२२	४	" १-४	" ४	
			३ इळः १			२३	१९	" १-१९	१ अक्षयणस्पतिः १	
			४ बर्हिः १					२-४	बृहस्पतिः ३	
			५ देवीर्हारः १					५	अक्षयणस्पतिः १	
			६ उषासानक्ते १					६-८	बृहस्पतिः ३	
			७ वैश्यौ होतारौ १					९	अक्षयणस्पतिः १	
			प्रचेतसौ १					१०	बृहस्पतिः १	
			८ सरस्वतीका-					११	अक्षयणस्पतिः १	
			भारत्यः १					१२-१६	बृहस्पतिः ५	
			९ त्वष्टा १					१७	अक्षयणस्पतिः १	
			१० वनस्पतिः १					१८	बृहस्पतिः १	
			११ स्वाहाकृतयः १					१९	अक्षयणस्पतिः १	
				(इति द्वितीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः)						
४	९	सोमाहुतिर्भागवः १-९	अग्निः ९	४९		२४	१६	" १-१६	१ बृहस्पतिः १	
५	८	" १-८	" ८					२-९	अक्षयणस्पतिः ८	
६	८	" १-८	" ८					१०	बृहस्पतिः १	
७	६	" १-६	" ६					११	अक्षयणस्पतिः १	
८	६	गृत्समदः शौनकः १-६	" ६					१२	इन्द्राक्षयणस्पति १	
				(इति द्वितीयाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)						
९	६	" १-६	" ६			२५	५	" १-५	५	
						२६	४	" १-४	४	

● (१।१९१) (२) विषम्योपधिः १, (३) दर्भादयस्तुणविशेषाः १, (८-१०) सूर्यः ३, (११) कपिअली १, (१२) षटिका १, (१३) नद्यः १, (१४) मयूरी नद्यश्च, (१५-१६) नकुळः १। X (२।२) जातवेदा अग्निः ।
 ● (२।१-३) गृत्समद (आगिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद्) भार्गवः शौनकः ।

३७	१७	गृहसमदः शौनकः	१-१७	आदित्याः+	१७	३६	६	गृहसमदः शौनकः	१	इंद्रः×	१
३८	११	"	१-११	वरुणः×	११				२	मरुतः	१
३९	७	"	१-७	विश्वे देवाः॥	७				३	त्वष्टा	१
३०	११	"	१-५	इंद्रः	५				४	अग्निः	१
			६	इन्द्रासोमौ	१				५	इंद्रः	१
			७	इंद्रः	१				६	मित्रावरुणौ	१
			८	संस्वर्तीद्वौ	१						
			९	बृहस्पतिः	१						
			१०	इंद्रः	१						
			११	मरुतः	१						
३१	७	"	१-७	विश्वे देवाः॥	७	३७	६	"	१-४	द्रविणोदाः	४
३२	८	"	१	द्यावापृथिव्यौ	१				५	अश्विनौ	१
			२-३	इंद्रः	२				६	अग्निः	१
			४-५	राका	२	३८	११	"	१-११	सविता	११
			६-७	मिनीवाली	२	३९	८	"	१-८	अश्विनौ	८
			८	गुगुसिनीवाली-		४०	६	"	१-५	सोमापूषणौ	५
				राकासंस्वर्ती-					६	सोमापूषणा-	
				द्राणीवरुणानीः	१					दितयः	१
३३	१५	"	१-१५	रुद्रः	१५	४१	२१	"	१-२	वायुः	२
३४	१५	"	१-१५	मरुतः	१५				३	इंद्रवायू	१
३५	१५	"	१-१५	अपानपात्	१५				४-६	मित्रावरुणौ	३
									७-९	अश्विनौ	३
									१०-१२	इंद्रः	३
									१३-१५	विश्वे देवाः	३

+ (२।२७) (१) मित्रार्थ्यमभगवरुणदक्षांशः १, (२) मित्रार्थ्यमवरुणादित्याः १, (७-८) अदितिश्च २, (१०) वरुणः १, (१४) इन्द्रः १, (१७) वरुणः १। (२।२७-२९) कुर्मो गार्त्समदो वा ऋषिः ।

^x (૨।૨૮) (૩) આદિત્યા:૧, (૯) ઋણનાશિની ૧।

ॐ (१।२९) (१-६) विश्वे देवाः ६, (७) वरुणः १, (एवं ७) अथवा (१) आदित्यमित्रावरुणाः १, (३) वसुमित्रवरुणादितोन्द्रमरुतः १, (७) वरुणः १।

(२।३०) (१) मध्यमा वाक् १।

● (२।३।१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) विश्वे देवाः १, (३-४) विश्वे देवाः २, (५) उषासानक्ता १, (६) आवापृथिवी १, (७) इन्द्रः १ (एवं ७)

यद्वा (२।३१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) देवाः १, (३) इन्द्रः १, (४) स्वष्टिकाभगरोदःपूषाशिवनः १, (५) उषासानन्ताद्यावापृथिव्याः १, (६) अहिर्बुध्न्याजैकपादिन्द्राः १।

(२।३३) ११ मृगरूपो रुद्रः, १३ महतः ।

(२।३७) १ द्रविणोदा ह्रस्वश्च, २ द्रविणोदा ऊर्जश्च, ३ द्रविणोदा सह्रस्वश्च, ४ द्रविणोदा सहस्र्यश्च, ५ आश्विनौ तपश्च, ६ अश्विन्यपस्यश्च इति केचित् । × (२।३६) इन्द्रमित्यादिनां षण्णास्तुर्विशेषणं वा ।

	१६-१८ सरस्वती	३
	१९-२१ चावापृथिव्यौ+	३
४२	३ गृ-ममदः सौनकः १-३ शकुंतः	३ ६
४३	३ " १-३ "	३

(इति द्वितीयं मंडलम् ।)

अथ तृतीयं मंडलम् ।

१	२३ विश्वामित्रो	
	गायिनः १-२३ अग्निः	२३
२	१५ " १-१५ वैश्वानरोऽग्निः १५	२६
३	११ " १-११ "	११
४	११ " १ समिद्धोऽग्निः	१
	२ तनूनपात्	१
	३ इळः	१
	४ बर्हिः	१
	५ देवीर्द्वारः	१
	६ उषासानक्ता	१
	७ दैव्यो होतारो	
	प्रचेतसौ	१
	८ सरस्वतीला-	
	भारत्यः	१
	९ त्वष्टा	१
	१० वनस्पतिः	१
	११ स्वाहाकृतयः	१

५	११ विश्वामित्रो	
	गायिनः १-११ अग्निः	११ ३३
६	११ " १-११ "	११

(इति द्वितीयाष्टके अष्टमोऽध्यायः)

[इति द्वितीयोऽष्टकः]

७	११ " १-११ अग्निः	११
८	११ " १-५ यूपः	५
	६-१० यूपाः	५
	११ वज्रधनः	१
९	९ " १-९ अग्निः	९ २७
१०	९ " १-९ "	९
११	९ " १-९ "	९
१२	९ " १-९ इंद्राग्नी	९
१३	७ ऋषभो वैश्वामित्रः १-७ अग्निः	७ ४२
१४	७ " १-७ "	७
१५	७ उरुकीलः काल्यः १-७ "	७
१६	६ " १-६ "	६
१७	५ कनो वैश्वामित्रः १-५ "	५
१८	५ " १-५ "	५
१९	५ गायत्री कौशिकः १-५ "	५

+ (२।४१।१९-२१) हविर्धाने वा । ॥ (३।१) (६) अपः १, (७) अपो चावापृथिव्यौ च १ । (३।२) युस्थानोऽग्निः ।
× (३।५) प्रत्यग्निः (३।६) प्र कारवो इति सूक्तयोरन्यासां चावापृथिव्यादीनां निपाता दृश्यन्ते अतस्तयोरुक्तौ गौकौ
देवताः पाक्षिकाः ।

(३।५) (१-२) उषाः २, (३-४) मित्र २, (६) अपः १, (७) चावापृथिव्यौ १, (८) पितरौ १, (९) देवाः १ (४०) ।
+ (३।६) (१) स्रक् १, (२-५) मध्यस्थानोऽग्निः ४, (६-९) विश्वेदेवाः ४, (१०) रोदसी । अत्र निपातितः = २-५,
१० चावापृथिव्यौ देवाश्च ।

॥ (३।७) निपातितः- (१) चावापृथिव्यौ १, (२) अग्न्यश्वाः, मध्यमा वाक् १, (३) अग्न्यश्वाः १,
(४-६) देवाः १, (८) पार्थिवमध्यमौ १, (९) देवाः रोदसी १ (भा०) । ॥ (३।७) अत्र सूक्तेऽष्टम्या विश्वे देवा वा ।

(३।९) आप्योऽग्निः, ८ ऋत्विजः ।

(३।११) जातवेदाः ।

(३।१३) अग्निः प्रदाता ।

(३।१५) रक्षोहाग्निः ।

२०	५	गाथी कौशिकः	१	विश्वे देवाः	१	४, ६, ८, १० नदी			
		२-४ अग्निः	३			ऋषिका	४ विश्वामित्रः	१	
		५ विश्वे देवाः	१			५ नदी		१	
२१	५	" १-५ अग्निः	५	८		६-७ इन्द्रः		२	
२२	५	" १-३ "	३			८ विश्वामित्रः		१	
		४ पुरीष्यामिः	१			९ नदी		१	
		५ अग्निः	१	१४		१० विश्वामित्रः		१	
२३	५	देवअवा देववातश्च				११-१३ नदी		३	
		भारती १-५ "	५			३४ ११ विश्वामित्रो गाथिनः १-११ इन्द्रः	११	१५३	
२४	५	विश्वामित्रो गाथिनः १-५ "	५			३५ ११ " १-११ "	११		
२५	५	" १-३ "	३			३६ ११ " १-११ "	११		
		४ अग्नीर्द्वौ	१			३७ ११ " १-११ "	११		
		५ अग्निः	१			३८ × १० " १-१० "	१०		
२६	०	" १-३ वैश्वानरोऽग्निः	३			३९ ९ " १-९ "	९	३	
		४-६ मरुतः	३			(इति तृतीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)			
		७-८ आत्मा +	२			४० ९ विश्वामित्रो गाथिनः १-९ "	९		
		९ उवाच्यायः	१			४१ ९ " १-९ "	९		
२७	१५	" १-१५ अग्निः ॥ १५	३७			४२ ९ " १-९ "	९		
२८	६	" १-६ "	६			४३ ८ " १-८ "	८		
२९	१६	" १-१६ "	१६			४४ ५ " १-५ "	५		
		(इति तृतीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)				४५ ५ " १-५ "	५		
३०	२२	" १-२२ इन्द्रः	२२	६१		४६ ५ " १-५ "	५		
३१	२२	" १-२२ "	२२			४७ ५ " १-५ "	५		
३२	१७	" १-१७ "	१७			४८ ५ " १-५ "	५		
३३	१३ १-३, ५, ७, ९,					४९ ५ " १-५ "	५		
	११-१३ विश्वामित्रो					५० ५ " १-५ "	५		
	गाथिनः १-३ नदी	३				५१ १२ " १-१२ "	१२		
						५२ ८ " १-८ "	८		

(३।२०) (१) अग्न्युषोऽग्निर्दक्षिणादेवाः १ (५) दक्षिणाम्युषोबृहस्पतिसवित्रश्चित्रवरुणभगवसुहृद्दिश्याः १ ।
(३।२२) (१) आहवनीयः १, (२-३) पुरीषानः २ । (३।२३) (१-३) निमेष्यः ३; (४) आहवनीयः १ ।
(३।२४) (५) अग्निर्दत्ता १ । (३।२५) मध्यस्थानोऽग्निः । + (३।२६) ७ ब्रह्म वा अग्निर्वा ।
॥ (३।२७।१) प्र वो वाजा इत्यस्य आद्याया (३।२९।१०) अयं ते योनिरित्यस्याश्च ऋषिर्जो वा । (३।२७)
कतवो वा । ऋतुर्वा । (३।२८) जातवेदोऽग्निः । (३।२९।५) ऋषिर्जो वा । (३।३१) (१-२) दुहिता २,
(३) अग्निश्च १ । (३।३१) कुशिकं पृषीरथिर्वा ऋषिः । (३।३२) मरुत्वानिन्द्रः । (३।३३।६) इन्द्रसवितारौ ।
(३।३५) मरुत्वानिन्द्रः । ॥ (३।३६।१०) घोर आहिरसो वा ऋषिः । × (३।३८) प्रजापतिर्विश्वामित्रः प्रजापतिर्वाच्यो
वा, तावुर्भाष्ये वा । (३।४७) (१-२, ४-५) मरुत्वानिन्द्रः ४, (३) ऋषिः १ । (३।५१) मरुत्वानिन्द्रः ।

५३	२४	॥	१ इन्द्रापूर्वतो १	१	हति तृतीयं मंडलम् ।	
			२-१४ इन्द्रः	१३	अथ चतुर्थं मण्डलम् ।	
			१५-१६ सप्तपरी वाक्	१	१ २० वामदेवो गौतमः	१ अग्निः १
			१७-२० रथांगानि	४		२-५ अग्निवरुणौ ४
			२१-२४ इन्द्रोऽभिमिश्रापो वा । ४			६-१० अग्निः १५ ३५
५४	२२	प्रजापतिर्वैश्वामित्रः १-२२ विश्वे देवाः २२ × ५८		२ २०	॥	१-२० ॥ २०
५५	२२	॥ १-२२ ॥ २२		३ १६	॥	१ रुद्रः १
		(हति तृतीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)				२-१६ अग्निः १५
५६	८	॥ १-८ ॥ ८		४ १५	॥	१-१५ रक्षोहाऽग्निः १५
५७	६	विश्वामित्रो गायिनः १-६ ॥ ६				(हति तृतीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)
५८	९	॥ १-९ अश्विनौ ९		५ १५	॥	१-१५ वैश्वानरोऽग्निः १५
५९	९	॥ १-९ मित्रः ९		६ ११	॥	१-११ अग्निः ११ ७४
६०	७	॥ १-७ ऋभवः ४		७ ११	॥	१-११ ॥ ११
		५-७ इन्द्रभूः ३		८ ८	॥	१-८ ॥ ८
६१	७	॥ १-७ उपसाः ७		९ ८	॥	१-८ ॥ ८
६२	१८	॥ १-३ इन्द्रावरुणौ ३	१० ८			१-८ ॥ ८
		४-६ बृहस्पतिः ३	११ ६			१-६ ॥ ६
		७-९ पूषा ३	१२ ६			१-६ ॥ ६
		१०-१२ सविता ३	१३ ५			१-५ ॥ + ५
		१३-१५ सोमः ३	१४ ५			१-५ ॥ + ५
		+ १६-१८ मिश्रावरुणौ ३	१५ १०			१-६ ॥ ६

(३१५३) १७-१८ अनहुता च । X (३१५४) (१) अग्निः १, (२-३) विश्व देवाः २, (४) चावापृथिवी १, (५) विश्व देवाः १, (६) सूर्यचावापृथिव्यः १, (७-८) चावापृथिवी २, (९) धौः १, (१०) विश्व देवाः १, (११) सविता १, (१२-१३) विश्व देवाः २, (१४) विष्णुः १, (१५) इंद्रः १, (१६) अश्विनौ १, (१७-२१) विश्व देवाः ५, (२२) अग्निः १ । यद्वा (३१५४) (१) चावापृथिव्यौ १, (१०) चावापृथिव्यौ १, (१२) ऋषभः १, (१३) मरुतः, सरस्वती १, (१७) देवेन्द्रभवः १, (१८) अर्यमादितिदेववरुणाः १, (१९) अग्निपृथिवीद्वयसूर्यान्तरिक्षाणि १, (२०) पर्वतादित्यादितिमरुतः १, (२१) देवाः अश्विः १, (२२) अग्निः १ ।

(३।५५) (१) उषासाहनी १, (२-१०) अग्नि: २, (११) अहोरात्रे १, (१२-१४) रोदस्वौ ३, (१५) अहोरात्रे रोदस्वौ वा १, (१६) दिश: १, (१७-१८) इन्द्रो वर्षन् २, (१९) स्वष्टसवितारी १, (२०-२२) इन्द्र: ३ ।

(३।५६) (१ ३) संवत्सरादित्याः ३, (४) सिंधुः १, (५) सविता १ । यद्वा (३।५६) (१) देवाः १, (२-३) संवत्सराः २, (४) संवत्सरादित्याः १, (५) सिंधुसंवत्सरेऽजासरस्वतीभारत्यः १, (६) सवितृषिषेण १, (७) सवितृ-मित्रवरुणाभ्रोदांसि १, (८) अग्निवायुसूर्याः १ । (३।५७) (१-४) विश्वे देवाः ४, (५-६) अग्निः २ । यद्वा (३।५७) (१) इन्द्राग्निदेवाः १, (२) इन्द्रपृथाग्विश्विधेदेवाः १, (३) ओषधयः सूर्यमरीचयो वा १, (४) रोदोऽग्निदोसयः १, (५-६) अग्निः । (एवं ५८) (३।६०) ३-४ इन्द्रश्च । + (३।६२।१६-१८) जुमसृभिर्वा ऋषिः ।

(४।१) (१२-१६) अङ्गिरसः, १८ विश्वेदेवमित्रवह्णः । (४।२) (४) अयमवह्णमित्रेन्द्राविष्णुमरुदक्षिणः ।
 (१५) वामदेवस्यांगिरसिः संवातः (१७) अग्नीन्द्रांगिरसः (भा० ।) (४।३) (१४) रक्षोहासिः ।
 + (४।३) (१) अनिरक्षिन् च १, (२) सवितुवह्णमित्राः १, (३) सूर्यः १, (४) रश्मयः १, (५०) सूर्यः १,

७-८ सोमकः				२३-२४ इंद्राश्वौ			
९-१० अश्विनौ				(इति तृतीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)			
१६	२१	१-२१ इंद्रः	२१ ४२	३३	११	वामदेवो गौतमः १-२१ ऋभवः	११ ४८
१७	२१	१-२१ "	२१	३४	११	" १-२१ "	११
१८	१३ (२-३॥, ८-१३			३५	९	" १-९ "	९
	वामदेवो गौतमः)	१ वामदेवः	१	३६	९	" १-९ "	९
	(१ इंद्रः)	२-३ इंद्रः	२	३७	८	" १-८ "	८
	४ (उत्तरोऽर्धः			३८	१०	" १ षावापृथिवी	१
	७ अदितिः)	४ इंद्रवामदेवौ	१			२-१० दधिका	९ १९
		५-७ वामदेवः	३	३९	६	" १-६ "	६
		८-१३ इंद्रः	६ ८०	४०	५	" १-४ "	४
(इति तृतीयाष्टके षष्ठमोऽध्यायः ।)						५ सूर्यः	१
१९	११	वामदेवो गौतमः १-११ "	११	४१	११	" १-११ इंद्रावरुणौ	११
२०	११	" १-११ "	११	४२	१०	त्रयदस्युः	
२१	११	" १-११ "	११			पौरुकुस्यः १-६ त्रयदस्युः	× ६
२२	११	" १-११ "	११			७-१० इंद्रावरुणौ	४
२३	११	" १-११ "	११	४३	७	पुरुमीळहाज-	
२४	११	" १-११ "	११			मीळहौ सौहोत्रौ १-७ अश्विनौ	७ २१
२५	८	" १-८ "	८	४४	७	" १-७ "	७
२६	× ७	" १-३ इंद्रात्मावौ	३	४५	७	" १-७ "	७
		" ४-७ इयेनः	४ ९	४६	७	" १ वायुः	१
२७	७ ५	" १-५ "	५			२-७ इंद्रवायु	६
२८	५	" १-५ " +	५ १८	४७	४	" १ वायुः	१
२९	५	" १-५ "	५			२-४ इंद्रवायु	३
३०	२४	" १-८ इंद्रः	८	४८	५	" १-५ वायुः	५
		९-११ इंद्रावसौ	३	४९	६	" १-६ इंद्रावृहस्पती	६
		१२-२४ इंद्रः	१३ ५०	५०	११	" १-९ वृहस्पतिः	९
३१	१५	" १-१५ "	१५			१०-११ इंद्रावृहस्पती	२
३२	२४	" १-२२ "	२२	(इति तृतीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)			

(४१४) (१) उषा १, (२) सविताषावापृथिविसूर्यान्तरिक्षसूर्यरश्मयः । (३) उषासूर्यरश्मयः १, (४) उषसः १, (५) दिवः रूक्मः सूर्यः १, (४१३-१४) प्रत्यग्नीतिस्वतद्वयेऽत्रायं पाक्षिको देवताविभागः । (४१३) (१) अग्न्युषोऽश्विनौ १, (२) सवित्रवरुणमित्रदेवाः १, (३) देवसूर्याः १, (४-५) सूर्यः २ । (४१४) (१) अग्न्युषोऽश्विनः १, (२) सूर्यः १, (३) उषाः १, (४) अग्न्युषसः १, (५) सूर्यः । × (४१३) कथामहामिति स्वर्गे-त्यातिस्नोः कृतं वा देवता । × (४१६) १-३ इन्द्रो वा ऋषिः । ● इयेन देवताषा अष्टर्ध्वे (४२०/५) अधश्चेत-मित्यस्या इंद्रदेवता पाक्षिकी । + अत्र (४१२८) त्यायुजेति पंचर्ध्वे स्वर्गे इन्द्रासौमी वा देवते । (४१३१) १५ सूर्यः (४०) + × (४१२) (अहं राजा वरुणः ।) आत्मा वा । (४१५०) ७-९ पुरोहितकर्म ।

५१	११	वामदेवो गौतमः १-११ उषाः	११	१८
५२	७	" १-७ "	७	
५३	७	" १-७ सविता	७	१३
५४	६	" १-६ "	६	
५५	१०	" १-१० विश्वे देवाः	१०	
५६	७	" १-७ द्यावापृथिवी	७	
५७	८	" १-३ क्षेत्रपतिः	३	
		४ भुनः	१	
		५ भुनासीरौ	१	
		६-७ सीता	२	
		८ भुनासीरौ	१	
५८	११	" १-११ अग्निः X ११	३७	

(इति चतुर्थं मण्डलम् ।)

अथ पंचमं मण्डलम् ।

१	१२	बुधगविष्टिरावाग्नेयो १-१२	"	१२
२	१२	कुमार आग्नेयः,		
		वृशो वा जानः,		
		उभौ वा, १-१२	"	१२
		२, ९ वृशो जानः		
३	१२	वसुश्रुत आग्नेयः १-२	"	२
		३ मरुद्ब्रविष्णवः	१	
		४-१२ अग्निः	९	२०
४	११	" १-११ "	"	११
५	११	" १ समिद्धोऽग्निः +	१	
		२ नराशंसः	१	
		३ इळः	१	
		४ बहिः	१	
		५ देवीर्द्वारः	१	
		६ उषासानक्ता	१	
		७ देव्यौ होतारौ		
		प्रचेतसौ	१	
		८ सरस्वतीळाभारत्यः	१	

		९ त्वष्टा	१.	
		१० वनस्पतिः	१	
		११ स्वाहाकृतयः	१	
६	१०	वसुश्रुत आग्नेयः १-१० अग्निः	१०	१२७
७	१०	इष आग्नेयः १-१०	"	१०
८	७	" १-७ "	"	७
(इति तृतीयाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)				
९	७	गय आग्नेयः १-७	"	७
१०	७	" १-७ "	"	७
११	६	सुतंभर आग्नेयः १-६	"	६
१२	६	" १-६ "	"	६
१३	६	" १-६ "	"	६
१४	६	" १-६ "	"	६
१५	५	धरुण आङ्गिरसः १-५	"	५
१६	५	पुरुषाग्नेयः १-५	"	५
१७	५	" १-५ "	"	५
१८	५	द्वितो मृक्कवाहा		
		आग्नेयः १-५	"	५
१९	५	वज्रिराग्नेयः १-५	"	५
२०	४	प्रयस्त्रन्त आग्नेयाः १-४	"	४
२१	४	सस आग्नेयः १-४	"	४
२२	४	विश्वतामा आग्नेयः १-४	"	४
२३	४	धुम्नो विश्वचर्वणि-		
		राग्नेयः १-४	"	४
२४	४	बन्धुः सुबन्धुः		
		श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुश्च		
		क्रमेण गोपायना		
		लौपायना वा १-४	"	४
२५	९	वसूयव आग्नेयाः १-९	"	९
२६	९	" १-८	"	८
		९ विश्वे देवाः	१	
२७	६	धरुणस्त्रैवृष्णः,		
		त्रसदस्युः पौरुकुलः,		

॥ (४।५५) (१-७) विश्वे देवाः ७, (८) अग्निः १, (९) उषाः १, (१०) विश्वे देवाः १, (एवम् १०)

* (४।५७।८) कृषिः, कृषिजीविनः, पञ्चन्यः, धनं (भुनं) च (पादसौ देवताः) ।

X (४।५८) सूर्यो वा गावो वा वृत्स्तुतिर्वा आदित्यो वा । + (५।५।१) इध्मो वा ।

अश्वमेधश्च				३८	५ अग्निर्भोमः	१-५	"	५
भारता राजानः +	१-५ अग्निः	५		३९	५ "	१-५	"	५
"	६ इंद्राग्नी	१		४०	९ "	१-४	"	४
२८ ६ विश्ववारात्रेयी	१-६ अग्निः	६				५ सूर्यः		१
२९ १५ गौरिवीतिः शाक्यः १-१५ इंद्रः X	१५	२६				६-९ अग्निः		४
३० १५ बभ्रुरात्रेयः	१-११ "	११		४१	२० "	१-२० विश्वे देवाः	२०	३०
	१२-१५ ऋणचयेंद्रौ	४		४२	१८ "	१-१० "		१०
३१ १३ अवस्युरात्रेयः	१-८ इंद्रः ऋ	८				११ रुद्रः		१
	९ इंद्राकुलोः	१				१२-१८ विश्वे देवाः	७	५६
	१०-१३ इंद्रः	४	६८	४३	१७ "	१-१७ "		१७
३२ १२ गातुरात्रेयः	१-१२ "	१२		४४	१५ अवस्तारः			
(इति चतुर्थाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)					काश्यपः *	१-१५ "		१५
३३ १० संवरणः प्राजापत्यः १-१० "		१०		४५	११ सदाष्टण आत्रेयः	१-११ "		११
३४ ९ "	१-९ "	९		४६	८ प्रतिश्वन्न आत्रेयः	१-६ "		६
३५ ८ प्रभूवसुराङ्गिरसः १-८ "		८				७-८ देवपत्नी		२
३६ ६ "	१-६ "	६						
३७ ५ अग्निर्भोमः	१-५ "	५						

(इति चतुर्थाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)

+ (५।२७) अग्निर्भोम इति केचित् । X (५।२९।९) प्रथमपादस्य उशना वा । (५।३०) १२-१५ मध्यमोऽग्निर्वा (वृ०) । * (५।३।१८) तृतीयपादस्य कुलो वा, चतुर्थपादस्य उशना वा ।

(५।४।१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) विश्वे देवाः १, (३) अश्विनौ १, (४) विश्वे देवाः १, (५) मरुतः १, (६) विश्वे देवाः १, (७) उपासानकता १, (८-९) विश्वे देवाः २, (१०) अग्निः १, (११-१२) विश्वे देवाः २, (१३) मरुतः १, (१४) विश्वे देवाः १, (१५) भूमिः १, (१६-१८) विश्वे देवाः ३, (१९) भूमिरिह्ला १, (२०) विश्वे देवाः १, (एवं २०) ।

(५।४।२) (१४) इलस्पतिः, पर्जन्याग्नी, पूषा, इन्द्रो, वैश्वानरो वा १ (वृ०) । यद्वा (५।४।२) (१-२) विश्वे देवाः २, (३) सविता १ (४) इंद्रः १, (५) विश्वे देवाः १, (६) इंद्रः १, (७-९) बृहस्पतिः ३, (१०) मरुतः १, (११) रुद्रः १, (१२) विश्वे देवाः १, (१३-१४) पर्जन्यः २, (१५) मरुतः १, (१६-१७) विश्वे देवाः २, (१८) अश्विनौ १, (एवं १८) । (५।४।३) ९ वायुः, (१०) अग्निर्देवाः १, (११) मध्यमा वाक् १, (१२) बृहस्पतिः १ । यद्वा (५।४।३) (१) नदी १, (२) यावापृथिवी १, (३) वायुः १, (४) सोमः १, (५) इंद्रः १, (६) अग्निः १, (७) वर्मः १, (८) अश्विनौ १, (९-१०) विश्वे देवाः २, (११) सरस्वती १, (१२) बृहस्पतिः १, (१३-१५) अग्निः ३, (१६) विश्वे देवाः १, (१७) अश्विनौ १ (एवं १७) ।

(५।४।४) (१-२) इंद्रः २, (३) अग्निः १, (४) सूर्यः १, (५) अग्निः १, (६) विश्वे देवाः १, (७) सूर्यः १, (८) अग्निः १, (९-१०) सूर्यः २, (११-१२) विश्वे देवाः २, (१३) सुतंभरः १, (१४-१५) अग्निः २ (एवं १५) । यद्वा (५।४।४) १२ अवस्तारेण सह सदाष्टण-यजत-बाहुवृक्-सुतविह-तर्थाः वा ऋषयः १३ सुतंभरश्च । यद्वा (१०) अन्न-मनस-पुषावद-यजत-सग्नि-अवस्ताराः १, (११) विश्ववार-यजत-सायी-अवस्ताराः १ ।

(५।४।५) (१) इंद्रसूर्यौ १, (२-३) विश्वे देवाः २, (४) इंद्राग्नी १, (५-१०) विश्वे देवाः ६, (११) आपः १ एवं (११) । (५।४।६) (१-६) विश्वे देवाः ६, (७-८) देवपत्नी २ (एवं ८) ।

४७ + ७ प्रतिरथ आग्नेयः १-७ विश्वे देवाः + ७ २५	६५ ६ रातहृष्य आग्नेयः १-६ ,, ६
४८ ५ प्रतिमातुगाग्नेयः १-५ ,, ५	६६ ६ ,, १-६ ,, ६
४९ ५ प्रतिप्रभ आग्नेयः १-५ ,, ५	६७ ५ यजत आग्नेयः १-५ ,, ५
५० ५ स्वस्त्याग्नेयः १-५ ,, ५	६८ ५ ,, १-५ ,, ५
५१ १५ ,, १-३ ,, ३	६९ ४ उरुचक्रिआग्नेयः १-४ ,, ४
४ इंद्रवायू १	७० ४ ,, १-४ ,, ४
५ वायुः १	७१ ३ बाहुवृक्त आग्नेयः १-३ ,, ३
६-७ इंद्रवायू २	७२ ३ ,, १-३ ,, ३
८-१५ विश्वे देवाः ८	७३ १० पौर आग्नेयः १-१० अश्विनौ १० ४८
५२ १७ इयावाश्च आग्नेयः १-१७ मरुतः १७ ९१	७४ १० ,, १-१० ,, १०
५३ १६ ,, १-१६ ,, १६	७५ ९ अवस्युराग्नेयः १-९ ,, ९
५४ १५ ,, १-१५ ,, १५	७६ ५ अग्निर्भौमः १-५ ,, ५
५५ १० ,, १-१० ,, १०	७७ ५ ,, १-५ ,, ५
५६ ९ ,, १-९ ,, ९	७८ ९ सप्तवधिराग्नेयः १-९ ,, * ९
५७ ८ ,, १-८ ,, ८	७९ १० सप्तश्रवा आग्नेयः १-१० उषा १० १६
५८ ८ ,, १-८ ,, ८	८० ६ ,, १-६ ,, ६
५९ ८ ,, १-८ ,, ८	८१ ५ इयावाश्च आग्नेयः १-५ सविता ५ १४
६० ८ ,, १-८ अग्नमरुतः X ८	८२ ९ ,, १-९ ,, ९
६१ १९ ,, १-१९ मरुतः ४	८३ १० अग्निर्भौमः १-१० पर्जन्यः १०
५-८ तरंतमहिषी शशीयसी ४	८४ ३ ,, १-३ पृथिवी ३
९ पुरुमीळहः १	८५ ८ ,, १-८ वरुणः ८
१० तरंतः १	८६ ६ ,, १-६ इंद्राग्नी ६
११-१६ मरुतः ६	८७ ९ एवयामरुदाग्नेयः १-९ मरुतः ९
१७-१९ रथवीतिः ३	इति पंचमं मंडलम् ।
६२ ९ श्रुतविदाग्नेयः १-९ मित्रावरुणौ ९ ५९	अथ षष्ठं मण्डलम् ।
(इति चतुर्थोष्टके तृतीयोऽध्यायः)	१ १३ भरद्वाजो
६३ ७ अर्चनाना आग्नेयः १-७ ,, ७	वारहस्पत्यः १-१३ अग्निः १३ ५४
६४ ७ ,, १-७ ,, ७	(इति चतुर्थोष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)
	२ ११ ,, १-११ ,, ११

+ (५।४७) (१) उषाः १, (२) सूर्यरश्मयः १, (३-५) सूर्यः ३, (६) विश्वे देवाः १, (७) मित्रावरुणाग्रयः १, (एवं ७) । (५।४८) (१) वैद्युतोऽग्निः १, (२) उषाः १, (३) इन्द्रसूर्यौ १, (४-५) अग्निः २, (एवं ५) । (५।४९) (१) विश्वे देवाः १, (२) सूर्यः १, (३-५) विश्वे देवाः ३ (एवं ५) । (५।५०) (१-२) सविता २, (३) विश्वे देवाः १, (४-५) सविता २, (एवं ५) । (५।५१) (१-२) अग्निः २, (३) विश्वे देवाः १, (४) इंद्रवायू १, (५) वायुः १, (६-७) इंद्रवायू २, (८-१५) विश्वे देवाः ८ (एवं १५)
X (५।६०) मरुतो वा । (८) पार्थिवमध्यमावस्ती मरुतश्च १ ।
* (५।७८।५-९ गर्भंजाविष्णुपत्तिवद्) (७-९) गर्भः ।

३	८	भरद्वाजो बार्हस्पत्यः १-८	अग्निः	८	२	गर्वेद्वी	१
४	८	" १-८	"	८	३-७	गावः	५
५	७	" १-७	"	७	८	गर्वेद्वी	१
६	७	" १-७	"	७	(इति चतुर्थाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)		
७	७	" १-७ वैश्वानरोऽग्निः ७ २१			२९	६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः १-६	हन्त्रः ६ १२८
८	७	" १-७	"	७	३०	५ " १-५	" ५
९	७	" १-७	"	७	३१	५ सुहोत्रो भारद्वाजः १-५	" ५
१०	७	" १-७ अग्निः ७ ९८			३२	५ " १-५	" ५
११	६	" १-६	"	६	३३	५ सुहोत्रो भारद्वाजः १-५	" ५
१२	६	" १-६	"	६	३४	५ " १-५	" ५
१३	६	" १-६	"	६	३५	५ नरो भारद्वाजः १-५	" ५
१४	६	" १-६	"	६	३६	५ " १-५	" ५
१५	१९	" + १-१९	"	१९	३७	५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः X १-५	" ५
१६	४८	" १-४८	"	४८	३८	५ " १-५	" ५
(इति चतुर्थाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)					३९	५ " १-५	" ५
१७	१५	" १-१५	हन्त्रः	१५ ६४	४०	५ " १-५	" ५
१८	१५	" १-१५	"	१५	४०	५ " १-५	" ५
१९	१३	" १-१३	"	१३	४१	५ " १-५	" ५
२०	१३	" १-१३	"	१३	४२	४ " १-४	" ४
२१	१२	" १-८	"	८	४३	४ " १-४	" ४
		९ विश्वे देवाः	१		४४	२४ शंयुर्बार्हस्पत्यः १-२४	" २४
		१० हन्त्रः	१		४५	३३ " १-३०	" ३०
		११ विश्वे देवाः	१			३१-३३	वृत्तुस्तक्षा ३
		१२ हन्त्रः	१ ५६		४६	१४ " १-१४	हन्त्रः १४
२२	११	" १-११	"	११	४७	३१ गर्गो भारद्वाजः १-५	सोमः ५
२३	१०	" १-१०	"	१०		६-१९	हन्त्रः १४
२४	१०	" १-१०	"	१०		२० देवभूमिबृहस्पतीन्द्राः	१
२५	९	" १-९	"	९		२१	हन्त्रः १
२६	८	" १-८	"	८		२२-२५	प्रस्तोकः ४
२७	८	" १-७	"	७		२६-२८	रथः ३
		८ चायमानः	१			२९-३०	तुन्दुभिः २
२८	८	" १	गावः	१		३१	तुन्दुर्भद्रौ १
					(इति चतुर्थाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)		

X (६।३) मित्रावरुणौ निपातितौ (वृ०) ।

+ (६।१५) वीतहव्य आक्रिसो वा ।

(६।३।३) हन्त्रबायू, बायुर्निपातभावा (वृ०) (६।४४।२२-२४) सोमो वा । (वृ०) (६।४५।३३) शंयोः पिता । (वृ०)

(६।४७) (५) हन्त्रः सोमो निपातभाक् १, (२०) (क्रमेणपादाः) देवः, भूमिः, बृहस्पतिः, हन्त्रः १,

(६।४७।२२-२५) सार्जयस्य प्रस्तोकस्य दानस्तुतिः । ४ (३१) (उत्तरार्चस्य) हन्त्रः । (वृ०)

४८	२२	सांयुर्बाहस्पत्यः १-१०	अग्निः १०	६८	११	भरद्वाजोर्बाहस्पत्यः १-११	इन्द्रावरुणौ ११
		११-१५	मरुतः ५	६९	८	" १-८	इन्द्राविष्णु ८
		१६-१९	पूषा ४	७०	६	" १-६	द्यावापृथिवी ६
		२०-२१	मरुतः २	७१	६	" १-६	सविता ६
		२२	द्यावाभूमिर्वा	७२	५	" १-५	इन्द्रासोमौ ५
			पृथिवी १	७३	३	" १-३	वृहस्पतिः ३
४९	१५	अजिन्ध्रा भारद्वाजः १-१५	विश्वे देवाः + १५ ६३	७४	४	" १-४	सोमारुद्रौ ४
५०	१५	" १-१५	" १५	७५	१९	पातुर्भारद्वाजः १	वर्म १
५१	१६	" १-१६	" १६			२	धनुः १
५२	१७	" १-१७	" १७			३	ज्या १
५३	१०	भरद्वाजोर्बाहस्पत्यः १-१०	पूषा १० ३२			४	अनुकोटिः १
५४	१०	" १-१०	" १०			५	इशुधिः १
५५	६	" १-६	" ६			६	सारथिरश्मिः १
५६	६	" १-६	" ६			७	अन्धाः १
५७	६	" १-६	इन्द्रापूर्वणौ ६			८	रथः १
५८	४	" १-४	पूषा ४			९	रथगोपाः १
५९	१०	" १-१०	इन्द्रासोमौ १० २५			१०	ब्राह्मणपितृसोम- द्यावापृथिविपूषाणः १
६०	१५	" १-१५	" १५			११-१२	इषवः २
६१	१४	" १-१४	सरस्वती १४			१३	प्रतोदः १
(इति चतुर्थोऽष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)						१४	हस्तत्राणः १
६२	११	" १-११	अश्विनौ ११ २२			१५-१६	इषवः २
६३	११	" १-११	" ११			१७	युद्धभूमिकवच- ब्राह्मणस्पत्यादयः १
६४	६	" १-६	उषाः ६ १२			१८	वर्मसोमवरुणाः १
६५	६	" १-६	" ६			१९	देवब्रह्माणि १
६६	११	" १-११	मरुतः ११			[इति षष्ठं मंडलं ।]	
६७	११	" १-११	मित्रावरुणौ ११				

(६।४८) (१३-१५) किंकोक्ताः ३, (१३) धेनुः । १ (१४) इन्द्र-वरुणा-वर्म-विष्णवः । १ (१५) मरुपूषाः । १ (अग्निः सांयुर्बाहस्पत्यः, नृणपाणिः) ।

+ यद्वा (६।४९) (१) विश्वे देवाः १, (२) अग्निः १, (३) अहोरात्रौ १, (४) वायुः १, (५) अश्विनौ १, (६) विश्वे देवाः १, (७) सरस्वती १, (८) पूषा १, (९) अश्विनौ १, (१०) रुद्रः १, (११-१२) मरुतः २, (१३) विष्णुः १, (१४-१५) विश्वे देवाः २ (एवं १५) ।

(६।५०) (१) विश्वे देवाः १, (२) सूर्यः १, (३) द्यावापृथिवी १, (४-५) रोदसी, मरुतः २, (६) इन्द्रः १, (७) अपः १, (८) सविता १, (९) अग्निः १, (१०) अश्विनौ १, (११-१५) विश्वे देवाः ५ (एवं १५) (६।५१) (१-२) सूर्यः २, (३-१२) विश्वे देवाः १०, (१३) अग्निः १, (१४) सोमः १, (१५-१६) विश्वे देवाः २, (एवं १६) । (६।५२) (१-२) विश्वे देवाः २, (३) सोमः १, (४-११) विश्वे देवाः ८, (१२) अग्निः १, (१३-१५) विश्वे देवाः ३ (१६) अग्निपूषा १, (१७) विश्वे देवाः १, (एवं १७) ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।				१६ १२ वसिष्ठो मैत्रावरुणः १-१२ अग्निः १२			
१	२५	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १	अग्निः २५	१७	७	" १-७	" ७
(इति पंचमाष्टके प्रथमोऽध्यायः)				१८	२५	" १-२१	इन्द्रः २१
२	११	" १	समिद्धोऽग्निः १			२२-२५	सुदाः पैजवनः ४
		२	नरापालः १	१९	११	" १-११	इन्द्रः ११ १२२
		३	इलः १	(इति पंचमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)			
		४	बर्हिः १	२०	१०	" १-१०	" १०
		५	देवीर्वाणः १	२१	१०	" १-१०	" १०
		६	उषासानके १	२२	९	" १-९	" ९
		७	दैव्यौ होतारौ १	२३	६	" १-६	" ६
			प्रचेतसौ १	२४	६	" १-६	" ६
		८	सरस्वतीकाभारत्यः १	२५	६	" १-६	" ६
		९	त्वष्टा १	२६	५	" १-५	" ५
		१०	वनस्पतिः १	२७	५	" १-५	" ५
		११	स्वाहाकृतयः १	२८	५	" १-५	" ५
३	१०	" १-१०	अग्निः १० २०	२९	५	" १-५	" ५
४	१०	" १-१०	" १०	३०	५	" १-५	" ५
५	९	" १-९	वैश्वानरोऽग्निः ९ २६	३१	१२	" १-१२	" १२
६	७	" १-७	" ७	३२	२७	" १-२७	" २७
७	७	" १-७	अग्निः ७ ३३	३३	१४ १-९	१-९	वसिष्ठपुत्राः ९
८	७	" १-७	" ७	१०-१४ वसिष्ठपुत्रः १०-१४ वसिष्ठः ५			
९	६	" १-६	" ६	३४	२५	वसिष्ठो	
१०	५	" १-५	" ५	मैत्रावरुणिः १-१५ विश्वे देवाः ४ १५			
११	५	" १-५	" ५	१६ अहिः १			
१२	३	" १-३	" ३	१७ अहिर्बुध्न्यः १			
१३	३	" १-३	वैश्वानरोऽग्निः ३	१८-२५ विश्वे देवाः ८ ४०			
१४	३	" १-३	अग्निः ३ ३७				
१५	१५	" १-१५	" १५	३५ १५	" १-१५	" १५	
				(इति पञ्चमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)			

(१/७५) (१) वर्मा १, (८) आयुधागारं १, (१२) कवचं १, (१५) [प्रथमपादे] दिग्बहसु; [द्वितीयपादे] अयोमुखी, [तृतीयपादे] वारुणाक्षं १, (१६) धनुर्बुध्न्यः १, (१७) कवचं १, (१८) युयुस्तुः १ ।

⊗ (७/३२) २६ ऋषिः— पूर्वार्धेऽथ ऋषिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ब्राह्मणे), २६-२७ ऋषिर्वासिष्ठो वा (ताण्ड्यब्राह्मणे) ।

⊙ (७/३३/१-९) इन्द्रो वा । × (७/३३) (१) देवाः १, (२) अपः १, (३-४) इन्द्रः २, (५-७) यज्ञः ३, (८-९) देवाः २, (१०) वरुणः १, (११-१२) देवाः ३, (१३) अग्निः १, (१५) अपानपात्र १, (१६) अहिः १, (१७) अहिर्बुध्न्यः १ (१८-१९) देवाः २, (२०) देवपत्नी त्वष्टारौ १, (२१) त्वष्टा १, (२२-२५) विश्वे देवाः ४ (एवं २५)

⊙ (७/३४/१८-२५) यज्ञा (१८-२०) विश्वे देवाः ३, (२१) त्वष्टा १, (२२) रोदसी १, (२३) आपः १, (२४) वरुणोऽम्भ-मरुतः १, (२५) इन्द्रवरुणमित्राग्निरोषधिमरुतः १ ।

३६	९	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-९	विश्वे देवाः ९	५८	६	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-६	मरुतः ६
३७	८	" १-८	" ८	५९	१२	" १-१२	" ११
३८	८	" १-६	सविता ६			१२	रुद्रः १
		७-८	वाजिनाः २	(इति पंचमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)			
३९	७	" १-७	विश्वे देवाः ७ १४	६०	१२	" १	सूर्यः १
४०	७	" १-७	" ७			२-१२	मित्रावरुणौ ११ १८
४१	७	" १	अग्नीद्विमित्रावरुण- श्विभगपूषमरुत- स्पतिसोमरुद्राः १	६१	७	" १-७	७
		२-६	भगः ५	६२	६	" १-३	सूर्यः ३
		७	उषाः १	६३	६	" १-४	मित्रावरुणौ ३
४२	६	" १-६	विश्वे देवाः ६ ११			५	सूर्यमित्रावरुणाः १
४३	५	" १-५	" ५			६	मित्रावरुणौ १ १४
४४	५	" १	दधिक्षाद्वयुषोऽग्नि- भगं द्रविष्णुपूषमरु- णस्पत्यादित्यधावा- पृथिव्यापः १	६४	५	" १-५	" ५
		२-५	दधिक्षाः ४	६५	५	" १-५	" ५
४५	४	" १-४	सविता ४	६६	१९	" १-३	" ३
४६	४	" १-४	रुद्रः ४			४-१३	आदित्यः १०
४७	४	" १-४	आपः ४			१४-१६	सूर्यः ३
४८	४	" १-४	ऋभवः ४	६७	१०	" १-१०	मित्रावरुणौ ३
४९	४	" १-४	आपः ४	६८	९	" १-९	अश्विनौ १० ५६
५०	४	" १	मित्रावरुणौ १	६९	८	" १-८	" ८
		२	अग्निः १	७०	७	" १-७	" ७
		३	विश्वे देवाः १	७१	६	" १-६	" ६
		४	नदी १	७२	५	" १-५	" ५
५१	३	" १-३	आदित्याः ३	७३	५	" १-५	" ५
५२	३	" १-३	" ३	७४	६	" १-६	" ६
५३	३	" १-३	धावापृथिवी ३	७५	८	" १-८	उषाः ८ ४०
५४	३	" १-३	वास्तोष्पतिः ३ ४	७६	७	" १-७	" ७
५५	८	" १	" १	७७	६	" १-६	" ६
		२-८	प्रस्थापिनी (इंद्रः) ७	७८	५	" १-५	" ५
५६	२५	" १-२५	मरुतः २५ ४९	७९	५	" १-५	" ५
५७	७	" १-७	" ७	८०	३	" १-३	" ३
				८१	६	" १-६	" ६
				(इति पंचमाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)			

८२	१०	वसिष्ठो मेधावरुणिः	१-१०	इन्द्रावरुणौ	१० ३०
८३	१०	"	१-१०	"	१०
८४	५	"	१-५	"	५
८५	५	"	१-५	"	५
८६	८	"	१-८	वरुणः	८ २७
८७	७	"	१-७	"	७
८८	७	"	१-७	"	७
८९	५	"	१-५	"	५
९०	७	"	१-७	वायुः	७
			५-७	इन्द्रवायू	३
९१	७	"	१	वायुः	१
			२	इन्द्रवायू	१
			३	वायुः	१
			४-७	इन्द्रवायू	४
९२	५	"	१	वायुः	१
			२	इन्द्रवायू	१
			३	वायुः	१
			४	इन्द्रवायू	१
			५	वायुः	१
९३	८	"	१-८	इन्द्राग्नी	८ २०
९४	१२	"	१-१२	"	१२
९५	६	"	१-२	सरस्वती	२
			३	सरस्वान्	१
			४-६	सरस्वती	३ ६
९६	६	"	१-३	"	३
			४-६	सरस्वान्	३
९७	१०	"	१	इन्द्रः	१
			२	बृहस्पतिः	१
			३	इन्द्राग्निरुपपत्ति	१
			४-८	बृहस्पतिः	५
			९	इन्द्राग्निरुपपत्ति	१
			१०	इन्द्राबृहस्पति	१
९८	७	"	१-६	इन्द्रः	६
			७	इन्द्राबृहस्पति	१

९९	७	वसिष्ठो मेधावरुणिः	१-३	विष्णुः	३
			४-६	इन्द्राविष्णू	३
			७	विष्णुः	१ ८
१००	७	"	१-७	"	७
(इति पंचमाष्टके षष्ठोऽध्यायः)					
१०१	६	"	१-६	पर्जन्यः	६ ९
१०२	३	"	१-३	"	३
१०३	१०	"	१-१०	मंहुकाः	१०
१०४	२५	"	१-७	इन्द्रासोमौ	७
			८	इन्द्रः	१
			९	सोमः	१
			१०	अग्निः	१
			११	विश्वे देवाः	१
			१२-१३	सोमः	२
			१४	अग्निः	१
			१५	इन्द्रासोमौ	१
			१६	इन्द्रः	१
			१७	प्राजापतिः	१
			१८	मरुतः	१
			१९-२२	इन्द्रः	४
			२३	वसिष्ठाग्नीः	१
				व्यंतरिक्षाणि	१
			२४-२५	इन्द्रासोमौ	२

(इति सप्तमं मंडलं ।)

अथाष्टमं मण्डलम् ।

१	३४	१-२	प्रगाथः	काण्वः	
			३-२९	मेधातिथि-	
				मेधातिथी	१-२९ इन्द्रः २९
			३०-३३	भासङ्गः	
				ह्ययोगिः	३०-३३ आसंगमाशमा ४
			३४	शश्वती आक्षिरसी	
				अक्षिका	३४ आसंगः १
२	४२	१-४०	मेधातिथिः		
			काण्वः	प्रिवमेध-	
			आक्षिरसः	१-४० इन्द्रः	

x (७।१०१, १०२) वैसिष्ठो मेधावरुणिः (वृष्टिकाः) कुमार आग्नेयो वा । (७।१०३) पर्जन्योः वा ।

४१-४२ मेधातिथिः				१९	३७ सोमरिः काण्वः १-३३	अग्निः	३३
काण्वः ४१-४२ विभिदुः						३४-३५	आदित्याः २
३	२४ मेधातिथिः काण्वः १-२०	इंद्रः	२०			३६-३७	असद्वसुः पौरुक्त्वाः २
	२१-२४ पाकस्थामा	४	२०	२६	१-२६	मरुतः	२६
४	२१ देवातिथिः काण्वः १-१८	इंद्रः X	१८	(इति षष्ठाष्टके प्रथमोऽध्यायः)			
	१९-२१	कुंरंगः	३	२१	१८	१-१६	इंद्रः १६
(इति पंचमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)						१७-१८	चित्रः २
५	३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः १-३६	अश्विनौ	३६	२२	१८	१-१८	अश्विनौ १८
	३७	अश्विकक्षुः	१	२३	३०	विश्वमना	
	३८-३९	कक्षुः	२			वैयश्वः १-३०	अग्निः ३०
६	४८ वसः काण्वः १-४५	इंद्रः	४५	२४	३०	१-२७	इंद्रः २७
	४६-४८	तिरिदिरः	३			२८-३०	वरुः सौवाम्निः ३
७	३६ पुनर्वसुः काण्वः १-३६	मरुतः	३६	२५	२४	१-९	मित्रावरुणौ ९
८	२३ सध्वंसः काण्वः १-२३	अश्विनौ	२३ ५०			१०-१२	विश्वे देवाः ३
९	२१ शशकर्णः काण्वः १-२१	"	२१			१३-२४	मित्रावरुणौ १२
१०	६ प्रगाथो बौरः काण्वः १-६	"	६	२६	२५	१-१९	अश्विनौ १९
११	१० वसः काण्वः १-१०	अग्निः	१०			२०-२५	वायुः ६
(इति पंचमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)				२७	२२ मनुर्वैवस्वतः १-२२	विश्वे देवाः २२	४१
१२	३३ पर्वतः काण्वः १-३३	इंद्रः	३३ १२१	२८	५	१-५	" ५
१३	३३ नारदः काण्वः १-३३	"	३३	२९	१०	१-१०	" १०
१४	१५ गोपूकस्यश्चसूक्तिनौ			३०	४	१-४	" ४
	काण्ववायौ १-१५	"	१५	३१	१८	१-२	यज्ञः २
१५	१३ " १-१३	"	१३			३-४	यजमानः २
१६	१२ इतिभिः					५-९	दंपती ५
	काण्वः १-१२	"	१२			१०-१८	दंपत्यादिषः ९
१७	१५ " १-१५	"	१५	(इति षष्ठाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)			
१८	२२ " १-३	आदित्याः	३	३२	३० मेधातिथिः काण्वः १-३०	इंद्रः	३० ६७
		४	१	३३	१९	१-१९	" १९
		५	१	३४	१८ नीपातिथिः काण्वः १-१५	"	१५
	६-७	अदितिः	२			१६-१८ सहजं वसु-	
	८	अश्विनौ	१			रोषिषोऽग्निरसः १६-१८	" ३
	९	अभिसूयानिकाः	१	३५	२४ इयावाश्व आत्रेयः १-२४	अश्विनौ	२४
	१०-२२	आदित्याः	१३				

X (८१४) १५-१८ पूषा वा । (८१२-१७) शौनकीयमते तु इंद्रः ११९, (८१७) (१४) वास्तोष्पतीतौ १, (१५) इंद्रः १, इति विशेषः (एवं १२१) । (८१७) १४ वास्तोष्पतिर्वा । (८१२) १५ वाश्वो वाग्निरसज्जः । (८१२) कश्यपो मारीचो वा ।

[illegible]

× अत्र २७ विश्वेश्वरत्रय बन्धुके भेदपक्षे (८१२९) (१) सोमः १, (२) अग्निः १, (३) स्वहा १, (४) इन्द्रः १, (५) रुद्रः १, (६) पूषा १, (७) विष्णुः १, (८) अश्विनौ १, (९) मित्रावरुणौ १, (१०) अश्विनौ १, (एवं १०) (८१३१) (१-२) इन्द्रः २, (३-४) यजमानः २, (५-६) वृषती ५, (१०) यजमानपत्न्याशिवः १, (११-१२) पूषा २, (१३) मित्रार्यमावरुणाः १, (१४) अग्निः १, (१५-१८) यजमानः ४ (एवं १८) ।

(+भद्र वाक्यसिद्धयसूक्तानि सू० ४९-५९ न संगृहीतानि) ❁ (८४२) भर्चनाना वात्रेयः ।

+अत्रैकादशसूक्तमकवाकस्त्रिष्यध्यायस्य देवतान्वाचानबुभुत्सायां (८।१९-५४) इन्द्रः ५०, (३-४) विश्वे देवाः २, (५-८) इन्द्रः १३, अग्निस्त्र्यो १, अश्विनौ ४, विश्वे देवाः ३, इन्द्रावरुणौ ७, इति क्रमः । परमभियुक्ताः स्वाहाकारे नेममुपयुज्यन्ति । (८।७१) सुदीपितुरुमीकहावाहिरसौ तथोवांन्यतरः । (८।७२) हवींषि वा ।

७९	९ हस्तुर्भागवः	१-९	सोमः	९
८०	१० एकधूर्नोधसः	१-९	इन्द्रः	९
	१० देवाः		१	
८१	९ कुसीदी काण्वः	१-९	इन्द्रः	९ १८
(इति षष्ठाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)				
८२	९ " १-९	"	९	
८३	९ " १-९	विश्वे देवाः	९	
८४	९ उशना काण्वः	१-९	अग्निः	९
	६४ इन्द्रर्भवः		१	
८५	९ कृष्ण			
	आङ्गिरसः	१-९	अश्विनौ	९ २०
८६	५ " १-५	"	५	
८७	६ " १-६	"	६	
८८	६ नोधा गौतमः	१-६	इन्द्रः	६ २२
८९	७ नृमेध-पुरुमेधा-			
	वाङ्गिरसौ	१-७	"	७
९०	६ " १-६	"	६	
९१	७ अपाला आश्वेयी	१-७	"	७
९२	३३ श्रुतकक्षः	१-३३	"	३३
९३	३३ सुकक्ष			
	आङ्गिरसः	१-३३	"	३३
	३४ इन्द्र-आभवश्चः		१	
९४	१२ बिन्दुः पृतदक्षो			
	वा आङ्गिरसः	१-१२	मरुतः	१२
९५	९ तिरश्चिराङ्गिरसः	१-९	इन्द्रः	९ २२
९६	२१ " १-२३	"	१३	
	१४ इन्द्रामरुतो		१	
	१५ इन्द्रावृहस्पती		१	
	१६-२१ इन्द्रः	६	४८	
९७	१५ रेमः काश्यपः	१-१५	इन्द्रः	१५
(इति षष्ठाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)				

९८	१२ नृमेध आङ्गिरसः	१-१२	इन्द्रः	१२
९९	८ " १-८	"	८	
१००	१२ १-३, ६-१२			
	नेमो भार्गवः			
	४-५ इन्द्रः	१-७	"	७
	८-१२ नेमः	८	सुपर्णः	१
		९	वज्रः	१
	१०-११	वाक्	२	
	१२	इन्द्रः	१	
१०१	१६ जमदग्निर्भार्गवः	१-४	मित्रावरुणौ	४
	५ मित्रावरुणादित्याः		१	
	६ आदित्याः		१	
	७-८ अश्विनौ		२	
	९-१० वायुः		२	
	११-१२ सूर्यः		२	
	१३ उषाः		१	
	१४ पवमानः		१	
	१५-१६ गौः		२	
१०२	२२ प्रयोगो भार्गवः	१-२२	अग्निः	२२ ३५
१०३	१४ सोमरिः काण्वः	१-१३	"	१३
	१४ अग्रामरुतः		१	

[इति अष्टमं संवत्सलं ।]

अथ नवमं मंडलम् ।

१	१० मधुच्छंदा	१-१०	पवमानः	१० ४०
	वैश्वामित्रः		सोमः	
२	१० मेधातिथिः काण्वः	१-१०	"	१०
३	१० शुनः शेषः आजी-			
	गर्तिः	१-१०	"	१०
४	१० हिरण्यस्तूप			
	आङ्गिरसः	१-१०	"	१०

(८१८३) (१-३) विश्वे देवाः ३, (४) अर्यमावरुणौ १, (५-९) विश्वे देवाः

(८१८६) विश्वको वा कार्ष्णिः । (८१८७) शुक्लीको वा वासिष्ठः प्रियमेध आङ्गिरसो वा ।

(८१९२) सुकक्षो आङ्गिरसोः वा । (८१९६) सुतानो मारुतो वा । (८१९२) पावकोऽसिर्बाह्यस्त्यो वा, गृहपति-वविष्टौ सहसः पुत्रान्यवतरो वा ।

५	११ अमितः	१ समिद्धोऽग्निः	१	१६	८ असितः	१-८ पवमानः सोमः	८
		२ तनूनपात्	१	१७	८ "	१-८ "	८
		३ इलः	१	१८	७ "	१-७ "	७
		४ बर्हिः	१	१९	७ "	१-७ "	७
		५ देवीद्वारः	१	२०	७ "	१-७ "	७
		६ उषासानक्तं	१	२१	७ "	१-७ "	७
		७ दैव्यो होतारो	१	२२	७ "	१-७ "	७
		प्रचेतसां	१	२३	७ "	१-७ "	७
		८ सरस्वतीकाभारत्यः	१	२४	७ "	१-७ "	७
		९ एवष्टा	१	२५	६ हळङ्च्युत		
		१० वनस्पतिः	१		आगस्यः	१-६	६
		११ स्वाहाकुर्वीः	१	२६	६ इधमवाहो		
६	९ "	१-९ पवमानः			दाह्युतः	१-६	६
		सोमः ९ ५१५		२७	६ नृमेध आक्रिरसः	१-६	६
७	९ "	१-९ "	९	२८	६ प्रियमेध		
८	९ "	१-९ "	९		आक्रिरसः	१-६	६
९	९ "	१-९ "	९	२९	६ नृमेध आक्रिरसः	१-६	६
१०	९ "	१-९ "	९	३०	६ विन्दुराक्रिरसः	१-६	६
११	९ "	१-९ "	९	३१	६ गोतमो राष्ट्रगणः	१-६	६
१२	९ "	१-९ "	९	३२	६ इयावाश्व आग्नेयः	१-६	६
		(इति षष्ठाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)		३३	६ श्रित आप्यः	१-६	६
१३	९ "	१-९ "	९	३४	६ "	१-६	६
१४	८ "	१-८ "	८	३५	६ प्रभृवसुराक्रिरसः	१-६	६
१५	८ "	१-८ "	८	३६	६ "	१-६	६

(१।५-२४) काश्यपो देवलो वा ।

(९) अस्मिन्नवमे मण्डले सर्वा देवताः पवमानगुणविशिष्टाः । प्रायः सर्वत्र सोमो देवता, निपातभाजस्तु लिख्यन्ते ।

(१।१) १,९-१० इन्द्रः, ४ देवाः, ६ अह्वा । (१।२) १,९ इन्द्रः, ६ सूर्यः । (१।३) ९ देवाः । (१।४) ४ इन्द्रः, ५-६ सूर्यः । (१।५) ९ इन्द्रप्रजापती, ११ विश्वे देवाः, वायुहृत्पतिस्वर्वासीन्द्राः । (१।६) ४,७,९ इन्द्रः । (१।७) ७ वाचिन्द्राश्विनः, ८ मित्रावरुणभगाः, ९ रोदसी । (१।८) १,३,९ इन्द्रः, २ वाचश्विनः, ५ देवाः । (१।९) ३ धावापृथिव्यौ, ५ इन्द्रः । (१।१०) ५ इन्द्रोषोभगाः, ९ सूरः । (१।११) ६,८,९ इन्द्रः । (१।१२) १-२ इन्द्रः । (१।१३) १,८ इन्द्रः । (१।१४) ३ विश्वे देवाः । (१।१५) १ इन्द्रः । (१।१६) ३,५ इन्द्रः । (१।१७) २ इन्द्रः, ५ सूर्यः । (१।१८) ३ विश्वे देवाः, ५-६ रोदसी । (१।१९) २ इन्द्रः । (१।२१) १ इन्द्रः । (१।२३) ६ इन्द्रदेवाः, ७ इन्द्रः । (१।२४) २,३,५ इन्द्रः । (१।२५) १ देवमरुदायवः, २ देवाः, ५-६ इन्द्रः । (१।२६) ६ इन्द्रः । (१।२७) २ इन्द्रवायु, ५ सूर्यः, ६ इन्द्रः । (१।२८) ५ सूर्यः । (१।२९) १ देवाः । (१।३०) ५-६ इन्द्रः । (१।३२) २ इन्द्रः । (१।३३) ३ इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः । (१।३४) २ इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः ।

३७	६	रहृगण आक्रिसः१-६	पवमानः सोमः ६
३८	६	" १-६	" ६
३९	६	बृहन्मति- राक्रिसः १-६	" ६
४०	६	" १-६	" ६
४१	६	दमेध्यातिथिः काण्वः१-६	" ६
४२	६	" १-६	" ६
४३	६	" १-६	" ६

(इति षष्ठाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः)

४४	६	अयास्य आक्रिसः१-६	" ६
४५	६	" १-६	" ६
४६	६	" १-६	" ६
४७	५	कविर्भागीवः १-५	" ५
४८	५	" १-५	" ५
४९	५	" १-५	" ५
५०	५	उचध्व आगिरसः १-५	" ५
५१	५	" १-५	" ५
५२	५	" १-५	" ५
५३	४	अवस्वारः काश्यपः १-४	" ४
५४	४	" १-४	" ४
५५	४	अवस्वारः काश्यपः१-४	" ४
५६	४	" १-४	" ४
५७	४	" १-४	" ४
५८	४	" १-४	" ४

५९	४	अवस्वारः काश्यपः१-४	पवमानः सोमः ४
६०	४	" १-४	" ४
६१	३०	अमहीयुराक्रिसः१-३०	" ३०
६२	३०	जमदग्निर्भागीवः१-३०	" ३०
६३	३०	निधुविः काश्यपः१-३०	" ३०
६४	३०	कश्यपो मारीचः१-३०	" ३०

(इति सप्तमाष्टके मधमोऽध्यायः ।)

६५	३०	भृगुर्वारुणिजेम- दग्निर्भागीवो वा१-३०	" ३०
६६	३०	शतं वैश्वानसाः१-३८	" ३८
		१९-२१	अग्निः पवमानः ३
		२२-३०	पवमानः सोमः २ ३१
६७	३२	१-३ भरद्वाजो १-२२	" २२
		बार्हस्पत्यः४-६	
		कश्यपो मारीचः	
		७-९ गौतमो राहृगणः	
		१०-१२ अत्रिर्भौमः	
		१३-१५ विश्वामित्रो	
		गाथिनः १६-१८	
		जमदग्निर्भागीवः	
		१९-२१, वसिष्ठो	
		मैत्रावरुणिः	
		२२-३२, पवित्र २३-२७	अग्निः पवमानः ५
		आगिरसो वा २८-३०	पवमानः सोमः ३
		वसिष्ठो वा ३१-३२	पवमानाध्येता २

(१।३७) ६ इन्द्रः । (१।३८) २ इन्द्रः । (१।३९) ५ इन्द्रः । (१।४२) ४-५ देवाः । (१।४३) २ इन्द्रः । (१।४४) १, ३ देवाः, ५ भगवायुदेवाः । (१।४५) १ इन्द्रः, २ इन्द्रदेवाः । (१।४६) ३, ६ इन्द्रः । (१।४८) ३-४ सुपर्णः । (१।५०) ४ देवाः, ५ इन्द्रः । (१।५१) १-२ इन्द्रः, ३ देवाः । (१।५३) ४ इन्द्रः । (१।५६) २ इन्द्रः, ४ इन्द्राविष्णू । (१।६०) ३-४ इन्द्रः । (१।६१) ७ आदित्याः, ८ इन्द्रवायुसूर्यरश्मयः, ९ भगवायुपृथ्वरुणाः, १२ इन्द्रवरुणमरुतः, १४-२५ इन्द्रः, १६ वैश्वानरः । (१।६२) ८, १४-१५, २९ इन्द्रः, २०-२१ देवाः । (१।६३) २-३, ५-६, ९-१०, १५, १७, १९, २२ इन्द्रः । (१।६४) १२, १५, २२ इन्द्रः, २४ मित्रार्यमवरुणमरुतः । (१।६५) ३ देवाः, ८, १०, १४ इन्द्रः, २० इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः । (१।६६) ७, १५, २९ इन्द्रः, २६ मरुतः । (१।६७) २, ७-८, १६ इन्द्रः ।

× यद्वा [१।६७] (१-९) पवमानः सोमः २, (१०-१२) पवमानः पूषा वा ३, (१३-२२) पवमानः सोमः ११, (२३-२४) पवमानोऽग्नि ३, (२५) पवमानः सविता वा १, (२६) पवमानाग्नि सवितारः १, (२७) विश्वे देवाः वा १, (२८-३०) पवमानः सोमः ३, (३१-३२) पवमानाध्येता २ ।

६८	१० वस्त्रमिर्माळन्धनः १-१०	पवमानः	
		सोमः	१० ४९८
६९	१० द्विरण्यस्त्व		
	आङ्गिरसः १-१०	"	१०
७०	१० रेणुवैश्वामित्रः १-१०	"	१०
७१	९ ऋषभो वैश्वामित्रः १-९	"	९
७२	९ हरिमन्त आङ्गिरसः १-९	"	९
७३	९ पवित्र आङ्गिरसः १-९	"	९
७४	९ कक्षीवान्दैर्घतमसः १-९	"	९
७५	५ कविर्भागवतः १-५	"	५
	(इति सप्तमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)		
७६	५ " १-५	"	५
७७	५ " १-५	"	५
७८	५ " १-५	"	५
७९	५ " १-५	"	५
८०	५ वसुभारद्वाजः १-५	"	५
८१	५ " १-५	"	५
८२	५ " १-५	"	५
८३	५ पवित्र आङ्गिरसः १-५	"	५
८४	५ प्रजापतिर्वाच्यः १-५	"	५
८५	१२ वेनो भार्गवः १-१२	"	१२
८६	४८ १-१० अकृष्टा भावाः,		
	११-२० सिकता निवावरी,		
	२१-३० प्रक्षियोऽजाः,		
	३१-४० (अकृष्टामापादयः) त्रयः,		

४१-४५	अग्निर्भौमः,		
४६-४८	गुप्तमदः शौनकः ।		
	१-४८ पवमानः सोमः ४८		
८७	९ उशना काश्यः १-९	"	९
८८	८ " १-८	"	८
८९	७ " १-७	"	७
९०	६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-६	"	६
	(इति सप्तमाष्टके तृतीयोऽध्यायः)		
९१	६ कश्यपो मारीचः १-६	"	६
९२	६ " १-६	"	६
९३	५ नोधा गौतमः १-५	"	५
९४	५ कण्वो घौरः १-५	"	५
९५	५ प्रस्कण्डः काण्वः १-५	"	५
९६	२४ प्रतर्दनो देवोदासिः १-२४	"	२४
९७	५८ १-३ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः		
	४-६ इंद्रप्रमतिर्वासिष्ठः		
	७-९ वृषगणो वासिष्ठः		
	१०-१२ मन्युर्वासिष्ठः		
	१३-१५ उपमन्युर्वासिष्ठः		
	१६-१८ व्याघ्रपाद्वासिष्ठः		
	१९-२१ शक्तिर्वासिष्ठः		
	२२-२४ कर्णश्रुद्वासिष्ठः		
	२५-२७ सृळीको वासिष्ठः		
	२८-३० वसुको वासिष्ठः		
	३१-४४ पराशरः शाक्यः		

(१।६८) १० छावापृथिव्यौ (तृ.) देवाः (च) । (१।६९) ६ इन्द्रधाम, १० इन्द्रः, छावापृथिव्यौ देवाः (च) । (१।७०) ८ मित्रवरुणवायवः, ९-१० इन्द्रः । (१।७२) ४-५ इन्द्रः । (१।७३) २ इन्द्रः, ७ वाक्, मरुतः । अग्निर्भौमः (हृ. दे.) (१।७४) ९ छावापृथिव्यौ, ३ इन्द्रः, ५ आदितेर्गर्भः, ९ इन्द्रः । (१।७५) ५ इन्द्रः । (१।७६) इन्द्रः । (१।७७) १ इन्द्रः । (१।७८) २ इन्द्रः । (१।८०) २, ३, ५ इन्द्रः, ४ विश्वेदेवाः । (१।८१) १ इन्द्रः, ४, पृथामित्रवरुणहृत्स्वतिमरुद्वायवश्चित्त्वष्ट्र-सवितुसरस्वत्यः, ६ पृथिव्यैर्यमादितिधातृभगविश्वेदेवाः । (१।८३) १ ब्रह्मस्पतिः, ३ सोमः, सूर्यामा, (हृ. दे.) (१।८४) १ इन्द्रावरुणौ, ३ इन्द्रः । (१।८५) १, ४-६ इन्द्रः, ६ इन्द्रमित्रवरुणवायुहृत्स्वतयः, १२ आदित्यः । (१।८६) २, ९, १३, १६, १९, २२-२३, ३५, ४१ इंद्रः, २० इंद्रवायु । (१।८७) ३ उशनाः, (द्वि.) (हृ. दे.) ; ४, ९ इंद्रः । (१।८८) १ इंद्रः । (१।८९) ७ इंद्रः । (१।९०) १ इंद्रः, ५ वरुणमित्रेन्द्रविष्णुमरुदेवाः । (१।९१) ५ देवाः । (१।९५) ५ इंद्रः । (१।९६) ३, ८-९, १२, २१ इंद्रः, ११ पितरः सोमवन्तः (आश्व. ०।) (१।९७) १, ४, ७, १२, २०, देवाः, ५-६ इंद्रदेवाः, २५ इंद्रवायु, १२, १४, ३२, ३६, ४४, ४६ इंद्रः, २७ रोद्रसी, ४२ वायुमित्रवरुणमरुदेवपृथिव्यः, ४९ वायुमित्रवरुणाश्विनः, ५८ मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीधावः ।

४५-५८ कुक्ष आक्षिरसः १-५८ प० सोमः ५८	
९८ १२ अम्बरीषो वार्षागिरः,	
ऋजिश्वा भारद्वाजश्च १-१२ ,, १२	
९९ ८ रेभसून् काश्यपो १-८ ,, ८	
१०० ९ ,, १-९ ,, ९	
(इति सप्तमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)	
१०१ १६ १-३ अन्धीगुः इयावाक्षिः	
४-६ ययातिर्नाहुषः	
७-९ नहुषो मानवः	
१०-१२ मनुः सोवरणः	
१३-१६ प्रजापतिर्वैश्वामित्रो	
वाच्यो वा । १-१६ ,, १६	
१०२ ८ त्रित आपयः १-८ ,, ८	
१०३ ६ द्वित आपयः १-६ ,, ६	
१०४ ६ पर्वतनारदो काण्वी,	
शिखण्डिन्याचप्सरसौ	
काश्यपौ वा १-६ ,, ६	
१०५ ६ पर्वतनारदो काण्वी १-६ ,, ६	
१०६ १४ १-३, १०-१४ अग्निश्वाश्रुषः	
४-६ चक्षुर्मानवः	
७-९ मनुराप्सवः १-१४ ,, १४	
१०७ २६ सप्तर्षयः	
१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः,	
२ कश्यपो मारीचः,	
३ गोतमो राष्ट्रगणः,	

४ अग्निर्भौमः,	
५ विश्वामित्रो गाथिनः,	
६ जमदग्निर्भोगवः,	
७ वसिष्ठो मैत्रावरुणः ।) १-२६ प० सोमः २६	
१०८ १६ १-२ गीरिवीतिः शाक्यः,	
३, १४-१६ शक्तिर्वीसिष्ठः,	
४-५ ऊरुआक्षिरसः,	
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः,	
८-९ ऊर्ध्वसखा आक्षिरसः,	
१०-११ कृतयशा आक्षिरसः	
१२-१३ ऋणचयो राजर्षिः १-१६ ,, १६	
१०९ २२ अग्रयो विष्णवा ऐश्वराः १-२२ ,, २२	
११० १२ व्यरुणस्त्रैवृणाः,	
त्रसदस्युः पौरकुक्ष्यः १-१२ ,, १२	
१११ ३ अनानसः पारुच्छेपिः १-३ ,, ३	
११२ ४ शिशुराक्षिरसः १-४ ,, ४	
११३ ११ कश्यपो मारीचः १-११ ,, ११	
११४ ४ ,, १-४ ,, ४	
(इति नवमं मंडलं समाप्तम् ।)	

अथ दशमं मंडलं ।

१ ७ त्रित आपयः १-७ अग्निः ७ ५५	
२ ७ ,, १-७ ,, ७	
३ ७ ,, १-७ ,, ७	
४ ७ ,, १-७ ,, ७	
५ ७ ,, १-७ ,, ७	
(इति सप्तमाष्टके पञ्चमोऽध्यायः)	

(१।१८) ६, १० इंद्रः, ७ विश्वे देवाः । (१।१९) ३, ८ इंद्रः, ५, ७ देवाः । (१।२०) ५ इंद्रामित्रवरुणाः, ६ इंद्रदेव-विष्णवः । (१।२०१) ४ इंद्रदेवाः, ५, १६ इंद्रः । (१।२०२) ४ विश्वे देवाः । (१।२०३) ५ इंद्रः, ६ देवाः । (१।२०४) ३ मिश्रवरुणौ । (१।२०५) ३ देवाः । (१।२०६) १-५ इंद्रः, ६ देवाः, ८ इंद्रदेवः । (१।२०७) १५ मिश्रवरुणौ, १७ इंद्रः, १८, २२, २३ देवाः । (१।२०८) १-२, १५, इंद्रः, १४ इंद्रमरुत्यमभगमित्रवरुणाः, १६ इंद्रमित्रवरुणवाचवः । (१।२०९) १ इंद्रमित्रवरुणभगाः, २ इंद्रविश्वदेवाः, ४ देवाः, ५ देववृष्टिधनः, १२ देवाः, १३ इंद्रः, १५ विश्वदेवाः, १८-२० इंद्रः । (१।२१०) ८, ११ इंद्रः । (१।२११) ३ इंद्रः । (१।२१२) इंद्रः । (१।२१३) इंद्रः । (१।२१४) इंद्रः, ३ दिक्सूर्यार्विगादिभ्यः ।

दशमं मण्डलम् ।

(१०।१) १ अग्निर्वीतिष्मान् (आश्व. सू० ३, १२,) ३ विष्णुः, ५ अग्निरविधिः, ६-७ अग्निदेवाः । (१०।२) १-५ अग्नि-देवाः, ३ अग्निः पथिकृत् (आ. श्रौ. ३, १०,) ४ अग्निर्मतपतिः (आश्व. ६, १.) । (१०।४) ७ अग्निर्वृद्धाश्वान् (आश्व. ३, १.) । (१०।५) ५ अग्निपृषणी (उद्गी. भा. १.) ।

६ ७ त्रिन आप्यः १-७ पवमानः सोमः ७		१३-१६ यमः ४	
७ ७ " १-७ " ७		१५ १४ शङ्को यामायनः १-१४ पितरः १४	
८ ९ त्रिशिरास्वाष्टः १-६ " ६		१६ १४ दमो यामायनः १-१४ अग्निः १४	
	७-९ इंद्रः ३	१७ १४ देवश्रवा यामायनः १-९ सरण्युः ९	
९ ९ त्रिशिरास्वाष्टः		३-६ पूषा ४	
सिंधुद्वीप आम्बरीषो वा १-९ आपः ९		७-९ सरस्वती ३	
१० १४ १ यमी १ यमः १		१०-१४ आपः ५	
२ यमः २ यमी			
३ यमी ३ यमः १		१८ १४ संकुसुको	
४ यमः ४ यमी १		यामायनः १-४ मयुः ४	
५-७ यमी ५-७ यमः ३		५ धाता १	
८-१० यमः ८-१० यमी ३		६ त्वष्टा १	
११ यमी ११ यमः १		७-१४ पितृमेधाः ८	
१२ यमः १२ यमी १		(इति सप्तमाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)	
१३ यमी १३ यमः १		१९ ८ मथितो यामायनः, १ अग्नीषोमे १	
१४ यमः १४ यमी १		२-८ आपः ७	
११ ९ हविर्धान आङ्गिः १-९ अग्निः ५ १८		२० १० विमद ऐन्द्रः, १-१० अग्निः १० १८	
१२ ९ " १-९ " ९		२१ ८ " १-८ " ८	
१३ x ५ हविर्धान आङ्गिः १-५ हविर्धानः ५		२२ १५ " १-१५ इंद्रः १५ २५	
१४ ६ १६ यमो वैवस्वतः १-५ यमः ५		२३ ७ " १-७ " ७	
	६ अंगिरःपित्रथर्व-	२४ ६ " १-३ " ३	
	भृगुसोमाः १	४-६ अश्विनी ३	
	७-९ यमः ३	२५ ११ " १-११ सोमः ११	
	१०-१२ यमश्चानी ३	२६ ९ " १-९ पूषा ९	
		२७ २४ वसुक ऐन्द्रः १-२४ इंद्रः २४	

(१०१७) १ अग्निः स्वस्तिमान् (आश्व. २, ८,) ६ अग्निदेवाः । (१०१८) ६ अग्निर्मूर्धन्वान् (आश्व. २, १०,) । (१०१९) ९ अग्निदेवरोदस्यः । (१०१२) १. ४ अग्निरोदस्यः, ४ अग्निदेवाः, ८ अग्निः । वरुणः । (१०१३) ३ यमपितृदेवाः । (१०१४) ६ पितरोऽङ्गिरोऽधर्भृगवः । ७-९ प्रेतात्मा, १०-११ यमश्चानी, १२ यमकृतौ, १५ यमः । पूर्वे ऋषयः । (१०१५) १. ५ पितरः सोमयन्तः (आश्व. १-१९,) २-४ पितरो बर्हिषदः ९, १२, १३ अग्निः कश्यपाहनः, १० पितृदेवेन्द्राग्रयः, ११ पितरोऽग्निष्वात्ताः, । (१०१६) ३, ७ प्रेतः, ६ मृतशरीरम्, ९, ११ अग्निः कश्यपाहनः, १४ पृथिवी । (१०१९) १ अपः अग्नीषोमी, २ ऋषेरात्मा, इन्द्रः, अग्निः, ३ अग्निः (तृ), ६ इन्द्रः, ७ देवाः । (१०२०) १ मनः (उत्तरी०) ६ अग्निदेवाः । (१०२७) १३-१४, २४ इन्द्र आदित्यात्मा, १४ इन्द्रो विष्णुदपः (उत्तरी०) १५ इन्द्रः प्रजापतिरूपः मरुतः (बृ. दे.) । १६ पर्जन्याः (बृ. दे.) । १७ अग्नीन्द्रसोमाः पर्जन्यवायु (बृ. दे.) । १८ प्रजापतिः सविता, अग्निः (बृ. दे.) । १९ सूर्यः, २१ वज्रः, २२ ऐन्द्र चतुः, २३ पर्जन्याभिलसूयाः, सूर्याभिलौ (च) (बृ. दे.) । २४ इन्द्रोऽन्तरात्मा, इन्द्रः सूर्यो वा (बृ. दे.) ।

x (१०१३) विवस्वानादित्यो वा ऋषिः । ७ (१०१४) ५-९ किङ्गोक्तदेवताः पितरो वा । (१०१७) ११-१३ सोमो वा । (१०१८) १४ प्रजापतिर्वा । (१०१९) भृगुवाङ्मनिर्वा, प्यवनो भार्गवो वा ऋषिः । गावो वा । (१०१९) उत्तरार्धवेद्य अग्नीषोमी वा देवते । (१०२०) २६ प्रजापत्यो वा, वसुकृद्वा वासुकः ऋषिः ।

२८	१२	१	इन्द्रस्तुषा	१	इन्द्रः	१	२५	३४	१४	१	अक्षाः	१	
			वसुकपर्णी	२	वसुकः	१				२-६	अक्षकितवः	५	
			ऋषिका, २, ६, ८,							७	अक्षाः	१	
			१०, १२ इन्द्र ऋषिः	३-५	इन्द्रः	३				८	अक्षकितवः	१	
			३, ४, ५, ७, ९, ११							९	अक्षाः	१	
			वसुक ऋषिः	६	वसुकः	१				१०-११	अक्षकितवः	२	
					७	इन्द्रः	१			१२	अक्षाः	१	
					८	वसुकः	१			१३	कृषिः	१	
					९	इन्द्रः	१			१४	अक्षकितवः	१	
					१०	वसुकः	१	३५	१४	लुशो धानाकः	१-१४	विश्वे देवाः	१४
					११	इन्द्रः	१	३६	१४	"	१-१४	"	१४
					१२	वसुकः	१	३७	१२	अभितपाः सौर्यः	१-१२	सूर्यः	१२
२९	८	वसुक ऐन्द्रः	१-८	इन्द्रः	८			३८	५	इन्द्रो मुष्कवान्	१-५	इन्द्रः	५
३०	१५	कवष षेखः	१-१५	आपः	१५			३९	१४	घोषा काक्षीवती	१-१४	अश्विनौ	१४
३१	११	"	१-११	विश्वे देवाः	११			४०	१४	"	१-१४	"	१४
३२	९	"	१-९	इन्द्रः	९			४१	३	सुहस्यो घोषेयः	१-३	"	३
(इति सप्तमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)													
३३	९	"	१	विश्वे देवाः	१			४२	११	कृष्ण आङ्गिरसः	१-११	इन्द्रः	११
			२-३	इन्द्रः	२			४३	११	"	१-११	"	११
			४-५	कुरुश्रवण-				४४	११	"	१-११	"	११
			स्नासदस्यवः	२				४५	१२	वत्समिर्भालन्दनः	१-१२	अग्निः	१२
			६-९	उपमभवाः	४			(इति सप्तमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ।)					
								४६	१०	"	१-१०	"	१०
								४७	८	सप्तगुरागिरसः	१-८	इन्द्रो वैकुण्ठः	८

(१०।२८) ८, ११-१२ इन्द्रदेवाः । (१०।२९) १ अश्विनौ वा । (१०।३०) १ अपः मित्रावरुणौ, ७, १३ इन्द्रापाः, १० अप आहुताः (कौ. ब्रा. १२, १), १३ अपः प्रतिख्याताः (कौ. ब्रा. १२, १), १४ अर्यः साधमानाः, १५ आपः सन्तः (कौ. ब्रा.) । (१०।३१) ४ सवितृभगार्यमदेवाः ५, देवर्भवः, ७-८ हिरण्यगर्भः, ९ आदित्यवातप्रजापतिमित्रवरुणाः, १० क्षमी गोखेन रूपिता, ११ कण्वः । (१०।३२) २ इन्द्रः प्रजापतिर्वा । (१०।३४) १, ८-९, १२ अक्षाः, २-५, १०-११ कितवनिन्द्रा, ६ कितवाक्षनिन्द्रा, ७, १४ अक्षनिन्द्रा, १३ कृषिः । (१०।३५) १ अग्निपृथिविविदेवाः, २ पृथिवीसिन्धुपर्वत सूर्योःसोमाः, ३ पृथिव्युषोऽग्नयः, ४-५ उपासाग्नयः, ६ उषोऽग्न्यश्विनः, ७ सविता, विश्वना, अग्निः, ८ देवप्रवाचनम् । सूर्यः, अग्निः । ९, १२ आदित्यानी, १० देवेन्द्रमित्रवरुणभगानीत्, ११ आदित्याः । बृहस्पतिपुत्राश्विभगानयः, १३ मरुद्ब्रह्मनिदेवाः, १४ देवाः । (१०।३६) १ उषोनक्तापृथिवीवरुणमित्रार्थमेन्द्रमरुपर्वतावादिथान्तरिक्षस्वर्गोः, २ धावापृथिवी । निर्रक्तिः, ३ आदितिः । देवाः, ४ प्रावा । देवाः, ५ इन्द्रेलाबृहस्पतिदेवाः, ६ अश्विनौ, ७ मरुद्गणः, ८ सोमा, ९-११ देवाः, १२ अग्निमित्रवरुणसवितारः, १३ देवाः, १४ सविता । (१०।३७) ५ सूर्यदेवाः, ६ पृथिव्यश्विन्द्रमरुसूर्याः, ११-१२ देवाः । (१०।४०) १० पतयः । (१०।४२) १ अश्विरथः, ११ बृहस्पतिः । इन्द्रः । (१०।४३) ९ वज्रः । वाक् । इन्द्रः । (१०।४५) ४ अग्निर्दिवरूपः, अग्निः क्षामवान् (ऐ. ब्रा. ३२।५,) १२ अग्निर्वैश्वानरः । धावापृथिव्यौ, देवाः । (१०।४७) ६ सप्तगोः, स्ववर्णनम्, ८ धावापृथिव्यौ ।

४८	११	इन्द्रो वैकुण्ठः	१-११	इन्द्रः	११	२९	५९	१०	बन्धुः	१-३	निर्गतिः	३
४९	११	"	१-११	"	११					४	निर्गतिसोमौ	१
५०	७	"	१-७	"	७					५-६	असुनीतिः	१
५१	९	१ देवाः	१	अग्निः	१					७	पृथिवीद्यावंतरिक्ष-	
		२ अग्निः	२	देवाः	१					सोमपूषपथ्या-		
		३ देवाः	३	अग्निः	१					स्वस्तयः	१	
		४ अग्निः	४	देवाः	१					८-९	द्यावापृथिवी	२
		५ देवाः	५	अग्निः	१					१०	इन्द्रद्यावापृथिव्यः	१
		६ अग्निः	६	देवाः	१		६०	१२	"	१-४	असमातिः	४
		७ देवाः	७	अग्निः	१					५	इन्द्रः	१
		८ अग्निः	८	देवाः	१					६	असमातिः	१
		९ देवाः	९	अग्निः	१					७-११	जीवः	५
५२	६	अग्निः सौचीकः	१-६	विश्वे देवाः	६					१२	हस्तः	१
५३	११	देवाः,	१-३	अग्निः	३		६१	२७	नामानेदिष्टो			
		४-५	सौचीकोऽग्निः	४-५	देवाः	२			मानवः	१-२७	विश्वे देवाः	२७ ३४
			६-११	अग्निः	६				(इत्यष्टमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)			
५४	६	बृहदुक्त्यो वामदेव्यः	१-६	इन्द्रः	६	१४	६२	११	"	१-७	"	७
५५	८	"	१-८	"	८					८-११	सविर्णिः	४
५६	७	"	१-७	विश्वे देवाः	७	१३	६३	१७	गयः	१-१४	विश्वे देवाः	१४
५७	६	बन्धुः श्रुतबन्धु-	१-६	"	६					१५-२६	पथ्यास्वस्तितः	२
		विश्वबन्धुर्गोपायनाः								१७	विश्वे देवाः	१ ४८
५८	१२	"					६४	१७	"	१-१७	"	१७
		"	१-१२	मनः	१२							

(१०।४८) ११ आदित्यवसुरुद्रे (मरुत्) न्द्राः । (१०।५०) ४ इन्द्रो ज्येष्ठः (आश्वः ४, १३.) । (१०।५०) २ मिश्रावरुणौ, ४, ६ वरुणः । (१०।५२) २ मरुद्विचन्द्राः । (१०।५३) २ अग्निदेवाः, ३ अग्निः सुरभिमान् (ऐ. ब्रा. ३२, ८.) ५ देवाः । पृथिव्यन्तरिक्षे, ६ प्रजापतिः अग्निस्तन्नुमान् (ऐ. ब्रा. ८), अश्मन्वती नदी, ९ स्वष्टा, १० त्वष्टृनिष्यः । (१०।५५) ३ इन्द्रः सूर्यारमकः, ४ उषाः, ५ इन्द्रः कालारमकः, सूर्याचन्द्रमसौ (ह. दे.) ६ इन्द्रः सुपर्णाश्मा, ७ इन्द्रमरुतः । (१०।५६) १ अग्निवायुसूर्याः, प्राण आरमा वा, २ पृथिवीदेवसूर्याः, ३ युधर्मदेवादित्याः, ४ अङ्गिरसः ऋषेः पितराः, ७ बृहदुक्त्यः । (१०।५७) १ इन्द्रः, २ तन्नुारम्याक्यः ३-५ पितराः मनआर्षर्तनस्य, ६ सोमः । (१०।५९) ६ अनुमतिः (च.) (ह. दे.) । (१०।६१) १-६ रुद्रः, ३-४ अश्विनौ, ५-६ रुद्रसृष्टिः, ७-८ रुद्रोवास्तोष्पतिः, ९ वास्तोष्पत्यनी, १० अङ्गिरसः ११-१३, २२, इन्द्रः, १४, २० अग्निः, २५ नास्त्येन्द्रौ, १६ सोमः, १७ अग्निमित्रवरुणार्धमाणः, १८ आदित्यघावौ, १९ माध्यामिकावाक्, नामानेदिष्टश्च, २१ इन्द्राग्नी, २३, २५ मिश्रावरुणौ, २४-२६ वरुणः, २७ देवाः । (१०।६२) गाराक्षराश्च (नृणां स्तुतिः) कौ. ब्रा. २३, ८, ७ विश्वे देवाः । (१०।६३) ९ इन्द्राग्निमित्रवरुणभगयुपृथिविमरुतः, १० धौः, अदितिः (ह. दे.) १४ इन्द्र देवाः, १७ विश्वदेवादितयः । (१०।६४) ३ नरांसंस्पृषाग्निस्सूर्यचन्द्रमोयमेन्द्रवायुलोराग्र्यश्विनः, ४ अग्निबृहस्पत्यजैकपादहि-र्बुध्म्याः, ५ आदित्यर्यमागौ, ६ देवाश्वाः, ७ वाम्निवन्द्रपूषाणः, ८ एकविंशतिनदीवन्स्पतिपर्ववाग्निः कृशाग्नस्तृषियरुद्राः, ९ एकविंशतिनद्याः, १० देवमान् (देवदेवपत्नी) त्वष्टिन्द्रवाजभगमरुतः, ११ मरुतः, १२ मरुदिन्द्रवरुणमिश्राः, १३ मरुतः । अदितिः, १४ द्यावापृथिव्यौ, १५ होत्रावज्ञौ, १६ गयः, १७ विश्वदेवादितयः ।

६५	१५ वसुकर्णो वासुकः १-१५	१५
६६	१५ " १-१५	१५
६७	१२ अयास्य आङ्गिरसः १-१२ बृहस्पतिः	१२ २४
६८	१२ " १-१२	१२
६९	१२ सुमित्रो	
	वाध्वयः १-१२ अग्निः	१२
७०	११ " १ समिक्षोऽग्निः	१
	२ नराशंसः	१
	३ इलः	१
	४ बार्हः	१
	५ देवीर्द्वारः	१
	६ उधासानक्ते	१
	७ दैव्यौ होतारौ	
	प्रचेतसौ	१
	८ सरस्वतीका-	
	भारत्यः	१
	९ रवष्टा	१
	१० बृहस्पतिः	१
	११ स्वाहाकृत्यः	१
७१	११ बृहस्पति-	
	राङ्गिरसः १-११ ज्ञानं	११
(इत्यष्टमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः) ।		

७२	९ बृहस्पतिर्लोक्यः,	
	बृहस्पतिराङ्गिरसो	
	वा, अदितिः	
	दांक्षावणी वा १-९ देवाः	९
७३	११ गौरिवीतिः	
	शाक्यः १-११ इन्द्रः	११ १७
७४	६ " १-६ "	६
७५	९ सिधुक्षिप्यमेधः १-९ नदी	९
७६	८ जरकर्णेः सर्प	
	पेरावतः १-८ प्रावाणः	८
७७	८ स्यूमरदिमर्भागवः १-८ मरुतः	८ १६
७८	८ " १-८ "	८
७९	७ अग्निः सौचीको,	
	वैश्वानरो वा,	
	ससिवाजिभरो वा १-७ अग्निः	७ १४
८०	७ " १-७ "	७
८१	७ विश्वकर्मा भौवनः १-७ विश्वकर्मा	७ १४
८२	७ " १-७ "	७
८३	७ मन्वुत्तापसः १-७ मन्वुः	७ १४
८४	७ " १-७ "	७
८५	४७ सूर्या सावित्री	
	अथिका १-५ सोमः	५

(१०६५) १ अग्नीन्द्रवरुणामित्रार्थमवापुषसस्वरस्यादित्यविष्णुमरुत्वः सोमरुद्रादिनिष्ठागस्तरतयः, २ इन्द्राग्नि-सोमाः, ५ मित्रावरुणौ, ६ गौः, वाक् वृ. दे., ८ द्यावापृथिव्यौ, ९ पर्जन्यवातेन्द्रवायुवरुणामित्रार्थमादित्यादितिपार्थिवदिव्या-न्तरिक्षदेवाः, १० ऋधुसोमाः, १२ अश्विनौ, १३ माध्यमिकवागजैकपात् सिन्धुः त्रिविधदेवसरस्वतयः । (१०६६) १ देवा इन्द्रउषेष्टाः (मरुतः), २ मरुतः, ३ इन्द्रवस्त्रादित्यादिरुद्रमरुत्वयुदेवपत्नयः, ४ अदितिमुपृथिव्यग्नीन्द्रविष्णुमरुद्रादित्य-वसुरुद्रसवितारः, ५ सरस्वद्वरुणपुषबाध्वयः, ६ यज्ञदेवविगंधवर्चोदित्युपृथिवीन्द्राः, ७ अग्नीधोमौ, १० देववात पर्जन्यायोषधिभगार्थमवाजिनः, ११ सिन्ध्वन्तरिक्षाजैकपात्मेघाहिर्बुध्न्यदेवाः, १२ देवादित्यवसुरुद्राः, १३ अग्न्यादित्यक्षेत्र-पतिदेवाः । (१०६७) ६ इन्द्रः (भा. कः), ७ ब्रह्मणस्पतिः, ११ देवरोदस्यः, १२ इन्द्रः, देवद्यावापृथिव्यः (च.), ३ बृहस्पतिवोचस्पतिः (आश्व. ४ १३) । (१०७०) ११ अग्निवरुणेन्द्रमरुद्विश्वदेवाः । (१०७१) १ बृहस्पतिवोचस्पतिः (आश्व. ४, १३) । १० सोमः (ऐ. ब्रा. ३, २) । ११ होत्रादिक्रतिवक्त्राणि ।

(१०७२) ५ अदितिः आश्व. सू. । (१०७३) इन्द्रोमरुत्वान् कौ. ब्रा. १५ ३ । ३-४ इन्द्राग्निः । (१०७४) २-३ इन्द्रदेवाः । (१०७५) । (१०७५) १ प्राच्याः प्रवीक्ष्य दक्षिणावाश्वपत्न्यवसवः २-४, ६ सिन्धुः, ५ गङ्गावसुना-सरस्वतीक्षुत्प्रिहवन्पथसिक्ती मरुद्वृष्टावितस्ताजकीयासुधोमाः, ६ सिन्धुतृष्टामवासुसर्तुसाश्वेत्यातिक्ताभामेहलुगोमत्यः, ७-८ सिन्धुः, ९ सिन्धुसिन्धुयौ । (१०७६) १ प्रावेन्द्रमरुद्रोदस्यः । (१०७७) ७ मरुदेवाः । (१०७९) ४ अग्निरुदस्यः । (१०८४) ७ वरुणमन्द्र । (१०८५) १ सत्यसूर्यतंसोमाः, २-४ सोमाभोषधि, ५ चन्द्रमाः, १४-१५ अश्विनौ, १६ सूर्यो सूर्यः । चन्द्रमाः, २० सूर्यः, पत्यूरथमास्तेरनी, २१-२२ विश्वावसुः, २३ दम्पतीयान्तौ (अर्यमभगेदेवाः, २४ वधुः, २५

१०१ १२ सुधः सोम्यः १-१२ ,, १२	४ बर्हिः १
१०२ १२ सुदलो आस्येभ्यः १-१२ सुधणः १२	५ देवीर्द्वारः १
१०३ १३ अप्रतिरथ पेन्द्रः १-३ इन्द्रः ३	६ उषासानके १
४ बृहस्पतिः १	७ दैव्यो होतारो १
५-११ इन्द्रः ७	प्रचेतसौ १
१२ आपोदेवी १	८ सरस्वतीळाभारत्यः १
१३ मरुतः १	९ त्वष्टा १
१०४ ११ अष्टको वैआमित्रः १-११ इन्द्रः ११ २२	१० वनस्पतिः १
१०५ १२ दुर्मित्रः (सुमित्रो वा) कौत्सः १-१२ ,, ११	११ स्वाहाकृतिः १
१०६ ११ भूतांसः काश्यपः १-११ अश्विनौ ११	१११ १० अष्टादंष्ट्रो वैरूपः १-१० इन्द्रः १० ३०
१०७ ११ दिव्य आङ्गिरसः १-११ दक्षिणा ११	११२ १० नभःप्रभेदनो वैरूपः १-१० ,, १०
१०८ ११ १, ३, ५, ७, ९	११३ १० शतप्रभेदनो वैरूपः १-१० ,, १०
१ पण्यः (असुराः) १ सरमा १	११४ १० सप्रिवैरूपः १-१० विश्वे देवाः १०
२ सरमा २ पण्यः १	११५ ९ उपस्तुतो वाष्टिहव्यः १-९ अग्निः ९
३ पण्यः ३ सरमा १	११६ ९ अग्नियुतः १-९ इन्द्रः ९
४ सरमा ४ पण्यः १	११७ ९ भिक्षुराङ्गिरसः १-९ धनाज्ञदानं ९
५ पण्यः ५ सरमा १	११८ ९ उरुक्षय आमहीयवः १-९ रक्षोहऽग्निः ९
६ सरमा ६ पण्यः १	११९ १३ लव पेन्द्रः १-१३ पुंन्द्रो लवः (आरमा) १३
७ पण्यः ७ सरमा १	(हव्यष्टमेऽष्टके षष्ठोऽध्यायः)
८ सरमा ८ पण्यः १	१२० ९ बृहद्विवा आथर्वणः १-९ इन्द्रः ९
९ पण्यः ९ सरमा १	१२१ १० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः १-१० कः (प्रजापतिः) १०
१०-११ सरमा १०-११ पण्यः २	१२२ ८ चित्रमहा वासिष्ठः १-८ अग्निः ८
१०९ ८ उह्रब्रह्मजाया १-९ विश्वे देवाः ७	
११० ११ जमदग्निर्भागवः १ समिद्धोऽग्निः १	
२ तनूनपात् १	
३ हलः १	

(१०।१०१) १ दक्षिणाङ्गनुषहन्त्रास्विजः, १२ हन्त्रास्विजः । (१०।१०२) १, ३, ७, १२ हन्त्रः । (१०।१०३) ८ हन्त्राङ्गहस्पतिदक्षिणाङ्गनुषोममरुतः, ९ हन्त्रवरुणादित्यमरुतः । देवाः, ११ हन्त्रः, हव्यः, वीराः, देवाः । (१०।१०४) ८ हन्त्रापः । (१०।१०७) ८-११ भोजाः, (वृ. वे.) ।

(१०।१०८) ११ पणिगोबृहस्पतिसोमप्रावर्ष्यः । (१०।१०९) आदित्यवरुणवायवग्निः सोमप्रावः, ३ सोमवरुणमित्राः, ३ देवब्रह्मजायाः, ४ देवसप्तविंशहस्पतिब्रह्मजाया, ५ देवबृहस्पतयः, ६ देवमनुष्यराजानः, ७ देवाः । (१०।१११) ७ हन्त्रः सूर्याम्बा (उषसः), ८-१० हन्त्रापः । (१०।११३) १ हन्त्रपुष्टिधिवीविश्वदेवाः, २ विष्णुदेवेन्द्राः, ३ हन्त्रामरुतः, ८ हन्त्र-विश्वेदेवाः । (१०।११४) १ अग्न्यादित्यवायुसूर्यरश्मयः, २ अग्निवायुसूर्याः, ३ वेदिवृषपती (यजमानब्रह्माणौ वा) देवाः, ४ अग्निर्मध्यमः (वृ. दे.), ५ अग्निचक्रन्दांसि, कवयो वा, ६-७ यज्ञः, ८ ब्रह्मसर्वरूपा वाक्, ९ छन्दोयोगादिवैश्वदेवः, १० सप्ताश्वसूर्याः । (१०।११६) अग्निर्जातवेदाः (कौ. ब्रा. २१, ३) । ९ हन्त्राग्निदेवाः । (१०।१२०) ३ आप्याः (नि.) (वृ. वे.), ९। नद्यः । (१०।१२२) अग्निर्जातवेदाः (कौ. ब्रा. २२, ९) ।

१२३	८ वेनो भार्गवः	१-८ वेनः	८	१३५	७ कुमारो यामायनः १-७ यमः	७
१२४	९ २-४ अग्निः १, ५-९ अग्निवरुण -सोमाः	१-४ अग्निः ५ वरुणः ६ सोमः ७-८ वरुणः ९ सोमैर्द्वौ	४ १ १ २ १	१३६	७ १ जूतिः, २ वात- जूतिः, ३ विप्रजूतिः ४ वृषाणकः, ५ कश्चितः, ६ पतशः, ७ ऋषयश्चक्षुः, एते वातरशना सुनयः	
१२५	८ वागाम्भृणिः	१-८ आंभृणीवाक्	८	१३७	७ १ भरद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विड्वाभिन्नाः, ६ जन- दग्निः, ७ वसिष्ठः १-७ विश्वे देवाः	७
१२६	८ कुन्मलबर्हिषः शैलुषिः	१-८ विश्वे देवाः	८	१३८	६ अक्ष औरवः १-६ इन्द्रः	६
१२७	८ कुशिकः सौभरः	१-८ रात्रिः	८	१३९	६ विश्वावसुर्देवगंधर्वः १-३ ४ देवगंधर्वः ५-६ विड्वावसुः	३ १ २
१२८	९ विह्वय आंगिरसः	१-९ विश्वे देवाः	९	१४०	६ अग्निः पावकः १-६ अग्निः	६
१२९	७ प्रजापतिः परमेष्ठी	१-७ भाववृत्तम् ७ १४		१४१	६ अग्निस्तापसः १-६ विश्वे देवाः	६
१३०	७ यज्ञः प्राजापत्यः	१-७ " ७		१४२	८ १-२ जरिता, ३-४ द्रोगः, ५-६ सारिस्तुक्रः, ७ ८ स्तम्भमित्रः (एते शार्ङ्गाः) १-८ अग्निः (इति अष्टमाष्टके सप्तमोऽध्यायः)	
१३१	७ सुकीर्तिः काशीवतः	१-३ इन्द्रः ४-५ अश्विनौ ६-७ इन्द्रः	३ २ २	१४३	६ अत्रिः सांख्यः १-८ अश्विनौ	६
१३२	७ शकपूतो नक्षत्रधः	१ शुभ्रभ्यश्विनः २-६ मित्रावरुणौ	१ ६	१४४	६ सुपर्णस्तार्क्ष्यः १-६ इन्द्रः	६
१३३	७ सुदाः पंजवनः	१-७ इन्द्रः ७ ११		१४५	६ इन्द्राणी १-६ सपत्नीनाशनम्	६
१३४	७ (१-५) मान्धाता यौवनाश्वः, द्वैर्द्वार्धः मान्धाता यौवनाश्वः द्वै(उत्तरार्धः), ७ गोधा ऋषिका १-४ " ४ ५-७ गोधेन्द्रः		३	१४६	६ देवमुनिरेरमदः १-६ अरण्यानी	६

(१०१२३) इन्द्रः (कौ. मा. ६, ५) प्रजापतिः (ऐ. मा.) । (१०१२४) सोमः, इन्द्रः (च) (वृ. दे.) ।
(१०१२६) १ देवार्थमित्रवरुणाः, २-४, ६ वरुणमित्रार्थमाणः, ५ आदित्यवरुणमित्रार्थममरुद्देन्द्राग्निः, ७ वरुण-
मित्रार्थमादित्याः, ८ अग्निः (च) । (१०१२८) १, ६ अग्निः, २ देवेन्द्रविष्णुमरुदभ्यन्तरिक्षवायवः, ५ षड्देवी (शुष्मि-
व्यहोरात्र्यबोषधि) देवसोमाः, ७ सवित्र(इन्द्रो वा) श्विबृहस्पतिदेवाः ८ इन्द्रः, ९ इन्द्राग्निवरुणर्द्धादित्याः । (१०१२९)
परमेष्ठी, (बृ. दे०) परमात्मा । (१०१३०) परमेष्ठी (बृ. दे०) परमात्मा । (१०१३३) ७ विश्वेदेवाः (बृ. दे०) । (१०१३५)
आदित्यो वा, ३-४ नक्षिकेतः, ७ यमगृहम् । (१०१३६) २-३ वातरशनाः, ४ वृषाणकः । (१०१३७) २ वातौ, ३ वातः,
४ स्तोता, ५ देवमरुद्वृत्ताभिः, ६ आपः, ७ इक्ष्वाजिह्वः । (१०१४१) १ अग्निः, २ अर्थममरुद्देवरातिदेववारदेव्यः, ३ सोमा-
ग्न्धादित्यविष्णुसूर्यश्चक्षुर्बृहस्पतयः, ४ इन्द्रावापुबृहस्पतयः, ५ अर्थममरुद्देवरातिदेववारदेव्यः, ६ सविताः । (१०१४५)
१ ओषधिक्षन्तनम्, २-५ ओषधिः (पा०), ६ पतिः । (१०१४६) २ अपानपासवितारौ, ३ सविन्सुपर्णी ।

१४७	५ सुवेदाः शैरीविः १-५	इन्द्रः	५	५	१६७	४ विश्वामित्र-जमदग्नी १-२	इन्द्रः	२
१४८	५ पृथुर्वैद्यः १-५	"	५	५		३ सोमवरुणबृहस्पत्यु-		
१४९	५ अचैन् हरिष्यस्तूपः १-५	सविता	५			मसिधामुविधातारः १		
१५०	५ मृत्कीको वासिष्ठः १-५	अग्निः	५			४ इन्द्रः	१	
१५१	५ अज्जा कामायनी १-५	अज्जा	५		१६८	४ अनिलो वातायनः १-४	वायुः	४
१५२	५ शासो भारद्वाजः १-५	इन्द्रः	५	१०	१६९	४ शबरः काक्षीवतः १-४	गोवः	४
१५३	५ देवजामय				१७०	४ विश्वाट् सौर्यः १-४	सूर्यः	४
	इन्द्रमातरः १-५	"	५		१७१	४ हृदो भार्गवः १-४	इन्द्रः	४
१५४	५ यमी वैवस्वती १-५	भाववृत्तम्	५		१७२	४ संवत् आङ्गिरसः १-४	जवाः	४
१५५	५ गिरिम्बिष्ठो				१७३	६ भुव आङ्गिरसः १-६	राजा	६ ११
	भारद्वाजः १	अलक्ष्मीनाशनम्	१		१७४	५ अभीवर्त आङ्गिरसः १-५	"	५
	२-३	ब्रह्मणस्पतिः	२		१७५	४ ऊर्ध्वप्रावा आहुतिः		
	४	अलक्ष्मीनाशनम्	१			सर्वः १ ४	प्रावाणः	४
	५	विश्वे देवाः	१		१७६	४ सुनुराभवः	१	ऋभवः १
						२-४	अग्निः	३
१५६	५ केतुराग्रयः १-५	अग्निः	५		१७७	पतङ्गः प्राजापत्यः १-३	मायाभेदः	३
१५७	५ भुवन आपत्यः १-५	विश्वे देवाः	५		१७८	३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः १-३	तार्क्ष्यः	३
१५८	चक्षुः सौर्यः १-५	सूर्यः	५		१७९	३ १ शिबिरीशानरः,		
१५९	६ शची पौलोमी १-६	शची	६			२ प्रतर्दनः काशिराजः		
१६०	५ पूरणो विश्वामित्रः १-५	इन्द्रः	५			३ वसुमनारोहिदशः १-३	इन्द्रः	३ ६
१६१	५ यक्षमनाशनः				१८०	३ जय ऐन्द्रः १-३	"	३
	प्राजापत्यः १-५	इन्द्राग्नी	५		१८१	१ प्रभो वासिष्ठः,		
१६२	६ रक्षोहा ब्राह्मः १-६	प्रजापतिः	६			२ सप्रथो भारद्वाजः		
१६३	६ विबुहा काश्यपः १-६	यक्षमनाशनम्	६			३ वर्मः सौर्यः १-३	विश्वे देवाः	३
१६४	५ प्रचेता आङ्गिरसः १-५	दुःस्वप्ननाशनम्	५		१८२	३ तपुर्मूर्खा बार्हस्पत्यः १-३	बृहस्पतिः	३
१६५	५ कपोतो नैर्ऋतः १-५	विश्वदेवाः	५		१८३	३ प्रजावान् प्राजापत्यः १	यजमानः	१
१६६	५ ऋषभो वैराजः १-५	सपत्ननाशनम्	५			२	यजमानपरनी	१
						३	होता	१

(१०१५०) १ अग्न्यादित्यरुद्रवसवः, ३ अग्निदेवाः । (१०१५४) विश्वे देवाः (बृ०दे०) त्रिव्यमाणा यजमानादयः (सा०) । (१०१५५) ४ इन्द्रः (बृ०दे०) (१०१५७) १ इन्द्रदेवाः, २ इन्द्रादित्यः, इन्द्रादित्यमरुतः । (१०१५८) १ सूर्यवाताग्रयः, ३ सवितृपर्वतधातारः । (१०१६१) ४ इन्द्राग्निसवितृबृहस्पतयः । (१०१६२) १-२ ब्रह्माग्नी । (१०१६३) इन्द्रोऽग्निश्च (बृ०दे०), ३ अग्निः, ४ इन्द्राब्रह्मणस्पती । (१०१६५) ४ यमः । (१०१६६) १-२ इन्द्रः, ३ वाचस्पतिः, ४-५ सपत्नाः । (१०१६९) १ रुद्रगाः, २ पर्जन्यगाः, ३ इन्द्रगाः, ४ प्रजापतिदेवपितृगाः । (१०१७३) ३ इन्द्रसोमब्रह्मणस्पतयः, ४ ऋषिर्वीरपर्वतराजानः, ५ वरुणबृहस्पतीन्द्राग्रयः, ६ इन्द्रः । (१०१७४) १ ब्रह्मणस्पतिः, ३ सवितृसोमविश्वभूतानि, ४ देवाः । (१०१७६) अग्निः प्रणीयमानः (ऐ० ब्रा०, ५-२) । (१०१७७) वायुः (कौ० ब्रा० ८.४) सूर्यः (बृ०दे०) । (१०१७७) २ वाक्, ३ आदित्यः । (१०१८०) १ इन्द्रो ज्येष्ठः (आश्वः श्रौ० ४.१३) । (१०१८१) १ धातृसवितृविष्णवः, २ धातृ-सवितृविष्णवः, ३ धातृसवितृविष्णुन्याः । (१०१८२) यजमानाग्निः (बृ०दे०) । २ अग्निबृहस्पती । (१०१८३) १ पुत्रकामः, २ पुत्रकामा, ३ प्रजावान् ।

१८४	३ स्वष्टा गर्भकर्ता	१ विष्णुस्वष्टप्रजापति- धातारः १	१८७	५ वत्स आग्नेयः १-५	अग्निः ५
		२ सिनीवाक्सिस्वःस्व- धिनः १	१८८	३ इयेन आग्नेयः १-३	जातवेदोऽग्निः ३
		३ आश्विनौ १	१८९	३ सारंपराज्ञी १-३	सूर्यः ३
१८५	३ सख ष्टितिवोरुणिः १-३	आदित्यः ३	१९०	३ अघमर्षणो माधुच्छन्द्सः १-३	भाववृत्तम् ३
१८६	३ उको वानावनः १-३	वायुः ३	१९१	४ संवनन आङ्गिरसः १	अग्निः १
				२-४ संज्ञानम् ३	

(इति अष्टमाष्टके अष्टमोऽध्यायः)

इति दशमं मण्डलम् ।

(१०।१८५) मित्रार्यमवरुणाः (वृ० दे०) । (१०।१८७) अग्निर्जातवेदाः (दे० ब्रा०) । (१०।१८९) १ क्षितिस्थाना वाक्, २ अन्तरिक्षस्थाना वाक्, ३ द्यौस्थाना वाक् (वृ० दे०) । (१०।१९०) १ ऋतसत्यतपोरात्रि-समुद्राः, २ समुद्र-संघत्सराहोरात्रविधानारः, ३ सूर्यश्चन्द्रमोघातृदिवष्टयिष्यन्तरिक्षस्थः । (१०।१९१) १-४ स्रोतारः ऋत्विजो वा ।

अनुक्रमणिकानुक्तदेवतासूचिका मिता । कृता धूपकरणेयं प्रीणानु परमेश्वरम् ॥

ऋग्वेदीयसर्वानुक्रमण्यनुक्तदेवता-तद्विशेष-सूची ।

नामाक्षराणि कथमप्यधिगम्य यस्मिन् । स्त्रीयान्यहमप्रथमिकामवलम्ब्य देवाः ॥

धावन्यधीतिजनवाञ्छितपूराणाय । तं वेदमादिममनादिमुपाश्रितोऽस्मि ॥

कात्यायनेन मुनिना नानुक्रान्ताः कुनोऽपि याः । देवतास्ताः प्रदर्श्यन्ते सायणोक्त्यनुसारतः ॥

कांवीतक्यैतरेयाक्ये ब्राह्मणारण्यके तथा । आश्वलायनसूत्रं च बृहद्देवतया सह ॥

कचिह्कम्बस्वामिभाष्यमौद्गीथमपि च कचिन् । दण्ड्वार्थमनुसन्धाय किरण्यन्त इह देवताः ॥

अनन्तयज्ञेश्वरशर्मा, धूपकरः महाशालीक्षेत्रम्, गोवा; १८६२ शकाब्दे, ऋषिपञ्चमी

प्रथमं मण्डलम् ।

(१) १ अग्निराद्वनीयः, ५ अग्निर्देवैः सहितः । (४) १ प्रजापतिः (दे० ब्रा० १३।६), ४ (यजमानः, इंद्रः), ५ (ऋत्विजः, इंद्रः), ७ (यजमाना, इंद्रः) । (५) १ (ऋत्विजः, इंद्रः), ५ सोमः । (६) १ आदित्याग्निवायुनक्षत्ररूपीन्द्रः २ इंद्राश्वौ हरी, ३ आदित्यरूपीन्द्रः, ६ (ऋत्विजः), ८ मरुतः, इन्द्रश्च । (८) ८ इन्द्रवाक् । (१२) ६ अग्निरग्निवान् (दे० ब्रा० ३२।६), अग्निः समिद्धमानः (कौ० ब्रा० ८।१), ९ अग्निर्वीतिः (दे० ब्रा० ३२।६), १० अग्निः पावकः (कौ० ब्रा० २।१), देवाः । (१३) इध्मादिरूपोऽग्निरेव (वृ० दे०), १२ विश्वे देवाः (प० शि०) (१४) १-२ देवैः सहितोऽग्निः, ३-४ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निरेव भगवित्यमरुद्गणाः, ५ अग्निः, ६-९ अग्निः देवाश्च, १० देवाग्नीन्द्र-वायुमित्राः, ११ अग्निः, १२ अग्निर्देवाश्च । (१५) १ ऋतुनासह्येन्द्राः, २ ऋतुना मरुतः, ३ ऋतुना स्वष्टा, ४ ऋतुनाग्निः,

५ ऋतुभिर्मिन्द्रः, ६ ऋतुना मित्रावरुणौ, ७-१० ऋतुभिर्द्रविणोदाः, ११ ऋतुनाश्विनौ, १२ ऋतुना गार्हपत्यः । (१८)
 ७-८ अग्निः (सं० भा०) । (१९) मध्यमस्थानैर्मरुतः पार्थिवोऽग्निः । (२२) ९ अग्निदेवपत्नीवष्टारः (कौ० ब्रा० २८।९),
 १० अग्निदेवपत्नीषिवणाः, १७-१८ विष्णुस्त्रिविक्रमः, २०-२१ विष्णोःपदम् । (२३) १०-१२ मरुतः, १३-१५ पूषा-
 आद्युषिः (बृ० दे०), २२ उ० र्ध० अग्निः पयस्वान्, २४ देवा, ऋषिभिर्मिन्द्रः । (२५) ६ मित्रावरुणौ, (२६) ४ वरुण-
 मित्रार्थमाणाः, १० विश्वैरग्निभिः संहितोऽग्निः । (२७) ४ अग्निर्देवाश्च, १० मध्यमोऽग्निः सूर्यः (बृ० दे०) । (३१) अग्नि-
 र्जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२-५), १८ अग्निर्ब्रह्मणवान् (श्रौ० सू० ३-१) । (३४) ११ त्रयस्त्रिंशद्देवैः सहाश्विनौ, (३५) ५
 इयावाः=सवितुरश्वाः । ७ सूर्यः, (३७) ७ मरुतः क्रोडिनः (आ० श्रौ० २।१९) । (३८) ६ निर्ऋतिः, १३-१७ मरुत्सोता
 ऋत्विगणः । (४०) १ ब्रह्मणस्पतिर्मरुद्विन्द्रश्च, २ ब्राह्मणस्पतिर्मरुतश्च, ३ ब्राह्मणस्पतिर्वाग्देवाः, ४ यजमानब्रह्मणस्पतीळा
 ६ देवाः । (४३) ३ मित्रवरुणरुद्राविश्वे देवाः (बृ० दे०) । (४४) ६-७, ९ अग्निर्देवाः, ८ अग्निसवित्रोवोऽश्विभगाः,
 १३ अग्निमित्रार्थमप्रातर्यावाणाः, १४ मरुद्रुणादशुषसः । (४५) १ अग्निवसुक्रादित्याः (बृ० दे०), २ अग्निरश्वस्त्रिंश-
 द्देवाश्च, १० देवाः (बृ० दे०) । (४६) १, १४ उषाः अश्विनौ च, ४ आदित्यः (बृ० दे०) । (५०) ३ सूर्यरश्मयः, ६ सूर्यो
 वरुणस्वरूपः, वरुणः (भाक्ताः) । (५८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२।२) । (५९) ६ वैश्वतोऽग्निः, (६०) यक्षियोऽग्निः । (६१)
 ७ विष्णुः (भाक्ताः) । (६२) ८ राश्वयुषी, १० हस्ताङ्गुलयः । (६४) ३ रुद्राः (भाक्ताः), ६ मरुद्विन्द्रविष्णवः
 (ऐ० ब्रा० १२।७) । (७१) २ (अंगिरसः), ९ सूर्यो मित्रावरुणौ । (७३) ६ धेनुवो नक्षत्राणि । (७४) ६ अग्निर्देवाः । (७५) ५
 मित्रावरुणदेवयज्ञाग्नयः । (७६) २ अग्निररोदस्पः, ३ अग्नीरक्षोहा, ४ अग्निदेवाः । (७७) ५ अग्निर्जातवेदाः (७८) १
 अग्निर्जातवेदाः । (७९) १-२ अग्निर्हिरेण्यवान् (ऐ० ब्रा० ३२।८), ३ अर्यममित्रवरुणमरुतः, ४ अग्निर्जातवेदाः, ११-१२
 अग्निर्द्विषद्वरक्षोहा वा । (८२) ६ इन्द्रःपुषण्वान् । (३) २ वसतीवरीरेकधनाश्वापः (ऐ० ब्रा० ८।२) होतृचमसेऽवनीयमाना
 आपः (कौ० ब्रा० १२।१) ४ अङ्गिरसः, ५ अथर्वः, सूर्यरूपीन्द्रः, उषानाकाव्यः । (८४) १०-१२ इन्द्रस्य गावः १५ चन्द्रमाः,
 आदित्यरश्मयश्च, १६-१८ कः प्रजापतिः (आ० श्रौ०) । (८५) २ रुद्राः (भाक्ताः), ६ ऋभवः (ऐ० ब्रा० २८।४) ९ रवष्टा
 इन्द्रश्च । (८६) १ इन्द्रामरुतः (ऐ० ब्रा० २८।२), अग्निर्मरुत्वान् (ऐ० ब्रा० ३२।८) । (८९) १ ऋतुदेवाः, २ देवाः, ३ भग-
 मित्रादितिद्विषमरुदर्यमवरुणसोमाश्विसरस्व्यः, ४ वातपृथिवीद्युनावाश्विनः, ५ इन्द्रः पूषा, ६ (१ इन्द्रः, २ पूषा, ३ तार्क्ष्यः
 ४ बृहस्पतिः), ७ मरुतः, ८-९ देवाः, १० अदितिः । (९०) १-३ वरुणमित्रार्थमणः, ४ इन्द्रमरुतपूषभगाः, ५ पूषाविष्णु-
 मरुतः, ६ वातसिन्ध्वोषधयः, ७ नक्तोषाःपृथिवीद्यावः, ८ वनस्पतिसूर्यगावः, ९ मित्रवरुणार्थमेन्द्रबृहस्पतिविष्णवः ।
 (९१) १, २० सोमः पितृमान् (आ० श्रौ० २।१९), ६ सोमोवनस्पतिः (आ० श्रौ० ४।३) । (९४) जातवेदाः (कौ० ब्रा०
 २३।८), इन्द्रर्भवः (ऐ० ब्रा० २८।१२) । (९५) १ अहोरात्रे, अदित्याग्नी, ५ अग्निर्द्यावापृथिव्यौ च, ११ अग्निमित्र-
 वरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः । (९६) ५ नक्तोषी । (१००) इन्द्रो मरुत्वान् (आ० श्रौ०) ८।१, विव०, १६ इन्द्रस्यश्व-
 पङ्क्तिः, १९ इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः । (१०१) इन्द्रो मरुत्वान् (सं० वि०), ७ रुद्राः (भाक्ताः), ११ इन्द्र-
 मित्रवरुणा०... । (१०२) २ [सूर्याचन्द्रमसौ, इन्द्रश्च] ११ इन्द्रमित्र०... । (१०३) ८ इन्द्रमित्र०... । (१०४) २।१ यजमानाः,
 २ इन्द्रः, ७ देवाः, ३-५ कुयवाख्यासुरनाशक इन्द्रः । (१०५) १ चन्द्ररश्मिः (अस्मिन् सुक्ते सर्वत्र रोदसी देवते अनुवर्तते)
 २ रोदसी, ३ देवाः, ४ अग्निः, ५ देवाः, ६ देवाः वरुणः, अर्यमा, ७ देवाः, ८ इन्द्रः, ९ सूर्यरश्मयः १० इन्द्र-
 वरुणाग्न्यर्यमसवितारः, अग्निवायुसूर्यश्चन्द्रविद्युतो वा ११ सूर्यरश्मयः, १२ देवाः, १३-१४ अग्निः, १५ वरुणः, १६
 आदित्यः, १७ बृहस्पतिः, १८ चन्द्रः, १९ इन्द्रमित्र०... । (१०६) १ इन्द्रमित्रवरुणाग्निमरुद्वितः (वसवः सर्वमन्त्रेष्व-
 धिकाः), २ आदित्याः, ३ पितरः, द्यावापृथिव्यौ, ४ नराशंसपूषणौ, ५ बृहस्पतिः, ६ इन्द्रः ७ देवादितिसवितृमित्र०...
 (१०७) १ आदित्याः, २ देवाः, इन्द्रमरुदादित्यादितयः, इन्द्रवरुणाग्न्यर्यमसवितृमित्र० । (१०८) १३ इन्द्राग्निमित्र० ।
 (१०९) ७ इन्द्राग्निः, सूर्यरश्मयः, ८ इन्द्राग्निमित्र० । (११०) ७ ऋत्विग्नी, देवाः, ८ ऋतुमान्, इन्द्रमित्र० ।
 (१११) ४ इन्द्रर्भुमरुग्निमित्रवरुणाश्विनः, ५ ऋतुयः मित्र० । (११२) १ द्यावापृथिव्यौ, २ अग्निः, अश्विनौ, २५ अश्विनौ
 मित्र० । (११३) २-३ राश्वयुषी, २० उषोः मित्र० । (११५) ३ सूर्यस्याद्वाः, ५ सूर्यः सूर्याद्वा रश्मयो वा ६ सूर्यः, मित्र०

(११९) १-३ अश्विरथः । (१२०) १०-११ अश्विरथः । (१२२) रुद्रः, मरुतः, २ उषासानक्ते, ३ अग्निरादित्यौ वा, वातः । इन्द्रापर्वतौ, देवाः, ४ अश्विनौ, अपां नपात्, अहोरात्रे, ५ अश्विनौ, पूषा, अग्निः, ६ मित्रावरुणौ, सिन्धुः, ७ वरुणमित्रौ, देवाः, ८ देवसङ्घः, ९-१०, १५ मित्रावरुणौ । (१२३) ११ दक्षिणा, ३ सविता । (१२९) १ इन्द्रो मरुत्वाङ् ३ इन्द्रसुहृन्मित्रवरुणाः, ११ इन्द्रो रक्षाहा । (१३०) ९ सूर्यो वा । (१३२) ६ इन्द्रापर्वतौ, वज्रः, इन्द्रः । (१३६) ३, ५ मित्रावरुणौ, अर्थमा च निपातभाक्, ४ मित्रावरुणौ, विश्वे देवाः (नि०), ६ पुरोदसीमित्रवरुणरुद्रेन्द्राग्न्यर्थमभगसोमाः । ७ देवेन्द्रमरुदग्निमित्रवरुणाः । (१३९) ९ दध्यङ्कुङ्गिरः प्रियमेधकण्ठाग्निमनवः (बृ० दे०) । (१४०) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २५।९), ३ अरण्यौ, ४, ७-८ अग्नेर्वाला, ५ स्फुलिङ्गाः, ९ दावाग्निः । (१४१) जातवेदाः (कौ० आ० २।१८) । (१४३) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२।१) । (१४४) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २०।२) । (१४६) ३ पत्नीयजमानौ । (१५२) ४ आदित्यः । ६ घेनवः अदितिः (बृ० दे०) । (१५४) १-५ विष्णुक्षिप्रिक्रमः, ६ इन्द्राविष्णू (बृ० दे०), ६ विष्णोर्गृहाणि (बृ० दे०) । (१५५) विष्णुक्षिप्रिक्रमः, ६ विष्णुरादित्यात्मा । (१५६) ४-५ विष्णुर्यजमात्मा । (१५७) १ अश्विनौ, सविता, ३ अश्विरथः । (१५८) ६ दीर्घतमाः । (१५९) ५ (पू०) सविता । (१६०) १ सूर्यः (ऐ० ब्रा० १७।४) । (१६१) १ अग्निः, २ ऋभवः, २ अग्निः । (१६२) १ मित्रवरुणार्थमवाधिवन्द्रप्रजापतिमरुद्वाजिनः, ५ होत्रध्वयुपतिप्रस्थान्नद्रावस्तुप्रशा-स्तुमहागणः, ६ अश्वयूपकर्तारः, १२ अश्वमांसकामा देवाः, १५ देवाः (नि०), २ इन्द्रापूर्वणौ (नि० बृ० दे०) ३ पूष-विश्वेदेवत्वष्टारः (नि०) ४ पूषा (नि०) । (१६३) २ वसवः, १० अश्वः (बृ० दे०) । (१६४) १ आदित्यवाचमयः, २ सूर्यरथचक्राश्वाः, ३ आदित्यमण्डलरश्मयः, सावयवं संवत्सरचक्रं वा, ४-६ दुर्लभमादित्यसत्यम् ७ आदित्यसूत्ररश्मयश्च, ८ पृथिव्यादित्यौ, ९ पुपृथिवीवृष्टयः, १० आदित्यदेवाः, संवत्सराख्यकालो वा, ११ आदित्यचक्राग्नी, १२-१४ संवत्सरचक्रम्, १५ सप्ततैवः, १६ सूर्यरश्मयः प्रवविद्वा, १७ गोरूपिण्याहुतिः, १८ अभ्यादित्योर्ध्वतिहारोपासकः, १९ सोमसूर्यचक्रभ्रमणानि, २० जीवपरमात्मानौ, २१ परमात्मा, आदित्यतश्मयो वा, २२ परमात्मा, आदित्यो वा वृक्ष-रूपः, २३ अग्निवाद्यदित्यपदाधानवेत्तारः, २४ अक्षरम्, २५ सूर्यगात्रसामनी, २६ गोसवितारी, मेघवायू वा २७-२८ गौः, २९ वसवगावौ, ३० शरीरजीवौ, ३१ आदित्यः परमात्मा, ३२ संसारः, ३३ पुपृथिवीन्द्रवृष्टयः, ३४ अश्वमेधकर्ता-यजमानः (प्रभाः), ३५ होत्रादयः (प्रतिवचनानि), ३६ आदित्यरश्मयः, विष्णुवो (भाक्ताः), ३७ अनात्मजः (तत्परिवेदनम्) ३८ देहात्मपरमात्मनौ, ३९ आत्मज्ञानाज्ञाने, ४० गौः, ४१ वाक् माध्यमिका । (१६६) २ रुद्राः (भाक्ताः) । (१६७) ३ ऋतिः, ८-९ रोदसी-मरुत्पत्नी, १० इन्द्रः । (१६८) १ मरुतः रोदसी, ९ पृथ्वीमरुत्माता (पू०) । (१६९) इन्द्रो मरुतश्च (निपातिनः) (बृ० दे०) । (१७०) २, ५ इन्द्रो मरुतश्च, ४ ऋत्विजः । (१७३) ३ अग्निः, ११ इन्द्रयज्ञमागौनमिश्रः, १२ इन्द्रो मरुतश्च । (१७४) १ इन्द्रदेवाः । (१७५) ५ सोमः, ६ अगस्त्यः । (१८०) १० (अश्विरथः), (१८१) २ (अश्विरथः), ३ (अश्विरथः), ४ चन्द्रादित्यौ । (१८६) १ इन्द्राग्निमित्रावरुणदेवाः, २ मित्रावरुणवरुणदेवाः, ३ देवाग्निवरुणाः, ४ देवोषासानक्ताः (नि०) ५ अहिर्बुध्न्यः, सिन्धुः, अपानपात्, ६ त्वष्टा, इन्द्रः, ७ इन्द्रः, ८-९ मरुतः, १० अश्विनौ, पूषा विष्णुवाधिवन्द्रदेवाः, ११ देवदीधितिः । (१८७) ९ सोमः, १० करम्भः । (१९१) २ विष्वयोषधिः, ३ नृगानि, ६-७ सर्पाः, ८-१० सूर्यः ।

द्वितीयं मण्डलम् ।

(१) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।४], अग्निर्देवतारूपः । (२) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।३] । (४) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।९] । (५) अग्निर्कैवल्यरूपः । ५ अग्निपरिचारिका अङ्गुल्यः, ६ अध्वर्युः । (८) ६ अग्नीन्द्रसोमदेवाः । (९) १-२ अग्निः प्रणीयमानः [ऐ० ब्रा०], ६ अग्निनीकवान् [आश्व० सू० २।१८] । (११) इन्द्रो मरुत्वाङ् [कौ० ब्रा० २२।७] [आश्व० ७.११], ८ माध्यमिका वाक् । (१३) १ सोमरसः, २ नद्यः, इन्द्रः, ३ यजमानहोत्रध्वर्युर्ब्रह्मेन्द्राः । (१८) १ इन्द्ररथः, यज्ञो वा, २ यज्ञः सोमो वा । (२३). १९ देवाः । (२४) ६-७ अक्षिरसः, १६ देवाः । (२६) २ ऋषेः संक्षणी पुरुषः । (२७) मित्रार्थमभगतुविजातवरुणांसाः [बृ० दे०], ७ अदितिः [अ० पा०], १० वरुणः, १२-१३ आदित्यानां

परिचारको यजमानः, १५ (पूर्ववदेव), १४ इन्द्रः [तृ० पा० भाक्तः], १७ वरुणः । (२८) ३ आदित्याः । (२९) १ आदित्याः, वरुणमित्रदेवाः, २ देवाः, ३ वसवः, मित्रवरुणादितीन्द्रमरुतः, ४-६ देवाः, ७ वरुणः । (३०) ४ बृहस्पतिः (भाक्तः) । (३१) १ आदित्यरुद्रवसुसहितौ मित्रावरुणौ, २ देवाः, (३१) ३ इन्द्रो मरुत्वान्, ४ त्वष्टा, इच्छाभगरोदःपृषाश्विनः, ५ उषासानक्ता, छावापृथिव्यौ, ६ देवाहिर्बुध्न्याजैकपादिन्द्रसवित्रपानपातः, ७ देवाः । (३२) ८ गुरुगृत्सीनीवालीराकासर-स्वतीन्द्राणीवल्गनाय्यः । (३३) ११ रुद्रो मृगरूपः, (३३) १३ मरुदुद्रा, (३४) १३ रुद्राः [भाक्तः], (३५) ३ आपः समावतीः [कौ० ब्रा० ११।१], ५ तिक्तो देव्योऽपानपात्र, १५ अग्निः, देवाः, (३६) ३ ऋभवश्च (ने० ब्रा०), (३७) १ द्रविणोदा इषश्च, २ द्रविणोदा ऊर्जश्च, ३ द्रविणोदा सहश्च, ४ द्रविणोदा सहस्यश्च, ५ अभिनौ तपाश्च, ६ अग्निः तपस्वश्च, (३८) ५ अग्निसवितारौ, ८ वरुणः, १० भगनराक्षससवितारः

तृतीयं मण्डलम् ।

(१) अग्निरप्सुमान् (ऐ० ब्रा०) । (५) आग्नेये एतदादिसूक्तत्रये (वृ० दे०) मतेन भाष्यार्थपर्यालोचनेन च एता देवता निपातित्वो दृश्यन्ते—, १-२ उषाः, ३-४ मित्रः, ७ छावापृथिव्यौ, ८ आपः, छावापृथिविमित्रावुदेवाः । (६) १ कारवः सूक्त, २-५ छावापृथिव्यौ, ६-९ देवाः, १० रोदसी । (७) १, ६ पितरौ, ४ आपः, ७ देवाः, ८ देव्यौ होतारौ, ९ देवरोदांसि, १० उषाः । (८) १, ३ वनस्पतिः (वृ० दे०), ६ यूषाः, वनस्पतिः, ७ यूषाः, ८ आदित्यरुद्रवसुपृथिवि-व्यन्तरिक्षयूषाः, ११ वनस्पतिः । (९) १-२ अपानपात्र । ४ (१०) देवैः सहाग्निः । (११) ५ जातवेदः (कौ० ब्रा० २६।१७), ४ अग्निरुदेवाः । (१३) ३ अग्निरुदा (आश्व० सू० ३।१३) । (१४) ३ अग्न्युषापातकाः, ४ अग्निःसूर्यश्च (भाक्तः) । (१७) अग्निरुदेवाः । (२०) १ अग्न्युषोऽश्विदक्षिणाः, ५ दक्षिणाग्न्युषोबृहस्पतिसवित्रश्चिमित्रवरुणभगवसुरुद्रादिदेवाः । (२२) ४ अग्नयो धिष्ण्याः (वृ० दे०) । (२३) १-३ अग्निरमयितः । (२४) ५ अग्निरुदा (आश्व० सू० ३।१३) । (२५) २ अग्निरुदेवाः, ३ अग्निरुदापृथिव्यः । (२६) ९ विश्वामित्रोपाध्यायरोदस्यः । (२८) अग्निः पुरोलाशादः । (२९) १, ३ अग्न्यध्वर्युः, ५-६ अग्निरध्वर्यवा कृत्विजश्च, ७-९ अग्निरुदेवाः, १० अग्न्यरणी, १२ अग्निरुदेवाः, १३ ऋत्विगग्नयः, १५ अग्निकुशिकाः, १६ होता (भाक्तः) । (३०) इन्द्रसूर्यौ, १५-१७ इन्द्रो रक्षोहा । (३१) १ पुत्रिकारणस्य, २ पुत्रिकायाः पितृरिष्याभागात्त्वम्, ४ इन्द्रमरुदुषसः, ५ इन्द्राक्षिरसः, ६ सरमेन्द्रौ, ११ इन्द्रः, गौः । १६ इन्द्रापः, १७ इन्द्रावा-पृथिव्यः, २० अविन्द्राः । (३२) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२।९), २-३ इन्द्रमरुदुद्राः । (३३) १-३ विषासुतुष्टौ, ६ इन्द्र-सवितारौ (वृ० दे०) । (३५) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१।४) । (३८) ५-६ इन्द्रावरुणौ, ७ इन्द्रयष्टारः, ८ सविता ९ इन्द्रावरुणौ । (३९) १-२ इन्द्रस्त्ववाक्, ३ अग्न्युषसः, ४-५ इन्द्राक्षिरसः, ७ इन्द्रः सूर्यात्मा, ८ सूर्यवसवः । (४०) ३ विश्वेदेवैः सहेन्द्रः । (४७) इन्द्रो मरुत्वान् । (५०) इन्द्रो मरुत्वान् । (५१) ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्, (आश्व० ब्रौ० ८।९) (५२) इन्द्रः पुरोलाशादः । (५३) ३ अध्वर्युस्मिन्द्रश्च, ७ भोजाक्षिरोमरुतः, ९ विश्वामित्रेन्द्रौ, १० देवकुशिकाः, ११ कुशिकसुदासाः, १२ रोदसीन्द्राः, १७, १९ अन्नबुध्नौ, २० वनस्पतिः, कौशिकस्याग्नयेव आवांसा । (५४) १ अग्निः, २, ४-८ छावापृथिव्यौ, ३ छावापृथिव्यग्नयः, ९ घौः, १० रोदोमित्रवरुणादित्याः, ११ सविता, १२ त्वष्टृपृषाश्विनः, १३ मरुत्तरस्त्वसः, १४ विष्णुः, १५ इन्द्रः, १६ अश्विनौ, १७ देवेन्द्रर्षवः, १८ अर्यमादितिदेववरुणाः, १९ अग्निपृथिवीध्वपसूयान्तरिक्षाणि, २० पर्वतादित्यादितिमरुतः, २१ अग्निरुदेवाः, २२ अग्निः । (५५) १ उषसः, (अस्मिन् सूक्ते सर्वत्र देवाः सम्बोध), २-५ अग्निः, ६ सूर्यमित्रावरुणाः, ७ अग्निः सूर्यात्मा, ८ अग्निः, ९ अग्निसूर्यौ, १० विष्णवर्ग्यौ, ११ अहोरात्रे, १२-१३ छावापृथिव्यौ, १४ भूम्यादिलौ, १५ अहोरात्रे, छावापृथिव्यौ वा, १६ विश्वः, मेधा वा १७ इन्द्रो वर्धन्, १८ इन्द्रः कालात्मा, १९ त्वष्टा, २०-२१ इन्द्रः, २२ इन्द्रः पञ्चभ्यात्मा । (५६) १ देवाः, २-३ संवत्सरः, ४ संवत्सरादित्यापः, ५ सिन्धुसंवत्सर (सूर्य) तिक्तो देव्यः, ६ सवित्रपृथिवी, ७ सवित्रमित्रावरुणावरोदांसि, ८ अग्निरावुसूषाः । (५७) १ इन्द्राग्निरुदेवाः, २ इन्द्रपृषाश्विरुदेवाः, ३ ओषधीन्द्राः, ४ रोदसी, अग्निरुदस्यः, ५ अग्निर-जिह्वा विश्वे देवाः, ६ अग्निरग्न्यौ । (५९) २-३ मित्रः सत्यः (आश्व० सू० ४।११-१२) । (६०) ३-४ ऋभवः,

हन्द्रावहणौ मरुद्भिर्द्यावापृथिविभ्यां च सहितौ, ३ हन्द्रावहणमरु-
देवपरनीभारत्यः, ७ पूषा आशुणिः, १८ मित्रावरुणावृतावृधौ ।

चतुर्थं मण्डलम् ।

(१) १६ अङ्गिरसः, १७ प्रातःकाकः, १८ विश्वेदेवमित्रवरुणाः । (२) ३ अग्नेरश्वौ । अग्निः, ४ अग्निः (अर्यम-
वरुणमित्रेन्द्रविष्णुमरुद्भिः, नि.), १४-१८ अग्न्याङ्गिरसः, १६ अग्निः क्षामवान् (ऐ० ब्रा० ३२।५), १९ अग्न्युषसः ।
(३) १० सूर्यः (च० पा०), ११ अग्न्याङ्गिरसः, १२ अग्निनद्याः, १४ अग्नी रक्षोहा । (४) ८ अग्निः क्षत्रभृत् (आश्व०
सू० ४-१), १० अग्नी रथवान् (कौ० ब्रा० ८, २), १२-१३ अग्निरश्मयः । (५) १३ उषसः । (६) ३ सुरूस्वरु-
स्वधितयः, ४ यज्ञकर्म, ९ अग्न्यश्वः, १० अग्निरश्मयः । (८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६।१३) । (११) ६ अग्निः
स्वास्तिमान् (आश्व० सू० २.८) । (१२) ३ अग्निः क्षत्रभृत् (आ० सू० ४-१) । (१३) १ अग्न्युषसः, अश्विनौ, सूर्यः,
२ सविता, वरुणमित्रदेवाः, ३ देवसूर्याः, ४ सूर्यः, सूर्यरश्मयः, ५ सूर्यः । (१४) १ अग्न्युषसी, अश्विनौ, २ सूर्यः,
३ उषाः, ४ अश्विनौ, ५ सूर्यः । (१५) १-३ अग्निर्हवींषि परितः क्रियमाणः । (१६) ५ स्वर्गः, सूर्यः । (१८) ६ नद्याः,
११ विष्णुः । (२१) ३ हन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२-१ आ. सू. ७.१), ९ हन्द्रः प्रदाता (आ० सू० ३-१३) ।
(२४) ९ ऋषयिक्पश्यवहाशनियमः, १० वामदेवस्य हन्द्रविचिकीषया प्रभः । (२५) ३ देवादित्यादिर्यद्वशीन्द्राग्नयः,
४ अग्नीन्द्रौ । (३०) ७ हन्द्रस्य मरुद्वीकरणम् (पू०) (बृ० दे०), २४ हन्द्रार्थमपूषभगाः । (३१) १ कः
(आश्व० २२-७), ५-६ हन्द्रः ससूर्यः, १५ सूर्यः (बृ० दे०) । (३२) १९-२१ हन्द्रो भूतिदाः । (३४) ६ ऋभव
हन्द्रवन्तः, ७ हन्द्रो वरुणमरुदनुपमास्परनीसहितः, ८ ऋभव आदित्यपर्वतसवितृसिन्धुसहितः, ११ ऋभव हन्द्रमरुदेवो-
पेताः । (३५) १, ७ हन्द्रर्भवः (सर्वा० भा०) । (३७) ६ हन्द्रर्भवः, ८ ऋभिवन्द्राश्विनः । (३९) १ उषसः, २
मित्रावरुणौ, ३ अदितिमित्रवरुणाः (नि०), ४ वरुणमित्राग्नीन्द्राः, ५ दधिकाममित्रवरुणाः । (४०) १ दधिकामः,
उषसः । अवरुण्युषःसूर्यबृहस्पत्याङ्गिरसजिष्णवः (नि०), ५ अग्निवायुसूर्याः (बृ० दे०) । (४२) १-६ त्रसदस्युः,
८ त्रस ऋषयः । (४३) १ कः, २ अश्विरथः । (५०) ७-९ पुरोहितप्रशंसा (बृ० दे०), १० ऋभवः (ऐ० ब्रा० -
२८-४) । (५१) ११ उषसः, द्यावापृथिव्यौ । (५४) ४ सविता सत्यप्रसवः (आश्व० सू० ४-१३), ६ सविता,
हन्द्रावृष्टिविसिन्धुदित्यादितयः (नि०) । (५५) १ देवद्युभूमिवरुणमित्राः, २ देवाः, ३ अदितिस्सिन्धुस्वस्युषासानकाः,
४ अर्यमवरुणाग्नीन्द्रविष्णवः, ५ पर्वतमरुद्गववरुणमित्राः, ६ रोदस्यहिर्बुध्न्याः, ७ देवादित्योन्द्रमित्रवरुणाग्रयः, ८ अग्निः,
९ उषाः, १० सवितृभगवरुणमित्रार्थमेन्द्राः । (५७) ७ सीतेन्द्रपूषणः, ८ कृषिः, कर्षकाः, पर्जन्यः, धान्यप्रार्थना
(बृ०) । (५८) आदित्यो वा ।

पञ्चमं मण्डलम् ।

(१) ६ अग्निः सुरभिमान् (ऐ० ब्रा० ३२.८), ११ अग्निदेवाः । (२) ७ अग्निराहवनीयः (ऐ० ब्रा० ७ १७) ।
(४) २ अग्निर्गृहपतिः (आश्व० सू० १-१३), ४ अग्निदेवाः, १० अग्निः पुत्रीदः (आश्व० सू० २-८) । (५) ११ अग्नि-
वरुणेन्द्रमरुदेवाः । (८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २०-४), ३ अग्निर्विचित्रिः (ऐ० ब्रा० ३२.५) । (११) जातवेदाः
(कौ० ब्रा० २१-२) । (१३) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६-१०) । (१४) १ अग्निर्बुद्धिमान् (कौ० ब्रा० ३.४) । (२२)
१ अग्निदेवाः । (२५) ५-६ अग्निः पुत्रदः । (२६) १ अग्निः पावकः (आश्व० सू० २-१), १-२ अग्निः सदेवः, ४-५ अग्निः,
सदेवः । (२७) १२९ ऋणाग्नी, ३ ऋणत्रसदस्यग्रयः, ४-६ अश्वमेधो राजा । (२८) अग्निः समिद्धः । (२९)
हन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२-४), ७ अग्नीन्द्रौ । (३०) हन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१-३), १२-१५ ऋणत्रयेन्द्राग्रयः
(बृ० दे०), (३१) हन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २०-२) । (३३) ८ त्रसदस्योदानम्, ९ विदधत्य दानम्, १० ध्वन्यस्य
दानम् । (३४) ९ शश्वती (शशीन्द्रौ) । (३६) ६ श्रुतरथस्य दानम्, मरुतः । (३७) १ हन्द्राग्न्युषसः, २ यजमानाध्वर्युः

३ इन्द्राणीन्द्रो, ४-५ इन्द्रयष्टस्तुतिः । (३८) ३ इन्द्रमरुतः । (३९) ५ इन्द्रात्री (वृ० दे०) । (४१) १ मित्रावरुणौ, २ मित्रवरुणार्यमवाधिवन्द्यमरुद्भ्रातः, ३ अश्विनौ, रुद्रः, ४ वाताग्निपृषभगाः, ५ मरुतः, ६ वायुः, देवपत्न्यः, ७ उषासानके, ८ वारोष्पतिस्वष्टृषिषावनस्पत्योषधयः, ९ पर्वताः, आपः (मेवादिष्यौ), १० अंशं नपात्, अग्निः, ११ मरुद्गवाधोपधिषुवनगिरयः, १२ वायुः, आपः, १३ मरुतः, १४ मरुद्दीर्घाः, १५ मही, १६ मरुतः, अहिर्बुध्न्यः, १७ देवाः, निर्रतिः, १८ इन्द्र, १९ हलोर्वइयौ, २० देवसङ्गः, उर्वशी, मरुद्गो वा, (४२) १ वरुणमित्रभगादितयः, वायुः, २ अदितिः, मित्रावरुणौ, ३ सविता (वृ० दे०), ४ इन्द्रः, ५ भगसवित्रशेन्द्राः, ६ इन्द्रो मरुत्वान्, ७-९ बृहस्पतिः (वृ० दे०), १० मरुतः, ११ रुद्रः (वृ० दे०), १२ ऋषिः इन्द्रपत्नीनदीसरस्वतीराकाः, १३ इन्द्रः पर्जन्यो वा, १४ इन्द्रस्पतिः पर्जन्यामी पृषा इन्द्रः, वैश्वानरो वा (वृ० दे०), १५ मरुतः (वृ० दे०), १६ पृथिव्यन्तरिक्षवनस्पत्योषधयः, १७ देवाः, १८ अश्विनौ (वृ० दे०) । (४३) १ एकधना आपः (ऐ० ब्रा० ८-२), २ छात्राष्टयिष्यौ, ३ वायुः (वृ० दे०), ४ सोमः (वृ० दे०) इन्द्रो वा, ५ इन्द्रः (वृ० दे०), ६ अग्निः (वृ० दे०) प्रा वा, ७ धर्मः, अजयमानो महावीराख्यः पात्रविशेषः (ऐ० ब्रा०) ८ अश्विनौ (वृ० दे०), ९ पृषवायू (वृ० दे०), १० अग्निः, देवाः (वृ० दे०), मरुतः, ११ सरस्वती (वृ० दे०), १२ बृहस्पतिः (वृ० दे०), १३-१४ अग्निः, १५ अग्निः, पृथिवी (च० पा०), १६ देवाः, १७ अश्विनौ । (४४) १ सोम-इन्द्रो देवाः प्रजापतिर्वा (वृ० दे०), २ इन्द्रः, ३ अग्निः, ४ अग्निरादित्यो वा, ५ अग्निः, ६ देवाः, ७-९-१० सूर्यः, ८ अग्निः सूर्यो वा, ११ मरुतः, १२ सदापृथग्यजतबाहुवृक्तश्रुतवित्त्यर्देवाः, १३ सुतम्बरः, १४-१५ अग्निः । (४५) १ इन्द्रांष-आदित्याः, २ सूर्यः, उषाः, नद्यः, द्यौः, ३ पर्वतवृषङ्गिरसः, ४ इन्द्रात्री (मरुतश्च), ५-६ अङ्गिरसः, ७-८ अङ्गिरः सरमाः, ९-१० सूर्यः, ११ देवाः । (४६) १ प्रतिक्षत्रानार्थाभिणौ, २ अग्नीन्द्रवरुणमित्रदेवमरुद्भिष्णुनासत्यरुद्रप्रा-पृषभगरसरस्वत्यः, ३ इन्द्राग्निमित्रवरुणादितिस्वः पृथिवीष्टुमरुत्पर्वताद्विष्णुपृषभङ्गणस्पतिभगसवितारः, ४ विष्णुवातसोम-ऋषिः उषारः, ५ मरुद्बृहस्पतिपृषवरुणमित्रार्यमागः, ६ पर्वताः, नद्यः, भगः, अदितिः, ७-८ देवपत्न्यः (वृ० दे० ८), इन्द्राण्यग्नाद्यश्विनोर्दसीवरुणान्यः । (४७) १ उषाः, २ सूर्यरश्मयः, ३-५ सूर्यः, ६ सूर्य-सूर्यरश्मयः, ७ मित्रावणा-ग्नयः । (४८) १ अग्निर्वैशुतः, २ उषसः, ३ इन्द्रः, इन्द्रात्मादित्यः, ४ अग्निः, ५ अग्निवरुणसवितारः, (४९) १ सवितृभगश्विनः, २ सविता, ऋषोत्तमा, ३ पृषभगादितिसूर्येन्द्रविष्णुवरुणमित्राग्नयः, ४ सवितृनदीः, ५ देवमित्रवरुणाः । (५०) १-२ नेता (सविता), ३ देवदेवपत्नीः, ४ अग्नासवितारौ, ५ नेता (सविता) । (५१) १-३ अग्निदेवाः, ८ देवाइयुषोऽग्नयः, ९ मित्रावरुणसोमविष्णुवरुणयः, १० आदित्यवसिन्द्रवाद्यग्नयः, ११ अश्विभगादि-तिपृषथावाष्टयिष्यः, १२ वायुसोमबृहस्पतिरत्यादित्याः, १३ देवाभ्युमुहताः, १४ मित्रवरुणपथ्यास्वस्तीन्द्रान्यदितयः, १५ प्रवसतां तद्वन्धूनां चांससा (पन्थाः) । (५६) ८ मरुद्ध्यप्रसदस्यौ (वृ० दे०), ९ मरुन्मीळुह्यौ । (५७) १ रुद्राः (भाक्ताः) । (५८) ५ अग्निमरुत्वान् । (ऐ० ब्रा० ३२-८) । (५९) ८ द्वयदित्युपोमरुतः । (६०) १, ६-८ अग्रामरुतः । ८ पार्थिवमध्यमाग्निमरुतः । (६१) १-४ ऋषेर्हृदिपयिणी जिज्ञासा, १७-१८ रात्री (वृ० दे०) । (६२) ७ मित्रावरुण-यो रथः । (६३) ४ मित्रवरुणसूर्येपर्जन्याः, ५, ६ मरुन्मित्रवरुणाः । (६४) ३ मित्रः । (६५) ४ मित्रः । (६६) ५ पृथिवी । (६७) १, ३, ४ वरुणमित्रार्यमागः । (६९) २ वरुणमित्रधेनुसिन्धुमिवाद्यादित्याः, ३ अदितिमित्रवरुणाः, ४ मित्रवरुणदेवाः । (७५) ९ उपोऽग्न्यश्विनः । (७६) १ उपोऽग्न्यश्विनः, ७-९ गर्भः । (८२) १-३ भगो वा, ४-५ सविता बृहस्पतिः, ६ अदितिसवितारौ, ७ सविता सत्यप्रसवः (आश्व० सू० ४ १३) । (८३) ६ मरुत्पर्जन्याः । (८४) भूमिमध्यस्थाना । (८७) १ इन्द्रो विष्णुर्वा मरुत्वान् मरुतः, ७ रुद्राः (भाक्ताः),

पठं मण्डलम् ।

(१) १३ अग्निः क्षत्रवान् । (आश्व० सू० ४-१) । (२) ९ अग्निर्धामरुच्छतः, ११ अग्निदेवाः । (३) १ अग्निः मित्रावरुणौ (नि. प्र.) । (४) १ अग्निदेवाः । (७) ७ अग्निः क्षत्रवान् । (आश्व० सू० ४-१) । (८) २ अग्निर्जतयाः । (९) १ अहोरात्रे, छात्राष्टयिष्यौ, २ यज्ञस्य वस्त्रात्मना रूपकम्, २-३ यज्ञस्य जगत्सृष्टेर्वा दुर्ज्ञेयत्वम् । (११) १

अग्निमरुत्प्रित्रवरुणाग्निषुपुषिभ्यः । (१२) १ अग्निरोदस्यः । (१३) ३ अग्निरपा नपाच्च । (१४) ६ अग्निदेवाः । (१५) अग्निर्जातवेदाः (कौ० ब्रा० २३-३), १३, १९, अग्निर्गृहपतिः, १६ प्रणीयमानः (ऐ० ब्रा० ५-२), १८ अग्निदेवाः । (१६) अग्निर्होता, ३ अग्निः पथिक्त् । (आश्व० ३-१०), १० अग्निर्वीतिः, १३-१५ अग्निर्मथितः, १६ अग्निरसुरमः (ऐ० ब्रा० १६-५), २४ मित्रवरुणादित्यमरुद्रोदस्यगनयः, ४० अग्निर्जोयमानः, ४१ अग्निः प्रक्षियमाणः (ऐ० ब्रा० ३-६), ४४ अग्निदेवाः । (१९) १ इन्द्रो मरुवान् (कौ० ब्रा० २१-४) । (२१) इन्द्रो मरुवान् (कौ० ब्रा० २०-३; आश्व० ८, ८), ९ वरुणमित्रेन्द्रमरुत्पुत्रविष्णवग्निमित्रोवधिपर्वताः, ११ इन्द्रदेवाः । (२४) ५ इन्द्रमित्रवरुणपुषसवितारः (सा० भा०) । (२६) ८ इन्द्रक्षत्रभियौ । (२७) ८ अग्निः । (२८) १ इन्द्रगाः, २ इन्द्रः, ५, ८ इन्द्रगाः । (३६) १-३ इन्द्रं प्रति प्रश्नाः (३७) २ इन्द्रासोमो, ३ इन्द्रवायू (बृ० दे०) । (४०) १२ इन्द्रो मरुवान् । (४४) २२-२४ सोमः (बृ० दे०) । (४६) ३३ शोयोः पिता । (च० पा०) (बृ० दे०) । (४७) १-५ इन्द्रः (ऐ० ब्रा०), सोमो निपाती वा (बृ० दे०), ११ इन्द्रक्षाता (आश्व० सू० २-१०) २० देवाः, भूमिः, वृहस्पतिः, इन्द्रः, (बृ० दे०), १२-१३ इन्द्रः सुप्रामा, १८ परमात्मा वा । (४८) ११-१२ धेनुः (मरुतः), १३ धेनुः, इन्द्र (च०) १४ इन्द्रवरुणार्थमविष्णवः, १७ वनस्पतिः । (४९) १ मित्रवरुणाग्निदेवाः, २ अग्निः, ३ अहोरात्रे, ४ वायुः, ५ अश्विस्थाश्विनः, ६ पर्जन्यवातौ, मरुतः, ७ सरस्वती (ऐ० ब्रा० १३-१३ वाक्), ८ पूषा, ९ त्वष्टा, १० रुद्रः, ११ मरुतः, १२ मरुत्तणः, १३ विष्णुः, १४ अहिर्बुध्न्यापर्वतमवितुर्देवभगाः, १५ विश्वे देवाः । (५०) १ देवादितिवरुणमित्राग्न्यर्थमसवितुभगाः, २ सूर्योदेवाः, ३ छावापृथिव्यौ, ४-५ मरुतः, ५ रोदसी (बृ० दे०), ६ इन्द्रः, ७ अपः, ८ सविता, ९ अग्निदेवाः, १० अश्विनौ, ११ आदित्यवसुमरुद्राः, १२ रुद्रसरस्वतीविष्णुवायुवाजविधातुपर्जन्यवाताः, १३ सवितुभगापानपात्रपृथुपृथिव्यः (देवसमुद्राः), १४ अहिर्बुध्न्याजैकपापृथिवीसमुद्रविश्वदेवाः, १५ देवदेवपत्नयः । (५१) १-२ सूर्यः, ३ अदितिमित्रवरुणार्थमभगाः, ४ आदित्यादितयः, ५ पुष्यपृथिव्यग्निवस्वादित्यादितयः, ६-९ देवाः, १० वरुणमित्राग्नयः, ११ इन्द्रपृथिवीपृषभगादितिपञ्चजनाः, १२ देवाः, १३ अग्निः, १४ सोमः, १५ देवा इन्द्रयेष्टाः, १६ पत्न्याः । (५२) १ अतिथाजलागः (तक्षिराकृतिः), २ मरुत्वावः, ३ सोमः, ४ उषाः, सिन्धवः, पर्वताः, पितरः, ५ देवसूर्योपत्नयः, ६ इन्द्रसरस्वतीपर्जन्यौषधगनयः, ७-१० विश्वे देवाः, ११ इन्द्रमरुद्राष्टमित्रार्थमणः, १२ अग्निः, १३ विश्वे देवाः, १४ विश्वे देवाः रोदस्यपानपाताः, १५ देवाः, १६ अग्निपर्जन्यौ, १७ विश्वे देवाः । (५६) २ एवेन्द्रौ । (६०) १० अग्निः । (६१) १ सरस्वती देवतारूपा, २ सरस्वती नदीरूपा । (६२) ८ रोदस्यादित्यवसुमरुतः, ९ मित्रवरुणाश्विनः । (६६) १, ३ पृथिमरुतः, ९ अरुनामरुतः । (६८) ४ मित्रवरुणपुष्यपृथिव्यः । (७५) ८ आयुधागारम् (बृ० दे०), १२ कवचम् (बृ० दे०), १५ दिग्धा ह्युः, अयोमुखी ह्युः, वारुणाश्वम्, १६ धनुर्मुका ह्युः (बृ० दे०), १७ योद्धुः कवचबन्धः (बृ० दे०), १८ युयुत्सुस्तुतिः (बृ० दे०), १९ ऋतेरात्मन आशीः (च० पा०) (बृ० दे०) ।

सप्तमं मण्डलम् ।

(१) अग्निर्जातवेदाः (ऐ० ब्रा० २१-५) । (५) ८ औरसपुत्रशंसा । (६) ९ अग्निः सरुद्रवसुः । (९) ५ विश्वदेववस्वतीमरुद्रादस्यगनयः । (१०) २ अग्निर्वीतिविः । (ऐ० ब्रा० ३२-५) ४ अग्नीन्द्ररुद्रादित्यवृहस्पतयः, (११) १-५ अग्निः सदेवः । (१४) ३ अग्निः सदेवः । (१५) ११ अग्निर्मगो (आश्व० सू० २-८), भगाः (निपा.), १२ अग्निमवितुभगादितयः । (१६) ४ अग्निदेवाः । (१७) २ अग्निर्देवाः, ३, ४, ६ अग्निर्देवाः । (१९) ७ इन्द्रक्षाता (आश्व० सू० २-८) । (२१) ३ सोमामित्रवरुणागः । (३०) ३ इन्द्राग्निदेवाः । (३१) ८ इन्द्रवायवौ । (३२) १० इन्द्रो मरुवान् (ऐ० ब्रा० २१-१) (श्री० सू० ७-१), २२ सूर्यः (ऐ० ब्रा०) । (३४) १ देवाः, २ अपः, ३-४ इन्द्रः, ५ उषा, ८-९ देवाः, १०-११ वरुणः, १२-१३ देवाः, १४ अग्निः, १५ आनपात्, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्या, १८-१९ देवाः, २० वेत्तपत्नीत्वष्टारः, २१ त्वष्टा, २२ देवपत्नीरोदसीवरुणातीत्वष्टारः, २३ पर्यता-च्छेदपत्नीवधिषुवनस्पत्यन्तरिक्षावापृथिव्यः, २४ पुष्यपृथिवीवरुणमरुतः, २५ इन्द्रवरुणमित्राग्न्यवधिषुक्षमरुतः ।

(३५) १ इंद्राग्नी, इंद्रावरुणौ, इंद्रासोमौ, इंद्रावृषणौ, २ भगनराशंसपुरंधिरेसत्यार्यमणः, ३ आतुधर्तुपृथिवीरोदस्यादि-
 देवस्तुतयः, ४ अग्निमित्रावरुणाश्विसुकृतवाताः, ५ छावापृथिव्यौ, अन्तरिक्षम्, ओषधिवृक्षाः, इंद्रः, ६ इंद्रवस्वादित्यवरुणरुद्र
 स्वष्ट्येवपरनयः, ७ सोमब्रह्मावयज्ययूपमित्योषधिवेदयः, ८ सूर्यः, चतस्रो दिशाः, पर्वताः, सिन्धुवापः, ९ अदितिमरुद्विष्णु-
 सवित्रावयवः, १० सविता, उषसः, पर्जन्यः, क्षेत्रपतिः, ११ देवसरस्वतीध्वमिषाडातिषाट्दिव्यपार्थिवाव्यान्, १२ सत्य-
 पतयः, अर्वागावः, ऋभवः, पितरः, १३ अजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपांरपृथयः, १४ आदित्यरुद्रवसुदेवाः, १५ देवदेवाः ।
 (३६) १ ब्रह्म, सूर्यः, पृथिवी, अग्निः, २ मित्रावरुणौ, ३ वातः, धेनवः, पर्जन्यः, ४ इंद्रः, अर्यमा, ५ रुद्रः, ६ सर-
 स्वती, नद्यः, ७ मरुदाचः, ८ मही, पूषा, भगः, वाजः, ९ मरुद्विष्णवः । (३७) १-२ ऋभवः, ३-७ इंद्रः, ८ सविता,
 पर्वतः, इंद्रः देवाः । (३८) ५ सवित्राहिर्बुध्न्यवरुण्येकधेनवः, ६ सवितृभगौ । (३९) १ अग्निः उषाः, परनीयजमानौ, होता,
 २ बर्हिषोयुपुषणः, ३ वसुमरुतः, ४ विश्वदेवाग्निमगाश्विन्द्राः, ५ मित्रवरुणेन्द्राग्न्यर्यमादिति विष्णुसरस्तीमरुतः, ६ देवाः,
 ७ रोदसीवरुणमित्राग्निदेवाः । (४०) १ देवाः, सविताः, २ मित्रवरुणरोदसीन्द्रार्यमादितिवायुभगाः, ३ मरुद्विसर-
 स्वत्यः, ४ वृक्षमित्रार्यमादितयः, ५ विष्णुः, रुद्रः, अश्विनौ, ६ पूषसरस्वतीदेवपरनीवायवः, ७ रोदसीवरुणमित्राग्निदेवाः ।
 (४१) ४-५ भगदेवाः, ६ भगोषसी । (४२) १ अङ्गिरसः, पर्जन्यः, नद्यः, परनीयजमानौ, २ अग्निदेवाः, ३ देवाः,
 होता, यजमानः, ४ अग्निः, ५ अग्निमरुदिन्द्राग्न्युषोमित्रवरुणाः, ६ अग्निदेवाः । (४३) १ देवछावापृथिव्यः, २ देव-
 विंगमनयः, ३ देवागनयः, ४ देवाः ५ अग्निः, देवाः । (४४) १ दक्षिक्कःइत्युषोऽग्निमगेन्द्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यबु-
 ध्न्यसूर्याः, २ दक्षिक्काः, यज्ञः, इळा, अश्विनौ, ३ दक्षिक्कावाग्न्युषःसूर्यगोवरुणाश्वदेवाः, ४ दक्षिक्कावोषःसूर्यादित्य-
 वस्वङ्गिरसः, ५ दक्षिक्काग्निविश्वेदेवाः । (४५) २ सवितृसूर्यौ, ४ सवितृदेवाः । (४८) २-३ ऋभिवद्राः । (५१)
 ३ आदित्यमरुदेवाभ्विन्द्राग्न्यश्विनः । (५२) १ आदित्यमित्रावरुणछावापृथिव्यः, २ मित्रवरुणादित्याः, ३ सवितृवरुण-
 (प्रजापति) विश्वेदेवाः । (५३) २ छावापृथिव्यौ देव्यजनसहिती । (५५) २-४ सारमेयः, ५-६ वारुणो जनः, ७ सूर्यः
 वारुणजनाश्व, ८ वारुण्यः क्षियः । (५६) १६ मरुतः क्रीकिनः । (आश्व. श्रौ. २-१९), २५ इन्द्रवरुणमित्राग्न्योषधिवि-
 बृक्षमरुतः । (५९) १ देवाग्निवरुणमित्रार्यममरुतः, २ देवाः, ६-९ मरुतः सान्तपनाः । (आश्व. सू. २-१८-१०)
 मरुतो गृहमेघाः, ११ मरुतः स्वतवसः । (६०) १ अर्यमा (उ०), २-३ सूर्यमित्रवरुणाः, ४-११ मित्रार्यमवरुणाः ।
 (६१) मित्रवरुणसूर्याः, ४ यजवा (उ०) । (६२) २ मित्रवरुणार्यमागनयः (नि०), ३ वरुणमित्रागनयः, ४ छावाभूमी,
 वरुणवायुमित्राः । (६३) ६ मित्रवरुणार्यमणः । (६४) १३-५ मित्रवरुणार्यमणः । (६५) २ मित्रवरुणाहोरात्राणि ।
 (६६) ४-६ मित्रार्यमसवितृभगाः, ७ मित्रवरुणार्यमणः, ९ वरुणमित्रा, १० सूर्यः, (ऐ० ब्रा० ११-१२), मित्रवरुणार्यमणः ।
 (६७) २ अग्निः, सूर्यः । (७२) ३ अङ्ग्युषोरोदस्यः, ४ अङ्ग्युषःसवित्राग्न्ययः । (७६) ४-५ अङ्गिरसः । (७७)
 १ अग्न्युषसी । (७८) १ अग्न्युषसी । (७९) १ सूर्योषसी । (८१) २ सूर्योषसी । (८२) १० इंद्रवरुणमित्रार्य-
 मादिति सवितारः । (८३) ७ देवाः । (८७) ७ वरुणदेवाः । (८८) २ अग्निवरुणौ । (९०) ४ अङ्गिरसः । (९१)
 ३ वायुर्नियुवान् (आश्व. सू०) । (९२) ५ वायुर्नियुवान् । (आश्व. सू०) । (९३) ७ अग्निमित्रवरुणेन्द्रार्यमादि-
 तयः, १६ अग्नीन्द्रविष्णुमरुतः । (९९) ७ विष्णुः शिपिविष्टः (आश्व. सू० ३-१३) । (१००) ५ विष्णुः शिपिविष्टः
 (आ० सू० ३-१३) । (१०४) वसिष्ठस्य शपथः ।

अष्टमं मण्डलम् ।

(१) ९ सोमः, १८ देवाः । (५) १ उषाः । (६) २९-३० इंद्रः सूर्यार्यमा । (९) १६-१८ उषोऽश्विनः ।
 (१०) २ रुद्रस्पतिविश्वदेवेन्द्रविष्णवश्विनः । (११) १ अग्निम्रतपतिः (आश्व. सू०) । (१३) २० रुद्रः, २८ इंद्र-
 रुद्रमरुतः । (१७) १० इंद्रः प्रदाता (आश्व. सू० ३-२३) । (१८) ३ सवितृभगवरुणमित्रार्यमणः, १६ पर्वतायु-
 पृथिव्यः, २० इन्द्राश्विमित्रवरुणाः, २१ मित्रार्यमवरुणमरुतः । (१९) ३५ वरुणमित्रार्यमणः । (२१) १७ इंद्रसरस्वती-
 चित्राः (बृ० दे०) । (२३) ३० मित्रावरुणौ (नि०) । (२४) २८-३० उषाः (बृ० दे०) । (२५) १०

अदित्यश्चिमरुतः, ११ मरुतः, १२ विष्णुः, १३ मित्रवरुणार्थमणः, १४-१५ पर्जन्यमरुदश्वीन्द्रविष्णवः, १६-१७-१८ मित्रः, २१ सूर्यरोदर्यः, २२-२४ वरोदानम् । (२६) ११ अश्विवरुणमित्रार्थमणः, १८ अश्विश्चेतयावयौ । (२७) १ अग्नि-मरुद्वरुणस्तदेवाः, २ अग्निः, विश्वे देवाः, ३ यज्ञादित्यवरुणमरुतः, ४ विश्वे देवाः, ५ देवमरुदादितयः, ६ मरुन्मित्रेन्द्र-वरुणादित्याः, ७ वरुणाद्या देवाः, ८ मरुद्विष्णवश्चिपुषाणः, इंद्रः, ९-११ देवा (वसवः), १२ मरुसवितारः, १३-१४ विश्वे देवाः, १५ वरुणमित्रदेवाः, १६ देवाः, १७ अर्थममित्रवरुणाः, १८-२२ देवाः । (२८) १ त्रयस्त्रिंशद्देवाः, २-३ वरुणमित्रार्थमाग्निदेवपरमयः, ४ देवाः, ५ मरुतः । (२९) १ सोमः, २ अग्निः, ३ स्वष्टा, ४ इंद्रः, ५ रुद्रः, ६ पूषाः, ७ विष्णुः, ८ अश्विनी, ९ मित्रावरुणौ, १० अन्नयः । (३१) १-२ यजमानेन्द्रो (वृ० दे०), ३ यजमानः, ४ इष्या, ११ पूषा, १२ पूषा, आदित्याः, १३ मित्रार्थमवरुणाः, १४ अग्निः (वृ० दे०) । (३२) २९-३० इंन्द्राक्षी । (३३) १९ प्लायोगिः, स्त्रीरूप इंद्रः (वृ० दे०) । (३५) [सूक्तेऽत्र, २१ पर्यन्तं उषःसूर्यसहितावश्विनौ, तन्मध्ये निपातिम्बस्तु दशर्यन्ते,] १ अग्नीन्द्रवरुणविष्णवादित्यरुद्रवसवः, २ विश्वधीभुवनपृथिव्यद्भ्यः, ३ त्रयस्त्रिंशद्देवात्मरुद्रभृगवः, १३ मित्र-वरुणधर्ममरुतः, १४ अङ्गिरोविष्णुमरुतः, १५ मरुतः । (३६) इंद्रो मरुत्वान् (आश्व० सू० ७-१) । (३८) १० इन्द्राग्नी सरस्वतीवन्तौ । (४०) ९-११ इंद्रः । (४२) २ वरुणः, घावापृथिव्यौ । (४३) ९ अग्निरप्सुमान् (ऐ० ब्रा० ३२-७-१४) अग्निरग्निमान् (ऐ० ब्रा० ३२-५ २८), अग्निरप्सुमान् (आश्व० सू० ३-१३) । (४४) १ अग्नि-रतिथिः । (ऐ० ब्रा० ३-६) ३-१४ अग्निदेवः, १६ अग्निसूर्यम्वान् (आश्व० सू० २-११), १७ अग्निः श्रुचिः (ऐ० ब्रा०), अग्निउपोतिमान् (आश्व० सू० ३-१२), २१ अग्निः श्रुचिः (ऐ० ब्रा० ३२-७) । (४६) ४-५ मरुदर्थममित्राः (वृ० दे०), २१-३३ पृथुश्रवसो दानपशंसा, ३३ कानीतवत्ता स्त्री, (२९-३१-३३ इंद्रः इति केचित्) (४७) १ वरुणमित्रादित्याः, ५ इन्द्रादित्याः, ९ अदितिः (वृ० दे०) । (४८) १० सोमोन्द्रो, १३ सोमः पितृमान् (आश्व० सू० २-१९), १४ देवसोमाः । (६१) १३ इन्द्रोऽभयंकरः । (६३) १० इन्द्रो मरुत्वान् । (६५) १०-१२ इंद्रदेवाः विश्वे देवा वा (वृ० दे०) । (६६) १५ कलयः । (६७) २, ४ वरुणमित्रार्थमणः, १०-११ अदितिः (वृ० दे०) १४-१८ आदित्यादित्याः । (६८) इन्द्रो मरुत्वान्, १४ ऋतवः (वृ० दे०) । (६९) २ इंद्रः सूर्यपञ्चमादिरूपी, ३ गावः, ११ इन्द्राग्निविश्वदेववरुणापः । (७१) ३ अग्निविश्वदेवाः । (७२) ३ रुद्रः (आश्व०), १२-१४ गावः, इन्द्राक्षी, १६ वायुसूर्यवाचः, १७ मित्रावरुणौ । (७३) १६ उषाः, १८ सप्तवभिः । x

ऋषिसूची ।

[संग्राहकः- श्रीपण्डित. अनन्तशर्मा दिनकरसुन् रास्ते इत्युपाङ्कः पुण्यपत्तनस्थः]

अंक्षुम्बुक् वामदेव्यः X १०।१२६ । (८) । [८]

अकृष्ट (हाः) माषाः, 'माषाः' अकृष्टाः । पश्य ।

अक्षो मौञ्जवान् १०।३४ । (१४) । [१४]

अगस्त्यो मैत्रावरुणः १।१६५ । १३-१५ (२); १६६-१६९ । (४४); १७० । २, ५ (२); १७१-१७८ । (५४); १७९ । ३, ४ (२); १८०-१९१ । (१६५) । [२२०]

अगस्त्यशिश्वो मरुत्तचारी १।१७९ । ५, ६ । [२]

अगस्त्यस्त्वसा ऋषिका १०।६० । (६) । [६]

अग्निः १०।१२४ । २, ३, ४ । [३]

" चाक्षुषः ९।१०६ । १-३, १०-१४ । [८]

" तापसः १०।१४१ । (६) । [६]

" पावकः ८।१०२ । (२२) । १०।१४० । (६); [२८]

" बाहस्पत्यः ८।१०२ । (२२) [२२]

" वैश्वानरः १०।७९-८० । (१४) । [१४]

" सीषीकः १०।५१ । २, ४, ६, ८ (४); ५२ । (६); ५३ । ४, ५ (२) । ७९-८० । (१४) । [२६]

अग्रनयः शिष्ययाः ऐश्वराः ९।१०९ । (२२) । [२२]

अग्निमुतः स्थौरः १०।११६ । (९) । [९]

अग्निमयूषः स्थौरः १०।११६ । (९) [९]

अग्निवरुणलोमाः १०।१२४ । १, ५-९ । [६]

अवमर्षणः माधुच्छन्दसः १०।१९० । (३) । [३]

अङ्ग औरवः १०।१३८ । (६) । [६]

अंगिरसः सहजं वसुरोषिवः ८।३४ । (१६-१८) [३]

अजमीढः सौहोमः ४।४३ । (७); ४४ (७) । [१४]

अजाः पृथिनयः, 'पृथिनयः अजाः' पश्य ।

अग्निः १०।१३७ । ४ [१]

अग्निः भौमः ५।२७। (६); ३७-४३ । (७९); ७६ । (५); ७७ । (५); ८३-८६ । (२७); ९।६७ । १०-१२ (३); ८६ । ४१-४५ । (५) । [१३०]

अग्निः भौमः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (४) अग्निः भौमः ।

अग्निः सांख्यः १०।१४३ । (६) । [६]

अदितिः ऋषिका ४।१८ । ७ । [१]

" दाक्षायणी १०।७२ । (९) । [९]

अनानतः पारुच्छेपिः ९।१११ । (३) । [३]

अनिलः वातायनः १०।१६८ । (४) । [४]

अग्नीगुः इयावाक्षिः ९।१०१ । १-३ । [३]

अपाला आश्वेयी ८।११ । (७) । [७]

अप्रतिरथः ऐन्द्रः १०।१०३ । (१३) । [१३]

अप्सरसौ शिखण्डिन्यौ 'शिखण्डिन्यौ अप्सरसौ'

अभितपाः सौर्यः १०।३७ । (१२) । [१२]

अभीवर्तः आंगिरसः १०।१७४ । (५) । [५]

अमहीयुः आंगिरसः ९।६१ । (३०) । [३०]

अम्बरीषः वाष्पांगिरः १।१००। (१९); ९।९८। (१२) । [३१]

अयात्यः आंगिरसः ९।४४-४६ । (१८); १०।६७। (१२); ६८ । (१२) । [४२]

अश्विमेभिः तार्क्ष्यः १०।१७८ । (३) । [३]

अरुणः वैतहव्यः १०।९१ । (१५) । [१५]

अर्चन् हेरप्यस्तूपः १०।१४९ । (५) । [५]

अर्चनाना आश्वेयः ५।६३ । (७); ६४ । (७); ८।४२ । (६) । [२०]

अर्बुदः काश्वेयः (सर्पः) १०।९४ । (१४) । [१४]

अवस्तारः काश्यपः ५।४४। (१५); ९।५३-६०। (३२) । [४७]

अवस्युः आश्वेयः ५।३१ । (१३); ७५ । (९) । [२२]

अश्वमेधः भारतः राजा ५।२७ । (६) । [६]

अश्वसूक्ती काण्वायनः ८।१४। (१५); १५।१३। [२८]

अश्व्यः वसः 'वसः अश्व्यः'

अष्टकः वैश्वामित्रः १०।१७४ । (११) । [११]

अष्टादंष्ट्रः वैरूपः १०।१११ । (१०) । [१०]

असितः काश्यपः ९।५-२४ । (१६४) । [१६४]

(काश्यपः देवकः ?)

X अत्र प्रथमं मण्डलाङ्कः, तदूर्ध्वं सूक्ताङ्कः, अनन्तरं सूक्तस्था () मंत्रसंख्या, तत्पश्चात् तत्सर्वेष्वर्चनानां सवैयोगस्य [] संख्यास्तदीति बोद्धव्यम् ।

असुराः पणवः	पणवः असुराः
आगरस्यः इकहृद्युतः	इकहृद्युतः आगरस्यः
आग्नेयः कुमारः	कुमारः आग्नेयः
" केतुः	केतुः "
" वस्तः	वस्तः "
" इयेनः	इयेनः "
आंगिः हविर्धानः	हविर्धानः आंगिः
आंगिरसः अभीवर्तः	अभीवर्तः आंगिरसः
" अमहीयुः	अमहीयुः "
" अयास्यः	अयास्यः "
" उचथ्यः	उचथ्यः "
" ऊरुः	ऊरुः "
" ऊर्ध्वसद्या	ऊर्ध्वसद्या
" कुत्सः	कुत्सः
" कृतयशाः	कृतयशाः "
" कृष्णः	कृष्णः "
" घोरः	घोरः "
" तिरश्चीः	तिरश्चीः "
" दिव्यः	दिव्यः "
" धरुणः	धरुणः "
" ध्रुवः	ध्रुवः "
" नृमेधः	नृमेधः "
" पवित्रः	पवित्रः "
" पुरुमीकहः	पुरुमीकहः "
" पुरुमेधः	पुरुमेधः "
" पुरुहन्मा	पुरुहन्मा "
" पूतदक्षः	पूतदक्षः "
" प्रचेताः	प्रचेताः "
" प्रभूवसुः	प्रभूवसुः "
" प्रियमेधः	प्रियमेधः "
" वरुः	वरुः "
" बिन्दुः	बिन्दुः "
" बृहन्मतिः	बृहन्मतिः "
" भिक्षुः	भिक्षुः "
" सूर्यम्बान्	सूर्यम्बान् "
" रङ्गगणः	रङ्गगणः "

आंगिरसः विरूपः	विरूपः आंगिरसः
" विहृष्यः	विहृष्यः "
" वीतहृष्यः	वीतहृष्यः "
" व्यङ्ग्यः	व्यङ्ग्यः "
" शिशुः	शिशुः "
" शौनहोत्रः (भागवः)	शौनहोत्रः "
" श्रुतकक्षः	श्रुतकक्षः "
" संवननः	संवननः "
" संवर्तः	संवर्तः "
" सप्तगुः	सप्तगुः "
" सस्यः	सस्यः "
" सुकक्षः	सुकक्षः "
" सुदीतिः	सुदीतिः "
" हरिमन्तः	हरिमन्तः "
" हिरण्यस्तूपः	हिरण्यस्तूपः "
आंगिरसी शश्वती (कषिका)	शश्वती आंगिरसी ।
आजीगर्तिः शुनःशेषः	शुनःशेषः आजीगर्तिः ।
आग्नेयः अर्चनाना	अर्चनाना आग्नेयः ।
" अवस्तुः	अवस्तुः "
" इषः	इषः "
" उरुचक्रिः	उरुचक्रिः "
" एवयामरुत्	एवयामरुत् "
" कुमारः	कुमारः "
" गयः	गयः "
" गविष्ठिरः	गविष्ठिरः "
" गातुः	गातुः "
" गोपवनः	गोपवनः "
" शुम्भः विश्वचर्षणिः	शुम्भः विश्वचर्षणिः "
" द्वितः मृक्तवाहाः	द्वितः मृक्तवाहाः "
" पुरुः	पुरुः "
" पौरः	पौरः "
" प्रतिक्षत्रः	प्रतिक्षत्रः "
" प्रतिप्रभः	प्रतिप्रभः "
" प्रतिभानुः	प्रतिभानुः "
" प्रतिरथः	प्रतिरथः "
" बभ्रुः	बभ्रुः "
" बाहुवृक्तः	बाहुवृक्तः "

आग्नेयः बुधः	बुधः	आग्नेयः
" यजतः	यजतः	"
" रातहृष्यः	रातहृष्यः	"
" वमिः	वमिः	"
" वसुधुतः	वसुधुतः	"
" विश्वसामा	विश्वसामा	"
" श्यावाश्वः	श्यावाश्वः	"
" श्रुतवित्	श्रुतवित्	"
" सत्यश्रवाः	सत्यश्रवाः	"
" सदापृणः	सदापृणः	"
" ससवमिः	ससवमिः	"
" ससः	ससः	"
" सुतम्भरः	सुतम्भरः	"
" स्वस्ति	स्वस्ति	"
आग्नेयाः प्रयस्वन्तः	प्रयस्वन्तः	आग्नेयाः ।
" वसूयवः	वसूयवः	"
आग्नेयी अपाला	अपाला	आग्नेयी ।
" विश्ववारा	विश्ववारा	"
आथर्वणः बृहद्दिवः	बृहद्दिवः	आथर्वणः ।
" भिषक्	भिषक्	"
आदित्यः विवस्वान्	विवस्वान्	आदित्यः ।
आप्यः त्रितः	त्रितः	आप्यः ।
" द्वितः	द्वितः	"
" भुवनः	भुवनः	"
आप्सवः मनुः	मनुः	आप्सवः ।
आमहीयवः उरुक्षयः	उरुक्षयः	आमहीयवः ।
आम्बरीषः सिन्धुद्वीपः	सिन्धुद्वीपः	आम्बरीषः ।
आम्बृणी वाक्	वाक्	आम्बृणी ।
आयुः काण्वः ८।५२ । (१०) [१०]		
आहुतिः ऊर्ध्वयावाः (सर्पः) ऊर्ध्वयावाः आहुतिः (सर्पः)		
आर्भवः सुनुः	सुनुः आर्भवः ।	
आष्टिषेणः देवापिः (वृष्टिकामः) देवापिः आष्टिषेणः		
	(वृष्टिकामः)	
आसंगः स्त्रावोगिः ८।१ । (३०-३३) [४]		
हृष्टः भार्गवः १०।१७१ । (४) [४]		
हन्त्रः १।१६५ । १, २, ४, ६, ८, १०-१२, (८); १७० । १, ३, ४ (३); ४।१८ । १, ४		

उत्तरार्धः (१॥); ४।२६। १-३। (३); ८।१००। ४, ५ (२); १०।८६ । १, ८, ११, १२, १४, १९-२२ (९)। [२६॥]	
हन्त्रः ऋषिः १०।२८ । २, ६, ८, १०, १२ । [५]	
हन्त्रः सुषुक्वान् १०।३८ । (५) [५]	
हन्त्रः वैकुण्ठः १०।४८ । (११); ४९ । (११); ५० । (७) [२९]	
हन्त्रप्रमतिः वासिष्ठः ९।९७ । ४-६ [३]	
हन्त्रमातरः देवजामयः, 'देवजामयः हन्त्रमातरः ।'	
हन्त्रस्नुषा वसुक्रपत्नी (ऋषिका) १०।२८ । १ [१]	
हन्त्राणी १०।८६ । २-६, ९, १०, १५-१८ (११); १४५ । (६) [१७]	
हिरिभित्तिः काण्वः ८।१६ । (१२); १७ । (१५); १८ । (२२) [४२]	
इषः आग्नेयः ५७ । (१०); ८ । (७) [१७]	
इधमवाहः दार्ढ्युतः ९।२६ । (६) [६]	
उच्चथः आंगिरसः ९।५०। (५); ५१। (५); ५२। (५) [१५]	
उत्कीलः कात्यः ३।१५ । (७); १६ । (६) [१३]	
उपमन्युः वासिष्ठः ९।९७ । १३-१५ । [३]	
उपस्तुतः वाष्टिहृष्यः १०।११५ । (९) [२]	
उरुक्षयः आमहीयवः १०।११८ । (२) [९]	
उरुचक्रिः आग्नेयः ५।६९ (४); ७०। (४) [८]	
उर्वशी (ऋषिका) १०।२५ । २, ४, ५, ७, ११, १३, १५, १६, १८ । [९]	
उलः वातायनः १०।१८६ । (३) [३]	
उशाना काण्वः ८।८४ । (९); ९।८७ । (९); ८८ । (८); ८९ । (७) । [३३]	
ऊरुः आंगिरसः ९।१०८ । ४, ५ । [२]	
ऊर्ध्वकुशनः यामायनः १०।१४४ । (६) [६]	
ऊर्ध्वमावा आहुतिः (सर्पः) १०।१७५ । (४) [४]	
ऊर्ध्वनाभा ब्राह्मः १०।१०९ । (७) [७]	
ऊर्ध्वस्रज्ञा आंगिरसः ९।१०८ । ८-९ । [२]	
ऊजिश्वा भारद्वाजः ६।४९-५२ । (६३); ९।९८ । (१२); १०८ । ६, ७ (२)। [७७]	
ऊज्राश्वः वार्धगिर १।१०० (१२) [१९]	
ऊर्णचयः (राजर्षिः) ९।१०८ । १२, १३ । [२]	
ऊषभः वैराजः १०।१६६ । (५) [५]	

ऋषभः वैश्वामित्रः ३।१३।(७), १४।(७), २।७१।(९)। [२३]

" शाकलः १०।१६६।(५)। [५]

ऋषिः इन्द्रः इन्द्रः ऋषिः ।

" पुरूरवाः ऐलः पुरूरवाः ऐलः "

ऋषिः यमः वैवस्वतः यमः वैवस्वतः (ऋषिः)

" वसुक्रः वसुक्रः (ऋषिः)

ऋषयः सप्त ९।१०७।(२६) [२६]

ऋषिका अगस्त्यस्वया अगस्त्यस्वया (ऋषिका)

" अदितिः अदितिः "

" इन्द्रस्तुषा इन्द्रस्तुषा "

" उर्वशी उर्वशी "

" गोधा गोधा "

" नदी नदी "

" यमी वैवस्वती यमी वैवस्वती "

" शश्वती आगिरसी शश्वती आगिरसी (ऋषिका)

" सरमा देवशुनी सरमा देवशुनी "

" सूर्या सावित्री सूर्या सावित्री "

ऋष्यश्रंगः (वातरशनः) १०।१३६।७। [१]

एकधूः नौधसः ८।८०।(१०)। [१०]

एतशः (वातरशनः) १०।१३६।६। [१]

एरम्मदः देवसुनिः देवसुनिः एरम्मदः ।

एवयामरुत् आग्नेयः ५।८७।(९)। [९]

एवावदः ५।४४।१०। [१]

ऐन्द्रः अप्रतिरथः अप्रतिरथः ऐन्द्रः ।

ऐन्द्रः जयः जयः ऐन्द्रः

" लवः १०।११९।(१३) [१३] लवः "

" वसुक्रः वसुक्रः "

" विमदः विमदः "

" वृषाकपिः वृषाकपिः "

" सर्वहरिः सर्वहरिः "

ऐरावतः जरत्कर्णः (सर्पः) जरत्कर्णः ऐरावतः (सर्पः)

ऐलः पुरूरवाः (ऋषिः) पुरूरवाः ऐलः (ऋषिः)

ऐल्लषः कवषः कवषः ऐल्लषः ।

ऐश्वराः धिष्ण्याः अन्नयः अन्नयः ऐश्वराः धिष्ण्याः ।

ऐषीरथिः कुशिकः कुशिकः ऐषीरथिः ।

औषध्यः दीर्घतमाः दीर्घतमाः औषध्यः ।

औरवः अङ्गः अङ्गः औरवः ।

औशिजः दैर्घतमसः कक्षीवान् औशिजः

कक्षीवान् दैर्घतमसः

औशीनरः शिधिः शिधिः औशीनरः

कक्षीवान् औशिजः दैर्घतमसः १।११६-१२५।(१४६)

१२६।१-५ (५)। [१५१]

कक्षीवान् दैर्घतमसः ९।७४।(९) [९]

कण्वः घोरः १।३६-४३ (९६), २।९४।(५)। [१०१]

कतः वैश्वामित्रः ३।१७।(५), १८।(५) [१०]

कपोतः नैर्ऋतः १०।१६५।(५) [५]

करिकतः (वातरशनः) १०।१३६।५। [१]

कर्णश्रुत् वालिष्ठः ९।२७।२२-२४।३। [३]

कलिः प्रागाथः ८।६६।(१५)। [१५]

कवषः ऐल्लषः १०।३०-३४।(५८)। [५८]

कविः भार्गवः २।४७-४९।(१५), ७५-७९।(२५)। [४०]

कश्यपः मारीचः १।१९।(१), ८।२९।(१०), २।६४।

(३०), ६७।४-६ (३), ९।१।(६), ९२।

(६), ११३।(११), ११४।(४)। [७१]

मारीचः १०।१३७।२। [१]

" (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः-कश्यपः मारीचः ।

काक्षीवतः शबरः शबरः काक्षीवतः ।

" सुकीर्तिः सुकीर्तिः "

काक्षीवती घोषा घोषा काक्षीवती ।

काण्वः आयुः आयुः काण्वः

" हरिश्चिदिः हरिश्चिदिः "

" कुसीदी कुसीदी "

" कुरुसुतिः कुरुसुतिः "

" कृशः कृशः "

" त्रिशोकः त्रिशोकः "

" देवातिथिः देवातिथिः "

" नाभाकः नाभाकः "

" नारदः नारदः "

" नीपातिथिः नीपातिथिः "

" पर्वतः पर्वतः "

" पुनर्वसुः पुनर्वसुः "

" पुष्टिगुः पुष्टिगुः "

" पृषध्रः पृषध्रः "

" प्रगाथः प्रगाथः "

काण्वः प्रगाथः (घौरः)	प्रगाथः (घौरः) काण्वः ।
„ प्रस्कण्वः	प्रस्कण्वः काण्वः ।
„ ब्रह्मातिथिः	ब्रह्मातिथिः „
„ मातरिश्वा	मातरिश्वा „
„ मेघातिथिः	मेघातिथिः „
„ मेध्यः	मेध्यः „
„ मेध्यातिथिः	मेध्यातिथिः „
„ वस्सः	वस्सः „
„ शशकर्णः	शशकर्णः „
„ श्रुष्टिगुः	श्रुष्टिगुः „
„ सध्वंसः	सध्वंसः „
„ सुपर्णः	सुपर्णः „
„ सोमरिः	सोमरिः „
काण्वायनः अश्वसूक्ती	अश्वसूक्ती काण्वायनः ।
काण्वायनः गोपूक्ती	गोपूक्ती काण्वायनः ।
कात्यः उस्कीलः	उस्कीलः कात्यः ।
काद्रवेयः अर्धुदः (सर्पः)	अर्धुदः काद्रवेयः (सर्पः) ।
कामायनी श्रद्धा	श्रद्धा कामायनी ।
कार्णिः विश्वकः	विश्वकः कार्णिः ।
काव्यः उशना	उशना काव्यः ।
काशिराजः प्रतर्दनः १०।१७९ । २ [१]	प्रतर्दनः काशिराजः ।
काश्यपः अवत्सारः	अवत्सारः काश्यपः ।
„ असितः	असितः „
„ देवलः	देवलः „
„ निम्नुविः	निम्नुविः „
„ भूतांशः	भूतांशः „
„ रेभः	रेभः „
„ विवृहा	विवृहा „
काश्यपौ रेभसूनु	रेभसूनु काश्यपौ ।
„ शिखण्डिन्यौ	शिखण्डिन्यौ „
कुत्सः आंगिरसः १।९४-९८ । (४७), १०१-११५ (१६५), ९।९७।४५-५८ । (१४) । [२२६]	
कुमारः आग्नेयः ७।१०१ । (६), १०२ । (३) । [९]	
„ आग्नेयः ५।२ । (१२) । [१२]	
„ यामायनः १०।१३५ । (७) । [७]	

कुलसुतिः काण्वः ८।७६ । (१२), ७७ । (११), ७८ । (१०) । [३३]	
कुलमलबर्हिषः शैलुषिः १०।१२६ । (८) । [८]	
कुशिकः ऐषीरथिः ३।३१ । (२२) । [२२]	
„ सोमरिः १०।१२७ । (८) [८]	
कुसीदी काण्वः ८।८१ । (९), ८२ । (९), ८३ । (९) । [२७]	
कूर्मः गार्त्समदः २।२७ । (१७), २८ । (११), २९ । (७) । [३५]	
„ गृत्समदः २।२७ । (१७), २८ । (११), २९ । (७) । [३५]	
कृतयशाः आंगिरसः २।१०८ । १०, ११ । (२) । [२]	
कृत्तुः भार्गवः ८।७९ । (९) । [९]	
कृशः काण्वः ८।५५ [७] । (५) । [५]	
कृष्णः आंगिरसः ८।८५ (९), ८६ । (५), ८७ । (६), १०।४२ । (१२), ४३, (११), ४४ । (१२) । [५३]	
केनुः आग्नेयः १०।१५६ । (५) । [५]	
कौत्सः दुर्मित्रः	दुर्मित्रः कौत्सः ।
„ सुमित्रः	सुमित्रः „
कौशिकः गाथी	गाथी कौशिकः ।
क्षत्रमनसः ५।४४ । १० । [१]	
गयः आग्नेयः ५।९ । (७), १० (७) । [१४]	
„ कृत्तः १०।६३ । (१७), ६४ । (१७) । [३४]	
गर्गः भारद्वाजः ६।४७ । (३१) । [३१]	
गर्भकर्ता त्वष्टा	त्वष्टा गर्भकर्ता ।
गविष्ठिः आग्नेयः ५।१ । (१२) । [१२]	
गातुः „ ५।३२ । (१२) । [१२]	
गाथिनः विश्वामित्रः	विश्वामित्रः गाथिनः ।
गाथी कौशिकः ३।१९-२२ । (२०) । [२०]	
गार्त्समदः कूर्मः	कूर्मः गार्त्समदः ।
गृत्समदः २।२७ । (१७), २८।(११), २५।(७) । [३५]	
गृत्समदः शौनकः (आंगिरसः शौनहोत्रः) भार्गवः २।१-३ । (४०), ८-२६ । (१८८), ३०-४३ । (१३५), ९।८६ । ४६-४८ (३) । [३६६]	
गृहपतिः सहस्रपुत्रः ८।१०२ । (२२) । [२२]	

गोतमः (सप्तर्षीणां एकः) १०।१३७। ३ [१]
 " राहुगणः १।७४-९३। (२०४), ९।३१। (६),
 ६७। ७-९। (३)। [२१३]
 " " (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः गोतमो
 राहुगणः
 गोधा (ऋषिका) १०।१३४। ६ उत्तरार्धः- ७। [१॥]
 गोपवनः आश्रयः ८।७३। (१८), ७४। (१५)। [३३]
 गोपायनः बन्धुः बन्धुः गोपायनः।
 " विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
 " श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
 " सुबन्धुः सुबन्धुः "
 गोपूकी काण्वायनः ८।१४। (१५), १५। (१३)। [२८]
 गौतमः नोधा नोधा गौतमः।
 " वामदेवः वामदेवः "
 गोपायनः बन्धुः बन्धुः गोपायनः।
 " विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
 " श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
 गौरीवृत्तिः शाक्यः ५।२९। (१५), ९।१०८। १-२ (२),
 १०।७३। (११), ७४। (६)। [३४]
 घर्मः तापसः १०।११४। (१०)। [१०]
 " सौर्यः १०।१८१। ३। [१]
 घोरः आंगिरसः ३।३६। १०। [१]
 घोषा काक्षीवती १०।३९। (१४), ४०। (१४)। [२८]
 घौरः कण्वः कण्वः घौरः।
 घौरः काण्वः प्रगाथः प्रगाथः काण्वः घौरः।
 घोषेयः सुहस्त्यः सुहस्त्यः घोषेयः।
 चक्षुः मानवः १।१०६। ४-६ (३)। [३]
 " सौर्यः १०।१५८। (५) [५]
 चाक्षुषः अग्निः अग्निः चाक्षुषः।
 विप्रमहा वासिष्ठः १०।१२२। (८)। [८]
 च्यवनः भार्गवः १०।१९। (८)। [८]
 जमदग्निः ३।६२। १६-१८ (३); १०।१३७। ६
 (१)। [४]
 " भार्गवः ८।१०१। (१६); ९।६२। (३०); ६५।
 (३०), ६७। १६-१८ (३)। [७९]
 जमदग्निः भार्गवः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः
 (६ जमदग्निः भार्गवः)

जमदग्निविश्वामित्रो १०।१६७। (४)। [४]
 जयः ऐन्द्रः १०।१८०। (३)। [३]
 जरत्कर्णः ऐरावतः (सर्वः) १०।७६। (८)। [८]
 जरिता (शार्ङ्गः) १०।१४२। १-२। [२]
 जानः वृशः वृशः जानः।
 जामदग्निः परशुरामः परशुरामः जामदग्निः।
 जामदग्न्यः रामः रामः जामदग्न्यः।
 जुहुः ब्रह्मजाया १०।१०९। (७)। [७]
 जूतिः (वातरशनः) १०।१३६। १। [१]
 जेता माधुच्छन्दसः १।११। (८)। [८]
 तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः १०।१८२। (३)। [३]
 तर्षः ५।४४। १२ [१]
 तान्वः प्रार्थ्यः १०।९३। (१५)। [१५]
 तापसः अग्निः अग्निः तापसः।
 " घर्मः घर्मः "
 " मन्युः मन्युः "
 तादर्थ्यः अरिष्टनेमिः अरिष्टनेमिः तादर्थ्यः।
 " सुपर्णः सुपर्णः "
 तिरश्चीः आंगिरसः ८।९५। (९), ९६ (२१)। [३०]
 तृणपाणिः ५।४९। ५ (१), ६।४८। (२२)। [२३]
 त्रसदस्युः पौरुक्त्स्यः ४।४२। (१०), ५।२७। (६),
 ९।११०। (१२)। [२८]
 त्रितः आप्यः १।१०५। (१९); ८।४७। (१८), ९।३३।
 (६), ३४। (६), १०।२। (८); १०।१-७।
 (४९) [१०६]
 त्रिशिराः स्वाष्टः १०।८। (९), ९ (९)। [१८]
 त्रिशोकः काण्वः ८।४५। (४२)। [४२]
 त्रैवृष्णः श्यरुणः (भारतः राजा) श्यरुणः त्रैवृष्णः।
 श्यरुणः त्रैवृष्णः (भारतः राजा) ५।२७। (६),
 ९।११०। (१२)। [१८]
 त्वष्टा गर्भकर्ता १०।१८४। (३)। [३]
 त्वाष्टः त्रिशिराः त्रिशिराः त्वाष्टः।
 दक्षिणा राजापत्या १०।१०७। (११)। [११]
 दमनः यामायनः १०।१६ (१४)। [१४]
 दाक्षायणी अदितिः अदितिः दाक्षायणी।
 दार्ढ्यद्युतः इधमवाहः इधमवाहः दार्ढ्यद्युतः।
 दिव्यः आंगिरसः १०।१०७। (११) [११]

दीर्घतमाः औचक्यः १।१४०-१६४। (२४२)। [२४२]

दुर्मित्रः कौत्सः १०।१०५। (११)। [११]

दुवस्युः वान्दनः १०।१००। (१२)। [१२]

दृढद्व्युतः आगरस्यः ९।२५। (६)। [६]

देवगन्धर्वः विश्वावसुः विश्वावसुः देवगन्धर्वः।

देवजामयः इन्द्रमातरः १०।१५३। (५)। [५]

देवमुनिः ऐरम्भदः १०।१४६। (६)। [६]

देवरातः वैश्वामित्रः (शुनः) शेषः आजीगर्तिः)

१।२४। (१५)। [१५]

देवलः काश्यपः ९।५-२४। (१६४)। [१६४]

देववातः भारतः ३।२३। (५)। [५]

देवशुनी सरमा (ऋषिका) सरमा देवशुनी (ऋषिका)

देवश्रवाः भारतः ३।२३। (५)। [५]

" यामायनः १०।१७। (१४)। [१४]

देवाः १०।५१। १,३,५,७,९ (५)।

५३।१-३, ६-११ (९)। [१४]

देवातिथिः काण्वः ८।४।२१। [२१]

देवापिः आर्षिषेणः (वृष्टिकामः) १०।९८। (१२)। [१२]

दैर्घतमसः कक्षीवान् कक्षीवान् दैर्घतमसः।

दैर्घतमसः कक्षीवान् कक्षीवान् औशिजः

औशिजः दैर्घतमसः।

दैवोदासिः परुच्छेपः परुच्छेपः दैवोदासिः।

" प्रतर्दनः प्रतर्दनः "

द्युतानः मारुतः ८।९६। (२१)। [२१]

द्युतः विश्वचर्षणिः आश्रेयः ५।२३। (४)। [४]

द्युत्तिकः वासिष्ठः ८।८७। (६)। [६]

द्रोणः (शार्ङ्गः) १०।१४२। ३,४ (२)। [२]

द्वितः आप्यः ९।१०३। (६)। [६]

द्वितः सृक्तवाहाः आश्रेयः ५।१८। (५)। [५]

धरुणः आंगिरसः ५।१५। (५)। [५]

धानाकः लुशः लुशः धानाकः।

धिष्यः ऐश्वराः अग्नयः अग्नयः धिष्यः ऐश्वराः।

ध्रुवः आंगिरसः १०।१७३। (६)। [६]

नदी ऋषिका ३।३३। ४,६,८,१०। (४)। [४]

नभः प्रमेदनः वैरूपः १०।११२। (१०)। [१०]

नरः भारद्वाजः ६।३५। (५), ३६। (५)। [१०]

नहुषः मानवः ९।१०१। ७-९ (३)। [३]

नाभाकः काण्वः ८।३९ (१०), ४० (१२), ४१ (१०),

४२ (६)। [३८]

नाभानेदिष्ठः मानवः १०।६१ (२७), ६२ (११)। [३८]

नारदः काण्वः ८।१३ (३३), ९।१०४ (६), १०५ (६)।

[४५]

नारायणः १०।९०। (१६)। [१६]

नामैधः शकपूतः शकपूतः नामैधः।

नाहुषः ययातिः ययातिः नाहुषः।

निधुषिः काश्यपः ९।६३ (३०)। [३०]

निवावरी सिकता सिकता निवावरी।

नीपातिथिः काण्वः ८।३४। १-१५। [१५]

नृमेधः आंगिरसः ८।८९ (७), ९० (६), ९८ (१२),

९९ (८), १०१ (६), १०२ (६)। [४५]

नेमः भार्गवः ८।१०० (१-३, ६-१२)। [१०]

नैर्ऋतः कपोतः कपोतः नैर्ऋतः।

नोधा गौतमः १।५८-६४ (७४), ८।८८। (६),

९।९३। (५)। [८५]

नौधसः एकधूः एकधूः नौधसः।

पणयः असुराः १०।१०८। १, ३, ५, ७, ९। [५]

पतङ्गः प्राजापत्यः १०।१७७। (३)। [३]

परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिः परमेष्ठी।

पराशरः शाक्यः १।६५-७३। (९१),

९।९७। ३।१-४४ (१४)। [१०५]

परुच्छेपः दैवोदासिः १।१२७-१३९। (१००)। [१००]

पर्वतः काण्वः ८।१२। (३३), ९।१०४। (६),

१०५। (६), [४५]

पवित्रः आंगिरसः ९।६७। २२-३२ (११)। ७३। (९)

८३। (५)। [२५]

परशुरामः जामदग्निः १०।११०। (११)। [११]

[निर्णयसागरोक्तः पाठः]

पायुः भारद्वाजः ६।७५। (१९), १०।८७। (१५)। [४४]

पारुच्छेपिः अनानतः अनानतः पारुच्छेपिः।

पावकः अग्निः ८।१०२। (२२), १०।१४०। (६)। [१८]

पुनर्वसुः काण्वः ८।७। (३६)। [३६]

पुरुमीळः आंगिरसः ८।७१। (१५)। [१५]

" सौहोत्रः ४।४३। (७), ४४। (७)। [१४]

पुस्तमेधः आंगिरसः ८।८९। (७), ९०। (६)। [१३]
 पुरुरवाः पेलः (ऋषिः) १०।९५। (१, ३, ६, ८-१०, १२, १४, १७)। [३]
 पुरुहन्ता आंगिरसः ८।७०। (१५)। [१५]
 पुष्टिगुः काण्वः ८।५० [२]। (१०)। [१०]
 पूतदक्षः आंगिरसः ८।९४। (१२)। [१२]
 पूरणः वैश्वामित्रः १०।१६०। (५)। [५]
 पूरुः आत्रेयः ५।१६। (५), १७। (५)। [१०]
 पूथुः वैन्धः १।१४८। (५)। [५]
 पृथिव्यः अजाः ९।८६। (२१-३०, ३१-४०)। [२०]
 पुषध्नः काण्वः ८।५६ [८]। (५)। [५]
 पैजवनः सुदाः सुदाः पैजवनः।
 पौरः आत्रेयः ५।७३। (१०), ७४। (१०)। [१०]
 पौरकुत्स्यः प्रसदस्युः प्रसदस्युः पौरकुत्स्यः।
 पौलोमी शची १०।१५९। (६)। [६]
 प्रागथः काण्वः ८।६३। (१२), ६४। (१२), ६५। (१२)। [३६]
 प्रागथः वौरः काण्वः ८।१। १, २ (२), १०। (६), ४८। (१५), ६२। (१२)। [३५]
 प्रचेताः आंगिरसः १०।१६४। (५)। [५]
 प्रजापतिः परमेष्ठी १०।१२९। (७)। [७]
 प्रजापतिः वाच्यः ३।३८। (१०), ५४। (२२), ५५। (२२), ५६। (८), ९।८४। (५), १०१। १३-१६ (४)। [७१]
 ,, वैश्वामित्रः ३।३८। (१०), ५४। (२२), ५५। (२२), ५६। (८), ९।१०१। १३-१६ (४)। [६६]
 प्रजावान् प्राजापत्यः १०।१८३। (३)। [३]
 प्रतर्दनः काशिराजः १०।१७९। (१)। [१]
 ,, वैश्वामित्रः ९।९६। (२४)। [२४]
 प्रतिक्षत्रः आत्रेयः ५।४६। (८)। [८]
 प्रतिप्रभः ,, ५।४९। (५)। [५]
 प्रतिभानुः ,, ५।४८। (५)। [५]
 प्रतिरथः ,, ५।४७। (७)। [७]
 प्रथः वासिष्ठः १०।१८१। (१), [१]
 प्रभूवसुः आंगिरसः ५।३५। (८), ३६। (६), ९।३५। (६), ३६। (६)। [३६]

प्रयस्वन्तः आत्रेयाः ५।२०। (४)। [४]
 प्रयोगः भार्गवः ८।१०२। (२२)। [२२]
 प्रस्कण्वः काण्वः १।४४-५०। (८२), ८।४९ [१]। (१०), ९।९५। (५)। [९७]
 प्रागाथः कलिः कलिः प्रागाथः।
 ,, भर्गः भर्गः प्रागाथः
 ,, हर्यतः हर्यतः ,,
 प्राजापत्यः पतङ्गः पतङ्गः प्राजापत्यः।
 ,, प्रजावान् प्रजावान् ,,
 ,, यक्षमनाशनः यक्षमनाशनः ,,
 ,, यज्ञः यज्ञः ,,
 ,, विमदः विमदः ,,
 ,, विष्णुः विष्णुः ,,
 ,, संवरणः संवरणः ,,
 ,, हिरण्यगर्भः हिरण्यगर्भः ,,
 प्राजापत्या दक्षिणा दक्षिणा प्राजापत्या।
 प्रार्थ्यः तान्वः तान्वः प्रार्थ्यः।
 प्रियमेधः आंगिरसः ८।१।१-४० (४०), ६८। (१९), ६९। (१८), ८७। (६), ९।२८। (६)। [८९]
 प्रियमेधः सिन्धुक्षित् सिन्धुक्षित् प्रियमेधः।
 श्लातः गयः गयः श्लातः।
 श्लायोगिः आसंगः आसंगः श्लायोगिः।
 बन्धुः गोपायनः ५।२४। १। [१]
 ,, गोपायनः १०।५७-६०। (४०)। [४०]
 ,, लौपायनः ५।२४। (१)। [१]
 बभ्रुः आत्रेयः ५।३०। (१५)। [१५]
 बरुः आंगिरसः १०।९६। (१३)। [१३]
 बार्हस्पत्यः (अग्निः) ८।१०२। (२२)। [२२]
 ,, तपुर्मूर्धा तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः।
 ,, भरद्वाजः भरद्वाजः ,,
 ,, शंयुः शंयुः ,,
 बाहुवृक्तः (आत्रेयः) ५।४४। २२ (१), ५।७१। (३), ७२। (३)। [७]
 बिन्दुः आंगिरसः ८।९४। (१२), ९।३०। (६)। [१८]
 बिभ्राद सौर्यः १०।१७०। (४)। [४]
 बुधः आत्रेयः ५।१। (१२)। [१२]
 ,, सौम्यः १०।१०१। (१२)। [१२]

बृहदुक्तः वामदेव्यः १०।५४।(६), ५५।(८),
५६।(७), [२१]
बृहद्विः आथर्वणः १०।१२०।(९)। [९]
बृहन्मतिः आंगिरसः ९।३९।(६), ४०।(६),
१०।७१।(११), ७२।(९)। [३२]
बृहस्पतिः लोक्यः १०।७२।(९)। [९]
ब्रह्मचारी अगस्त्यशिष्यः अगस्त्यशिष्यः ब्रह्मचारी।
ब्रह्मजाया जुहूः जुहूः ब्रह्मजाया।
ब्रह्मवादिनी रोमशा रोमशा ब्रह्मवादिनी।
ब्रह्मातिथिः काण्वः ८।५।(३९)। [३९]
ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा ऊर्ध्वनाभा ब्राह्मः।
ब्राह्मः रक्षोहा रक्षोहा ब्राह्मः।
भयमानः वार्वांगिरः १।१००।(१९)। [१९]
भरद्वाजः बार्हस्पत्यः ६।१-३०।(३१६), ३७-४३।
(३३), ५३-७४।(१८०), ९।६७।
१-३(३)। [५३३]
भरद्वाजः १०।१३७।(१)। [१]
भरद्वाजः बार्हस्पत्यः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (१
भरद्वाजो बार्हस्पत्यः)
भर्गः प्रागाथः ८।६०।(२०), ६१।(१८)। [३८]
भारतः देववातः देववातः भारतः।
भारतः राजा अश्वमेधः अश्वमेधः भारतः राजा।
" " असदस्युः असदस्युः " "
" " अय्यरुणः अय्यरुणः " "
भारद्वाजः ऋजिश्वा ऋजिश्वा भारद्वाजः।
भारद्वाजः गर्गः गर्गः भारद्वाजः।
" नरः नरः "
" पायुः पायुः "
" वसुः वसुः "
" शासः शासः "
" शिरिम्बिठः शिरिम्बिठः "
" शुनहोत्रः शुनहोत्रः "
" सप्रथः सप्रथः "
" सुहोत्रः सुहोत्रः "
भारद्वाजी रात्रिः रात्रिः भारद्वाजी।
भार्गवः इटः इटः भार्गवः।
" कविः कविः "

भार्गवः कृत्तुः कृत्तुः भार्गवः।
" गुत्समदः शौनकः गुत्समदः शौनकः भार्गवः।
" आंगिरसः शौनहोत्रः "
" च्यवनः च्यवनः भार्गवः।
" जमदग्निः जमदग्निः "
" नेमः नेमः "
" प्रयोगः प्रयोगः "
" वेनः वेनः "
" सोमाहुतिः सोमाहुतिः "
" स्यूमरदिमः स्यूमरदिमः "
भार्ग्यश्वः सुहृलः सुहृलः भार्ग्यश्वः।
भालन्दनः वत्सभिः वत्सभिः भालन्दनः।
भावयव्यः १।१२६।६। [१]
भिक्षुः आंगिरसः १०।११७।(९)। [९]
भिषक् आथर्वणः १०।९७।[२३]। (२३)
भुवनः आप्यः १०।१५७।(५)। [५]
भृतांशः काश्यपः १०।१०६।(११)। [११]
भृगुः वारुणिः ९।६५।(३०), १०।१९।(८)। [३८]
भौमः अग्निः अग्निः भौमः।
भौवनः विश्वकर्मा विश्वकर्मा भौवनः।
" साधनः साधनः "
मत्स्यः साम्मदः ८।६७।(२१)। [२१]
मत्स्याः (जालनद्धाः बहवः) ८।६७।(२१)। [२१]
मथितः यामायनः १०।१९।(८)। [८]
मधुच्छन्दाः वैश्वामित्रः १।१-१०।(१०२),
९।१।(१०)। [११२]
मनुः आप्सवः ९।१०६।७-९। [३]
" वैवस्वतः ८।२७-३१।(५२)। [५२]
" सावरणः ९।१०१।१०-१२(३)। [३]
मन्युः तापसः १०।८३।(७), ८४।(७)। [१४]
" वासिष्ठः ९।७७।१०-१२(३)। [३]
मरुतः १।१६५।३, ५, ७, ९(४)। [४]
मातरिश्वा काण्वः ८।५४ [६]।(८)। [८]
माधुच्छन्दसः अथमर्षणः अथमर्षणः माधुच्छन्दसः।
" जेता जेता "
मानवः चक्षुः चक्षुः मानवः।
" नहुषः नहुषः "

मानवः नाभानेदिष्ठ	नाभानेदिष्ठः	मानवः
„ शार्पातः	शार्पातः	„
मान्धाता यौवनाश्वः	१०।१३४। १-५, ६ पूर्वाधः। [५॥]	
मान्यः मैत्रावरुणिः	८।६७। (२१)। [२१]	
मायी	५।४४। ११। [१]	
मारीचः कश्यपः	कश्यपः मारीचः।	
मारुतः शुतानः	शुतानः मारुतः।	
माषाः अकृष्टाः	९।८६। १-१०, ३१-४० (२०) [२०]	
मुद्रकः भार्गवः	१०।१०२। (१२)। [१२]	
मुष्कवान् इंद्रः	इंद्रः मुष्कवान्।	
मूर्धनवान् आगिरसः	१०।८८। (१९)। [१९]	
„ वामदेव्यः	१०।८८। (१९)। [१९]	
मृकवाहाः आग्नेयः द्वितः	द्वितः मृकवाहाः आग्नेयः।	
मृळीकः वासिष्ठः	९।९७। २५-२७ (३); १०।१५०। (५)। [८]	
मेधातिथिः काण्वः	१।१२-२३। (१४३); ८। १। ३-२९ (२७); २। १-४२ (४२)। ३२। (३०); ९।२। (१०), ४१। (६), ४२। (६), ४३। (६)। [२७०]	
मेध्यः „	८।५३ [५]। (८), ५७ [९] (४), ५८ [१०]। (३)। [१५]	
मेध्यातिथिः „	८।१। ३-२९ (२७); ३। (२४); ३३। (१९), [७०]	
मैत्रावरुणः अगस्त्यः	अगस्त्यः मैत्रावरुणः।	
मैत्रावरुणिः मान्यः	मान्यः मैत्रावरुणिः	
„ वासिष्ठः	वासिष्ठः „।	
यक्ष्मनाशनः प्राजापत्यः	१०।१६१। (५)। [५]	
यजतः	५।४४। १०-१२ (३)। [३]	
यजतः आग्नेयः	५।६७। (५), ६८। (५)। [१०]	
यज्ञः प्राजापत्यः	१०।१३०। (७)। [७]	
यमः वैवस्वतः (ऋषिः)	१०।१०। १, ३, ५, ८, ९, १०, १२, १४ (८); १४। (१६)। [२४]	
यमी वैवस्वती* (ऋषिका)	१०।१०। १, ३, ५, ७ ११, १३ (६), १५। (५)। [११]	
ययातिः नाहुषः	९।१०१। ४-६। [३]	
यधिष्ठः सहस्रः पुत्रः	८।१०२। (२२)। [२२]	

यामायनः ऊर्ध्वकृशानः	ऊर्ध्वकृशानः यामायनः।
„ कुमारः	कुमारः „
„ दमनः	दमनः „
„ देवश्रवाः	देवश्रवाः „
„ मथितः	मथितः „
„ शंखः	शंखः „
„ संकुसुकः	संकुसुकः „
यौवनाश्वः मान्धाता	मान्धाता यौवनाश्वः।
रक्षोहा ब्राह्मः	१०।१६२। (६) [६]
रह्मगणः आगिरसः	९।३७। (६), ३८। (६) [१२]
राजर्षिः ऋणचयः	ऋणचयः राजर्षिः।
रातहृष्यः आग्नेयः	५।६५। (६), ६६। (६) [१२]
रात्रिः भारद्वाजी	१०।१२७। (८) [८]
रामः जामदग्न्यः	१०।११०। (११) [११]
राह्मगणः गौतमः	गौतमः राह्मगणः।
रेणुः वैश्वामित्रः	९।७०। (१०), १०।८९। (१८) [२८]
रेभः काश्यपः	८।९७। (१५) [१५]
रेभसूनुः काश्यपः	९।९९। (८), १००। (९) [१७]
रेभसूनुः काश्यपी	९।९९। (८), १००। (९) [१७]
रोमशा मन्त्रवादिनी	१।१२६। ७। [१]
रौहिदश्वः वसुमनाः	वसुमनाः रौहिदश्वः।
लवः येन्द्रः	१०।११९। (१३) [१३]
लुशः धानाकः	१०।३५। (१४), ३६। (१४) [२८]
लोपामुद्रः	१।१७९। १, २। [१]
लौक्यः बृहस्पतिः	बृहस्पतिः लौक्यः।
लौपायनः बन्धुः	बन्धुः लौपायनः।
„ विप्रबन्धुः	विप्रबन्धुः „
„ श्रुतबन्धुः	श्रुतबन्धुः „
„ सुबन्धुः	सुबन्धुः „
वत्सः आग्नेयः	१०।१८७। (५) [५]
„ काण्वः	८।६। (४८), ११। (१०) [५८]
वत्समिः भालन्दनः	९।६८। (१०), १०।४५। (१२), ४६। (१०) [३२]
वज्रुः वैश्वानसः	१०।९९। (२२) [२२]
वरुणः अग्निः सोमः	१०।१२४। (१, ५-९) [६]
वसिः आग्नेयः	५।१९। (५) [५]
वशः अश्व्यः	८।४६। (३३) [३३]

वसिष्ठः मैत्रावरुणिः ७।१-३२ । (१९२), ३३। १-९
(९), ३४-१०४ । (५३५), ९।६७ ।
१९-२१ (३), ९० । (६), ९७ ।
१-३ (३) । [८४८]
वसिष्ठः ९।६७ । २२-३२ (११);
१०-१३७ । ७ (१) । [१२]
वसिष्ठः मैत्रावरुणिः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः ।
वसिष्ठपुत्राः ७।३३ । १०-१४ (५) । [५]
वसुः भारद्वाजः ९।८० । (५), ८१ । (५),
८२ । (५) । [१५]
वसुकर्णः वासुकः १०।६५ । (१५), ६६ । (१५) । [३०]
वसुकृत् वासुकः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]
वसुकः ऋषिः १०।२८ । ३, ४, ५, ७, ९, ११ । [६]
,, ऐन्द्रः १०।२७ । (२४), २९ । (८) । [३२]
,, वासिष्ठः ९।९७ । २८-३० (३) । [३]
वसुकपत्नी इन्द्रस्नुषा (ऋषिका) १०।२८ । १ । [१]
वसुमनाः रैहिदयः १०।२७९ । ३ । [१]
वसुरोचिषः अगिरसः सहस्रम् ८।३४ । १६-१८ । [३]
वसुश्रुतः आग्नेयः ५।३ । (१२), ४ । (११), ५ ।
(११), ६ । (१०) । [४४]
वस्यवः आग्नेयाः ५।२५ । (९), २६ । (९) । [१८]
वाक् आम्भृणी १०।१२५ । (८) । [८]
वाच्यः प्रजापतिः प्रजापतिः वाच्यः ।
वाजम्भरः ससिः ससिः वाजम्भरः ।
वातजूतिः (वातरशनः) १०।१३६ । २ । [१]
वातरशनाः (१ ऋष्यशृङ्गा, २ एतशः, ३ करिकतः, ४
जूतिः, ५ वातजूतिः, ६ विप्रजूतिः, ७ वृषा-
णकः ।) १०।१३६ । (७) । [७]
वातायनः अनिलः अनिलः वातायनः ।
,, उलः उलः ,,
वाच्ययः सुमित्रः सुमित्रः वाच्ययः
वान्दनः दुवस्युः दुवस्युः वान्दनः ।
वामदेवः गौतमः ४।१-१७ । (१०६), १८ । २-३॥,
८-१३ (८॥), १९-४१ । (२३२),
४५-५८ । (१०७) । [५६०॥]
वामदेव्यः अंहोमुक् अंहोमुक् वामदेव्यः ।
,, वृहदुक्थः वृहदुक्थः ,,

वामदेवः मूर्धन्वान् मूर्धन्वान् वामदेव्यः ।
वारुणिः भृगुः भृगुः वारुणिः ।
,, सत्यष्टतिः सत्यष्टतिः ,,
वाष्पोगिरः अम्बरीषः अम्बरीषः वाष्पोगिरः ।
,, ऋत्राश्वः ऋत्राश्वः ,,
,, भयमानः भयमानः ,,
,, सहदेवः सहदेवः ,,
,, सुराधाः सुराधाः ,,
वाटिहस्यः उपस्तुतः उपस्तुतः वाटिहस्यः ।
वासिष्ठः इंद्रप्रमतिः इंद्रप्रमतिः वासिष्ठः ।
,, उपमन्युः उपमन्युः ,,
,, कर्णश्रुत् कर्णश्रुत् ,,
,, चित्रमहाः चित्रमहाः ,,
,, शुक्लीकः शुक्लीकः ,,
,, प्रथः प्रथः ,,
,, मन्युः मन्युः ,,
,, मृलीकः मृलीकः ,,
,, वसुकः वसुकः ,,
,, वृषगणः वृषगणः ,,
,, व्याघ्रपाद् व्याघ्रपाद् ,,
वासुकः वसुकर्णः वसुकर्णः वासुकः ।
,, वसुकृत् वसुकृत् ,,
विप्रजूतिः (वातरशनः) १०।१३६ । २ । [१]
विप्रवन्धुः गोपायनः ५।२४ । (४) । [४]
,, गौपायनः १०।५७-६० । (४०) । [४०]
,, कौपायनः ५।२४ । (४) । [४]
विमदः ऐन्द्रः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]
,, प्राजापत्यः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]
विक्रवः अगिरसः ८।४३ । (३३), ४४ । (३०),
७५ । (१६) । [७९]
विवस्वान् आदित्यः १०।२३ । (५) । [५]
विबृहः काश्यपः १०।२६३ । (६) । [६]
विब्राद् सोमः १०।१७० । (४) । [४]
विश्वकः कार्णिः ८।८६ । (५) । [५]
विश्वकर्मा भोवनः १०।८१ । (७), ८२ । (७) । [१४]
विश्वचर्षणिः आग्नेयः पुत्रः पुत्रः विश्वचर्षणिः आग्नेयः ।
विश्वमनाः वैयथः ८।२३-२६ । (१०९), [१०९]

विश्ववारः	५।४४। ११। [१]
विश्ववारा आग्नेयी	५।२८। (६)। [६]
विश्वसामा आग्नेयः	५।२१। (४)। [४]
विश्वामित्रः गाथिनः	३।१-१२ (१४०), २४-३२ (११७), ३३।१-३.५, ७, ९, ११- १३। (९), ३४। (११)। ३५। (११), ३६। १-९, ११। (१०), ३७-५३ (१४४)। ५७-६२। (५६)। ९। ६७। १३-१५ (३)। [५०१]

विश्वामित्रः गाथिनः	(सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः।
विश्वामित्रः १०।१३७। ५। [१]	
विश्वामित्रः जमदग्निः १०।१६७। (४)। [४]	
विश्वामित्रः देवगन्धर्वः १०।१३९। (६)। [६]	
विष्णुः प्राजापत्यः १०।१०४। (३)। [३]	
विह्वयः आंगिरसः १०।१२८। (९)। [९]	
वीतह्वयः "	६।१५। (१९)। [१९]
वृशः जानः ५।१। (१२)। [१२]	
वृषगणः वासिष्ठः ९।९७। ७-९ (३)। [३]	
वृषाकपिः ऐन्द्रः १०।८६। ७, १३, २३ (३)। [३]	
वृषाणकः वातरक्षनः १०।१३६। ४। [१]	
वेनः भार्गवः ९।८५। (१२); १०।१२३। (८)। [१०]	
वैकुण्ठः इन्द्रः	इन्द्रः वैकुण्ठः।
वैखानसः वज्रः	वज्रः वैखानसः।
वैखानसाः (शतम्) ९।६६। (३०)। [३०]	
वैतह्वयः अरुणः	अरुणः वैतह्वयः।
वैम्यः पृथुः	पृथुः वैम्यः।
वैयश्वः विश्वमनाः	विश्वमनाः वैयश्वः।
वैराजः ऋषभः	ऋषभः वैराजः।
वैरूपः अष्टादंष्टः	अष्टादंष्टः वैरूपः।
" नभःप्रभेद्वनः	नभःप्रभेद्वनः "
" शतप्रभेद्वनः	शतप्रभेद्वनः "
" सग्निः	सग्निः "
वैवस्वतः मनुः	मनुः वैवस्वतः।
" यमः	यमः "
वैवस्वती यमी	यमी वैवस्वती।

वैश्वानरः अग्निः	अग्निः वैश्वानरः।
वैश्वामित्रः अष्टकः	अष्टकः वैश्वामित्रः।
" ऋषभः	ऋषभः "
" कतः	कतः "
" देवरातः	देवरातः "
" पूरणः	पूरणः "
" प्रजापतिः	प्रजापतिः "
" मधुच्छन्दाः	मधुच्छन्दाः "
" रेणुः	रेणुः "

व्यश्वः आंगिरसः ८।२६। (२५)। [२५]	
व्याघ्रपाद् वासिष्ठः ९।९७। १६-१८ (३)। [३]	
शंभुः बार्हस्पत्यः ६।४४। (२४), ४५। (३३), ४६ (१४), ४८। (२२)। [९३]	
शकपुलः नामधेयः १०।१३२। (७)। [७]	
शक्तिः वासिष्ठः ७।३२। २६। २७ (२), २। ९७। १९-२१ (३) १०। ८। १४-१६ (४)। [९]	
शंखः यामायनः १०।१५। (१४)। [१४]	
शची पौलोमी १०।१५९। (६)। [६]	
(शतम्) वैखानसाः	वैखानसाः (शतम्)।
शतप्रभेद्वनः वैरूपः १०।११३। (१०)। [१०]	
शवरः काक्षीवतः १०।१६९। (४)। [४]	
शशकर्णः काण्वः ८।९। (२१)। [२१]	
शश्वती आंगिरसी (ऋषिका) ८।१। ३४। [१]	
शाक्यः गौरिवीतिः	गौरिवीतिः शाक्यः।
" पराशरः	पराशरः "
शाकरः ऋषभः	ऋषभः शाकरः।
शार्ङ्गः जरिता १-२	
" द्रोणः ३-४	१०।१४१। (८) [८]
" सारिस्तुकः ५-६	
" सप्तमित्रः ७-८	

शार्वातः मानवः १०।९२। (१५)। [१५]	
शासः भारद्वाजः १०।१५२। (५)। [५]	
शिल्पिष्ठ्यो अप्सरसी	९।१०४। (६)। [६]
" काश्यपो	
शिबिः औत्तीनरः १०।१७९। (१)। [१]	
शिरिन्मिठः भारद्वाजः १०।१५५। (५)। [५]	

सुधाः पैजवनः १०।१३३। (७)। [७]
 सुदासः ॥
 सुदीतिः आंगिरसः ८।७१। (१५)। [१५]
 सुपर्णः काण्वः ८।५९ [११]। (७)। [७]
 " तार्क्ष्यः १०।१४४। (६)। [६]
 सुबन्धुः गोपायनः ५।२४। २। [१]
 " लौपायनः
 सुमित्रः चाप्रगन्धः १०।६९। (१२), ७०। ११। [१३]
 सुमित्रः कौत्सः १०।१०५। ११। [११]
 सुराधाः वार्षागिरः १।१००। १९। [१९]
 सुवेदाः शैरीषिः १०।१४७। (५)। [५]
 सुहस्यः चोषेयः १०।४१। (३)। [३]
 सुहोत्रः भारद्वाजः ६।३१। (५), ३२। (५)। [१०]
 सुत्रः आर्भवः १०।१७६। (४)। [४]
 सूर्या सावित्री ऋषिका १०।८५। (४७)। [४७]
 सोभरिः काण्वः ८।१९-२२। (९९), १०३। (१४)। [११३]
 सोमः अग्निः वरुणः १०।१२४। १, ५-९ (६)। [६]
 सोमाहुतिः भार्गवः २।४। (९), ५। (८), ६। (८),
 ७। (६)। [३१]

सौचीकः अग्निः अग्निः सौचीकः।
 सीभरिः काण्वः काण्वः सौभरिः।
 सौम्यः बुधः। बुधः सौम्यः।
 सौर्यः अभितपाः अभितपाः सौर्यः।
 " चर्मः चर्मः "
 " चक्षुः चक्षुः "
 " विभ्राट् विभ्राट् "
 सौहोत्रः अजमीकहः अजमीकहः सौहोत्रः।
 " पुरुमीकहः पुरुमीकहः "
 सन्धिमित्रः शार्ङ्गः १०।१४२। ७, ८ (२)। [२]
 स्थौरः अग्निपुत्रः अग्निपुत्रः स्थौरः।
 " अग्निपूषः अग्निपूषः "
 स्वस्वामेयः ५।५०। (५), ५१। (१५)। [२०]
 हरिमन्तः आंगिरसः ९।७२। (९)। [९]
 हर्यतः प्रागाधः ८।७२। (१८)। [१८]
 हविर्धानः अग्निः १०।११। (९), १२। (९), १३। (५)। [२३]
 हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः १०।१२१। (१०)। [१०]
 हिरण्यस्तूपः आंगिरसः १।३१-३५। (७१), २।४। (१०),
 ६९। (१०)। [११]
 हेरण्यस्तूपः अर्चन् अर्चन् हेरण्यस्तूपः।

॥ अनुवाकसूत्रम् ॥

अग्निमीळि, सुंरूपकृत्तु, -मैद्रं सानासि, -मग्निं दूतं, सोमानं स्वरणं, कंस्यं नूनं, त्वमग्ने
 प्रथमः, प्र वो यद्वा, -मग्ने विवस्व, -दुग्भि त्वं मेघं, नू चित्सहोजाः, पुंश्वा न तासु, -मुपप्र-
 यंतः, प्र ये शुभंते, इमं स्तोम, -मिन्द्रं मित्रं वरुणं, नांसत्याभ्यां, क्वित्था, -ग्निं होतारं,
 -मां त्वा जुवां, वेद्विषदे, उवोध्यग्निः, कैयाशुभा, युवो रजांसि, त्वमग्ने द्युभि, -यो जात
 एव, गुणानां त्वा, ऽऽर्ते पितुः, सोमस्य मा, प्र वो देवाये, -च्छतित्वं, -द्रमतिरि, -मं महे;
 त्वां ह्यग्ने, मैद्रं ते, यज्ञ इन्द्रः, प्र क्रभुभ्यो, -ऽग्रं पिबा; -ऽवोध्यग्निः, प्र वेधसे, महि महे,
 विवां विव, ओ रुद्रासो, यव्य स्थ; -स्त्वं ह्यग्निं प्रथम, -स्त्वमग्ने यज्ञानां, वृषां मघो, यो
 रयिवो, हुवे वः, स्तुषे नरा, -ग्निं नर, -स्त्वे ह यत, प्र शुक्रैव, कं इ ह्यक्ता, अप स्वसु;

प्रँ वीरया, मँ चिद्वन्य, नँमहाँ इन्द्र, इन्द्रः सुतेषु, वँयमुत्वा, यँ यजाती, मँ विप्रस्या, —
 मँ आ याहि, यँ राजा, ऽऽतू न इन्द्र क्षुमंतं, गौर्धयति, [] स्वाँदिष्ठया, पँवस्व दक्षसाधनो,
 ऽधो वीती, प्रँ देवमच्छा, प्रँ तँ आशवो, —ऽस्थे प्रेषा, सँखायऽआ निर्षीवता, —ऽमँ बृहन्, —
 त्वँष्टा बुहित्रे, प्रँ देवत्रा, ऽच्छँ म इन्द्रमि, वँमिस्था, मँद्रा अग्नेः, सँत्येनोत्तभिता, सँ
 जागृवद्भि, रिँ हव्य, तँमस्य द्यावापृथिवी, नँसंदासीत्, छँस इत्येत्यनुवाकाः पँचाशीतिः
 ॥८५॥

अनुवाकानुक्रमणी ।

अनु- वाकः	प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या	अनु- वाकः	प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या
१	अग्निमीळे	३(१-३)	३०		२३	कथा शुभा	१५(१६५-१७२)	१२४	
२	सुरूपकृतनुमृतये	४(४-७)	४०		२४	युवो रजसि	१२(१८०-१९१)	११५	
३	एन्द्र सानसि	४(८-११)	४०				१९१		
४	अग्निं वृतं	६(१२-१७)	६६				प्रथम-मंडलस्य मंत्रसंख्या २००६		
५	सोमानं स्वरणं	६(१८-२३)	७७		२५(१)	त्वमग्ने शुभिः	११(१-११)	११०	
६	कस्य नूनं	७(२४-३०)	९७		२६(२)	यो ज्ञान एव	११(१२-२२)	१०५	
७	त्वमग्ने प्रथमो	५(३१-३५)	७१		२७(३)	गणानां स्वा	१०(२३-३२)	१०५	
८	प्र वो यङ्गं	८(३६-४३)	९६		२८(४)	आ ते पितः	११(३३-४३)	१०९	
९	अग्ने विषस्वद्	७(४४-५०)	८२				४३		
१०	अभि त्वं मेघं	७(५१-५७)	७२				द्वितीय-मंडलस्य मंत्रसंख्या ४२९		
११	नू चित् सहोजा	७(५८-६४)	७४		२९(१)	सोमस्य मा	१२(१-१२)	१४०	
१२	पश्वा न तायुं	९(६५-७३)	९१		३०(२)	प्र वो देवाय	१७(१३-२९)	११८	
१३	उपप्रयन्तो	११(७४-८४)	९८		३१(३)	इच्छन्ति स्वा	९(३०-३८)	१२८	
१४	प्र ये शुभ्रभन्ते	९(८५-९३)	१०६		३२(४)	इन्द्रं मतिर्हृद	१५(३९-५३)	१२३	
१५	इमं स्तोममर्हते	१२(९४-१०५)	१२५		३३(५)	इमं महे	९(५४-६२)	१०८	
१६	इन्द्रं मित्रं	१०(१०६-११५)	१०७				६२		
१७	नासत्याभ्यां	५(११६-१२०)	८३				तृतीय-मंडलस्य मंत्रसंख्या ६१७		
१८	कदिस्था नूः	६(१२१-१२६)	७०		३४(१)	स्वां ह्यग्ने	१०(१-१०)	१३२	
१९	अग्निं होतारं	७(१२७-१३३)	६०		३५(२)	भद्रं ते अग्ने	११(११-२१)	१२०	
२०	आ स्वा जुवो	६(१३४-१३९)	४०		३६(३)	यज्ञ इन्द्रो	११(२२-३२)	१२६	
२१	वेदिषदे	१७(१४०-१५६)	११९						
२२	अबोधयग्निवर्मं	८(१५७-१६४)	१२३						

अनुवाकः	प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या
३७(४) प्र ऋभुभ्यो	१३(३३-४५)	१११		
३८(५) अग्रं पित्रा	१३(४६-५८)	१००		
	५८			
	चतुर्थ-मंडलस्य मंत्रसंख्या	५८९		
३९(१) अबोधयतिः	१४(१-१४)	१२३		
४०(२) प्र वेधसे	१८(१५-३२)	१३०		
४१(३) महि महे	१२(३३-४४)	१२७		
४२(४) विदा दिवो	१२(४५-५६)	१२३		
४३(५) आ रुद्रासः	१६(५७-७२)	११०		
४४(६) यदस्य स्वः	१५(७३-८७)	११४		
	८७			
	पंचम-मंडलस्य मंत्रसंख्या	७२७		
४५(१) त्वं वामने	१५(१-१५)	१२५		
४६(२) त्वमग्ने यज्ञानां	८(१६-२३)	१३७		
४७(३) वृषा मदः	२०(२४-४३)	११७		
४८(४) यो रयिवो	३(४४-४९)	१३९		
४९(५) हुवे वो	१२(५०-६१)	१२९		
५०(६) स्तुषे नरा	१४(६२-७५)	११८		
	७५			
	षष्ठ-मंडलस्य मंत्रसंख्या	७६५		
५१(१) अग्निं नरो	१७(१-१७)	१४५		
५२(२) त्वे ह यत्	१६(१८-३३)	१६१		
५३(३) प्र शुक्रतु	२२(३४-५५)	१४६		
५४(४) क ई व्यक्ता	१५(५६-७०)	१४४		
५५(५) अप स्वसुः	१९(७१-८९)	११९		
५६(६) प्र वीरया	१५(९०-१०४)	१२६		
	१०४			
	सप्तम-मंडलस्य मंत्रसंख्या	८४१		
५७(१) मा चिद्व्यद्	५(१-५)	१६०		
५८(२) महौ ह्यद्रो	७(६-१२)	१७७		
५९(३) ह्यद्रः सुवेपु	८(१३-२०)	१७३		
६०(४) वयमु त्वाम्	१०(२१-३०)	१८६		
६१(५) यो यजानि	१२(३१-४२)	१७१		
६२(६) इमे विप्रस्य	३(४३-४८)	१७१		

अनुवाकः	प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या
६३(७) अग्न आ	१०(६०-६९)	१५९		
६४(८) यो राजा	११(७०-८०)	१४९		
६५(९) आ तू न	१३(८१-९३)	१४९		
६६(१०) गौर्धियति	१०(९४-१०३)	१४१		
	९२	१६३६		
[बालग्वित्यस्य सूक्तानि (४९-५९) ११ मंत्रसंख्या ८०]				
	१०३			
	अष्टम-मंडलस्य मंत्रसंख्या	१७१६		
६७(१) स्वादिष्ठया	२४(१-२४)	२०४		
६८(२) पवस्व नक्ष	३६(२५-६०)	११४		
६९(३) अया वीती	७(६१-६७)	२१२		
७०(४) प्र देवमच्छा	१८(६८-८५)	१२८		
७१(५) प्र त आशवः	११(८६-९६)	१२०		
७२(६) अस्य प्रेषा	७(९७-१०३)	११७		
७३(७) सखाय आ	११(१०४-११४)	१२४		
	११४			
	नवम-मंडलस्य मंत्रसंख्या	११०८		
७४(१) अग्ने बृहन्तु	१६(१-१६)	१४८		
७५(२) त्वष्टा दुहिधे	१३(१७-२९)	१४६		
७६(३) प्र देवत्रा	१३(३०-४२)	१४५		
७७(४) अच्छा म	१८(४३-६०)	१६८		
७८(५) इदमित्या	८(६१-६८)	१२६		
७९(६) भद्रा अग्नेः	१६(६९-८४)	१३५		
८०(७) सत्येनोत्तमिता	६(८५-९०)	१४२		
८१(८) सं जागुवद्भिः	९(९१-९९)	१४३		
८२(९) इंद्र दद्या	१३(१००-११२)	१४२		
८३(१०) तमस्य यात्रा	१६(११३-१२८)	१४६		
८४(११) नासदासीन्नो	२३(१२९-१५१)	१४४		
८५(१२) शास ह्यथा	४०(१५२-१९१)	१६९		
	१९१			
	दशम-मंडलस्य मंत्रसंख्या	१७५४		
सूक्तानि १०२८ दशानां मंडलानां मंत्रसंख्या १०५५२				

अध्यायानुक्रमणी ।

अध्या- प्रारंभः	वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- अष्टकानां संख्या	मंत्रसंख्या
यः				
१ अग्निमीळे	३७	१९(१-१९)	१९४	
२ अयं देवाय	३८	१३(२०-३२)	१८९	
३ एतायामोष	३५	१४(३३-४६)	१७३	
४ अयं वां मधु	२९	१५(४७-६१)	१५२	
५ प्र मन्महे	३१	१९(६२-८०)	१८५	
६ इन्द्रो मदाय	३२	१४(८१-९४)	१६३	
७ द्वे विरूपे	३७	१८(९५-११२)	१७९	
८ इदं श्रेष्ठं	२६	९(११३-१२१)	१३५	
	२६५	१२१		

प्रथमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १३७०

९ प्र वः पान्तं	२६	१५(१२२-१३६)	१३७
१० सुधुमा यातम्	२७	२६(१३७-१५७)	१४३
११ वसु रुद्रा	२६	८(१५८-१६५)	१३२
१२ तन्तु वोचाम	२९	१८(१६६-१८३)	१४२
१३ ता वामद्य	२९	१६(१८४-१९१)	१५९
		२११-८)	१५७
१४ नि होता	३२	१५(२-२३)	१३७
१५ सेमामविड्डि	२५	१३(२४-३६)	१४०
१६ मन्दस्व होत्रा	२७	१३(३७-४३)	१४०
		३११-६)	

२२१ ११९

द्वितीयाष्टकस्य मंत्रसंख्या ११४७

१७ प्र य आरुः	३४	२३(७-२९)	१७६
१८ इच्छन्ति त्वा	२६	१०(३०-३९)	१३७
१९ इन्द्र त्वा	३१	१६(४०-५५)	१५८
२० न ता मिनन्ति	२५	११(५६-६६)	१३५
		४११-४)	१४८
२१ वैश्वानराय	२६	१४(५-१८)	१५२
२२ एवा त्वा	३०	१४(१९-३२)	१४४
२३ प्र ऋधुभ्यो	२७	१८(३३-५०)	१४४

अध्या- प्रारंभः	वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- अष्टकानां संख्या	मंत्रसंख्या
यः				
२४ इन्द्रस्य	२६	१६(५१-५८)	१५२	
		५११-८)		
	२२५	१२२		
				तृतीयाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२०९

२५ त्वामशे हवि	३३	२४(९-३२)	१६८
२६ महि महे	२८	१४(३३-४६)	१४६
२७ प्रधुञ्जती	३१	१६(४७-६२)	१६४
२८ ऋतस्य गोपादे		२६(६३-८७, ६११)	१७७
२९ त्वं हि क्षैत	३०	१५(२-१६)	१६०
३० पिबा सोम	२५	१२(१७-२८)	१३२
३१ इन्द्रं वो	३५	१२(२९-४७)	१७६
३२ यज्ञा यज्ञा	३२	१४(४८-६१)	१६६
	२५०	१४०	

चतुर्थाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२८९

३३ स्तुषे नरा	२७	१५(६२-७५, ७१) १४३
३४ जुषस्व नः	३०	१८(९-१९) १६६
३५ उग्रो जज्ञे	३०	१६(२०-३५) १५५
३६ प्र ऋधौतु	३०	२४(३६-५९) १५६
३७ यदद्य सूर्य	२७	२१(६०-८०) १५०
३८ प्राधु	२५	२०(८१-१००) १४५
३९ तिस्रो वाचः	३३	८(१०१-१०४; ८१-४) १६५
४० वूरादिहेव	३६	७(५-११) १८३
२३८	१२९	

पंचमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२६३

४१ य इन्द्र	४०	९(१२-२०)	२०६
४२ वयमुत्वास्व	४०	११(२१-३१)	२०४
४३ प्र कृताम्बु	४९	१४(३२-४५)	२५८
४४ त्वावतः	५४	२२(४६-६७)	२६८

अध्या- प्रारंभः वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- अष्टकानां संख्या मंत्रसंख्या
४५ आत्वा रथं ३८	१४(६८-८१)	१९५
४६ आ प्र ऋव ३८	१६(८१-९७)	१९७
४७ इन्द्राय साम ३९	१८(९८-१०३ः ९।१-१२)	१९८
४८ सोमः पुनानोदे ३१(१३-४३)		२०४
	३३१ १३५	
षष्ठाष्टकस्य मंत्रसंख्या १७३०		
४९ प्र ण इन्द्रो ४१	२१(४४-६४)	२००
५० हिम्वन्ति ३३	११(६५-७५)	१६३
५१ अर्ता दिवः २६	१५(७६-९०)	१३५
५२ असर्जि वक्ता २८	१०(९१-१००)	१३८
५३ पुरोजिती वो ३३	१९(१०१-११४; १०।१-५)	१८२
५४ अयं स यस्य २८	१३(६-१८)	१४१
५५ नि वर्तेध्वं ३०	१४(१९-३२)	१५३

अध्या- प्रारंभः वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- अष्टकानां संख्या मंत्रसंख्या
५६ प्र मा युयुज्रे २९	१३(३३-४५)	१४४
	२४८ ११६	
सप्तमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२६३		
५७ प्र होता ३०	१६(४६-६१)	१६१
५८ ये यज्ञेन २४	१०(६२-७१)	१३३
५९ देवानां जु २८	१४(७२-८५)	१४८
६० वि हि सोतोः ३१	९(८६-९४)	१६०
६१ हये जाये २७	११(९५-१०५)	१४९
६२ उभा उ नूनं २७	१४(१०६-११९)	१४०
६३ तदिवास ३०	२३(१२०-१४२)	१७२
६४ त्वं चिदत्रिम् ४९	४९(१४३-११९)	२१८
	२४६ १४६	
अष्टमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२८१		
अध्यायाः ६४, वर्गाः २०२४, सूक्तानि १०२८, मन्त्राः १०५५२ ।		

अथ ऋग्वेदीयः सांख्यायन-संहिताक्रमः ।

अग्निमले० (ऋ० १।१।१)...	वा पुरस्तात् ॥ [ऋ० ८।४।१।५]
अग्निं प्र वः० [ऋ० ८।४।१।१]...	न आयुः ॥ [ऋ० ८।५।१।७]
अन्नं आ याद्य० [ऋ० ८।६।०।१]	सुतहासति ॥ [ऋ० १०।१।१।१४]
संज्ञानमुशना०	॥१॥ [परिशिष्टं. ३६]
संज्ञानं वः०	॥२॥ "
यत् कक्षीर्वो०	॥३॥ "
सं वो मनांसि०	॥४॥ "
तच्छंभोरा वृणीमहे०	॥१५॥[१] "
नैर्हस्वं सेनाद्वर्ण०	॥५॥ "
परिवर्त्मान्येषा०	॥६॥ "
पेषु नक्षत्राणां०	॥७॥[२] "
प्राध्वराणां०	॥८॥ "
गोकामो अन्नकामः०	॥९॥ "
यदक्षरं भूतकृतं०	॥१०॥ "

जमदग्निराप्यायते०	॥११॥ [परिशिष्टं. ३६]
शिवा नः प्रदिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः०	॥१२॥[३] "
अजो यत्तेजो दद्वो शुक्रं उयोतिः परो गुहा०	॥१२॥ "
यदधिः कश्यपः०	॥१३॥ "
यद्देवानां त्र्यायुषं०	॥१४॥ "
तच्छंभोरा वृणीमहे०	॥१५॥[४] "
इति सांख्यायनीय संहिता ।	
[१] शांख्यायनीये ऋग्वेदे वालखिल्यसूक्तानि संहितामन्त- र्गतान्येव सन्ति । अतोऽत्र 'अथ वालखिल्यं' इति वाल्खिल्यं ' इत्यारम्भान्तस्तत्त्वं न विधत्ते ।	
[२] 'संज्ञानमुशना' इति शाकलकेऽन्ते यत्परिशिष्टं वर्तते, तत्तु शांख्यायनीय-संहिताया अन्ते एव संहितांगभूतं वर्तते, तस्य चत्वारो वर्गास्ते त्वत्र यथाक्रमं दर्शिताः ।	

अथ ऋग्वेदीयो बाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादाशिजः कुत्सः परुच्छेपादयेः परः । कुत्सादीर्घतमा इत्येष तु बाष्कलकः क्रमः ॥२१॥
(अनुषाकानुक्रमणी)

ऋषयः	प्रारंभः	अन्ताः	ऋषयः
(मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः)	अग्निमीलि १।१।१—	भृष्टिमन्तम् १।९३।१२	(गौतमो राहूगणः)
(कक्षीवान् औशिजः)	नासत्याभ्यां० १।१।६।१—	जुषध्वम् १।१।२९।११	(परुच्छेपो देवोदासिः)
(कुत्स आंगिरसः)	इमं स्तोमम्० १।९४।१—	उत द्यौः १।१।१।६	(कुत्स आंगिरसः)
(दीर्घतमा औचध्यः)	वेद्विषदे मियं० १।१।४०।१—	हरिश्चियम् ८।५।०।१०	(पुष्टिगुः काण्वः)
(अग्नेः प्रागाधः)	अग्न आ याह्यं० ८।६०।१—	सोमस्य पीतये ८।९४।१२	(चिन्दुराङ्गिरसः)
(भृष्टिगुः काण्वः)	यथा मनौ सां० ८।५।१।१—	चन संनशे ८।५।५।५	(कृशः काण्वः)
(तिरश्चिरांगिरसः)	आ त्वा गिरं० ८।९५।१—	विद्वाने कम् १।०।८।१८	(मूर्धन्वानाङ्गिरसः)
(मेध्यः काण्वः)	एक एवाग्निं० ८।५।८।२—	सर्वम् ८।५।८।२	(मेध्यः काण्वः)
" "	यमृत्विजं० ८।५।८।१—	संवित् ८।५।८।१	" "
(मूर्धन्वानाङ्गिरसः)	यावन्मात्रमुपसो १।०।८।१।९—	सुसहासति १।०।१९।१।४	(संवनन आङ्गिरसः)
	संज्ञानमुशानां० —	चतुष्पदे [१५ ऋचः (परिशिष्टं ३६)]	

॥ इति ऋग्वेदीया बाष्कलसंहिता ॥

(३७) परिशिष्टम् ।

[७ निविदुपनिषदौ ब्रह्मवादिन्यौ । अश्विनौ, ७ इन्द्रावरुणौ । अष्टिद्वि, ६ द्विपदा ।]

प्रधारयन्तु मधुनो घृतस्य	यद्विन्दधुः सुरी उन्निषायाः ।	
मित्रावरुणौ भुवनस्य कारू	तावश्विना जुपतां समीक	१
आवां रथं शतयावानमाशुं	प्रातर्यावाणं सुषदं हिरण्ययम् ।	
अतिष्ठद्यत्र दुहिता विवस्वतम्	तं मामर्वाश्रमवसे करामहे	२
आवामश्वासो रथिरा विपश्चितो	वाग्धृषजः सुयुजो घृतश्रुतः ।	
येभिर्याथोप सूर्या वरेयं	तेभिर्नो दस्त्राववतं समत्सुं	३
यद्वा रेतो अश्विना पोषयितु	यद्रासंभो वधिमत्यै सुदानू ।	
यस्माज्जज्ञे देवकामः सुदक्षम्	स्तदस्यै दत्तं मिषजावमिष्टु	४
यज्ञासत्या भेषजं चित्रभानू	येनावथुस्तोककामां च घोषाम्	
तदस्यै दत्तं त्रिषु पुंसुर्वधे	येनाविन्दुत्तनयं सा सुहस्यम्	५
वर्षद् वा दस्त्रावस्मिन् सुतो	नासत्या होता कृणोतु वेधाः	६
इन्द्रावरुणा सौमनसमहंते	रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।	
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं	दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः	७

ऋग्वेद-संहिता ।

प्रथमं मण्डलम् ।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ वर्गाः १-३७]

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

९ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥३॥ अग्निमीळि पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् १	
अग्निः पूर्वैभिर्ऋषिभि रीड्यो नूतनैरुत । स देवाँ एह वक्षति २	
अग्निना रयिमश्वत् पोषमेव द्विवेदिवे । यशसं वीरवत्तमम् ३	
अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि । स इद् देवेषु गच्छति ४	
अग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवो देवेभिरा गमत् ५ [१]	
यवृङ्गः वाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि । तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः ६	
उप त्वाग्ने द्विवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ७	
राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्धमानं स्वे दमे ८	
स नः पितेर्व सुनधे ऽग्ने स्तूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ९ [२] (९)	

(२)

९ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः; ४-६ इन्द्र-वायुः;

७-९ मित्रा-वरुणौ । गायत्री ।

वायुवा याहि दशति मे सोमा अरंकृताः । तेषां पाहि शुधी हवम् १	
वार्य उक्थेभिर्जरन्ते त्वामच्छा जरितारः । सुतसोमा अहर्विदः २	
वायो तव प्रपृञ्चती धेना जिगाति वाशुषे । उरुची सोमपीतये ३	
इन्द्रवायूं इमे सुता उप प्रयोभिरा गतम् । इन्द्रवो वामुशन्ति हि ४	
वायुविन्द्रश्च चेतथः सुतानां वाजिनीवसू । तावा यातमुप द्रवत् ५ [३]	
वायुविन्द्रश्च सुव्रत आ यातमुप निष्कृतम् । मक्षिवत्था धिया नरा ६ (१५)	

मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशार्दसम् । धियं घृताचीं साधन्ता ७
 कृतेन मित्रावरुणा वृतावृधावृतस्पृशा । कर्तुं बृहन्तमाशाथे ८
 कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया । दक्षं दधाते अपसम् ९ [४] (१८)

(३)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ अश्विनौ; ४-६ इन्द्रः; ७-९ विश्वे देवाः, १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरुभुजा चनस्यतम् १
 अश्विना पुरुदंससा नरा शर्वीरया धिया । धिण्या वनतं गिरः २
 दस्रा युवाकवः सुता नासत्या वृत्तबर्हिषः । आ यातं रुद्रवर्तनी ३
 इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ४
 इन्द्रा याहि धियेपितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाचतः ५
 इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ६ [५]

ओमासश्चर्पणीधृतो विश्वे देवास आ गत । वृश्वसो वृशुषः सुतम् ७
 विश्वे देवासो अप्तुरः सुतमा गन्त तूर्णयः । उस्मा इव स्वसराणि ८
 विश्वे देवासो अस्मिध एहिमायासो अनुहः । मेधं जुपन्त वह्नयः ९
 पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वहु धियावसुः १०
 चोदयित्री सुनुतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दधे सरस्वती ११
 महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि रजति १२ [६] (१०)

(४)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

सुरुपकृत्नुमूतये सुदुयामिव गोदुहे । जुहूमसि द्यविद्यवि १
 उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद रेवतो मदः २
 अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मा नो अति ख्य आ गहि ३
 परोहि विग्रमस्तृत मिन्द्रं पृच्छा विपश्चितम् । यस्ते सखिभ्य आ वरम् ४
 उत बुवन्तु नो निदो निरन्यतश्चिदारत । दर्धाना इन्द्र इद बुवः ५ [७]

उत नः सुभगाँ अरिर्वोचियुर्दस्म कृष्टयः । स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ६
 एमाशुमाशवे भर यज्ञश्चियं नृमादनम् । पतयन् मन्त्रयत्सखम् ७
 अस्य पीत्वा शतक्रतो धनो वृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषु वाजिनम् ८ (३८)

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये ९
 यो रायोऽवनिर्महान् सुषारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुरुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि पीवते न्द्रमभि प्र गायत । सखायः स्तोमवाहसः १
 पुरुतमं पुरुणा मीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २
 स घानो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् । गमद्राजैभिरा स नः ३
 यस्य संस्थे न वृण्वते हरी समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
 सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ५ [९]

त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
 आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ७
 त्वां स्तोमा अवीवृधन् त्वामुक्त्वा शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
 अक्षितोतिः सनेद्रिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणम् । यस्मिन् विश्वानि पौंस्या ९
 मा नो मर्ता अभि दुहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुरुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,

५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युञ्जन्ति ब्रह्मरुधं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना त्रिवि १
 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धूष्णू नृवाहसा २
 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुपद्भिरजायथाः ३
 आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ४
 वीळु चिदारुजन्तुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उमिया अनु ५ [११]

वेवयन्तो यथा मति मच्छा विदद्रसुं गिरः । महामनूषत श्रुतम् ६
 इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अविभ्युषा । मन्दू संमानवर्चसा ७
 अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ८
 अतः परिज्मन्ना गहि द्विवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नृजते गिरः ९
 इतो वा सातिमीमहे द्विवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः १० [१२] (६०)

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमिद्राधिनीं बृह—दिन्द्रमर्कोभिरर्किणः ।	इन्द्रं वाणीरनूषत ।	१
इन्द्र इन्द्रयोः सचा संमिश्र आ वचोयुजा ।	इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ।	२
इन्द्रो वृषाय चक्षस आ सूर्य रोहयद् विवि ।	वि गोभिरद्विमैरयत् ।	३
इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च ।	उग्र उग्राभिरुतिभिः ।	४
इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे ।	युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ।	५ [१३]

स नो वृषन्नमुं चरं सत्रादावन्नपा वृधि ।	अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ।	६
तुञ्जेतुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः ।	न विन्धे अस्य सुष्टुतिम् ।	७
वृषां युथेव वंसगः कृटीरियत्योर्जसा ।	ईशानो अप्रतिष्कृतः ।	८
य एकश्चर्यणीनां वसूनामिरज्यति ।	इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम् ।	९
इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः ।	अस्माकमस्तु केवलः ।	१० [१४] (७०)

(८)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्र सानसिं रयिं सजित्वानं सवासहम् ।	वर्षिष्ठमृतये भर ।	१
नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहै ।	त्वोतासो न्यर्वता ।	२
इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घना ददीमहि ।	जयेम सं युधि स्पृधः ।	३
वयं शूरेभिरस्तृभि रिन्द्र त्वया युजा वयम् ।	सासह्याम पृतन्यतः ।	४
महाँ इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे ।	द्यौर्न प्रथिना शवः ।	५ [१५]

समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनिती ।	विप्रासो वा धियायवः ।	६
यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र ईव पिन्वते ।	उर्वरापो न काकुर्दः ।	७
एवा ह्यस्य सुनुता विरुण्डी गोमती मही ।	पका शाखा न वृशुषे ।	८
एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते ।	सद्यश्चित् सन्ति वृशुषे ।	९
एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या ।	इन्द्राय सोमपीतये ।	१० [१६] (८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः ।	महाँ अमिष्टिरोर्जसा ।	१
एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने ।	चक्रिं विश्वानि चक्रये ।	२ (८२)

मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमैर्भिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सर्वनेष्वा ३
 असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुर्वहासत । अजोषा वृषभं पतिम् ४
 सं चोदय चित्रमवाग् राधं इन्द्र वरेण्यम् । असदित ते विभु प्रभु ५ [१७]
 अस्मान्सु तत्र चोवुयेन्द्र राये रभस्वतः । तुर्विद्युम्न यशस्वतः ६
 सं गोमदिन्द्र वाजव वृस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्धैर्यक्षितम् ७
 अस्मे धेहि श्रवो बृहद् द्युम्नं सहस्रसातमम् । इन्द्र ता रुथिनीरिषः ८
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गुणन्तं क्रुगिर्यम् । होम गन्तारमृतये ९
 सुते सुते न्योकसे बृहद् बृहत् एवुरिः । इन्द्राय शूपमर्चति १० [१८](९०)

(१०)

१२ माधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

गार्यन्ति त्वा गायत्रिणो ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद् वंशमिव येमिरे १
 यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्पष्ट कर्त्तव्यम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति यूथेन वृष्णिरेजति २
 युक्त्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ३
 एहि स्तोमो अभि स्वरा ऽभि गृणीह्या रुव । ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिषिधे । शक्रो यथा सुतेषु णो शरणत सख्येषु च ५
 तमित सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शक्र दिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविवृतं सुनिरजमिन्द्र त्वादातमिद्यशः । गवामप व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
 नहि त्वा रोदसी उभे ऋषायमाणमिन्वतः । जेषः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ८
 आश्रुत्कर्ण श्रुधी हवं नू चिद्दधिष्व मे गिरः । इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरम् ९
 विद्या हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतम् । वृषन्तमस्य ह्रमह ऊतिं सहस्रसातमाम् १०
 आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सूतिर कृधी सहस्रसामृषिम् ११
 परि त्वा गिर्वणो गिरं ह्रमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]
 (१०२)

(११)

८ जेता माधुच्छन्दसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् १
 सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते । त्वामभि प्र णोनुमो जेता रमपराजितम् २
 पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यन्त्युतयः । यवी वाजस्य गोमतः स्तोतुभ्यो महेते मघम् ३
 (१०५)

पुरां मिन्दुर्युवां कवि-रमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुदुतः ४
 त्वं बलस्य गोमतो ऽपावरद्रिवो बिलम् । त्वां देवा अबिभ्युषस् तुज्यमानास आविषुः ५
 तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् । उपातिष्ठन्ति गर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ६
 मायाभिर्निन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेधिरास् तेषां भवांस्युत्तिर ७
 इन्द्रमीशानमोजसाभि स्तोमां अनूषत । सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूर्यसीः ८ [२१]
 (११०)

(१२)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मेध्याहवनीयौ] अग्नी । गायत्री ।

अग्निं द्रुतं वृणीमहे होतारं विश्वेदेसम् । अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् १
 अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विशपतिम् । हव्यवाहं पुरुप्रियम् २
 अग्ने देवा इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
 तां उज्ञतो वि बोधय यदग्ने यासि द्रुत्यम् । देवैरा संस्ति बर्हिषि ४
 घृताहवन दीदिवः प्रति ष्म रिषतो दह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ५
 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाद् जुह्वास्यः ६ [२२]
 कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीव चातनम् ७
 यस्त्वामग्ने हविर्षति द्रुतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ८
 यो अग्निं देववीतये हविष्मां आविवांसति । तस्मै पावक मृळ्य ९
 स नः पावक दीदिवो ऽग्ने देवा इहा वह । उप यज्ञं हविश्च नः १०
 स नः स्तवान् आ भर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिषम् ११
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिर्वैवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः १२ [२३] (१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (आग्नीसूक्तं, अग्निरूपा देवताः=) १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपाद्, ३ नराशंसः, ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवीर्द्वारः, ७ उषासानक्ता, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिष्ठो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिद्धो न आ वह देवा अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
 मधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये २
 नराशंसमिह प्रिय मस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
 अग्ने सुखतमे रथे देवा ईळित आ वह । असि होता मनुर्हितः ४
 स्तुणीत बर्हिरानुषग् घृतपृष्ठं मनीषिणः । यज्ञामृतस्य चक्ष्णम् ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो	द्वारो देवीरसश्वतः	।	अद्या नूनं च यष्टे	६ [२४]
नक्तोपासा सुपेशसा	ऽस्मिन् यज्ञ उप ह्वये	।	इदं नो बर्हिःसदे	७
ता सुजिह्वा उप ह्वये	होतारो देव्याकवी	।	यज्ञं नो यक्षतामिमम्	८
इळा सरस्वती मही	तिस्रो देवीर्मयोभुवः	।	बर्हिः सीदन्त्वसिधः	९
इह त्वष्टारमग्रियं	विश्वरूपमुप ह्वये	।	अस्माकमस्तु केवलः	१०
अब सृजा वनस्पते	देव देवेभ्यो हविः	।	प्र वातुरस्तु चेतनम्	११
स्वाहा यज्ञं कृणोतने	न्द्राय यज्वनो गृहे	।	तत्र देवाँ उप ह्वये	१२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मेधातिथिः काण्वः । विश्वे देवाः (विश्वैर्देवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्रा-
मिषूषभगादिष्यमरुद्गणाः, १० विश्वदेवाग्नीन्द्रवायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

ऐभिरग्ने दुवो गिरो	विश्वेभिः सोमपीतये	।	देवेर्भियाहि यक्षि च	१
आ त्वा कण्वा अहूषत	गुणान्ति विप्र ते धियः	।	देवेभिरग्न आ गहि	२
इन्द्रवायु बृहस्पति	मित्राग्निं पूषणं भगम्	।	आदित्यान् मारुतं गुणम्	३
प्र वो भ्रियन्त इन्द्रवो	मत्सरा मादयिष्णवः	।	इप्सा मध्वश्चमूषदः	४
ईळते त्वामवस्यवः	कण्वासो वृक्तबर्हिषः	।	हविष्मन्तो अरंकृतः	५
घृतपृष्ठा मनोयुजो	ये त्वा वहन्ति वह्नयः	।	आ देवान्सोमपीतये	६ [२६]
तान् यजत्राँ ऋतावृधो	ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि	।	मध्वः सुजिह्व पायय	७
ये यजत्रा य ईड्यास्	ते ते पिबन्तु जिह्वा	।	मधोरग्ने वर्षद्वति	८
आकीं सूर्यस्य रोचनाद्	विश्वान्देवाँ उषर्बुधः	।	विप्रो होतेह वक्षति	९
विश्वेभिः सोम्यं मध्व	ऽग्ने इन्द्रेण वायुना	।	पिबा मित्रस्य धामभिः	१०
त्वं होता मनुर्हितो	ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि	।	सेमं नो अध्वरं यज	११
युक्ष्वा ह्यरुषी रथे	हरितो देव रोहितः	।	ताभिर्वेवाँ इहा वह	१२ [२७] (१४६)

(१५)

१२ मेधातिथिः काण्वः । [प्रतिदैवतं ऋतुसहितम् =] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः,
५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणौ, ७-१० द्रविणोदाः, ११ अश्विनौ, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्द्र सोमं पिब ऋतुना	ऽऽ त्वा विशन्तिवन्दवः	।	मत्सरासस्तदोक्तसः	१
मरुतः पिबत ऋतुना	पोत्राद् यज्ञं पुनीतन	।	यूयं हि षा सुदानवः	२
अभि यज्ञं गृणीहि नो	ग्नावो नेष्टुः पिब ऋतुना	।	त्वं हि रत्नधा असि	३
अग्ने देवाँ इहा वह	सादया योनिषु त्रिषु	।	परि भूष पिब ऋतुना	४ (१५०)

ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबा सोममुत्तूरनु	। तवेन्द्रि सख्यमस्तुतम्	५
युवं दक्षं धृतव्रत मित्रावरुण दूळभम्	। ऋतुना यज्ञमांशाथे	६ [२८]
द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे	। यज्ञेषु देवमीळते	७
द्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्वरे	। देवेषु ता वनामहे	८
द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत	। नेष्ट्राहृतुभिरिष्यत	९
यत् त्वा तुरीयमृतुभिर्द्रविणोक्तो यजामहे	। अधस्मा नो वृद्धिर्भव	१०
अश्विना पिबतं मधु दीर्घग्नी शुचिव्रता	। ऋतुना यज्ञवाहसा	११
गाहपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरसि	। देवान् देवयते यज	१२ [२९](१५८)

(१६)

९. मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये	। इन्द्रं त्वा सूरचक्षसः	१
इमा धाना धृतस्नुवो हरी इहोप वक्षतः	। इन्द्रं सुखतमे रथे	२
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	३
उप नः सुतमा गहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः	। सुते हि त्वा हवामहे	४
सेमं नः स्तोममा गह्युपेदं सर्वनं सुतम्	। गौरो न तृषितः पिब	५ [३०]
इमे सोमासु इन्द्रवः सुतासो अधि बहिर्पि	। तां इन्द्र सहसे पिब	६
अयं ते स्तोमो अग्नियो हविस्पृगस्तु शतंमः	। अथा सोमं सुतं पिब	७
विश्वमित्सर्वनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति	। वृत्रहा सोमपीतये	८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो	। स्तवाम त्वा स्वाध्वः	९ [३१](१६७)

(१७)

९. मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । गायत्री, ४-५ पादनिष्पत् (५ हसीयसी वा) गायत्री ।

इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आ वृणे	। ता नो मृत्तात ईदृशे	१
गन्तारा हि स्थोऽवसे हवं विप्रस्य मार्वतः	। धर्तारा चर्षणीनाम्	२
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ	। ता वां नेदिष्ठमीमहे	३
युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनाम्	। भूयाम वाजदात्राम्	४
इन्द्रः सहस्रदानां वरुणः शंस्पानाम्	। ऋतुर्भवत्युक्थ्यः	५ [३२]
तयोरिद्वसा वयं सनेम नि च धीमहि	। स्यादुत प्ररेचनम्	६ (१७३)

इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे ।	अस्मान्सु जिग्युषस्कृतम् ७
इन्द्रावरुण नू नु वां सिर्पासन्तीषु धीष्वा ।	अस्मभ्यं शर्म यच्छतम् ८
प्र वामश्रोतु सुष्टुतिरिन्द्रावरुण यां हुवे ।	यामृधाथं सधस्तुतिम् ९ [३३] (१७६)

(१८)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० १८-२३]

९ मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इन्द्रो दक्षिणा च, ६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते ।	कक्षीर्वन्तं य औंशिजः १
यो रेवान् यो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः ।	स नः सिपक्तु यस्तुरः २
मा नः शंसो अररूपो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य ।	रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ३
स घा वीरो न रिण्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः ।	सोमो हिनोति मर्त्यम् ४
त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम् ।	दक्षिणा पात्वंहसः ५ [३४]
सदसस्पतिमद्धृतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।	सनिं मेधामयासिपम् ६
यस्माद्दृते न सिध्यति यज्ञो विपश्चितश्चन ।	स धीनां योगमिन्वति ७
आहोति हविष्कृतिं प्राश्न्य कृणोत्यध्वरम् ।	होत्रा देवेषु गच्छति ८
नराशंसं सुष्टुष्टम्—मपश्यं सप्रथस्तमम् ।	त्रिवो न सद्यमखसम् ९ [३५] (१८५)

(१९)

९ मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि १
नहि देवो न मर्त्यो महत्तव क्रतुं परः ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि २
ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्भुहः ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि ३
य उग्रा अर्कमानृचु रनाधृष्टास ओजसा ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि ४
ये शुभ्रा घोरवर्षसः सुक्षत्रासो रिशार्दसः ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि ५ [३६]
ये नाकस्यार्धे रोचने विवि देवास आसते ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि ६
य ईङ्ग्यन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमर्णवम् ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि ७
आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस् तिरः समुद्रमोजसा ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि ८
आमि त्वा पूर्वपीतये सुजामि सोम्यं मधु ।	मरुद्भिर्गन् आ गंहि ९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८]

(२०)

८ मेधातिथिः काण्वः । ऋभवः । गायत्री ।

अयं देवाय जन्मने	स्तोमो विभेमिरासया	।	अकारि रत्नधातमः	१
य इन्द्राय वचोयुजा	ततक्षुर्मनसा हरी	।	शमीभिर्यज्ञमांशत	२
तक्षन् नासत्याभ्यां	परिज्मानं सुखं रथम्	।	तक्षन् धेनुं सवर्कुधाम्	३
युवाना पितरा पुनः	सत्यमन्त्रा ऋजूयवः	।	ऋभवो विष्ट्यक्रत	४
स वो मदासो अगमते	न्द्रेण च मरुत्वता	।	आवित्येभिश्च राजभिः	५ [१]
उत त्वं चमसं नवं	त्वष्टुर्वैवस्य निष्कृतम्	।	अकर्त चतुरः पुनः	६
ते नो रत्नानि धत्तन्	त्रिरा साप्तानि सुन्वते	।	एकमेकं सुशस्तिभिः	७
अधारयन्त बह्व्यो	ऽर्भजन्त सुकृत्यया	।	भागं देवेषु यज्ञियम्	८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये	तयोरित् स्तोममुश्मसि	।	ता सोमं सोमपातमा	१
ता यज्ञेषु प्र शंसते	न्द्राग्नी शुम्भता नरः	।	ता गायत्रेषु गायत	२
ता मित्रस्य प्रशस्तय	इन्द्राग्नी ता हवामहे	।	सोमपा सोमपीतये	३
उद्या सन्ता हवामह	उपेदं सर्वनं सुतम्	।	इन्द्राग्नी एह गच्छताम्	४
ता महान्ता सदृस्पती	इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतम्	।	अर्पजाः सन्त्वत्रिणः	५
तेन सत्येन जागृत	मधि प्रचेतुने पदे	।	इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्	६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः । १-४ अश्विनौ, ५-८ सविता; ९-१० अग्निः ११ देव्यः; १२ इन्द्राग्नी-
वरुणान्यग्नाय्यः; १३-१४ द्यावापृथिव्यौ; १५ पृथिवी; १६ विष्णुर्वैवा वा,
१७-२१ विष्णुः । गायत्री ।

प्रातर्युजा वि बोधया	श्विनावेह गच्छताम्	।	अस्य सोमस्य पीतये	१
या सुरथा रथीतमो	भा देवा दिविस्पृशा	।	अश्विना ता हवामहे	२
या वां कशा मधुमत्य	श्विना सूनृतावती	।	तया यज्ञं मिमिक्षतम्	३
नहि वामस्ति दूरके	यत्रा रथेन गच्छथः	।	अश्विना सोमिनो गृहम्	४
हिरण्यपाणिमतये	सवितारमुप ह्वये	।	स चेत्ता देवता पदम्	५ [४]
अपां नपातमवसे	सवितारमुप स्तुहि	।	तस्य व्रतान्युश्मसि	६ (२१४)

विभक्तारं हवामहे वसोऽश्वित्रस्य राधसः ।	सवितारं नृचक्षसम्	७
सखाय आ नि षीदत सविता स्तोम्यो नु नः ।	दाता राधांसि शुम्भति	८
अग्ने पत्नीरिहा वह वेवानामुशतीरुप ।	त्वष्टारं सोमपीतये	९
आ ग्ना अग्ने इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीम् ।	वरुत्रां धिषणां वह	१० [५]
अभि नो देवीरवसा महः शर्मेणा नृपत्नीः ।	अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम्	११
इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये ।	अग्नायीं सोमपीतये	१२
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् ।	पिपृतां नो भरीमभिः	१३
तपोरिद्र घृतवत् पयो विप्रां रिहन्ति धीतिभिः ।	गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे	१४
स्योना पृथिवि भवा—नृक्षरा निवेशनी ।	यच्छा नः शर्म सप्रथः	१५ [६]
अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ।	पृथिव्याः सप्त धामभिः	१६
इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् ।	समूहमस्य पांसुरे	१७
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः ।	अतो धर्माणि धारयन्	१८
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे ।	इन्द्रस्य युज्यः सखा	१९
तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः ।	दिवीच चक्षुराततम्	२०
तद् विप्रांसो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते ।	विष्णोः परमं पदम्	२१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः; २-३ इन्द्रवायुः; ४-६ मित्रावरुणौ; ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्;
 १०-१२ विश्वे देवाः; १३-१५ पूषा; १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः; २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः ।
 १-१८ गायत्री, १९ पुरउषिणक्, २१ प्रतिष्ठा; २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीवाः सोमांस आ गह्या शीर्वन्तः सुता इमे ।	वायो तान् प्रस्थितान् पिब	१
उभा देवा दिविस्पृशे—न्द्रवायु हवामहे ।	अस्य सोमस्य पीतये	२
इन्द्रवायु मनोजुवा विप्रां हवन्त ऊतये ।	सहस्राक्षा धियस्पती	३
मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये ।	जज्ञाना पूतदक्षसा	४
ऋतेन यावृतावृधा वृतस्य ज्योतिषस्पती ।	ता मित्रावरुणा हुवे	५ [८]
वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिहृतिभिः ।	करतां नः सुरार्धसः	६
मरुत्वन्तं हवामहे इन्द्रमा सोमपीतये ।	सजूगणेन तृम्पतु	७
इन्द्रज्येष्ठा मरुद्व्या देवांसः पूर्षरातयः ।	विश्वे मम श्रुता हवाम	८
हृत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा ।	मा नो दुःशंस ईशत	९
विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये ।	उग्रा हि पुभिमातरः	१० [९] (२३९)

जयतामिव तन्यतु—मरुतामेति धृष्णुया । यच्छुभं याथना नरः ११
हस्काराद् विद्युतस्पर्श—ऽतो जाता अवन्तु नः । मरुतो मृळयन्तु नः १२
आ पूषश्चित्रबर्हिष—माघृणे धरुणं विवः । आजानृष्टं यथा पशुम् १३
पूषा राजानमाघृणि—रपगूहं गुहां हितम् । अविन्दच्चित्रबर्हिषम् १४
उतो स मह्यमिन्दुभिः पद् युक्तौ अनुसेषिधत् । गोभिर्यव न चर्कृपत् १५[१०]

अम्बयो यन्त्यध्वभि—जामयो अध्वरीयताम् । पृश्नतीर्मधुना पयः १६
अमूर्या उप सूर्ये यामिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्वध्वरम् १७
अपो देवीरूप ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्व्वं हविः १८
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषज—मृषामुत प्रशस्तये । देवा भवत वाजिनः १९
अप्सु मे सोमो अब्रवी—कृन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशोभुव—मापश्च विश्वभेषजीः २० [११]

आपः पूणीत भेषजं वरुथं तन्वेष्टं मम । ज्योक् च सूर्यं दृशे २१
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि । यद् बाहमभिदुद्रोह यद् वा शेष उतानृतम् २२
आपो अद्यान्वचारिणं रसेन समगस्महि । पर्यस्वानग्न आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा २३
सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा । विद्युर्मै अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह कषिभिः २४ [१२]

(२४)

[पष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० २४-३०]

१५ अजीगर्निः शुनःशेषः स कृतिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सविता,
५ भगो वा, ६-१५ वरुणः । १, २, ६-१५ त्रिष्टुप्, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं केतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
को नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च १
अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
स नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च २
अभि त्वा देव सवित—रीशानं वार्याणाम् । सदावन् भागभीमहे ३
यश्चिद्धि तं इत्था भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेषो हस्तयोर्वृधे ४
भगभक्तस्य ते वय—मुदशेम तवावसा । मूर्धानं राय आरभे ५ [१३]

नहि तं क्षत्रं न सहो न मनुं वयश्चक्षुनामी पतर्यन्त आपुः ।
नेमा आपो अनिमिषं चरन्ती—न ये वातस्य प्रमिनन्त्यध्वम् ६
अबुध्ने राजा वरुणो वनस्यो—ध्वं स्तूपं ददते पूतर्दक्षः ।
नीचीनाः स्थरुपरि बुध्न एषा—मस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७ (२६०)

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
 अपदे पादा प्रतिधातवेऽक—रुतापवक्ता हृदयाविधाश्चित् ८
 शतं ते राजन् भिषजः सहस्र—मूर्वी गभीरा सुमतिष्टे अस्तु ।
 बाधस्व दूरे निर्कृतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत् ९
 अमी य ऋक्षा निर्हितास उच्चा नक्तं ददृशे कुहं चिद दिवेयुः ।
 अदध्धानि वरुणस्य व्रतानि विचारकश्चन्द्रमा नक्तमेति १० [१४]

तत् त्वां यामि ब्रह्मणा वन्दमानस् तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।
 अहेळमानो वरुणेह बोध्यु—रुशंस मा न आयुः प्र मोपीः ११
 तदिन्नक्तं तद् दिवा मयमाहुस् तदयं केतो हृद आ वि चष्टे ।
 शुनःशेषो यमहृद् गृभीतः सो अस्मान् राजा वरुणो मुमोक्तु १२
 शुनःशेषो ह्यहृद् गृभीतस् त्रिष्ववित्यं हृपदेषु बद्धः ।
 अवैनं राजा वरुणः ससृज्याद् विद्रां अदध्धो वि मुमोक्तु पाशान् १३
 अव ते हेळो वरुण नमोभि—रव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
 क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनोसि शिश्रथः कृतानि १४
 उदुत्तमं वरुण पाशान्स्म—दवाधुमं वि मध्यमं श्रथाय ।
 अथा वयमादित्य व्रते तवा—नागसो अदितये स्याम १५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम् । मिनीमसि द्यविद्यवि १
 मा नो बुधाय हनवे जिहील्लानस्य रीरधः । मा हृणानस्य मन्यवे २
 वि मृळीकार्यं ते मनो रथीरश्वं न संदितम् । गीर्भिवरुण सीमाहि ३
 परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यदृष्टये । वयो न वसतीरुप ४
 कदा क्षत्रभियं नर—मा वरुणं करामहे । मृळीकायेरुचक्षसम् ५ [१६]

तदित् संमानमाशाते वेनन्ता न प्र युच्छतः । धृतव्रताय वाशुषे ६
 वेदा यो वीनां पद—मन्तरिक्षेण पतताम् । वेद नावः समुद्रियः ७
 वेद मासो धृतवती द्वादश प्रजावतः । वेदा य उपजायते ८
 वेद वार्तस्य वर्तनि—मुरोर्ऋष्यस्य बृहत् । वेदा ये अध्यासते ९
 नि षसाद् धृतवतो वरुणः पुस्त्याइस्वा । साम्राज्याय सुकतुः १० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अभि पश्यति । कृतानि या च कर्त्वा ११
 स नो विश्वाहा सुक्रतुं रावित्यः सुपथां करत् । प्र ण आरूषि तारिषत् १२
 बिभ्रद् द्रापिं हिरण्ययं वरुणो वस्त निर्णिजम् । परि स्पशो नि षेदिरे १३
 न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न द्रुह्वाणो जनानाम् । न वेवमभिमातयः १४
 उत यो मानुषेष्वा यशश्चक्रे असाभ्या । अस्माकमुदरेष्वा १५ [१८]

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुचक्षसम् १६
 सं नु वोचावहै पुनर्यतो मे मध्वाभृतम् । होतेव क्षदसे प्रियम् १७
 दशं नु विश्वदर्शतं दशं रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः १८
 इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्युरा चके १९
 त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च गमश्च राजसि । स यामानि प्रति श्रुधि २०
 उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानं जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । अग्निः । गायत्री ।

वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जां पते । सेमं नो अध्वरं यज १
 नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः । अग्नें दिवित्मता वचः २
 आ हि ज्मां सूनवे पिता पिर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ३
 आ नो बर्ही रिशार्दसो वरुणो मित्रो अर्यमा । सीदन्तु मनुषो यथा ४
 पूर्य होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च । इमा उ पु श्रुधी गिरः ५ [२०]

यच्चिद्धि शश्वता तना वेवदेवं यजामहे । त्वे इद्धयते हविः ६
 प्रियो नो अस्तु विश्पतिर्होता मन्द्रो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
 स्वग्नयो हि वार्य वेवासो दधिरे च नः । स्वग्नयो मनामहे ८
 अथा न उभयेषा ममृत मर्त्यानाम् । मिथः संन्तु प्रशस्तयः ९
 विश्वेभिरग्ने अग्निभि रिमं यज्ञमिदं वचः । चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप् ।

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः । सन्नाजन्तमध्वराणाम् १
 स या नः सुनुः शर्वसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीढ्वा अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

स नो दूराच्चासाच्च नि मर्यादघायोः । पाहि सद्रुमिद् विश्वायुः ३
 इमम् पु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नर्यासम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
 आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्त्रो अन्तमस्य ५ [२२]

विभक्तार्सि चित्रभानो सिन्धोरुर्मा उपाक आ । सद्यो द्राशुपे क्षरसि ६
 यमग्ने पुत्सु मर्यं मवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ७
 नकिरस्य सहन्त्य पर्येता करस्य चित्र । वाजो अस्ति श्रवाप्यः ८
 स वाजं विश्वर्चर्षणि रवेन्द्रिरस्तु तरुता । विप्रेभिरस्तु सनिता ९
 जराबोध तद् विविद्धि विशेविशे यज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकम् १० [२३]

स नो महां अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ११
 स रेवा इव विशपति देव्यः केतुः गृणोतु नः । उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः १२
 नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आग्निनेभ्यः ।
 यजाम देवान् यदि शक्रवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः १३ [२४] (३१२)

(२८)

९ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुसले,
 ९ प्रजापतिर्हरिश्चन्द्रः, (अधिषवण-) चर्म सोमो वा । १-६ अनुष्टुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र यावा पृथुबुध ऊर्ध्वो भवति सोतवे । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः १
 यत्र द्वाविं जघना धिषवण्या कृता । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः २
 यत्र नार्यपच्यव मुपच्यवं च शिक्षते । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ३
 यत्र मन्था विबध्नते रश्मीन् यमित्वा इव । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ४
 यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमत्तं वदु जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]

उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् । अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ६
 आयजी वाजसातमा ता ह्युच्चा विजभूतः । हरी इवान्धांसि बप्सता ७
 ता नो अद्य वनस्पती ऋष्ववृष्वेभिः सोतुभिः । इन्द्राय मधुमत सुतम् ८
 उच्छिष्टं चम्बोर्भर सोमं पवित्र आ सृज । नि धेहि गोसर्धि त्वचि ९ [२६] (३२१)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिद्धि संत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुषीमघ १ (३२२)

शिप्रिन् वाजानां पते	शचीवस्तव कुंसना ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	२
नि प्वापया मिथुहशा	सस्तामबुध्यमाने ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	३
ससन्तु त्या अरातयो	बोधन्तु शूर रातयः ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	४
समिन्द्र गर्वभं मृण	नुवन्तं पापयामुया ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	५
पताति कुण्डूणाच्या	दूरं वातो वनादधि ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	६
सर्वं परिक्रोशं जहि	जम्भया कृकदाश्वम् ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	७ [२७] (३१८)

(३०)

२२ आजीगतिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्यामित्रो देवरातः । १-१६ इन्द्रः, १७-१९ अश्विनौ, २०-२२ उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री, ११ पादनिचुद्रायत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं किर्वि यथा वाजयन्तः शतक्रतुम् ।	मंहिष्ठं सिञ्च इन्दुभिः	१
शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिराम् ।	एदुं निम्नं न रीयते	२
सं यन्मदाय शुष्मिणं एना ह्यस्योदरं ।	समुद्रो न व्यचो वृधे	३
अयमुं ते समतसि कपोतं इव गर्भधिमम् ।	वचस्तच्चिन्न ओहसे	४
स्तोत्रं राधानां पते गिर्वाहो वीर यस्य ते ।	विभूतिरस्तु सूनृता	५ [२८]
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।	समन्येषु ब्रवावहे	६
योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे ।	सखाय इन्द्रमूतये	७
आ वां गमद्यादि श्रवत् सहस्रिणीभिरुतिभिः ।	वाजेभिरुप नो हवम्	८
अनुं प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्रतिं नरम् ।	यं ते पूर्वं पिता हुवे	९
तं त्वा वयं विश्ववारा ऽऽ शास्महे पुरुहूत ।	सखे वसो जरितृभ्यः	१० [२९]

अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोमपात्राम् ।	सखे वज्रिन्सखीनाम्	११
तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्रिन् तथा कृणु ।	यथा त उग्रमसीदये	१२
रेवतीनः सधमाव इन्द्रं सन्तु तुविवाजाः ।	क्षुमन्तो याभिर्मेदम्	१३ (३४१)

आ घ त्वावान् त्मनातः स्तोतृभ्यो धृष्णावियानः । ऋणोरक्षं न चक्रयोः १४
आ यद् दुर्वः शतक्रतु—वा कामं जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वद्विन्द्रः पोप्रुथद्विर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्विर्धनानि ।

स नो हिरण्यरथं वृंसनावान् त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् १६
आश्विनावश्वावत्ये—षा यातं शवीरया । गोमद दद्या हिरण्यवत् १७
समानयोजनो हि वां रथो दद्यावर्मत्यः । समुद्रे अश्विनेयते १८
न्यु१ धन्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते १९
कर्त्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरी २०
वयं हि ते अमन्मह्या—ऽऽन्तादा पराकात । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
त्वं त्येमिगं गहि वार्जेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रथि नि धारय २२ [३१] (३५०)

(३१)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगतीः ८, १६, १८ विष्णुः ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषि—र्वेवो वेवानामभवः शिवः सखा ।
तव व्रते कवयो विद्वानापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः १
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्विवानां परि भूषसि व्रतम् ।
विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिक्वायव २
त्वमग्ने प्रथमो मातरिष्वन आविर्भव सुकतूया विवस्वते ।
अरेजितां रोदसी होतुर्व्यूयं ऽसंग्रोभारमयजो महो वसो ३
त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरुर्वसे सुकृते सुकृत्तरः ।
श्वात्रेण यत् पित्रोर्मुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतस्रुचे भवसि श्रवाय्यः ।
य आहुतिं परि वेवा वर्षद्रकृति—मेकायुरग्रे विशा आविवांससि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तनि नरं सक्रमन् पिपर्षि विदथे विचर्षणे ।
यः शूरसाता परितक्म्ये धने वृध्रेभिश्चित् समृता हंसि भूर्यसः ६
त्वं तमग्ने अमृतत्व उच्यसे मर्ते दधासि श्रवसे विवेदिवे ।
यस्तातृषाण उभयाय जन्मने मयः कुणोषि प्रय आ च सुरये ७

(३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः ।
 ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रार्वतं नः ८
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।
 तनूकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोषिषि ९
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस् त्वं वयस्कृत् तव जामयो वयम् ।
 सं त्वा रायः श्रुतिनः सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य १० [३३]

त्वमग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन् नहुषस्य विश्रुतिम् ।
 इळामकृण्वन् मनुषस्य शशनीं पितुर्यत् पुत्रो मर्मकस्य जार्यते ११
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता लोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते १२
 त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरोऽनिषङ्गाय चतुरक्ष इध्यसे ।
 यो रातहव्योऽवृकाय धार्यसे कीरेश्चिन् मन्त्रं मनसा वनोषि तम् १३
 त्वमग्ने उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद् रेक्णः परमं वनोषि तत् ।
 आध्रस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्ति प्र दिशो विवुष्टैः १४
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेध स्यूतं परि पासि विश्वतः ।
 स्वादुक्षद्या यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा विवः १५ [३४]

इमामग्ने शरणिं मीमूषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
 आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन् मर्त्यानाम् १६
 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् सदेने पूर्ववच्छ्रुचे ।
 अच्छे याह्या वहा दैव्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम् १७
 एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्ती वा यत् ते चकुमा विदा वा ।
 उत प्र णेप्यभि वस्यो अस्मान् त्सं नः सृज सुमत्या वार्जवत्या १८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र बोचं यानि चकार प्रथमानि वृज्जी ।
 अहन्नहिमन्वपस्ततर्व प्र वृक्षणा अभिनत् पर्वतानाम् १ (३६९)

अहन्नहिं पर्वते शिथियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततक्ष ।	
वाथा इव धेनवः स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रमव जग्मुरापः	२
वृषायमाणो ऽवृणीत सोमं त्रिकद्वकेष्वपिबत् सुतस्य ।	
आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेन प्रथमजामहीनाम्	३
यविन्द्राहन् प्रथमजामहीनामान्मायिनामभिनाः प्रोत मायाः ।	
आत् स्वयं जनयन् द्यामुषासं तादीत्ना शत्रुं न किला विवित्से	४
अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।	
स्कन्धासीव कुलिशेना विवृक्णाऽहिः शयत उपृक् पृथिव्याः	५ [३६]
अयोद्धेव दुर्मव आहि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषम् ।	
नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः	६
अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।	
वृष्णो वधिः प्रतिमानं बुभूषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः	७
नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अतिं यन्त्यापः ।	
याश्चिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तासामहिः पत्सुतः शिर्षिभूव	८
नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ।	
उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये सहवत्सा न धेनुः	९
अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरम् ।	
वृत्रस्य निण्यं वि चरन्त्यापो वृधिं तम आशयदिन्द्रशत्रुः	१० [३७]
वृसपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुद्धा आपः पणिनेव गावः ।	
अपां बिलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघन्वा अप तद् वेवार	११
अश्यो वारो अभवस्तादिन्द्र सूके यत् त्वा प्रत्यहन् केव एकः ।	
अजयो गा अजयः शूर सोममवासृजः सर्तवे सप्त सिन्धून्	१२
नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिंधेध न यां मिहमकिरद् धादुनि च ।	
इन्द्रश्च यद् युयुधाते अहिश्चोतापरीभ्यो मघवा वि जिग्ये	१३
अहेयतारं कर्मपश्य इन्द्र हृदि यत् ते जघ्नुषो भीरगच्छत् ।	
नव च यन् नवति च स्रवन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजौसि	१४ (३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शर्मस्य च शुक्लिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीना मरान् न नेमिः परि ता बभूव

१५ [३८] (३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३५]

(३३)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एतायामोप गव्यन्त इन्द्र मुस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।
अनामृणः कुविदावस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः
उपेदुहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरर्केर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन्
नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्यो गा अजति यस्य वर्ति ।
चोष्कूयमाण इन्द्र भूरि वामं मा पुणिभूरस्मदधि प्रवृद्ध
वधीर्हि दस्युं धनिर्न धनेनैकश्वरन्नुपशाकेभिरिन्द्र ।
धनोराधि विषुणक् ते व्यायत्रयज्वानः सनुकाः प्रेतिमीयुः
परां चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्रा ऽयज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
प्र यद् द्विवो हरिवः स्थातरुग्र निरव्रतां अधमो रोदस्योः

१

२

३

४

५ [१]

अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेना मयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।
वृषायुधो न वधयो निरष्टाः प्रवद्भिरिन्द्राच्चितर्यन्त आयन्
त्वमेतान् रुदुतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे ।
अवाद्दहो द्विव आ दस्युमुञ्चा प सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः
चक्राणासः परिणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुभ्रमानाः ।
न हिंन्वानास्तितिरुस्त इन्द्रं परि स्पशो अदधात् सूर्येण
परि यदिन्द्रं रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम् ।
अमन्यमानो अभि मन्यमानैर्निर्ब्रह्माभिरधमो दस्युमिन्द्र
न ये द्विवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अबुक्षत्

६

७

८

९

१० [२]

अनुं स्वधार्मक्षरन्नापो अस्या ऽवर्धत् मध्य आ नाव्यानाम् ।
सधीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हर्मनाहन्नमि द्यून्

११

(३९४)

न्याविध्यविलीविशस्य हृह्वा वि शुक्लिणामभिनच्छुणामिन्द्रः ।	
यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम्	१२
अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून् वि तिग्मेन वृषभेणा पुरोऽमेत ।	
सं वज्रेणासृजद् वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः	१३
आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन्नाकन् प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।	
शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्यामुच्चैत्रेयो नृषाह्याय तस्थौ	१४
आवः शर्म वृषभं तुग्यासु क्षेत्रजेषे मघवज्जिह्वं गाम् ।	
ज्योक् विदत्रं तस्थिवांसो अक्रच्छन्नूयतामधरा वेदनाकः	१५ [३] (३९८)

(३४)

१२ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९, १२ त्रिष्टुप् ।

त्रिभिन् नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वा याम उत रातिरश्विना ।	
युवोर्हि यन्त्रं ह्रिम्येव वासंसो ऽभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः	१
त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद विदुः ।	
त्रयः स्कम्भासः स्कमितास आरभे त्रिनक्तं याथस्त्रिर्वश्विना दिवा	२
समाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरथ यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।	
त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं वृषा अस्मभ्यमुषसश्च पिन्वतम्	३
त्रिर्वर्तियीतं त्रिरनुवते जने त्रिः सुप्राव्ये त्रेधेव शिक्षतम् ।	
त्रिनान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम्	४
त्रिनो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्वृताता त्रिरुतावतं धियः ।	
त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस् त्रिष्ठं वां सूरें दुहिता रुहद् रथम्	५
त्रिनो अश्विना विव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरं दत्तमज्यः ।	
ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती	६ [४]
त्रिनो अश्विना यजता विवेदिवे परिं त्रिधातु पृथिवीमशायतम् ।	
तिन्नो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतम्	७
त्रिरश्विना सिन्धुभिः सप्तमातुमिस् त्रयं आहावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।	
तिन्नः पृथिवीरुपरि प्रवा विवो नाकं रक्षथे द्युभिर्क्तुभिर्हितम्	८ (४०६)

क१ त्री चक्रा त्रिवृतो रथस्य क१ त्रयो बन्धुरो ये सनीलाः ।	
कदा योगो वाजिनो रासभस्य येन यज्ञं नासत्योपयाथः	९
आ नासत्या गच्छतं हूयते हविर्मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिः ।	
युवोर्हि पूर्वं सवितोषसो रथमुतायं चित्रं घृतवन्तमिष्यति	१०
आ नासत्या त्रिभिरैकावुशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।	
प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचामुवा	११
आ नो अश्विना त्रिवृता रथेनाऽर्वाश्च रथि वहतं सुवीरम् ।	
शृण्वन्ता वामवसे जोहवीमि वृधे च नो भवतं वाजसातौ	१२ [५] (४१०)

(३५)

११ हिरण्यरूप आङ्गिरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च ।
२-११ सविता । त्रिष्टुप्, १, ९ जगती, ।

ह्वयाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये ह्वयामि मित्रावरुणाविहावसे ।	
ह्वयामि रात्रीं जगतो निवेशनीं ह्वयामि देवं सवितारमृतये	१
आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।	
हिरण्ययेन सविता रथेनाऽऽ देवो याति भुवनानि पश्यन्	२
याति देवः प्रवता यात्युद्धता याति शुभ्राभ्यां यज्ञतो हरिभ्याम् ।	
आ देवो याति सविता परावतो ऽप विश्वा दुरिता बार्धमानः	३
अभीवृतं कृशनेर्विश्वरूपं हिरण्यशम्यं यज्ञतो बृहन्तम् ।	
आस्थाद् रथं सविता चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तविषीं दधानः	४
वि जनाञ्छचावाः शितिपादो अख्यन् रथं हिरण्यप्रउगं वहन्तः ।	
शश्वद् विशः सवितुर्देव्यस्योऽपस्थे विश्वा भुवनानि तस्थुः	५
तिस्रो द्यावः सवितुर्द्वा उपस्थाँ एका यमस्य भुवने विराधाद् ।	
आणिं न रथ्यममृताधि तस्थुःरिह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतत्	६ [६]

वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यख्यद् गभीरवेणा असुरः सुनीथः ।
क्रेडदानीं सूर्यः कश्चित् कतमां द्यां रश्मिरस्या ततान
अदौ व्यख्यत ककुभः पृथिव्यास् त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
हिरण्याक्षः सविता देव आगाद् दधद्रता दाशुषे वार्याणि

७

८ (४१८)

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।

अपामीवां बार्धते वेति सूर्य—मभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ९

हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमुळीकः स्ववीं यात्वर्वाङ् ।

अपसेधन् रक्षसो यातुधाना—नस्थाद् देवः प्रतिवोषं गृणानः १०

ये ते पन्थाः सवितः पूर्यासो ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।

तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ११ [७] (४२१)

(३६)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घोरः । अग्निः, १३-१४ यूपो वा । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः,

समाः सतोबृहत्यः (१३ उपरिष्ठाद्बृहती । ऐ० ब्रा० २।२ चरणच्छेदः)

प्र वो यं ह्यं पुरुणां विशां देवयतीनाम् ।

अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिवुन्य ईळते १

जनासो अग्निं दधिरे सहोवृधं हविष्मन्तो विधेम ते ।

स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य २

प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।

महस्ते सतो वि चरन्त्यर्चयो विवि स्पृशन्ति भानवः ३

देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रत्नमिन्धते ।

विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते वृदाश मर्त्यः ४

मन्द्रो होता गृहपति—रग्ने दूतो विशामसि ।

त्वे विश्वा संगतानि वता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत ५ [८]

त्वे इदग्ने सुभगे यविष्ठ्य विश्वमा हूयते हविः ।

स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्सुवीर्या ६

तं धेमिन्धा नमस्विन उप स्वराजमासते ।

होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्धते तितिर्वासो अति सिधः ७

घ्नन्तो वृत्रमर्तन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।

मुवत् कण्वे वृषा द्युम्याहुतः क्रन्वुदश्वो गर्विष्ठिषु ८

सं सीदस्व मृहौ अंसि शोचस्व देववीतमः ।

वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सुज प्रशस्त दर्शतम् ९

यं त्वा देवासो मनवे वृधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ।

यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः १० [९] (४३१)

यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध क्रतादधि ।	
तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस् तमग्निं वर्धयामसि	११
रायस्पृधि स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वप्यम् ।	
त्वं वारजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महौ असि	१२
ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता ।	
ऊर्ध्वो वारजस्य सनिता यदुस्त्रिभिर्वाघन्द्भिर्विह्वयामहे	१३
ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि केतुना विश्वं समन्त्रिणं दह ।	
कूधी न ऊर्ध्वाश्चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः	१४
पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेररावणः ।	
पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय	१५ [१०]
घनेव विष्वग्वि जह्यरावणास् तपुर्जम्भ यो अस्मधुक ।	
यो मर्त्यः शिशीति अत्यकुभि मां नः स रिपुरीशत	१६
अग्निर्वित्रे सुवीर्यं मग्निः कण्वाय सौभगम् ।	
अग्निः प्रार्वन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम्	१७
अग्निना तुर्वशं यदु परावत उग्रादेवं हवामहे ।	
अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीति दस्यवे सहः	१८
नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।	
दूधेध कण्व क्रतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कूटयः	१९
त्वेषासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।	
रक्षस्विनः सवमिद यातुमावन्तो विश्वं समन्त्रिणं दह	२० [११] (४४१)

(३७)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

क्रीळं वः शर्धो मारुत मनुर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गायत	१
ये पृषतीभिर्कृष्टिभिः साकं वाशीभिर्ऋग्भिः । अजायन्त स्वमानवः	२
इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान् । नि यामञ्चित्रमृजते	३
प्र वः शर्धाय घृष्वये त्वेषद्युन्नाय शुष्मिणे । देवतं ब्रह्म गायत	४
प्र शीसा गोष्वघ्नय क्रीळं यच्छर्धो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावृधे	५ [१२] (४४२)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च गमश्च धृतयः । यत् सीमन्तं न धूनुथ ६
 नि वो यामाय मानुषो बुध उग्राय मन्यव ७
 येषामज्मेषु पृथिवी जुजुवाँ इव विशपतिः । मिया यामेषु रेजत ८
 स्थिरं हि जानमेपां वयो मातुनिरेतवे । यत् सीमन्तं द्विता शवः ९
 उबु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेष्वलत । वाश्वा अमिजु यातवे १० [१३]

त्यं चिद् वा वीर्यं पृथुं मिहो नपातममृधम् । प्र च्यावयन्ति यामभिः ११
 मरुतो यद्ध वो बलं जना अचुच्यवीतन । गिराँरचुच्यवीतन १२
 यद्ध यान्ति मरुतः सं ह ब्रुवतेऽध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेषाम् १३
 प्र यात शीर्षमाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुर्वः । तत्रो पु मादयाध्वे १४
 अस्ति हि प्मा मदाय वः स्मसि प्मा वयमेषाम् । विश्वं चिदापुर्जिवमे १५ [१४] (४५६)

(३८)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । दुधिध्वे वृक्तवर्हिषः १
 कं नूनं कद् वो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । कं वो गावो न रणयन्ति २
 कं वः सुज्ञा नव्यांसि मरुतः कं सुविता । कोऽ विश्वानि सीमगा ३
 यद् यूयं पृश्निमातरो मतांसः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ४
 मा वो मुगो न यवसे जरिता भूदजोऽप्यः । पथा यमस्य गादुर्प ५ [१५]

मो पु णः परापरा निरुतिर्दुर्हणा वधीत् । पृवीष्ट तृष्णाया सह ६
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वश्चिदा रुदियासः । मिहं कृण्वन्त्यवाताम् ७
 वाश्वेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिपक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ८
 दिवा चित तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन । यत् पृथिवीं व्युन्दन्ति ९
 अध स्वनान्मरुतां विश्वमा सन्न पार्थिवम् । अरेजन्त प्र मानुषाः १० [१६]

मरुतो वीळुपाणिभिश् चित्रा रोधस्वतीरनु । यातेमसिद्वयामभिः ११
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषाम् । सुसंस्कृता अमीशवः १२
 अच्छा वद्वा तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम् १३
 मिमीहि श्लोकमस्यै पर्जन्य इव ततनः । गायं गायत्रमुक्थ्यम् १४
 वन्दस्व मारुतं गुणं त्वेषं पेनस्युमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असञ्जिह १५ [१७] (४७१)

(३९)

१० कण्वो घौरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहत्याः, समाः सतोबृहत्याः ।

प्र यद्वि॒त्था पराव॑र्तः शोचि॑र्न मान॒मस्य॑थ ।

कस्य॑ क्त्वा मरु॑तः कस्य॑ वर्ष॒सा कं या॑थ कं ह॒ धूतयः॑ १

स्थि॒रा वः स॒न्त्वायु॑धा परा॒णुदे॑ वीळू॒ उत प्र॑तिष्क॒र्मे ।

युष्मा॑क॒मस्तु॒ तवि॑षी॒ पनी॑यसी॒ मा म॒र्त्यस्य॑ मा॒यिनः॑ २

परा॑ ह॒ यत् स्थि॑रं ह॒थ नरो॑ वर्त॒यथा॑ गुरु ।

वि या॑थन व॒निनः॑ पृथि॒व्या व्या॑शाः पर्व॒ताना॑म् ३

नहि॑ वः शत्रु॒र्वि॒दि॒दे अ॒धि द्या॒वि न भू॑म्यां रिशा॒दसः॑ ।

युष्मा॑क॒मस्तु॒ तवि॑षी॒ तना॑ यु॒जा रुद्रा॑सो नू चि॒व्राधृ॑षे ४

प्र वे॑पय॒न्ति पर्व॑तान् वि वि॒श्वन्ति॑ वन॒स्पती॑न् ।

प्रो आ॑रत मरु॒तो दु॑र्मदा॒ इव॑ दे॒वांसः॑ सर्व॒या वि॑शा ५ [१८]

उपो॑ रथे॒षु पृष॑तीरयुग्ध्वं प्र॒ष्टिर्व॑हति रोहि॒तः ।

आ वो॑ यामा॒य पृथि॑वी चि॒दश्रो॑—दवी॒भय॑न्त॒ मानु॑षाः ६

आ वो॑ म॒क्षू तना॑य॒ कं रुद्रा॑ अ॒वो वृ॑णीमहे ।

गन्ता॑ नूनं नोऽव॒सा यथा॑ पु॒रेत्था॑ कण॒वाय॑ बिभ्यु॒षे ७

युष्मे॑षितो मरु॒तो म॒र्त्येषि॑त॒ आ यो नो॑ अभ्व॒ ईष॑ते ।

वि तं॑ यु॒योत॑ शर्व॒सा व्यो॑ज॒सा वि॑ युष्मा॒काभि॑रु॒तिभिः॑ ८

असा॑मि हि प्र॒यज्य॑वः कण्वं॑ वृ॒द् प्र॑चेतसः ।

असा॑मिभिर्मरु॒त आ न॑ ऊ॒तिभि॑र्गन्ता॑ वृ॒ष्टिं न वि॑द्युतः ९

असा॑म्यो॒जो बिभृ॑था सु॒दान॑वो॒ ऽसामि॑ धूतयः शर्वः ।

ऋषि॑द्विषे मरु॒तः परि॑मन्य॒व इ॒पुं न सृ॑जत॒ द्विष॑म् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घौरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहत्याः, समाः सतोबृहत्याः ।

उत्तिष्ठ॑ ब्रह्मणस्प॒ते दे॒वय॑न्त॒स्त्वमे॑ह ।

उ॒प प्र॑ र॒यन्तु॑ मरु॒तः सु॒दान॑व॒ इन्द्र॑ प्राशू॒र्धवा॑ स॒चा १

त्वामि॑न्द्रि॒ सह॑सस्पु॒त्र म॒र्त्य उप॑ब्रूते धने॒ ह्रिते॑ ।

सु॒वीर्यं॑ मरु॒त आ स्व॑र॒च्यं द॑धी॒त यो व॑ आ॒चुके॑ २

(४८३)

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र वेव्येतु सूनृता ।

अच्छा वीरं नयँ पक्षिराधसं वेवा यज्ञं नयन्तु नः ३

यो वाघते वदाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

तस्मा इळी सुवीरामा रजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसम् ४

प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिमन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।

यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वेवा ओकांसि चक्रिरे ५ [२०]

तमिद् वोचिमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।

इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद् वामा वो अश्रवत् ६

को देवयन्तमश्रवज् जनं को वृक्तबर्हिषम् ।

प्रप्रं कृश्वान् पस्त्वाभिरस्थिताऽन्तर्वावत् क्षयं दधे ७

उप क्षत्रं पृश्नीत हन्ति राजभिर्भये चित् सुक्षितिं दधे ।

नास्यं वर्ता न तरुता महाधने नार्भे अस्ति वज्रिणः ८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घोरः । वरुणमित्रार्यमणः, ४-६ आदित्याः । गायत्री ।

यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित् स दभ्यते जनः १

यं बाहुतेषु पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्व एधते २

वि दुर्गा वि द्विषः पुरो घ्नन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुरिता तिरः ३

पुगः पन्था अनृक्षर आदित्यास क्रतुं यते । नात्रावखादो अस्ति वः ४

यं यज्ञं नयथा नर आदित्या क्रजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत् ५ [२२]

त रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं लोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ६

हृथा रोधाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यमणः । महि प्सरो वरुणस्य ७

मा वो घ्नन्तं मा शर्पन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुमैरिद् व आ विवासे ८

वतुरश्चिद् वदमानाद् बिभीयादा निर्धातोः । न दुर्नुक्ताय स्पृहयेत् ९ [२३] (४९८)

(४२)

१० कण्वो घोरः । पूषा । गायत्री ।

इं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पुः १

ते नः पूषन्नघो वृको वृशेव आदिवेशति । अपं स्म तं पृथो जहि २

(५००)

अप त्वं परिपन्थिनं मुषीषाणां हुरश्चितम् । दूरमधि सुतेरंज ३
 त्वं तस्य द्वाविनो ऽघशीसस्य कस्य चित् । पदाभि तिष्ठ तपुषिम् ४
 आ तत् ते दस्र मन्तुमः पूषन्नवो वृणीमहे । येन पितृनचोदयः ५ [२४]

अधा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम् । धनानि सुषणा कृधि ६
 अति नः सश्वतो नय सुगा नः सुपथा कृणु । पूषन्निह कर्तुं विदः ७
 अभि सुयवसं नय न नवज्वारो अध्वने । पूषन्निह कर्तुं विदः ८
 शग्धि पूधि प्र यंसि च शिशिहि प्रास्युदरम् । पूषन्निह कर्तुं विदः ९
 न पूषणं मेथामसि सूक्तैरभि गृणीमसि । वसूनि वृस्ममीमहे १० [२५] (५०८)

(४३)

१. कण्वो घौरः । रुद्रः, ३ रुद्रः, मित्रावरुणौ च, ७-९, सोमः ।
 गायत्री, ९, अनुष्टुप् ।

कद्र रुद्राय प्रचेतसे मीळ्ळुष्टमाय तव्यसे । वोचेम शतंम हृदे १
 यथा नो अदितिः कर्तु पश्वे नृभ्यो यथा गवे । यथा तोकाय रुद्रियम् २
 यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति । यथा विश्वे सजोषसः ३
 गाथर्पति मेधर्पति रुद्रं जलापभेजम् । तच्छंयोः सुन्नमीमहे ४
 यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते । श्रेष्ठो देवानां वसुः ५ [२६]

शं नः कर्त्यवते सुगं मेषाय मेप्ये । नृभ्यो नारिभ्यो गवे ६
 अस्मे सोम श्रियमधि नि धेहि शतस्य नृणाम् । महि श्रवस्तुविनृम्णम् ७
 मा नः सोमपरिबाधो मारुतयो जुहुन्त । आ न इन्वो वाजे भज ८
 यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन् धामन्नृतस्य ।
 मूर्धा नाभां सोम वेन आभूषन्तीः सोम वेदः ९ [२७] (५१७)

(४४)

(नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अश्विनौ, उषाश्च ।

प्रगाथः= विषमा बृहत्याः, समाः सप्तोबृहत्याः ।

अग्ने विवस्वदुपसंश् चित्रं राधो अमर्य ।

आ द्वागुपे जातवेदो वह्ना त्वमद्या देवा उपबुधः

१

(५१८)

जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।
सजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्यं मरुमे धेहि श्रवो बृहत्

२

अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।
धूमकेतुं माक्रजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरभिर्यम्
श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय व्राशुषे ।
देवौ अच्छा यातवे जातवेदस मग्निमीळे व्युष्टिषु

३

४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।

अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन

५ [२८]

सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठ्य मधुजिह्वः स्वाहुतः ।
प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या दैव्यं जनम्

६

होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विशं इन्धते ।

स आ वह पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवौ इह द्रवत्

७

सवितारमुषसमश्विना भग मग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।

कण्वांसस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर

८

पतिर्ह्यध्वराणा मग्ने दूतो विशामसि ।

उषर्बुध आ वह सोमपीतये देवौ अद्य स्वर्हशः

९

अग्ने पूर्वा अन्नसो विभावसो वृदिथ विश्वदर्शतः ।

असि ग्रामेष्वविता पुरोहितो ऽसि यज्ञेषु मानुषः

१० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य सार्धन मग्ने होतारमृत्विजम् ।

मनुष्वद् देव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यम्

११

यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि दूत्यम् ।

सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेर्भ्राजन्ते अर्चयः

१२

श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निमि देवैरग्ने सुयावभिः ।

आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम्

१३

शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा क्रतावृधः ।

पिबन्तु सोमं वरुणो धृतव्रतो ऽश्विभ्यामुषसा सजूरः

१४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टुप् ।

त्वमग्ने वसूँरिह रुद्राँ आकृत्याँ उत । यजाँ स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषम् १
श्रुष्टीवानो हि वाशुषे देवा अग्ने विचेतसः । तान् रोहिदश्व गिर्वणसु त्रयस्त्रिंशतमा वह २
प्रियमेधवदन्निवज् जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिमत प्रस्कण्वस्य श्रुधी हवम् ३
महिर्केरव ऊतये प्रियमेधा अहृषत । राजन्तमध्वराणां मग्निं शुकेण शोचिषा ४
घृताहवन सन्त्ये—मा उ पु श्रुधी गिरः । यामिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५
[३१]

त्वाँ चित्रश्वस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रिया—ऽग्ने हव्याय वोह्वे ६
नि त्वा होतारमृत्विजं दधिरे वंसुवित्तमम् । श्रुत्कणं सुप्रथस्तमं विषा अग्ने दिर्विष्टिषु ७
आ त्वा विषा अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः । बृहद् भा विश्रतो हवि—रग्ने मर्ताय वाशुषे ८
प्रातर्याव्णः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य । इहाद्य दैव्यं जनं बहिरा सादया वसो ९
अर्वाञ्च दैव्यं जन—मग्ने यक्ष्व संहृतिभिः । अयं सोमः सुदानवस् तं पात तिरोऽग्रह्यम् १०
[३२] (५४)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया विवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् १
या वृक्षा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वंसुविदा २
वच्यन्ते वां ककुहासो जूणायामधि विष्टपि । यद् वां रथो विभिष्पतात् ३
हविषा जारो अपां पिपतिं पपुर्निरेरा । पिता कुटस्थ चर्षणिः ४
आदुरो बाँ मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्ण्याया ५ [३३]

या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषम् ६
आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युञ्जाथामश्विना रथम् ७
अरित्रं वां विवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुञ्ज इन्दवः ८
विवस्कण्वास्त इन्दवा वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वत्रिं कुहं धित्सथः ९
अमृदु भा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यस्यज्जिह्वासितः १० [३४]

अमृदु पारमेतेवे पन्था कृतस्य साधुया । अदर्शि वि सुतिर्विवः ११
तत्तादिवश्विनोरवाँ जरिता प्रति भूषति । मदे सोमस्य पिप्रतोः १२ (५५)

वावसाना विवस्वति	सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छ्रू आ गतम्	१३
युवोरुषा अनु श्रियं	परिज्मनोरुपाचरत् । ऋता वनथो अकुभिः	१४
उभा पिबतमश्विनो	भा नः शर्म यच्छतम् । अविद्व्रियाभिर्ऋतिभिः	१५ [३५] (५५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(४७)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोमं ऋतावृधा ।

तमश्विना पिबतं तिरोअह्वयं धत्तं रत्नानि दाशुपे १

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेना यातमश्विना ।

कण्वासो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम् २

अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।

अथाद्य दस्त्रा वसु बिभ्रता रथे दाश्वान्समुप गच्छतम् ३

त्रिषधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा युजं मिमिक्षतम् ।

कण्वासो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना ४

यामिः कण्वमभिष्टिभिः प्रावतं युवमश्विना ।

ताभिः प्वस्माँ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ [१]

सुदासे दस्त्रा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।

रयिं समुद्रादुत वां दिवस्पत्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहम् ६

यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।

अतो रथेन सुवृता न आ गतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ७

अर्वाञ्चा वां सप्तयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुप ।

इषं पूञ्चन्ता सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा ८

तेन नासत्या गतं रथेन सूर्यत्वचा ।

येन शश्वद्बृहथुर्वाशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ९

उक्थेभिर्वागवसे पुरुवस् अकैश्च निह्वयामहे ।

शश्वत् कण्वानां सदासि प्रिये हि कं सोमं पपथुरश्विना १० [२] (५६६)

(४८)

१६ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।

सह द्युन्नेन बृहता विभावरी राया देवि दास्वती १

अश्वोवतीर्गोमतीविश्वसुविदो भूरि च्यवन्त वस्तवे ।
उदीरय प्रति मा सूनृता उषश् चोद राधो मघोनाम् २

उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।

ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ३

उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूरयः ।

अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम् ४

आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।

जरयन्ती वृजनं पद्वदीयत उत्पातयति पक्षिणः ५ [३]

वि या सृजति समनं व्युत्थिनः पदं न वेत्योदती ।

वयो नक्रिष्टे पत्तिर्वास आसते व्युद्धी वाजिनीवति ६

एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।

शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वि यात्यभि मानुषान् ७

विश्वमस्या नानाम् चक्षसे जगज् ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।

अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप सिधः ८

उष आ माहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।

आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ९

विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।

सा नो रथेन बृहता विभावरी श्रुधि चित्रामघे हवम् १० [४]

उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जने ।

तेना वह सुकृतो अध्वरौ उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ११

विश्वान् देवाँ आ वह सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुषस्त्वम् ।

सास्मासु धा गोमदश्वोवदुक्थ्य—मुषो वाजं सुवीर्यम् १२

यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति भद्रा अहक्षत ।

सा नो रथि विश्ववारं सुपेशस—मुषा ददातु सुगम्यम् १३ (५७९)

ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्वं ऊतये जुहुरेऽर्चसे महि ।

सा नः स्तोमो अभि गृणीहि राधसोऽवः शुकेण शोचिषा १४

उषो यदुद्य भानुना वि द्वारावृणवो दिवः ।

प्र नो यच्छतादवृक्तं पृथु च्छर्दिः प्र देवि गोमतीरिपः १५

सं नो राया बृहता विश्वपशसा मिमिक्ष्वा समिच्छाभिरा ।

सं द्युम्नेन विश्वतुरोणे महि सं वार्जवार्जिनीवति १६ [५] (५८२)

(४९)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । अनुष्टुप् ।

उषो भद्रेभिरा गहि दिवश्चिद् रोचनादधि । वहन्त्वरुणप्सव उप त्वा सोमिनो गृहम् १

सुपेशसं सुखं रथं यमध्यस्था उपस्त्वम् । तेना सुश्रवसं जन् प्रावाद्य दुहितर्दिवः २

वर्यश्चित् ते पत्त्रिणो द्विपञ्चतुष्पदजुनि । उपः प्रारचतूरन्तु दिवो अन्तश्चम्परि ३

व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वमाभासि रोचनम् । तां त्वामुपर्वसूयवो गीभिः कण्वा अहूपत ४ [६]

(५८६)

(५०)

१३ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगक्ष्य उपनिषदः, १३ अन्त्योऽर्धर्चः द्विपदश्च) ।

गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् १

अप न्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यकुभिः । सूराय विश्वर्चक्षसे २

अहश्मस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ३

तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ४

प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्कुदेषि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वर्हृशे ५ [७]

येना पावक चक्षसा मुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ६

वि द्यामेधि रजस्पृश्वहा मिमानो अक्तुभिः । पश्यञ्जन्मानि सूर्य ७

सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ८

अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नृप्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ९

उद वयं तर्मसस्पति ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् १०

उद्यन्नद्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवम् । हृद्गो मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुकेषु मे हरिमाणं रोपणाकांसु दध्मसि । अथो हारिद्रुवेषु मे हरिमाणं नि दध्मसि १२
उदगादुयमावित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रधम् १३
[८] (५९९)

(५१)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

अभि त्वं मेपं पुरुहूतमृग्मिय—मिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवम् ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठमभि विप्रमर्चत १
अभीमवन्वन्स्वमिष्टिभूतयोऽन्तरिक्षप्रां तर्विषीभिरावृतम् ।
इन्द्रं दक्षास ऋभवो मवुच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहत् २
त्वं गोत्रमाङ्गिराभ्योऽवृणोरणो—तात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।
सुसेनं चिद् विमदायावहो वस्वा—जावद्वि वावसानस्य नर्तयन् ३
त्वमपामपिधानावृणोरणा—ऽधारयः पर्वते दानुमद् वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीरहि—मादित् सूर्यं दिव्यारोहयो हृशे ४
त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधामिरे अधि शुप्तावजुह्वत ।
त्वं पिप्रोन्मणः प्रारुजः पुरः प्र ऋजिश्वानं दस्युहत्येष्वाविथ ५ [९]

त्वं कुत्सं शुष्णहत्येष्वाविथा—ऽरन्धयोऽतिथिग्वाय शम्बरम् ।
महान्तं चिदबुधं नि क्रमीः पदा सनादेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ६
त्वे विश्वा तर्विषी सध्यग्निता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
तव वज्रश्रिकिते बाहोर्हितो बृश्वा शत्रोरव विश्वानि वृष्ण्या ७
वि जानीह्यार्यान् ये च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासद्वज्रतान् ।
शाको भव यजमानस्य चोविता विश्वेत् ता ते सधमादेषु चाकन ८
अनुव्रताय रन्धयन्नपर्वता—नाभूमिरिन्द्रः श्रथयन्ननाभुवः ।
वृद्धस्य चिद् वर्धते द्यामिर्नक्षतः स्तवानो वज्रो वि जघान संदिहः ९
तक्षद् यत् तं उशाना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते शवः ।
आ त्वा वारस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नभि श्रवः १० [१०]

मन्दिष्ट यदुशनं काव्ये सच्चं इन्द्रो वङ्कू वङ्कूतरार्धि तिष्ठति ।
उग्रो ययिं निरपः स्रोतसासृजद् वि शुष्णस्य हंहिता ऐरयत् पुरः ११ (६१०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।	
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनो ऽनर्वाणं श्लोकुमा रोहसे विवि	१२
अर्द्धा अभी महते वचस्यवे कक्षीवते वृचयामिन्द्र सुन्वते ।	
मेनाभवो वृषणश्चस्य सुक्रतो विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या	१३
इन्द्रो अश्रायि सुध्यो निरेके पज्रेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।	
अश्वयुर्गव्य रथयुर्वसूयु रिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता	१४
इदं नमो वृषभाय स्वराजे सत्यशुष्माय तवसे ऽवाचि ।	
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत् सूरिमिस्तव शर्मन्त्स्याम	१५ [११] (६१४)

(५२)

१५ सव्य आक्षिरसः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ त्रिष्टुप् ।

त्यं सु मेघं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभ्वः साकमीरति ।	
अत्यं न वाजं हवन्त्यवुं रथ मेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः	१
स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूतिस्तर्विषीषु वावृधे ।	
इन्द्रो यद् वृत्रमवधीन्नदीवृतं मुञ्जन्नणीसि जर्हपाणो अन्धसा	२
स हि द्वो द्वरिषु वव्र ऊर्धनि चन्द्रबुधो मद्वृन्द्रो मनीषिभिः ।	
इन्द्रं तमह्वे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठारतिं स हि पप्रिन्धसः	३
आ यं पूणन्ति विवि सन्नबर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।	
तं वृत्रहत्ये अनु तस्थुरुतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहुतप्सवः	४
अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रध्वीरिव प्रवणे संसुखतयः ।	
इन्द्रो यद् वज्री धूषमाणो अन्धसा भिनद् वलस्य परिधीरिव त्रितः	५ [१२]

परीं घृणा चरति तित्विषे शवो ऽपो वृत्वी रजसो बुधमाशयत् ।	
वृत्रस्य यत् प्रवणे दुर्गृभिश्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुम्	६
हृदं न हि त्वा न्युषन्त्यूर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।	
त्वष्टा चित् ते युज्यं वावृधे शर्वस्ततक्ष वज्रमभिभूत्योजसम्	७
जघन्वो उ हरिभिः संभृतकत विन्द्र वृत्रं मनुषे गातुयज्ञपः ।	
अर्षच्छथा बाह्वोर्ब्रज्जमायस मधारयो विद्या सूर्यं हृशे	८ (६२२)

बृहत स्वर्ध्वन्द्ममवद यदुक्थ्यः ।—मकृण्वत भियसा रोहणं विवः ।

यन्मानुपप्रधना इन्द्रमृतयः स्वर्नृपाचो मरुतोऽमदृन्ननु ९

द्यौश्चिदुस्यामवाँ अहेः स्वना दयोयवीद् भियसा वज्रं इन्द्र ते ।

वृत्रस्य यद् बद्धधानस्य रोदसी मदं सुतस्य शवसाभिर्नच्छिरः १० [१३]

यदिह्विन्द्र पृथिवी दशभुजि रहानि विश्वा ततनन्त कृष्टयः ।

अत्राह ते मघवन् विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बर्हणा भुवत् ११

त्वमस्य पारे रजसो व्योमनः स्वभूत्योजा अर्वसे धृपन्मनः ।

चकूपे भूमिं प्रतिमानमोजसो ऽपः स्वः परिभूरेण्या दिवम् १२

त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋध्ववीरस्य बृहतः पतिभूः ।

विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमुद्धा नकिरन्यस्त्वावान् १३

न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ।

नोत स्ववृष्टिं मदं अस्य युध्यत एको अन्यच्चकूपे विश्वमानुषक् १४

आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे देवासो अमदृन्ननु त्वा ।

वृत्रस्य यद् मृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्य १५ [१४] (६२९)

(५३)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

न्यूष्टं पु वाचं प्र महे भेरामहे गिर इन्द्राय सदेने विवस्वतः ।

नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदु—न्न दुष्टुतिर्द्विणोदेषु शस्यते १

दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इनस्पतिः ।

शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि २

शचीव इन्द्र पुरुकृद् द्युमत्तम् तवेदिदमभितश्चकिते वसु ।

अतः संगृह्याभिभूत आ भरे मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः ३

एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरश्विना ।

इन्द्रेण दस्युं दुरयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि ४

समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजंभिः पुरुश्चन्द्रैरभियुभिः ।

सं देव्या प्रमेत्या वीरशुष्मया गोअग्रयाश्वावन्या रभेमहि ५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदा अमदन् तानि वृष्ण्या ते सोमांसो वृत्रहत्येषु सत्पते ।	
यत् कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिर्धमते नि सहस्राणि बर्हयः	६
युधा युधमुष घेदैषि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योर्जसा ।	
नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम्	७
त्वं करञ्जमुत् पर्णयं वधी स्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।	
त्वं शता वङ्गदस्याभिनत् पुरो ऽनानुदः परिषृता ऋजिश्वना	८
त्वमेताञ्जनराजो द्विर्दशा ऽबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।	
ष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक्	९
त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।	
त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राजे यूने अरन्धनायः	१०
य उहचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असां ।	
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः	११ [१६] (६४०)

(५४)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ६, ८-९, ११ त्रिष्टुप् ।

मा नो अस्मिन् मघवन् पूत्स्वंहसि नहि ते अन्तः शवसः परीणशे ।	
अक्रन्दयो नद्योः रोरुवद् वना कथा न क्षोणीर्भियसा समारत	१
अर्चा शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्नाभि णुहि ।	
यो धृष्ण्या शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्युञ्जते	२
अर्चा द्विरे बृहते शूष्यं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।	
बृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः	३
त्वं द्विवो बृहतः सानु कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं भिनत् ।	
यन्मायिनो वृन्दिनो मन्दिना धृष च्छितां गर्भस्तिमशानि पृतन्यसि	४
नि यद् वृणक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शुष्णस्य चिद् वृन्दिनो रोरुवद् वना ।	
प्राचीनेन मनसा बर्हणावता यदद्या चित् कृणवः कस्त्वा परि	५ [१७]

त्वमाविथ नयं तुर्वशं यदुं त्वं तुर्वीति वयं शतक्रतो ।

त्वं रथमेतं कृत्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव

६ (६४६)

स घा राजा सत्पतिः शूशुवज्जनो रातर्हव्यः प्रति यः शासमिन्वति ।

उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते विवः

७

असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेभे ।

ये त इन्द्र वृद्धो वर्धयन्ति महिं क्षत्रं स्थविरं वृष्णयं च

८

तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धाश्चमूषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।

व्यश्रुहि तर्पया काममेषा मथा मनो वसुदेयाय कृष्व

९

अपामतिष्ठन्द्वरुणह्वरं तमो ऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।

अभीमिन्द्रो नद्यो वविणा हिता विश्वा अनुठाः प्रवणेपु जिघ्रते

१०

स शेवृधमधि धा द्युन्नमस्मे महिं क्षत्रं जनापाळिन्द्र तव्यम् ।

रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरीन् राये च नः स्वपत्या इषे धाः

११ [१८] (६५१)

(५५)

८ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

विवश्चिदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न मत्वा पृथिवी चन प्रति ।

भीमस्तुर्विष्माश्चर्षणिभ्य आतपः शिशीति वज्रं तेजसे न वंसंगः

१

सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृष्णाति विश्रिता वरीमभिः ।

इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सुनात् स युध्म ओजसा पनस्यते

२

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मणामिरज्यसि ।

प्र वीर्येण देवताति चोकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः

३

स इद् वने नमस्युर्भिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रबुवाण इन्द्रियम् ।

वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षमेण धेनां मघवा यदिन्वति

४

स इन्महानिं समिथानिं मज्मना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।

अथा चन श्रद् दधति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्नते वधम्

५ [१९]

स हि श्रवस्युः सदनानि कृत्रिमा क्षमया वृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतींषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवे ऽव सुक्रतुः सतवा अपः सृजत्

६

वानाय मनः सोमपावन्नस्तु ते ऽवाञ्चा हरीं वन्दनश्रुदा कृधि ।

यमिठासः सारथ्यो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दम्भुवन्ति मूर्णयः

७ (६५८)

अप्रक्षितं वसुं बिभर्षिं हस्तयो रवाङ्गं सहस्तन्वि श्रुतो दधे ।

आवृतासोऽवतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते कर्तव इन्द्र भूरयः

८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्वीरख तस्य चन्निपो ऽत्यो न योषामुदयस्त भुवणिः ।

दक्षं महे पाययते हिरण्यं रथमावृत्या हरियोगमृभ्वसम् १

तं गुतयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।

पतिं दक्षस्य विदथस्य न सहो गिरिं न वेना अर्धि रोह तेजसा २

स तुर्वणिमहो अरेणु पौंस्ये गिरेभृष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।

येन शुष्णं मायिनमायसो मदे द्रुध्र आभूषु रामयन्नि दामनि ३

वेवी यद्वि तविषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिषक्त्युणसं न सूर्यः ।

यो धुष्णुना शर्वसा बाधते तम इर्यति रेणु बृहर्दहरिष्वणिः ४

वि यत् तिरो धरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिपो विव आतासु बृहणा ।

स्वर्मीङ्गि यन्मद इन्द्र हृष्याहन् वृत्रं निरपामौजो अर्णवम् ५

त्वं विवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदनेषु माहिनः ।

त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाग्यारुजः ६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र महिषाय बृहते बृहदये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।

अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शर्वसे अपावृतम् १

अध ते विश्वमनु हासद्विष्टय आपो निस्नेव सर्वना हविर्मतः ।

यत् पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः श्रथिता हिरण्ययः २

अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पनीयसे ।

यस्य धाम शर्वसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नार्यसे ३

इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।

नहि त्वकुन्यो निर्धणो गिरः सघत क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तद् वचः ४ (६६९)

भूरि त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्य—स्य स्तोतुर्मघवन् काममा पृण ।

अनु ते द्यौर्वृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नेम ओजसे ५

त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन् पर्वशश्चकतिथ ।

अवासृजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः ६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

९ नोधा गौतमः । अग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चित् स होजा अमृतो नि तुन्दते होता यद् दूतो अभवद् विवस्वतः ।

वि साधिष्ठेभिः पृथिभी रजो मम आ देवताता हविषा विवासति १

आ स्वमद्य युवमानो अजर—स्तृण्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।

अत्यो न पुष्टं पुषितस्य रोचते द्विवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदत् २

क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निषत्तो रयिषाळमर्त्यः ।

रथो न विश्वं अस्मान आयुषु व्यानुषग्वार्यां देव ऋणवति ३

वि वार्तजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूभिः सृण्यां तुविष्वणिः ।

तुषु यदग्ने वनिनो वृषापसे कृष्णं त एम रुशद्रुर्म अजर ४

तर्पुर्जम्भो वन आ वार्तचोदितो यूथे न साह्वौ अव वाति वंसंगः ।

अभिवज्रक्षितं पाजसा रजः स्थातुश्चरथं भयते पत्रिणः ५ [२३]

वृधुष्ठा भृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।

होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं दिव्याय जन्मने ६

होतारं सप्त जुहोऽयजिष्ठं यं वाघतो वृणते अध्वरेषु ।

अग्निं विश्वेषामर्तिं वसूनां सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम् ७

अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतुभ्यो मित्रमहः शर्म यच्छ ।

अग्ने गृणन्तमहस उरुप्यो—जो नपात् पुर्भिरार्यसीभिः ८

भवा वरूथं गृणते विभावो भवा मघवन् मघवन्त्यः शर्म ।

उरुप्याग्ने अहंसो गृणन्तं प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात् ९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । विष्णुप् ।

व्या इदमे अग्र्यस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमृता मादयन्ते ।	
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जना उपमिद् रयन्थ	१
मूर्धा विवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।	
तं त्वा देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदायां	२
आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्रा वसूनि ।	
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा	३
बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्योऽन दक्षः ।	
स्वर्वते सत्यशुष्माय पूर्वा वैश्वानराय नृतमाय यद्वीः	४
विश्वश्चित् ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्र रिरिचे महित्वम् ।	
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथ	५
प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूर्वो वृत्रहणं सचन्ते ।	
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वा अधुनोत् काष्ठा अब शम्बरं भेत	६
वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टिर्भरद्वाजेषु यजतो विभावा ।	
शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान्	७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । विष्णुप् ।

वह्निं यशसं विदथस्य केतुं सुप्रान्य दूतं सद्योऽर्थम् ।	
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद् भृगवे मातरिश्वा	१
अस्य शासुरुभयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मतीः ।	
विशश्चित् पूर्वो न्यसादि होता ऽऽपृच्छ्यो विश्पतिर्विभु वेधाः	२
तं नव्यसी हृद् आ जायमान मस्मत् सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।	
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त	३
उशिक् पावको वसुर्मानुषेषु वरेण्यो होताधायि विभु ।	
वर्मना गृह्णतिर्वम आँ अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणाम्	४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्र शंसामो मतिभिर्गोर्तिमासः ।
आशुं न वाजंभरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

५ [२६] (६९२)

(६१)

१६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्मा इदु प्र तवसें तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।

ऋचीषमायाधिगव ओह मिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा १

अस्मा इदु प्रयं इव प्र यंसि भराभ्याङ्गुषं बाधे सुवृक्ति ।

इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रताय पत्ये धियो मर्जयन्त २

अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षां भराभ्याङ्गुषमास्येन ।

मंहिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृधध्यै ३

अस्मा इदु स्तोमं सं हिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ।

गिरश्च गिर्वाहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय ४

अस्मा इदु सप्तमिव श्रवस्येन्द्रायार्कं जुह्वाते समञ्जे ।

वीरं वानौकसं वन्दध्यै पुरां गूर्तश्रवसं कूर्माणम् ५ [२७]

अस्मा इदु त्वर्षा तक्षद् वज्रं स्वपस्तमं स्वयं रणाय ।

वृत्रस्य चिद् विदद् येन मर्मं तुजन्नीशानस्तुजता किंयेधाः ६

अस्येदु मातुः सर्वनेषु सद्यो महः पितुं पपिवाश्चार्वन्ना ।

मुषायद् विष्णुः पचुतं सहीयान् विध्यद् वराहं तिरो अद्रिमस्ता ७

अस्मा इदु ग्राश्चिद् देवपत्नीरिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊवुः ।

परि द्यावापृथिवी जभ उर्वी नास्य ते महिमानं परि दः ८

अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं त्रिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।

स्वरालिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय ९

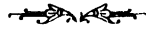
अस्येदेव शर्वसा शुषन्तं वि वृश्चद् वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।

गा न ब्राणा अवनीरमुञ्च कृमि श्रवो वावने सचेताः १०. [२८]

अस्येदु त्वेषसा रन्त सिन्धवः परि यद् वज्रेण सीमयच्छत् ।

ईशानकृद् वाशुषे दशस्पन् तुर्वीतये गाधं तुर्वीणिः कः ११ (७०१)

अस्मा इदु प्र भरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।	
गोर्न पर्व वि रदा तिरश्चे व्यन्नर्णोस्युपां चरधै	१२
अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्वाणि तुरस्य कर्माणि नव्य उक्थैः ।	
युधे यद्विष्णान आयुधा न्यूघायमाणो निरिणाति शत्रून्	१३
अस्येदु भिया गिरयश्च हृह्वा द्यावा च भूमा जनुषस्तुजेते ।	
उपो वेनस्य जोगुवान ओणि सद्यो भुवद् वीर्याय नोधाः	१४
अस्मा इदु त्यदनु दाय्येषा मेको यद् वने भूरेरीशानः ।	
प्रेतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये सुष्विमावदिन्द्रः	१५
एवा ते हारियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।	
ऐषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्	१६ [२९] (७०८)

पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१]

(६२)

१३ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र मन्महे शवसानाय शूष माङ्गुषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।	
सुवृक्तिभिः स्तुवत कंमियायाऽर्चामार्कं नरे विश्रुताय	१
प्र वो महे महि नमो भरध्व माङ्गुष्यं शवसानाय साम् ।	
येना नः पूर्वं पितरः पवज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अर्विन्दन्	२
इन्द्रस्याङ्गिरसां चेटौ विदत् सरमा तनयाय धासिम् ।	
बृहस्पतिर्भिन्नदद्रि विदद् गाः समुस्त्रियाभिर्वावशन्त नरः	३
स सुदुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्योदं नवर्गवैः ।	
सरण्युभिः फलिगभिन्द्र शक्र वलं रवेण द्रयो दशगवैः	४
गूणानो अङ्गिरोभिर्दस्म वि वरुषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।	
वि भूम्या अप्रथय इन्द्र सानुं त्रिवो रज उपरमस्तभायः	५ [१]
तदु प्रयक्षतममस्य कर्म वृस्मस्य चारुतममस्ति दंसः ।	
उपह्वरे यवुपरा अपिन्वन् मध्वर्णसो नद्यश्चर्तस्रः	६
द्विता वि ववे सनजा सनीळे अयास्यः स्तवमानेभिरकैः ।	
भगो न मेने परमे व्योम अधारयद् रोदसी सुदंसाः	७ (७१५)

सनाद् दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरैः ।	
कृष्णेभिरक्तोषा रुशङ्गिर्वपुर्भिरा चरतो अन्यान्या	८
सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सनुर्दीधार शर्वसा सुदंसाः ।	
आमासु चिद् दधिषे पक्वमन्तः पर्यः कृष्णासु रुशद् रोहिणीषु	९
सनात् सनीळा अवनीरवाता व्रता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।	
पुरु सहस्रा जनयो न पत्नीर्दुवस्यन्ति स्वसारो अह्राणम्	१० [२]
सनायुवो नमसा नव्यो अर्केर्वसूयवो मृतयो दस्म ददुः ।	
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन् मनीषाः	११
सनावेव तव रायो गर्भस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।	
द्युमौ असि क्रतुमौ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः	१२
सनायते गोतम इन्द्र नव्यमर्तक्षद् ब्रह्म हरियोजनाय ।	
सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्	१३ [३] (७२१)

(६३)

९ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं महौ इन्द्र यो ह शुम्भैर्द्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।	
यद्ध ते विश्वा गिर्यश्चिदभ्वा भिया हृह्लासः किरणा नैर्जन	१
आ यद्धरीं इन्द्र विव्रता वेरा ते वज्रं जरिता ब्रह्मोर्धात् ।	
येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान् पुरं हुष्णासि पुरुहूत पूर्वीः	२
त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान् त्वमृभुक्षा नर्यस्त्वं पाद् ।	
त्वं शुष्णं वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सचाहन्	३
त्वं ह त्यदिन्द्र चोद्वीः सखा वृत्रं यद् वज्रिन् वृषकर्मश्रुभ्नाः ।	
यद्ध शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्यूर्योनावकृतो वृथाषाद्	४
त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यन् हृह्लास्यं चिन्मर्तानामर्जुष्टौ ।	
व्यस्मदा काष्ठा अर्वते वघनेव वज्रिञ्जथिह्यमित्रान्	५ [४]
त्वां ह त्यदिन्द्रार्णसातौ स्वर्भिल्लि नर आज्ञा हवन्ते ।	
तव स्वधाव इयमा समर्य ऊतिर्वाजेष्वतसाय्या भूत्	६
त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरो वज्रिन् पुरुकुत्साय ददः ।	
बर्हिर्न यत् सुदासे वृथा वर्गहो राजन् वरिवः पूरवे कः	७ (७२८)

त्वं त्यां न इन्द्र देव चित्रा—मिषमापो न पीषयः परिजम्न ।

यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्मनमूर्जं न विश्वध क्षरंध्यै

८

अकारि त इन्द्र गोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।

सुपेशंसं वाजमा भरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

९ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गौतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृत्तिं प्र भरा मरुद्भ्यः ।

अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समञ्जे विदथेष्वाभुवः

१

ते जज्ञिरे विव क्रुष्वास उक्षणो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।

पावकासः शुच्यः सूर्या इव सत्वानो न द्रप्सिनो घोरवर्षसः

२

युवानो रुद्रा अजरा अभोग्धनो ववक्षुरधिगावः पर्वता इव ।

ह्रस्वा चिद् विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति विव्यानि मज्जमा

३

चित्रैरज्जिभिर्वपुषे व्यञ्जते वक्षःसु रुक्मा अधि येतिरे शुभे ।

असेष्वेषां नि मिमृक्षुर्कृष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया विवो नरः

४

ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान् विद्युतस्तविषीभिरक्रत ।

दुहन्त्यूर्ध्विव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पर्यसा परिज्रयः

५ [६]

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो घृतवद् विदथेष्वाभुवः ।

अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिन—मुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्

६

महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुष्यदः ।

मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्ध्वम्

७

सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।

क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्कुंष्टिभिः समित् सबाधः शवसाहिमन्यवः

८

रोदसी आ वदता गणश्रियो नृषाचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।

आ वन्धुरेष्वमतिर्म दर्शता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः

९

विश्ववेदसो रयिभिः समोकसः संमिश्रासस्तविषीभिर्विरिजिनः ।

अस्तार् इषुं दधिरे गर्भस्त्यो—रनन्तगुष्मा वृषखादयो नरः

१० [७] (७४०)

हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्योऽं न पर्वतान् ।	
मखा अयासः स्वसृतो ध्रुवच्युतो दुधकृतो मरुतो भ्राजदृष्टयः	११
घृषु पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सूनुं हवसां गृणीमसि ।	
रजस्तुरं तवसं मारुतं गुणमृजीषिणं वृषणं सश्रव श्रिये	१२
प्र नू स मर्तः शर्वसा जनां अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।	
अवीन्द्रिर्वाजं भरते धना नृभिः रापृच्छयं क्रतुमा क्षेति पुण्यति	१३
चकृत्य मरुतः पूत्सु दुष्टं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।	
धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुण्येम तनयं शतं हिमाः	१४
नू हिरं मरुतो वीरवन्तमृतीषाहं रयिमस्मासु धत्त ।	
सहस्रिणं शतिनं शूशुवांसं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्	१५ [८] (७४५)

(६५)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तायुं, गुहा चतनंतं नमो युजानं, नमो वहन्तम्	१
सजोषा धीराः, पदैरनुं ग्मचुप त्वा सीवुन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥	२
ऋतस्य वेवा, अनु वता गुर्भुवत् परिष्टिर्द्यौर्न भूम	३
वर्धन्तीमापः, पुन्वा सुशिश्विमृतस्य योना, गर्भे सुजातम् ॥२॥	४
पुष्टिर्न रणवा, क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्म, क्षोवो न शंभु	५
अत्यो नाज्मन्, त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोवः, क ई वराते ॥३॥	६
जामिः सिन्धूनां, भ्रातेव स्वस्त्रा मिभ्यान्न राजा, वनान्यत्ति	७
यद् वातजूतो, वना व्यस्था कुमिहं दाति, रोमा पृथिव्याः ॥४॥	८
श्वसित्यप्सु, हंसो न सीवुन् क्त्वा चेतिष्ठो, विशारमुपभुत्	९
सोमो न वेधा, ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दूरेभाः ॥५॥	१० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा, सूरु न संहगायुर्न प्राणो, नित्यो न सूनुः	१
तक्त्वा न भूर्णिर्वना सिपाक्ति पयो न धेनुः, शुचिर्विभावा ॥१॥	२
वृधार् क्षेममोको न रणवो यवो न पक्वो, जेता जनानाम्	३ (७५८)

ऋषिर्न स्तुभ्वा, विश्व प्रज्ञस्तो वाजी न प्रीतो, वयों दधाति ॥२॥	४
दुरोकेशोचिः, क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै	५
चित्रो यदभ्राद्, ह्येतो न विश्व रथो न रुक्मी, त्वेषः समत्सु ॥३॥	६
सेनेव सुष्टामं दधात्यस्तुर्न विद्युत्, त्वेषप्रतीका	७
यमो ह जातो, यमो जनित्वं जारः कनीनां, पतिर्जनीनाम् ॥४॥	८
तं वञ्चराथा, वयं वसत्यास्तं न गावो, नक्षन्त इन्द्रम्	९
सिन्धुर्न क्षोवुः, प्र नीचीरिन्नोन्नवन्त गावः, स्वर्हृशीके ॥५॥	१० [१०] (७६५)

(६७)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेषु जायुर्मतेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं, राजेवाजुर्यम्	१
क्षेमो न साधुः, क्रतुर्न भद्रो भुवत् स्वाधी, हर्ता हव्यवाद् ॥१॥	२
हस्ते दधानो, नृम्णा विश्वा न्यमे देवान् धाद्, गुहा निषीदन्	३
विदन्तीमत्र, नरो धियं धा हृदा यत् तद्वान्, मन्त्रां अशंसन् ॥२॥	४
अजो न क्षां, वृधार् पृथिवीं तस्तम्भ द्यां, मन्त्रेभिः सत्यैः	५
प्रिया पदानि, पशवो नि पाहि विश्वायुरग्ने, गुहा गुहं गाः ॥३॥	६
य ईं चिकेत, गुहा भवन्तमा यः ससावु, धारामृतस्य	७
वि ये चूतन्त्युता सर्पन्त आदिद् वसूनि, प्र ववाचास्मै ॥४॥	८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्महित्वो त प्रजा, उत प्रसूष्वन्तः	९
चित्तिरपां, दमे विश्वायुः सक्नेव धीराः, संमायं चक्रुः ॥५॥	१० [११] (७७५)

(६८)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

श्रीणक्षुपं स्थाद्, दिवं मुरण्युः स्थातुश्चरथमकून् व्यूणीत्	१
परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥	२
आदिद् ते विश्वे, क्रतुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवो जनिष्ठाः	३
भजन्त विश्वे, देवत्वं नाम क्रतं सर्पन्तो, अमृतमेवैः ॥२॥	४
क्रतस्य प्रेषा, क्रतस्य धीति विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः	५
यस्तुभ्यं दाज्ञाद्, यो वा ते शिक्षात् तस्मै चिकित्वान्, रयिं दयस्व ॥३॥	६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपत्ये	स चित्रवासां, पतीं रथीणाम्	७
इच्छन्त रेतो, मिथस्तनूषु	सं जानत स्वैर्दक्षैर्मूराः	८
पितुर्न पुत्राः, कर्तुं जुषन्त	श्रोषन् ये अस्य, शासं तुरासः	९
वि राय और्णोद, दुरः पुरुक्षुः	पिपेक्ष नाकं, स्तुभिर्दमूनाः	१० [१२] (७८५)

(६९)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

शुकः शुशुक्रौ, उषो न जारः	पृथा संमीची, द्विवो न ज्योतिः	१
पति प्रजातः, कृत्वा बभूथ	भुवो देवानां, पिता पुत्रः सन्	२
वेधा अहंसो, अग्निर्विजान	ब्रूधर्न गोनां, स्वाध्मा पितृनाम्	३
जने न शेव, आहूर्यः सन्	मध्ये निषत्तो, रण्वो दुरोणे	४
पुत्रो न जातो, रण्वो दुरोणे	वाजी न प्रीतो, विशो वि तारीत्	५
विशो यदहे, नृभिः सनीळा	अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यश्याः	६
नर्किष्ट एता, व्रता मिनन्ति	नृभ्यो यद्वेभ्यः, श्रुष्टिं चकथं	७
तत तु ते दंसो, यदहन्त्समानै	नृभिर्यद् युक्तो, विवे रपांसि	८
उषो न जारो, विभावोसः	संज्ञातरूपश्चिकेतदस्मै	९
त्मना वहन्तो, दुरो व्यृण्वन्	नर्वन्त विश्वे, स्वर्हृशीके	१० [१३] (७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेम पूर्वैरयो मनीषा	अग्निः सुशोको, विश्वान्यश्याः	१
आ देव्यानि, व्रता चिकित्वा	ना मानुषस्य, जनस्य जन्म	२
गर्भो यो अपां, गर्भो वनानां	गर्भश्च स्थातां, गर्भश्चरथाम्	३
अद्वौ चिदस्मा, अन्तदुरोणे	विशां न विश्वो, अमृतः स्वाधीः	४
स हि क्षपावौ, अग्नी रथीणां	दाशद् यो अस्मा, अरं सूक्तैः	५
एता चिकित्वो, भूमा नि पाहि	देवानां जन्म, मर्ताश्च विद्वान्	६
वर्धन्यं पूर्वीः, क्षपो विरूपाः	स्थातुश्च रथमृतप्रवीतम्	७
अराधि होता, स्वर्निषत्तः	कृण्वन् विश्वान्यपांसि सत्या	८
गोषु प्रज्ञस्ति, वनेषु धिष्ठे	भरन्त विश्वे, बलिं स्वर्णः	९ (८०५)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा संपर्यन् पितुर्न जिब्रेर्वि वेदो भरन्त ॥ ५ ॥

१०

साधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातेव भीमस्त्वेषः समत्सु ॥ ६ ॥

११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वन्नृशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जर्नयः सनीळाः ।

स्वसारः श्यावीमरुषीमजुषञ् चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः १

वीळु चिद् दृह्ला पितरो न उक्थै—रद्विं रुजन्नाङ्गिरसो रवेण ।

चक्रुर्विवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुष्नाः २

दर्धन्नृतं धनयन्नस्य धीति—मादिवुर्यो दिधिष्वो— विभृत्राः ।

अतृष्यन्तीरपसो यन्त्यच्छां देवाः तन्नम प्रयसा वर्धयन्तीः ३

मथीद् यवीं विभृतो मातरिश्वा गृहेर्गृहे श्येतो जैन्यो भूत ।

आकीं राजे न सहीयसे सचा सन्ना दून्यै भृगवाणो विवाय ४

महे यत् पित्र ई रसं विवे क—रत् त्सरत् पृशन्न्यश्चिकित्वान् ।

सूजदस्ता धृषता द्विद्युमस्मे स्वायां देवो दुहितरि त्विषिं धात ५ [१५]

स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दाशादुशतो अनु द्यून् ।

वधो अग्रे वयो अस्य द्विर्बर्हा यासद् राया सरथं यं जुनासि ६

अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः सप्त युह्वीः ।

न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान् ७

आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद् द्युचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीकै ।

अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्वं जनयत् सूदयच्च ८

मनो न योऽध्वनः सद्य एत्ये—कः सन्ना सूरौ वस्व ईंशे ।

राजाना मित्रावरुणा सुपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा ९

मा नो अग्रे सख्या पित्र्याणि प्र मर्षिष्ठा अभि विदुष्कविः सन् ।

नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्यां अभिशस्तेरधीहि १० [१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्यां वेधसः शश्वतस्क—हस्ते दधानो नर्यां पुरुषिण ।

अग्निर्भुवद् रयिपतीं रयीणां सन्ना चक्राणो अमृतानि विश्वा १

(८१७)

अस्मे वृत्सं परि पन्तं न विन्दन्निच्छन्तो विश्वे अमृताः ।

अमयुवः पद्व्यो धियं धास्तस्थुः पदे परमे चार्चयेः ।

२

तिस्रो यदग्ने शरदुस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।

नामानि चिद् दधिरे यज्ञियान्यसूदयन्त तन्वः । सुजाताः ।

३

आ रोदसी बृहती वेर्विदानाः प्र रुद्रिया जग्निरे यज्ञियासः ।

विदन्मर्तो नमधिता चिकित्वा नग्निं पदे परमे तस्थिवांसम् ।

४

संजानाना उप सीदन्नभिजु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।

रिक्त्रांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षमाणाः ।

५

[१७]

तत्रः सप्त यद् गुह्यानि त्वे इत् पदाविकृन्निहिता यज्ञियासः ।

तेभी रक्षन्ते अमर्तं सजोषाः पशूश्च स्थातृश्चरथं च पाहि ।

६

विद्राँ अग्ने वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक् द्युरुधो जीवसे धाः ।

अन्तर्विद्राँ अध्वनो देवयाना नतन्द्रो दूतो अभवो हविर्वाद् ।

७

स्वाध्वो दिव आ सप्त यही रायो दुरो व्यृतज्ञा अजानन् ।

विदद् गव्यं सरमा हृल्लमूर्वं येना नु कं मानुषी भोजते विद् ।

८

आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।

महा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः ।

९

अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् दिवो यदुक्षी अमृता अकृण्वन् ।

अर्धक्षरन्ति सिन्धवो न सूद्राः प्र नीचीरग्ने अरुषीरजानन् ।

१०

[१८] (८२६)

(७३)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

रयिर्न यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।

स्थेनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतेव सद्यं विधुतो वि तारीत् ।

१

देवो न यः संविता सत्यमन्मा कृत्वा निपाति वृजनानि विश्वा ।

पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शैवो दिधिषाय्यो भूत् ।

२

देवो न यः पृथिवी विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।

पुरःसदः शर्मसदो न वीरा अनवद्या पतिजुष्टेव नारी ।

३

(८२९)

तं त्वा नरो दम आ नित्यमिन्द्र—मग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवांसु ।
 अर्धि द्युन्नं नि दधुर्भूर्यस्मिन् भवा विश्वायुर्धरुणो रयीणाम् ४
 वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्व्यु—र्वि सूरयो ददतो विश्वमार्युः ।
 सनेम वाजं समिधेष्वर्यो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः ५ [१९]

ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मद्वृद्धीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।
 परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया ससुराद्रिम ६
 त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा विवि श्रवो दधिरे यज्ञियांसः ।
 नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरुणं च सं धुः । ७
 यान् राये मर्तान्तुसुषूदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च ।
 छायेव विश्वं भुवनं सिसक्ष्या—पमिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ८
 अर्वेन्द्रिश्ये अर्वतो नृभिर्नृन् वीरैर्वीरान् वनुयामा त्वोताः ।
 ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सूरयः शतहिमा नो अश्व्युः ९
 एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च ।
 शकेम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवो देवभक्तं दधानाः १० [२०] (८३६)

(७४)

[त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७३-८४]

९. गोतमो राहुगणः । अग्निः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्रये । आरे अस्मे च शृण्वते १
 यः स्नीहिंतीषु पूर्व्यः संजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद् वाशुषे गर्यम् २
 उत भुवन्तु जन्तव उवृष्टिर्वृत्रहाजनि । धनंजयो रणेरणे ३
 यस्य दूतो असि क्षये वेधिं हव्यानि वीतये । वृस्मत् कृणोष्यध्वरम् ४
 तमित सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो । जना आहुः सुवर्हिषम् ५ [२१]
 आ च वहासि ताँ इह देवाँ उप प्रदास्तये । हव्या सुश्वन्द्र वीतये ६
 न योरुपध्विरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूर्यम् ७
 त्वोतो वाज्यद्वयो ऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र वाश्वो अग्ने अस्थान् ८
 उत द्युमत सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवेभ्यो देव वाशुषे ९ [२२] (८४५)

(७५)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमम् । हव्या जुह्वान आसनि	१
अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियम् । वोचेम ब्रह्म सानसि	२
कस्ते जामिर्जनानामग्ने को कुश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि श्रितः	३
त्वं जामिर्जनानामग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य ईड्यः	४
यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँ ऋतं ब्रूहत् । अग्ने यक्षि स्व दमम्	५ [२३] (८५०)

(७६)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त उपैतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शंतमा का मनीषा ।	
को वा यज्ञे परि दक्षं त आप केन वा ते मनसा दाशेम	१
एह्यग्र इह होता नि षीदा दध्यः सु पुरेता भवा नः ।	
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनसाय देवान्	२
प्र सु विश्वान् रक्षसो धक्ष्यग्ने भवा यज्ञानामभिशस्तिपावा ।	
अथा वह सोमपतिं हरिभ्यामातिथ्यमस्मै चक्रुमा सुदात्रे	३
प्रजावता वचसा वह्निरासा ऽऽ च हुवे नि च सत्सीह देवैः ।	
वेषि होत्रमुत पोत्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितुर्वसूनाम्	४
यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवाँ अयजः कविभिः कविः सन् ।	
एवा होतः सत्यतर त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुह्व यजस्व	५ [२४] (८५५)

(७७)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा दाशेमाग्रये कार्स्मै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः ।	
यो मर्त्येष्वमृतं ऋतावा होता यजिष्ठ इत् कृणोति देवान्	१
यो अध्वरेषु शंतम ऋतावा होता तम नमोभिरा कृणुध्वम् ।	
अग्रिर्यद् वेमतीय देवान्स चा बोधाति मनसा यजाति	२
स हि क्रतुः स मर्यः स साधु मित्रो न भुदद्भुतस्य रथीः ।	
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्तीर्विशि उप ब्रुवते वृस्ममारीः	३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निगिरीऽवसा वेतु धीतिम् ।

तना च ये मघवानः शर्विष्ठा वाजप्रसूता इषयन्त मन्य ४

एवाग्निर्गोतमभिर्कृतावा विभेभिरस्तोष्ट जातवेदाः ।

स एषु द्युम्नं पीपयत् स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान् ५ [२५] (८६०)

(७८)

५ गोतमो राहुगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः १

तमु त्वा गोतमो गिरा रायस्कांमो दुवस्यति । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः २

तमु त्वा वाजसातममङ्गिरस्वद्ध्रुवामहे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ३

तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्सूरवधूनुषे । द्युम्नैरभि प्र प्रणोनुमः ४

अवोचाम रहुगणा अग्रये मधुमद् वचः । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ५ [२६] (८६५)

(७९)

१२ गोतमो राहुगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निर्वा; ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप्;

४-६ उष्णिक्; ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेशो रजसो विसारे ऽहिर्धुनिर्वात इव धर्जीमान् ।

शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः १

आ ते सुपर्णा अमिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यद्वीदम् ।

शिवाभिर्न स्मर्यमानाभिरागात् पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यध्रा २

यदीमृतस्य पर्यसा पियानो नयन्नृतस्य पथिभी रजिष्ठैः ।

अयमा मित्रो वरुणः परिजमा त्वचं पृञ्चन्त्युपरस्य योनौ ३

अग्ने वाजस्य गोमते ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ४

स ईधानो वसुष्कवि रग्निरीळेन्यो गिरा । रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ५

क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिमजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवा नो अग्र ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वांसु धीषु वन्द्य ७

आ नो अग्ने रयि भर सत्रासाहं वरेण्यम् । विश्वांसु पृत्सु दुष्टरम् ८

आ नो अग्ने सुचेतुना रयि विश्वायुपोषसम् । मर्डीकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पुतास्तिग्मशोचिषे वाचो गोतमाग्रये । भरस्व सुमन्युर्गिरः १०
यो नो अग्रेऽभिदासत्यन्ति दूरे पंक्तीष्ट सः । अस्माकमिदं वृधे भव ११
सहस्राक्षो विचर्षणि रग्नी रक्षांसि सेधति । होता गृणीत उक्थ्यः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गोतमो राहुगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथर्वा, मनुः दध्यङ् च) । पंक्तिः ।

इत्था हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनम् ।
शर्विष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निः शशा अहि-मर्चन्ननु स्वराज्यम् १
स त्वामवद वृषा मवः सोमः श्येनामृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरुद्धयो जघन्थ वज्रिन्नोजसा-मर्चन्ननु स्वराज्यम् २
प्रेहाभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि र्यसते ।
इन्द्रं नृम्णं हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपो ऽमर्चन्ननु स्वराज्यम् ३
निरिन्द्रं भूम्या आर्धं वृत्रं जघन्थ निर्दिवः ।
सृजा मरुत्वीरव जीवधन्या इमा अपो ऽमर्चन्ननु स्वराज्यम् ४
इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानु वज्रेण हीलितः ।
अभिक्रम्याव जिघ्रते ऽपः समीय चोदय-मर्चन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]
अधि सानौ नि जिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्वान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छ-त्यमर्चन्ननु स्वराज्यम् ६
इन्द्रं तुभ्यमिदं द्विवो ऽनुत्तं वज्रिन् वीर्यम् ।
यद्भ्यं त्वं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधी-मर्चन्ननु स्वराज्यम् ७
वि ते वज्रासो अस्थिर-मवर्ति नाव्याऽनु ।
महतं तं इन्द्र वीर्यं बाह्वोस्ते बलं हित-मर्चन्ननु स्वराज्यम् ८
सहस्रं साकमर्चत परि द्योमत विंशतिः ।
शतैनमन्वनेनवु-रिन्द्राय ब्रह्मोद्यत-मर्चन्ननु स्वराज्यम् ९
इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरहन्तसहसा सहः ।
महतं तदस्य पौंस्यं वृत्रं जघन्वा असृज-मर्चन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
इमे चित् तव मन्यवे वेपेते म्रियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुत्वा अवधी-मर्चन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वेपसा न तन्यते—न्द्रं वृत्रो वि बीभयत् ।

अभ्येनं वज्र आयसः सहस्रभृष्टिरायता—र्वन्ननु स्वराज्यम् १२

यद् वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।

अहिमिन्द्र जिघांसतो विवि ते बद्धधे शवो ऽर्वन्ननु स्वराज्यम् १३

अभिष्टने ते अद्रिवो यत् स्था जगच्च रेजते ।

त्वष्टा चित् तव मन्यव इन्द्र वेविज्यते भिया—र्वन्ननु स्वराज्यम् १४

नहि नु यादधीमसी—न्द्रं को वीर्यां पुरः ।

तस्मिन्नुष्णमुत क्रतुं वेवा ओजांसि सं दधुर—र्वन्ननु स्वराज्यम् १५

यामथर्वा मनुष्यिता वृध्यङ्ग धियमन्तत ।

तस्मिन् ब्रह्माणि पूर्वधे—न्द्र उक्था समग्मता—र्वन्ननु स्वराज्यम् १६ [३१] (८९३)

— १०९६ —

(८९)

षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

९. गेतमो राहूगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।

तमिन्महत्स्वाजिषू—तेमर्मे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् १

असि हि वीर सेन्यो ऽसि भूरि परावृदिः ।

असि वृधस्य चिद् वृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु २

यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।

युक्त्वा मवृच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो ऽस्मां इन्द्र वसौ दधः ३

क्रत्वा मुहौ अनुष्वधं भीम आ वावृधे शवः ।

भ्रिय ऋष्व उपाकयो—नि शिप्री हरिवान् दधे हस्तयोर्ववृत्रमायसम् ४

आ पमौ पार्थिवं रजो बद्धधे रोचना विवि ।

न त्वावां इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते ऽति विश्वं यवाक्षिथ ५ [१]

यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति वृशुषे ।

इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि मजा भूरि ते वसु भक्षाय तव राधसः ६

मवेमवे हि नो वृदि—रूथा गवामृजुक्रतुः ।

सं गृभाय पुरु जतो—मयाहृत्स्या वसु शिञ्जीहि राय आ भर ७ (९००)

मादयस्व सुते सचा शर्वसे शूर राधसे ।

विद्या हि त्वा पुरुषसु—मुप कामान्त्ससृज्महे ऽथा नोऽविता भव

८

एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुण्यन्ति वार्यम् ।

अन्तर्हि ख्यो जनाना—मर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेदु आ भर

९ [२] (९०२)

(८२)

६ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः । पंक्तिः, ६ जगती ।

उपो पु शृणुही गिरो मघवन् मातथा इव ।

यदा नः सुनृतावतः कर आदुर्थयास इद योजा न्विन्द्र ते हरी

१

अक्षन्नमीमदन्त ह्य—व प्रिया अधूषत ।

अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी

२

सुसंहशं त्वा वयं मघवन् वन्दिषीमहि ।

प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा न्विन्द्र ते हरी

३

स घा तं वृषणं रथ—मधि तिष्ठाति गोविदम् ।

यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरी

४

युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।

तेन जायामुप प्रियां मन्वानो याह्यन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरी

५

युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषे गर्भस्थोः ।

उत त्वा सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान् वज्रिन्त्समु पत्न्यामदः

६ [३] (९०८)

(८३)

६ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः । जगती ।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।

तमित् पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचेतसः

१

आपो न देवीरुपं यन्ति होत्रिय—मवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।

प्राचैर्वेवासः प्र णयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव

२

अधि द्वयोरवधा उक्थ्यं । वचो यतसुचा मिथुना या संपुर्यतः ।

असंयतो व्रते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते

३

(९११)

आवङ्गिराः प्रथमं दधिरे वयं इन्द्राग्रयः शम्वा ये सुकृत्यया ।	
सर्वं पणेः समविन्दन्त भोजनं मश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः	४
यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि ।	
आ गा आजवुशना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे	५
बर्हिर्वा यत् स्वपत्याय वृज्यते ऽको वा श्लोकमाघोषते द्विवि ।	
ग्रावा यत्र वदति कारुरुक्थ्यः—स्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति	६ [४] (९१४)

(८४)

२० गीतमो राह्मणः । इन्द्रः । १-६ अनुष्टुप्; ७-९ उष्णिक्; १०-१२ पंक्तिः;

१३-१५ गायत्री; १६-१८ त्रिष्टुप्; (प्रगाथः=) १९ बृहती; २० सतोबृहती ।

असावि सोमं इन्द्र ते शर्विष्ठ धृष्णवा गहि ।	
आ त्वा पृणक्त्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः	१
इन्द्रमिन्द्ररीं वहतो ऽप्रतिधृष्टशवसम् ।	
ऋषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम्	२
आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ।	
अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावां कृणोतु वग्नुना	३
इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् ।	
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारां ऋतस्य सार्दने	४
इन्द्राय नूनमर्चतो—वथानि च ब्रवीतन ।	
सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः	५ [५]

नकिङ्खद् रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे ।

नकिङ्खानु मज्मना नकिः स्वश्व आनशे ६

य एक इद् विदयते वसु मर्ताय दाशुषे ।

ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग ७

कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पामिव स्फुरत् ।

कदा नः शुश्रवद् गिर इन्द्रो अङ्ग ८ (९२२)

काण्वः प्रगाथः (घौरः)	प्रगाथः (घौरः) काण्वः ।
” प्रस्कण्वः	प्रस्कण्वः काण्वः ।
” ब्रह्मातिथिः	ब्रह्मातिथिः ”
” मातरिश्वा	मातरिश्वा ”
” मेधातिथिः	मेधातिथिः ”
” मेध्यः	मेध्यः ”
” मेध्यातिथिः	मेध्यातिथिः ”
” वरसः	वरसः ”
” शशकर्णः	शशकर्णः ”
” श्रुष्टिगुः	श्रुष्टिगुः ”
” सध्वंसः	सध्वंसः ”
” सुपर्णः	सुपर्णः ”
” सोमरिः	सोमरिः ”
काण्वायनः अश्वसूक्ती	अश्वसूक्ती काण्वायनः ।
काण्वायनः गोपूक्ती	गोपूक्ती काण्वायनः ।
कात्यः उत्कीलः	उत्कीलः कात्यः ।
काद्रवेयः अर्बुदः (सर्पः)	अर्बुदः काद्रवेयः (सर्पः) ।
कामायनी अश्रद्धा	अश्रद्धा कामायनी ।
कार्णिः विश्वकः	विश्वकः कार्णिः ।
काव्यः उशना	उशना काव्यः ।
काशिराजः प्रतर्दनः	१०।१७९ । २ [१]
	प्रतर्दनः काशिराजः ।
काश्यपः अवत्सारः	अवत्सारः काश्यपः ।
” असितः	असितः ”
” देवलः	देवलः ”
” निध्रुविः	निध्रुविः ”
” भूतांशः	भूतांशः ”
” रेभः	रेभः ”
” विवृहा	विवृहा ”
काश्यपो रेभसूनु	रेभसूनु काश्यपो ।
” शिखण्डिन्यौ	शिखण्डिन्यौ ”
कुत्सः आंगिरसः १।९४-९८ । (४७), १०१-११५	
	(१६५), १।९७।४५-५८ । (१४) । [२२६]
कुमारः आग्नेयः ७।१०१ । (६), १०२ । (३) । [९]	
” आग्नेयः ५।२ । (१२) । [१२]	
” यामायनः १०।१३५ । (७) । [७]	

कुरुसुतिः काण्वः ८।७६ । (१२), ७७ । (११), ७८ ।	
	(१०) । [३३]
कुर्मलबर्हिषः शैल्यिः १०।१२६ । (८) । [८]	
कुशिकः ऐषीरथिः ३।३१ । (२२) । [२२]	
” सोमरिः १०।१२७ । (८) । [८]	
कुसीदी काण्वः ८।८१ । (९), ८२ । (९), ८३ । (९) ।	
	[२७]
कूर्मः गार्त्समदः २।२७ । (१७), २८ । (११),	
	२९ । (७) । [३५]
” गृत्समदः २।२७ । (१७), २८ । (११),	
	२९ । (७) । [३५]
कृतयशाः आंगिरसः २।१०८ । १०, ११ । (२) । [२]	
कृत्तुः भार्गवः ८।७९ । (९) । [९]	
कृशः काण्वः ८।५५ [७] । (५) । [५]	
कृष्णः आंगिरसः ८।८५ (९), ८६ । (५), ८७ । (६),	
	१०।४२ । (१२), ४३ । (११),
	४४ । (११) । [५३]
केतुः आग्नेयः १०।१५६ । (५) । [५]	
कौत्सः दुर्मित्रः	दुर्मित्रः कौत्सः ।
” सुमित्रः	सुमित्रः ”
कौशिकः गाथी	गाथी कौशिकः ।
क्षत्रमनसः ५।४४ । १० । [१]	
गयः आग्नेयः ५।९ । (७), १० (७) । [१४]	
” छातः १०।६३ । (१७), ६४ । (१७) । [३४]	
गर्गः भारद्वाजः ६।४७ । (३१) । [३१]	
गर्भकर्ता स्वष्टा	स्वष्टा गर्भकर्ता ।
गविष्ठिरः आग्नेयः ५।१ । (१२) । [१२]	
गास्तुः ” ५।३२ । (१२) । [१२]	
गाथिनः विश्वामित्रः	विश्वामित्रः गाथिनः ।
गाथी कौशिकः ३।१९-२२ । (२०) । [२०]	
गार्त्समदः कूर्मः	कूर्मः गार्त्समदः ।
गृत्समदः २।२७ । (१७), २८ । (११), २५। (७) । [३५]	
गृत्समदः शौनकः (आंगिरसः शौनहोत्रः) भार्गवः	
	२।१-३ । (४०), ८-२६ । (१८८),
	३०-४३ । (१३५), ९।८६ । ४६-४८
	(३) । [३६६]
गृहपतिः सहसः पुत्रः ८।१०२ । (२२) । [२२]	

गोतमः (सप्तर्षीणां एकः) १०।१३७। ३ [१]
 " राहूगणः १।७४-९३। (२०४), ९।३१। (६),
 ६७। ७-९। (३)। [२१३]
 " " (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः गोतमो
 राहूगणः
 गोषा (ऋषिका) १०।१३४। ६ उत्तरार्धः- ७। [१॥]
 गोपवनः आश्रयः ८।७३। (१८), ७४। (१५)। [३३]
 गोपायनः बन्धुः बन्धुः गोपायनः।
 " विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
 " श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
 " सुबन्धुः सुबन्धुः "
 गोषूक्ती काण्वायनः ८।१४। (१५), १५। (१३)। [२८]
 गौतमः नोधा नोधा गौतमः।
 " वामदेवः वामदेवः "
 गोपायनः बन्धुः बन्धुः गोपायनः।
 " विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
 " श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
 गौरिवीतिः आकल्यः ५।२९। (१५), ९।१०८। १-२ (२),
 १०।७३। (११), ७४। (६)। [३४]
 घर्मः तापसः १०।११४। (१०)। [१०]
 " सौर्यः १०।१८१। ३। [१]
 घोरः आंगिरसः ३।३६। १०। [१]
 घोषा काक्षीवती १०।३९। (१४), ४०। (१४)। [२८]
 घोरः कण्वः कण्वः घोरः।
 घोरः काण्वः प्रगाथः प्रगाथः काण्वः घोरः।
 घोषेयः सुहस्त्यः सुहस्त्यः घोषेयः।
 चक्षुः मानवः १।१०६। ४-६ (३)। [३]
 " सौर्यः १०।१५८। (५) [५]
 चाक्षुषः अग्निः अग्निः चाक्षुषः।
 विप्रमहा वासिष्ठः १०।१२२। (८)। [८]
 च्यवनः भार्गवः १०।१९। (८)। [८]
 जमदग्निः ३।६२। १६-१८ (३); १०।१३७। ६
 (१)। [४]
 " भार्गवः ८।१०१। (१६); ९।६२। (३०); ६५।
 (३०), ६७। १६-१८ (३)। [७९]
 जमदग्निः भार्गवः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः
 (६ जमदग्निः भार्गवः)

जमदग्निविश्वामित्रो १०।१६७। (४)। [४]
 जयः ऐन्द्रः १०।१८०। (३)। [३]
 जरत्कर्णः ऐरावतः (सर्वः) १०।७६। (८)। [८]
 जरिता (शार्ङ्गः) १०।१४२। १-२। [२]
 जानः वृशः वृशः जानः।
 जामदग्निः परशुरामः परशुरामः जामदग्निः।
 जामदग्न्यः रामः रामः जामदग्न्यः।
 जुहूः ब्रह्मजाया १०।१०९। (७)। [७]
 जूतिः (वातरशनः) १०।१३६। १। [१]
 जेता माधुच्छन्दसः १।११। (८)। [८]
 तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः १०।१८२। (३)। [३]
 तर्ह्यः ५।४४। १२ [१]
 ताम्रवः प्रार्थ्यः १०।९३। (१५)। [१५]
 तापसः अग्निः अग्निः तापसः।
 " घर्मः घर्मः "
 " मन्धुः मन्धुः "
 ताक्ष्यः अरिष्टनेमिः अरिष्टनेमिः ताक्ष्यः।
 " सुपर्णः सुपर्णः "
 तिरश्चीः आंगिरसः ८।१५। (९), ९६ (२१)। [३०]
 तृणपाणिः ५।४९। ५ (१), ६।४८। (२२)। [२३]
 त्रसदक्षुः पौरुक्लस्यः ४।४२। (१०), ५।२७। (६),
 ९।११०। (१२)। [२८]
 त्रितः आप्यः १।१०५। (१९); ८।४७। (१८), ९।३३।
 (६), ३४। (६), १०।२। (८); १०।१७।
 (४९) [१०६]
 त्रिशिराः स्वाष्टः १०।८। (९), ९ (९)। [१८]
 त्रिशोकः काण्वः ८।४५। (४२)। [४२]
 त्रैवृष्णः त्र्यरुणः (भारतः राजा) त्र्यरुणः त्रैवृष्णः।
 त्र्यरुणः त्रैवृष्णः (भारतः राजा) ५।२७। (६),
 ९।११०। (१२)। [१८]
 त्वष्टा गर्भकर्ता १०।१८४। (३)। [३]
 त्वष्टः त्रिशिराः त्रिशिराः त्वष्टः।
 दक्षिणा प्राजापत्या १०।१०७। (११)। [११]
 दमनः यामायनः १०।१६ (१४)। [१४]
 दाक्षायणी अदितिः अदितिः दाक्षायणी।
 दाक्षेच्युतः इधमवाहः इधमवाहः दाक्षेच्युतः।
 दिव्यः आंगिरसः १०।१०७। (११) [११]

पूर्वाभिर्हि ददाशिम	शराद्धिर्मरुतो वयम् । अवोभिश्चर्षणीनाम्	६
सुभगः स प्रयज्यवो	मरुतो अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्षथ	७
शशमानस्य वा नरः	स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनंतः	८
यूयं तत् सत्यशवस	आविष्कर्त महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः	९
गूहता गूह्यं तमो	वि यात विश्वमत्रिणम् । ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि	१० [१२] (९५६)

(८७)

६ गोतमो राहूगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरिप्शिना	ऽनानता अविथुरा ऋजीषिणः ।	
जुष्टतमासो नृतमासो अस्त्रिभि	र्ध्यानञ्जे के चिदुस्मा इव स्तृभिः	१
उपहृरेषु यदचिध्वं ययिं	वयं इव मरुतः केन चित् पथा ।	
श्रोतन्ति कोशा उप वो रथेष्ववा	घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते	२
प्रेषामज्मेषु विथुरेव रेजते	भूमिर्यमिषु यद्ध युञ्जते शुभे ।	
ते क्रीळयो धुनयो भ्राजहृदयः	स्वयं महित्वं पनयन्त धूर्तयः	३
स हि स्वमृत पृषदश्चो युवां गणोऽ	ऽया ईशानस्तविषीभिरावृतः ।	
असिं सत्य क्रणयावानेद्यो	ऽस्या धियः प्रविताथा वृषां गणः	४
पितुः प्रत्नस्य जन्मना वदामसि	सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।	
यदीमिन्द्रं शम्युक्ताण आशता	दिन्नामानि यज्ञियानि दधिरे	५
श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे	ते रश्मिभिस्त क्रकाभिः सुखादयः ।	
ते वाशीमन्त इप्मिणो अभीरवो	विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः	६ [१३] (९६२)

(८८)

६ गोतमो राहूगणः । मरुतः । त्रिष्टुप् १, ६ प्रस्तारपंक्तिः । ५ विराड् रूपः ।

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के	रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिश्चर्षणैः ।	
आ वार्षिष्ठया न इषा	वयो न पतता सुमायाः	१
तेऽरुणेभिर्वरमा पिशङ्गैः	शुभे कं यान्ति रथतृभिर्श्वैः ।	
रुक्मो न चित्रः स्वर्धितीवान्	पद्या रथस्य जङ्घनन्त भूमं	२ (९६४)

- श्रिये कं वो अधि तनूषु वाशी—मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।
 युष्मभ्यं कं मरुतः सुजाता—स्तुविद्युन्नासो धनयन्ते अद्रिम् ३
- अहानि गृध्राः पर्या व आगु—रिमां धियं वार्कार्या च वेवीम् ।
 बह्वं कृणवन्तो गोतमासो अर्के—रूध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्वै ४
- एतत् त्यन्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।
 पश्यन् हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधावतो वराहान् ५
- एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रति द्योभति वायतो न वाणी ।
 अस्तोभयद् वृथासा—मनु स्वधां गर्भस्त्योः ६ [१४] (९६८)

(८९)

१० गोतमो राहगणः । विश्वेदेवाः (१-२, ८-९ देवाः, १० अदितिः) । जगनी;
 ६ विराट्-स्थानाः ८-१० त्रिष्टुप् ।

- आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतो ऽदध्वासो अपरीतास उद्भिदः ।
 देवा नो यथा सद्रुमिद् वृधे अस—न्नप्रायुवो रक्षितारो विवेदिवे १
- देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानां रातिरभि नो नि वर्तताम् ।
 देवानां सख्यमुप सेदिमा वयं देवा न आयुः प्र तिरन्तु जीवसे २
- तान् पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमग्निधम् ।
 अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ३
- तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत् पिता द्यौः ।
 तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुव—स्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ४
- तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयम् ।
 पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरदधः स्वस्तये ५ [१५]

- स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
 स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ६
- पृषदश्वा मरुतः पृथिमातरः शुभ्रयावानो विदथेषु जग्मयः ।
 अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसा गमन्निह ७
- भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभि—र्व्यशेम देवहितं यदायुः ८ (९७६)

शतमिच्छु शरंको अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।

पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ९

अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।

विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् १० [१६] (९७८)

(९०)

९. गोतमो राहृगणः । विश्वेदेवाः । गायत्री; ९ अनुष्टुप् ।

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा देवैः सजोषाः १

ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महोभिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा २

ते अस्मभ्यं शर्म यंसन्नमृता मर्त्येभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ३

वि नः पथः सुविताय चियन्तिवन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वन्द्यासः ४

उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णुवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमतः ५ [१७]

मधु वाता क्रतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीनः सन्वोषधीः ६

मधु नक्तमुतोषसो मधुमत पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७

मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमा अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ८

शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा ।

शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्कमः ९ [१८] (९८७)

(९१)

२३. गोतमो राहृगणः । सोमः । त्रिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।

तव प्रणीती पितरो न इन्द्रो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः १

त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुभ्यस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्ववेदाः ।

त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा द्युम्नेभिर्द्युमन्यभवो नृचक्षाः २

राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद् गर्भीरं तव सोम धाम् ।

शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो वृक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ३

या ते धामानि विवि या पृथिव्या या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।

तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेळन् राजन्तसोम प्रति हव्या गृभाय ४

(९९१)

त्वं सोमासि सत्यति—स्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ६
 त्वं सोम महे भगं त्वं यूनं क्रतायते । दक्षं दधासि जीवसे ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षां राजन्नघायतः । न रिण्येत् त्वावतः सखा ८
 सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति दाशुषे । ताभिर्नोऽविता भव ९
 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीर्भिर्द्धा वयं वर्धयामो वचोविदः । सुमूळीको न आ विश ११
 गयस्फानो अमीवहा वंसुवित् पुष्टिवर्धनः । सुमित्रः सोम नो भव १२
 सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेष्वा । मर्यं इव स्व ओक्थे १३
 यः सोम सख्ये तव रारणद् देव मर्यः । तं दक्षः सचते कविः १४
 उरुण्या णो अभिशस्तेः सोम नि पाह्यंहसः । सखा सुशेव एधि नः १५ [२१]

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संग्रथे १६
 आ प्यायस्व मदिन्तम् सोम विश्वेभिरंशुभिः । भवानः सुश्रवस्तमः सखा वृधे १७
 सं ते पर्यासि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
 आप्यायमानो अमृताय सोम द्विवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १८
 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् ।
 गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो ऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान् १९
 सोमो धेनुं सोमो अर्धन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 सावुन्यं विदुष्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै २० [२२]

अषाहं युत्सु पृतनासु पथि स्वर्षामिप्सां वृजनस्य गोपाम् ।
 भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनुं मदेम सोम २१
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वा—स्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
 त्वमा ततन्थोर्वान्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ २२
 वेवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभि युध्य ।
 मा त्वा तनदीशिषि वीर्यस्यो—भयेभ्यः प्र चिकित्सा गर्विष्टौ २३ [२३] (१०१०)

(९२)

१८ गोतमो राहुगणः । उपाः, १६-१८ अश्विनौ । १-४ जगती;
५-१२ त्रिष्टुप्; १३-१८ उष्णिक् ।

- एता उ त्या उपसः केतुमक्रत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्जते ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः १
- उदपसन्नरुणा भानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अक्रन्नृषासो व्युनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरशिश्युः २
- अचैन्ति नारीरपसो न विटिभिः समानेन योजनेना परावतः ।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ३
- अधि पेशांसि वपते नूतुरिवापोर्णुते वक्ष उस्नेव बर्जहम् ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः ४
- प्रत्यचीं रुशदस्या अदर्शि वि तिष्ठते बार्धते कृष्णमश्वम् ।
स्वरुं न पेशो विदथेध्वञ्ज्र चित्रं द्विवो दुहिता भानुमश्नेत ५ [२४]
- अतारिष्म तमसस्पा रमस्योषा उच्छन्तीं व्युना कृणोति ।
श्रिये छन्दो न स्मयते विभाती सुप्रतीका सोमनसायाजीगः ६
- भास्वती नेत्री सूनृतानां द्विवः स्तवे दुहिता गोर्तमेभिः ।
प्रजावतो नूवतो अश्वबुध्यानुषो गोअग्रौ उप मासि वाजान् ७
- उषस्तमश्यां यशसं सुवीरं वासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यम् ।
सुदंससा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभगे बृहन्तम् ८
- विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची चक्षुरुर्विया वि भाति ।
विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ९
- पुनःपुनर्जायमाना पुराणी समानं वर्णमभि शुभ्रमन्मा ।
श्वघ्नीव कृत्तुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः १० [२५]
- व्यूर्ण्वती द्विवो अन्तौ अबोध्यप स्वसारं सनुतयुयोति ।
प्रमिनती मनुष्या युगानि योषां जारस्य चक्षसा वि भाति ११
- पशून् चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुर्न क्षोद उर्विया व्यश्वेत ।
अभिन्ती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्दृशाना १२ (१०२२)

उष्टस्तच्चित्रमा मरा—स्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे १३
 उषो अद्येह गोम—त्यश्ववति विभावरी । रेवदुस्मे व्युच्छ सूनृतावति १४
 युद्ध्वा हि वाजिनीव—त्यश्वौ अद्यारुणौ उपः । अथा नो विश्वा सौमगान्या बह १५[२६]
 अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद दसा हिरण्यवत् । अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतम् १६
 यावित्था श्लोकमा विवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवम् १७
 एह देवा मयोभुवा वृसा हिरण्यवर्तनी । उपबुधो वहन्तु सोमपीतये १८[२७](१०२८)

(९३)

१२ गोतमो राहूगणः । अग्नीषोमौ । १-३ अनुष्टुप्; ४-७, १२ त्रिष्टुप्; ८ जगती त्रिष्टुप्वा;
 ९-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे शृणुतं वृषणा हवम् ।
 प्राति सूक्तानि हर्यतं भवतं वाशुषे मयः १
 अग्नीषोमा यो अद्य वा—मिदं वचः सपर्यति ।
 तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वशर्वम् २
 अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाद्भविष्कृतिम् ।
 स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्रवत् ३
 अग्नीषोमा चेति तद् वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पणिं गाः ।
 अवातिरतं ब्रुसयस्य शेषो ऽविन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः ४
 युवमेतानि विवि रोचना—न्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम् ।
 युवं सिन्धूरभिर्शस्तेरवद्या—दग्नीषोमावमुश्चतं गृभीतान् ५
 आन्यं विवो मातरिश्वा जभारा—मथ्नावृन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
 अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानो—रं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम् ६ [२८]
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्यतं वृषणा जुषेथाम् ।
 सुशर्माणा स्ववसा हि भूत—मथा धत्तं यजमानाय शो योः ७
 यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद देवद्वीचा मनसा यो धृतेन ।
 तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ८
 अग्नीषोमा सवेदसा सद्धृती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ९
 अग्नीषोमावनेन वां यो वां धृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत् १० (१०३८)

अग्नीषोमाविमानि नो युवं हव्या जुजोषतम् । आ यातमुप नः सचा ११
अग्नीषोमा पिपूतमर्वतो न आ प्यायन्तामुस्रिया हव्यसुदः ।
अस्मे बलानि मघर्वत्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९४) [पञ्चदशोऽनुवाकः ॥ १५॥ सू० ९४-१०५]

१६ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः (जातवेदाः) ; ८ (त्रयः पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः,
मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावो वा । जगती, १५-१६ त्रिष्टुप् ।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।
भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव १
यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यम् ।
स तूताव नैनमश्रोत्यंहतिरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव २
शक्रेम त्वा समिधं साधया धियस्त्वे देवा हविरदुन्याहुतम् ।
त्वमादित्यो आ बह तान ह्यश्मस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ३
भरामेध्मं कृणवामा हवीषि ते चितयन्तः पर्वणापर्वणा वयम् ।
जीवातवे प्रतरं साधया धियो अग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ४
विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपच्च यदुत चतुष्पदकुभिः ।
चित्रः प्रकेत उषसो महौ अस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]

त्वमध्वर्युरुत होतासि पूर्यः प्रशास्ता पोता जनुषा पुरोहितः ।
विश्वा विद्रां आविज्या धीर पुण्यस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ६
यो विश्वतः सुप्रतीकः सदङ्कुसि दूरे चित सन्तळिविवाति रोचसे ।
रात्र्याश्चिदन्धो अति देव पश्यस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ७
पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथो ऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दूढाः ।
तदा जानीतोत पुण्यता वचो अग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ८
वधैर्दुःशंसा अप दूढ्यो जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चिदुत्रिणः ।
अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ९
यदयुक्था अरुणा रोहिता रथे वार्तजूता वृषभस्येव ते रवः ।
आदिन्वासि वनिनो धूमकेतुना अग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव १० [३१](१०५०)

अधं स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत् ते यवसावो व्यस्थिरन् ।	
सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	११
अयं मित्रस्य वरुणस्य धार्यसे ऽवयातां मरुतां हेळो अद्भुतः ।	
मूळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१२
देवो देवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।	
शर्मन्त्याम तव सप्रथस्तमे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१३
तत् ते भद्रं यत् समिन्द्रः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृळ्यत्तमः ।	
दधासि रत्नं द्रविणं च दाशुषे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१४
यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।	
यं भद्रेण शर्वसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम	१५
स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्रा नस्माकमायुः प्र तिरेह देव ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१६ [३२] (१०५६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३२]

(९५)

११ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, औषसोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।	
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः	१
दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भं मर्तन्दासो युवतयो विभृत्रम् ।	
तिग्मानीकं स्वयंशंसं जनेषु विरोचमानं परि धी नयन्ति	२
त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं विव्येकमप्सु	
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवाना मृतून् प्रशासद् वि दधावनुष्टु	३
क इमं वो निण्यमा चिकेत वत्सो मातुर्जनयत स्वधाभिः ।	
बह्वीनां गर्भो अपसामुपस्था न्महान् कविर्निश्चरति स्वधावान्	४
आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु जिह्मानामूर्ध्वः स्वयंशा उपस्थे ।	
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात् प्रतीची सिंहं प्रति जोषयेते	५ [१]
उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाश्वा उप तस्थुरेवैः ।	
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवा अन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः	६ (१०६२)

उद् यंयमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम कृञ्जन् ।	
उच्छृक्कमत्कमजते सिमस्मा—त्रवा मातृभ्यो वसना जहाति	७
त्वेपं रूपं कृणुत उत्तरं यत् संपृश्चानः सद्ने गोभिर्द्भिः ।	
कविर्बुध्नं परि मर्भुज्यते धीः सा देवताता समितिर्बभूव	८
उरु ते जयः पर्येति बुध्नं विरोचमानं महिषस्य धाम ।	
विश्वेभिरग्रे स्वयंशोभिरिन्द्रो ऽदधेभिः प्रायुभिः पाह्यस्मान्	९
धन्वन्त्स्रोतः कृणुते गातुमूर्मिं शुक्रैरूर्मिभिर्भि नक्षति क्षाम् ।	
विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते ऽन्तर्नवासु चरति प्रसूषु	१०
एवा नो अग्रे समिधा वृधानो रेवत् पावक श्रवसे वि भाहि ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	११[२] (१०६७)

(९६)

९. कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, द्रविणोदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

स प्रन्तथा सहसा जायमानः सद्यः काव्यानि बलधत्त विश्वा ।	
आपश्च मित्रं धिषणां च साधन् देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	१
स पूर्वया निविदा कव्यतायो—रिमाः प्रजा अजनयन्मनूनाम् ।	
विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	२
तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरीराहुतमृञ्जसानम् ।	
ऊर्जः पुत्रं भरते सृपदानुं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	३
स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टि—विर्दद् गातुं तर्नयाय स्वावित् ।	
विशां गोपा जनिता रोदस्यो—देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	४
नक्तोषासा वर्णमामेभ्यनि धापयेते शिशुमेकं समीची ।	
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ।	५ [३]
शयो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।	
अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	६
नू च पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम् ।	
सुतश्च गोपां भवतश्च भूरे—देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	७
द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्र यंसत् ।	
द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते दीर्घमायुः	८ (१०७५)

एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत् पावक श्रवसे वि भाहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१ [४] (१०७६)

(९७)

८ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, शुचिरग्निर्वा । गायत्री ।

अप नः शोशुचदुधम् मग्ने शुशुग्ध्या रयिम् । अप नः शोशुचदुधम् १
सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे । अप नः शोशुचदुधम् २
प्र यद् भर्त्विष्ट एषां प्रास्माकांसश्च सूरयः । अप नः शोशुचदुधम् ३
प्र यत् ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयम् । अप नः शोशुचदुधम् ४
प्र यदग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः शोशुचदुधम् ५
त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि । अप नः शोशुचदुधम् ६
द्विषो नो विश्वतोमुखा ति नावेव पारय । अप नः शोशुचदुधम् ७
स नः सिन्धुमिव नावया ति पर्षा स्वस्तये । अप नः शोशुचदुधम् ८

[५] (१०८४)

(९८)

३ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामग्निश्रीः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण १
पृष्टो द्विवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् २
वैश्वानर तव तत् सत्यम् स्त्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३

[६] (१०८७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातवेदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

जातवेदसे सुनवाम सोम मरातीयतो नि दहाति वेदः ।
स नः पर्षवति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितान्यग्निः

१ [७] (१०८८)

(१००)

१९. वाषागिराः ऋज्राश्वाऽम्बरीष-सहदेव-भयमान-सुराधसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- स यो वृषा वृष्ण्येभिः समोका महो विवः पृथिव्याश्च सम्राट् ।
सतीनसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १
 यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरेभरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
 वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवैर्मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती २
 विवो न यस्य रेतसो दुर्घानाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
 तरह्वेषाः सासहिः पौंस्थेभिर्मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ३
 सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूद् वृषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
 ऋग्मिभिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ४
 स सूनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋग्वा नृषाह्ये सासह्ये अमित्रान् ।
 सनीळेभिः शवस्यानि तूर्वन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ५ [८]
- स मंन्युमीः समर्दनस्य कर्ता ऽस्माकैभिर्नुभिः सूर्यं सनत् ।
 अस्मिन्नहन्तस्त्पतिः पुरुहूतो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ६
 तमृतयो रणयञ्छूरसातौ तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्राम् ।
 स विश्वस्य कुरुणस्येश एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ७
 तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय ।
 सो अन्धे चित् तमसि ज्योतिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ८
 स सव्येन यमति वार्धतश्चित् स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
 स कीरिणा चित् सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ९
 स ग्रामेभिः सनिता स रथेभिर्विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्नृथ ।
 स पौंस्थेभिरभिभूरशस्तीर्मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १० [९]
- स जामिभिर्यत् समजाति मीळे ऽजामिभिर्वा पुरुहूत एवैः ।
 अणां तोकस्य तनयस्य जेघे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ११
 स वज्रभृद् वस्युहा भीम उग्रः सहस्रचिताः शतनीथ ऋग्वा ।
 वज्रीषो न शवसा पाञ्चजन्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत् स्वर्षा द्विवो न त्वेषो रवथः शिमीवान् ।
 तं संचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १३
 यस्याजस्रं शर्वसा मानमुक्थं परिभुजद् रोदसी विश्वतः सीम् ।
 स परिषत् कर्तुभिर्मन्दसानो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १४
 न यस्य देवा देवता न मर्ता आपश्चन शर्वसो अन्तमापुः ।
 स प्ररिक्वा त्वक्षसा क्षमो विवश्वं मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १५ [१०]

रोहिच्छयावा सुमर्दंशुर्लालामीर्द्युक्षा राय ऋज्राश्वस्य ।
 वृषण्वन्तं बिभ्रती धूषं रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विश्व १६
 एतत् त्यत् त इन्द्र वृष्ण उक्थं वार्षागिरा अभि गृणन्ति राधः ।
 ऋज्राश्वः प्रष्टिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः १७
 दस्युञ्छिभ्यँश्च पुरुहूत एवैर्हत्वा पृथिव्यां शर्वा नि बर्हीत ।
 सनत् क्षेत्रं सखिभिः श्वित्येभिः सनत् सूर्यं सनदपः सुवज्रः १८
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः (१ गर्भस्त्राविण्युपनिषद्) । जगती; ८-११ त्रिष्टुप् ।

प्र मन्दिने पितुमर्द्वता वचो यः कृष्णगर्भा निरहं द्युजिष्वना ।
 अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे १
 यो व्यसं जाहृषाणेन मन्युना यः शम्बरं यो अहन् पिप्रुमव्रतम् ।
 इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणङ् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे २
 यस्य द्यावापृथिवी पौर्यं महद् यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ।
 यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सश्रुति व्रतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणिकर्मणि स्थिरः ।
 वीळोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ४
 यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् ।
 इन्द्रो यो दस्यूरधरं अवातिरन् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ५ (१११२)

यः शूरेभिर्हव्यो यश्च भीरुभिर्—यो धावद्भिर्हूयते यश्च जिग्युभिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभि संधु—मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे

६ [१२]

रुद्राणामेति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु जयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे

७

यद् वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद् वावमे वृजने मादयासे ।
अत आ याह्यध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चक्रमा सत्यराधः
त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चक्रमा ब्रह्मवाहः ।
अर्धा नियुत्वः सगणो मरुद्भि रस्मिन् युजे बर्हिषि मादयस्व
मादयस्व हरिभिर्ये त इन्द्र वि प्यस्व शिषे वि सृजस्व धेने ।

८

९

आ त्वा सुशिप्र हरयो वहन्तू शन् हव्यानि प्रति नो जुषस्व
मरुत्स्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१०

११ [१३] (१११८)

(१०२)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगतीः ११ मिष्टुप् ।

इमां ते धियं प्र भरे महो मही—मस्य स्तोत्रे धिषणा यत् त आनजे ।
तमुत्सवे च प्रसवे च सासहि—मिन्द्रं वेवासः शर्वसामवृज्जनु

१

अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शतं वपुः ।
अस्मे सूर्याचिन्द्रमसमिचक्षे अन्द्रे कर्मिन्द्र चरतो विततुरम्

२

तं स्मा रथं मघवन् प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदां संगमे ।
आजा न इन्द्र मनसा पुरुष्टुत त्वायद्भ्यो मघवच्छर्मं यच्छ नः

३

वयं जयेम त्वया युजा वृत्—मस्माकमंशमुदवा भरेभरे ।
अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन् वृष्ण्या रुज

४

नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तृरवसा विपन्यवः ।
अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निभृतं मनस्त्व

५

[१४]

गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मच्छतमूर्तिः खजंकरः ।
अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसा—था जना वि ह्वयन्ते सिषासवः

६

(११२४)

उत् तं ज्ञातान्मघवन्नुच्च भूर्यस उत सहस्राद् रिरिचे कृष्टिषु श्रवः ।	
अमात्रं त्वा धिषणा तित्विषे म—ह्यधा वृत्राणि जिघ्रसे पुरंदर	७
त्रिविष्टिधातुं प्रतिमानमोजस—स्तिष्ठो भूमीर्नृपते त्रीणि रोचना ।	
अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथा—शत्रुरिन्द्र जनुषा सनादसि	८
त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः ।	
सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्भिदु—मिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः	९
त्वं जिगेथ न धनां रुरोधिता—भेषाजा मघवन् महत्सु च ।	
त्वामुग्रमवसे सं शिशीम—स्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय	१०
विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अ—स्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	११[१५](११२९)

(१०३)

८ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तत् तं इन्द्रियं परमं पराचै—रधारयन्त कवयः पुरेदम् ।	
क्षमेदमन्यद् विव्य—न्यदस्य समी पृच्यते समनेव केतुः	१
स धारयत् पृथिवीं पप्रथच्च वज्रेण हत्वा निरपः संसर्ज ।	
अहन्नहिमभिनद्रौहिणं व्यहन् व्यसं मघवा शचीभिः	२
स जातूर्भर्मा श्रद्धधान ओजः पुरो विभिन्द्रन्नचरद् वि दासीः ।	
विद्वान् वज्रिन् दस्यवे हेतिमस्या—ऽऽर्यं सहो वर्धया द्युध्ममिन्द्र	३
तदूचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम बिभ्रत् ।	
उपप्रयन् दस्युहत्याय वज्री यद्ध सूनुः श्रवसे नाम कुधे	४
तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं श्रदिन्द्रस्य धत्तन वीर्यीय ।	
स गा अविन्दुत् सो अविन्दुदश्वान् त्स ओषधीः सो अपः स वनानि	५ [१६]
भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमम् ।	
य आहत्या परिपन्थीव शूरो ऽर्यज्वनो विभजन्नेति वेदः	६
तदिन्द्र प्रेवं वीर्यं चकर्थ यत् ससन्तं वज्रेणाबोधयोऽहिम् ।	
अनु त्वा पत्नीर्हृषितं वयश्च विश्वे देवासो अमवृन्ननु त्वा	७
शुष्णं पिभुं कुर्यधं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	८[१७](११३७)

(१०४)

९ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

येनिष्ट इन्द्र निपदे अकारि तमा नि पीद स्वानो नार्वा ।
 विमुच्या वयोऽवसायाश्वान् द्रोषा वस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे १
 ओ त्ये नर इन्द्रमूतये गुनू चित् तान् तस्यो अध्वनो जगम्यात् ।
 देवासो मन्युं दासस्य श्रमन् ते न आ वक्षन् त्सुविताय वर्णम् २
 अव त्मना भरते केतवित् अव त्मना भरते फेनमुदन् ।
 क्षीरिणं स्नातः कुर्यवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः ३
 युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्टि शूरः ।
 अञ्जसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिन्वाना उदभिर्भरन्ते ४
 प्रति यत् स्या नीथार्दशि दस्यो रोको नाच्छा सदनं जानती गात् ।
 अर्धं स्मा नो मघवञ्चकृतादिन्मा नो मघेव निष्पपी परा दाः ५ [१८]

स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्सव नागास्त्व आ भज जीवशंसे ।
 मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत् इन्द्रियाय ६
 अधा मन्ये श्रुतं ते अस्मा अधायि वृषां चोदस्व महते धनाय ।
 मा नो अकृते पुरुहूत योना विन्द्र क्षुध्यद्भ्यो वयं आसुतिं दाः ७
 मा नो वधीरिन्द्र मा परा दा मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।
 आण्डा मा नो मघवञ्छक्र निर्मेन्मा नः पात्रा भेत सहजानुषाणि ८
 अर्वाडेहि सोमकामं त्वाहु रयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।
 उरुव्यचा जठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि ह्वयमानः ९ [१९] (११४६)

(१०५)

१९ त्रित आप्तयः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विश्वे देवाः । पंक्तिः;

८ यवमध्या महाबृहती । १९ त्रिष्टुप् ।

चन्द्रमा अप्सवन्तरा सुपर्णो धावते विवि ।
 न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी १
 अर्धमिद् वा उ अर्थिन आ जाया युवते पतिम् ।
 तुञ्जाते वृष्ण्यं पर्यः परिदाय रसं दुहे वित्तं मे अस्य रोदसी २ (११४८)

मो षु देवा अदः स्वर्गं—रवं पादि दिवस्परि ।		
मा सोम्यस्य शंभुवः शूने भूम कदा चन	वित्तं मे अस्य रोदसी	३
यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद् दूतो वि वोचति ।		
क्व क्रतुं पूर्वं गतं कस्तद् बिभर्ति नूतनो	वित्तं मे अस्य रोदसी	४
अमी ये देवाः स्थनं त्रिष्वारोचने दिवः ।		
कद् व क्रतुं कदनूतं कं प्रना व आहुति—वित्तं मे अस्य रोदसी		५[२०]
कद् व क्रतस्य धर्णसि कद् वरुणस्य चक्षणम् ।		
कर्द्व्यणो महस्पथा—तिं क्रामेम दूढ्यो	वित्तं मे अस्य रोदसी	६
अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित् ।		
तं मा व्यन्त्याध्वो—वृको न तूष्णजं मृगं	वित्तं मे अस्य रोदसी	७
सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।		
मूषो न शिशा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो	वित्तं मे अस्य रोदसी	८
अमी ये सप्त रश्मय—स्तत्रा मे नाभिरातता ।		
त्रितस्तद् वेवाप्त्यः स जामित्वार्यं रेभति	वित्तं मे अस्य रोदसी	९
अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महो दिवः ।		
देवत्रा नु प्रवाच्यं सधीचीना नि वावृतु—वित्तं मे अस्य रोदसी		१०[२१]
सुपर्णा एत आसते मध्यं आरोधने दिवः ।		
ते संधन्ति पथो वृकं तरन्तं यद्धतीरपो	वित्तं मे अस्य रोदसी	११
नव्यं तदुक्थ्यं हितं देवासः सुप्रवाचनम् ।		
क्रतमर्धन्ति सिन्धवः सत्यं तातान् सूर्यो	वित्तं मे अस्य रोदसी	१२
अग्ने तव त्यदुक्थ्यं देवेष्वस्त्याप्यम् ।		
स नः सतो मनुष्वदा देवान् यक्षि विदुष्टरो	वित्तं मे अस्य रोदसी	१३
सतो होता मनुष्वदा देवाँ अच्छा विदुष्टरः ।		
अग्निर्हव्या सुषुदति देवो देवेषु मेधिरो	वित्तं मे अस्य रोदसी	१४
ब्रह्मा कृणोति वरुणो गातुविद्वं तर्मीमहे ।		
व्यूणीति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं	वित्तं मे अस्य रोदसी	१५[२२]
असौ यः पन्था आकृत्यो विवि प्रवाच्यं कृतः ।		
न स देवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ	वित्तं मे अस्य रोदसी	१६ (११६२)

त्रितः कूपेऽवहितो देवान् हवत ऊतये ।

तच्छ्रुत्वा बृहस्पतिः कृण्वन्नहरणादुरु वित्तं मे अस्य रोदसी १७

अरुणो मां सकृद् वृकः पथा यन्तं वृदर्श हि ।

उज्जिहीते निचाय्या तष्टेव पृष्ट्यामयी वित्तं मे अस्य रोदसी १८

एनाङ्गूषेण वयमिन्द्रवन्तो ऽभि प्याम वृजने सर्ववीराः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३] (११६५)

(१०६) [षोडशोऽनुवाकः ॥१६॥ सू० १०६-११५]

७ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । जगती; ७ त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमूतये मारुतं शर्धं अदितिं हवामहे ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन १

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतूयेषु शंभुवः ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन २

अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे क्रतावृधा ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ३

नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं सुस्रैरीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ४

बृहस्पते सवृमिन्नः सुगं कृधि शं योर्यत् ते मनुहिन्तं तदीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपातिं काटे निबाह्ल कर्षिर्हृदूतये ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४] (११७२)

(१०७)

३ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुन्न—मादित्यासो भवता मृळयन्तः ।

आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृथा—वृंहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् १ (११७३)

उप नो देवा अवसा गम—न्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तूयमानाः ।	
इन्द्र इन्द्रियैर्मरुतो मरुद्भि—रावित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत्	२
तन्न इन्द्रस्तद् वरुणस्तदग्नि—स्तदयमा तत् सविता चनो धात् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	३ [२५] (११७५)

(१०८)

१३ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । विष्टुप् ।

य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वा—मभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।	
तेना यातं सरथं तस्थिवांसा—था सोमस्य पिबतं सुतस्य	१
यावद्विदं भुवनं विश्वम—स्त्युरुव्यचा वरिमता गभीरम् ।	
तावाँ अयं पातवे सोमो अ—स्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्याम्	२
चक्राथे हि सध्यङ्गाम् भद्रं संधीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।	
ताविन्द्राग्नी सध्यञ्चा निषद्या वृष्णाः सोमस्य वृष्णा वृषेथाम्	३
समिद्वेष्वग्निष्वानजाना यतसुंचा बर्हिर् तिस्तिराणा ।	
तीवैः सोमैः परिषिक्तेभिरवाँ—गेन्द्राग्नी सौमनसाय यातम्	४
यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।	
या वाँ प्रत्नानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य	५ [२६]
यदब्रवं प्रथमं वाँ वृणानोऽ—ऽयं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।	
तां सत्यां श्रद्धामभ्या हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य	६
यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुराणे यद् ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।	
अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य	७
यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद् द्रुह्युष्वनुषु पूरुषु स्थः ।	
अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य	८
यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।	
अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य	९
यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः ।	
अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य	१० (११८५)

यदिन्द्राग्नी विबि षो यत् पृथिव्यां यत् पर्वतिष्वोषधीष्वप्सु । अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य	११
यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य मध्ये विवः स्वधया मादयेथे । अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य	१२
एवेन्द्राग्नी पपिवांसा सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१३ [२७] (११८८)

(१०९)

८ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

वि ह्यस्य मनसा वस्य इच्छन्दिन्द्राग्नी जास उत वा सजातान् । नान्या युवत् प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धिर्यं वाजयन्तीमतक्षम्	१
अश्वं हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुरुत वा या स्यालात् । अथा सोमस्य प्रयती युवभ्या—मिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम्	२
मा च्छेन्न रश्मीरिति नाधमानाः पितृणां शक्तीरनुयच्छमानाः । इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता ह्यद्रीं धिषणाया उपस्थे	३
युवाभ्यां देवी धिषणा मवाये—न्द्राग्नी सोममुशती सुनोति । तावश्विना भद्रहस्ता सुपाणी आ धावतं मधुना पृङ्गमप्सु	४
युवामिन्द्राग्नी वसुनो विभागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहत्ये । तावासद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन् प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य	५ [२८]
प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे विवश्वं । प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्युन्या	६
आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्माँ इन्द्राग्नी अबतं शचीभिः । इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आसन्	७
पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता—स्माँ इन्द्राग्नी अबतं भरेषु । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	८ [२९] (११९९)

(११०)

९ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, ९ त्रिष्टुप् ।

तत् मे अपस्तदु तायते पुनः स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्वदेव्यः स्वाहाकृतस्य समु तृष्णुत ऋभवः १
 आभोगयं प्र यविच्छन्त ऐतनापाकाः प्राञ्चो मम के चिवापयः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भूमना गच्छत सवितुर्वाशुषो गृहम् २
 तत् सविता वोऽमृतत्वमासुव दगोह्यं यच्छ्रव्यन्त ऐतन ।
 त्यं चिच्चमसमसुरस्य भक्षणमेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
 विद्धी शमीं तरणित्वेन बाघतो मर्तासः सन्तो अमृतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ४
 क्षेत्रमिव वि ममुस्तेर्जनैः एकं पात्रमृभवो जेहमानम् ।
 उपस्तुता उपमं नार्धमाना अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः सुचेव धृतं जुह्वाम विघ्नान् ।
 तरणित्वा ये पितुरस्य सश्चिर ऋभवो वार्जमरुहन् द्विवो रजः ६
 ऋभुर्न इन्द्रः शर्वसा नवीया नृभुवर्जेभिर्वसुभिर्वसुर्वदिः ।
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रियेऽं ऽभि तिष्ठेम पृत्सुतीरसुन्वताम् ७
 निश्चर्मण ऋभवो गार्मपिंशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।
 सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जित्री युवाना पितराकृणोतन ८
 वार्जेभिर्नो वार्जसातावविद्धृमुमाँ इन्द्र चित्रमा दर्षि राधः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [३१] (१२०५)

(१११)

५ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५ त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवुतं विघ्नानार्पसस्तक्षन् हरी इन्द्रवाहा वृषण्वसू ।
 तक्षन् पितृभ्यामृभवो युवद् वयस्तक्षन् वत्सार्य मातरं सचाभुर्वम् १
 आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्वयः कृत्वे वृक्षाय सुप्रजावतीमिषम् ।
 यथा क्षयाम् सर्ववीरया विशा तन्नः शर्षाय धासथा स्विन्द्रियम् २ (१२०७)

आ तक्षत सातिमस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्धते नरः ।	
सातिं नो जैत्रीं सं महेत विश्वहा जामिमर्जामि पृतनासु सुक्षणिम्	३
ऋभुक्षणमिन्द्रमा हुव ऊतय ऋभून् वाजान् मरुतः सोमपीतये ।	
उभा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिषे	४
ऋभुभराय सं शिशातु सातिं संमर्यजिद्व्राजो अस्माँ अविदुः ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	५ [३२] (१२१०)

(११२)

२५ कुत्स आङ्गिरसः । १ (आद्यपादस्य) द्यावापृथिव्यौ, १ (द्वितीयपादस्य) अग्निः,
१ (उत्तरार्धस्य) अश्विनौ; २-२५ अश्विनौ । जगती; २४-२५ त्रिष्टुप् ।

ईळे द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये ऽग्निं घर्मं सुरुचं यामन्निष्टये ।	
यामिभरे कारमंशाय जिन्वथ—स्ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	१
युवोर्दानाय सुभरा असश्चतो रथमा तस्थुर्वचसं न मन्तवे ।	
यामिर्धियोऽवथः कर्मन्निष्टये ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	२
युवं तासां दिव्यस्य प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्जमा ।	
यामिर्धेनुमस्वँ पिन्वथो नरा ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	३
यामिः परिज्मा तनयस्य मज्जमा द्विमाता तूषु तरणिर्विभूषति ।	
यामिन्नितुरभेवद् विचक्षण—स्ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	४
यामी रेभं निवृतं सितमद्भ्य उद वन्दनमैरयतं स्वर्हृशे ।	
यामिः कण्वं प्र सिषासन्तमावतं ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	५ [३३]

यामिरन्तकं जसमानमारणे भुज्युं यामिरव्यथिभिर्जिजिन्वथुः ।	
यामिः कर्कन्धुं वृष्यं च जिन्वथ—स्ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	६
यामिः शुचन्ति धनसां सुषंसदं ततं घर्ममोम्यावन्तमत्रये ।	
यामिः पृथिगुं पुरुकुत्समावतं ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	७
यामिः शचीभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षंस एतवे कृथः ।	
यामिर्बर्तिकां यसिताममुञ्चतं ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	८
यामिः सिन्धुं मधुमन्तमसश्चतं वसिष्ठं यामिरजरावजिन्वतम् ।	
यामिः कुत्सं भुतर्यं नयमावतं ताभिर्हृषु ऊतिभिरश्विना गतम्	९ (१२१५)

यामिर्विपलां धनसामथर्व्यं सहस्रमीह आजावजिन्वतम् ।
यामिर्वशमश्वं प्रेणिमावतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १० [३४]

यामिः सुदानू औशिजाय वणिजे वीर्यश्रवसे मधु कोशो अक्षरत् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं यामिरावतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् ११

यामीं रसां क्षोदसोद्गः पिपिन्वथुं रनश्वं यामी रथमावतं जिषे ।
यामिच्छिशोक उस्त्रिया उदाजतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १२

यामिः सूर्यं परियाथः परावर्ति मन्धातारं क्षेत्रपत्येष्वावतम् ।
यामिर्विप्रं प्र भरद्वाजमावतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १३

यामिर्महामतिश्चिग्वं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरहत्य आवतम् ।
यामिः पूर्वमेव त्रसदस्युमावतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १४

यामिर्विभ्रं विपिपानमुपस्तुतं कलिं यामिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
यामिर्व्यश्वमुत पृथिमावतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १५ [३५]

यामिर्नरा ज्ञयवे यामिरत्रये यामिः पुरा मनवे गातुमीषथुः ।
यामिः शारीराजतं स्युमरश्मये तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १६

यामिः पठर्वा जठरस्य मज्मनाग्निर्नादीदेचित इन्द्रो अज्मन्ना ।
यामिः शर्यातमवथो महाधने तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १७

यामिरङ्गिरो मनसा निरण्यथो ऽग्रं गच्छथो विबरे गोअर्णसः ।
यामिर्मनुं शूरमिषा समावतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १८

यामिः पत्नीर्विमदाय न्युहथुं रा घं वा यामिरूणीरशिक्षतम् ।
यामिः सुदासं ऊहथुः सुद्वयं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् १९

यामिः शंताती भवथो द्वाशुषे भुज्यं यामिरवथो यामिरधिगुम् ।
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् २० [३६]

यामिः कुशानुमसने दुवस्यथो जवे यामिर्यूनो अर्वन्तमावतम् ।
मधु प्रियं मरथो यत् सरङ्भ्यस्तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् २१

यामिर्नरं गोषुयुधं नृषाह्ये क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
यामी रथो अवथो यामिरवतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् २२

यामिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतुं प्र तुर्वीतिं प्र च वृभीतिमावतम् ।
यामिर्विशन्तिं पुरुषन्तिमावतं तामिरु पु ऊतिभिरश्विना गतम् २३ (१२३३)

अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।
अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वा वृधे च नो भवतं वार्जसातौ
द्युभिरकुभिः परि पातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौमगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

२४

२५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२६]

(११३)

२० कुत्स आङ्गिरसः । १ उषाः (उत्तरार्धस्य) रात्रिश्च ; २-२० उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिराणां चित्रः प्रकृतो अजनिष्ट विश्वा ।

यथा प्रसूता सवितुः सवार्य एवा रात्र्युषसे योनिमरैक १

रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा दारैर्गु कृष्णा सदर्नान्यस्याः ।

समानवन्धू अमृतं अनुची द्यावा वर्षा चरत आमिनाने २

समानो अध्वा स्वस्मोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो वेवर्शिष्टे ।

न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे ३

भास्वती नेत्री सूनृतानामचेति चित्रा वि दुरो न आवः ।

प्राप्या जगद्भ्यु नो रायो अख्यदुषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ४

जिह्मश्ये चरितवे मघो न्याभोगय इष्टये राय उ त्वम् ।

दुभ्रं पश्यद्भ्य उर्विया विचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ५ [१]

क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया इष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्यै ।

विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ६

एषा विवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।

विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ ७

परायतीनामन्वेति पार्थ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।

व्युच्छन्ती जीवमुवीरयन्त्युषा मृतं कं चन बोधयन्ती ८

उषो यदग्निं समिधे चकर्थ वि यदावश्वक्षसा सूर्यस्य ।

यन्मानुषान् यक्ष्यमाणौ अजीगस्तद् देवेषु चकृषे भद्रमग्रः ९

कियात्या यत् समया भवति या व्युषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् ।

अनु पूर्वाः कृपते वावज्ञाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरिति १० [२] (१२४५)

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः । अस्माभिर्ह नु प्रतिचक्ष्यामू—दो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान्	११
यावयद् द्वेषा ऋतुपा ऋतेजाः सुम्नावरीं सूनृतां ईरयन्ती । सुमङ्गलीर्विभ्रती देववीति—मिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ	१२
शश्वत् पुरोषा व्युवास देव्य—थो अद्येदं व्यावो मघोनीं । अथो व्युच्छादुत्तरां अनु द्यू—नजरामृतां चरति स्वधाभिः	१३
व्यु—स्त्रिभिर्विव आतास्वद्यौ—दप कृष्णां निर्णिजं देव्यावः । प्रबोधयन्त्यरुणेभिरश्वै—रोषा याति सुयुजा रथेन	१४
आवहन्ती पोष्या वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना । ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्यश्वैत्	१५ [३]
उदीर्ध्वं जीवो असुर्न आगा—दप प्रागात् तम आ ज्योतिरेति । आरैक् पन्थां यातवे सूर्याया—गन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः	१६
स्यमना वाच उदियति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः । अद्या तदुच्छ गृणते मघो—न्यस्मे आयुर्नि दिदीहि प्रजावत्	१७
या गोमर्तरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय । वायोर्निव सूनृतानामुवुर्के ता अश्वदा अश्ववत् सोमसुत्वा	१८
माता देवानामदितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्बुहती वि भाहि । प्रशस्तिकृद् ब्रह्मणे नो व्यु—च्छा नो जने जनय विश्ववारे	१९
यच्चित्रमप्र उषसो वहन्ती जानाय शशमानाय भद्रम् । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	२० [४] (१२५५)

(११४)

११ कुत्स आङ्गिरसः । रुद्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरामहे मतीः । यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम्	१
मृळा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते । यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तदश्याम् तव रुद्र प्रणीतिषु	२ (१२५७)

अश्यामं ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढुः ।	
सुम्नायन्निदं विशो अस्माकमा चरा—रिष्टवीरा जुह्वाम ते हविः	३
त्वेपं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वहुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।	
आरे अस्मद् देव्यं हेळो अस्यतु सुमतिमिदं वयमस्या वृणीमहे	४
विबो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेपं रूपं नमसा नि ह्वयामहे ।	
हस्ते बिभ्रद् भेषजा वार्याणि शर्म वर्मं च्छर्दिस्मभ्यं यंसत	५ [५]
इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।	
रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं त्वमे तोकाय तनयाय मृळ	६
मा नो महान्तमुत मा नो अभ्रकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।	
मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः	७
मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।	
वीरान् मा नो रुद्र भामितो वधी—हविष्मन्तः सवृमित त्वा हवामहे	८
उप ते स्तोमान् पशुषा इवाकरं रास्वा पितर्मरुतां सुभ्रमस्मे ।	
भद्रा हि ते सुमतिर्मृळयत्तमा—था वयमव इत ते वृणीमहे	९
आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुभ्रमस्मे ते अस्तु ।	
मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवा—धा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः	१०
अवोचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो मरुत्वान् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	११ [६] (१२६६)

(११५)

६ कुत्स आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।	
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्यं आत्मा जगत्स्तस्थुषश्च	१
सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।	
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम्	२
भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यासः ।	
नमस्यन्तो विव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः	३ (१२६९)

तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्महत्त्वं मध्या कर्तॄर्विततं सं जभार ।
 यवेदयुक्त हरितः सधस्था—दादात्री वासस्तनुते सिमस्मै ४
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद् रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्वरितः सं भ्ररन्ति ५
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरंवद्यात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ६ [७] (१२७२)

(११६) [समदशोऽनुवाकः ॥१७॥ सू० ११६-१२०]

२५ कक्षावान् दधतमस औशिजः । अधिनो । त्रिष्टुप् ।

नासत्याभ्यां बर्हिर्वि प्र वृञ्जे स्तोमो इयम्यभ्रियेव वातः ।
 यावभगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्यूहतू रथेन १
 वीळुपमभिराशुहेमभिर्वा देवानां वा जूतिभिः शाशदाना ।
 तद् रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय २
 तुग्रो ह भुज्युमश्विनोदमेघे रयिं न कश्चिन्ममृवाँ अवाहाः ।
 तमूहथुनोभिरात्मन्वतीभि—रन्तरिक्षप्रुद्गिरपोदकाभिः ३
 तिस्रः क्षपश्चिरहातिवज्रि—नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः ।
 समुद्रस्य धन्वन्नाद्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपद्भिः षष्ठ्यैः ४
 अनारम्भणे तद्वीरयेथा मनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।
 यदश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसम् ५ [८]
 यमश्विना वृद्धुः श्वेतमश्व—मघाश्वाय शश्वदित् स्वस्ति ।
 तद् वां व्रात्रं महि कीर्तेन्यं भूत् पैद्वो वाजी सकृमिद्धव्यो अर्यः ६
 युवं नरा स्तुवते पञ्जियाय कक्षीवते अरदत्तं पुरंधिम ।
 कारोतराच्छपादश्वस्य वृष्णाः शतं कुम्भाँ असिञ्चतं सुरायाः ७
 हिमेनाग्निं घंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम् ।
 ऋबीसे अत्रिमश्विनावनीत मुन्निन्यथुः सर्वगणं स्वस्ति ८
 परावतं नासत्यानुदेथा मुच्चाबुधं चक्रथुर्जिह्ववारम् ।
 क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय तृष्यते गोतमस्य ९ (१२८१)

जुजुरुषो नासत्योत वधिं प्रामुञ्चतं द्वापिमिव च्यवानात् । प्रार्तिरतं जहितस्यार्युर्वस्त्रा दित् पतिमकृणुतं कनीनाम्	१० [९]
तद् वां नरा शंस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वरूथम् । यद् विद्वांसा निधिमिवापगूह्णमुद् दर्शितादुपथुर्वन्दनाय	११
तद् वां नरा सनये दंस उग्रमाविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिम् । वृध्यद् ह यन्मध्वाथर्वणो वा मश्वस्य शीर्ष्णा प्र यदीमुवाच	१२
अजोहवीन्नासत्या करा वां महे यामन् पुरुभुजा पुरंधिः । श्रुतं तच्छासुरिव वधिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तम्	१३
आस्यो वृकस्य वर्तिकामभीकै युवं नरा नासत्यामुमुक्तम् । उतो कवि पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षं	१४
चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पूर्णमाजा खेलस्य परितक्म्यायाम् । सद्यो जङ्गामार्यसीं विस्पलायि धने हिते सतवे प्रत्यधत्तम्	१५ [१०]
शतं मेषान् वृक्ये चक्षुदानमृज्जाश्वं तं पितान्धं चकार । तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दक्षा भिषजावनर्वन्	१६
आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य कार्ष्मेवातिष्ठदर्वता जयन्ती । विश्वे देवा अन्वमन्यन्त वृद्धिः समु श्रिया नासत्या सचेथे	१७
यदयातं दिवोदासाय वर्ति भर्गद्वाजायाश्विना हयन्ता । रेवदुवाह सन्नो रथो वां वृषभश्च शिशुमारश्च युक्ता	१८
रयि सुक्षत्रं स्वपत्यमारुः सुवीर्यं नासत्या वहन्ता । आ जह्वावीं समनसोप वाजे खिरह्वो भागं दधतीमयातम्	१९
परिविष्टं जाह्रुषं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः । विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतां अजरयू अयातम्	२० [११]
एकस्या वस्तोरावतं रणाय वशमश्विना सनये सहस्रा । निरहतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुश्रवसो वृषणावरातीः	२१
शरस्य चिदार्चत्कस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रथुः पातवे वाः । शयवे चिन्नासत्या शचीभिर्जसुरये स्तर्यं पिप्यथुर्गाम्	२२
अवस्यते स्तुवते कृष्णिणाय ऋजूयते नासत्या शचीभिः । पुङ्गुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय	२३ (१२९५)

दश रात्रीरश्विना नव द्यू नवनन्दं श्रथितमप्स्व॑न्तः ।

विप्रुतं रेभमुदनि प्रवृक्तं मुन्निन्यथुः सोममिव सुवेण २४

प्र वां दंसांस्यश्विनाववोच मस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।

उत पश्यन्नश्रुवन् क्रीर्धमायु रस्तमिवेज्रिमाणं जगम्याम् २५ [१२] (१२९७)

(११७)

२५ कक्षीवान् दैर्घतमस् औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

मध्वः सोमस्याश्विना मदीय प्रतो होता विवासते वाम ।

बर्हिष्मती रातिर्विश्रिता गी-रिषा यातं नासत्योप वाजैः १

यो वामश्विना मनसो जवीयान् रथः स्वश्वो विश आजिगाति ।

येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातम् २

ऋषिं नरावहंसः पाञ्चजन्य मूवीसादत्रिं मुञ्चथो गणेन ।

मिनन्ता दस्योरशिवस्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता ३

अश्वं न गूळ्मश्विना दुरेवै-ऋषिं नरा वृषणा रेभमप्सु ।

सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसांभि-न वां जूर्यन्ति पूव्या कृतानि ४

सुषुप्वांसं न निर्कृतेरुपस्थे सूर्यं न दंसा तमसि क्षियन्तम् ।

शुभे रुक्मं न दर्शतं निखातं मुदूपथुरश्विना वन्दनाय ५ [१३]

तद् वां नरा शंस्यं पञ्जियेण कक्षीवता नासत्या परिज्मन् ।

शफादश्वस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भां असिञ्चतं मधूनाम् ६

युवं नरा स्तुवते कृष्णिषाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय ।

घोषायै चित् पितृषदे दुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदत्तम् ७

युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं वा यन्नार्षदाय श्रवो अध्यर्धत्तम् ८

पुरु वपीस्यश्विना दर्धाना नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।

सहस्रसां वाजिनमप्रतीत महिहर्न श्रवस्यं तर्तुत्रम् ९

एतानि वां श्रवस्या सुदान् ब्रह्माङ्गुयं सवर्नं रोदस्योः ।

यद् वां पञ्चासो अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजम् १० [१४] (१३०७)

सू० नोर्मर्निनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
 अगस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विरपलां नासत्यारिणीतम् ११
 कुह यान्तां सुष्टुतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुत्रा ।
 हिरण्यस्येव कलशं निखातं मुद्रूपथुर्दशमे अश्विनाहन १२
 युवं चयवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
 युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत १३
 युवं तुगाय पूर्यैभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।
 युवं भुज्युमर्णो निः समुद्राद् विभिरुहथुर्ऋभिरश्वैः १४
 अजोहवीदश्विना तौद्यो वां प्रोह्लः समुद्रमव्यथिर्जगन्वान् ।
 निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति १५ [१५]

अजोहवीदश्विना वर्तिका वा मास्नो यत सीममुञ्चतं वृकस्य ।
 वि जुषुषां ययथुः सान्वद्रे जातं विष्वाचो अहतं विषेण १६
 शतं मेषान् वृक्ये मामहानं तमः प्रणीतमश्विन पित्रा ।
 आक्षी ऋत्राश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे १७
 शुनमन्धाय भरमह्वयत् सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
 जावः कनीनं इव चक्षवान् ऋत्राश्वः शतमेकं च मेषान् १८
 मही वामुतिरश्विना मयोभूरुत स्रामं धिष्ण्या सं रिणीथः ।
 अथा युवामिदह्वयत् पुरंधि रागच्छतं सीं वृषणाववोभिः १९
 अधेनुं दक्षा स्तर्यं विषक्ता मपिन्वतं शयवे अश्विना गाम् ।
 युवं शचीभिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषाम् २० [१६]

यवं वृकेणाश्विना वपन्ते धुहन्ता मनुषाय दक्षा ।
 अभि दस्युं बकुरेणा धमन्तो रु ज्योतिश्चक्रथुरायीय २१
 आथर्वणायाश्विना दधीचे ऽश्व्यं शिरः प्रत्यैरयतम् ।
 स वां मधु प्र वोचद्वतायन् त्वाहं यद् दक्षावपिक्क्ष्ये वाम् २२
 सदा कवी सुमतिमा चके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।
 अस्मे रयि नासत्या ब्रुहन्तं मपत्यसाचं श्रुत्यै रराथाम् २३
 हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमत्या अदत्तम् ।
 त्रिधा ह श्यावमश्विना विकस्तं मुञ्जीवसं ऐरयतं सुदान् २४ (१३११)

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूव्याण्यायवोऽवोचन् ।
ब्रह्म कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरासो विदथमा वंदेम

२५ [१७] (१३२२)

(११८)

११ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृच्छीकः स्ववौ यात्वर्वाङ् ।

यो मर्त्यस्य मनसो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा वारंरहाः

१

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमर्वाक् ।

पिन्वतं गा जिन्वतमर्धतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे

२

प्रवद्यामना सुवृता रथेन दत्ताविमं गृणुतं श्लोकमद्रेः ।

किमङ्ग वां प्रत्यर्वीति गमिष्ठा—हुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः

३

आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तासं आशवः पतङ्गाः ।

ये अन्तुरो दिव्यासो न गृधा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति

४

आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदन्न जुष्टी नरा दुहिता सूर्यस्य ।

परि वामश्वा वपुषः पतङ्गा वयो वहन्त्वरुषा अभीके

५ [१८]

उद् वन्दनमैरतं वृंसनाभि—रुद्रेभं दत्ता वृषणा शचीभिः ।

निष्टौड्यं पारयथः समुद्रात् पुनश्च्यवानं चक्रथुर्युवानम्

६

युवमन्नयेऽवनीताय तप्त—मूर्जेमोमानमश्विनावधत्तम् ।

युवं कण्वायापिरिप्ताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुदुतिं जुजुषाणा

७

युवं धेनुं शयवे नाधिताया—पिन्वतमश्विना पूव्याय ।

अमुञ्चतं वर्तिकामहंसो निः प्रति जङ्घां विष्पलाया अधत्तम्

८

युवं श्वेतं पेद्व इन्द्रजित—महिहनमश्विनावत्तमश्वम् ।

जोहूत्रमर्यो अभिभूतिमुग्रं सहस्रसां वृषणं वीङ्मन्म

९

ता वां नरा स्वर्वसे सुजाता हवामहे अश्विना नार्धमानाः ।

आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुवितार्य यातम्

१०

आ श्येनस्य जवसा नूतनेना—स्मे यातं नासत्या सजोषाः ।

हवे हि वामश्विना रातहव्यः शश्वत्तुमार्या उषसो व्युष्टौ

११ [१९] (१३३३)

(११९)

१० कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । जगती ।

- आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञिर्यं जीवसे हुवे ।
 सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वंसुं श्रुष्टीवानं वरिवोधामभि प्रयः १
- ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम् न्यधायि शस्मन्त्समयन्त आ दिशः ।
 स्वदामि घर्मं प्रति यन्त्युतय आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहन् २
- सं यन्मिथः पस्पृधानासो अगमन्त शुभे मखा अमिता जायवो रणे ।
 युवोरहं प्रवणे चैकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरम् ३
- युवं भुज्युं भुरमाणं विभिर्गतं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।
 यासिष्टं वर्तिवृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ४
- युवोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शर्धर्यम् ।
 आ वां पतित्वं सख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती ५ [२०]

- युवं रेभं परिपूतेरुण्यथो हिमेन घर्मं परितप्तमत्रये ।
 युवं शयोरवसं पिप्यथुर्गवि प्र दीर्घेण वन्दनस्तार्यायुषा ६
- युवं वन्दनं निरुक्तं जरण्यया रथं न दस्त्रा करणा समिन्वथः ।
 क्षेत्रादा विप्रं जनथो विपन्यया प्र वामत्र विधत्ते वृंसना भुवत् ७
- अगच्छतं कृपमाणं परावर्ति पितुः स्वस्य त्यजसा निबाधितम् ।
 स्वर्वतीरित ऊतीयुवोरहं चित्रा अभीके अभवन्नभिष्टयः ८
- उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारणन्मवे सोमस्यौशिजो हुवन्यति ।
 युवं दधीचो मन आ विवासथो ऽथा शिरः प्रति वामश्व्यं ववत् ९
- युवं पेदवे पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
 शैर्यभिद्युं पृतनासु दुष्टरं चकृत्यमिन्द्रमिव चर्षणीसहम् १० [२१] (१३४३)

(१२०)

१२ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ (१२ दुःस्वप्ननाशनम्) । १ गायत्री,
 २ ककुप, ३ का-विराट्, ४ नष्टरूपी, ५ तनुशिरा, ६ उष्णिक्, ७ विष्टार-बृहती,
 ८ कृतिः, ९ विराट्, १०-१२ गायत्री ।

का राधुद्धोत्राश्विना वां को वां जोषं उभयोः । कथा विधात्यप्रचेताः १ (१३४४)

विद्वांसाविद् दुरः पुच्छे दविद्वानित्थापरो अचेताः । नू चिन्नु मर्ते अक्री २
 ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य । पार्चद् दयमानो युवाकुः ३
 वि पृच्छामि प्राक्याऽ न देवान् वर्षद्भृतस्याद्भुतस्य दसा । पातं च सहस्रो युवं च रभ्यसो नः ४
 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पञ्जियो वाम । प्रैष्युर्न विद्वान् ५ [२२]

श्रुतं गा॒यत्रं तर्क॑वानस्याहं चिद्धि रिरेभा॒श्विना वाम् । आक्षी गु॒भस्पती दन् ६
 युवं ह्यास्तं महो रन् युवं वा यन्निरतंतंसतम् । ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृका॑दद्यायोः ७
 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो धेनवो गुः । स्तनाभुजो अशि॒श्वीः ८
 वृहीयन् मित्रधितये युवाकु राये च नो मिमीतं वाजवत्यै । इषे च नो मिमीतं धेनुमत्यै ९
 अश्विनोरसनं रथं मनश्वं वाजिनीवतोः । तेनाहं भूरि चाकन १०
 अयं समह मा तनू ह्याते जनां अनु । सोमपेयं सुखो रथः ११
 अध स्वप्नस्य निर्विदे ऽभुञ्जतश्च रेवतः । उभा ता बस्त्रि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१२१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥१८॥ सू० १२१-१२६]

१५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । इन्द्रो विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

कवि॒त्था नूः पात्रं॑ देवघ॒तां श्रव॑द् गिरो अङ्गिर॒सां तुर॑ण्यन् ।
 प्र य॒दानङ्गि॑श आ ह॒र्म्यस्यो॑रु क्रै॒सते अध्व॑रे यज॒त्रः १
 स्त॒र्म्भीन्द्र॑ द्यां स ध॒रुणं॑ पुषाय ह॒भुर्वाजा॑य द्रवि॒णं नरो॑ गोः ।
 अनु॑ स्वजां म॒हिषश्च॑क्षत वां मेनामश्व॒स्य परि॑ मातरं गोः २
 नक्ष॒न्द्रव॑मरु॒णीः पू॒र्व्यं राट् तुरो॑ विशामङ्गि॒रसाम॑नु द्यून् ।
 तक्ष॑द् वज्रं नि॒र्युतं॑ तस्तम्भ॒द् द्यां चतु॑ष्पदे न॒र्याय॑ द्विपादे ३
 अस्य॑ मदे स्व॒र्यं दा क्र॑ताया पी॒वृतमु॑स्रियाणा॒मनी॑कम् ।
 यद्धं॑ प्रस॒र्गे त्रि॑कु॒म्भिन॑वर्त दप दुहो मानुषस्य दुरो वः ४
 तुभ्यं॑ पयो यत् पि॒तरा॑वनी॒तां राधेः॑ सुरेतस्तुरणे भुरण्यू ।
 शुचि॑ यत् ते रे॒क्ण आ॑र्यजन्त सब॒र्दुघा॑याः पर्य उ॒स्रिया॑याः ५ [२४]

अध॒ प्र ज॑ज्ञे तुरणिर्ममचु प्र रोच्यस्या उ॒षसो॑ न सूरः ।
 इन्द्र॒र्येमि॑राष्ट स्वेदु॒हव्यैः सु॒वेण॑ सि॒ञ्चञ्ज॑रणाभि धाम ६
 स्वि॒ध्मा यद् व॒नधि॑तिरपस्यात् सूरौ अध्वरे परि रोध॒ना गोः॑ ।
 यद्धं॑ प्रमा॒सि कृ॒त्वाँ अनु॑ द्यून्ननर्विशो प॒श्विषे॑ तुराय ७ (१३६२)

अष्टा महो विव आदो हरी इह द्युम्नासाहमभि योधान उत्सम् ।	
हरिं यत् ते मन्दिनं दुक्षन् वृधे गोरभसमद्रिभिर्वाताप्यम्	८
त्वमायसं प्रति वर्तयो गो विवो अश्मानमुपनीतमृभ्वा ।	
कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्व ञ्छुष्णमननैः परियासिं वृधैः	९
पुरा यत् सूरस्तमसो अपीति स्तमद्रिवः फलिगं हेतिमस्य ।	
शुष्णस्य चित् परिहितं यदोजो विवस्पति सुग्रथितं तदादः	१० [२५]
अनु त्वा मही पार्जसी अचके द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।	
त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिष्वपो वराहुम्	११
त्वमिन्द्र नर्यो याँ अवो नृन् तिष्ठा वार्तस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।	
यं ते काव्य उशना मन्दिनं दाद वृत्रहणं पार्यं ततश्च वज्रम्	१२
त्वं सूर्यो हरितो रामयो नृन् भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।	
प्रास्यं पारं नवति नाव्यानामपि कर्तमवर्तयोऽयज्यून	१३
त्वं नो अस्या इन्द्र बृहणायाः पाहि वज्रिवो दुरितावुभीकै ।	
प्र नो वाजान् रथ्योऽश्वबुध्या निषे यन्धि श्रवसे सूनृतायै	१४
मा सा ते अस्मत् सुमतिर्वि दसद् वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।	
आ नो भज मघवन् गोप्वर्यो मंहिष्ठास्ते सधमादः स्याम	१५. [२६] (१३७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२६]

(१२२)

१५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ५-६ विराड्‌रूपा ।

प्र वः पान्तं रघुमन्यवोऽन्धो यज्ञं रुद्राय मीळुषे भरध्वम् ।	
विवो अस्तोप्यसुरस्य वीरैरिषुध्येव मरुतो रोदस्योः	१
पत्नीव पूर्वहूतिं वावृधया उषासानक्ता पुरुधा विदनि ।	
स्तरीनात्कं द्युतं वसाना सूर्यस्य श्रिया सुदृशी हिरण्यैः	२
ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वाता अपां वृषण्वान् ।	
शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं न स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु वेवाः	३
उत त्या मे यशसा श्वेतनायै व्यन्ता पान्तौशिजो ह्रुवधै ।	
प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातरा रास्पिनस्यायोः	४ (१३७४)

आ वो रुवण्युमौशिजो हुवध्ये घोषेव शंसमर्जुनस्य नंशे ।

प्र वः पूष्णे वृवन आँ अच्छा वोचेय वसुतातिमग्नेः

५ [१]

श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमोत श्रुतं सवने विश्वतः सीम् ।

श्रोतुं नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा सिन्धुरद्भिः

६

स्तुषे सा वाँ वरुण मित्र रातिर्गवाँ शता पृक्षयामेषु पञ्चे ।

श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिं निरुन्धानासो अगमन्

७

अस्य स्तुषे महिमघस्य राधः सचा सनेम नहुषः सुवीराः ।

जनो यः पञ्चेभ्यो वाजिनीवा—नश्वावतो रथिनो मह्यं सूरिः

८

जनो यो मित्रावरुणावभिधु—गपो न वाँ सुनोत्यक्षण्याधुक् ।

स्वयं स यक्ष्मं हृदये नि धत्त आप यदीं होत्राभिर्ऋतावाँ

९

स बाधतो नहुषो दंसुजतः शर्धस्तरो नरां गूर्तश्रवाः ।

विसृष्टरातिर्याति बाह्वसृत्वा विश्वासु पृतसु सवृमिच्छरः

१० [२]

अध गमन्ता नहुषो हवं सूरः श्रोता राजानो अमृतस्य मन्द्राः ।

नभोजुवो यन्निर्वस्य राधः प्रशस्तये महिना रथवते

११

एतं शर्धं धाम यस्य सूरः रित्यवोचन् दशतयस्य नंशे ।

द्युम्नानि येषु वसुताती रारन् विश्वे सन्वन्तु प्रभृथेषु वाजम्

१२

मन्दांमहे दशतयस्य धासे—द्विर्धत्त पञ्च विभ्रतो यन्त्यन्ना ।

किमिष्टाश्व इष्टरश्मिरेत ईशानासुस्तरुष ऋक्षते नृन्

१३

हिरण्यकर्णं मणिग्रीवमर्ण—स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु वेवाः ।

अर्यो गिरः सद्य आ जग्मुषीरो—साश्वाकन्तुभयेष्वस्मे

१४

चत्वारो मा मशशारस्य शिश्व—स्त्रयो राज आर्यवसस्य जिष्णोः ।

रथो वाँ मित्रावरुणा व्रीर्घाप्ताः स्यूर्मगभस्तिः सूरौ नाद्यौत

१५ [३] (१३८५)

(१२३)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

पृथु रथो वक्षिणाया अयोज्यै—न वेवासो अमृतासो अस्थुः ।

कृष्णादुदस्थानुर्याः विहाया—श्रिकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय

१

(१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भुवनादबोधि जयन्ती वाजं बृहती सनुत्री ।
 उच्चा व्यस्यद् युवतिः पुनर्भू-रोषा अगन् प्रथमा पूर्वहूतौ २
 यद्वद्य भागं विभजासि नृभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते ।
 देवो नो अत्र सविता दमूना अनागसो वोचति सूर्याय ३
 गृहंगृहमहना यात्यच्छा विवेदिवे अधि नामा दर्शना ।
 सिषासन्ती द्योतना शश्वदागा दधमग्रमिद् भजते वसूनाम् ४
 भगस्य स्वसा वरुणस्य जामि-रुषः सूनृते प्रथमा जरस्व ।
 पश्चा स दध्या यो अघस्य धाता जयेम तं दक्षिण्या रथेन ५ [४]

उदीरतां सूनृता उत पुरन्धी-रुदग्रयः शुशुचानासो अस्थुः ।
 स्पार्हा वसूनि तमसापगूह्या विष्कृण्वन्त्युषसो विभातीः ६
 अपान्यदेत्यभ्युन्यदेति विषुरूपे अहनी सं चरेते ।
 परिक्षितोस्तमो अन्या गुहाकु-रथौदुषाः शोशुचता रथेन ७
 सदृशीरद्य सदृशीरिदु श्वो दीर्घं सचन्ते वरुणस्य धाम ।
 अनवद्यास्त्रिंशतं योजना न्येकैका क्रतुं परि यन्ति सद्यः ८
 जानत्यहः प्रथमस्य नाम शुक्रा कृष्णादजनिष्ट श्वितीची ।
 ऋतस्य योषा न भिनाति धामा-हरहनिष्कृतमाचरन्ती ९
 कन्येव तन्वाऽशाशदानां एषि देवि देवमियक्षमाणम् ।
 संस्मर्यमाना युवतिः पुरस्ताद्वाविर्वक्षांसि कृणुषे विभाती १० [५]

सुसंकाशा मातृमृष्टिव योषा-विस्तन्वं कृणुषे दृशे कम् ।
 भद्रा त्वमुषो वितरं व्युच्छ न तत् तं अन्या उषसो नशन्त ११
 अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारा यतमाना रश्मिभिः सूर्यस्य ।
 परा च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः १२
 ऋतस्य रश्मिमनुयच्छमाना भद्रमदं क्रतुमस्मासु धेहि ।
 उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छा-स्मासु रायो मघवत्सु च स्युः १३ [६] (१३९८)

(१२४)

१३ कक्षीवान् दैर्घ्यतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्रा उद्यन्तसूर्यं उर्विया ज्योतिरश्नेत् ।
 देवो नो अत्र सविता न्वर्थं प्रासावीद् द्विपत् प्र चतुष्पवित्यै १ (१३९९)

अमिनती वैव्यानि वृतानि प्रमिनती मनुष्या युगानि ।
 ईयुषीणामुपमा शश्वतीनामायतीनां प्रथमोषा व्यद्यौत २
 एषा त्रिवो दुहिता प्रत्यदशि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् ।
 ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति ३
 उपो अदशि शुन्ध्युवो न वक्षो नोधा ईवाविरकृत प्रियाणि ।
 अद्भ्यसन्न संसतो बोधयन्ती शश्वत्तमागात् पुनर्युषीणाम् ४
 पूर्वे अर्धे रजसो अप्त्यस्य गवां जनित्र्यकृत प्र केतुम् ।
 व्यु प्रथते वितरं वरीय ओभा पूणन्ती पित्रोरुपस्था ५ [७]

एवेवेषा पुरतमा दृशे कं नाजामिं न परि वृणक्ति जामिम् ।
 अरेपसा तन्वाडं शाशदाना नाभीदीर्षते न महो विभाती ६
 अभ्रातेव पुंस एति प्रतीची गर्तारुगिव सनये धनानाम् ।
 जायेव पत्य उशती सुवासा उषा हस्त्रे नि रिणीते अप्सः ७
 स्वसा स्वस्त्रे ज्यायस्यै योनिमारैर्गपैत्यस्याः प्रतिचक्ष्यैव ।
 व्युच्छन्ती रश्मिभिः सूर्यस्याऽऽज्यङ्के समनगा इव वाः ८
 आसां पूर्वासामहसु स्वसृणा मपरा पूर्वाभ्येति पश्चात् ।
 ताः प्रत्नवन्नव्यसीन्नुनमस्मे रेवदुच्छन्तु सुदिना उषासः ९
 प्र बोधयोषः पूणतो मघो न्यबुध्यमानाः पूणयः ससन्तु ।
 रेवदुच्छ मघवद्भ्यो मघोनि रेवत् स्तोत्रे सूनृते जारयन्ती १० [८]

अवेयमश्वेद् युवतिः पुरस्ताद् युङ्क्ते गवामरुणानामनीकम् ।
 वि नूनमुच्छादसति प्र केतुर्गृहं गृहमुप तिष्ठते अग्निः ११
 उत ते वयश्चिद् वसतेरपन्तन् नरश्च ये पितृभाजो व्युष्टौ ।
 अमा सते वहसि भूरि वाममुषो देवि वृशुषे मर्त्याय १२
 अस्तोद्धं स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधध्वमुशतीरुषासः ।
 युष्माकं देवीरवसा सनेम सहस्रिणं च ज्ञातिनं च वार्जम् १३ [९] (१४११)

(१२५)

७ कक्षीवान् वैर्धतमस औशिजः । स्वनयस्य दानस्तुतिः । त्रिष्टुप्, ४-५ जगती ।

प्राता रत्नं प्रातरित्वा दधाति तं चिकित्वान् प्रतिगृह्या नि धत्से ।
 तेन प्रजां वर्धयमान आरू रायस्पोषेण सचते सुवीरः १ (१४१२)

- सुगुरंसत् सुहिरण्यः स्वश्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो दधाति ।
यस्त्वायन्तं वसुना प्रातरित्वो मुक्षीजयेव पदिमुत्तिनाति २
- आर्यमद्य सुकृतं प्रातरिच्छन्निष्टेः पुत्रं वसुमता रथेन ।
अंशोः सुतं पायय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सूनृताभिः ३
- उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च यक्ष्यमाणं च धेनवः ।
पूणन्तं च पुपुर्णि च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः ४
- नार्कस्य पृष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः पूणाति स ह देवेषु गच्छति ।
तस्मा आपो घृतमर्षन्ति सिन्धवस्तस्मा इयं दक्षिणा पिन्वते सदा ५
- दक्षिणावतामिद्विमानि चित्रा दक्षिणावतां द्विवि सूर्यासः ।
दक्षिणावन्तो अमृतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्त आयुः ६
- मा पूणन्तो दुरितमेन आरन् मा जारिषुः सूरयः सुव्रतासः ।
अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चिदपूणन्तमभि सं यन्तु शोकाः ७ [१०] (१४१८)

(१२६)

७ (१-५) कक्षीवान् दैर्घ्यतमस औशिजः, (६) स्वनयो भावयव्यः, (७) रोमशा । १-५ स्वनयो भावयव्यः,
६ रोमशा, ७ स्वनयो भावयव्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

- अमन्द्वान् त्तोमान् प्र भरे मनीषा सिन्धावधि क्षियतो भाव्यस्य ।
यो मे सहस्रमभिमीत सुवान्तूर्तो राजा श्रवं इच्छमानः १
- शतं राज्ञो नार्धमानस्य निष्कात्र छतमश्वान् प्रयतान् त्सद्य आदम् ।
शतं कक्षीवाँ असुरस्य गोनां द्विवि श्रवोऽजरमा ततान २
- उप मा श्यावाः स्वनयेन वृत्ता वधूर्मन्तो दश रथासो अस्थुः ।
षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनेत् कक्षीवाँ अभिपित्वे अह्नाम् ३
- चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे श्रेणिं नयन्ति ।
मवृच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीवन्त उदमृक्षन्त पज्जाः ४
- पूर्वामनु प्रयतिमा देदे वस्त्रीन् युक्तौ अष्टावरिधायसो गाः ।
सुबन्धवो ये विश्वा इव वा अनस्वन्तः श्रव एषन्त पज्जाः ५
- आगधिता परिगधिता या कशीकेव जङ्गहे ।
वदाति मह्यं यादुरी याशूनां भोज्यां शता ६ (१४२४)

उपोप मे परा मृश मा मे बुध्राणि मन्यथाः ।

सर्वाहमस्मि रोमश गन्धारीणामिवाविका

७ [११] (१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥१९॥ सू० १२७-१३३]

११ पदच्छेपो दैवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः, ६ अतिधृतिः ।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुं सूनुं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

घृतस्य विभ्राष्टिर्मु वष्टि शोचिषा ऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः १

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्रं मन्मभिर्विप्रैभिः शुक्रं मन्मभिः ।

परिज्मानमिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् ।

शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशाः प्रार्वन्तु जूतये विशाः २

स हि पुरु चिदोजसा विरुक्मता दीद्यानो भवति द्रुहन्तरः परशुर्न द्रुहन्तरः ।

वीलु चिद् यस्य समृतौ श्रुवद् वनेव यत् स्थिरम् ।

निष्पहमाणो यमते नार्यते धन्वासहा नार्यते ३

ब्रह्मा चिदस्मा अनुं दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिररणिभिर्वाष्ट्यवसे ऽग्नये वृष्ट्यवसे ।

प्र यः पुरुणि गार्हते तक्षद् वनेव शोचिषा ।

स्थिरा चिदज्ञा नि रिणात्योजसा नि स्थिराणि चिदोजसा ४

तमस्य पूक्षमुपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शितरो दिवातरा द्वायुषे दिवातरात् ।

आवृस्यायुग्रभणवद् वीलु शर्म न सूनवे ।

भक्तमभक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्नयो व्यन्तो अजराः ५ [१२]

स हि शर्धो न मारुतं तुविष्वणि रप्रस्वतीषूर्वरास्विष्टनिरार्तनास्विष्टर्निः ।

आदेष्टव्यान्यावृदि र्यज्ञस्य केतुरर्हणा ।

अर्धं स्मास्य हर्षतो हृषीवतो विश्वे जुषन्त पन्थां नरः शुभे न पन्थाम् ६

द्विता यदी कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मध्नन्तो वृशा भृगवः ।

अग्निरीशि वसूनां श्रुचिर्यो धर्णिरेषाम् ।

म्रियो अपिधीर्वनिषीष्ट मेधिर आ वनिषीष्ट मेधिरः ७

(१४३२)

विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं दंपतिं भुजे सत्यर्गिर्वाहसं भुजे ।

अतिथिं मानुषाणां पितुर्न यस्यासया ।

अमी च विश्वे अमृतासु आ वयो हव्या वेवेष्वा वयः

८

त्वमग्ने सहसा सहन्तमः शुष्मिन्तमो जायसे वेवतातये रयिर्न वेवतातये ।

शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युष्मिन्तम उत क्रतुः ।

अर्धं स्मा ते परि चरन्त्यजर भृष्टीवानो नार्जर

९

प्र वो महे सहसा सहस्वत उष्वुधे पशुषे नामये स्तोमो बभूत्वमये ।

प्रति यदी हविष्मान् विश्वासु क्षासु जोगुवि ।

अग्रे रेभो न जरत ऋषूणां जूणिर्हीतं ऋषूणाम्

१०

स नो नेदिष्ठं ददृशान आ भ्राग्ने वेवेभिः सचंनाः सुचेतुनां महो रायः सुचेतुनां ।

महिं शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै ।

महिं स्तोतृभ्यो मघवन् त्सुवीर्यं मथीरुगो न शर्वसा

११ [१३] (१४३६)

(१२८)

८ परुच्छेपो दैवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः ।

अयं जायत मनुषो धरीमणि होता यजिष्ठ उशिजामनु व्रतमाग्निः स्वमनु व्रतम् ।

विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिर्विव श्रवस्यते ।

अदग्धो होता नि पदविल्लस्पदे परिवीत इल्लस्पदे

१

तं यज्ञसाधमर्षि वातयामस्युतस्य पथा नर्मसा हविष्मता वेवताता हविष्मता ।

स न ऊर्जामुपाभृत्यया कृपा न जूर्यति ।

यं मातरिश्वा मनवे परावतो वेवं भाः परावतः

२

एवेन सद्यः पर्येति पार्थिवं मुहुर्गी रेतो वृषभः कर्निकवृद् दधद् रेतः कर्निकवृत् ।

शतं चक्षाणो अक्षभिर्वेवो वनेषु तुर्वणिः ।

सदो दधान उपरेषु सानुष्वग्निः परेषु सानुषु ।

३

स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमे ऽग्निर्यज्ञस्याध्वरस्य चेतति कृत्वा यज्ञस्य चेतति ।

कृत्वा वेधा इषूयते विश्वा जातानि पस्पशे ।

यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्वेधा अजायत

४

(१४४०)

कत्वा यदस्य तविषीषु पुञ्चते ऽग्नेर्वेण मरुतां न भोज्ये—विराय न भोज्या ।

स हि ष्मा दानमिन्वति वसूनां च मज्मना ।

स नञ्चासते दुरितादभिद्भुतः शंसादुघादभिद्भुतः

५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न शिश्रथ—च्छ्रवस्यया न शिश्रथत् ।

विश्वस्मा इदिषुध्यते देवत्रा हव्यमोहिषे ।

विश्वस्मा इत् सुकृते वारमृण्व—त्यग्निर्द्वारा व्यृण्वति

६

स मानुषे वृजने शंतमो हितोऽग्निर्गन्धेषु जेन्यो न विश्रतिः प्रियो यज्ञेषु विश्रतिः ।

स हव्या मानुषाणा—मिळा कृतानि पत्यते ।

स नञ्चासते वरुणस्य धूर्ते—महो देवस्य धूर्तेः

७

अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरतिं न्यैरिरे हव्यवाहं न्यैरिरे ।

विश्वार्युं विश्ववेदसं होतारं यजतं कविम् ।

देवासो रण्वमवसे वसुयवो गीर्भो रण्वं वसुयवः

८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परच्छेयो देवोदासिः । इन्द्रः, ६ इन्द्रुः । अत्यष्टिः, ८-९ अतिशक्त्यैः, ११ अष्टिः ।

यं त्वं रथमिन्द्र मेधसातये ऽपाका सन्तमिषिर प्रणयसि प्रानवद्य नयसि ।

सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।

सास्मार्कमनवद्य तूतुजान वेधसा—मिमां वाचं न वेधसाम्

१

स श्रुधि यः स्मा पुतनासु कासु चिद् वृक्षार्य इन्द्र भरहृतये नृभि—रसि प्रतृतये नृभिः ।

यः शूरैः स्वर्गः सनिता यो विप्रैर्वाजं तरुता ।

तर्माशानास इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम्

२

वृस्मो हि ष्मा वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद् यावीररुं शूर मर्त्यं परिवृणाक्षि मर्त्यम् ।

इन्द्रोत तुभ्यं तद् विवे तद् रुद्राय स्वयंशसे ।

मित्राय वोचं वरुणाय सप्रथः सुमृळीकार्य सप्रथः

३

अस्माकं व इन्द्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वार्युं प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजम् ।

अस्माकं ब्रह्मोतये ऽवा पुत्सुषु कासु चित् ।

नहि त्वा शत्रुः स्तरते स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि यम्

४

नि धू नमार्तिमतिं कयस्य चित् तेजिष्ठाभिररणीभिर्नोतिभि—रुग्राभिरुग्रोतिभिः ।

नेषि णो यथा पुरा—ऽनेनाः शूर मन्यसि ।

विश्वानि पुरोरप पषि वह्नि—रासा वह्निर्नो अच्छ

५ [१६] (१४४९)

प्र तद् वोचेयं भव्यायेन्द्वे हव्यो न य इषवान् मन्म रेजति रक्षोहा मन्म रेजति ।

स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरजेत दुर्मतिम् ।

अव सवेदुघर्शसोऽवतर मव क्षुद्रमिव सवेत् ६

वनेम तद्भोत्रया चितन्त्या वनेम रयि रयिवः सुवीर्यं रणं सन्तं सुवीर्यम् ।

दुर्मन्मानं सुमन्तुभिरेमिषा पृचीमहि ।

आ सत्याभिनिद्रं द्युस्रहृतिभिर्यजत्रं द्युस्रहृतिभिः ७

प्रपा वो अस्मे स्वयंशोभिर्भुती परिवर्ग इन्द्रो दुर्मतीनां दरीमन् दुर्मतीनाम् ।

स्वयं सा रिष्यध्वे या न उपेषे अत्रैः ।

हतेमसन्न वक्षति क्षिता जूर्णिन वक्षति ८

त्वं न इन्द्र राया परीणसा याहि पथौ अनेहसा पुरो याह्यरक्षसा ।

सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ ।

पाहि नो दूराद्वारावृभिर्दिभिः सदा पाह्यभिर्दिभिः ९

त्वं न इन्द्र राया तरूषसो ग्रं चित् त्वा महिमा संक्षद्वसे महे मित्रं नावसे ।

ओजिष्ठ त्रातरविता रथं कं चिदमत्य ।

अन्यमस्मद् रिषिः कं चिद्विद्वो रिषिद्वन्तं चिद्विवः १०

पाहि न इन्द्र सुभुत सिधौ ऽवयाता सवमिद् दुर्मतीनां देवः सन् दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसं छाता विप्रस्य मार्वतः ।

अथा हि त्वा जनिता जीर्जनद् वसो रक्षोहर्णं त्वा जीर्जनद् वसो ११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परुच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्र याह्युप नः परावतो नायमच्छा विदथानीव सत्पतिरस्तं राजेव सत्पतिः ।

हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।

पुत्रासो न पितरं वार्जसातये मंहिष्ठं वार्जसातये १

पिबा सोममिन्द्र सुवानमद्रिभिः कोशेन सिक्तमवतं न वंसंगस्तातुषाणो न वंसंगः ।

मदाय हर्यताय ते तुविष्टमायु धायसे ।

आ त्वा यच्छन्तु हरितो न सूर्यमहा विश्वेव सूर्यम् २

(१४५७)

अविन्दद् विवो निहितं गुहा निधिं वेन गर्भं परिधीतमश्म—न्यनन्ते अन्तरश्मनि ।

व्रजं वज्री गवामिव सिपासन्नङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोदिष इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३

वाहहाणो वज्रमिन्द्रो गर्भस्त्योः क्षत्रेव तिग्ममसनाय सं श्यं दहिहत्याय सं श्यत् ।

संविष्यान ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्मना ।

तष्टेव वृक्षं वनिनो नि वृश्वासि परश्वेव नि वृश्वासि ४

त्वं वृथा नृद्य इन्द्र सतवे ऽच्छा समुद्रमसृजो रथौ इव वाजयतो रथौ इव ४

इत ऊतीरयुञ्जत समानमर्थमक्षितम् ।

धेनूरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय विश्वदोहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपां अतक्षिपुः सुम्नाय त्वामतक्षिपुः ।

शुम्भन्तो जेयं यथा वाजेषु विप्र वाजिनम् ।

अत्यमिव शर्वसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६

भिनत् पुरो नवतिमिन्द्र पूरवे दिवोदासाय महि वृशुषे नृतो वज्रेण वृशुषे नृतो ।

अतिथिग्वाय शम्बरं गिरिरुग्रो अवाभरत् ।

महो धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७

इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद् विश्वेषु शतमूर्तिराजिषु स्वर्मीह्वेष्वाजिषु ।

मनवे शासद्व्रतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।

वक्षन्न विश्वं तनुषाणमोषति न्यर्शसानमोषति ८

सूरश्चक्रं प्र वृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुषायती—ज्ञान आ मुषायति ।

उशना यत् परावतो ऽर्जगन्नृतये कवे ।

सुम्नानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि—रहा विश्वेव तुर्वणिः ९

स नो नव्येभिरुषकर्मन्नुकथैः पुरां दर्तः पायुभिः पाहि शग्मैः ।

विवोवृासेभिरिन्द्र स्तवानो वावृधीथा अहोभिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ प०८७पो वैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसुतो अर्नमन्ते—न्द्राय मही पृथिवी वरीमभि—द्युन्नसाता वरीमभिः ।

इन्द्रं विश्वे सजोषसो वृवासो दधिरे पुरः ।

इन्द्राय विश्वा सर्वनानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १

(१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुञ्जते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सनिष्यवः पृथक् ।

तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञेश्चित्तयन्त आयवः स्तोभेभिरिन्द्रमायवः २

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अवस्यवो व्रजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गव्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्करिकृद् वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम् ३

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।

शासस्तमिन्द्र मर्त्यमयज्यं शवसस्पते ।

महीर्ममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ४

आदित् ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन् मदेपु वृषन्नुशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।

चक्रथं कारमेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।

ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्रवस्यन्तः सनिष्णत ५

उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यकस्य बोधि हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।

यदिन्द्र हन्तवे मृधो वृषां वज्रिश्चिकेतसि ।

आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्मं भुधि नवीयसः ६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयुरमित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।

जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।

रिष्टं न यामन्नपं भूत दुर्मतिर्विश्वापं भूत दुर्मतिः ७ [२०] (१४७९)

(१३२)

६ परच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः, ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रापर्वतौ । अत्यष्टिः ।

त्वया वयं मघवन् पूर्व्ये धन इन्द्रत्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुज्यतः ।

नेदिष्टे अस्मिन्नहं न्यधि बोचा नु सुन्वते ।

अस्मिन् यज्ञे वि चयेमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम् १

स्वर्जेषे भर आप्रस्य वक्त्रमन्युषर्बुधः स्वस्मिन्नञ्जसि क्राणस्य स्वस्मिन्नञ्जसि ।

अहन्निन्द्रो यथा विदे शीष्णाशीष्णोपवाच्यः ।

अस्मन्ना ते सध्वक् सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः २

(१४७४)

तत् तु प्रयः प्रत्नथा ते शुशुक्वन् यस्मिन् यज्ञे वारमकृण्वत् क्षय—मृतस्य वारसि क्षयम् ।

वि तद् वोचैरध द्विता—ऽन्तः पश्यन्ति रुश्मिभिः ।

स घा विवे अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिद्धयो गवेषणः ३

नू इत्या ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप ब्रज—मिन्द्र शिक्षन्नप ब्रजम् ।

ऐभ्यः समान्या विशा ऽस्मभ्यं जेषि योत्सि च ।

सुन्वद्धयो रन्धया कं चिद्व्रतं हृणायन्तं चिद्व्रतम् ४

सं यजनान् कर्तुमिः शूर ईक्षय—द्धने हिते तरुषन्त श्रवस्यवः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।

तस्मा आयुः प्रजावदिद् बार्धे अर्चन्त्योर्जसा ।

इन्द्र ओक्थं दिधिषन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमिद्धतम् ।

दूरे चत्ताय च्छन्तसद् गहनं यदि नक्षत ।

अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्षाष्ट विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । १ त्रिष्टुप्, २-४ अनुष्टुप्, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

उभे पुनामि रोदसी क्रतेन दुहो दहामि सं महीरनिन्द्राः ।

अभि्वलग्न यत्र हता अमित्रा वैलस्थानं परि तृह्णा अशेरन् १

अभि्वलग्ना चिदद्विवः शीषां यातुमतीनाम् ।

छिन्धि वटूरिणा पदा महावटूरिणा पदा २

अवासां मघवस्त्रहि शर्धो यातुमतीनाम् ।

वैलस्थानके अर्मके महावैलस्थे अर्मके ३

यासां तिस्रः पञ्चाशतो ऽभि्वलङ्कैरपावपः ।

तत् सु ते मनायति तक्त सु ते मनायति ४

पिशाङ्गमृष्टिमम्भुणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण ।

सर्वं रक्षो नि बर्हय ५

अवर्मह इन्द्र दाहहि भुधी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न भीषाँ अद्विवो घृणान्न भीषाँ अद्विवः ।

शुष्मिन्तो हि शुष्मिभि—र्वधैरुग्रेभिरीयसे ।

अपूरुषघ्नो अपतीत शूर सत्वमि—ञ्जिसुतैः शूर सत्वमिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वन् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि ष्मा यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।

सुन्वान इत् सिंषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।

सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवम् रथि ददात्याभुवम्

७ [२२] (१५८५)

(१३४)

[विशोऽनुवाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परच्छेपो दैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो रारहाणा अभि प्रयो वायो वहन्विह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।

ऊर्ध्वा ते अनु सूनृता मनस्तिष्ठतु जानती ।

नियुत्वता रथेना याहि वावने वायो मखस्य वावने

१

मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायविन्दवो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः ।

यद्ध क्राणा इरध्वै दक्षं सचन्त ऊतयः ।

सधीचीना नियुतो वावने धिय उपं ब्रुवत ई धियः

२

वायुर्युक्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथे अजिरा धुरि वोह्वे वहिष्ठा धुरि वोह्वे ।

प्र बोधया पुरंधि जार आ संसतीमिव ।

प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः श्रवसे वासयोषसः

३

तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वस्त्रा तन्वते वंसु रश्मिषु चित्रा नव्येषु रश्मिषु ।

तुभ्यं धेनुः संबर्द्धया विश्वा वसूनि दोहते ।

अर्जनयो मरुतो वक्षणाभ्यो विव आ वक्षणाभ्यः

४

तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मदेष्वा इषणन्त भुर्वण्यपामिषन्त भुर्वणि ।

त्वां त्सारी दसमानो भर्गमीदृ तक्ववीर्ये ।

त्वं विश्वस्माद् भुवनात् पासि धर्मणा ऽसुर्यात् पासि धर्मणा

५

त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिर्महसि सुतानां पीतिर्महसि ।

उतो विहुर्मतीनां विशां ववर्जुषीणाम् ।

विश्वा इत् ते धेनवो दुह आशिरं घृतं दुहत् आशिरम्

६ [२३] (१५९१)

(१३५)

९ परच्छेपो दैवोदासिः । १-३, ९ वायुः; ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः; ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बहिरूपं नो याहि वीतये सहस्रेण नियुतां नियुत्वते गतिनीभिर्नियुत्वते ।

तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।

प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरन् मवाय क्रत्वे अस्थिरन् ।

१

(१५९२)

तुभ्यायं सोमः परिपूतो अद्रिभिः स्पर्हा वसानः परि कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति ।
तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु ह्वयेत ।

वह वायो नियुतो याह्यस्मयु—जुषाणो याह्यस्मयुः २

आ नो नियुद्धिः श्रुतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

तवायं भाग ऋत्विगुः सरश्मिः सूर्ये सचा ।

अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत् वायो शुक्रा अयंसत् ३

आ वां रथो नियुत्वान् वक्षदवसे ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

पिबतं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वां हितम् ।

वायवा चन्द्रेण राधसा गतं—मिन्द्रश्च राधसा गतम् ४

आ वां धियो ववृत्युरध्वरो उपे—ममिन्दुं ममृजन्त वाजिनं—माशुमत्यं न वाजिनम् ।

तेषां पिबतमस्मयू आ नो गन्तमिहोत्या ।

इन्द्रवायू सुतानामाद्रिभिर्युवं मदाय वाजदा युवम् ५ [२४]

इमे वां सोमा अप्स्वा सुता इहा—ध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत् वायो शुक्रा अयंसत् ।

एते वामभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।

युवायवोऽति रोमाण्यव्यया सोमासो अत्यव्यया ६

अति वायो ससुतो याहि शश्वतो यत्र गावा वदति तत्र गच्छतं गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।

वि सूनृता ददंशे रीर्यते घृतमा पूर्णया नियुता याथो अध्वर—मिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७

अत्राह तद् वहेथे मध्व आहुतिं यमश्चत्थमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मे ते सन्तु जायवः ।

साकं गावः सुर्वे पच्यते यवो न ते वायु उर्प दस्यन्ति धेनवो नार्प दस्यन्ति धेनवः ८

इमे ये ते सु वायो बाह्वोजसो ऽन्तर्नदी ते पतर्यन्त्युक्षणो महि बार्धन्त उक्षणः ।

धन्वञ्चिद् ये अनाशवो जीराश्चिद्गिरौकसः ।

सूर्यस्येव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः ९ [२५] (१५००)

(१३६)

७ परच्छेपो वैषोदासिः । १-५ मित्रावरुणो, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्यष्टिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मृळयद्भ्यां स्वादिष्टं मृळयद्भ्याम् ।

ता सुभ्राजा घृतासुती यज्ञेयज्ञ उर्पस्तुता ।

अथैनोः क्षत्रं न कुतश्चनाधुषे देवत्वं न चिवाधुषे

१ (१५०१)

अदंशि गातुरुवे वरीयसी पन्थां ऋतस्य समयंस्त रश्मिभिः—श्वक्षुर्भगस्य रश्मिभिः ।

द्युक्षं मित्रस्य सार्दन—मर्यम्णो वरुणस्य च ।

अथा दधाते बृहद्वक्थ्यं वयं उपस्तुत्यं बृहद वयः २

ज्योतिष्मतीमर्दिति धारयत्क्षितिं स्वर्धतीमा संचेते द्विवेदिवे जागृवांसां द्विवेदिवे ।

ज्योतिष्मत् क्षत्रमाशाते आवृत्त्या दानुनस्पती ।

मित्रस्तयोर्वरुणो यातयर्जनो ऽर्यमा यातयर्जनः ३

अयं मित्राय वरुणाय शंतमः सोमो भूत्वषुपानेष्वामगो वृवो वृवेष्वाभगः ।

तं वृवासो जुषेरत् विश्वे अद्य सजोषसः ।

तथा राजाना करथो यदीमहे ऋतावाना यदीमहे ४

यो मित्राय वरुणायाविधुज्जनो ऽनर्वाणं तं परि पातो अंहसो वृश्वोसं मर्तमंहसः ।

तमर्यमाभि रक्ष—त्यृजुयन्तमनु व्रतम् ।

उक्थेयं एनोः परिभूषति व्रतं स्तोमैराभूषति व्रतम् ५

नमो द्विवे बृहते रोदसीभ्यां मित्राय वोचं वरुणाय मीळुषे सुमृळीकाय मीळुषे ।

इन्द्रमग्निमुप स्तुहि द्युक्षमर्यमणं भगम् ।

ज्योग्जीवन्तः प्रजया सचेमहि सोमस्योती संचेमहि ६

ऊती वृवानां वयमिन्द्रवन्तो मंसीमहि स्वयंशसो मरुद्भिः ।

अग्निमित्रो वरुणः शर्म यंसन् तदश्याम मघवानो वयं च ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परुच्छेपो दैवोदासिः । मित्रावरुणौ । अतिशक्नो ।

सुषुमा यातमर्द्विभिर्गोश्रीता मत्सरा इमे सोमासो मत्सरा इमे ।

आ राजाना दिविस्पृशा ऽस्मन्ना गन्तमुप नः ।

इमे वा मित्रावरुणा गवांशिरः सोमाः शुक्रा गवांशिरः १

इम आ यातमिन्द्रवः सोमासो दध्याशिरः सुतासो दध्याशिरः ।

उत वासुपसो बुधि साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ।

सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुर्ऋताय पीतये २

तां वा धेनुं न वासरी—मंशु दुहन्त्यद्विभिः सोमं दुहन्त्यद्विभिः ।

अस्मन्ना गन्तमुप नो ऽर्वाञ्चा सोमपीतये ।

अयं वा मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः ३ [१] (१५१०)

(१३८)

४ परुच्छेपो दैवोदासिः । पूषा । अत्यष्टिः ।

प्रप्रं पूष्णस्तुविजातस्य शस्यते महित्वमस्य तवसो न तन्दते स्तोत्रमस्य न तन्दते ।

अर्चामि सुम्नयन्नहं मन्त्यूति मयोभुवम् ।

विश्वस्य यो मन आयुषवे मखो देव आयुषवे मखः १

प्र हि त्वा पूषन्नजिरं न यामनि स्तोमेभिः कृण्व कृणवो यथा मृध उष्ट्रो न पीपरो मृधः ।

हृवे यत् त्वा मयोभुवं देवं सख्याय मर्यः ।

अस्माकमाङ्गान् द्युम्निनस्कृधि वाजेषु द्युम्निनस्कृधि २

यस्य ते पूषन् त्सख्ये विपन्यवः कृत्वा चित्र सन्तोऽवसा बुभुक्षिरे इति कृत्वा बुभुक्षिरे ।

तामनु त्वा नवीयसीं नियुतं राय ईमहे ।

अहेळमान उरुशंस सरीं भव वाजेवाजे सरीं भव ३

अस्या ऊ पु ण उप सातये भुवो ऽहेळमानो रविं अजाश्व श्रवस्यतामजाश्व ।

ओ पु त्वा ववृतीमहि स्तोमेभिर्दस्म साधुभिः ।

नहि त्वा पूषन्नतिमन्य आघृणे न ते सख्यमपह्ववे ४ [२] (१५१७)

(१३९)

११ परुच्छेपो दैवोदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मित्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ मरुतः,

९ इन्द्राग्नी, १० बृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, ५ बृहती, ११ त्रिष्टुप् ।

अस्तु श्रौषद्र पुरो अग्निं प्रिया दध आ नु तच्छर्धे त्रिव्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे ।

यद्ध क्राणा विवस्वति नाभां सुंदायि नव्यसी ।

अध प्र सू न उप यन्तु धीतर्यो देवाँ अच्छा न धीतर्यः १

यद्ध त्यन्मित्रावरुणावृतादध्यावृदाथे अनृतं स्वेन मन्युना दक्षस्य स्वेन मन्युना ।

युवोरित्थाधि सद्यस्वपदयाम हिरण्यर्यम् ।

धीभिश्च न मनसा स्वेभिरक्षभिः सोमस्य स्वेभिरक्षभिः २

युवां स्तोमेभिर्देवयन्तो अश्विना ऽऽश्रावयन्त इव श्लोकमायवो युवां हव्याभ्याऽयवः ।

युवोर्विश्वा अधि भियः पृक्षश्च विश्ववेदसा ।

पृषायन्ते वां पवयो हिरण्यये रथे दक्षा हिरण्यये ३ (१५१७)

अर्चेति दत्ता व्युत्नाकमृणवथो युजते वां रथयुजो दिविष्टिष्वध्वस्मानो दिविष्टिषु ।

अधि वां स्थासं वन्धुरे रथे दत्ता हिरण्यये ।

पथेव यन्तावनुशासता रजो ऽश्वसा शासता रजः

४

शचीर्भिर्नः शचीवसू दिवा नक्तं दशस्यतम् ।

मा वां रातिरुप दसत् कदा चना स्मद् रातिः कदा चन

५ [३]

वृषाभिन्द्र वृषपाणास इन्द्रव इमे सुता अद्रिषुतास उद्रिषु स्तुभ्यं सुतासं उद्रिषुः ।

ते त्वा मन्दन्तु क्वावने महे चित्राय राधसे ।

गीभिर्गीर्वाहः स्तवमान आ गीहि सुमृष्टीको न आ गीहि

६

ओ पू णां अग्ने शृणुहि त्वमीळितो देवेभ्यो ब्रवसि यज्ञियेभ्यो राजभ्यो यज्ञियेभ्यः ।

यद्ध त्यामङ्गिरोभ्यो धेनुं देवा अदत्तन ।

वि तां दुहे अर्यमा कर्तरी सचा एष तां वेद मे सचा

७

मो पु वो अस्मद्वभि तानि पौस्या सना भूवन् द्युन्नानि मोत जारिषु रस्मत् पुरोत जारिषुः ।

यद् वञ्चित्रं युगेयुगे नव्यं घोषादमर्त्यम् ।

अस्मासु तन्मरुतो यच्च दुष्टरं दिधृता यच्च दुष्टरम्

८

वृध्यद् ह मे जनुषं पूर्वा अङ्गिराः प्रियमेधः कण्वो अन्निर्मनुर्विदुस्ते मे पूर्वं मनुर्विदुः ।

तेषां देवेष्वायति रस्माकं तेषु नाभयः ।

तेषां पदेन मह्या नमे गिरिन्द्राग्नी आ नमे गिरा

९

होता यक्षद् वनिनो वन्त वार्य बृहस्पतिर्यजति वेन उक्षभिः पुरुवारैर्भिरुक्षभिः ।

जग्भूमा दुरआदिशं श्लोकमद्वेरध त्मना ।

अधारयदरिन्दानि सुकतुः पुरु सद्मानि सुकतुः

१०

ये देवासो विव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।

अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम्

११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः ॥ २१ ॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुप्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वेद्विषदे प्रियधामाय सुद्युते धासिमिव प्र भरा योनिमग्रये ।

वञ्चणेव वासया मन्मना शुचि ज्योतीरथं शुक्लवर्णं तमोहनम्

१

(१५२६)

अभि द्विजन्मा त्रिवृद्धमृज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धमी पुनः ।
 अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्ट वारणः २
 कृष्णपुतौ वेविजे अस्य सक्षिता उभा तरते अभि मातरा शिशुम् ।
 प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तृष्युतमा साच्यं कुपयं वर्धनं पितुः ३
 मुमुक्षोऽं मनवे मानवस्यते रघुदुर्वः कृष्णसीतास ऊ जुर्वः ।
 असमना अजिरासो रघुप्यदो वान्तजूता उप युज्यन्त आशवः ४
 आर्दस्य ते ध्वसयन्तो वृथैरते कृष्णमभ्वं महि वर्षः करिक्ततः ।
 यत् सीं महीमवनिं प्राभि मर्मृश दमिध्वसन् तस्तनयन्नेति नानदत् ५ [५]

भूषन् न योऽधि बभूषु नम्रते वृषं पत्नीरभ्येति रोरुवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुम्भते भीमो न शृङ्गा दविधाव दुर्गभिः ६
 स संस्तिरो विष्टिः सं गृभायति जानन्नेव जानतीर्नित्य आ शये ।
 पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति देव्यं मन्यद् वर्षः पित्रोः कृण्वते सचा ७
 तमघुवः केशिनीः सं हि रैमिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्मश्रुषीः प्रायवे पुनः ।
 तासां जरां प्रमुञ्चन्तेति नानदत्सु परं जनयन्नीवमस्तुतम् ८
 अधीवासं परि मातृ रिहन्नहं तुविश्रेभिः सत्त्वभिर्याति वि जयः ।
 वयो दधत् पद्भते रोरिहन् सदाऽनु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ९
 अस्माकमग्रे मघवत्सु दीवि हाध श्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
 अषास्या शिशुमतीरदीवे वमैव युत्सु परिजर्भुराणः १० [६]

इदमग्रे सुधितं दुर्धितादधि प्रियादु चिन्मन्मनः प्रेयो अस्तु ते ।
 यत् ते शुक्रं तन्वोऽं रोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
 रथाय नावमुत नो गृहाय नित्यारित्रां पद्भतीं रास्यग्रे ।
 अस्माकं वीरौ उत नो मघोनो जनौश्च या पारयाच्छर्म या च १२
 अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगुर्या द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वर्गताः ।
 गव्यं यव्यं यन्तो वीर्याहेपं वरमरुण्यो वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

बद्धित्वा तद् वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहस्रो यतो जनि ।
 धवीमुप ह्वरति साधते मतिः कृतस्य धेना अनयन्त समुतः १ (१५३९)

पुक्षो वपुः पितृमान् नित्य आ शये द्वितीयमा सप्तशिवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य द्रोहसे दशप्रमर्ति जनयन्त योषणः २

निर्यदीं बुध्नान्महिषस्य वर्षस ईशानासः शर्वसा कन्तं सूरयः ।
यदीमनु प्रदिवो मध्व आधवे गुहा सन्तं मातरिश्वा मथायति ३

प्र यत् पितुः परमाहूयते पय्या पृक्षुधो वीरुधो वंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यदिन्वत आदिद् यविष्ठो अभवद् घृणा शुचिः ४

आदिन्मातृराविशद् यास्वा शुचिर्हस्यमान उर्विया वि वावृधे ।
अनु यत् पूर्वा अरुहत् सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु धावते ५ [८]

आदिन्द्रोतारं वृणते दिविष्टिषु भगमिव पपृचानासं ऋजते ।
वेवान् यत् कृत्वा मज्जमानं पुरुष्टुतो मर्तुं शंसं विश्वधा वेति धार्यसे ६

वि यदस्थाद् यजतो वार्तचोदितो ह्वारो न वक्त्रा जरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्नम् वृक्षुषः कृष्णजंहसः शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः ७

रथो न यातः शिकंभिः कृतो द्यामङ्गैभिररुषेभिरीयते ।
आर्वस्य ते कृष्णासो दक्षि सूरयः शूरस्येव त्वेषथादीषते वयः ८

त्वया ह्यग्ने वरुणो धृतव्रतो मित्रः शाश्वदे अर्यमा सुदानवः ।
यत् सीमन्नु कर्तुना विश्वथा विभुः रराज्ञ नेमिः परिभूरजायथाः ९

त्वमग्ने शशमानायं सुन्वते रत्नं यविष्ठ वेवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं सहसो युवन् वयं भगं न कारे महिरत्न धीमहि १०

अस्मे रयिं न स्वर्थं दर्मूनसं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णसिम् ।
रश्मोरिव यो यमंति जन्मनी उभे वेवानां शंसंमृत आ चं सुकर्तुः ११

उत नः सुद्योत्मा जीराश्वो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेषन्नेषतमैर्मूरोऽग्निर्वामं सुवितं वस्यो अच्छ १२

अस्ताव्यग्निः शिमीवन्द्रिर्कैः साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।
अमी च ये मघवानो वयं च मिहं न सूरौ अति निष्टतन्युः १३ [९] (१५५१)

(१४२)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । (आग्निस्तृकं) = १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इल्लः,
५ बर्हिः, ६ देवीः द्वारः, ७ उपासानका, ८ दैव्यौ होतारी प्रचेतसी, ९ तिन्नो देव्यः सरस्वतीला-
भारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

समिद्धो अग्र आ बह देवाँ अद्य यतसुचे । तनुँ तनुष्व पुर्व्यं सुतसोमाय वाशुषे १
घृतवन्तमुप मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रस्य मावतः शशमानस्य वाशुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वा यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसस्त्रिरा दिवो देवो देवेषु यज्ञियः ३
ईळितो अग्र आ वहेन्द्रं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वा मतिर्ममाच्छा सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यतसुचो बर्हियज्ञे स्वध्वरे । वृत्रे देवव्यचस्तममिन्द्राय शर्म सप्रथः ५
वि श्रयन्तामृतावृधः प्रये देवेभ्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृहो द्वारो देवीरसश्चतः ६ [१०]

आ भन्दमाने उपाकि नक्तोषासा सुपेशसा । यही ऋतस्य मातरा सीदतां बर्हिरा सुमत् ७
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ८
शुचिर्देवेष्वर्पिता होत्रा मरुत्सु भारती । इल्ल सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्वना । त्वष्टा पोषाय विप्र्यतु राये नाभां नो अस्मयुः १०
अवसुजज्ञप त्वना देवान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हव्या सुषदति देवो देवेषु मेधिरः ११
पूषण्वते मरुत्वते विश्वेदेवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतान्या गह्युप हव्यानि वीतये । इन्द्रा गहि शुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे १३ [११]

(१५६४)

(१४३)

८ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्रये वाचो मतिं सहसः सूनवे भरे ।
अपां नपाद् यो वसुभिः सह प्रियो होता पृथिव्यां न्यसीदहृत्वियः १
स जार्यमानः परमे व्योम न्याविराग्रिर्भवन्मातरिष्वने ।
अस्य क्रत्वा समिधानस्य मज्मना प्र द्यावा शोचिः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य भानवः सुसंहशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
मात्वक्षसो अत्यक्तुर्न सिन्धवो ऽग्ने रेजन्ते असंसन्तो अजराः ३

(१५६७)

यमंरिरं भृगवो विश्ववेदसं नामां पृथिव्या भुवनस्य मज्जना । अग्निं तं गीर्भिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरुणो न राजति	४
न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सृष्टा दिव्या यथाशनिः । अग्निर्जम्भेस्तिगितैरिति भवति योधो न शत्रून् त्स वना न्यृञ्जते	५
कुवित्रो अग्निरुचर्थस्य वीरसद् वसुष्कुविद् वसुभिः काममावरत् । चोदः कुवित् तनुज्यात् सातये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणं	६
घृतप्रतीकं व क्रतस्य धुषदमग्निं मित्रं न समिधान क्रञ्जते । इन्धानो अक्रो विदथेषु दीद्यच्छ्रुक्वर्णामिदु नो यंसते धियम्	७
अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरे शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शग्भैः । अदब्धेमिरदपितेभिरे ऽग्निमिषद्भिः परि पाहि नो जाः	८ [१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगनी ।

एति प्र होता व्रतमस्य माययो ध्वीं दधानः शुचिपेशसं धियम् । अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृतो या अस्य धामं प्रथमं ह निंसते	१
अभीमृतस्य कोहना अनूषत् योनौ केवस्य सवने परीवृताः । अपामुपस्थे विमृतो यदावस दध स्वधा अधयद् यामिरीयते	२
युर्युषतः सर्वयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरित्रता मिथः । आर्दीं भगो न हव्यः समस्मदा वोह्वुर्न रश्मीन् त्समयस्त सारथिः	३
यमीं द्वा सर्वयसा सपर्यतः समाने योना मिथुना समोकसा । दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरु चरन्नजरो मानुषा युगा	४
तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो केवं मतीस ऊतये हवामहे । धनोरधि प्रवत् आ स कण्वत्यभिन्नजद्भिर्वयुना नवाधित	५
त्वं ह्यग्निं दिव्यस्य राजसि त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना । एनी त एते बृहती अमिभियां हिरण्ययी वकरी बर्हिताशते	६
अग्ने जुषस्व प्रति हर्यं तद् वज्रो मन्द्र स्वधाव क्रतजात् सुक्रतो । यो विश्वतः प्रत्यङ्गसि दर्शतो रणवः संहृष्टौ पितृमां इव क्षयः	७ [१३] (१५७९)

(१४५)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

तं पृच्छता स जंगामा स वेदुः स चिकित्वाँ ईयते सा न्वीयते ।	
तस्मिन् त्सन्ति प्रशिषस्तस्मिन्निष्ठयः स वाजस्य शर्वसः शुष्मिणस्पतिः	१
तमित् पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत ।	
न मृष्यते प्रथमं नापरं वचो ऽस्य कत्वा सचते अप्रहृषितः	२
तमिद् गच्छन्ति जुह्वीस्तमर्वती—विश्वान्येकः शृणवद् वचांसि मे ।	
पुरुषैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनो ऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्त सं रभः	३
उपस्थार्य चरति यत् समारत सद्यो जातस्तत्सार युज्येभिः ।	
अभि श्वान्तं मृशते नान्द्ये मुदे यदी गच्छन्त्युशतीरपिहितम्	४
स ईं मृगो अप्यो वनर्गुरूपं त्वच्युपमस्यां नि धायि ।	
व्यवचीद् वयुना मर्त्येभ्यो ऽग्निर्विद्रां कृतचिद्धि सन्यः	५ [१४] (१५८४)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्रिमूर्धानं सतरश्मिं गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे ।	
निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा विवो रोचुनापप्रिवांसम्	१
उक्षा महां अभि ववक्ष एने अजरस्तस्थावितऊतिर्ऋत्वः ।	
उर्व्याः पदो नि दधाति सानां रिहन्त्यूर्धो अरुपासो अस्य	२
समानं वत्समभि संचरन्ती विष्वग्धेनू वि चरतः सुमेके ।	
अनपवृज्याँ अध्वनो मिमानि विश्वान् केतोँ अधि महो दर्धानं	३
धीरांसः पदं कवयो नयन्ति नानां हृदा रक्षमाणा अजुर्यम् ।	
सिषासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धुं माविरैभ्यो अभवत् सूर्यो नृन्	४
विदुक्षेण्यः परि काष्ठासु जेन्य ईळेन्यो महो अभीय जीवसं ।	
पुरुत्रा यदभवत् सूरहैभ्यो गर्भेभ्यो मघवा विश्वदर्शतः	५ [१५] (१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा ते अग्ने शुचर्यन्त आयो—वैवाशुर्वाजेभिराशुषाणाः ।	
उमे यत् तोके तनये दर्धाना ऋतस्य सोमन् रुण्यन्त वेवाः	१ (१५९०)

बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ	मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।	
पीर्यति त्वो अनु त्वो गृणाति	वन्दारुस्ते तन्वै वन्दे अग्रे	२
ये पायवो मामतेयं ते अग्रे	पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।	
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेवा	दिप्सन्त इद् रिपवो नाह देभुः	३
यो नो अग्रे अररिवाँ अघायु	ररातीवा मर्चयति द्वयेन ।	
मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा	अनु मृक्षीष्ट तन्वै दुरुक्तैः	४
उत वा यः सहस्य प्रविद्वान्	मर्तो मर्तं मर्चयति द्वयेन ।	
अतः पाहि स्तवमान स्तुवन्त	मग्रे मार्किनो दुरिताय धायीः	५ [१६] (१५९४)

(१४८)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

मथीद् यदी विष्टो मातरिश्वा	होतारं विश्वाप्सु विश्वदेव्यम् ।	
नि यं वृधुर्मनुष्यासु विश्व	स्वर्णं चित्रं वपुषे विभावम्	१
वृदानमिन्न ददभन्त मन्मा	ग्विर्वरुथं मम तस्य चाकन् ।	
जुषन्त विश्वान्यस्य कर्मो	पस्तुति भरमाणस्य कारोः	२
नित्ये चिन्नु यं सदेने जगुध्रे	प्रज्ञस्तिभिर्दधिरे यज्ञियासः ।	
प्र सू नयन्त गृभयन्त इष्टा	वश्वांसो न रथ्यो रारहाणाः	३
पुरुणि वृस्मो नि रिणाति जम्भे	राद् रोचते वन आ विभावा ।	
आदस्य वातो अनु वाति शोचि	रस्तुर्न शर्यामसनामनु द्यून्	४
न यं रिपवो न रिषण्यवो	गर्भे सन्तं रेष्णा रेषयन्ति ।	
अन्धा अप्रिया न दभन्नमिख्या	नित्यास द्वं प्रेतारो अरक्षन्	५ [१७] (१५९९)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । बिराद् ।

महः स राय एषेते पतिर्द	न्निन इनस्य वसुनः पद आ ।	
उप धर्जन्तमद्रयो विधन्नित्		१
स यो वृषा नरां न रोदस्योः	श्रवांभिरस्ति जीवपीतसर्गः ।	
प्र यः संज्ञाणः शिश्रीत योनौ		२ (१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीवे दृत्यः कविर्नभन्यो^१ नार्वा ।

सूरो न रुरुकाञ्छतात्मा

३

अभि द्विजन्मा त्री रोचनानि विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्थात् ।

होता यजिष्ठो अपां सधस्थे

४

अयं स होता यो द्विजन्मा विश्वा वृधे वार्याणि भवस्या ।

मर्तो यो अस्मै सूतुको वृदाश

५ [१८] (१६०४)

(१५०)

३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । उष्णिक् ।

पुरु त्वा क्वाश्वान् वोचि ऽरिस्मि तव स्विदा । तोदस्थेव शरण आ महस्य

१

व्यनिनस्य धनिनः प्रहोषे चिदरुपः । कदा च न प्रजिगतो अदेवयोः

२

स चन्द्रो विप्र मर्त्यो महो वाधन्तमो विवि । प्रपेत ते अग्रे वनुषः स्याम

३ [१९] (१६०७)

(१५१)

९ दीर्घतमा औचध्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणौ । जगती ।

मित्रं न यं शिष्या गोषु गव्यवः स्वाध्या विदधे अप्सु जीर्जनन् ।

अरेजेता रोदसी पाजसा गिरा प्रति प्रियं यजतं जनुषामवः

१

यद्ध त्यद् वा पुरुमीळ्हस्य सोमिनः प्र मित्रासो न दधिरे स्वाभुवः ।

अध क्रतुं विदतं गातुमर्चत उत धृतं वृषणा पस्यावतः

२

आ वा भूषन् क्षितयो जन्म रोदस्योः प्रवाच्यं वृषणा दक्षसे महे ।

यदीमृताय भरथो यद्वते प्र होत्रया शिष्या वीथो अध्वरम्

३

प्र सा क्षितिरेसुर या महि प्रिय क्रतावानावृतमा घोषथो बृहत ।

युवं त्रिवो बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युषं युञ्जाथे अपः

४

मही अत्र महिना वारमृण्वथो ऽरेणवस्तुज आ सन्नन् धेनवः ।

स्वरन्ति ता उपरताति सूर्यमा निधुच उषसस्तक्रवीरिव

५ [२०]

आ वामृताय केशिनीरनूत मित्र यत्र वरुण गातुमर्चथः ।

अव त्मना सुजतं पिन्वतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः

६

यो वा यज्ञैः शशमानो ह दाशति कृषिर्होता यजति मन्मसाधनः ।

उपाङ्ग तं गच्छथो वीथो अध्वरमच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मयू

७ (१६१४)

युवां यज्ञैः प्रथमा गोभिरेञ्जत ऋतावाना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
भरन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽदृष्यता मनसा रेवदाशाथे
रेवद् वयो दधाथे रेवदाशाथे नरा मायाभिरितऊति माहिनम् ।
न वां द्यावोऽहोभिर्नति सिन्धवो न देवत्वं पणयो नानशुर्मघम्

८

९ [२१] (१६१६)

(१५२)

७ दीर्घतमा औचध्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्वा मन्तवो ह सर्गाः ।
अवातिरतमनृतानि विश्वं ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे
एतच्चन त्वो वि चिकेतदेषां सत्यो मन्त्रः कविशस्त कथावान् ।
त्रिरश्रिं हन्ति चतुरश्रिरुयो देवनिदो ह प्रथमा अजूर्यन्
अपादेति प्रथमा पद्धतीनां कस्तद् वां मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य ऋतं पिपत्यनृतं नि तारीत्
प्रयन्तमित् परिं जारं कनीनां पश्यामसि नोपनिपद्यमानम् ।
अनवपृग्णा वितता वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम
अनश्वो जातो अनभीशुर्वा कर्निकदत् पतयदूर्ध्वसानुः ।
अचित्तं ब्रह्म जुजुषुर्युवानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणन्तः
आ धेनवो मामतेयमवन्ती ब्रह्मप्रियं पीपयन् तस्मिन्नूर्धन् ।
पिवो भिक्षेत वयुनानि विद्वा न्नासाविवांसन्नदितिमुरुष्येत
आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवाववसा ववृत्याम् ।
अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सद्या अस्माकं वृष्टिर्विद्या सुपारा

१

२

३

४

५

६

७ [२२] (१६१३)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचध्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोषां हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
घृतैर्धृतस्नू अध यद् वामस्मे अर्ध्वर्यवो न धीतिभिर्भरन्ति
प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्तिरयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यद् वां विदथेषु होता सुह्यं वां सूरिवृषणावियक्षन्

१

२

(१६१५)

पीपाय धेनुरदितिर्कृताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे ।
 हिनोति यद् वा विदथे सपर्यन् त्स रातहव्यो मानुषो न होता ३
 उत वा विश्व मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ।
 उतो नो अस्य पूव्यः पतिर्दन् वीतं प्रातं पर्यस उस्त्रियायाः ४ [२३] (१६२७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।
 यो अस्कंभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः १
 प्र तद् विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
 यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणे—प्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा २
 प्र विष्णवे शूषमेतु मन्म गिरिक्षित उरुगायाय वृष्णे ।
 य इदं वीर्यं प्रयतं सधस्थ—मेको विममे त्रिभिरित् पदेभिः ३
 यस्य त्री पूर्णा मधुना पदान्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।
 य उ त्रिधातु पृथिवीमुत द्या—मेको कृधार भुवनानि विश्वा ४
 तदस्य प्रियमभि पार्था अश्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
 उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः ५
 ता वां वास्तून्पुश्मसि गर्मध्ये यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।
 अत्राह तर्दुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमव भाति भूरि ६ [२४] (१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णू । जगती ।

प्र वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चार्चत ।
 या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुर्वतेव साधुना १
 त्वेषमित्था समरणं शिमीवतो—रिन्द्राविष्णू सुतपा वामुरुष्यति ।
 या मर्त्याय प्रतिधीयमानमित् कृशानोरस्तुरसनामुरुष्यथः २
 ता इ वधन्ति मह्यस्य पौंस्यं नि मातरां नयति रेतसे भुजे ।
 दधाति पुत्रोऽवरं परं पितु—नर्म तृतीयमधि रोचने दिवः ३ (१६३६)

- तत्तदितदिदस्य पौर्यं गृणीमसी—नस्य त्रातुरवृकस्य मीळहुषः ।
 यः पार्थिवानि त्रिभिरिदं विगाममि—रुरु क्रमिष्टोरुगायाय जीवसे ४
- द्वे इदस्य क्रमणे स्वर्हशो ऽभिरुयाय मर्त्यो भुरण्यति ।
 तृतीयमस्य नकिरा दधर्षति वयश्चन पतर्यन्तः पतत्रिणः ५
- चतुर्भिः साकं नवतिं च नामभि—श्चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत् ।
 बृहच्छरीरो विमिमान् क्रकभि—र्युवाकुमारः प्रत्येत्याहवम् ६ [२५] (१६३९)

(१५६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । जगती ।

- भवा मित्रो न श्रेष्ठ्यो घृतासुति—विभूतद्युम्न एवया उ सप्रथाः ।
 अधा ते विष्णो विदुषा चिदध्वः स्तोमो यज्ञश्च राध्वो हविष्मता १
- यः पूर्याय वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णवे ददाशति ।
 यो जातमस्य महतो महि ब्रवत् सेदु श्रवोभिर्युज्यं चिदभ्यसत् २
- तमु स्तोतारः पूर्य यथा विद ऋतस्य गर्भं जनुषा पिपतन ।
 आस्य जानन्तो नाम चिद विवक्तन महस्ते विष्णो सुमतिं भजामहे ३
- तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना कर्तुं सचन्त मारुतस्य वेधसः ।
 दाधार दक्षमुत्तममहर्विदं ब्रजं च विष्णुः सखिवाँ अपोर्णुते ४
- आ यो विवाय सचथाय दैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृतरः ।
 वेधा अजिन्वत् त्रिषधस्थ आर्य—मृतस्य भागे यजमानमाभजत् ५ [२६] (१६४४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥२२॥ सू० १५७-१६४]

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । जगती, ५-६ त्रिष्टुप् ।

- अबोध्यग्निर्जम उदेति सूर्यो व्युत्पाश्चन्द्रा मद्भावो अर्चिषा ।
 आर्युक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीद् वेवः सखिता जगत् पृथक् १
- यद् युआथे वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम् ।
 अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वतं वयं धना शूरसाता भजेमहि २ (१६४६)

अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुदुतः ।	
त्रिवन्धुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद् द्विपदे चतुष्पदे	३
आ न ऊर्जै वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कश्या मिमिक्षतम् ।	
प्रापुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा	४
युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।	
युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतीरश्विनाविरयेथाम्	५
युवं ह स्थो मिषजा भेषजेमि रथो ह स्थो रथ्याऽ राधयेभिः ।	
अथो ह क्षत्रमधि धत्थ उग्रा यो वा हविष्मान् मनसा वृदाश	६ [२७] (१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(१५८)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

वसू रुद्रा पुरुमन्तू वृधन्ता दशस्यते नो वृषणावभिष्टौ ।	
दक्षा ह यद् रेक्ण औचथ्यो वां प्र यत् ससाथे अकवाभिरुती	१
को वां दाशत् सुमतये चिदस्यै वसू यद् धेथे नमसा पदे गोः ।	
जिगृतमस्मे रेवतीः पुरंधीः कामप्रेणोव मनसा चरन्ता	२
युक्तो ह यद् वां तौड्याय परुर्वि मध्ये अर्णसो धारि पद्मः ।	
उप वामवः शरणं गमियं शूरो नाजम् पतर्यद्विरेवैः	३
उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्ये न्मा मामिमे पतत्रिणी वि दुग्धाम् ।	
मा मामेधो दशतयश्चित्तो धाक् प्र यद् वां बद्धस्मनि खार्दति क्षाम्	४
न मा गरन् नद्यो मातृतमा वृसा यवीं सुसमुब्धमवाधुः ।	
शिरो यदस्य त्रैतनो वितक्षत् स्वयं वृस उरो असावपि गध	५
वीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान् दशमे युगे ।	
अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः ।	६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

प्र द्यावा युज्ञेः पृथिवी क्रतावृधा मही स्तुषे विदथेषु प्रचेतसा ।	
वेवेमिर्ये वेवपुत्रे सुदंससे तथा धिया वार्याणि प्रभूवतः	१ (१६५७)

उत मन्ये पितुरद्रुहो मनो मातुर्महि स्वतवस्तद्धवीमभिः ।	
सुरेतसा पितरा भूमं चक्रतु रुरु प्रजाया अमृतं वरीमभिः	२
ते सूनवः स्वपसः सुदंससो मही जंजुमतिरा पूर्वचित्तये ।	
स्थातुश्च सत्यं जगतश्च धर्मणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वयाविनः	३
ते मायिनो ममिरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा ।	
नर्व्यनव्यं तन्तुमा तन्वते विवि संमुद्रे अन्तः कवयः सुकृतयः	४
तद् राधो अद्य संवितुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मनामहे ।	
अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुना रथि धंसं वसुमन्तं शतग्विन्म	५ [२] (१६६१)

(१६०)

५ दीर्घतमा औचध्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुव क्रुतावरी रजसो धारयत्कवी ।	
सुजन्मनी धिषणे अन्तरीयते देवो देवी धर्मणा सूर्यः शुचिः	१
उरुव्यर्चसा महिनी असश्चता पिता माता च भुर्वनानि रक्षतः ।	
सुधृष्टमे वपुष्येऽ न रोदसी पिता यत् सीमभि रूपैरवासयत्	२
स वह्निः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान् पुनाति धीरो भुर्वनानि मायया ।	
धेनुं च पृश्नि वृषभं सुरेतसं विश्वाहा शुक्रं पयो अस्य दुक्षत	३
अयं देवानामपसामपस्तमो यो जजान रोदसी विश्वशंभुवा ।	
वि यो ममे रजसी सुक्रतूयया ऽजरेभिः स्कम्भनेभिः समानृचे	४
ते नो गृणाने महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो ब्रूहत् ।	
येनाभि कृष्टीस्ततनाम विश्वहा पनाय्यमोर्जो अस्मे समिन्वतम्	५ [३] (१६६१)

(१६१)

१४ दीर्घतमा औचध्यः । ऋभवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठो न आजगन् किमीयते दूत्यं कद् यद्वृचिम ।	
न निन्दिम चमसं यो महाकुलो ऽग्ने भ्रातृदुण इद् भूतिमूदिम	१
एकं चमसं चतुरः कृणोतन् तद् वो देवा अब्रुवन् तद् व आगमम् ।	
सौधन्वनां यद्येवा करिष्यथ साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ	२ (१६६८)

अग्निं द्रुतं प्रति यदब्रवीतना—श्वः कर्त्तव्यं रथं उतेह कर्त्तव्यः ।
 धेनुः कर्त्तव्या युवशा कर्त्वा द्वा तानि भ्रातरनु वः कृत्येमसि ३
 चक्रुवांसं ऋभवस्तदपृच्छत केदंभूद यः स्य द्रुतो न आजगन् ।
 यदावाख्यञ्चमसाञ्चतुरः कृता—नादित् त्वष्टा ग्रास्वन्तन्यानेजे ४
 हनमिनाँ इति त्वष्टा यदब्रवी—ञ्चमसं ये देवपानमनिन्दिषुः ।
 अन्या नामानि कृण्वते सुते सचाँ अन्यैरेनान् कन्याँ नामभिः स्परत् । ५ [४]

इन्द्रो हरीं युयुजे अश्विना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपामुपाजत ।
 ऋभुर्विभ्वा वाजो देवाँ अंगच्छत् स्वर्पसो यजिर्यं भागर्मतन ६
 निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभि—र्या जरन्ता युवशा ताकृणोतन ।
 सौधन्वना अश्वादश्वमतक्षत युक्त्वा रथमुप देवाँ अयातन ७
 इदमुदुकं पिबतेत्यब्रवीतने—दं वा घा पिबता मुञ्चनेर्जनम् ।
 सौधन्वना यद्वि तन्नेव हर्यथ तृतीयं घा सर्वने मादयाध्वै ८
 आपो भूयिष्ठा इत्येकोँ अब्रवी—दुग्भिर्भूयिष्ठ इत्यन्यो अंब्रवीत् ।
 वधर्यन्तीं बहुभ्यः प्रैकोँ अब्रवी—हता वदन्तश्चमसाँ अपिंशत् ९
 श्रोणामेकं उदुकं गामवाजति मांसमेकः पिंशति सूनयामृतम् ।
 आ निमुचः शकृदेको अपांभरत् किं स्वित् पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः १० [५]

उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना तृणं निवत्स्वपः स्वप्स्यया नरः ।
 अगोह्यस्य यदसस्तना गृहे तद्वद्येदमुभवो नानु गच्छथ ११
 संमील्य यद् भुवना पर्यसंपित क्रं स्वित् तात्या पितरा व आसतुः ।
 अशपत् यः कुरक्षं व आवृदे यः प्राब्रवीत् प्रो तस्मा अब्रवीतन १२
 सुषुप्त्वांसं ऋभवस्तदपृच्छता—गोह्य क इदं नो अब्रूबुधत् ।
 श्वानं ब्रूतो बोधयितारमब्रवीत् संवत्सर इदमुद्या व्यस्यत १३

द्विवा यान्ति मरुतो भूम्याऽग्नि—र्यं वातो अन्तरिक्षेण याति ।

अद्भिर्याति वरुणः समुद्रे—र्युष्माँ इच्छन्तः शवसो नपातः १४ [६] (१६८०)

(१६२)

२२ दीर्घतमा औचध्यः । अद्वः । त्रिष्टुप् : ३, ६ जगती ।

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायु-रिन्द्रं क्रभुक्षा मरुतः परि रयन् ।

यद् वाजिनो देवजातस्य सतेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि १

यन्निर्णिजा रेकर्णासा प्रवृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।

सुप्रोक्तजो मेम्यद् विश्वरूप इन्द्रापूर्णाः प्रियमर्प्येति पार्थः २

एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।

अभिप्रियं यत् पुरोळाशमर्वता त्वष्टेदेनं सौश्वसाय जिवन्ति ३

यद्धविष्यमुतुशो देवयानं त्रिमानुपाः पर्यश्वं नयन्ति ।

अत्रो पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेद्यज्ञजः ४

होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शंस्ता सुविप्रः ।

तेन यज्ञेन स्वरं कृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पूणध्वम् ५ [७]

यूपवस्का उत ये यूपवाहाश्चपालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।

ये चार्चते पचनं संभरन्त्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ६

उप प्रागांत सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।

अन्वेनं विप्रा कर्पयो मदन्ति देवानां पुष्टे चंकुमा सुबन्धुम् ७

यद् वाजिनो दामं संदानमर्वतो या शीर्षिण्या रशना रज्जुरस्य ।

यद् वा चास्य प्रभृतमास्येष्टं तृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ८

यदश्वेभ्य क्रविषो मक्षिकाश यद् वा स्वरौ स्वधितौ रिप्तमस्ति ।

यद्धस्तयोः शमितुर्यज्ञखेपु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ९

यद्वर्ध्वमुदरस्यापवाति य आमस्य क्रविषो गन्धो अस्ति ।

सुकृता तच्छ्रमितारः कृण्वन्तु त मेधं शृतपाकं पचन्तु १० [८]

यत् ते गात्रादग्निना पच्यमाना दुभि शूलं निहतस्यावधावन्ति ।

मा तद् भूम्यामा श्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु ११

ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निहरेति ।

ये चार्चतो मांसमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु १२ (१६९१)

यक्षीक्ष्णं मांस्पचन्त्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।

ऊष्मण्यापिधानां चरुणा—मङ्गाः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् १३

निक्रमणं निषर्दनं विवर्तनं यच्च पङ्क्तिशमवतः ।

यच्च पौपौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु १४

मा त्वाग्निर्ध्वनयीद् धूमगन्धि—मौखा भ्राजन्त्यभि विक्त जघ्निः ।

इष्टं वीतमभिगूतं वर्षकृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् १५ [९]

यदश्वाय वास उपस्तृण—न्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।

संदानमवर्तन्तं पङ्क्तिं प्रिया देवेष्वामयन्ति । १६

यत् ते सादे महसा शूकृतस्य पाण्यी वा कशया वा तुतोद् ।

सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि १७

चतुस्त्रिंशद् वाजिनो देवबन्धो—वङ्गीरश्वस्य स्वधितिः समेति ।

अच्छिद्वा गात्रा वयुनां कृणोत परं पररनुवुष्या वि शस्त १८

एकस्त्वष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारां भवतस्तथं क्रतुः ।

या ते गात्राणामुत्था कृणोमि ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ १९

मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्वः आ तिष्ठिपत ते ।

मा ते गृध्नुरविशस्तातिहाय छिद्वा गात्राण्यसिना मिथू कः २०

न वा उ एतन्त्रियसे न रिण्यसि देवा इदेषि पथिभिः सुगेभिः ।

हरी ते युञ्जा पृषती अभूता—मुपास्थाद् वाजी धुरि रासभस्य २१

सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंसः पुत्रां उत विश्वापुषं रयिम ।

अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोत क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान् २२ [१०] (१७०२)

(१६३)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्वः । त्रिपुप् ।

यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन् त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।

श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महिं जातं ते अर्वन् १ (१७०३)

- यमेन' कुत्तं त्रित एनमायुन—गिन्द्र' एणं प्रथमो अर्धयतिष्ठत् ।
गन्धर्वो अस्य रक्षानामृगणात् सूर्यादश्वं वसवो निरंतष्ट २
- असिं यमो अस्याकृत्यो अर्वं—असिं त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि विवि बन्धनानि ३
- त्रीणि त आहुर्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः संमुद्रे ।
उतेवं मे वरुणश्छन्त्यर्वन् यत्रा त आहुः परं जनित्रम् ४
- इमा ते वाजिन्नवमार्जनानी—मा शफानां सनितुर्निधाना ।
अत्रा ते भद्रा रक्षना अपश्य—मृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः ५ [११]
- आत्मानं ते मनसारादजाना—मवो विवा पतर्यन्तं पतङ्गम् ।
शिरो अपश्यं पृथिभिः सुगेभि—रेणुभिर्जेहमानं पतत्रि ६
- अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।
यदा ते मर्तो अनु भोगमान—ळादिद् ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः ७
- अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वं—अनु गावोऽनु भगः कनीनाम् ।
अनु व्रातास्तव सख्यमीयु—रनु देवा ममिरे वीर्यं ते ८
- हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवर् इन्द्र आसीत् ।
देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तं प्रथमो अर्धयतिष्ठत् ९
- ईमन्तासः सिलिकमध्यमासः सं शूरणासो विव्यासो अत्याः ।
हंसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिपुर्विद्यमज्ममश्वाः १० [१२]
- तव शरीरं पतायिष्वर्वन् तव चित्तं वार्त इव धर्जीमान् ।
तव शृङ्गाणि विक्षिता पुरुत्रा—रण्येषु जभुराणा चरन्ति ११
- उप प्रागाच्छसनं वाज्यवां देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ।
अजः पुरो नीयते नाभिरस्था—नु पश्चात् कवयो यन्ति रेभाः १२
- उप प्रागात् परमं यत् सधस्थ—मवाँ अच्छा पितरं मातरं च ।
अद्या देवाश्चुष्टमो हि गम्या अथा शास्ते दाशुषे वार्याणि १३ [१३] (१०१५)

(१६४)

५२ दीर्घतमा औचध्यः । १-४१ विश्वे देवाः; ४२ आद्यर्धर्चस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः; ४३
आद्यर्धर्चस्य शकधूमः, द्वितीयस्य सोमः; ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्च;) ४५
वाक्; ४६-४७ सूर्यः; ४८ संवत्सरकालचक्रम्; ४९ सरस्वती; ५० साध्याः;
५१ सूर्यः; पर्जन्याग्नयो वा; ५२ सरस्वान्, सूर्या वा । त्रिष्टुप्; १२,
१५, २३, २९, ३६, ४१ जगती; ४२ प्रस्तारपंक्तिः; ५१ अनुष्टुप् ।

अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्त्यश्वः ।

तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्यात्रापश्यं विशपतिं सप्तपुत्रम् १

सप्त पुंश्नन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।

त्रिनाभिं चक्रमजरंमनर्वं यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः २

इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वाः ।

सप्त स्वसारो अभि सं नवन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३

को ददर्श प्रथमं जायमानमस्थन्वन्तं यदनुस्था बिभर्ति ।

भूम्या असुरसृगात्मा कं स्विता को विद्रांसमुप गात्र प्रष्टुमेतत् ४

पाकः पृच्छामि मनसाविजानन् देवानामिना निहिता पदानि ।

वत्से वृष्कयेऽधि सप्त तन्तून् वि तन्निरे कुवय ओतवा उ ५ [१४]

अर्विकित्वाश्चितुपश्चिद्वत्र कवीन् पृच्छामि विद्वान् न विद्वान् ।

वि यस्तस्तम्भ षष्ठिमा रजांस्यजस्य रूपे किमपि स्विदेकम् ६

इह ब्रवीतु य ईमङ्ग वेवांस्य वामस्य निहितं पदं वे ।

शीर्ष्णः क्षीरं दुहते गावो अस्य वविं वसाना उवुकं पदापुः ७

माता पितरमृत आ बभाज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।

सा बीभत्सुर्गर्भरसा निविद्धा नमस्वन्त इदुपवाकमीयुः ८

युक्ता मातासीद् धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद् गर्भो वृजनीष्वन्तः ।

अमीमेद् वत्सो अनु गामपश्यद् विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९

तिस्रो मातृस्त्रीन् पितृन् बिभ्रदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति ।

मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्य पृष्ठे विश्वविदुं वाचमर्विश्वमिन्वाम् १० [१५]

द्वादशारं नहि तज्जराय वर्षति चक्रं परि द्यामृतस्य ।

आ पुत्रा अग्ने मिथुनासो अत्र सप्त ज्ञानिं विज्ञातिश्च तस्थुः ११ (१७२६)

पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं विव आहुः परे अर्थे पुरीषिणम् ।	
अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे षष्ठर आहुरर्पितम्	१२
पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्थुर्भुवनानि विश्वा ।	
तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनादेव न शीर्यते सनाभिः	१३
सनेमि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दश युक्ता वहन्ति ।	
सूर्यस्य चक्षू रजसैत्यावृतं तस्मिन्नार्पिता भुवनानि विश्वा	१४
साकंजानां सप्तथमाहुरेकजं पठिद् यमा ऋषयो देवजा इति ।	
तेषामिष्टानि विहितानि धामशः स्थात्रे रेजन्ते विकृतानि रूपशः	१५ [१६]

स्त्रियः सतीस्तां उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षणावन्न वि चेतवुन्धः ।	
कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात स पितृष्पितासत्	१६
अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात् ।	
सा कद्रीची कं स्विदधं परागात् कं स्वित् सूते नहि युथे अन्तः	१७
अवः परेण पितरं यो अस्यानुवेद पर एनावरेण ।	
कवीयमानः क इह प्र वोचद् देवं मनः कुतो अधि प्रजातम्	१८
ये अर्वाश्चस्तां उ पराच आहु—र्ये पराश्चस्तां उ अर्वाच आहुः ।	
इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो वहन्ति	१९
द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्वजाते ।	
तयोर्न्यः पिप्पलं स्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति	२० [१७]

यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भागमनिमेषं विदधाभिस्वरन्ति ।	
इतो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकुमत्रा विवेश	२१
यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।	
तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्वत् तन्नोन्नशद्यः पितरं न वेद	२२
यद् गायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुभाद् वा त्रैष्टुभं निरतक्षत ।	
यद् वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत् तद् विदुस्ते अमृतत्वमानशुः	२३
गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कमर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।	
वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा ऽक्षरेण मिमते सप्त वाणीः	२४
जगता सिन्धुं दिव्यस्तभायद् रथंतरे सूर्यं पर्यपश्यत् ।	
गायत्रस्य समिधंस्तिस्त्र आहुस्ततो मत्वा प्र रिरिचे महित्वा	२५ [१८] (१७४०)

उप ह्वये सुदुर्घां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहदेनाम् ।	
श्रेष्ठं सर्वं सविता साविषन्नो ऽभीन्द्रो घर्मस्तदु घु प्र वोचम्	२६
हिङ्गुण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।	
दुहामश्विभ्यां पर्यो अघ्नयेयं सा वर्धतां महते सौमगाय	२७
गौरमीमेदनु वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिङ्गुकृणोन्मातवा उ ।	
सृक्काणं घर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यते पर्योभिः	२८
अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि श्रिता ।	
सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्त्यं विद्युद् भवन्ती प्रति व्रिमौहत	२९
अनच्छये तुरगात् जीवमेजद् भुवं मध्य आ पस्त्यानाम् ।	
जीवो मृतस्य चरति स्वधाभिर्मर्त्यो मर्त्येना सयोनिः	३० [१९]

अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परां च पृथिभिश्चरन्तम् ।	
स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुर्वनेष्वन्तः	३१
य ईं चकार न सो अस्य वेदु य ईं वृदर्शं हिरुगिन्नु तस्मात् ।	
स मातुर्योनां परिवीतो अन्तर्बहुप्रजा निष्कृतिमा विवेश	३२
द्यौर्मै पिता जनिता नाभिरत्र बन्धुर्मै माता पृथिवी महीयम् ।	
उत्तानयोश्चम्बोऽर्योर्निरन्तरत्रा पिता दुहितुर्गर्भमाधात्	३३
पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।	
पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम	३४
इयं वेदुः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।	
अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम	३५ [२०]

सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।	
ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः	३६
न वि जानामि यद्विवेदमस्मि निण्यः संनन्दो मनसा चरामि ।	
यदा मार्गन् प्रथमजा क्रतुस्यादिद् वाचो अश्रुवे भागमस्याः	३७
अपाद् प्राडैति स्वधया गुभीतो ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।	
ता शश्वन्ता विषुचीनां वियन्ता न्ययुन्यं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम्	३८
क्रचो अक्षरं परमे व्योमन् यस्मिन् वेवा अधि विश्वे निषेदुः ।	
यस्तन्न वेदु किमुचा करिष्यति य इत् तद् विदुस्त इमे समासते	३९ (१७५४)

सृयवसाद् भगवती हि भ्रूया अथो वयं भगवन्तः स्याम ।

अद्धि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं पिव शुद्धमुक्कमाचरन्ती

४० [२१]

गंरीर्ममाय सलिलानि तक्ष—त्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।

अष्टापदी नवपदी बभ्रुवर्षी सहस्राक्षरा परमे व्योमन्

४१

तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।

ततः क्षरत्युक्षरं तद् विश्वमुप जीवति

४२

शक्रमयं धूममारदपश्यं विषुवतां पर एनावरेण ।

उक्षाणं पृश्निमपचन्त वीरा—स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्

४३

त्रयः केशिनं क्रतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत एकं एषाम् ।

विश्वमेको अभि चष्टे शचीभि—प्राजिरेकस्य ददृशे न रूपम्

४४

चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्बाह्यणा ये मनीषिणः ।

गुहा त्रीणि निर्हिता नेर्ज्ञयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति

४५

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु—रथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।

एकं सद् विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः

४६ [२२]

कृष्णं नित्यान् हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।

त आववृत्रन् त्सर्दनादृतस्या—दिद् घृतेन पृथिवी व्युद्यते

४७

द्वादश प्रधर्यश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत ।

तस्मिन् त्साकं त्रिंशता न शङ्कवो ऽर्पिताः षष्टिर्न चलाचलासः

४८

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभू—र्येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि ।

यो रत्नधा वसुविद् यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः

४९

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवा—स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नार्क महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः

५०

समानमेतर्दुदृक—मुच्चैत्यव चाहभिः ।

भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्रयः

५१

दिव्यं सुपर्णं वायुसं ब्रूहन्त—मृपां गर्भं दर्शतमोषधीनाम् ।

अग्नीपतो वृष्टिभिस्तर्पयन्तं सरस्वन्तमवसे जोहवीमि

५२ [२३] (१७६७)

(१६५) [त्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ १३ ॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ४, ६, ८, १०-१२ इन्द्रः; ३, ५, ७, ९ मरुतः; १३-१५ अगस्त्यो
मैत्रावरुणिः । मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कया शुभा सधयसः सनीळाः समान्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।
 कया मती कुत एतास एते ऽर्चन्ति शुष्मं वृषणो वसूया १
 कस्य ब्रह्माणि जुजुषुर्युवानः को अध्वरे मरुत आ वर्वत ।
 श्येनो ह्येव धजतो अन्तरिक्षे केन महा मनसा रीरमाम २
 कुतस्त्वमिन्द्र माहि नः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्था ।
 सं पृच्छसे समराणः शुभानि वर्चेस्तन्नो हरिवो यत् ते अस्मे ३
 ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्म इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।
 आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थे मा हरीं वहतस्ता नो अच्छ ४
 अतो वयमन्तमेभिर्युजानाः स्वक्षत्रेभिस्तन्वः शुम्भमानाः ।
 महोभिरेता उप युजमहे न्विन्द्र स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]

क १ स्या वो मरुतः स्वधासीद् यन्मामेकं समर्धत्ताहिहये ।
 अहं ह्युग्रस्तविषस्तुर्विष्मान् विश्वस्य शत्रोरनमं वधस्नैः ६
 भूरि चकर्थ युज्येभिरस्मे समानेभिरवृषभ पौंस्येभिः ।
 भूरीणि हि कृणवामा श्विष्ठेन्द्र कत्वा मरुतो यद् वशाम ७
 वर्धो वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन भामेन तविषो बभूवान् ।
 अहमेता मनवे विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्चक्र वज्रबाहुः ८
 अनुत्तमा ते मघवन्नकिनु न त्वावा अस्ति देवता विद्वानः ।
 न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ९
 एकस्य चिन्मे विश्वस्त्वो जा या नु दधृष्वान् कृणवै मनीषा ।
 अहं ह्युग्रो मरुतो विद्वानो यानि च्यवमिन्द्र इदीश एषाम् १० [२५]

अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।
 इन्द्राय वृष्णे सुमखाय मह्यं सख्ये सखायस्तन्वै तनूभिः ११
 एवेवेते प्रति मा रोचमाना अनेष्टुः श्व एषो धर्मानाः ।
 संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे हृदयाथा च नूनम् १२
 को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातन् सखीरच्छा सखायः ।
 मन्मानि चित्रा अपिवातर्यन्त एषा भूत नवेदा म क्रतानाम् १३ (१७८०)

आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारु रस्माञ्चके मान्यस्य मेधा ।

ओ पु वर्त्त मरुतो विप्रमच्छे मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत १४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी मीन्द्रार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम् १५ [२६] (१७८१)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(१६६)

१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्नु वोचाम रभसाय जन्मने पूर्वं महित्वं वृषभस्य केतवे ।

ऐधेव यामन् मरुतस्तुविष्वणो युधेवं शक्रास्तविषाणि कर्तन १

नित्यं न सुनुं मधु बिभ्रन्त उप क्रीळन्ति क्रीळा विदथेषु घृष्वयः ।

नक्षन्ति रुद्रा अवसा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतवसो हविष्कृतम् २

यस्मा ऊमासो अमृता अरांसत रायस्पोषं च हविषा ददाशुषे ।

उक्षन्त्यस्यै मरुतो हिता इव पुरु रजांसि पर्यसा मयोभुवः ३

आ ये रजांसि तविषीभिरव्यत प्र व एवासः स्वयतासो अधजन् ।

भयन्ते विश्वा भुवनानि हर्म्या चित्रो वो यामः प्रयतास्वृष्टिषु ४

यत् त्वेपर्यामा नदयन्त पर्वतान् द्विवो वा पृष्ठं नर्या अचुच्यवुः ।

विश्वो वो अज्मन् भयते वनस्पती रथीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः ५ [१]

यूयं न उग्रा मरुतः सुचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमतिं पिपर्तन ।

यत्रा वो द्रिद्युद् रदति क्रिविर्दती रिणार्ति पश्वः सुधितेव बर्हणां ६

प्र स्कम्भदेण्णा अनवधराधसो ऽलातृणासो विदथेषु सुधृताः ।

अर्चन्त्यैकं मदिरस्य पीतये विदुर्वीरस्य प्रथमानि पौस्या ७

शतभुजिभिस्तमभिहुतेरघात पूर्भी रक्षता मरुतो यमावत ।

जन् यमग्रास्तवसो विरग्निनः पाथना शंसात् तर्नयस्य पुष्टिषु ८

विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्येव तविषाण्याहिता ।

असेष्वा वः प्रपथेषु खादयो ऽक्षो वश्चक्रा समया वि वावृते ९

भूरीणि भद्रा नर्येषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अञ्जयः ।

असेष्वेताः पविषु क्षुरा अधि वयो न पक्षान् व्यनु श्रियो धिरे १० [२] (१७९१)

महान्तो महा विभ्वोऽष्ट विभूतयो दूरेदृशो ये विव्या इव स्तुभिः । मन्द्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः संमिश्रा इन्द्रे मरुतः परिदुमः	११
तद् वोः सुजाता मरुतो महित्वनं वीर्यं वो द्वात्रमदितेरिव व्रतम् । इन्द्रश्चन त्यजसा वि हुणाति तज्जनाय यस्मै सुकृते अराध्वम्	१२
तद् वो जामित्वं मरुतः परे युगे पुरू यच्छंसममृतास आवत । अया धिया मनवे श्रुष्टिमाव्या साकं नरो दुंसनैरा चिकित्रिरे	१३
येन वीर्यं मरुतः शूशवाम युष्माकेन परीणसा तुरासः । आ यत् ततनन् वृजने जनास एभिर्यज्ञेभिस्तद्वृष्टिमश्याम्	१४
एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्दार्पस्य मान्यस्य कारोः । एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	१५ [३] (१७९.७)

(१६७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । १ इन्द्रः, २-११ मरुतः । त्रिष्टुप्, (१० पुरस्ताज्ज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गूर्ततमाः । सहस्रं रायो माद्वयध्वै सहस्रिण उर्ष नो यन्तु वाजाः	१
आ नोऽवोभिर्मरुतो यान्त्वच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद् दिवैः सुमायाः । अध यदेषां नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद् धनयन्त पारे	२
मिम्यक्ष येषु सुधिता घृताची हिरण्यनिणिगुपरा न ऋष्टिः । गुहा चरन्ती मनुषो न योषा सभावती विवृथ्येव सं वाक्	३
परा शुभ्रा अयासो युव्या साधारण्येव मरुतो मिमिक्षुः । न रोदसी अप नुदन्त घोरा जुषन्त वृधं सखाय्य देवाः	४
जोषद् यदीमसुर्या सचध्वै विधितस्तुका रोदसी नृमणाः । आ सुर्येव विधतो रथं गात् त्वेषप्रतीका नभसो नेत्या	५ [४]
आस्थापयन्त युवति युवानः शुभे निर्मिश्रां विदथेषु पञ्चाम् । अर्को यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गाथं सुतसोमो दुवस्यन्	६
प्र तं विवकिम् वक्म्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति । सच्चा यदीं वृषमणा अहंयुः स्थिरा चिज्जनीर्वहते सुभागाः	७ (१८०४)

पान्ति मित्रावरुणाववृद्धा चर्यत ईमर्यमो अप्रशस्तान् ।	
उत चर्यवन्ते अच्युता ध्रुवाणि वावृध ई मरुतो दार्तिवारः	८
नही नु वो मरुतो अन्त्यस्मे आरात्ताच्चिच्छर्वसो अन्तमापुः ।	
ते धृणुना शर्वसा शूशुवांसो ऽणो न द्वेषो धृषता परि भुः	९
व्यमद्येन्द्रस्य प्रेष्ठा वयं श्वो वोचिमहि समर्ये ।	
वयं पुरा महि च नो अनु द्यून् तन्न क्रभुक्षा नरामनु प्यात्	१०
एष वः स्तोमो मरुत इयं गीमीन्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।	
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेष वृजनं जीरदानुम्	११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगतीः । ८-१० त्रिष्टुप् ।

यज्ञार्यज्ञा वः समुना तुतुर्वणिर्धियं धियं वो देवया उं दधिध्वे ।	
आ वोऽर्वाचः सुविताय रोदस्यो महे ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः	१
वृवांसो न ये स्वजाः स्वर्तवस इषं स्वरभिजार्यन्त धूतयः ।	
सहस्रियांसो अपां नोमर्य आसा गावो वन्द्यांसो नोक्षणः	२
सोमांसो न ये सुतास्तृतांशवो हत्सु पीतासो दुवसो नासते ।	
ऐषामसेषु रम्भिणीव रारभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे	३
अव स्वयुक्ता विव आ वृथा ययु रमत्याः कशया चोदत् तमना ।	
अरेणवस्तुविजाता अचुच्यवु हृळहानि चिन्मरुतो भ्राजदृष्टयः	४
को वोऽन्तर्मरुत ऋष्टिविद्युतो रेजति तमना हन्वेव जिह्वया ।	
धन्वच्युत इषां न यामनि पुरुप्रेषा अहन्योऽ नैतशः	५ [६]
क्व स्विदस्य रजसो महस्पर्ं क्रावरं मरुतो यस्मिन्नायय ।	
यच्छयावयथ विथुरेव संहितं व्यद्रिणा पतथ त्वेषमर्णवम्	६
सातिरि वोऽमवती स्वर्वती त्वेषा विपाका मरुतः पिपिष्वती ।	
भद्रा वो रतिः पृणतो न दक्षिणा पृथुजयी असुर्यैव जञ्जरी	७
प्रति षोभन्ति सिन्धवः पविभ्यो यदुभ्रियां वाचमुक्वीरयन्ति ।	
अव स्मयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदी धृतं मरुतः पुष्णुवन्ति	८ (१८१६)

असूत पृश्निर्महते रणाय त्वेषमयासां मरुतामनीकम् ।
 ते संप्रसासोऽजनयन्ताभ्वमादित् स्वधामिषिरां पर्यपश्यन् १
 एष वः स्तोमो मरुत इयं गीमीन्द्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् १० [७] (१८१८)
 (१६९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, २ चतुष्पदा विराट् ।

महश्चित् त्वमिन्द्र यत् एतान् महश्चिदसि त्यजसो वरुता ।
 स नो वेधो मरुतां चिकित्वान् त्सुम्ना वनुष्व तव हि प्रेष्ठा १
 अयुञ्जन्त इन्द्र विश्वकृष्टी विद्वानासो निषिधो मर्त्यत्रा ।
 मरुतां पृत्सुतिर्हासमाना स्वमीळहस्य प्रधनस्य सातौ २
 अम्यक् सा त इन्द्र ऋष्टिरस्मे सनेभ्यभ्वं मरुतां जुनन्ति ।
 अग्निश्चिद्धिष्मातसे शुशुक्लानापो न द्वीपं दधति प्रयांसि ३
 त्वं तू न इन्द्र तं रयिं द्वा ओजिष्ठया दक्षिणयेव रातिम् ।
 स्तुतश्च यास्ते चकनन्त वायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः ४
 त्वे राय इन्द्र तोशतमाः प्रणेतारः कस्य चिद्वतायोः ।
 ते षु णो मरुतां मृळयन्तु ये स्मा पुरा गातूयन्तीव देवाः ५ [८]
 प्रति प्र याहीन्द्र मीळहृषो नृन् महः पार्थिवे सदेने यतस्व ।
 अध यदेषां पृथुबुध्नास एतास्तीर्थे नार्यः पौंस्यानि तस्थुः ६
 प्रति घोराणामेतामामयासां मरुतां शृण्व आयतामुपब्धिः ।
 ये मर्त्ये पृतनायन्तमूर्धैर्ऋणावानं न पतयन्त सर्गैः ७
 त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्त्या रदा मरुद्भिः शुरुधो गोअग्नाः ।
 स्तवानिभिः स्तवसे देव देवैर्विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ८ [९] (१८२६)
 (१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः । ४ अगस्त्यो वाः । २, ५ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । १ ऋहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नूनमस्ति नो श्वः कस्तद् वेदु यदद्भुतम् ।
 अन्यस्य चित्तमभि संचरेण्यमुताधीतं वि नश्यति १ (१८२७)

किं न इन्द्र जिघांससि भ्रातरो मरुतस्तव ।	
तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः समरणे वधीः	२
किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नतिं मन्यसे ।	
विद्या हि ते यथा मनो ऽस्मभ्यमिन्न दित्ससि	३
अरं कृण्वन्तु वेदिं समग्निमिन्धतां पुरः ।	
तत्रामृतस्य चेतनं यज्ञं ते तनवावहै	४
त्वमीशिषे वसुपते वसूनां त्वं मित्राणां मित्रपते धेष्टः ।	
इन्द्र त्वं मरुद्भिः सं वदुस्वाधु प्राशानं क्रतुथा हवीषि	५ [१०] (१८३१)
(१७१)	

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः; ३-६ मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन भिक्षे सुमतिं तुराणाम् ।	
रराणता मरुतो वेद्याभिर्नि हेळो धत्त वि मुचध्वमश्वान्	१
एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् हृदा तद्यो मनसा धायि देवाः ।	
उपेमा यातु मनसा जुषाणा यूयं हि षा नमस इद वृधासः	२
स्तुतासो नो मरुतो मृळयन्तु त स्तुतो मधवा शंभविष्ठः ।	
ऊर्ध्वा नः सन्तु क्रोम्या वना न्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा	३
अस्माद्वहं तविषादीषमाण इन्द्राद भिया मरुतो रेजमानः ।	
युष्मभ्यं हव्या निशितान्यासन् तान्यारे चक्रुमा मृळता नः	४
येन मानासश्चितयन्त उस्मा व्युष्टिषु शर्वसा शश्वतीनाम् ।	
स नो मरुद्भिर्वृषभ श्रवो धा उग्र उग्रेभिः स्थविरः सहोदाः	५
त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नून् भवा मरुद्भिरवयातहेळाः ।	
सुप्रकेतेभिः सासहिर्दधानो विद्याभेपं वृज्जनं जीरदानुम्	६ [११] (१८३७)
(१७२)	

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

चित्रो वोऽस्तु यामश्चित्त ऊती सुदानवः । मरुतो अहिभानवः	१
आरे सा वः सुदानवो मरुत ऋञ्जती शरुः । आरे अश्मा यमस्यथ	२
तूणस्कन्दस्य नु विशः परि वृक्क सुदानवः । ऊर्ध्वान् नः कर्त जीवसे	३ [१२] (१८४०)

(१७३)

१३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ४ विरादस्थाना, विषमपदा वा ।

- गायत् सामं नभ्यन्तुं यथा वे रचीम तद् वावृधानं स्वर्वत् ।
गावो धेनवो बर्हिष्यदब्धा आ यत् सन्नानं विव्यं विवासान् १
- अर्चद् वृषा वृषभिः स्वेदुहव्यै मृगो नाश्रो अति यज्जुगुर्यात् ।
प्र मन्वयुर्मनां गूर्तं होता भरते मर्यो मिथुना यजत्रः २
- नक्षद्भोता परि सन्न मिता यन् भरद् गर्भमा श्रुदः पृथिव्याः ।
ऋनुदभ्यो नयमानो रुवद् गौ रन्तर्दूतो न रोदसी चरद् वाक् ३
- ता कर्माषतरास्मै प्र च्यौत्तानि देवयन्तो भरन्ते ।
जुजोषदिन्द्रो वृस्मर्वचा नासत्येव सुग्म्यो रथेष्ठाः ४
- तमुं द्रुहीन्तुं यो ह सत्वा यः शूरो मघवा यो रथेष्ठाः ।
प्रतीचश्चिद् योधीयान् वृषण्वान् वववृषश्चित्तमसो विहन्ता ५ [१३]
- प्र यद्वित्था मंहिना नृभ्यो अस्त्यरं रोदसी कक्ष्येडं नास्मै ।
सं विव्य इन्द्रो वृजनं न भूमा भर्ति स्वधावा ओपशमिन्व द्याम् ६
- समत्सु त्वा शूर सतामुराणं प्रपथिन्तमं परितंसयधै ।
सजोषस इन्द्रं मदे क्षोणीः सूरिं चिद् ये अनुमदन्ति वाजैः ७
- एवा हि ते शं सर्वना समुद्र आपो यत् त आसु मदन्ति देवीः ।
विश्वा ते अनु जोष्या भूद् गौः सूरौश्चिद् यद्विं धिषा वेषि जनान् ८
- असाम यथा सुषस्वार्य एन स्वमिष्टयो नरां न शंसैः ।
असद् यथा न इन्द्रो वन्दनेष्ठास्तुरो न कर्म नयमान उग्रथा ९
- विष्पर्धसो नरां न शंसै रस्माकासदिन्द्रो वज्रहस्तः ।
मित्रायुवो न पूर्पतिं सुशिष्टौ मध्यायुव उप शिक्शन्ति यज्ञैः १० [१४]
- यज्ञो हि ष्मेन्तुं कश्चिद्वृन्ध स्तुहुराणश्चिन्मनसा परियन् ।
तीर्थे नाच्छां तातृषाणमोको वीर्यो न सिधमा कृणोत्यध्वा ११
- मो घू ण इन्द्रात्र पृत्सु केतै रस्ति हि ष्मा ते शुष्मिन्नवयाः ।
महश्चिद् यस्य मीळहुषो यव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः १२
- एष स्तोम इन्द्र तुभ्यमस्मे एतेन गातुं हरिवो विदो नः ।
आ नो ववृत्याः सुविताय देव विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् १३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं राजेन्द्र ये च वेवा रक्षा नृन पाह्यसुर त्वमस्मान् ।	
त्वं सत्पतिर्मघवा नस्तरुत्र स्त्व सत्यो वसवानः सहोदाः	१
दनो विश इन्द्र मृधवाचः सप्त यत् पुरः शर्म शारवीर्दत्त ।	
ऋणोरपो अनवद्याणां यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः	२
अजा वृत्त इन्द्र शूरपत्नीर्या च येभिः पुरुहूत नूनम् ।	
रक्षो अग्निमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपीसि वस्तोः	३
शेषन नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य महा ।	
सृजदणांस्यव यद् युधा गा स्तिष्ठद्वरी धृषता मृष्ट वाजान्	४
वह कुत्समिन्द्र यस्मिञ्चाकन् त्यूमन्यू ऋजा वातस्याश्वा ।	
प्र सूरश्चक्रं वृहतादुभीके अभि स्पृधो यासिषद् वज्रबाहुः	५ [१६]
जघन्वाँ इन्द्र मित्रेरुश्चोदप्रवृद्धो हरिवो अदाशून् ।	
प्र ये पश्यन्नयमणं सचायो स्त्वया शूतां वहमाना अपत्यम्	६
रपत् कविरिन्द्रार्कसातो क्षां वासायोपबर्हणीं कः ।	
कर्त्त तिस्रो मघवा दानुचित्रा नि दुर्योणे कुर्यवाचं मृधि श्रेत्	७
सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः	
भिनत् पुरो न भिवो अदेवीर्ननमो वधरदेवस्य प्रियोः	८
त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमतीर्ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।	
प्र यत् समुद्रमति शूर पपि पारयां तुर्वशं यदुं स्वस्ति	९
त्वमस्माकमिन्द्र विश्वध स्या अवृत्तमो नरां नृपाता ।	
स नो विश्वासां स्पृधां सहोदा विद्यामेघं वृजमं जीरदानुम्	१० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ स्कंधोष्ठीवी बृहती; २-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।

वृषा ते वृष्ण इन्दुर्वाजी सहस्रसातमः

१

आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मवो वरेण्यः । सहावाँ इन्द्र सानसिः पृतनाषाळमर्त्यः २

(१८६५)

त्वं हि शूरः सनिता चोदयो मनुषो रथम् । सहावान् दस्युमव्रत—मोषः पात्रं न शोचिषा ३
 मुषाय सूर्यं कवे चक्रमीशान् ओजसा । वह शुष्णाय वधं कुत्सं वातस्याश्वैः ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युम्निन्तम उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिवोविदा मंसीठा अश्वसातमः ५
 यथा पूर्वेभ्यो जरितुभ्य इन्द्र मय इवापो न तृप्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदे जोहवीमि विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ६ [१८] (१८६९)

(१७६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् । ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सि नो वस्य इष्टय इन्द्रमिन्दो वृषा विश ।
 ऋषायमाण इन्वसि शत्रुमन्ति न विन्दसि १
 तस्मिन्ना वैशया गिरो य एकैश्वर्यणीनाम् ।
 अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चक्रेषद् वृषा २
 यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वसु ।
 स्पाशयस्व यो अस्मधु—ग्विष्येवाशानिर्जहि ३
 असुन्वन्तं समं जहि वृणाशं यो न ते मयः ।
 अस्मभ्यमस्य वेदनं वुद्धि सूरिश्रिदोहते ४
 आवो यस्य द्विबर्हसो ऽर्केषु सानुषगसत ।
 अजाविन्द्रस्येन्दो प्रावो वाजेषु वाजिनम् ५
 यथा पूर्वेभ्यो जरितुभ्य इन्द्र मय इवापो न तृप्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदे जोहवीमि विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ६ [१९] (१८७५)

(१७७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चर्षणिप्रा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।
 स्तुतः श्रवस्यन्नवसोप मद्रि—ग्युक्त्वा हरी वृषणा याह्यवाङ् १
 ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र ब्रह्मयुजो वृषरथासो अत्याः ।
 तौ आ तिष्ठ तेमिरा याह्यवाङ् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमै २
 आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषा ते सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।
 युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोप मद्रिक् ३ (१८७८)

अयं यज्ञो देव्या अयं मियेधं इमा ब्रह्माण्ययमिन्द्र सोमः ।
 स्तीर्णं बर्हिषा तु शक्रं प्र याहि पिबां निषद्य वि मुंचा हरीं इह
 ओ सुष्टुत इन्द्र याह्यर्वा—क्षुप ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः ।
 विद्याम वस्तोरवसा गुणन्तो विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्

४

५[२०](१८८)

(१७८)

५ भगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यन्द्र स्या त इन्द्र श्रुष्टिरस्ति यया बभूथ जगितृभ्य ऊती ।
 मा नः कामं महयन्तमा ध—ग्विश्वा ते अश्यां पर्याप आयोः
 न घा राजेन्द्र आ दभन्नो या नु स्वसारा कृणवन्त योनीं ।
 आपश्चिदस्मै सुतुकां अवेपन् गमन्न इन्द्रः सख्या वयश्च
 जेता नृभिरिन्द्रः पूत्सु शूरः श्रोता हवं नाधमानस्य कारोः ।
 प्रभर्ता रथं वाशुषं उपाक उद्यन्ता गिरो यदि च त्मना भूत्
 एवा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्या प्रखादः पूक्षो अभि मित्रिणो भूत् ।
 समर्य इपः स्तवते विवाचि सत्राकरो यजमानस्य शंसः
 त्वया वयं मघवन्निन्द्र शत्रू—नभि प्याम महतो मन्यमानान् ।
 त्वं त्राता त्वमुं नो वृधे भू—विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्

१

२

३

४

५[२१](१८८)

(१७९)

(६) १-२ लोपामुद्रा; ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः; ५-६ अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी । रतिः । त्रिष्टुप्; ५ बृहती

पूर्वीरहं शरदः शश्रमाणा वृषा वस्तोरुषसो जरयन्तीः ।
 मिनाति श्रियं जरिमा तनूना—मप्यु नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः
 ये चिद्धि पूर्वं ऋतसाप आसन् त्साकं वेवेभिरवदन्नुतानि ।
 ते चिदवासुर्नह्यन्तमापुः समू नु पत्नीर्वृषभिर्जगम्युः
 न मुषां श्रान्तं यदवन्ति वेवा विश्वा इत् स्पृधो अभ्यश्रवाव ।
 जयावेदत्र शतनीथमार्जि यत् सम्यञ्चा मिथुनावभ्यजाव
 नृदस्य मा रुधतः काम आग—क्षित आजातो अमुतः कुतश्चित् ।
 लोपामुद्रा वृषणं नी रिणाति धीरुमधीरा धयति श्वसन्तम्

१

२

३

४

(१८८)

इमं नु सोममन्तितो हत्सु पीतमुपं ब्रुवे ।

यत् सीमागश्चकूमा तत् सु मृच्छतु पुलुकामो हि मर्त्यः

५

अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ।

उभौ वर्णावृषिरुग्रः पुपोष सत्या वेवेष्वाशिषो जगाम

६ [२२] (१८९१)

(१८०)

[चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥२४॥ सू० १८०-१९१]

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवो रजांसि सुयमांसो अश्वा रथो यद् वां पर्यणींसि दीर्यत ।

हिरण्यया वां पवयः प्रुपायन् मध्वः पिबन्ता उपसः सचेधे

१

युवमत्यस्याव नक्षथो यद् विपत्मनो नर्यस्य प्रयज्योः ।

स्वसा यद् वां विश्वगूर्ता भराति वाजायेडे मधुपाविषे च

२

युवं पर्य उस्त्रियायामधत्तं पक्रमामायामव पूर्य गोः ।

अन्तर्यद् वनिनो वामृतप्सु हारो न शुचिर्यजते हविष्मान्

३

युवं ह घर्म मधुमन्तमत्रये ऽपो न क्षोदांऽवृणीतमेधे ।

तद् वां नरावश्विना पर्वइष्टी रथ्येव चक्रा प्रति यन्ति मध्वः

४

आ वां वानाय ववृतीय दत्ता गोरोहेण तौद्यो न जिबिः ।

अपः क्षोणी संचते माहिना वां जूर्णा वामक्षुरंहंसो यजत्रा

५ [२३]

नि यद् युवेथे नियुतः सुदानू उपं स्वधाभिः सृजथः पुरंधिम् ।

प्रेषद् वेषद् वातो न सूरिः महे ददे सुव्रतो न वाजम्

६

वयं चिद्धि वां जरितारः सत्या विपन्यामहे वि पणिहितावान् ।

अर्धा चिद्धि ष्माश्विनावनिन्द्या पाथो हि ष्मा वृषणावन्तिदेवम्

७

युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु द्यून् विरुद्रस्य प्रस्रवणस्य सातौ ।

अगस्त्यो नरां नृषु प्रशस्तः काराधुनीव चितयत् सहस्रैः

८

प्र यद् वहेथे महिना रथस्य प्र स्पर्न्दा याथो मनुषो न होता ।

धत्तं सूरिभ्य उत वा स्वश्यं नासत्या रयिपाचः स्याम

९

तं वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविताय नव्यम् ।

अरिहनेमिं परि द्यामिद्यानं विद्यामेधं ब्रूजनं जीरदानुम्

१० [२४] (१९०१)

(१८१)

९ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

कदु प्रेष्ठाविषां रंयीणां मध्वर्यन्ता यदुन्निनीथो अपाम् ।
 अयं वां यज्ञो अकृत प्रशस्तिं वसुधिते अवितारा जनानाम् १
 आ वामश्वानः शुचयः पयस्पा वार्तरहसो द्विव्यासो अत्याः ।
 मनोजुवो वृषणो वीतपृष्ठा एह स्वराजो अश्विना वहन्तु २
 आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् तसृप्रवन्धुरः सुवितार्य गम्याः ।
 वृष्णाः स्थातारा मनसो जवीया नहंपूर्वो यजतो धिष्ण्या यः ३
 इहेह जाता समवावशीता मरेपसा तन्वाऽ नामभिः स्वैः ।
 जिष्णुर्वामन्यः सुमखस्य सूरिर्विवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ४
 प्र वां निचेरुः ककुहो वशां अनु पिशङ्गरूपः सदनानि गम्याः ।
 हरी अन्यस्य पीपयन्त वाजैर्मथ्रा रजांस्यश्विना वि घोषैः ५ [२५]

प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्पाद् पूर्वोरिषश्चरति मध्व इष्णन् ।
 एवैरन्यस्य पीपयन्त वाजैर्वेपन्तीरुध्वा नद्यो न आगुः ६
 असर्जि वां स्थविरा वेधसा गीर्वाळहे अश्विना ज्ञेधा क्षरन्ती ।
 उपस्तुताववतं नाधमानं यामन्नयामञ्जृणुतं हव मे ७
 उत स्या वां रुशतो वप्ससो गीर्वाळहिषि सदैसि पिन्वते नृन् ।
 वृषा वां मेघो वृषणा पीपाय गोर्न सेके मनुषो दशस्यन् ८
 युवां पूषवाश्विना पुरंधि रग्निमुषां न जरेते हविष्मान् ।
 हुवे यद् वां वरिवस्या गृणानो विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ९ [२६] (१९१०)

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । जगती; ६, ८ त्रिष्टुप् ।

अभूविदं वयुनमो षु भूषता रथो वृषणवान् मदता मनीषिणाः ।
 धियंजिन्वा धिष्ण्या विश्पलावसू द्विवो नपाता सुकृते शुचिब्रता १
 इन्द्रतमा हि धिष्ण्या मरुत्तमा वृक्षा दंसिष्ठा रथ्या रथीतमा ।
 पूर्णं रथं वह्ने मध्व आचितं तेन वाश्वान्समुप याथो अश्विना २ (१९११)

किमत्र दद्या कृणुथः किमासाथे जनो यः कश्चिदहर्विर्महीयते ।
 अतिं क्रमिष्टं जुरतं पुणेरसुं ज्योतिर्विप्राय कृणुतं वचस्यवे ३
 जम्भयंतमभितो रायतः शुनो हतं मृधो विदधुस्तान्यश्विना ।
 वाचंवाचं जरितू रत्निनीं कृतमुभा शंसं नासत्यावतं मम ४
 युवमेतं चक्रधुः सिन्धुषु प्लवमात्मन्वन्तं पक्षिणं तौडयाय कम् ।
 येन देवत्रा मनसा निरुहथुः सुपप्तनी पेतथुः क्षोदसो महः ५ [२७]

अवविद्धं तौडयमुप्स्वन्तं रनारम्भणे तमसि प्रविद्धम् ।
 चतस्रो नावो जठलस्य जुष्टा उदुश्विभ्यामिषिताः पारयन्ति ६
 कः स्विद् वृक्षो निष्ठितो मध्ये अर्णसो यं तौडयो नाधितः पर्यषस्वजत् ।
 पूर्णा मृगस्य पतरोरिवारम्भ उदश्विना ऊहथुः श्रोमताय कम् ७
 तद् वां नरा नासत्यावनुं प्याद् यद् वां मानास उचथमवोचन् ।
 अस्माक्य सदैसः सोम्यादा विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम् ८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं युञ्ज्वाथां मनसो यो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा यस्त्रिचक्रः ।
 येनोपयाथः सुकृतो दुरोणं त्रिधातुना पतथो विर्न पूर्णैः १
 सुवुद् रथो वर्तते यन्नभि क्षां यत् तिष्ठथः क्रतुमन्तानुं पृक्षे ।
 वर्षुर्वपुष्या संचतामियं गीर्द्विवो दुहित्रोपसां सवेथे २
 आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथो वा मनुं व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।
 येन नरा नासत्येषयधै वर्तियाथस्तनयाय त्मने च ३
 मा वां वृको मा वृकीरा दधर्षीन्मा परिं वर्क्तुमुत मातिं धक्तम् ।
 अयं वां भागो निहित इयं गीर्दस्त्राविमे वां निधयो मधूनाम् ४
 युवां गोतमः पुरुमीळ्हो अत्रिर्दस्त्रा हवतेऽवसे हविष्मान् ।
 दिशं न विष्टामुज्रयेव यन्ता मे हवं नासत्योप यातम् ५
 अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रतिं वां स्तोमो अश्विनावधायि ।
 एह यातं पथिभिर्देवयानैर्विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम् ६ [२९] (१९१४)

[पञ्चमोऽध्यायः । ॥५॥ व० १-२९]

(१८४)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

- ता वांमद्य तावंपरं हुवेमोच्छन्त्यामुपसि वह्निरुक्थैः ।
 नासत्या कुहं चित् सन्तावर्यो दिवो नपाता सुदास्तराय १
 अस्मे ऊ पु वृषणा मादयेथा मुत् पूर्णोर्हतमूर्ध्या मर्दन्ता ।
 श्रुतं मे अच्छोक्तिभिर्मतीना मेष्टा नरा निचेतारा च कर्णैः २
 श्रिये पूषन्निषुकृतेव देवा नासत्या वहतुं सूर्यायाः ।
 वच्यन्ते वां ककुहा अप्सु जाता युगा जूर्णव वरुणस्य भूरैः ३
 अस्मे सा वां माध्वी रातिरस्तु स्तोमै हिनोतं मान्यस्य कारोः ।
 अनु यद् वां श्रवस्या सुदानू सुवीर्याय चर्षणयो मर्दन्ति ४
 एष वां स्तोमो अश्विनावकारि मानेभिर्मघवाना सुवृक्ति ।
 यातं वर्तिस्तर्नयाय त्मने चागस्त्ये नासत्या मर्दन्ता ५
 अतारिष्म तर्मसस्पारमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।
 एह यातं पथिभिर्देवयानैर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६ [१] (१९३०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिव्यौ । त्रिष्टुप् ।

- कतरा पूर्वा कतरापरायोः कथा जाते कवयः को वि वेद ।
 विश्वं त्मना विभृतो यद्व नाम वि वर्तते अहनी चक्रियेव १
 भूरिं द्वे अचरन्ती चरन्तं पद्वन्तं गर्भमपदीं दधाते ।
 नित्यं न सृनुं पित्रोरुपस्थे द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् २
 अनेहो वात्रमर्दितेरनर्वं हुवे सर्ववद्वधं नमस्वत् ।
 तद् रोदसी जनयतं जरित्रे द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ३
 अतप्यमाने अवसावन्ती अनु प्याम रोदसी देवपुत्रे ।
 उभे देवानामुभयेभिरह्ना द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ४
 संगच्छमाने युवती समन्ते स्वसारा जामी पित्रोरुपस्थे ।
 अभिजिघ्रन्ती भुवन्स्य नाभिं द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ५ [२] (१९३५)

उर्वी सध्वनी बृहती ऋतेन	ब्रुवे देवानामवसां जनित्री ।	
कृधाते ये अमृतं सुप्रतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	६
उर्वी पृथ्वी ब्रह्मले दूरेअन्ते	उप ब्रुवे नर्मसा यज्ञे अस्मिन् ।	
कृधाते ये सुभगे सुप्रतीर्तौ	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	७
देवान् वा यच्चकुमा कच्चिदागः	सखायं वा सवृमिज्जास्पतिं वा ।	
इयं धीर्भूया अवयानमेषां	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	८
उभा शंसा नर्या मामविष्टा—	सुभे मामूती अवसा सचेताम् ।	
भूरि चिदुर्यः सुदास्तराये—	षा मदन्त इषयेम देवाः	९
ऋतं ब्रुवे तद्वोचं पृथिव्या	अभिश्वावायं प्रथमं सुमेधाः ।	
पातामवद्याद् दुरितादुभीकं	पिता माता च रक्षतामवोभिः	१०
इदं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु	पितृमार्तर्यद्विहोपब्रुवे वाम् ।	
भूतं देवानामवमे अवोभि—	विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्	११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति	विश्वानरः सविता ब्रुव एतु ।	
अपि यथा युवानो मत्सथा नो	विश्वं जगदमिपित्वे मनीषा	१
आ नो विश्व आस्का गमन्तु देवा	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।	
भुवन् यथा नो विश्वे वृधासः	करन्तसुषाहा विथुरं न शवः	२
प्रेष्ठ वो अतिथिं गृणीषे ऽग्निं	शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।	
असद् यथा नो वरुणः सुकीर्ति—	रिषश्च पर्षदरिगुतः सुरिः	३
उप व एषे नर्मसा जिगीषो—	षासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।	
समाने अहन् विमिमनो अर्कं	विषुरुपे पर्यसि सस्मिन्नधन्	४
उत नोऽहिर्बुध्न्योऽहं मर्यस्कः	शिशुं न पिप्युषीव वेति सिन्धुः ।	
येन नपातमपां जुनाम	मनोजुष्टो वृषणो यं वहन्ति	५ [४]

उत न ई त्वष्टा गन्त्वच्छा स्मत् सुरिभिरमिपित्वे सजोषाः ।

आ धृञ्हेन्द्रश्चर्षणिषा—स्तुविष्टमो नरा न इह गम्याः

६

(१९४७)

उत न ईं मतयोऽश्वयोगाः	शिशुं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।	
तमीं गिरो जनयो न पत्नीः	सुरमिष्टमं नरां नंसन्त	७
उत न ईं मरुतो बृद्धसेनाः	स्मद् रोदसी समनसः सदन्तु ।	
पृषदश्वासोऽवनयो न रथा	रिशार्दसो मित्रयुजो न देवाः	८
प्र नु यदेषां महिना चिकित्रे	प्र युञ्जते प्रयुजस्ते सुवृत्ति ।	
अध यदेषां सुदिने न शरु	विश्वमेरिणं प्रुषायन्त सेनाः	९
प्रो अश्विनावर्वसे कृणुध्वं	प्र पूषणं स्वतवसो हि सन्ति ।	
अद्वेषो विष्णुर्वातं क्रभुक्षा	अच्छां सुम्नायं ववृतीयं देवान्	१०
इयं सा वो अस्मे दीधितिर्यजत्रा	अपिप्राणीं च सदनी च भूयाः ।	
नि या देवेषु यतते वसूयु	विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्	११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अन्नं । १ अनुष्टुप्गर्भा उष्णिक्; २, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ बृहती वा;
२, ४, ८-१० गायत्री ।

पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तर्विषीम्	। यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत्	१
स्वादो पितो मघो पितो वयं त्वा ववृमहे ।	अस्माकमविता भव	२
उप नः पितवा चर शिवः शिवामिह्रुतिभिः ।	मयोभुरद्विषेण्यः सखा सुशेवो अद्वयाः	३
तव त्ये पितो रसा रजांस्यनु विष्टिताः ।	द्विवि वाता इव श्रिताः	४
तव त्ये पितो ददत् स्तव स्वादिष्ट ते पितो ।	प्र स्वाद्यानो रसानां तुविग्रीवा इवेरते	५ [६]
त्वे पितो महानां देवानां मनो हितम् ।	अकारि चारु केतुना तवाहिमवसावधीत्	६
यदुदो पितो अजगन् विवस्व पर्वतानाम् ।	अत्रा चिन्नो मघो पितो ऽरं भक्षाय गम्याः	७
यदुपामोषधीनां परिशमारिशामहे ।	वातापे पीव इद् भव	८
यत् ते सोम गवांशिरो यवांशिरो भजामहे ।	वातापे पीव इद् भव	९
करम्भ ओषधे भव पीवो वृक्क उदारथिः ।	वातापे पीव इद् भव	१०
तं त्वा वयं पितो वचोमिर्गावो न हव्या सुप्रदिम ।		
देवेभ्यस्त्वा सधुमार्दं मुस्मभ्यं त्वा सधुमार्दम्		११ [७] (१९६३)

(१८८)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । आग्नीसूक्तं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानका, ७ दैव्यां होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिद्धो अद्य राजसि कुवो कुवैः सहस्रजित् । द्रुतो हव्या कविर्बह १
तनूनपाहृतं यते मध्वा यज्ञः समज्यते । दधत् सहाग्निरीरिषः २
आजुह्वानो न इड्यो कुवाँ आ वक्षि यज्ञियान् । अग्ने सहस्रसा अंसि ३
प्राचीर्न बर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तृणान् । यत्रादित्या विराजथ ४
विराट् सम्राड्भिः प्रभ्वी—बर्हीश्च भूर्यसीश्च याः । दुरो घृतान्यक्षरन् ५ [८]

सुरुक्मे हि सुपेशसा ऽधि श्रिया विराजतः । उषासावेह सीदताम् ६
प्रथमा हि सुवाचसा होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ७
भारतीळे सरस्वति या वः सर्वा उपब्रुवे । ता नश्चोदयत श्रिये ८
त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पशून् विश्वान् त्समानजे । तेषां नः स्फातिमा रज ९
उप त्मन्या वनस्पते पार्थो कुवेभ्यः मुज । अग्निर्हव्यानि सिष्वदत् १०
पुरोगा अग्निर्वैवानां गायत्रेण समज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यः स्मज्जुहुराणमेनो भूर्यिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम १
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् त्वस्तिभिरिति दुर्गाणि विश्वा ।
पृथ्वी पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शं योः २
अग्ने त्वमस्मद् युयोध्यमीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः ।
पुनरस्मभ्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमुतेभिर्यजत्र ३
पाहि नो अग्ने पायुभिरजसै—रुत प्रिये सर्वन् आ शुशुक्रान् ।
मा ते भयं जरितारं यविष्ठ नूनं विद्वन्मापरं सहस्वः ४
मा नो अग्नेऽर्वा सृजो अघाया ऽविष्यथे रिपवे वुच्छुनाथि ।
मा वृत्वते दशति मादते नो मा रीषते सहसावन् परा दाः ५ [१०] (१९७५)

वि घ त्वावौ ऋतजात यंसद् गृणानो अग्ने तन्वेडं बरुथम् ।	
विश्वाद् रिश्क्षोरुत वा निनित्सो रभिहूतामसि हि देव विष्पद्	६
त्वं तां अग्र उभयान् वि विद्वान् वेषिं प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।	
अभिपित्वे मनवे शास्यो भू—र्मर्मजेन्य उशिग्भिर्नाक्रः	७
अवोचाम निवर्चनान्यस्मिन् मानस्य सुनुः सहसाने अग्रौ ।	
वयं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

अनर्वाणं वृषभं मन्द्रजिह्वं बृहस्पतिं वर्धया नव्यमर्कैः ।	
गाथान्यः सुरुचो यस्य देवा आशूण्वन्ति नवमानस्य मर्ताः	१
तमृत्विषा उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवयतामसर्जि ।	
बृहस्पतिः स ह्यश्वो वरांसि विभ्वाभवत् समुते मातरिश्वा	२
उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च श्लोकं यंसत् सवितेव प्र बाहू ।	
अस्य कत्वाहन्योऽ यो अस्ति मृगो न भीमो अरक्षसस्तुविष्मान्	३
अस्य श्लोको विवीर्यते पृथिव्या—मत्यो न यंसद् यक्षभृद् विचेताः ।	
मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिमायां अभि द्यून्	४
ये त्वा देवोस्रिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पञ्चाः ।	
न दूढयेडं अनु ददासि वामं बृहस्पते चर्यस इत् पियारुम्	५ [१२]

सुपैतुः सुयवसो न पन्था दुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।	
अनर्वाणो अभि ये चक्षते नो ऽपीवृता अपोर्णुवन्तो अस्थुः	६
सं यं स्तुभोऽवनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।	
स विद्रो उभयं चष्टे अन्त—बृहस्पतिस्तर आपश्च गृध्रः	७
एवा महस्तुविजातस्तुविष्मान् बृहस्पतिर्वृषभो धायि देवः ।	
स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद् विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	८ [१३] (१९९०)

(१९१)

१६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अपृणसूर्याः (विपद्गोपनिषद्) । अनुष्टुप्; १०-१२ महापंक्तिः; १३ महाबृहती ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्वाविति प्लुषी इति न्यहृष्टा अलिप्सत

१

अहृष्टान् हन्याय—त्यथो हन्ति परायती ।

अथो अबध्नती ह—न्यथो पिनष्टि पिंषती

२

शरासः कुशरासो वृभसिः सैर्या उत ।

मौञ्जा अहृष्टा बैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत

३

नि गावो गोष्ठे अंसवृन् नि मृगासो अविक्षत ।

नि केतवो जनानां न्यहृष्टा अलिप्सत

४

एत उ त्वे प्रत्यहश्चन् प्रकुषे तस्करा इव ।

अहृष्टा विश्वहृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन

५ [१४]

द्यौर्वैः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा ।

अहृष्टा विश्वहृष्टा—स्तिष्ठतेत्यता सु कम्

६

ये अंस्या ये अङ्ग्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अहृष्टाः किं चुनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत

७

उत् प्रस्तात् सूर्ये एति विश्वहृष्टो अहृष्टहा ।

अहृष्टान् त्सर्वाञ्जम्भयन् त्सर्वाश्च यातुधान्यः

८

उदपमवृसौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूर्वन् ।

आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वहृष्टो अहृष्टहा

९

सूर्ये विषमा संजामि इति सुरावतो गृहे ।

सो चिच्छु न मराति नो व्यं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चंकार १० [१५]

इयत्तिका शकुन्तिका सका जंघास ते विषम् ।

सो चिच्छु न मराति नो व्यं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चंकार ११ (२००१)

त्रिः सप्त विष्णुलिङ्गका विषस्य पुष्पमक्षन् ।

ताश्चिन्नु न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १२
नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।
सर्वीसामग्रभं नामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १३

त्रिः सप्त मयूर्यः सप्त स्वसारो अयुर्वः ।

तास्ते विषं वि जभिर उदुकं कुम्भिनीरिव १४

इयत्तकः कुपुम्भकस्तकं भिनदयश्मना ।

ततो विषं प्र वावृते पराचीरन्तु संवतः १५

कुपुम्भकस्तदब्रवीद् गिरेः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यारसं विषमरसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००६)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

- त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।
 त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः १
- तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विद्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहृतायतः ।
 तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे २
- त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं विष्णुरुरुगायो नमस्यः ।
 त्वं ब्रह्मा रयिविद् ब्रह्मणस्पते त्वं विधतः सचसे पुरन्ध्या ३
- त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रतस्त्वं मित्रो भवसि दुस्म ईड्यः ।
 त्वमर्यमा सत्यतिर्यस्य संभुजं त्वमंशो विदथे देव भाजयुः ४
- त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव ग्रावो मित्रमहः सजात्यम् ।
 त्वमाशुहेमा ररिषे स्वश्व्यं त्वं नरा शर्धो असि पुरुवसुः ५ [१७]
- त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वं शर्धो मारुतं पूक्ष ईशिषे ।
 त्वं वातिरुणैर्यासि शंगयस्त्वं पूषा विधतः पांसि नु त्मना ६
- त्वमग्ने द्रविणोदा अरंकृते त्वं देवः सविता रत्नधा असि ।
 त्वं भगो नृपते वस्व ईशिषे त्वं पायुर्वमे यस्तेऽविधत् ७
- त्वमग्ने दम आ विशपतिं विशस्त्वां राजानं सुविदत्रमृजते ।
 त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि ज्ञाता दश प्रति ८
- त्वमग्ने पितरमिष्टिभिर्नस्त्वां भ्रात्राय शम्या तनूरुचम् ।
 त्वं पुत्रो भवसि यस्तेऽविधत् त्वं संसा सुशेवः पास्याधृषः ९

त्वमग्ने ऋभुराके नमस्य॑—स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे ।

त्वं वि भास्यनु दक्षि द्वावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातनिः

१० [१८]

त्वमग्ने अदितिर्देव वाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।

त्वमिळा शतहिमासि दक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती

११

त्वमग्ने सुभृत उत्तमं वय—स्त्वं स्पार्हे वर्ण आ संहशि श्रियः ।

त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बहुलो विश्वतस्पृथुः

१२

त्वमग्ने आदित्यास आस्यं॑ त्वां जिह्वां शुचयश्चक्रिरे कवे ।

त्वां रतिषाचो अध्वरेषु सश्विरे त्वे देवा हविरवुन्त्याहुतम्

१३

त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो अनुह आसा देवा हविरवुन्त्याहुतम् ।

त्वया मर्तासः स्वदन्त आसुति त्वं गर्भो वीरुधां जज्ञिषे शुचिः

१४

त्वं तान् त्सं च प्रति चासि मज्जना ऽग्ने सुजात प्र च देव रिच्यसे ।

पृक्षो यदन्नं महिना वि ते भुव—दनु द्यावापृथिवी रोदसी उभे

१५

ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस—मग्ने रतिमुपसृजन्ति सूरयः ।

अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१६ [१९] (१६)

(२)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदस—मग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा ।

समिधानं सुप्रयसं स्पर्णं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम्

१

अभि त्वा नक्तीरुषसो ववाशिरे ऽग्ने वृत्सं न स्वसरेषु धेनवः ।

द्विव इवेदरतिमानुषा युगा क्षपो भासि पुरुवार संयतः

२

तं देवा बुध्रे रजसः सुदंसं द्विवस्पृथिव्योररति न्यैरिरे ।

रथमिव वेद्यं शुक्रशोचिप—मग्निं मित्रं न क्षितिषु प्रशंस्यम्

३

तमुक्षमाणं रजसि स्व आ कमे चन्द्रमिव सुरुचं ह्यार आ दंधुः ।

पृश्याः पतरं चितर्यन्तमक्षभिः पाथो न पायुं जर्नसी उभे अनु

४

स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमु हव्यैर्मनुष ऋजते गिरा ।

हिरिगिभो वृधसानासु जर्भुरद द्यौ—न स्तृभिश्चितयद् रोदसी अनु

५ [२०] (२१)

स नो रेवत् समिधानः स्वस्तये संदनुस्वान् रयिमस्मासु दीदिहि ।	
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी अग्ने हव्या मनुषो देव वीतये	६
दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजं श्रुत्या अपा वृधि ।	
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि स्वर्णं शुक्रमुषसो वि दिद्युतः	७
स इधान उषसो राभ्या अनु स्वर्णं दीदेदुरुषेण भानुना ।	
होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो राजा विशामतिथिश्चारुणयवे	८
एवा नो अग्ने अमृतेषु पूर्य धीष्पीपाय बृहद् दिवेषु मानुषा ।	
दुहाना धेनुर्वृजनेषु कारवे त्मनां शतिनं पुरुरूपमिषणिं	९
वयमग्ने अर्वता वा सुवीर्यं ब्रह्मणा वा चितयेमा जनां अति ।	
अस्माकं द्युम्नमधि पञ्च कृष्टिपूञ्चा स्वर्णं शुशुचीत दुष्टरम्	१०
स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो यस्मिन् त्सुजाता इषर्यन्त सूरयः ।	
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्ये तोके दीद्विवांसं स्वे दग्ने	११
उभयांसो जातवेदः स्याम ते स्तोतारो अग्ने सूरयश्च शर्मणि ।	
वस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूर्यसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः	१२
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशसमग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।	
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१३ [२१] (२९)

(३)

११ द्युत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । आप्रसृक्तं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा,
२ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्धरः, ६ उपासानका, ७ दैव्यौ होतारौ
प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा,
१० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

समिद्धो अग्निर्निर्हितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि भुर्वनान्यस्थात् ।	
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्	१
नराशंसः प्रति धामान्यञ्जन् तिस्रो दिवः प्रति मूहा स्वर्विः ।	
घृतप्रा मर्नसा हव्यमुन्दन् मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान्	२
इच्छितो अग्ने मर्नसा नो अर्हन् देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वी अद्य ।	
स आ बह मरुतां शर्धो अच्युतमिन्द्रं नरो बर्हिषद् यजध्वम्	३ (३२)

देवैर्बहिर्वर्धमानं सुवीरं स्तीर्णं राये सुभरं वेद्यस्याम् । घृतेनाक्तं वंसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या यज्ञियांसः	४
वि श्रयन्तामूर्विष्या हूयमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा नमोभिः । व्यचस्वतीर्वि प्रथन्तामजुर्या वर्णं पुनाना यशसं सुवीरम्	५ [२२]
साध्वपांसि सनता न उक्षिते उषासानक्ता वय्येव रण्वते । तन्तुं ततं संवर्यन्ती समीची यज्ञस्य पेशः सुदुषे पर्यस्वती	६
दैव्या होतांरा प्रथमा विदुष्टर ऋजु यक्षतः समृचा वपुष्टरा । देवान् यजन्तावृतुथा समञ्जतो नामा पृथिव्या अधि सानुषु त्रिषु	७
सरस्वती साधयन्ती धियं न इळा देवी भारती विश्वतूर्तिः । तिस्नो देवीः स्वधया बहिरेदमच्छिद्रं पान्तु शरणं निषद्य	८
पिशङ्गरूपः सुभरो वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते देवकामः । प्रजां त्वष्टा वि प्र्यतु नभिर्मस्मे अथा देवानामप्येतु पाथः	९
वनस्पतिरवसुजन्तुपं स्था दग्निर्हविः सृदयाति प्र धीभिः । त्रिधा समक्तं नयतु प्रजानन् देवेभ्यो दैव्यः शमितोप हव्यम्	१०
घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिं घृते श्रितो घृतम्बस्य धाम । अनुष्वधमा वह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम्	११ [२३] (४०)

(४)

१ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सुद्योत्मानं सुवृत्तिं विशामग्निमतिथिं सुप्रयसम् । मित्र इव यो दिधिषाय्यो भूद देव आदेवे जने जातवेदाः	१
इमं विधन्तो अपां सधस्थे द्वितावधुर्भृगवो विक्ष्वाङ्गयोः । एष विश्वान्यभ्यस्तु भूमा देवानामग्निरतिर्जीराश्वः	२
अग्निं देवासो मानुषीषु विक्षु प्रियं धुः क्षेप्यन्तो न मित्रम् । स दीदयदुशतीरुम्या आ वृक्षाप्यो यो दास्वते दम आ	३
अस्य रणवा स्वस्थेव पुष्टिः संहृष्टिरस्य हियानस्य वक्षोः । वि यो भरिभ्रदोषधीषु जिह्वा मत्यो न रथ्यो दोधवीति वारान्	४ (४४)

आ यन्मे अर्ध्वं वनदुः पनन्तो—शिग्भ्यो नामिमीतु वर्णम् ।
स चित्रेण चिकिते रंसु मासा जुजुर्वी यो मुहुता युवा भूत

५ [२४]

आ यो वना तातृषाणो न भाति वार्ण पथा रथ्येव स्वानीत ।
कृष्णाध्वा तपू रणवश्चिकेत द्यौरिव स्मर्यमानो नभोभिः
स यो व्यस्थावुभि वक्षदुर्वी पशुनैति स्वयुरगोपाः ।
अग्निः शोचिष्मौ अतसान्युष्णन् कृष्णव्यथिरस्वदयज्ञ भूम
नू ते पूर्वस्यावसो अधीतौ तृतीयं विदथे मन्म शंसि ।
अस्मे अग्ने संयद्वीरं ब्रह्मन् क्षुमन्तं वार्जं स्वपत्यं रयि दाः
त्वया यथा गृत्समदासो अग्ने गुहा वन्वन्त उपरां अभि प्युः ।
सुवीरासो अभिमातिषाहुः स्मत् सूरिभ्यो गृणते तद् वयो धाः

६

७

८

९ [२५] (४९)

(५)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

होताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतर्ये ।
प्रयक्षञ्जन्यं वसु शक्रेम वाजिनो यमम्
आ यस्मिन् त्सत् रश्मयस्तता यज्ञस्य नेतरि ।
मनुष्वद् दैव्यमष्टमं पोता विश्वं तर्दिन्वति
वृधन्वे वा यद्रीमनु वोचद् ब्रह्माणि वेरु तत् ।
परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत्
साकं हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता क्रतुनाजनि ।
विद्वौ अस्य व्रता ध्रुवा वया इवानु रोहते
ता अस्य वर्णीमायुवो नेदुः सचन्त धेनवः ।
कुवित तिसृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं ययुः
यदी मातुरुप स्वसा घृतं भरन्त्यस्थित ।
तासामध्वर्युरागतौ यवो वृष्टीव मोदते
स्वः स्वाय धार्यसे कृणुतामृत्विगृत्विजम् ।
स्तोमं यज्ञं चादरं वनेमा ररिमा वयम्
यथा विद्वौ अरं करद् विश्वेभ्यो यज्ञतेभ्यः ।
अयमग्नि त्वे अपि यं यज्ञं चकृमा वयम्

१

२

३

४

५

६

७

८ [२६] (५७)

(६)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

इमां मे अग्ने समिधं—मिमामृषसदं वनेः	। इमा उ पु श्रुधी गिरः	१
अया ते अग्ने विधेमो—जो नपादश्वमिष्टे	। एना सूक्तेन सुजात	२
तं त्वा गीर्भिर्गिर्वणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः	। सपर्येम सपर्यवः	३
स बोधि सूरिर्मववा वसुपते वसुदावन्	। युयोध्यस्मद् द्वेषांसि	४
स नो वृष्टिं द्विवस्परि स नो वाजमनर्वाणम्	। स नः सहस्रिणीरिषः	५
ईळानायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा	। यजिष्ठ होतरा गंहि	६
अन्तर्ह्यग्र ईर्यसे विद्वान् जन्मोभया कवे	। दूतो जनेयव मित्र्यः	७
स विद्राँ आ च पिप्रयो यक्षि चिकित्व आनुषक् । आ चास्मिन् त्सत्सि बर्हिषि	८ [२७] (६५)	

(७)

६ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

श्रेष्ठं यविष्ठ भारता—ऽग्ने द्युमन्तमा भर	। वसो पुरुस्पृहं रयिम	१
मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च	। पर्षि तस्या उत द्विषः	२
विश्वा उत त्वया वयं धारा उदुन्या इव	। अति गाहेमहि द्विषः	३
शुचिः पावक वन्द्यो ऽग्ने बृहद् वि रोचसे	। त्वं घृतेभिराहुतः	४
त्वं नो असि भारता—ऽग्ने वृशाभिरुक्षभिः	। अष्टापदीभिराहुतः	५
द्रव्नः सर्पिरासुतिः प्रतो होता वरेण्यः	। सहसस्पुत्रो अनुद्भुतः	६ [२८] (७१)

(८)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भागवः शौनकः । अग्निः । गायत्री; ६ अनुष्टुप् ।

वाजयन्निव नू रथान् योगाँ अग्रेरुपं स्तुहि	। यशस्तमस्य मीळुषः	१
यः सुनीथो द्वाशुषे ऽजुर्यो जरयन्नरिं	। चारुप्रतीक आहुतः	२
य उ श्रिया दमेष्वा वृषोषसि प्रशस्यते	। यस्य व्रतं न मीर्यते	३
आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा	। अज्ञानो अजैरैरभि	४
अत्रिमनु स्वराज्यं—मग्निमुक्थानि वावृधुः	। विश्वा अधि श्रियो दधे	५
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य देवानामूतिभिर्वयम् । अरिण्यन्तः सचेमह्य—भि ज्याम घृतन्यतः	६ [२९]	

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

(९)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दींविवाँ असदत् सुदक्षः ।

अर्द्धधव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रंभरः शुचिजिह्वो अग्निः १

त्वं दूतस्त्वमु नः परस्पास्त्वं वस्य आ वृषभ प्रणेता ।

अग्नें लोकस्य नस्तने तनूनामप्रयुच्छन् दीद्यद् बोधि गोपाः २

विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।

यस्माद् योनेरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवीषि जुहुरे समिद्धे ३

अग्ने यजस्व हविषा यजीयाञ्जुष्टी त्रेष्णमभि गृणीहि राधः ।

त्वं ह्यसि रयिपती रयीणां त्वं शुक्रस्य वचसो मनोता ४

उभयं ते न क्षीयते वसव्यं द्विवेदिवे जायमानस्य दस्म ।

कृधि क्षुमन्तं जरितारमग्ने कृधि पतिं स्वपत्यस्य रायः ५

सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यदा देवाँ आयजिष्ठः स्वस्ति ।

अर्द्धधो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवद् दिदीहि ६ [१] (८३)

(१०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जोहूत्रो अग्निः प्रथमः पितेवेऽलस्पदे मनुषा यत् समिद्धः ।

श्रियं वसानो अमृतो विचेता मर्मजन्यः श्रवस्यः स वाजी १

श्रूया अग्निश्चित्रभानुर्हव मे विश्वाभिर्गीर्भिरमृतो विचेताः ।

इयावा रथं वहतो रोहिता वोऽतारुपाह चक्रे विभृत्रः २

उत्तानायामजनयन् त्सुवृत्तं भुवद्गग्निः पुरुपेशासु गर्भैः ।

शिरिणायां चिदुक्तुना महोभिः परीवृतो वसति प्रचेताः ३

जिघर्म्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्टमन्नै रभसं दृशानं ४

आ विश्वतः प्रत्यश्रं जिघर्म्य रक्षसा मनसा तज्जुषित ।

मयंभीः स्पृहयद्गर्णो अग्निनामिमृशे तन्वाडं जभुराणः ५ (८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वादूतासो मनुवद् वदेम ।
अनूनमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि

६ [२] (८९)

(११)

१९ गृत्समद (आगिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । विराट्स्थाना, ११ त्रिष्टुप् ।

श्रुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः स्याम ते वावने वसूनाम् ।

इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसूयवः सिन्धवो न क्षरन्तः १

सृजो महीरिन्द्र या अपिन्वः परिंक्षिता अहिना शूर पूर्वीः ।

अमर्त्यं चिद् वासं मन्यमानं—मवाभिनदुक्थैर्वावृधानः २

उक्थेष्विन्नु शूर येषु णाकन् त्तोमेष्विन्द्र रुदियेषु च ।

तुभ्येदेता यासु मन्दसानः प्र वायवे सिंक्षते न शुभ्राः ३

शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाह्वोर्दधानाः ।

शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विशः सूर्येण सहाः ४

गुहां हितं गुह्यं गूळ्हमप्स्व—पीवृतं मायिनं क्षियन्तम्

उतो अपो द्यां तंस्तभ्वांस—महन्नाहिं शूर वीर्येण ५ [३]

स्तवा नु तं इन्द्र पूर्या महा—न्युत स्त्वाम नूतना कृतानि ।

स्तवा वज्रं बाह्वोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतू ६

हरी नु तं इन्द्र वाजयन्ता घृतश्चुतं स्वारमस्वाष्टाम् ।

वि समना भूमिरपथिष्ठा—ऽरस्त पर्वतश्चित् सरिष्यन् ७

नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् त्सं मातृभिर्वावृशानो अक्रान् ।

दूरे पारे वाणीं वर्धयन्त इन्द्रेषिता धमनिं पप्रथन् नि ८

इन्द्रो महां सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।

अरेजिता रोदसी भियाने कनिक्रदतो वृष्णो अस्य वज्रात् ९

अरोरवीद् वृष्णो अस्य वज्रो ऽमानुषं यन्मानुषो निजूवात् ।

नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत् पपिवान् त्सुतस्य १० [४]

पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।

पुणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्त्वित्था सुतः पौर इन्द्रमाव ११ (१००)

त्वे इन्द्राप्यभूम विप्रा धियं वनेम क्रतुया सपन्तः ।	
अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो वावने स्याम	१२
स्याम ते त इन्द्र ये त ऊती अवस्यव ऊर्जं वर्धयन्तः ।	
शुष्मिन्तमं यं चक्रुर्नाम देवाऽस्मे रुयिं रासि वीरवन्तम्	१३
रासि क्षयं रासि मित्रमस्मे रासि शर्धं इन्द्र मारुतं नः ।	
सजोषसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्त्यग्रणीतिम्	१४
व्यन्तिवन्तु येषु मन्दसानस्तुपत् सोमं पाहि ब्रह्मर्दिन्द्र ।	
अस्मान् त्सु पुत्स्वा तरुत्राऽवर्धयो द्यां बृहद्भिरर्केः	१५ [५]
बृहन्त इन्नु ये ते तरुत्रोऽकथेभिर्वा सुभ्रमाविर्वासान् ।	
स्तृणानासो बर्हिः पस्त्यावत् त्वोता इर्दिन्द्र वार्जमग्नम्	१६
उग्रैष्विन्नु शूर मन्दसानः स्त्रिकदुकेषु पाहि सोममिन्द्र ।	
प्रदोधुवच्छ्रुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य पीतिम्	१७
धिष्वा शवः शूर येन वृत्रमवाभिन्द दानुमौर्णवाभम् ।	
अपावृणोज्योतिरायीय नि संव्यतः सावि दस्युरिन्द्र	१८
सनेम ये त ऊतिभिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध आर्येण दस्यून् ।	
अस्मभ्यं तत् त्वाष्ट्रं विश्वरूपमरन्धयः साख्यस्य त्रितायं	१९
अस्य सुवानस्य मन्दिनस्त्रितस्य न्यर्बुदं वावृधानो अस्तः ।	
अवर्तयत् सूर्यो न चक्रं भिनद् बलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान्	२०
नूनं सा ते प्रति वरं जहित्रे दुहीयर्दिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः	२१ [६] (११०)

(१९)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १२-२२]

१५ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।	
यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेता नृमणस्य मृह्ना स जनास इन्द्रः	१
यः पृथिवीं व्यथमानामहं हद् यः पर्वतान् प्रकुपितो अरम्णात् ।	
यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तंभ्नात् स जनास इन्द्रः	२ (१११)

यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उदार्जदपधा वलस्य ।
यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक् समत्सु स जनास इन्द्रः ३
येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
श्वघ्नीव यो जिगीवाँ लक्षमादं कुर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ४
यं स्मा पृच्छन्ति कुह सेति घोरमुतेमाहुर्नैपो अस्तीत्येनम् ।
सो अर्यः पृष्टीर्विज इवा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ५ [७]

यो रधस्य चोक्विता यः कुशस्य यो ब्रह्मणो नार्धमानस्य कीरिः ।
युक्तग्राव्णो योऽविता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ६
यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।
यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ७
यं कन्दसी संयती विह्वयेते परेऽवर उभया अमित्राः ।
समानं चिद् रथमातस्थिवासा नाना हवेते स जनास इन्द्रः ८
यस्मान्न ऋते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।
यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत् स जनास इन्द्रः ९
यः शश्वतो महोनो दधाना नमन्यमानाञ्छवाँ जघान ।
यः शश्वते नानुददाति शूच्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः १० [८]

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।
ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ११
यः सप्तर्शिमवृषभस्तुविष्मा नृवामृजत् सर्तवे सप्त सिन्धून् ।
यो रौहिणमस्फुरद् वज्रबाहुर्धामारोहन्तं स जनास इन्द्रः १२
द्यावां चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
यः सोमपा निचितो वज्रबाहुर्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः १३
यः सुवन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमुती ।
यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः १४
यः सुन्वते पचते दुध आ चिद् वाजं वर्दधि स किलासि सत्यः ।
वयं तं इन्द्र विश्वहं प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम १५ [९] (१२५)

(१३)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; १३ त्रिष्टुप् ।

ऋतुर्जनित्री तस्या अपस्परि मक्षू जात आविंशद् यासु वर्धते ।
 तदाहना अर्भवत् पिप्युषी पयोऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् १
 सधीमा यन्ति परि बिभ्रतीः पयो विश्वप्सन्त्याय प्र भरन्त भोजनम् ।
 समानो अध्वा प्रवतामनुष्यवे यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः २
 अन्वेको वदति यद् ददाति तद् रूपा मिनन्तदपा एकं ईयते ।
 विश्वा एकस्य विनुदंस्तितिक्षते यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः ३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं बिभर्जन्त आसते रयिमिव पुष्टं प्रभवन्तमायते ।
 असिन्वन् दंष्ट्रैः पितुरन्ति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः ४
 अधाकृणोः पृथिवीं संहर्षे विवे यो धौतीनामहिहन्नारिणक् पथः ।
 तं त्वा स्तोमैरिमुदमिनं वाजिनं वेवं देवा अजनन् त्सास्युकथ्यः ५ [१०]

यो भोजनं च दयसे च वर्धनमाद्रादा शुष्कं मधुमदं दुदोहिथ ।
 स शेवधिं नि दधिषे विवस्वति विश्वस्यैक ईशिषे सास्युकथ्यः ६
 यः पुष्पिणींश्च प्रस्वश्च धर्मणा ऽधि दाने व्युवनीरधारयः ।
 यश्चासमा अजनो विद्युतो विव उरुर्वी अमितः सास्युकथ्यः ७
 यो नर्मरं सहवसुं निहन्तवे पृक्षाय च वासवैशाय चार्वहः ।
 ऊर्जर्यन्त्या अपरिविष्टमास्य मुतैवाद्य पुरुकूत सास्युकथ्यः ८
 शतं वा यस्य दश साकमाद्य एकस्य श्रुष्टौ यद्ध चोदमाविथ ।
 अरज्जौ दस्युन् त्समुनव्वभीतये सुप्राव्यो अभवः सास्युकथ्यः ९
 विश्वेदनु रोधना अस्य पौंस्यं वृदुरस्मै दधिरे कृत्तवे धनम् ।
 षष्ठस्तन्ना विष्टिः पञ्च संहशः परि परो अभवः सास्युकथ्यः १० [११]

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यं यदेकेन ऋतुना बिन्दसे वसु ।
 जातुर्विंस्य प्र वयः सहस्वतो या चकर्थ सेन्द्र विश्वास्युकथ्यः ११
 अरमयः सरपसस्तराय कं तुर्वीतये च वप्याय च सुतिम् ।
 नीचा सन्तमुर्दनयः परावृजं प्रान्धं श्रोणं श्रवयन् त्सास्युकथ्यः १२

अस्मभ्यं तद् वसो वानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।

इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१३ [१२] (१३८)

(१४)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम—मामत्रेभिः सिञ्चता मद्यमन्धः । कामी हि वीरः सवमस्य पीतिं जुहोत वृष्णे तविद्वेष वष्टि	१
अध्वर्यवो यो अपो वविवांसं वृत्रं जघानाशन्येव वृक्षम् । तस्मा एतं भरत तद्वृशायै एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य	२
अध्वर्यवो यो दृभीकं जघान यो गा उदाजदप हि वलं वः । तस्मा एतमन्तरिक्षे न वात—मिन्द्रं सोमैरोर्णुत जूर्न वक्षैः	३
अध्वर्यवो य उरणं जघान नव चख्वासं नवतिं च बाहून् । यो अबुधुमव नीचा बबाधे तमिन्द्रं सोमस्य भूथे हिनीत	४
अध्वर्यवो यः स्वश्रं जघान यः शुष्णमशुष्णं यो व्यसम् । यः पिपुं नमुचिं यो रुधिकां तस्मा इन्द्रायान्धसो जुहोत	५
अध्वर्यवो यः शतं शम्बरस्य पुरो बिभेदाश्मनेव पूर्वीः । यो वचिनः शतमिन्द्रः सहस्र—मपावपद् भरता सोममस्मै	६ [१३]
अध्वर्यवो यः शतमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपजघन्वान् । कुत्सस्यायोरतिथिगवस्य वीरान् न्यावृणग् भरता सोममस्मै	७
अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुष्टी वहन्तो नशथा तदिन्द्रे । गभस्तिपूतं भरत श्रुतायेन्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत	८
अध्वर्यवः कर्तना श्रुष्टिमस्मै वने निपूतं वन उन्नयध्वम् । जुषाणो हस्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मविरं जुहोत	९
अध्वर्यवः पयसोध्वयथा गोः सोमैभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् । वेवाहमस्य निभृतं म एतद् दित्सन्तं भूयो यजुतश्चिकेत	१०
अध्वर्यवो यो विव्यस्य वस्वो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा । तमूर्दरं न पृणता यवेनेन्द्रं सोमैमिस्तदपो वो अस्तु	११
अस्मभ्यं तद् वसो वानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् । इन्द्र यच्छिञ्चं श्वस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र घा न्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।	
त्रिकटुकैष्वपिबत् सुतस्यास्य मवृ अहिमिन्द्रो जघान	१
अवंशो द्यामस्तभायद् बृहन्त मा रोदसी अपृणवृन्तरिक्षम् ।	
स धारयत् पृथिवीं पप्रथच्च सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार	२
सन्नेव प्राचो वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणहृदीनाम् ।	
वृथासृजत् पथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार	३
स प्रवोळ्ळहृन् परिगत्या वृभीतिर्विश्वमधागायुधमिन्द्रे अग्री ।	
सं गोभिरश्वैरसृजद् रथेभिः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार	४
स ई मही धुनिमेतोररम्णात् सो अस्नातृनपारयत् स्वस्ति ।	
त उत्स्नाय रयिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार	५ [१५]
सोद्वंशं सिन्धुमरिणान्महित्वा वज्रेणान् उषसः सं पिपेप ।	
अजवसो जविनीभिर्विवृश्चन् त्सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार	६
स विद्राँ अपगोहं कनीनामाविर्भवन्नुदतिष्ठत् परावृक् ।	
प्रति श्रोणः स्थाद् व्यनगचष्ट सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार	७
भिनद् वल्मङ्गिनोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य हंहितान्यैरत् ।	
रिणश्रोणींसि कृत्रिमाण्येषां सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार	८
स्वमेनाभ्युप्या चुमुर्णि धुनिं च जघन्थ दस्युं प्र वृभीतिमावः ।	
रम्भी चिदत्र विविक्वे हिरण्यं सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार	९
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे वृहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वेदम विदथे सुवीराः	१० [१६] (१६०)

(१६)

१ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । १ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सुतां ज्येष्ठतमाय सुष्टुतिमग्नाविष समिधाने हविर्भरे ।	
इन्द्रमजुर्यं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसे हवामहे	१
यस्मादिन्द्राद् बृहतः किं चनेमूते विश्वान्यस्मिन् त्संभुताधि वीर्या ।	
जठरे सोमं तन्वीडं सहो महो हस्ते बज्रं भरति शीर्षणि क्रतुम्	२ (१६२)

न क्षोणीभ्यां परिभ्वे त इन्द्रियं न संमुद्रैः पर्वतैस्त्रिंशत् ते रथः ।

न ते वज्रमन्वश्नोति कश्चन यदाशुभिः पतसि योजना पुरु ३

विश्वे ह्यस्मै यजताय धूष्णवे क्रतुं भरन्ति वृषभाय सश्वते ।

वृषा यजस्व हविषा विदुष्टरः पिबेन्द्र सोमं वृषभेण भानुना ४

वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मि वृषभान्नाय वृषभाय पातवे ।

वृषणाध्वर्यु वृषभासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति ५ [१७]

वृषा ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरी वृषभाण्यायुधा ।

वृष्णो मदस्य वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृणुहि ६

प्र ते नावं न समने वचस्युवं ब्रह्मणा यामि सर्वनेषु दार्धृषिः ।

कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिष दिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे ७

पुरा संवाधावृभ्या ववृत्स्व नो धेनुर्न वत्सं यवसस्य पिप्युषी ।

सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः ९ [१८] (१६९)

(१७)

९ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगतीः ८-९ त्रिष्टुप् ।

तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वदर्चत शुष्मा यदस्य प्रतथोदीरते ।

विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीवृता मदे सोमस्य हंहितान्यैरयत् १

स भूतु यो ह प्रथमाय धार्यस ओजो मिमानो महिमानमातिरत् ।

शूरो यो युत्सु तन्वं परिव्यत शीषिणि द्यां महिना प्रत्यमुश्रत २

अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद् यवस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।

रथेष्ठेन हर्यश्वेन विच्युताः प्र जीरयः सिस्रते सध्यर्क् पृथक् ३

अथा यो विश्वा भुवनामि मज्जने शानकृत् प्रवया अभ्यवर्धत ।

आद् रोदसी ज्योतिषा वह्निरातनोत् सीव्यन् तमांसि दुधिता समव्ययत् ४

स प्राचीनान् पर्वतान् हंहदोर्जसा ऽधराचीनमकृणोवृपामपः ।

अधारयत् पृथिवीं विश्वधार्यस मस्तभ्रान्मायया धामवत्ससः ५ [१९] (१७४)

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोद् विश्वस्मादा जनुषो वेदसस्परि ।	
येना पृथिव्यां नि किंविं शयध्वे वज्रेण हव्यवृणक् तुविष्वणिः	६
अमाजूरिव पित्रोः सचा सती समानादा सद्सस्त्वामिं भगम् ।	
कृधि प्रकैतमुप मास्या भर वृद्धि भागं तन्वोऽ येन मामहः	७
भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवेम वृद्धिभिन्दापांसि वाजान् ।	
अविद्धिन्द्र चित्रया न ऊती कृधि वृषन्निन्द्र वस्यसो नः	८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	९ [२०] (१७८)

(१८)

९ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्राता रथो नवो योजि सस्नि—श्चतुर्युगस्त्रिकशः सप्तर्श्मिः ।	
दशारित्रो मनुष्यः स्वर्षाः स इष्टिभिर्मतिभी रंह्यो भूत्	१
सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयं सुतो तृतीयं मनुषः स होता ।	
अन्यस्या गर्भमन्य ऊ जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्यो वृषा	२
हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज मायै सूक्तेन वचसा नवेन ।	
मो षु त्वामत्र बृहवो हि विप्रा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये	३
आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र या ह्या चतुर्भिर्वा षड्भिर्ह्यमानः ।	
आष्टाभिर्वृशभिः सोमपेयं मयं सुतः सुमस्व मा मृधस्कः	४
आ विंशत्या त्रिंशता याह्यर्वा—डा चत्वारिंशता हरिर्भिर्युजानः ।	
आ पञ्चाशतां सुरथैर्भिरिन्द्रा ऽऽ षष्ठ्या सप्तत्या सोमपेयम्	५ [२१]
आशीत्या नवत्या याह्यर्वा—डा शतेन हरिर्भिरुह्यमानः ।	
अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय	६
मम बह्वेन्द्र याह्यच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्वा रथस्य ।	
पुरुत्रा हि विहव्यो बभूथा स्मिच्छूस्व सवने मादयस्व	७
न म इन्द्रेण सख्यं वि योष—तुस्मभ्यमस्य दक्षिणा दुहीत ।	
उप ज्येष्ठे वरुथे गर्भस्तौ प्रायेप्राये जिगीवांसः स्याम	८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	९ [२२] (१८७)

(१९)

१ गृत्समद (आक्रिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अपांयस्यान्धसो मदाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयंसः ।
यस्मिन्निन्द्रः प्रदिवि वावृधान ओको वृधे ब्रह्मण्यन्तश्च नरः १
अस्य मन्वानो मध्वो वज्रहस्तो ऽहिमिन्द्रो अर्णोवितं वि वृश्चत् ।
प्र यद् वयो न स्वसराण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां चक्रमन्त २
स माहिन् इन्द्रो अर्णो अपां प्रैरयदहिहाच्छा समुद्रम् ।
अजनयत् सूर्यं विदद् गा अक्तुनाह्वां वयुनानि साधत् ३
सो अप्रतीनि मनवे पुरुणीन्द्रो दाशद् वाशुषे हन्ति वृत्रम् ।
सद्यो यो नृभ्यो अतसाद्यो भूत् पस्पृधानेभ्यः सूर्यस्य सातौ ४
स सुन्वत इन्द्रः सूर्यमा ऽऽ देवो रिण्ड्यर्त्याय स्तवान् ।
आ यद् रयिं गृहदेवद्यमस्मै भरदंशं नैतशो दशस्यन् ५ [२३]
- स रन्धयत् सदिवः सारथ्ये शुष्णमशुषं कुर्यवं कृत्साय ।
दिवोदासाय नवतिं च नवेन्द्रः पुरो व्यैरच्छम्बरस्य ६
एवा तं इन्द्रोचथमहेम श्वस्या न त्मना वाजयन्तः ।
अश्याम तत् सार्तमाशुषाणा ननमो वधरदेवस्य पीयोः ७
एवा ते गृत्समदाः शूर मन्मावस्यवो न वयुनानि तक्षुः ।
ब्रह्मण्यन्तं इन्द्र ते नवीय इषमूर्जं सुक्षितिं सुन्नमदयुः ८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्ति ध्रुमर्गो नो बृहद् वदेम विवथे सुवीराः ९ [२४] (१९९)

(२०)

१ गृत्समद (आक्रिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ विराड्रूपा ।

- वयं ते वयं इन्द्र विन्द्रि षु णः प्र भरामहे वाजयुर्न रथम् ।
विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुन्नमियक्षन्तस्त्वावर्तो नृन् १
त्वं न इन्द्र त्वाभिहृती त्वायतो अभिष्टिपासि जनान् ।
त्वमिनो वाशुषो वरुते त्वाधीरभि यो नक्षति त्वा २ (१९८)

- स नो युवेन्द्रो जोह्वन्नः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।
 यः शंसन्तं यः शंशमानमूती पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणोषत ३
 तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावृधुः शाशुदुश्च ।
 स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः ४
 सो अङ्गिरसामुचथा जुजुष्वान् ब्रह्मा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णन् ।
 मुष्णन्नृषसः सूर्येण स्तवान्—श्रस्य चिच्छिन्नथत् पूव्याणि ५ [२५]
 स हं श्रुत इन्द्रो नाम वेव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे वृस्मर्तमः ।
 अवं प्रियमर्शसानस्य साह्वा—च्छिरो भरद् वासस्य स्वधावान् ६
 स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः पुरंवुरो दासीरैरयद् वि ।
 अर्जनयन् मनवे क्षामपश्च सत्रा शंसं यजमानस्य तूतोत् ७
 तस्मै तवस्यमनु दायि सत्रे—न्द्राय वेवेभिरर्णसाती ।
 प्रति यदस्य वज्रं बाहोर्धु—हन्वी दस्युन् पुर आर्यसीर्नि तारीत् ८
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मवीनी ।
 शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्ति धरभगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [२६] (२०५)

(२१)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । ६ त्रिष्टुप् ।

- विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उर्वराजिते ।
 अश्वजिते गोजिते अजिते भरे—न्द्राय सोमं यजताय हयंतम् १
 अभिभुवेऽभिभङ्गाय वन्वते ऽषाळ्हाय सहमानाय वेधसे ।
 तुविग्रये वह्नये दुष्टरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत २
 सत्रासाहो जनभक्षो जनसह—श्च्यवनो युध्मो अनु जोषमुक्षितः ।
 वृत्तचयः सहुरिर्विश्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या ३
 अनानुदो वृषभो दोधतो वधो गम्भीर ऋष्वो असमष्टकाव्यः
 रधचोदः श्रथनो वीळितस्पृथु—रिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत् ४
 यज्ञेन गातुमप्पुरो विविद्रे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।
 अभिस्वरा निषवा गा अवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ५ (२१०)

इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभगत्वमस्मे ।

पोषं रयीणामरिष्टिं तनूनां स्वाद्यानं वाचः सुदिनत्वमहाम्

६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।

१ अष्टिः, २-३ अतिशक्री, ४ अष्टिः अतिशक्री वा ।

त्रिकद्वकेषु महिषो यवांशिरं तुविशुष्मं स्तुपत् सोममपिबद् विष्णुना सुतं यथावशत् ।

स ईं ममावु महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः १

अध त्विषीमां अभ्योर्जसा क्रिर्वि युधाभवद्दा रोदसी अपृणदस्य मज्जना प्र वावृधे ।

अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत् सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः २

साकं जातः क्रतुना साकमोर्जसा ववाक्षिथ साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मुधो विचर्षणिः ।

दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ३

तव त्यन्नर्यं नृतोऽप इन्द्र प्रथमं पूर्यं विवि प्रवाच्यं कृतम् ।

यद् देवस्य शवसा प्रारिणा असुं रिणन्नपः ।

भुवद् विश्वमभ्यादेवभोजसा विदावूर्जं शतक्रतुर्विदादिषम्

४ [२८] (२१५)

(२३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २३-३९]

१९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः, १, ५, ९, ११, १७, १९,

ब्रह्मणस्पतिः । जगती, १५, १९ त्रिष्टुप् ।

गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीदु सार्दनम् १

देवाश्चित् ते असुर्यं प्रचेतसो बृहस्पते यज्ञिर्यं भागमानशुः ।

उसा इव सूर्यो ज्योतिषा महो विश्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणामसि २

आ विबाध्या परिरापस्तमांसि च ज्योतिष्मन्तं रथंमृतस्यं तिष्ठसि ।

बृहस्पते भीमममित्रदम्भनं रक्षोहणं गोत्रभिदं स्वर्विदम् ३

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे जनं यस्तुभ्यं दाशान्न तमंहो अश्रवत् ।

ब्रह्मद्विषस्तर्पनो मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत् ते महित्वनम् ४

न तमंहो न दुरितं कुतश्चन नारातयस्तितरुर्न द्वयाविनः ।

विश्वा इवस्माद् ध्वरसो वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते

५ [२९] (२२०)

त्वं नो गोपाः पथिकृद् विचक्षण—स्त्वर् व्रतार्थं मतिभिर्जगामहे ।
 बृहस्पते यो नो अभि ह्वतो वृधे स्वा तं मर्मर्तुं दुच्छुना हरस्वती ६
 उत वा यो नो मर्चयादनागसो ऽरातीवा मर्तः सानुको वृकः ।
 बृहस्पते अप तं वतीया पथः सुगं नो अस्यै केववीतये कृधि ७
 ज्ञातारं त्वा तनूनां हवामहे ऽवस्पतरधिवक्तारमस्मयुम् ।
 बृहस्पते देवनिवो नि बहय मा दुरेवा उत्तरं सुभ्रमुन्नशन् ८
 त्वया वयं सुवृधा ब्रह्मणस्पते स्पार्हा वसु मनुष्या ददीमहि ।
 या नो दूरे तळितो या अरातयो ऽभि सन्ति जम्भया ता अनप्रसः ९
 त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पप्रिणा सस्त्रिना युजा ।
 मा नो दुःशंसो अभिविप्सुरीशत प्र सुशंसा मतिभिस्तारिषीमहि १० [३०]

अनानुवो वृषभो जग्मिराहवं निष्टप्ता शत्रुं धृतनासु सासहिः ।
 असि सत्य क्रणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद् दमिता वीरुहर्षिणः ११
 अदेवेन मनसा यो रिष्यति शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।
 बृहस्पते मा प्रणक् तस्य नो वृधो नि कर्म मन्युं दुरेवस्य शर्धतः १२
 भरेषु हव्यो नर्मसोपसद्यो गन्ता वाजेषु सनिता धनं धनम् ।
 विश्वा इवुर्यो अभिविप्सोऽमृधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथां इव १३
 तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदे दधिरे हृष्टवीर्यम् ।
 आविस्तत कृष्व यदसत त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिगपो अर्दय १४
 बृहस्पते अति यवुर्यो अहीद् द्युमद् विभाति क्रतुमज्जनेषु ।
 यद् व्रीदयच्छवस क्रतप्रजात तवस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् १५ [३१]

मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि बृहस्पदे निरामिणो रिपवोऽन्नेषु जागृधुः ।
 आ देवानामोहते वि वयं हृदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः १६
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्परि त्वष्टाजनत साम्नःसाम्नः कविः ।
 स क्रणचिद्व्रणया ब्रह्मणस्पतिर्दुहो हन्ता मह क्रतस्य धर्तारि १७
 तव भ्रिये व्यजिहीतु पर्वतो गवां गोत्रमुदसृजो यदङ्गिरः ।
 इन्द्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामौजो अर्णवम् १८
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वेदेम विदथे सुवीराः १९ [३२] (२३४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२५]

(२४)

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः, १, १० बृहस्पतिः;
१२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगती; १२, १६ त्रिष्टुप् ।

सेमामविद्धि प्रभृतिं य ईशिषि ऽया विधेम नर्वया महा गिरा ।
यथा नो मीढ्वान् त्वत्तवै सखा तव बृहस्पते सीषधुः सोत नो मतिम् १
यो नन्वान्यनमरुयोजसोता—दर्दमन्युना शम्बराणि वि ।
प्राच्यावयदच्युता ब्रह्मणस्पति—रा चाविशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २
तद् देवानां देवतमाय कर्त्तुं मश्रभन् हृळ्हावदन्त वीळिता ।
उद् गा आजदभिन्तद् ब्रह्मणा वल—मगूहत् तमो व्यचक्षयत् स्वः ३
अश्मास्यमवत् ब्रह्मणस्पति—मधुधारमभि यमोजसातृणत् ।
तमेव विश्वे पपिरे स्वर्हशो बहु साकं सिंसिचुरुत्समुद्रिणाम् ४
सना ता का चिद् भुवना भवीत्वा मान्द्रिः शरद्भिर्दुरो वरन्त वः ।
अयतन्ता चरतो अन्यदन्यदिद् या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]

अभिनर्क्षन्तो अभि ये तमानशु—निधिं पणीनां परमं गुहां हितम् ।
ते विद्वांसः प्रतिचक्षयानृता पुन—र्यत् उ आयन् तदुदीयुराविशम् ६
कृतावानः प्रतिचक्षयानृता पुन—रात् आ तस्थुः क्वयो महस्पथः ।
ते ब्राहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नकिः षो अस्त्यरणो जहुर्हि तम् ७
कृतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पति—र्यन्न वष्टि प्र तदश्नोति धन्वना ।
तस्य साध्वीरिषवो याभिरस्यति नृचक्षसो हृशये कर्णयोनयः ८
स सैनयः स विन्नयः पुरोहितः स सुवृतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।
चाक्षमो यद् वाजं भरति मती धना ऽऽदित् सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९
विभु प्रभु प्रथमं मेहनवतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या ।
इमा सातानि वेन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

योऽर्वरे वृजने विश्वथा विभु—महामुं रणवः शवसा ववक्षिथ ।
स देवो देवान् प्रति पप्रथे पृथु विश्वेद् ता परिभूब्रह्मणस्पतिः ११
विश्वं सत्यं मघवाना युवोरिदा—पश्चन प्र भिनन्ति व्रतं वाम् ।
अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽहं युजेव वाजिना जिगातम् १२ (२४६)

उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति बह्वयः सुभेयो विप्रो भरते मती धना ।	
वीर्युद्धेषा अनु वशं क्रुणमावृदिः स ह वाजी संमिथे ब्रह्मणस्पतिः	१३
ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सत्यो मन्युर्महि कर्मा करिष्यतः ।	
यो गा उदाजत स द्विवे वि चाभजन् महीव रीतिः शर्वसासरत पृथक्	१४
ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा रायः स्याम रथ्योऽहं वयस्वतः ।	
वीरेषु वीरौ उर्प पृङ्क्ति नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेषि मे हवम	१५
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।	
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति वेवा बृहद् वदेम विदथे सुवीरः	१६ [३] (२५०)

(२५)

५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कृतब्रह्मा शूशुवद् रातहव्य इत ।	
जातेन जातमति स प्र संसृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	१
वीरेभिर्वीरान् वनवद् वनुष्यतो गोभीं इयि पप्रथद् बोधति त्मना ।	
तोक् च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	२
सिन्धुर्न क्षेवः शिमीवाँ ऋघायतो वृषेव वधौरभि वृष्टयोजसा ।	
अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	३
तस्मा अर्षन्ति विव्या असश्चतः स सत्वभिः प्रथमो गोपुं गच्छति ।	
अनिमृष्टतविहिन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	४
तस्मा इद् विश्वे धुनयन्त सिन्धुवो ऽच्छिद्वा शर्मं दधिरे पुरुणि ।	
वेवानां सुप्ते सुभगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	५ [४] (२५५)

(२६)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

ऋजुरिच्छंसो वनवद् वनुष्यतो देवयन्निदेवयन्तमभ्यसत ।	
सुप्रावीरिद् वनवत् पृत्सु वृष्टं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम्	१
यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये ।	
हविष्कृणुष्व सुभगो यथासंस्ति ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे	२ (२५७)

स इज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वीजं भरते धना नृभिः ।
 देवानां यः पितरमाविवासति श्रद्धार्मना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्
 यो अस्मै हव्यैर्धृतवद्भिरविधत् प्र तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः ।
 उरुघ्यतीमहंसो रक्षती रिषोऽंऽ ऽहोश्चिदस्मा उरुचक्रिरद्धतः

३

४ [५] (१५९)

(२७)

१७ कृमो गात्समदो, शृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा गिर आदित्येभ्यो घृतस्नूः सनाद् राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविज्ञातो वरुणो दक्षो अंशः

१

इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अर्यमा वरुणो जुषन्त ।

आदित्यासः शुच्यो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिष्टाः

२

त आदित्यासं उरवो गभीरा अदब्धासो दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।

अन्तः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं राजभ्यः परमा चिदन्ति

३

धारयन्त आदित्यासो जगत् स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।

कीर्वाधिषो रक्षमाणा असुर्यमृतावानश्चर्यमाना क्रणानि

४

विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदर्यमन् भय आ चिन्मयोभु ।

युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीतौ परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम्

५ [६]

सुगो हि वो अर्यमन् मित्र पन्था अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति ।

तेनादित्या अर्थि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शर्म

६

पिपंतु नो अदिती राजपुत्रा ऽति द्वेषीस्यर्यमा सुगेभिः ।

बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मोप स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः

७

तिष्ठो भूमीर्धारयन् त्रीरुत द्यून् त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम् ।

कृतेनादित्या महि वो महित्वं तदर्यमन् वरुण मित्र चारु

८

त्री रौचिना दिव्या धारयन्त हिरण्ययाः शुच्यो धारपूताः ।

अस्वप्नजो अनिमिषा अदब्धा उरुशंसा क्रजवे मर्त्याय

९

त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मर्ताः ।

ज्ञानं नो रास्व शरदो विचक्षे ऽश्यामार्यंषि सुधितानि पूर्वा

१० [७] (१६९)

न वक्षिणा वि चिकिते न सुव्या न प्राचीर्नमादित्या नोत पश्चा । पाक्या चिद् वसवो धीर्यां चिद् युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम्	११
यो राजभ्य ऋतुभिर्भ्यो वृदाश यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः । स रेवान् याति प्रथमो रथेन वसुदावा विदथेषु प्रशस्तः	१२
शुचिरपः सुयवसा अदब्ध उप क्षेति वृद्धवयाः सुवीरः । नकिष्टं धनन्त्यन्तितो न दुराद् य आदित्यानां भवति प्रणीतौ	१३
अदिते मित्र वरुणोत मृळ यद् वो वयं चक्रुमा कच्चिदागः । उर्वश्यामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो वीर्या अभि नशन्तमिषाः	१४
उभे अस्मै पीपयतः समीची त्रिवो वृष्टि सुभगो नाम पुण्यन् । उभा क्षयावाजयन् याति पुस्तू भावधौ भवतः साधू अस्मै	१५
या वो माया अभिबुधे यजत्राः पाशा आदित्या रिपवे विवृत्ताः । अश्वीव तौ अति येषु रथेना रिष्टा उरावा शर्मन् तस्याम	१६
माहं मघोने वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदुं शूर्नमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्था बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१७ [८] (२७६)

(२८)

११ कुर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । वरुणः (१० दुःस्वप्ननाशिनी ।) त्रिष्टुप् ।

इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु मृहा । अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूरेः	१
तव ब्रते सुभगासः स्याम स्वाध्यां वरुण तुष्टुवांसः । उपार्यन उषसां गोमतीना मग्नयो न जरमाणा अनु द्यून्	२
तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मं क्षुरुशंसस्य वरुण प्रणेतः । यूयं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः	३
प्र सीमादित्यो असृजद् विधृतां ऋतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति । न श्राम्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पप्लू रघुया परिज्मन्	४
वि मच्छ्रथाय रशनामिवागं ऋध्याम ते वरुण खामृतस्य । मा तन्नुश्छेदि वयतो धिर्यं मे मा मात्रा शार्यपसं पुर ऋतोः	५ [९] (२८१)

अपो सु स्यक्ष वरुण भियसं मत सध्राळुतावोऽनु मा गृभाय । दामेव वत्साद वि मुमुग्ध्यंहे नहि त्वदुरे निमिषश्चनेहे ।	६
मा नो वधेर्वरुण ये त इष्टा-वेनः कृण्वन्तमसुर भ्रूणन्ति । मा ज्योतिपः प्रवसन्थानि गन्म वि पू मृधः शिश्रथो जीवसे नः	७
नमः पुरा ते वरुणोत नून-मुतापरं तुविजात ब्रवाम । त्वे हि कं पर्वते न श्रिता-न्यप्रच्युतानि कूलभ वतानि	८
परं ऋणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्न्यकृतेन भोजम् । अव्युष्टा इच्छु भूर्यसीरुपास आ नो जीवान् वरुण तासु शाधि	९
यो मे राजन् युज्यां वा सखा वा स्वप्ने भयं भीरवे मह्यमाहं । स्तेनो वा यो विप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद वरुण पाह्यस्मान्	१०
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद वदेम विदथे सुवीराः	११ [१०] (२८७)

(२९)

७ कृमो गार्त्समदे, शुन्समदे वा । विश्वेदेवाः । त्रिष्टुप् ।

धृतवता आदित्या इषिरा अरे मत कर्त रहसूरिवागः । शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वां अवसे हुवे वः	१
यूयं देवाः प्रमतिर्युयमोजो यूयं द्वेपांसि सनुतयुथेत । अभिक्षत्तारो अभि च क्षमध्व-मद्या च नो मृळयतापरं च	२
किमु नु वः कृणवामापरेण किं सनेन वसव आप्येन । यूयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिमिन्द्रामरुतो दधात	३
ह्ये देवा यूयमिन्द्रापयः स्थ ते मृळत नार्धमानाय मह्यम् । मा वो रथो मध्यमवाळुते भू-न्मा युष्मावत्स्वापिपुं श्रमिष्म	४
प्र व एको मिमय भूर्यागो यन्मा पितेव कितयं शंशास । अरे पाशा अरे अघानि देवा मा मारि पुत्रे विमिव ग्रभीष्ट	५
अर्वाश्रौ अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्ति भयमानो व्ययेयम् । त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कृताद्वपदो यजत्राः	६
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद वदेम विदथे सुवीराः	७ [११] (२९४)

(३०)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वाऽर्धर्चस्य)

सरस्वती, ९ बृहस्पतिः, ११ मरुतः । त्रिष्टुप्; ११ जगती ।

कृतं देवाय कृण्वते सवित्र इन्द्रायाहिघ्ने न रमन्त आपः ।

अहंरहयात्यक्तुरपां कियत्या प्रथमः सर्ग आसाम् १

यो वृत्राय सिनमत्राभरिष्यत् प्र तं जर्नित्री विदुषं उवाच ।

पथो रदन्तीरनु जोषमस्मै विवेदिवे धुनयो यन्त्यथम् २

ऊर्ध्वो ह्यस्थादध्यन्तरिक्षे ऽर्धा वृत्राय प्र वधं जमार ।

मिहं वसान उप हीमदुद्रोत् तिरमार्युधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः ३

बृहस्पते तपुषाश्चैव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीरान् ।

यथा जघन्थ धृषता पुरा चि—देवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र ४

अव क्षिप विवो अश्मानमुच्चा येन शत्रुं मन्दसानो निजूर्वाः ।

तोकर्य सातो तनयस्य भूरे—रस्मा अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम् ५ [१२]

प्र हि कर्तुं बृहथो यं वनुथो रधस्य स्थो यजमानस्य चोदौ ।

इन्द्रासोमा युवमस्माँ अविष्ट—मस्मिन् भयस्थे कृणुतमु लोकम् ६

न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्द्र—न्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।

यो मे पृणाद् यो दवृद् यो निबोधाद् यो मा सुन्वन्तमुप गोभिरार्यत् ७

सरस्वति त्वमस्माँ अविद्धि मरुत्वती धृषती जेपि शत्रून् ।

त्यं चिच्छर्धन्तं तविषीयमाण—मिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम् ८

यो नः सनुत्य उत वा जिघत्सु—रभिरुधाय तं तिगितेन विध्य ।

बृहस्पत आयुधैर्जेपि शत्रून् ब्रूहे रीषन्तं परि धेहि राजन् ९

अस्माकमिः सत्वाभिः शूर शूरै—र्वीर्या कृधि यानि ते कर्त्तव्यानि ।

ज्योगभ्रुवन्ननुधूपितासो हत्वी तेषामा भरा नो वसूनि १०

तं वः शर्षुं मारुतं सुम्नयुर्गिरो—प ब्रुवे नमसा देव्यं जनम् ।

यथा रथि सर्ववीरं नशामहा अपत्यसाचं भुत्यं विवेदिवे ११ [१३] (३०५)

(३१)

७ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं—मावित्यै रुद्रेर्वसुभिः सचाभुवा । प्र यद् वयो न पतन्वस्मनस्परि श्रवस्यवो हृषीवन्तो वनर्षदः	१
अर्धं स्मा न उद्वता सजोषसो रथं देवासो अभि विश्वु वाजयुम् । यदाशवः पद्याभिस्तित्रतो रजः पृथिव्याः सानौ जङ्घनन्त पाणिभिः	२
उत स्य न इन्द्रो विश्वचर्षणिर्विवः शर्धेन मारुतेन सुकतुः । अनु नु स्थात्यवृकाभिरूतिभी रथं महे सनये वाजसातये	३
उत स्य देवो भुवनस्य सक्षणिस्त्वष्टा ग्रामिः सजोषा जूजुवद् रथम् । इच्छा भगो बृहद्विबोत रोदसी पूषा पुरंधिरश्विनावधा पती	४
उत त्वे देवी सुभगे मिथूदृशो—वासानक्ता जगतामपीजुवा । स्तुषे यद् वा पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे	५
उत वः शंसमुशिजांमिव श्मस्यर्हिर्बुध्न्योऽज एकपादुत । त्रित क्रभुक्षाः सविता चनो दधेऽपां नपादाशुहेमा धिया शर्मि	६
एता वो वश्म्युद्यता यजत्रा अतक्षत्रायवो नव्यसे सम् । श्रवस्यवो वाजं चकानाः सप्तिर्न रथ्यो अहं धीतिर्मर्याः	७ [१४] (३१२)

(३२)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १ द्यावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा वा,
४-५ राका, ६-७ सिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती, ६-८ अनुष्टुप् ।

अस्य मे द्यावापृथिवी क्रतायतो भूतमवित्री वचंसः सिर्षासतः । ययोरार्युः प्रतरं ते इदं पुर उपस्तुते वसूयुवाँ महो दधे	१
मा नो गुह्या रिपं आयोरहन् दभन् मा न आभ्यो रीरधो दुच्छुनाभ्यः । मा नो वि यौः सख्या विद्धि तस्य नः सुम्रायता मनसा तत् त्वेमहे	२
अहेळता मनसा भ्रुष्टिमा वह दुर्हानां धेनुं पिप्युषीमसश्चतम् । पद्याभिराशु वचसा च वाजिनं त्वां हिनोमि पुरुहूत विश्वहा	३
राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्वना सीवृत्त्वर्षः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम्	४ (३१६)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्वदसि वाशुषे वसूनि ।
ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रपोषं सुभगे रराणा

५

सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिङ्नि नः

६

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुपूमा बहुसूवरी ।

तस्यै विस्पल्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन

७

या गुङ्गुर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती ।

इन्द्राणीमह्व ऊतये वरुणानीं स्वस्तये

८ [१५] (३२०)

(३२)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४३]

१५ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते पितर्मरुतां सुन्नमेतु मा नः सूर्यस्य संहशो युयोथाः ।

अभि नो वीरो अर्वाति क्षमेत प्र जायिमहि रुद्र प्रजाभिः

१

त्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्यस्मद् द्वेषो वितुरं व्यहो व्यमीवाश्चातयस्वा विषूचीः

२

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।

पषि णः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि

३

मा त्वा रुद्र चुक्रुधामा नमोभिर्मा दुष्टुती वृषभ मा सहूती ।

उन्नो वीरो अर्पय भेषजेभिर्भिषक्तं त्वा मिषजां शृणोमि

४

हवीमभिर्हवते यो हविर्भिरव स्तोमेभी रुद्रं दिषीय ।

ऋद्वरः सुहवो मा नो अस्यै बभ्रुः सुशिपो रिरधन्मनायै

५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान् त्वक्षीयसा वयसा नाधमानम् ।

घृणीव च्छायामरपा अशीयाऽऽ विवासेयं रुद्रस्य सुन्नम

६

क्रुत्य स ते रुद्र मृळयाकुर्हस्तो यो अस्ति भेषजो जलाषः ।

अपभती रपसो वैव्यस्याभी नु मा वृषभ चक्षमीथाः

७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्वितीचे महो महीं सुदुतिमीरयामि ।

नमस्या कल्मलीकिनं नमोभिर्गृणीमसि त्वेषं रुद्रस्य नाम

८ (३२८)

स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप उग्रो बभ्रुः शुक्रेभिः पिपिहो हिरण्यैः ।
ईशानावृष्य भुवनस्य भूरे—न वा उ योषद् रुद्रादसुर्यम्
अहंन् बिभर्षि सार्यकानि धन्वा—हंन् निष्कं यजतं विश्वरूपम् ।
अहंन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओजीयो रुद्र त्वदस्ति

९

१० [१७]

स्तुहि श्रुतं गतंसदं युवानं मृगं न भीममुपहतुमुग्रम् ।
मृळा जरित्रे रुद्र स्तवानो ऽन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु सेनाः
कुमारश्चित् पितरं वन्दमानं प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् ।
भूरर्वातारं सत्पतिं गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रास्यस्मे
या वो भेषजा मरुतः शुचीनि या शंतमा वृषणो या मयोभु ।
यानि मनुरवृणीता पिता न—स्ता शं च योश्च रुद्रस्य वशिम
परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः परि त्वेषस्य दुर्मतिमही गात्र ।
अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ
एवा बभ्रो वृषभ चेकितान यथा देव न हृणीषे न हंसि ।
हवनभुन्नो रुद्रेह बोधि बृहद् वेदम विदथे सुवीराः

११

१२

१३

१४

१५ [१८] (३३५)

(३४)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । मरुत् । जगतीः १५ त्रिष्टुप् ।

धारवरा मरुतो धृण्वोजसो मृगा न भीमास्तविषीभिरचिनः ।
अग्रयो न शुशुचाना क्रंजीषिणो भूमिं धमन्तो अप गा अंवृणवत
द्यावो न स्तृभिश्चितयन्त खादिनो व्यः—भ्रिया न द्युतयन्त वृष्टयः ।
रुद्रो यद् वो मरुतो रुक्मवक्षसो वृषाजनि पृश्न्याः शुक्र ऊधनि
उक्षन्ते अश्वौ अत्यौ इवाजिषु नदस्य कर्णैस्तुरयन्त आशुभिः ।
हिरण्यशिपा मरुतो दर्विध्वतः पृक्षं याथ पृषतीभिः समन्यवः
पृक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षिरे मित्राय वा सवमा जीरदानवः
पृषदश्वासो अनवभ्रराधस क्रजिप्यासो न वयुनेषु धूर्षदः
हन्धन्वभिर्धेनुभीं रण्डाद्वधमि—रध्वस्मभिः पृथिभिर्भ्राजिहृष्टयः ।
आ हंसासो न स्वसराणि गन्तन् मधोर्मदाय मरुतः समन्यवः

१

२

३

४

५ [१९] (३४०)

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवो नरां न शंसः सर्वानानि गन्तन ।
 अश्वामिव पिप्यत धेनुमूर्धनि कर्ता धियं जरित्रे वाजपेशसम् ६
 तं नो दात मरुतो वाजिनं रथ आपानं ब्रह्म चितयद् द्विवेदिवे ।
 इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कारवे सनि मेधामरिष्टं दुष्टं सहः ७
 यद् युजते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान् रथेषु भग आ सुदानवः ।
 धेनुर्न शिष्वे स्वसरेषु पिन्वते जनाय रातहविषे महीमिषम् ८
 यो नो मरुतो वृकताति मर्यो रिपुर्दधे वसवो रक्षता रिषः ।
 वर्तयत तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधः ९
 चित्रं तद् वो मरुतो याम चेकिते पृथ्वा यदूधरण्यापयो दुहुः ।
 यद् वा निदे नवमानस्य रुद्रिया स्त्रितं जराय जुगतामदाभ्याः १० [२०]

तान् वो महो मरुत एवयात्रो विष्णोरिषस्य प्रभूथे हवामहे ।
 हिरण्यवर्णान् ककुहान् यतसुचो ब्रह्मण्यन्तः शंस्यं राध ईमहे ११
 ते दशग्वाः प्रथमा यज्ञमूहिरे ते नो हिन्धन्तुषसो व्युष्टिषु ।
 उषा न रामीररुणैरपोणुते महो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा १२
 ते क्षोणीभिररुणेभिर्नाजिभी रुद्रा क्रतस्य सदनेषु वावृधुः ।
 निमेवमाना अत्येन पार्जसा सुश्चन्द्रं वर्णं दधिरे सुपेशसम् १३
 तौ इयानो महि वरूथमतय उप घेदेना नर्मसा गृणीमसि ।
 त्रितो न यान् पञ्च होतृनभिष्टय आववर्तदवराश्चक्रियावसे १४
 यया रधं पारयथात्यहो यया निदो मुश्चथ वन्दितारम् ।
 अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो षु वाश्वेव सुमतिर्जिगातु १५ [२१] (३५०)

(३५)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अपानं पात् । त्रिष्टुप् ।

उपैमसाक्षि वाजयुर्वचस्यां चनो दधीत नाद्यो गिरो मे ।
 अपां नपादाशुहेमा कुवित स सुपेशसस्करति जोषिषुद्धि १
 इमं स्वस्मै हृद आ सुतष्टं मन्त्रं वोचेम कुविदस्य वेदत् ।
 अपां नपादसुर्यस्य मृह्ना विश्वान्यर्यो भुवना जजान २ (३५२)

समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्ध्वं नद्यः पृणन्ति ।
तम शुचिं शुचयो दीक्षिवांसं—मपां नपातं परि तस्थुरापः ३
तमस्मेरो युवतयो युवानं मर्मज्यमानाः परि यन्त्यापः ।
स शुक्रेभिः शिक्वभी रेवकुस्मे वृदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु ४
अस्मै तिस्रो अद्युथ्याय नारी—वैवायं वेवीर्दिधिषन्त्यन्नम् ।
कृता इवोप हि प्रसस्रं अप्सु स प्रीयूपं धयति पूर्वसूनाम् ५ [२२]

अश्वस्यात्र जनिमास्य च स्व—दुहो रिषः संपृचः पाहि सूरीन् ।
आमासुं पूर्षु परो अप्रमृष्यं नारातयो वि नशन्नानुतानि ६
स्व आ दमे सुदुघा यस्य धेनुः स्वधां पीपाय सुभ्वन्नमसि ।
सो अपां नपादूर्जयन्नप्स्व—न्त—वसुदेवाय विधते वि भाति ७
यो अप्स्वा शुचिना दैव्येन क्रतावाजस उर्विया विभार्ति ।
वया इवुन्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजाभिः ८
अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्वानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः ।
तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती—हिरण्यवर्णाः परि यन्ति यद्वीः ९
हिरण्यरूपः स हिरण्यसंष्ट—गपां नपात् सेदु हिरण्यवर्णः ।
हिरण्ययात् परि योनेर्निषद्या हिरण्यदा ददृत्यन्नमस्मै १० [२३]

तदुस्यानीकमुत चारु नामा—पीच्यं वर्धते नप्तुरपाम् ।
यमिन्धते युवतयः समित्था हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्य ११
अस्मै बद्धनामवमाय सरुथे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
सं सानु माग्भि दिधिषामि बिल्मै—र्धधाम्यज्ञैः परि वन्द क्रग्भिः १२
स ई वृषाजनयत् तासु गर्भं स ई शिशुर्धयति तं रिहन्ति ।
सो अपां नपादनभिम्लातवर्णो—ऽन्यस्येवेह तन्वा विवेष १३
अस्मिन् पदे परमे तस्थिवांसं—मध्वस्माभिर्विश्वहा दीक्षिवांसम् ।
आपो नप्त्रे घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमत्कैः परि दीयन्ति यद्वीः १४
अयांसमग्ने सुक्षितिं जनाया—यांसमु मघवद्भ्यः सुवृक्तिम् ।
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति वेवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १५ [२४] (३६५)

(३६)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १ इन्द्रो मधुश्च, २ मरुतो माधवश्च, ३ त्वष्टा शुक्रश्च, ४ अग्निः शुचिश्च, ५ इन्द्रो नभश्च, ६ मित्रावरुणौ नभस्यश्च । जगती ।

तुभ्यं हिन्यानो वसिष्ठ गा अपो ऽधुक्षन् त्सीमर्विभिरद्विभिर्नरः ।

पिबेन्न स्वाहा प्रहुतं वर्षदूतं होत्रादा सोमं प्रथमो य ईशिषे १

यज्ञैः संमिश्राः पृषतीभिर्ऋष्टिभिर्—यामञ्छुभ्रासो अश्विषु प्रिया उत ।

आसद्या बर्हिर्भरतस्य सूनवः पोत्रादा सोमं पिबता दिवो नरः २

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तन् नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन ।

अथा मन्दस्व जुजुषाणो अन्धस—स्त्वष्टर्वेभिर्जनिभिः सुमद्व्रणः ३

आ वक्षि देवाँ इह विप्र यक्षि चो—शन् होतानि षट्वा योनिषु त्रिषु ।

प्रतिं वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबाग्रीधात् तव भागस्य तृष्णुहि ४

एष स्य ते तन्वो नृमणवर्धनः सह ओजः प्रदिवि बाह्वोर्हतः ।

तुभ्यं सुतो मघवन् तुभ्यमाभूत—स्त्वमस्य ब्राह्मणादा तूपत् पिब ५

जुषेथाँ यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो होता निविदः पूर्या अनु ।

अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रज्ञास्त्रादा पिबतं सोम्यं मधु ६ [२५] (३७१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२७]

(३७)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १-४ द्रविणोदा ऋतवश्च, ५ अश्विनौ ऋतवश्च, ६ अग्निः ऋतुश्च । जगती ।

मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णा वंष्ट्यासिचम् ।

तस्मा एतं भरत तद्वशो वृदि—होत्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः १

यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो वृदिर्यो नाम पत्यते ।

अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः २

मेघन्तु ते वह्न्यो येभिरीयसे ऽरिषण्यन् वीळ्यस्वा वनस्पते ।

आयूया धृष्णो अभिगूयो त्वं नेष्ट्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ३

अपाँद्वोत्रादुत पोत्रादमत्तो—त नेष्ट्रादजुषत् प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृकृममर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदसः ४ (३७५)

अर्वाश्चमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युञ्जामिह वा विमोचनम् ।

पुङ्कं हवीषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनीवसू

५

जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुतिं जोषि ब्रह्म जन्यं जोषि सुदुतिम् ।

विश्वेभिर्विश्वैः ऋतुना वसो मह उशन देवा उशतः पायया हविः

६ [१] (३७७)

(३८)

११ गृन्ममद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सविता । त्रिष्टुप् ।

उदु प्य देवः सविता सवार्यं शश्वत्तमं तदपा वह्निरस्थात् ।

नूनं देवेश्यो वि हि धाति रत्नमथाभजद् वीतिहोत्रं स्वस्तौ

१

विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।

आर्षश्चिदस्य व्रत आ निमृगा अयं चिद् वातो रमते परिज्मन्

२

आशुभिश्चिद्यान् वि मुञ्चाति नूनमरीरमदत्तमानं चिदेतोः ।

अह्यपूर्णं चिन्नययौ अविष्यामनु व्रतं सवितुर्मोक्यागात्

३

पुनः समव्युत् विततं वयन्ती मध्या कर्तो न्यधाच्छक्म धीरः ।

उत् सहायास्थाद् व्युत्तूर्तर्धररमतिः सविता देव आगात्

४

नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।

ज्येष्ठं माता सूनवे भगमाधादन्वस्य केतमिषितं सवित्रा

५ [२]

समावर्तति विष्ठितो जिगीषु विश्वेषां कामश्चरताममाभूत् ।

शश्वौ अपो विकृतं हिल्यागादनु व्रतं सवितुर्द्वैव्यस्य

६

त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।

वनानि विश्वो नक्तिरस्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति

७

याद्वाध्यं वरुणो योनिमप्यमनिशितं निमिषि जभुराणः ।

विश्वो माताण्डो व्रजमा पशुगीत् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः

८

न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमयमा न मिनन्ति रुद्रः ।

नारातयस्तमिदं स्वस्ति हवे देवं सवितारं नमोभिः

९

भगं धियं वाजयन्तः पुरंधि नराशंसो ग्रास्पतिर्नो अद्याः ।

आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम

१० (३७७)

अस्मभ्यं तद् द्विवो अद्भ्यः पृथिव्या—स्त्वया वृत्तं काम्यं राध आ गात् ।

शं यत् स्तोतुभ्यं आपये भवा—त्युरुशंसाय सवितर्जसिन्ने

११ [३] (३८८)

(३९)

८ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ग्रावाणेव तदिदर्थं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।

ब्रह्माणेव विदर्थं उक्थशासा दूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा

१

प्रातर्यावाणा रथ्येव वीरा ऽजेव यमा वरमा संचेथे ।

मेने इव तन्वाऽं शुम्भमाने दंपतीव क्रतुविद्वा जनेषु

२

शृङ्गेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छफाविव जर्भुराणा तरोभिः ।

चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुस्त्रा ऽर्वाञ्चा यातं रथ्येव शक्रा

३

नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।

श्वार्नेव नो अरिषण्या तनूनां खृगलिव विस्रसः पातमस्मान्

४

वार्तेवाजुर्या नद्येव रीति—रक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।

हस्ताविव तन्वेऽं शंभविष्ठा पादेव नो नयतं वस्यो अच्छ

५ [४]

ओष्ठाविव मध्वास्त्रे वदन्ता स्तनाविव पिप्यतं जीवसे नः ।

नासेव नस्तन्वौ रक्षितारा कर्णाविव सुश्रुता भूतमस्मे

६

हस्तेव शक्तिमभि संवृदी नः क्षामेव नः समजतं रजसि ।

इमा गिरौ अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रेणैव स्वधितिं सं शिशीतम्

७

एतानि वामश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अक्रन् ।

तानि नरा जुजुषाणोप यातं बृहद् वदेम विदर्थं सुवीराः

८ [५] (३९६)

(४०)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सोमापूषणौ,

६ (अन्यार्धर्चस्य) अदितिः । त्रिष्टुप् ।

सोमापूषणा जर्नना रयीणां जर्नना द्विवो जर्नना पृथिव्याः ।

जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्

१

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्ते—मौ तमौसि गृहतामजुष्टा ।

आभ्यामिन्द्रः पक्वमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुन्नियासु

२

(३९८)

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्वम् ।	
विषूवृतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम्	३
द्विव्यन्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।	
तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुं रायस्पोषं विष्यतां नाभिमुस्मे	४
विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।	
सोमापूषणाववतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम	५
धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु ।	
अवतु वेद्यदितिरनर्वा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	६ [६] (४०९)

(४१)

२१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इन्द्रवायू, ४-६ मित्रावरुणौ,
७-९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३-१५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ द्यावापृथिव्यौ
हविर्धाने वाः (१९ तृतीयपादस्य अग्निर्वा) । गायत्री; १६-१७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेमिरा गहि ।	
नियुत्वान् त्सोमपीतये	१
नियुत्वान् वायवा गृह्ययं शुक्रो अयामि ते ।	
गन्तासि सुन्वतो गृहम्	२
शुक्रस्याद्य गवांशिर इन्द्रवायू नियुत्वतः ।	
आ यातं पिबतं नरा	३
अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोमं क्रतावृधा ।	
ममेद्विह श्रुतं हवम्	४
राजानावनभिद्रुहा ध्रुवे सवस्युत्तमे ।	
सहस्रस्थूण आसाते	५ [७]
ता सभ्राजा घृतासुती आदित्या दानुनस्पती ।	
सचेते अनवह्वरम्	६
गोमदं पु नसत्याऽश्वोवद् यातमश्विना ।	
वृती रुद्रा नृपाप्यम्	७ (४०९)

न यत् परो नान्तर आदुर्धर्षद् वृषणवसू ।

दुःशंसो मर्त्यो रिपुः

८

ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गसंहशम् ।

धिष्ण्या वरिवोविर्दम्

९

इन्द्रो अङ्ग महद् भय—मभी षवर्ष चुच्यवत् ।

स हि स्थिरो विचर्षणिः

१० [८]

इन्द्रश्च मृळयाति नो न नः पश्चावुधं नशत् ।

भद्रं भवाति नः पुरः

११

इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं करत् ।

जेता शत्रून् विचर्षणिः

१२

विश्वे देवास आ गतं शृणुता मं इमं हवम् ।

एदं बर्हिर्नि षीदत

१३

तीव्रो वो मधुमौ अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।

एतं पिबत् काम्यम्

१४

इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूर्षरातयः ।

विश्वे मम श्रुता हवम्

१५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।

अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि

१६

त्वे विश्वा सरस्वति श्रितायूषि देव्याम् ।

शुनहोत्रेषु मत्स्व प्रजां देवि विदिङ्कि नः

१७

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।

या ते मन्यं गृत्समदा क्रतावरि प्रिया देवेषु जुह्वति

१८

प्रेतो यज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे ।

अग्निं च हव्यवाहनम्

१९

द्यावा नः पृथिवी इमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ।

यज्ञं देवेषु यच्छताम्

२०

आ वामुपस्थमग्रहा देवाः सीदन्तु यज्ञियाः ।

इहाद्य सोमपीतये

२१ [१०] (४२३)

(४२)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (=कपिञ्जलरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।

कर्निकदञ्जनुषं प्रब्रुवाण इयतिं वार्चमरितेव नावम् ।

सुमङ्गलंश्च शकुने भवसि मा त्वा का चिदभिभा विश्व्या विदत् १

मा त्वा श्येन उद् वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विवृदिषुमान् वीरो अस्ता ।

पित्र्यामनु प्रदिशं कर्निकदत् सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह २

अव क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।

मा नः स्तेन ईशत माघशंसो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४२६)

(४३)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (=कपिञ्जलरूपीन्द्रः) ।

जगतीः २ अतिशक्ती अष्टिर्वा ।

प्रवृक्षिणिवुभि गृणन्ति कारवो वयो वर्दन्त क्रतुथा शकुन्तयः ।

उभे वार्चो वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति १

उद्गातेव शकुने साम गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।

वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्या सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद

विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २

आववृत्स्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्भि नः ।

यदुत्पतन् वर्दसि कर्करियथा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४२९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या—

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या २००६

द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या ४२९

सर्वयोगः २४३५

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१२]

२३ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- सोमस्य मा तवसं वक्ष्ये वल्लिं चकथं विदथे यजध्वे ।
 वेवाँ अच्छा दीद्यद् युञ्जे अग्निं शमाये अग्ने तन्वं जुषस्व १
- प्राश्नं यज्ञं चकृम वधेतां गीः समिद्धिरग्निं नमसा दुवस्यन् ।
 त्रिवः शशासुविदथा कवीनां गृत्साय चित् तवसें गातुमीषुः २
- मयो दधे मेधिरः पूतदक्षो त्रिवः सुबन्धुर्जनुषां पृथिव्याः ।
 अविन्दन्तु दर्शतमप्स्वन्तर्वेवासो अग्निमपसि स्वसृणाम् ३
- अवर्धयन् त्सुभगं सप्त यहीः श्वेतं जज्ञानमरुधं महित्वा ।
 शिशुं न जातमभ्यारुरश्वा वेवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन् ४
- शुक्रेभिरङ्गैः रजं आततन्वान् कर्तुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।
 शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः ५ [१३]
- ववाजा सीमनदतीरदब्धा त्रिवो यहीरवसाना अनग्नाः ।
 सना अत्र युवतयः सयोनीरेकं गर्भं दधिरे सप्त वाणीः ६
- स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनौ स्रवथे मधूनाम् ।
 अस्थुरत्र धेनवः पिन्वमाना मही वृस्मस्य मातरा समीची ७
- बभ्राणः सूनो सहस्रो व्यद्यौद् दधानः शुक्रा रभसा वर्षेषि ।
 श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र वावृधे काव्येन ८
- पितुश्चिद्वर्धजनुषां विवेद व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः
 गुहा चरन्तं सखिभिः शिवेभिर्विवो यहीभिर्न गुहा बभूव ९

(९)

पितुश्च गर्भं जनितुश्च बध्ने पूर्वैरेको अधयत् पीप्यानाः ।
वृष्णे सपत्नी शुचये सर्वन्धू उभे अस्मै मनुष्येऽनि पाहि १० [१४]

उरो महाँ अनिबाधे ववर्धा—ऽऽपो अग्निं यशसः सं हि पूर्वाः ।
ऋतस्य योनावशयद् दमूना जामीनामग्निरपसि स्वसृणाम् ११
अक्रो न बाधेः समिधे महीनां दिदृक्षेयः सूनवे भाक्कजीकः ।
उदुस्रिया जनिता यो जजाना—ऽपां गर्भो नृतमो यद्वो अग्निः १२
अपां गर्भं दर्शतमोर्षधीनां वनां जजान सुभगा विरूपम् ।
देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं दुवस्यन् १३
बृहन्त इद् भानवो भाक्कजीक—मग्निं संचन्त विद्युतो न शुक्राः ।
गुहैव वृद्धं सदसि स्वे अन्त—रपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः १४
ईळे च त्वा यजमानो हविर्भि—रीळे सखित्वं सुमतिं निकामः ।
देवैरवो मिमीहि सं जरित्रे रक्षां च नो दम्येभिरनीकैः १५ [१५]

उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दर्धानाः ।
सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि प्याम पृतनायूरदेवान् १६
आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।
प्रति मतीं अवासयो दमूना अनु देवान् रथिरो यासि साधन् । १७
नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद् विद्वानि साधन् ।
घृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौ—वृग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान् १८
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभि—र्महान् महीभिर्भूतिभिः सरण्यन् ।
अस्मे रथिं बह्वलं संतरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः १९
एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्याय नूतनानि वोचम् ।
महान्ति वृष्णे सर्वना कृतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदाः २०
जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वाभिन्नेभिरिध्यते अजस्रः ।
तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम २१
इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुक्रतो रराणः ।
प्र यंसि होतवृहतीरिषो नो ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व २२
इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे २३ [१६] (१३)

(२)

१५ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

- वैश्वानराय' धिषणा'मृतावृधे' घृतं न पूतमग्नये' जनामसि ।
 द्विता होतां' मनुषश्च वाघतो' धिया रथं न कुलिशः समृण्वति १
 स रोचयज्जनुषा रोदसी उभे स मात्रोरभवत् पुत्र ईड्यः ।
 हव्यवाळग्रिरजश्चनोहितो दूळभो विशामतिथिर्विभार्वसुः २
 ऋत्वा दक्षस्य तरुषो विधर्माणि देवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
 रुरुचानं भानुना ज्योतिषा महा-मत्यं न वार्जं सनिष्यन्नुपं ब्रुवे ३
 आ मन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्नयं वार्जमुग्मियम् ।
 रातिं भृगूणामुशिजं कविक्रतु-मग्निं राजन्तं दिव्येन शोचिषा ४
 अग्निं सुन्नायं दधिरे पुरो जना वार्जश्रवसमिह वृक्तबर्हिषः ।
 यतसुचः सुरुचं विश्वेदेव्यं रुद्रं यज्ञानां साधदिष्टिमपसांम् ५ [१७]
- पार्वकशोचे तव हि क्षयं परि होतयज्ञेषु वृक्तबर्हिषो नरः ।
 अग्ने दुर्व इच्छमानास आप्य-मुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्मह-ज्जातं यदेनमपसो आधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कवि-रत्यो न वार्जसातये चनोहितः ७
 नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वरं दुवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।
 रथीकृतस्य बृहतो विचर्षणि-रग्निर्वैश्वानामभवत् पुरोहितः ८
 तिस्रो यहस्य समिधः परिज्मनो अग्नेरपुनन्नृशिजो अमृत्यवः ।
 तासामेकामर्द्धधुर्मत्ये भुज-मु लोकमु द्वे उपं जामिमीयतुः ९
 विशां कविं विस्पतिं मानुषीरिषः सं सीमकृण्वन् त्वर्वाधितिं न तेजसे ।
 स उद्रतो निवतो याति वेविषत् स गर्भमेषु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]
- स जिन्वते जठरेषु प्रजजिवान् वृषां चित्रेषु नानदृन्न सिंहः ।
 वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्यो वसु रत्ना दयमानो वि वाशुपे ११
 वैश्वानरः प्रत्नथा नाकुमारुहद् दिवस्पृष्ठं भन्दमानः सुमन्मभिः ।
 स पूर्ववज्जनयत्तन्त्रवे धनं समानमज्मं पर्येति जागृविः १२
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्य-मा यं वृधे मातरिश्वां विवि क्षयम् ।
 तं चित्रयामं हरिकेशमीमहे सुकृतिमग्निं सुविताय नव्यसे १३ (३६)

शुचिं न यामन्निषिरं स्वर्हशं' केतुं द्विवो रोचनस्थामुषर्बुधम् ।
अग्निं मुधानं द्विवो अप्रतिष्कृतं तमीमहे नमसा वाजिनं बृहत
मन्द्रं होतारं शुचिमद्वयाविनं दमूनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिम् ।
रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुर्हितं सवृमिद् राय ईमहे

१४

१५ [१९] (३८)

(३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानराय पृथुपाजसे विपो रत्ना विधन्त ध्रुणेपु गातवे ।
अग्निहिं देवाँ अमृतो दुवस्य—त्यथा धर्माणि सनता न द्रुषत्
अन्तर्दृतो रोदसी वृस्म ईयते होता निषन्तो मनुषः पुरोहितः ।
क्षयं बृहन्तं परि भूपति द्युभिर्देवेभिरग्निरिषितो धियावसुः
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रासो अग्निं महयन्त चित्तिभिः ।
अपांसि यस्मिन्नाधि सवृधुर्गिरस्तस्मिन्सुन्नानि यजमान आ चके
पिता यज्ञानामसुरो विपश्चिता विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् ।
आ विवेश रोदसी भूरिवर्षसा पुरुप्रियो भन्दते धामभिः कविः
चन्द्रमाग्निं चन्द्ररथं हरिवतं वैश्वानरमप्सुषदं स्वविदम् ।
विगाहं तूणि तविषीभिरावृतं भूणि देवास इह सुश्रियं दधुः

१

२

३

४

५ [२०]

अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुपेशसं धिया ।
रथीरन्तरीयते साधदिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः
अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुन्यूजा पितृस्व समिषो दिदीहि नः ।
वयांसि जिन्व बृहतश्च जागृव उशिग्देवानामसि सुक्रतुर्विपाम्
विश्रपतिं यह्ममतिथिं नरः सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम् ।
अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिर्वृधे
विमावा देवः सुरणः परि क्षितीरग्निर्बभूव शर्वसा सुमद्रथः ।
तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वयमुप भूषेम दम आ सुवृक्तिभिः
वैश्वानर तव धामान्या चके येभिः स्वविदमवो विचक्षण ।
जात आपृणो भुवनानि रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्मना
वैश्वानरस्य वृसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।
उभा पितरा महयन्नजायताग्निर्द्यावापृथिवी भूरिरितसा

६

७

८

९

१०

११ [२१] (९४)

(४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । आप्रीसूक्तं [= १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः,
४ बर्हिः, ५ देवीर्द्धारः, ६ उपासानका, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसी, ८ तिस्रो देव्यः
सरस्वतीळाभारत्याः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप् ।

समित्समित् सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रासि वस्वः ।	
आ देव देवान् यजथाय वक्षि सखा सर्वांन् त्सुमना यक्षयग्ने	१
यं देवासन्निरहंज्ञायजन्ते विवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।	
सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी न—स्तनूनपाद् घृतयोनिं विधन्तम्	२
प्र दीधितिर्विश्ववारा जिगाति होतारमिळः प्रथमं यजध्वै ।	
अच्छा नमोभिर्वृषभं वन्दध्वै स देवान् यक्षदिषितो यजीयान्	३
ऊर्ध्वो वां गातुरध्वरे अका—र्यूर्ध्वा शोचींषि प्रस्थिता रजांसि ।	
दिवो वा नाभा न्यसावि होता स्तृणीमहि देवव्यं चा वि बर्हिः	४
सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यच्चूतेन ।	
नृपेशंसो विदथेषु प्र जाता अभीष्टं यज्ञं वि चरन्त पूर्वीः	५ [२२]
आ भन्दमाने उषसा उपकि उत स्मयेते तन्वाइ विरूपे ।	
यथा नो मित्रो वरुणो जुजोष—दिन्द्रो मरुत्वाँ उत वा महोभिः	६
दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति ।	
ऋतं शंसन्त ऋतमित् त आहु—रन् व्रतं व्रतपा दीध्यानाः	७
आ भारती भारतीभिः सुजोषा इळा देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।	
सरस्वती सारस्वतेभिरवाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सन्दनु	८
तन्नस्तुरीपमधं पोषयित्नु देव त्वष्टा वि रराणः स्यस्व ।	
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः	९
वनस्पतेऽव सृजोष देवा नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।	
सेवु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद	१०
आ याह्यग्ने समिधानो अवा—डिन्वेण देवैः सरथं तुरेभिः ।	
बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्	११ [२३] (६०)

(५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

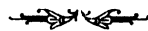
- प्रत्यग्निरुषसश्चेकि॑तानो ऽबोधि॑ विप्रः प॒व॒वीः क॒वी॒नाम् ।
 पृथु॑पाजा॒ देव॒यद्भिः समि॑न्द्रो ऽप॒ द्वा॒रा त॒र्म॒सो वह्नि॑रावः १
- प्रे॒द्व॒ग्नि॒र्वावृ॒धे स्तोमे॑भिर्गी॒र्भिः स्तो॑त॒ृणां न॑म॒स्य उ॒क्थैः ।
 पूर्वा॑र्क॒तस्य॑ स॒दृश॑श्च॒कानः॑ सं द्रु॒तो अ॒द्यौदु॒षसो॑ वि॒रोके २
- अ॒धा॒प्य॒ग्नि॒र्मानु॑षीषु॒ विश्व॑ । पां॒ ग॒र्भो मि॒त्र कृ॒तेन॑ साध॒न् ।
 आ ह॑र्य॒तो य॒जतः॑ सा॒न्व॒स्था द॒भूदु॒ विप्रो॑ ह॒व्यो म॒तीनाम् ३
- मि॒त्रो अ॒ग्नि॒र्भवति॑ यत् समि॑न्द्रो मि॒त्रो हो॒ता वरु॑णो जा॒तवे॑दाः ।
 मि॒त्रो अ॒ध्व॒र्युरि॒षिरो॑ द॒र्भूना॑ मि॒त्रः सि॒न्धूना॑मु॒त प॒र्वता॑नाम् ४
- पाति॑ प्रि॒यं रि॒पो अ॒ग्रं प॒दं वेः॑ पाति॑ य॒ह्नश्च॑र॒णं सूर्य॑स्य ।
 पाति॑ ना॒भा स॒प्तशी॑र्षाण॒मग्निः॑ पाति॑ दे॒वाना॑मु॒पमा॑द॒मुष्वः॑ ५ [२४]
- ऋ॒भुश्च॑क ई॒ड्यं चा॒रु॒ नाम॑ वि॒श्वानि॑ दे॒वो व॒युना॑नि वि॒द्वान् ।
 स॒स॒स्य च॑र्मं घृ॒तव॑त् प॒दं वे॒स्तदि॒दृशी॑ र॒क्षत्य॑प्र॒युच्छन् ६
- आ यो॑नि॒मग्नि॑र्धू॒तव॑न्त॒मस्थात्॑ पृथु॑प्र॒गाण॑मु॒शन्त॑मु॒शानः॑ ।
 दी॒द्यानः॑ शु॒चिर्कृ॑ष्वः पा॒वकः॑ पुनः॑ पुन॒र्मातरा॑ न॒व्यसी॑ कः ७
- स॒द्यो जा॒त ओष॑धीभिर्व॒क्षे य॒त्री वर्ध॑न्ति प्र॒स्वो घृ॑तेन॒ ।
 आप॑ इ॒व प्र॒वता॑ शु॒भ्रमा॑ना उ॒रु॒च्य॒व॒ग्निः पि॒त्रो॒रु॒प॒स्थे ८
- उ॒दु॒ष्टुतः॑ स॒मि॒धा य॒हो अ॒द्यौद् वर्ध॑न् वि॒वो अ॒धि ना॒भा पृथि॑व्याः ।
 मि॒त्रो अ॒ग्निरी॒ड्यो मा॒तरि॑श्वा ऽऽ द्रु॒तो व॑क्षद् य॒जथा॑य॒ देवान् ९
- उ॒द॒स्त॒म्भीत् स॒मि॒धा ना॒क॒मुष्वो॑ऽऽ ऽग्नि॑र्भव॒न्नु॒त्त॒मो रो॑च॒नाना॑म् ।
 य॒त्री भृ॑गु॒भ्यः परि॑ मा॒तरि॑श्वा गुहा॑ स॒न्तं ह॒व्य॒वाहं॑ स॒मीधे १०
- इ॒ळा॒म॒ग्ने पुरु॑द॒सं स॒नि गोः॑ श॒श्वत्त॑मं ह॒वमा॑नाय साध ।
 स्या॒न्नः॑ सू॒नुस्त॑नयो वि॒जावा॑ ऽपे॒ सा ते॑ सु॒मति॑र्भू॒त्वस्मे ११ [२५] (७१)

(६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र कारवो मनना वृच्यमाना देवद्वीचीं नयत देवयन्तः ।	
वृक्षिणावाङ् वाजिनी प्राच्येति हविर्भरन्त्यग्रये घृताचीं	१
आ रोदसी अपृणा जायमान उत प्र रिक्था अध नु प्रयज्यो ।	
द्विवर्श्चदग्ने महिना पृथिव्या वृच्यन्तां ते वह्नयः सप्तजिह्वाः	२
द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियांसो नि होतारं सादयन्ते दमाय ।	
यवी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीळितं शुक्रमर्चिः	३
महान् त्सधस्थे ध्रुव आ निर्षत्तो ऽन्तर्द्यावा माहिने हर्यमाणः ।	
आस्क्रे सपत्नी अजरे अमृक्ते सबर्द्धये उरुगायस्य धेनू	४
व्रता ते अग्ने महतो महानि तव कत्वा रोदसी आ तंतन्ध ।	
त्वं दूतो अभवो जायमानस्त्वं नेता वृषभ चर्षणीनाम्	५ [२६]
ऋतस्य वा केशिना योग्याभिर्धृतस्नुवा रोहिता धुरि धिष्व ।	
अथा वह्नेवान् देव विश्वान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः	६
द्विवर्श्चिदा ते रुचयन्त रोका उषो विभातीरनु भासि पूर्वीः ।	
अपो यदग्न उशध्रग्वनेषु होतुर्मन्द्रस्य पुनर्यन्त देवाः	७
उरौ वा ये अन्तरिक्षे मर्दन्ति द्विवो वा ये रोचने सन्ति देवाः ।	
ऊमां वा ये सुहर्वांसो यजत्रा आयेमिरे रथ्यो अग्ने अश्वाः	८
ऐभिरेग्ने सरथं याद्वर्वाङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।	
पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवा ननुष्वधमा वह मादयस्व ।	९
स होता यस्य रोदसी चिदुर्वी यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।	
प्राचीं अध्वरेव तस्थतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये	१०
इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	११ [२७] (८२)

॥ इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३४ ॥]

(७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य धासे रा मातरां विविशुः सप्त वाणीः ।	
परिक्षिता पितरा सं चरेते प्र संस्रते कृधमार्युः प्रयक्षे	१ (८३)

त्रिवक्षसो धेनवो वृष्णो अश्वा वेवीरा तस्थौ मधुमद् वहन्तीः ।
 ऋतस्य त्वा सदासि क्षमयन्तं पर्येका चरति वर्तनिं गीः २
 आ सीमरोहत् सुयमा भवन्तीः पतिश्चिकित्वान् रयिविद् रयीणाम् ।
 प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासे—स्ता अवासयत् पुरुधप्रतीकः ३
 महिं त्वाष्ट्रमूर्जयन्तीरजुयं स्तभूयमानं ब्रह्मो ब्रह्मन्ति ।
 व्यङ्गमिर्द्विद्युतानः सधस्थ एकामिव रोदसी आ विवेश ४
 जानन्ति वृष्णो अरुषस्य शेव—मुत ब्रध्नस्य शासने रणन्ति ।
 विद्योरुचः सुरुचो रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः ५ [१]

उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भ्यामनयन्त शूषम् ।
 उक्षा ह यत्र परि धानमक्तो—रनु स्वं धाम जरितुर्वक्ष ६
 अध्वर्युभिः पञ्चभिः सप्त विप्राः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वेः ।
 प्राञ्चो मदन्त्युक्षणो अजुर्या देवा देवानामनु हि व्रता गुः ७
 दैव्या होतारा प्रथमा नृत्यन्ते सप्त पूक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 ऋतं शंसन्त ऋतमिह त आहु—रनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ८
 वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वी—वृष्णे चित्राय रश्मयः सुयामाः ।
 देवं होतर्मन्द्रतरश्चिकित्वान् महो देवान् रोदसी एह वक्षि ९
 पूक्षप्रयजो द्रविणः सुवाचः सुकेतव उपसो रेवदूषुः ।
 उतो चिदग्रे महिना पृथिव्याः कृतं चिदेनः सं महे दशस्य १०
 इळांमग्रे पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्रे सा ते सुमतिभूत्वस्मे ११ [२] (९३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूषः, ६-१० यूषाः, ८ विश्वे देवा वा, ११ वरुचनः । त्रिष्टुप्, ३, ७ अनुष्टुप् ।

अञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येन ।
 यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद् यद् वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे १
 समिद्धस्य श्रयमाणः पुरस्ताद् ब्रह्म बन्वानो अजरं सुवीरम् ।
 आरे अस्मदमतिं बार्धमान उच्छ्रयस्व महते सौमगाय २ (९५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्ध्मन् पृथिव्या अधि ।	
सुमिती मीयमानो वर्चो धा यज्ञवाहसे	३
युवा सुवासः परिवीत आगात् स उ श्रेयान् भवति जायमानः ।	
तं धीरांसः क्वय उच्छ्रयन्ति स्वाध्वोऽर्धं मनसा देवयन्तः	४
जातो जायते सुदिनत्वे अह्नां समर्य आ विद्ये वर्धमानः ।	
पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देव्या विप्र उदिर्यति वाचम्	५ [३]
यान् वो नरो देवयन्तो निमिष्युर्वनस्पते स्वधितिर्वा ततक्ष ।	
ते देवासः स्वरवस्तस्थिवांसः प्रजावदुस्मे विधिषन्तु रत्नम्	६
ये वृक्कासो अधि क्षमि निर्मितासो यतसुचः ।	
ते नो व्यन्तु वार्य देवत्रा क्षेत्रसाधंसः	७
आकृत्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम् ।	
सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम्	८
हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।	
उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पार्थः	९
शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणां सं ददृशे चषालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।	
वाघन्दिर्वा विहवे श्रोषमाणा अस्मौ अवन्तु पृतनाज्येषु	१०
वनस्पते शतवल्गो वि रोह सहस्रवल्गो वि वयं रुहेम ।	
यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते सौभगाय	११ [४] (१०४)

(९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । बृहती, ९ त्रिष्टुप् ।

सखायस्त्वा ववृमहे देवं मतांस ऊतये ।	
अपां नपातं सुभगं सुवीदिति सुप्रतूर्तिमनेहसम्	१
कार्यमानो वना त्वं यन्मातृरजगन्नपः ।	
न तत् ते अग्ने प्रमुषे निवर्तनं यद् दूरे सन्निहाभवः	२
अतिं तूष्टं ववक्षिथा—थैव सुमना असि ।	
प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः	३
इयिवासमति स्निघः शश्वतीरति सुश्रतः ।	
अन्धीमविन्दन् निचिरासो अनुहो ऽप्सु सिंहमिव श्रितम्	४ (१०८)

ससृवांसमिव त्वना ऽग्निमिथा तिरोहितम् ।

ऐनं नयन्मातुरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं परि

५ [५]

तं त्वा मर्ता अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।

विश्वान् यद् यज्ञो अभिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठा

६

तद् भद्रं तव दुंसना पाकाय चिच्छदयति ।

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिद्धमपिशर्वे

७

आ जुहोता स्वध्वरं शीरं पावकशोचिषम् ।

आशु दूतमजिरं प्रत्नमीड्यं श्रुष्टी देवं संपर्यत

८

त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।

औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिर्स्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त

९

[६] (११३)

(१०)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सत्राजं चर्पणीनाम् । देवं मर्तास इन्धते समध्वरे १

त्वां यज्ञेष्वृत्विजं मग्ने होतारमीळते । गोपा ऋतस्य दीदिहि स्वे दमे २

स घा यस्ते ददाशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ३

स केतुरध्वराणां मग्निर्देवेभिरा गमत् । अञ्जानः सप्त होतृभिर्हविष्मते ४

प्र होत्रे पूर्य वचो ऽग्नये भरता बृहत् । विषां ज्योतींषि विभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायत उक्थ्यः । महे वाजाय द्रविणाय दर्शतः ६

अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राजस्यति सिधः ७

स नः पावक दीदिहि द्युमदस्मे सुवीर्यम् । भवां स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८

तं त्वा विषां विपुन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहममर्त्यं सहोवृधम् ९ [८] (११२)

(११)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विचर्षणिः । स वेदं यज्ञमानुषक् १

स हव्यवाहमर्त्यं उशिग्वृत्तश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २

अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्यः । अर्थं ह्यस्य तरणिं ३

अग्निं सनुं सनश्नुतं सहसो जातवेदसम् । बर्हिं देवा अकृण्वत ४

(११६)

अर्वाभ्यः पुरएता विशामग्निर्मानुषीणाम् ।	तूर्णी रथः सदा नवः ।	५ [९]
साहान् विश्वा अभियुजः क्रतुर्व्वानाममृक्तः ।	अग्निस्तुविश्वस्तमः ।	६
अभि प्रयांसि वाहसा द्वाश्वौ अंश्रोति मर्त्यः ।	क्षयं पावकशौचिषः ।	७
परि विश्वानि सुधिंता ऽग्नेरइयाम् मन्मभिः ।	विप्रांसो जातवेदसः ।	८
अग्ने विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे ।	त्वे वेवास एरिरे ।	९ [१०] (१३१)

(१२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् ।	अस्य पातं धियेषिता ।	१
इन्द्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः ।	अया पातमिमं सुतम् ।	२
इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे ।	ता सोमस्येह तृप्पताम् ।	३
तोशा वृत्रहणां हुवे सजित्वानांपराजिता ।	इन्द्राग्नी वांजसातमा ।	४
प्र वामर्चन्त्युक्थिनो नीथाविदो जरितारः ।	इन्द्राग्नी इष आ वृणे ।	५ [११]
इन्द्राग्नी नवति पुरो द्वासपत्नीरध्वनुतम् ।	सामेकेन कर्मणा ।	६
इन्द्राग्नी अप्सस्पृशुः प्र यन्ति धीतयः ।	क्रतस्य पथ्याऽनु ।	७
इन्द्राग्नी तविषाणि वां सधस्थानि प्रयांसि च ।	युवोरप्सूथं हितम् ।	८
इन्द्राग्नी रोचना विवः परि वाजेषु भूषथः ।	तद् वां चेति प्र वीर्यम् ।	९ [१२] (१४०)

(१३)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १३-२९]

७ ऋषभो वैद्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो वेवायाग्रये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।		
गमद् वेवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिरा सद्गत् ।		१
क्रतावा यस्य रोदसी दक्षं सचन्त ऊतयः ।		
हविष्मन्तस्तमीळते तं सनिष्यन्तोऽवसे ।		२
स युन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः ।		
अग्निं तं वो दुवस्यत् दाता यो वनिता मघम् ।		३
स नः शर्माणि वीतये ऽग्निर्यच्छतु शंतमा ।		
यतो नः प्रुष्णवद् वसु विवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ।		४

(१४४)

वीद्विवांसमपूर्व्यं वस्वीभिरस्य धीतिभिः ।

ऋकाणो अग्निमिन्धते होतारं विशपतिं विशाम्

५

उत नो ब्रह्मन्नविष उक्थेषु देवहृतमः ।

शं नः शोचा मरुद्वधो ऽग्नें सहस्रसातमः

६

नू नो रास्व सहस्रवत् तोकवत् पुष्टिमद् वसु ।

द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम्

७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋभो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होता मन्द्रो विदथान्यस्थात् सत्यो यज्वा कवितमः स वेधाः ।

विद्युद्वधः सहसस्पुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्रेत्

१

अयामि ते नमउक्तिं जुषस्व कृतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।

विद्वं आ वक्षि विदुषो नि पत्सि मध्य आ बर्हिरूतये यजत्र

२

द्रवतां त उपसा वाजयन्ती अग्ने वार्तस्य पृथ्याभिरच्छ ।

यत् सीमन्त्रन्ति पूर्व्यं हविर्भिः रा वन्धुरेव तस्थतुर्दुरोणे

३

मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वो ऽग्ने विश्वे मरुतः सुस्रमर्चन् ।

यच्छोचिषा सहसस्पुत्र तिष्ठा अभि क्षितीः प्रथयन् त्सूर्यो नृन्

४

वयं ते अद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।

यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवा नक्षेधता मन्मना विप्रो अग्ने

५

त्वद्धि पुत्र सहसो वि पूर्वीर्वेवस्य यन्त्यूतयो वि वाजाः ।

त्वं देहि सहस्रिणं रयि नो ऽद्वोघेण वर्चसा सत्यमग्ने

६

तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।

त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह

७ [१४] (१५४)

(१५)

७ कात्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बार्धस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।

सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्या मग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतो

१

(१५५)

त्वं नो अस्या उषसो व्युद्यौ त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।	
जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व स्तोमं मे अग्ने तन्वा सुजात	२
त्वं नूचक्षा वृषभानु पूर्वीः कृष्णास्वग्ने अरुषो वि भाहि ।	
वसो नेषि च पर्षि चात्यंहः कृधी नो राय उशिजो यविष्ठ	३
अषाळ्हो अग्ने वृषभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौभगा संजिगीवान् ।	
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो जतवेदो बृहत् सुप्रणीते	४
अच्छिद्वा शर्म जरितः पुरुणि देवाँ अच्छा दीद्यानः सुमेधाः ।	
रथो न सन्निरभि वक्षि वाजमग्ने त्वं रोदसी नः सुमेके	५
प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजानग्ने त्वं रोदसी नः सुदोधे ।	
वृषेभिर्देव सुरुचा रुचानो मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परिं छात्	६
इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शंश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा अग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कात्य उत्कीलः । अग्निः । प्रगाथः (= १, ३, ५ बृहती; २, ४, ६ सतोबृहती) ।

अयमग्निः सुवीर्यस्येशे महः सौभगस्य ।	
राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत् ईशे वृत्रहथानाम्	१
इमं नरो मरुतः सश्रता वृधं यस्मिन् रायः शेवृधासः ।	
अभि ये सन्ति पृतनासु दृढ्यो विश्वाहा शत्रुमावृधः	२
स त्वं नो रायः शिंशीहि मीढ्वो अग्ने सुवीर्यस्य ।	
तुर्विद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतो ऽनमीवस्य शुष्मिणः	३
चक्रियो विश्वा भुवनाभि सासहि श्रक्निर्व्वेष्वा दुवः ।	
आ वृषेषु यतत आ सुवीर्य आ शंस उत नृणाम्	४
मा नो अग्नेऽमृतये मावीरतायै रीरधः ।	
मागोतयि सहसस्पुत्र मा निदे ऽप द्वेषांस्या कृधि	५
शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतो अग्ने बृहतो अध्वरे ।	
स राया भूर्यसा सृज मयोभुना तुर्विद्युम्न यशस्वता	६ [१६] (१६७)

(१७)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुर्भिरज्यते विश्ववारः ।	
शोचिष्केशो घृतनिर्णिक् पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान्	१
यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा दिवो जातवेदश्चिकित्वान् ।	
एवानेन हविषा यक्षि देवान् मनुष्वद् यज्ञं प्र तिरिममद्य	२
त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिष्ठ आजानीरुषसस्ते अग्ने ।	
ताभिर्देवानामवो यक्षि विद्वान्—नथा भव यजमानाय शं योः	३
अग्निं सुवीतिं सुहृशं गृणन्तो नमस्यामस्वेड्यं जातवेदः ।	
त्वां द्रुतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्	४
यस्त्वद्भोता पूर्वो अग्ने यजीयान् द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।	
तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वो ऽथा नो धा अध्वरं देववीती	५ [१७] (१७२)

(१८)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ सखेव सख्ये पितरेव साधुः ।	
पुरुबुहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्दहतादरातीः	१
तपो ष्वग्ने अन्तरौ अमित्रान् तपा शंसमररुषः परस्य ।	
तपो वसो चिकित्तानो अचित्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरं अयासः	२
इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तर्से बलाय ।	
यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम्	३
उच्छ्रोचिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद् वयः शशमानेषु धेहि ।	
रेवदर्गने विश्वामित्रेषु शं यो—र्मर्मृज्मा ते तन्वं१ भूरि कृत्वः	४
कृधि रत्नं सुसन्नितर्धानां स घेर्दग्ने भवसि यत् समिन्द्रः ।	
स्तोतुर्दुरोणे सुभगस्य रेवत् सुप्रा करस्मा दधिषे वपूषि	५ [१८] (१७७)

(१९)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं होतां प्र वृणे मियेधे गृत्सं कविं विश्वविक्रममूरम् ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् राये वाजाय वनते मघानि ।	१ (१७८)

प्र ते अग्ने हविष्मतीमिय—म्यच्छा सुद्युम्नां रातिनीं घृताचीम् ।	
प्रवृक्षिणिद् देवतातिमुराणः सं रातिभिर्वसुभिर्यज्ञमश्रेत्	२
स तेजीयसा मनसा त्वोत् उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः ।	
अग्ने रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुद्युतयश्च वस्वः	३
भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीका ऽग्ने देवस्य यज्यवो जनांसः ।	
स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यवद्य विव्यं यजांसि	४
यत् त्वा होतारमनर्जनं मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।	
स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्य—धि श्रवांसि धेहि नस्तनूषु	५ [१९] (१८९)

(२०)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः, १, ५ विद्दे देवाः । त्रिष्टुप् ।

अग्निमुषसमश्विना दधिकां व्युष्टिषु हवते वह्निरुक्थैः ।	
सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोषसो अध्वरं वावशानाः	१
अग्ने त्री ते वार्जिना त्री षधस्था तिस्रस्ते जिह्वा ऋतजात पूर्वाः ।	
तिस्र उ ते तन्वो देववाता—स्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन्	२
अग्ने भूरीणि तवं जातवेदो देवं स्वधावोऽमृतस्य नाम ।	
याश्च माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वाः संदधुः पृष्टबन्धो	३
अग्निर्नेता भग इव क्षितीनां दैवीनां देव ऋतुपा ऋतावा ।	
स वृत्रहा सनयो विश्ववैदुः पर्षद् विश्वातिं दुरिता गृणन्तम्	४
दधिक्रामग्निमुषसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।	
अश्विना मित्रावरुणा भगं च वसून् रुद्रां आदित्यां इह हुवे	५ [२०] (१८७)

(२१)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप्, २-३ अनुष्टुप्, ४ विराड् रुपा, ५ सतोबृहती ।

इमं नो यज्ञममृतेषु धेही—मा हव्या जातवेदो जुषस्व ।	
स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य होतः प्राशानं प्रथमो निषद्य	१
घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्रौतन्ति मेदसः ।	
स्वधर्मन् देववीतये श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम्	२ (१८९)

- तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो अग्ने विप्राय सन्त्य ।
 कषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव ३
 तुभ्यं श्रोतन्त्यग्निगो शचीवः स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य ।
 कविशस्तो बृहता भानुनागा हव्या जुषस्व मेधिर ४
 ओजिष्ठं ते मध्यतो मेव उद्धृतं प्र ते वयं ददामहे ।
 श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि प्रति तान् देवशो विहि ५ [२१] (११२)
 (२२)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः, ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप् । ४ अनुष्टुप् ।

- अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरे वावशानः ।
 सहस्रिणं वाजमत्यं न सपिं ससवान् त्सन् तस्तूयसे जातवेदः १
 अग्ने यत् ते द्विवि वर्षः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ।
 येनान्तरिक्षमुर्वीततन्थ त्वेषः स भानुरणवो नृचक्षाः २
 अग्ने त्रिवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवा ऊचिषे धिष्ण्या ये ।
 या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः ३
 पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोषसः ।
 जुषन्तां यज्ञमदुहोः ऽनमीवा इषो महीः ४
 इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा अग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ५ [२२] (११७)
 (२३)

५ देवश्रवा देववातश्च भारतौ । अग्निः । त्रिष्टुप्, ३ सतोषुहती ।

- निर्मथितः सुधित आ सधस्थे युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।
 जूर्यत्स्वग्निरजरो वनेष्वत्रा दधे अमृतं जातवेदाः १
 अमन्थिष्टां भारता रेववृग्निं देवश्रवा देववातः सुदक्षम् ।
 अग्ने वि पश्य बृहताभि रायेषां नो नेता भवतादनु द्यून् २
 दश क्षिपः पूर्वं सीमजीजनन् त्सुजातं मातृषु प्रियम् ।
 अग्निं स्तुहि देववातं देवश्रवो यो जनानामसद् वशी ३ (१००)

नि त्वा दधे वर आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदिनत्वे अह्नाम् ।
हृषद्वत्यां मानुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि

इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिभूतस्मे

५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्रीः १ अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपांस्य । दुष्टरस्तरन्नरातीर्वचो धा यज्ञवाहसे ?

अग्र इळा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुषस्व सू नो अध्वरम् २

अग्ने द्युम्नेन जागृवे सहसः सूनवाहुत । एदं बर्हिः सद्रो मम ३

अग्ने विश्वेभिर्गग्निभिर्वैवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः ४

अग्ने दा दाशुषे रयिं वीरवन्तं परीणसम् । शिशीहि नः सूनुमतः ५ [२४] (२०७)

(२५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ४ अग्नीन्द्रा । विराट् ।

अग्ने विवः सूनुरसि प्रचेतास्तना पृथिव्या उत विश्ववेदाः ।

ऋधग्देवाँ इह यजा चिकित्वः ?

अग्निः संनोति वीर्याणि विद्वान् त्सनोति वाजममृताय भूषन् ।

स नो देवाँ एह बहा पुरुक्षो २

अग्निर्यावापृथिवी विश्वजन्ये आ भाति देवी अमृते अमूरः ।

क्षयन् वाजैः पुरुश्चन्द्रो नमोभिः ३

अग्र इन्द्रश्च दाशुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोष यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा ४

अग्ने अपां समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जातवेदः ।

सुधस्थानि मह्यमान ऊती ५ [२५] (२१२)

(२६)

९ गाथिनो विश्वामित्रः, ७ आत्मा । १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ मरुतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा),

९ विश्वामित्रोपाध्यायः । १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्या हविष्मन्तो अनुषृत्यं स्वर्विदम् ।
सुदानुं देवं रथिरं वसूयवो गीर्भी रणवं कुशिकासो हवामहे १
तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वानमुक्थ्यम् ।
बृहस्पतिं मनुषो देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुषुदम् २
अश्वो न क्रन्दुश्चनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्धुगेयुगैः ।
स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्व्यं दधातु रत्नममृतेषु जागृविः ३
प्र यन्तु वाजास्तविषीभिरग्र्यः शुभे संभिश्लाः पृषतीरयुक्षत ।
बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वतो अदाभ्याः ४
अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् ।
ते स्वानिनो रुद्रिया वर्षनिर्णिजः सिंहा न हेपक्रतवः सुदानवः ५ [२६]

वातंवातं गुणगणं सुशस्तिभिर्—रग्रेभामिं मरुतामोज ईमहे ।
पृषद्वासा अनवभ्रराधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः ६
अग्रिरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।
अर्कस्त्रिधातू रजसो विमानो ऽर्जसो घर्मो हविरस्मि नाम ७
त्रिभिः पवित्रैरपुणोद्धत्यर्कं हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन् ।
वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभि—रादिद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत् ८
शतधारमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्वानाम् ।
मेळिं मदन्तं पित्रोरुपस्थे तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम् ९ [२७] (२११)

(२७)

१५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, १ ऋतवो वा । गायत्री ।

प्र वो वाजा अभिद्यवो हविष्मन्तो घृताच्या । देवास्त्रिगाति सुमन्युः १
ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य सार्धनम् । श्रुष्टीवान् धितावानम् २
अग्रं शक्रेम ते वयं यमं देवस्य वाजिनः । अति द्वेषांसि तरेम ३
समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः पावक ईड्यः । शोचिष्केऽशस्तमीमहे ४ (२२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो घृतनिर्णिक् स्वाहुतः । अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाद् ५ [२८]

तं सबाधो यत्सुच इत्था धिया यज्ञवन्तः । आ चक्रुरग्निमृतये ६

होता देवो अमर्त्यः पुरस्तादेति मायया । विदथानि प्रचोदयन् ७

वाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्रणीयते । विप्रो यज्ञस्य साधनः ८

धिया चक्रि वरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे । दक्षस्य पितरं तना ९

नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येळा सहस्कृत । अग्ने सुद्वीतिमुशिजम् १० [२९]

अग्निं यन्तुरमप्यतुरमृतस्य योगे वनुषः । विप्रा वाजैः समिन्धते ११

ऊर्जो नपातमध्वरे दीविवासमुप द्यावि । अग्निमीळि कृविकेतुम् १२

ईळेन्यो नमस्य स्तिरस्तमांसि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषां १३

वृषो अग्निः समिध्यते ऽश्वो न देववाहनः । तं हविष्मन्त ईळते १४

वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं बृहत १५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । १-२, ६ गायत्री, ३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्ने जुषस्व नो हविः पुरोळाशं जातवेदः । प्रातःसावे धियावसो १

पुरोळा अग्ने पचतस्तुभ्यं वा घा परिष्कृतः । तं जुषस्व यविष्ठा २

अग्ने वीहि पुरोळाशमाहुतं तिरोअह्यम् । सहसः सूनुरस्यध्वरे हितः ३

माध्यन्दिने सर्वने जातवेदः पुरोळाशमिह कवे जुषस्व ।

अग्ने यद्वस्य तव भागधेयं न प्रमिनन्ति विदथेषु धीराः ४

अग्ने तृतीये सर्वने हि कार्निषः पुरोळाशं सहसः सनुवाहुतम् ।

अथा देवेष्वध्वरं विपन्यया धा रत्नवन्तममृतेषु जागृविम् ५

अग्ने वृधान आहुतिं पुरोळाशं जातवेदः । जुषस्व तिरोअह्यम् ६ [३१] (२४०)

(२९)

१६ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ५ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्;

१, ४, १०, १२ अनुष्टुप्; ६, ११, १४, १५ जगती ।

अस्तीदमधिमन्थन्मस्ति प्रजननं कृतम् ।

एतां विशपत्नीमा भराग्निं मन्थाम पूर्वथा १

अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भ इव सुधितो गर्भिणीषु ।

विबेबिब ईळ्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः २ (२४४)

उत्तानायामव' भरा चिकित्वान् त्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान ।
 अरुपस्तूपो रुशदस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट ३
 इळायास्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्या अर्घि ।
 जातवेदो नि धीम—ह्यग्ने हव्याय वोळ्हवि ४
 मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकम् ।
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरस्ता—वृग्निं नरो जनयता सुशेवम् ५ [३२]

यक्षी मन्थन्ति बाहुभिर्वि रोचते ऽश्वो न वाज्यरूपो वनेष्वा ।
 चित्रो न यामन्नाश्विनोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहेन् ६
 जातो अग्नी रोचते चेकितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।
 यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु ७
 सीदं होतः स्व उ लोके चिकित्वान् त्सादया यज्ञं सुकृतस्य योनी ।
 देवावीर्कुवान् हविषा यजा—स्यग्ने बृहद यजमाने वयो धाः ८
 कृणोत धूमं वृषणं सखायो ऽग्नेधन्त इतन् वाजमच्छ ।
 अयमाग्निः पृतनापात्र सुवीरो येन देवासो असंहन्त दस्पून् ९
 अयं ते योनिर्कृत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।
 तं जानन्नग्ने आ सीदा—था नो वर्धया गिरः १० [३३]

तनूनपादुच्यते गर्भं आसुरो नराशंसो भवति यद् विजायते ।
 मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वार्तस्य सगो अभवत् सरीमणि ११
 सुनिर्मथा निर्मथितः सुनिधा निहितः कविः ।
 अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज १२
 अजीजनन्नमृतं मर्त्यासो ऽग्नेमाणं तरणिं वीळुजम्भम् ।
 दश स्वसारो अग्रवः समीचीः पुमांसं जातमभि सं रभन्ते १३
 प्र सप्तहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे यदशोचदूर्धनि ।
 न नि मिषति सुरणो द्विवेदिवे यदसुरस्य जठरादजायत १४
 अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिदं विदुः ।
 द्युम्रवद् ब्रह्म कुशिकास एरिर एकैको दमे अग्निं समीधरे १५
 यव्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् होतश्चिकित्वोऽवृणीमहीह ।
 ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिषाः प्रजानन् विद्राँ उप याहि सोमम् १६ [३४] (२५६)

[द्वितीयोऽध्यायः॥२॥ व० १-२६]

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-३८]

२२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।
 तितिक्षन्ते अभिशस्ति जनानां—मिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकैतः १
 न ते दूरे परमा चिद् रजां—स्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।
 स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ २
 इन्द्रः सुशिरो मघवा तरुत्रो महावातस्तुविकूर्मिर्ऋघावान् ।
 यदुग्रो धा बाधितो मर्त्येषु कर्त्तुं त्या ते वृषभ वीर्याणि ३
 त्वं हि ष्मा च्यावयन्नच्युता—न्येको वृत्रा चरसि जिघ्रमानः ।
 तव द्यावापृथिवी पर्वतासोऽनु व्रताय निमितेव तस्थुः ४
 उताभये पुरुहूत श्रवोभि—रेको हृळ्हमवदो वृत्रहा सन् ।
 इमे चिद्विन्द्र रोदसी अपारे यत् सङ्गृभ्णा मघवन् काशिरित् ते ५ [१]

प्र सू ते इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्नेतु शत्रून् ।
 जहि प्रतीचो अनुचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु ६
 यस्मै धायुरदधा मर्त्याया—भक्तं चिद् भजते गेह्यं सः ।
 भद्रा ते इन्द्र सुमतिर्धृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत रातिः ७
 सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तं—महस्तामिन्द्र सं पिणक् कुणारुम् ।
 अभि वृत्रं वर्धमानं पियारु—मपादमिन्द्र तवसां जघन्थ ८
 नि सामनामिषिरामिन्द्र भूमिं महीमपारां सदेने ससत्थ ।
 अस्तभ्नाद् द्यां वृषभो अन्तरिक्ष—मर्षन्त्वापस्त्वयेह प्रसूताः ९
 अलातृणो बल इन्द्र व्रजो गोः पुरा हन्तोर्भयमानो व्यार ।
 सुगान् पथो अकृणोन्निरजे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः १० [२]

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पप्रौ पृथिवीमुत द्याम् ।
 उतान्तरिक्षादुभि नः समीक इषो रथीः सयुजः शूर वाजान् ११
 दिशः सूर्यो न मिनाति प्रदिष्टा द्विवेदिवे हर्यश्वप्रसूताः ।
 सं यदानलध्वन् आदिदश्वैर्विमोचनं कृणुते तत् त्वस्य १२
 विहृक्षन्त उषसो यामन्नक्तो विवस्वत्या महि चित्रमनीकम् ।
 विश्वे जानन्ति महिना यदागा—दिन्द्रस्य कर्म सकृता पुरूणि १३ (२७१)

महि ज्योतिर्निहितं वृक्षणां स्वामा पक्वं चरति विभ्रती गौः ।	
विश्वं स्वाद्य संभृतमुस्त्रियायां यत् सीमिन्द्रो अर्द्धधाद् भोजनाय	१४
इन्द्रं दृष्ट्वा यामकोशा अभूवन् यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः ।	
दुर्मयवो दुरेवा मर्यासो निषङ्गिणो रिपवो हन्त्वांसः	१५ [३]
सं घोषः शृण्वेऽब्रुमैरमित्रैर्जही न्येष्वशनिं तपिष्ठाम् ।	
वृश्चेमधस्ताद् वि रुजां सहस्व जहि रक्षो मघवन् रन्धयस्व	१६
उद् वृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्वा मध्यं प्रत्यग्रं शृणीहि ।	
आ कीवतः सललूकं चकथ ब्रह्मद्विषे तपुषि हतिमस्य	१७
स्वस्तये वाजिभिश्च प्रणेतः सं यन्महीरिष आसत्सि पूर्वोः ।	
रायो वन्तारो बृहतः स्यामाऽस्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान्	१८
आ नो भर भर्गमिन्द्र द्युमन्तं नि ते वेष्णस्य धीमहि प्ररेके ।	
ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्मे तमा पृण वसुपते वसूनाम्	१९
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।	
स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विशा इन्द्राय बाहः कुशिकासो अकन्	२०
आ नो गोत्रा ददहि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो यन्तु वाजाः ।	
निवक्षा असि वृषभ सत्यशुण्मोऽस्मभ्यं सु मघवन् बोधि गोदाः	२१
शूनं हुवेम मघवानिमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शूणवन्तमुग्रमूतये समत्सु भन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	२२ [४] (१८०)

(३१)

२२ कुशिक ऐषीरथिः, गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शासद् वह्निर्दुहितुर्नप्यं गाद् विद्रां ऋतस्य दीधितिं सपर्यन् ।	
पिता यत्र दुहितुः सेकमृञ्जन् त्सं शग्म्येन मनसा दधन्वे	१
न जामये तान्वो रिक्थमरैक् चकार गर्भं सन्नितुर्निधानम् ।	
यदी मातरौ जनयन्त वह्निं मन्यः कृता सुकृतीरन्य क्रन्धन्	२
अग्निर्जज्ञे जुह्वाऽरेजमानो महस्पुत्रां अरुषस्य प्रयक्षे ।	
ग्रहान् गर्भो मह्या जातमेघं मही प्रवृद्धयैश्वस्य यज्ञैः	३ (१८१)

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निरंजानन् ।
 तं जानतीः प्रत्युदायन्नुपासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः ४
 वीळौ सतीरभि धीरा अतुन्दन् प्राचाहिन्वन् मनसा सप्त विप्राः ।
 विश्वामविन्दन् पथ्यामृतस्य प्रजानन्नित्ता नमसा विवेश ५ [५]

विदद् यदी सरमा रुग्णमद्वे—महि पार्थः पूर्वं सध्यकः ।
 अग्रं नयत् सुपद्यक्षराणा—मच्छा रवं प्रथमा जानती गात ६
 अगच्छदु विप्रतमः सखीय—न्नसूदयत् सुकृते गर्भमाद्रिः ।
 ससान मर्यो युवभिर्मखस्य—न्नथाभवदङ्गिराः सद्यो अर्चन् ७
 सतःसतः प्रतिमानं पुरोभू—विश्वा वेदु जनिमा हन्ति शुष्णाम् ।
 प्र णो विवः पद्वीर्गव्युरर्चन् त्सखा सखीरमुञ्चन्निरवद्यात् ८
 नि गव्यता मनसा सेदुरकैः कृण्वानासो अमृतत्वार्य गातुम् ।
 इदं चिच्छु सदनं भूर्येषां येन मासौ असिपासन्नृतेन ९
 संपश्यमाना अमदन्नाभि स्वं पर्यः प्रत्नस्य रेतसो दुधानाः ।
 वि रोदसी अतपद् घोष एषां जाते निःशामदधुर्गोषु वीरान् १० [६]

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यै—रुदुम्रिया असृजदिन्द्रो अकैः ।
 उरुच्यस्मै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाद्ग दुदुहे जेन्या गौः ११
 पित्रे चिच्चक्रुः सदनं समस्मै महि त्विषीमत् सुकृतो वि हि ख्यन् ।
 विष्कभ्रन्तः स्कम्भनेना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि मिन्वन् १२
 मही यदि धिषणा शिश्रथे धात् सद्योवृधं विभ्वं । रोदस्योः ।
 गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीची—विश्वा इन्द्राय तविषीरनुत्ताः १३
 मह्या ते सख्यं वंश्मि शक्ती—रा वृत्रघ्ने नियुतो यन्ति पूर्वाः ।
 महि स्तोत्रमव आगन्म सुरे—रस्माकं सु मघवन् बोधि गोपाः १४
 महि क्षेत्रं पुरु इच्चन्द्रं विविद्धा—नादित् सखिभ्यश्चरथं समैरत् ।
 इन्द्रो नृभिर्जनद् दीद्यानः साकं सूर्यमुषसं गातुमग्निम् १५ [७]

अपश्चिक्षे विभ्वोऽं दमूनाः प्र सधीचीरसृजद् विश्वश्चन्द्राः ।
 मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रै—द्युभिर्हिन्वन्त्यक्तुभिर्धनुत्रीः १६
 अनु कृष्णे वसुधिती जिहते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
 परि यत् ते महिमानं वृजध्यै सखाय इन्द्र काम्या ऋजिण्याः १७ (२९७)

पार्तिर्भव वृत्रहन् त्सूनृतानां गिरां विश्वायुर्वृषभो वयोधाः ।	
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरूतिभिः सरण्यन्	१८
तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नव्यं कृणोमि सन्यसे पुराजाम् ।	
दुहो वि याहि बहुला अदेवीः स्वश्च नो मघवन् त्सातये धाः	१९
मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्वस्ति नः पिपृहि पारमांसाम् ।	
इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो गिषो मक्षुमक्षू कृणुहि गोजितो नः	२०
अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिगा अन्तः कृष्णो अरुषैर्धामभिर्गात् ।	
प्र सूनृतां विशमान क्रतेन दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः	२१
शुनं हुवेम मघवान्मिन्द्र मस्मिन् भरे नृतं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	२२ [८] (३०२)

(३२)

१७ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप ।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेम माध्यंदिनं सर्वन् चारु यत् ते ।	
प्रपुथ्या शिषे मघवन्नृजीपिन् विमुच्या हरी इह मादयस्व	१
गवांशिरं मन्थिनामिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।	
ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रेस्तुपदा वृषस्व	२
ये ते शुष्मं ये तविषीमवर्धन्नर्चन्त इन्द्र मरुतस्त ओजः ।	
माध्यंदिने सर्वने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सर्गणः सुशिष	३
त इन्द्रस्य मधुमद् विविष इन्द्रस्य शर्षो मरुतो य आसन् ।	
येभिर्वृत्रस्येषितो विवेदा मर्मणो मन्यमानस्य मर्म	४
मनुष्वर्दिन्द्र सर्वन् जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।	
स आ ववृत्स्व हर्यश्च यज्ञैः संरण्युभिर्पो अर्णो सिसर्षि	५ [९]
त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वाँ अत्यौ इव प्रासृजः सर्तवाजौ ।	
शयानमिन्द्र चरता वधेन वनिवासं परि देवीरदेवम्	६
यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्रं बृहन्तमुष्वमजरं युवानम् ।	
यस्य प्रिये ममर्तुर्यज्ञिर्यस्य न रोदसी महिमानं ममाते	७ (३०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि व्रतानि वेवा न भिनन्ति विश्वे ।	
वाधार यः पृथिवीं द्यामुतेमां जजान सूर्यमुषसं सुदंसाः	८
अद्वौघ सत्यं तव तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् ।	
न द्याव इन्द्र तवसस्तु ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त	९
त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र मदाय सोमं परमे व्योमन् ।	
यद्वा द्यावापृथिवी आविवेशीरथाभवः पूर्व्यः कारुधायाः	१० [१०]
अहन्नहिं परिशयानमर्णं ओजायमानं तुविजात तव्यान् ।	
न ते महित्वमनु भूदध द्यौर्यदन्यया स्फिग्याः क्षामवस्थाः	११
यज्ञो हि ते इन्द्र वर्धनो भूदुत प्रियः सुतसोमो म्रियेधः ।	
यज्ञेन यज्ञमव यज्ञियः सन् यज्ञस्ते वज्रमहिहत्य आवत्	१२
यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अवागैर्न सुम्राय नव्यसे ववृत्याम् ।	
यः स्तोमैर्भिरावुधे पूर्व्येभिर्यो मध्यमेभिर्रुत नूतनेभिः	१३
विवेष यन्मा धिषणां जजान स्तवं पुरा पार्यादिन्द्रमहः ।	
अहंसो यत्र पीपरद् यथा नो नावेव यान्तमुभयै हवन्ते	१४
आपूर्णी अस्य कलशः स्वाहा सेक्तेव कोशं सिसिचे पिबंध्ये ।	
समु प्रिया आववृत्रन् मदाय प्रदक्षिणिवुभि सोमांस इन्द्रम्	१५
न त्वा गभीरः पुरुहूत सिन्धुर्नाद्रयः परि पन्तो वरन्त ।	
इत्था सस्त्रिभ्य इषितो यद्विन्द्राः ऽऽहृळ्हं चिदरुजो गव्यमुर्वम्	१६
शुनं हुवेम मघवानिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु प्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१७ [११] (३१९)

(३३)

१३ गाथिनो विश्वामित्रः; ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः; ४, ८, १० विश्वामित्रः;
६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

प्र पर्वतानामुग्राती उपस्थादश्वे इव विषिते हासमाने ।	
गावैव शुभ्रे मातरां रिहाणे विपाद्रुतुद्री पर्यसा जवेते	१
इन्द्रेपिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं रथ्येव याथः ।	
समाराणे ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे	२ (३२१)

अच्छा सिन्धुं मातृत्तमामयासं विपाशमुर्वी सुभगामगन्म ।
 वत्समिव मातरां संरिहणे समानं योनिमनु संचरन्ती ३
 एना वयं पयसा पिब्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्तीः ।
 न वर्तित्वे प्रसवः सर्गतक्तः किंयुर्विप्रो नद्यो जोहवीति ४
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय कृतावरीरुपं मुहूर्तमेवः ।
 प्र सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा स्वस्युरह्वे कुशिकस्य सूनुः ५ [१२]

इन्द्रो अस्माँ अरवृद् वज्रंवाहु—रपाहन् वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।
 देवोऽनयत् सविता सुपाणि—स्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः ६
 प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं त—दिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्वत् ।
 वि वज्रेण परिषदो जघाना—ऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमानाः ७
 एतद् वचो जस्तिर्मापि मृष्टा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।
 उक्थेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते ८
 ओ पु स्वसारः कारवे शृणोत ययौ वो दूरादनसा रथेन ।
 नि पू नमध्वं भवता सुपारा अधोअक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः ९
 आ ते कारो शृणवामा वचोसि ययाथ दूरादनसा रथेन ।
 नि ते नसे पीप्यानेव योषा मयायेव कन्या शश्वचै ते १० [१३]

यदङ्ग त्वा भरताः संतरेयु—गव्यन् ग्रामं इषित इन्द्रजूतः ।
 अर्षादहं प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञियानाम् ११
 अतारिषुर्भरता गव्यवः स—मर्भक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।
 प्र पिब्वध्वमिषयन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पूणध्वं यात शीर्भम् १२
 उद् व ऊर्मिः शम्या ह—न्त्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।
 मादुष्कृतौ व्येनसा ऽघ्न्यौ शूनमारताम् १३ [१४] (३३२)

(३४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः पूर्भिदातिरद् दासमर्के—र्विदद् वंसुर्दयमानो वि शत्रून् ।
 ब्रह्मजूतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे १
 मखस्य ते तविषस्य प्र जूति—मिर्यमि वाचममृताय भूषन् ।
 इन्द्र क्षितीनामसि मानुषीणां विशां दैवीनामुत् पूर्वयाव २ (३३४)

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः । प्र मायिनाममिनाद् वर्पणीतिः ।	
अहन् व्यसमुशधग्वने—प्लाविर्धेना अकृणोद् राम्याणाम्	३
इन्द्रः स्वर्णा जनयन्नहानि जिगायोशिग्भिः पृतना अभिष्टिः ।	
प्ररोचयन्मनवे केतुमह्ना—मविन्दुज्ज्योतिर्वृहते रणाय	४
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद् दधानो नर्या पुरुणि ।	
अचेतयद् धिय इमा जरित्रे प्रेम वर्णमतिरच्छक्रमासाम्	५ [१५]
महो महानि पनयन्त्यस्ये—न्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।	
वृजनेन वृजिनान् त्सं पिपेप मायामिदस्थूरभिभूत्योजाः	६
युधेन्द्रो मह्ना वरिवश्चकार देवभ्यः सत्पतिश्चर्षणिप्राः ।	
विवस्वतः सद्ने अस्य तानि विप्रा उक्थ्येभिः कवयो गृणन्ति	७
सन्नासाहं वरेण्यं सहोदां संसवांसं स्वरपश्च देवीः ।	
ससान यः पृथिवीं द्यामुतेमा—मिन्द्रं मदन्त्यन् धीरणासः	८
ससानात्याँ उत सूर्यं ससाने—न्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।	
हिरण्ययमुत भोगं ससान हत्वी दुस्यून् प्रार्य वर्णमावत्	९
इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदन्तरिक्षम् ।	
विभेदं वलं नुनुदे विवाचो ऽर्थाभवद् दमिताभिर्कृतनाम्	१०
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ ।	
पिबास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे इन्द्र स्वाहा ररिमा ते भदाय	१
उपाजिरा पुरुहूताय सप्ती हरी रथस्य धूर्वा युनजिम ।	
वृवद् यथा संभृतं विश्वतश्चि—दुपेमं यज्ञमा ब्रहात इन्द्रम्	२
उपो नयस्व वृषणा तपुष्पो—तेमव त्वं वृषभ स्वधावः ।	
असेतामश्वा वि मुचेह शोणा विवेदिवे सदृशीरद्वि धानाः	३
ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनजिम हरी सखाया सधुमाद आशू ।	
स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठन् प्रजानन् विद्वान् उप याहि सोमम्	४ (३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ।

अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ऽरं सुतेभिः कृणवाम सोमैः

५ [१७]

तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि ।

अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र

६

स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् ।

तदोक्तमे पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वते तुभ्यं राता हवीर्षि

७

इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः सभिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमक्रन् ।

तस्यागत्या सुमना ऋष्व पाहि प्रजानन् विद्वान् पथ्याऽ अनु स्वाः

८

यां आभजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्मभवन् गणस्ते ।

तेभिरेतं सजोषा वावशानोऽ ऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र

९

इन्द्र पिब स्वधया चित् सुतस्या—ऽग्नेर्वा पाहि जिह्वया यजत्र ।

अध्वर्यावा प्रयतं शक्र हस्ता—ऽद्रोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व

१०

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नूतमं वाजसातौ ।

शूण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः, १० घोर आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इमाम् पु प्रभृति सातये प्राः शश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः ।

सुतेसुते वावृधे वर्धनेभि—र्यः कर्मभिर्महद्भिः सुश्रुतो भूत्

१

इन्द्राय सोमाः प्रदिदो विदाना ऋभुर्येभिर्वृषपवा विहायाः ।

प्रयम्यमानान् प्रति पू गृभाये—न्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः

२

पिबा वर्धस्व तव घा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे ।

यथापिबः पूर्या इन्द्र सोमौ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान्

३

महाँ अमत्रो वृजने विरप्स्युः—ग्रं शवः पत्यते धूण्वोजः ।

नाहं विव्याच पृथिवी चनेनं यत् सोमासो हर्यश्वममन्दन्

४

महाँ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचक्रे वृषभः काव्येन ।

इन्द्रो भगो वाजदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वाः

५ [१९] (३५९)

- प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथाय—न्नापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः ।
 अतश्चिदिन्द्रः सदर्शो वर्तमान् यकीं सोमः पूणातिं दुग्धो अंशुः ६
- समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः ।
 अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः ७
- हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः सभी विव्याच सर्वना पुरूणि ।
 अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याश वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम् ८
- आ तू भरं मार्किरेतत् पारं छाद् विद्वा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् ।
 इन्द्र यत् ते मार्हिनें दत्तमस्त्यस्मभ्यं तद्भर्यश्व प्र यन्धि ९
- अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीपि—न्निन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरः ।
 अस्मे शतं शरदौ जीवसे धा अस्मे वीराञ्छर्वत इन्द्र शिपिन् १०
- शुनं हुवेम मघवानिन्द्र—मस्मिन् भरं नृतमं वाजंसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री, ११ अनुष्टुप् ।

- वात्रंहत्याय शर्वसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि १
 अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्रं कृण्वन्तु वाघतः २
 नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिर्गिमहे । इन्द्राभिमातिषाहे ३
 पुरुष्टुतस्य धामाभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः ४
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहुतमुपं जुवे । भरेषु वाजंसातये ५ [२१]
 वाजेषु सासहिर्भेव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्रं वृत्राय हन्तवे ६
 द्युक्षेपु पृतनाज्ये पृतसूतुषु शर्वःसु च । इन्द्र साक्ष्वाभिमातिषु ७
 शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युम्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो ८
 इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे ९
 अगन्निन्द्र श्वो बृहद् द्युम्नं दधिष्व दुष्टरम् । उत ते शुष्मं तिरामसि १०
- अर्वावतो न आ ग—ह्यथो शक्र परावतः ।
 उ लोको यस्ते अद्रिव इन्द्रेह तत् आ गहि ११ [२२] (३७६)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तदुभावपि वा गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अभि तष्टेव दीधया मनीषा—मत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।
 अभि प्रियाणि मर्मृशत् पराणि कुवीरिच्छामि संहर्षे सुमेधाः १
 इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत द्याम् ।
 इमा उ ते प्रणयोऽवर्धमाना मनोवाता अध नु धर्मेणि गमन् २
 नि पीमिदन्न गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्चन् ।
 सं मात्राभिर्ममिरे येमूर्वा अन्तर्मही समृते धार्यसे धुः ३
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष—ऋग्यो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामा—ऽऽ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ४
 असूत पूर्वी वृषभो ज्याया—निमा अस्य शूरुधः सन्ति पूर्वीः ।
 दिवो नपाता विदथ्स्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे ५ [२३]

त्रीणि राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि ।
 अपश्यमन्न मनसा जगन्वान् व्रते गन्धर्वा अपि वायुकेशान् ६
 तदिन्द्रस्य वृषभस्य धेनो—रा नामभिर्ममिरे सक्म्यं गोः ।
 अन्यदन्यदसुर्यं वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ७
 तदिन्द्रस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिश्नेत् ।
 आ सुष्टुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि ववे ८
 युवं प्रत्नस्य साधथो महो यद् देवी स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।
 गोपाजिह्वस्य तस्थुषो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि ९
 शुनं हुवेम मघवान्मिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु प्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १० [२४] (३८६)

(३९)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मतिर्द्वद् आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमं तष्टा जिगाति ।
 या जागृविर्विदथे शस्यमाने—न्द्र यत् ते जार्यते विद्धि तस्य १ (३८७)

वि॒वश्चि॒दा पू॒र्या जा॒र्यमा॒ना वि जा॒गृवि॒र्विद॒धे अ॒स्यमा॒ना ।	
भ॒द्रा व॒स्त्राण्य॒र्जुना॒ वसा॒ना से॒यम॒स्मे सं॒नजा॒ पि॒त्र्या धीः	२
य॒मा चि॒दत्र॑ य॒मसूर॑सूत जि॒ह्वाया॒ अग्रं॑ प॒तदा॒ ह्य॒स्थात् ।	
व॒पूषि॒ जाता॒ मि॒थुना॒ संचे॒ते तमो॑ह॒ना तपु॑षो बु॒ध्र ए॒ता	३
न॒किरे॑षां नि॒न्विता॒ मर्त्ये॑षु ये अ॒स्माकं॑ पि॒तरो॒ गोपुं॑ यो॒धाः ।	
इ॒न्द्र एषां॑ वृ॒हिता॒ माहि॑नावा—नु॒द् गो॒त्राणि॑ स॒सृजे॒ दुंस॑नावा॒न्	४
स॒खा ह॒ यत्र॑ स॒खिभि॑र्नव॒ग्वैर॒भि॒ज्वा स॒त्त्वभि॑र्गा अ॒नुग्म॑न् ।	
स॒त्यं तदि॒न्द्रो वृ॒शभि॑र्दश॒ग्वैः सूर्यं॑ वि॒वेद॒ तम॑सि क्षि॒यन्त॑म्	५ [२५]
इ॒न्द्रो म॒धु सं॒भृत॑मु॒स्त्रिया॑यां प॒द्वद् वि॒वेद॒ श॒फव॑न्न॒मे गोः ।	
गु॒हां हि॒तं गु॒ह्यं गू॒ळह॑म॒प्सु ह॒स्ते द॒धे दक्षि॑णे दक्षि॒णावा॑न्	६
ज्योति॑र्वृ॒णीत॒ तम॑सो वि॒ज्ञान॑—ज्ञा॒रे स्या॑म दुरि॒तावृ॑भी॒के ।	
इ॒मा गि॑रः सोम॒पाः सोम॑वृ॒द्ध जु॒षस्वे॑न्द्र पुरु॒तम॑स्य का॒रोः	७
ज्योति॑र्य॒ज्ञाय॒ रोद॑सी अ॒नु प्या॑वारे स्या॑म दुरि॒तस्य॑ भू॒रेः ।	
भू॒रिं चि॒द्धि तु॒जतो॑ मर्त्य॑स्य सु॒पारा॑सो वस॒वो ब॒र्हणा॑वत्	८
शु॒नं हु॒वेम॒ मघ॑वा॒नमि॒न्द्र—म॒स्मिन् भ॑रे नृ॒तमं॑ वा॒जसा॑तौ ।	
शृ॒ण्वन्त॑मु॒ग्रमू॑तये॒ सम॑त्सु ग्र॒न्तं वृ॒त्राणि॑ संजि॒तं ध॑ना॒नाम्	९ [२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥]

(४०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इ॒न्द्र त्वा॒ वृष॑भं व॒यं सु॒ते सोम॑े ह॒वाम॑हे । स पा॒हि म॒ध्वो अ॒न्धसः॑	१
इ॒न्द्र क्र॒तुवि॑दं सु॒तं सोमं॑ ह॒र्य पुरु॑द्भुत । पि॒बा वृष॑स्व ता॒तृपि॑म्	२
इ॒न्द्र प्र॒ णो धि॒तावा॑नं य॒ज्ञं वि॒श्वेभि॑र्वेभिः । ति॒र स्त॑वान॒ विश॑पते	३
इ॒न्द्र सोमाः॑ सु॒ता इ॒मे तव॑ प्र॒ यन्ति॑ स॒त्यते॑ । क्ष॒र्यं च॒न्द्रास॑ इ॒न्द्रवः॑	४
वृ॒षिष्वा॒ ज॒ठरे॑ सु॒तं सोम॑मि॒न्द्र व॑रेण्यम् । तव॑ द्यु॒क्षास॑ इ॒न्द्रवः॑	५ [१]
गि॒र्वि॒णः पा॒हि नः॑ सु॒तं म॒धोधा॑राभिर॒ज्यसे॑ । इ॒न्द्र त्वादा॑तमि॒दं यशः॑	६
अ॒भि द्यु॒म्नानि॑ व॒निन॑ इ॒न्द्रं स॑चन्ते अक्षि॒ता । पी॒त्वी सोम॑स्य वावृ॒धे	७
अ॒र्वाव॑तो न आ ग॒हि प॑राव॒तश्च॑ वृ॒त्रह॑न् । इ॒मा जुष॑स्व नो गि॒रः	८
यद॑न्तरा प॑राव॒त—म॒र्वाव॑तं च ह्य॒से । इ॒न्द्रे॒ह तत् आ॑ ग॒हि	९ [२] (४०४)

(४१)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मघ्न—गधुवानः सोमपीतये ।	हरिभ्यां याह्यद्विवः	१
सत्तो होता न ऋत्विर्य—स्तिस्तिरे बर्हिर्गानुषक् ।	अयुञ्जन् प्रातरद्वयः	२
इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद ।	वीहि शूर पुरोळाशम्	३
गरन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन् ।	उक्थेधिन्द्र गिर्वणः	४
मतयः सोमपासुरं रिहन्ति शर्वसस्पतिम् ।	इन्द्रं वत्सं न मातरः	५ [३]
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वां महे ।	न स्तोतारं निदे करः	६
व्यमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे ।	उत त्वमस्मयुर्वसो	७
मारे अस्मद् वि मुमुचो हरिभियार्वाङ् याहि ।	इन्द्रं स्वधावो मत्स्वेह	८
अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना ।	घृतस्नू बर्हिर्गसदे	९ [४] (४१३)

(४२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

उप नः सुतमा गंहि सोममिन्द्र गवाशिरम् ।	हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः	१
तमिन्द्र मवृमा गंहि बर्हिःशां ग्रार्षभिः सुतम् ।	कुविन्वस्य तृणवः	२
इन्द्रमिन्था गिरो ममा—च्छागुरिषिता इतः ।	आवृते सोमपीतये	३
इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे ।	उक्थेभिः कुविद्वागमत्	४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् दधिष्व शतक्रतो ।	जठरं वाजिनीवसो	५ [५]
विद्वा हि त्वा धनंजयं वाजेषु दधुपं कवे ।	अधा ते सुन्नमीमहे	६
इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च नः पिब ।	आगत्या वृषभिः सुतम्	७
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्थेऽ सोमं चोदामि पीतये ।	एष ररन्तु ते हृदि	८
त्वां सुतस्य पीतये प्रत्नमिन्द्र हवामहे ।	कुशिकासो अवस्यवः	९ [६] (४२१)

(४३)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ याह्यर्वाङ्घ्रिं वन्धुरेष्वा—स्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।		
प्रिया सखाया वि मुचोर्षं बर्हि—स्त्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते	१	(४२३)

आ याहि पूर्वीरति चर्षणीराँ अर्य आशिष उप नो हरिभ्याम् ।	
इमा हि त्वा मतयः स्तोमंतष्टा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः	२
आ नो यज्ञं नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि तूर्यम् ।	
अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीमि धृतप्रथाः सधमाक्रे मधूनाम्	३
आ च त्वामेता वृषणा वहांतो हरी सखाया सुधुरा स्वङ्गा ।	
धानावदिन्द्रः सर्वनं जुषाणः सखा सख्युः शृणवद् वन्दनानि	४
कुविन्मा गोपां करसे जनस्य कुविद् राजानं मघवन्नृजीषिन् ।	
कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षाः	५
आ त्वा बृहन्तो हरयो युजाना अर्वाग्निन्द्र सधमादो वहन्तु ।	
प्र ये द्विता विव ऋञ्जन्त्याताः सुसंसृष्टासो वृषभस्य मूराः	६
इन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्ण आ यं ते श्येन उंशते जभारं ।	
यस्य मदे च्यावयसि प्र कृष्टीर्यस्य मदे अप गोत्रा ववर्थं	७
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाधिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

अयं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।	
जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ गृह्या तित्ठ हरितं रथम्	१
हर्यन्नुषसमर्चयः सूर्यं हर्यन्नरोचयः ।	
विद्वांश्चिकित्वान् हर्यश्व वर्धस इन्द्र विश्वा अभि श्रियः	२
द्यामिन्द्रो हरिधायसं पृथिवीं हरिवर्षसम् ।	
अधोरयन्द्ररितोभूरि भोजनं ययोरन्तर्हरिश्चरत	३
जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।	
हर्यश्वो हरितं धत्त आयुधमा वज्रं बाह्वोर्हरिम्	४
इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैरभीवृतम् ।	
अषावृणोन्द्ररिभिरिद्विभिः सुतमुद् गा हरिभिराजत	५ [८] (४३५)

(४५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्—र्याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनो ऽति धन्वेव तौ इहि १

वृत्रखादो वलरुजः पुरां दूर्मो अपामजः ।

स्थाता रथस्य हर्योरभिस्वर इन्द्रो हृव्हा चिदारुजः २

गम्भीरौ उदुधीरिव कर्तुं पुण्यसि गा इव ।

प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्या इवाशत ३

आ नस्तुजं रयिं भरां—शं न प्रतिजानते ।

वृक्षं पक्वं फलमङ्गीव धूनुही—न्द्रं संपारणं वसु ४

स्वयुरिन्द्र स्वराळसि स्मद्विष्टिः स्वयंशस्तरः ।

स वावृधान ओजसा पुरुष्टुत भवा नः सुश्रवस्तमः ५ [९] (४४०)

(४६)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

युध्मस्य ते वृषभस्य स्वराज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य घृष्वेः ।

अजूर्यतो वृज्जिणो वीर्याङ्णी—न्द्रं श्रुतस्य महतो महानि १

महाँ असि महिष वृष्णयेभिर्धनस्पृदुश्र सहमानो अन्यान् ।

एको विश्वस्य भुवनस्य राजा स योधया च क्षयया च जनान् २

प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र देवेभिर्विश्वतो अप्रतीतः ।

प्र मज्जनां दिव इन्द्रः पृथिव्याः प्रोरोर्महो अन्तरिक्षाहृजीषी ३

उरुं गम्भीरं जनुषाभ्युग्रं विश्वव्यचसमवृतं मतीनाम् ।

इन्द्रं सोमासः प्रदिवि सुतासः समुद्रं न स्रवत आ विशन्ति ४

यं सोममिन्द्र पृथिवीद्यावा गर्भं न माता बिभ्रतस्त्राया ।

तं ते हिन्वन्ति तमु ते मृजन्त्य—ध्वर्यवो वृषभ पातृवा उ ५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मरुत्वौ इन्द्र वृषभो रणाय पिब सोममनुवृधं मदाय । आ सिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मि त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम्	१
सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् । जहि शत्रूरप मृधो नुक्स्वाऽथार्भयं कृणुहि विश्वतो नः	२
उत ऋतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोम—मिन्द्र देवेभिः सखिभिः सुतं नः । यौ आर्भजो मरुतो ये त्वा ऽन्वहन् वृत्रमर्दधुस्तुभ्यमोजः	३
ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन् ये शाम्बरे हरित्रो ये गर्विष्टो । ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमं सगणो मरुद्भिः	४
मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान—मर्कवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् । विश्वासाहमर्वसे नूतनायो—ग्रं संहोदामिह तं हुवेम	५ [११] (४५०)

(४८)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य । साधोः पिब प्रतिक्रामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य	१
यज्यायथास्तदहरस्य कामे—ऽशोः पीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् । तं ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम आसिञ्चदग्रै	२
उपस्थाय मातरमन्नमैड तिग्ममपश्यवृभि सोममूर्धः । प्रयावयन्नचर्द् गृत्सो अन्यान् महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः	३
उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः । त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूया—ऽऽमुष्या सोममपिबच्चमूर्ध	४
शूनं हुवेम मघवान्मिन्द्र—मस्मिन् भरे नूतमं वाजसातौ । शूण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन् वृत्राणि संजितं धनानाम्	५ [१२] (४५५)

(४९)

५ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन् ।	
यं सुकृतं धिषणे विश्वतष्ट घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः	१
यं नु नकिः पृतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम् ।	
इनतमः सत्त्वभिर्यो ह शूषैः पृथुञ्जया अमिनादायुर्दस्व्यैः	२
सहावा पृत्सु तरणिर्नावा व्यानशी रोदसी मेहनावान् ।	
भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः	३
धर्ता द्विवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।	
क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम्	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोम आगत्या तुष्टो वृषभो मरुत्वान् ।	
ओरुव्यचाः पृणतामेभिरन्नैरास्यं हविस्तन्वः काममुध्याः	१
आ ते सपर्यु जवसे युनजिम् ययोरनु प्रदिवः श्रुष्टिमावः ।	
इह त्वा धेयुर्हरयः सुशिष पिबा त्वस्य सुपुतस्य चारोः	२
गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धार्यसे गृणानाः ।	
मन्वानः सोमं पपिवां क्रीजीषिन् त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य	३
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।	
स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन्	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	५ [१४] (४६५)

(५१)

१२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-१२ गायत्री ।

चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्य ।—मिन्द्रं गिरो बृहतीरभ्यनूषत ।	
वावुधानं पुरुहूतं सुवृक्तिभि—रमर्त्यं जरमाणं द्विवेदिवे	१
शतक्रतुमणवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।	
वाजसनिं पूर्भिदं तूर्णिमपुतुं धामसाचमभिषाचं स्वर्विदम्	२
आकुरे वसोर्जरिता पनस्यते ऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।	
विवस्वतः सदन आ हि पिप्रिये संत्रासाहमभिमातिहनं स्तुहि	३
नृणामु त्वा नृतमं गीर्भिरुक्थै—रभि प्र वीरमर्चता स्वाधः ।	
सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिव एकं ईशे	४
पूर्विरस्य निष्पिधो मर्त्येषु पुरु वसूनि पृथिवी विभर्ति ।	
इन्द्राय द्याव ओषधीरुतापो रथि रक्षन्ति जीरयो वनानि	५ [१५]

तुभ्यं ब्रह्माणि गिरं इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो जुषस्व ।	
बोध्याऽपिरवसो नूतनस्य सखे वसो जरितुभ्यो वयो धाः	६
इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य ।	
तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः	७
स वावज्ञान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं नः ।	
जातं यत् त्वा परि देवा अभूषन् महे भराय पुरुहूत विश्वे	८
अपुर्थं मरुत आपिरेषो ऽमन्वानिन्द्रमनु दातिवाराः ।	
तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं द्वाशुषः स्वे सधस्थे	९
इदं ह्यन्वोजसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वस्य गिर्विणः	१०
यस्ते अनु स्वधामसत् सुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममत्तु सोम्यम्	११
प्र ते अश्रोतु कुक्षयोः प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । प्र बाहू शूर राधसे	१२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं करम्भिण—मपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः	१
पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हव्यानि सिञ्चते	२ (४७९)

पुरोळाशं च नो घसो जोषयासे गिरंश्च नः । वधूयुरिव योषणाम् ३
पुरोळाशं सनश्नुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन् ४
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।
प्र यत् स्तोता जरिता तूयर्थो वृषायमाण उप गीर्भिरिष्टे ५ [१७]

तृतीये धानाः सर्वने पुरुष्टुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः ।
ऋभुमन्तं वार्जवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः ६
पूषण्वते ते चक्रुमा कर्मभं हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।
अपूपमद्भि सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ७
प्रति धाना भरत तूयमस्मै पुरोळाशं वीरतमाय नृणाम् ।
द्विवेदिवे सहशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो ८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गायिनी विश्वामित्रः । इन्द्रः; १ इन्द्रापर्वतो; १५, १६ वाक्, (ससर्परी); १७-२० रथाङ्गानि;
२१-२४ अभिशापः । त्रिष्टुप्; १०, १६ जगती; १३ गायत्री;
१२, २०, २२ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहतं सुवीराः ।
वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिळ्या मदन्ता १
तिष्ठा सु कं मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुषुतस्य यक्षि ।
पितुर्न पुत्रः सिचुमा रभे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शंवीवः २
शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।
एदं बर्हिर्जमानस्य सीदाऽथा च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम् ३
जायेदस्तं मघवन् त्सेदु योनिस्तदित् त्वा युक्ता हरयो वहन्तु ।
यदा कदा च सुनवाम सोममग्निष्ठा वृतो धन्वात्यच्छ ४
परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र भ्रातरुभ्यत्रा ते अर्थम् ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासभस्य ५ [१९]

अपाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जाया सुरणं गृहे ते ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत्

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा विवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
 विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः ७
 रूपंरूपं मघवा बोभवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वाम् ।
 त्रिर्यद् विवः परि मुहूर्तमागात् स्वैर्मन्त्रैरनृतुपा ऋतावा ८
 महौ ऋषिर्देवजा देवजूतो ऽस्तभ्नात् सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।
 विश्वामित्रो यद्वहत् सुदास मप्रियायत कुशिकेभिरिन्द्रः ९
 हंसा इव कृणुथ श्लोकमद्रिभिर्मदन्तो गीर्भिरध्वरे सुते सचा ।
 देवेभिर्विषा ऋषयो नृचक्षसा वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं मधु १० [२०]

उप प्रेत कुशिकाश्चेतयध्वमश्वं राये प्र मुञ्चता सुदासः ।
 राजा वृत्रं जङ्घनत् प्रागपागुदुग्धा यजाते वर आ पृथिव्याः ११
 य इमे रोदसी उमे अहमिन्द्रमर्तुष्टवम् ।
 विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेदं भारतं जनम् १२
 विश्वामित्रा अरासत् ब्रह्मेन्द्राय वृज्जिणे । करदिन्नः सुराधंसः १३
 किं ते कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुहे न तपन्ति घर्मम् ।
 आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मघवन् रन्धया नः १४
 ससर्परीरमतिं बार्धमाना बृहन्मिमाय जमदग्निदत्ता ।
 आ सूर्यस्य दुहिता ततान् श्रवो देवेष्वमृतमजुर्यम् १५ [२१]

ससर्परीरभरत् तूर्यमेभ्यो ऽधि श्रवः पार्श्वजन्यासु कृष्टिषु ।
 सा पक्ष्याडं नव्यमायुर्दधाना यां मे पलस्तिजमवृण्यो वृदुः १६
 स्थिरौ गावौ भवतां वीळुरक्षो मेषा वि वर्हि मा युगं वि शारि ।
 इन्द्रः पातल्ये ददतां शरीतो ररिष्टनेमे अभि नः सचस्व १७
 बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानलुत्सु नः ।
 बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा असि १८
 अभि व्ययस्व खविरस्य सारमोजो धेहि स्पन्दुने शिंशपायाम् ।
 अक्ष वीळो वीळित वीळयस्व मा यामावृस्मादव जीहिपो नः १९
 अयमस्मान् वनस्पतिर्मा च हा मा च रीरिषत् ।
 स्वस्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनात् २० [२२] (५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठाभिर्मघवञ्छूर जिव्व । यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पदीष्ट यमुं द्विष्मस्तमुं प्राणो जहातु	२१
परशुं चिद् वि तपति शिम्बलं चिद् वि वृश्चति । उखा चिदिन्द्र येपन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति	२२
न सार्यकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु मन्यमानाः । नावाजिनं वाजिनां हासयन्ति न गर्वभं पुरो अश्वान्नयन्ति	२३
इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् । हिन्वन्त्यश्वमरणं न नित्यं ज्यावाजं परि णयन्त्याजौ	२४ [२३] (५०९)

(५४)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५४-६२]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमं महे विवृथाय शूषं शश्वत् कृत्व ईडयाय प्र जंभुः । शूणोतु नो दम्येमिरनीकैः शूणोत्वग्निर्विद्वैरजस्रः	१
महिं महे विवे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छश्चरति प्रजानन् । ययोर्हं स्तोमं विदथेषु देवाः संपर्यावो मादयन्ते सचायोः	२
युवोक्तं रोदसी सत्यमस्तु महे पु णः सुविताय प्र भूतम् । इदं विवे नमो अग्ने पृथिव्यै संपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्	३
उतो हि वां पूर्या आविविद्र ऋतावरी रोदसी सत्यवाचः । नरश्चिद् वां समिथे शूरसातौ ववन्दिरे पृथिवि वेविदानाः	४
को अन्द्रा वेवु क इह प्र वोचद् देवाँ अच्छा पथ्यातु का समेति । ददंश्च एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु व्रतेषु	५ [२४]

कविर्नृचक्षा अभि धीमच्छ ऋतस्य योना विधृते मदन्ती । नानां चक्राते सदनं यथा वेः समानेन क्रतुना संविद्वाने	६
समान्या विरुते दूरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरुके । उत स्वसारा युवती भवन्ती आदुं ब्रुवाते मिथुनानि नाम	७
विश्वेदेते जनिमा सं विविक्तो महो देवान् बिभ्रती न व्यथेते । एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत् पतन्नि विषुणं वि जातम्	८ (५१७)

सनां पुराणमध्येभ्यारा—न्महः पितुर्जनिर्जामि तन्नः ।

देवासो यत्र पनितार एवै—रुरी पथि व्युते तस्थुरन्तः

९

इमं स्तोमं रोदसी प्र ब्रवी—म्यदूदराः शृणवन्नग्निजिह्वाः ।

मित्रः सन्नाजो वरुणो युवान आदित्यासः कुवर्यः पप्रथानाः

१० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्व—स्त्रिरा विवो विदथे पत्यमानः ।

देवेषु च सवितः श्लोकमश्रे—रावृस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम्

११

सुकृत सुपाणिः स्वर्वां क्रतावा देवस्त्वष्टावसे तानि नो धात ।

पूषण्वन्तं क्रभवो मादयध्व—मूर्ध्वग्रावाणो अध्वरमतष्ट

१२

विद्युद्रथा मरुतं क्रहिमन्तो विवो मर्यां क्रतजाता अयासः ।

सरस्वती शृणवन् यज्ञियासो धाता रयिं सहवीरं तुरासः

१३

विष्णुं स्तोमासः पुरुवृस्ममर्का भगस्येव कारिणो यामनि गमन् ।

उरुक्रमः ककुहो यस्य पूर्वी—र्न मर्धन्ति युवतयो जनित्रीः

१४

इन्द्रो विश्वैर्विर्षिः पत्यमान उभे आ पंगौ रोदसी महित्वा ।

प्रुंवुरो वृत्रहा धृष्णुषेणः संगृभ्यां न आ मेरा भूरि पश्वः

१५ [२६]

नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छां सजात्यमश्विनोश्चारु नाम ।

युवं हि स्थो रयिदौ नो रयीणां वृत्रं रक्षेथे अकवैरदधा

१६

महत तद् वः कवयश्चारु नाम यद्ध देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।

सखं क्रभुभिः पुरुहूत प्रियेभि—रिमां धियं सातये तक्षता नः

१७

अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासो उदधानि वरुणस्य वृतानि ।

युयोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमाँ अस्तु गातुः

१८

देवानां वृतः पुरुध प्रसूतो ऽनांगान् नो वोचतु सर्वताता ।

शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैरुर्वान्तरिक्षम्

१९

शृण्वन्तु नो वर्षणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळया मदन्तः ।

आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म भद्रम्

२०

सदा सुगः पितुमाँ अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः सं पिपूक्त ।

भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद् रायो अस्यां सदनं पुरुक्षोः

२१

स्वदस्व हव्या समिधो दीदी—ह्यस्मद्यं क सं मिमीहि श्रवांसि ।

विश्वो अग्ने पुत्सु ताञ्जेषि शत्रू—नहा विश्वा सुमना दीविही नः

२२ [२७] (५३६)

(५५)

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

उपसः पूर्वा अध यद् व्युषु—महद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः ।
 व्रता देवानामुप नु प्रभूषन् महद् देवानामसुरत्वमेकम् १
 मो पू णो अत्र जुहुरन्त देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पवृज्ञाः ।
 पुराण्योः सक्नोः केतुरन्त—महद् देवानामसुरत्वमेकम् २
 वि मे पुरुत्रा पतयन्ति कामाः शम्यच्छा दीद्ये पूर्व्याणि ।
 समिन्द्रे अग्रावृतमिद् वैदेम महद् देवानामसुरत्वमेकम् ३
 समानो राजा विभृतः पुरुत्रा शये शयासु प्रयुतो वनानु ।
 अन्या वत्सं भरति क्षेति माता महद् देवानामसुरत्वमेकम् ४
 आक्षित् पूर्वास्वर्परा अनूरुत् सद्यो जातासु तरुणीष्वन्तः ।
 अन्तर्वतीः सुवते अप्रवीता महद् देवानामसुरत्वमेकम् ५ [२८]

शयुः परस्तादध नु द्विमाता ऽबन्धनश्चरति वत्स एकः ।
 मित्रस्य ता वरुणस्य व्रतानि महद् देवानामसुरत्वमेकम् ६
 द्विमाता होता विदथेपु सभ्रा—लन्वग्रं चरति क्षेति बुध्नः ।
 प्र रण्यानि रण्यवाचो भरन्ते महद् देवानामसुरत्वमेकम् ७
 शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीनं ददृशे विश्वमायत् ।
 अन्तर्मतिश्चरति निष्पिधं गो—महद् देवानामसुरत्वमेकम् ८
 नि वैवेति पलितो द्रुत आ—स्वन्तर्महार्हाश्चरति रोचनेन ।
 वर्षषि बिभ्रद्वभि नो वि चंष्टे महद् देवानामसुरत्वमेकम् ९
 विष्णुर्गोपाः परमं पाति पार्थः प्रिया धामान्यमृता दधानः ।
 अग्निष्ठा विश्वा भुवनानि वेद महद् देवानामसुरत्वमेकम् १० [२९]

नानां चक्राते यम्याऽ वर्षषि तयोरन्यद् रोचते कृष्णमन्यत् ।
 श्यावीं च यदरुपी च स्वसारौ महद् देवानामसुरत्वमेकम् ११
 माता च यत्र दुहिता च धेनू संवर्धुधे धापयंते समीची ।
 ऋतस्य ते सवसीले अन्त—महद् देवानामसुरत्वमेकम् १२
 अन्यस्यां वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः ।
 ऋतस्य सा पर्यसापिन्वतेळा महद् देवानामसुरत्वमेकम् १३ (५४४)

पद्या वस्ते पुरुषा वपूँ—व्यूध्वा तस्थौ त्र्यविं रेरिहाणा ।
 ऋतस्य सद्य वि चरामि विद्वान् महद् देवानामसुरत्वमेकम् १४
 पदे इव निहिते वृस्मे अन्त—स्तयोरन्यद् गुह्यमाविरन्यत ।
 सधीचीना पथ्याद् सा विधूची महद् देवानामसुरत्वमेकम् १५ [३०]

आ धेनवो धुनयन्तामशिंश्वीः सवर्दुधाः शशया अप्रदुग्धाः ।
 नव्यानव्या युवतयो भवन्ती—महद् देवानामसुरत्वमेकम् १६
 यदुन्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन् यूथे नि दधाति रेतः ।
 स हि क्षपावान् त्स भगः स राजा महद् देवानामसुरत्वमेकम् १७
 वीरस्य नु स्वश्व्यं जनासः प्र नु वोचाम विदुरस्य देवाः ।
 षोळ्हा युक्ताः पञ्चपञ्चा वहन्ति महद् देवानामसुरत्वमेकम् १८
 देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुषोष प्रजाः पुरुधा रज्जान ।
 इमा च विश्वा भुवनान्यस्य महद् देवानामसुरत्वमेकम् १९
 मही समैरच्चम्वा समीची उभे ते अस्य वसुना न्यूष्टे ।
 शूणवे वीरो विन्दमानो वसूनि महद् देवानामसुरत्वमेकम् २०
 इमां च नः पृथिवीं विश्वधाया उप क्षेति हितमित्रो न राजा ।
 पुरःसदः शर्मसदो न वीरा महद् देवानामसुरत्वमेकम् २१
 निष्पिध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी विभर्ति ।
 सखायस्ते वामभाजः स्याम महद् देवानामसुरत्वमेकम् २२ [३१] (५५३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२५]

(५६)

८ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

न ता मिनन्ति मायिनो न धीरा व्रता देवानां प्रथमा ध्रुवाणि ।
 न रोदसी अद्रुहा वेद्यामि—र्न पर्वता निनमे तस्थिवांसः १
 षड् भारौ एको अचरन् बिभ—र्त्युतं वर्षिष्ठमुप गाव आगुः ।
 तिम्रो महीरुपरास्तस्थुरत्या गुहा द्वे निहिते दश्येका २ (५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।	
त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् त्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम्	३
अभीक आसां पदवीरबो—ध्यादित्यानामहे चारु नाम ।	
आर्षश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् ब्रजन्तीः परिं पीमवृञ्जन्	४
त्री पृथस्थां सिन्धवस्त्रिः कवीना—मुत त्रिमाता विदथेषु सम्राट् ।	
ऋतावर्योर्षणास्तिष्ठो अप्या—स्त्रिरा द्विवो विदथे पत्यमानाः	५
त्रिरा द्विवः संवित्वार्याणि द्विवेदिव आ सुव त्रिर्नो अहः ।	
त्रिधातुं राय आ सुवा वसूनि भगं त्रातर्षिषणे सातये धाः	६
त्रिरा द्विवः संविता सोषवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी ।	
आर्षश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सवार्य	७
त्रिरुत्तमा दूणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।	
ऋतावान इषिरा दूळभास—स्त्रिरा द्विवो विदथे सन्तु देवाः	८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्तां अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं प्रयुतामगोपाम् ।	
सद्यश्चिद् या दुदुहे भूरि धासे—रिन्द्रस्तदग्निः पनितारो अस्याः	१
इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता द्विवो न प्रीताः शशयं दुदुहे ।	
विश्वे यदस्यां रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुम्रमश्याम्	२
या जामयो वृष्णा इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।	
अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरन्ति विश्रतं वपूंषि	३
अच्छा विवस्त्रि रोदसी सुमेके ग्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा ।	
इमा उ ते मनवे भूरिवारा ऊर्ध्वा भवन्ति दर्शता यजत्राः	४
या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेषूच्यत उरूची ।	
तयेह विश्वो अवसे यजत्रा—ना सादय पायया चा मधूनि	५
या ते अग्ने पर्वतस्येव धारा—सश्चन्ती पीपयद् देव चित्रा ।	
तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्याम्	६ [२] (५६७)

(५८)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

धेनुः प्रत्नस्य काम्यं दुहाना ऽन्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः ।
 आ द्योतनि वहति शुभ्रयामो षसः स्तोमो अश्विनावजीगः १
 सुयुग्ं वहन्ति प्रति वामूतेनो—ध्वा भवन्ति पितरेव मेधाः ।
 जस्थामस्मद् वि पुणेर्मेनीषा युवोरश्वकूमा यातमर्वाक् २
 सुयुग्भिरश्वैः सुवृता रथेन दस्त्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।
 किमुङ्ग वां प्रत्यर्वति गमिष्ठा ऽऽहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ३
 आ मन्येथामा गतं कच्चिदेवैर्विश्वे जनासो अश्विना हवन्ते ।
 इमा हि वां गोक्कजीका मधूनि प्र मित्रासो न वदुरुस्रो अग्रे ४
 तिरः पुरू चिदश्विना रजां स्याङ्गषो वां मघवाना जनेषु ।
 एह यातं पथिभिर्देवयानैर्दस्त्राविमे वां निधयो मधूनाम् ५ [३]

पुराणमोक्षः सख्यं शिवं वां युवोर्नरा द्रविणं जह्नाव्याम् ।
 पुनः कृण्वानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू संमानाः ६
 अश्विना वायुना युवं सुदक्षा नियुद्धिश्च सजोषसा युवाना ।
 नासत्या तिरोअह्वं जुषाणा सोमं पिबतमसिधा सुदानू ७
 अश्विना परि वामिषः पुरूची—रीयुर्गीर्भिर्यतमाना अमुधाः ।
 रथो ह वामूतजा अद्रिजतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः ८
 अश्विना मधुषुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातमा गतं दुरोणे ।
 रथो ह वां भूरि वपः करिक्कत् सुतावतो निष्कृतमार्गमिष्ठः ९ [४] (५७६)

(५९)

९ गायिनो विश्वामित्रः । मित्रः । त्रिष्टुप्, ३-९ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 मित्रः कुष्टीरनिमिषाभि चटे मित्रार्य हव्यं घृतवज्जुहोत १
 प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्तं आवित्य शिक्षति ब्रूतेन ।
 न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमंहो अश्रोत्यन्तितो न वरात् २ (५७८)

अनमीवास इळया मर्दन्तो मितज्ञवे वरिमन्ना पृथिव्याः ।
 आवित्यस्य व्रतमुपक्षियन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
 अयं मित्रो नमस्यः सुशेवो राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ४
 मुहौ आवित्यो नमसोपसद्यो यातयर्जनो गृणते सुशेवः ।
 तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्टं मग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्षणीधृतो ऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ६
 अभि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । अभि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
 मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिटिशवसे । स देवान् विश्वान् बिभर्ति ८
 मित्रो देवेष्वायुषु जनाय वृक्तर्हर्षिणे । इषं इष्टव्रता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । ऋभवः, ५-७ इन्द्र ऋभवश्च । जगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुतां नर उशिजो जग्मुरभि तानि वेदसा ।
 यार्भिर्मायाभिः प्रतिजूतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
 याभिः शचीभ्रिमसौ अपिशत यया धिया गामरिणीत चर्मणः ।
 येन हरी मनसा निरतक्षत तेन देवत्वमृभवः समानश २
 इन्द्रस्य सख्यमृभवः समानशुर्मनोर्नपातो अपसो दधन्विरे ।
 सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विष्टी शर्मीभिः सुकृतः सुकृत्यया ३
 इन्द्रेण याथ सरथं सुते सचाँ अथो वशानां भवथा सह भिया ।
 न वः प्रतिमै सुकृतानि वाघतः सौधन्वना ऋभवो वीर्याणि च ४
 इन्द्रं ऋभुभिर्वाजवद्भिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गर्भस्त्योः ।
 धियेषितो मघवन् वृशुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
 इन्द्रं ऋभुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सर्वने शच्या पुरुहुत ।
 इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मेभिः ६
 इन्द्रं ऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निह स्तोमं जरितुरुषं याहि यज्ञियम् ।
 ज्ञातं केतैर्भिरिषिरेभिर्गयवे सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९१)

(६१)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गृणतो मघोनि ।	
पुराणी देवि युवतिः पुरंधि-रनु व्रतं चरसि विश्ववारे	१
उषो देव्यमर्त्या वि भाहि चन्द्रस्था सूनृता ईरयन्ती ।	
आ त्वा वहन्तु सुयमांसो अश्वा हिरण्यवर्णा पृथुपाजंसो ये	२
उषः प्रतीची भुवनानि विश्वो-र्धा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः ।	
समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्स्व	३
अव स्यूमेव चिन्वती मघो-न्युषा याति स्वसरस्य पत्नी ।	
स्वर्जन्तनी सुभगा सुदंसा आन्ताद् द्विवः पंप्रथ आ पृथिव्याः	४
अच्छा वो देवीमुषसं विभाती प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम् ।	
ऊर्ध्वं मधुधा विवि पाजो अश्रेत् प्र रोचना रुरुचे रण्वसंष्टक्	५
ऋतावरी द्विवो अर्कैरबो-ध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थान् ।	
आयतीमग्न उषसं विभाती वाममेषि द्रविणं भिक्षमाणः	६
ऋतस्य बुध्न उषसामिषण्यन् वृषा मही रोदसी आ विवेश ।	
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेव भानुं वि दधे पुरुत्रा	७ [८] (५९९)

(६२)

१८ गाथिनो विश्वामित्रः, १६-१८ अमदग्निर्वा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा,
१०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ त्रिष्टुप् ।

इमा उ वां भूमयो मन्यमाना युवावते न तुज्या अभूवन् ।	
क्रत्यदिन्द्रावरुणा यशो वां येन स्मा सिनं भरथः सखिभ्यः	१
अयमुं वां पुरुतमो रयीय-ञ्छ्वत्तममवसे जोहवीति ।	
सजोषाविन्द्रावरुणा मरुद्भि-र्विवा पृथिव्या शृणुतं हवं मे	२
अस्मे तदिन्द्रावरुणा वसु ण्या-दस्मे रधिर्मरुतः सर्ववीरः ।	
अस्मान् वरुञ्जीः शरणैरव-न्त्वस्मान् होत्रा भारती दक्षिणाभिः	३ (६०१)

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य	। रास्व रत्नानि वृशशुषे	४
शुचिर्मर्कैर्बृहस्पतिं—मध्वरेषु नमस्यत	। अनाम्योज आ चके	५ [९]
वृषभं चर्षणीनां विश्वरूपमदाभ्यम्	। बृहस्पतिं वरेण्यम् ।	६
इयं ते पूषन्नाघृणे सुदुतिर्देव नव्यसी	। अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते	७
तां जुषस्व गिरं मम वाजयन्तीमवा धियम्	। वधूयुरिव योषणाम्	८
यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पूषाविता भुवत्		९
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि	। धियो यो नः प्रचोदयात्	१० [१०]

देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या	। भर्गस्य रातिमीमहे	११
देवं नरः सवितारं विमा यज्ञैः सुवृक्तिभिः	। नमस्यन्ति धियेषिताः	१२
सोमो जिगाति गातुविद् देवानामिति निष्कृतम्	। ऋतस्य योनिमासदम्	१३
सोमो अस्मभ्यं द्विषद् चतुष्पदे च पशवे	। अनमीवा इषस्करत्	१४
अस्माकमायुर्वर्धय—ज्ञभिर्मातीः सहमानः	। सोमः सधस्थमासदत्	१५
आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्	। मध्वा रजांसि सुक्रतू	१६
उरुशंसा नमोवृधा मद्वा दक्षस्य राजथः	। द्वाधिष्ठाभिः शुचिब्रता	१७
गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम्	। पातं सोममृतावृधा	१८ [११] (६१७)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥

मन्त्र—संख्या

द्वितीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं १४३५

तृतीय-मण्डलस्य ६१७

सर्वयोगः— ३०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१०]

(१)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः, २-५ अग्नीवरुणौ वा । त्रिष्टुप्, १ अष्टिः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

त्वां ह्यग्निं सदुमित् समन्यवो देवासो देवमरतिं न्येरि इति कृत्वा न्येरि ।

अमर्त्यं यजत मर्त्येष्वाम देवमादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् ।

स भ्रातरं वरुणमग्न आ ववृत्स्व देवाँ अच्छा सुमती यज्ञर्वनसं ज्येष्ठं यज्ञर्वनसम् ।

ऋतावानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् २

सखे सखायमभ्या ववृत्स्वाशुं न चक्रं रथ्येव रथ्यास्मभ्यं दस्म रथ्या ।

अग्नें मृळीकं वरुणे सचा विदो मरुत्सु विश्वभानुषु ।

तोकार्यं तुजे शुशुचान शं कृध्यस्मभ्यं दस्म शं कृधि ३

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽव यासिसीथाः ।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ४

स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युद्यौ ।

अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ५ [१२]

अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य संहय देवस्य चित्रतमा मर्त्येषु ।

शुचिं घृतं न तप्तमघ्न्यायाः स्पर्हा देवस्य महनेव धेनोः ६

त्रिरस्य ता पर्मा सन्ति सत्या स्पर्हा देवस्य जनिमान्यग्नेः ।

अनन्ते अन्तः परिवीत् आगाच्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ७

स व्रुतो विश्वेवामि वष्टि सन्ना होता हिरण्यरथो रंस्तुजिह्वः ।

रोहिर्दश्वो वपुष्यो विभावा सदा रणवः पितृमतीव संसत् ८

स चेतयन्मनुषो यज्ञर्वन्धुः प्र तं मद्या रंशानया नयन्ति ।

स क्षेत्यस्य दुर्यासु सार्धन् देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ९

(९)

स तू नो अग्निर्नयतु प्रजान—न्नच्छा रत्नं देवभक्तं यदस्य ।
धिया यद् विश्वे अमृता अकृण्वन् द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन्

१० [१३]

स जायत प्रथमः पस्त्यासु महो बुध्रे रजसो अस्य योनौ ।
अपादङ्गीर्पा गुहमानो अन्ता ऽऽयोर्युवानो वृषभस्य नीळे

११

प्र शर्ध आतं प्रथमं विपन्यां क्रतस्य योना वृषभस्य नीळे ।
स्पर्हां युवा वपुष्यो विभावा सप्त प्रियासोऽजनयन्त वृष्णे

१२

अस्माक्रमत्र पितरो मनुष्या अभि प्र सेदुर्कृतमांशुषाणाः ।
अश्मवजाः सुदुघा ववे अन्त—रुदुस्त्रा आजन्मपसो हुवानाः

१३

ते मर्मजत दह्वांसो अद्रिं तदेषामन्ये अभितो वि वोचन् ।
पश्वयन्त्रासो अभि कारमर्चन् विदन्त ज्योतिश्चकृपन्त धीभिः

१४

ते गव्यता मनसा हृधमुद्धं गा येमानं परि धन्तमद्रिम् ।
हृळ्हं नरो वचसा दैव्येन व्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः

१५ [१४]

ते मन्वत प्रथमं नाम धेनो—स्त्रिः सप्त मातुः परमाणि विन्दन् ।
तज्जानतीरभ्यनूपत वा आविर्भुवदरुणीर्यशसा गोः

१६

नेशत् तमो दुधितं रोचत् द्यौ—रुद् देव्या उपसो भानुरर्त ।
आ सूर्यो बृहतस्तिष्ठदञ्जो क्रजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्

१७

आदित पश्चा बुबुधाना व्यख्य—न्नादिद् रत्नं धारयन्त द्युभक्तम् ।
विश्वे विश्वांसु दुर्यासु देवा मित्रं धिये वरुण सत्यमस्तु

१८

अच्छा वोचेय शुशुचानमग्निं होतारं विश्वभरसं यजिष्ठम् ।
शुच्यूधो अतृणन्न गवा—मन्धो न पूतं परिषिक्तमंशोः

१९

विश्वेषामर्दितिर्यज्ञियानां विश्वेषामर्तिथिर्मानुषाणाम् ।
अग्निर्देवानामव आवृणानः सुमृलीको भवतु जातवेदाः

२० [१५] (१०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यो मर्त्येष्वमृतं क्रतावा देवो देवेष्वरतिर्निधायि ।
होता यजिष्ठो मूह्ना शुचधै हव्यैरग्निर्नृप ईर्यधै

१

(११)

इह त्वं सूनो सहस्रो नो अद्य जातो जातौ उभयौ अन्तरंगे ।
 दूत ईयसे युयुजान् ऋष्व ऋजुमुष्कान् वृषणः शुक्रांश्च २
 अत्या वृधस्नू रोहिता घृतस्नू ऋतस्य मन्ये मनसा जविष्ठा ।
 अन्तरीयसे अरुषा युजानो युष्मांश्च देवान् विशा आ च मर्तान् ३
 अर्यमणं वरुणं मित्रमेघा—मिन्द्राविष्णू मरुतो अश्विनोत ।
 स्वश्वो अग्ने सुरथः सुराधा एतु वह सुहविषे जनाय ४
 गोमौ अग्नेऽविमौ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सवमिदं प्रमूष्यः ।
 इळावाँ एषो असुर प्रजावान् वीर्यो रयिः पृथुबुधः सभावान् ५ [१६]

यस्त इध्मं जभरत् सिष्विद्वानो मूर्धानं वा ततपते त्वाया ।
 भुवस्तस्य स्वतवाँः प्रायुरग्ने विश्वस्मात् सीमघायुत उरुष्य ६
 यस्ते भरादन्नियते चिदन्नं निशिषन्मन्द्रमर्तिथिमुदीरत् ।
 आ देवयुरिनर्धते दुरोगे तस्मिन् रयिर्ध्रुवो अस्तु दास्वान् ७
 यस्त्वा वृषा य उषसि प्रशंसात् प्रियं वा त्वा कृणवते हविष्मान् ।
 अश्वो न स्वे दम आ हेम्यावान् तमहंसः पीपरो दाश्वान्सम् ८
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् दुवस्त्वे कृणवते यतसृक् ।
 न स राया शशमानो वि योष—न्नैनमंहः परि वरदद्यायोः ९
 यस्य त्वमग्ने अध्वरं जुगोषो देवो मर्तस्य सुधितं रराणः ।
 प्रीतिर्वसद्धोत्रा सा यविष्ठा—ऽसाम यस्य विधतो वृधासः १० [१७]

चित्तिमचित्तिं चिनवद् वि विद्वान् पृष्ठेव वीता वृजिना च मर्तान् ।
 राये च नः स्वएत्यार्यं देव दितिं च रास्वादितिमुरुष्य ११
 कविं शशासुः कवयोऽर्द्धधा निधारयन्तो दुर्यांस्वायोः ।
 अतस्त्वं दृश्यौ अग्न एतान् पङ्क्तिः पश्येरुद्धतां अर्य एवैः १२
 त्वमग्ने वाघते सुप्रणीतिः सुतसोमाय विधते यविष्ठ ।
 रत्नं भर शशमानाय घृष्वे पृथु रुचन्द्रमवसे चर्षणिप्राः १३
 अथा ह यद् वयमग्ने त्वाया पङ्क्तिर्हस्तेभिश्चकूमा तनूभिः ।
 रथं न क्रन्तो अपसा भुरिजो—ऋतं यैमुः सुध्यं आशुषाणाः १४
 अथा मातुरुषसः सप्त विप्रा जायेमहि प्रथमा वेधसो नृन् ।
 विषस्पुत्रा अङ्गिरसो भवेमा—ऽद्विं रुजेम धनिर्न शुचन्तः १५ [१८] (३५)

अधा यथा नः पितरः परांसः प्रत्नासो अग्र ऋतमाशुषाणाः । शुचीर्दयन् दीर्घितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रन्	१६
सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो ऽयो न देवा जनिमा धर्मन्तः । शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रं मूर्धं गव्यं परिषदन्तो अगमन्	१७
आ यूथेवं क्षुमति पृथ्वो अरुयद् देवानां यज्जनिमान्त्युग्र । मर्तानां चिदुर्वशीरकृपन् वृधे चिदुर्य उपरस्यायोः	१८
अकर्म ते स्वपंसो अभूम ऋतमवसन्नपसो विभातीः । अनूतमग्निं पुरुधा सुश्चन्द्रं देवस्य मर्मजतश्चारु चक्षुः	१९
एता ते अग्र उचथानि वेधो ऽवोचाम कवये ता जुषस्व । उच्छोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि	२० [१९] (४०)

(३)

१६ वामदेवो गौतमः । अग्निः, १ रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययज्ञं रोदस्योः । अग्निं पुरा तनयिनो रचिता द्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्	१
अयं योनिश्चकूमा यं वयं ते जायेव पत्यं उशती सुवासाः । अर्वाचीनः परिबीतो नि पीदुमा उ ते स्वपाक प्रतीचीः	२
आशृण्वते अहंपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृलीकाय वेधः । देवाय शस्तिममृताय शंस ग्रावेव सोता मधुषुद् यमीळे	३
त्वं चिन्नः शम्या अग्ने अस्या ऋतस्य बोध्यतचित् स्वाधीः । कदा त उक्था सधमाद्यानि कदा भवन्ति सख्या गृहे ते	४
कथा ह तद् वरुणाय त्वमग्ने कथा विवे गृहंसे कन्न आगः । कथा मित्राय मीळहुषे पृथिव्यै ब्रवः कदर्यम्णे कद् भगाय	५ [२०]
कद् धिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वाताय प्रतवसे शुभंये । परिज्मने नासत्याय क्षे ब्रवः कदग्ने रुद्राय नृग्ने	६
कथा महे पुष्टिभराय पूष्णे कद् रुद्राय सुर्मखाय हविर्वे । कद् विष्णवे उरुगायाय रेतो ब्रवः कदग्ने शरवे बृहत्यै	७ (४७)

कथा शर्धाय मरुतामृताय कथा सुरे बृहते पूच्छन्मानः । प्रति ब्रवोऽदितये तुराय सार्धा विवो जातवेदश्चिकित्वान्	८
ऋतेन ऋतं नियतमीळ आ गो—रामा सचा मधुमत् एकमग्ने । कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय	९
ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिवृक्तः पुमाँ अग्निः पर्यसा पूच्छेन । अस्पन्दमानो अचरद् वयोधा वृषां शुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः	१० [२१]
ऋतेनाद्वि व्यसन् भिदन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः । शुनं नरः परि षदन्नुपास—माविः स्वरभवज्जाते अग्नौ	११
ऋतेन वेविरमृता अमृक्ता अर्णोभिरापो मधुमद्भिरग्ने । वाजी न सर्गेषु प्रस्तुभानः प्र सकृमित् स्रवितवे दधन्युः	१२
मा कस्य युक्षं सकृमिन्द्रो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः । मा भ्रातुरग्ने अनृजोऽक्रणं वे—र्मा सख्युर्दक्षं रिपोर्भुजेम	१३
रक्षां णो अग्ने तव रक्षणेभी रारक्षाणः सुमस्व प्रीणानः । प्रति ष्फुर वि रुज वीङ्महो जहि रक्षो महि चिद् वावृधानम्	१४
एभिर्भव सुमना अग्ने अर्के—रिमान् त्स्पृश मन्मभिः शूर वाजान् । उत ब्रह्माण्यङ्गिरो जुषस्व सं ते शस्तिर्वैवर्वाता जरेत	१५
एता विश्वा विदुषे तुभ्यं वेधो नीथान्यग्ने निण्या वचांसि । निवर्चना कवये काव्या—न्यशांसिपं मतिभिर्विप्र उक्थैः	१६ [२२] (५६)

(४)

१५ वामदेवो गौतमः । रक्षोहाऽग्निः । विष्टुप् ।

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वी याहि राजेवामवाँ इभेन । तृष्वीमनु प्रसितिं दूणानो ऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः	१
तव भ्रमास आशुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः । तपूण्यग्ने जुह्वा पतङ्गा—नसंदिता वि सृज विष्वगुल्काः	२
प्रति स्पृशो वि सृज तूणीतमो भवा पायुर्विशो अस्या अर्द्धधः । यो नो दूरे अघशीसो यो अ—न्यग्ने मार्किष्टे व्यथिरा दधर्षीत्	३

(५९)

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमित्रौ ओषतात् तिग्महेते ।
 यो नो अरतिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम् ४
 ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्म द्वाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।
 अब स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामि प्र मृणीहि शत्रून् ५ [२३]

स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत् ।
 विश्वान्यस्मै सुदिनानि रागो द्युम्नान्यर्षीं वि दुरो अभि द्यौत् ६
 सेदग्ने अस्तु सुभगः सुदानु र्यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः ।
 पिपीषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासद्विष्टिः ७
 अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक् सं ते वावाता जरतामियं गीः ।
 स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमाऽस्मै क्षत्राणि धारयेरन् द्यून् ८
 इह त्वा भूर्या चरेदुष त्मन् दोषावस्तर्दीद्विवांसमनु द्यून् ।
 क्रीळन्तस्त्वा सुमनसः सपेमाऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम् ९
 यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्र उपयाति वसुमता रथेन ।
 तस्य त्राता भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुषग् जुजोषत् १० [२४]

महो रुजामि बन्धुता वचोभिस्तन्मा पितुर्गतिमादन्वियाय ।
 त्वं नो अस्य वर्षसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ सुक्रतो दमूनाः ११
 अस्वप्रजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।
 ते पायवः सुध्यश्चो निषद्याऽग्ने तव नः पान्त्वमूर १२
 ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
 ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेवा दिप्सन्त इद रिपवो नाहं देभुः १३
 त्वया वयं सधन्यस्त्वोता स्तव प्रणीत्यश्याम वाजान् ।
 उभा शंसा सूदय सत्यताते ऽनुष्टुया कृणुह्यह्याण १४
 अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
 बृहाशसो रक्षसः पाह्यस्मान् बृहो निदो मित्रमहो अवद्यात् १५ [२५] (७१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२६]

(५)

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानराय मीळहुषे सजोषाः कथा दाशेमाग्रये बृहद् भाः ।

अनूनेन बृहता वक्षथेनोप स्तभायदुपमिन्न रोधः १

मा निन्दत य इमां मह्यं रातिं देवो वृद्धौ मर्त्याय स्वधावान् ।

पाकाय गृत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृतमो यद्भो अग्निः २

सामं द्विर्वा महिं तिग्मभृष्टिः सहस्ररेता वृषभस्तुविष्मान् ।

पदं न गोरपगूळहं विविद्वा नग्निर्मह्यं प्रेढुं वोचन्मनीषाम् ३

प्र तां अग्निर्बभसत् तिग्मजम्भस्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।

प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धामं प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि ४

अभ्रातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिपो न जनयो दुरेवाः ।

पापासः सन्तो अनुता असत्या इदं पदमजनता गभीरम् ५ [१]

इदं मे अग्ने किर्यते पावकाऽग्निनते गुरुं भारं न मन्म ।

बृहद् दधाथ धृषता गभीरं युहं पूष्ठं प्रयसा सप्तधातु ६

तमिह्वेडं व समना समानमभि कत्वा पुनती धीतिरंश्याः ।

ससस्य चर्मन्नधि चारु पृश्ने रथे रूप आरुपितं जवारु ७

प्रवाच्यं वचसः किं मे अस्य गुहां हितमुप निणिग् वदन्ति ।

यदुस्त्रियाणामप वारिव व्रन् पाति प्रियं रूपो अग्रं पदं वेः ८

इदमु त्यन्महि महामनीकं यदुस्त्रिया सचत पूर्य गौः ।

ऋतस्य पदे अधि दीद्यानं गुहां रघुण्यद् रघुयद् विवेद ९

अर्धं द्युतानः पित्रोः सचासा ऽमनत गुह्यं चारु पृश्नेः ।

मातृष्पदे परमे अन्ति षद् गोवृष्णः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा १० [२]

ऋतं वोचि नमसा पृच्छ्यमानस्तवाशसा जातवेदो यद्रीदम् ।

त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वं द्विवि यदु द्रविणं यत् पृथिव्याम् ११

किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिकित्वान् ।

गुहाध्वनः परमं यज्ञो अस्य रेकु पदं न निद्राना अर्गन्म १२

(८१)

का मर्यादा वयुना कच्छ वाममच्छा गमेम रघवो न वाजम् ।	
कदा नो वेदीरमृतस्य पत्नीः सूरौ वर्णेन ततनक्षुपासः	१३
अनिरेण वचसा फल्ग्वेन प्रतीत्येन कृधुनातुपासः ।	
अथा ते अग्ने किमिहा वदन्त्यनायुधास आसता सचन्ताम्	१४
अस्य श्रिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम् आ रुरोच ।	
रुशद् वसानः सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत	१५ [३] (८६)

(६)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ पु णो अध्वरस्य होतस्मे तिष्ठ देवताता यजीयान् ।	
त्वं हि विश्वमभ्यसि मन्म प्र वेधसश्चित् तिरसि मनीषाम्	१
अमूरो होता न्यसादि विश्वः । मिर्मन्द्रो विदथेषु प्रचेताः ।	
ऊर्ध्व भानुं संवितेवाश्रेन्मेतेव धूमं स्तंभायदुष द्याम्	२
यता सुजूर्णी रातिनीं घृताचीं प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः ।	
उदु स्वरुर्नवजा नाकः पश्वो अनाक्ति सुधितः सुमेकः	३
स्तीर्णी बर्हिषि समिधाने अग्रा ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुषाणो अस्थात् ।	
पर्यग्निः पशुपा न होता त्रिविष्ट्वेति प्रदिवं उराणः	४
परि त्मना मितदुरेति होता अग्निर्मन्द्रो मधुवचा कृतावा ।	
द्रवन्त्यस्य वाजिनो न शोका भयन्ते विश्वा भुवना यदभ्राद्	५ [४]
भद्रा ते अग्ने स्वनीकं संहृय घोरस्य सतो विषुणस्य चारुः ।	
न यत् ते शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तन्वीडे रेप आ धुः	६
न यस्य सातुर्जनितीरवारि न मातरापितरा नू चिंविष्टौ ।	
अथा मित्रो न सुधितः पावकोडे अग्निर्दीदाय मानुषीषु विश्व	७
द्विर्यं पञ्च जीजनन् त्संवसानाः स्वसारो अग्निं मानुषीषु विश्व ।	
उषर्बुधमथर्योडे न दन्तं शुक्रं स्वासं परशुं न तिग्मम्	८
तव त्वे अग्ने हरितो घृतस्त्रा रोहितास ऋज्वञ्चः स्वञ्चः ।	
अरुषासो वृषण ऋजुमुष्का आ देवतातिमहन्त वृस्माः	९ (१५)

ये ह त्वे ते सहमाना अयासस्त्वेपासो अग्रे अर्चयश्चरन्ति ।
 इधेनासो न दुवसनासो अर्थं तुविष्वणसो मारुतं न शर्धः १०
 अकारि ब्रह्म समिधानं तुभ्यं शंसात्युक्थं यजते व्यू धाः ।
 होतारमग्निं मनुषो नि षेदुर्नमस्यन्त उशिजः शंसमायोः ११ [५] (९७)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ जगती, २-६ अनुष्टुप् ।

अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभवं विशेषे १
 अग्रे कदा तं आनुषण भुवद् देवस्य चेतनम् ।
 अथा हि त्वा जगृभ्रिरे मतीसो विश्वीड्यम् २
 ऋतावानं विचेतसं पश्यन्तो द्यामिव स्तुभिः ।
 विश्वेषामध्वराणां हस्कृतरं दमेदमे ३
 आशुं दूतं विवस्वतो विश्वा यश्चर्यणीरभि ।
 आ जंभुः केतुमायवो भृगवाणं विशेषे ४
 तमीं होतारमानुषक् चिक्त्वांसं नि षेदिरे ।
 रण्वं पावकशोचिषं यजिष्ठं सुप्त धामभिः ५ [६]

तं शश्वतीषु मातृषु वन आ वीतमर्थितम् ।

चित्रं सन्तं गुहां हितं सुवेदं कूचिदुर्थिनम् ६

ससस्य यद् व्युत्ता सस्मिन्नूधं द्यूतस्य धामन् रणयन्त देवाः ।

महौं अग्निर्ममसा रातहंव्यो वरेध्वराय सदुमिहृतावा ७

वरेध्वरस्य दूत्यानि विद्रा नुभे अन्ता रोदसी संचिकित्वान् ।

दूत ईयसे प्रदिवं उराणो विदुष्टरो विव आरोधनानि ८

कृष्णं त एम रुशतः पुरो भाश्चरिष्णव चिर्वपुषामिदेकम् ।

यदप्रवीता दधते ह गभै सद्यश्चिज्जातो भवसीदु दूतः ९

सद्यो जातस्य दहृशानमोजो यदस्य बातो अनुवाति शोचिः ।

दूणक्तिं तिग्मामंतसेषु जिह्वां स्थिरा चिदन्ना दयते वि जग्भैः १० (१०७)

तुषु यदन्ना तुषुणा ववक्षं तुषुं कृतं कृणुते यद्वा अग्निः ।
वार्तस्य मेळिं संचते निजूर्वा न्नाशुं न वाजयते हिन्वे अवां

११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

दूतं वो वि॒श्ववे॑दसं हव्य॒वाह॑ममर्त्यम् । यजि॑ष्ठमृ॒क्षसे गि॒रा	१
स हि वे॒वा वसु॑षितिं म॒हौ आ॑रोधनं वि॒वः । स वे॒वौ ए॒ह व॑क्षति	२
स वे॑द वे॒व आ॑नमं वे॒वौ क॑तायते दमे । दा॒ति प्रि॒याणि चि॒द् वसु॑	३
स हो॒ता से॒तु दू॒त्यं चि॒क्त्वा अ॑न्तरीयते । वि॒द्वौ आ॑रोधनं वि॒वः	४
ते स्या॑म ये अ॒ग्रये॑ द॒वा शु॑र्हव्यदातिभिः । य ई॑ पु॒ष्यन्त॑ इ॒न्ध॒ते	५
ते रा॒या ते सु॒वीर्यैः॑ स॒सवा॑सो वि शृ॒ण्वरे॑ । ये अ॒ग्रा द॑धिरे दु॒वः	६
अ॒स्मे रा॒यो वि॒वेदि॑वे सं च॑रन्तु पु॒रुस्पृ॑हः । अ॒स्मे वा॒जास॑ ई॒रता॑म्	७
स वि॒प्रश्र॑व॒ष्णीनां॑ शर्व॒सा मा॑नु॒षाणाम् । अ॒ति क्षि॑पे॒व वि॒ध्यति॑	८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अ॒ग्ने मृ॒ळ म॒हौ अ॑सि य ई॒मा दे॒वयु॑ जनम् । इ॒येथ॑ ब॒र्हि॒शस॑दम्	१
स मा॑नु॒षीषु॑ दू॒ळभो॑ वि॒क्षु प्रा॒वीर॑मर्त्यः । दू॒तो वि॒श्वेषां॑ भुवत्	२
स स॒ञ्च परि॑ णीयते हो॒ता म॒न्द्रो दि॒विष्टि॑षु । उ॒त पो॒ता नि॒ षी॑दति	३
उ॒त ग्रा अ॒ग्निर॑ध्वर उ॒तो गृ॒हप॑तिर्दमे । उ॒त ब्र॒ह्मा नि॒ षी॑दति	४
वे॒षि ह्य॑ध्वरीयता मु॒पव॑क्ता जना॒नाम् । ह॒व्या च॑ मा॒नु॒षाणाम्	५
वे॒षीद्व॑स्य दू॒त्यं । यस्य॑ जु॒जोषो॑ अध्वरम् । ह॒व्यं म॑र्तस्य वो॒ळह॑वे	६
अ॒स्माकं॑ जो॒ष्यध्व॑र म॒स्माकं॑ य॒ज्ञम॑ङ्गिरः । अ॒स्माकं॑ शृ॒णुधी॑ ह॒वम्	७
परि॑ ते दू॒ळभो॑ रथो ऽस्माँ अ॑श्रोतु वि॒श्वतः॑ । ये॒न र॑क्ष॒सि द्वा॒शुषः॑	८ [९] (११४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । पदपङ्क्तिः, ४, ६, ७, उष्णिग्वा, ५ महापदपङ्क्तिः, ८ उष्णिग् ।

अ॒ग्ने त॒मद्या॑ ऽऽ॒श्वं न॑ स्तोमैः क॒तुं न॑ म॒द्रं ह॑विस्पृशम् । ऋ॒ध्यामा॑ त॒ ओहिः॑ १
अ॒ध्रा ह्य॑ग्ने क॒तोर्भ॑द्रस्य दक्ष॒स्य सा॒धोः । र॒थीक॑रस्य बृ॒ह॒तो ब॒मूर्ध॑ २ (११६)

एभिर्नो अर्कै—मवा नो अर्वाङ् स्वर्णं ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ३
 आभिष्टे अद्य गीर्भिर्गुणन्तो अग्ने दाशेम । प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
 तव स्वादिष्ठा अग्ने संदृष्टि—रिदा चिदहं इदा चिदृक्तोः । श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
 घृतं न पुतं तनूरिपाः शुचि हिरण्यम् । तत् ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ६
 कुतं चिद्विष्मा सनेमि द्वेषो अग्रं इनेषि मतीत् । इत्था यजमानाहतावः ७
 शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्रा अग्ने देवेषु युष्मे । सा नो नाभिः सदेने सस्मिन्नूर्ध्वं ८ [१०] (१३२)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ११-२१]

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

मद्रं ते अग्ने सहसिन्ननीक—मुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
 रुशद् दृशे दृशे नक्त्या चि—दर्शितं दृश आ रूपे अन्नम् १
 वि षाह्ये गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजात स्तवानः ।
 विश्वेभिर्यद् वावनः शुक्र वेवै—स्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्म २
 त्वदग्ने काव्या त्वन्मनीषा—स्त्वदुक्था जायन्ते राध्यानि ।
 त्वदेति द्रविणं वीरपेशा इत्थाधिपे काशुषे मर्त्याय ३
 त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिट्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः ।
 त्वद् रयिर्वैवजूतो मयोभु—स्त्वद्वाशुजूजुवां अग्ने अर्वा ४
 त्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो वेवं मतीं अमृत मन्द्रजिह्वम् ।
 द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभि—र्दमूनसं गृहर्पतिममूरम् ५
 आरे अस्मदमतिमारे अंह आरे विश्वां दुर्मतिं यन्निपासिं ।
 षोषा शिवः सहसः सूनो अग्ने यं वेव आ चित् सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(१२)

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्ने इनधते यतसुक् त्रिस्ते अन्नं कृणवत् सस्मिन्नहन् ।
 स सु द्युन्नैरभ्यस्तु प्रसन्नत् तव कत्वा जातवेदश्चिक्त्वान् १
 इधमं यस्ते जभरच्छभमाणो महो अग्ने अनीकमा संपयन् ।
 स इधानः प्रति षोषामुवात्सं पुष्यन् रयिं सचते ब्रह्ममित्रान् २ (१४०)

- अग्निरींशे बृहतः क्षत्रियस्या—ऽग्निर्वाजस्य परमस्य रायः ।
 दधाति रत्नं विधत्ते यविष्ठो व्यानुषड्मर्त्याय स्वधावान् ३
- यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा यविष्ठा—ऽचित्तिभिश्चकुमा कच्चिदागः ।
 कृधी प्वस्माँ अदितेरनागान् व्येनांसि शिश्रथो विष्वगग्ने ४
- महश्चिदग्र एनसो अभीक ऊर्वाद देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 मा ते सखायः सवमिद रिषाम यच्छा तोकाय तनयाय शं योः ५
- यथा ह त्यद् वंसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।
 एवो प्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं न आयुः ६ [१२] (१४४)

(१३)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

- प्रत्यग्निरुषसामग्रमख्यद् विभातीनां सुमनां रत्नधेयम् ।
 यातमश्विना सुकृतो दुरोणमुत् सूर्यो ज्योतिषा देव एति १
- ऊर्ध्व भानुं संविता देवो अश्वेद् वृषसं दविध्वद् गवियो न सत्वा ।
 अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत् सूर्यं दिव्यारोहयन्ति २
- यं सीमकृण्वन् तमसे विपृचे ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम् ।
 तं सूर्यं हरितः सप्त यद्वाः स्पशं विश्वस्य जगतो वहन्ति ३
- वहिष्ठेभिर्विहरन्वासि तन्तुमवव्ययन्नसितं देव वस्म ।
 दविध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्मवावापुस्तमो अपस्वन्तः ४
- अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।
 कया याति स्वधया को ददर्श विवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१३] (१४९)

(१४)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

- प्रत्यग्निरुषसो जातवेदा अख्यद् देवो रोचमाना महोभिः ।
 आ नासत्योरुगाया रथेनेमं यज्ञमुप नो यातमच्छ १
- ऊर्ध्व केतुं संविता देवो अश्वेज्ज्योतिर्विश्वस्मै भूवनाय कृण्वन् ।
 आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चेकितानः २ (१५१)

आवहन्त्यरुणीज्योतिषागा—न्मही चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना ।
 प्रबोधयन्ती सुवितायं देव्यु—षा ईयते सुयुजा रथेन ३
 आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उषसो व्युष्टौ ।
 इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यज्ञे वृषणा मादयेथाम् ४
 अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुतानोऽव पद्यते न ।
 कया याति स्वधया को ददर्श विवः स्कम्भः समृतः पाति नार्कम् ५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अभिनौ । गायत्री ।

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन् परिणीयते । देवो देवेषु यज्ञियः १
 परि त्रिविष्ट्रध्वरं यात्यग्नी रथीरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् २
 परि वाजपतिः कवि—रग्निर्हव्यान्यक्रमीत् । दधद् रत्नानि द्वाशुषे ३
 अयं यः सृञ्जये पुरो दैववाते समिध्यते । द्युमाँ अमित्रदमर्भनः ४
 अस्य घा वीर ईवतोऽग्नेरीशीतु मर्त्यः । तिग्मजम्भस्य मीळहुषः ५ [१५]
 तमर्वन्तं न सानसि—मरुषं न विवः शिशुम् । मर्मज्यन्ते दिवेदिवे ६
 बोधयन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हृत उर्दरम् ७
 उत त्या यजता हरीं कुमारात् साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ ददे ८
 एष वां देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । दीर्घायुरस्तु सोमकः ९
 तं युवं देवावश्विना कुमारं साहदेव्यम् । दीर्घायुषं कृणोतन १० [१६] (१६४)

(१६)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ सत्यो यातु मघवौ ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उष नः ।
 तस्मा इदन्धः सुषुमा सुदक्ष—मिहाभिपित्वं करते गृणानः १
 अथ स्य शूराध्वनो नान्ते अस्मिन् नो अद्य सर्वने मन्दधै ।
 शंसात्युक्थमुशनैष वेधा—श्चिकितुषे असुर्याय मन्म २
 कविर्न निण्यं विदथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिपानो अर्चात् ।
 शिष इत्था जीजानत् सप्त कारु—नहो चिच्चकुर्वयुनां गुणान्तः ३ (१६७)

स्व॑र्यद् वेदिं सु॒दृशी॑कर्म॒कैर्महि॑ ज्योतीं॑ रु॒चुर्य॑द् वस्तोः ।	
अ॒न्धा तमांसि॑ दु॒धिता॑ वि॒चक्षे॑ नृ॒भ्यश्च॑कार नृ॒तमो॑ अ॒भिष्टौ॑	४
वृ॒क्ष इन्द्रो॑ अ॒मित॑मृ॒जी॒ष्यु॑भे आ प॒प्रौ रो॑दसी महि॒त्वा ।	
अ॒तश्चि॑दस्य महि॒मा वि रे॑च्य॒भि यो वि॒श्वा भु॑वना ब॒भूव॑	५ [१७]
वि॒श्वानि॑ श॒क्रो न॑र्याणि वि॒द्वा न॒पो रि॑रेच स॒खिभि॑र्निका॒मिः ।	
अ॒श्मानं॑ चि॒द् ये बि॑भि॒दुर्व॑चो॒भिर्ब्र॑जं गोम॒न्तमु॑शिजो वि व॒वुः	६
अ॒पो वृ॒त्रं व॑न्नि॒वांसं॑ प॒राह॑न् प्राव॑त् ते व॒ज्रं पृ॑थि॒वी स॑चे॒ताः ।	
प्रा॒णांसि॑ स॒मुद्रि॑या॒ण्यैनोः॑ प॒तिर्भ॑व॒च्छर्व॑सा शूर धृ॒ष्णो	७
अ॒पो यद॑द्रिं प॒रुह॑त् द॒र्दं रा॑विर्भु॒वत् सर॑मा पू॒र्य ते॑ ।	
स नो॑ ने॒ता वा॒जमा॑ द॒र्पि भू॑रि गो॒त्रा रु॒जन्न॑ङ्गि॒रोभि॑र्गु॒णानः॑	८
अ॒च्छा क॑विं नृ॒मणो॑ गा अ॒भिष्टौ॑ स्व॒र्पाता॑ मघ॒वन्ना॑र्ध॒मानम् ।	
ऊ॒तिभि॑स्त॒मिष॑णो द्यु॒म्नह॑तौ नि मा॒यावा॑न॒ब्रह्मा॑ द॒स्यु॑र॒तं	९
आ द॑स्यु॒घ्ना म॑न॒सा या॑ह्य॒स्तं भु॑व॒त् ते कु॑त्सः स॒ख्ये नि॑का॒मः ।	
स्वे यो॒नौ नि ष॑द॒तं स॒रुपा॑ वि वां चि॒कित्स॑द॒तचि॒द्ध नारी॑	१० [१८]
या॒सि कु॑त्से॒न स॒रथ॑मव॒स्यु॒स्तोदो॑ वा॒तस्य॑ ह॒र्योरी॑शा॒नः ।	
ऋ॒ज्वा वा॒जं न ग॑ध्यं यु॒यू॒पन् क॑वि॒र्यद॑हन् पा॒र्याय॑ भू॒षात्	११
कु॒त्साय॑ शु॒ष्णम॑शु॒षं नि ब॑र्हीः प्र॒पि॒त्वे अ॒हः कु॑य॒वं स॒हस्रा॑ ।	
स॒द्यो द॑स्युन् प्र मृ॒ण कु॑त्स्ये॒न प्र स॒रश्च॑क्रं वृ॒हता॑वृ॒भीकै॑ ।	१२
त्वं पि॒पुं मृ॑गं शू॒शुवा॑सं मृ॒जिश्च॑ने वैद॒थिना॑र्य र॒न्धीः ।	
प॒ञ्चाश॑त् कृ॒ष्णा नि व॑पः स॒हस्रा॑ ऽ॒त्कं न पुरो॑ ज॒रिमा॑ वि द॒र्दः	१३
सुर॑ उ॒पाके॑ त॒न्वं द॑धानो वि यत् ते चे॒त्यमृ॑तस्य व॒र्षः ।	
मृ॒गो न ह॑स्ती त॒र्विषी॑मु॒षाणः॑ सि॒ंहो न भी॑म आ॒यु॒धानि॑ वि॒भ्रत्	१४
इन्द्रं॑ का॒मा व॑सू॒यन्तो॑ अ॒गम॑न् त्व॒र्मीळ्ळे॑ न स॒र्वने॑ च॒क्रानाः॑ ।	
श्र॒वस्य॑वः श॒शमा॑नास॒ उक्थै॑रो॒को न र॑ण्वा सु॒दृशी॑व पु॒ष्टिः	१५ [१९]
तमि॑द् व इन्द्रं॑ सु॒हवं॑ हुवे॒म य॑स्ता चु॒कार॑ न॒र्या पु॑रु॒णि ।	
यो मा॑व॒ते ज॒रित्रे॑ ग॒ध्यं चि॑न्म॒क्षु वा॒जं भ॑रति स्पा॒र्हरा॑धाः	१६
ति॒ग्मा य॑व॒न्तर॑श॒निः प॑ता॒ति क॑स्मि॒ञ्चि॒च्छूर॑ मु॒हुके॑ ज॒नाना॑म् ।	
घो॒रा यद॑र्य॒ समृ॑ति॒र्भवा॑त्य॒र्थं स्मा॑ नस्त॒न्वो बो॑धि गो॒पाः	१७ (१८१)

भुवोऽविता वामदेवस्य धीनां भुवः सखावृको वाजसातो । त्वामनु प्रमतिमा जगन्मो—रुशंसो जरित्रे विश्वध स्याः	१८
एभिर्नृभिर्निन्द्र त्वायुभिर्द्वा मघवन्दिर्मघवन् विश्व आजौ । द्यावो न द्युन्नैरभि सन्तो अयः क्षपो मदेम शरदश्च पूर्वाः	१९
एवेदिन्द्राय वृषभाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् । नू चिद् यथा नः सख्या वियोष—दसन्न उग्रोऽविता तनूपाः	२०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपिः । अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	२१ [२०] (१८५)

(१७)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं महाँ इन्द्र तुभ्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मंहना मन्यत द्यौः । त्वं वृत्रं शर्वसा जघ्रन्वान् त्सृजः सिन्धूरहिना जघ्रसानान्	१
तव त्विषो जनिमन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिर्भियसा स्वस्य मन्योः । ऋघायन्तं सुभ्वः पर्वतास आर्वन् धन्वानि सरयन्त आपः	२
मिन्द्र गिरिं शर्वसा वज्रमिष्ण—न्नाविष्कृण्वानः सहसान ओजः । वधीद् वृत्रं वज्रेण मन्दसानः सरन्नापो जर्वसा हतवृष्णीः	३
सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौ—रिन्द्रस्य कर्ता स्वर्पस्तमो भूत् । य ईं जजान स्वयं सुवज्र—मनपच्युतं सदर्सो न भूर्म	४
य एक इच्छ्यावर्यति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः । सत्यमेनमनु विश्वे मदन्ति रातिं देवस्य गृणतो मघोनः	५ [२१]
सत्रा सोमां अभवन्नस्य विश्वे सत्रा मर्दासो बृहतो मर्दिषाः । सत्रामवो वसुपतिर्वसूनां दत्ते विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः	६
त्वमर्धं प्रथमं जायमानो ऽमे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः । त्वं प्रति प्रवत आशयान्—महिं वज्रेण मघवन् वि वृश्चः	७
सत्राहणं दार्पुषिं तुभ्रमिन्द्रं महामपारं वृषमं सुवज्रम् । हन्ता यो वृत्रं सनितोत वाजं दाता मघानि मघवा सुरार्थाः	८ (१९३)

अयं वृत्तश्चातयते समीचीर्य आजिषु मघवां शुण्व एकः । अयं वाजं भरति यं सनोत्यस्य प्रियासः सुख्ये स्याम	९
अयं शृण्वे अध जयन्नुत घ्नन्नयमुत प्र कृणुते युधा गाः । यदा सत्यं कृणुते मनुमुमिन्द्रो विश्वं द्रुहं भयत एजदस्मात्	१० [२२]
समिन्द्रो गा अजयत् सं हिरण्या समश्रिया मघवा यो ह पूर्वीः । एभिर्नृभिर्नृतमो अस्य शाकै रायो विभक्ता संभरश्च वस्वः	११
कियत् स्विदिन्द्रो अध्येति मातुः कियत् पितुर्जनितुर्यो जजान । यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयन्निरधैः	१२
क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोतीर्यति रेणुं मघवा समोहम् । विभञ्जनुरशनिमां इव द्यौरुत स्तोतारं मघवा वसौ धात्	१३
अयं चक्रमिषणत् सूर्यस्य न्येतंशं रीरमत ससृमाणम् । आ कृष्ण ई जुहुराणो जिघति त्वचो बुध्रे रजसो अस्य योनौ	१४
असिक्न्यां यजमानो न होता	१५ [२३]
गव्यन्त इन्द्रं सुख्याय विप्रा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः । जनीयन्तो जनिदामक्षितोतिमा च्यावयामोऽवृते न कोशम्	१६
त्राता नो बोधि दृढज्ञान आपि रभिख्याता मर्दिता सोम्यानाम् । सखा पिता पितृतमः पितृणां कर्तेषु लोकमुशते वयोधाः	१७
सखीयतामविता बोधि सखा गृणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः । वयं ह्या ते चकुमा सुबार्ध आभिः शमीभिर्महयन्त इन्द्र	१८
स्तुत इन्द्रो मघवा यद्ध वृत्रा भूरीण्येको अप्रतीनि हन्ति । अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्मन्नकिर्वैवा वारयन्ते न मर्ताः	१९
एवा न इन्द्रो मघवा विरप्शी करत् सत्या चर्षणीधृद्वर्वा । त्वं राजा जनुषां धेह्यस्मे अधि श्रवो माहिर्नं यज्जग्नित्रे	२०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इधं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः । अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं प्रिया स्याम रुध्यः सद्वासाः	२१ [२४] (१०९)

(१८)

१३ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य), ७ अदितिः ।

१ वामदेवः, २-४ (पूर्वार्धर्चस्य), ८-१३ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य),

७ वामदेवः । त्रिष्टुप् ।

अयं पन्था अनुवित्तः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।

अर्ताश्चिदा जनिषीष्ट प्रवृद्धो मा मातरममुया पत्तवे कः १

नाहमतो निरया दुर्गहैतत् तिरश्चता पार्श्वाग्निर्गमाणि ।

बह्वर्नि मे अकृता कर्त्तव्यं युध्यै त्वेन सं त्वेन पृच्छे २

परायतीं मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि ।

त्वष्टुर्गृहे अपिबत् सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्बोः सुतस्य ३

किं स ऋधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जभारं शरदश्च पूर्वीः ।

नही न्वस्य प्रतिमानमस्य न्तर्जातेषूत ये जनित्वाः ४

अवद्यामिव मन्यमाना गुहाकरिन्द्रं माता वीर्येणा नृष्टम् ।

अथोदस्थात् स्वयमत्कं वसान आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ५ [२५]

एता अर्धन्त्यललाभवन्ती कृतावरीरिव संक्रोशमानाः ।

एता वि पृच्छ किमिदं मनन्ति कमापो अर्द्धिं परिधिं रजन्ति ६

किमु ज्विदस्मै निविदो मनन्ते न्द्रस्यावद्यं दिधिषन्त आपः ।

ममैतान् पुत्रो महता वधेन वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून् ७

ममच्छन त्वा युवतिः परास ममच्छन त्वा कुषवां जगारं ।

ममच्छिदापः शिशवे ममड्यु ममच्छिदिन्द्रः सहसोदतिष्ठत् ८

ममच्छन ते मघवन् व्यसो निविविध्वाँ अप हनू जघानं ।

अधा निर्विद्ध उत्तरो बभूवा जिह्रो व्रासस्य सं पिणगवधेनं ९

गृष्टिः संसृव स्थविरं तवागा मनाधूष्यं वृषभं तुष्टमिन्द्रम् ।

अरीळ्हं वत्सं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्व इच्छमानम् १०

उत माता महिषमन्ववेन वृमी त्वा जहति पुत्र देवाः ।

अथाब्रवीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्सस्ते विष्णो वितुरं वि क्रमस्व ११ (२१७)

कस्ते मातरं विधवामचक्रच्छयं कस्त्वामजिघासिचरन्तम् ।
कस्ते देवो अधि मर्डीकि आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पावुगृह्यं
अवर्त्या शुन आन्त्राणि पेवे न देवेषु विविदे मर्द्धितारम् ।
अपश्यं जायाममहीयमाना मधा मे श्येनो मध्वा जभार

१२

१३ [२६] (११९)

[पद्योऽध्यायः ॥६॥ व० १ ३०]

(१९)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एवा त्वामिन्द्र वज्रिन्नत्र विश्वे देवासः सुहवास ऊमाः ।
महामुभे रोदसी वृद्धमुष्वं निरेकमिदं वृणते वृत्रहत्ये
अवासृजन्त जित्रयो न देवा भुवः सम्राळिन्द्र सत्ययोनिः ।
अहन्नहिं परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः
अतृप्णुवन्तं विर्यतमबुध्यमबुध्यमानं सुषुपाणमिन्द्र ।
सप्त प्रति प्रवत आशयानमहिं वज्रेण वि रिणा अपर्वन्
अक्षोदयच्छर्वसा क्षाम बुध्नं वार्णं वातस्ताविषीभिरिन्द्रः ।
हृह्वान्यौभ्रादुशमान ओजो स्वाभिनत कुकुभः पर्वतानाम्
अभि प्र दं दुर्जनयो न गर्भं रथा इव प्र रयुः साकमर्चयः ।
अतर्पयो विसृत उज्ज ऊर्मीन् त्वं वृताँ अरिणा इन्द्र सिन्धून्

१

२

३

४

५ [१]

त्वं महीमवनिं विश्वधेनां तूर्वातये वृथ्याय क्षरन्तीम् ।
अरमयो नमसैजदर्णः सुतरणाँ अकृणोरिन्द्र सिन्धून्
प्रायुते नमन्वोऽ न वक्रा ध्वसा अपिन्वद् युवतीर्कृतज्ञाः ।
धन्वान्यज्रौ अपृणक् तृषाणाँ अधोगिन्द्रः स्तर्योऽ दंसुपतीः
पूर्वीरुषसः शरदश्च गुताँ वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून् ।
परिष्ठिता अतृणद् बद्धधानाः सीरा इन्द्रः सवितवे पृथिव्या
वस्त्रीभिः पुत्रमयुवो अकृणन् निवेशनाद्धरिव आ जभर्थ ।
व्युन्धो अख्यदाहिमादवानो निर्भूदुखच्छित् समरन्त पर्व
प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्राऽऽविद्वौ आह विदुषे कराँसि ।
यथायथा वृष्ण्यानि स्वगूताँ ऽपाँसि राजन् नर्याविषेः
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इपं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिषो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सवृसाः

६

७

८

९

१०

११ [२] (११०)

(२०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो दूरादा न आसा—दभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून् १
 आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छा—ऽर्वाचीनोऽवसे राधसे च ।
 तिष्ठाति वज्री मघवा विरग्शी—मं यज्ञमनु नो वाजसातौ २
 इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुरो दधत सनिष्यसि कर्तुं नः ।
 श्वघ्नीव वज्रिन् त्सनये धनानां त्वया वयमयं आजिं जयेम ३
 उशन्नू पु णः सुमना उपाके सोमस्य नु सुषुतस्य स्वधावः ।
 पा इन्द्र प्रतिभृतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृष्ठयेन ४
 वि यो रग्शा ऋषिभिर्नर्वभि—वृक्षो न पक्वः सृण्यो न जेता ।
 मर्यो न योषामभि मन्यमानो ऽच्छा विवक्त्रि पुरुहूतमिन्द्रम् ५ [३]

गिरिर्न यः स्वतर्वाँ ऋध्व इन्द्रः सनावेव सहसे जात उग्रः ।
 आर्दता वज्रं स्थविरे न भीम उद्रेव कोशं वसुना न्यष्टम् ६
 न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति न राधस आमरीता मघस्य ।
 उद्वावृषाणस्तर्विषीव उग्रा—ऽस्मभ्यं दद्धि पुरुहूत रायः ७
 ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीना—मुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
 शिक्षानरः समिथेषु प्रहावान् वस्वो राशिर्मभिनेतासि भूरिम् ८
 कया तच्छृण्वे शच्या शर्चिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिहृष्वः ।
 पुरु द्वाशुषे विच्यिष्ठो अंहो ऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
 मा नो मर्हीरा भेरा वृद्धि तन्नः प्र द्वाशुषे दातवे भूरि यत् ते ।
 नव्ये वेष्णे शस्ते अस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
 नू हुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
 अकारि ते हरिष्ठो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुथ्यः सदासाः ११ [४] (२४१)

(२१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवस उप न इह स्तुतः सध्मावस्तु शूरः ।
 उद्वावृषाणस्तर्विषीर्यस्य पूर्वी—द्यौर्न क्षत्रमभिर्नृपति पुण्यात् १ (२४२)

तस्येद्विह स्तवथ वृष्ण्यानि तुविद्युन्नस्य तुविरार्धसो नृन् ।	
यस्य कर्तुर्विद्वथोऽं न सम्राट् साह्वान् तरुत्रो अभ्यस्ति कृष्टीः	२
आ याविन्द्रो द्विव आ पृथिव्या मक्षू समुद्रादुत वा पुरीषात् ।	
स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदर्नाहृतस्य	३
स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमु एवाम विदथेष्विन्द्रम् ।	
यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्णुया नयति वस्यो अच्छ	४
उप यो नमो नमसि स्तभाय त्रियर्ति वाचं जनयन् यजधै ।	
ऋत्नसानः पुरुवार उक्थै रेन्द्रं कृण्वीत सदर्नेषु होता	५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सरण्यान् त्सर्दन्तो अर्द्धिमौशिजस्य गोहे ।	
आ दुरोपाः पास्त्यस्य होता यो नो महान् त्संवरणेषु वह्निः	६
सत्रा यदीं भार्वरस्य वृष्णः सिर्षक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।	
गुहा यदीमौशिजस्य गोहे प्र यद धिये प्रायसे मदाय	७
वि यद वरांसि पर्वतस्य वृण्वे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।	
विदद गौरस्य गवयस्य गोहे यवी वाजाय सुधयोऽं वहन्ति	८
भद्रा ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयन्तारा स्तुवते रार्ध इन्द्र ।	
का ते निर्षत्तिः किमु नो ममस्ति किं नोदुदु हर्षसे दातवा उ	९
एवा वस्व इन्द्रः सत्यः सम्राड्ङ्गन्ता वृत्रं वरिवः पूरवे कः ।	
पुरुष्टुत क्रत्वा नः शग्धि रायो मक्षीय तेऽर्वसो दैव्यस्य	१०
नू हुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।	
अकारि ते हरित्रो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	११ [६] (१५१)

(११)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० ११-११]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञ इन्द्रो जुजुषे यच्च वष्टि तन्नो महान् करति शुष्म्या चित् ।	
ब्रह्म स्तोमं मघवा सोममुक्था यो अश्मानं शर्वसा बिभ्रदेति	१
वृषा वृषन्धि चतुरश्रिमस्यं क्षुप्रो बाहुभ्यां नृत्तमः शचीवान् ।	
श्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णा यस्याः पर्वाणि सख्याय विव्ये	२
यो देवो देवतमो जायमानो महो वाजैर्भिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।	
दधानो वज्रं बाह्वोरुशन्तं द्याममेन रेजयत् प्र भूम	३ (१५१)

विश्वा रोधांसि प्रवर्तश्च पूर्वीर्द्यौर्ऋषवाज्जनिमन् रजत क्षाः ।
 आ मातरा भरति शुष्म्या गो—नृवत् परिज्मन् नोनुवन्त वाताः
 ता तू तं इन्द्र महतो महानि विश्वेष्वित् सर्वनेषु प्रवाच्या ।
 यच्छ्रैर धृष्णो धृषता दधृष्वा—नहिं वज्रेण शवसाविषीः

४

५ [७]

ता तू ते सत्या तुविनृम्ण विश्वा प्र धेनवः सिद्धते वृष्ण ऊग्रः ।
 अधा ह त्वद् वृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जवसा चक्रमन्त
 अत्राह ते हरिस्ता उ देवी—रवोभिरिन्द्र स्तवन्त स्वसारः ।
 यत् सीमनु प्र मुचो बद्धधाना दीर्घामनु प्रसितिं स्पन्द्यध्वै
 पिपीळे अंशुर्मद्यो न सिन्धु—रा त्वा शमी शशमानस्य शक्तिः ।
 अस्मद्भ्यक् शुशुचानस्य यम्या आशुर्न रश्मिं तुव्योर्जसं गोः
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृम्णानि सत्रा संहुरे सहांसि ।
 अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वर्धर्वनुषो मर्त्यस्य
 अस्माकमित् सु शृणुहि त्वमिन्द्रा—ऽस्मभ्यं चित्रां उप माहि वाजान् ।
 अस्मभ्यं विश्वा इषणः पुरंधी—रस्माकं सु मघवन् बोधि गोदाः
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योर्दे न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सत्रासाः

६

७

८

९

१०

११ [८] (१६३)

(१३)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ८-१० अतं वा । त्रिष्टुप् ।

कथा महामवधत् कस्य होतु—र्यज्ञं जुषाणो अभि सोममूर्धः ।
 पिबन्नुशानो जुषमाणो अन्धो ववक्ष ऋष्वः शुचते धनाय
 को अस्य वीरः संधुमादमाप समानंश सुमतिभिः को अस्य ।
 कर्दस्य चित्रं चिकिते कद्रुती वृधे भुवच्छशमानस्य यज्योः
 कथा शृणोति हूयमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नर्वसामस्य वेद ।
 का अस्य पूर्वीरुपमातयो ह कथैनमाहुः पपुरिं जरित्रे
 कथा सबाधः शशमानो अस्य नश्वुभि द्रविणं दीर्घानः ।
 देवो भुवन्नर्वेदा म क्रतानां नमो जगुर्भवां अभि यज्जुजोषत्
 कथा कद्रुस्या उपसो व्युद्यौ देवो मर्त्यस्य सुख्यं जुजोष ।
 कृष्ण कर्दस्य सुख्यं सखिभ्यो ये अस्मिन् कामं सुयुजं ततस्त्रे

१

२

३

४

५ [९] (१६८)

किमादमत्रं सुख्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।	
श्रिये सुदृशो वपुस्स्य सर्गाः स्वर्णं चित्रतममिष आ गोः	६
ब्रुहं जिघांसन् ध्वरसमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।	
ऋणा चिद् यत्र ऋणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उपसौ बबाधे	७
ऋतस्य हि शुरुधः सन्ति पूर्वाः ऋतस्य धीतिर्वृजिनानि हन्ति ।	
ऋतस्य श्लोको बधिरा ततर्वृ कर्णा बुधानः शुचमान आयोः	८
ऋतस्य हृळ्हा धुरुणानि सन्ति पुरुणि चन्द्रा वपुषि वपूषि ।	
ऋतेन वीर्यमिषणन्त पृक्षं ऋतेन गावं ऋतमा विवेशुः	९
ऋतं येमान ऋतमिद् वनोत्युतस्य शुष्मस्तुरया उ गव्युः ।	
ऋताय पृथ्वी बह्वले गभीरे ऋताय धेनू परमे दुहाते	१०
न द्रुत इन्द्र न गृणान इधं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सद्भासाः	११ [१०] (२७४)

(२४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १० अनुष्टुप् ।

का सुदुतिः शर्वसः सूनुमिन्द्रं मर्वाचीनं राधस आ ववर्तत् ।	
वृदिहि वीरो गृणते वसूनि स गोपतिर्निष्पिधां नो जनासः	१
स वृत्रहत्ये हव्यः स ईड्यः स सुदुत इन्द्रः सत्यराधाः ।	
स यामन्ना मघवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात	२
तमिन्नरो वि ह्वयन्ते समीके रिरिकांसस्तन्वः कृण्वत् त्राम् ।	
मिथो यत् त्यागमुभयासो अग्मन् नरस्तोकस्य तर्नयस्य सातौ	३
ऋतुयन्ति क्षितयो योग उग्राः ऽऽशुषाणासौ मिथो अर्णसातौ ।	
सं यद् विशोऽववृत्रन्त युध्मा आदिन्नेम इन्द्रयन्ते अभीके	४
आदिन्द्र नेम इन्द्रियं यजन्त आदित् पक्तिः पुरोळाशं रिरिच्यात् ।	
आदित सोमो वि पपुच्यादसुष्वी नादिज्जुजोष वृषभं यजध्वै	५ [११]

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्येन्द्राय सोममुशते सुनोति ।

सुभीचीनेन मनसा विवेचनं तमित् सखायं कृणुते समत्सु

६ (१८०)

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् पक्तीरुत भुज्जातिं धानाः ।	
प्रति मनायोरुचथानि हर्यन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः	७
यदा संमर्यं व्यचेहृषावा कीर्यं यदाजिमभ्यर्ह्यकुर्यः ।	
अर्चिकवृद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः	८
भूर्यसा वस्नमचरत् कनीयो ऽविक्रीतो अकानिषं पुनर्यन् ।	
स भूर्यसा कनीयो नारिरेचीद् वीना दक्षा वि दुहन्ति प्र वाणम्	९
क इमं वृशभिर्ममेन्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।	
यदा वृत्राणि जङ्घन दथैनं मे पुनर्ददत्	१०
नू ह्रुत ईन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नवयं धिया स्याम रथ्यः सकासाः	११ [१२] (२८५)

(२५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशान्निन्द्रस्य सख्यं जुजोष ।	
को वा महेऽवसे पार्योय समिन्द्रे अग्रौ सुतसोम ईडे	१
को नानाम वचसा सोम्याय मनायुर्वी भवति वस्तं उसाः ।	
क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती	२
को देवानामवो अद्या वृणीति क आदित्याँ अदितिं ज्योतिरीडि ।	
कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यां ऽशमेः पिबन्ति मनसाविवेनम्	३
तस्मा अग्निभारतः शर्म यंस जज्योक् पश्यात् सूर्यमुच्चरन्तम् ।	
य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्योय नृतमाय नृणाम्	४
न तं जिनन्ति बहवो न वृध्रा उर्वस्मा अदितिः शर्म यंसत् ।	
प्रियः सुकृत् प्रिय इन्द्रे मनायुः प्रियः सुप्रावीः प्रियो अस्य सोमी	५ [१३]

सुप्राव्यः प्राशुषालेष वीरः सुष्वेः पक्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।	
नासुष्वेरापिनं सखा न जामि दुष्प्राव्योऽवहन्तेदवाचः	६
न रेवता प्रणिना सख्यमिन्द्रो ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीति ।	
आस्य वेदः खिदति हन्ति नृगं वि सुष्वये पक्तये केवलो भूत्	७
इन्द्रं परेऽर्वरे मध्यमास इन्द्रं यान्तोऽर्वसितास इन्द्रम् ।	
इन्द्रं क्षियन्त उत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाज्रयन्तो हवन्ते	८ [१४] (२९१)

(२६)

७ वामदेवो गौतमः, १-३ इन्द्रो वा । १-३ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ इयेनः । त्रिष्टुप् ।

अहं मनुरभवं सूर्यश्चा—ऽहं कक्षीवाँ ऋषिरस्मि विप्रः ।	
अहं कुत्समार्जुनेयं न्यूञ्जे ऽहं कविरुशाना पश्यता मा	१
अहं भूमिमदवामार्याया—ऽहं वृष्टिं वृशुषे मर्त्याय ।	
अहमपो अनयं वावशाना मम देवासो अनु केतमायन्	२
अहं पुरो मन्दसानो व्यैरं नव साकं नवतीः शम्बरस्य ।	
शततमं वेश्यं सर्वताता दिवोदासमतिथिग्वं यदावम्	३
प्र सु ष विभ्यो मरुतो विरस्तु प्र इयेनः इयेनेभ्य आशुपत्वा ।	
अचकया यत् स्वधया सुपणो हव्यं भरन्मनवे देवजुष्टम्	४
भरद् यक् विरतो वेर्विजानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि ।	
तूर्यं ययौ मधुना सोम्येनो—त श्रवो विविदे इयेनो अत्र	५
ऋजीपी इयेनो दर्दमानो अंशुं परावतः शकुनो मन्द्रं मदम् ।	
सोमं भरद् दादृहाणो देवावान् विवो अमुष्मादुत्तरादादाय	६
आदाय इयेनो अभर्त् सोमं सहस्रं सवां अयुतं च साकम् ।	
अत्रा पुरंधिरजहादराती—मवे सोमस्य मूरा अमूरः	७ [१५] (३००)

(२७)

५ वामदेवो गौतमः । इयेनः, ५ इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्, ५ शक्वरी ।

गर्भे नु सन्नन्वेधामवेद—महं देवानां जनिमानि विश्वा ।	
शतं मा पुर आर्यसीररक्ष—न्नध इयेनो जवसा निरंदीयम्	१
न घा स मामप जोषं जभारा—ऽभीमास त्वक्षसा वीर्येण ।	
ईमां पुरंधिरजहादराती—रुत वाताँ अतरच्छूशुवानः	२
अव यच्छयेनो अस्वनीदध द्यो—र्वि यद् यक् वार्त ऊहुः पुरंधिम् ।	
सुजद् यदस्मा अव ह क्षिपज्यां कृशानुरस्ता मनसा भुरण्यन्	३
ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो न भुज्युं इयेनो जभार बृहतो अधि ण्णोः ।	
अन्तः पतत् पतत्र्यस्य पर्ण—मध यार्मनि प्रसितस्य तद् वेः	४ (३०४)

अथ श्वेतं कलशं गोभिर्ऋक्त—मापिष्यानं मघवां शुक्रमन्थः ।

अध्वर्युभिः प्रयतं मध्वो अग्र—मिन्द्रो मदाय प्रति धृत पिबध्वै शूरो मदाय प्रति धृत पिबध्वै ५
[१६] (३०५)

(२८)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमौ वा । त्रिष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोम सख्य इन्द्रो अपो मनवे समुत्तस्कः ।

अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धू—नपावृणोदपिहितेव खानि १

त्वा युजा नि सिन्दुर् सूर्यस्ये—न्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्द्रो ।

अधि ण्णुना ब्रह्ता वर्तमानं महो ब्रह्मो अर्प विश्वायुं धायि २

अहन्निन्द्रो अदहदुग्निरिन्द्रो पुरा दस्यून् मध्यंदिनादुभीकं ।

दुर्गे दुरोगे क्रत्वा न यातां पुरु सहस्रा शर्वा नि बर्हीत् ३

विश्वस्मात् सीमधुमौ इन्द्र दस्यून् विशो दासीरकृणोरप्रशस्ताः ।

अबाधिताममृणतं नि शत्रू—नर्विन्देथामपचितिं वधत्रैः ४

एवा सत्यं मघवाना युवं त—दिन्द्रश्च सोमोर्वमद्वयं गोः ।

आर्दद्धतमपिहितान्यश्नां रिरिचथुः क्षाश्चित् ततुद्वाना ५ [१७] (३१०)

(२९)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप वाजेभिरूती इन्द्र याहि हरिभिर्मन्दसानः ।

तिरश्चिद्वर्यः सर्वता पुरुण्या—ङ्गुषेभिर्गृणानः सत्यराधाः १

आ हि ष्मा याति नर्यश्चिक्त्वान् हूयमानः सोतुभिरुप यज्ञम् ।

स्वश्चो यो अभीरुर्भन्यमानः सुष्वाणेभिर्मदति सं ह वीरैः २

आवयेदस्य कर्णां वाजयध्वै जुष्टामनु प्र दिशं मन्वयध्वै ।

उद्धावृषाणो राधते तुविष्मान् करन्न इन्द्रः सुतीर्थाभयं च ३

अच्छा यो गन्ता नार्धमानमूती इत्था विप्रं हवमानं गुणन्तम् ।

उप त्मनि दधानो धुर्याईशून् त्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ४

त्वोतासो मघवन्निद्र विप्रा वयं ते स्याम सूरयो गुणन्तः ।

भेजानासो ब्रह्मदिवस्य राय आक्रान्यस्य द्वावने पुरुक्षोः ५ [१८] (३१५)

(१०)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ९-११ इन्द्रोषसौ । गायत्री, ८, २४ अनुष्टुप् ।

नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायौ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् १
सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वा चक्रेव वावृतुः । सत्रा महां असि भुतः २
विश्वे चनेवुना त्वा देवास इन्द्र युयुधुः । यदहा नक्तुमातिरः ३
यत्रोत बाधितेभ्यश्चक्रं कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
यत्र वेवां क्रधायतो विश्वा अयुध्य एक इत् । त्वमिन्द्र वनूरहन् ५ [१९]

यत्रोत मर्याय क—मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शचीभिरेतशम् ६
किमादुतासि वृत्रहन् मघवन् मन्युमत्तमः । अत्राह दानुमातिरः ७
एतद् घेदुत वीर्यं—मिन्द्र चक्रथ पौंस्यम् । क्षियं यद् दुर्हणायुवं वर्धीदुहितरं विवः ८
दिवश्चिद् घा दुहितरं महान महीयमानाम् । उषासमिन्द्र सं पिणक् ९
अपोषा अनसः सरत् संपिष्टादहं विभ्युषी । नि यत् सीं शिश्रथद् वृषा १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसंपिष्टं विपाश्या । ससारं सीं परावतः ११
उत सिन्धुं विबाल्यं वितस्थानामधि क्षमि । परिं ष्ठा इन्द्र मायया १२
उत शुष्णस्य धृष्णुया प्र मृक्षो अभिवेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
उत दासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्द्र शम्बरम् १४
उत दासस्य वचिनः सहस्राणि शतावधीः । अधि पञ्च प्रधीरिव १५ [२१]

उत त्वं पुत्रमयुवः परावृत्तं शतक्रतुः । उक्थेष्विन्द्र आमजत् १६
उत त्या तुर्वशायदू अस्नाताश शचीपतिः । इन्द्रो विद्वौ अपारयत् १७
उत त्या सद्य आयौ सरयोरिन्द्र पारतः । अणोवित्ररथावधीः १८
अनु द्वा जहिता नयो ऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तत् ते सुन्नमष्टिव १९
शतमश्मन्मर्यानां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । विवोदासाय काशुषे २० [२२]

अस्वापयद् वृभीतये सहस्रां त्रिंशत् हथैः । दासानामिन्द्रो मायया २१
स घेदुतासि वृत्रहन् त्समान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्छ्रुषे २२
उत नूनं यद्विन्द्वयं करिण्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नकिष्टदा मिनत् २३

वामं वामं त आदुरे देवो दवात्वयमा । वामं पूषा वामं भगो वामं देवः कळळती २४

[२३] (११९)

(११)

१५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिष्ठम् ।

कया नश्चित्र आ भुव—द्वृती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता १
कस्त्वा सृत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः । हृब्हा चिद्वारुजे वसु २
अभी पु णः सखीनां—मविता जरितृणाम् । शतं भवास्युतिभिः ३
अभी न आ ववृत्स्व चक्रं न वृत्तमर्वतः । नियुद्धिश्चर्षणीनाम् ४
प्रवता हि कर्तूना—मा हा पदेव गच्छसि । अमक्षि सूर्ये सचा ५ [२४]

सं यत् त इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे । अध त्वे अध सूर्ये ६
उत स्मा हि त्वामाहुरि—न्मघवानं शचीपते । दातारमविदीधयुम् ७
उत स्मा सद्य इत् परि शशमानाय सुन्वते । पुरू चिन्महसे वसु ८
नहि ष्मा ते शतं चन राधो वरन्त आमुरः । न च्योत्नानि करिष्यतः ९
अस्माँ अंबन्तु ते शत—मस्मान् त्सहस्रमूतयः । अस्मान् विश्वा अमिष्टयः १० [२५]

अस्माँ इहा वृणीष्व सखाय्य स्वस्तये । महो राये द्विवित्तये ११
अस्माँ अविद्धि विश्वहे—न्द्र राया परीणसा । अस्मान् विश्वाभिरुतिभिः १२
अस्मभ्यं तौ अपा वृधि ब्रजौ अस्तेव गोमतः । नवाभिरिन्द्रोतिभिः १३
अस्माकं धृष्णुया रथो द्युमाँ इन्द्रानपच्युतः । गव्युरश्वयुरीयते १४
अस्माकमुत्तमं कृधि भवो वृषेषु सूर्य । वर्षिष्ठं चामित्रोपरि १५ [२६] (३५४).

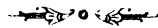
(१२)

१४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राश्वी । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र वृत्रह—अस्माकमर्धमा गहि । महान् महीभिरुतिभिः १
भूमिंश्चिद् घासि तूतुजि—रा चित्र चित्रिणीष्व । चित्रं कृणोष्युतये २
वृध्रेभिश्चिच्छशीयांसं हंसि वार्धन्तमोजसा । सखिभिर्ये त्वे सचा ३
वयमिन्द्र त्वे सचा वयं त्वामि नोनुमः । अस्माँ अस्माँ इदुर्व्व ४
स नश्चित्राभिरद्विवो अनवद्याभिरुतिभिः । अनाधृताभिरा गहि ५ [२७]

भूयामो पु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमतः । युजो वाजाय घृष्वये ६
त्वं ह्येक ईशिषु इन्द्र वाजस्य गोमतः । स नो यन्धि महीमिषम् ७ (३५१)

न त्वा वरन्ते अन्यथा यद् दित्ससि स्तुतो मघम् । स्तोतृभ्य इन्द्र गिर्वणः	८
अभि त्वा गोतमा गिरा—ऽनूपत् प्र वावने । इन्द्र वाजाय घृष्वये	९
प्र ते वोचाम वीर्याँ इ या मन्दसान आरुजः । पुरो दासीरभीत्य	१० [२८]
ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकर्थ पौंस्या । सुतेष्विन्द्र गिर्वणः	११
अवीवृधन्त गोतमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः । ऐषु धा वीरवद् यशः	१२
यच्चिन्द्रि शश्वतामसी—न्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	१३
अर्वाचीनो वंसो भवा—ऽस्मे सु मत्स्वान्धसः । सोमानामिन्द्र सोमपाः	१४
अस्माकं त्वा मतीना—मा स्तोम इन्द्र यच्छतु । अर्वागा वर्तया हरी	१५
पुरोळाशं च नो घसो जोषयसि गिरश्च नः । बभूयुरिव योषणाम्	१६ [२९]
सहस्रं व्यतीनां युक्तानामिन्द्रमीमहे । शतं सोमस्य स्वायंः	१७
सहसा ते शता वयं गवामा च्यावयामसि । अस्मत्ता राध एतु ते	१८
दश ते क्रलशानां हिरण्यानामधीमहि । भूरिदा असि वृत्रहन्	१९
भूरिवा भूरि देहि नो मा वृध्रं भूर्या भर । भूरि धेदिन्द्र दित्ससि	२०
भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुत्रा शूर वृत्रहन् । आ नो भजस्व राधसि	२१
प्र ते बभू विचक्षणं शंसामि गोषणो नपात् । माभ्यां गा अनु शिश्रथः	२२
कनीनकेव विदधे नवं दुपदे अर्भके । बभू यामेषु शोभेते	२३
अरं म उग्रयाम्णे ऽरमनुस्रयाम्णे । बभू यामेष्वसिधा	२४ [३०] (१७८)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२७]

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४५]

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

प्र ऋभुभ्यो दूतमिव वार्चमिष्य उपस्तिरे श्वेतरिं धेनुमीले ।	
ये वार्तजूतास्तरणिभिरवैः परि द्यां सुद्यो अपसो बभूवुः	१
यदारमकृन्नुभवः पितृभ्यां परिविष्टी वेषणा कुंसनाभिः ।	
आदिद् देवानामुप सख्यमायन् धीरांसः पुष्टिमेवहन् मनार्यै	२
पुनर्यै चक्रुः पितरा युवाना सना यूषेव जरणा शर्याना ।	
ते वाजो विभ्वौ ऋभुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु यज्ञम्	३
यत् संवत्समृभवो गामरक्षन् यत् संवत्समृभवो मा अपिंशन् ।	
यत् संवत्समर्भरन् भासो अस्या—स्ताभिः शमीभिरमृतत्वमाशुः	४

(१८१)

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करेति कर्नीयान् त्रीन् कृण्वामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट ऋभवस्तत् पनयद् वचो वः

५ [१]

सत्यमृचुर्नर एवा हि चक्रुः रनु स्वधामृभवो जग्मुरेताम् ।

विभ्राजमानाश्चमसाँ अहेवाऽवेनत् त्वष्टा चतुरो ददृश्वान्

६

द्वादश द्यून् यदगोहस्याऽऽतिथ्ये रणञ्चृभवः ससन्तः ।

सुक्षेत्राकृण्वन्ननयन्त सिन्धून् धन्वातिष्ठन्नोषधीर्निम्नमापः

७

रथं ये चक्रुः सुवृतं नरेष्ठा ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपाम् ।

त आ तक्षन्त्वृभवो रयिं नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः

८

अपो ह्येषामजुषन्त देवा अभि कृत्वा मनसा दीध्यानाः ।

वाजो देवानामभवत् सुकर्भेन्द्रस्य ऋभुक्षा वरुणस्य विश्वा

९

ये हरी मेधयोक्था मदन्त इन्द्राय चक्रुः सुयुजा ये अश्वा ।

ते रायस्पोषं द्रविणान्यस्मे धत्त ऋभवः क्षेमयन्तो न मित्रम्

१०

इदाहः पीतिमुत वो मदं धुर्न ऋते श्रान्तस्य सख्याय देवाः ।

ते नूनमस्मे ऋभवो वसूनि तृतीयं अस्मिन् त्सर्वे दधात

११ [२] (३८९)

(३४)

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

ऋगुर्विश्वा वाज इन्द्रो नो अच्छे मं यज्ञं रत्नधेयोप यात ।

इदा हि वो विषगां वृष्यह्ना मथात् पीतिं सं मदा अगमता वः

१

विद्वानासो जन्मनो वाजरत्ना उत ऋतुभिर्ऋभवो मादयध्वम् ।

सं वो मदा अगमत् सं पुरंधिः सुवीरामस्मे रयिमेरयध्वम्

२

अयं वो यज्ञ ऋभवोऽहारि यमा मनुष्वत् प्रदिवो दधिध्वे ।

प्र वोऽच्छा जुजुषाणासो अस्थुरभूत विश्वे अघ्रियोत वाजाः

३

अभूदु वो विधृते रत्नधेयमिदा नरो दाशुपे मर्त्याय ।

पिबंत वाजा ऋभवो वृदे वो महिं तृतीयं सर्वनं मदाय

४

आ वाजा यातोप न ऋभुक्षा महो नरो द्रविणसो गृणानाः ।

आ वः पीतयोऽभिपित्वे अह्ना मिमा अस्तं नवस्व इव गमन्

५ [३]

आ नपातः शवसो यातनोपे मं यज्ञं नमसा हूयमानाः ।

सृजोषसः सूरयो यस्य च स्थ मध्वः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः

६

(३९५)

सुजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं सुजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ।	
अग्नेषामिर्ऋतुषामिः सुजोषा रनास्पन्नीभी रत्नधामिः सुजोषाः	७
सुजोषस आदित्यैर्मादयध्वं सुजोषस ऋभवः पर्वतेभिः ।	
सुजोषसो देव्येना सवित्रा सुजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः	८
ये अश्विना ये पितरा य ऊती धेनुं तत्क्षुर्ऋभवो ये अश्वा ।	
ये असंत्रा य ऋधगोदसी ये विभ्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः	९
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं रयिं धृत्य वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
ते अग्नेषा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धत्त ये च रातिं गृणन्ति	१०
नापाभूत न वोऽतीतृषामा—ऽनिःशस्ता ऋभवो यज्ञे अस्मिन् ।	
समिन्नेण मवथ सं मरुद्भिः सं राजभी रत्नधेयाय देवाः	११ [४] (४००)

(३५)

१ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

इहोप यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो मापं भूत ।	
अस्मिन् हि वः सर्वेने रत्नधेयं गमन्त्विन्द्रमनु वो मदासः	१
आर्गच्छभृणामिह रत्नधेयं—मभूत् सोमस्य सुषुतस्य पीतिः ।	
सुकृत्यया यत् स्वपस्या चै एकां विचक्र चमसं चतुर्धा	२
व्यकृणोत चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत ।	
अथैत वाजा अमृतस्य पन्थीं गृणं देवानामृभवः सुहस्ताः	३
किंमयः स्विच्चमस एष आस यं काव्येन चतुरो विचक्र ।	
अथा सुनुध्वं सर्वनं मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य	४
शच्याकर्त पितरा युवाना शच्याकर्त चमसं देवपानम् ।	
शच्या हरी धनुं तरावतटे—न्द्रबाहवृभवो वाजरत्नाः	५ [५]
यो वः सुनोत्यभिषित्वे अह्नां तीव्रं वाजासः सर्वनं मदाय ।	
तस्मै रयिमृभवः सर्ववीर—मा तक्षत वृषणो मन्दसानाः	६
प्रातः सुतमपिबो हर्यश्व माध्यदिनं सर्वनं केवलं ते ।	
समुमुभिः पिबस्व रत्नधेभिः ससीया इन्द्र चकृषे सुकृत्या	७ (४००)

ये देवासो अमवता सुकृत्या इयेना इवेदधि विवि निषेद ।
ते रत्नं धात शवसो नपातः सौधन्वना अमवतामृतासः

८

यत् तृतीयं सर्वनं रत्नधेयं—मकृणुध्वं स्वप्स्या सुहस्ताः ।
तद्वामवः परिषिक्तं व एतत् सं मदेभिरिन्द्रियेभिः पिबध्वम्

९ [६] (४०९)

(१६)

१. वामदेवो गोतमः । ऋभवः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनश्वो जातो अनभीशुरुक्थ्योऽं रथञ्चिक्रः परि वर्तते रजः ।
महत् तद् वो देव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुष्यथ

१

रथं ये चक्रुः सुव्रतं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्पति ध्याय ।
तौ ऊ न्वऽस्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा क्रमवो वेदयामसि

२

तद् वो वाजा क्रमवः सुप्रवाचनं देवेषु विश्वो अभवन्महित्वनम् ।
जिमी यत् सन्ता पितरा सनाजुरा पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ

३

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः ।
अथा देवेष्वमृतत्वमानश भृष्टी वाजा क्रमवस्तद् व उक्थ्यम्

४

ऋभुतो रयिः प्रथमश्वस्तमो वाजंभुतासो यमर्जीजनन् नरः ।
विभ्वतटो विदधेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा स विचर्षणिः

५ [७]

स बाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनासु कुहरः ।
स रायस्पोषं स सुवीर्यं वधे यं वाजो विश्वो क्रमवो यमाविषुः

६

शेष्ठं वः पेक्षो अधि धायि दक्षतं स्तोमो वाजा क्रमवस्तं जुजुह्वन ।
धीरांसो हि वा क्रवयो विपश्चितस्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि

७

युयमस्मभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।
धुमन्तं वाजं वृषशुष्ममुत्तममा नो रयिर्भुभवस्तक्षता वयः

८

इह प्रजामिह रयिं रराणा इह भवो वीरवत् तक्षता नः ।
येन वयं चितयेमात्यन्यान् तं वाजं चित्रमृभवो वृषा नः

९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ५-८ अटुष्टुप् ।

उप॑ नो वाजा अध्व॑रमृ॒भुक्षा देवा॑ यात प॒थिभिर्द्वि॑षयानैः ।
यथा॑ यज्ञं मनु॑षो वि॒क्षाडु॑सु दधि॑ध्वे र॒णवाः सुदि॑नेष्वह्नाम् १
ते वो हृ॒दे मन॑से सन्तु य॒ज्ञा जु॒ष्टासो अ॒द्य घृ॒तनि॑र्णिजो गुः ।
प्र वः सु॒तासो॑ हरयन्त पूर्णाः क्र॒त्वे द॒क्षां ह॑र्षयन्त पी॒ताः २
त्र्यु॒त्राय॑ वे॒वाहि॑तं यथा॑ वः स्तोमो॑ वाजा क्र॒भुक्ष॑णो वृ॒दे वः ।
जुह्वे॑ मनु॒ष्वदु॑र्परासु वि॒क्षु यु॒ष्मे सचा॑ बृहद्वि॒वेषु॑ सोम॑म् ३
पीवो॑अ॒श्वाः शुच॑द्र॒था हि भू॒ताऽयः॑शि॒प्रा वाजिनः॑ सु॒निष्काः ।
इन्द्र॑स्य सू॒नो शव॑सो न॒पातो॑ ऽनु॒ वश्चे॑त्यग्रि॒यं मदा॑य ४
क्र॒भुमृ॑भुक्ष॒णो रु॒षिं वाजे॑ वाजि॒न्तम॑ युज॑म् ।
इन्द्र॑स्वन्तं हवामहे स॒त्रासा॑तमम॒श्विन॑म् ५ [९]

सेह॑भवो यमव॒थ यू॒यमिन्द्र॑श्च म॒र्त्यम् ।
स धी॑भिर्नस्तु स॒निता मे॒धसा॑ता सो अ॒र्वता ६
वि नो॑ वाजा क्र॒भुक्ष॑णः प॒थश्चित॑न॒ यष्ट॑वे ।
अ॒स्मभ्य॑ सूरयः स्तु॒ता वि॒श्वा आशा॑स्तरि॒षणि॑ ७
तं नो॑ वाजा क्र॒भुक्ष॑ण इन्द्र॒ नास॑त्या रु॒षिम् ।
सम॑श्वै चर्ष॒णिभ्य॑ आ पुरु॒ शस्त॑ म॒घर्त॑ये ८ [१०] (४२६)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । दधिका, १ द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

उ॒तो हि वा॑ वृ॒त्रा सन्ति॑ पूर्वा या पुरु॒भ्यस्त्र॑स॒दस्यु॑र्नि॒तोशे॑ ।
क्षेत्रा॑सां व॒दथु॑रुर्व॒रासां घ॑नं दस्यु॒भ्यो अ॒भिभू॑तिमुग्रम् १
उ॒त वाजिन॑ पुरु॒निष्वि॑ध्वानं दधिका॒मु व॒दथु॑र्वि॒श्वकृ॑ष्टिम् ।
क्र॒जिप्य॑ इ॒येन॑ प्र॒षित॑त्सु॒माशुं च॑कृ॒त्यम॑र्यो नृ॒पति॑ न शूर॑म् २
यं सी॒मन् प्र॑वते॒व द्र॑वन्तं वि॒श्वः पुरु॑र्म॒दति॑ ह॒र्षमा॑णः ।
प्र॒क्षिर्गृ॑ह्यन्तं मे॒धयुं॑ न शूरं॑ रथतुरं॒ वात॑मि॒व भ॑जन्तम् ३ (४२९)

यः स्मारुन्धानो गध्या समत्सु सनुतरश्चरति गोषु गच्छन् । आविक्रैर्जीको विदथा निचिक्यत् तिरो अरतिं पर्याप आयोः उत स्मैनं वच्छमथिं न तापु—मनु क्रोशन्ति क्षितयो भेरेषु । नीचायमानं जसुरिं न इयेनं श्वश्चाच्छा पशुमच्च यूथम्	४ ५ [११]
उत स्मासु प्रथमः सरिष्यन् नि वेवेति श्रेणिंभी रथानाम् । स्रजं कृण्वानो जन्यो न शुभ्वा रेणुं रेरिहत् किरणं दकुश्वान् उत स्य वाजी सहुरिर्कृतावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्थे । तुरै यतीषु तुरयञ्चृजिष्यो ऽधि ध्रुवोः किरते रेणुमुञ्जन् उत स्मास्य तन्यतोर्वि द्यो—कषायतो अभियुजो भयन्ते । यदा सहस्रमभि भीमयोधीद् दुर्वर्तुः स्मा भवति भीम क्रञ्जन् उत स्मास्य पनयन्ति जना जूतिं कृष्टिप्रो अभिभूतिमाशोः । उतैनमाहुः समिधे विन्यन्तः परा दधिका असरत् सहस्रैः आ दधिकाः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान । सहस्रसाः शतसा वाज्यर्वा पूणक्तु मध्वा समिमा वचांसि	६ ७ ८ ९ १० [१२] (४३६)

(३९)

३ वामदेवो गौतमः । दधिकाः । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

आशुं दधिकां तमु नु द्रवाम विवस्पृथिदया उत चर्किराम । उच्छन्तीर्माषसः सूवय—न्त्वति विश्वानि दुरितानि पर्षन् महश्चकर्म्यवतः क्रतुषा दधिकाव्णः पुरुवारस्य वृष्णः । यं पुरभ्यो दीदृवांसं नाभिं वृथुर्मित्रावरुणा ततुरिम् यो अश्वस्य दधिकाव्णो अकारित् समिद्धे अग्ना उपसो व्युष्टौ । अनागसं तमदितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः वृधिकाव्ण इष ऊजो महो य—वर्मन्महि मरुतां नाम भद्रम् । स्वस्तये वरुणं मित्रमाग्निं हवामह इन्द्रं वज्रबाहुम् इन्द्रमिवेदुभये वि ह्वयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः । वृधिक्रामु सवदं मर्त्याय वृथुर्मित्रावरुणा नो अश्वम् वृधिकाव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः । सूरमि नो मुखा करत् प्र ण आयूषि तारिषत्	१ २ ३ ४ ५ ६ [१३] (४४९)
--	---------------------------------------

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । दधिकाः, ५ सूर्यः । जगती, १ त्रिष्टुप् ।

दधिकाष्ठा हवु नु चर्किराम विश्वा इन्मामुषसः सृदयन्तु ।

अपामग्नेरुषसः सूर्यस्य बृहस्पतेराङ्गिरसस्य जिष्णोः १

सत्वा भरिषो गविषो दुवन्यस चरुवस्यादिष उपसस्तुरण्यसत् २

सत्यो ब्रवो ब्रवरः पतङ्गरो दधिकावेषमूर्जं स्वर्जनत् ३

उत स्मास्य ब्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनु वाति प्रगुर्धिनः । ४

इयेनस्येव धजतो अङ्कुसं परि दधिकाष्ठाः सहोर्जा तरित्रतः ५

उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिक्क्ष आसनि ।

कतुं दधिका अनु संतवीत्वत् पथामङ्कुरस्यन्वापनीफणत् ४

हंसः शुचिपद् वसुरन्तरिक्षस द्रोता वेविषदतिथिर्दुर्गोणसत् ।

नृषद् वरसद्वैतसद् व्योमस वृद्धा गोजा ऋतजा अङ्गिजा ऋतम् ५ [१४] (४७७)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वां वरुणा सुह्रमाप स्तोमो हविष्मो अमृतो न होता ।

यो वां हृदि क्रतुमो अस्मदुक्तः पस्पशंदिन्द्रावरुणा नमस्वान् १

इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवौ मर्तः सख्याय प्रयस्वान् ।

स हन्ति वृत्रा संमिथेषु शत्रू नवोभिर्वा महद्भिः स प्र गृण्वे २

इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्ठे तथा नृभ्यः शशमानेभ्यस्ता ।

यवी सखाया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसा मादयैते ३

इन्द्रा युवं वरुणा विद्युमस्मिन्नोजिष्ठमुष्ठा नि वधिष्टं वज्रम् ।

यो नो दुरेवो वृकतिर्वृभीति स्तस्मिन् मिमाथाममिभूत्योजः ४

इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारा वृषभेव धेनोः ।

सा नो दुहीयद् यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः ५ [१५]

तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ दृशीकि वृषणश्च पौंस्ये ।

इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता नवोभिर्वृत्मा परितक्म्यायाम् ६ (४५१)

युवामिन्द्रधर्वसे पूर्याय परि प्रभूती गविषः स्वापी ।	
वृणीमहे सख्याय प्रियाय शूरा मंहिष्ठा पितरेव अंभू	७
ता वा धियोऽवसे वाजयन्तीं—राजिं न जग्मुर्वुव्यूः सुदानू ।	
श्रिये न गाव उप सोममस्थु—रिन्द्रं गिरो वरुणं मे मनीषाः	८
इमा इन्द्रं वरुणं मे मनीषा अगमन्नुप द्रविणमिच्छमानाः ।	
उपेमस्थुर्जोष्टार इव वस्वो रघ्वीरिव श्रवसो भिक्षमाणाः	९
अश्वस्य त्मना रथस्य पुष्टे—नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।	
ता चक्राणा ऊतिभिर्नित्यसीभि—रस्मन्ना रायो नियुतः सचन्ताम्	१०
आ नो बृहन्ता बृहतीभिरूती इन्द्र यात वरुण वाजसातौ ।	
यद् विश्वः प्रतनासु प्रकीळान् तस्य वा स्याम सन्नितार आजैः	११ [१६] (४५८)

(४२)

१० त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः । त्रसदस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य विश्वायोर्विश्वे अमृता यथा नः ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वृत्रेः	१
अहं राजा वरुणो मह्यं ता—न्यसुर्याणि प्रथमा धारयन्त ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वृत्रेः	२
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वो—वीं गभीरि रजसी सुमेके ।	
त्वष्टेव विश्वा भुवनानि विद्वान् त्समैरयं रोदसी धारयं च	३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयं दिवं सदन क्रतस्य ।	
क्रतेन पुत्रो अर्दितेऋतावो—त त्रिधातुं प्रथयद् वि भूमं	४
मां नरः स्वश्वा वाजयन्तो मां वृताः समरणे हवन्ते ।	
कुणोभ्यार्जिं मघवाहमिन्द्र इयमि रेणुमभिभूत्योजाः	५ [१७]

अहं ता विश्वा चकरं नकिर्मा वैश्यं सहो वरते अप्रतीतम् ।	
यन्मा सोमासो ममवृन्त्यदुक्थो—मे भयेते रजसी अपारे	६
विदुष्टे विश्वा भुवनानि तस्य ता प्र ब्रवीषि वरुणाय वेधः ।	
त्वं वृत्राणि दृष्ट्विषे जघृन्वान् त्वं वृताँ अरिणा इन्द्र सिन्धून्	७ (४६५)

अस्माकमत्र पितरस्त आसन् त्सत ऋषयो दीर्गहे बुध्यमाने ।
त आर्यजन्त त्रसदस्युमस्या इन्द्रं न वृत्रतुरमर्धवेवम्
पुरुकुत्सानी हि वामदाश—द्व्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
अथा राजानं त्रसदस्युमस्या वृत्रहणं ददथुरर्धवेवम्
राया वयं संसर्वासो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।
तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम्

८

९

१० [१८] (४६८)

(४३)

७ पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कतमो यज्ञियानां वन्दारु देवः कतमो जुषाते ।
कस्येमां देवीममृतेषु प्रेष्ठां हृदि श्रेषाम सुमुतिं सुहव्याम्
को मृच्छाति कतम आगमिष्ठो देवानांमु कतमः शंभविष्ठः ।
रथं कर्माहुर्द्वदश्वमारु यं सूर्यस्य दुहितावृणीत
मक्षू हि प्मा गच्छथ ईर्वतो यू—निन्द्रो न शक्तिं परितम्प्यायाम् ।
द्विव आजाना द्विव्या सुपर्णा कया शचीनां भवथः शचिष्ठा
का वां भूदुर्पमातिः कया न आश्विना गमथो हूयमाना ।
को वां महाश्चित् त्यजसो अभीक उरुष्यत माध्वी दसा न ऊती
उरु वां रथः परि नक्षति द्या—मा यत् समुद्रावुभि वर्तते वाम् ।
मध्वा माध्वी मधु वां प्रुषायन् यत् सीं वां पृक्षो भुरजन्त पक्वाः
सिन्धुर्ह वां रसया सिञ्चदश्वान् घृणा वयोऽरुषासः परि गमन् ।
तवृ पु वामजिरं चेति यानं येन पती भवथः सूर्यायाः
इहेह यद् वां समना पंपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरत्ना ।
उरुष्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्विक्

१

२

३

४

५

६

७ [१९] (४७५)

(४४)

७ पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुजयमश्विना संगतिं गोः ।
यः सूर्या वहति बन्धुरायु—गिर्वाहसं पुरुतमं वसूयुम्

१

(४७६)

युवं श्रियमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शचीभिः ।	
युवोर्वपुर्भि पृक्षः सचन्ते वहन्ति यत् ककुहासो रथे वाम्	२
को वामद्या करते शतहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वाकैः ।	
ऊतस्य वा वनुषे पूर्याय नमो येमानो अश्विना ववर्तत्	३
हिरण्ययेन पुरुभू रथेनेमं यज्ञं नासत्योपं यातम् ।	
पिबाथ इन्मधुनः सोम्यस्य दधथो रत्नं विधते जनाय	४
आ नो यातं दिवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।	
मा वामन्ये नि यमन् देव्यन्तः सं यद् वृदे नाभिः पूर्या वाम्	५
नू नो रथि पुरुवीरं बृहन्तं दत्ता मिमाथामुभयेष्वस्मे ।	
नरो यद् वामश्विना स्तोममावन् त्सधस्तुतिमाजमीकहासो अग्नम्	६
इहेह यद् वां समना पंपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरत्ना ।	
उरुण्यते जरितारं युवं हं श्रितः कामो नासत्या युवद्विक्	७ [२०] (४८९)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनौ । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

एष स्य भानुरुदियति युज्यते रथः परिज्मा दिवो अस्य सानवि ।	
पृक्षासो अस्मिन् मिथुना अधि त्रयो हतिस्तुरीयो मधुनो वि रक्षते	१
उद् वां पृक्षासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वास उपसो व्युष्टिषु ।	
अपोर्णुवन्तस्तम आ परीवृतं स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः	२
मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभि रूत मियं मधुने युञ्जाथां रथम् ।	
आ वर्तनिं मधुना जिन्वथस्पथो हतिं वहथे मधुमन्तमश्विना	३
हंसासो ये वां मधुमन्तो अग्निधो हिरण्यपर्णा उहुर्व उपबुधः ।	
उवृप्रतो मन्दिनो मन्दिनिस्पृशो मध्वो न मक्षः सर्वनानि गच्छथः	४
स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्रय उस्मा जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।	
यक्षिक्कहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुषाव मधुमन्तमद्रिभिः	५
आकेनिपासो अहमिर्द्विध्वत्तः स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।	
सूरश्चिदश्वान् युयुजान ईयते विश्वां अनु स्वधया चेतथस्पथः	६
प्र वामवोचमश्विना धियंधा रथः स्वश्वो अजरो यो अस्ति ।	
येन सद्यः परि रजांसि याथो हविर्मन्तं तरणिं भोजमच्छ	७ [२१] (४८९)

(४६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रं पिबा मधूनां सुतं वायो दिविष्टिषु ।	त्वं हि पूर्वपा असि ।	१
शतेना नो अभिटिभिर्नियुत्वाँ इन्द्रसाराथिः ।	वायो सुतस्य तुम्पतम् ।	२
आ वां सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः ।	वहन्तु सोमपीतये ।	३
रथं हिरण्यवन्धुरमिन्द्रवायू स्वध्वरम् ।	आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् ।	४
रथेन पृथुपार्जसा वृश्वांसमुप गच्छतम् ।	इन्द्रवायू इहा गतम् ।	५
इन्द्रवायू अयं सुतस्तं कुवेभिः सजोषसा ।	पिवतं वृशुषो गृहे ।	६
इह प्रयाणमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् ।	इह वां सोमपीतये ।	७ [२२] (४९६)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।	
आ याहि सोमपीतये स्पर्ही देव नियुत्वता ।	१
इन्द्रश्च वायवेष्टां सोमानां पीतिर्महथः ।	
युवां हि यन्तीन्द्वो निम्नमापो न सध्यक् ।	२
वायुविन्द्रश्च शुष्मिणा सरथं शवसस्पती ।	
नियुत्वन्ता न ऊतय आ यातं सोमपीतये ।	३
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो वृशुषे नरा ।	
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम् ।	४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अवीता विपो न रायो अर्यः ।	
वायुवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ।	१
निर्युवाणो अशस्ती नियुत्वाँ इन्द्रसाराथिः ।	
वायुवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ।	२ (५०१)

अनु कृष्णे वसुधिते	येमाते विश्वपेशसा ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	३
वहन्तु त्वा मनोयुजो	युक्तासो नवतिर्नव ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	४
वायो शतं हरीणां	युवस्व पोष्याणाम् ।	
उत वा ते सहस्रिणो	रथ आ यातु पाजसा	५ [२४] (५०५)

(४९)

६ वामदेवो गौतमः । इन्द्राबृहस्पती । गायत्री ।

इदं वामास्ये हविः	प्रियमिन्द्राबृहस्पती । उक्थं मदश्च शस्यते	१
अयं वां परि विच्यते	सोम इन्द्राबृहस्पती । चारुर्मदाय पीतये	२
आ न इन्द्राबृहस्पती	गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् । सोमपा सोमपीतये	३
अस्मे इन्द्राबृहस्पती	रथि धत्तं शतग्विनम् । अश्वान्तं सहस्रिणम्	४
इन्द्राबृहस्पती वयं	सुते गीर्भिर्हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये	५
सोममिन्द्राबृहस्पती	पिबन्तं वृशुषो गृहे । मादयेथां तदोक्ता	६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । बृहस्पतिः, १०-११ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप्, १० जगती ।

यस्तस्तम्भ सहसा वि ज्मो अन्तान्	बृहस्पतिस्त्रिषधस्थो रवेण ।	
तं प्रत्तास ऋषयो दीधानाः	पुरो विप्रा दधिरे मन्द्रजिह्वम्	१
धुनेतयः सुप्रकेतं मर्वन्तो	बृहस्पते अभि ये नस्तत्क्षे ।	
पृषन्तं सुप्रमवब्धमूर्ध्वं	बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम्	२
बृहस्पते या परमा परावद	त आ तं क्रतुस्पृशो नि वेदुः ।	
तुभ्यं खाता अवता अद्विदुग्धा	मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरप्ताम्	३
बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो	महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।	
सप्तास्यस्तुविजातो रवेण	वि सप्तरश्मिरधमत् तमांसि	४
स सुदुभा स ऋक्वता गुणेन	वलं करोज फलिगं रवेण ।	
बृहस्पतिरुस्रिप्रा हव्यसूवः	कर्निकवृद् वावशतीरुवाजत्	५ [२६] (५१६)

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।	
बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम्	६
स इद् राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावभि वीर्येण ।	
बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्ति वल्गुयति वन्दते पूर्वभाजम्	७
स इत् क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इळां पिबते विश्वदानीम् ।	
तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजनि पूर्वं एति	८
अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्या ।	
अवस्ये यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः	९
इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषण्वसू ।	
आ वां विशन्तिवन्दवः स्वाभुवो ऽस्मे रुयिं सर्ववीरं नि यच्छतम्	१०
बृहस्पत इन्द्र वर्धतं नः सचा सा वां सुमतिर्भूत्वस्मे ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी-र्जस्तमर्यो वनुषामरातीः	११ [२७] (५११)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२६]

(५१)

११ वामदेवो गौतमः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदमु त्यत् पुरुतमं पुरस्ता-ज्ज्योतिस्तमसो वयुर्नावदस्थात् ।	
नूनं विवो दुहितरो विभाती-र्गातुं कृणवन्नुषसो जनाय	१
अस्थुरु चित्रा उषसः पुरस्ता-न्मिता इव स्वरवोऽध्वरेषु	
व्यू व्रजस्य तमसो द्वारे-च्छन्तीरव्रज्जुचयः पावकाः	२
उच्छन्तीरद्य चितयन्त भोजान् राधोदेयायोषसो मघोनीः ।	
अचित्रे अन्तः पणयः सस-न्त्वबुध्यमानास्तमसो विमध्ये	३
कुवित स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूयादुषसो वो अद्य ।	
येना नवगवे अङ्गिरे दशगवे सप्तार्ये रेवती रेवदुष	४
युयं हि देवीर्कृतयुग्मिभ्रश्चैः परिप्रयाथ भुवनानि सद्यः ।	
प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाचतुष्पाच्चरथाय जीवम्	५ [१]
क्व स्विदासां कतमा पुराणी यया विधाना विबुधुर्कमुणाम् ।	
शुभं यच्छुभ्रा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सुहशीरजुयोः	६ (५१८)

ता छा ता भद्रा उषसः पुरासु रमिद्विद्युन्ना क्रतुजातसत्याः ।	
यास्वीजानः शशमान उक्थेः स्तुवञ्छंसन् त्रविणं सद्य आप	७
ता आ चरन्ति समना पुरस्तात् समानतः समना पप्रथानाः ।	
क्रतस्य देवीः सर्वसो बुधाना गवां न सर्गा उषसो जरन्ते	८
ता इह्येदेव समना समानी रमीतवर्णा उषसश्चरन्ति ।	
गूहन्तीरश्वमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूभिः शुचयो रुचानाः	९
रयिं दिवो दुहितरो विभातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।	
स्योनादा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	१०
तद् वो दिवो दुहितरो विभाती रूपं ब्रुव उषसो यज्ञकैतुः ।	
वयं स्याम यशसो जनैषु तद् द्यौश्च धत्तां पृथिवी च देवी	११ [२] (५३३)

(५२)

७ वामदेवो गौतमः । उषाः । गायत्री ।

प्रति व्या सूनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।	
दिवो अदशिं दुहिता	१
अश्वेव चित्रार्कषी माता गवामृतावरी ।	
सखाभूवृश्विनोरुषाः	२
उत सखास्यश्विनोरुत माता गवामसि ।	
उतोषो वस्व ईशिषे	३
यावयद्देषसं त्वा चिकित्वित् सूनृतावरि ।	
प्रति स्तोमैरभुत्समहि	४
प्रति भद्रा अहक्षत गवां सर्गा न रश्मयः ।	
ओषा अमा उरु जयः	५
आपप्रुषी विभावरी व्यावृज्योतिषा तमः ।	
उषो अनु स्वधर्मव	६
आ छां तनोषि रश्मिमि रान्तरिक्षमुह प्रियम् ।	
उवः शुक्रेण शोचिषा	७ [३] (५४०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

- तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।
 छर्दिरेन वाशुषे यच्छति त्मना तन्नो महौ उर्दयान् देवो अक्तुभिः १
- विषो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्वापिं प्रति मुञ्चते कविः ।
 विचक्षणः प्रथर्यन्नापूणन्नुर्व जीजनत् सविता सुन्नमुक्थ्यम् २
- आप्रा रजांसि विव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मेणे ।
 प्र बाहू अस्माक् सविता सवीमानि निवेशयन् प्रसुवन्नकुभिर्जगत् ३
- अर्वाभ्यो भुवनानि प्रचाकशद् व्रतानि देवः सविताभि रक्षते ।
 प्रास्त्राग्बाहू भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो महो अजमस्य राजति ४
- त्रिरन्तरिक्षं सविता महित्वना त्री रजांसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।
 तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिष्ठ ईन्वति त्रिभिर्व्रतैरभि नो रक्षति त्मना ५
- बृहत्सुन्नः प्रसवीता निवेशनो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।
 स नो देवः सविता शर्म यच्छ त्वस्मे क्षयाय त्रिवरूथमंहसः ६
- आगन् देव ऋतुभिर्वर्धतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।
 स नः क्षपाभिरहमिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमस्मे समिन्वतु ७ [४] (५४७)

(५४)

१ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, १ त्रिष्टुप् ।

- अमूद् देवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमहं उपवाच्यो नृभिः ।
 वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत् १
- देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्यो ऽमुतत्वं सुवसिं भागमुत्तमम् ।
 आदिद् वामानं सवितुर्व्यूणुषे ऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः २
- अचित्ती यच्चकूमा देव्ये जने वीनैर्दक्षैः प्रभूती पूरुषत्वता ।
 देवेषु च सवितुर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः ३
- न प्रमिये सवितुर्देव्यस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।
 यत् पृथिव्या वरिमन्ना स्वङ्कुरिर्वर्ष्मन् विवः सुवति सत्यमस्य तत् ४ (५५१)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयौ एभ्यः सुवासि पस्त्यावतः ।

यथायथा पतयन्तो विधेमिर एवैव तस्थुः सवितः सुवार्यं ते ५

ये ते त्रिरहन् त्सवितः सुवासो विवेदिवे सौभगमासुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरङ्गि—राक्ष्मैर्नो अदितिः शर्मं यंसत् ६ [५] (५५३)

(५५)

१० वामदेवो गौतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वञ्छाता वंसवः को वरूता द्यावाभूमी अदिने त्रासींथां नः ।

सहीयसो वरुण मित्रे मतीत् को वोऽध्वरे वरिवो धाति देवाः १

प्र ये धामानि पूर्याण्यर्चान् वि यदुच्छान् विद्योतारो अमूराः ।

विधातारो वि ते दधुरजसा ऋतधीतयो रुरुचन्त वृस्माः २

प्र पस्त्याऽमादितिं सिन्धुमर्कैः स्वस्तिमीळि सख्यायं देवीम् ।

उभे यथा नो अहनी निपात उषासानक्ता करतामदधे ३

व्यर्धमा वरुणश्चेति पन्था—मिषस्पतिः सुवितं गातुमग्निः ।

इन्द्राविष्णू नृवदुषु स्तवाना शर्मं नो यन्तममवद् वरूथम् ४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरग्नि भगस्य ।

पात पतिर्जन्यादहंसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुष्येत् ५ [६]

नू रोदसी अहिना बुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येभिरिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यवो घर्मस्वरसो नद्योऽर्पं व्रन् ६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवञ्छाता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धासि—मर्हीमसि प्रमियं सान्वग्नेः ७

अग्निरीशे वसव्यस्या—ऽग्निर्महः सौभगस्य ।

तान्यस्मभ्यं रासते ८

उषो मघोन्या बहू सूनुते वार्यी पुरु ।

अस्मभ्यं वाजिनीवति ९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अयमा ।

इन्द्रो नो राधसा गर्भत् १० [७] (५६३)

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयर्द्धिरर्कैः ।	
यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन् रुवद्भोक्षा पंप्रथानेभिरवैः	१
वेवी वेवेभिर्यजते यजत्रे रमिनती तस्थतुरुक्षमाणे ।	
ऋतावरी अनुहा वेवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयर्द्धिरर्कैः	२
स इत् स्वपा भुर्वनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान् ।	
उर्वी गर्भीर रजसी सुमेके अवंशे धीरः शच्या समैरत्	३
नू रोदसी बृहद्भिर्नो वरुथैः पत्नीवद्भिरिषयन्ती सजोषाः ।	
उरुची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	४
प्र वां महि द्यवीं अभ्युपस्तुतिं भरामहे ।	
शुची उप प्रशस्तये	५
पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण राजथः ।	
ऊह्यार्थे सनाहृतम्	६
मही मित्रस्य साधथ स्तरन्ती पिप्रती ऋतम् ।	
परि यज्ञं नि वेदथः	७ [८] (५७०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः; ४ शुनः; ५, ८ शुनासीरौ; ६-७ सीता ।

अनुष्टुप्; ५ पुर उष्णिक्; १, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव जयामसि ।	
गामर्ध्वं पोषयित्वा स नो मृळातीदृशे	१
क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमुर्मि धेनुर्वि पयो अस्मासु धुक्ष्व ।	
मधुश्चुतं घृतमिव सुपूतं मृतस्य नः पतयो मृळयन्तु	२
मधुमतीरोषधीद्याव आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ।	
क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्त्व रिष्यन्तो अन्वेनं चरेम	३
शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।	
शुनं बर्त्रा बध्यन्तां शुनममृमृविङ्गय	४ (५७४)

शुनासीराविमां वाचं जुषेथां यद् विवि चक्रथुः पर्यः ।

तेनेमामुपं सिञ्चतम्

५

अर्वाचीं सुभगे भव सीति वन्दामहे त्वा ।

यथा नः सुभगासंसि यथा नः सुफलासीसि

६

हन्तः सीतां नि गृह्णातु तां पूषानु यच्छतु ।

सा नः पर्यस्वती दुहा—मुत्तरामुत्तरां समाग्र

७

शुनं नः फाला वि कृषन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहैः ।

शुनं पर्जन्यो मधुना पर्योभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्

८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः, सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिर्वा । ऋग्वेदः, ११ जगती ।

समुद्राङ्गुर्मिर्मधुमाँ उदार—दुपांशुना सममृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नामभिः

१

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्या—ऽस्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः ।

उपं ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद् गौर एतत्

२

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पाव्वा द्वे शीर्षे सप्त हस्तांसो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्यो आ विवेश

३

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गर्भि देवासो घृतमन्वाविन्दन् ।

हन्त एकं सूर्यं एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्टतक्षुः

४

एता अर्षन्ति हृद्यात् समुद्रा—च्छतम्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्यं आसाम्

५ [१०]

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्द्विदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्षन्त्युर्मयो घृतस्य मुगा इव क्षिपणोरीषमाणाः

६

सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वार्तप्रमियः पतयन्ति यद्वाः ।

घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा मिन्दङ्गुर्मिभिः पिन्वमानः

७

(५८५)

अभि प्रवन्तु समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निम् ।

घृतस्य धाराः समिधो न सन्त ता जुषाणो ह्वयति जातवेदाः

८

कन्या इव वहतुमेतवा उ अश्रयश्चाना अभि चाकशीमि ।

यत्र सोमः सूपते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत् पवन्ते

९

अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजि मस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।

इमं यज्ञं नयत वेवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ते

१०

धामन् ते विश्वं भुवनमधि श्रित मन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।

अपामनीके समिधे य आभृत स्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम्

११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

तृतीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं ३०५२

चतुर्थमंडलस्य ५८९

सर्वयोगः- ३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१२ बुधगविष्टिरावात्रेयौ । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधयग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।	
यद्वा इव प्र वयामुजिहानाः प्र भानवः सिन्नते नाकुमच्छ	१
अबोधि होता यजथाय देवानूध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् ।	
समिन्द्रस्य रुद्रदक्षिं पाजो महान् देवस्तमसो निरमोचि	२
यदीं गणस्य रक्षानामजीगः शुचिरङ्के शुचिभिर्गोभिरग्निः ।	
आद् दक्षिणा युज्यते वाजयन्त्युत्तानामूध्वो अधयज्जुह्वमिः	३
अग्निमच्छा देवयतां मनांसि चक्षूषीव सूर्ये सं चरन्ति ।	
यदीं सुवाते उषसा विरूपे श्वेतो वाजी जायते अग्ने अह्नाम्	४
जनिष्ट हि जेन्यो अग्ने अह्नां हितो हितेष्वरुषो वनेषु ।	
दमेदमे सप्त रत्ना धर्धानो अग्निर्होता नि षसादा यजीयान्	५
अग्निर्होता न्यसीदद् यजीया नृपस्थे मातुः सुरभा उ लोके ।	
युवा कविः पुरुनिष्ठ क्रतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इन्द्रः	६ [१२]
प्र णु त्वं विप्रमध्वरेषु साधुमग्निं होतारमीळते नमोमिः ।	
आ यस्ततान् रोदसी क्रतेन नित्यं मृजन्ति वाजिनं घृतेन	७
मार्जाल्यो मृज्यते स्वे द्यूनाः कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।	
सहस्रशृङ्गो वृषमस्तदोजा विश्वो अग्ने सहसा प्रास्यन्यान्	८
प्र सद्यो अग्ने अत्येष्यन्त्यानाविर्यस्मै चारुतमो बभूव ।	
इष्टेन्यो वपुष्यो विभावा प्रियो विशामतिथिर्मानुषीणाम्	९
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ बलिमग्ने अन्तित ओत कुरात् ।	
आ मन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि बृहत् ते अग्ने महि शर्म भद्रम्	१० (१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्तमग्ने तिष्ठ यजतेभिः समन्तम् ।

विद्वान् पथीनामुर्वन्तरिक्षमेह देवान् हविरद्याय वक्षि ११

अवोचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।

गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ विवीव रुक्ममुरुव्यश्चमभेत् १२ [१३] (१२)

(२)

१२ कुमार आग्नेयः, वृशो वा जानः, उभौ वा; २, ९ वृशो जानः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १२ शकवरी ।

कुमारं माता युवतिः समुब्धं गुहां बिभर्ति न ददाति पित्रे ।

अनीकमस्य न भिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरुतौ १

कमेतं त्वं युवते कुमारं पेषीं बिभर्षि महिषी जजान ।

पूर्वीर्हि गर्भः शरदो ववर्धाऽपश्यं जातं यदसूत माता २

हिरण्यदन्तं शुचिर्वर्णमारात् क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानम् ।

वृवानो अस्मा अमृतं विपृक्वत् किं मामनिन्द्राः कृणवन्ननुकथाः ३

क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद् यूथं न पुरु शोभमानम् ।

न ता अगृभ्रन्नजनिष्ट हि षः पलिकनीरिद् युवतयो भवन्ति ४

के मे मर्यकं वि यवन्त गोभिर्न येषां गोपा अरणश्चिदास ।

य ईं जग्मुरव ते सृजन्न्वाजाति पृथ्व उप नश्चिकित्वान् ५

वसां राजानं वसतिं जनानामरातयो नि दधुर्मन्त्रेषु ।

ब्रह्माण्यत्रैव तं सृजन्तु निन्दितारो निन्द्यासो भवन्तु ६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निर्वितं सहस्राद् यूपावमुञ्जो अशमिष्ट हि षः ।

एवास्मदग्ने वि मुमुग्धि पाशान् होतश्चिकित्व इह तू निषद्य ७

हृणीयमानो अप हि मदैयेः प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।

इन्द्रो विद्वौ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम ८

वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निराविर्विश्वानि कृणुते मद्धित्वा ।

प्रदेवीमायाः सहेते बुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसि विनिक्षे ९

उत स्वानासो विवि बन्त्वग्ने स्तिग्मायुधा रक्षसि हन्तुवा उ ।

मदै चिदस्य प्र रुजन्ति मामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः १०

(१२)

एतं ते स्तोमं तुविजातु विप्रो रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् ।

यदीदृशं प्रति त्वं वेद हयाः स्वधैतीरप एना जयेम

११

तुविप्रो वी वृषभो वावृधानो ऽज्ञाञ्चर्यः समजाति वेदः ।

इतीममग्निमुता अवोचन् बहिर्गमते मनवे शर्म यंस-द्भविर्गमते मनवे शर्म यंसत् १२[१५](२४)

(३)

११ वसुधुत आनेयः । अग्निः, ३ मरुद्गुविष्णवः । त्रिष्टुप्, १ विराट् ।

त्वमग्ने वरुणो जार्यसे यत् त्वं मित्रो भवसि यत् समिन्द्रः ।

त्वे विश्वे सहसस्पुत्र देवास्त्वमिन्द्रो वृाशुषे मर्त्याय

१

त्वमर्पमा भवसि यत् कनीनां नाम स्वधावन् गुह्यं बिमर्षि ।

अञ्जान्ति मित्रं सुधितं न गोभिर्यद् दपती समनसा कृणोषि

२

तव भिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम् चारु चित्रम् ।

पुदं यद् विष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

३

तव भिया सुदृशो देव देवाः पुरु दधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्निं मनुषो नि धेदुर्वशस्यन्त उशिजः शंसमायोः

४

न त्वद्धोता पूर्वी अग्ने यजीथान् न काव्यैः परो अस्ति स्वधावः ।

विशश्च यस्या अतिथिर्भवसि स युजेन वनवद् देव मतीन्

५

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसूयवो हविषा बुध्यमानाः ।

वयं समर्थे विदधेष्वाङ्गा वयं राया सहसस्पुत्र मतीन्

६ [१६]

यो न आगो अभ्येनो भरात्यधीवृघमघशंसे दधात ।

जही चिकित्वो अभिशस्तिमेता अग्ने यो नो मर्चयति द्वयेन

७

त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे कृतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्थे यवम् ईर्यसे रयीणां देवो मर्तेर्वस्तुभिरिध्यमानः

८

अव स्पृधि पितरं योषि विद्वान् पुत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।

कदा चिकित्वो अभि चक्षसे नो ऽग्ने कदा कृतचिद् यातयासे

९

भूरि नाम बन्धमानो दधाति पिता वसो बहि तज्जोषयासे ।

कुचिद् देवस्य सहसा चक्रानः सुज्ञमग्निर्धनते वावृधानः

१०

(१४)

त्वमङ्ग जरितारं यविष्ठ विश्वान्यग्रे दुरितातिं पार्षि ।
 स्तेना अहश्चन् रिपवो जनासो ऽज्ञातकेता वृजिना अभूयन् ११
 इमे यामासस्त्वद्विगभूवन् वसवे वा तदिदागो अवाचि ।
 नाहायमग्निर्भिशस्तये नो न रीर्यते वावृधानः परां दात १२ [१७] (१६)

(४)

११ वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वामङ्गे वसुपतिं वसूनामभि प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।
 त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमाऽभि प्याम पृत्सुतीर्मर्त्यानाम् १
 हव्यवाल्लग्निर्जरः पिता नो विभुर्विभावा सुहृशीको अस्मे ।
 सुग्राहपत्याः समिषो दिदीह्यस्मद्वाक् सं मिमीहि श्रवांसि २
 विशां कविं विरपतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतपृष्ठमग्निम् ।
 नि होतारं विश्वविदं दधिध्वे स देवेषु वनते वार्याणि ३
 जुषस्वाग्र इळया सजोषा यतमानो रश्मिमिः सूर्यस्य ।
 जुषस्व नः समिधं जातवेद आ च देवान हविरद्याय बक्षि ४
 जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।
 विश्वा अग्रे अभियुजो विहृत्या शत्रूयतामा भरा भोजनानि ५ [१८]

वधेन दस्युं प्र हि चातर्यस्व वयः कृण्वानस्तन्वेष्टुं स्वार्थै ।
 पिपार्षि यत् सहसस्पुत्र देवान् त्सो अग्रे पाहि नृतम् वाजं अस्मान् ६
 वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम वयं हव्यैः पावक भद्रशोचै ।
 अस्मे रथि विश्ववारं समिन्वास्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि ७
 अस्माकमग्रे अध्वरं जुषस्व सहसः सुनो त्रिषधस्थ इष्टयम् ।
 वयं देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नस्त्रिवरूथेन पाहि ८
 विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न नावा दुरितातिं पार्षि ।
 अग्रे अत्रिवन्नमसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम् ९
 यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो ऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि ।
 जातवेदो यशो अस्मात् धेहि प्रजाभिस्ते अमृतत्वमस्याम् १० (१६)

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम् ।

अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रियं नशते स्वस्ति

११ [१९] (४७)

(५)

११ वसुभुत आत्रेयः । आग्नीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इच्छः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः
६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसमिद्धाय शोचिषं घृतं तीव्रं जुहोतन	।	अग्नये जातवेदसे	१
नराशंसः सुषुदतीमं यज्ञमदाभ्यः	।	कविर्हि मधुहस्त्यः	२
ईळितो अग्र आ वहेन्द्रं चित्रमिह प्रियम्	।	सुखै रथेमिरुतये	३
ऊर्णम्रवा वि प्रथस्वाऽभ्यर्कां अनुषत	।	भवा नः शुभ्र सातये	४
देवीर्द्वारो वि श्रयध्वं सुप्रायणा न ऊतये	।	प्रप्र यज्ञं पृणीतन	५ [२०]

सुप्रतीके वयोवृधां युह्यी कृतस्य मातरा	।	दोषामुपासमीमहे	६
वातस्य पत्न्यैर्लीळिता दैव्या होतारु मनुषः	।	इमं नो यज्ञमा गतम्	७
इच्छा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः	।	बर्हिः सीदन्त्वग्निधः	८
शिवस्त्वष्टरिहा गहि विभुः पोष उत त्मना	।	यज्ञेयज्ञे न उदव	९
यत्र वेत्थ वनस्पते देवानां गुह्या नामानि	।	तत्र हव्यानि गामय	१०
स्वाहाग्रये वरुणाय स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः	।	स्वाहा देवेभ्यो हविः	११ [२१] (५८)

(६)

१० वसुभुत आत्रेयः । अग्निः । पङ्क्तिः ।

अग्निं तं मन्ये यो वसु-रस्तं यं यन्ति धेनवः ।

अस्तमवन्त आशवो ऽस्तं नित्यासो वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भर १

सो अग्निर्यो वसुगुणे सं यमायन्ति धेनवः ।

समवन्तो रघुव्रुवः सं सुजातासः सुरय इषं स्तोतृभ्य आ भर २

अग्निर्हि वाजिनं विशे ददाति विश्वचर्षणिः ।

अग्नी राये स्वाभुव स प्रीतो याति वार्यमिषं स्तोतृभ्य आ भर ३

आ ते अग्न इधीमहि द्युमन्तं देवाजरम् ।

यद्ध स्पष्टं पनीयसी समिद्धं व्रीदयति द्यवी-वं स्तोतृभ्य आ भर ४ (६२)

आ ते अग्र ऋचा हविः शुक्रस्य शोचिषस्पते ।

सुश्र्वन्द्र दस्म विशपति हव्यवाद्र तुभ्यं हूयत इषं स्तोतुभ्य आ भर

५ [२२]

प्रो त्वे अग्रयोऽग्निषु विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।

ते हिंन्विरे त इन्विरे त इषण्यन्त्यानुष—गिषं स्तोतुभ्य आ भर

६

तव त्वे अग्ने अर्चयो महिं ब्राधन्त वाजिनः ।

ये पत्वभिः श्रफानां व्रजा भुरन्त गोना—मिषं स्तोतुभ्य आ भर

७

नवां नो अग्र आ भर स्तोतुभ्यः सुक्षितीरिषः ।

ते स्याम य आनुचु—स्त्वाद्रूतासो दमेदम् इषं स्तोतुभ्य आ भर

८

उभे सुश्र्वन्द्र सर्पिषो दर्वीं श्रीणीष आसनि ।

उतो न उत पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषं स्तोतुभ्य आ भर

९

एवां अग्निमजुर्यमु—गीर्भिर्यज्ञेभिरानुषक् ।

दधं दस्मे सुवीर्यं—मुत त्यक्वाश्वश्वय—मिषं स्तोतुभ्य आ भर

१० [२३] (६८)

(७)

१० इष आग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, १० पङ्क्तिः ।

सखायः सं वः सम्यञ्च—मिषं स्तोमं चाग्रये ।

वर्षिष्ठाय क्षितीना—मूर्जो नप्त्रे सहस्वते

१

कुत्रा चिद् यस्य समृतौ उण्वा नरो नृषदने ।

अर्हन्तश्चिद् यमिन्धते सँजनयन्ति जन्तवः

२

सं यविषो वनामहे सं हव्या मानुषाणाम् ।

उत द्युमनस्य शर्वस ऋतस्य उदिममा ददे

३

सः स्मा कृणोति केतुमा नक्तं चिद् दूर आ सते ।

पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मा मिनात्यजरः

४

अव स्म यस्य वेषणे स्वेदं पथिषु जुह्वति ।

अमीमह स्वर्जेन्यं भूमा पुष्टेव रुरुहुः

५ [२४]

यं मर्त्यः पुरुस्पृहं विद् विव्वस्य धार्यसे ।

प्र स्वादने पितृना—मस्ततातिं चिक्वायवे

६ (७४)

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्या पशुः ।

हिरिश्मधुः शुचिर्वृक्षमुरनिमृष्टतविषः

७

शुचिः ष्म यस्मा अत्रिवत् प्र स्वधित्वं रीयते ।

सुषूरसूत माता क्राणा यदानशे भगम्

८

आ यस्ते सर्पिरासुते ऽग्ने शमस्ति धार्यसे ।

ऐषु द्युन्नमुत श्रव आ चित्तं मर्त्येषु धाः

९

इति चिन्मन्युमधिज स्वादात्तमा पशुं ददे ।

आवृष्टे अपूणतो ऽग्निः सासह्याद् दस्यूनिषः सासह्याच्चून्

१० [२५] (७८)

(८)

७ इष आग्नेयः । अग्निः । जगती ।

त्वामग्ने क्रतायवः समीधिरे प्रत्नं प्रत्नासं ऊतये सहस्कृत ।

पुरुश्चन्द्रं यजतं विश्वधारसं दमूनसं गृहपतिं वरेण्यम्

१

त्वामग्ने अतिथिं पूर्यं विशः शोचिष्केशं गृहपतिं निर्वेधिरे ।

बृहत्केतुं पुरुरूपं धनस्पृतं सुशर्माणं स्ववसं जरद्विषम्

२

त्वामग्ने मानुषीरीळते विशो होत्राविवं विविचिं रत्नधातमम् ।

गुहा सन्तं सुभग विश्वदर्शतं तुविष्णुणसं सुयजं घृतभिर्यम्

३

त्वामग्ने धर्णासिं विश्वधा वयं गीर्भिर्गूणन्तो नमसोप सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो देवो मर्तस्य यशसां सुक्रीतिभिः

४

त्वामग्ने पुरुरूपो विशेविंशे वयो दधासि प्रत्नथा पुरुष्टुत ।

पुरुण्यक्षा सहसा वि राजसि त्विषिः सा ते तित्विषाणस्य नाधुषे

५

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठ्य देवा वृतं चक्रिरे हव्यवाहनम् ।

उरुद्धयसं घृतयोनिमाहुतं त्वेषं चक्षुर्दधिरे चोदयन्मति

६

त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा समीधिरे ।

स बावृधान ओषधीमिरुक्षितोऽं ऽग्नि अर्यांसि पार्थिवा वि तिष्ठसे

७ [२६] (८५)

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(९)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते ।

मन्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक्

१

अग्निर्होता वास्वतः क्षयस्य वृक्तबर्हिषः ।

सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजासः श्रवस्यवः

२

उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिहारणी ।

धृतरि मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम्

३

उत स्म दुर्गुभीयसे पुत्रो न ह्यार्याणाम् ।

पुरु यो दग्धासि वना अग्ने पशुर्न यवसे

४

अध स्म यस्यार्चयः सम्यक् संयन्ति धूमिनः ।

यवीमहं त्रितो दिव्युप धर्मातेव धर्मति शिशीते ध्मातरी यथा

५

तवाहमग्न ऊतिभिर्मित्रस्य च प्रशस्तिभिः ।

ह्येषोयुतो न दुरिता तुर्याम मर्त्यानाम्

६

तं नो अग्ने अभी नरो रथिं सहस्व आ भर ।

स क्षेपयत् स पोषयद् भुवद् वार्जस्य सातयं उतैधिं पूत्सु नो वृधे

७ [१] (११)

(१०)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्न ओजिष्ठमा भर द्युमन्मस्मभ्यमग्निगो ।

प्र नो राया परीणसा रत्ति वाजाय पन्थाम्

१

त्वं नो अग्ने अद्भुत कत्वा वक्षस्य महना ।

त्वे असुर्यमारुहत् क्राणा मित्रो न यज्ञियः

२

त्वं नो अग्न एषां गयं पुष्टिं च वर्धय ।

ये स्तोमैभिः प्र सूरयो नरो मघान्यान्तशुः

३

ये अग्ने चन्द्र ते गिरः शुभ्रमन्त्यश्वराधसः ।

शुभ्रैभिः शुष्मिणो नरो दिवश्चिद् येषां बृहत् सुकीर्तिर्बोधति त्मना

४

(१५)

तव त्वे अग्निं अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।	
परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजियुः	५
नू नो अग्न ऊतये सवार्धसश्च रातये ।	
अस्माकांसश्च सुरयो विश्वा आशास्तरिषणि	६
त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ भर ।	
होतृर्विभ्वासहं रुधिं स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैधिं पुत्सु नो बुधे	७ [२] (११)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि-रग्निः सुदर्शः सुखिताय नव्यसे ।	
घृतप्रतीको बृहता विविस्वृशा युमद् वि भाति भरतेभ्यः ह्युचिः	१
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहित-मग्निं नरस्त्रिषधस्थे समीधिरे ।	
इन्द्रेण वृधैः सरथं स बर्हिषि सीवृक्षि होता यजथाय सुक्रतुः	२
असंमृष्टो जायसे मात्रोः शुचि-मन्द्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।	
घृतेन त्वावर्धयन्नग आहुत धूमस्ते केतुरमवद् विवि श्रितः	३
अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया अग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।	
अग्निर्वृतो अमवद्धयवाहनो अग्निं वृणाना वृणते कविक्रतुम्	४
तुभ्येदमग्निं मधुमत्तमं वच-स्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।	
त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीर्मही-रा पृणन्ति शवसा वर्धयन्ति च	५
त्वामग्निं अङ्गिरसो गृहा हित-मन्वविन्दन्तिष्ठत्रियाणं वनेवने ।	
स जायसे मध्यमानः सहो महत् त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः	६ [३] (१०५)

(१२)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये बृहते यज्ञियाय अतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।	
घृतं न यज्ञ आस्येष्टं सुपूतं भिरं भरे वृषभाय प्रतीचीम्	१
अतं चिकित्वा अतमिबिकिञ्चु-तस्य धारा अनु तुन्धि पूर्वीः ।	
नाहं यातुं जहसा न दूयेन अतं संप्रम्यवृषस्य वृष्णः	२ (१०७)

कर्या नो अग्न क्रतयश्चुतेन	मुचो नवेवा उचथस्य नव्यः ।	
वेवा मे देव क्रतुपा क्रतुना	नाहं पतिं सनितुरस्य रायः	३
के ते अग्ने रिपवे बन्धनासः	के पायवः सनिषन्त द्युमन्तः ।	
के धासिमग्ने अनृतस्य पान्ति	क आसतो वचसः सन्ति गोपाः	४
सत्तायस्ते विषुणा अग्न एते	शिवासः सन्तो अशिवा अभूवन् ।	
अर्धुषत स्वयमेते वचोभि	क्रीजुयते वृजिनानि ब्रुवन्तः	५
यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीदृ	क्रतं स पात्यरुषस्य वृष्णः ।	
तस्य क्षयः पृथुरा साधुरेतु	प्रसर्त्तानस्य नहुषस्य शेषः	६ [४] (१११)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । गायत्री ।

अर्चन्तस्त्वा हवामहे	ऽर्चन्तः समिधीमहि । अग्ने अर्चन्त ऊतये	१
अग्नेः स्तोमं मनामहे	सिधमद्य दिविस्पृशः । देवस्य द्रविणस्यवः	२
अग्निर्जुषत नो गिरो	होता यो मानुषेष्वा । स यक्षद् दैव्यं जनम्	३
त्वमग्ने सप्रथा असि	जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं वि तन्वते	४
त्वामग्ने वाजसातमं	विषां वर्धन्ति सुदुतम् । स नो रास्व सुवीर्यम्	५
अग्ने नेमिरौ इव	देवौस्त्वं परिमूरसि । आ राधश्चित्रमृञ्जसे	६ [५] (११७)

(१४)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं स्तोमेन बोधय	समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो वधत	१
तमध्वरेष्वीळते	देवं मतां अमर्त्यम् । यजिष्ठं मानुषि जने	२
तं हि शम्बन्त ईळते	सुचा देवं घृतश्चुता । अग्निं हव्याय वोळ्ळवे	३
अग्निर्ज्ञातो अरोचत	घ्नन् दस्युञ्जयोतिषा तमः । अविन्दद् गा अपः स्वः	४
अग्निमीळन्त्यं कविं	घृतपुष्टं सपर्यत । वेतुं मे दृणवद्वधम्	५
अग्निं घृतेन वावृषुः	स्तोमेभिर्विश्ववर्धणिम् । स्वाधीभिर्वचस्युभिः	६ [६] (११३)

५ धरुण आङ्गिरसः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वेधसे कवये वेद्याय गिरं भरे यशसे पूर्वाय ।	
घृतप्रसक्तो असुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः	१
ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य शाके परमे व्योमन् ।	
विजो धर्मन् धरुणे सेदुषो नृणां तैरजातां अभि ये ननक्षुः	२
अंहोयुर्वस्तन्वस्तन्वते वि वयो महद् दृष्टं पूर्वाय ।	
स हवतो नवजातस्तुतुर्यात् सिंहं न कुङ्क्षमभितः परि ष्णुः	३
मातेव यद् भरसे पप्रथानो जनं जनं धार्यसे चक्षसे च ।	
वयोवयो जरसे यद् दधानः परि त्मना विषुरुषो जिगासि	४
वाजो नु ते शर्वसस्पात्वन्तं मुरुं दोषं धरुणं देव रायः ।	
पवं न तापुर्गुहा दधानो महो राये चितयज्ञत्रिमस्पः	५ [७] (१२८)

(१६)

५ पूरुत्रयेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

ब्रूहद् वयो हि भानवे ऽर्चां वेवायामये ।	
यं मित्रं न प्रशस्तिभिर्मतीसो दधिरे पुरः	१
स हि द्युभिर्जनानां होता दक्षस्य बाह्वोः ।	
वि हव्यमग्निरानुषग्भग्नो न वारं मृण्वति	२
अस्य स्तोमं मघोनः सख्ये वृद्धशोचिषः ।	
विश्वा यस्मिन् तुविष्वणि समये शुष्ममादधुः	३
अथा ह्यग एषां सुवीर्यस्य मंहना ।	
तमिद् यज्ञं न रोदसी परि श्रवो बभूवतुः	४
नू न एहि वार्यमग्ने गृणान आ भर ।	
ये वयं ये च सूरयः स्वस्ति धामहे सचो तैरि पृतसु नो वृधे	५ [८] (१३३)

(१७)

५ पूरुरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ यज्ञैर्देव मर्त्य इत्था तव्यांसमृतये ।

अग्निं कृते स्वध्वरे पूरुरीळीतावसे १

अस्य हि स्वयंशस्तर आसा विधर्मन् मन्यसे ।

तं नाकं चित्रशोचिषं मन्द्रं पुरो मनीषया २

अस्य वासा उ अर्चिषा य आयुक्त तुजा गिरा ।

दिवो न यस्य रेतसा बृहच्छोचन्त्यर्चयः ३

अस्य कृत्वा विचेतसो वृस्मस्य वसु रथ आ ।

अधा विश्वांसु हव्यो ऽग्निर्विष्णु प्र शस्यते ४

नू न इद्धि वार्यमासा संचन्त सूरयः ।

ऊर्जो नपावृमिष्टये प्राहि शुग्धि स्वस्तयं तुतैधिं वृत्सु नो वृधे ५ [९] (१९८)

(१८)

५ द्वितो मृक्तवाहा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुप्रियो विशः स्तवेतातिथिः ।

विश्वानि यो अमर्त्यो हव्या मर्तेषु रण्यति १

द्विताय मृक्तवाहसे स्वस्य दक्षस्य मंहना ।

इन्द्रं स धत्त आनुषक् स्तोता चित् ते अमर्त्य २

तं वो दीर्घायुशोचिषं गिरा हुवे मघोनाम् ।

अरिष्टो येषां रथो व्यश्वशवृज्जीर्यते ३

चित्रा वा येषु दीर्धिति रासन्नुक्था पान्ति ये ।

स्तीर्णं बर्हिः स्वर्णरे श्रवांसि दधिरे परि ४

ये मे पञ्चाशतं वृदु रश्वानां सधस्तुति ।

द्युमदग्ने महि श्रवो बृहत् कृधि मघोनां नृवर्द्धृत नृणाम् ५ [१०] (१४१)

(१९)

५ वधिरात्रेयः । अग्निः । गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विराड्-रूपा ।

अभ्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र वनेर्वविश्विकेत । उपस्थे मातुर्वि चष्टे	१
जुहुरे वि चितयन्तो ऽनिमिषं नृम्णं पान्ति । आ हृच्छां पुरं विविशुः	२
आ श्वेत्त्रेयस्य जन्तवो द्युमद् वर्धन्त कूष्ठयः ।	
निष्कग्रीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः	३
प्रियं दुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा ।	
घर्मो न वाजजठरो ऽदब्धः शश्वतो दर्मः	४
क्रीळन् नो रश्म आ भुवः सं भस्मना वायुना वेविदानः ।	
ता अस्य सन् धूषजो न तिग्माः सुसंशिता वक्ष्यो वक्षणेस्थाः	५ [११] (१४८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

यमग्ने वाजसातम् त्वं चिन् मन्यसे रयिम् ।	
तं नो गीमिः श्रवाय्यं देवत्रा पनया युजम्	१
ये अग्ने नेरपन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शर्वसः ।	
अप द्वेयो अप हरो ऽन्यव्रतस्य सश्विरे	२
होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य सार्धनम् ।	
यज्ञेषु पूर्य गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे	३
इत्था यथा त ऊतये सहसावन् विवेदिवे ।	
राय क्रताय सुक्रतो गोभिः प्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः	४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सप्त आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

मनुष्वत् त्वा नि धीमहि मनुष्वत् समिधीमहि । अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज १	
त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुशीत इध्यसे । सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजात सपिरासुते	२
त्वां विश्वे सजोषसो देवासो दूतमक्रत । सपर्यन्तस्वा कवे यज्ञेषु देवमीळते	३
देवं वो देवयज्यया ऽग्निमीळीत मर्त्यः ।	
समिद्धः शुक्र दीदिव्यतस्य योनिमांसदः ससस्य योनिमांसदः	४ [१३] (१५६)

(२२)

४ विश्वसामा आग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

प्र विश्वसामन्नत्रिवर्चं पावकशोचिषे । यो अंधरेष्वीड्यो होता मन्त्रतमो विशि १
न्युग्निं जातवेदसं दधाता देवमुत्विजम् । प्र यज्ञ एत्वानुषग्या देवव्यवस्तमः २
चिकित्विन्मनसं त्वा देवं मर्तास ऊतये । वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अमन्महि ३
अग्ने चिकिद्ध्यस्य न इदं वचः सहस्य ।

तं त्वा सुशिप दंपते स्तोमैर्वर्धन्त्यत्रयो गीर्भिः शुम्भन्त्यत्रयः ४ [१४] (१६०)

(२३)

४ द्युन्नो विश्वचर्षणिराग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर द्युन्नस्य प्रासह रयिम् । विश्वा यश्चर्षणीरभ्याङ्सा वाजेषु सासहन्त १
तमग्ने पृतनाषहं रयिं सहस्व आ भर । त्वं हि सत्यो अद्भुतो वाता वाजस्य गोमतः २
विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो वृक्तर्बहिषः । होतारं सद्यसु प्रियं व्यन्ति वार्या पुरु ३
स हि ष्मा विश्वचर्षणिर्भिमति सहो वृधे ।

अग्न एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत् पावक दीदिहि ४ [१५] (१६४)

(२४)

४ गौपायना लौपायना वा बन्धुः सुबन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुश्च । अग्निः । छिपद्, विराद् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूध्यः १
वसुरगिर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमं रयिं दाः ॥१॥ २
स नो बोधि श्रुधी हव मुरुष्या णो अघायतः समस्मात् ३
तं त्वा शोचिष्ट दीदिवः सुभ्राय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ ४ [१६] (१६८)

(२५)

९ वसूयव आग्नेयाः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गांसि स नो वसुः ।
रासन्त पुत्र ऋषूणा मृतावां पर्वति द्विषः १
स हि सत्यो यं पूर्वे चिद् देवासांश्चिद् यमीधिरे ।
होतारं मन्त्रजिह्मिन् सुवीतिभिर्विमावसुम् २

(१७०)

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या ।

अग्ने रायो दिदीहि नः सुवृक्तिभिर्वरेण्य

३

अग्निर्वेषु राजत्यग्निमेतैष्वाविशन् ।

अग्निर्नो हव्यवाहनो अग्निं धीभिः संपर्यत

४

अग्निस्तु विश्वस्तमं तु विब्रंहाणमुत्तमम् ।

अतूर्तं श्राव्यत्पतिं पुत्रं ददाति वृक्षुषे

५ [१७]

अग्निर्देवाति सत्पतिं सासाह यो युधा नृभिः ।

अग्निरत्यं रघुज्यदं जेता रमपराजितम्

६

यद् बाहिष्ठं तदुग्रये बृहद्वचं विभावसो ।

महिषीव त्वद् रयिस्त्वद् वाजा उदीरते

७

तव द्युमन्तो अर्चयो श्राव्योच्यते बृहत् ।

उतो ते तन्यतुर्यथा स्वानो अर्तं त्मना विवः

८

एवौ अग्निं वसूयवः सहसानं ववन्दिम ।

स नो विश्वा अति द्विषः पर्वज्ञावेव सुकतुः

९ [१८] (१७७)

(२६)

९ वसूयव आग्नेयाः । अग्निः, ९ विष्टवे देवाः । गायत्री ।

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान् वक्षि यक्षि च १

तं त्वा घृतस्त्रधीमहे चित्रमानो स्वर्दशम् । देवौ आ वीतर्ये वह २

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ३

अग्ने विश्वेभिरा गहि देवेभिर्हव्यदातये । होतारं त्वा वृणीमहे ४

यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवैरा सत्सि बर्हिषि ५ [१९]

समिधानः सहस्रजि दग्ने धर्माणि पुण्यसि । देवानां द्रुत उक्थयः ६

न्यग्निं जातवेदसं होत्रवाहं यविष्यम् । दधाता देवमृत्विजम् ७

प्र यज्ञ एतानुष गद्या देवव्यचस्तमः । स्तूणीत बर्हिरासवे ८

एव मरुतो अश्विना मित्रः सीदन्तु वरुणः । देवासः सर्वया विशा ९ [२०] (१८६)

(२७)

६ त्रैवृष्णस्वरुणः, पौरुकुत्सस्त्रसदस्युः, भारतोऽश्वमेधश्च राजानः, (अत्रिमौम इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अनस्वन्ता सत्पतिर्माहे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मघोनः ।	
त्रैवृष्णो अग्ने वृशभिः सहस्रैर्वैश्वानरं त्र्यरुणाश्चिकेत	१
यो मे ज्ञाता च विज्ञाति च गोनां हरीं च युक्ता सुधुरा ददाति ।	
वैश्वानरं सुष्टुतो वावृधानो ऽग्ने यच्छ त्र्यरुणाय शर्म	२
एवा ते अग्ने सुमतिं चक्रानो नविष्टाय नवमं त्रसदस्युः ।	
यो मे गिरस्तुविजातस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि त्र्यरुणो गृणानि	३
यो म इति प्रवोच त्वश्वमेधाय सूरये ।	
ददहृचा सनि यते ददन्मेधामृतायते	४
यस्य मा परुषाः ज्ञात मुद्वर्षयन्त्युक्षणः ।	
अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव ज्याशिरः	५
इन्द्राग्नी शतदाव्यश्वमेधे सुवीर्यम् ।	
क्षत्रं धारयतं बृहद् विवि सूर्यमिवाजरम्	६ [२१] (१९९)

(२८)

६ विश्ववाराग्नेयी । अग्निः । १, ३ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समिन्द्रो अग्निर्विवि शोचिरभेत प्रत्यङ्कुषसमुर्विया वि भाति ।	
एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्वैवा ईळाना हविषा घृताचीं	१
समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वन्तं सचसे स्वस्तये ।	
विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्वस्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत पुरः	२
अग्ने शर्धं महते सौमगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।	
सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महींसि	३
समिन्द्रस्य प्रमहसो ऽग्ने वन्दे तव श्रियम् ।	
वृषभो द्युम्नवो असि समध्वरोष्विध्यसे	४
समिन्द्रो अग्न आहुत देवान् यक्षि स्वध्वर । त्वं हि हव्यवाळसि	५
आ जुहोता दुवस्यता ऽग्निं प्रयत्यध्वरे । वृणीध्वं हव्यवाहनम्	६ [२२] (१९८)

(२९)

१५ गौरिवीतिः शाक्त्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशाना वा । त्रिष्टुप् ।

- अर्चयमा मनुषो देवताता त्री रोचना दिव्या धारयन्त ।
 अर्चन्ति त्वा मरुतः पूतक्ष्णस्त्वमेषामृषिरिन्द्रासि धीरः १
 अनु यदी मरुतो मन्दसान मार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्य ।
 आर्वत्त वज्रमभि यदहिं ह ह्यपो यद्दीरसृजत् सतवा उ २
 उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुषुतस्य पेयाः ।
 तद्धि हव्यं मनुषे गा अर्विन्व दहन्निहिं पपिवां इन्द्रो अस्य ३
 आद् रोक्षसी वितरं वि ष्कभायत् संविभ्यानश्चिद् भियसें मुगं कः ।
 जिगर्तिमिन्द्रो अपजगुराणः प्रति श्वसन्तमव दानवं हन् ४
 अध कृत्वा मघवन् तुभ्यं देवा अनु विश्वे अददुः सोमपेयम् ।
 यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतज्ञे कः ५ [२३]
 नव यदस्य नवति च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवा विवृश्वत् ।
 अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सधस्थे त्रैष्टुभेन वचसा बाधत् द्याम् ६
 सखा सख्ये अपचत् तूर्यमग्निरस्य कृत्वा महिषा त्री शतानि ।
 त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद् वृत्रहत्याय सोमम् ७
 त्री यच्छता महिषाणामघो मास्त्री सरांसि मघवा सोम्यापाः ।
 कारं न विश्वे अहन्त देवा भर्मिन्द्राय यदहिं जघान ८
 उशाना यत् सहस्यैरयातं गृहमिन्द्र जूजुवानेभिरश्वैः ।
 वन्वानो अत्र सरथं ययाथ कुत्सेन देवैरवर्नोहं शुष्णम् ९
 प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिवो यातवेऽकः ।
 अनासो दस्यूरमृणो वधेन नि दुर्वोणे आवृणङ्क मुध्रवाचः १० [२४]
 स्तोमासस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वैदधिनाय पिप्पुम् ।
 आ त्वामुजिश्वा सख्याय चक्रे पचन् पत्कीरपिबः सोममस्य ११
 नवगवासः सुतसोमास इन्द्रं दशगवासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 गव्यं चिवुर्वमपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अप वन् १२
 कथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्यो मघवन् या चकर्थ ।
 या सो नु नव्या कृणवः शविष्ठ प्रेक्षु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३ (२११)

एता विश्वा चकृवौ इन्द्र भूर्य—परीतो जनुषा वीर्येण ।
 या चिन्नु वज्रिन् कुणवो दधुष्वान् न ते वर्ता तविष्या अस्ति तस्याः १४
 इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म ।
 वस्त्रेव भद्रा सुकृता वसूयु रथं न धीरः स्वर्पा अतक्षम् १५ [२५] (१११)

(३०)

१५ वभुरात्रेयः । इन्द्रः, १२-१५ ऋणंचयेन्द्रो । शिष्टुप् ।

कः॑स्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुखरथमीर्यमानं हरिभ्याम् ।
 यो राया वज्री सुतसोममिच्छन् तदोको गन्ता पुरुहूत ऊती १
 अवाचचक्षं पवर्मस्य सुस्व—रुग्रं निध्यातुरन्वायमिच्छन् ।
 अपृच्छमन्याँ उत ते म आहु—रिन्द्रं नरो बुबुधाना अशेम २
 प्र नु वयं सुते या ते कृतानी—न्द्र ब्रवाम यानि नो जुजोषः ।
 वेवुदविद्वाञ्छणवच्च विद्वान् वहतेऽयं मघवा सर्वसेनः ३
 स्थिरं मनश्चकृषे जात इन्द्र वेषीदेको युधये भूर्यसश्चित् ।
 अश्मानं चिच्छवसा दिद्युतो वि विदो गवामूर्वमुन्निर्याणाम् ४
 परो यत् त्वं परम आजनिष्ठाः परावति श्रुत्य नाम बिभ्रत् ।
 अतश्चिदिन्द्रादभयन्त देवा विश्वा अपो अजयद् वासपत्नीः ५ [२६]
 तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अर्चन्त्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः ।
 अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिनं सक्षदिन्द्रः ६
 वि धू मृधो जनुषा दानमिन्व—न्नहन् गवा मघवन् त्संचकानः ।
 अत्रा वासस्य नमुचेः शिरो य—दवर्तयो मनवे गातुमिच्छन् ७
 युजं हि मामकृथा आदिदिन्द्र शिरो वासस्य नमुचेर्मथायन् ।
 अश्मानं चित् स्वर्यं॑ वर्तमानं प्र चक्रियेव रोवसी मरुद्गर्धः ८
 स्त्रियो हि वास आयुधानि चक्रे किं मां करन्नबला अस्य सेनाः ।
 अन्तर्ह्यस्यदुभे अस्य धेने अथोप प्रैद् युधये दस्युमिन्द्रः ९
 समन्न गावोऽभितोऽनवन्ते—हेह वत्सेर्वियुता यदासन् ।
 सं ता इन्द्रो असृजदस्य शाकै—र्यवीं सोमासः सुषुता अमन्दन् १० [२७]

यवीं सोमा बभ्रुधूता अमन्दन्—न्नरोरवीद् वृषभः सावनेषु ।
 पुनरुः पपिवाँ इन्द्रो अस्य पुनर्गवामदवावृन्निर्याणाम् ११ (१२४)

भद्रमिदं रुशमा अग्ने अकृन्त गवां चत्वारि ददतः सहस्रा ।	
ऋणंचयस्य प्रयता मघानि प्रत्यग्रभीष्म नृत्तमस्य नृणाम्	१२
सुपेशं माव सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रै रुशमासो अग्ने ।	
तीमा इन्द्रमममन्दुः सुतासो ऽक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाः	१३
औष्ण्यत् सा रात्री परितक्म्या यौ ऋणंचये राजनि रुशमानाम् ।	
अत्यो न वाजी रघुरज्यमानो बभूवृत्वार्यसनत् सहस्रा	१४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पृथ्वः प्रत्यग्रभीष्म रुशमेष्वग्ने ।	
धर्मश्चित् तप्तः प्रवृजे य आसीदयस्मयस्तम्बादाम् विप्राः	१५ [२८] (२२८)

(३१)

१३ अवस्थुरात्रेयः । इन्द्रः, ८ तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्थपादस्य उशना वा, ९ इन्द्राकुत्सौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवर्त कृणोति यमध्यस्थान्मघवा वाजयन्तम् ।	
यूथेव पृथो व्युनोति गोपा अरिष्टो याति प्रथमः सिषासन	१
आ प्र द्रव हरिवो मा वि वेनः पिशङ्गराते अमि नः सचस्व ।	
तहि त्वर्दिन्द्र वस्यो अन्यदस्त्य मेनोश्चिज्जनिवतश्चकथं	२
उद्यत् सहः सहस्र आर्जनिष्ट देविष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विश्वा ।	
प्राचोदयत् सुवुधा वृत्रे अन्त वि ज्योतिषा संववृत्वत् तमोऽवः	३
अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् त्वहा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।	
ब्रह्माण इन्द्रं महर्यन्तो अर्के रवर्धयन्नहरे हन्तवा उ	४
वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्चा निन्द्र ग्रावाणो अदितिः सजोषाः ।	
अनश्वातो ये पवयोऽरुथा इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त दस्यून्	५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं प्र नूतना मघवन् या चकथं ।	
शक्तीवो यद् विभरा रोदसी उमे जयन्नपो मनवे दानुचित्राः	६
तद्विष्णु ते करणं दस्म विप्रा ऽहिं यद् ब्रह्मोजो अत्रामिमीथाः ।	
शृष्णस्य चित् परि माया अंगृष्णाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूरसेधः	७
त्वमपो यद्वे तुर्वशाया ऽरमयः सुवुधाः पार इन्द्र ।	
उग्रमयातमवर्हो ह कुत्सं सं ह यद् बाँमुशनारन्त वेवाः	८ (२३६)

इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेना—ऽऽ वामत्या अपि कर्णे वहन्तु ।
निः वीमन्त्र्यो धर्मथो निः षधस्थान् मधोनो हृदो वरथस्तमीसि
वार्तस्य युक्तान् त्सुयुजश्चिदध्वान् कविश्चिद्वेवो अजगन्नवस्युः ।
विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र ब्रह्माणि तविषीमवधन्

९

१० [३०]

सूराश्चिद् रथं परितक्म्यायां पूर्वं करदुपरं जूजुवांसम् ।
भरच्चक्रमेतशः सं रिणाति पुरो दधत् सनिष्यति क्रतुं नः
आयं जना अभिचक्षे जगामेन्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन् ।
ववुन् प्रावाव वेदिं भ्रियाते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ।
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते मती अमृत मो ते अंह आरन् ।
वावान्धि यज्यैरुत तेषु धेह्यो ज्ञो जनेषु येषु ते स्याम

११

१२

१३ [३१] (१४१)

(३२)

१२ गानुरात्रेयः । इन्द्रः । विश्विष् ।

अर्ध्वरुत्समसृजो वि खानि त्वमर्णवान् बद्धधानौ अरम्णाः ।
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद् वः सृजो वि धारा अर्ध्व दानवं हन्
त्वमुत्सौ क्रतुभिर्बद्धधानौ अरंह ऊधः पर्वतस्य वञ्चिन् ।
अहिं चिदुग्र प्रयुतं शयानं जघन्वा इन्द्र तविषीमधत्थाः
त्यस्य चिन्महतो निर्मुगस्य वर्धर्जघान तविषीमिन्द्रः ।
य एक इदमतिर्मन्यमान आदस्मावुन्यो अजनिष्ट तव्यान्
त्यं चिदेषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तमोगाम् ।
वृषप्रभर्मा दानवस्य भामं वज्रेण वज्री नि जघान शुष्णम्
त्यं चिदस्य क्रतुभिर्निषत्तमममर्णो विददिवस्य मर्म ।
यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हर्म्ये धाः
त्यं चिद्वित्था कल्पयं शयानमसूर्ये तमसि वावृधानम्
तं चिन्मन्वानो वृषभः सुतस्यो च्चैरिन्द्रो अपगूर्यो जघान

१

२

३

४

५

६ [३२]

उद् यदिन्द्रो महते दानवाय वर्धर्यमिष्ट सहो अप्रतीतम् ।
यदीं वज्रस्य प्रभृती वृषाश्च विश्वस्य जन्तोर्धुमं चकार

७

(१४८)

यं चिद्वर्णं मधुपं शयानमसिन्वं वज्रं मह्यावबुधः ।	
अपावमत्रं महता वधेन नि दुर्व्योण आवृणद् मुध्वाचम्	८
तो अस्य शुष्मं तविषीं वरात एको धना भरते अप्रतीतः ।	
मे चिदस्य अयसो नु वेवी इन्द्रस्यौजसो म्रियसा जिहाते	९
यस्मै वेवी स्वर्धितिर्जिहीत इन्द्राय गातुरुज्ञातीव येमे ।	
यद्वोजो बुवते विश्वमामि रनु स्वधाज्ञे क्षितयो नमन्त	१०
एकं नु त्वा सत्पतिं पाञ्चजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनेषु ।	
मे जगृध्र आशसो नविष्ठं क्रोधा वस्तोर्हवमानास इन्द्रम्	११
इवा हि त्वाप्तुथा यातर्यन्तं मघा विप्रेभ्यो ददतं शृणोमि ।	
कै ते ब्रह्माणो गृहते सखायो ये त्वाया निवृधुः काममिन्द्र	१२[३३](१५३)

द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-२८]

(३३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

गहिं महे तवसे दीध्ये नृनिन्द्रयित्था तवसे अतंव्यान् ।	
गे अस्मै सुमतिं वाजसातौ स्तुतो जने समर्थश्चिकेत	१
तत्वं न इन्द्र धियसानो अकैर्हरीणां वृषन् योक्त्रमश्रेः ।	
ग इत्था मघवृक्षन्नु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः संक्षि जनान्	२
ते ते त इन्द्राभ्यस्महृष्वाऽयुक्तासो अब्रह्मता यदसन् ।	
तेष्टा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽ रश्मिं देव यमसे स्वश्वः	३
रू यत् त इन्द्र सन्त्युक्था गवे चकर्थोर्वरासु युध्यन् ।	
तुक्षे सूर्याय चिदोक्तसि स्वे वृषा सुमत्सु दासस्य नाम चित्	४
यं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जज्ञाना याताश्च रथाः ।	
आस्मास्त्रगम्यादहिशुष्म सत्त्वा भगो न हव्यः प्रभूथेषु चारुः	५ [१]
पूक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृमणानि च नूतमानो अमर्तः ।	
त न एनीं वसवानो रथि वाः प्रार्यः स्तुषे तुबिमघस्य दानम्	६
इवा न इन्द्रोतिभिरेव पाहि गृणतः शूर कारुन् ।	
इम त्मज्ज वदतो वाजसातो पिप्रीहि मध्वः सुपुतस्य चारोः	७ (२६०)

उत त्वे मां पौरुकुत्स्यस्य सुरे ~~सर्वस्योर्हिरणिनो~~ रराणाः ।
वहन्तु मा ददा श्वेतासो अस्य गैरिक्षितस्य क्रतुभिर्नु सन्धे
उत त्वे मां मारुताश्वस्य शोणाः कर्त्वा मघासो विदथस्य रातौ ।
सहस्रा मे च्यवतानो ददान आनुकमर्यो वपुषे नार्चत
उत त्वे मां ध्वन्यस्य जुष्टा लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः ।
महा रायः संवरणस्य ऋधेर्वजं न गावः प्रयता अपि गमन्

८

९

१० [२] (१६१)

(३४)

९ प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्वत्यनु स्वधार्मिता वृस्ममीयते ।
सुनोतन् पचत ब्रह्मवाहसे पुरुष्टतार्य प्रतरं दधातन
आ यः सोमेन जठरमपिप्रताऽमन्दत मघवा मध्वो अन्धसः ।
यदी मृगाय हन्तवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशना वधं यमत्
यो अस्मै घ्नस उत वा य ऊधनि सोमं सुनोति भवति द्युमाँ अहं ।
अपाप शक्रस्ततनुष्टिभूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कंवासलः
यस्यावधीत् पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नात ईषते ।
वेतीद्वस्य प्रयता यतंकरो न किल्बिषादीषते वस्व आकुरः
न पञ्चभिर्वृशभिर्वष्ट्यारभं नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।
जिनाति वेदमुया हन्ति वा धुनिरा देवयुं भजति गोमति ब्रजे

१

२

३

४

५ [३]

वित्वक्षणः समूतौ चक्रमासजो ऽसुन्वतो विषुणः सुन्वतो वृधः ।
इन्द्रो विश्वस्य दमिता विभीषणो यथावशं नयति दासमार्यः
समीं पुणेरजति भोजनं मुषे वि द्वाशुषे भजति सुनरं वसु ।
दुर्गे चन ध्रियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तर्विषीमर्चुकुधत्
सं यजनौ सुधनौ विश्वशर्धसा ववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुश्रिषु ।
युजं ह्यन्यमकृत प्रवेपन्युर्वीं गव्यं सृजते सत्वमिधुनिः
सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीषे शत्रिमम उपमां केतुमर्यः ।
तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन् क्षत्रममवत् त्वेषमस्तु

६

७

८

९ [४] (१७१)

(३५)

८ प्रभूवसुराक्षिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधिष्ठोऽवस इन्द्र क्रतुष्टमा भर ।
 अस्मभ्यं चर्षणीसहं सस्तिं वाजेषु दुष्टरम्
 यविन्द्र ते चर्तस्रो यच्छ्रुं सन्ति तिस्रः ।
 यद् वा पञ्च क्षितीनामवस्तत् सु न आ भर
 आ तेऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य हूमहे ।
 वृषजूतिर्हि जजिष आभूभिर्निन्द्र तुर्वणिः
 वृषा ह्यसि राधसे जजिषे वृष्णि ते शर्वः ।
 स्वशर्भं ते धूषन्मनः सत्राहमिन्द्र पौंस्यम्
 त्वं तमिन्द्र मर्त्यममित्रयन्तमद्विवः ।
 सर्वथा शतक्रतो नि याहि शवसस्पते

त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनसो वृक्तवर्हिषः ।
 उग्रं पूर्वाषु पूर्य हवन्ते वाजसातये
 अस्माकमिन्द्र दुष्टरं पुरोयावानमाजिषु ।
 सयावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम्
 अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरंध्या ।
 वयं इविह वार्यं विवि श्रवो वधीमहि विवि स्तोमं मनामहे

(३६)

६ प्रभूवसुराक्षिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ जगती ।

स आ गमविन्दो यो वसूनां चिकेतद् वातुं दामनो रयीणाम् ।
 धन्वचरो न वंसगस्तृषाणश्चकमानः पिबतु बुग्धमंशुम्
 आ ते हनू हरिवः शूड शिमे रुह्य सोमो न पर्वतस्य पुष्टे ।
 अनु त्वा राज्ञश्चर्षतो न ह्विन्व गीर्भिर्मदम पुरुहूत विश्वं
 चक्रं न वृसं पुरुहूत वेपते मनो म्रिया मे अमतेरिद्विवः ।
 रथावधि त्वा जरिता संदावृध कुविष्णु स्तोषन्मघवन् पुरुवसुः

एष ग्रावेव जरिता त इन्द्रे—यतिं वाचं बृहदाशुषाणः ।
 प्र सव्येन मघवन् यंसि रायः प्र वक्षिणिन्द्ररिवो मा वि वेनः
 वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौ—वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
 स नो वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन् भरे धाः
 यो रोहितौ वाजिनौ वाजिनीवान् त्रिभिः शतैः सचमानावर्दिष्ट ।
 यूने समस्मै क्षितयो नमन्तां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया

४

५

६ [७] (२८६)

(३७)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं भानुना यतते सूर्यस्या—ऽऽजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वच्छाः ।
 तस्मा अमृधा उषसो व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवामेत्याह
 समिन्द्राग्निर्वनवत् स्तीर्णबर्हि—युक्तग्रावा सुतसोमो जराते ।
 ग्रावाणो यस्येषिरं वदन्त्य—यदध्वर्युर्हविषाव सिन्धुम्
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य ई वहति महिषीमिषिराम् ।
 आस्यं श्रवस्याद् रथ आ च घोषात् पुरु सहस्रा परि वर्तयाते
 न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्र—स्तीवं सोमं पिबति गोसंखायम् ।
 आ सत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन्
 पुष्यात् क्षेमे अभि योगे भवा—त्युमे वृतौ संयती सं जयाति ।
 प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवाति य इन्द्राय सुतसोमो द्वांशत्

१

२

३

४

५ [८] (२९१)

(३८)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विश्वी रातिः शतक्रतो ।
 अधा नो विश्वचर्षणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय
 यदीमिन्द्र श्रवाप्य—मिषं शविष्ठ वधिषे ।
 पप्रथे दीर्घश्रुत्तमं हिरण्यवर्णं दुष्टरम्
 शुष्मांसो ये ते अद्रिवो मेहनं केतुसापः ।
 उषा वेवावमिष्टये विवश्च गमश्च राजथः

१

२

३ [९] (२९४)

उतो नो अस्य कस्य चिद् वक्षस्य तव वृत्रहन् ।

अस्मभ्यं नृम्णामा भरुः—अस्मभ्यं नृमणस्यसे

४

तू त आभिरभिष्टिमिस्तव शर्मच्छतक्रतो ।

इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः

५ [९] (२९६)

(३९)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यविन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्विवः ।

राधस्तन्नो विवद्वस उभयाहस्त्या भर

१

यन्मन्यसे वरेण्य—मिन्द्र द्युक्षं तदा भर ।

विद्याम तस्य ते वय—मकूपारस्य वृावने

२

यत् ते क्रित्सु प्रराध्य मनो अस्ति श्रुतं ब्रुहत् ।

नेन हृळ्हा चिदद्विव आ वाजं दधि सातये

३

मंहिष्ठं वो मघोनां राजानं चर्षणीनाम् ।

इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वीभिर्जुषे गिरः

४

अस्मा इत् काव्यं वच उक्थमिन्द्राय शंस्यम् ।

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरौ वर्धन्त्यत्रयो गिरः शुम्भन्त्यत्रयः

५ [१०] (३०१)

(४०)

९ भौमोऽग्निः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अग्निः । १-३ उष्णिक्;

५, ९ अनुष्टुप्; ४, ६-८ त्रिष्टुप्,

आ याद्याद्विभिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषभिन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

१

वृषा ग्रावा वृषा मवो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषभिन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

२

वृषा त्वा वृषणं ब्रुवे वज्रिञ्जित्राभिरूतिभिः । वृषभिन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम्

३

ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाद्—हृष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।

युक्त्वा हरिभ्यामुप यासवृवाङ् माध्यंदिने सर्वने मत्सविन्द्रः

४

यत् त्वा सूर्यं स्वर्मानु—स्तमसाधिष्यदासुरः ।

मक्षीञ्चिद् यथा मुग्धो मुर्वनान्यदीधयुः

५ [११] (३०४)

स्वर्भानोरथ यद्विन्द्र माया अवो विवो वर्तमाना अवाहन् ।	
गूळहं सूर्यं तमसापन्नतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दुवृद्धिः	६
मा मामिमं तव सन्तमन्न इरस्या दुग्धो मियसा नि गौरीत् ।	
त्वं मित्रो असि सत्यराधा स्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा	७
ग्राष्णो ब्रह्मा युयुजानः संपर्यन् कीरिणा देवान् नमसोपशिक्षन् ।	
अग्निः सूर्यस्य विवि चक्षुराधात् स्वर्भानोरप माया अघुक्षत्	८
यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।	
अत्रयस्तमन्वविन्दन् नह्यन्त्ये अशक्नुवन्	९ [१२] (११०)

(४१)

२० भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, २० एकपदा विराट् ।

को नु वा मित्रावरुणावुतायन् विवो वा महः पार्थिवस्य वा दे ।	
ऋतस्य वा सवसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुषो न वाजान्	१
ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायु-रिन्द्रं क्रमुक्षा मरुतो जुषन्त ।	
नमोभिर्वा ये दधते सुवृक्तिं स्तोमं रुद्राय मीळहुषे सजोषाः	२
आ वां येष्टाश्विना हुवध्वै वातस्य पत्नम् रथ्यस्य पुष्टौ ।	
उत वा विवो असुराय मन्म प्रान्धांसीव यज्यवे भरध्वम्	३
प्र सक्ष्णो विध्यः कण्वहोता त्रितो विवः सजोषा वातो अग्निः ।	
पूषा भगः प्रभूथे विश्वभोजा आजिं न जग्मुराश्वश्चतमाः	४
प्र वो रथि युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।	
सुशेव एवैरौशिजस्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणाम्	५ [१३]
प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनितारमर्कैः ।	
इषुध्यव ऋतसापः पुरंधी-र्वस्वीर्नो अत्र पत्नीरा धिये धुः	६
उप व एषे वन्द्येभिः शूषैः प्र युह्वी विवश्चितयद्भिरर्कैः ।	
उषासानक्ता विदुषीव विश्व-मा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम्	७
अभि वो अचं पोष्यावतो नृन् वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रराणः ।	
धन्या सजोषा शिषणा नमोभि-र्वनस्पतीरोषधी राय एषे	८
तुजे नस्तने पर्वताः सन्तु स्वैतवो ये वसवो न वीराः ।	
पनित आप्न्यो यजतः सदा नो वर्धोषः शंसं नर्यो अभिष्टौ	९ (११३)

वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य गर्भं त्रितो नपातमपां सुवृत्ति ।
गुणीति अग्निरेतरी न शूषेः शोचिष्केशो नि रिणाति वना १० [१४]

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम् कद् राये चिकितुषे भगाय ।
आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः ११
शृणोतु न ऊर्जा पतिर्गिरः स नभस्तरिंयौ इषिरः परिज्मा ।
शृण्वन्त्वापः पुरो न शुभाः परि सुचो बबुहाणस्यात्रैः १२
विद्वा चिच्छु महान्तो ये व एवा ब्रवाम दस्मा वार्यं दधानाः ।
वयश्चन सुन्व १ आर्ध यन्ति क्षुभा मर्तमनुयतं वधस्त्रैः १३
आ दैव्यानि पार्थिवानि जन्मा ऽपश्वाच्छा सुमखाय वोचम् ।
वर्धन्तां द्यावो गिरश्चन्द्राया उदा वर्धन्तामभिषाता अर्णाः १४
एवेपे मे जरिमा नि धायि वरुन्नी वा शका या प्रायुर्मिश्र ।
सिषक्तु माता मही रसा नः स्मत् सूरिभिर्ऋजुहस्तं ऋजुवनिः १५ [१५]

कथा वाशेम नर्मसा सुदानु नेवया मरुतो अच्छोक्तौ प्रश्रवसो मरुतो अच्छोक्तौ ।
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धा वस्माकं भूवपमातिवनिः १६
इति चिच्छु प्रजार्थे पशुमत्यै देवासो वनन्ते मर्त्यो व आ देवासो वनन्ते मर्त्यो वः ।
अत्रा शिवां तन्वो धासिमस्या जरां चिन्मे निर्रतिर्जग्रसीत १७
तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्ती मिषमश्याम वसवः शसा गोः ।
सा नः सुदानुमुलर्यन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुवितायं गम्याः १८
अमि न इळा यूथस्य माता स्मन्नदीभिर्बुवशीं वा गुणानु ।
उर्वशीं वा बृहद्विवा गुणाना ऽभ्युषवांना प्रभूथस्यायोः १९
सिषक्तु न ऊर्जव्यस्य पुष्टेः २० [१६] (३३०)

(४२)

१८ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः, ११ रुद्रः । विष्टुप्, १७ एकपद। विराट् ।

प्र शंतमा वरुणं दीर्घिती गी मित्रं भगमविति नूनमश्याः ।
पुष्योनिः पञ्चहोता शृणोत्व तूर्तपन्था असुरो मयोभुः १
प्रति मे स्तोममवितिर्जगृभ्यात् सुनुं न माता हृद्यं सुशेवम् ।
अहं मियं देवहितं यदस्य हं मित्रे वरुणे यन्मयोभु २ (३३१)

उदीरय कवितमं कवीनां मुनैर्नमभि मध्वा घृतेन ।
 स नो वर्सूनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति ३
 समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सूरिभिर्हरिवः सं स्वस्ति ।
 सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम् ४
 देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।
 ऋभुक्षा वाज उत वा पुरंधि रवंतु नो अमृतासस्तुरासः ५ [१७]

मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णो रजूर्यतः प्र ब्रवामा कृतानि ।
 न ते पूर्वे मघवन् नापरासो न वीर्यं नूतनः कश्चनाप ६
 उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानाम् ।
 यः शंसते स्तुवते शंभविष्ठः पुरुवसुरागमजोहुवानम् ७
 तवोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः ।
 ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वस्त्रदाः सुभगास्तेषु रायः ८
 विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुञ्जते अपृणन्तो न उक्थैः ।
 अपर्वतान् प्रसवे वावृधानान् ब्रह्मद्विषः सूर्याद् यावयस्व ९
 य ओहते रक्षसो देववीता वचक्रेभिस्तं मरुतो नि यात ।
 यो वः शमीं शशमानस्य निन्दात् तुच्छयान् कामान् करते सिष्विद्वानः १० [१८]

तमुं द्रुहि यः स्विपुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।
 यश्वा महे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य ११
 दमूनसो अपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्नद्यो विश्वतृष्टाः ।
 सरस्वती बृहद्विवोत राका दंशस्यन्तीर्विरिवस्यन्तु शुभ्राः १२
 प्र सू महे सुशरणाय मेधां गिरं भरे नव्यसीं जायमानाम् ।
 य ओहना दुहितुर्वक्षणासु रूपा मिनानो अकृणोविदं नः १३
 प्र सुदुतिः स्तनयन्तं रुवन्तं मिळस्पतिं जरितनूनमश्याः ।
 यो अक्विमां उदनिमां इर्यति प्र विद्युता रोदसी उक्षमाणः १४
 एषः स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छा रुद्रस्य सूनृयुवन्तूरुदश्याः ।
 कामो राये हवते मा स्वस्त्युप स्तुहि पुषदश्वौ अयासः १५
 प्रैषः स्तोमः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतीरोषधी राये अश्याः ।
 देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात १६ (११३)

उरौ देवा अनिबाधे स्याम
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रथि वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौभगानि

१७

१८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६ एकपदा विराट् ।

आ धेनवः पर्यसा तूषर्यथा अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।
महो राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोभुवो जरिता जोहवीति १
आ सुदृती नमसा वर्तयध्वे द्यावा वाजाय पृथिवी अमृधे ।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम् २
अध्वर्यवश्चकुवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु शुक्रम ।
होतेव नः प्रथमः पाहास्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय ३
दश क्षिपो युञ्जते ब्राह्म अद्वि सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।
मध्वो रसं सुगर्भस्तिगिरिष्ठां चनिश्चदद दुदुहे शुक्रमंशुः ४
असावि ते जुजुषाणाय सोमः क्रत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अर्वाग्निन्द्र प्रिया कृणुहि हूयमानः ५ [२०]

आ नो महीमरमतिं सजोषा गां देवीं नमसा रातहव्याम् ।
मधोर्मदाय बृहतीधृतज्ञा माधे वह पथिभिर्देवयानैः ६
अञ्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रो वपावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
पितुर्न पुत्र उपसि प्रेष्ट आ घर्मो अग्निमृतयन्त्रसादि ७
अच्छा मही बृहती शतमा गी—दूतो न गन्त्वश्विना हुवध्वे ।
मयोभुवा सुरथा यातमर्वाग्गन्तं निधिं धुरमाणिर्न नाभिम् ८
प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्या—ऽहं पूष्ण उत बायोर्दक्षि ।
या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत रमन् ९
आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वाना रूपेभिर्जातवेदो हुवानः ।
यज्ञं गिरो जरितुः सुष्टुतिं च विश्वं गन्त मरुतो विश्वं ऊती १० [२१]

आ नो विवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् ।
हव्यं देवी जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु

११ (३५९)

आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सर्वने सादयध्वम् ।	
सादद्योनिं दम आ दीद्विवांसं हिरण्यवर्णमरुधं सपेम	१२
आ धर्णसिर्बृहद्विबो रराणो विश्वेभिर्गन्त्वोर्मभिर्हुवानः ।	
आ वसान ओषधीरमृधन्निधातुशृङ्गो वृषभो वयोधाः	१३
मातुष्पदे परमे शुक्र आयोर्विपन्यवो रास्पिरासो अगमन् ।	
सुशेव्यं नमसा रातर्हव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे	१४
बृहद् वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचन्त ।	
देवोदेवः सुहवो भूत मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात	१५
उरौ देवा अनिबाधे स्याम	१६
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं वहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौभंगानि	१७ [२२] (३६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्सारः (१० क्षत्र-मनस-एवावद्-यजत-सन्नि-भवत्साराः; ११ विश्ववार-यजत-मायी-
अवत्साराः; १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्त-श्रुतवित्-तर्याः,
१३ सुतंभरश्च) । विश्वे देवाः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तं प्रतथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वर्विदम् ।	
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिरा ऽऽशुं जयन्तमनु यासु वधसे	१
श्रिये सुदृशीरुपरस्य याः स्व—विरोचमानः ककुभामचोदते ।	
सुगोपा असि न दर्भाय सुकतो परो मायाभिर्कृत आसु नाम ते	२
अत्यं हविः संचते सच्च धातु चा—ऽरिष्टगातुः स होता सहोभरिः ।	
प्रसस्त्राणो अनु बर्हिर्वृषा शिशु—र्मध्ये युवाजरो विबुहा हितः	३
प्र व एते सुयुजो यामन्निष्टये नीचीरमुष्यै यम्य क्रतावृधः ।	
सुयन्तुभिः सर्वज्ञासैरभीशुभिः क्रिविर्नामानि प्रवणे मुषायति	४
संजग्मुराणस्तर्कभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्मासु सुस्वरुः ।	
धारवाकेष्वृजुगाथ शोभसे वधस्व पत्नीरभि जीवो अंध्वरे	५ [२३]

यादृगेव दृष्टे तादृगुच्यते सं ह्यायया दधिरे सिधयाप्स्वा ।	
महीमस्मभ्यमुरुषामुरु जयो बृहत् सुवीरमनपच्युतं सहः	६
वेत्यग्रजनिवान् वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।	
घ्नंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गय—मस्माकं शर्म वनवत् स्वारवसुः	७ (३७९)

ज्यायांसमस्य यतुर्नस्य केतुर्न ऋषिस्वरं चरति यासु नाम ते ।
 यादृहिमिन् धावि तमपस्यया विवृद् य उ स्वयं वहति सो अरं करत् ८
 समुद्रमांसामव तस्थे अग्निमा न रिण्यति सर्वन्नं यस्मिन्नायता ।
 अत्रा न हार्दि कवणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी ९
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य चित्तिभि रेवावदस्य यजतस्य सधेः ।
 अवत्सारस्य स्पृणवाम रण्वभिः शर्विष्ठं वाजं विवृषा विदध्मम् १० [२४]

इयेन आंसामर्दितिः कक्ष्योऽं मदो विश्ववारस्य यजतस्य मायिनः ।
 समन्यमन्यमर्थयन्त्येते विवृषिषाणं परिपानमन्ति ते ११
 सदापुणो यजतो वि द्विषो वधीदं बाहुवृक्तः श्रुतवित् तथो वः सचा ।
 उभा स वरा प्रत्येति भाति च यदीं गुणं भर्जते सुप्रयार्दभिः १२
 सुतभरो यजमानस्य सत्यति विश्वांसामूधुः स धियामुदञ्चनः ।
 भरद् धेनू रसवच्छिभिये पयोऽनुब्रुवाणो अध्येति न स्वपन् १३
 यो जागार तमृचः कामयन्ते यो जागार तमु सामानि यन्ति ।
 यो जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १४
 अग्निर्जागार तमृचः कामयन्ते अग्निर्जागार तमु सामानि यन्ति ।
 अग्निर्जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १५ [२५] (३८०)

(४५)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५६]

११ सदापुण आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

विवा विवो विण्यन्नद्रिमुक्थै रायत्या उपसो अर्चिनो गुः ।
 अपावृत ब्रजिनीरुत् स्वर्गाद् वि दुरो मानुषीर्वेव आबः १
 तव सूर्यो अमर्ति न श्रियं सादो वाद् गर्भा माता जानती गात् ।
 धन्वर्णसो नद्यः । खादो अणाः स्थूणेव सुमिता दंहत द्यौः २
 अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषं पूर्यार्य ।
 वि पर्वतो जिहीत सार्धत द्यौ राविवासन्तो दसयन्त भूम ३
 सूक्तेभिर्वो वचोभिर्वेवजुष्टे रिन्ना न्वग्नी अबसे हुवर्धै ।
 उक्थेमिहिं प्मा कवयः सुयज्ञा आबिवासन्तो मरुतो यजन्ति ४ (३८४)

एतो न्व॑द्य सु॒धयो॑ऽ भवाम् प्र कुच्छुना॑ मिनवामा वरीयः ।

अ॒रे द्वे॒षांसि सनु॑तर्द॒धामा॑—ऽयाम् प्रा॒ञ्चो यज॑मानमच्छ

५ [२६]

एता॑ धि॒र्यं कुण॑वामा सखा॒यो ऽप॒ या मा॒ताँ क॑णुत व्रजं गोः ।

यया॑ मनु॒र्विशि॑शिप्रं जिगाय॒ यया॑ वणिग्वङ्कुरापा पुरीषम्

६

अ॒नू॒नो॒द॒न्न ह॑स्तयतो अ॒द्वि—रा॒र्चन् येन॑ द॒श मा॒सो न॑र्वग्वाः ।

क॒तं यती॑ सर॒मा गा॒ अ॒वि॒न्द॒द विश्वा॑नि स॒त्याङ्गि॑राश्चकार

७

वि॒श्वे अ॒स्या व्यु॑षि माहि॒नायाः॒ सं यद् गो॑मिराङ्गि॒रसो॑ न॑र्वन्त ।

उ॒त्स आसां॑ प॒रमे॑ सु॒धस्थं॑ क॒तस्य॑ प॒था सर॑मा विवृ॒द् गाः

८

आ सूर्यो॑ यातु स॒प्ताश्वः॒ क्षे॒त्रं यद॑स्योर्वि॒या दी॑र्घयाथे ।

र॒घुः इ॒येन॑ प॒तय॑द॒न्यो अ॒च्छा यु॒वा क॒विर्दी॑दयद् गोषु गच्छन्

९

आ सूर्यो॑ अरुहच्छु॒क्रमणो॑ ऽयु॒क्त य॒ज्जरि॑तो वीतपृ॒ष्ठाः ।

उ॒द्गा न ना॑र्वमनयन्त॒ धीरा॑ आशृ॒ण्वती॑रापो अ॒र्वाग॑तिष्ठन्

१०

धि॒र्यं वो अ॒प्सु द॑धिषे स्व॒र्षा यया॑त॒रन् द॒श मा॒सो न॑र्वग्वाः ।

अ॒या धि॒या स्या॑म द्वे॒वगो॑षा अ॒या धि॒या तु॑तु॒यामा॑त्यहः

११ [२७] (१९१)

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आग्नेयः । विश्वे देवाः, ७-८ देवपत्न्यः । जगती; २, ८ त्रिष्टुप् ।

हयो॑ न वि॒द्वौ अ॒युजि॑ स्व॒यं धुरि॑ तां व॒हामि॑ प्र॒तर॑णीमव॒स्युव॑म् ।

ना॒स्या व॑रि॒मि वि॒मुचं॑ नावृ॒त पुन॑—वि॒द्वान् प॒थः पु॑र॒एत॑ ऋ॒जु न॑ेषति

१

अ॒म इन्द्र॑ वरु॒ण मि॒त्र दे॒वाः श॒र्धः प्र॑ यन्त॒ मारु॑तोत वि॒ष्णो ।

उ॒मा ना॑स॒त्या रु॒द्रो अध॑ ग्राः पू॒षा भगः॑ सर॒स्वती॑ जुषन्त

२

इन्द्रा॑ग्नी मि॒त्रावरु॑णादि॒तिं स्वः॑ पृथि॒वीं द्यां॑ मरु॒तः प॑र्व॒ताँ अ॒पः ।

द्वे वि॒ष्णुं पू॒षणं॑ ब्र॒ह्मण॑स्पतिं भ॒गं नु॑ शंसं॑ स॒वितार॑मू॒तये॑

३

उ॒त नो॑ वि॒ष्णुरु॑त वा॒तो अ॒ग्नि॒धो द्र॑वि॒णोदा॑ उ॒त सो॒मो म॑र्य॒स्क॒रत् ।

उ॒त क॒मव॑ उ॒त रा॒ये नो॑ अ॒श्विनो॑—त त्व॒होत॑ वि॒श्वानु॑मंसते

४

उ॒त त्य॒क्तो मारु॑तं श॒र्ध आ ग॑म॒द् दि॒वि॒क्षयं॑ य॒जतं॑ ब॒हि॒रास॑दे ।

बृ॒हस्प॑तिः श॒र्म पू॒षोत॑ नो॒ यम॑द् वरु॒ध्यं वरु॑णो मि॒त्रो अ॑र्य॒मा

५

(१९१)

उत त्वे नः पर्वतासः सुशस्तयः सुवीतयो नद्यश्चामणे भुवन् ।

भगो विभक्ता शवसावसा गम—दुरुव्यचा अदितिः श्रोतु मे हवम्

देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रादन्तु नस्तुजये वाजसातये ।

याः पार्थिवासो या अपामपि वृते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत

उत मा व्यन्तु देवपत्नी—रिन्द्वाण्यश्चाम्यश्विनी राट् ।

आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम्

६

७

८ [२८] (३९९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१]

(४७)

७ प्रतिरथ आग्नेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रयुञ्जती विव एति बुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती ।

आविवासन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सर्वे जोह्वाना

अजिरासस्तदप ईयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।

अनन्तास उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः

उक्षा समुद्रो अरुषः सृपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।

मध्ये विवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्प्रात्यन्तो

चत्वार ईं बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।

त्रिधातवः परमा अस्य गावो विवश्चरन्ति परि सद्यो अन्तान्

इदं वपुर्निवर्चनं जनास—श्चरन्ति यन्नद्यस्तस्थुरापः ।

द्वे यदीं बिभ्रतो मातुरन्ये इहेह जाते यम्याडं सवन्धू

वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वक्षा पुत्राय मातरो वयन्ति ।

उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना विवस्पथा वध्वो यन्त्यच्छ

तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।

अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो विवे बृहते सादनाय

१

२

३

४

५

६

७ [१] (४०६)

(४८)

५ प्रतिभानुराग्नेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कर्तुं प्रियाय धाम्ने मनामहे स्वर्क्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।

आमेन्यस्य रजसो यद्वभ्र औ अपो वृणाना वितनोति मायिनी

ता अलत वयुर्न वीरवक्ष्णं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।

अपो अपाचीरपरा अपेजते प्र पूर्वाभिस्तिरते देवयुर्जनः

१

२

(४०८)

आ ग्रावमिरहन्त्येभिरक्तुमिर्वरिष्ठं वज्रमा जिघर्ति मायिनि ।	
शतं वा यस्य प्रचरन् त्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्महा	३
तामस्य रीतिं परशोरिव प्रत्यनीकमख्यं भुजे अस्य वर्षसः ।	
सच्चा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरहूतये विशे	४
स जिह्वया चतुरनीक ऋजते चारु वसानो वरुणो यतश्चरिम् ।	
न तस्य विघ्न पुरुषत्वता व्यं यतो भगः सविता दाति वार्यम्	५ [२] (४११)

(४९)

५ प्रतिप्रभ आज्ञेयः, (५ लृणपाणिः) । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवं वो अद्य सविताऽमेवे भगं च रत्नं विभर्जन्तमायोः ।	
आ वा नरा पुरुमुजा ववृत्यां विवेदिवि चिदश्विना सखीयन्	१
प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् त्सुक्तैर्वैवं सवितारं दुवस्य ।	
उपं ब्रवीत् नमसा विजानञ्जयेष्ठं च रत्नं विभर्जन्तमायोः	२
अबुत्रया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्त उग्रः ।	
इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्निरहानि भद्रा जैनयन्त वृष्माः	३
तन्नो अनर्वा सविता वरुथं तत् सिन्धव इषयन्तो अनु गमन् ।	
उप यद् वोचं अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वाजरत्नाः	४
प्र ये वसुभ्य ईषदा नमो दुर्ये मित्रे वरुणे सूक्तवाचः ।	
अवैत्वम्बं कृणुता वरीयो दिवस्पृथिव्योरवसा मदेम	५ [३] (४१२)

(५०)

५ स्वस्याज्ञेयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

विश्वो देवस्य नेतुर्मेतो वुरीत सख्यम् ।	
विश्वो राय इषुध्यति द्युञ्जं वृणीत पुण्यसे	१
ते ते देव नेतुर्ये चेमां अनुशसे ।	
ते राया ते ह्याऽपृचे सचेमहि सच्यैः	२
अतो न आ नूनतिथी नतः पत्नीर्विशस्यत ।	
आरे बिम्बं पथेतां द्विषो युयोतु यूयुविः	३ (४१३)

यञ्च बहिरभिहितो बुद्धवद् द्रोण्यः पशुः ।

नृमणा वीरपस्त्यो ऽर्णा धीरेव सनिता

४

एष ते देव नेता रथस्पतिः शं रुयिः ।

शं राये शं स्वस्त्य इषःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे

५ [४] (४९१)

(५१)

१५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः । ४, ६-७ इन्द्रवायुः, ५ वायुः । १-४ गायत्री;

५-१० उष्णिक्; ११-१३ जगती त्रिष्टुप्वाः १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरुमेभिरा गंहि । कुवेभिर्हव्यदातये १

ऋतधीतय आ गंत सत्यधर्माणो अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्वया २

विप्रेभिर्विप्र सन्त्य प्रातर्यावभिरा गंहि । कुवेभिः सोमपीतये ३

अयं सोमश्चमू सुतो ऽमत्रे परि पिच्यते । प्रिय इन्द्राय वायवे ४

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये । पिबा सुतस्यान्धसो अभि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां पीतिर्महधः । ताश्वेषथामरेपसावभि प्रयः ६

सुता इन्द्राय वायवे सोमांसो दध्यांशिरः । निम्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ७

सजूर्विश्वेभिर्कुवेभि रश्विभ्यामुषसां सजूः । आ याह्यग्ने अन्निवत् सुते रण ८

सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अन्निवत् सुते रण ९

सजूरावित्यैर्वसुभिः सजूरिन्द्रेण वायुना । आ याह्यग्ने अन्निवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति कुव्यदितिरनुवर्णः ।

स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुनां ११

स्वस्तये वायुमुषं ब्रवामहे सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः

बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तय आवित्यासो भवन्तु नः १२

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये ।

देवा अवन्तु भवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वंहसः १३

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पश्ये रेवति ।

स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि १४

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।

पुनर्वसुताम्रता जानता सं गमेमहि १५ [७] (४९६)

(५२)

१७ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । अनुष्टुप् ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र इयावाश्व धृष्णुया ऽर्चां मरुद्भिर्ऋकभिः ।	
ये अद्भ्यो घर्मनुष्वधं श्रवो मरुदन्ति यज्ञियाः	१
ते हि स्थिरस्य शर्वसः सखायः सन्ति धृष्णुया ।	
ते यामन्ना धृषद्विन् स्तमनां पान्ति शश्वतः	२
ते स्पन्द्रासो नोक्षणो ऽतिं ष्कन्दन्ति शर्वरीः ।	
मरुतामधा महो विवि क्षमा च मन्महे	३
मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।	
विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्यं रिषः	४
अर्हन्तो ये सुदानवो नरो असांमिशवसः ।	
प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो विवो अर्चां मरुद्भ्यः	५ [८]

आ रुक्मैरा युधा नरं ऋष्या ऋष्टीरसृक्षत ।

अन्वेनां अहं विद्युतो मरुतो जज्झतीरिव मानुरतं तमना विवः	६
ये वावृधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।	
वृजने वा नदीनां सधस्थे वा महो विवः	७
शर्धो मारुतमुच्छ्रंस सत्यशवसमृभ्वंसम् ।	
उत स्म ते शुभे नरः प्र स्पन्द्रा युजत तमना	८
उत स्म ते परुष्ण्या मूर्णा वसत शुन्ध्यवः ।	
उत पृथ्या रथानां मर्दिं भिन्वन्त्योर्जसा	९
आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।	
एतेभिर्मह्यं नामभिर् यज्ञं विष्टार ओहते	१० [९]
अधा नरो न्योहते ऽधा नियुत ओहते ।	
अधा पारावता इति चित्रा रूपाणि दश्या	११
छन्दुःस्तुभः कुभन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः	
ते मे के चित्र तावव ऊमा आसन् दृशि त्विषे	१२
य ऋष्या ऋष्टिविद्युतः कवयः सन्ति वेधसः ।	
तमृषे मारुतं गणं नमस्या रमया गिरा	१३ (४४९)

अच्छ ऋषे मारुतं गणं वाना मित्रं न योषणा ।	
विबो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीमिरिषण्यत	१४
नू मन्वान एषां वेवाँ अच्छा न वक्षणा ।	
वाना संचेत सूरिमि र्यामश्रुतेभिरञ्जिभिः	१५
प्र ये मे बन्ध्वेषे गां वोचन्त सूरयः पृश्निं वोचन्त मातरम् ।	
अधा पितरमिष्मिणं रुद्रं वोचन्त शिकसः	१६
सप्त मे सप्त शाकिन एकमेका शता ददुः ।	
यमुनायामधि श्रुतमुद् राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे	१७ [१०] (४५३)
(५३)	

१६ द्यावाश्च आत्रेयः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ ककुप्; २ बृहती; ३ अनुष्टुप्, ४ पुरजणिक,
६-७, ९, १३-१४, १६ सप्तोबृहती; ८, १२ गायत्री ।

को वेद जानमेषां को वा पुरा सुज्ञेर्वास मरुताम् ।	
यद् युयुजे किलास्यः	१
ऐतान् रथेषु तस्थुपः कः शुभ्राव कथा ययुः ।	
कस्मै ससुः सुवासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह	२
ते म आह्वय आययु रूप द्युभिर्विभिर्मदे ।	
नरो मर्या अरेपस इमान् पश्यन्निति प्लुहि	३
ये अञ्जिषु ये वाशीषु स्वमानवः सक्षु रुक्मेषु स्वादिषु ।	
आया रथेषु धन्वसु	४
युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुतो जीरदानवः ।	
वृष्टी द्यावो यतीरिव	५ [११]
आ यं नरः सुदानवो ददाशुषे विवः कोशमचुच्यवुः ।	
वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति बृहयः	६
तनुवानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र संसुर्धेनवो यथा ।	
स्युक्षा अश्वा इवा ध्वनो विमोचने वि यद् वर्तन्त एन्यः	७
आ यात मरुतो विव आन्तरिक्षावुमावृत ।	
मस्रं स्थात परावतः	८ (४६१)

- मा वो रसानितभा कुभा कुमु—मा वः सिन्धुर्नि रीरमत ।
 मा वः परि ष्ठात सरयुः पुरीषिण्य—स्मे इत् सुन्नमस्तु वः ९
 तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।
 अनु प्र यन्ति वृष्टयः १० [१२]
 शर्धंशर्धं व एषां व्रातैव्रातं गणंगणं सुगस्तिभिः ।
 अनु क्रामेम धीतिभिः ११
 कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः ।
 एना यामेन मरुतः १२
 येन तोकाय तनयाय धान्यं बीजं वहध्वे अक्षितम् ।
 अस्मभ्यं तद् धत्तन यद् व ईर्महे राधो विश्वायु सौमंगम् १३
 अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हिंत्वावद्यमरातीः ।
 वृद्धी शं योराप उस्त्रि मेषजं स्याम मरुतः सह १४
 सुवेवः समहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।
 यं त्रायध्वे स्याम ते १५
 स्तुहि भोजान् त्सुषतो अस्य यामनि रणन् गावो न यवसे ।
 यतः पूर्वो इव सखीरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः १६ [१३] (४६९)

(५३)

१५ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

- प्र शर्धीय मारुताय स्वभानव इमां वाचमनजा पर्वतच्युते ।
 घर्मस्तुमे विव आ पृष्ठयज्वने द्युन्नम्रवसे महि नृम्णमर्चत १
 प्र वो मरुतस्तविषा उवून्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।
 सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः २
 विद्युन्महसो नरो अश्मदिद्यवो वातत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।
 अब्बुया चिन्मुहुरा ह्वावुनीवृतः स्तनयदमा रभसा उदोजसः ३
 व्यक्तून् रुद्रा व्यहानि शिक्कसो व्यन्तरिक्षं वि रजांसि धूतयः ।
 वि यद्वज्रं अजथ नाव इ यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिण्यथ ४ (४७१)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं वृषिं ततान सूर्यो न योजनम् । एता न यामे अगृभीतशोचिषो ऽनश्वन् यज्ञययातना गिरिम्	५ [१४]
अभ्राजि शर्धो मरुतो यदर्णसं मोषथा वृक्षं कपनेव वेधसः । अर्धं स्मा नो अरमतिं सजोषस—श्रक्षुरिव यन्तमनु नेषथा सुगम्	६
न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्नेधति न व्यथते न रिप्यति । नास्य राय उप दस्यन्ति नोतय ऋषिं वा यं राजानं वा सुषुदथ	७
नियुत्वन्तो ग्रामजितो यथा नरो ऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः । पिन्वन्त्युत्सं यजिनासो अस्वरन् व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्वो अन्धसा	८
प्रवत्स्वतीं पृथिवी मरुद्गर्धः प्रवत्स्वती द्यौर्भवति प्रयज्ञाः । प्रवत्स्वतीः पृथ्या अन्तारिक्ष्याः प्रवत्स्वन्तः पर्वता जीरदानवः	९
यन्मरुतः सभरसः स्वर्णरः सूर्य उर्विति मर्धथा दिवो नरः । न वोऽश्वाः श्रथयन्ताह सिन्नतः सद्यो अस्याध्वनः पारमश्रुथ	१० [१५]
अंसेषु व ऋदयः पत्सु खादयो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभ्रः । अग्निभ्राजसो विद्युतो गर्भस्त्योः शिप्राः शीर्षसु वितता हिरण्ययीः	११
तं नार्कमर्यो अगृभीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो वि धूनुथ । समच्यन्त वृजनार्तिविषन्त यत् स्वरन्ति घोषं विततमृतायवः	१२
युष्मावृत्तस्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽं वयस्वतः । न यो युच्छति तिष्योऽं यथा विवोऽं ऽस्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणम् ।	१३
यूयं रयिं मरुतः स्पार्हवीरं यूयमृषिमवथ सामविप्रम् । यूयमर्वन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्तम्	१४
तद् वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नूरमि । इदं सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरेम तरसा ज्ञातं हिमाः	१५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यवो मरुतो भ्राजदृष्टयो बृहद वयो दधिरे रुक्मवक्षसः । ईर्यन्ते अश्वैः सुयमेभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	१
स्वयं दधिष्वे तविषीं यथा विद् बृहन्महान्त उविषा वि राजथ । उत्तान्तरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	२ (४८१)

साकं जाताः सुभ्वः साकमुक्षिताः श्रिये चिदा प्रतरं वावृधुर्नरः ।	
विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	३
आभूषेण्यं वो मरुतो महित्वनं दिदृक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्षणाम् ।	
उतो अस्माँ अमृतत्वे दधातन् शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	४
उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।	
न वो दसा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	५ [१७]
यदश्वान् धूर्षु पृषतीरयुग्ध्वं हिरण्ययान् प्रत्यक्ताँ अमुग्ध्वम् ।	
विश्वा इत स्पृधो मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	६
न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्राचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत् ।	
उत द्यावापृथिवी याथना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	७
यत् पूर्यं मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते ।	
विश्वस्य तस्य भवथा नवेदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	८
मृळत नो मरुतो मा वधिष्टनाऽस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्तन ।	
अधि स्तोत्रस्य सस्यस्य गातन् शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	९
यूयमस्मान् नयत् वस्यो अच्छा निरहतिभ्यो मरुतो गृणानाः ।	
जुषध्वं नो हव्यदीति यजत्रा वयं स्याम पतयो रयीणाम्	१० [१८] (४९४)

(५६)

९ द्यावाइव आत्रेयः । मरुतः । बृहती; ३, ७ सतोबृहती ।

अग्रे शर्धन्तमा गुणं पिष्टं रुक्मेभिर्स्त्रिभिः ।	
विज्ञो अद्य मरुतामव ह्वये विवश्चिद् रोचनादधि	१
यथा चिन्मन्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशसः ।	
ये ते नेदिष्ठं हर्वनान्यागमन् तान् वर्ध भीमसँदृशः	२
मीळहुर्मतीव पृथिवी पराहता मदन्त्येत्यस्मदा ।	
कक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो दुधो गौरिव भीमयुः	३
नि ये रिणन्त्योजसा वृथा गावो न दुधुरः ।	
अश्मान् चित् स्वर्यं पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः	४

(५७)

उत् तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानाम् ।

मरुतां पुरुतममपूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये

५ [१९]

युद्धं ह्यरुषी रथे युद्धं रथेषु रोहितः ।

युद्धं हरी अजिरा धुरि वोळ्हेवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हेवे

६

उत स्य वाज्यरुषस्तुविष्वणि—रिह स्म धायि दर्शतः ।

मा वो यामेषु मरुतश्चिरं करत् प्र तं रथेषु चोदत

७

रथं नु मारुतं वयं श्वस्युमा हुवामहे ।

आ यस्मिन् तस्थौ सुरणानि बिभ्रती सचा मरुत्सु रोवुसी

८

तं वः शर्धं रथेशुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे ।

यस्मिन् त्सुजाता सुभगा महीयते सचा मरुत्सु मीळ्हुषी

९ [२०] (५०३)

(५७)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५७-७२]

८ इयावाश्व आग्नेयः । मरुतः । जगती, ७-८ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजोषसो हिरण्यरथाः सुवितार्य गन्तन ।

इयं वो अस्मत प्रति हयते मति—स्तृष्णजे न द्विव उत्सा उक्वन्वे

१

वाशीमन्त ऋष्टिमन्तो मनीषिणः सुधन्वान् इषुमन्तो निषङ्गिणः ।

स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुतो याथना शुभम्

२

धुनुथ द्यां पर्वतान् वाशुषे वसु नि वो वना जिहते यामनो मिया ।

कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुग्राः पृषतीरयुग्धवम्

३

वार्तत्विषो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमा इव सुसदृशः सुपेशसः ।

पिशङ्गाश्वा अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौरिवोरवः

४

पुरुवप्ता अत्रिमन्तः सुदानवस्त्वेषसदृशो अनवभ्रारधसः ।

सुजातासो जनुषा रुक्मवक्षसो विवो अर्का अमृतं नाम भेजिरे

५ [२१]

ऋष्टयो वो मरुतो अंसयोरधि सह ओजो बाह्वोर्वो बलं हितम् ।

नृम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूषु पिपिशे

६

गोमदश्वावद् रथवत् सुवीरं चन्द्रवद् राधो मरुतो ददा नः ।

प्रशस्ति नः कृणुत रुद्रियासो भक्षीय वोऽवसो देव्यस्य

७

हये नरो मरुतो मूळता न—स्तुवीमघासो अमृता कर्तज्ञाः ।

सत्यभृतः कवयो युवानो बृहन्निरयो बृहदुक्षमाणाः

८ [२२] (५११)

(५८)

८ इयावाभ्य आत्रेयः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

तमु नूनं तविषीमन्तमेषां स्तुषे गुणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
य आश्वश्वा अमवद् वहन्त उतोशिरे अमृतस्य स्वराजः	१
त्रेषं गुणं तवसं स्वादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम् ।	
मयोमुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविराधंसो नृन्	२
आ वो यन्तूद्वाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।	
अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्ध एतं जुषध्वं कवयो युवानः	३
यूयं राजानमिष्यं जनाय विश्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।	
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत् सदश्वो मरुतः सुवीरः	४
अरा इवेदचरमा अहेव प्रप जायन्ते अकवा महोभिः ।	
पृथ्वेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः	५
यत् प्रायांसिहृ पृषतीमिरश्वैर्वीळुणविभिर्मरुतो रथोभिः ।	
क्षोदन्त आपो रिणते वना न्यवोस्त्रियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः	६
प्रथिह यामन् पृथिवी चिदेषां भर्तवु गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।	
वातान् ह्यश्वान् धुर्यायुयुञ्जे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्वियांसः	७
हये नरो मरुतो मृळता न स्तुवीमघासो अमृता ऋतज्ञाः ।	
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः	८ [२३] (५१९)

(५९)

८ इयावाभ्य आत्रेयः । मरुतः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र वः स्पळक्रन् त्सुवितार्य वावने ऽर्चा विवे प्र पृथिव्या ऋतं भरे ।	
उक्षन्ते अश्वान् तरुषन्त आ रजो ऽनु स्वं भानुं श्रथयन्ते अणवैः	१
अमादिषां मियसा भूमिरेजति नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती ।	
दूरेहशो ये चितर्यन्त एमभि रन्तर्महे विवथे येतिरे नरः	२
गर्वामिव श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षु रजसो विसर्जने ।	
अत्या इव सुभ्वश्चरवः स्थन मया इव म्रियसे चेतथा नरः	३ (५११)

को वो महान्ति महतामुर्वधवत् कस्काव्या मरुतः को ह पौंस्या ।	
युयं ह भूमिं क्षिणं न रजथ प्र यद् भरध्वे सुवितार्य वावने	४
अश्वा इवेदरूपासः सबन्धवः शूरा इव प्रयुधुः प्रोत युयुधुः ।	
मर्या इव सुवृधो वावृधुनरः सूर्यस्य चक्षुः प्र भिनन्ति वृष्टिभिः	५
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उद्भिदो ऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः ।	
सुजातासो जनुषा पृश्निमातरो विवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन	६
वयो न ये श्रेणीः पन्तुरोजसा ऽन्तान् विवो बृहतः सानुनस्परि ।	
अश्वास एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूरचुच्यवुः	७
मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उपसो यतन्ताम् ।	
आचुच्यवुर्विव्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः	८ [२४] (५२७)

(६०)

८ इयावाश्च आश्रेयः । मरुतोऽग्रामरुतो वा । ऋप्पुः ७-८ जगती ।

ईळे अग्निं स्ववसं नमोभि—रिह प्रसक्तो वि चयत् कृतं नः ।	
रथैरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम्	१
आ ये तस्थुः पृषतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।	
वनां चिदुग्रा जिहते नि वो मिया पृथिवी चिद् रेजते पर्वतश्चित्	२
पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय विवश्चित् सानु रेजत स्वने वः ।	
यत् क्रीळथ मरुत ऋष्टिमन्त आप इव सधयश्चो धवध्वे	३
वरा इवेद् रैवतासो हिरण्यै—रभि स्वधार्भिस्तन्वः पिपिभे ।	
भिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सत्रा महींसि चक्रिरे तनूषु	४
अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौभगाय ।	
युवा पिता स्वपां रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुज्यः	५
यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् वावमे सुभगासो विवि ठ ।	
अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्या—ऽग्ने वित्ताद्धविषो यद् यजाम	६
अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो विवो वहध्व उत्तरादधि ण्णुभिः ।	
ते मन्दसाना धुनयो रिशादसो वामं धन्त यजमानाय सुन्वते	७
अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिर्ऋकभिः सोमं पिब मन्दसानो गणभिभिः ।	
पावकेभिर्बिभ्वमिन्वेभिरायुभि—र्वैश्वानर प्रविवा केतुना सजुः	८ [२५] (५३५)

(६१)

१९ इयावाश्च आत्रेयः । १-४, ११-१६ मरुतः, ५-८ तरन्तमहिषी शशीयसीः, ९ वैदद्विषः
पुरुमीळहः, १० वैदद्विषस्तरन्तः, १७-१९ दाभ्यो रथवीतिः । गायत्री,
३ निचृत्, ५ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती ।

के हा नरः श्रेष्ठतमा य एकैक आयय । परमस्याः परावतः १
क्व॑वोऽश्वाः क्वा॑भीशवः क॒थं शोक॑ क॒था यय॑ । पु॒ष्ठे स॒दो न॒सोर्यमः॑ २
जघने चोद॑ एषां वि स॒कथानि॑ नरो यमुः । पु॒त्रकृ॒थे न जन॑यः ३
परा॑ वीरास एतन् मर्यासो भद्र॑जानयः । अ॒ग्रितपो॑ यथास॒थ ४
सनत् सा॒ख्यं प॒शु-मु॒त गव्यं॑ ज॒तावय॑म् । इयावाश्च॑स्तुताय या दोर्वीरायो॑पब॒र्बुहत् ५ [२६]

उ॒त त्वा॒ स्त्री शशी॑यसी पुंसो भवति वस्य॑सी । अ॒दे॒वत्रा॒दरा॒धसः॑ ६
वि या ज॒ानाति॑ जसु॒रिं वि॒तृष्य॑न्तं वि कामि॑नम् । के॒वत्रा॒ कृणु॑ते मनः ७
उ॒त घा॒ नेमो॑ अस्तु॒तः पुमाँ॑ इति॒ ब्रुवे॑ पणिः । स वैर॑दे॒य इ॒त स॒मः ८
उ॒त मे॒ऽरप॑द् युवति॒र्भम॑न्दुषी प्रति॑ इयावाय॑ वर्तनिम् ।
वि रोहि॑ता पुरुमीळ॒हाय॑ येम॒तु-वि॒प्राय॑ कीर्घ्य॑शसे ९
यो मे॑ धेनुनां ज॒तं वैद॑द्विष्य॒था द॑दत् । त॒रन्त इ॒व म॑हना १० [२७]

य ई॒ वह॑न्त आ॒शुभिः॑ पिब॑न्तो म॒त्रि॒रं मधु॑ । अ॒त्र श्रवाँ॑सि दधिरे ११
येषां॑ श्रियाधि॒ रोद॑सी वि॒भ्राज॑न्ते रथे॒ष्वा । द्वि॒वि रु॒क्म इ॒वोपरि॑ १२
यु॒वा स मारु॑तो ग॒ण-स्त्वेष॑रथो अने॒द्यः । शु॒भंया॒वाप्रति॑ष्कृतः १३
को वे॒द नून॑मेषां यत्रा॒ म॒दन्ति॑ धूर्तयः । ऋ॒तजा॑ता अरे॒पसः॑ १४
यूयं॑ म॒तं वि॒पन्य॑वः प्र॒णोतार॑ इ॒था धि॒या । श्रो॒ता॒रो याम॑हृतिषु १५ [२८]

ते नो॑ वसू॒नि का॒म्या पुरु॑श्चन्द्रा रि॒शाद॑सः । आ य॒ज्ञिया॑सो ववृ॒तन॑ १६
ए॒तं मे॒ स्तोम॑मृ॒म्ये द्वा॒भ्याय॑ परा॒ वह॑ । गि॒रो दे॒वि रथी॑रिव १७
उ॒त मे॒ वोच॑ता॒दिति॑ सु॒तसो॑मि रथ॒वीतौ॑ । न का॒मो अप॑ वेति मे १८
एष॑ क्षेति॒ रथ॑वीति॒ म॒घवा॑ गोम॒तीर॑नु । प॒र्वते॒ष्वप॑श्रितः १९ [२९] (५५४)

(६२)

९ श्रुतविदात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

ऋ॒तेन॑ ऋ॒तम॑पि॒हितं॑ ध्रु॒वं वां सूर्य॑स्य यत्र॒ विमु॑चन्त्यश्वा॒न् ।
द॒श ज॒ता सह॑ त॒स्थुस्त॑देकं कु॒वानां॑ श्रेष्ठं व॒पुषाम॑पश्यम् १ (५५५)

तत् सु वा मित्रावरुणा महित्वमीमां तस्थुषीरहमिर्बुद्धे ।
 विश्वाः पिन्वथः स्वसंरस्य धेना अनु वामेकः पविरा ववर्त २
 अधारयत् पृथिवीमुत् द्या मित्रराजाना वरुणा महौमिः ।
 वर्धयत्तमोषधीः पिन्वत् गा अव वृष्टिं सृजत् जीरदानू ३
 आ वामश्वासः सुयुजो बहन्तु यतरंसमय उप यन्त्वर्वाक् ।
 धृतस्य निर्णिगनु वर्तते वा—मुप सिन्धवः प्रदिवि क्षरन्ति ४
 अनु श्रुताममतिं वर्धदुर्वी बर्हिर्वि यजुषा रक्षमाणा ।
 नमस्वन्ता धृतवृक्षाधि गते मित्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ५ [३०]

अक्रविहस्ता सुकृते परस्पा यं त्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ।
 राजाना क्षत्रमहणीयमाना सहस्रस्थूणं विभृथः सह द्वौ ६
 हिरण्यनिर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते विव्यः श्वार्जनीव ।
 भद्रे क्षेत्रे निर्मिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगत्यस्य ७
 हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टा—वयःस्थूणमुदिता सूर्यस्य ।
 आ रोहथो वरुण मित्र गतं—मत्तश्चक्षुषा अर्दितिं दितिं च ८
 यद् बर्हिष्ठं नातिविधे सुदानू अर्च्छिष्ठं शर्म भुवनस्य गोपा ।
 तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिषासन्तो जिगीवांसः स्याम ९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३६]

(६३)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । जगती ।

ऋतस्य गोपावधिं तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे व्योमनि ।
 यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत् पिन्वते विवः १
 सम्राजावस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा विदथे स्वर्दृशा ।
 वृष्टिं वा राधो अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तनयवः २
 सम्राजा उग्रा वृषभा विवस्पती पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।
 चित्रेभिर्भ्रौरुपं तिष्ठथो रवं द्यां वर्षयथो असुरस्य मायया ३
 माया वा मित्रावरुणा विवि श्रिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् ।
 तमभ्रेण वृष्ट्या गूहथो विवि पर्जन्य वृप्सा मधुमन्त ईरते ४ (५६७)

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु ।
 रजांसि चित्रा वि चरन्ति तन्यवो विवः संभ्राजा पर्यसा न उक्षतम् ५
 वाचं सु मित्रावरुणा विरावतीं पर्जन्यश्चित्रां वदति त्विषीमतीम् ।
 अम्ना वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयतमरुणामरेपसम् ६
 धर्मेणा मित्रावरुणा विपश्चिता वता रक्षेथे असुरस्य मायया ।
 क्रतेन विश्वं भुवनं वि राजथः सूर्यमा धन्वो विवि चिदयं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशार्दस—मृचा मित्रं हवामहे । परि व्रजेव बाह्वो जगन्वासा स्वर्णरम् १
 ता बाहवा सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्चते । शेवं हि जायै वां विश्वांसु क्षासु जोगुवे २
 यन्नूनमश्यां गार्ति मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्य हिंसानस्य सश्चिरे ३
 युवाभ्यां मित्रावरुणो—पमं धेयामृचा । यन्द्र क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पृधसे ४
 आ नो मित्र सुवीतिमि—वरुणश्च सधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५
 युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभूथः । उरु णो वाजसातये कृतं राये स्वस्तये ६
 उच्छन्त्यां मे यजता देवक्षत्रे रुशद्रवि ।
 सुतं सोमं न हस्तिमि—रा पङ्क्तिर्धावतं नरा बिभ्रतावर्चनानंसम् ७ [२] (५७७)

(६५)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत स सुक्रतु—र्वेत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः १
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घश्रुतमा । ता सत्यती क्रतावृधं क्रतावाना जनेजने २
 ता वामियानोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा । स्वर्वांसः सु चेतुना वाजो अमि प्र वावने ३
 मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्षयाय गातु वनते । मित्रस्य हि प्रतूर्वतः सुमतिरस्ति विधतः ४
 वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५
 युवं मित्रेणं जनं यतथः सं च नयथः ।
 मा मघोनः परि ख्यतं मो अस्माकमुषीणां गोपीथे न उरुज्यतम् ६ [३] (५८१)

(६६)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकितान सुकतू देवौ मर्तं रिशार्दसा । वरुणाय ऋतपेशसे दधीत प्रयसे महे १
 ता हि क्षत्रमर्विहृतं सम्यगसुर्यमाशाति । अर्धं व्रतेव मानुषं स्वर्णं धायि दर्शतम् २
 ता वामेषे रथानां मुधीं गव्यूतिमेषाम् । रातहव्यस्य सुदुतिं वृधृक् स्तोमैर्मनामहे ३
 अधा हि काव्या युवं दक्षस्य पुर्भिरनुता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतदक्षसा ४
 तहृतं पृथिवि बृहच्छ्रवण ऋषीणाम् । जयसानावरं पृथ्वति क्षरन्ति यामभिः ५
 आ यद् वामीयचक्षसा मित्रं वयं च सूरयः । व्यचिष्टे बहुपाय्ये यतमहि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

बल्लिथा देव निष्कृतमादित्या यजतं बृहत् । वरुण मित्रार्यमन् वर्षिष्ठं क्षत्रमाशाथे १
 आ यद् योनिं हिण्ययं वरुण मित्रं सवधः । धर्तारं चर्षणीनां यन्तं सुश्रं रिशावसा २
 विश्वे हि विश्वेदेवसो वरुणो मित्रो अर्यमा । व्रता पदेव सश्वरे पान्ति मर्त्यं रिषः ३
 ते हि सत्या ऋतस्पृशं ऋतावानो जनेजने । सुनीथासः सुदानवोऽहोश्चिदुरुचक्रयः ४
 को नु वा मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत् सु वामेषते मतिरत्रिभ्य एषते मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वो मित्रार्य गायत वरुणाय विषा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् १
 सम्राजा या धृतयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो दिव्यस्य । महि वा क्षत्रं देवेषु ३
 ऋतमूतेन सर्पन्तेऽषिरं दक्षमाशाते । अद्बुहा देवौ वर्धते ४
 वृद्धिद्यावा रीत्यापि वरुणो दानुमत्याः । बृहन्तं गर्तमाशाते ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

त्री रोचना वरुण ऋतुत द्यून् त्रीणि मित्र धारयथो रजांसि ।
 बावुधानावमर्ति क्षत्रियस्याऽनु व्रतं रक्षमाणावजुर्यम्

१ (६००)

इरावतीर्वरुण धेनवो वां मधुमद् वां सिन्धवो मित्र वृहे ।	
त्रयस्तस्थुर्वृषभार्सस्तिमृणां धिषणानां रेतोधा वि द्युमन्तः	२
प्रातर्वृषीमर्दिति जोहवीमि मध्यांदिन उर्ध्विता सूर्यस्य ।	
राये मित्रावरुणा सर्वताते—ले तोकाय तनयाय शं योः	३
या धर्तारा रजसो रोचनस्यो—तावित्या वित्या पार्थिवस्य ।	
न वां देवा अमृता आ मिनन्ति व्रतानि मित्रावरुणा ध्रुवाणि	४ [७] (६०३)

(७०)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

पुरुषाणां चिद्धयस्य—वो नूनं वां वरुण	। मित्र वांसिं वां सुमतिम्	१
ता वां सम्यगद्ब्रह्माणे—वमश्याम धार्यसे	। वयं ते रुद्रा स्याम	२
पातं नो रुद्रा प्रायुभि—रुत त्रयेथां सुत्रात्रा ।	तुर्याम वस्यून तनूभिः	३
मा कस्याञ्जुतक्रतू यक्षं भुजेमा तनूभिः	। मा शेषसा मा तनसा	४ [८] (६०७)

(७१)

३ बाहुषुक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्र बर्हणा	। उपेमं चारुमध्वरम्	१
विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्र राजथः	। ईशाना पिप्यतं धियः	२
उप नः सुतमा गतं वरुण मित्र वाशुषः	। अस्य सोमस्य पीतये	३ [९] (६१०)

(७२)

३ बाहुषुक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । उष्णिक् ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अत्रिवत्	। नि बर्हिषिं सवतं सोमपीतये	१
व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा धर्मणा यातयज्जना	। नि बर्हिषिं सवतं सोमपीतये	२
मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यज्ञमिदये	। नि बर्हिषिं सवतां सोमपीतये	३ [१०] (६१३)

(७३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ७३-८७]

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

यदुद्य स्थः परावति यदवावत्यश्विना	। यद् वां पुरु पुरुमुजा यदुन्तरिक्ष आ गतम्	१
इह त्या पुरुभूतमा पुरु दंसांसि विभ्रता ।	वरस्या याम्याधिगू ह्वे तुविहमा मुजे	२ (६१५)

ईर्मान्यद् वपुषे वपु—इच्छकं रथस्य येमथुः । पर्यन्या नाहुषा युगा मन्त्रा रजांसि दीयथः ३
तदू पु वामिना कृतं विश्वा यद् वामनु द्ये । नाना जातावरेषा समस्मे बन्धुमेयथुः ४
आ यद् वां सूर्या रथं तिष्ठद् रघुयवुं सदा । परि वामरूषा वयो घृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवोरत्रिंश्रिकेतति नरा सुमेन चेतसा । घर्म यद् वामरेपसं नासत्यान्ना भुरण्याति ६
उग्रो वां ककुहो ययिः शूण्वे यामेषु संतनिः । यद् वां वंसोभिरश्विना—ऽत्रिर्नराववर्तति ७
मध्व ऊ पु मधूयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्युषी । यत् समुद्राति पर्षथः पृक्ताः पृक्षो भरन्त वाम ८
सत्यमिद् वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामन् यामहूतमा यामन्ना मृळयत्तमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धना ऽश्विभ्यां सन्तु शंतमा । या तक्षाम रथो इवा—ऽवोचाम बृहन्नमः १० [१२]

(६३३)

(७४)

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप्, ८ निश्चत् ।

कुष्ठो देवावश्विना ऽद्या विवो मनावसू । तच्छ्रवथो वृषणवसू अत्रिर्वामा विवासति १
कुह त्या कुह नु श्रुता विवि केवा नासत्या । कस्मिन्ना यतथो जने को वां नदीनां सचा २
कं याथः कं हं गच्छथः कमच्छा युञ्जथे रथम् । कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुश्मसीद्वये ३
पौरं चिद्धयुवपुतं पौरं पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पदे ४
प्र च्यवानाज्जुजुरुषो वमिम्बत्कं न मुञ्चथः । युवा यदी कूथः पुन—रा काममृण्वे बध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसिं वां संदृशि श्रिये । नू श्रुतं म आ गतं मवोभिर्वाजिनीवसू ६
को वामद्य पुरुणा—मा वन्नि मत्यानाम् । को विप्रो विप्रवाहसा को यज्ञैर्वाजिनीवसू ७
आ वां रथो रथानां येषो यात्वश्विना । पुरू चिदस्मयुस्तिर अङ्गुषो मत्येष्व ८
शमू पु वां मधूयुवा ऽस्माकमस्तु चकृतिः । अवाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम् ९
अश्विना यद्वा कर्हि चिच्छ्रूयातमिमं हवम् । वस्वीरू पु वां भुजः पृञ्चन्ति सु वां पृचः १० [१४]

(६३३)

(७५)

९ अवस्युरात्रेयः । अश्विनौ । पङ्क्तिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमेन प्रति मूषति माध्वी मम भुतं हवम् १
अत्यायातमश्विना तिरो विश्वा अहं सना ।
क्वा हिरेण्यवर्तनी सुधुम्ना सिन्धुवाहसा माध्वी मम भुतं हवम् २ (६३५)

आ नो रत्नानि बिभ्रता—वश्विना गच्छतं युवम् ।	
रुद्धा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम्	३
सुहुभो वां वृषण्वसू रथे वाणीच्याहिता ।	
उत वां ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम्	४
बोधिन्मनसा रुधे—षिरा हवन्श्रुता ।	
विमिश्र्यवानमश्विना नि याथो अद्वयाविनं माध्वी मम श्रुतं हवम्	५ [१५]

आ वां नरा मनोयुजो ऽश्वासः प्रुषितप्सवः ।	
वयो वहन्तु पीतये सह सुज्ञेभिरश्विना माध्वी मम श्रुतं हवम्	६
अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् ।	
तिरश्चिदश्या परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम्	७
अस्मिन् यज्ञे अंदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।	
अवस्युर्मश्विना युवं गृणन्तमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम्	८
अभूदुषा रुशल्पशु—राग्निर्धाप्यृत्विर्यः ।	
अयोजि वां वृषण्वसू रथो दस्रावमर्त्यो माध्वी मम श्रुतं हवम्	९ [१६] (६४२)

(७६)

५ भौमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ भात्यग्निरुषसामनीक—सुद विप्राणां देवया वाचो अस्थुः ।	
अवीञ्चा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छ	१
न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।	
दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यवर्तिं द्वाशुषे शंभविष्ठा	२
उता यातं संगवे प्रातरहो मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।	
दिवा नक्तमर्वसा शतमेन नेदानीं पीतिरश्विना ततान	३
इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोके इमे गृहा अश्विनेदं दुरोणम् ।	
आ नो द्विवो बृहतः पर्वतादा ऽज्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता	४
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो उथि बृहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौमगानि	५ [१७] (६४७)

(७७)

५ भौमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं पुरा गृध्रादरुरुषः पिबातः ।	
प्रातर्हि यज्ञमश्विना कुधाते प्र शंसन्ति कुवयः पूर्वभाजः	१
प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत न सायमस्ति देवया अजुष्टम् ।	
उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः पूर्वःपूर्वो यजमानो वर्नीयान्	२
हिरण्यत्वङ्मधुवर्णो घृतस्नुः पृक्षो वहन्ना रथो वर्तते वाम् ।	
मनोजवा अश्विना वार्तरहा येनातिरथाथो दुर्तिरानि विश्वा	३
यो भूर्यिष्ठं नासत्याभ्यां विषे चनिष्ठं पित्वो ररते विभागे ।	
स लोकमस्य पीपरच्छमीभि रनूध्वभासः सवृमित तुतुर्यात्	४
समश्विनोर्बसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौभंगानि	५ [१८] (६५२)

(७८)

९ सप्तवधिरात्रेयः । अश्विनौ (५-९ गर्भस्त्राविष्णुपनिषद्) ।

अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप	१
अश्विना हरिणाविव गौराविवानु यवसम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप	२
अश्विना वाजिनीवसू जुषेथाँ यज्ञमिष्टये । हंसाविव पततमा सुताँ उप	३
अत्रिर्यद् वामवरोहन्नुबीस मजोहवीन्नाधमानेव योषा ।	
इयेनस्य विज्जवसा नूतनेना ऽऽगच्छतमश्विना शंतमेन	४ [१९]

वि जिह्रीष्व वनस्पते योनिः सूर्यन्त्या इव । श्रुतं मे अश्विना हवं सप्तवधिं च मुञ्चतम्	५
प्रीताय नार्धमानाय ऋषये सप्तवधये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चाचथः	६
यथा वार्तः पुष्करिणी समिङ्गर्याति सर्वतः । एवा ते गर्भं एजतु निरैतु दशमास्यः	७
यथा वातो यथा वनं यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहावेहि जरायुणा	८
वृश मासाञ्छशयानः कुमारो अधि मातरि । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि	९

[२०] (६६१)

(७९)

१० सत्यश्रवा आत्रेयः । उषाः । पशुकिः ।

महे नो अद्य बोधयोपो राये किवित्मती ।	
यथा चिह्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाग्ये सुजति अश्वसूनुते	१
या सुनीथे शौचद्वथे व्यौच्छो दुहितर्दिवः ।	
सा व्युच्छ सहीयसि सत्यश्रवसि वाग्ये सुजति अश्वसूनुते	२
सा नो अद्याभरद्वसुव्युच्छा दुहितर्दिवः ।	
यो व्यौच्छः सहीयसि सत्यश्रवसि वाग्ये सुजति अश्वसूनुते	३
अभि ये त्वा विभावरी स्तोमैर्गुणन्ति वह्नयः ।	
मधैर्मघोनि सुश्रियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजति अश्वसूनुते	४
यच्चिद्वि ते गणा इमे हृदयन्ति मघत्तये ।	
परि चिद वष्टयो दधुर्ददतो राधो अह्नयं सुजति अश्वसूनुते	५ [२१]

ऐषु धा वीरवद् यज्ञ उषो मघोनि सूरिषु ।	
ये नो राधांस्यह्नया मघवानो अरासत सुजति अश्वसूनुते	६
तेभ्यो द्युमं बृहद् यज्ञ उषो मघोन्या वह ।	
ये नो राधांस्यश्व्या गव्या भजन्त सूरयः सुजति अश्वसूनुते	७
उत नो गोमतीरिष आ वहा दुहितर्दिवः ।	
साकं सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रैः शोचद्भिरर्चिभिः सुजति अश्वसूनुते	८
व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः ।	
नेत त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूरौ अर्चिषा सुजति अश्वसूनुते	९
एतावद् वेदुषस्त्वं भूयो वा दातुमर्हसि ।	
या स्तोतृभ्यो विभावयुच्छन्ती न प्रमीयसि सुजति अश्वसूनुते	१० [२२] (६७१)

(८०)

६ सत्यश्रवा आत्रेयः । उषाः । त्रिष्टुप ।

द्युतद्यामानं बृहतीमृतेनं ऋतावरीमरुण्यं विभातीम्	
वेधीमुषसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रांसो मतिभिर्जरन्ते	१
एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुगान् पथः कृण्वती यात्यग्रे ।	
बृहद्वथा बृहती विश्वमिन्वोषा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम्	२ (६७२)

एषा गोभिररुणेभिर्गुजाना ऽर्धन्ती रयिमप्रायु चक्रे ।	
पथो रदन्ती सुविताय देवी पुरुष्टुता विश्ववारा वि भाति	३
एषा ध्येनी भवति द्विर्हो आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात् ।	
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति	४
एषा शुभा न तन्वं विवानो ध्वेवं स्नाती हृशये नो अस्थात् ।	
अप द्वेषो बार्धमाना तमांस्युषा विवो दुहिता ज्योतिषागात्	५
एषा प्रतीची दुहिता विवो नृन् योषेव भद्रा नि रिणीते अप्सः ।	
व्यूष्वती वृशुषे वार्याणि पुनर्ज्योतिर्युवतिः पूर्वथाकः	६ [२३] (६७७)

(८१)

५ इयावाश्च आग्नेयः । सविता । जगती ।

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।	
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः	१
विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्जते कविः प्रासावीद् भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।	
वि नार्कमरुयत् सविता वरेण्यो ऽनु प्रयाणमुपसो वि राजति	२
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद् ययुर्वेवा देवस्य महिमानमोजसा ।	
यः पार्थिवानि विममे स एतंशो रजांसि देवः सविता महित्वना	३
उत यासि सवितस्त्रीणि रोचनो त सूर्यस्य रश्मिभिः समुच्यसि ।	
उत रात्रीमुभयतः परीयस उत मित्रो भवसि देव धर्मभिः	४
उतेशिषि प्रसवस्य त्वमेक इदुत पूषा भवसि देव यामभिः ।	
उतेदं विश्वं भुवनं वि राजसि इयावाश्चस्ते सवितुः स्तोममानशे	५ [२४] (६८९)

(८२)

९ इयावाश्च आग्नेयः । सविता । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

तत् सवितुर्वृणीमहे वयं देवस्य भोजनम् । श्रेष्ठं सर्वधातमं तुरं भगस्य धीमहि १	
अस्य हि स्वयंशस्तरं सवितुः कच्छन् प्रियम् । न मिनन्ति स्वराज्यम्	२
स हि रत्नानि वृशुषे सुवाति सविता भगः । तं भागं चित्रमीमहे	३
अद्या नो देव सवितः प्रजावत् सावीः सौभगम् । परा दुःस्वप्नं सुव	४
विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव । यद् भद्रं तन्न आ सुव	५ [२५]
अनागसो अदितये देवस्य सवितुः सुवे । विश्वा वामानि धीमहि	६ (६८८)

आ विश्वेदेवं सत्यंति सूक्तैरद्या वृणीमहे । सत्यसवं सवितारम् ७
य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीर्वेवः संविता ८
य इमा विश्वा जाता न्याभ्रावयति श्लोकेन । प्र च सुवाति सविता ९ [२६] (६९१)

(८३)

१० भौमोऽग्निः । पर्जन्यः । विष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप् ।

अच्छां वद तवसं गीर्मिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
कनिकदद् वृषभो जीरदान् रेतो दधात्योषधीषु गर्भम् १
वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात् ।
उतानांगा ईषते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः २
रथीव कश्याश्वो अभिक्षिपन्नाविर्दूतान् कृणुते वर्ष्यँइ अह ।
दूरात् सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्ष्यँ नमः ३
प्र वाता वान्ति पतरन्ति विद्युत् उदोषधीर्जिह्वते पिन्वते स्वः ।
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतसार्वति ४
यस्य व्रते पृथिवी ननमीति यस्य व्रते शफवज्जभुरीति ।
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]
द्विवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
अवाङ्मतेन स्तनयितुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ६
अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उकुन्वता परि दीया रथेन ।
हतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्चं समा भवन्तूदृतो निपादाः ७
महान्तं कोशमुदचा नि षिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात् ।
धृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वद्भ्याभ्यः ८
यत् पर्जन्य कनिकदत् स्तनयन् हंसि दुष्कृतः ।
प्रतीदं विश्वं मोदते यत् किं च पृथिव्यामधि ९
अवर्षीर्विषमुदू धू गृभायाऽकुर्धन्वान्यत्येतवा उ ।
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषां १० [२८] (७०१)

(८४)

३ भौमोऽग्निः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

बद्धित्था पर्वतानां सिद्धं बिभर्षि पृथिवि । प्र या भूमिं प्रवत्वति मङ्गा जिनोषि महिनि ?

(७०२)

स्तोमांसस्त्वा विचारिणि प्रति द्योभन्त्यक्तुभिः । प्र या वाजं न हेषन्तं ऐरुमस्यस्यर्जुनि २
 हुक्हा चिद् या वनस्पतीन् क्षमया वर्धय्येजसा । यत् ते अभस्य विद्युतो विवो वर्धन्ति वृष्टयः ३
 [२९] (७०४)

(८५)

८ भौमोऽग्निः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र सम्राजे बृहद्वचो गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय ।
 वि यो जघान शमितेव चर्मो—पस्तिरे पृथिवीं सूर्याय १
 वनेषु व्युन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पयं उम्रियासु ।
 ह्रुत्सु कर्तुं वरुणो अप्सवर्गिं विवि सूर्यमदधात् सोममर्द्रां २
 नीचीनंबारं वरुणः कवन्धं प्र संसर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्युनक्ति मूम ३
 उनक्ति भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् ।
 समध्रेण वसत् पर्वतास—स्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ४
 इमाम् प्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
 मानेनेव तस्थिवाँ अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]
 इमाम् नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नकिरा वर्धय ।
 एकं यदुद्रा न पुणन्त्येनी—रासिञ्चन्तीर्वनयः समुद्रम् ६
 अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सकृमिद् भ्रातरं वा ।
 वेशं वा नित्यं वरुणारणं वा यत् सीमार्गश्चक्रुमा शिश्रुस्तत् ७
 कितवासो यद् रिरिपुर्न क्रीवि यद् वा घा सत्यमुत यन्न विघ्न ।
 सर्वा ता वि प्यं शिथिरेव देवा—ऽधा ते स्याम वरुण प्रियासः ८ [३१] (७११)

(८६)

६ भौमोऽग्निः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप्, ६ विराट्पूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम् । हुक्हा चित्स प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव त्रितः १
 या पृतनासु दुष्टा या वाजेषु श्रवाय्या । या पञ्च चर्षणीरभी—न्द्राग्नी ता हवामहे २
 तयोरिदमवच्छव—स्तिग्मा विद्युन्मघोनोः । प्रति दुणा गर्भस्त्यो—र्गवां वृत्रघ्न एषते ३
 ता बामेषे रथाना—मिन्द्राग्नी हवामहे । पती तुरस्य राधसो विद्रांसा निर्घणस्तमा ४
 ता बृधन्तावनु द्यून् मतीय देवावदभा । अर्हन्ता चित् पुरो दुधे—ऽशेव देवावर्धते ५ (७१७)

एवेन्द्राग्निभ्यामहावि हव्यं शूष्यं घृतं न पूतमद्विभिः ।

ता सूरिषु श्रवो बृहद् रयिं गृणत्सु दिधृतमिषं गृणत्सु दिधृतम् ६ [३२] (७१८)

(८७)

९ एवयामरुदात्रेयः । मरुतः । अतिजगती ।

प्र वो महे मृतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत् ।

प्र शर्धां प्रयज्यवे सुखादये तवसे भन्ददिष्टये धुनिव्रताय शर्वसे १

प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र विघ्नना ब्रुवत एवयामरुत् ।

क्त्वा तद् वो मरुतो नाधृषे शवो वाना मद्वा तदेषा मधृष्टासो नाद्रयः २

प्र ये विवो बृहतः शृण्वरे गिरा सुशुक्रानः सुभ्व एवयामरुत् ।

न येषामिरी सधस्थ ईष्ट आ अग्रयो न स्वविद्युतः प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ३

स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः समानस्मात् सर्वस एवयामरुत् ।

यदायुक्त त्मना स्वादाधि ण्णुभिर्विष्वर्धसो विमहसो जिगाति शेवृधो नृभिः ४

स्वनो न वोऽमवान् रेजयद् वृषा त्वेषो ययिस्तविष एवयामरुत् ।

येना सहन्त ऋत्रत स्वरोचिषः स्था रश्मानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः ५ [३३]

अपारो वो महिमा वृद्धशवसस्त्वेषं शवोऽवत्वेवयामरुत् ।

स्थातारो हि प्रसितौ संहशि स्थन ते न उरुण्यता निदः शुशुक्रासो नाग्रयः ६

ते रुद्रासः सुमखा अग्रयो यथा तुविद्युन्ना अवन्त्वेवयामरुत् ।

वीर्यं पृथु पप्रथे सद्वा पार्थिवं येषामज्मेष्वा महः शर्धास्यद्वुतैनसाम् ७

अष्टेषो नो मरुतो गातुमेतन श्रोता हव जरितुरेवयामरुत् ।

विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन स्मद् रथ्यो न वंसना ऽप द्वेषांसि सनुतः ८

गन्ता नो यज्ञं यज्ञियाः सुशमि श्रोता हवमरुक्ष एवयामरुत् ।

ज्येष्ठासो न पर्वतासो व्योमनि यूयं तस्य प्रचेतसः स्यात् दुर्धर्तवो निदः ९ [३४] (७१७)

॥ इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

चतुर्थ-मण्डलस्यान्तपर्यन्तं ३६४१

पञ्चम-मण्डलस्य ७२७

सर्वयोगः- ४३६८

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

(?)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१५]

१३ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- त्वं ह्यग्निं प्रथमो मनांता ऽस्या धियो अभवो दस्म होता ।
 त्वं सीं वृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु सहो विश्वस्मै सहसे सहधै १
- अथा होता न्यसीदो यजीया निळस्पद इषयन्नीडयः सन् ।
 तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो राये चितयन्तो अनु गमन् २
- वृतेव यन्तं बहुभिर्वसवैः—स्त्वे रयिं जागृवांसो अनु गमन् ।
 रुशन्तमग्निं दर्शतं ब्रुहन्तं वपावन्तं विश्वहा दीदृवांसम् ३
- पुं देवस्य नमसा व्यन्तः श्रवस्यवः श्रवं आपन्नमृक्तम् ।
 नामानि चिद् दधिरे यज्ञियानि भद्रायां ते रणयन्त संहृष्टौ ४
- त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां रायं उभयांसो जनानाम् ।
 त्वं ज्ञाता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सवृमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]
- सपर्येण्यः स प्रियो विश्वस्मि—होता मन्द्रो नि षसावा यजीयान् ।
 तं त्वा वयं दम आ दीदृवांस—मुप जुबाधो नमसा सदेम ६
- तं त्वा वयं सुधयोऽ नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः ।
 त्वं विशो अनयो दीद्यानो दिवो अग्ने ब्रुहता रोचनेन ७
- विशां कृषिं विश्पतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषभं चर्षणीनाम् ।
 प्रेतीषणिमिषयन्तं पावकं राजन्तमग्निं यजतं रयीणाम् ८
- सो अग्न ईजे शशमे च मर्तो यस्तु आनद्र समिधा हव्यदातिम् ।
 य आहुतिं परि वेवा नमोभिर्विश्वेत् स वामा दधते त्वोतः ९
- अस्मा उ ते महि महे विधेम नमोभिरग्ने समिधोत हव्यैः ।
 वेदीं सूनो सहसो गीर्भिरुक्थै—रा ते भद्रायां सुमतौ यतम १० (१०)

आ यस्ततन्ध रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्यस्तुतः ।

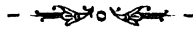
बृहद्भिर्वाजैः स्थर्विरेभिस्मे रेवद्भिरेव वितरं वि भाहि ११

नृवद् वसो सवमिद्वेद्यस्मे शूरिं तोकाय तनयाय पश्वः ।

पूर्वोरिषो बृहतीरारेअधा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु १२

पुरुण्यग्ने पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुता ते अश्याम् ।

पुरुणि हि त्वे पुरुवार सन्त्यग्ने वसुं विधते राजनि त्वे १३ [३६] (१३)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३०]

(१)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद् यशो ऽग्ने मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुण्यसि १
त्वां हि प्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीभिरीळति । त्वां वाजी यात्यवृको रजस्तूर्विश्वचर्षणिः २
सजोषस्त्वा विवो नरो यज्ञस्य केतुमिन्धते । यज्ञस्य मानुषो जनः सुम्नायुजुंहे अध्वरे ३
ऋधद् यस्ते सुदानवे धिया मर्तः शशमते । ऊती ष बृहतो विवो द्विषो अंहो न तरति ४
समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो न शत । वयावन्तं स पुण्यति क्षर्यमग्ने शतायुषम् ५ [१]

त्वेषस्ते धूम ऋण्वति विवि षञ्जुक्त आततः । सूर्यो न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ६
अधा हि विक्ष्वीड्यो ऽसिं प्रियो नो अतिथिः । रण्वः पुरीव जूर्यः सूनुरं त्रययाप्यः ७
कृत्वा हि द्रोणे अज्यसे ऽग्ने वाजी न कृत्यः । परिज्मेव स्वधा गयो ऽत्यो न ह्वार्यः शिशुः ८
त्वं त्या चिदच्युता ऽग्ने पशुर्न यवसे । धामा ह यत् ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्रसः ९
वेषि ह्यध्वरीयतामग्ने होता दमे विशां । समृधो विशपते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः १०

अच्छा नो मित्रमहो देव देवानग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्तिं सुक्षितिं विवो नृन् द्विषो अंहसि वृतिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ११

[२] (१४)

(३)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने स क्षेपहतपा ऋतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवपुष्टे ।

यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोषा देव पासि त्यजसा मर्तमंहः १

ऊंजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिर्ऋधद्वा रायाग्रये वदाश ।

एवा चन तं यशसामजुष्टिर्नाहो मर्तं नशते न प्रहसिः २

(१६)

सूरो न यस्य दृशतिरेषा भीमा यदेति शुचतस्त आ धीः ।	
हेर्षस्वतः शुरुधो नायमक्तोः कुत्रा चिद् रण्वो वसतिर्वनेजाः	३
तिग्मं चिदेम महि वर्षो अस्य भसदश्वो न यमसान आसा ।	
विजेहमानः परशुर्न जिह्वां द्रविर्न द्रावयति दारु धक्षत्	४
स इदस्तेषु प्रति धादसिष्य जिह्वां तेजोऽयसो न धाराम् ।	
चित्रध्रजतिररतिर्यो अक्तोर्वेन द्रुषद्वा रघुपत्मजंहाः	५ [३]
स ईं रेभो न प्रति वस्त उसाः शोचिषा रारपीति मित्रमहाः ।	
नक्तं य ईमरुषो यो दिवा नृ नमर्त्यो अरुषो यो दिवा नृन्	६
दिवो न यस्य विधतो नवीनोद् वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत् ।	
घृणा न यो धर्जसा पत्मना यन्ना रोदसी वसुना दं सुपत्नी	७
धायोमिर्वा यो युज्येभिर्कैर्विद्युन्न दविद्योत् स्वेभिः शुर्मैः ।	
शर्धो वा यो मरुतां ततक्ष क्रभुर्न त्वेषो रभसानो अद्यौत्	८ [४] (३१)

(४)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा होतुर्मनुषो वेवताता यज्ञेभिः सूनो सहस्रो यजांसि ।	
एषा नो अद्य समना समाना नुशन्नग उशतो यक्षि देवान्	१
स नो विभावा चक्षणिर्न वस्ते रग्निर्वन्दारु वेद्यश्चनो धात् ।	
विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषूषभुद् भूदतिथिर्जातवेदाः	२
द्यावो न यस्य पनयन्त्यश्वं भासीसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः ।	
वि य इनोत्यजरः पावको ऽश्रंस्य चिच्छिन्नथत् पूर्वाणि	३
वक्त्रा हि सूनो अस्यन्नसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मानम् ।	
स त्वं न ऊर्जसन ऊर्जै धा राजेव जेरवुके क्षेप्यन्तः	४
नितिक्लि यो वारुणमन्नमसि वायुर्न राष्ट्रत्येत्यक्तून् ।	
तुर्याम यस्त आदिशामराती रत्यो न हतः पततः परिहृत्	५ [५]
आ सूर्यो न भानुमद्भिर्कैरग्ने ततन्ध रोदसी वि भासा ।	
विभो नयत् परि तमीत्युक्तः शोचिषा पत्मज्ञोऽग्निजो न दीर्यन्	६ (३८)

त्वां हि मन्द्रतममर्कशोके—वैवृमहे महि नः श्रोण्यग्ने ।

इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः

७

नू नो अग्नेऽवुकेभिः स्वस्ति वेषि रायः पथिभिः पथ्यहः ।

ता सुरिभ्यो गृणते रासि सुह्रं मदम शतहिमाः सुवीराः

८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सूनुं सहसो युवान्—मद्रोघवाचं मतिभिर्यविष्ठम् ।

य इन्वति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अधुक्

१

त्वे वसूनि पुर्वणीक होत—द्वोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः ।

क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन् तसं सौभगानि दधिरे पावके

२

त्वं विश्व प्रदिवः सीद आसु कृत्वा रथीरभवो वार्याणाम् ।

अत इनोषि विधृते चिकित्वा व्यानुषर्जातवेदो वसूनि

३

यो नः सनुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।

तमजरेभिर्वृषभिस्तव स्वै—स्तपा तपिष्ठ तपसा तपस्वान्

४

यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थै—र्केभिः सूनो सहसो ददाशत् ।

स मर्त्येष्वमृत प्रचेता राया द्युम्नेन श्रवसा वि भाति

५

स तत् कृधीषितस्तूर्यमग्ने स्पृधो बाधस्व सहसा सहस्वान् ।

यच्छस्यसे द्युभिरक्तो वचोभि—स्तज्जुषस्व जरितुर्घोषि मन्म

६

अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयिं रयिवः सुवीरम् ।

अश्याम वाजमभि वाजयन्तो अश्याम द्युस्त्रमजराजरं ते

७ [७] (४७)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र नव्यसा सहसः सूनुमच्छा यज्ञेन गातुमव इच्छमानः ।

बृध्वद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतारं विव्यं जिगाति

१

स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानदद्भिर्विष्ठः ।

यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथुन्यभिर्ननुयाति भवन्

२

(४९)

वि ते विष्मद्भवात्जृतासो अग्ने भामासः शुचे शुच्यश्चरन्ति । तुविभ्रक्षासो विव्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः	३
ये ते शुकासः शुच्यः शुचिधमः क्षां वर्पन्ति विषितासो अश्वाः । अर्धं भ्रमस्तं उर्विया वि भाति यातर्यमानो अधि सानु पृथ्वेः	४
अर्धं जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः सृजाना । शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्ने—दुर्वर्तुर्भामो दयते वनानि	५
आ भानुना पार्थिवानि जयींति महस्तोदस्य धृषता ततन्थ । स बाधस्वार्प भया सहोभिः स्पृधो वनुष्यन् वनुषो नि जूर्व	६
स चित्रं चित्रं चितर्यन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् । चन्द्रं रथि पुरुवीरं बृहन्तं चन्द्रं चन्द्राभिर्गृणते युवस्व	७ [८] (५४)

(७)

७ वाईस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

मूर्धानं विवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् । कविं सम्राजमतिथिं जनानां मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः	१
नाभिं यज्ञानां सदनं रयीणां महामाहावमभि सं नवन्त । वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः	२
त्वद् विप्रो जायते वाज्यग्ने त्वद् वीरासो अभिमातिपाहः । वैश्वानर त्वमस्मासु धेहि वसूनि राजन् त्स्पृहयाद्याणि	३
त्वां विश्वे अमृतं जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते । तव क्रतुभिरमृतत्वमायन् वैश्वानर यत् पित्रोरदीदेः	४
वैश्वानर तव तानि व्रतानि महान्यग्ने नकिरा दधर्ष । यजार्जमानः पित्रोरुपस्थे ऽविन्दः केतुं वयुनेष्वह्नाम्	५
वैश्वानरस्य विमितानि चक्षसा सानूनि विवो अमृतस्य केतुना । तस्येदु विश्वा भुवनाधि मूर्धनि वया इव रुरुहुः सप्त विमुहः	६
वि यो रजांस्यभिमीत सुक्रतुर्वैश्वानरो वि विवो रोचना कविः । परि यो विश्वा भुवनानि पप्रथे ऽवधो गोपा अमृतस्य रक्षिता	७ [९] (६१)

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

पुक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू सहः प्र नु वोचं विदथा जातवेदसः । वैश्वानराय मतिर्नव्यसी शुचिः सोमं हव पवते चारुरग्रये	१
स जायमानः परमे व्योमनि व्रतान्यग्निर्व्रतुपा अंरक्षत । व्यन्तरिक्षममिमीत सुक्रतु वैश्वानरो महिना नाकमस्पृशत्	२
व्यस्तभ्नाद् रोदसी मित्रो अद्भुतो ऽन्तर्वावदकृणोज्ज्योतिषा तमः वि चर्मणीव धिषणे अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्ण्यम्	३
अपामुपस्थे महिषा अंगृभ्णत् विशो राजानमुप तस्थुर्ऋग्विर्यम् । आ द्रुतो अग्निर्मभरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावतः	४
युगेयुगे विवृथ्यं गृण्यो ऽग्ने रयि यशसं धेहि नव्यसीम् । एवेव राजन्नघशंसमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा	५
अस्माकमग्ने मघवत्सु धारया ऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् । वयं जयेम शान्तिं सहस्रिणं वैश्वानरं बाजमग्ने तवोतिभिः	६
अदब्धेभिस्तव गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सुरीन् । रक्षां च नो वृदुषां शर्धो अग्ने वैश्वानरं प्र च तारीः स्तवानः	७ [१०] (६८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

अहश्च कृष्णमहरजुनं च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः । वैश्वानरो जायमानो न राजा ऽवातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि	१
नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं न यं वयन्ति समरेऽतेमानाः । कस्यं स्वित्र पुत्र इह वक्तवानि पुरो वदाम्यवरेण पित्रा	२
स इत् तन्तुं स वि जानात्योतुं स वक्तवान्युतुथा वदामि । य ई चिकेतवृमृतस्य गोपा अवश्चरन् पुरो अन्येन पश्यन्	३
अयं होता प्रथमः पश्यतेम मिधं ज्योतिरमृतं मर्त्येषु । अयं स जज्ञे ध्रुव आ निषत्तो ऽमर्त्यस्तन्वाड वधमानः	४

- ध्रुवं ज्योतिर्निर्हितं दृशये क मनो जविष्ठं पतर्यस्त्वन्तः ।
 विश्वे देवाः समनसः सकेता एकं क्रतुमभि वि यन्ति साधु ५
 वि मे कर्णा पतयतो वि चक्षुर्वीडुदं ज्योतिर्हृदय आर्हितं यत् ।
 वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद् वक्ष्यामि किमु नू मन्ये ६
 विश्वे देवा अनमस्यन् भियानास्त्वामग्ने तमसि तस्थिवांसम् ।
 वैश्वानरोऽवतूतये नो ऽमर्त्योऽवतूतये नः ७ [११] (७५)

(१०)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ; ७ द्विपदा विराट् ।

- पुरो वो मन्द्रं विव्यं सुवृक्तिं प्रयति यज्ञे अग्निमध्वरे दधिध्वम् ।
 पुर उक्थेमिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः १
 तमु द्युमः पुर्वणीक होतॱग्ने अग्निभिर्मनुष दधानः ।
 स्तोमं यमस्मै ममतेष शूषं घृतं न शुचिं मतयः पवन्ते २
 पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु यो अग्नये वृदाश विप्र उक्थैः ।
 चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचिर्ब्रजस्य साता गोमतो दधाति ३
 आ यः पप्रौ जायमान उर्वी दूरिदृशा भ्रासा कृष्णाध्वा ।
 अध बहु चित् तम ऊर्म्यायास्तिरः शोचिषा दृष्टशे पावकः ४
 नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरूती अग्ने रयिं मधवन्त्यश्च धेहि ।
 ये राधसा श्रवसा चात्यन्यान् त्सुवीर्यैभिश्चाभि सन्ति जनान् ५
 इमं यज्ञं चनो धा अग्न उशनं यं त आसानो जुहुते हविष्मान् ।
 भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्तिमवीर्वाजस्य गध्यस्य सातौ ६
 वि द्वेषासीनुहि वर्धयेळां मदमं ज्ञातहिमाः सुवीराः ७ [१२] (८९)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- यजस्व होतरिषितो यजीया नग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।
 आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी ववृत्त्याः १ (८९)

त्वं होता मन्द्रतमो नो अधु गन्तर्वेवो विदथा मर्त्येषु ।	
पावकया जुह्वा बहिरासा ऽग्ने यजस्व तन्वं तव स्वाम्	२
धन्या चिद्धि त्वे धिषणा वहि प्र देवाञ्जन्म गृणते यजध्वे ।	
वेपिष्ठो अङ्गिरसां यद्व विप्रो मधु च्छन्दो भनति रेभ इष्टौ	३
अदिद्युतस्व स्वपाको विभावा ऽग्ने यजस्व रोदसी उरुची ।	
आयुं न यं नमसा रातहव्या अञ्जन्ति सुप्रयसं पञ्च जनाः	४
वृष्टे ह यन्नमसा बहिरग्ना वयामि सुगृधतवती सुवृक्तिः ।	
अम्यक्षि सद्य सदेने पृथिव्या अश्रायि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः	५
वृक्षस्या नः पुर्वणीक होतर्वेवेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।	
रायः सूनो सहसो वावसाना अतिं ससेम वृजनं नाहः	६ [१३] (८८)

(१९)

६ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् (१ पुरस्ताज्ज्योतिर्वा) ।

मध्ये होता दुरोणे बर्हिषो राळ्—मिस्तोदस्य रोदसी यजध्वे ।	
अयं स सूनुः सहस क्रतावा दूरात् सूर्यो न शोचिषा ततान	१
आ यस्मिन् त्वे स्वपाके यजत्र यक्षद् राजन् त्सर्वततिष्ठ नु द्यौः ।	
त्रिषधस्थस्ततरुषो न जंहे हव्या मघानि मानुषा यजध्वे	२
तेजिष्ठा यस्यारतिर्वनेराद् तोदो अध्वन् न वृधसानो अद्यौत् ।	
अद्भोघो न द्रविता चेतति त्म—न्नमर्त्योऽवर्त्र ओषधीषु	३
सास्माकेभिरेतरी न शूषै—रग्निः हवे दम आ जातवेदाः ।	
द्वेभ्यो वन्वन् क्रत्वा नावीं—सः पितेव जारयायि यज्ञैः	४
अध स्मास्य पनयन्ति भासो वृथा यत् तक्षदनुयाति पृथ्वीम् ।	
सद्यो यः स्पन्द्रो विषितो धवीया—नृणो न तायुरति धन्वा राद्	५
स त्वं नो अर्वन् निदाया विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।	
वेपिं रायो वि यासि वृच्छुना मर्वेम ज्ञातर्हिमाः सुवीराः	६ [१४] (९४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । शिष्टुप् ।

त्वद् विश्वा सुभग सोमगा—न्यग्ने वि यन्ति वनिनो न वयाः ।

भुष्टी रयिर्वाजो वृत्रतूर्ये विवो वृष्टिरीड्यो रीतिरपाम् १

त्वं भगो न आ हि रत्नमिषे परिज्मेव क्षयसि कुस्मर्वचाः ।

अग्ने मित्रो न बृहत् ऋतस्या—ऽसि क्षत्ता वामस्य देव भूरः २

स सत्पतिः शर्वसा हन्ति वृत्र—मग्ने विप्रो वि एणेर्भिति वार्जम् ।

यं त्वं प्रचेत ऋतजात राया सजोषा नप्त्रापां हिनोषि ३

यस्ते सूनो सहसो गीर्भिरुक्थै—र्यज्ञैर्मतो निशिति वेद्यानद्र ।

विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः ४

ता नृभ्य आ सौश्रवसा सुवीरा ऽग्ने सूनो सहसः पुण्यसे धाः ।

कृणोषि यच्छर्वसा भूरि पश्वो वयो वृकायारये जसुरये ५

वद्मा सूनो सहसो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजि नो दाः ।

विश्वाभिर्गीर्भिर्भिर्भूतिर्मश्यां मदम शतहिमाः सुवीराः ६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ६ शकरी ।

अग्रा यो मर्त्यो वुवो धियं जुजोष धीतिभिः । भसन्तु ष प्र पूर्य इषं वुरीतावसे १

अग्निरिन्द्रि प्रचेता अग्निर्वधस्तम् ऋषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषो विशः २

नाना ह्यग्नेऽवसे स्पर्धन्ते रायो अयः । तूर्धन्तो वस्युर्मायवो व्रतैः सीक्षन्तो अब्रतम् ३

अग्निरप्तामृतीषहं कीरं ददाति सत्पतिम् । यस्य त्रसन्ति शर्वसः संचक्षि शत्रवो भिया ४

अग्निर्हि विघ्नना निदो देवो मर्तमुख्यति । सुहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः ५

अच्छा नो मित्रमहो देव देवा—नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्तिं सुक्षितिं विवो नृन् द्विषो अहांसि वुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ६

[१६] (१०१)

(१५)

११ वार्हस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहव्य आङ्गिरसो वा । अग्निः । जगती; ३, १५ शकवरी;
६ अतिशकवरी; १०-१४, १६, १९ त्रिष्टुप्, १७ अनुष्टुप्, १८ बृहती ।

इममू पु वो अतिथिमुखर्बुधं विश्वासां विशां पतिमृत्तसे गिरा ।
वेतीद् द्विवो जनुषा कच्चिदा शुचिर्ज्योक् चिदति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो वृधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषम् ।
स त्वं सुप्रीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे विवेर्विवे २
स त्वं दक्षस्यावृको वृधो भूर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
रायः सूनो सहस्रो मर्त्येष्वा ह्यर्धिर्यच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ३
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णरमग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षवचसं सुवृक्तिभिर्हव्यवाहमरतिं देवमृत्तसे ४
पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न भानुना ।
तूर्वन न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

अग्निमग्निं वः समिधां दुवस्यत प्रियंप्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।
उप वो गीर्भिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनन्ते हि वार्यं देवो देवेषु वनन्ते हि नो दुर्वः ६
समिद्धमग्निं समिधा गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमद्भुहं कविं सुन्नैरीमहे जातवेदसम् ७
त्वां दूतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासश्च मर्तासश्च जागृविं विभुं विशपतिं नमसा नि षेदिरे ८
विभूर्षन्नग उमर्यो अनु व्रता दूतो देवानां रजसी समीयसे ।
यत् ते धीतिं सुमतिमावृणीमहे ऽर्धं स्मा नस्त्रिवरुथः शिवो भव ९
तं सुप्रतीकं सुहृशं स्वच्छमर्बिद्वांसो विदुष्टं सपेम ।
स यक्षद् विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निरमृतेषु वोचत् १० [१८]

तमग्ने पास्युत तं पिपर्षि यस्तु आनद्र कृचर्ये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोर्विति वा तमित् पूणक्षि शर्वसोत राया ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाप्यः सहस्री १२ (११)

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेदुर्जनिमा जातवेदाः ।

वेवानामुत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा १३

अग्ने यदुद्य विशो अध्वरस्य होतः पार्वकशोचे वेष्टं हि यज्वा ।

ऋता यजासि महिना वि यद् भू-हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य १४

अभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्ये ।

अवा नो मघवन् वाजसाता वग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम १५ [१९]

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक वेवै-रूर्णावन्तं प्रथमः सीवु योनिम् ।

कुलायिनै वृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु १६

इममु त्यमथर्वव-दुग्धिं मन्थन्ति वेधसः ।

यमङ्कयन्तमानय-न्नमूरं श्याव्याभ्यः १७

जनिष्व वेववीतये सर्वताता स्वस्तये ।

आ वेवान् वक्ष्यमृतां ऋतावृधो यज्ञं वेवेषु पिस्पृशः १८

वयमु त्वा गृहपते जनाना-मग्ने अकर्म समिधा ब्रूहन्तम् ।

अस्थूरि नो गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि १९ [२०] (१२५)

(१६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १६-२३]

४८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्री, १, ६ वर्धमाना,

२७, ४७-४८ अनुष्टुप्, ४६ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषां हितः । वेवेभिर्मानुषे जने १

स नो मन्द्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा मूहः । आ वेवान् वक्षि यक्षि च २

वेत्था हि वेधो अध्वनः पथश्च वेवाञ्जसा । अग्ने यज्ञेषु सुकतो ३

त्वामीळे अध द्विता भरतो वाजिभिः शुनम् । ईजे यज्ञेषु यज्ञिर्यम् ४

त्वमिमा वार्या पुरु दिवोदासाय सुन्दते । भरद्वाजाय वाशुषे ५ [२१]

त्वं वृतो अमर्त्य आ बहा दैव्यं जनम् । शृण्वन् विप्रस्य सुष्टुतिम् ६

त्वामग्ने स्वाध्वोऽ मर्तासो वेववीतये । यज्ञेषु वेवमीळते ७

तव प्र यक्षि संदृश-मुत कर्तुं सुदानवः । विश्वे जुषन्त कामिनः ८

त्वं होता मनुर्हितो वक्षिशासा विवृष्टरः । अग्ने यक्षि विवो विशः ९ (१३४)

अग्र आ याहि वीतये	गृणानो हव्यदातये	। नि होता सत्सि बर्हिषि	१० [२२]
तं त्वा समिन्द्रिरङ्गिरो	घृतेन वर्धयामसि	। बृहच्छोचा यविष्ठ्य	११
स नः पृथु श्रवाय्य—मच्छा देव विवाससि		। बृहदग्रे सुवीर्यम्	१२
त्वामग्रे पुष्करादध्य—थर्वा निरमन्थत		। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः	१३
तमु त्वा दध्यङ्घ्रिः पुत्र ईधे अथर्वणः		। वृत्रहणं पुरंदरम्	१४
तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम्		। धनंजयं रणोरणे	१५ [२३]
एह्यु षु ब्रवाणि ते	अग्र इत्थेतरा गिरः	। एभिर्वर्धास इन्दुभिः	१६
यत्र कं च ते मनो	दक्षं दधस उत्तरम्	। तत्रा सदैः कृणवसे	१७
नहि ते पुर्मक्षिपद् भुवन्नेमानां वसो		। अथा दुर्वो वनवसे	१८
आग्निरंगामि भारतो वृत्रहा पुरुचेतनः		। दिवोदासस्य सत्पतिः	१९
स हि विश्वाति पार्थिवा र्षिं दारुन्महित्वना		। वन्वन्नवातो अस्तृतः	२० [२४]
स प्रन्वन्नधीयसा अग्रे द्युन्नेन संयता		। बृहत् तंतन्थ भानुना	२१
प्र वः सखायो अग्रये स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया		। अर्चं गायं च वेधसे	२२
स हि यो मानुषा युगा सीदुद्धोता कविकर्तुः		। दूतश्च हव्यवाहनः	२३
ता राजाना शुचिब्रता ऽऽकृत्यान् मारुतं गणम्		। वसो यक्षीह रोदसी	२४
वस्वीं ते अग्रे संहृष्टि—रिषयते मर्त्याय		। ऊर्जो नपाकुसुतस्य	२५ [२५]
कत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो	अद्य त्वा वन्वन् त्सुरेक्षणाः । मतं आनाश सुवृक्तिम्		२६
ते ते अग्रे त्वोता इष्यन्तो विश्वमायुः । तरन्तो अर्यो अराती—वन्वन्तो अर्यो अरातीः			२७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद् विश्वं न्यत्रिणम् । अग्निर्नो वनते रयिम्			२८
सुवीरं रयिमा भर जातवेदो विचर्षणे		। जहि रक्षांसि सुकतो	२९
त्वं नः पाह्यंहसो जातवेदो अघायतः		। रक्षा णो ब्रह्मणस्कवे	३० [२६]
यो नो अग्रे दुरेव आ मर्तो वधाय दाशति		। तस्मान्नः पाह्यंहसः	३१
त्वं तं देव जिह्या परि बाधस्व दुष्कृतम्		। मर्तो यो नो जिघांसति	३२
भरद्वाजाय सप्रथः शर्म यच्छ सहन्त्य		। अग्रे वरेण्यं वसु	३३
अग्निरृत्राणि जङ्घनद् द्रविणस्युर्विपन्यया		। समिन्द्रः शुक्र आहुतः	३४
गर्भे मातुः पितुष्पिता विदिद्युतानो अक्षरे		। सीदन्नृतस्य योनिमा	३५ [२७]
ब्रह्म प्रजावदा भर जातवेदो विचर्षणे		। अग्रे यद् वीदयद् विवि	३६
उप त्वा रण्वसंहसं प्रयस्वन्तः सहस्कृत		। अग्रे ससुज्जहे गिरः	३७ (१६१)

उप च्छायामिव घृणे—रगन्म शर्म ते वयम् । अग्ने हिरण्यसंहशः	३८
य उग्र इव शर्यहा तिग्मशृङ्गो न वंसगः । अग्ने पुरो रुरोजिथ	३९
आ यं हस्ते न खादिनं शिशुं जातं न बिभ्रति । विशामग्निं स्वध्वरं	४० [२८]
प्र देवं देववीतये भरता वसुवित्तमम् । आ स्वे योनौ नि पीदतु	४१
आ जातं जातवेदसि प्रियं शिशीतातिथिम् । स्योन आ गृहपतिम्	४२
अग्ने युक्त्वा हि ये तवा—ऽश्वो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे	४३
अच्छा नो याह्या बह्ना—ऽभि प्रयांसि वीतये । आ देवान् त्सोमपीतये	४४
उदग्ने भारत द्युम—दजसेण दविद्युतत् । शोचा वि माह्यजर	४५ [२९]

वीती यो देवं मर्तो दुवस्ये—कुग्रिभीळीताध्वरे हविष्मान् ।

होतारं सत्ययज्ञं रोदस्यो—रुत्तानहस्तो नमसा विवासेत् ४६

आ ते अग्र ऊचा हवि—र्हुदा तष्टं भंगमसि । ते ते भवन्तुक्षणं ऋषभासो वृशा उत ४७

अग्निं देवासो अग्रिय—मिन्धते वृत्रहन्तमम् । येना वसून्याभृता तूळ्हा रक्षांसि वाजिना ४८ [३०]

(१७३)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२५]

(१७)

१५ वार्हस्पत्यो भगद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ; १५ द्विपदा त्रिष्टुप् ।

पिबा सोममभि यमुग्र तदं ऊर्वं गव्यं महिं गृणान इन्द्र ।

वि यो धृणो वधिषो वज्रहस्त विश्वा वृत्रममित्रिया शवोभिः १

स ईं पाहि य ऋजीषी तरुत्रो यः शिप्रवान् वृषभो यो मंतीनाम् ।

यो गोत्रभिद् वज्रभृद् यो हरिष्ठाः स इन्द्र चित्रां अभि तृन्धि वाजान् २

एवा पीहि प्रत्नथा मन्दतु त्वा श्रुधि ब्रह्म वावृधस्वोत गीभिः ।

आविः सूर्यं कृणुहि पीपिहीषो जहि शत्रूँग्भि गा इन्द्र तृन्धि ३

ते त्वा मदा ब्रुहदिन्द्र स्वधाव इमे पीता उक्षयन्त द्युमन्तम् ।

महामनूनं तवसं विभूतिं मत्सरासो जर्हन्त प्रसाहम् ४

येभिः सूर्यमुषसं मन्दसानो ऽवासयोऽप हृळ्हानि दद्वेत ।

महामक्षिं परि गा इन्द्र सन्तं नुत्था अच्युतं सदर्शस्परि स्वात् ५ [१]

तव क्रत्वा तव तद् वंसनाभि—रामासु पक्वं शच्या नि दीधः ।

और्णीद्वरं उस्त्रियाभ्यो वि हृळ्हो—दूवाद् गा असृजो अङ्गिरस्वान् ६

(१७९)

पुप्राथ क्षां महि दंसो व्युर्वी—मुप द्यामुष्वो बृहद्विन्द्र स्तभायः ।
 आधारयो रोदसी देवपुत्रे प्रत्ने मातरा युही ऋतस्य ७
 अध त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं तवसं दधिरे भराय ।
 अदेवो यदुभ्योहिष्ट देवान् त्वर्षाता वृणत इन्द्रमत्र ८
 अध द्यौश्चित् ते अप सा नु वज्राद् द्वितानमद् भियसा स्वस्य मन्योः ।
 अहिं यदिन्द्रो अभ्योहसानं नि चिद् विश्वायुः शयथे जघान ९
 अध त्वष्टा ते मह उग्र वज्रं सहस्रभ्राष्टिं ववृतच्छताश्रिम् ।
 निकाममरमणसं येन नवन्तमहिं सं पिणगृजीषिन् १० [२]

वर्धान् यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषां इन्द्र तुभ्यम् ।
 पूषा विष्णुस्त्रीणि सरांसि धावन् वृत्रहणं मदिरमंशुमस्मै ११
 आ क्षोद्रो महि वृतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमपाम् ।
 तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रार्दयो नीचीरुपसः समुद्रम् १२
 एवा ता विश्वा चक्रुवांसमिन्द्रं महामुग्रमंजुर्यं संहोदाम् ।
 सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नव्यमवसे ववृत्यात् १३
 स नो वाजाय श्रवस इषे च राये धेहि द्युमत इन्द्र विप्रां ।
 भरद्वाजे नृवत इन्द्र सूरीन् विवि च स्मैधि पायै न इन्द्र १४
 अया वाजं देवाहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः १५ [३] (१८८)

(१८)

१५ गार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तमु द्रुहि यो अभिभूत्योजा वृन्वन्नवातः पुरुद्वत इन्द्रः ।
 अषाढहमुग्रं सहमानमाभि—गीर्भिर्विधं वृषभं चर्षणीनाम् १
 स युध्मः सत्वा खजकृत् समद्रा तुविम्रक्षो नदनुमां ऋजीषी ।
 बृहद्रेणुश्चयवनो मानुषीणा—मेकः कृष्टीनामभवत् सहावा २
 त्वं ह नु त्यददमायो दस्युं—रेकः कृष्टीरवनोराय्यो ।
 अस्ति स्विन्नु वीर्यं तत् त इन्द्र न स्विदस्ति तद्वतुथा वि वोचः ३
 सद्विद्वि ते तुविजातस्य मन्ये सहः सहिष्ठ तुरतस्तुरस्य ।
 उग्रमुग्रस्य तवसस्तवीयो अरधस्य रधतुरो बभूव ४ (१९९)

तन्नः प्रत्नं सख्यमस्तु युष्मे इत्था वदन्निर्वलमङ्गिरोभिः ।
हन्नच्युतच्युद दस्मेपर्यन्त—मृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः

५ [४]

स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृत्रतूर्ये ।
स लोकसाता तनये स वज्री वितन्तसाप्यो अभवत् समत्सु
स मज्मना जनिम् मानुषाणा—मर्मत्येन नाम्नाति प्र सन्ने ।
स द्युन्नेन स शर्वसोत् राया स वीर्येण नृतमः समोकाः
स यो न मुहे न मिथू जनो भूत् सुमन्तुनामा चुमुर्नि धुनिं च ।
वृणक् पिपु शम्बरं शुष्णमिन्द्रः पुरां च्यौत्ताय शयथाय नू चित्
उदावता त्वक्षसा पर्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ ।
धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽभि प्र मन्द पुरुदन्न मायाः
अग्निं शुष्कं वनमिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा ।
गम्भीरयं ऋष्वया यो रुरोजा—ध्वानयद् दुरिता दुम्भयञ्च

६

७

८

९

१० [५]

आ सहस्रं पृथिभिरिन्द्र राया तुविद्युन्न तुविवाजेभिर्वाक् ।
यहि सूनो सहस्रो यस्य नू चि—ददेव ईशे पुरुहूत योतोः
प्र तुविद्युन्नस्य स्थविरस्य घृष्वे—र्विवो ररुणो महिमा पृथिव्याः ।
नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सह्योः
प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत् कुत्सं यदायुर्मतिथिग्वमस्मै ।
पुरु सहस्रा नि शिशा अभि क्षा—मुत् तूर्वयाणं धृषता निनेथ
अनु त्वाहिध्ने अर्ध देव देवा मवन् विश्वे कवितमं कवीनाम् ।
करो यत्र वरिवो बाधितायं क्विवे जनाय तन्वे गृणानः
अनु द्यावापृथिवी तत् त ओजो ऽमर्त्या जिहत इन्द्र देवाः ।
कृष्वा कृतो अकृतं यत् ते अस्त्यु—कथं नवीयो जनयस्व यज्ञैः

११

१२

१३

१४

१५ [६] (२०३)

(१९)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महौ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विर्हो अमिनः सहोभिः ।
अस्मद्गवावृधे वीर्यायो—रुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत्
इन्द्रमेव धिषणां सातये धाद् बृहन्तमुष्वसजरं युवानम् ।
अषाळ्हेन शर्वसा शूशुवांसं सद्यश्चिद् यो वावृधे असाभि

१

२ (२०५)

पृथु कुरन्ना बहुला गर्भस्ती अस्मद्वाक् सं मिमीहि भवांसि ।

यूथेव पश्वः पशुपा दम्नो अस्मौ इन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ ३

तं व इन्द्रं चतिर्नमस्य शाकैरिह नूनं वाजयन्तो हुवेम ।

यथा चित् पूर्वं जरितार आसु रनेद्या अनवद्या अरिष्टाः ४

धृतवतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः ।

सं जग्मिरे पथ्याऽरायो अस्मिन् त्समुद्रे न सिन्धवो यादमानाः ५ [७]

शर्विष्ठं न आ भरं शूर शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम् ।

विश्वां द्युम्ना वृष्ण्या मानुषाणा मस्मभ्यं दा हरिवो माद्वयै ६

यस्ते मदः पृतनाषाळमृध इन्द्र तं न आ भरं शूशुवांसम् ।

येन लोकस्य तनयस्य सातो मंसीमहिं जिगीवांसस्त्वोताः ७

आ नो भर वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पृते शूशुवांसं सुदक्षम् ।

येन वंसां पृतनासु शत्रून् तवोतिभिरुत जामीरजामीन् ८

आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्वा दोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।

आ विश्वतो अभि समेत्वर्वा इन्द्र द्युम्नं स्वर्वद्वेह्यस्मे ९

नूवत् तं इन्द्र नूतमाभिरुती वंसीमहिं वामं श्रोमतेभिः ।

ईक्षे हि वस्वं उभयस्य राजन् धा रत्नं महिं स्थूरं बृहन्तम् १०

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मकवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् ।

विश्वासाहमवसे नूतनायो ग्रं संहोदामिह तं हुवेम ११

जनं वज्रिन् महिं चिन्मन्यमान मेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वस्मि ।

अघा हि त्वा पृथिव्यां शूरसातो हवामहे तनये गोष्वप्सु १२

वयं तं एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तर इत् स्याम ।

घ्नन्तो वृत्राण्युभयानि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः १३ [८] (११६)

(२०)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ विराट् ।

द्यौरन य इन्द्राभि भूमार्यस्तस्थौ रुयिः शर्वसा पुत्सु जनान् ।

तं नः सहस्रभरमुर्वरासां वृद्धिं सूनो सहसो वृत्रतुरम्

१ (११७)

विषो न तुभ्यमन्विन्द्र सत्रा ऽसुर्यै कुवेभिर्धायि विश्वम् ।
 अहिं यद् वृत्रमपो वन्निवासं हन्त्रीषिन् विष्णुना सचानः २
 पूर्वज्ञोजीयान् तवसस्तवीयान् कुतञ्जहेन्द्रो वृद्धमहाः ।
 राजाभवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां कर्तुमार्वात् ३
 शतैरपद्रन् पणयं इन्द्रात्र दशोणये कवयेऽर्कसातौ ।
 वधैः शुष्णस्याशुषस्य मायाः पित्वो नारिरेचीत् किं चन प्र ४
 महो ब्रुहो अपं विश्वायु धायि वज्रस्य यत् पतने पावि शुष्णः ।
 उरु ष स्रथं सारथये क्र—रिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातौ ५ [९]

प्र श्येनो न मविरमंशुमस्मै शिरो व्रासस्य नमुचेर्मथायन् ।
 प्रावन्नमीं साप्यं ससन्तं पूणग्राया समिषा सं स्वस्ति ६
 वि पिप्रोरहिमायस्य हृच्छाः पुरो वज्रिञ्छवसा न दद्वैः ।
 सुदामन् तद् रेक्णो अप्रमुष्य—मुजिष्वने व्रात्रं व्राशुषे वाः ७
 स वेतसुं दशमायं दशोणिं तूतुजिमिन्द्रः स्वमिष्टिसुम्नः ।
 आ तुग्रं शश्वदिभं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयधै ८
 स ई स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गभस्तौ ।
 तिष्ठन्द्रीरि अध्यस्तेव गते वचोयुजा वहत इन्द्रं मृष्वम् ९
 सनेम तेऽवसा नव्यं इन्द्र प्र पूरवः स्तवन्त एना यज्ञैः
 सप्त यत् पुरः शर्म शारकीर्द—र्द्रन् दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् १०
 त्वं वृध इन्द्र पूर्यो भू—र्वरिष्यन्नुशनं काव्याय ।
 परा नर्ववास्त्वमनुदेयं महे पित्रे ददाथ स्वं नपातम् ११
 त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमतिं शूर पषिं पारया तुर्वशं यदुं स्वस्ति १२
 तव ह त्यविन्द्र विश्वमाजौ सस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप् ।
 वीदयदित् तुभ्यं सोमेभिः सुन्वन् वृभीतिरिधमभूतिः पक्थ्य५कैः १३ [१०] (२२९)

(२१)

१२ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः ९, ११ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो—हव्यं वीर हव्यां हवन्ते ।

धियो रथेष्टामजं नवीयो रुषिर्भितीरीयते वचुस्या

१ (२३०)

तमुं स्तुष इन्द्रं यो विदानीं गिर्वाहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।	
यस्य दिवमर्तिं मद्वा पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम्	२
स इत् तमोऽवयुनं तंतन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।	
कदा ते मर्ता अमृतस्य धामे यक्षन्तो न मिनन्ति स्वधावः	३
यस्ता चकार स कुहं स्विदिन्द्रः कमा जनं चरति कासु विश्व ।	
कस्ते यज्ञो मनसे शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता	४
इदा हि ते वेविषतः पुराजाः प्रत्तासं आसुः पुरुकृत् सखायः ।	
ये मध्यमासं उत नूतनास उतावमस्यं पुरुहूत बोधि	५ [११]
तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रत्ता तं इन्द्र श्रुत्यानु येमुः ।	
अर्चामसि वीर ब्रह्मवाहो यादेव विद्य तात् त्वा महान्तम्	६
अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महिं जज्ञानमभि तत् सु तिष्ठ ।	
तव प्रत्नेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व	७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।	
त्वं ह्याऽपिः प्रदिवि पितृणां शश्वद् बभूथ सुहव एतौ	८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।	
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोषधीः पर्वतांश्च	९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।	
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावां अन्यो अमृत त्वदस्ति	१०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहसो यजत्रैः ।	
ये अग्निजिह्वा ऋतसाप आसु र्यं मनुं चक्रुर्परं दसाय	११
स नो बोधि पुरेता सुगेषू त दुर्गेषु पथिकृद् विदानीः ।	
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठा स्तेभिर्न इन्द्राभि वक्षि वार्जम्	१२ [१२] (१४१)

(११)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य एक इन्द्रव्यश्वर्षणीनामिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आभिः ।	
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान् त्सत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान्	१
तमुं नः पूषं पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः ।	
नक्षद्दामं ततुरिं पर्वतेष्वा मद्रोघवाचं मतिमिः शर्विष्ठम्	२ (१४१)

तमीमिह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नूवतः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजरः स्वर्वान् तमा भर हरिवो मावयध्वै ३
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चि—जरितार आनशुः सुधमिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो बुध खिद्रः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरघ्नः ४
 तं पुच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठा—मिन्द्र वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
 तुविग्रामं तुविकूर्मि रभोदां गातुमिषे नक्षते तुम्रमच्छ ५ [१३]

अया ह त्वं मायया वावृधानं मनोजुवां स्वतवः पर्वतेन ।
 अच्युता चिद् वीळिता स्वोजो रुजो वि हृळ्हा धृषता विरप्तिन् ६
 तं वो धिया नव्यस्या शर्विष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत् परितंसयध्वै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवह्मेन्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ७
 आ जनाय दुहृणे पार्थिवानि विव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा ।
 तपा वृषन् विश्वतः शोचिषा तान् ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्र्वं ८
 भुवो जनस्य विव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंहक् ।
 धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्य दयसे वि मायाः ९
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्तिं शत्रुतुर्याय बृहतीममृधाम् ।
 यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन् सुतुका नाहुषाणि १०
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो ।
 न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मद्रश्चद्रिक् ११ [१४] (२५२)

(२३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुत इत् त्वं निर्मिष्ठ इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्माणि शस्यमान उक्थे ।
 यद् वा युक्ताभ्यां मघवन हरिभ्यां बिभ्रद् वज्रं बाह्वोरिन्द्र यासि १
 यद् वा द्विवि पार्ये सुध्विमिन्द्र वृत्रहृत्येऽवसि शूरसातौ ।
 यद् वा दक्षस्य बिभ्युषो अबिभ्य—वरन्धयः शर्धत इन्द्र दस्यून् २
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुग्रो जरितारमूती ।
 कर्ता वीराय सुर्वय उ लोकं दाता वसु स्तुवते कीरये चित् ३ (२५५)

गन्तेयान्ति सर्वना हरिभ्यां बभ्रिर्वज्रं पपिः सोमं वृदिर्गाः ।
 कर्ता वीरं नयं सर्ववीरं श्रोता हव्यं गृणतः स्तोमवाहाः ४
 अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रविबो अपस्कः ।
 सुते सोमं स्तुमसि शंसद्वक्त्रे—न्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत् ५ [१५]

ब्रह्माणि हि चकृषे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिभिर्विविष्मः ।
 सुते सोमं सुतपाः शंतमानि रान्द्रा क्रियास्म वक्षणानि यज्ञैः ६
 स नो बोधि पुरोळाशं रराणः पिबा तु सोमं गोक्रंजीकमिन्द्र ।
 एदं ब्रह्मिर्जमानस्य सीदो—रं कृधि त्वायुत उं लोकम् ७
 स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञासं इमे अश्रुवन्तु ।
 प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः ८
 तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमैभिरीं प्रणता भोजमिन्द्रम् ।
 कुवित् तस्मा असति नो भराय न सुष्विमिन्द्रोऽवसे मृधाति ९
 एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि सोमं भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।
 असद् यथा जरित्र उत सुरि—रिन्द्रो रायो विश्ववारस्य वृता १० [१६] (२६३)

(२४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २४-४३]

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वृषा मव इन्द्रे श्लोक उक्त्वा सचा सोमेषु सुतपा क्रंजीषी ।
 अर्चत्र्यो मघवा नृभ्य उक्त्वा—द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः १
 ततुर्वीरो नयो विचेताः श्रोता हव्यं गृणत उर्व्यूतिः ।
 वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विदथे दाति वाजम् २
 अक्षो न चक्रयोः शूर ब्रह्म प्र ते मद्वा रिरिचे रोदस्योः ।
 वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्यूतयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः ३
 शर्चीवतस्ते पुरुशाक शाका गवामिव सुतयः संचरणीः ।
 वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अवामानः सुवामन् ४
 अन्यद्वद्य कर्षेमन्यदु श्वो ऽसंरुच सन्मुहुराचक्रिन्द्रः ।
 मिन्द्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽयो वशस्य पर्येतास्ति ५ [१७] (२६७)

वि त्वद्वापो न पर्वतस्य पुष्ठा—बुक्थेमिरिन्द्रानयन्त यज्ञैः ।	
तं त्वाभिः सुदृतिभिर्वाज्यन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः	६
न यं जरन्ति शरदो न मासा न द्याव इन्द्रमवकर्शयन्ति ।	७
बृद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः स्तोमेभिरुक्थैश्च शस्यमाना	८
न वीळवे नमते न स्थिराय न शर्धते वस्युजूताय स्तवान् ।	९
अज्ञा इन्द्रस्य गिर्यश्चिद्वा गम्भीरे चिद् भवति गाधमस्मै	
गम्भीरेण न उरुणामत्रिन् प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।	
स्था ऊ पु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्य—ह्रक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाम्	
सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः ।	
अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदेम शतहिमाः सुवीराः	१० [१८] (२७३)

(२५)

९ वाहेस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । विष्टुप ।

या त ऊतिरवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुष्मिन्नस्ति ।	
तामिरेषु पु वृत्रहत्येऽवीन एमिश्व वाजैर्महान् न उग्र	१
आभिः स्पृधो मिथुतीररिषण्य—ह्रमित्रस्य व्यथया मनुमिन्द्र ।	२
आभिर्विश्वा अभियुजो विषूची—रायां विशोऽव तारीर्वासीः	
इन्द्र जामय उत येऽजामयो सर्वाचीनासो वनुषो युयुजे ।	३
त्वमेषां विथुरा शर्वांसि जहि वृष्ण्यानि कृणुही पराचः	
शूरो वा शूरं वनते शरीरैस्तनूरुचा तरुषि यत् कृण्वैते ।	४
तोके वा गोषु तनये यवुप्सु चि क्रन्दसी उर्वरासु ब्रवैते	
नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णु—न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।	
इन्द्र नकिंष्ट्वा प्रत्यस्त्येषां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि	५ [१९]

स पत्यत उभयोर्नुष्णमयो—र्यदी वेधसः समिथे हवन्ते ।	
बुत्रे वा महो नृषति क्षये वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसैते	६
अर्थ स्मा ते चर्षणयो यदेजा—निन्द्र ज्ञातोत भवा वरुता ।	७
अस्माकासो ये नृतमासो अर्य इन्द्र सुरयो वधिरे पुरो नः	
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये ।	
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र वेवेभिरनु ते नृपह्ये	८ (२८०)

एवा नः स्पृधुः समजा सम—त्विन्द्र रान्धि मिथतीरवेवीः ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनम्

९ [२०] (१८१)

(२६)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

श्रुधी न इन्द्र ह्वयामसि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः ।
सं यद् विशोऽर्यन्त गूरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन् दाः
त्वां वाजी हवते वाजिनेयो महो वाजस्य गध्यस्य सातौ ।
त्वां वृत्रेध्विन्द्र सत्पतिं तरुत्रं त्वां चष्टे मुष्टिहा गोषु युध्यन्
त्वं कृविं चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय शुष्णं काशुषे वर्क ।
त्वं शिरो अमर्मणः पराह—न्नतिथिगवाय शंस्यं करिष्यन्
त्वं रथं प्र भरो योधमुष्व—मावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।
त्वं तुग्रं वेतसवे सचाहन् त्वं तुजिं गृणन्तमिन्द्र तूतोः
त्वं तदुक्थमिन्द्र बर्हणा कः प्र यच्छता सहसा शूर दधि ।
अव गिरिदासं शम्बरं हन् प्रावो दिवोदासं चित्राभिरूती

१

२

३

४

५ [२१]

त्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः सोमैर्वृभीतये चुमुरिमिन्द्र सिष्वप् ।
त्वं रजिं पिठीनसे दशस्यन् षष्टिं सहसा शच्या सचाहन्
अहं चुन तत् सुरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुस्रमोजः ।
त्वया यत् स्तवन्ते सधवीर वीरा—स्त्रिवरूथेन नहुषा शविष्ठ
वयं ते अस्यामिन्द्र द्युस्रहूतौ सखायः स्याम महिन प्रेष्ठाः ।
प्रातर्दनिः क्षत्रश्रीरस्तु श्रेष्ठो यने वृत्राणां सनये धनानाम्

६

७

८ [२२] (१८९)

(२७)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ८ अभ्यावर्ती चायमानः (दानं) । त्रिष्टुप् ।

किमस्य मदे किम्वस्य पीता—विन्द्रः किमस्य स्रह्ये चकार ।
रणां वा ये निषदि किं ते अस्य पुरा विविद्वे किमु नूतनासः
सर्वस्य मदे सर्वस्य पीता—विन्द्रः सर्वस्य स्रह्ये चकार ।
रणां वा ये निषदि सत् ते अस्य पुरा विविद्वे सद् नूतनासः

१

२

(२९१)

नहि नु ते महिमानः समस्य न मघवन् मघवत्त्वस्य विष्म ।
 न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र न किर्ददृश इन्द्रियं ते ३
 एतत् त्यत् त इन्द्रियमचेति येनावधीर्वरशिखस्य शेषः ।
 वज्रस्य यत् ते निहतस्य शुष्मात् स्वनाविदिन्द्र परमो वृदारं ४
 वधीविन्द्रो वरशिखस्य शेषो ऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् ।
 वृचीवतो यद्धरियूपीयायां हन् पूर्वं अर्धे भियसापरो दत्तं ५ [२३]

त्रिंशच्छतं वर्मिणं इन्द्र साकं यद्यावत्यां पुरुहूत श्रवस्या ।
 वृचीवन्तः शरवे पत्यमानाः पात्रा भिन्द्वाना न्यर्थान्यायन् ६
 यस्य गावावरुषा सूर्यवस्यू अन्तरू पु चरतो रेहिहाणा ।
 स सृज्जयाय त्वर्वां परादाद् वृचीवतो देववाताय शिक्षन् ७
 द्वयाँ अग्ने रथिनो विंशतिं गा वधूमतो मघवा मह्यं सम्राट् ।
 अभ्यावर्ती चायमानो ददाति दूणाश्रेयं दक्षिणा पार्थिवानाम् ८ [२४] (२९५)

(२८)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । गावः २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अगमन्नुत भद्रमकृन् त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।
 प्रजावर्तीः पुरुरूपा इह स्यु-रिन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहानाः १
 इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्ष-त्युपेद् ददाति न स्वं मुषायति ।
 भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धय-न्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम् २
 न ता नशन्ति न दधाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा दधर्षति ।
 वेवौश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह ३
 न ता अवीं रेणुककाटो अश्रुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।
 उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ४
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
 इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीन्द्रवा मनसा चिदिन्द्रम् ५
 यूयं गावो मेवयथा कृशं चि-दधीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।
 भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद् वो वयं उच्यते सभासु ६ (३०१)

प्रजावतीः सुयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।

मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः

उपेदमुपपर्वन् मासु गोषूप पृथयताम् ।

उप ऋषभस्य रेतस्युपेन्द्र तव वीर्ये

७

८ [२५] (३०५)

— ३५८ —

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३५]

(२९)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं वो नरः सख्याय सेपुर्महो यन्तः सुमतये चक्रानाः ।

महो हि वृता वज्रहस्तो अस्ति महामुं रणवमवसे यजध्वम्

आ यस्मिन् हस्ते नयीं मिमिक्षु—रा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः ।

आ रश्मयो गर्भस्त्योः स्थूरयो—राध्वन्नश्वासो वृषणो युजानाः

श्रिये ते पावुा दुव आ मिमिक्षु—धृष्णुर्वज्री शर्वसा दक्षिणावान् ।

वसानो अर्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नृतविषिरो बभूथ

स सोम आमिश्रतमः सुतो भूद् यस्मिन् पक्तिः पच्यते सन्ति धानाः ।

इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो वृषवाततमाः

न ते अन्तः शर्वसो धाय्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा ।

आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो युथेवाप्सु समीजमान ऊती

एवेदिन्द्रः सुहव ऋष्वो अस्तू—ती अनूती हिरिञ्जिपः सत्वा ।

एवा हि जातो असमात्योजाः पुरु च वृत्रा हनति नि दस्यून्

१

२

३

४

५

६ [१] (३११)

(३०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

भूय इद् वावुधे वीर्यायै एको अजुर्यो दयते वसूनि ।

प्र रिरिचे विव इन्द्रः पृथिव्या अधमिदस्य प्रति रोदसी उमे

अधा मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि वृधार् नकिरा मिनाति ।

द्विदेविंसे सूर्यो दशतो भूद् वि सन्नान्युर्विया सुक्रतुर्धात

अद्या चिच्चू चित् तवपो नदीनां यदाभ्यो अरंदो गातुमिन्द्र ।

नि पर्वता अद्भसवो न सेवु—स्त्वया हृव्हानि सुक्रतो रजांसि

१

२

३ (३१४)

सत्यमित् तन्न त्वावीं अन्यो अस्तीन्द्र वेवो न मर्त्यो ज्यायान् ।

अहङ्गाहिं परिशयानमर्णो ऽवांसुजो अपो अच्छा समुद्रम् ४

त्वमपो वि दुरो विषूचीरिन्द्र हृळ्हर्मरुजः पर्वतस्य ।

राजामवो जर्गतश्चर्षणीनां साकं सूर्यं जनयन् द्यामुषासम् ५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शकरी ।

अभूरेको रयिपते रयीणां मा हस्तयोरधिथा इन्द्र कुप्टी ।

वि तोके अप्सु तनयि च सुरे ऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः १

त्वद् मियेन्द्र पार्थिवानि विश्वा ऽच्युता चिच्छयावयन्ते रजांसि ।

द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं हृळ्हं मयते अजमन्ना ते २

त्वं कुत्सेनामि शुष्णमिन्द्रा ऽशुषं युध्य कुर्यवं गर्विष्ठौ ।

दर्श प्रपित्वे अध सूर्यस्य मुषायश्चक्रमविंवि रपांसि ३

त्वं ज्ञातान्यव शम्बरस्य पुरो जघन्थाप्रतीनि दस्योः ।

अशिक्षो यत्र शच्या शचीवो दिवोदासाय सुन्वते सुतक्रे भरद्वाजाय गृणते वसूनि ४

स सत्यसत्त्वन् महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनुम्ण भीमम् ।

याहि प्रपथिन्नवसोर्प मद्विक् प्र च श्रुत श्रावय चर्षणिभ्यः ५ [३] (३११)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपूर्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।

विरिन्दिने वज्रिणे शंतमानि वचांस्यासा स्थविराय तक्षम् १

स मात्रा सूर्येणा कवीनामवासयद् रुजद्विं गृणानः ।

स्वाधीमिर्क्रकमिर्वावज्ञान उदुस्त्रियाणामसृजन्निदानम् २

स वङ्गिमिर्क्रकमिर्गोषु शश्वन् मितज्ञमिः पुरुकृत्वा जिगाय ।

पुरः पुरोहा सस्त्रिमिः सखीयन् हृळ्हा रुरोज कविमिः कविः सन् ३

स नीव्यामिर्जरितारमच्छा महो वाजेमिर्महद्भिश्च शुचैः ।

पुरुवीरामिर्वृषम क्षितीनामा गिर्वणः सुविताय प्र याहि ४ (३१५)

स सर्गेण शर्वसा तक्तो अत्यैरप इन्द्रो दक्षिणतस्तुराषाद् ।
इत्था सृजाना अर्नपावृद्धं विवेदिवे विविषुरप्रमुष्यम्

५ [४] (३३६)

(३३)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो वृषा मदो वृषन् त्वभिटिर्वास्वान् ।
सौर्वश्यं यो वनवत् स्वश्वो वृत्रा समत्सु सासहकुमित्रान् १
त्वां हीन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरसातौ ।
त्वं विप्रेभिर्वि पणीरशायस्त्वोत् इत् सनिता वाजमवां २
त्वं तां इन्द्रोभयौ अमित्रान् दासा वृत्राण्यार्या च शूर ।
वधीर्वनेव सुधितेभिरत्कैरा पृत्सु दधि नृणां नृतम ३
स त्वं न इन्द्राकवाभिरूती सखा विश्वायुरविता वृधे भूः ।
स्वर्षाता यद्धवयामसि त्वा युध्यन्तो नेमधिता पृत्सु शूर ४
नूनं न इन्द्रापरार्य च स्या भवा मृळीक उत नो अभिष्टौ ।
इत्था गुणन्तो महिनस्य शर्मन् विवि व्याम पार्ये गोषतमाः ५ [५] (३३९)

(३४)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुर्गिरं इन्द्र पूर्वीर्वि च त्वद् यन्ति विश्वो मनीषाः ।
पुरा नूनं च स्तुतय ऋषीणां पस्पृध इन्द्रे अद्युक्थाकां १
पुरुहूतो यः पुरुगुर्त ऋभ्वौ एकः पुरुप्रशस्तो अस्ति यज्ञैः ।
स्थो न महे शर्वसे युजानोऽस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत् २
न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणीरिन्द्रं नक्षन्तीवृभि वर्धयन्तीः ।
यदि स्तोतारः शतं यत् सहस्रं गुणान्ति गिर्वणसं शं तदस्मै ३
अस्मा एतद् विव्यर्चैव मासा मिमिक्ष इन्द्रे न्ययामि सोमः ।
जनं न धन्वन्नभि सं यदापः सत्रा वाधुर्हवन्नानि यज्ञैः ४
अस्मा एतन्मह्याङ्गुषमस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिभिरवाचि ।
असद् यथा महति वृत्रतूर्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधश्च ५ [६] (३३९)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवन् रथक्षयाणि ब्रह्म	कदा स्तोत्रे सहस्रपोष्यं दाः ।	
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया	कदा धियः करसि वाजरत्नाः	१
कहिं स्वित्र तर्विन्द्र यन्नमिर्नृन्	वीरवीरान् नीळयासे जयाजीन् ।	
त्रिधातु गा अधि जयासि गोष्विन्द्र	द्युम्नं स्वर्वद् धेह्यस्मे	२
कहिं स्वित्र तर्विन्द्र यज्जग्नित्रे	विश्वप्सु ब्रह्म कूणवः शविष्ट ।	
कदा धियो न नियुतो युवासे	कदा गोमघा हव्नानि गच्छाः	३
स गोमघा जरित्रे अश्वश्चन्द्रा	वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।	
पीपिहीषः सुदुर्धामिन्द्र धेनुं	भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः	४
तमा नूनं वृजनमन्यथा चिच्छूरो	यच्छक्र वि दुरो गृणीषे ।	
मा निररं शुक्रदुघस्य धेनो	राङ्गिरसान् ब्रह्मणा विप्र जिव	५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सत्रा मदासस्तव विश्वजन्याः	सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः ।	
सत्रा वाजानामभवो विभक्ता	यद् वेवेषु धारयथा असुर्यम्	१
अनु प्र येज जन् ओजो अस्य	सत्रा दधिरे अनु वीर्याय ।	
स्युमगृभे दुधयेऽर्वते च	कर्तुं वृञ्जन्यपि वृत्रहत्ये	२
तं सधीचीरुतयो वृष्ण्यानि	पौस्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम् ।	
समुद्रं न सिन्धव उक्थशृष्मा	उरुव्यचंसं गिर आ विशन्ति	३
स रायस्वामुप सृजा गृणानः	पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।	
पतिर्बभूव्यासमो जनानां मेको	विश्वस्य भुवनस्य राजा	४
स तु श्रुधि श्रुत्या यो दुवोयुर्द्यौर्न	भूमाभि रायो अर्यः ।	
असो यथा नः शवसा चकानो	युगेयुगे वर्यसा चेकितानः	५ [८] (३४६)

(३७)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्र	युक्तासो हरयो वहन्तु ।	
कीरिश्चिच्छि त्वा हवते स्वर्वा	नृधीमहि सधुमावस्ते अद्य	१ (३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्मिणम् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।	
इन्द्रो नो अस्य पूर्व्यः पपीयाद् द्युक्षो मवस्य सोम्यस्य राजा	२
आसन्नाणासः शवसानमच्छेन्द्रं सुचके रथ्यासो अश्वः ।	
अभि श्रव ऋज्यन्तो वहेयुर्नू चिन्नु वायोरमृतं वि दस्येत्	३
वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियतीन्द्रो मघोनां तुविकूर्मितमः ।	
यया वज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरिन्	४
इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य कृतेन्द्रो गीर्भिवर्धतां वृद्धमहाः ।	
इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ऽऽ ता सूरिः पृणति तूतुजानः	५ [१] (३५१)

(३८)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपावित उदु नश्चित्रतमो महीं मषेद् द्युमतीमिन्द्रहृतिम् ।	
एन्यसी धीतिं देव्यस्य यामञ्जनस्य राति वनते सुवानुः	१
दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्यति ब्रुवाणः ।	
एयमेनं देवहृतिर्ववृत्या नमद्य गिन्द्रमियमुच्यमाना	२
तं वो धिया परमया पुराजा मजरमिन्द्रमभ्यनूष्यकैः ।	
ब्रह्मा च गिरो दधिरे समस्मिन् महाश्च स्तोमो अधि वर्धदिन्द्रे	३
वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिर उक्था च मन्म ।	
वर्धाहैनमुषसो यामन्नक्तो वर्धान् मासाः शरदो द्याव इन्द्रम्	४
एवा जज्ञान सहसे असांमि वावृधानं राधसे च श्रुताय ।	
महामुग्रमवसे विप्र नून मा विवासेम वृत्रतूर्येषु	५ [१०] (३५६)

(३९)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य वहे विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।	
अपा नस्तस्य सचनस्य देवेषो युवस्व गृणते गोअग्राः	१
अयमुज्ञानः पर्यद्रिमुसा क्रतधीतिभिर्कतयुग्युजानः ।	
रुजवरुणं वि वलस्य सानुं पूर्णोर्वचोभिरुभि योधुदिन्द्रः	२ (३५८)

अयं द्योतयद्वृत्तो व्युत्तून् वृषा वस्तोः शरव इन्दुरिन्द्र ।	
इमं केतुमदधुनू चिद्वह्नां शुचिजन्मन उषसश्चकार	३
अयं रोचयदुरुचो रुचानोऽं ऽयं वासयद् व्युत्तेन पूर्वीः ।	
अयमीयत ऋतयुग्मिरश्वैः स्वर्विवा नाभिना चर्षणिप्राः	४
नू गृणानो गृणते प्रल राजन्निषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः ।	
अप ओषधीरविषा वनानि गा अर्वतो नूनुचसे रिरिहि	५ [११] (३६१)

(४०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मदाया—ऽव स्य हरी वि मुञ्चा सखाया ।	
उत प्र गाय गृण आ निषद्या—ऽथा यज्ञाय गृणते वयो धाः	१
अस्य पिब यस्य जज्ञान इन्द्र मदाय क्रत्वे अपिबो विरग्निन् ।	
तमु ते गावो नर आपो अद्रि—रिन्दुं समह्यन् पीतये समरमे	२
समिन्द्रे अग्नौ सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वहिष्ठाः ।	
त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुविताय महे नः	३
आ याहि शश्वदुशता ययाथेन्द्र महा मनसा सोमपेयम् ।	
उप ब्रह्माणि शृणव इमा नो ऽथा ते यज्ञस्तन्वे—व वयो धात	४
यदिन्द्र विवि पार्ये यदध—ग्यद् वा स्वे सवने यन्न वासि ।	
अतो नो यज्ञमवसे नियुत्वान् त्सजोषाः पाहि गर्विणो मरुद्भिः	५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अहेळमान उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवन्त इन्दवः सुतासः ।	
गावो न वज्रिन् त्वमोको अच्छेन्द्रा गहि प्रथमो यज्ञियानाम्	१
या ते काकुत सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वत् पिबसि मध्व ऊर्मिम् ।	
तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात् सं ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः	२
एष द्वप्सो वृषभो विश्वरूप इन्द्राय वृष्णे समकारि सोमः ।	
एतं पिब हरिवः स्थातरुग्र यस्येशिषि प्रविषि यस्ते अन्नम्	३ (३६९)

सुतः सोमो असुतादिन्द्र वस्या नयं श्रेयाश्चिकितुषे रणाय ।

एतं तित्तिर्व उर्प याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पूणस्व

४

ह्वयामसि त्वेन्द्र याह्यर्वा डरं ते सोमस्तन्वे भवाति ।

शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्मौ अंव पृतनासु प्र विष्टु

५ [१३] (३७१)

(४२)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ बृहती ।

प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर । अरंममाय जग्मये ऽपश्चाद्घ्वने नरे १

एमेनं प्रत्येतन सोमेभिः सोमपातमम् । अमत्रिभिर्ऋजीषिणामिन्द्रं सुतेभिरिन्दुभिः २

यदीं सुतेभिरिन्दुभिः सोमेभिः प्रतिभूषथ । वेत्ता विश्वस्य मेधिरो धूषत् तंतमिदेषते ३

अस्माअस्मा इदन्धसो ऽध्वर्यो प्र भरा सुतम् । कुवित्समस्य जेयस्य शर्धतो ऽभिज्ञास्तेरवस्परत् ४

[१४] (३७५)

(४३)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

यस्य त्यच्छम्भरं मवे दिवोदासाय रुन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब १

यस्य तीव्रसुतं मवुं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब २

यस्य गा अन्तरश्मनो मवे हृळ्हा अवासृजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ३

यस्य मन्वानो अन्धसो माघोनं दधिषे शर्वः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ४ [१५] (३७९)

(४४)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४४-४९]

१४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) विराट् ।

यो रयिवो रयितमो यो द्युन्नैद्युन्नवत्तमः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः १

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो वामा मतीनाम् ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः २

येन वृद्धो न शर्वसा तुरो न स्वामिर्ह्रुतिभिः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः ३

त्यमुं वो अप्रहणं गृणीषे शर्वसुस्पातिम् ।

इन्द्रं विश्वासाहं नरं महिष्ठं विश्वचर्षणिम् ४

(३८१)

यं वर्धयन्तीद् गिरः पतिं तुरस्य राधसः ।

तमिद्वस्य रोदसी देवी शुष्मं सपर्यतः

५ [१६]

तद् व उक्थस्य बर्हणेन्द्रायोपस्तृणीषणि ।

विषो न यस्योतयो वि यद् रोहन्ति सक्षितः

६

अर्विवृद् दक्षं मित्रो नवीयान् पपानो देवभ्यो वस्यो अचैत् ।

ससवान् त्तौलामिधीतरीभि रुरुष्या पायुरभवत् सखिभ्यः

७

ऋतस्य पथि वेधा अपायि श्रिये मनीसि देवासो अक्रन् ।

दधानो नाम महो वचोभि र्वर्षुर्हृशये वेन्यो व्यावः

८

द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे सेधा जनानां पूर्वीररातीः ।

वर्षीयो वयः कृणुहि शचीभि र्धनस्य सातावस्माँ अविद्धि

९

इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन्नभूम वयं वृत्रे हरित्रो मा वि वेनः ।

नकिरापिर्दृशे मर्त्यत्रा किमङ्ग रध्रचोदनं त्वाहुः

१० [१७]

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सख्ये रिषाम ।

पूर्वीष्ट इन्द्र निषिधो जनेषु जह्यसुष्वीन् प्र बृहापुणतः

११

उवृध्राणीव स्तनयन्निपतीन्द्रो राधांस्यरुष्यानि गव्या ।

त्वमसि प्रविबः कारुधाया मा त्वावामान आ दभन् मधोनः

१२

अध्वर्यो वीर प्र महे सुताना मिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा ।

यः पूर्व्याभिरुत नूतनाभि र्गीर्भिर्वावृधे गृणतामृषीणाम्

१३

अस्य मदे पुरु वर्षीसि विद्धा निन्द्रो वृत्राण्यप्रती जंधान

तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मै सोमं वीराय शिप्रिणे पिबध्वे

१४

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।

गन्ता यज्ञं परावतश्चिदच्छा वसुधीनामविता कारुधायाः

१५ [१८]

इदं त्यत् पात्रमिन्द्रपान मिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सद् यथा सौमनसाय देवं व्यस्मद् द्वेषो युयवद् व्यंहः

१६

एना मन्वानो जहि शूर शत्रू आमिमजामि मघवन्नमित्रान् ।

अमिषेणो अभ्याड्वेदिशानान् पराच इन्द्र प्र मृणा जही च

१७

आसु ष्मा णो मघवन्निन्द्र पु त्स्वस्मस्य महि वरिवः सुगं कः ।

अपां तोकस्य तनयस्य जेष इन्द्र सूरिन् कृणुहि स्मा नो अध्रम्

१८

(३९७)

आ त्वा ह॑र्यो वृष॑णो युजा॑ना वृष॑रथासो वृष॑रश्मयोऽस्याः । अ॒स्मन्ना॒ञ्चो वृष॑णो वज्र॑वाहो वृ॒ष्णे म॑दाय सुयुजो॑ वहन्तु	१९
आ ते॑ वृष॑न् वृष॑णो द्रोण॑मस्थु—धृत॑प्रुषो नोर्म॑यो म॒दन्तः । इन्द्र॑ प्र तुभ्यं वृष॑भिः सुता॑नां वृ॒ष्णे भर॑न्ति वृष॑भाय सोम॑म्	२० [१९]
वृषा॑सि वि॒वो वृष॑भः पृथि॑व्या वृषा॑ सिन्धू॑नां वृष॑भः स्ति॒र्याना॑म् । वृ॒ष्णे त इन्द्र॑र्वृष॑भ पीपाय स्वा॒दू रसो॑ मधु॒पेयो व॑राय	२१
अयं॑ दे॒वः सह॑सा जा॒र्यमा॑न इन्द्रे॑ण युजा प॒णिम॑स्तभायत् । अयं॑ स्वस्य॑ पि॒तुरायु॑धानी—न्दुर॑मुष्णाद॒शिव॑स्य मा॒याः	२२
अय॑म॒कृणो॑दुष॑सः सु॒पत्नी॑र्यं सूर्ये॑ अ॒दधा॑ज्ज्योति॑रन्तः । अयं॑ त्रि॒धातु॑ वि॒वि रौच॑नेषु त्रि॒तेषु वि॒न्दुवृ॑मु॒तं नि॒गूळ॑हम्	२३
अयं॑ द्यावा॑पृथि॒वी वि ष्क॑भाय—दुयं रथ॑मयुनक् स॒त्तर॑श्मिम् । अयं॑ गोषु॑ श॒च्या एक॑मन्तः सोमो॑ दा॒धार द॑श॒यन्त्र॑मु॒त्सम्	२४ [२०] (४०३)

(४१)

३३ शंयुर्बाह्वस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ वृषुस्तक्षा । गायत्री, २९ अतिनिष्ठत्,

३१ पादनिष्ठत्, ३३ अलुष्टत् ।

य आ॒नय॑त् परा॒वतः सु॒नीती॑ तुर्व॒शं यदु॑म् । इन्द्रः॑ स नो॒ युवा॑ सखा॑	१
अ॒विप्रे॑ चिद् वयो॑ द॒ध—द॒नाशु॑ना चिद॒र्वता॑ । इन्द्रो॑ जेता॑ हितं॒ धन॑म्	२
म॒हीर॑स्य प्र॒णीत॑यः पूर्वी॑रुत प्र॒शस्त॑यः । नास्य॑ क्षी॒यन्त ऊ॒तयः॑	३
सखा॑यो ब्र॒ह्मवा॑हसे उ॒च्येत् प्र च॑ गायत । स हि नः॑ प्र॒मति॑र्म॒ही	४
त्वमेक॑स्य वृ॒त्रह—न्न॒विता॑ द्वयो॑रसि । उ॒तेद॑शे॒ यथा॑ वयम्	५ [२१]
नय॑सीद्व॒ति द्वि॑षः कृ॒णोष्य॑क्थ॒शंसि॑नः । नृभिः॑ सु॒वीर॑ उच्यसे	६
ब्र॒ह्माणं॑ ब्र॒ह्मवा॑हसं गी॒र्भिः सखा॑यमृ॒ग्मिय॑म् । गां न वो॑हसे॒ हुवे॑	७
यस्य॑ वि॒श्वानि॑ हस्त॑यो—रुचु॑र्वसूनि नि द्वि॒ता । वी॒रस्य॑ पृ॒तना॑षहः	८
वि द्रु॒ह्महानि॑ चिद॒द्विवो॑ जना॑नां श॒चीप॑ते । बृ॒ह मा॒या अ॑नानत	९
तमु॑ त्वा सत्य सोम॑णा इन्द्र॑ वाजा॑नां पते । अ॒हूँमहि॑ श्र॒वस्य॑वः	१० [२२]
तमु॑ त्वा यः पु॒रासि॑त्थ यो वा॑ नूनं॒ हिते॑ धने॒ । हव्यः॑ स श्रु॒धो हव॑म्	११ (४१४)

धीमिरर्षेन्द्रिर्वतो वाजो इन्द्र भवाय्यान् । त्वया जेष्य हितं धनम् १२
अमूर वीर गिर्वणो महौ इन्द्र धने हिते । भरे वितन्तसायः १३
या त ऊतिरभिन्नहन् मक्षुजवस्तमासति । तया नो हिनूही रथम् १४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकेनाभियुग्वना । जेषि जिष्णो हितं धनम् १५ [२३]

य एक इत् तमु प्दुहि कृष्टीनां विचर्षणिः । पतिर्जज्ञे वृषक्रतुः १६
यो गृणतामिदासिंथा ऽऽपिरुती शिवः सखा । स त्वं न इन्द्र मृळ्य १७
धिष्व वज्रं गर्भस्त्यो रक्षोहत्याय वज्रिवः । सासहीष्ठा अभि स्पृधः १८
प्रत्नं रयीणां युजं सखायं कीरिचोर्दनम् । ब्रह्मवाहस्तमं हुवे १९
स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको वसूनि पत्यते । गिर्वणस्तमो अधिगुः २० [२४]

स नो नियुद्धिरा पृण कामं वाजेभिरश्विभिः । गोमद्भिर्गोपते धृषत् २१
तद् वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्वेन । शं यद् गवे न शाकिने २२
न घा वसुनि रयमते वानं वाजस्य गोमतः । यत् सीमुप श्रवद् गिरः २३
कुवित्सस्य प्र हि वज्रं गोमन्तं दस्युहा गर्भत् । शर्वीभिरप नो वरत् २४
इमा उ त्वा शतक्रतो ऽभि प्र णोनुवुर्गिरः । इन्द्र वत्सं न मातरः २५ [२५]

वृणाशं सख्यं तव गौरसि वीर गव्यते । अश्वो अश्वायते भव २६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः २७
इमा उ त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः २८
पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां विवाचि । वाजेभिर्वाजयताम् २९

अस्माकमिन्द्र भूत ते स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः । अस्मान् राये महे हिनु ३०
अधि वृषः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धन्नस्थात् । उरुः कक्षो न गाङ्ग्यः ३१
यस्य वायोर्विव इवद् भद्रा रातिः सहस्रिणी । सद्यो वानाय मंहति ३२
तत् सु नो विश्वे अयं आ सदा गृणन्ति कारवः । वृषं सहस्रदातमं सूरिं सहस्रसातमम् ३३ [२६] (४३६)

(४६)

१४ शंयुर्बाहस्पत्यः । इन्द्रः । प्रगाथः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वामिन्द्रि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।

त्वां वृषेभिन्द्र सत्यति नरस्त्वां काष्ठास्वर्धतः

१

(४३७)

स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्विवः ।

गामश्वं रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे

२

यः सत्राहा विचर्षणि रिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।

सहस्रमुष्क तुर्विन्मृण सत्पते भवा समत्सु नो वृधे

३

बाधसे जनान् वृषमेव मन्युना घृषौ मीळ्ह कंचीषम ।

अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये

४

इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरँ ओजिष्ठं पपुंरि श्रवः ।

येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओमे सुशिप्र प्राः

५ [२७]

त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् देवेषु हूमहे ।

विश्वा सु नो विशुरा पिश्वना वसो ऽमित्रान् त्सुषहान् कृधि

६

यदिन्द्र नाहुषीष्वाँ ओजो नृमणं च कृष्टिषु ।

यद् वा पञ्च क्षितीनां द्युमन्मा भर सत्रा विश्वानि पौंस्या

७

यद् वा तुक्षौ मघवन् दुहावा जने यत् पुरौ कच्च वृष्ण्यम् ।

अस्मभ्यं तद् रीरीहि सं नृपाह्ये ऽमित्रान् पृत्सु तुर्वणे

८

इन्द्र त्रिधातुं शरणं त्रिवरूथं स्वस्तिमत ।

छर्दिर्यच्छ मघवज्यश्च मह्यं च यावया विद्युमेभ्यः

९

ये गड्यता मनसा शत्रुमादुभु रंभिप्रघ्नन्ति धृष्णुया ।

अधं स्मा नो मघवन्निन्द्र गिर्वणस्तनूपा अन्तमो भव

१० [२८]

अधं स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।

यवन्तरिक्षे पतर्यन्ति पर्णिनो विद्युर्वस्तिग्ममूर्धानः

११

यन्न शूरासस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।

अधं स्मा यच्छ तन्वे तने च छर्दि रचितं यावय द्वेषः

१२

यदिन्द्र सर्गे अर्वतश्चोदयासे महाधने ।

असमने अध्वनि वृजिने पथि इयेनो इव श्रवस्यतः

१३

सिन्धूरिव प्रवृण आशुया यतो यद्वि क्रोशमनु प्वणि ।

आ ये वयो न वर्धतत्यामिषि गृभीता बाह्वोर्गवि

१४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गणों भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, १० देव-भूमि-बृहस्पतीन्द्राः, ११-२५ सार्जयः प्रस्तोकः
(दानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० दुन्दुभिः, ३१ दुन्दुभीन्द्रो । त्रिष्टुप् ; १९ बृहती, २३ अनुष्टुप्,
२४ गायत्री, २५ द्विपदा त्रिष्टुप्, २७ जगती ।

स्वादुष्किलायं मधुमाँ उतायं तीव्रः किलायं रसवाँ उतायम् ।
उतो न्वःस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु १
अयं स्वादुरिह मार्द्विष्ठ आस यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममाद ।
पुरुणि यश्च्यौता शम्बरस्य वि नवति नव च वेह्योऽह्न २
अयं मे पीत उदियति वार्चमयं मनीषामुशतीमजीगः ।
अयं षड्वीरमिमीत धीरो न याभ्यो भुवनं कच्चनारे ३
अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वृष्माणं द्विवो अकृणोदयं सः
अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ४
अयं विदच्चित्रहर्षीकर्मणः शुक्रसंघनामुषसामनीके ।
अयं महान् महता स्कम्भेनोद द्यामस्तभ्राद् वृषभो मरुत्वान् ५ [३०]

धुषत पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
मार्घ्यदिने सर्वन् आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि ६
इन्द्र प्र णः पुरएतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छ ।
भवा सुषारो अतिपारयो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ७
उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
ऋष्व त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा ब्रह्मन्ता
वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा ।
इषमा वक्षीषां वर्षिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन् रायो अर्यः ९
इन्द्र मूल मह्यं जीवातुमिच्छ चोदय धियमर्यसो न धारां ।
यत् किं चाहं त्वायुरिदं वदामि तज्जुषस्व कृधि मा देववन्तम् १० [३१]

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
ह्वयामि शक्रं पुरहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ११
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः समृष्टीको भवतु विश्ववेदाः ।
बाधतां द्वेयो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम १२ (४६१)

- तस्य वयं सुमतो यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।
 स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराचिद् द्वेषः सनुतयुयोतु १३
 अव त्वे इन्द्र प्रवतो नोभिर्गिरी ब्रह्माणि नियुतो धवन्ते ।
 उरु न राधः सर्वना पुरुष्यपो गा वञ्चिन् युवसे समिन्द्रन् १४
 क ईं स्तवत् कः पृणात् को यजाते यदुग्रमिन्मघवा विश्वहावेत् ।
 पादाविव प्रहरन्नन्यमन्यं कृणोति पूर्वमपं शचीभिः १५ [३२]
- शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः ।
 एधमानद्विष्टुभयस्य राजा चोष्कूयते विश इन्द्रो मनुष्यान् १६
 परा पूर्वां सख्या वृणक्ति वितुंराणो अपरेभिरेति ।
 अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वीरिन्द्रः शरदस्तर्तरीति १७
 रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिचक्षणाय ।
 इन्द्रो मायाभिः पुरुरूपं ईयते युक्ता ह्यस्य हरयः शता दश १८
 यूनानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति ।
 को विश्वाहा द्विषतः पक्ष आसत उतासीनेषु सूरिषु १९
 अगव्यति क्षेत्रमार्गन्म देवा उर्वी सती भूमिंरहूरणाभूत् ।
 बृहस्पते प्र चिकित्सा गर्विष्ठा वित्था स्ते जरित्र इन्द्र पन्थाम् २० [३३]
- द्विवेदिवे सदशीरन्यमर्थं कृष्णा असेधदप सद्गनो जाः ।
 अहन् दासा वृषभो वस्नयन्तो दवजे वचिनं शम्बरं च २१
 प्रस्तोक इन्नु राधसस्त इन्द्र दश कोशयीदेश वाजिनोऽदात् ।
 दिवादासादतिथिग्वस्य राधः शाम्बरं वसु प्रत्यग्रभीष्म २२
 दशाश्वान् दश कोशान् दश वस्त्रार्धिभोजना ।
 दशो हिरण्यपिण्डान् दिवादासादसानिषम् २३
 दश रथान् प्रष्टिमतः शतं गा अर्थवभ्यः । अश्वथः पायवेऽदात् २४
 महि राधो विश्वजन्यं दधानान् भरद्वाजान् त्साञ्जयो अभ्ययष्ट २५ [३४]
- वनस्पते वीङ्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः सन्नद्धो असि वीळ्यस्वाऽऽस्थाता ते जयतु जेत्वानि २६
 द्विवर्षधिज्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोभिरावृतं मिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज २७ (४७७)

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
 सेमां नो हव्यदाति जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गुंभाय २८
 उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा तं मनुतां विष्टितं जगत् ।
 स दुन्दुभे सज्जरिन्द्रेण कुवैरुद्राद् दवीयो अपं सेध शत्रून् २९
 आ क्रन्दय बलमोजो न आ धा निः प्ठनिहि दुरिता बार्धमानः ।
 अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुनां इत इन्द्रस्य मृष्टिरासि वीळ्यस्व ३०
 आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमद् दुन्दुभिर्वीवदीति ।
 समश्वपर्णाश्चरन्ति नो नरो ऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ३१ [३५] (४८१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३२]

(४८)

१२ शंयुर्बाह्वस्पत्यः (तृणपाणिः) । १-१० अग्निः; ११-१५, २०-२१ मरुतः (१३-१५ लिंगोक्ता वा), १६-१९ पूषा,
 २२ द्यावाभूमी वा पृथिवी । प्रगाथः= (१, ३ बृहती; २, ४ सतो बृहती; ५ बृहती, ६ महासतो बृहती; ७ महाबृहती,
 ८ महासतो बृहती; ९ बृहती, १० सतो बृहती; ११ ककुप्, १२ सतो बृहती), १३ पुरउणिक्, १४ बृहती, १५
 अतिजगती, १६ ककुप्, १७ सतो बृहती, १८ पुरउणिक्, १९-२० बृहती, २१ महाबृहती यवमध्या, २२ अनुष्टुप् ।

यज्ञार्यज्ञा वो अग्रये गिरागिरा च दक्षसे । प्रप्रं वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् १
 ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्दीशेम हव्यदातये ।

भुवद् वाजेष्वविता भुवद् वृध उत ज्ञाता तनूनाम् २

वृषा ह्यग्निं अजरो महान् विभास्यर्चिषा ।

अजस्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुवीतिभिः सु दीदिहि ३

महो कुवान् यजसि यक्ष्यानुषक् तव क्रत्वोत वृंसना ।

अर्वाचः सीं कृणुह्यग्ने ऽवसे रास्व वाजोत वँस्व ४

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति ।

सहसा यो मथितो जायते नृभिः पृथिव्या अधि सानवि ५ [१]

आ यः पप्रौ भानुना रोदसी उभे धूमेन धावते द्विवि ।

तिरस्तमो ददृश ऊर्म्यास्वा श्यावास्वरूपो वृषा श्यावा अरूपो वृषा ६

बृहद्भिरग्ने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा ।

भ्रद्राज्ञे समिधानो यविष्म्य रेवन्नः शुक्र दीदिहि शुमत् पावक दीदिहि ७

विश्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषीणाम् ।

ज्ञतं प्रुभिर्यविष्ठ पाह्यंहसः समेन्द्रारं ज्ञतं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च ददति ८ (४८९)

त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय ।

अस्य गयस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः

९

परिषि तोकं तनयं पतुभिश्च मदधैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि देव्या युयोधि नो ऽदेवानि ह्वरांसि च

१० [२]

आ संखायः सबर्हुधां धेनुर्मजध्वमुप नव्यसा वचः । सुजध्वमनपस्फुराम् ११

या शर्धांय मारुताय स्वर्मानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृच्छीके मरुतां तुराणां या सुन्नैरेष्यावरी १२

भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता । धेनुं च विश्वदोहस मिषं च विश्वभोजसम् १३

तं व इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम् । अर्यमणं न मन्द्रं सुप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे १४

त्वेपं शर्धो न मारुतं तुविष्व ण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा ज्ञता ।

सं सहसा कारिषच्चर्षणिभ्य आ आविर्गूळहा वसू करत् सुवेदा नो वसू करत् १५

आ मा पूषन्नुप दव शंसिषिं नु ते अपिकर्ण आघृणे । अघा अर्यो अरांतयः १६ [३]

मा काकम्बीरमुद् वृहो वनस्पति मशस्तीर्वि हि नीनशः ।

मोत सूरौ अह एवा चन ग्रीवा आदधते वेः

१७

द्वतैरिव तेऽवुकर्मस्तु सख्यम् । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः १८

परो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया । अभि ख्यः पूषन् पृतनासु नस्त्व मवां नूनं यथा पुरा १९

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सूनता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे जानस्य प्रयज्यवः २०

सद्यश्चिद् यस्य चकृतिः परि द्यां देवो नैति सूर्यः ।

त्वेपं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१

सकृद् द्यौरजायत सकृद् भूमिरजायत । पृथ्व्या दुग्धं सकृत् पथ स्तवून्यो नानु जायते २२ [४]

(४९)

(५०३)

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १५ शकरी ।

स्तुपे जनं सुव्रतं नव्यसीभिर्गीर्भिर्मित्रावरुणा सुमन्यन्तां ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः

१

विशोर्विश ईड्यमध्वरे ष्वहसक्रतुमरतिं युवत्योः ।

द्विवः शिशुं सहसः सूनमग्निं यज्ञस्य केतुमरुषं यजध्वे

२

अरुषस्य दुहितरा विरुषे स्तुभिरन्या पिपिशे सूरौ अन्या ।

मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत ऋच्यमाने

३

(५०६)

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रथि विश्ववारं रथप्राप्तम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ४
 स मे वपुश्छदयदुश्विनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
 येन नरा नासत्येष्यध्वै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मने च ५ [५]

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वतुमर्ण्यानि ।
 सत्यश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जगतः स्थातर्जगदा कृणुध्वम् । ६
 पार्वीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धातु ।
 ग्रामिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्म यंसत् ७
 पथस्पर्धुः परिपति वचस्या कामेन कृतो अभ्यानल्लोकम् ।
 स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियं धियं सीषधाति प्र पूषा ८
 प्रथमभाजं यशसं वयोधां सुपाणिं देवं सुगमस्तिमृभ्वम् ।
 होता यक्षद् यजतं पस्त्याना मग्निस्त्वष्टारं सुहवं विभावा ९
 भुवनस्य पितरं गीर्भिराभी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्तौ ।
 बृहन्तमृष्वमजरं सुषुम्न मृधग्धुवेम कविर्नेषितासः १० [६]

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम् ।
 अचित्रं चिद्धि जिन्वथा वृधन्त इत्था नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत् ११
 प्र वीराय प्र तवसे तुरायाऽजा यूथेवं पशुरक्षिरस्तम् ।
 स पिस्पृशति तन्वि श्रुतस्य स्तुभिर्न नार्कं वचनस्य विपः १२
 यो रजांसि विममे पार्थिवाग्नि त्रिश्चिद् विष्णुर्मनवे बाधिताय ।
 तस्य ते शर्मन्नुपवृद्यमाने राया मदेम तन्वाऽतनां च १३
 तन्नोऽहिर्बुध्नो अङ्गिरकैस्तत् पर्वतस्तत् संविता चनो धातु ।
 तदोषधीभिर्भि रानिषाचो भगः पुरंधिर्जिन्वतु प्र राये १४
 नू नो रथि रथ्यं चर्षणिषां पुरुवीरं मह क्रतस्य गोपाम् ।
 क्षयं दाताजरं येन जनान् त्स्पृधो अदेवीरभि च क्रमाम विशा अदेवीरभ्यः श्रवाम १५ [७] (५१८)

(५०)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥ ५ ॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

द्वे वो देवीमदिति नमोभिर्मूलीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।
 अग्निश्चामर्यमणं सुशेवं त्रातृन् देवान् त्सवितां भगं च १ (५१९)

सुज्योतिषः सूर्यं दक्षपितृ-ननागास्वे सुमहो वीहि देवान् ।
 द्विजन्मानो य ऋतसापः सत्याः स्वर्वन्तो यजता अग्निजिह्वाः २
 उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद् रोदसी शरणं सुषुप्ते ।
 महस्करथो वरिधो यथा नो ऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः ३
 आ नो रुद्रस्य सुनवो नमन्ता मद्या हृतासो वसवोऽधृष्टाः ।
 यवीमर्भे महति वा हितासौ बाधे मरुतो अह्वाम देवान् ४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिषन्ति पूषा अभ्यधेयज्वा ।
 श्रुत्वा हवं मरुतो यद्ध याथ भूमा रेजन्ते अध्वनि प्रविकि ५ [८]

अभि त्यं वीरं गिर्वैणसमर्चेन्द्रं ब्रह्मणा जरितर्नवेन ।
 श्रवदिन्द्रवमुप च स्तवानो रासद् वाजौ उप महो गृणानः ६
 ओमानमापो मानुषीरमृक्तं धातं तोकाय तनयाय शं योः ।
 यूयं हि ष्ठा भिषजो मातृतमा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः ७
 आ नो देवः संविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् ।
 यो दत्रवो उषसो न प्रतीकं व्यूणुते वाशुषे वार्याणि ८
 उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवौ अस्मिन्नाध्वरे ववृत्याः ।
 स्यामहं ते सवृमिद् रातौ तव स्यामग्नेऽवसा सुवीरः ९
 उत त्या मे हवमा जगम्यातं नासत्या धीभिर्युवमङ्ग विप्रा ।
 अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्धतं नरा दुरितावृभीके १० [९]

ते नो रायो द्युमतो वाजवतो वातारो भूत नुवतः पुरुक्षोः ।
 वृशस्यन्तो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृळता च देवाः ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळद्दुधमन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः ।
 ऋमुक्षा वाजो दैव्यो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः १२
 उत स्य देवः संविता भगो नो ऽपां नपाववतु दानु पणिः ।
 त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः सजोषा द्यौर्देवेभिः पृथिवी संमुद्रेः १३
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणो त्वज एकपात् पृथिवी संमुद्रः ।
 विश्वं देवा ऋतावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु १४
 एवा नपातो मम तस्य धीभिर्भरद्वाजा अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 मा हृतासो वसवोऽधृष्टा विश्वं स्तुतासो भूता यजत्राः १५ [१०] (५३३)

(५१)

१६ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उतु त्यच्चक्षुर्महिं मित्रयोराँ एतिं प्रियं वरुणयोरद्वधम् ।
 ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न विव उदिता व्यद्यौत् १
 वेवु यक्षीणि विदधान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः ।
 ऋजु मतेषु वृजिना च पश्यन्नाभि चष्टे सूरौ अर्य एवान् २
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य गोपा नर्दिति मित्रं वरुणं सुजातान् ।
 अर्यमणं भगमद्वधधीती नच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ३
 रिशार्दसः सत्पतीरद्वधान् महो राज्ञः सुवसनस्य व्रातुन् ।
 यूनः सुक्षत्रान् क्षयतो विवो नृनादित्यान् याम्यदिति दुवोयु ४
 द्यौःपितः पृथिवि मातरधुगग्ने भ्रातर्वसवो मूळता नः ।
 विश्व आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्म बहुलं वि र्यन्त ५ [११]

मा नो वृकाय वृक्ये समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः ।
 यूयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनूनां यूयं दक्षस्य वचंसो बभूव ६
 मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत् कर्म वसवो यच्चरध्वे ।
 विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ७
 नम इदुगं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं चिदेनो नमसा विवासे ८
 ऋतस्य वो रथ्यः पूतदक्षा नूतस्य मस्त्यसवो अद्वधान् ।
 ताँ आ नमोभिरुचक्षसो नृन् विश्वान्व आ नमे महो र्यजत्राः ९
 ते हि श्रेष्ठवचंसस्त उ न स्तिरो विश्वानि वुरिता नयन्ति ।
 सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः ऋतधीतयो वक्मराजसत्याः १० [१२]

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं वर्धन् पूषा भगो अदितिः पञ्च जनाः ।
 सुशर्माणः स्ववसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ११
 नू सन्मानं विव्यं नंशि देवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।
 आसुनेभिर्यजमानो मियेधैर्देवानां जन्म वसूयुर्ववन्द १२
 अप त्वं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्ने वुराध्यम् । वृविष्ठमस्य सत्पते कुधी सुगम् १३ (५४६)

ग्रावाणः सोम नो हि कं सखित्वनार्यवावशुः । जही न्यत्रिणं पणिं वृको हि षः १४
युयं हि ष्ठा सुवानव इन्द्रज्येष्ठा अभिर्यवः । कर्ता नो अध्वन्ना सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थामगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५४९)

(५२)

१७ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती ।

न तद् विवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शर्मीभिराभिः ।
उज्जान्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामति याजस्य यष्टा १
अतिं वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निरिन्त्सात् ।
तपूषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषमभि तं शोचतु द्यौः २
किमङ्ग त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमङ्ग त्वाहुरभिशस्तिपां नः ।
किमङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विषे तपूषि हेतिमस्य ३
अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अवन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासो ऽवन्तु मा पितरो वृवहूतौ ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा करद् वसुपतिर्वसूनां देवौ ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोभुरग्निः सुशंसः सुहवः पितेव ६
विश्वे देवास आ गतं शृणुता म इमं हवम् । एदं बर्हिर्नि षीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उषं गच्छथ ८
उषं नः सुनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमूळीका भवन्तु नः ९
विश्वे देवा क्रतावधं क्रतुभिर्विवनश्रुतः । जुषन्तां युज्यं पर्यः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुदूणस्त्वष्टमान् मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुषन्त नः ११
इमं नो अग्ने अध्वरं होतर्वयुनशो यज । चिकित्वान् दैव्यं जनम् १२
विश्वे देवाः शृणुतेमं हव्यं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञिया उभे रोदसी अपां नपाञ्च मनम् ।
मा वो दवांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुज्ञेष्विद् वो अन्तमा मदेम १४ (५६१)

ये के च उमा महिनो अहिमाया विवो जजिरे अपां सधस्थे ।	
ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षप उन्ना वरिवस्यन्तु देवाः	१५
अग्नीर्पज्ज्याववर्तं धिर्यं मे ऽस्मिन् हवे सुहवा सुष्टुतिं नः ।	
इळामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजार्वतीरिष आ धत्तमस्मे	१६
स्तीर्णे बहिर्धिं समिधाने अग्नौ सुक्तेन मुहा नमसा विवासे ।	
अस्मिन् नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम्	१७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

वयमु त्वा पथस्पते रथं न वार्जसातये । धिये पूषन्नयुजमहि	१
अभि नो नर्यं वसु वीरं प्रयतदक्षिणम् । वामं गृहर्पतिं नय	२
अर्वित्सन्तं चिदाघृणे पूषन् दानाय चोदय । पणेश्चिद् वि ब्रूवा मनः	३
वि पथो वार्जसातये चिनुहि विमृधो जहि । सार्धन्तामुग्र नो धिर्यः	४
परि तुन्धि पणीना मारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय	५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद् पणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय	६
आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय	७

यां पूषन् बह्मचोर्दनी मारां बिभर्ग्याघृणे । तयां समस्य हृदय मा रिख किकिरा कृणु ८	
या ते अप्ठ्ठा गोओंपशा ऽऽघृणे पशुसार्धनी । तस्यास्ते सुन्नमीमहे	९
उत नो गोषणिं धिर्यं मश्वसां वाजसामुत । नृवत् कृणुहि वीतये	१० [१८] (४७६)

(५४)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विवुषा नय यो अञ्जसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत्	१
समु पूष्णा गमेमहि यो गृह्णो अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत्	२
पूष्णश्चक्रं न रिर्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अस्य व्यथते पविः	३
यो अस्यै हविषाविधुन्न तं पूषापि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु	४
पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्धतः । पूषा वार्जं सनोतु नः	५ [१९]
पूषन्ननु प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत	६ (५८९)

माकिर्नेशन्माकीं रिषन्माकीं सं शारि केवटे । अथारिष्टाभिरा गंहि	७
शृण्वन्तं पूषणं वयं मिर्यमनन्तवेदसम् । ईशानं राय ईमहे	८
पूषन् तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि	९
परि पूषा परस्ताद्धस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नन्तमाजतु	१० [२०] (५८६)

(५५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

एहि वां विमुचो नपादाधृणे सं संचावहै । रथीकृतस्य नो भव	१
रथीतमं कपर्दिनमीशानं राधंसो महः । रायः सखायमीमहे	२
रायो धारास्याधृणे वसो राशिरजाश्व । धीवतोधीवतः सखा	३
पूषणं न्वजाश्वमुप स्तोषाम वाजिनम् । स्वसुर्यो जार उच्यते	४
मातुर्विधिषुमब्रवं स्वसुर्जारः गृणोतु नः । भ्रातेन्द्रस्य सखा मम	५
आजासः पूषणं रथे निशुम्भास्ते जनभिर्यम् । देवं बहन्तु बिभ्रतः	६ [२१] (५९१)

(५६)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

य एनमादिदेशति करम्भादिति पूषणम् । न तेन देव आदिशे	१
उत घा स रथीतमः सख्या सत्पतिर्युजा । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते	२
उतादः परूपे गवि सूरश्चक्रं हिरण्यरम् । न्यैरयद् रथीतमः	३
यद्वद्य त्वा पुरुष्टुत ब्रवीम दस्य मन्तुमः । तत् सु नो मन्म साधय	४
इमं च नो गवेषणं सातये सीपधो गुणम् । आरात् पूषन्नसि श्रुतः	५

आ ते स्वस्तिमीमहे आरेअधामुपावसुम् । अद्या च सर्वतातये श्वश्च सर्वतातये ६

[२२] (५९८)

(५७)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रापूषणौ । गायत्री ।

इन्द्रा नु पूषणा वयं सख्याय स्वस्तये । ह्रवेम वाजसातये	१
सोममन्य उपासवत् पातवे चम्बोः सुतम् । करम्भमन्य ईच्छति	२
अजा अन्यस्य वह्नयो हरी अन्यस्य संभृता । ताभ्यां वृत्राणि जिघ्रते	३
यदिन्द्रो अनयद् रितो महीरपो वृषन्तमः । तत्र पूषामवत् सचा	४ (६०१)

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव । इन्द्रस्य चा रभामहे ५
उत् पूष्णं युवामहे ऽभीशूँरिव साराधिः । मह्या इन्द्रं स्वस्तये ६ [२३] (६०४)

(५८)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । त्रिष्टुप्, २ जगती ।

शुक्रं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विष्णुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।
विश्वा हि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु १
अजाश्रवः पशुषा वार्जपस्त्यो धियंजिन्वो भुवने विश्वे अर्पितः
अष्ट्रां पूषा शिथिरामुद्धरीवृजत् संचक्षाणो भुवना देव ईयते २
यास्ते पूषन्नावो अन्तः समुद्रे हिरण्ययीरन्तरिक्षे चरन्ति ।
ताभिरीसि दूत्यां सूर्यस्य कामेन कृतं श्रवं हृच्छमानः ३
पूषा सुबन्धुर्विव आ पृथिव्या इळस्पतिर्मघवां दुस्मवर्चाः ।
यं वेवासो अर्ददुः सूर्यायै कामेन कृतं तवसं स्वश्चम् ४ [२४] (६०८)

(५९)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । बृहती, ७-१० अनुष्टुप् ।

प्र नु वोचा सुतेषु वां वीर्याँ यानि चक्रथुः ।
हतासो वां पितरो देवशत्रव इन्द्राग्नी जीवथो युवम् १
बळित्था महिमा वा—मिन्द्राग्नी पनिष्ठ आ ।
समानो वां जनिता भ्रातरा युवं यमाविहेहमातरा २
ओकिवांसा सुते सचाँ अश्वा सप्ती इवादने ।
इन्द्रा न्वग्नी अवसेह वज्रिणां वयं देवा हवामहे ३
य इन्द्राग्नी सुतेषु वां स्तवत् तेष्वृतावृधा ।
जोषवाकं वदतः पञ्चहोषिणा न देवा भुसर्थश्चन ४
इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तेश्चिकेतति ।
विषूचो अश्वान् युयुजान ईयत् एकः समान आ रथे ५ [२५]

इन्द्राग्नी अपाविचं पूर्वागात् पद्धतीभ्यः । हित्वी शिरो जिह्वया वाक्कुच्चरत् त्रिंशत् पदा न्यक्रमीत् ६
इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाह्वोः । मा नो अस्मिन् महाधने परां वक्तुं गविष्ठिषु

७ (६१५)

इन्द्राग्नी तर्पन्ति मा—ऽद्या अर्यो अरातयः । अप द्वेषांस्या कृतं युयुतं सूर्यादधि ८
इन्द्राग्नी युवोरपि वसु विव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुषोषसम् ९
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमैर्भिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरा गत—मस्य सोमस्य पीतये १०
[२६] (६१८)

(६०)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-३, १३ त्रिष्टुप्, १४ बृहती, १५ अनुष्टुप् ।

श्रथंद् वृत्रमुत संनोति वाज—मिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात् ।
इरज्यन्ता वसव्यस्य भुरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता १
ता योधिष्टमभि गा इन्द्र नून—मपः स्वरुषसो अग्न ऊळहाः ।
विशः स्वरुषस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् २
आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मै—रिन्द्र यातं नमोभिरग्ने अर्वाक् ।
युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्रा—ऽग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः ३
ता हुवे ययोरिदं पमे विश्वं पुरा कृतम् । इन्द्राग्नी न मर्धतः ४
उग्रा विंघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळ्यात ईदृशे ५ [२७]

हतो वृत्राण्यार्या हतो दासानि सत्यती । हतो विश्वा अप द्विषः ६
इन्द्राग्नी युवामिमेहं ऽभि स्तोमा अनुषत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो वृशुषे नरा । इन्द्राग्नी ताभिरा गतम् ८
ताभिरा गच्छतं नरो—पेदं सर्वनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजत् । कृष्णा कृणोति जिह्वया १० [२८]

य इन्द्र आविर्वासति सुन्नमिन्द्रस्य मर्त्यः । द्युन्नाय सुतरा अपः ११
ता नो वाजवतीरिष आशून् पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोळ्हेव १२
उभा वामिन्द्राग्नी आह्ववध्या उभा राधसः सह मावृयध्वै ।
उभा वृतातारविषां रंयीणा—मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् १३
आ नो गव्येभिरश्वैर्वसव्यैर्हृषं गच्छतम् ।
सखायौ देवौ सखायं शंभुवे—न्द्राग्नी ता हवामहे १४

इन्द्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य सुन्वतः । वीतं हव्यान्या गतं पिबतं सोम्यं मधु १५

[२९] (६३३)

(६१)

१४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमवदाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वायं द्वाशुषे ।

या शश्वन्तमात्रुखादावसं पणिं ता ते द्वात्राणि तविषा सरस्वति १

इयं शुष्मेभिर्बिसखा इवारुजत् सानुं गिरीणां तविषेभिरूमिभिः ।

पारावतघ्नीमवसे सुवृक्तिभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २

सरस्वति देवनिदो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य वृसयस्य मायिनः ।

उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषमेभ्यो अस्रवो वाजिनीवति ३

प्र णो देवी सरस्वती वार्जेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ४

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपब्रूते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ५ [३०]

त्वं देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदां पूषेवं नः सुनिम् ६

उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नी वंष्टि सुष्टुतिम् ७

यस्या अनुन्तो अहूतस्त्वेषश्चरिण्णुर्णवः । अमश्चरति रोरुवत् ८

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसूरन्या क्रतावरी । अतन्नहेव सूर्यः ९

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत् १० [३१]

आपप्रुषी पार्थिवा न्युरु रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ११

त्रिषधस्था सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वार्जेवाजे हव्या भूत् १२

प्र या महिम्ना महिनासु चेकिते द्युन्नेभिर्न्या अपसामपस्तमा ।

रथं इव बृहती विश्वने कृतोपस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती १३

सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यो माप स्फुरीः पर्यसा मा न आ धक् ।

जुषस्वं नः सुख्या वेद्यां च मा त्वत् क्षेत्राण्यरणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति चतुर्थोऽष्टकः ॥ ३ ॥

॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ ११ व० १-२७]

(६२)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥ ६॥ सू० ६२-७५]

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अभिन्नौ । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरां दिवो अस्य प्रसन्ता ऽश्विना हुवे जरमाणो अर्केः ।

या सुद्य उन्ना व्युषि ज्मो अन्तान् युयूषतः पर्युरु वरांसि १

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं रुरुचू रजोभिः ।

पुरु वरांस्यमिता मिमाना ऽपो धन्वान्यति याथो अजान् २

(६४९)

ता ह त्यद् वर्तिर्यद्वरध्रमुग्रैः—त्था धियं ऊहथुः शश्वदश्वैः ।	
मनोजवभिरिषिरैः शयध्वैः परि व्यथिर्वाशुषो मर्त्यस्य	३
ता नव्यसो जरमाणस्य मनमो—प भूषतो युयुजानसंती ।	
शुभं प्रक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत् प्रत्नो अध्रुग्युवाना	४
ता वल्गू वृक्षा पुरुशार्कतमा प्रत्ना नव्यसा वचसा विवासे ।	
या शंसते स्तुवते शंभविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्रराती	५ [१]
ता भुज्युं विभिर्यः संमुद्रात् तृग्रस्य सूनुमूहथू रजोभिः ।	
अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजन्ता पतत्रिभिरणसो निरुपस्थात्	६
वि जयुषां रथया यातमाद्वि श्रुतं हवं वृषणा वधिमत्याः ।	
वृशस्यन्ता शयवै पिप्यथुर्गा—मिति च्यवाना सुमतिं भुरण्यू	७
यद् रोदसी प्रदिवो अस्ति भूमा हेळो देवानामृत मर्त्यत्रा ।	
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुर्घं दधात	८
य ई राजानावृत्तुथा विदधद् रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् ।	
गम्भीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद् वचंस आनवाय	९
अन्तरैश्चक्रैस्तनयाय वर्ति—द्युमता यातं नृवत्ता रथेन ।	
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुष्यतामपि शीर्षा ववृक्तम्	१०
आ परमाभिरुत मध्यमाभिर्—नियुद्धिर्यातमवमाभिरर्वाक् ।	
हृहस्य चिद् गोमतो वि व्रजस्य दुरो वतं गृणते चित्रराती	११ [२] (६५८)

(६३)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनो । त्रिष्टुप्, १ विराट्, ११ एकपदा त्रिष्टुप् ।

क। त्या वल्गू पुरुहूताद्य द्रुतो न स्तोमोऽविवृन्नमस्वान् ।	
आ यो अवाङ्मासत्या ववर्तं प्रेष्ठा ह्यसंथो अस्य मनमन्	१
अरं मे गन्तं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबाथो अन्धः ।	
परि ह त्यद् वर्तिर्याथो रिषो न यत् परो नान्तरस्तुतुयात्	२
अकारि वामन्धसो वरीम—न्नस्तारि बर्हिः सुप्रायणतमम् ।	
उत्तानहस्तो युवयुर्ववन्दा ऽऽ वां नक्षन्तो अद्रय आञ्जन्	३ (६६१)

ऊर्ध्वो वामग्निरध्वरेष्वस्थात् प्र रातिरेति जूणिर्नी घृताची ।	
प्र होता गूर्तमना उराणो ऽयुक्त यो नासत्या हवीमन्	४
अधि श्रिये दुहिता सूर्यस्य रथं तस्थौ पुरुभुजा श्रतोतिम् ।	
प्र मायाभिर्मायिना भूतमन्न नरां नृत्तु जनिमन् यज्ञियानाम्	५ [३]
युवं श्रीभिर्दर्शिताभिराभिः शुभे पुष्टिमूहथुः सूर्यायाः ।	
प्र वां वयो वपुषेऽनु पपन् नक्षद् वाणी सुष्टुता धिष्ण्या वाम्	६
आ वां वयोऽश्वासो वहिष्ठा अभि प्रयो नासत्या वहन्तु ।	
प्र वां रथो मनोजवा असर्जीषः पृक्ष इषिधो अनु पूर्वीः	७
पुरु हि वां पुरुभुजा कृष्णं धेनुं न इषं पिन्वतमसक्राम् ।	
स्तुतश्च वां माध्वी सुष्टुतिश्च रसाश्च ये वामनु रातिमग्मन्	८
उत म ऋज्रे पुर्यस्य रध्वी सुमीळ्हे शतं पेरुके च पक्वा ।	
शाण्डो दाद्विरणिनः स्मदिष्टीन् दश वशासो अभिषाच ऋष्वान्	९
सं वां शता नासत्या सहस्रा ऽश्वानां पुरुपन्थां गिरे दात् ।	
भरद्वाजाय वीर नू गिरे दाद्भता रक्षांसि पुरुदंससा स्युः	१०
आ वां सुन्ने वरिमन्त्सुरिभिः प्याम्	११ [४] (६६९)

(६४)

६ बाह्वरूपत्यो भरद्वाजः । उष्णः । त्रिष्टुप् ।

उदु श्रिय उषसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्मयो रुशन्तः ।	
कृणोति विश्वा सुपथा सुगा न्यभूदु वस्वी दक्षिणा मयोनी	१
भद्रा ददृक्ष उर्विया वि मा स्युत् ते शोचिर्भानवो द्यामपसन् ।	
आविर्वक्षः कृणुषे शुम्भमानो षो देवि रोचमाना महोभिः	२
वहन्ति सीमरुणासो रुशन्तो गावः सुभगांमुर्विया प्रथानाम् ।	
अपेजते शूरो अस्तेव शत्रून् बाधते तमो अजिरो न वोळ्हा	३
सुगोत ते सुपथा पर्वते ष्ववाते अपस्तरसि स्वभानो ।	
सा न आ बह पृथुयामन्नृष्वे रयिं दिवो दुहितरिष्यध्वै	४
सा बह योक्षमिरवातो षो वरं वहसि जोषमनु ।	
त्वं दिवो दुहितयां ह त्रेवी पूर्वहृतौ मंहना दर्शता मूः	५ (६७४)

उत् ते वर्यश्चिद् वसतेरपन्तन् नरंश्च ये पितृभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते वहसि भूरि वाम—मुषो देवि वाशुषे मर्त्याय

६ [५] (६७५)

(६५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः ।

या मानुना रुशता राम्या—स्वज्ञायि तिरस्तमसश्चिवक्तून् १

वि तद् ययुररुणयुग्मिरश्वै—श्चित्रं भान्त्युषसश्चन्द्ररथाः ।

अग्रं यज्ञस्य बृहतो नर्यन्ती—र्वि ता बाधन्ते तम ऊर्म्यायाः २

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती—र्नि वाशुषं उषसो मर्त्याय ।

मघोनीर्वीरिवत् पत्यमाना अवो धात विधृते रत्नमद्य ३

इदा हि वो विधृते रत्नमस्ती—दा वीराय वाशुषं उपासः ।

इदा विप्राय जरते यदुक्था नि ष्म मावते वहथा पुरा चित् ४

इदा हि तं उषो अद्रिसानो गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।

व्य॑र्केण बिभ्रदुर्ब्रह्मणा च सत्या नृणामभवद् वेवहूतिः ५

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद् विधृते मघोनि ।

सुवीरं रयिं गृणते रीरीह्यु—रुगायमधि धेहि श्रवो नः ६ [६] (६८१)

(६६)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।

मर्तेष्वन्यद् द्रोहसे पीपाय सकृच्छुक्रं दुदुहे पृश्निरुधः १

ये अग्रयो न शोशुचन्निधाना द्विर्यत् त्रिर्मरुतो बावुधन्त ।

अरेणवो हिरण्ययास एषां साकं नृम्णैः पौंस्येभिश्च भूवन् २

रुद्रस्य ये मीळहुषः सन्ति पुत्रा यांश्चो नु दाधुर्विर्भरंध्यै ।

विदे हि माता महो मही षा सेत् पृश्निः सुभ्वे॑र्गर्ममाधात् ३

न य ईषन्ते जनुषोऽया न्व॑—ऽन्तः सन्तोऽवद्यानि पुनानाः ।

निर्यद् ब्रुहे शुचयोऽनु जोष—मनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः ४ (६८५)

मक्षू न येषु क्रोहसे चिब्रया आ नाम धुष्णु मारुतं दधानाः ।
न ये स्तौना अयासो म्हा नू चित् सुदानुरव यासदुग्रान्

५ [७]

त इदुग्राः शर्वसा धुष्णुषेणा उभे युजन्त रोदसी सुमेके ।
अर्ध स्मैषु रोदसी स्वशोचि—रामवत्सु तस्थौ न रोकेः
अनेनो वो मरुतो यामो अस्त्व नृश्वश्चिद् यमजत्यरथीः ।
अनवसो अनभीशू रजस्तू वि रोदसी पृथ्या याति सार्धन्
नारस्य वृता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वाजसातौ ।
तोके वा गोषु तनये यमपसु स व्रजं दत्ता पार्ये अध द्योः
प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।
ये सहांसि सहसा सहन्ते रेजते अग्ने पृथिवी मखेभ्यः
त्विषीमन्तो अध्वरस्येव विद्युत् तृपुच्यवसो जुहोऽ नाग्नेः ।
अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजजन्मानो मरुतो अधृष्टाः
तं वृधन्तं मारुतं भ्राजदृष्टिं रुद्रस्य सुनुं हवसा विवासे ।
विवः शर्धीय शुच्यो मनीषा गिरयो नार्प उग्रा अस्पृधन्

६

७

८

९

१०

११ [८] (६९२)

(६७)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

विश्वेषां वः सुतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मित्रावरुणा वावृधध्वै ।
सं या रश्मेर्व यमतुर्यमिष्टा द्वा जनाँ असमा बाहुभिः स्वैः
इयं मद वां प्र स्तृणीति मनीषो—प प्रिया नमसा बर्हिर्च्छ ।
यन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं छर्दियं वीं वरुथ्यं सुदानू
आ यातं मित्रावरुणा सुशस्यु—प प्रिया नमसा हूयमाना ।
सं यावन्तःस्थो अपसेव जनान्—ऊरुधीयतश्चिद् यतथो महित्वा
अश्वा न या वाजिना पूतबन्धू कृता यद् गर्भमदितिर्भरध्वै ।
प्र या महि महान्ता जार्यमाना घोरा मतीय रिपवे नि दीधः
विश्वे यद् वीं मंहना मन्दमानाः क्षत्रं देवासो अर्धधुः सजोषाः ।
परि यद् भूथो रोदसी चिदुर्वी सन्ति स्पशो अदग्धासो अमूराः

१

२

३

४

५ [९]

ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु द्यून् हहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।
हृळ्ढो नक्षत्र उत विश्वदेवो भूमिमातान् द्यां धासिनायोः

६

(६९८)

ता विग्रं धैथे जतरं पुणध्या आ यत् सञ्च सभृतयः पुणन्ति ।	
न मृष्यन्ते युवतयोऽवाता वि यत् पर्यो विश्वजिन्वा भरन्ते	७
ता जिह्या सनुमेदं सुमेधा आ यद् वां सत्यो अरतिर्कृते भूत् ।	
तद् वां महित्वं घृतान्नावस्तु युवं दाशुषे वि चयिष्टुमंहः	८
प्र यद् वां मित्रावरुणा स्पर्धन् प्रिया धाम युवर्धिता मिनन्ति ।	
न ये देवास ओहसा न मर्ता अर्यज्ञसाक्षो अप्यो न पुत्राः	९
वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निविदो मन्त्राः ।	
आद् वां ब्रवाम सत्यान्युक्था नर्किर्देवेभिर्यतथो महित्वा	१०
अवोरित्था वां छर्दिषो अभिष्टौ युवोर्मित्रावरुणावस्कृधेयु ।	
अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णुं यद् रणे वृषणं युनजन्	११ [१०] (७०३)

(६८)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । ऋषिपुत्र, ९-१० जगती ।

श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्वद् वृक्तबर्हिषो यजधै ।	
आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुन्नाय मह आववर्तत्	१
ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शर्विष्ठा ता हि भूतम् ।	
मघोनां महिष्ठा तुविशुष्मं क्रतेन वृत्रतुरा सर्वसेना	२
ता गृणीहि नमस्येभिः शूषैः सुन्नेभिरिन्द्रावरुणा चक्राना ।	
वज्रेणान्यः शर्वसा हन्ति वृत्रं सिष्यक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः	३
ग्राश्च यन्नरश्च वावृधन्त विश्वे देवासो नरां स्वगूर्ताः ।	
प्रेभ्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतमुर्वी	४
स इत् सुदानुः स्ववाँ क्रतावेन्द्रा यो वाँ वरुण दाशति त्मन् ।	
इषा स द्विषस्तरिद् दास्वान् वंसद् रयिं रयिवर्तश्च जनान्	५ [११]
यं युवं दाश्वध्वराय देवा रयिं धृत्यो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
अस्मे स इन्द्रावरुणावपि प्यात् प्र यो भनक्ति वनुषामशस्तीः	६
उत नः सुत्रात्रो देवगोपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रयिः प्यात् ।	
येषां शुष्मः पृतेनासु साह्वान् प्र सद्यो द्युम्ना तिरते ततुरिः	७ (७१०)

नू न इन्द्रावरुणा गृणाना पुङ्कं रयिं सौश्रवसाय देवा ।	
इत्था गुणन्तो महिनस्य शर्धो ऽपो न नावा दुस्तिता तरिम	८
प्र सस्राजे बृहते मन्म नु प्रिय—मर्चं देवाय वरुणाय सप्रथः ।	
अयं य उर्वी महिना महिव्रतः क्रत्वा विभात्यजरो न शोचिषा	९
इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मय्यं धृतव्रता ।	
युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरमुप याति पीतये	१०
इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम् ।	
इदं वामन्धः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयेथाम्	११ [१२] (७२४)

(६९)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

सं वां कर्मणा समिषा हिनोमी—न्द्राविष्णू अपसस्पारे अस्य ।	
जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्त—मरिष्टैर्नः पृथिभिः पारयन्ता	१
या विश्वासां जनितारां मतीना—मिन्द्राविष्णू कुलशां सोमधाना ।	
प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमांसो गीयमानासो अर्कैः	२
इन्द्राविष्णू मदपती मदाना—मा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।	
सं वामन्धः कृतुभिर्मतीनां सं स्तोमांसः शस्यमानास उक्थैः	३
आ वामन्धः सो अभिमातिषाह इन्द्राविष्णू सधमादो वहन्तु ।	
जुषेथां विश्वा हवना मतीना—मुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरों मे	४
इन्द्राविष्णू तत् पनयाप्यं वां सोमस्य मदं उरु चक्रमाथे ।	
अकृणुतमन्तरिक्षं वरीयो ऽप्रथतं जीवसे नो रजांसि	५
इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना ऽग्राद्वाना नर्मसा रातहव्या ।	
घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे समुद्रः स्थः कुलशां सोमधानः	६
इन्द्राविष्णू पिबतं मध्वो अस्य सोमस्य दस्त्रा जठरं पृणेथाम् ।	
आ वामन्धांसि मत्रिराण्यग्म—न्मुप ब्रह्माणि शृणुतं हवं मे	७
उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनोः ।	
इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथाम्	८ [१३] (७२५)

(७०)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

घृतवती भुवनानामभिभियो—र्वी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा । द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ।	१
असंश्रन्ती भूरिधारे पर्यस्वती घृतं दुहाते सुकृते शुचिं व्रते । राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी अस्मे रेतः सिञ्चन्तं यन्मनुर्हितम्	२
यो वामृजवे क्रमणाय रोदसी मतीं दृदाशं धिषणे स साधति । प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्पतिं युवोः सिक्ता विपुरुषाणि सव्रता	३
घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते घृतश्रिया घृतपुचा घृतावृधा । उर्वी पृथ्वी होतृवूर्ये पुरोहिते ते इद् विपा ईळते सुन्नमिष्टये	४
मधु नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्रुता मधुदुधे मधुवते । दधाने यज्ञं द्रविणं च देवता महि श्रवो वाजं मस्मे सुवीर्यम्	५
ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां पिता माता विश्वविदा सुदंससा । संरराणे रोदसी विश्वशम्भुवा सनिं वाजं रयिमस्मे समिन्वताम्	६ [१४] (७२८)

(७१)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता हिरण्यया बाह्व अयंस्तु सर्वनाय सुकृतुः । घृतेन पाणी अभि प्रुणुते मखो युवा सुदक्षो रजसो विधर्मणि	१
देवस्य वयं सवितुः सर्वाभिनि श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च द्वावे । यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः	२
अदब्धेभिः सवितः पायुभिर्ह्वं शिवेभिर्द्य परि पाहि नो गयम् । हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत	३
उदु ष्य देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिकोषमस्थान् । अयोहनुर्यजतो मन्द्रजिह्व आ द्राशुषे सुवति भूरि वामम्	४ (७११)

उदू अयौ उपवक्तेव बाहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
 दिवो रोहोस्यरुहत् पृथिव्या अरीरमत एतयत् कच्चिदभ्वम् ५
 वाममद्य सवितवाममु श्वो विवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
 वामस्य हि क्षयस्य देव भूररया धिया वामभाजः स्याम ६ [१५] (७१४)

(७१)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमौ । ऋष्टुप् ।

इन्द्रासोमा महि तद् वा महित्वं युवं महानि प्रथमानि चक्रथुः ।
 युवं सूर्यं विविदथुर्युवं स्वविश्वं तमोस्यहतं निदश्च १
 इन्द्रासोमा वासयथ उषासमुत् सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।
 उप छां स्कम्भथुः स्कम्भनेनाप्रथतं पृथिवीं मातरं वि २
 इन्द्रासोमावर्हिमपः परिष्ठां हथो वृत्रमनुं वां द्यौरमन्यत ।
 प्राणींस्त्यैरयतं नदीनामा संमुद्राणि पप्रथुः पुरुणि ३
 इन्द्रासोमा प्रक्रमामास्वन्तनिं गवामिदं दधथुर्वक्षणासु ।
 जगूभथुरनपिनद्धमासु रुशच्चित्रासु जगतीष्वन्तः ४
 इन्द्रासोमा युवमङ्ग तरुत्रमपत्यसाचं श्रुत्यं रराथे ।
 युवं शुष्मं नर्यं चर्षणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनाषाहमुग्रा ५ [१६] (७१५)

(७२)

३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । ऋष्टुप् ।

यो अद्विभित प्रथमजा क्रतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
 द्विबर्हज्मा प्राघर्मसत् पिता न आ रोदसी वृषभो रौरवीति १
 जनाय चिद् य ईवत उ लोकं बृहस्पतिर्विवहृतौ चकार ।
 भन वृत्राणि वि पुरो दर्वरीति जयच्छत्रैर्मित्रान् पुत्सु साहन २
 बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो भजान् गोमतो देव एषः ।
 अपः सिषासन् त्वविरपतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः ३ [१७] (७१६)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमारुद्रौ । त्रिष्टुप् ।

सोमारुद्रा धारयेथामसुर्यं । प्र वामिष्टयोऽरमश्रुवन्तु ।
वर्मेवमे सप्त रत्ना दधाना शं नो भूतं द्विपदे शं चतुर्पदे १

सोमारुद्रा वि वृहतं विषूची—ममीवा या नो गर्यमाविवेश ।
आरे बधिथां निर्व्रतिं पराचै—रस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु २

सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम् ।
अव स्यतं मुञ्चतं यज्ञो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत् ३

तिग्मार्युधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु घृळतं नः ।
प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना ४ [१८] (७४६)

(७५)

१९ पायुभरद्वाजः । (संग्रामाशिषः) १ वर्म, २ धनुः, ३ ज्या, ४ आर्त्ता, ५ इषुधिः, ६ (पूर्वार्धः)
सारथिः, ६ (उत्तरार्धः) रश्मयः, ७ अश्वाः, ८ रथः, ९ रथगोपाः, १० ब्राह्मण-पितृ-सोम-द्यावा-
पृथिवी-पूषाणः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ प्रतोदः, १४ हस्तघ्नः,
१७ युद्धभूमि-कवच-ब्राह्मणस्पत्यादयः, १८ वर्म-सोम-वरुणाः,
१९ देवब्रह्माणि । त्रिष्टुप्, ६, १० जगती, १२, १३, १५, १६, १९
अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद् वर्मी याति समदामुपस्थे ।
अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु १

धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।
धनुः शत्रोरपक्रामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम २

वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिष्वजाना ।
योषेव शिङ्गे वितताधि धन्व—ऊया इयं समने पारयन्ती ३ (७४९)

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेर्व पुत्रं विभृतामुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आर्त्ता इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ४
 बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इयुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पुण्डे निनन्दो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुपारथिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायत् मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ६
 तीवान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रून्पव्ययन्तः ७
 रथवाहनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
 तत्रा रथमुप शगमं संदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्वादुयंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेभितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सतोवीरा उरवो वातसाहाः ९
 बाह्वेणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किनो अघशीस ईशत १० [२०]

सुपूर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन् ११
 ऋजीते परि वृद्धि नो ऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
 सोमो अर्धं ब्रवीतु नो ऽर्वितिः शर्म यच्छतु १२
 आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनाँ उप जिघ्रते ।
 अश्वाजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्सु चोदय १३
 अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेति परिवार्धमानः ।
 हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४
 आलाक्ता या रुरुशीर्ण्यथो यस्या अयो मुखम् ।
 इदं पर्जन्यरेतस इष्वै वेग्यै बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अवसृष्टा परा पतु शरंभ्ये ब्रह्मसंशिते ।	
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कं चनोच्छिषः	१६
यत्र बाणाः संपतन्ति कुमार विशिखा इव ।	
तत्रा नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु	१७
ममीणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।	
उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु	१८
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	१९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४३६८

षष्ठमण्डलस्य

७६५

सर्वयोगः—

५१३३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१७]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । विराट् , १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीर्घितिभिररण्यो—हस्तच्युती जनयन्त प्रज्ञस्तम् । दूरेदृशं गृहपतिमथुर्युम् १
 तमग्निमस्ते वसवो न्यूणवन् त्सुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित् । वृक्षाण्यो यो दम आसु नित्यः २
 प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नो ऽजस्रया सुम्यां यविष्ठ । त्वां शश्वन्त उप यन्ति वाजाः ३
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः शोशुचन्त द्युमन्तः । यत्रा नरः समासते सुजाताः ४
 दा नो अग्ने धिया रथि सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रज्ञस्तम् । न यं यावा तरति यातुमावान् ५ [२३]

उप यमेति युवतिः सुदक्षं वृषा वस्तोर्हविष्मती घृताची । उप स्वैनमरमतिर्वसूयुः ६
 विश्वा अग्नेऽप वृहाराती—र्येभिस्तपोभिरदहो जरुथम् । प्र निस्वरं चातयस्वामीवाम् ७
 आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदिवः पावक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ८
 वि ये ते अग्ने भेजिरे अनीकं मतां नरः पित्र्यांसः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमना इह स्याः ९
 इमे नरो वृत्रहत्येषु शूरा विश्वा अदेवीरभि संन्तु मायाः । ये मे धियं पनयन्त प्रज्ञस्ताम् १० [२४]

मा शूने अग्ने नि षदाम नृणां माशेषसोऽवीरतां परिं त्वा । प्रजावतीषु दुर्यासु दुर्य ११
 यमश्वी नित्यमुपयति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वजन्मना शेषसा वावुधानम् १२
 पाहि नो अग्ने रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तररूपो अघायोः । त्वा युजा पृतनार्यूरभि ष्याम् १३
 सेवृग्निर्ग्रीरत्यस्त्वन्यान् यत्र वाजी तनयो वीळुपाणिः । सहस्रपाथा अक्षरां समेति १४
 सेवृग्निर्यो वनुष्यतो निपाति समेन्द्रारमहंस उरुण्यात् । सुजातासुः परिं चरन्ति वीराः १५ [२५]

अयं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिदिन्धे हविष्मान् । परि यमेत्यध्वरेषु होता १६
 त्वे अग्न आहवनानि भूरी—शानासु आ जुहुयाम नित्या । उमा कृण्वन्तो बहू मिषेधे १७
 इमो अग्ने वीततमानि हव्या ऽजस्रो वक्षि देवतातिमच्छ । प्रति न ई सुरभीणि व्यन्तु १८

मा नो अग्नेऽवीरते परां दा दुर्वाससेऽमतये मा नो अर्यै ।

मा नः क्षुधे मा रक्षसं क्रतावो मा नो दमे मा वन आ जुह्वर्थाः

१९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्धः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रण्वसंहक् सुवीती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सत्ता तनये नित्य आ धृज्या वीरो अस्मन्नर्यो वि दासीत् २१

मा नो अग्ने दुर्भुतये सचैषु देवेद्वेष्ट्वग्निषु प्र वोचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मतयो भूमाच्चिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त २२

स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवा नमर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुवर्नि दधाति यं सूरिरर्थी पूच्छमान एति २३

महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रथि सूरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।
येन वयं सहसावन् मवेमा ऽविक्षितास आयुषा सुवीराः २४

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्धः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (२५)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३०]

(२)

११ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । आप्रीस्कं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इच्छः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ देव्यो होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीलाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । अष्टुप् ।

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचा बृहद् यजत धूममुण्वन् ।
उप स्पृश विव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य १

नराशंसस्य महिमानमेषा मुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुकृतवः शुचयो धियंथाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या २

ईष्टेन्यं वो असुरं सुदक्षं मन्तुतं रोदसी सत्यवाचम् ।
मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सवमिन्महेम ३

सपर्यवो भरमाणा अभिजु प्र वृजते नमसा बर्हिरग्नौ ।
आजुह्वाना घृतपुष्टं पृषद्वर्धवो हविषा मर्जयध्वम् ४

स्वाध्वोऽ वि दुरो देवयन्तो ऽग्निश्रू रथयुर्व्वताता ।
पूर्वा शिशुं न मातरा रिहाणे सममुवो न समनेष्वञ्जन् ५ [१]

उत योषणे विव्ये मही न उषासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।
बर्हिषदा पुरुहूते मघोनी आ यज्ञियं सुवितार्य श्रयेताम् ६ (११)

विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु कारू मर्त्ये वां जातवेदसा यजध्ये ।	
ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि	७
आ भारती भारतीभिः सजोषा इळां देवैर्मनुष्यैर्भिरग्निः ।	
सरस्वती सारस्वतेभिर्वाक् तिस्रो देवीर्बहिरेदं सदन्तु	८
तन्नस्तुरीपमधं पोषयितु देवं त्वष्टाविं रराणः स्यस्व ।	
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः	९
वनस्पतेऽव सृजोषं देवा नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।	
सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेदं	१०
आ याह्यग्ने समिधानो अवा ङिन्द्रेण देवैः सरथं तुरेभिः ।	
बर्हिर्न आस्तामर्दितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्	११ [२] (३६)

(३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा यजिष्ठं दूतमध्वरे कृणुध्वम् ।	
यो मर्त्येषु निधुर्विर्कृतावा तपुर्मूर्धा घृतान्नः पावकः	१
प्रोथदध्वो न यवसेऽविष्यन् यदा महः संवरणाद् व्यस्थात् ।	
आर्दस्य वातो अनुं वाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति	२
उद यस्य ते नर्वजातस्य वृष्णो ऽग्ने चरन्त्यजरा इधानाः ।	
अच्छा धामरूषो धूम एति सं दूतो अग्न ईर्यसे हि देवान्	३
वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्नत् तृषु यदन्ना समवृक्तं जम्भैः ।	
सेनेव सृष्टा प्रसितिष्ट एति यवं न दस्म जुह्वा विवेक्षि	४
तमिद् दोषा तमुषसि यविष्ठ मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।	
निशिशाना अतिथिमस्य योनौ वीदाय शोचिराहुतस्य वृष्णः	५ [३]

सुसंहक् ते स्वनीकं प्रतीकं वि यद् रुक्मो न रोचंस उपाके ।	
द्विवो न ते तन्यतुरेति शुष्मश्चित्रो न सूरः प्राति चक्षि भानुम्	६
यथा वुः स्वाहाग्नये दाशेम् परीळाभिर्धृतवद्भिश्च हव्यैः ।	
तेभिर्नो अग्ने अर्भितैर्महोभिः शतं पूर्मिरार्यसीभिर्नि पाहि	७ (४३)

या वा ते सन्ति द्वाशुषे अधृष्टा गिरौ वा याभिर्नृवतीरुष्याः ।
ताभिर्नः सूनो सहस्रो नि पाहि स्मत् सूरिश्चरितृत्वातवेदः
निर्यत् पूतेव स्वर्धितिः शुचिर्गात् स्वया कृपा तन्वाड रोचमानः ।
आ यो मात्रोरुशेन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुक्रतुः पावकः
एता नो अग्ने सौभगा दिक्विह्य पि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९

१० [४] (४९)

(४)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
यो दैव्यानि मानुषा जनुष्यन्तार्विश्वा नि विद्वान् जिगाति
स गृत्तो अग्निस्तरुणाश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अर्जनिष्ट मातुः ।
सं यो वना युवते शुचिद्वन् भूरिं चिद्वन्ना समिदति सद्यः
अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मतीसः श्येतं जगृभ्रे ।
नि यो गृभं पौरुषेयीमुवोच दुरोकमग्निरायवे शुशोच
अयं कविरकविषु प्रचेता मतेध्वग्निरमृतो नि धायि ।
स मा नो अत्र जुहुरः सहस्वः सदा त्वे सुमनसः स्याम
आ यो योनिं देवकृतं ससाद क्रत्वा ह्यग्निर्मृता अतारीत् ।
तमोषधीश्च वनिनश्च गर्भं भूमिश्च विश्वधा यसं विमर्ति

१

२

३

४

५ [५]

ईशे ह्यग्निर्मृतस्य भूरे—रीशे रायः सुवीर्यस्य दातोः ।
मा त्वा वयं सहसावन्नवीरा माप्सवः परि षदाम् मादुवः
परिषद्यं ह्यरणस्य रेक्णो नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
न शेषो अग्ने अन्यजातम्—स्त्यचेतानस्य मा पृथो वि दुक्षः
नहि ग्रभारणः सुशेवो ऽन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
अर्धा चिदोकः पुनरित् स एत्या ऽऽ नो वाज्यंभीषाळेत्तु नव्यः
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमुं नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाप्यः सहस्री

६

७

८

९

(५५)

एता नो अग्ने सौमगा दिदीह्य—पि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।

विश्वान् स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१० [६] (५६)

(५)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये त्वसे भरध्वं गिरं विवो अरतये पृथिव्याः ।

यो विश्वेषाममृतानामुपस्थे वैश्वानरो वावुधे जागृवद्भिः

१

पूष्यो विवि धाय्यग्निः पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तिर्यानाम् ।

स मानुषीरभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण

२

त्वद् भिया विश आयन्नसिंक्री—रसमना जहतीर्भोजनानि ।

वैश्वानर पुरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने दुरयन्नदीदेः

३

तव त्रिधातुं पृथिवी उत द्यौर्वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त ।

त्वं भासा रोदसी आ ततन्था—ऽजस्त्रेण शोचिषा शोशुचानः

४

त्वामग्ने हरितो वावशाना गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः ।

पतिं कृष्टीनां रथ्यं रयीणां वैश्वानरमुषसां केतुमह्वाम्

५ [७]

त्वे असुर्यं वसवो न्यृण्वन् क्रतुं हि ते मित्रमहो जुषन्त ।

त्वं दस्युरोकेसो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्नार्याय

६

स जार्यमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः परिं पासि सद्यः ।

त्वं भुवना जनयन्नभि क्र—न्नपत्याय जातवेदो दशस्यन्

७

तामग्ने अस्मे इषमेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः ।

यया राधः पिन्वासि विश्ववार पृथु श्रवो वृशुषे मर्त्याय

८

तं नो अग्ने मघवज्यः पुरुक्षुं रयिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।

वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिरेष्टे वसुभिः सजोषाः

९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सन्नजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्टीनामनुमाद्यस्य ।

इन्द्रस्येव प्र तवसंस्कृतानि वन्दे वारुं वन्दमानो विवक्त्रि

१

(६६)

कविं केतुं धासिं भानुमद्रे—हिंन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।	
पुरंदुरस्य गीर्भिरा विवासे ऽग्नेर्वतानि पूर्या महानि	२
न्यक्रतुन् ग्रथिनो मृधवाचः पणोरंश्रद्धां अवृधौ अयुजान् ।	
प्रप्र तान् दस्यूरग्निर्विवाय पूर्वश्चकारापरां अयज्यून	३
यो अंपाचीने तमसि मदन्तीः प्राचींश्चकार नृतमः शचीभिः ।	
तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीषे ऽनानतं कुमर्यन्तं पृतन्यून	४
यो वेद्योऽं अनमयद् वधस्त्रै—र्यो अर्यपत्नीरुषसंश्चकार ।	
स निरुध्या नहुषो यद्वो अग्नि—विशंश्चक्रे बलिहतः सहोभिः	५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनांस एवैस्तस्थुः सुमतिं भिक्षरुमाणाः ।	
वैश्वानरो वरमा रोदस्यो—राग्निः संसाद पित्रोरुपस्थम्	६
आ वेवो ददे बुध्याऽं वसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।	
आ संमुद्रादवरादा परस्मा—दाग्निर्ददे विव आ पृथिव्याः	७ [९] (७९)

(७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो देवं चित् सहसानमग्नि—मश्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।	
भवां नो दूतो अध्वरस्य विद्वान् त्मना देवेषु विविदे मितदुः	१
आ याह्यग्ने पथ्याऽं अनु स्वा मन्द्रो देवानां सस्यं जुषाणः ।	
आ सानु शुष्मैर्नदयन् पृथिव्या जग्मेभिर्विश्वं मुशधग्वनानि	२
प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरीक्षितो न होता ।	
आ मातरा विश्ववारि हुवानो यतो यविष्ठ जज्ञिषे सुशेवः	३
सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।	
विशामधायि विश्पतिर्दुरोणेऽं ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा क्रतावा	४
असादि वृतो वह्निराजगन्वा नग्निर्ब्रह्मा नृषदने विधृता ।	
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम्	५
एते द्युम्नेभिर्विश्वमातिरन्त मन्त्रं ये वारं नर्या अतक्षन् ।	
प्र ये विशस्तिरन्त श्रोषमाणा आ ये मे अस्य दीर्घयच्चतस्य	६ (७८)

नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहस्रो वसूनाम् ।
 इषं स्तोतृभ्यो मघवन्द्वा आनङ् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्यो नमोभि—र्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
 नरो हव्येभिरीळते सबाध आग्निरग्र उषसामशोचि १
 अयमु प्य सुमहौ अवेदि होता मन्द्रो मनुषो यहो अग्निः ।
 वि भा अकः समृजानः पृथिव्यां कृष्णपविरोषधीभिर्ववक्षे २
 कया नो अग्रे वि वसः सुवृक्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः ।
 कदा भवेम पतयः सुदत्र रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः ३
 प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत् सूर्यो न रोचते बृहद् भाः ।
 अभि यः पूरं पृतनासु तस्यौ द्युतानो देव्यो अतिथिः शुशोच ४
 असन्नित् त्वे आहव्नानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
 स्तुतश्चिदग्रे शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात ५
 इदं वचं शतसाः संसहस्रमुदग्र्ये जनिषीष्ट द्विबर्हीः ।
 शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमदमीवचातनं रक्षोहा ६
 नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहस्रो वसूनाम् ।
 इषं स्तोतृभ्यो मघवन्द्वा आनङ् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अर्बोधि जार उषसामुपस्था—द्धोता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
 दधाति केतुमुभयस्य जन्तो हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्सु १
 स सुकृतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अकं पुरुभोजसं नः ।
 होता मन्द्रो विशां दमूना—स्तिरस्तमो ददृशे शम्याणाम् २
 अमूरः कविरीदितिर्विवस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः ।
 चित्रभानुरुषसां भात्यग्रे उपां गर्भः प्रस्व आ विवेश ३
 ईळेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अशुचज्जातवेदाः ।
 सुसंहशा भानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त ४ (९०)

अग्ने याहि कृत्यं मा रिषण्यो देवाँ अच्छा ब्रह्मकृता गुणेन ।
सरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि देवान् रत्नधेयाय विश्वान्
त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जरूथं हन् यक्षि राये पुरंधिम ।
पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [१२] (११)

(१०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उषो न जारः पृथु पाजो अश्वेद् दर्विद्युतद् दीद्यच्छोशुचानः ।
वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्वान उगतीरीजगः
स्वर्णं वस्तोरुषसांमरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म ।
अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान् द्रवद् द्रुतो देवयावा वनिष्ठः
अच्छा गिरो मतयो देवयन्ती रग्निं यन्ति द्रविणं भिक्षमाणाः ।
सुसंहशं सुप्रतीकं स्वर्चं हव्यवाहमरतिं मानुषाणाम्
इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहन्तम् ।
आवृत्त्येभिरविति विश्वजन्त्यां बृहस्पतिसृक्भिविश्ववारम्
मन्द्रं होतारमुशिजो यविष्ठ मग्निं विश ईळते अध्वरेषु ।
स हि क्षपावाँ अभवद् रयीणा मतेन्द्रो द्रुतो यजथाय देवान्

१

२

३

४

५ [१३] (१०)

(११)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महौ अस्यध्वरस्य प्रकेतो न ऋते त्ववृमृता मादयन्ते ।
आ विश्वेभिः सरथं याहि देवैरन्यग्ने होता प्रथमः सविह
त्वामीळते अजिरं कृत्याय हविष्मन्तः सवृमिन्मानुषासः ।
यस्य देवैरासदो बर्हिर्गग्ने ऽहान्यस्मै सुदिना भवन्ति
त्रिर्श्विक्तोः प्र चिकितुर्वसूनि त्वे अन्तर्वाशुषे मर्त्याय ।
मनुष्वदग्न इह यक्षि देवान् भवा नो द्रुतो अभिशस्तिपावा
अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्या ऽग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्य ।
क्रतुं ह्यस्य वसवो जुषन्ता ऽथा देवा दधिरे हव्यवाहम्

१

२

३

४

(१०१)

आग्नें वह हविरद्याय देवा निन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं विवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५ [१४] (१०२)

(१२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो वृदाय समिन्द्रः स्वे दुरोणे ।
चित्रभानुं रोदसी अन्तरुर्वी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्चम्
स महा विश्वां दुरितानि साहा नग्निः पृथ्वे दम् आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिषद् दुरितादेवद्या दूस्मान् गुणत उत नो मघोनः
त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः ।
त्वे वसु सुषणनानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

३ [१५] (१०५)

(१३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये विश्वशुचे धियंघे ऽसुरग्ने मन्म धीतिं भरध्वम् ।
भरे हविर्न बर्हिषि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम्
त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान् आ रोदसी अपृणा जार्यमानः ।
त्वं देवां अभिशस्तेरमुञ्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा
जातो यदग्ने भुवना व्यस्यः पशून् न गोपा इयः परिज्मा ।
वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१६] (१०८)

(१४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् । १ बृहती ।

समिधा जातवेदसे देवार्यं देवहूतिभिः ।
हविर्भिः शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्रये
वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्टुती यजत्र ।
वयं घृतेनाध्वरस्य होत वयं देव हविषा भद्रशोचे
आ नो देवेभिरुप देवहूतिमग्ने याहि वर्षद्भूतिं जुषाणः ।
तुभ्यं देवाय दाशतः स्याम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१७] (१११)

(१५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळहुषं आस्ये जुहुता हविः ।	यो नो नेदिष्ठमाप्यम्	१
यः पञ्च चर्षणीराभि निषसादु दमेदमे ।	कुविर्गृहपतिर्युवा	२
स नो वेदो अमात्य—मग्नी रक्षतु विश्वतः ।	उतास्मान् पात्वंहसः	३
नवं नु स्तोममग्रये द्विवः श्येनार्य जीजनम् ।	वस्वः कुविद् वनातिं नः	४
स्पर्हा यस्य श्रियो हृशे रयिर्वीरवतो यथा ।	अग्रे यज्ञस्य शोचतः	५ [१८]

सेमां वेतु वर्षट्कृति—मग्निजुषत नो गिरः ।	यजिष्ठो हव्यवाहनः	६
नि त्वा नक्ष्य विशपते द्युमन्तं देव धीमहि ।	सुवीरमग्र आहुत	७
क्षपं उन्नश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम् ।	सुवीरस्त्वमस्मयुः	८
उप त्वा सातये नरो विप्रासो यन्ति धीतिभिः ।	उपाक्षरा सहस्रिणी	९
अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः ।	शुचिः पावक ईड्यः	१० [१९]

स नो राधास्या भरे—शानः सहसो यहो ।	भगंश्च दातु वार्यम्	११
त्वमग्ने वीरवद् यशो देवश्च सविता भगः ।	दितिंश्च दाति वार्यम्	१२
अग्रे रक्षा गो अंहसः प्रति ण्म देव रीषतः ।	तपिष्ठैरजरो दह	१३
अधा मही न आयस्य—नाधृष्टो नृपीतये ।	पूर्वभा ज्ञतभुजिः	१४
त्वं नः पाह्यंहसो दोषावस्तरवायतः ।	दिवा नक्तमदाभ्य	१५ [२०] (१२६)

(१६)

१६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । प्रगाथः (= विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एना वो अग्निं नमसो—जो नपातुमा हुवे ।		
प्रियं चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ।		१
स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत् स्वाहुतः ।		
सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् ।		२
उदस्य शोचिरस्था—द्वानुह्वानस्य मीळहुषः ।		
उद् धूमासो अरुषासो दिविस्पृशः समग्निमिन्धते नरः ।		३
तं त्वा दूतं कृण्महे यशस्तमं देवा आ वीतये वह ।		
विश्वा सूनो सहसो मर्तुभोजना रास्व तद् यत् त्वेमहे		४ (१३०)

त्वमग्ने गृहपति—स्त्वं होता नो अध्वरे ।

त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेषि च वार्यम् ५

कुधि रत्नं यजमानाय सुक्रतो त्वं हि रत्नधा असि ।

आ न क्रते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते ६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।

यन्तारो ये मघवानो जनाना—मूर्वान् दर्यन्त गोनाम् ७

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण आँ अपि प्राता निषीदन्ति ।

तौत्रायस्व सहस्य द्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घश्रुत् ८

स मन्द्रया च जिह्या वह्निरासा विदुष्टरः ।

अग्ने रयि मघवज्यो न आ वह हव्यदाति च सूदय ९

ये राधांसि ददृत्यश्रया मघा कामेन श्रवसो महः ।

तौ अंहसः पिपृहि पृतृभिर्ध्वं शतं पूर्मियंविष्णु १०

देवो वो द्रविणोदाः पूर्णा विवष्ट्यासिचम् ।

उद् वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्व—मादिद् वो देव ओहते ११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत ।

दधाति रत्नं विधत्ते सुवीर्यं—मग्निर्जनाय दाशुषे १२ [२२] (१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अग्निः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

अग्ने भवं सुषमिधा समिद्ध उत बर्हिर्विधा वि स्तृणीताम् १

उत द्वारं उशतीर्वि श्रयन्ता—मुत देवाँ उशत आ वहेह ॥१॥ २

अग्ने वीहि हविषा यक्षि देवान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः ३

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् देवाँ अमृतान् पिप्रयञ्च ॥२॥ ४

वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अद्य ५

त्वामु ते वधिरे हव्यवाहं देवासो अग्न ऊर्ज आ नपातम् ॥३॥ ६

ते ते देवाय दाशतः स्याम महो नो रत्ना वि दध इयानः ॥४॥ ७ [२३] (१४५)

(१८)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-३३]

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदाः पैजवनः । त्रिष्टुप् ।

- त्वे ह यत् पितरंश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जरितारो असन्वन् ।
 त्वे गावः सुदुष्टास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसु देवयते वसिष्ठः १
- राजैव हि जनिभिः क्षेप्येवाऽव द्युभिरभि विदुष्कविः सन् ।
 पिशा गिरो मघवन् गोभिरश्वैस्त्वायतः शिशीहि राये अस्मान् २
- इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मन्द्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।
 अर्वाची ते पथ्या राय एतु स्याम ते सुमताविन्द्र शर्मन् ३
- धेनुं न त्वा सृयवसे दुदुक्षन्नुप ब्रह्माणि समृजे वसिष्ठः ।
 त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ ४
- अणांसि चित् पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुपारा ।
 शर्धन्तं शिम्यमुचर्थस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः ५ [२४]
- पुरोळा इत् तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यांसो निशिता अपीव ।
 श्रुष्टिं चंकुभृगवो दुह्यवश्च सखा सखायमतरद् विषूचोः ६
- आ पक्थासो भलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।
 आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन् पुधा नृन् ७
- दुराध्योऽदितिं स्नेवयन्तो ऽचेतसो वि जग्ध्रे परुष्णीम् ।
 मूह्यार्विष्यक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयञ्चार्यमानः ८
- ईयुरथ न न्यथ परुष्णीमाशुश्रुनेदभिपित्वं जंगाम ।
 सुदास इन्द्रः सुतुकां अमित्रा नरन्धयन्मानुषे वधिवाचः ९
- ईयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चित्तासः ।
 पृथिगावः पृथिनिप्रेषितासः श्रुष्टिं चंकुर्नियुतो रन्तयश्च १० [२५]
- एकं च यो विंशतिं च श्रवस्या वैकृण्योर्जनान् राजा न्यस्तः ।
 वृस्मो न सन्नन् नि शिशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम् ११
- अधं श्रुतं कवर्षं वृन्द्रमप्स्वन्तु ब्रह्मं नि वृणग्वज्रबाहुः ।
 वृणाना अत्र सख्याय सख्यं त्वायन्तो ये अमवृन्नन् त्वा १२ (१५७)

वि सद्यो विश्वा हंहितान्येषा—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त ददः ।
 व्यानवस्य तृत्सवे गयं भा—ग्जेष्म पूरुं विदथे मधुर्वाचम् १३
 नि गव्यवोऽनवो ब्रुह्यवश्च पृष्टिः शता सुषुपुः षड्र सहसा ।
 षष्टिर्वीरासो अधि षड्र दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि १४
 इन्द्रेणैते तृत्सवो वेर्विषाणा आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः ।
 दुर्मित्रासः प्रकलविन्मिमाना जहृर्विश्वा नि भोजना सुदासे १५ [२६]

अर्धं वीरस्य शृतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अभि क्षाम् ।
 इन्द्रो मन्युं मन्युभ्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनिं पत्यमानः १६
 आध्रेण चित्र तद्वेकं चकार सिंहं चित्र पत्वेना जघान ।
 अव सक्तीर्वेद्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्दु रन्धिम् ।
 मता एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन् नि र्हि वज्रमिन्द्र १८

आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्र भेदं सर्वताता मुषायत ।
 अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभ्रुरश्वानि १९
 न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वा उषसो न नूताः ।
 देवकं चिन्मान्यमानं जघन्था—ऽव त्मना बृहतः शम्बरं भेत् २० [२७]

प्र ये गृहादर्ममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः ।
 न ते भोजस्यं सख्यं मधून्ता—ऽथा सूरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् २१
 द्वे नप्तुर्विवर्तः शते गो—र्द्धा रथा वधूमन्ता सुदासः ।
 अर्हन्नग्ने पैजवनस्य दानं होतेव सद्य पर्येमि रेभन् २२

चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मर्हिष्ठयः कृशनिनो निरेके ।
 ऋज्रासो मा पृथिविष्ठाः सुदास—स्तोकं तोकाय श्रवसे वहन्ति २३
 यस्य श्रवो रोदसी अन्तरुर्वी शीर्ष्णेशीर्ष्णे विबभाजा विभक्ता ।
 सप्तेदिन्द्रं न स्रवतो गृणान्ति नि युध्यामधिमंशिशाकृभीके २४

इमं नरो मरुतः सश्चतानु दिवोदासं न पितरं सुदासः ।
 अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८](१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्ठीश्रयावयति प्र विश्वाः ।
यः शश्वतो अदाशुषो गयस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः १
त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्थे ।
दासं यच्छुष्णं कुर्यवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन् २
त्वं धृष्णो धृषता वीतहृदयं प्रावो विश्वाभिरूतिभिः सुदासम् ।
प्र पौरुकुत्सि त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरम् ३
त्वं नृभिर्नृमणो देववीती भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।
त्वं नि दस्युं चुभुरिं धुनिं चाऽस्वापयो दूभीतये सुहन्तु ४
तव च्यौतानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवति च सद्यः ।
निवेशने शततमाविवेपी—रहश्च वृत्रं नमुचिमुताहन् ५ [२९]

सना ता त इन्द्र भोजनानि शतहव्याय काशुषे सुदासे ।
वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्म व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम् ६
मा ते अस्यां सहसावन् परिण्टा—वघाय भूम हरिवः परादै ।
त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरुथै—स्तव प्रियासः सूरिषु स्याम ७
प्रियास इत् ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।
नि तुर्वशं नि याद्वं शिशी—ह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिण्यन् ८
सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशास उक्था ।
ये ते हवेभिर्विं णोर्दश—न्नस्मान् वृणीष्व युज्याय तस्मै ९
एते स्तोमा नरां नृतम् तुभ्यं—मस्मद्यञ्चो ददतो मघानि ।
तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम् १०
नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजतस्तन्वा वावृधस्व ।
उप नो वाजान् मिमीह्युप स्तीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ११ [३०] (१८९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३०]

(१०)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उग्रो जज्ञे वीर्यीय स्वधावा—अक्रिरणो नर्यो यत् कंरिष्यन् ।
जग्मिर्युवा नृषवर्दनमवोभि—स्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित् १
हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्रावीक्षु वीरो जरितारमूती ।
कर्ता सुदासे अह वा उं लोकं दाता वसु मुद्वरा वृशुषे भूत् २
युध्मो अनर्वा खंजकृत् समद्वा शूरः सत्राषाड् अनुषेमषाळ्हः ।
व्यास इन्द्रः पृतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ३
उभे चिदिन्द्र रोदसी महित्वा ऽऽ पंप्राथ तर्विषीभिस्तुविष्मः ।
नि वज्रमिन्द्रो हरिवान् मिर्मिक्षन् त्समन्धसा मदेषु वा उंवोच ४
वृषा जजान वृषणं रणाय तमुं चिन्नारी नर्यं ससूव ।
प्र यः सैनानीरध नृभ्यो अस्ती—नः सत्वा गवेषणः स धृष्णुः ५ [१]

नू चित् स भ्रेषते जनो न रेषन् मनो यो अस्य घोरमाविवासात् ।
यज्ञैर्य इन्द्रे दधते दुवांसि क्षयत् स राय क्रतुपा क्रतेजाः ६
यदिन्द्र पूर्वा अपराय शिक्ष—न्नयज्ज्यायान् कनीयसो देष्णम् ।
अमृत इत् पर्यासीत् दूर—मा चित्र चित्र्यं भरा रयि नः ७
यस्त इन्द्र प्रियो जनो ददाश—दसन्निकेके अद्विवः सखा ते ।
वयं ते अस्यां सुमतौ चनिष्ठाः स्याम वरुथे अग्रतो नृपीती ८
एष स्तोमो अचिक्रदुद् वृषा त उत स्तामुर्मधवन्नक्रपिष्ट ।
रायस्कामो जरितारं त आगन् त्वमङ्ग शक्र वस्व आ शंको नः ९
स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा—स्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
वस्वी पु ते जरित्रे अस्तु शक्ति—र्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२] (१९१)

(११)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि देवं गोक्रजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो अनुषेमुवोच ।
बोधामसि त्वा हर्यश्च यज्ञै—र्बोधा नः स्तोममन्धसो मदेषु १
प्र यन्ति यज्ञं विपर्यन्ति बहिः सोममादो विदथे दुध्रवाचः ।
न्यु भ्रियन्ते यशसो गृभादा दूरउपब्धो वृषणो नृषाचः २ (१९३)

त्वमिन्द्र सवित्वा अपस्कः परिण्ठिता अहिना शूर पूर्वाः ।
 त्वद् वाक्के रथयोऽ न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा ३
 भीमो विवेषायुधेभिरेषा मपांसि विश्वा नर्याणि विद्वान् ।
 इन्द्रः पुरो हर्हषाणो वि दूधोत् वि वज्रहस्तो महिना जघान ४
 न यातव इन्द्र जूजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः ।
 स शर्ध्वर्यो विषुणस्य जन्तो मी शिश्रदेवा अपि गुर्कतं नः ५ [३]

अभि क्रवेन्द्र भूरध जमन् न ते विव्यङ् महिमानं रजांसि ।
 स्वेना हि वृत्रं शर्वसा जघन्थ न शत्रुरन्तं विविदद् युधा ते ६
 देवाश्चित् ते असुर्याय पूर्वे ऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि ।
 इन्द्रो मयानि दयते विषह्येन्द्रं वाजस्य जोहुवन्त सातो ७
 कीरिश्विद्धि त्वामवसे जुहावे शानमिन्द्र सौभंगस्य भूरैः ।
 अवां बभूथ शतमूते अस्मे अभिक्षत्तुस्त्वावतो वरुता ८
 सखायस्त इन्द्र विश्वहं स्याम नमोवृधासो महिना तरुत्र ।
 वन्वन्तु स्मा तेऽवसा समीकेऽ ऽभीतिमर्यो वनुषां शवांसि ९
 स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा—स्मनां च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी पु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [४] (२०१)

(२२)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, ९ त्रिष्टुप् ।

पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्भिः ।
 सोतुर्बाहुभ्यां सुर्यतो नार्या १
 यस्ते मवो युज्यश्चारुरास्ति येन वृत्राणि हर्यश्च हंसि ।
 स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु २
 बोधा सु मे मघवन् वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चति प्रशस्तिम् ।
 इमा ब्रह्म सधुमादे जुषस्व ३
 श्रुधी हवं विपिपानस्याद्वे बोधा विप्रस्यार्चतो मनीषाम् ।
 कृष्वा दुवांस्यन्तमा सचेमा ४
 न ते गिरो अपि मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान् ।
 सदा ते नाम स्वयशो विवक्त्रि ५ [५] (२०६)

भूरि हि ते सर्वना मानुषेषु भूरि मनीषी हवते त्वामित् ।

मारे अस्मन्मघवञ्छुयोक् कः

६

तुभ्येक्षिमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि ।

त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधांसि

७

नू चिक्षु ते मन्यमानस्य वृस्मो—वक्षुवन्ति महिमानमुग्र ।

न वीर्यमिन्द्र ते न राधः

८

ये च पूर्वं ऋषयो ये च नूत्ना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।

अस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [६] (२१०)

(२३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उदु ब्रह्माण्येरत श्रवस्ये—न्द्रं समर्थं महया वसिष्ठ ।

आ यो विश्वानि शर्वसा ततानो—पशोता म ईर्वतो वचांसि

१

अयामि घोषं इन्द्र देवजामि—रिज्यन्त यच्छुरुधो विवाचि ।

नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्षस्मान्

२

युजे रथं गवेषणं हरिभ्या—मुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।

वि वाधिष्ट स्य रोदसी महित्वे—न्द्रो वृत्राण्यप्रती जघ्नवान्

३

आर्पश्चित् पिप्युः स्तर्यो—न गावो नक्षत्रात् जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान्

४

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविरार्धसं जरित्रे ।

एको देवत्रा दयसे हि मती—नस्मिञ्छूर सर्वने मादयस्व

५

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [७] (२१६)

(२४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र सवने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि ।

असो यथा नोऽविता वृधे च द्यो वस्त्रानि ममदश्च सोमैः

१

(२१७)

गृभीतं ते मन इन्द्र द्विबर्होः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि । विसृष्टधेना भरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा	२
आ नो विव आ पृथिव्या कंजीषि—न्निदं बर्हिः सोमपेयाय याहि । वहन्तु त्वा हरयो मद्राश्च—माङ्गूषमच्छा तवसं मदाय	३
आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्व याहि । वरीवृजत् स्थविरेभिः सुशिप्रा—ऽस्मे दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्र	४
एष स्तोमो मह उग्राय वाहे धुरीडेवात्यो न वाजयन्त्रधापि । इन्द्रं त्वायमकं ईडे वसूनां विवीव द्यामधि नः श्रोमंतं धाः	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम । इषं पिन्व मघवन्त्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [८] (२२२)

(२५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते मह इन्द्रोत्युग्रं समन्यवो यत् समरन्त सेनाः । पताति विद्युन्नर्यस्य बाह्वो—र्मा ते मनो विष्वद्व्यग्वि चारीत्	१
नि दुर्ग इन्द्र श्रथिह्यमित्रा—नभि ये नो मतीसो अमन्ति । आरे तं शंसं कृणुहि निनिस्तो—रा नो भर संभरणं वसूनाम्	२
शतं ते शिभिन्नूतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु । जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्या—ऽस्मे द्युमन्मधि रत्नं च धेहि	३
त्वावतो हीन्द्र कत्वे अस्मि त्वावतोऽवितुः शूर रातौ । विश्वेदहानि तविषीव उग्रं ओकः कृणुष्व हरिवो न मर्धीः	४
कुत्सा एते हर्यश्वाय शूष—मिन्त्रे सहो देवजूतमियाणाः । सुत्रा कृधि सुहनां शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम वाजम्	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम । इषं पिन्व मघवन्त्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [९] (२२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- न सोम इन्द्रमसुतो ममावु नाब्रह्माणो मघवानं सुतासः ।
 तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोष—ब्रुवन्नवीयः शृणवद् यथा नः १
- उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाद नीथेनीथे मघवानं सुतासः ।
 यदीं सबाधः पितरं न पुत्राः समानदक्षा अवसे हर्वन्ते २
- चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि ब्रुवन्ति वेधसः सुतेषु ।
 जनीरिव पतिरेकः समानो नि मामृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः ३
- एवा तमाहुरुत शृण्व इन्द्र एको विभक्ता तरणिर्मघानाम् ।
 मिथस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वी—रस्मे भद्राणि सश्वत प्रियाणि ४
- एवा वसिष्ठ इन्द्रमूतये नृन् कृष्णीनां वृषभं सुते गृणाति ।
 सहस्रिण उप नो माहि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१०] (२३३)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- इन्द्रं नरो नेमर्धिता हवन्ते यत् पार्यां युनर्जते धियस्ताः ।
 शूरो नृषाता शर्वसश्चक्रान आ गोमति ब्रजे भजा त्वं नः १
- य इन्द्र शुष्मो मघवन् ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः
 त्वं हि हृळ्हा मघवन् विचेता अपां वृधि परिवृतं न राधः २
- इन्द्रो राजा जगत्श्वर्षणीनामधि क्षमि विपुरुषं यदस्ति ।
 ततो ददाति द्वाशुषे वसूनि चोदद् राध उपस्तुतश्चिदुवाक् ३
- नू चिन्न इन्द्रो मघवा सहृती वानो वाजं नि यमते न ऊती ।
 अनूता यस्य दक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिर्वाता सखिभ्यः ४
- नू इन्द्र राये वरिवस्कृधी न आ ते मनो ब्रुवत्याम मघाय ।
 गोमदश्वावद् रथवद् व्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [११] (२३८)

(१८)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि विद्रा—नर्वाञ्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
विश्वे चिन्द्रि त्वा विहवन्त मती अस्माकमिच्छृणुहि विश्वमिन्व १
- हवं त इन्द्र महिमा व्यानङ् ब्रह्म यत् पार्सि शवसिन्नृषीणाम् ।
आ यद् वज्रं दधिषे हस्त उग्र घोरः सन् कत्वा जनिष्ठा अषाब्धः २
- तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् त्सं यन्नृन् न रोदसी निनेथ ।
महे क्षत्राय शवसे हि जज्ञे ऽतूतुजिं चित् तूतुजिरशिभ्रत् ३
- एभिर्न इन्द्राहभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पर्वन्ते ।
प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अव द्विता वरुणो मायी नः सात् ४
- वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (१४३)

(२९)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरिवस्तवोकाः ।
पिबा त्वस्य सुषुतस्य चारो—ददौ मघानि मघवन्नियानः १
- ब्रह्मन् वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणो ऽर्वाचीनो हरिभिर्याहि तूर्यम् ।
अस्मिन्न पु सर्वने मादयस्वो—प ब्रह्माणि शृणव इमा नः २
- का ते अस्त्वरंकृतिः सूक्तैः कदा नूनं ते मघवन् दाशेम ।
विश्वा मतीरा ततने त्वाया ऽर्धा म इन्द्र शृणवो हवेमा ३
- उतो या ते पुरुष्याः इदासन् येषां पूर्वेषामशृणोर्ऋषीणाम् ।
अधाहं त्वा मघवञ्जोहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ४
- वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (१४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन् भवा बृध ईन्द्र रायो अस्य ।	
महे नृम्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौंस्याय शूर	१
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातौ ।	
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ।	२
अहा यद्विन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत् केतुमुपमं समत्सु ।	
न्यग्भिः सीवृदसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय कृवान्	३
वयं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर ददतो मघानि ।	
यच्छा सूरिभ्य उपमं वरूथं स्वाभुवो जरणामश्रवन्त	४
वोचेमेविन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।	
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (२५३)

(३१)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री, १०-१२ विराट् ।

प्र च इन्द्राय मादन्नं हर्यश्वाय गायत । सखायः सोमपात्रे	१
शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चक्रुमा सत्यराधसे	२
त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुर्वसो	३
वयमिन्द्र त्वायवो ऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विन्द्री त्वस्य नो वसो	४
मा नो निदे च वक्तवे ऽर्यो रन्धीररावणे । त्वे अपि क्रतुर्मम	५
त्वं वर्मांसि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन् । त्वया प्रति ब्रुवे युजा	६ [१५]

महाँ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मन्नाते इन्द्र रोदसी	७
तं त्वा मरुत्वती परि भुवद् वाणी सयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः	८
ऊर्ध्वासस्त्वान्विन्दवो भुवन् दस्ममुप द्यवि । सं ते नमन्त कृष्णध्वजः	९

प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।

विशः पूर्वाः प्र चरा चर्षणिप्राः

१०

(२६३)

उरुव्यचंसे महिने सुवुक्ति—मिन्द्राय ब्रह्म जनयन्त विप्राः ।

तस्य व्रतानि न मिनन्ति धीराः

११

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं दधिरे सहध्वै ।

हर्यश्वाय बर्हया समापीन्

१२ [१६] (२६५)

(३२)

२७ (१-२५) मैत्रावरुणिवसिष्ठः, २६ पूर्वार्धार्चस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ब्राह्मणे),

२६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ब्राह्मणे) । इन्द्रः । प्रगाथः- (वृहती,

सतोवृहती), ३ द्विपदा विराट् ।

मो पु त्वा वाघतश्चना—ऽऽरे अस्मन्नि रीरमन् ।

आरात्ताञ्चित सध्रमादं न आ गही—ह वा सन्नुषं श्रुधि

१

इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न मक्ष आसते ।

इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पावुमा दधुः

२

रायस्कांमो वज्रहस्तं सुदक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे

३

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः ।

ताँ आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक् आ

४

श्वच्छ्रुत्कर्ण इयते वसूनां न चिन्नो मधिषद् गिरः ।

सद्यश्चिद् यः सहस्राणि ज्ञाता ददु—न्नकिर्दित्सन्तमा मिनत्

५ [१७]

स वीरो अप्रतिष्कृत इन्द्रेण शूशुवे नृभिः ।

यस्ते गभीरा सर्वनानि वृत्रहन् त्सुनोत्या च धावति

६

भवा वरूथं मघवन् मघोनां यत् समजांसि शर्धतः ।

वि त्वाहृतस्य वेदनं भजेम—ह्या द्रुणाशो भरा गर्यम्

७

सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

पचंता पक्तीरवसे कृणुध्वमित् पूणन्नित् पृणते मयः

८

मा स्नेधत सोमिनो दक्षता महे कृणुध्वं राय आनुजे ।

तरणिरिज्यति क्षेति पुष्यति न देवासः कवत्तवे

९

नकिः सुदासो रथं पर्यास न रीरमत् ।

इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमत् स गोमति व्रजे

१० [१८] (२७५)

गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।

अस्माकं बोध्यविता रथानां मस्माकं शूर नृणाम् ११

उदिह्वस्य रिच्यतेऽशो धनं न जिग्युषः ।

य इन्द्रो हरिवान् न दभन्ति तं रिपो दक्षं दधाति सोमिनि १२

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्व ।

पूर्वाश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् १३

कस्तमिन्द्र त्वावसुमा मर्त्यो दधर्षति ।

अन्द्रा इत् ते मघवन् पार्ये विवि वाजी वाजं सिपासति १४

मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु ।

तव प्रणीती हर्यश्च सूरिभिर्विश्वा तरेम दुरिता १५ [१९]

तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुण्यसि मध्यमम् ।

सत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिङ्क्षा गोषु वृण्वते १६

त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुतो य ई भवन्त्याजयः ।

तवायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युनामं भिक्षते १७

यदिन्द्र यावत्स्त्वमेतावद्वहमीशीय ।

स्तोतारमिद् दिधिषेय रदावसो न पापत्वायं रासीय १८

शिक्षेयमिन्महयते विवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे ।

नहि त्ववृन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन १९

तरणिरित् सिपासति वाजं पुरंध्या युजा ।

आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमिं तष्टेव सुद्वम् २० [२०]

न कुप्सुती मर्त्यो विन्दते वसु न स्रेधन्तं रयिर्नशात् ।

सुशक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मावते वृष्णं यत् पार्ये विवि २१

अभि त्वां शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनवः ।

ईशानमस्य जगतः स्वर्हशमीशानमिन्द्र तस्थुषः २२

न त्वावाँ अन्यो विव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३

अभी षतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।

पुरुवसुर्हि मघवन् त्सनादसि भरेभरे च हव्यः २४ (१८९)

परां पुदस्व मघवन्नभिन्नान् त्सुवेदां नो वसू कृधि ।

अस्माकं बोध्यविता महाधने भवा बुधः सखीनाम्

२५

इन्द्र कर्तुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।

शिक्षा णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि

२६

मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्योऽं माशिवासो अव क्रमुः ।

त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपो ऽतिं शूर तरामसि

२७ [२१] (१९२)

(३३)

१४ (१-९) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा;

१०-१४ वसिष्ठः । त्रिष्टुप् ।

श्वित्यञ्चो मा दक्षिणतस्कपर्दा धियंजिन्वासो अभि हि प्रमन्दुः ।

उत्तिष्ठन् वोचे परि बर्हिषो नृन् न मे दूरादवितवे वसिष्ठाः

१

दूरादिन्द्रमनयन्ना सुतेन तिरो वैशन्तमति पान्तमुग्रम् ।

पाशद्युन्नस्य वायतस्य सोमात् सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान्

२

एवेच्छु कं सिन्धुमेभिस्ततारे—वेच्छु कं भेदमेभिर्जघान ।

एवेच्छु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः

३

जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितृणा—मक्षमव्ययं न किला रिषाथ ।

यच्छकरीषु बृहता रवेणे—न्द्रे शुष्ममदधाता वसिष्ठाः

४

उद् द्यामिवेत् तृष्णजो नाथितासो ऽदीधयुर्दाशराज्ञे वृतासः ।

वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अथो—दुरं तृत्सुभ्यो अकृणोदु लोकम्

५ [२२]

वृण्डा इवेद् गोअर्जनास आसन् परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः ।

अभवच्च पुरेता वसिष्ठ आदित तृत्सूनां विशो अपथन्त

६

त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु रेत—स्तिन्नः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः ।

त्रयो घर्मासं उषसं सचन्ते सर्वा इत् ताँ अनु विदुर्वसिष्ठाः

७

सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेषां समुद्रस्येव महिमा गर्भीरः ।

वातस्येव प्रजवो नान्येन स्तोमो वसिष्ठा अन्वेतवे वः

८

त इक्षिण्यं हृदयस्य प्रकेतैः सहस्रबलशमभि सं चरन्ति ।

युमेन ततं परिधिं वयन्तो ऽप्सरस उर्प सेदुर्वसिष्ठाः

९

(३०१)

विद्युतो ज्योतिः परिं संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा ।
तत् ते जन्मोतैकं वसिष्ठा—ऽगस्त्यो यत् त्वा विश आजभारं

१० [२३]

उतासिं मैत्रावरुणो वसिष्ठो—वश्यो ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।

११

द्विप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा देव्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वादन्त

स प्रकृत उभयस्य प्रविद्वान् त्सहस्रदान उत वा सदानः ।

१२

यमेन तत् परिधिं वयिष्य—न्नस्तरसः परिं जज्ञे वसिष्ठः

सत्रे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिपिचतुः समानम् ।

१३

ततो ह मान उर्दियाय मध्यात् ततो जातमृषिमाहुर्वसिष्ठम्

उक्थभृतं सामभृतं बिभर्ति ग्रावाणि बिभ्रत् प्र वद्वत्पये ।

उपैनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतुष्टो वसिष्ठः

१४ [२४] (३०६)

(३४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

२५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः । द्विपदा विराट्, २२-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्रैतुं देवी मनीषा अस्मत् सुतंष्टो रथो न वाजी

१

विदुः पृथिव्या विवो जनित्रं शृण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः

२

आर्षश्चिदस्मै पिबन्त पृथ्वी—वृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः

३

आ धूर्ध्वस्मै दधाताश्वा—निन्दो न वज्री हिरण्यबाहुः

४

अभि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्न्यं त्मनां हिनोत

५

त्मनां समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम्

६

उर्दस्य शुष्माद् भानुर्नातं बिभर्ति भारं पृथिवी न भूमं

७

ह्वयामि देवां अयातुरग्रे साधन्नुतेन धियं दधामि

८

अभि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वाचं कृणुध्वम्

९

आ चष्ट आसां पार्थो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः

१० [२५]

राजां राष्ट्रानां पेशो नदीनां—मनुत्तमस्मै क्षत्रं विश्वायुं

११

अविष्टो अस्मान् विश्वांसु विश्व—द्युं कृणोत शंसं निनिस्सोः

१२

व्येतु विद्युद् द्विषामशेवा युयोत विष्वग्रपस्तनूनाम्

१३

अधीन्नो अग्निर्हव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः

१४

सजूर्बोभिर्परां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु

१५

(३२१)

अज्ञामुक्थैरहिं गृणीषे बुध्ने नदीनां रजःसु पीदन्	१६
मा नोऽर्हिर्बुध्नयो रिषे धाम्ना यज्ञो अस्य सिधदतायोः	१७
उत न एषु नृषु श्रवो धुः प्र शये यन्तु शर्धन्तो अर्यः	१८
तपन्ति शत्रुं स्वर्णं भूमा महासेनासो अमेभिरेषाम्	१९
आ यज्ञः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान्	२० [२६]

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत् स्यादुस्मे अरमतिर्वसूयुः	२१
ता नो रासन् रातिषाचो वसून्त्या रोदसी वरुणानी जृणोतु ।	
वरुत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः	२२
तज्ञो रायः पर्वतास्तन्न आपस्तद् रातिषाच ओषधीरुत द्यौः ।	
वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उभे रोदसी परि पासतो नः	२३
अनु तदुर्वी रोदसी जिहातामनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।	
अनु विश्वे मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियधै	२४
तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।	
शर्भन् त्स्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	२५ [२७] (३३१)

(३५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।	
शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापुषणा वाजसातौ	१
शं नो भगः शम्भु नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम्भु सन्तु रायः ।	
शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा पुरुज्जातो अस्तु	२
शं नो धाता शम्भु धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधाभिः ।	
शं रोदसी बृहती शं नो अग्निः शं नो देवानां सुहवानि सन्तु	३
शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम् ।	
शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वातः	४
शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहृता शमन्तरिक्षं हृशये नो अस्तु ।	
शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजस्स्पतिरस्तु जिष्णुः	५ [२८] (३३६)

शं न इन्द्रो वसुभिर्द्वौ अस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।
 शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलापः शं नस्त्वष्टा आभिरिह शृणोतु ६
 शं न सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो ग्रावाणः शम् सन्तु यज्ञाः ।
 शं नः स्वरूपां मितयो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्बस्तु वेदिः ७
 शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।
 शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शम् सन्वापः ८
 शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।
 शं नो विष्णुः शम् पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्बस्तु वायुः ९
 शं नो देवः संविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूषसो विभातीः ।
 शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः १० [२९]

शं नो देवा विश्वेदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिरस्तु ।
 शमभिषाचः शम् रातिषाचः शं नो विद्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ११
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्बन्तः शम् सन्तु गावः ।
 शं न ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु १२
 शं नो अज एकपाद् देवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं समुद्रः ।
 शं नो अपां नपात् पेरुरस्तु शं नः पृश्निर्भवतु देवगोपा १३
 आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्ते दं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।
 शृण्वन्तु नो विद्याः पार्थिवासो गोजाता उत ये यज्ञियांसः १४
 ये देवानां यज्ञियां यज्ञियानां मनोर्यजत्रा अमृतां क्रतुज्ञाः ।
 ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [३०] (३४६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०]

(३६)

९. मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्मैतु सवदनादृतस्य वि रश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः ।
 वि सानुना पृथिवी संस्र उर्वी पृथु प्रतीकमध्येधे अग्निः १
 इमां वा मित्रावरुणा सुवृक्तिमिषं न कृण्वे असुरा नवीयः ।
 इनो वामन्यः पव्वीरद्वधो जनं च मित्रो यंतति ब्रुवाणः २
 आ वार्तस्य ध्रजतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सूदाः ।
 महो विवः सवदने जायमानो ऽर्चिकदद्वृषभः सस्मिन्नूधन् ३ (३४९)

गिरा य एता युनजन्धरीं त इन्द्र प्रिया सुरथा शूर धाय ।
 प्र यो मन्थं रिरिक्षतो मिना—त्या सुक्रतुमर्थमर्णं ववृत्याम् ४
 यजन्ते अस्य सख्यं वयश्च नमस्विनः स्व क्रतस्य धामन ।
 वि पृक्षो बाबधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ठम् ५ [१]

आ यत् साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
 याः सुष्वयन्त सुबुधाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीप्यानाः ६
 उत त्ये नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
 मा नः परि ह्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रायं नः ७
 प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विवृथ्यं न वीरम् ।
 भगं धियोऽवितारं नो अस्याः सातौ वाजं रातिषाचं पुरंधिम् ८
 अच्छायं वो मरुतः श्लोकं एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः ।
 उत प्रजायै गृणते वयो धु—र्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ वो वाहिष्ठो वहतु स्तवधै रथो वाजा ऋभुक्षणो अमृक्तः ।
 अभि त्रिपृष्ठैः सर्वनेषु सोमैर्मदे सुशिप्रा मृहभिः पृणध्वम् १
 यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ स्वर्हशं ऋभुक्षणो अमृक्तम् ।
 सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दयध्वम् २
 उवोचिथ हि मघवन् कृष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
 उभा ते पूर्णा वसुना गभस्ती न सनुता नि यमते वसव्या ३
 त्वमिन्द्र स्वयंशा ऋभुक्षा वाजो न साधुरस्तमेष्णुक्वा ।
 वयं नु ते द्वाश्वासः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः ४
 सनितासि प्रवतो द्वाशुषे चिद् यामिर्विवेषो हर्यश्व धीभिः ।
 ववन्मा नु ते युज्याभिरूती कदा न इन्द्र राय आ दशस्येः ५ [३]

वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो बुबोधः ।
 अस्तं तान्या धिया रायं सुवीरं पृक्षो नो अवा न्युहीत वाजी ६ (३६१)

अभि यं देवी निर्रतिश्चिदीशे नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुपृक्षः ।

उप त्रिबन्धुर्जरदंष्ट्रिमे—त्यस्ववेशं यं कृणवन्त मताः ७

आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातौ ।

सदा नो विव्यः पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [४] (३६३)

(३८)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-६ सविता, ६ उत्तरार्धस्य भगो वा, ७-८ वाजिनः । त्रिष्टुप् ।

उदुष्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामशिश्नेत् ।

नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्नां पुरुवसुर्दधाति १

उदु तिष्ठ सवितः श्रुध्यस्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।

व्युर्वीं पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्तभोजनं सुवानः २

अपि प्लुतः सविता देवो अस्तु यमा चिद् विश्वे वसवो गुणन्ति ।

स नः स्तोमान् नमस्यश्नो धाद् विश्वेभिः पातु पायुभिर्नि सूरीन् ३

अभि यं देव्यदितिर्गुणातिं सवं देवस्य सवितुर्जुषाणा ।

अभि सन्नाजो वरुणो गृणन्त्यभि मित्रासो अयमा सजोषाः ४

अभि ये मिथो वनुषः सर्पन्ते रातिं विवो रातिषाचः पृथिव्याः ।

अहिर्बुध्न्य उत नः शृणोतु वरुण्येकधेनुभिर्नि पातु ५

अनु तन्नो जास्पतिर्मसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।

भगमुग्रोऽवसे जोहवीति भगमनुग्रो अध याति रत्नम् ६

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेभ्यस्मद् युंयवन्नमीवाः ७

वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः ८ [५] (३७१)

(३९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वस्वो अश्नेत् प्रतीची जूणिर्देवतातिमेति ।

भेजाते अद्रीं रथ्येव पन्था—मृतं होता न इषितो यजाति १

प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषा—मा बिस्पतीव बीरिट इयाते ।

विशामक्तोरुषसः पूर्वहृतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् २

(३७३)

जमया अत्र वसवो रन्त देवा उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।	
अर्वाक् पथ उरुज्वयः कृणुध्वं श्रोता दूतस्य जग्मुषो नो अस्य	३
ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमाः सधस्थं विश्वे अभि सन्ति देवाः ।	
ताँ अध्वर उज्ञातो यक्षयग्रे श्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिम्	४
आग्ने गिरो क्रिव आ पृथिव्या मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।	
आर्यमणमर्दिति विष्णुमेषां सरस्वती मरुतो मादयन्ताम्	५
रे हव्यं मतिर्भिर्यज्ञियानां नक्षत् कामं मर्त्यानामसिन्वन् ।	
धाता रयिमविवृस्यं सदासां संक्षीमहि युज्येभिर्नु देवैः	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठैः—कृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [६] (३७८)

(४०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ओ श्रुष्टिर्वेदध्याः समेतु प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।	
यवद्य देवः संविता सुवाति स्यामांस्य रत्निनो विभागे	१
मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च द्युर्भक्तमिन्द्रो अर्यमा ददातु ।	
दिदेष्टु देव्यर्दिति रेक्णां वायुश्च यन्नियुवैते भगश्च	२
सेदुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाथ ।	
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति न तस्य रायः पर्यंतास्ति	३
अयं हि नेता वरुण क्रतस्य मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।	
सुहवा देव्यर्दितिरनवा ते नो अंहो अति पर्षन्नरिष्टान्	४
अस्य देवस्य मीळ्हुषो वया विष्णोरिषस्य प्रभृथे हविर्भिः ।	
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं यासिष्ठं वर्तिरश्विनाविरावत्	५
मात्रं पूषन्नाघृण इरस्यो वरून्त्री यद् रातिषाचश्च रासन् ।	
मयोभुवो नो अर्वन्तो नि पान्तु वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठैः—कृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [७] (३८५)

(४१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विभगपूषत्राक्षणस्पतिसोमरुद्राः, २-६ भगः,
७ उपसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।	
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम	१
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधत्ता ।	
आध्रश्चिद् यं मन्यमानस्तुरश्चिद् राजा चिद् यं भगं भक्षीत्याहं	२
भग प्रणेत्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।	
भग प्र णो जनय गोमिश्रैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम	३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्वाम् ।	
उतोर्विता मघवन् त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम	४
भग एव भगवाँ अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।	
तं त्वा भग सर्वं इज्जोहवीति स नो भग पुरेता भवेह	५
समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्षावेव शुचये पदाय ।	
अवाचीनं वसुविदं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु	६
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [८] (३९२)

(४२)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र क्रन्दुनुर्नभन्यस्य वेतु ।	
प्र धेनवं उक्पुतो नवन्त युज्यातामर्द्धा अध्वरस्य पेशः	१
सुगस्ते अग्रे सनवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।	
ये वा सन्नन्नरुषा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सतः	२
समु वो यज्ञं महयन् नमोभिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।	
यजस्व सु पुर्वणीक देवा ना यज्ञियामरमतिं ववृत्याः	३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्योनशीरतिथिराचिकेतत् ।	
सुपीतो अग्निः सुधितो दम आ स विशे दाति वार्यमियत्यै	४ (३९३)

इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रे यशसं कृधी नः ।
आ नक्ता बर्हिः सदातामुषासो शन्ता मित्रावरुणा यजेह
एवाग्निं सहस्यं वसिष्ठो रायस्कामो विश्वप्स्यस्य स्तौत ।
इषं रायिं पप्रथद् वाजमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [९] (३९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषधर्यं ।
येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विश्वग्वियन्ति वनिनो न शाखाः
प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सप्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
स्तुणीत बर्हिरध्वराय साधूध्वा शोचींषि देवयून्यस्थुः
आ पुत्रासो न मातरं विभृताः सानो देवासो बर्हिषः सदन्तु ।
आ विश्वाची विदुध्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता मृधस्कः
ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा ऋतस्य धाराः सुदुघा दुहानाः ।
ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूनामा गन्तन समनसो यति ष्ट
एवा नो अग्ने विक्षा दशस्य त्वया वयं सहसावन्नास्काः ।
राया युजा सध्मावो अरिष्टा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । दधिकाः, १ दधिकाःस्युषोऽग्निभगेन्द्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः ।
त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दधिकां वः प्रथममश्विनोषसं मग्निं समिद्धं भगमृतये हुवे ।
इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं मादित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः
दधिकामु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
इळां देवीं बर्हिषि सादयन्तो ऽश्विना विप्रा सुहवा हुवम
दधिकाषाणं बुबुधानो अग्निमुप बुव उषसं सूर्यं गाम् ।
ब्रध्नं मंश्रतोर्वरेणस्य बभ्रुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु
दधिकावा प्रथमो वाज्यवा ऽग्ने रथानां भवति प्रजानन् ।
संविवान उषसा सूर्येणा ऽऽदित्येभिर्वसुभिर्ऋतोरभिः

१

२

३

४

(४०७)

मा नो दधिक्ताः पृथ्यामनक्त्वु—तस्य पन्थामन्वेतवा उ ।

गुणोतु नो देव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः

५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

मा देवो यातु सविता सुरत्नोऽन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः ।

इस्ते दधानो नर्या पुरुणि निवेश्यश्च प्रसुवश्च भूम १

उदस्य बाहू शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया द्विवो अन्ता अनष्टाम् ।

नूनं सो अस्य महिमा पणिष्ठ सूरश्चिदस्मा अनु दादपस्याम् २

र या नो देवः सविता सहावा ऽऽ साविषद् वसुपतिर्वसूनि ।

वैश्वर्यमाणो अमर्तिमुरुचीं मर्तभोजनमधं रासते नः ३

इमा गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगभस्तिमीळते सुपाणिम् ।

चेत्रं वयो बृहवुस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१२] (४११)

(४६)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिपेष्वे देवाय स्वधात्रे ।

अषाळहाय सहमानाय वेधसे तिग्मायुधाय भरता शृणोतु नः १

र हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन विव्यस्य चेतति ।

अवन्नवन्तीरुप नो दुरश्चरा—ऽनमीवो रुद्र जासु नो भव २

ग ते विद्युदवसृष्टा विवस्परि क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।

इहसं ते स्वपिवात भेषजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीतिषः ३

मा नो वधी रुद्र मा परा वृ मा ते भूम प्रसितौ हीळितस्य ।

आ नो भज बर्हिषि जीवशंसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्त इन्द्रपानमूर्मिमकृण्वतेलः ।

र वो वयं शुचिंमरिप्रमद्य घृतपुषं मधुमन्तं वनेम १

(४१७)

तमूर्मिमाषो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।	
यस्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयाति तमश्याम देवयन्तो वो अद्य	२
शतपवित्राः स्वधया मदन्ती कुर्वीकुर्वानामपि यन्ति पार्थः ।	
ता इन्द्रस्य न मिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहोत	३
याः सूर्यो रश्मिभिर्गततान याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमूर्मिम् ।	
ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । ऋभवः, ४ विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

ऋभुक्षणो वाजा मादयेध्वमस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।	
आ वोऽर्वाचः कर्तवो न यातां विश्वो रथं नयं वर्तयन्तु	१
ऋभुर्ऋभुभिर्भि वः स्याम विश्वो विभुभिः शर्वसा शर्वासि ।	
वाजो अस्माँ अवतु वाजसाता विन्द्रेण युजा तरुषेम वृत्रम्	२
ते चिन्द्रि पूर्वोरभि सन्ति शासा विश्वो अयं उपरताति वन्वन् ।	
इन्द्रो विश्वो ऋभुक्षा वाजो अयः शत्रोर्मिथत्या कृणवन् वि नृणाम्	३
न देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।	
समस्मे इषं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात् पुनाना यन्त्यनिविशमानाः ।	
इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद् ता आपो देवीरिह मारमवन्तु	१
या आपो दिव्या उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।	
समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मारमवन्तु	२
यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम् ।	
मधुश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह मारमवन्तु	३
यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूर्जं मवन्ति ।	
वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह मारमवन्तु	४ [१६] (४५८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः ।
जगती, ४ अतिजगती शकरी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन् ।
अजकावं दुर्दशीकं तिरो दधे मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः १
यद् विजामन् परुषि वन्दनं भुवँदष्टीवन्तौ परि कुल्फौ च देहत् ।
अग्निष्टच्छोचन्नप बाधतमितो मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः २
यच्छैलमलौ भवति यन्नदीषु यदोषधीभ्यः परि जायते विषम् ।
विश्वे देवा निरितस्तत् सुवन्तु मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः ३
याः प्रवतो निवर्त उद्वर्त उद्वन्वतीरनुवृकाश्च याः ।

ता अस्मभ्यं पर्यसा पिबन्मानाः शिवा देवीरंशिपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अशिमिदा भवन्तु ४
[१७] (४३२)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शंतमेन ।
अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः १
आदित्यासो अदितिर्मादयन्तां मित्रो अर्थमा वरुणो रजिष्ठाः ।
अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्वं ऋभवश्च विश्वे ।
इन्द्रो अग्निरश्विना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१८] (४३५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्व्वेवत्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
सनेम मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः १
मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तनयाय गोपाः ।
मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चयंश्चे २
तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरिथानाः ।
पिता च तन्नो महान् यज्ञो विश्वे देवाः समनसो जुषन्त ३ [१९] (४३८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सबार्ध ईळे बृहती यजत्रे ।
ते चिद्धि पूर्वे कवयो गुणन्तः पुरो मही दधिरे वेषपुत्रे १
प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सदेने ऋतस्य ।
आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातं महिं वां वरूथम् २
उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरुषि द्यावापृथिवी सुदासे ।
अस्मे धत्तं यदसदस्कृधोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान् त्स्वविशो अन्मीवो भवा नः ।
यत् त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विष्वे शं चतुष्पदे १
वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिन्दो ।
अजरासस्ते सख्ये स्याम पितेर्व पुत्रान् प्रति नो जुषस्व २
वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या ।
पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ प्रस्वापिनी उपनिषद्) ।

१ गायत्री, २-४ उपरिष्ठाद्बृहती, ५-८ अनुष्टुप् ।

अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन् । सखा सुशेर्व एधि नः १
यदर्जुन सारमेय वृतः पिशङ्ग यच्छसे ।
वीव भ्राजन्त कष्टय उप स्रक्केषु बप्सतो नि पु स्वप २
स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि पु स्वप ३
त्वं सूकरस्य दर्हहि तव दर्दतु सूकरः ।
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि पु स्वप ४ (४४८)

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विशपतिः ।

ससन्तु सर्वे ज्ञातयः सस्त्वयमभितो जनः

५

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः ।

तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा

६

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।

तेना सहस्येना वयं नि जनान् त्वापयामसि

७

प्रोष्ठेशया वहेशया नारीयास्तल्पशीवरीः

स्त्रियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वाः स्वापयामसि

८ [२२] (४५२)

(५६)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १-११ छिपदा विराट् ।

क ई व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः

१

नकिर्होषां जनूषि वेवृ ते अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम्

॥१॥ २

अभि स्वपुर्भिमिथो वपन्त वातस्वनसः श्येना अस्पृधन्

३

एतानि धीरो निष्या चिकेत पृश्निर्यदूधो मही जभारं

॥२॥ ४

सा विद् सुवीरां मरुद्भिरस्तु सनात् सहन्ती पुण्यन्ती नृमणम्

५

यामं येष्ठाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया संमिशला ओजोभिरुग्राः

॥३॥ ६

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान्

७

शुभ्रो वः शुष्मः कुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धूष्णोः

॥४॥ ८

सनेभ्यस्मद् युयोतं दिद्युं मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्गः

९

प्रिया वो नाम हुवे तुराणा मा यत् तृपन्मरुतो वावशानाः

॥५॥ १० [२३]

स्वायुधासं इष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुम्भमानाः

॥६॥ ११

शुचीं वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।

ऋतेन सत्यमृतसापं आय ऊच्छुचिजन्मानः शुचयः पावकाः

१२

अंसेष्वा मरुतः खादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिश्रियाणाः ।

वि विद्युतो न वृष्टिभी रुचाना अनु स्वधामायुर्धैर्यच्छमानाः

१३

प्र बुध्या व ईरते महोसि प्र नामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम् ।

सहस्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम्

१४

(४६६)

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथे—त्था विप्रस्य वाजिनो हवीमन् ।

मक्ष रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद् यमन्य आदभदरावा

१५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वञ्चो यक्षदृशो न शुभयन्त मर्याः ।

ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रकीळिनः पयोधाः

१६

वृशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।

आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुम्नेभिर्रस्मे वसवो नमध्वम्

१७

आ वो होता जोहवीति सत्तः सत्राचीं रातिं मरुतो गृणानः ।

य ईर्वतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अर्द्रयावी हवते व उक्थैः

१८

इमे तुरं मरुतो रामयन्ती—मे सहः सहस्र आ नमन्ति ।

इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अरुरुषे दधन्ति

१९

इमे रधं चिन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद् यथा वसवो जुषन्त ।

अपं बाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं तोकमस्मे

२० [२५]

मा वो वात्रान्मरुतो निरराम मा पश्चाद् दध्म रथ्यो विभागे ।

आ नः स्पर्हं भजतना वसव्येडं यदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति

२१

सं यद्धनन्त मन्युभिर्जनासः शूरा यहीष्वोषधीषु विश्व ।

अध स्मा नो मरुतो रुद्रियास—छातारो भूत पृतनास्वर्यः

२२

भूरि चक्र मरुतः पित्र्याण्यु—कथानि या वः शस्यन्ते पुरा चित् ।

मरुद्भिरुग्रः पृतनासु साळ्हा मरुद्भिरित् सनिता वाज्रमवी

२३

अस्मे वीरो मरुतः शुष्यस्तु जनानां यो असुरो विधर्ता ।

अपो येन सुक्षितये तरेमा—ऽध स्वमोको अभि वः स्याम

२४

तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।

शमन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२५ [२६] (४७७)

(५७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शवसा मदन्ति ।

ये रेजयन्ति रोदसी चिदुर्वी पिन्वन्त्युत्सं यदयासुरुग्राः

१

(४७८)

निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्त्रं । अस्माकमद्य विदथेषु बर्हि—रा वीतये सदत पिप्रियाणाः	२
नैतावदन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूभिः । आ रोदसी विश्वपिर्शः पिशानाः समानमभ्यञ्जते शुभे कम्	३
ऋधक् सा वो मरुतो विद्युदस्तु यद् व आगः पुरुषता करांम । मा वस्तस्यामपि भूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिष्ठा	४
कूते चिदत्र मरुतो रणन्ता—ऽनवद्यासः शुचयः पावकाः । प्र णोऽवत सुमतिर्भिर्यजत्राः प्र वार्जेभिस्तिरत पुण्यसे नः	५
उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामभिर्नरो हवीषि । ददात नो अमृतस्य प्रजायै जिगृत रायः सूनृता मघानि	६
आ स्तुतासो मरुतो विश्व ऊती अच्छा सूरिन् त्सर्वताता जिगात । ये नस्मना शानिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२७] (४८४)

(५८)

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

प्र सांक्रमुक्षे अर्चता गणाय यो देव्यस्य धाम्नस्तुर्विष्मान् । उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नाक् निर्कीतेरवंशात्	१
जनूश्चिद् वो मरुतस्त्वेप्येण भीमास्तुर्विमन्यवोऽयासः । प्र ये महोभिरोजसोत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्हक्	२
बृहद् वयो मघवज्यो दधात जुजोषन्निन्मरुतः सुष्टुति नः । गतो नाध्वा वि तिराति जन्तुं प्र णः स्पार्हाभिरुतिभिस्तिरेत	३
युष्मोतो विप्रो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अवा सहुरिः सहस्री । युष्मोतः सम्ब्राह्मृत हन्ति वृत्रं प्र तद् वो अस्तु धूतयो वृष्णम्	४
तां आ रुद्रस्य मीळहुषो विवासे कुविन्नंसन्ते मरुतः पुनर्नः । यत् सस्वतां जिहीळिरे यदावि—रं तदेन ईमहे तुराणाम्	५
प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोना—मिदं सूक्तं मरुतो जुषन्त । आराचिद् द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोक्षनी ऋक्) ।

प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती); ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अग्रे वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरति द्विषः ।

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति २

नहि वंश्चरमं चन वसिष्ठः परिमंसति ।

अस्माकमद्य मरुतः सुते सत्वा विश्वे पिबत कामिनः ३

नहि व ऊतिः पृतनासु मर्धति यस्मा अराध्वं नरः ।

अभि व आवर्त सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीषवः ४

ओ पु घृष्टिराधसो यातनान्धांसि पीतये ।

इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो ष्वन्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सदैतविता च नः स्पार्हाणि दातवे वसु ।

अन्नेधन्तो मरुतः सोम्ये मथौ स्वाहेह मादयाध्वै ६ [२९]

सस्वश्चिद्वि तन्वः शुम्भमाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपसन् ।

विश्वं शधीं अभितो मा नि षेव नरो न रुषाः सर्वन् मर्दन्तः ७

यो नो मरुतो अभि दुर्हणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

ब्रुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सांतपना इदं हवि मरुतस्तज्जुजुष्टन । युष्माकोती रिंशादसः ९

गृहमेधास आ गत मरुतो मार्प भूतन । युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः । यज्ञं मरुत आ वृणि ११

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धना न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् १२ [३०] (५०९)

-३०९-

[पञ्चमोऽध्यायः ॥१॥ व० १- २७]

(६०)

१२ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । १ सूर्यः, १-१२ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यद्यद्य सूर्य ब्रवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्यम् ।

वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः १ (५०९)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उमे उदेति सूर्यो अमि जम्न ।
 विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् २
 अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद् या ई वहन्ति सूर्यं घृताचीः ।
 धामानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे ३
 उद् वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।
 यस्मा आवित्या अध्वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ४
 इमे चेतारो अनृतस्य भूरे—मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
 इम क्रतस्य वावृधुर्गुणे शग्मासः पुत्रा अदितेरद्वधाः ५
 इमे मित्रो वरुणो द्रुलभासो ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति दक्षैः ।
 अपि क्रतुं सुचेतसं वर्तन्त—स्तिरश्चिदंहः सुपथा नयन्ति ६ [१]

इमे विवो अनिमिषा पृथिव्या—श्चिक्त्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
 प्रवाजे चिञ्चद्यो गाधर्मस्ति पारं नो अस्य विष्पितस्य पश्यन् ७
 यद् गोपावददितिः शर्म भद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।
 तस्मिन्ना लोकं तनयं दधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ८
 अब वेदिं होत्राभिर्यजेत रिपः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।
 परि द्वेषोभिर्यमा वृणक्तु—रुं सुदासे वृषणा उ लोकम् ९
 सस्वश्चिद्वि समृतिस्त्वेष्येषा—मपीच्येन सहसा सहन्ते ।
 युष्मद् भिया वृषणो रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मृळता नः १०
 यो ब्रह्मणे समृतिमायजति वाजस्य सानौ परमस्य रायः ।
 सीक्षन्त मन्युं मघवानो अर्य उरु क्षयाय चक्रिरे सुधातुं ११
 इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।
 विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १२ [२] (५१४)

(६१)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः। मित्रावरुणौ। त्रिष्टुप्।

उद् वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयेरिति सूर्यस्ततुन्वान् ।
 अमि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मन्युं मर्त्येष्वेवा चिकेत १ (५१५)
 अ० ५५

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्मानि दीर्घश्रुदिव्यति ।	
यस्य ब्रह्माणि सुक्रतु अवाथ आ यत् कृत्वा न शरदः पुणैथे	२
प्रोरोमित्रावरुणा पृथिव्याः प्र दिव ऋष्वद् बृहतः सुदानू ।	
स्पशो दधाथे ओषधीषु विश्वृधग्यतो अनिमिषं रक्षमाणा	३
शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्धधे महित्वा ।	
अयन् मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते	४
अमूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम् ।	
द्रुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निष्यान्यचिते अभूवन्	५
समुं वां यज्ञं मह्यं नमोभिर्हृवे वां मित्रावरुणा सबाधः ।	
प्र वां मन्मान्यचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषस्त्रिमानि	६
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [३] (५२१)

(६२)

६ मित्रावरुणर्वसिष्ठः । १-३ सूर्यः । ४-६ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उत् सूर्यो बृहवृचीर्ष्यश्रेत् पुरु विश्वा जनिम् मानुषाणाम् ।	
समो दिवा ददृशे रोचमानः कृत्वा कृतः सुकृतः कर्तृभिर्भूत	१
स सूर्यं प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमैभिरेतशेभिरेवैः ।	
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचो ऽनागसो अर्यम्णे अग्रथे च	२
वि नः सहस्रं गुरुधो रदन्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कमा नः कामं पूपुरन्तु स्तवानाः	३
द्यावाभूमि अदिते त्रासीथा नो ये वां जजुः सुजनिमान ऋष्वे ।	
मा हेळे भूम वरुणस्य वायोर्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्	४
प्र बाहवांसि सप्तं जीवसे न आ नो गव्यंतिमुक्षतं घृतेन ।	
आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा नस्मनेन तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [४] (५२७)

(६३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणौ अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् ।	
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देव—श्चर्मैव यः समविव्यक् तमोसि	१
उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य ।	
समानं चक्रं पर्याविवृत्सन् यदेतशो वहति धूर्षु युक्तः	२
विभ्राजमान उषसांमुपस्थाद् रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः ।	
एष मे देवः संविता चच्छन्दु यः समानं न प्रमिनाति धाम	३
द्विवो रुक्म उरुचक्षा उद्वेति दूरेअर्थस्तरणिभ्राजमानः ।	
नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि	४
यत्रा चक्रमृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पार्थः ।	
प्रति वां सूर उद्वेति विधेम नमोभिर्मित्रावरुणोत हव्यैः	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न—स्मनेन तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [५] (५३३)

(६४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

द्विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् ।	
हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुषन्त	१
आ राजाना मह क्रतस्य गोपा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक् ।	
इळां नो मित्रावरुणोत वृष्टि—मव द्विव ईन्वतं जीरदानू	२
मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेभिः पृथिभिर्नयन्तु ।	
ब्रवद् यथा न आदुरिः सुदास इषा मदेम सह देवगोपाः	३
यो वां गर्तं मनसा तक्ष्वेत—मूर्ध्वा धीतिं कृणवद् धारयन् च ।	
उक्षेथां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तरपयेथाम्	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (५३८)

(६५)

५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सुकृते मित्रं हुवे वरुणं पूतर्क्षम् ।	
ययोरसुर्यं मक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामन्नाचितां जिगत्नु	१
ता हि देवानामसुरा तावर्या ता नः क्षितीः करतमूर्जयन्तीः ।	
अस्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नाहा च	२
ता भूरिपाशावनृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय ।	
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वा मपो न नावा दुरिता तरेम	३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं धृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिच्छामिः ।	
प्रति वामन्न वरमा जनाय पृणीतमुद्रो विव्यस्य चारोः	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (५४३)

(६६)

१९ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।

गायत्रीः १०-१५ प्रगाथाः = (समा बृहती, विषमा सतोबृहती,)

१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शुष्यः । नमस्वान् तुविजातयोः	१
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा असुर्याय प्रमहसा	२
ता नः स्तिपा तनूपा वरुण जरितृणाम् । मित्रं साधयतं धियः	३
यवद्य सूर उदिते ऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवातिं सविता भगः	४
सुप्रवीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति	५ [८]

उत स्वराजो अदिति रद्व्यस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते	६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशार्दसम्	७
राया हिरण्यया मतिरियमवृकाय शबसे । इयं विप्रा मेघसातये	८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सुरभिः सह । इषं स्वश्च धीमहि	९

बहवः सूरचक्षसो ऽग्निजिह्वा ऋतावृधः ।

त्रीणि ये येमुर्विदधानि धीतिभिर्धिवानि परिभूतिभिः

१० [९] (५५३)

वि ये द्रुधुः शरदं मासमादहं र्यज्ञमकतुं चादृचम् ।

अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत ११

तद् वो अद्य मनामहे सूक्तैः सूर उदिते ।

यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा यूयमृतस्य रथ्यः १२

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो घोरासो अनृतद्विषः ।

तेषां वः सुप्ते सुच्छर्दिष्टमे नरः स्याम ये च सूरयः १३

उदु त्यद् दर्शतं वपुर्विव एति प्रतिह्वरे ।

यदीमाशुर्वहति देव एतंगो विश्वस्मै चक्षसे अरम् १४

शीर्ष्णःशीर्ष्णो जगतस्तस्थुषस्पतिं समया विश्वमा रजः ।

सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे १५ [१०]

तच्चक्षुर्विवहितं शुक्रमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् १६

काव्येभिरवृग्भ्या ऽऽ यातं वरुण द्युमत् । मित्रश्च सोमपीतये १७

द्विवो धामभिर्वरुण मित्रश्चा यातमद्रुहा । पिबतं सोममातुजी १८

आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा १९ [११] (५६१)

(६७)

१० मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां रथं नृपती जरधै हविर्मता मनसा यज्ञियेन ।

यो वां द्रुतो न धिष्ण्यावर्जीग रच्छां सूनुरं पितरां विवक्मि १

अशोच्यग्निः समिधानो अस्मे उपो अदृश्न तमसश्चिदन्ताः ।

अचेति केतुरुषसः पुरस्ताच्छ्रिये द्विवो दुहितुर्जायमानः २

अभि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्त्रान् ।

पूर्वाभिर्यातं पृथ्याभिरवाक् स्वर्दिवा वसुमता रथेन ३

अवोवां नूनमश्विना युवाकुर्द्वे यद् वां सुते माध्वी वसूयुः ।

आ वां वहन्तु स्थविरासो अश्वाः पिबाथो अस्मे सुषुता मधूनि ४

प्राचीमु देवाश्विना धियं मे ऽमृधां सातये कृतं वसूयुम् ।

विश्वं अविष्टं वाज आ पुरंधीस्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः ५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीष्वश्विना न आसु प्रजावद् रेतो अह्वयं नो अस्तु ।	
आ वां तोके तनये तूनुजानाः सुरत्नांसो देववीति गमेम	६
एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिहितो माध्वी रातो अस्मे ।	
अहेळता मनसा यातमर्वा—गश्नता हव्यं मानुषीषु विश्व	७
एकस्मिन् योगे भुरणा समाने परिं वां सप्त स्रवतो रथो गात् ।	
न वायन्ति सुभ्वो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो वहन्ति	८
असश्चता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति ।	
प्र ये बन्धुं सूनृतामिस्तिरन्ते गव्या पृश्नन्तो अश्व्या मघानि	९
नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।	
धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१० [१३] (५७९)

(६८)

१ मेत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्, ८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दत्ता जुजुषाणा युवाकोः ।	
हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः	१
प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थु—रं गन्तं हविषो वीतर्ये मे ।	
तिरो अर्यो हव्नानि श्रुतं नः	२
प्र वां रथो मनोजवा इयति तिरो रजांस्यश्विना शतोतिः ।	
अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः	३
अयं ह यद् वां देव्या उ अद्रि—रूध्वो विवस्ति सोमसुद् युवभ्याम् ।	
आ वल्गू विप्रो ववृतीत हव्यैः	४
चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् ।	
यो वामोमानं दधते प्रियः सन्	५ [१४]
उत त्यद् वां जुरते अश्विना भू—च्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे ।	
अधि यद् वर्षं इत ऊति धत्थः	६
उत त्यं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहृर्गुरेवासः समुद्रे ।	
निरीं पर्षदरावा यो युवाकुः	७ (५७९)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्तमुत श्रुतं शयवे हूयमाना ।

यावद्भयामपिन्वतमपो न स्तथै चिच्छक्त्यश्विना शचीभिः

८

एष स्य कारुर्जते सुक्तैरथै बुधान उषसां सुमन्मा ।

इषा तं वर्धदुध्या पयोभिर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो रोदसी बद्धधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।

घृतवर्तनिः पवित्री रुचान इषां वोळ्हा नृपतिर्वाजिनीवान्

१

स पप्रथानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।

विशो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् याममश्विना दधाना

२

स्वश्वा यशसा यातमर्वाग् दद्या निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।

चि वां रथो बध्वाऽयार्दमानो ऽन्तान् दिवो बाधते वर्तनिभ्याम्

३

युवोः श्रियं परि योषावृणीत सूरौ दुहिता परितकम्यायाम् ।

यद् देवयन्तमवथः शचीभिः परिं घ्नंसमोमना वां वयो गात्

४

यो ह स्य वां रथिरा वस्तं उस्त्रा रथो युजानः परियाति वर्तिः ।

तेन नः शं योरुषसो व्युष्टौ न्याश्विना वहतं यज्ञे अस्मिन्

५

नरा गौरेव विद्युतं तृषाणा ऽस्माकमुद्य सवनोर्ष यातम् ।

पुरुत्रा हि वां मतिभिर्हवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः

६

युवं भुज्युमवविद्धं समुद्र उदूहथुरणंसो अस्त्रिधानैः ।

पतत्रिभिरश्वमैरव्यथिभिर्वृसनाभिरश्विना पारयन्ता

७

नू मे हवमा गृणुतं युवाना यामिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।

धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [१६] (५८९)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।

अश्वो न वाजी शूनपृष्ठो अस्थादा यत् सेवथुर्भुवसे न योनिम्

१

(५९०)

सिषेक्ति सा वां सुमतिश्चनिष्ठा ऽतापि घर्मो मनुषो दुरोणे ।	
यो वां समुद्रान् त्सरितः पिपत्ये—तग्वा चिन्न सुयुजा युजानः	२
यानि स्थानान्यश्विना वृधार्थे विवो यद्दीष्वोषधीषु विश्वु ।	
नि पर्वतस्य मूर्धनि सवृन्ते—षं जनाय वृशुषे वहन्ता	३
चनिष्टं देवा ओषधीष्वप्सु यद् योग्या अश्वैथे ऋषीणाम् ।	
पुरुणि रत्ना दधतौ न्य॑स्मे अनु पूर्वाणि चक्ष्यथुर्युगानि	४
शुश्रुवांसां चिदश्विना पुरुण्य॑भि ब्रह्माणि चक्षार्थे ऋषीणाम् ।	
प्रति प्र यातं वरमा जनाया—ऽस्मे वामस्तु सुमतिश्चनिष्ठा	५
यो वां यज्ञो नासत्या हविष्मान् कृतब्रह्मा समर्यो॑ऽ भवाति ।	
उप प्र यातं वरमा वसिष्ठ॑मिमा ब्रह्माण्यृच्यन्ते युवभ्याम्	६
इयं मनीषा इयमश्विना गी—रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।	
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१७] (५९६)

(७१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ७१-८१]

६ मेजाचरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनो । त्रिष्टुप् ।

अप स्वसुरुषसो नग्जिहीति रिणक्ति कृष्णीरुरुषाय पन्थाम् ।	
अश्वामघा गोमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरुमस्मद् युयोतम्	१
उपायातं वृशुषे मर्त्याय रथेन वाममश्विना वहन्ता ।	
युयुतमस्मदनिराममीवां दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः	२
आ वां रथमवमस्यां व्युष्टौ सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।	
स्यूमगभस्तिमृतयुगिभरश्चै—राश्विना वसुमन्तं वहेथाम्	३
यो वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा त्रिवन्धुरो वसुमौ उन्नयामा ।	
आ न एना नासत्योष यात॑मभि यद् वां विश्वप्स्यो जिगाति	४
युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।	
निरंहसस्तमसः स्पर्तमत्रि नि जाहुषं शिथिरे धातमन्तः	५
इयं मनीषा इयमश्विना गी—रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।	
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [१८] (६०६)

(७१)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वीवता पुरुश्वन्द्रेण यातम् ।	
अभि वां विश्वा नियुतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तन्वा शुभाना	१
आ नो देवेभिरुप यातमर्वाक् सजोर्पसा नासत्या रथेन ।	
युवोर्हि नः सख्या पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वित्तम्	२
उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध—आमि ब्रह्माण्युपसंश्च देवीः ।	
आविवासन् रोदसी धिष्ण्येमे अच्छा विप्रो नासत्या विवक्ति	३
वि चेदुच्छन्त्यश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवो भरन्ते ।	
ऊर्ध्व भानुं सविता देवो अश्वेद् बृहदुग्रयः समिधा जरन्ते	४
आ पश्वातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः	५ [१९] (६०७)

(७२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अतारिष्म तमसस्पा रमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दधानाः ।	
पुरुदंसा पुरुतमा पुराजा ऽमर्त्या हवते अश्विना गीः	१
न्यु मियो मनुषः सावि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।	
अश्रीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विदथेषु प्रयस्वान	२
अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।	
श्रुष्टीवेव प्रेषितो वामबोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः	३
उप त्या वह्नीं गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीळुपाणी ।	
समन्धांस्यगमत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टमा गतं शिवेन	४
आ पश्वातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः	५ [२०] (६१२)

(७४)

६ मैत्रारुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । प्रगाथः=(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

इमा उ वां दिविष्टय उसा हवन्ते अश्विना ।

अयं वामह्वेऽवसे शचीवसू विशांविशं हि गच्छथः १

युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोदेथां सूनृतावते ।

अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु २

आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना ।

दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्धिष्टमा गतम् ३

अश्वासो ये वामुप दृशुषो गृहं युवां दीर्यन्ति बिभ्रतः ।

मक्षयुभिर्नरा हर्यभिरश्विना ऽऽ देवा यातमस्मयू ४

अधा ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सूरयः ।

ता यंसतो मध्वन्वो भ्रुवं यशः—श्छर्दिस्मभ्यं नासत्या ५

प्र ये ययुरवकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।

उत स्वेन शर्वसा शूशुवुर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ६ [२१] (६१८)

(७५)

८ मैत्रारुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवो दिविजा क्रतेना—ऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् ।

अप द्रुहस्तम आवरजुष्ट—मङ्गिरस्तमा पृथ्या अजीगः १

महे नो अद्य सुविताय वो—धुषो महे सौभगाय प्र यन्धि ।

चित्रं रयिं यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि श्रवस्युम् २

एते ते भानवो दर्शिताया—श्चित्रा उपसो अमृतास आगुः ।

जनयन्तो देव्यानि व्रतान्या—पूणन्तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः ३

एषा स्या युजाना पराकात् पञ्च क्षितीः परि सद्यो जिगाति ।

अभिपश्यन्ती वयुना जनानां दिवो दुहिता भुर्वनस्य पत्नी ४

वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय ईशे वसूनाम् ।

ऋषिष्टुता जरयन्ती मघो—न्युषा उच्छति वह्निमिर्गृणाना ५ (६१३)

प्रति द्युतानामरूपासो अश्वाश्चित्रा अदृशन्नृषसं वहन्तः ।
 याति शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधत्ते जनाय
 सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्वैवी देवेभिर्यजता यजत्रैः ।
 रुजद् दृळ्हानि दददुस्त्रियाणां प्रति गाव उषसं वावशन्त
 नू नो गोमद वीरवद् धेहि रत्नमुपो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।
 मा नो बर्हिः पुरुषता निदे कयूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [२२] (६२६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उदु ज्योतिरमृतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो अश्रेत् ।
 कत्वा देवानामजनिष्ट चक्षुःराविरकुर्भुवनं विश्वमुषाः
 प्र मे पन्था देवयाना अदृशन्नमर्धन्तो वसुभिरिष्कृतासः ।
 अभूदु केतुरुषसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः
 तानीदृहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।
 यतः परिं जार इवाचरन्त्युषो ददृक्षे न पुनर्यतीव
 त इदं देवानां सधुमाद आसन्नृतावानः कुवयः पूर्यासः ।
 गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्वविन्दन् तस्यमन्त्रा अजनयन्नृषासम्
 समान ऊर्वे अधि संगतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।
 ते देवानां न भिनन्ति व्रतान्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः
 प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उषर्बुधः सुभगे तुष्टुवांसः ।
 गवां नेत्री वाजपत्नी न उच्छोपः सुजाते प्रथमा जरस्व
 एषा नेत्री राधंसः सुनृतानामुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठैः ।
 वीर्यश्रुतं रयिमस्मे दधाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [२३] (६३३)

(७७)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्ती चरायै ।
 अभूदग्निः समिधे मानुषाणामकज्योतिर्बाधमाना तमोसि

१

(६३४)

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद् रुद्राद् वासो बिभ्रती शुक्रमश्वैत् ।	
हिरण्यवर्णा सुहृशीकसंहृग् गवां माता नेत्र्यहामरोचि	२
देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुहृशीकमश्वम् ।	
उषा अदशि रश्मिभिर्व्यक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता	३
अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छ्रो—वीं गव्यंतिमभयं कृधी नः ।	
यावय द्वेष आ भरा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि	४
अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिर्वि भाह्यु—पो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।	
इषं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वावद् रथवच्च राधः	५
यां त्वा दिवो दुहितर्वर्धयन्त्युषः सुजाते मतिभिर्वसिष्ठाः ।	
सास्मासु धा रयिमृष्वं ब्रूहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२४] (६३०)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अहश्च—ब्रूध्वा अस्या अञ्जयो वि श्रयन्ते ।	
उषो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि	१
प्रति धीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।	
उषा याति ज्योतिषा बार्धमाना विश्वा तमांसि दुरिताप देवी	२
एता उ त्याः प्रत्यहश्नन् पुरस्ता—ज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विभातीः ।	
अजीजनन् त्सूर्यं यज्ञमग्नि—मपाचीनं तमो अगादनुष्टम्	३
अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युषसं विभातीम् ।	
आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमान—मा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति	४
प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ता—ऽस्माकासो मघवानो वयं च ।	
तिल्विलायध्वमुपसो विभाती—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२५] (६४४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

व्यु॒ष्टा आवः प॒थ्याऽं जना॑नां प॒ञ्च क्षिती॑र्मानु॒षीर्बोध॑यन्ती ।	
सु॒संह॑ग्भि॒रुक्षभि॑र्भानुम॒श्वेद् वि सूर्यो॑ रोद॒सी चक्ष॑सावः	१ (६४५)

द्यश्नते द्विवो अन्तेष्वक्तून् विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।
 सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव बाहू २
 अभूदुषा इन्द्रतमा मधो न्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।
 वि द्विवो देवी दुहिता दधात्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि ३
 तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अरदो गृणाना ।
 यां त्वा जजुर्वृषभस्या रवेण वि हव्हस्य दुरो अद्रेरीणोः ४
 वेवंवेवं राधसे चोदयन्त्यस्मद्यक् सूनृता ईरयन्ती ।
 व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२६] (६४९)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठा गीर्भिर्विप्रांसः प्रथमा अबुधन् ।
 विवर्तयन्तीं रजंसी समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा १
 एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गूढी तमो ज्योतिषोपा अंबोधि ।
 अग्र एति युवतिरह्याणा प्रार्चिकितत् सूर्यं यज्ञमग्निम् २
 अश्वावतीर्गोमतीर्न उपासो वीरवतीः सर्वमुच्छन्तु भद्राः ।
 घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२७] (६५२)

[अथ षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(८१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्रत्यु अदर्श्यायत्युच्छन्तीं दुहिता द्विवः ।
 अपो महि व्ययति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरीं १
 उदुक्षियाः सृजते सूर्यः सचो उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।
 तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं भक्तेन गमेमहि २
 प्रति त्वा दुहितर्दिव उषो जीरा अभुत्समहि ।
 या वहसि पुरु स्पाहं वनन्वति रत्नं न द्वाशुषे मयः ३
 उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रख्यै देवि स्वर्हृशे ।
 तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः ४ (६५६)

तच्चित्रं राध आ भुरोषो यद् दीर्घभृत्तमम् ।

यत् ते दिवो दुहितर्मर्तभोजनं तद् रास्व भुनजामहे

५

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजो अस्मभ्यं गोमर्तः ।

चोवृषित्री मघोनः सुनृतावत्युपा उच्छदप सिधः

६ [१] (६५८)

(८९)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्मं यच्छतम् ।

दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु द्रुह्यः

१

मग्राळन्यः स्वराळन्य उच्यते वा महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ।

विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः

२

अन्वपां खान्यतृन्तमोजसा सूर्यमैरयतं विवि प्रभुम् ।

इन्द्रावरुणा मदे अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः

३

वृवामिद् युत्सु पृतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।

ज्ञाना वस्व उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे

४

इन्द्रावरुणा यक्षिमानि चक्रथुर्विश्वा जातानि भुवनस्य मज्मनां ।

समेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ईयते

५ [२]

इहे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते ध्रुवमस्य यत् स्वम् ।

भजामिमन्यः श्रथयन्तमातिरद् वृभ्रेभिरन्यः प्र वृणोति भूर्यसः

६

न तमहो न दुरितानि मर्त्यमिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।

प्रस्य देवा गच्छथो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिहृतिः

७

अर्वाङ्मरा देव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोषथः ।

पुवोर्हि सख्यमुत वा यदाप्यं मार्डीकमिन्द्रावरुणा नि यच्छतम्

८

अस्माकमिन्द्रावरुणा भरेभरे पुरोयोधा भवतं कृष्ट्योजसा ।

यद् वां हवन्त उभये अर्धं स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु

९

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युमन् यच्छन्तु महि शर्मं सप्रथः ।

अवधं ज्योतिरदितेऋतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे

१० [३] (६६८)

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा पर्यमानास् आर्ष्यं प्राचा गव्यन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
 दासा च वृत्रा हतमार्याणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् १
 यत्रा नरः समर्यन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं चन प्रियम् ।
 यत्रा भर्यन्ते भुवना स्वर्हशस्तत्रा न इन्द्रावरुणार्धिं वोचतम् २
 सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अदृक्षतेन्द्रावरुणा द्विवि घोष आरुहत् ।
 अस्थुर्जनानामुप मामरातयो ऽर्वागवसा हवनश्रुता गंतम् ३
 इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता प्र सुदासमावतम् ।
 ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सूनामभवत् पुरोहितिः ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
 युवं हि वस्व उभयस्य राजथो ऽध स्मा नोऽवतं पार्ये द्विवि ५ [४]

युवां हवन्त उभयास आजिष्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातये ।
 यत्र राजभिर्दृशमिर्निबाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ६
 दश राजानः समिता अर्यज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः ।
 सत्या नृणामस्त्रसदामुपस्तुतिर्वैवा एषामभवन् देवहूतिषु ७
 दाशराज्ञे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम् ।
 श्वित्यञ्चो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असपन्त तृत्सवः ८
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 हवामहे वां वृषणा सुवृक्तिभिर्रस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ९
 अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युमन् यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
 अवधं ज्योतिरादितेर्क्रतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [५] (६७८)

(८४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्यां हव्येमिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 प्र वां घृताचीं ब्राह्मोर्धाना परि त्मना विष्णुरूपा जिगाति १ (६७९)

युवो राष्ट्रं बृहदिन्वति द्यौर्यौ सेतुभिररज्जुभिः सिनीथः ।	
परि नो हेळो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम्	२
कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सूरिषु प्रशस्ता ।	
उपो रयिर्वैवजूतो न एतु प्र णः स्पार्हाभिरूतिभिस्तिरेतम्	३
अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
प्र य आदित्यो अनृता मिनात्यमिता शूरो दयते वसूनि	४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।	
सुरत्नासो देववीतिं गमेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (६८३)

(८५)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीषे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत् ।	
घृतप्रीतिकामुषसं न देवीं ता नो यामश्चुरुष्यतामभीकै	१
स्पर्धन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु विद्यवः पतन्ति ।	
युवं तां इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं पराचः शर्वा विषूचः	२
आर्षश्चिद्वि स्वयंशसः सद्ःसु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः ।	
कुष्ठीरन्यो धारयति प्रविक्ता वृत्राण्यन्यो अप्रतीतिं हन्ति	३
स सुक्रतुर्कृतचिदस्तु होता य आदित्य शवसा वां नमस्वान् ।	
आववर्तदवसे वां हविष्मानसदित स सुविताय प्रयस्वान्	४
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।	
सुरत्नासो देववीतिं गमेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (६८८)

(८६)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वस्य महिना जनुंषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी ।	
प्र नाकमुष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं पप्रथच्च भूम	१
उत स्वया तन्वाऽसं वदे तत् कदा न्वान्तर्वरुणे भुवानि ।	
किं मे हव्यमहणानो जुषेत कदा मृत्लीकं सुमना अभि ख्यम्	२ (६९०)

पृच्छे तदेनो वरुण विद्वक्षू—पो एमि चिकितुषो विपृच्छम् ।	
समानमिन्मे कवयश्चिदाहु—रयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते	३
किमागं आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायम् ।	
प्र तन्मे वोचो वृळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर ईयाम्	४
अव द्रुगधानि पित्र्या सृजा नो ऽव या वयं चकुमा तनूभिः ।	
अव राजन् पशुतुपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम्	५
न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अचित्तिः ।	
अस्ति ज्यायान् कनीयस उपारे स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता	६
अरं वासो न मीळहुषे करा—ण्यहं देवाय भूर्णयेऽनागाः ।	
अचेतयदचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति	७
अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।	
शं नः क्षेमे शम्भु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

रदत् पथो वरुणः सूर्याय प्राणोसि समुद्रिया नदीनाम् ।	
सर्गो न सुष्टो अर्धतीर्कताय—श्चकार महीरवनीरहभ्यः	१
आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् ।	
अन्तर्मही बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि	२
परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उमे पश्यन्ति रोदसी सुमेके ।	
ऋतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इषर्यन्त मन्म	३
उवाच मे वरुणो मेधिंराय त्रिः सप्त नामाद्र्या बिभर्ति ।	
विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन्	४
तिस्रो द्यावो निहिता अन्तरस्मिन् तिस्रो भूमिरुपराः षड्विधानाः ।	
गृत्सो राजा वरुणश्चक एतं विवि प्रेङ्क्षं हिरण्ययं शुभे कम्	५
अव सिन्धुं वरुणो द्यौरिव स्थाद् वृत्सो न श्वेतो मृगस्तुर्विभान् ।	
गम्भीरशंसो रजसो विमानः सुपारक्षेत्रः सुतो अस्य राजा	६ (७०९)

यो मृळयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेऋधन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [९] (७०३)

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी) । त्रिष्टुप् ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मतिं वसिष्ठ मीळहुषे भरस्व ।
य ईमर्वाश्रं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम्
अधा न्वस्य सदृशं जगन्वा—नग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्वयं दशमन्त्रधिपा उ अन्धो ऽभि मा वपुर्दृश्ये निनीयात्
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यवृपां स्नुभिश्चराव प्र प्रेङ्क्ष ईह्न्यावहै शुभे कम
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा—दृषिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यान्नु द्यावस्ततनन् यादुषासः
कः त्यानि नौ सखा बभूवुः सचावहे यद्वृकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कुणवत् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि ष्मा विप्रः स्तुवते वरुथम्
ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो पु वरुण मुन्मयं गृहं राजन्नहं गमम् । मृळा सुक्षत्र मृळयं
यदेमिं प्रस्फुरन्निव हतिर्न ध्मातो अद्रिवः । मृळा सुक्षत्र मृळयं
क्रत्वः समह दूनतां प्रतीपं जगमा शुचे । मृळा सुक्षत्र मृळयं
अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जगितारम् । मृळा सुक्षत्र मृळयं
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जने ऽभिद्रोहं मनुष्याऽश्चरामसि ।
अर्चिन्ती यत् तव धर्मां युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः

१

२

३

४

५ [११] (७१५)

(९०)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीरया शुचयो दद्विरे वा—मध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
वह वायो नियुतो याद्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय	१
ईशानाय प्रहृतिं यस्त आनद् शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।	
कुणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य	२
राये नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।	
अध वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके	३
उच्छन्नृषसः सुदिना अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।	
गव्यं चिदूर्वमुशिजो वि ववृ—स्तेषामनुं प्रदिवः ससुरापः	४
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासः क्रतुना वहन्ति ।	
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा—मीशानयोर्भि पुक्षः सचन्ते	५
ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वेर्भिवसुभिर्हिरण्यैः ।	
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायु—रवीन्द्रिवीरैः पृतनासु सद्यः	६
अर्वन्तो न श्वसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१२] (७२२)

(९१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः, २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविदुङ्ग नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।	
ते वायवे मनवे बाधिताया—ऽवासयन्नृषसं सूर्येण	१
उशन्ता द्रुता न दभीय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः ।	
इन्द्रवायू सुष्टुतिर्वामियाना माडीकमीडि सुवितं च नव्यम्	२
पीवोअन्नो रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिशीः ।	
ते वायवे समनसो वि तस्थु—र्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः	३
यावत् तरस्तन्वोऽ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।	
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सवतं बर्हिरेदम्	४ (७२६)

नियुवाना नियुतः स्पर्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।	
इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमधं प्रीणाना वि मुमुक्तमस्मे	५
या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।	
आभिर्यातं सुविद्व्राभिरर्वाक् पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः	६
अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१३] (७१९)

(९२)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वायुः, २, ४ इन्द्रवायू । श्रिष्टुप् ।

आ वायो भूष शुचिपा उर्प नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।	
उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्	१
प्र सोतां जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्वै ।	
प्र यद् वां मध्वो अग्रियं भरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः	२
प्र याभिर्यासिं द्वाश्वासमच्छा नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।	
नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः	३
ये वायव इन्द्रमादनास आदेवासो नितोशनासो अर्यः ।	
भ्रन्तो वृत्राणि सूरिभिः प्याम सासह्वांसो युधा नृभिरमित्रान्	४
आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।	
वायो अस्मिन् त्ववने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (७३४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । श्रिष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।	
उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उज्ञते धेष्ठा	१
ता सांजसो श्वसाना हि भूतं सांकवृधा श्वसा शूशुवासा ।	
क्षयन्तो रायो यवसस्य भूरैः पूङ्गं वाजस्य स्थविरस्य घृष्वैः	२
उपो ह यद् विदथं वाजिनो गुर्ध्नीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।	
अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते	३ (७३७)

गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ईडे रथि यशसं पूर्वभाजम् ।

इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं कृष्यैः ४

सं यन्मही मिथ्यती स्पर्धमाने तनुरुचा शूरसाता यतैते ।

अदेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन ५ [१५]

इमामु पु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ।

नू चिद्धि परिमन्त्रार्थे अस्मान्ना वां शश्वद्विर्ववृतीय वाजैः ६

सो अग्न एना नमसा समिद्धो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचे ।

यत् सीमागंश्चक्रुमा तत् सु मूळ तदर्थमादितिः शिश्रथन्तु ७

एता अग्न आशुषाणास इष्टीर्युवोः सचाभ्यश्याम वाजान् ।

मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि ख्यन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [१६] (७४२)

(९४)

१२ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूव्यस्तुतिः । अभ्राद् वृष्टिरिवाजनि १

शृणुतं जस्तिर्हव मिन्द्राग्नी वनतं गिरः । ईशाना पिप्यतं धियः २

मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी माभिःशस्तये । मा नो रीरधतं निदे ३

इन्द्रे अग्रा नमो ब्रुहत् सुवृक्तिमेरयामहे । धिया धेना अवस्यवः ४

ता हि शश्वन्त ईळत इत्था विप्रास ऊतये । सबाधो वाजसातये ५

ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे । मेधसाता सनिष्यवः ६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गत मस्मभ्यं चर्षणीसहा । मा नो दुःशंस ईशत ७

मा कस्य नो अरुरुषो धूर्तिः प्रणद्धत्यस्य । इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम् ८

गोमद्विरणयवद् वसु यद् वामश्वोवदीमहे । इन्द्राग्नी तद् वनेमहि ९

यत् सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः । सतीवन्ता सपर्यवः १०

उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्वाना चिदा गिरा । आङ्गूषैराविवासतः ११

ताविद् दुःशंसं मर्त्यं दुर्विद्वांसं रक्षास्विनम् । आभोगं हन्मना हत मुवृधि हन्मना हतम् १२

[१८] (७५४)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिष्टुप् ।

- प्र क्षोदसा धार्यसा सन्न एषा सरस्वती धरुणमार्यसी पूः ।
प्रबाबधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः १
- एकाचित् सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ समुद्रात् ।
रायश्चेतन्ती भुव्नस्य भूरे—धृतं पयो दुदुहे नाहुषाय २
- स वावृधे नर्यां योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु ।
स वाजिनं मघवज्यो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत ३
- उत स्या नः सरस्वती जुषाणो—पं श्रवत् सुभगा यज्ञे अस्मिन् ।
मितजुभिर्नमस्यैरियाना राया युजा चिदुत्तरा सखिभ्यः ४
- इमा जुह्वाना युष्मदा नमोभिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व ।
तव शर्मन् प्रियतमे दधाना उप स्थेयाम शरणं न वृक्षम् ५
- अयमु ते सरस्वति वसिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः ।
वर्ध शुभ्रे स्तुवते रासि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-२ प्रगाथः = (१ बृहती,
२ सतो बृहती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४-६ गायत्री ।

- बृहदु गायिषे वचो ऽसुर्यां नदीनाम् ।
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी १
- उभे यत् ते महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।
सा नो बोध्यवित्री मरुत्सखा चोदु राधो मघोनाम् २
- भद्रमिद भद्रा कृणवत् सरस्व—त्यकवारी चेतति वाजिनीवती ।
गृणाना जमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत् ३
- जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे ४
- ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्रुतः । तेभिर्नोऽविता भव ५
- पीपिवासं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । भक्षीमहि प्रजामिषम् ६ [२०] (७६६)

(९७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ इन्द्रः, २, ४-८ बृहस्पतिः, ३, ९ इन्द्राग्रहणस्पती,
१० इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

यज्ञे त्रिवो नृषदने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सर्वनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वर्यश्च १
आ दैव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ संखायः ।
यथा भवेम मीळहुषे अनागा यो नो दाता परावतः पितेवं २
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि दैव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ३
स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारो यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं दातु पर्षन्नो अति सश्रतो अरिष्टान् ४
तमा नो अर्कममृताय जुष्टं मिमे धासुरमृतासः पुराजाः ।
शुचिकन्दं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिमनर्वाणं हुवेम ५ [२१]

तं श्रमासो अरुषासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहश्चिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नभो न रूपमरुषं वसानाः ६
स हि शुचिः ज्ञातपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिरः स्वर्षाः ।
बृहस्पतिः स स्वाविश ऋध्वः पुरु सखिभ्य आसुतिं करिष्ठः ७
देवी देवस्य रोदसी जनित्री बृहस्पतिं वावृधतुर्महित्वा ।
दुक्षाप्याय दक्षता सखायः करद् ब्रह्मणे सुतरां सुगाधा ८
इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे अकारि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ९
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रथिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(९८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभाय क्षितीनाम् ।
गौराद् वेदीयां अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् १ (७७७)

यद् दधिषे प्रदिवि चार्वन्नं विवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।	
उत हृदोत मर्नसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान् पाहि सोमान्	२
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच ।	
एन्द्र पप्राथोर्वन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथं	३
यद् योधया महतो मन्यमानान् त्साक्षाम् तान् बाहुभिः शाशदानान् ।	
यद् वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम	४
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूर्तना मघवा या चकारं ।	
यदेददेवीरसाहिष्ट माया अथाभवत् केवलः सोमो अस्य	५
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत् पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।	
गवामसि गोपतिरेकं इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः	६
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।	
धत्तं रथिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२३] (७८३)

(९९)

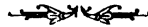
७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

पुरो मात्रया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ।	
उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से	१
न ते विष्णो जायमानो न जातो देव महिम्नः परमन्तमाप ।	
उदस्तम्ना नार्कमुष्वं बृहन्तं वाधर्थं प्राचीं ककुभं पृथिव्याः	२
इरावती धेनुमती हि भूतं सूर्यवसिनी मनुषे दशास्या ।	
व्यस्तम्ना रोदसी विष्णवते वाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः	३
उरुं यज्ञाय चक्रधरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुषासमग्निम् ।	
दासस्य चिद् वृषशिप्रस्य माया जघ्नर्थुर्नरा पृतनाज्येषु	४
इन्द्राविष्णू दंहिताः शम्बरस्य नव पुरो नवति च श्रथिष्टम् ।	
ज्ञातं वर्चिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान्	५
इयं मनीषा बृहती बृहन्तो रुक्रमा तवसा वर्धयन्ती ।	
ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनेष्विन्द्र	६
वषट् ते विष्णवाः आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

नू मर्तो दयते सन्निष्यन् यो विष्णव उरुगायाय दाशत ।	
प्र यः सुत्राचा मनसा यजात एतावन्तं नर्यमाविवासात्	१
त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्त्या मप्रयुतामेवयावो मतिं दाः	
पर्चो यथा नः सुवितस्य भूरे—रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः	२
त्रिर्वैवः पृथिवीमेष एतां वि चक्रमे शतर्चसं महित्वा ।	
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नामं	३
वि चक्रमे पृथिवीमेष एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन् ।	
ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार	४
प्र तत् ते अद्य शिपिविष्टु नामा—ऽर्यः शंसामि वयुनानि विद्वान् ।	
तं त्वा गृणामि तवसमतव्यान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके	५
किमित् ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत् प्र यद् ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि ।	
मा वर्षो अस्मदपं गूह एतद् यद्वन्यरूपः समिथे बभूथ	६
वर्षद् ते विष्णवासा आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरौ मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२५] (७९७)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३३]

(१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

तिस्रो वाचः प्र वदु ज्योतिरग्रा या एतद् दुह्ने मधुदोघमूर्धः ।	
स वत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां सद्यो जातो वृषभो रौरवीति	१
यो वर्धन् ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो वेव ईशे ।	
स त्रिधातु शरणं शर्म यंसत् त्रिवर्तु ज्योतिः स्वमिष्ट्यस्मे	२
स्तुरीरं त्वद् भवति सूतं उ त्वद् यथावशं तन्वं चक्र एषः ।	
पितुः पयः प्रति गृभ्णाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः	३
यस्मिन् विश्वानि भुव्नानि तस्थु—स्तिस्रो द्यावस्त्रेधा समुरापः ।	
त्रयः कोशास उपसेचनासो मध्वः श्रोतन्यभितो विरृशम्	४
इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो अस्त्वन्तरं तज्जुजोषत् ।	
मयोमुबो वृष्टयः सन्त्वस्मे सुपिप्ला ओषधीर्वैवगोपाः	५ (८०१)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगतस्तस्थुषश्च ।

तन्म क्रतुं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१] (८०१)

(१०२)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, १ पादनिष्कृत् ।

पर्जन्याय प्र गायत विवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो यवसमिच्छतु १

यो गर्भमोषधीनां गवां कुणोत्यर्वताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २

तस्मा इवास्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम् । इळां नः संयतं करत् ३ [२] (८०६)

(१०३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूकां अवादिषुः १

द्वित्र्या आपो अभि यदेनमायन् दृतिं न शुष्कं सरसी शयानम् ।

गवामह न मायुर्वत्सिनीनां मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति २

यदीमेनौ उशतो अभ्यवर्षति तुष्यार्वतः प्रावृष्यागतायाम् ।

अक्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वदन्मेति ३

अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनो रपां प्रसर्गे यदमन्दिषाताम् ।

मण्डूको यदुभिवृष्टः कनिष्कन् पृश्निः संपृङ्गे हरितेन वाचम् ४

यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्येव वदति शिक्षमाणः ।

सर्वं तदेपां समृधेव पर्व यत् सुवाचो वदथनाध्यप्सु ५ [३]

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरित एक एषाम् ।

समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः ६

ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वदन्तः ।

संवत्सरस्य तदहः परि ष्ठ यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ७

ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमकत ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सरीणाम् ।

अध्वर्यवो घर्मिणः सिष्विद्वाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ८

इवहितं जुगुपुर्वाकुशस्य क्रतुं नरो न प्र मिनन्त्येते ।

संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तता घर्मा अश्रुवते विसर्गम् ९

गोमायुरदावजमायुरदात् पृश्निरेकान्द्वरितो नो वसूनि ।

त्वां मण्डूका ददतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः १० [४] (८१६)

(१०४)

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । (राक्षोघ्नं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२२ इन्द्रः; ९, १२-१३ सोमः;
१०, १४ अग्निः, ११ देवाः, १७ ग्रावाणः, १८ मरुतः, २३ (पूर्वार्धस्य) वासिष्ठाशीः, (उत्तरार्धस्य)
पृथिव्यन्तरिक्षे । त्रिष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती त्रिष्टुप्वा; २५ अनुष्टुप् ।

- इन्द्रासोमा तर्पतं रक्षं उज्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
परां शृणीतमचित्तो न्योषतं हतं नृदेथां नि शिशीतमत्रिणः १
- इन्द्रासोमा समघर्षासमभ्यधं तर्पुयस्तु चरुरग्निवौ इव ।
ब्रह्मद्विषे क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवाय किमीदिने २
- इन्द्रासोमा दुष्कृतो वृत्रे अन्तर्नारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ३
- इन्द्रासोमा वर्तयतं विवो वृधं संपृथिव्या अघर्षासाय तर्हेणम् ।
उत् तक्षतं स्वयं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वथः ४
- इन्द्रासोमा वर्तयतं विवस्पर्धं श्रितसेभिर्बुधमश्महन्मभिः ।
तर्पुर्वधेभिरर्जैर्भिरत्रिणो नि पर्शानि विध्यतं यन्तुं निस्वरम् ५ [५]
- इन्द्रासोमा परिं वां भूतु विश्वतं इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिना ।
यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधयेमा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतम् ६
- प्रतिं स्मरेथां तुजयद्भिरेवैर्हतं द्रुहो रक्षसो भद्रुरावतः ।
इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भुद् यो नः कदा चिदभिदासति द्रुहा ७
- यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
आप इव काशिना संगृभीता असंस्तस्वास्त इन्द्र वक्ता ८
- ये पाकशंसं विहरन्त एवैर्ये वा भद्रं दुषयन्ति स्वधामिः ।
अहये वा तान् प्रवृद्धातु सोम आ वा दधातु निर्रतेरुपस्थे ९
- यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
रिपुः स्तेनः स्तेयकृद् दुश्मनेतु नि ष हीयतां तन्वाडे तनां च १० [६]
- परः सो अस्तु तन्वाडे तनां च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
प्रतिं शुण्यतु यशो अस्य देवा यो नो दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ११
- सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासंच्च वचसी पस्पृधाते ।
तयोर्यत् सत्यं यतरहजीयस्तदित सोमोऽवति हन्त्यासत् १२ (८२८)

न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
हन्ति रक्षो हन्त्यासुद वर्दन्त—मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३
यदि बाहमनृतदेव आस मोघं वा देवा अप्युहे अग्ने ।
किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीषे द्रोघुवाचस्ते निर्ऋथं संचन्ताम् १४
अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यद्वि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
अथा स वीरैर्दृशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह १५ [७]

यो मार्यातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
इन्द्रस्तं हन्तु महता वृधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट १६
प्र या जिगाति खर्गलेव नक्त—मप द्रुहा तन्वं गूहमाना ।
वद्रां अनन्तां अव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षसं उपब्देः १७

वि तिष्ठध्वं मरुतो विक्ष्विच्छत गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।
वयो ये भूत्वी पतर्यन्ति नक्तभि—र्ये वा रिपो दधिर देवे अध्वरे १८
प्र वर्तय विवो अश्मानमिन्द्र सोमशितं मघवन् त्सं शिशाधि ।
प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्ता—वृभि जहि रक्षसः पर्वतेन १९
एत उ त्वे पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽदाभ्यम् ।
शिशीते शक्रः पिशुनेभ्यो वृधं नूनं सृजदृशनिं यातुमज्यः २० [८]

इन्द्रो यातुनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्याद्विवांसताम् ।
अभीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव भिन्दन् त्सत एति रक्षसः २१
उलूकयातुं शुशूलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्र मृण रक्षं इन्द्र २२

मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावता—मपोच्छतु मिथुना या किमीदिना ।
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वहंसो ऽन्तरिक्षं विव्यात् पात्वस्मान् २३
इन्द्र जहि पुमांसं यातुधान—मुत स्त्रियं मायया शाश्वदानाम् ।

विप्रीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते दृशन् त्सूर्यमुख्वरन्तम् २४

प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वे—न्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यो वृधमस्यत—मशानिं यातुमज्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र--संख्या

षष्ठमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३

सप्तममण्डलस्य ८४१

सर्वयोगः- ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५]

(३४) १-२ प्रगाथो (घौरः) काण्वः, ३-२९ मेधातिथि-मेध्यातिथी काण्वो, ३०-३३ प्लायोगि-
रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शश्वती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः=
(विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

मा चिक्वन्त्यद् वि शंसत सखायो मा रिषण्यत ।

इन्द्रमित् स्तोता वृषणं सचा सुते मुहुर्बुक्था च शंसत १

अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुं गां न चर्षणीसहम् ।

विद्वेषणं संवननोभयंकुरं महिष्ठमुभयाविनम् २

यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।

अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूत ते ऽहा विश्वा च वर्धनम् ३

वि तर्तूर्यन्ते मघवन् विपश्चितो ऽर्यो विपो जनानाम् ।

उप क्रमस्व पुरुरूपमा भरं वाजं नेदिष्ठमूतये ४

महे च न त्वामद्विवः परां शुल्काय देयाम् ।

न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शतार्यं शतामघ ५ [१०]

वस्यो इन्द्रासि मे पितु—रुत भ्रातुरभुञ्जतः ।

माता च मे छदयथः समा वसो वसुत्वनाय राधसे ६

क्रेयथ क्रेदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः ।

अलर्षि युध्म खजकृत् पुरंदरं प्र गायत्रा अंगासिषुः ७

प्रास्मै गायत्रमर्चत वावातुर्यः पुंरुरः ।

याभिः काण्वस्योपं बर्हिंरासदं यासदं वज्री भिनत् पुरः ८

ये ते सन्ति दशग्विनः शतिनो ये संहस्त्रिणः ।

अश्वसो ये ते वृषणो रघुनुव—स्तेभिर्नस्तूयमा गहि ९

(९)

आ त्व ^१ द्य संबर्द्धां हुवे गायत्रवेपसम् । इन्द्रं धेनुं सुदुधामन्यामिषं—मुरुधारामरंकृतम्	१० [११]
यत् तुदत् सूर एतंशं वडू वातस्य पर्णिना । बहत् कुत्समार्जुनयं शतकतुः त्सरंद् गन्धर्वमस्तृतम्	११
य ऋते चिदमिषिषः पुरा जनुभ्य आतृदः । संधाता संधिं मघवां पुरुवसु—रिष्कर्ता विहृतं पुनः	१२
मा भूम निष्टया इवेन्द्र त्वदरणा इव । वनानि न प्रजहितान्यद्रिवो दुरोषांसो अमन्महि	१३
अमन्महीदनाशवोऽनुयासश्च वृत्रहन् । सकृत् सु ते महता शूर राधसाऽनु स्तोमं मुदीमहि	१४
यदि स्तोमं मम श्रव—दुस्माकमिन्द्रमिन्द्रवः । तिरः पवित्रं ससूवांस आशवो मन्दन्तु तुष्ट्यावृधः	१५ [१२]
आ त्व ^१ द्य सधस्तुतिं वावातुः सख्युरा गहि । उपस्तुतिर्मघोनां प्र त्वाव—त्वधा ते वशिम् सुष्टुतिम्	१६
सोता हि सोममद्रिभिरेमेनमसु धावत । गव्या वस्त्रेव वासयन्त इन्नरो निर्धुक्षन् वक्षणाभ्यः	१७
अध ज्मो अर्धं वा विवो बृहतो रोचनादधि । अया वर्धस्व तन्वा गिरा ममाऽऽ जाता सुक्रतो पृण	१८
इन्द्राय सु मदिन्तमं सोमं सोता वरेण्यम् । शक्र एणं पीपयद् विश्वया धिया हिन्वानं न वाजयुम्	१९
मा त्वा सोमस्य गल्दया सवा याचन्नहं गिरा । भूणिं मृगं न सर्वनेषु चुक्रुधं क ईशानं न याचिषत्	२० [१३]
मदेनेषितं मदं—मुग्रमुग्रेण शर्वसा । विश्वेषां तरुतारं मदच्युतं मदे हि ष्मा ददाति नः	२१
शेवारि वार्या पुरु वेवो मर्ताय द्वाशुषे । स सुन्वते च स्तुवते च रासते विश्वगूर्तो अरिष्टुतः	२२
एन्द्रं याहि मत्स्व चित्रेण देव राधसा । सरो न प्रास्युदरं सपीतिभि—रा सोमेभिरु स्फिरम्	२३

आ त्वा सहस्रमा शतं युक्ता रथे हिरण्यये ।	
ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये	२४
आ त्वा रथे हिरण्यये हरीं मयूरशेण्या ।	
शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अन्धसो विवक्षणस्य पीतये	२५ [१४]
पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव ।	
परिष्कृतस्य रसिन इयमासुतिश्चारुर्मदाय पत्यते	२६
य एको अस्ति वंसनां महौ उग्रो अभि व्रतैः ।	
गमत् स शिप्री न स योषिदा गमद्भवं न परि वर्जति	२७
त्वं पुरं चरिष्णवं वधेः शुष्णस्य सं पिणक् ।	
त्वं भा अनु चरो अर्ध द्विता यदिन्द्र हव्यो भुवः	२८
मम त्वा सूर उदिते मम मध्यंदिने विवः ।	
मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वसुवा स्तोमांसो अवृत्सत	२९
स्तुहि स्तुहीकृते घा ते मंहिष्ठासो मघोनाम् ।	
निन्विताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे	३० [१५]
आ यदश्वान् वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहम् ।	
उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः	३१
य ऋचा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।	
एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगा ऽऽ संगस्य स्वनद्रथः	३२
अध प्रायोगिरति दासवृन्त्या नासंगो अग्ने वृशभिः सहस्रैः ।	
अधोक्षणो दश मह्यं रुशन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन्	३३
अन्वस्य स्थूरं ददृशे पुरस्तादन्वस्थ ऊरुवरम्बमाणः ।	
शश्वती नार्यभिचक्ष्याह सुभद्रमर्य भोजनं बिभर्षि	३४ [१६] (३४)

(२)

(४९) १-४० मेधातिथिः काण्वः, आङ्गिरसः प्रियमेधश्च, ४१-४९ मेधातिथिः काण्वः ।

इन्द्रः, ४१-४९ विभिन्दुः । गायत्री, २८ अनुष्टुप् ।

इदं वंसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् । अनाभयिन् ररिमा ते	१
नृमिर्धूतः सुतो अश्वैरव्यो वारैः परिपूतः । अश्वो न निक्तो नदीपुं	२
तं ते यवं यथा गोभिः स्वावुमकर्म श्रीणन्तः । इन्द्र त्वास्मिन् तप्तप्रमादे	३ (३७)

इन्द्र इत् सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्वैवान् मर्त्याँश्च ४
न यं शुक्रो न दुराशीर्न तुषा उरुव्यचंसम् । अपस्पृण्वते सुहार्दम् ५ [१७]
गोभिर्यदीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगर्यन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः ६
त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु वेवस्य । स्वे क्षये सुतपात्रः ७
त्रयः कोशासः श्रोतन्ति तिस्रश्चम्बुः सुपूर्णाः । समाने अधि भार्मन् ८
शुचिरसि पुरुनिष्ठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । कुधा मन्विष्ठः शूरस्य ९
इमे त इन्द्र सोमास्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते १० [१८]

ताँ आशिरं पुरोळाशमिन्द्रेम सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वां शृणोमि ११
हत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मदासो न सुरायाम् । ऊधर्न नग्ना जरन्ते १२
रेवाँ इद रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः । प्रेदुं हरिवः श्रुतस्य १३
उक्थं चन शस्यमानमगोररिरा चिकेत । न गांयत्रं गीयमानं १४
मा न इन्द्र पीयत्तवे मा शर्धते परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः १५ [१९]

वयमु त्वा तदिदंथा इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते १६
न घेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत १७
इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्राय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमाकुमर्तन्द्राः १८
ओषु प्र याहि वाजेभिर्मा हृणीथा अभ्यस्मान् । मह्यं इव युवजानिः १९
मो ज्वद्य दुर्हणावान् त्सायं करद्वारे अस्मत् । अश्रीर इव जामाता २० [२०]

विद्वा ह्यस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि २१
आ तू पिञ्च कण्वमन्तं न घा विद्वा शवसानात् । यशस्तरं ज्ञतमूतिः २२
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिबन्नराय २३
यो वेदिष्ठो अव्यथिष्वश्वावन्तं जरितुभ्यः । वाजं स्तोतुभ्यो गोमन्तम् २४
पन्यपन्यमित् सोतार आ धावत् मद्याय । सोमं वीराय शूराय २५ [२१]

पाता वृत्रहा सुतमा घा गमन्नारे अस्मत् । नि यमते ज्ञतमूतिः २६
एह हरीं ब्रह्मयुजां गग्मा वक्षतः सखायम् । गीर्भिः श्रुतं गिर्वेणसम् २७

स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।

शिपिद्वृषीवः शचीवो नायमच्छा सध्मावम् २८

स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधन्तः २९

गिरश्च यास्ते गिर्बाह उक्था च तुभ्यं तानि । सत्रा दधिरे शवींसी ३० [२२]

एवेवेष तुविकूर्मिर्वाजाँ एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ३१
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ३२
यस्मिन् विश्वाश्रवण्य उत च्यौता जयांसि च । अनु धेन्मन्दी मघोनः ३३
एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शृण्वे । वाजदावा मघोनाम् ३४
प्रमर्ता रथं गव्यन्तमपाकाच्चिद् यमवति । इनो वसु स हि वोळ्हा ३५ [२३]

सर्निता विभो अर्वाङ्गिर्हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधन्तम् ३६
यजध्वैनं प्रियमेधा इन्द्रं सत्राचा मनसा । यो भूत् सोमैः सत्यमद्रा ३७
गाथश्रवसं सत्पतिं श्रवस्कामं पुरुत्मानम् । कण्वांसो गात वाजिनम् ३८
य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात सखा नृभ्यः शचीवान् । ये अस्मिन् काममाश्रियन् ३९
इत्था धीवन्तमद्रिवः काण्वं मेध्यातिथिम् । मेघो भूतोऽभि यन्नयः ४०
शिक्षा विभिन्दो अस्मै चत्वार्ययुता ददत् । अष्टा परः सहस्रा ४१
उत सु त्ये पयोवृधा माकी रणस्य नृप्या । जन्तिवनाय मामहे ४२ [२४] (७६)

(३)

२४ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः, २१-२४ कौरयाणः पाकस्थामा । प्रगाथः = (विषमा बृहती,
समा सतोबृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती ।

पिबां सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमृतः ।

आपिनो बोधि सधमाद्यो वृधेऽऽस्माँ अवनु ते धियः १

भूयाम ते सुमतौ वाजिनो वयं मा नः स्तरभिर्मातये ।

अस्माञ्छित्राभिरवताकुभिष्टिभि रा नः सुज्ञेषु यामय २

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।

पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितो ऽभि स्तोमैरनूषत ३

अयं सहस्रसृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।

सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ४

इन्द्रमिदं वृषतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।

इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ५ [२५] (८१)

इन्द्रो म॒हा रोद॑सी प॒पथ॑च्छव॒ इन्द्रः॑ सूर्यमरोचयत् ।	
इन्द्रे॑ ह॒ विश्वा॑ भुव॑नानि येमि॒र॒ इन्द्रे॑ सु॒वाना॑स इन्द्रवः॒	६
आमि॑ त्वा॒ पूर्व॑प॒तिय॒ इन्द्र॑ स्तोमे॑भि॒रायवः॑ ।	
समी॑चीनास॒ क्रभ॑वः सम॑स्वरन् रु॒द्रा गृ॑णन्त॒ पूर्य॑म्	७
अ॒स्येदि॑न्द्रो वावृ॒धे वृ॒ष्ण्यं शवो॑ मदे॒ सुत॑स्य वि॒ष्णावि॑ ।	
अ॒द्या तम॑स्य महि॒मान्मा॑यवो ऽनु॒ ष्टु॑वन्ति पु॒र्वथा॑	८
तत् त्वा॑ यामि सुवीर्यं॒ तद् ब्र॒ह्म पु॑र्वचि॒त्तये॑ ।	
येना॑ यति॒भ्यो भृ॑गवे धने॒ हिते॑ येन॒ प्रस्क॑ण्वमावि॒थ	९
येना॑ समु॒द्रम॑सृ॒जो मही॑र॒पस्त॑दिन्द्र॒ वृष्णि॑ ते शवः॑ ।	
सद्यः॑ सो अस्य॒ महि॑मा न संन॒शे यं क्षो॑णीर॒नुच॑कदे॒	१० [२६]
श॒ग्धी न॑ इन्द्र॒ यत् त्वा॑ र॒यि॒ यामि॑ सुवीर्यम् ।	
श॒ग्धि वा॒जाय॑ प्रथ॒मं सि॑पासते॒ श॒ग्धि स्तो॑माय॒ पूर्य॑	११
श॒ग्धी नो॑ अ॒स्य य॒न्द्रं पौ॑रमावि॒थ धि॒य इन्द्र॑ सि॒पास॑तः ।	
श॒ग्धि यथा॑ रु॒शमं॑ श्याव॒कं कृ॒पमि॑न्द्र प्रावः॒ स्वर्ण॑रम्	१२
क॒न्नव्यो॑ अत॒सीनां॑ तुरो गृणी॒त म॒र्त्यः ।	
न॒ही न्व॑स्य महि॒मानमि॑न्द्रि॒यं स्व॑र्गुणन्त॒ आन॑शुः	१३
कदु॑ स्तुवन्त॒ ऋत॑यन्त॒ वेव॑त॒ ऋषिः॑ को वि॒प्र ओ॑हते ।	
क॒दा हव॑म॒घव॑न्निन्द्र॒ सुन्व॑तः॒ कदु॑ स्तुव॒त आ ग॑मः	१४
उ॒दु त्ये म॑धु॒मत्त॑मा॒ गिरः॑ स्तो॒मास॑ ईरते ।	
स॒त्राजि॑तो॒ धनु॑सा अ॒क्षि॑तोतयो॒ वाज॑यन्तो॒ रथा॑ इव	१५ [२७]
क॒ण्वा इव॑ भृ॒गवः॑ सूर्या॑ इव॒ विश्व॑मि॒द धी॑तमा॒नशुः॑ ।	
इन्द्रं॑ स्तोमे॑भिर्म॒हय॑न्त॒ आय॑वः॒ म्रिय॑मे॒धासो॑ अस्वरन्	१६
यु॒श्वा हि॑ वृ॒त्रह॑न्त॒म ह॑री॒ इन्द्र॑ प॒राव॑तः ।	
अ॒र्वाची॑नो म॒घव॑न् त्सोम॑पीतय॒ उग्र॑ ऋ॒ष्वेभि॑रा ग॒हि	१७
इमे॑ हि ते॒ कार॑वो वाव॒शुर्धिया॑ वि॒प्रासो॑ मे॒धसा॑तये ।	
स त्वं नो॑ म॒घव॑न्निन्द्र॒ गिर्व॑णो॒ वेनो॑ न गृ॒णु॒धी हव॑म्	१८
नि॒रिन्द्र॑ बृ॒हती॑भ्यो॒ वृत्रं॑ धनु॒भ्यो अ॑स्फुरः ।	
नि॒रबु॑दस्य॒ मृग॑यस्य॒ मायि॑नो॒ निः प॑र्व॒तस्य॑ गा आ॒जः	१९ (२५)

निरग्रयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः ।

निरन्तरिक्षादधमो महामहिं कूपे तदिन्द्र पौंस्यम्

२० [२८]

यं मे दुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः ।

विश्वेषां त्मना शोभिष्ठमुपेव द्विवि धार्वमानम्

२१

रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्ष्यप्राम् ।

अदाद् रायो विबोधनम्

२२

यस्मा अन्ये दश प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः ।

अस्तं वयो न तुष्यम्

२३

आत्मा पितुस्तनूर्वास ओजोदा अभ्यञ्जनम् ।

तुरीयमिदं रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं वृतातरमव्रवम्

२४ [२९] (१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः, १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुङ्गः । प्रगाधः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागपागुवृद्धं न्यग्वा ह्वयसे नृभिः ।

सिमां पुरू नृषूतो अस्यानवे ऽसिं प्रशार्धं तुर्वशं

१

यद् वा रुमे रुशमि श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचां ।

कण्वांसस्त्वा बह्वभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि

२

यथा गौरो अपा कृतं तृण्यन्त्यवेरिणम् ।

आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिबं

३

मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दवो राधोदेयाय सुन्वते ।

आमुष्या सोममपिबश्चमू सुतं ज्येष्ठं तद् दधिषे सहः

४

प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मनुमोर्जसा ।

विश्वे त इन्द्र वृतनायवो यदो नि वृक्षा इव येमिरे

५ [३०]

सहस्रेणैव सचते यवीयुधा यस्त आनळुपस्तुतिम् ।

पुत्रं प्रावर्गं कृणुते सुवीर्यं वाश्नोति नमःउक्तिभिः

६

मा भेम मा श्रमिष्मो ग्रस्य सख्ये तव ।

महत ते वृष्णो अभिचक्ष्यं कृतं पश्येम तुर्वशं यदुम्

७

(१०७)

- सव्यामनुं स्फुरग्यं वावसे वृषा न दानो अस्य रोषति ।
 मध्वा संपृक्ताः सारधेण धेनवस्तूयमेहि द्रवा पिब ८
- अश्वी रथी सुरूप इद गोमौ इदिन्द्र ते सखा ।
 श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति सभासुपं ९
- ऋयो न तृण्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशौ अनु ।
 निमेघमानो मघवन् विवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः १० [३१]
- अध्वर्यो द्रावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति ।
 उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा ११
- स्वयं चित् स मन्यते दारुरिर्जनो यत्रा सोमस्य तुम्पसि ।
 इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिब १२
- रथेष्ठायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन ।
 अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो वाश्वध्वरम् १३
- उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः ।
 अवाञ्च त्वा सप्तयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुप १४
- प्र पूर्णं वृणीमहे युज्याय पुरुवसुम् ।
 स शक्र शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजे राये विमोचन १५ [३२]
- सं नः शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन ।
 त्वे तन्नः सुवेदमुस्त्रियं वसु यं त्वं हिनोपि मर्त्यम् १६
- वेमि त्वा पूषन्नुत्तसे वेमि स्तोतव आघृणे ।
 न तस्य वेम्परणं हि तद् वसो स्तुषे पञ्चाय सान्ने १७
- परा गावो यवसं कबिदाघृणे नित्यं रेदणो अमर्त्य ।
 अस्माकं पूषन्नविता शिवो भव महिष्ठो वाजसातये १८
- स्थूरं राधः शताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्टिषु ।
 राजस्त्वेषस्य सुभगस्य रातिषु तुर्वशेष्वमन्महि १९
- धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमैधिरभिद्युभिः ।
 पटिं सहस्रानु निर्मेजामजे निर्युथानि गवामृषिः २०
- वृक्षाश्विन्मे अभिपित्वे अरारणुः ।
 गां भजन्त मेहनाऽश्वं भजन्त मेहना २१ [३३] (१११)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६]

(५)

३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनौ, ३७ (उत्तरार्धस्य)-३९ वैद्यः कशुः ।

गायत्री, ३७-३८ बृहती, ३९ अनुष्टुप ।

दुराविहेव यत् स-त्यरुणप्सुराश्वितत्	। वि भानुं विश्वधातनत्	१
नृवद् दद्या मनोयुजा रथेन पृथुपाजसा	। सचेथे अश्विनोषसम्	२
युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमा अदृक्षत	। वाचं दूतो यथोहिषे	३
पुरुप्रिया ण ऊतये पुरुमन्द्रा पुरुवसू	। स्तुषे कण्वांसो अश्विना	४
महिष्ठा वाजसातमि-ष्यन्ता शुभस्पती	। गन्तारा वाशुषो गृहम्	५ [१]
ता सुविवार्य वाशुषे सुमेधामविंतारिणीम्	। धृतैर्गव्यंतिमुक्षतम्	६
आ नः स्तोममुप द्रवत् त्रयं श्येनोभिराशुभिः	। यातमश्वेभिराश्विना	७
येभिस्तिष्ठः परावतो विवो विश्वानि रोचना	। त्रौरकून् पतिदीयथः	८
उत नो गोमतीरिष उत सातीरहर्विदा	। वि पथः सातये सितम्	९
आ नो गोमन्तमश्विना सुवीरं सुरथं रयिम्	। वोळ्हमश्ववातीरिषः	१० [२]
वावुधाना शुभस्पती दद्या हिरण्यवर्तनी	। पिबंतं सोम्यं मधुं	११
अस्मभ्यं वाजिनीवसू मघवन्धश्च सप्रथः	। छर्दिष्यन्तमदाभ्यम्	१२
नि षु ब्रह्म जनानां याविष्टं तूयमा गतम्	। मो ष्वान्या उपारतम्	१३
अस्य पिबतमश्विना युवं मर्दस्य चारुणः	। मध्वो रातस्य धिण्या	१४
अस्मे आ वहंतं रथिं शतवन्तं सहस्रिणम्	। पुरुक्षुं विश्वधायसम्	१५ [३]
पुरुत्रा चिद्धि वां नरा विह्वयन्ते मनीषिणः	। वाघज्जिराश्विना गतम्	१६
जनांसो वृक्तर्बहिषो हविष्मन्तो अरंकृतः	। युवां हवन्ते अश्विना	१७
अस्माकमद्य वामयं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः	। युवाभ्यां भूत्वश्विना	१८
यो ह वां मधुनो हति-राहितो रथचर्षणे	। ततः पिबतमश्विना	१९
तेन नो वाजिनीवसू पश्वे तोकाय शं गवे	। वहंतं पीवरीरिषः	२० [४]
उत नो विव्या इषं उत सिन्धूरहर्विदा	। अप द्वारेव वर्षथः	२१
कदा वां तौद्यो विधत् समुद्रे जहितो नरा	। यद् वां रथो विभिष्पतात्	२२
युवं कण्वाय नास्त्या ऽपिरिताय हर्म्ये	। शश्वद्वृतीर्दशस्यथः	२३
तामिरा यातमृतिमि-र्जव्यसीभिः सुशस्तिभिः	। यद् वां वृषण्वसू द्रुवे	२४ (१४५)

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्तुतम् । आर्षिं शिञ्जारमश्विना २५ [५]

यथोत कृत्वये धने—ऽशुं गोष्वगस्त्यम् । यथा वाजेषु सोमैरिम २६
एतावद् वा वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना । गृणन्तः सुन्नमीमहे २७
रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्यामीशुमाश्विना । आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् २८
हिरण्ययीं वां रमि—रीषा अक्षो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्यया २९
तेन नो वाजिनीवसू परावर्तश्चिदा गतम् । उपेमां संष्टुतिं मम ३० [६]

आ वह्ने पराकात् पूर्वैरश्वन्तावश्विना । इषो दासीरमत्या ३१
आ नो द्युमैरा शवोभि—रा राया यातमश्विना । पुरुश्चन्द्रा नासत्या ३२
एह वां प्रुषितप्सवो वयो वहन्तु पर्णिनः । अच्छा स्वध्वरं जनम् ३३
रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह । न चक्रमभि बाधते ३४
हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीर्जवना नासत्या ३५ [७]

युवं मृगं जागुवांसं स्वर्द्धो वा वृषण्वसू । ता नः पृङ्गमिषा रयिम् ३६
ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।

यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुष्ट्रानां ददत् सहस्रा दश गोनाम् ३७
यो मे हिरण्यसंहशो दश राजो अमंहत ।

अधस्पदा इच्चैद्यस्य कृष्टय—श्रमन्ना अमितो जनाः ३८

माकिरेना पथा गाद् येनेमे यन्ति चेदयः ।

अन्यो नेत् सूरिरोहते भूरिदावत्तरो जनः ३९ [८] (१६०)

(६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ६-१२]

४८ वत्सः काण्वः । इन्द्रः, ४६-४८ तिरिन्द्रिरः पार्श्वयः । गायत्री ।

महाँ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावुधे १
प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः । विपा क्रतस्य वाहसा २
कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि भुवत् आयुधम् ३
समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायैव सिन्धवः ४
ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत् समवर्तयत् । इन्द्रश्चमैव रोदसी ५ [९]

वि चिद् वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो बिभेद वृष्णिना ६ (१६६)

इमा अभि प्र णोनुमो विपामग्रेषु धीतयः । अग्नेः शोचिर्न विद्युतः ७
 गुहां सतीरुप त्मना प्र यच्छोचन्त धीतयः । कण्वा ऋतस्य धारया ८
 प्र तमिन्द्र नशीमहि रयिं गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचित्तये ९
 अहमिद्धि पितृप्परि मेधामृतस्य जग्रभं । अहं सूर्यं इवाजनि १० [१०]

अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुभामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद् वुधे ११
 ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवु—ऋषयो ये चं तुष्टुवुः । ममेद् वर्धस्व सुष्टुतः १२
 यदस्य मन्युरध्वनीद् वि वृत्रं पर्वशो रुजन् । अपः समुद्रमैरयत् १३
 नि शुष्णं इन्द्र धर्णीसि वज्रं जघन्थ दस्यवि । वृषा ह्यष्ट गृण्विषे १४
 न द्याव इन्द्रमोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त भूमयः १५ [११]

यस्तं इन्द्र महीरपः स्तंभूयमान आशयत् । नि तं पद्यासु शिश्रवः १६
 य इमे रोदसी मही समीची समजग्रभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः १७
 य इन्द्र यतयस्त्वा भृगवो ये चं तुष्टुवुः । ममेदुष्टु श्रुधी हवम् १८
 इमास्तं इन्द्र पृथ्वी यतं दुहत आशिरम् । एनामृतस्य पित्र्युषीः १९
 या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिरन् । परि धर्मेव सूर्यम् २० [१२]

त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्द्रवः २१
 तवेदिन्द्र प्रणीतिषु—त प्रशीस्तिरद्विवः । यज्ञो वितन्तुसाग्यः २२
 आ न इन्द्र महीमिषं पुरं न दर्षि गोमतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम् २३
 उत त्यक्वाश्वश्वयं यदिन्द्र नाहुषीष्वा । अग्रे विश्वे प्रदीदयत् २४
 अभि व्रजं न तन्निषे सूरं उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मृळयांसि नः २५ [१३]

यवङ्ग तविषीयस इन्द्र प्रराजसि क्षितीः । मह्यं अपार ओजसा २६
 तं त्वां हविर्मतीर्विश उपं ब्रुवत ऊतये । उरुज्यसमिन्दुभिः २७
 उपह्वरे गिरीणां संग्रथे च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायत २८
 अतः समुद्रमुद्वत—श्चिकित्वा अव पश्यति । यतो विपान एजति २९
 आदित् प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासुरम् । परो यद्विध्यते विवा ३० [१४]

कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृष्णयम् ३१
 इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुषस्व प्र सु मामव । उत प्र वर्धया मतिम् ३२
 उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रा अतक्षम जीवसे ३३
 अभि कण्वा अनुषता—ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः ३४ (१९४)

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम्	३५ [१५]
आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्यताभ्याम् । इमामिन्द्र सुतं पिब	३६
त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनासो वृकतबर्हिषः । हवन्ते वाजसातये	३७
अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्द्रवः	३८
मन्दस्वा सु स्वर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विर्वस्वतो मती	३९
वावृधान उप द्यवि वृषा वज्रयरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः	४० [१६]
क्रषिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्कूयसे वसु	४१
अस्माकं त्वा सुतां उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः	४२
इमां सु पूर्या धियं मधोर्धृतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः	४३
इन्द्रमिदं विमहीनां मेधं वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सन्निप्युरुतये	४४
अवाञ्चं त्वा पुरुन्दुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	४५
शतमहं तिरिन्दिरे सहस्रं पर्शावा ददे । राधांसि याद्वानाम्	४६
त्रीणि शतान्यवतां सहस्रा दश गोनाम् । दुदुप्पज्राय सान्नं	४७
उदानद् ककुहो दिवमुष्ट्राञ्चतुर्युजो ददत् । शर्वसा याद्वं जनम्	४८ [१७] (१०८)

(७)

३६ पुनर्वत्सः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वस्त्रिष्टुभमिषं मरुतो विप्रो अक्षरत् । वि पर्वतेषु राजथ	१
यदुङ्ग तविपीयवो यामं शुभ्रा अचिध्वम् । नि पर्वता अहासत	२
उदीरयन्त वायुभिर्वाश्रासः पृश्निमातरः । धुक्षन्तं पिप्युषीमिषम्	३
वपन्ति मरुतो मिहं प्र वैपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः	४
नि यद् यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे । महे शुष्माय येमिरे	५ [१८]
युष्मां उ नक्तमृतये युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरे	६
उदु त्ये अरुणप्सवश्चित्रा यामेभिरीरते । वाश्रा अधि ण्णुना विवः	७
सृजन्ति रश्मिभोजसा पन्थां सूर्याय यातवे । ते भानुभिर्वि तस्थिरे	८
इमां मे मरुतो गिरिमिमं स्तोममृमुक्षणाः । इमं मे वनता हवम्	९
त्रीणि सरांसि पृश्नयो दुदुह्ने वज्रिणे मधु । उत्सं कवन्धमुद्विणम्	१० [१९]
मरुतो यद्वं वो विवः सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन	११ (११९)

युयं हि ष्ठा सुदानवो रुद्रा क्रमुक्षणो दमे । उत प्रचेतसो मदे १२
 आ नो रयि मवृच्युतं पुरुक्षुं विश्वधायसम् । इयतां मरुतो दिवः १३
 अर्धो यद् गिरीणां यामं शुभ्रा अचिध्वम् । सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः १४
 एतावतश्चिदेषां सुह्रं मिक्षेत मर्त्यः । अदाभ्यस्य मन्मभिः १५ [२०]

ये ब्रह्मा इव रोदसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः । उत्सं दुहन्तो अक्षितम् १६
 उदु स्वानेभिरीरत उद् रथैरुदु वायुभिः । उत स्तोमैः पृश्निमातरः १७
 येनाव तुर्वशं यदुं येन कण्वं धनस्पृतम् । राये सु तस्य धीमहि १८
 इमा उ वः सुदानवो घृतं न पिप्युषीरिषः । वर्धन् काण्वस्य मन्मभिः १९
 कं नूनं सुदानवो मदथा वृक्तबर्हिषः । ब्रह्मा को वः सपर्यति २० [२१]

नहि ष्म यद्ध वः पुरा स्तोमैर्भिवृक्तबर्हिषः । शर्धो कृतस्य जिन्वथ २१
 समु त्ये महतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम् । सं वज्रं पर्वशो दधुः २२
 वि वृत्रं पर्वशो ययुर्वि पर्वतां अराजिनः । चक्राणा वृष्णि पौंस्यम् २३
 अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावन्नुत क्रतुम् । अन्विन्द्र वृत्रतूर्ये २४
 विद्युद्धस्ता अभिद्यवः शिपाः शीर्षन् हिरण्ययीः । शुभ्रा व्यञ्जत श्रिये २५ [२२]

उशाना यत् परावत उक्ष्णो रन्ध्रमयातन । द्यौर्न चक्रदद् भिया २६
 आ नो मखस्यं वावने ऽश्वैर्हिरण्यपाणिभिः । देवास उप गन्तन २७
 यदेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः । यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः २८
 सुषोमे शर्यणावत्यार्जिके प्रस्त्यावति । ययुर्मिचक्रया नरः २९
 कदा गच्छाथ मरुत इत्था विप्रं हवमानम् । मारुकिभिर्नाधमानम् ३० [२३]

कद्ध नूनं कधप्रियो यदिन्द्रमजहातन । को वः सखित्व ओहते ३१
 सहो षु णो वज्रहस्तैः कण्वासो अग्निं मरुद्भिः । स्तुषे हिरण्यवाशीभिः ३२
 ओ षु वृष्णः प्रयज्युना नव्यसे सुविताय । ववृत्थां चित्रवाजान् ३३
 गिरयश्चिन्नि जिहते पर्शानासो मन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नि येमिरे ३४
 आक्ष्णयावानो वहन्त्यन्तरिक्षेण पततः । धातारः स्तुवते वयः ३५
 अग्निर्हि जानि पूर्य इच्छन्वो न सूरौ अचिषा । ते भानुभिर्वि तस्थिरे ३६ [२४] (१४४)

(८)

२३ सध्वंसः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

आ नो विश्वाभिर्भूतिभिर्—रश्विना गच्छतं युवम् ।	
दत्ता हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधु	१
आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा ।	
भुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा	२
आ यातं नहुषस्पर्या ऽऽन्तरिक्षात् सुवृक्तिभिः ।	
पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सर्वने सुतम्	३
आ नो यातं त्रिवस्पर्या ऽन्तरिक्षादधप्रिया ।	
पुत्रः कण्वस्य वामिह सुषाव सोम्यं मधु	४
आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये ।	
स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा	५ [२५]
यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो जुहूरेऽवसे नरा ।	
आ यातमश्विना गतमुपेमां सुष्टुतिं मम	६
त्रिवश्रिद् रोचनादध्या नो गन्तं स्वर्विदा ।	
धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता	७
किमन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमेभिरश्विना ।	
पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्	८
आ वां विप्र इहावसे ऽह्वत् स्तोमेभिरश्विना ।	
अरिप्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोभुवा	९
आ यद् वां योषणा रथमतिष्ठद् वाजिनीवसू ।	
विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम्	१० [२६]
अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।	
वत्सो वां मधुमुद् वचो ऽशंसीत् काव्यः कविः	११
पुरुमन्द्रा पुंरुवसू मनोतरा रयीणाम् ।	
स्तोमं मे अश्विनाविममभि वह्नीं अन्नषाताम्	१२
आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यह्वया ।	
कृतं न ऋत्वियावतो मा नो रीरधतं निदे	१३ (२५७)

यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यम्बरे ।

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना

१४

यो वा नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वित्सो अवीवृधत् ।

तस्मै सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्रुतम्

१५ [२७]

प्रास्मा ऊर्जं घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम् ।

यो वा सुभार्य तुष्टवद् वसूयाद् दानुनस्पती

१६

आ नो गन्तं रिशादसेमं स्तोमं पुरुभुजा ।

कृतं नः सुभियो नरेमा दातमभिष्टये

१७

आ वां विश्वाभिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।

राजन्तावध्वराणामश्विना यामहूतिषु

१८

आ नो गन्तं मयोभुवाऽश्विना शंभुवा युवम् ।

यो वा विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वित्सो अवीवृधत्

१९

याभिः कण्वं मेधातिथिं याभिर्वंशं दर्शव्रजम् ।

याभिर्गोशिर्यमावतं ताभिर्नोऽवतं नरा

२० [२८]

याभिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्वये धने ।

ताभिः ष्वस्मौ अश्विना प्रावतं वाजसातये

२१

प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरो वर्धन्त्वश्विना

पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा

२२

त्रीणि पदान्यश्विनो राविः सान्ति गुहा परः ।

कवी ऋतस्य पत्न्यभिर्वाग्जीविभ्यस्परि

२३ [२९] (२३७)

(९)

२१ शशकर्णः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप्, १, ४, ६, १४-१५ बृहती; २, ३, २०, २१ गायत्री;

५ ककुप्; १० त्रिष्टुप्; ११ विराट्; १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।

प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दिर्धुयुतं या अरातयः

१

यवन्तर्िक्षे यद् द्विवि यत् पञ्च मानुषां अनु । नृम्णं तद् धत्तमश्विना

२

ये वां दंसांस्यश्विना विप्रासः परिमामृशुः । एवेत् काण्वस्य बोधतम्

३

(२७०)

- अयं वाँ घर्मो अश्विना स्तोमैर्न परि षिच्यते ।
 अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ४
 यदृप्सु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।
 तेन माविष्टमश्विना ५ [३०]
- यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वा देव भिषज्यथः ।
 अयं वाँ वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ६
 आ नूनमश्विनोर्कृषिः स्तोमं चिकेत वामया ।
 आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादर्थर्वणि ७
 आ नूनं रघुवर्तनि रथं तिष्ठाथो अश्विना ।
 आ वाँ स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत ८
 यदृद्य वाँ नासत्यो कथैराचुच्युवीमहि ।
 यद् वा वाणीभिरश्विने वेत काणवस्य बोधतम् ९
 यद् वाँ कक्षीवाँ उत यद् व्यश्व कषिर्यद् वाँ वीर्यतमा जुहाव ।
 पृथी यद् वाँ वैन्यः सार्दनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेथाम् १० [३१]
- यातं छर्दिष्णा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा ।
 वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ११
 यदिन्द्रेण सरथं याथो अश्विना यद् वा वायुना भवथः समोकसा ।
 यदादित्येभिर्कृभुभिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः १२
 यदृद्याश्विनावहं ह्रुवेय वार्जसातये ।
 यत् पृत्सु तुर्वणे सह स्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः १३
 आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वाँ हिता ।
 इमे सोमांसो अर्धि तुर्वणे यदा विमे कण्वेषु वामथ १४
 यन्नासत्या पराके अर्वाके अस्ति भेषजम् ।
 तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् १५ [३२]
- अभुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।
 व्यावर्देव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः १६
 प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनूते महि ।
 प्र यज्ञहोतरानुषक् प्र मदाय श्रवो बृहत् १७ (१८४)

यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।

आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाप्यम्

१८

यदापीतासो अंशवो गावो न दुह ऊर्धभिः ।

यद् वा वाणीरनूषत् प्र देवयन्तौ अश्विना

१९

प्र द्युम्नाय प्र शर्वसे प्र नृषाद्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा

२०

यन्नूनं धीभिर्अश्विना पितुर्यानां निषीदथः । यद् वा सुन्नेभिर्रुक्थया

२१ [३३] (२८८)

(१०)

६ प्रगाथो (घौरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्योतिः, ३ अनुष्टुप् (पिंगलमतेन-शंकुमती),

४ आस्तारपंक्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सतोबृहती) ।

यत् स्थो वीर्यप्रसन्नानि यद् वादो रोचने दिवः ।

यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे ऽत आ यातमश्विना

१

यद् वा यज्ञं मनवे संमिमिक्षथु—रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।

बृहस्पतिं विश्वान् देवाँ अहं हुव इन्द्राविष्णू अश्विनावाशुहेपसा

२

त्या न्वश्विना हुवे सुदंससा गृमे कृता ।

ययोरस्ति प्र णः सूर्यं देवेष्वध्याप्यम्

३

ययोरधि प्र यज्ञा असूरे सन्ति सूरयः ।

ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधामिर्या पिबंतः सोम्यं मधुं

४

यदुद्याश्विनावपाग् यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।

यद् दुह्यव्यनवि तुर्वशे यदै हुवे वामथ मा गतम्

५

यवुन्तरिक्षे पतथः पुरुभुजा यद् बेमे रोदसी अनु ।

यद् वा स्वधामिर्धितिर्दथो रथ—मत आ यातमश्विना

६ [३४] (२९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व

। त्वं यज्ञेष्वीड्यः

१

त्वमसि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य

। अग्ने रथीरध्वराणाम्

२

स त्वमस्मदप द्विषो युयोधि जातवेदः

। अर्देवीरग्ने अरांतीः

३

(२९७)

अन्ति चित् सन्तमहं यज्ञं मर्तस्य रिपोः । नोप वेषि जातवेदः ४
मर्ता अमर्त्यस्य ते भूरि नाम मनामहे । विप्रसो जातवेदसः ५ [३५]

विप्रं विप्रसोऽवसे देवं मर्तास ऊतये । अग्निं गीर्भिर्ववामहे ६
आ ते वत्सो मनो यमत परमाचित् सधस्थात् । अग्ने त्वांकामया गिरा ७
पुरुत्रा हि सहङ्कुसि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे ८
समत्स्वग्निमवसे वाजयन्तो हवामहे । वाजेषु चित्रांधसम् ९

प्रतो हि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।

स्वां चाग्ने तन्वं पिपर्यस्वा—ऽस्मभ्यं च सौमगमा यजस्व १० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(१२)

३३ पर्वतः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिंगळमतेन) ।

य ईन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति । येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे १
येना दशग्वमाग्निं गुं वेपर्यन्तं स्वर्णरम् । येना समुद्रमाविथा तमीमहे २
येन सिन्धुं महीरपो रथा इव प्रचोदयः । पन्थामृतस्य यातवे तमीमहे ३
इमं स्तोममभिष्टये घृतं न पूतमद्रिवः । येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ ४
इमं जुषस्व गिर्वणः समुद्र इव पिन्वते । इन्द्र विश्वाभिरुतिभिर्ववक्षिथ ५ [१]

यो नो देवः परावतः सखित्वनाय मामहे । त्रिवो न वृष्टिं प्रथर्यन् ववक्षिथ ६
ववक्षुरस्य केतव उत वज्रो गर्भस्त्योः । यत् सूर्यो न रोदसी अवर्धयत् ७
यदि प्रवृद्ध सत्पते सहस्रं महिषां अघः । आदित् तं इन्द्रियं महि प्र वावृधे ८
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिर्न्यर्शसानमोषति । अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे ९
इयं तं क्रुवियावती धीतिरेति नवीयसी । सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत् १० [२]

गर्भो यज्ञस्य देवयुः कर्तुं पुनीत आनुषक् । स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत् ११
सनिर्मित्रस्य पप्रथ इन्द्रः सोमस्य पीतये । प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत् १२
यं विप्रो उक्थवाहसो ऽभिप्रमन्दुरायवः । घृतं न पिप्य आसन्पुतस्य यत् १३
उत स्वराजे अदितिः स्तोममिन्द्राय जीजनत् । पुरुप्रशस्तमृतयं क्रतस्य यत् १४
अभि बह्वय ऊतये ऽनूषत् प्रशस्तये । न देव विव्रता हरीं क्रतस्य यत् १५ [३]

यत् सोममिन्द्र विष्णवि यद् वा घ त्रित आप्तये । यद् वा मरुत्सु मन्वसे समिन्दुभिः १६

यद् वा शक्र परावति समुद्रे अधि मन्दसे । अस्माकमित् सुते रणा समिन्दुभिः १७ (३११)

यद् वासिं सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते । उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः १८	
वेवंदेवं वोऽवसं इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि । अधा यज्ञाय त्वरणे व्यानशुः १९	
यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं सोमैभिः सोमपातमम् । होत्राभिरिन्द्रं वावृधुर्व्यानशुः २० [४]	
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । विश्वा वसूनि वाशुषे व्यानशुः २१	
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे देवासो दधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनूषता समोजसे २२	
महान्तं महिना वयं स्तोमैर्भिर्हवन्श्रुतम् । अर्कैरभि प्र णोनुमः समोजसे २३	
न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमादिदस्य तिविषे समोजसे २४	
यदिन्द्र पृतनाज्ये देवास्त्वा दधिरे पुरः । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २५ [५]	
यदा वृत्रं नवीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २६	
यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे । आदित् ते हर्यता हरी ववक्षतुः २७	
यदा ते हर्यता हरी वावृधाते त्रिवेदिवे । आदित् ते विश्वा भुव्नानि येमिरे २८	
यदा ते मारुतीर्विश-स्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदित् ते विश्वा भुव्नानि येमिरे २९	
यदा सूर्यममुं विवि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आदित् ते विश्वा भुव्नानि येमिरे ३०	
इमां तं इन्द्र सृष्टुतिं विप्र इयति धीतिभिः । जामि पदेव पिप्रेतीं प्राध्वरे ३१	
यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन् । नाभा यज्ञस्य दोहना प्राध्वरे ३२	
सुवीर्यं स्वद्वयं सुगव्यमिन्द्र दद्धि नः । होतेव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ३३ [६] (३३७)	

(१३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-२०]

३३ नारदः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीत उक्थ्यम् । विदे वृधस्य दक्षसो महान् हि पः १	
स प्रथमे व्योमनि देवानां सवने वृधः । सुषारः सुश्रवस्तमः समप्सुजित् २	
तमह्वे वार्जसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवां नः सुप्ते अन्तमः सखा वृधे ३	
इयं तं इन्द्र गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्वानो अस्य बर्हिषो वि रांजसि ४	
नूनं तदिन्द्र दद्धि नो यत् त्वा सुन्वन् ईमहे । रयिं नश्चित्रमा भरा स्वविदम् ५ [७]	
स्तोता यत् ते विचर्षणि रतिप्रशार्धयद् गिरः । वया इवानु रोहेते जृषन्त यत् ६	
प्रत्नवर्जनया गिरः शृणुधी जरितुर्हवम् । मदेमदे ववक्षिथा सुकृत्वने ७	
क्रीळन्त्यस्य सनुता आपो न प्रवता यतीः । अया धिया य उच्यते पतिर्दिवः ८	
उतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इद् वंशी । नमोवृधैरवस्युभिः सुते रण ९ (३४६)	

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा ।	गन्तारा वाशुषो गृहं नमस्विनः १० [८]
तूतुजानो मह्यते ऽश्वेभिः पुषितप्सुभिः ।	आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिद्धि ते ११
इन्द्रं शविष्ठ सत्पते रयिं गृणत्सु धारय ।	श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनम् १२
हवें त्वा सूर उदिते हवें मध्यदिने विवः ।	जुषाण इन्द्र सप्तिभिर्न आ गहि १३
आ तू गहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमंतः ।	तन्तुं तनुष्व पूर्य यथा विदे १४
यच्छक्रासि परावति यदवावति वृत्रहन् ।	यद् वा समुद्रे अन्धसोऽवितेदसि १५ [९]
इन्द्रं वर्धन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्दवः ।	इन्द्रे हविष्मतीर्विशो अराणिषुः १६
तमिद् विप्रा अवस्यवः प्रवत्वंतीभिरुतिभिः ।	इन्द्रं क्षोणीर्वर्धयन् वया इव १७
त्रिकद्रुकेषु चेतनं वेवासो यज्ञमन्तत ।	तमिद् वर्धन्तु नो गिरः सदावृधम् १८
स्तोता यत् ते अनुवत उक्थान्यृतुथा बुधे ।	शुचिः पावक उच्यते सो अजुतः १९
तदिद् रुद्रस्य चेतति यहं प्रत्नेषु धामसु ।	मनो यज्ञा वि तद् बुधुर्विचैतसः २० [१०]
यदि मे सख्यमावर इमस्य पाह्यन्धसः ।	येन विश्वा अति द्विषो अतारिम २१
कदा त इन्द्र गिर्वणः स्तोता भवाति शंतमः ।	कदा नो गव्ये अश्व्ये वसो दधः २२
उत ते सुष्टुता हरी वृषणा वहतो रथम् ।	अजुर्यस्य मदिन्तमं यमीमहे २३
तमीमहे पुरुष्टुतं यहं प्रत्नाभिरुतिभिः ।	नि बर्हिषि प्रिये संवृद्धं द्विता २४
वर्धस्वा सु पुरुष्टुत ऋषिष्टुताभिरुतिभिः ।	धुक्षस्व पिप्पुषीमिषमवा च नः २५ [११]
इन्द्र त्वमवितेदसी—त्था स्तुवतो अद्रिवः ।	क्रतादियमि ते धियं मनोयुजम् २६
इह त्या संधमाद्या युजानः सोमपीतये ।	हरीं इन्द्र प्रतद्वस् अमि स्वर २७
अभि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत श्रियम् ।	उतो मरुत्वंतीर्विशो अभि प्रयः २८
इमा अस्य प्रतूर्ययः पदं जुषन्त यद् विवि ।	नाभा यज्ञस्य सं दधुर्यथा विदे २९
अयं वीर्याय चक्षसे प्राचि प्रत्यध्वरे ।	मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्ष्य ३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरीं ।	वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः ३१
वृषा ग्रावा वृषा मद्रो वृषा सोमो अयं सुतः ।	वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः ३२
वृषां त्वा वृषणं हुवे वज्रिश्चित्राभिरुतिभिः ।	वावन्थ हि प्रतिष्टुतिं वृषा हवः ३३ [१३]

(३७०)

(१४)

१५ गोषुक्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोषखा स्यात् १ (३७१)

शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणे । यद्वहं गोपतिः स्याम् २
 धेनुष्टं इन्द्रं सुनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्चं पिप्युषीं दुहे ३
 न ते वर्तास्ति राधंस इन्द्रं देवो न मर्त्यः । यद् दितांसि स्तुतो मघम् ४
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं विवि ५ [१४]

वावुधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
 व्यन्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिन्द वलम् ७
 उद् गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन् गुहां सतीः । अर्वाश्चं ननुदे वलम् ८
 इन्द्रेण रोचना विवो हृळ्हानि हंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
 अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोमं इन्द्राजिरायते । वि ते मदां अराजिषुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भद्रकृत् ११
 इन्द्रमित् केशिना हरीं सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुरार्धसम् १२
 अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
 मायार्भिरुत्तिसृप्सत् इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यैरधूनुथाः १४
 असुन्वामिन्द्र संसवं विषूचीं व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् १५ [१६] (३८५)

(१५)

१३ गोपुक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । उष्णिक् ।

तम्बामि प्र गायत पुरुद्वतं पुरुद्वतं । इन्द्रं गीर्भिस्तंविषमा विवासत १
 यस्य द्विर्बहंसो बृहत् सहो द्वाधार रोदसी । गिरौरज्जौ अपः स्ववृषत्वना २
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रां श्रवस्यां च यन्तवे ३
 तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पुत्सु सांसहिम् । उ लोककुत्नुर्मद्विवो हरिभिर्यम् ४
 येन ज्योतींष्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्वानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ५ [१७]

तद्वद्या चित् त उक्थिनो ऽनु हुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया विवेदिवे ६
 तव त्यदिन्द्रियं बृहत् तव शुष्ममुत क्रतुम् । वज्रं शिशाति धिषणा वरेण्यम् ७
 तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ८
 त्वां विष्णुर्बृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्यो मवृत्यनु मारुतम् ९
 त्वं वृषा जनानां महिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सत्रा त्वं पुरुष्टुतं एको वृत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करणं भूय इन्वति ११ (३९६)

यदिन्द्रं मन्मशस्त्वा नाना हवँत ऊतये । अस्माकैभिर्नृभिर्नृत्रा स्वर्जय १२
अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपाण्याविशन् । इन्द्रं जैत्राय हर्षया शचीपतिम् १३ [१९] (३९८)

(१६)

१९ इरिम्बिडिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सम्राजं चर्षणीना—मिन्द्रं स्तोता नव्यं गीर्भिः । नरं नृपाहं महिष्ठम् १
यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रवस्या । अपामवो न समुद्रे २
तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कृत्नुम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ३
यस्यानूना गभीरा मदा उरवस्तुरुत्राः । हर्षुमन्तः शूरसातौ ४
तमिद् धनेषु हिते—ज्वधिवाकाय हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्चयौत्तरार्थन्ति तं कृतेभिश्चर्षण्यः । एष इन्द्रो वरिवस्कृत ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषि—रिन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ७
स स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूर्मिः । एकश्चित् सन्नभिभूतिः ८
तमर्केभिस्तं सामभि—स्तं गायत्रैश्चर्षण्यः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितयः ९
प्रणेतां वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासह्रांसं युधामित्रान् १०
स नः परिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ११
स त्वं न इन्द्र वाजेभि—र्दशस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुमं नेषि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ इरिम्बिडिः काण्वः । इन्द्रः । १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१४ बृहती, १५ सतोबृहती) ।

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एवं बर्हिः संवो मम १
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतावतो ऽस्माकं सुष्टुतीरुप । पिबा सु शिभिन्नन्धसः ४
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्यो—रनु गात्रा वि धावतु । गृभ्राय जिह्वया मधु ५ [२२]

स्वादुष्टे अस्तु संसुदे मधुमान् तन्वे३ तव । सोमः शमस्तु ते हृदे ६
अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ७
तुविग्नीवो वपोदरः सुबाहुरन्धसो मदं । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ८

(४१८)

इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान् ओजसा । वृत्राणि वृत्रहस्त्रहि ९
वृधस्ते अस्त्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते १० [२३]

अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अर्धि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिबं ११
शाचिङ्गो शाचिपूजना—ऽयं रणाय ते सुतः । आखण्डल प्र हूयसे १२
यस्ते गृङ्गवृषो नपात् प्रणपात् कुण्डपाय्यः । न्यस्मिन् दध्न आ मनः १३
वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणां—ऽसत्रं सोम्यानाम् ।

द्वप्सो भेत्ता पुरां शश्वतीना—मिन्द्रो मुनीनां सखा १४
पृदाकुसानुर्यजतो गवेषण एकः सन्नाभि भूर्यसः ।
भूर्णिमश्वं नयत् तुजा पुरो गृभे—न्द्रं सोमस्य पीतये १५ [२४] (४२५)

(१८)

१२ इरिम्बिठिः काण्वः । आदित्याः ४-६, ७, अदितिः ८ अश्विनौ; ९ अग्निः सूर्यानिताः । उष्णिक् ।

इदं ह नूनमेषां सुभ्रं भिक्षित् मर्त्यः । आदित्यानामपूर्व्यं सर्वामिनि १
अनर्वाणो ह्येषां पन्था आदित्यानाम् । अदब्धाः सन्ति पायवः सुगवृधः २
तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्म यच्छन्तु सप्रथो यदीर्महे ३
वेवेभिर्विव्यदिते ऽरिष्टभर्मन्ना गंहि । स्मत् सूरिभिः पुरुषिये सुशर्मभिः ४
ते हि पुत्रासो अदिते विदुर्द्वेषांसि योतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोऽनेहसः ५ [२५]

अदितिर्नो दिवा पशु—मदितिर्नक्तमद्वयाः । अदितिः पात्वंहसः सदावृधा ६
उत स्या नो दिवा मति—रदितिरूत्या गमत् । सा शंताति मयस्करदप सिधः ७
उत त्या दैव्या मिषजा शं नः करतो अश्विना । युयुयातामितो रपो अप सिधः ८
शमग्निरग्निभिः कर—च्छं नस्तपतु सूर्यः । शं वार्तो वात्वरपा अप सिधः ९
अपामीवामप सिध—मप सेधत दुर्मतिम् । आदित्यासो युयोतना नो अंहसः १० [२६]

युयोता शरुमस्मदाँ आदित्यास उतामतिम् । ऋधग्द्वेषः कृणुत विश्ववेदसः ११
तत् सु नः शर्म यच्छता—ऽऽदित्या यन्मुमोचति । एनस्वन्तं चिदेनसः सुदानवः १२
यो नः कश्चिद् रिरिक्षति रक्षस्वेन मर्त्यः । स्वैः ष एवै रिरिषीष्ट युर्जनः १३
समित् तमघमश्रवद् दुःशंसं मर्त्यं रिपुम् । यो अस्मन्ना दुर्हणावाँ उप ह्वयुः १४
पाकत्रा स्थन देवा ह्वसु जानीथ मर्त्यम् । उप ह्वयुं चाद्वयुं च वसवः १५ [२७]

आ शर्म पर्वताना—मोतापां वृणीमहे । द्यावाक्षामारे अस्मद् रपस्कृतम् १६ (४४१)

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्मार्कं नावा वसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन १७
 तुचे तनाय तत् सु नो द्राघीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कृणोतन १८
 यज्ञो हीळो वो अन्तर आदित्या अस्ति मृळत । युष्मे इद वो अपि षसि सजात्ये १९
 बृहद् वरूथं मरुतां देवं ज्ञातारमश्विना । मित्रभीमहे वरूणं स्वस्तये २०
 अनेहो मित्रार्यमन् नृवद् वरूण शंस्यम् । त्रिवरूथं मरुतो यन्त नश्छदिः २१
 ये चिद्धि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सू न आयुर्जीवसे तिरेतन २२ [२८] (४४७)

(१९)

३७ सोमरिः काण्वः । अग्निः, ३४-३५ आदित्याः; ३६-३७ असदस्युः पौरकुत्स्यः ।

१-२६ प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृहती), २७ द्विपदा विराट्,

२८-३३ प्रगाथः = (समा ककुप्, विषमा सतोवृहती), ३४ उष्णिक्,

३५ सतोवृहती, ३६ ककुप्; ३७ पङ्क्तिः ।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरति दधन्विरे । देवत्रा हव्यमोहिरे १
 विभूतरातिं विश चित्रशोचिष मग्निमीळिष्व यन्तुरम् ।
 अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोमरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् २
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुकतुम् ३
 ऊर्जो नपातं सुभगं सुदीदिति मग्निं श्रेष्ठशोचिषम् ।
 स नो मित्रस्य वरूणस्य सो अपा मा सुह्यं यक्षते विवि ४
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन द्वादाश मतो अग्रये । यो नमसा स्वध्वरः ५ [२९]

तस्येदर्वन्तो रंहयन्त आशवस्तस्य द्युध्नितमं यशः ।

न तमहो देवकृतं कर्तश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ६

स्वग्रयो वो अग्निभिः स्याम सुनो सहस ऊर्जा पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७

प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियो ऽग्नी रथो न वेद्यः ।

त्वे क्षेमासो अपि सन्ति साधवस्त्वं राजा रयीणाम् ८

सो अन्द्रा वामध्वरो ऽग्ने मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स धीभिरस्तु सनिता ९

यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयद्वीरः स साधते ।

सो अवीन्द्रिः सनिता स विपन्युभिः स शूरैः सनिता कृतम् १० [३०]

यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तोमं चनो दधीत विश्ववार्यः । हव्या वा वेविषद् विषः ११ (४५८)

विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यहो मक्षुतमस्य रातिषु ।

अवोदेवमुपरिमर्त्यं कृधि वसो विविदुषो वचः १२

यो अग्निं हव्यदातिभिर्नर्मोभिर्वासुदक्षमाविवासति । गिरा वाजिरशोचिषम् १३

समिधा यो निशिती दाशुददिति धामभिरस्य मर्त्यः ।

विश्वेत स धीभिः सुभगो जनाँ अति द्युन्नैरुद्र इव तारिषत् १४

तदग्ने द्युन्नमा भर यत् सासहत् सदने कं चिद्वृत्रिणम् । मन्युं जनस्य दूढ्यः १५ [३१]

येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा येन नासत्या भगः ।

वयं तत् ते शवसा गातुवित्तमा इन्द्रत्वोता विधेमहि १६

ते वेदग्ने स्वाधयोऽ ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम् । विप्रासो देव सुक्रतुम् १७

त इद वेदि सुभग त आहुतिं ते सोतुं चक्रिरे विवि ।

त इद वाजेभिर्जिग्युर्महद् धनं ये त्वे कामं न्येरिरे १८

भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः १९

भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये येना समत्सु सासहः ।

अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टिभिः २० [३२]

ईळे गिरा मनुहितं यं देवा दूतमरतिं न्येरिरे । यजिष्ठं हव्यवाहनम् २१

तिग्मजम्भाय तरुणाय राजते प्रयो गायस्यग्रये ।

यः पिंशते सूनृताभिः सुवीर्यमग्निधृतेभिराहुतः २२

यदी धृतेभिराहुतो वाशीमग्निभरत उच्चाव च । असुर इव निर्णिजम् २३

यो हव्यान्यैरयता मनुहितो देव आसा सुगन्धिना ।

विवासते वार्याणि स्वध्वरो होता देवो अमर्त्यः २४

यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत २५ [३३]

न त्वा रासीयाभिशस्तये वसो न पापत्वार्य सन्त्य ।

न मे स्तोतामतीवा न दुर्हितः स्यादग्ने न पापया २६

पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण आ देवाँ एतु प्र णो हविः २७

तवाहमग्ने उतिभिर्नैदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः २८

तव क्रत्वा सनेयं तव रातिभिर्रग्ने तव प्रशस्तिभिः ।

त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे २९

प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरते वाजभर्मभिः । यस्य त्वं सख्यमावरः ३० [३४] (४७७)

तव द्रुप्तो नीलवान् वाश ऋत्विय इन्धानः सिष्णवा ददे ।

त्वं महीनामुषसांसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमार्गन्म सोभरयः सहस्रमुष्कं स्वभिष्टिमवसे । सम्राजं त्रासदस्यवम् ३२

यस्य ते अग्ने अन्ये अग्नय उपक्षितो वया इव ।

विणे न द्युम्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अद्भुहः पारं नयथ मर्त्यम् । मघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

यूयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषां अनु ।

वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन् तस्यामेहुतस्य रथः ३५

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् । मंहिष्ठो अर्यः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वनि ।

तिसृणां संसतीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्दियानां पतिः ३७ [३५] (४८४)

(२०)

२६ सोभरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती), १४ सतो विराट् ।

आ गन्ता मा विषण्यत् प्रस्थावानो मापं स्थाता समन्यवः । स्थिरा चिन्नमयिष्णवः १

वीक्षुपविभिर्मरुत ऋभुक्षण आ रुद्रासः सुवीतिभिः ।

इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोभरीयवः २

विद्या हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरिषस्य मीळ्हृषाम् ३

वि द्वीपानि पापतन् तिष्ठद् दुच्छुनोभे युजन्त रोदसी ।

प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ स्वभानवः ४

अच्युता चिद् वो अजमन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रेजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत उत्तरा बृहत् ।

यत्रा नरो देदिशते तनूष्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

स्वधामनु श्रियं नरो महि त्वेषा अमवन्तो वृषप्सवः । वहन्ते अहुतप्सवः ७

गोभिर्वाणो अज्यते सोभरीणां रथे कोशे हिरण्यये ।

गोबन्धवः सुजातास इषे भुजे महान्तो नः स्पर्से नु ८

प्रति वो वृषदञ्जयो वृष्णे शर्धीय मारुताय भरध्वम् । हव्या वृषप्रयावो ९

(४९३)

वृषणश्वेन मरुतो वृषप्सुना रथेन वृषनाभिना ।

आ श्येनासो न पक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतर्ये गत १० [३७]

समानमरुथेषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अर्धि बाहुषु । दर्विद्युतत्युटयः ११

त उग्रासो वृषण उग्रबाहवो नर्किष्टनृषु येतिरे ।

स्थिरा धन्वान्यायुधा रथेषु वो ऽनीकिष्वधि श्रियः १२

येषामर्णो न सप्रथो नाम त्वेषं शश्वतामेकमिदं भुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३

तान् वन्दस्व मरुतस्तौ उप स्तुहि तेषां हि धुनीनाम् ।

अराणां न चरमस्तदेषां वृाना मृहा तदेषाम् १४

सुभगः स व ऊति ण्वास पूर्वासु मरुतो व्युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति १५ [३८]

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतर्ये गथ ।

अभि ष द्युम्नेरुत वार्जसातिभिः सुम्ना वो धूतयो नशत् १६

यथा रुद्रस्य सूनवो त्रिवो वशन्यसुरस्य वेधसः । युवानस्तथेदसत् १७

ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळहुषश्चरन्ति ये ।

अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान आ ववृध्वम् १८

यून ऊ षु नर्विष्ठया वृष्णः पावकां अभि सोभरे गिरा । गाय गा इव चक्रेषत् १९

साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पुत्सु होतृषु ।

वृष्णश्चन्द्राक्ष सुश्रवस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अहं २० [३९]

गार्वाश्चिद् घा समन्यवः सज्जार्थेन मरुतः सबन्धवः । रिहते ककुभो मिथः २१

मर्तश्चिद् वो नृतवो रुक्मवक्षस उप भ्रातृत्वमार्यति ।

अर्धि नो गात मरुतः सक्वा हि व आपित्वमस्ति निधुवि २२

मरुतो मारुतस्य न आ भेषजस्य वहता सुदानवः । यूयं संखायः सप्तयः २३

याभिः सिन्धुमवथ याभिस्तूर्वथ याभिर्दशस्यथा क्रिर्विम् ।

मयो नो भूतोतिभिर्मयोभुवः शिवाभिर्सचद्विषः २४

यत् सिन्धौ यदसिक्न्यां यत् संमुद्रेषु मरुतः सुबर्हिषः । यत् पर्वतेषु भेषजम् २५

विश्वं पश्यन्तो बिभृथा तनूष्वा ऽऽ तेनां नो अर्धि वोचत ।

क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कर्ता विहृतं पुनः

२६ [४०] (५१०)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(२१)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० २१-३०]

१८ सोमरिः काण्वः । इन्द्र, १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप, समा सतोवृहती) ।

वयमु त्वामपूर्व्यं स्थूरं न कच्चिद् भरन्तोऽवस्यवः । वाजे चित्रं हवामहे १

उप त्वा कर्मन्तये स नो युवो—ग्रश्चक्राम यो धृषत् ।

त्वामिद्धयवितारं ववुमहे सखाय इन्द्र सानसिम् २

आ याहीम इन्नुवो ऽश्वपते गोपत उर्वरापते । सोमं सोमपते पिब ३

वयं हि त्वा बन्धुमन्तमबन्धवो विप्रांस इन्द्र येमिम ।

या ते धामानि वृषभ तेभिरा गहि विश्वेभिः सोमपीतये ४

सीदन्तस्ते वयो यथा गोर्धीति मर्धौ मविरै विवक्षणे । अमि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा च त्वैना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।

सन्ति कामासो हरिवो वृदिष्टं स्मो वयं सन्ति नो धियः ६

नूत्ना इदिन्द्र ते वय—मूती अभूम नहि नू ते अद्रिवः । विद्या पुरा परीणसः ७

विद्या सखित्वमुत शूर भोज्य—मा ते ता वञ्जिनीमहे ।

उतो समस्मिन्ना शीशीहि नो वसो वाजे सुशिप्र गोमति ८

यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुषे । सखाय इन्द्रमूतये ९

हर्यश्वं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो अमन्दत ।

आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् १० [२]

त्वया ह स्विद् युजा वयं प्रति श्वसन्तं वृषभ ब्रवीमहि । संस्थे जनस्य गोमतः ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणो ऽमि तिष्ठेम वृद्धयः ।

नृमिर्वृत्रं हन्याम शूश्रुयाम चा—ऽवेरिन्द्र प्र णो धियः १२

अभ्रातृव्यो अना त्व—मनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे १३

नकी रेवन्तं सखायं विन्दसे पीर्यन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषि नवतुं समूहस्या—दित पितेव हूयसे १४

मा ते अमाजुतौ यथा मूरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि षदाम सचा सुते १५ [३]

मा ते गोदत्र निरराम राधस इन्द्र मा ते गृहामहि ।

हृळ्हा चिवुर्यः प्र मृशाभ्या भर न ते कामान आदभे १६

इन्द्रो वा येदियन्मघं सरस्वती वा सुभगा वृदिर्वसु । त्वं वा चित्र व्राशुषे १७

चित्र इदं राजा राजका इदंन्यके यके सरस्वतीमनु ।

पर्जन्य इव ततनद्वि वृष्ट्या सहस्रमयुता ददत्

१८ [४] (५२८)

(२२)

१८ सोमरिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः, प्रगाथः= (९, १३, १५, १७ ककुप्, १०, १४, १६, १८ सतोबृहती) ।

ओ त्यमह आ रथं—मद्या दंसिष्ठमूतये ।

यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्यार्यै तस्थथुः

१

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पूर्यम् ।

सचनावन्तं सुमतिभिः सोमरे विद्वेषसमनेहसम्

२

इह त्या पुरुभूतमा देवा नमोभिरश्विना ।

अर्वाचीना स्वर्वसे करामहे गन्तारा वाशुषो गृहम्

३

युवो रथस्य परि चक्रमीयत ईमान्यद् वामिषण्यति ।

अस्माँ अच्छा सुमतिर्वा शुभस्पती आ धेनुर्वि धावतु

४

रथो यो वां त्रिवन्धुरो हिरण्याभीशुरश्विना ।

परि द्यावापृथिवी भूषति श्रुतस्तेन नासत्या गंतम्

५ [५]

वृशस्यन्ता मनवे पूर्यं विवि यवं वृकेण कर्षथः ।

ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि

६

उप नो वाजिनीवसू यातमूतस्य पृथिभिः ।

येभिस्तृक्षिं वृषणा त्रासदस्यवं महे क्षत्राय जिन्वथः

७

अयं वामद्विभिः सुतः सोमो नरा वृषणवसू ।

आ यातं सोमपीतये पिबतं वाशुषो गृहे

८

आ हि रुहर्तमश्विना रथे कोशे हिरण्यये वृषणवसू । युक्ताथां पीवरीरिषः

९

याभिः एकथमवथो यामिरिध्रिगुं याभिर्बभ्रुं विजोषसम् ।

ताभिर्नो मक्षू तूर्यमश्विना गतं मिषज्यतं यदातुरम्

१० [६]

यदधिगावो अधिगू इदा चिदहो अश्विना हवामहे । वयं गीर्भिर्विपन्यवः

११

ताभिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वस्तुं विश्ववार्यम् ।

इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा याभिः क्विर्वि वावृधुस्ताभिरा गंतम्

१२

(५४०)

ताविदा चिदहानां तावश्विना वन्दमान उर्षं ब्रुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३
 ताविद् क्रोषा ता उषसि शुभस्पती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।
 मा नो मर्ताय रिपवे वाजिनीवसू परो रुद्रावति ख्यतम् १४
 आ सुगम्याय सुगम्यं प्राता रथेनाश्विना वा सुक्षणी । ब्रुवे पितेव सोमरी १५ [७]
 मनोजवसा वृषणा मदच्युता मक्षुगमाभिहृतिभिः ।
 आरात्ताचिद् भूतमस्मे अवसे पूर्वीभिः पुरुभोजसा १६
 आ नो अश्वोवदश्विना वर्तिर्यासिष्टं मधुपातमा नरा । गोमद् दत्ता हिरण्यवत् १७
 सुप्रावर्गं सुवीर्यं सुष्ठु वार्य—मनाधृष्टं रक्षस्विना ।
 अस्मिन्ना वामायाने वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२३)

३० विश्वमना वैयश्वः । अग्निः । उष्णिक् ।

ईळिष्वा हि प्रतीव्यं । यजस्व जातवेदसम् । चरिणुधूममगृभीतशोचिषम् १
 वामानं विश्वचर्षणे अग्निं विश्वमनो गिरा । उत स्तुषे विपर्धसो रथानाम् २
 येषामावाध क्रगिम्यं इषः पृक्षश्च निग्रभे । उपविदा वह्निर्विन्दते वसु ३
 उदस्य शोचिरस्थाद् दीदियुपो व्यजंजरम् । तपुर्जम्भस्य सुद्युतो गणश्रियः ४
 उदु तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा । अभिरुया भासा बृहता शुशुक्रनिः ५ [९]

अग्ने याहि सुशस्तिभिर्हव्या जुह्वान आनुषक् । यथा दूतो बभूथ हव्यवाहनः ६
 अग्निं वः पूर्य हुवे होतारं चर्षणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ७
 यज्ञेभिरद्धतक्रतुं यं कृपा सुदयन्त इत् । मित्रं न जने सुधितमृतावनि ८
 क्रतावानमृतायवो यज्ञस्य साधनं गिरा । उपो एनं जुजुषुर्नमसस्पदे ९
 अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विश्वा यशस्तमः १० [१०]

अग्ने तव त्वे अजरे—न्धानासो बृहद् भाः । अश्वो इव वृषणस्तविषीयवः ११
 स त्वं न ऊर्जा पते रयिं रास्व सुवीर्यम् । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा १२
 यद् वा उ विशपतिः शितः सुप्रीतो मनुषो विशि । विश्वेवृग्निः प्रति रक्षांसि सेधति १३
 श्रुण्व्ये नर्वस्य मे स्तोमस्य वीर विशपते । नि मायिनस्तपुषा रक्षसो दह १४
 न तस्य मायया चन रिपुरीशीत मत्यः । यो अग्रये वृदाश हव्यदातिभिः १५ [११]
 व्यश्वस्त्वा वसुविद्—मुक्षण्युरग्रीणादृषिः । महो राये तमु त्वा समिधीमहि १६ (५६२)

उशाना काव्यस्त्वा नि होतारमसादयत् । आयजिं त्वा मनवे जातवेदसम् १७
 विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो दूतमकृत । भ्रुष्टी देव प्रथमो यज्ञियो भुवः १८
 इमं घा वीरो अमृतं दूतं कृष्णवीत मर्त्यः । पावकं कृष्णवर्तनिं विहायसम् १९
 तं हुवेम यत्सुचः सुभासं शुक्रशोचिषम् । विशामग्निमजरं प्रत्नमीड्यम् २० [१२]

यो अस्मै हव्यदातिभि—राहुतिं मर्तोऽविधत् । भूरि पोषं स धत्ते वीरवद् यशः २१
 प्रथमं जातवेदस—मग्निं यज्ञेषु पूव्यम् । प्रति सुगेति नमसा हविर्मती २२
 आभिर्विधेमाग्नये ज्येष्ठाभिर्व्यश्ववत् । मंहिष्ठाभिर्मतिभिः शुक्रशोचिषे २३
 नूनमर्चं विहायसे स्तोमेभिः स्थूरयूपवत् । ऋषे वैयश्व दम्यायाग्र्ये २४
 अतिथिं मानुषाणां सूनुं वनस्पतीनाम् । विप्रो अग्निमवसे प्रत्नमीळते २५ [१३]

महो विश्वां अभि षतोऽं । अभि हव्यानि मानुषा । अग्ने नि पत्सि नमसाधि बर्हिषि २६
 वंस्वा नो वार्या पुरु वंस्व रायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्य प्रजावतो यशस्वतः २७
 त्वं वरो सुषाम्णे । अग्ने जनाय चोदय । सदा वसो रातिं यविष्ठ शश्वते २८
 त्वं हि सुप्रतूरसि त्वं नो गोमतीरिषः । महो रायः सातिमग्ने अपा वृधि २९
 अग्ने त्वं यशा अ—स्या मित्रावरुणा वह । ऋतावाना सम्राजा पूतदक्षसा ३० [१४] (५७६)

(१४)

३० विश्वमना वैयद्वः । इन्द्रः, १८-३० वरुः सौषाम्निः । उष्णिक्, ३० अनुष्टुप् ।

सखाय आ शिषामहि ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । स्तुष ऊ पु वो नृतेमाय धूष्णवे १
 शर्वसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा । मधैर्मघोनो अतिं शूर दाशसि २
 स नः स्तवान आ भर रायिं चित्रश्वस्तमम् । निरेके चिद् यो हरिवो वसुर्वदिः ३
 आ निरेकमुत प्रिय—मिन्द्र दधिं जनानाम् । धूषता धृष्णो स्तवमान आ भर ४
 न ते सव्यं न दक्षिणं हस्तं वरन्त आमुरः । न परिबाधो हरिवो गर्विष्ठिषु ५ [१५]

आ त्वा गोभिरेव व्रजं गीर्भिक्रणोम्यद्विवः । आ स्मा कामं जरितुरा मनः पूण ६
 विश्वानि विश्वर्मनसो धिया नो वृत्रहन्तम् । उग्रं प्रणेतरधि पू वसो गहि ७
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्याम शूर नव्यसः । वसोः स्पर्हस्य पुरुहूत राधंसः ८
 इन्द्र यथा ह्यस्ति ते उपरीतं नृतो शवः । अमृक्ता रातिः पुरुहूत वाशुपे ९
 आ वृषस्व महामह महे नृतम् राधंसे । हृळहश्चिद् बृह मघवन् मघत्तये १० [१६]

नू अन्यत्रा चिदद्विष—स्त्वन्नो जग्मुराशंसः । मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिभिः ११ (५८७)

नह्य॑ङ्ग नूतो त्व॑ कुन्यं विन्दामि राध॑से । राये द्युन्नाय शर्व॑से च गिर्व॑णः १२
एन्दुमिन्द्रा॑य सिञ्च॑त पिब॑ति सोम्यं मधु॑ । प्र राध॑सा चोद॑याते महि॒त्वना १३
उपो॑ हरी॒णां पतिं॑ दक्षं॑ पृश्नन्तमब्र॑वम् । नूनं॑ श्रु॒धि स्तुव॑तो अ॒श्वय॑स्य १४
नह्य॑ङ्ग पुरा च॑न ज॒ज्ञे वी॒रतर॑स्त्वत् । नकीं॑ रा॒या नैव॑था न भ॒न्दना १५ [१७]

एदु मध्वो॑ मदि॒न्तरं॑ सिञ्च॑ वा॒ध्वर्यो॑ अन्ध॑सः । एवा हि वी॒रः स्तव॑ते सदावृ॑धः १६
इन्द्रं॑ स्थात॒हरी॒णां न॑कि॒ष्टे पु॒र्व्यस्तु॑तिम् । उदा॑नं॒श शर्व॑सा न भ॒न्दना १७
तं वो वाजा॑नां पति॑—मह॑महि श्रव॒स्यवः॑ । अप्रा॑युभिर्य॒ज्ञेभि॒र्वावु॑धेन्यम् १८
एतो॑ न्विद्वं॒ स्तवा॑म सखा॑यः स्तोम्यं॒ नर॑म् । कृ॒ष्टीर्यो॑ विश्वा॒ अभ्य॑स्त्येक॒ इत् १९
अगो॑रुधाय ग॒विषं॑ द्यु॒क्षाय॑ द॒स्म्यं वचः॑ । घृ॒तात् स्वादी॑यो मधु॑नश्च वोच॑त २० [१८]

यस्यामि॑तानि वी॒र्याः॑ न राधः॑ पर्य॑तवे । ज्योति॑र्न विश्व॑मभ्य॒स्ति दक्षि॑णा २१
स्तुहीन्द्रं॑ व्य॒श्वव॑—द॒नृमि॑ वाजि॒नं यम॑म् । अ॒र्यो ग॒यं म॑ह॒मानं॑ वि वृ॒शुषे॑ २२
एवा नूनमु॑प॒ स्तुहि॑ वै॒र्यश्च॑ द॒शमं॑ नव॑म् । सु॒बि॒द्वांसं॑ च॒कृत्यं॑ च॒रणी॑नाम् २३
वे॒त्था हि नि॒र्ऋती॑नां वज्र॑हस्त प॒रिवृ॑जम् । अ॒ह॒रहः॑ शु॒न्ध्युः परि॑प॒दामि॑व २४
तवि॒न्द्राव॑ आ भ॑र येना॑ दंसि॒ष्ट कृ॒त्वा॒ने । द्वि॒ता कु॒त्साय॑ शि॒श्रथो॑ नि चो॒दय २५ [१९]

तमु॑ त्वा नूनमी॑महे नव्यं॑ दंसि॒ष्ट स॒न्यसे॑ । स त्वं नो॑ विश्वा॒ अभि॑मा॒तीः स॒क्षणिः॑ २६
य ऋ॒क्षाद॑हंसो मुच॑द् यो वा॒र्यात् सप्त॑ सिन्धु॑षु । वध॑र्वा॒सस्य॑ तुवि॒नृष्ण॑ नीनमः २७
यथा॑ वरो सु॒षाम्णे॑ स॒निभ्यु॑ आव॒हो र॒यिम् । व्य॒श्वेभ्यः॑ सु॒भगे॑ वाजिनी॒वति २८
आ ना॒र्यस्य॑ दक्षि॒णा व्य॒श्वो एतु॑ सोमि॒नः । स्थू॒रं च॑ राधः॑ ज्ञात॑वत् स॒हस्र॑वत् २९
यत् त्वा॑ पृ॒च्छादी॑जानः कु॒हया॑ कु॒हया॑कृते । एषो॑ अप॒श्रितो॑ व॒लो गो॑म॒तीम॑व ति॒ष्ठति ३०
[२०] (६०६)

(२५)

२४ विश्वमना वैयदवः । मित्रावरुणौ, १०-१२ विदवे देवाः । उष्णिक्, २३ उष्णिग्गर्भा ।

ता वां विश्व॑स्य गो॒षा वे॒वा वे॒वेषु॑ य॒ज्ञियां॑ । ऋ॒तावा॑ना यज॑से पू॒तद॑क्षसा १
मि॒त्रा त॒ना न र॒थ्याः॑ वरु॑णो यश्च सु॒क्रतुः॑ । स॒नात् सु॒जाता॑ त॒नया॑ धू॒तव॑ता २
ता मा॒ता विश्व॑वे॒दसा॑ ऽसुर्यो॑य प्रम॑हसा । म॒ही ज॑जानादि॒तिऋ॑ताव॒री ३
म॒हान्ता॑ मि॒त्रावरु॑णा स॒म्राजा॑ वे॒वावसु॑रा । ऋ॒तावा॑नावृ॒तमा॑ घोष॑तो बृ॒हत् ४
नपा॑ता शर्व॑सो म॒हः सू॒त दक्ष॑स्य सु॒क्रतू॑ । सु॒प्रदा॑नू इ॒षो वा॑स्त्वधि॒क्षितः॑ ५ [२१]

सं या दानू॑नि येमथु॑—कि॒न्व्याः पा॒थि॒वीरि॑षः । नभ॑स्वती॒रा वां च॑रन्तु वृ॒ष्टयः॑ ६ (६११)

अधि या बृहतो द्विवोऽ ॥ अभि यूथेव पश्यतः । ऋतावाना सम्राजा नमसे हिता ७
 ऋतावाना नि षेवतुः साम्राज्याय सुक्रतू । धृतव्रता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ८
 अक्षणाश्चिद् गातुवित्तरा ऽनुत्बणेन चक्षसा । नि चिन्मिषन्ता निचिरा नि चिक्क्यतुः ९
 उत नो वेदयदिति रुरुष्यतां नासत्या । उरुष्यन्तु मरुतो वृद्धशवसः १० [२२]

ते नो नावमुरुष्यत दिवा नक्तं सुदानवः । अरिण्यन्तो नि पायुभिः सचेमहि ११
 अघ्नते विष्णवे वयमरिण्यन्तः सुदानवे । श्रुधि स्वयावन् सिन्धो पूर्वचित्तये १२
 तद् वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् । मित्रो यत् पान्ति वरुणो यदर्यमा १३
 उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तद्वश्विना । इन्द्रो विष्णुर्मिद्धांसः सजोषसः १४
 ते हि ध्मा वनुषो नरो ऽभिमातिं कयस्य चित् । तिग्मं न क्षोदः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेकं इत्था पुरूरु चष्टे वि विशपतिः । तस्य व्रतान्यनु वश्वरामसि १६
 अनु पूर्वाण्योक्त्वा साम्राज्यस्य सश्विम । मित्रस्य व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत् १७
 परि यो रश्मिनां द्विवो ऽन्तान् ममे पृथिव्याः । उभे आ पौरो रोदसी महित्वा १८
 उदुष्य शरणे द्विवो ज्योतिरयस्त सूर्यः । अग्निं शक्रः समिधान आहुतः १९
 वचो वीर्यप्रसन्नानीशे वाजस्य गोमंतः । ईशे हि पित्वोऽविषस्य द्वावने २० [२४]

तत् सूर्यं रोदसी उभे वेषा वस्तोरुपं ब्रुवे । भोजेष्वास्माँ अभ्युच्चरा सदा २१
 ऋजुमृक्षण्यायने रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुषामणि २२
 ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नु कृत्वायानां नृवाहसा २३
 स्मदभीशू कशावन्ता विप्रा नविष्ठया मती । महो वाजिनावर्वन्ता सचासनम् २४ [२५] (६३०)

(२६)

२५ विश्वमना वैयश्वः, व्यश्वो वाङ्मिरसः । अश्विनौ, २०-२५ वायुः । उष्णिक्;
 १६-१९, २१, २५ गायत्री; २० अनुष्टुप् ।

युवोरु पृ रथं ह्रुवे सधस्तुत्याय सूरिषु । अतृतदक्षा वृषणा वृषण्वसू १
 युवं वरो सुषाम्णे महे तने नासत्या । अवोभिर्याथो वृषणा वृषण्वसू २
 ता वाम्रथ हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिष इषयन्तावति क्षपः ३
 आवां बाहिष्ठा अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा । उप स्तोमान् तुरस्य दशथः श्रिये ४
 जुहुराणा चिदश्विना ऽऽ मन्येथां वृषण्वसू । युवं हि रुद्रा पथेथो अति द्विषः ५ [२६]

वृक्षा हि विश्वमानुषङ् मक्षार्भिः पतिदीयथः । धियंजिन्वा मधुवर्णा शुभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह । मघवाना सुवीरावर्नपच्युता ७
 आ मे अस्य प्रतीन्य । मिन्द्रनासत्या गतम् । देवा देवेभिर्य सचनस्तमा ८
 वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुप विप्राविहा गतम् ९
 अश्विना स्वृषे स्तुहि कुवित ते श्रवतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पर्णारुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरो तो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
 युवादन्तस्य धिण्यया युवानीतस्य सूरिभिः । अहं हवृषणा मह्यं शिक्षतम् १२
 यो वां यजेभिरावृतो ऽधिबन्ना वधूरिव । सपर्यन्ता शुभे चक्राते अश्विना १३
 यो वामुरुच्यचस्तमं चिक्रेतति नृपाय्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू १४
 अस्मभ्यं सु वृषणवसू यातं वर्तिनृपाय्यम् । विप्रदुहेव यज्ञमहथुर्गिरा १५ [२८]

वाहिष्ठो वां हवानां स्तोमो द्रुतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
 यद्वदो द्विवो अर्णव इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या १७
 उत स्या श्वेतयावरी वाहिष्ठा वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
 स्मवेतया सुकीर्त्या ऽश्विना श्वेतया धिया । वहंथे शुभ्रयावाना १९
 युश्वा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्या वसो ।
 आन्नो वायो मधु पिबा ऽस्माकं सवना गहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवांसया वृणीमहे २१
 त्वष्टुर्जामातरं वयं मीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनांसः २२
 वायो याहि शिवा द्विवो वहस्वा सु स्वद्वयम् । वहस्व महः पृथुपक्षा रथे २३
 त्वां हि सुप्सरस्तमं नृषदनेषु द्रुमहे । ग्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना २४
 स त्वं नो देव मनसा वायो मन्द्रानो अग्रियः । कृधि वाजो अपो धियः २५ [३०] (६५५)

(२७)

२९ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्रिरुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे ।

ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवाँ अबो वरेण्यम् १

आ पशुं गांसि पृथिवीं वनस्पतीं नृषासा नक्तमोषधीः ।

विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः २

(६५७)

प्र सू न एत्वध्वरोऽं ऽग्ना देवेषु पूर्यः ।

आवित्येषु प्र वरुणे धृतव्रते मरुत्सु विश्वभानुषु ३

विश्वे हि ष्मा मनवे विश्ववेदसो भुवन वृधे रिशादसः ।

अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवृकं छर्दिः ४

आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वे सजोषसः ।

ऋचा गिरा मरुतो देव्यदिते सदर्ने पस्त्ये महि ५ [३१]

अभि प्रिया मरुतो या वो अश्व्या हव्या मित्र प्रयाथन ।

आ बर्हिरिन्द्रो वरुणस्तुरा नर आवित्यासः सदन्तु नः ६

वयं वो वृकबर्हिषो हितप्रयस आनुषक् ।

सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वद्विद्धाग्रयः ७

आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन् मार्कीनया धिया ।

इन्द्र आ यातु प्रथमः संनिष्युमि—वृषा यो वृत्रहा गृणे ८

वि नो देवासो अदुहो ऽच्छिद्वं शर्म यच्छत ।

न यद् दूराद् वंसवो नू चिदन्तितो वरूथमादुधर्षति ९

अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम् ।

प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षू सुघ्नाय नव्यसे १० [३२]

इदा हि व उपस्तुति—मिदा वामस्य भक्तये ।

उप वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असृक्ष्यन्यामिव ११

उदु प्य वः सविता सुप्रणीतयो ऽस्थादूर्ध्वो वरेण्यः ।

नि द्विपावृश्चतुष्पादो अर्थिनो ऽविश्रन् पतयिष्णवः १२

देवदेवं वोऽवंसे देवदेवमभिष्टये ।

देवदेवं हुवेम वाजसातये गृणन्तो वृव्या धिया १३

देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरातयः ।

ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः १४

प्र वः शंसाम्यद्वहः संस्थ उपस्तुतीनाम् ।

न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्त्यं यो वो धामभ्योऽविधत् १५

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो बराय दाशति ।

प्र प्रजाभिर्जायते धर्मेणस्पर्य—रिष्टुः सर्व एधते १६ [३३] (६७१)

कृते स विन्दते युधः सुगेभिर्यात्यध्वनः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः सरातयो यं त्रायन्ते सजोषसः १७

अज्रे चिदस्मै कृणुथा न्यञ्चनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।

एषा चिदस्मादुशानिः परो नु सास्त्रेधन्ती वि नश्यतु १८

यदुद्य सूर्य उद्यति प्रियक्षत्रा कृतं वृध ।

यज्ञिष्ठाचिं प्रबुधिं विश्ववेदसो यद् वा मध्यंदिने द्विः १९

यद् वाभिपित्वे असुरा कृतं यते छर्दिर्यम वि काशुषे ।

वयं तद् वो वसवो विश्ववेदस उर्पं स्थेयाम मध्य आ २०

यदुद्य सूर उदिते यन्मध्यंदिन आतुचि ।

वामं धत्थ मनवे विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे २१

वयं तद् वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाप्यम् ।

अश्याम तदादित्या जुह्वतो हवि र्येन वस्योऽनशामहे २२ [३४] (६७७)

(२८)

५ मनुर्वेवस्वतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरडण्णिक् ।

ये त्रिंशति त्रयस्पुरो देवासो बर्हिःसदन । विदन्नहं द्वितासनन् १

वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिपाचो अग्रयः । पत्नीवन्तो वर्षद्रुताः २

ते नो गोपा अंषाच्यास्त उदुक्त इत्था न्यक् । पुरस्तात् सर्वया विशा ३

यथा वशन्ति देवास्तथेदसन् तदेषां नकिरा मिनत् । अरावा चन मर्त्यः ४

सप्तानां सप्त ऋण्यः सप्त द्युम्नान्येषाम् । सप्तो अधि श्रियो धिरे ५ [३५] (६८९)

(२९)

१० मनुर्वेवस्वतः, कश्यपो वा मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा विराट् ।

बभुरेको विपुणः सूनरो युवाश्रयङ्के हिरण्ययम् १

योनिमेक आ संसाद द्योतनो ऽन्तर्वेवेषु मेधिरः ॥१॥ २

वाशीमेको बिभर्ति हस्त आयसीमन्तर्वेवेषु निर्धुविः ३

वज्रमेको बिभर्ति हस्त आर्हितं तेन वृत्राणि जिघ्रते ॥२॥ ४

तिग्ममेको बिभर्ति हस्त आयुधं शुचिरुग्रो जलाषभेषजः ५ (६८७)

पथ एकः पीपाय तस्केरो यथाँ एष वेद निधीनाम्	॥३॥	६
त्रीण्येकं उरुगायो वि चक्रमे यत्र देवासो मर्दन्ति		७
विभिर्द्वा चरत एकया सह प्र प्रवासेर्व वसतः	॥४॥	८
सवो द्वा चक्राते उपमा द्विवि सम्राजा सपिरासुती		९
अर्चन्त एके महि साम मन्वत तेन सूर्यमरोचयन्	॥५॥	१० [३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । १ गायत्री, २ पुरउष्णिक्, ३ बृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि वो अस्स्यर्भको देवासो न कुमारकः । विश्वे सतोर्महान्त इत	१
इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्देवा यज्ञियासः २	
ते नस्त्राध्वं तेऽवत त उ नो अधि वोचत ।	
मा नः पथः पित्र्यान्मानवादधि दूरं नैष्ट परावतः	३
ये देवास इह स्थन विश्वे वैश्वानरा उत ।	
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत	४ [३७] (६९६)

(३१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४२]

१८ मनुर्वैवस्वतः । १-४ यज्ञः यजमानश्च, ५-९ दंपती, १०-१८ दंपत्याशिषः ।

गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिचृत्, १५-१८ पङ्क्तिः ।

यो यजाति यजात इत् सुनवच्च पचाति च । ब्रह्मेदिन्द्रस्य चाकनत्	१
पुरोळाङ्गं यो अस्मै सोमं ररत आशिरम् । पादित तं शक्रो अंहसः	२
तस्य द्युमाँ अंसद् रथो देवजूतः स शशुवत् । विश्वा वन्वन्नमित्रिया	३
अस्य प्रजावर्ती गृहे ऽस्रश्नन्ती द्विवेदिवे । इळा धेनुमतीं दुहे	४
या दंपती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्ययाशिरी	५ [३८]

प्रति प्राश्रव्याँ इतः सम्यश्चा बर्हिरीशाते । न ता वाजेषु वायतः	६
न देवानामपि हृतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद् विवासतः	७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यश्रुतः । उभा हिरण्यपेशसा	८
वीतिहोत्रा कृतद्रसू दशस्यन्तामुताय कम् । समूर्धो रोमशं हतो देवेषु कृणुतो दुवः ९	
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचाभुवः	१० [३९]

ऐतु पूषा रविर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये ११ (७०७)

अरमतिरनर्वणो विश्वो देवस्य मनसा । आवित्यानामनेह इत्	१२
यथा नो मित्रो अर्यमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा क्रतस्य पन्थाः	१३
अग्निं वः पूर्व्य गिरा देवमीळे वसूनाम् ।	
सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम्	१४
मक्षू देववतो रथः शूरो वा पुत्सु कासु चित् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इर्यक्षत्यभीदर्यज्वनो भुवत्	१५
न यजमान रिप्यसि न सुन्वान न देवयो ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इर्यक्षत्यभीदर्यज्वनो भुवत्	१६
नकिष्टं कर्मणा नञ् प्र योषन्न योषति ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इर्यक्षत्यभीदर्यज्वनो भुवत्	१७
असदन्न सुवीर्यमुत त्यक्वाश्वश्चर्यम् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इर्यक्षत्यभीदर्यज्वनो भुवत्	१८ [४०] (७१४)

— १७७८५ —

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-४९]

(३२)

३० मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र कृतान्यृजीपिणः कण्वा इन्द्रस्य गार्धया । मत्रे सोमस्य वोचत	१
यः सृष्टिन्दुमनर्शनिं पिपुं दासमेहीशुवम् । वर्धीदुगो रिणन्नपः	२
न्यबुदस्य विष्टपं वृष्माणं बृहतस्तिर । कृपे तदिन्द्र पौंस्यम्	३
प्रति श्रुताय वो धुषत् तूर्णांशं न गिरेरधि । हुवे सुशिप्रमूतये	४
स गोरश्वस्य वि व्रजं मन्वानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूर दर्शसि	५ [१]
यदि मे रारणः सुत उक्थे वा दधसे चनः । आरादुपं स्वधा गंहि	६
वयं घां ते अपि प्मसि स्तोतारं इन्द्र गिर्वणः । त्वं नो जिन्व सोमपाः	७
उत नः पितुमा भरं संरराणो अविक्षितम् । मघवन् भूरिं ते वसु	८
उत नो गोमंतस्कृधि हिरण्यवतो अश्विनः । इळाभिः सं रभेमहि	९
बृबर्दुक्थं हवामहे सृप्रकर्त्तमूतये । साधु कृण्वन्तमवसे	१० [२]
यः संस्थे चिच्छतक्रतु रादीं कृणोति वृत्रहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः	११
स नः शक्रश्चिदा शक्रद् दानवां अन्तराभरः । इन्द्रो विश्वाभिरुतिभिः	१२
यो रायोऽवनिर्महान् त्सुपारः सुन्वतः सखा । तमिन्द्रमभि गायत	१३ (७२७)

आयन्तारं महिं स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम् । भूरेरीशानमोजसा	१४
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सूनृतानाम् । नकिर्वक्ता न वृादिति	१५ [३]
न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राशूनामस्ति सुन्वताम् । न सोमो अप्रता पपे	१६
पन्य इदुपं गायत पन्य उक्थानि शंसत । ब्रह्मा कृणोत पन्य इत	१७
पन्य आ दर्दिरच्छता सहस्रा वाज्यवृतः । इन्द्रो यो यज्वनो वृधः	१८
वि पू चर स्वधा अनु कृष्णीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिब सुतानाम्	१९
पिब स्वधैनवाना—मुत यस्तुष्टये सचा । उतायमिन्द्र यस्तव	२० [४]

अतीहि मन्युषाविणं सुषुवासंमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब	२१
इहि तिस्रः पंशवत इहि पञ्च जना अति । धेना इन्द्रावचाकशत	२२
सूर्यो रश्मि यथा सुजा SS त्वा यच्छन्तु मे गिरः । निब्रमाणे न सुधयक्	२३
अध्वर्यवा तु हि पित्र सोमं वीराय शिप्रिणे । भरा सुतस्य पीतये	२४
य उन्नः फलिगं भिन—र्ययक् सिन्धूश्वासृजत । यो गोषु पक्कं धारयत	२५ [५]

अहन् वृत्रमृचीषम और्णवाभमहीशुवम् । हिमेनाविध्यदबुदम्	२६
प्र व उग्राय निष्ठुरे ऽपाळ्हाय प्रसक्षिणे । कुवत्तं ब्रह्म गायत	२७
यो विश्वान्यमि वृता सोमस्य मत्रे अन्धसः । इन्द्रो कुवेषु चेतति	२८
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम्	२९
अर्वाश्च त्वा पुरुषुत प्रियमैधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	३० [६] (७४४)

(३३)

१९ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः । बृहती, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।	
पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परिं स्तोतारं आसते	१
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।	
कवा सुतं तृषाण ओक् आ गम इन्द्र स्वब्दीव वंसगः	२
कण्वेभिर्धृष्णावा धूषद् वाजं दधि सहस्रिणाम् ।	
पिशङ्गरूपं मघवन् विचरणे मक्षू गोमन्तमीमहे	३
पाहि गायान्धसो मवु इन्द्राय मेध्यातिथे ।	
यः समिश्लो हर्षोर्यः सुते सचा वञ्जी रथो हिरण्ययः	४ (७४८)

यः सुपव्यः सुदक्षिण इनो यः सुकतुर्गुणे ।

य आकरः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूर्मिदरितः

५ [७]

यो धृषितो योऽवृतो यो अस्ति इमश्रुषु श्रितः ।

विभूतद्युम्नश्च्यवनः पुरुषुतः क्त्वा गौरिव शाकिनः

६

क ई वेद सुते सचा पिबन्तं कद वयो दधे ।

अयं यः पुरो विभिनच्योजसा मन्वानः शिष्यन्धसः

७

वाना मृगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।

नकिंष्टा नि यमदा सुते गमो महोश्चरस्योजसा

८

य उग्रः सन्ननिष्ठृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।

यदि स्तोतुर्मघवा शृणवन्द्वा नेन्द्रो योपत्या गमत्

९

सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽवृतः

वृषा ह्युग्र शृण्विषे परावति वृषो अर्वावति श्रुतः

१० [८]

वृषणस्ते अभीशवो वृषा कशा हिरण्ययी ।

वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो

११

वृषा सोता सुनोतु ते वृषञ्जिपिन्ना भर ।

वृषा दधन्वे वृषणं नदीप्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम्

१२

एन्द्र याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।

नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुकतुः

१३

वहन्तु त्वा रथेष्ठा मा हरयो रथयुजः

तिरश्चिर्व्यु सर्वनानि वृत्रहन्त्रयेषां या शतक्रतो

१४

अस्माकमद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह ।

अस्माकं ते सर्वना सन्तु शंतमा मदाय द्युक्ष सोमपाः

१५ [९]

नहि पस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति । यो अस्मान् वीर आनयत् १६

इन्द्रश्चिद् घा तदब्रवीत् स्त्रिया अशास्यं मनः । उतो अहं कर्तुं रघुम् १७

सतीं चिद् घा मवृच्युता मिथुना वहतो रथम् । एवेद धूर्वृष्ण उत्तरा १८

अधः पश्यस्व मोपरि संतरां पादकौ हर ।

मा ते कशप्लकौ हंशन् त्स्त्री हि ब्रह्मा बभूविथ १९ [१०] (७६१)

(३४)

(१८) १-१५ नीपानिधिः काण्वः, १६-१८ सहस्रं वसुरोचिपोऽङ्गिरसः । इन्द्रः ।
अनुष्टुप्, १६-१८ गायत्री ।

एन्द्रं याहि हरिभिर्—रूप कण्वस्य सुष्टुतिम् ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

आ त्वा ग्रावा वदन्निह सोमी घोषेण यच्छतु ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

अत्रा वि नेमिरिषा—मुरां न धनुते वृकः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाच्यम् ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

१

२

३

४

५ [११]

स्मत्पुंरधिर्न आ गहि विश्वतोधिर्न ऊतये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

आ त्वा होता मनुर्हितो देवत्रा वक्षदीड्यः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

आ त्वा मवच्युता हरी श्येनं पक्षेवं वक्षतः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

आ याह्यर्य आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

६

७

८

९

१० [१२]

आ नो याह्युपश्रु—त्युक्थेषु रणया इह ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

सरूपैरा सु नो गहि संभृतैः संभृताश्वः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

११

१२

(७७५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपः ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१३
आ नो गव्यान्यद्व्या सहस्रा शूर दर्दहि ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१४
आ नः सहस्रशो भ्रातॄण्युतानि शतानि च ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१५
आ यदिन्द्रश्च दद्रहे सहस्रं वसुरोचिषः । ओजिष्ठमश्व्यं पशुम्	१६
य ऋज्जा वारंरहसो ऽरूपासो रघुष्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव	१७
पारावतस्य रातिषु द्वचक्रैक्रेष्वाशुषु । तिष्ठे वनस्य मध्य आ	१८ [१३] (७८९)

(३५)

२४ इयावाश्व आत्रेयः । अश्विनौ । उपरिष्टाऽज्योतिः (त्रिष्टुप्), २२, २४ पङ्क्तिः, २३ महाबृहती ।

अग्निनेत्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽदित्यै रुद्रेर्वसुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	१
विश्वाभिधीभिर्भुवनेन वाजिना द्विवा पृथिव्याद्रिभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	२
विश्वैर्वैस्त्रिभिरेकादशैरिहा ऽद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	३
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	४
स्तोमं जुषेथां युवशेवं कन्यनां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	५
गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	६ [१४]
हारिद्वेवं पतथो वनेदुप सोमं सुतं महिषेवावं गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना	७
हंसाविंष पतथो अध्वगाविंष सोमं सुतं महिषेवावं गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना	८ (७८९)

- इयेनाविव पतथो ह्ययदातये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना १
- पिबंतं च तृष्णुतं चा चं गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना १०
- जयंतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना ११
- हतं च शत्रून् यतंतं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना १२ [१५]
- मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना १३
- अङ्गिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना १४
- ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना १५
- ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १६
- क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं नृन् हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १७
- धेनूजिन्वतमुत जिन्वतं विशो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः
 सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १८ [१६]
- अत्रेरिव शृणुतं पूर्वस्तुतिं श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् १९
- सर्गा इव सृजतं सुष्टुतीरुप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् २०
- रश्मोरिव यच्छतमध्वरौ उप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् २१
- अवाग् रथं नि यच्छतं पिबंतं सोम्यं मधु ।
 आ यातमश्विना गत—मवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे २२ (८०३)

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरे नरा विवर्क्षणस्य पीतये ।

आ यातमश्विना गतं मवस्युर्वीमहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे २३

स्वाहाकृतस्य तृप्पतं सुतस्य देवान्धसः ।

आ यातमश्विना गतं मवस्युर्वीमहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे २४ [१७] (८०५)

(३६)

७ इयावाश्व आग्नेयः । इन्द्रः । शकरी, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासिं सुन्वतो वृक्तर्बहिषः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते १

प्राव स्तोतारं मघवन्नव त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते २

ऊर्जां देवां अवस्योर्जसा त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ३

जनिता द्विवो जनिता पृथिव्याः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ४

जनिताश्वानां जनिता गर्वामसि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ५

अत्रीणां स्तोममद्विवो महस्कृधि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वौ इन्द्र सत्पते ६

इयावाश्वस्य सुन्वतस्तस्थां शृणु यथाशृणोस्त्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्रापाह्य इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन् ७ [१८] (८१२)

(३७)

७ इयावाश्व आग्नेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगती ।

प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वाविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः १

सेहान उग्रं पृतना अभि दुहः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः २ (८१४)

एकुरालस्य भुवनस्य राजसि शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	३
सुस्थावाना यवयसि त्वमेक इच्छंतीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	४
क्षेमस्य च प्रयुजश्च त्वमीशिषे शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	५
क्षत्राय त्वमवसि न त्वमाविथ शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	६
इयावाश्वस्य रेभन्तस्तथा शृणु यथाशृणो—रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।	
प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्राण्य इन्द्र क्षत्राणि वर्धयन्	७ [१९] (८१९)

(३८)

१० इयावाश्च आत्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्नी वाजेषु कर्मसु । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	१
तोशासा रथ्यावाना वृत्रहणापरजिता । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	२
इदं वाँ मविरं मध्व—धुक्षन्नाद्रिभिर्नरः । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	३
जुषेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं सधस्तुती । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	४
इमा जुषेथां सर्वना येभिर्हव्यान्यूहथुः । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	५
इमा गायत्रवर्तनि जुषेथां सुष्टुतिं मम । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	६ [२०]
प्रातर्यावभिरा गतं कुवेभिर्जेन्यावसू । इन्द्राग्नी सोमपीतये	७
इयावाश्वस्य सुन्वतो ऽत्रीणां शृणुतं हवम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये	८
एवा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः । इन्द्राग्नी सोमपीतये	९
आहं सरस्वतीवतो—रिन्द्राग्न्योरवो वृणे । याभ्यां गायत्रमूच्यते	१० [२१] (८१९)

(३९)

१० नाभाकः काण्वः । अग्निः । महापङ्क्तिः ।

अग्निमस्तोष्युग्मिय—मग्निमीळा यज्ञधै ।

अग्निर्वैवाँ अनक्तु न उमे हि विदथे कवि—रन्तश्चरति दूत्यं । नभन्तामन्यके समे ? (८३०)

न्यग्र्ये नव्यसा वचस्तनूषु शंसमेषाम् ।

न्यराती ररावणां विश्वा अर्यो अरातीरितो युच्छन्त्वामुरो नभन्तामन्यके संमे २

अग्रे मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि ।

स देवेषु प्र चिकिद्धि त्वं ह्यसि पूर्यः शिवो दूतो विवस्वतो नभन्तामन्यके संमे ३

तत्तद्विर्वर्यो दधे यथायथा कृपण्यति ।

ऊर्जाहुतिर्वसूनां शं च योश्च मयो दधे विश्वस्ये देवहृत्ये नभन्तामन्यके संमे ४

स चिकेत सहीयसा अग्निश्चित्रेण कर्मणा ।

स होता शश्वतीनां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीव्यं नभन्तामन्यके संमे ५ [२२]

अग्निर्जाता देवानां मग्निर्वैकु मतीनामपीच्यम् ।

अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्द्वारा व्यूणुति स्वाहुतो नवीयसा नभन्तामन्यके संमे ६

अग्निर्वैवेषु संवसुः स विश्व यज्ञिया स्वा ।

स मुदा काव्या पुरु विश्वं भूमैव पुण्यति देवो देवेषु यज्ञियो नभन्तामन्यके संमे ७

यो अग्निः सप्तमानुषः श्रितो विश्वेषु सिन्धुषु ।

तमागन्म त्रिपस्त्यं मन्धातुर्वस्युहन्तमग्निं यज्ञेषु पूर्य नभन्तामन्यके संमे ८

अग्निस्त्रीणि त्रिधातून्या क्षेति विदथा कविः ।

स त्रीरेकादृशां इह यक्षञ्च पिप्रयञ्च नो विप्रो दूतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके संमे ९

त्वं नो अग्र आयुषु त्वं देवेषु पूर्य वस्व एकं इरज्यसि ।

त्वामापः परिष्कृतः परि यन्ति स्वसेतवो नभन्तामन्यके संमे १० [२३] (८३९)

(४०)

१२ नाभाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महापंक्तिः, २ शकरी, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रयिम् ।

येन हृव्वा समत्स्वा वीळु चित् साहिपीमह्यग्निर्वनेव वात इ नभन्तामन्यके संमे १

नहि वां ववयामहे अथेन्द्रमिदं यजामहे शर्विष्ठं नृणां नरम् ।

स नः कदा चिद्वता गमदा वार्जसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके संमे २

ता हि मध्यं भराणां मिन्द्राग्नी अधिक्षितः ।

ता उ कवित्वना कवी पूच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमश्रुतं नरा नभन्तामन्यके संमे ३

(८४१)

अभ्यर्चं नभाकव—दिन्द्राग्नी यजसा गिरा ।

ययोर्विश्वमिदं जग—विष्यं द्यौः पृथिवी मन्त्र्यु—पस्थे बिभृतो वसु नभन्तामन्यके संमे ४

प्र ब्रह्माणि नभाकव—दिन्द्राग्निभ्यामिरज्यत ।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्वावारमपोर्णुत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ५

अपि वृश्च पुराणवद् व्रततेरिव गुष्पित—मोजो वासस्य दम्भय ।

वयं तवस्य संभृतं वस्विन्नेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके संमे ६ [२४]

यदिन्द्राग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा ।

अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुयतो नभन्तामन्यके संमे ७

या नु श्वेताववो विव उच्चरात उप द्युभिः ।

इन्द्राग्न्योरनु व्रत—मुहाना यन्ति सिन्धवो यान् त्सीं बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ८

पूर्वीष्ट इन्द्रोर्पमातयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः सूनो हिन्वस्य हरिवः ।

वस्वो वीरस्यापृचो या नु साधन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ९

तं शिशीता सुवृक्तिभि—स्त्वेषं सत्वानमृग्यिमम् ।

उतो नु चिद् य ओजसा गुष्णस्याण्डानि भेदति जेषत् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे १०

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्वानमृत्वियम् ।

उतो नु चिद् य ओहत आण्डा गुष्णस्य भेद—त्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ११

एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातुवदङ्गिरस्वदवाचि ।

त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान् वयं स्याम पतयो रयीणाम् १२ [२५] (८५१)

(४१)

१० नाभाकः काणवः । वरुणः । महापङ्क्तिः ।

अस्मा ऊ पु प्रभूतये वरुणाय मरुज्यो ऽचीं विदुष्टैरेभ्यः ।

यो धीता मानुषाणां पृथ्वो गा इव रक्षति नभन्तामन्यके संमे १

तमू पु समना गिरा पितृणां च मन्मभिः ।

नाभाकस्य प्रशस्तिभि—यैः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमो नभन्तामन्यके संमे २

स क्षपः परि षस्वजे न्यु—सो मायया दधे स विश्वं परि दर्शतः ।

तस्य वेनीरनु व्रत—मुषस्तिभ्यो अवर्धयन् नभन्तामन्यके संमे

३ (८५४)

यः ककुभो^१ निधारयः पृथिव्यामधि^२ दर्शतः ।

स मातां पुर्व्यं पदं तद् वरुणस्य सप्त्यं स हि गोपा इवेर्यो नभन्तामन्यके संमे ४

यो धर्ता भुवनानां य उस्त्राणां मपीच्या^३ वेवु नामानि गुह्या ।

स कविः काव्यां पुरु रूपं द्यौरिव पुष्यति नभन्तामन्यके संमे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्यां चक्रे नाभिंरिव श्रिता ।

त्रितं जूती संपर्यत ब्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वौ अयुक्षत नभन्तामन्यके संमे ६

य आस्वत्कं आशये विश्वां जातान्येषाम् ।

परि धामानि मर्मृशद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे देवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके संमे ७

स संमुद्रो अपीच्य—स्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्वधे ।

स माया अर्चिना पदाऽस्तृणां नाक्रमार्हह नभन्तामन्यके संमे ८

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधि क्षितः ।

त्रिरुत्तराणि पप्रतु—वरुणस्य ध्रुवं सदुः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके संमे ९

यः श्वेतां अधिनिर्णिज—श्वके कृष्णां अनु व्रता ।

स धाम पुर्व्यं ममे यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारय—नभन्तामन्यके संमे १०

[२७] (८६१)

(४९)

६ नाभाकः काण्यः, अर्चनाना आत्रेयो वा । १-३ वरुणः, ४-६ अश्विनौ । १-३ त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अस्तंश्नाद् द्यामसुरो विश्ववेवु^१ अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीवृद् विश्वा भुवनानि सभ्राद् विश्वे तानि वरुणस्य व्रतानि १

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।

स नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसत् पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे २

इमा धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुणं सं शिक्षाधि ।

ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतमीणमधि नावं रुहेम ३

आ वां ग्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रां अनुच्यवुः ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके संमे ४

यथा वामत्रिरश्विना गीभिर्विप्रो अजोहवीत् ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके संमे ५

(८६६)

एवा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः ।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके संमे

६ [२८] (८६७)

(४३)

[पष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विप्रस्य वेधसो ऽग्नेरस्तृतयज्वनः । गिरः स्तोमास ईरते १
अस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचर्षणे । अग्ने जनामि सुष्टुतिम् २
आरोका इव घेदहं तिग्मा अग्ने तव त्विषः । वृद्धिर्वनानि बप्सति ३
हरयो धूमकेतवो वार्तजूता उप द्यवि । यतन्ते वृथगग्रयः ४
एते त्ये वृथगग्रय इन्द्रासः समदृक्षत । उपसामिव केतवः ५ [२९]

कृष्णा रजांसि पत्सुतः प्रयाणे जातवेदसः । अग्निर्यद् रोधंति क्षमि ६
धासिं कृण्वान ओषधीर्बप्सदग्निर्न वायति । पुनर्यन् तरुणीरपि ७
जिह्वाभिरह नन्नम वृचिषा जञ्जणाभर्वन् । अग्निर्वनेषु रोचते ८
अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधीरनु रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः ९
उदग्ने तव तद् घृता वृची रोचत आहुतम् । निसान जुहोई मुखे १० [३०]

उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे । स्तोमैर्विधेमाग्रये ११
उत त्वा नमसा वयं होतवरेण्यक्रतो । अग्ने समिद्धिरीमहे १२
उत त्वा भृगुवच्छुचे मनुष्वदग्र आहुत । अङ्गिरस्वद्ध्रवामहे १३
त्वं ह्यग्ने अग्निना विप्रो विधेण सन् त्सता । सखा सख्या समिध्यसे १४
स त्वं विप्राय वृशुषे रयिं देहि सहस्रिणाम् । अग्ने वीरवतीमिषम् १५ [३१]

अग्ने भ्रातः सहस्कृत रोहिदश्व शुचिर्व्रत । इमं स्तोमं जुषस्व मे १६
उत त्वाग्ने मम स्तुतो वाश्रय प्रतिहर्यते । गोष्ठं गाव इवाशत १७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे १८
अग्निं धीभिर्मनीषिणो मेधिरासो विपश्चितः । अन्नसद्याय हिन्विरे १९
तं त्वामग्नेषु वाजिनं तन्वाना अग्ने अध्वरम् । वह्निं होतारमीळते २० [३२]

पुरुत्रा हि सहङ्कुसि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे २१
तमीळिष्व य आहुतो ऽग्निर्विभ्राजते घृतेः । इमं नः शृण्वद्ध्रवम् २२
तं त्वा वयं हवामहे शृण्वन्तं जातवेदसम् । अग्ने घन्तमप द्विषः २३

(८९०)

विशां राजानमद्भुतं मध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	२४
अग्निं विश्वायुवेपसं मयं न वाजिनं हितम् । सन्ति न वाजयामसि	२५ [३३]
अन्नं मृधाण्यप द्विषो दहन् रक्षांसि विश्वहा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि	२६
यं त्वा जनास इन्धते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बोधि मे वचः	२७
यदग्ने दिविजा अस्यप्सुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे	२८
तुभ्यं घेत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिंन्वन्त्यत्तवे	२९
ते घेदग्ने स्वाधयो ऽहा विश्वा नृचक्षंसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा	३० [३४]
अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं गीरं पावकशोचिषम् । हृन्दिर्मन्द्रेभिरीमहे	३१
स त्वमग्ने विभावंसुः सृजन् त्सूर्यो न रश्मिभिः । शर्यन् तमांसि जिघ्रसे	३२
तत् ते सहस्व ईमहे क्रात्रं यज्ञोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु	३३ [३५] (९००)

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्वीधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन	१
अग्ने स्तोमं जुषस्व मे वर्धस्वानेन मन्मना । प्रति सूक्तानि हर्य नः	२
अग्निं द्रुतं पुरो दधे हव्यवाहमुप ब्रुवे । देवाँ आ सादयाविह	३
उत् ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते	४
उप त्वा जुहोऽमम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुषस्व नः	५ [३६]
मन्द्रं होतारमृत्विजं चित्रभानुं विभावंसुम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	६
प्रत्नं होतारमीड्यं जुष्टमग्निं कविक्रतुम् । अध्वराणामभिश्रियम्	७
जुषाणो अङ्गिरस्तमे मा हव्यान्यानुषक् । अग्ने यज्ञं नय क्रतुथा	८
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् दैव्यं जनम्	९
विप्रं होतारमद्रुहं धूमकेतुं विभावंसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे	१० [३७]
अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रति ष्म देव रीषतः । भिन्धि द्वेषः सहस्कृत	११
अग्निः प्रत्नेन मन्मना शुभ्रानस्तन्वः स्वाम् । कविर्विप्रेण वावृधे	१२
ऊर्जो नपात्मा हुवे ऽग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे	१३
स नो मित्रमहस्त्वमग्ने शुक्लेण शोचिषा । देवैरा सन्ति बर्हिषि	१४
यो अग्निं तन्वोऽदमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद दीदयद् वसु	१५ [३८] (९१५)

अग्निर्मूर्धा विवः ककुत् पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति १६
 उदग्ने शुच्यस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीष्यर्चयः १७
 ईशिषि वार्यस्य हि द्वात्रस्यग्ने स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि १८
 त्वामग्ने मनीषिण—स्त्वां हिन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
 अदग्धस्य स्वधावतो दूतस्य रेभतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे २० [३९]

अग्निः शुचिर्व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुचीं रोचत आहुतः २१
 उत त्वा धीतयो मम गिरो वर्धन्तु विश्वहा । अग्ने सख्यस्य बोधि नः २२
 यदग्ने स्यामहं त्वं त्वं वा घा स्या अहम् । स्युष्टे सत्या इहाशिषः २३
 वसुर्वसुपतिर्हि क—मस्यग्ने विभार्वसुः । स्याम ते समुतावपि २४
 अग्ने धृतव्रताय ते समुद्रायैव सिन्धवः । गिरो वाश्वास ईरते २५ [४०]

युवानं विशपतिं कविं विश्वादं पुरुवेपंसम् । अग्निं शुभ्रामि मन्मभिः २६
 यज्ञानां रथ्ये वयं तिग्मजम्भाय वीळ्वे । स्तोमैरिषेमाग्र्ये २७
 अयमग्ने त्वे अपि जरिता भूतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळ्य २८
 धीरो ह्यस्यद्भ्यसद् विप्रो न जागृविः सदा । अग्ने वीदयसि द्यवि २९
 पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा मृधेभ्यः कवे । प्र ण आयुर्वसो तिर ३० [४१] (९३०)

(४५)

४१ त्रिशोकः काण्वः । इन्द्रः, १ अग्नीन्द्रो । गायत्री ।

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिर्गानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
 बृहन्निविध्म एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
 अयुन्द्र इद युधा वृतं शूर आर्जति सत्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
 आ बुन्द्र वृत्रहा ददे जातः पृच्छद् वि मातरम् । क उग्राः के हं शृण्वरे ४
 प्रति त्वा शवसी वदद् गिरावप्सो न योधिषत् । यस्ते शत्रुत्वमाचके ५ [४२]

उत त्वं मघवञ्छृणु यस्ते वष्टि ववक्षि तत् । यद् वीळ्यासि वीळु तत् ६
 यद्वजिं यात्याजिक्—दिन्द्रः स्वश्वयुरुपं । रथीतमो रथीनाम् ७
 वि षु विश्वा अमियुजो वज्रिन् विष्वग्यथा बृह । भवां नः सुश्रवस्तमः ८
 अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तर्यः ९
 वृज्याम ते परि द्विषो ऽरं ते शक्र द्वावने । गमेमेदिन्द्र गोमतः १० [४३] (९४०)

शर्नश्चिद् यन्तो अद्विवो ऽश्वान्तः शतग्विनः । विवक्षणा अनेहसः ११
 ऊर्ध्वा हि ते विवेदिवे सहस्रा सुनृता शता । जरितृभ्यो विमंहेते १२
 विद्या हि त्वा धनंजय—मिन्द्रं हृळ्हा चिदारुजम् । आवारिणं यथा गयम् १३
 कुकुहं चित् त्वा कवे मन्दन्तु धृष्णविन्दवः । आ त्वा पणिं यदीमहे १४
 यस्ते रेवाँ अदाशुरिः प्रममर्षे मघत्तये । तस्य नो वेदु आ भर १५ [४४]

इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः । पुष्टावन्तो यथा पशुम् १६
 उत त्वावधिरं वयं श्रुत्केणं सन्तमूतये । दूराविह हवामहे १७
 यच्छुभ्रया इमं हवं दुर्मर्षं चक्रिया उत । भवेशापिर्नो अन्तमः १८
 यच्चिन्द्रि ते अपि व्यथि—जगन्वासो अमन्महि । गोदा इदिन्द्र बोधि नः १९
 आ त्वा रम्भं न जिब्रयो ररभ्मा शवसस्पते । उश्मसि त्वा सधस्थ आ २० [४५]

स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनृम्णाय सत्वंने । नकिर्यं वृण्वते युधि २१
 अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तृम्पा व्यश्रुही मदम् २२
 मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान् आ दभन् । मार्कीं ब्रह्मद्विषो वनः २३
 इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिब २४
 या वृत्रहा परावति सना नवा च चुच्युवे । ता संसत्सु प्र वोचत २५ [४६]

अपिबत कद्रुवः सुत—मिन्द्रः सहस्रबाहे । अत्रादिदिष्टु पौंस्यम् २६
 सत्यं तत तुर्वशे यदौ विदानो अह्वाय्यम् । व्यानद्र तुर्वणे शर्मि २७
 तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमतः । समानम् प्र शंसिषम् २८
 ऋभुक्षणं न वर्तव उक्थेषु तुष्टयावृधम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २९
 यः कृन्तदिद् वि योन्यं त्रिशोकाय गिरिं पृथुम् । गोभ्यो गातुं निरैतवे ३० [४७]

यद् दधिषे मनस्यसि मन्वानः प्रेदियक्षसि । मा तत् करिन्द्र मूळय ३१
 वृधं चिद्धि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षर्मि । जिगात्विन्द्र ते मनः ३२
 तवेदु ताः सुकीर्तयो ऽसंश्रुत प्रशस्तयः । यदिन्द्र मूळयांसि नः ३३
 मा न एकस्मिन्नागंसि मा द्वयोरुत त्रिषु । वधीर्मा शूर भूरिषु ३४
 बिभया हि त्वावत उग्रादभिप्रभङ्गिणः । वस्मावृहवृतीषहः ३५ [४८]

मा सख्युः शूनमा विद्वे मा पुत्रस्य प्रभूवसो । आवृत्तवद् भूतु ते मनः ३६
 को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमब्रवीत् । जहा को अस्मदीषते ३७
 एवारं वृषभा सुते ऽसिन्वन् भूर्यावयः । श्वघ्नीव निवता चरन् ३८

आ त एता वचोयुजा हरीं गृभ्णे सुमद्रथा । यदीं ब्रह्मभ्य इद्वः	३९
भिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः । वसु स्पार्ह तदा भर	४०
यद्दीळाबिन्धु यत् स्थिरे यत् पर्शानि पराभृतम् । वसु स्पार्ह तदा भर	४१
यस्य ते विश्वमानुषो भूरैर्वृत्तस्य वेदति । वसु स्पार्ह तदा भर	४२ [४९.] ९७०)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४]

(४६)

३३ वशोऽश्वयः । इन्द्रः, ११-२४ कानीतः पृथुश्रवाः, २५-२८, ३२ वायुः । गायत्री, १ पादनिचृत्ः
 ५ ककुप्, ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती, ११-१२ विपरीतोत्तरः प्रगाथः = (बृहती, विपरीता),
 १३ द्विपदा जगती, १४ बृहती पिपीलिकमध्या, १५ ककुम्भयंकुशिरा, १६ विराट्, १७ जगती,
 १८ उपरिष्टाद् बृहती, १९ बृहती, २० विषमपदा बृहती; २१, २४ पङ्क्तिः २२ संस्तारपङ्क्तिः,
 २५-२८ प्रगाथः = (बृहती, सतोबृहती), ३० द्विपदा विराट्, ३१ उष्णिक्, ३२ पङ्क्तिः ।

त्वावतः पुरुवसो व्यमिन्द्र प्रणेतः । स्मर्त्ति स्थातर्हरीणाम्	१
त्वां हि सत्यमद्विवो विद्म वृतातरमिषाम् । विद्म वृतातरं रयीणाम्	२
आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो । गीर्भिर्गुणन्ति कारवः	३
सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा । मित्रः पान्त्यद्वहः	४
दधानो गोमदश्ववत् सुवीर्यमादित्यजूत एधते । सदा राया पुरुस्पृहा	५ [१]

तमिन्द्रं दानमीमहे शवसानमभीर्वम् । ईशानं राय ईमहे ६

तस्मिन् हि सन्त्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।

तमा वहन्तु सप्तयः पुरुवसुं मदाय हरयः सुतम् ७

यस्ते मवो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।

य आदुविः स्वर्नुभिर्निर्यः पृतनासु दुष्टरः ८

यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाण्यो वाजेष्वसि तरुता ।

स नः शविष्ठ सवना वसो गहि गमेम गोमति ब्रजे ९

गव्यो पु णो यथा पुरा ऽश्वयोत रथया । वरिवस्य महामह १० [२]

नहि ते शूर राधसो ऽन्तं विन्दामि सत्रा ।

वृशस्या नो मघवच्छू चिदद्विवो धियो वाजेभिराविथ ११

य ऋष्वः श्रावयत्सखा विश्वेत् स वैदु जनिमा पुरुष्टुतः ।

तं विश्वे मानुषा युगेन्द्रं हवन्ते तविषं यतस्तुचः १२

स नो वाजेष्वविता पुरुवसुः पुरःस्थाता । मघवा वृत्रहा भुवत् १३ (१८५)

अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा महा विचेतसम् ।	
इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा	१४
वृदी रेक्णास्तन्वे वृदिवसु वृदिवजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमथ	१५ [३]
विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां सासह्यांसं चिवस्य वर्षसः । कृपयतो नूनमत्यथ	१६
महः सु वो अरामिषे स्तवामहे मीळहुषे अरंगमाय जग्मये ।	
यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुतामियक्षसि गाये त्वा नमसा गिरा	१७
ये पातर्यन्ते अजमभिर्गिरीणां स्नुभिरेषाम् ।	
यज्ञं महिष्वणीनां सुभ्रं तुविष्वणीनां प्राध्वरे	१८
प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्र शविष्ठा भर । रयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते	१९
सन्तितः सुसनितरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।	
प्रासहा सभ्राद् सहुरिं सहन्तं भुज्युं वाजेषु पूर्यम	२० [४]
आ स एतु य ईवदौ अदेवः पूर्वमावृदे ।	
यथा चिद्रशो अश्वयः पृथुश्रवसि कानीतिऽऽस्या व्युष्यावृदे	२१
पुष्टिं सहस्राश्वस्यायुतासनमुष्ट्रानां विशतिं शता ।	
दश इयावीनां शता दश त्र्यरूषीणां दश गवां सहस्रा	२२
दश इयावा ऋधद्रयो वीतवारास आशवः । मथ्रा नेमि नि वावृतुः	२३
दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्य सुरार्धसः ।	
रथं हिरण्ययं दवृन्महिष्ठः सूरिरभूद्वर्षिष्ठमकृत श्रवः	२४
आ नो वायो महे तने याहि मसाय पाजसे ।	
वयं हि ते चक्रुमा भूरि वावने सद्यश्चिन्महि वावने	२५ [५]
यो अश्वेभिर्वहते वस्ते उस्त्रास्त्रिः सप्त संसतीनाम् ।	
एभिः सोमैभिः सोमसुद्धिः सोमपा वानाय शुक्रपूतपाः	२६
यो म इमं चिदु त्मनामन्दच्चित्रं वावने ।	
अरद्वे अक्षे नहुषे सुकृत्वनि सुकृत्तराय सुकृतुः	२७
उचथ्येऽवपुषि यः स्वराव्युत वायो वृतस्त्राः ।	
अश्वेषितं रजेषितं गुनेषितं प्राज्म तविवं नु तत्	२८ (१०००)

अध॑ प्रियमि॑षिराय॑ षष्टिं॑ सहस्रा॑सनम् । अश्वाना॑मिन्न वृ॒ष्णांम्	२९
गावो॑ न यूथमु॑प॒ यन्ति॑ वध्र॑य॒ उप॒ मा यन्ति॑ वध्र॑यः	३०
अध॑ यञ्चार॑थे गुणे॒ शतमु॑ष्ट्रौ अचि॑क्रदत् । अध॑ श्वितेषु॒ विंशतिं॑ शता	३१
शतं॑ वा॒से ब॑ल्बुथे॒ विप्र॑स्तरु॒क्ष आ द॑दे ।	
ते ते॑ वा॒यवि॑मे जना॒ मवृ॑न्तीन्द्र॒गोपा॑ मद॑न्ति वृ॒वगो॑पाः	३२
अध॑ स्या॒ योष॑णा म॒ही प्र॑तीची व॒शम॑श्रयम् । अधि॑रुक्मा॒ वि नी॑यते	३३ [६] (१००५)

(४७)

१८ त्रित आ॒पत्यः । आ॒दित्याः, १४-१८ आ॒दित्यो॑पसः (दुःष्यम॒घ्नं) । महा॑प॒ङ्क्तिः ।

महि॑ वो म॒हता॑मवो॒ वरु॑ण मि॒त्रं द्वा॑शुषे ।
यमा॑दित्या॒ अभि॑ द्रुहो॒ रक्ष॑था नेम॒घं न॑श—दने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॑ सुऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॑ १
वि॒दा दे॒वा अ॒घाना॑—मा॒दित्या॑सो अ॒पाकृ॑तिम् ।
प॒क्षा वयो॑ यथो॒परि॑ व्य॒स्मे शर्म॑ यच्छता—ने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॑ सुऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॑ २
व्य॒स्मे अधि॑ शर्म॒ तत् प॒क्षा वयो॑ न यन्तन ।
वि॒श्वानि॑ वि॒श्ववे॑दसो॒ वरु॑थ्या॒ मना॑महे ऽने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॑ सुऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॑ ३
यस्मा॑ अरा॑सत् क्षयं॒ जीवा॑तुं च प्र॒चेत॑सः ।
अ॒नोर्वि॑श्व॒स्य चे॒दिम॑ आ॒दित्या॑ रा॒य ई॑शते ऽने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॑ सुऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॑ ४
परि॑ णो वृ॒णज॑न्न॒वा दु॑र्गाणि॒ रथ्यो॑ यथा ।
स्यामे॒दिन्द्र॑स्य शर्म—ण्या॒दित्या॑ना॒मृता॑र्वस्य—ने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॑ सुऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॑ ५ [७]

परि॒हृते॒वुना॑ ज॒नो यु॒ष्माद॑त्तस्य वा॒यति॑ ।
दे॒वा अ॒दध्र॑माश वो॒ यमा॑दित्या॒ अहे॑तना—ने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॑ सुऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॑ ६
न तं ति॒ग्मं च॑न त्य॒जो न द्रा॑सदु॒भि तं गुरु॑ ।
यस्मा॑ उ शर्म॒ सप्र॑थ आ॒दित्या॑सो अरा॑ध्व—मने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॑ सुऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॑ ७
यु॒ष्मे दे॒वा अपि॑ ष्म॒सि यु॒ध्यन्त॑ इव॒ वर्म॑सु ।
यूय॑म॒हो न ए॒नसो॑ यूयम॒र्भोदुरु॑ण्यता—ने॒हसो॑ व ऊ॒तयः॑ सुऊ॒तयो॑ व ऊ॒तयः॑ ८ (१०१३)

अदितिर्न उरुप्यत्व—दितिः शर्मं यच्छतु ।

माता मित्रस्य रेवतो ऽर्यम्णो वरुणस्य चा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ९

यद्वैवाः शर्मं शरणं यद्भद्रं यदनातुरम् ।

त्रिधातु यद्वरूथ्यं तवस्मासु वि यन्तना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १० [८]

आदित्या अव हि ख्यता—धि कूलादिव स्पशः ।

सुतीर्थमवतो यथा—नु नो नेपथा सुग—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ११

नेह भद्रं रक्षस्विने नावयै नोपया उत ।

गवै च भद्रं धेनवै वीराय च श्रवस्यते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १२

यद्वाविर्यदपीच्यं देवासो अस्ति दुष्कृतम् ।

त्रिते तद्विश्वमाप्य अरे अस्मद् दधातना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १३

यच्च गोषु दुष्ण्वप्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः ।

त्रिताय तद्विभावया—प्याय परा वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १४

निष्कं वा चा कृणवते सजं वा दुहितर्दिवः ।

त्रिते दुष्ण्वप्यं सर्वमाप्ये परि दद्यस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १५ [९]

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुषे ।

त्रिताय च द्विताय चो—पो दुष्ण्वप्यं वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १६

यथा कलां यथा शफं यथं कृणं संनयामसि ।

एवा दुष्ण्वप्यं सर्वमाप्ये सं नयामस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १७

अजैष्माद्यासनाम चा—भूमानांगसो व्ययम् ।

उषो यस्माद् दुष्ण्वप्या—दमैष्माप तदुच्छत्व—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १८ [१०]

(१०२३)

(४८)

१५ प्रगाथो घोरः काण्वः । सोमः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

स्वादोरभक्षि वयसः सुमेधा स्वाध्यां वरिवोवित्तरस्य ।

विश्वे यं देवा उत मर्त्यासो मधुं ब्रुवन्तो अभि संचरन्ति १

अन्तश्च प्रागा अदितिर्भव्यास्य—वयाता हरसो दैव्यस्य ।

इन्द्रविन्द्रस्य सख्यं जुषाणः श्रौष्टींश्च धुमनुं रायं क्रध्याः २ (१०२५)

अपां॒ सोमं॑म॒मृता॑ अभू॒मा—ग॑न्म॒ ज्योति॑रवि॒दाम॑ वे॒वान् ।
 किं॑ नून॒मस्मान् कृ॑णव॒दरा॑तिः किमु॑ धृ॒तिरि॑मृत॒ मर्त्य॑स्य ३
 शं नो॑ भव॒ हृद् आ पी॑त इ॒न्दो पि॑तेव॒ सोम॑ सु॒नवे॑ सु॒शेवः॑ ।
 सखे॑व॒ सख्य॑ उरु॒शंस॑ धीरः॒ प्र ण॑ आ॒युर्जी॑वसे॒ सोम॑ तारीः ४
 इमे॑ मा॒ पी॒ता य॒शसे॑ उरु॒ण्यवो॑ रथं॒ न गावः॑ स॒मना॑ह॒ पर्व॑सु ।
 ते मा॑ रक्षन्तु॒ वि॒स्रसं॑श्च॒रित्रा॑—दुत॒ मा॒ स्रामा॑द्यवयन्ति॒वन्द॑वः ५ [११]

अ॒ग्निं न मा॑ मथि॒तं सं दि॑दीपः॒ प्र च॑क्षय॒ कृणु॑हि व॒स्यसो॑ नः ।
 अथा॑ हि ते म॒व आ सोम॑ म॒न्ये रे॒वाँ इ॒व प्र च॑रा पु॒ष्टिम॑च्छ ६
 इ॒षिरेण॑ ते म॒नसा॑ सु॒तस्य॑ भ॒क्षीम॑हि पि॒त्र्यस्ये॒व रा॒यः ।
 सोमं॑ रा॒जन् प्र ण॑ आ॒यूषि॑ तारी—र॒हानी॑व॒ सूर्यो॑ वा॒सरा॑णि ७
 सोमं॑ रा॒जन् मृ॒ळ्या नः॑ स्व॒स्ति तव॑ स्म॒सि व॒त्याऽस्त॑स्य॒ विद्धि॑ ।
 अ॒ल॒र्तिं दक्ष॑ उ॒त म॒न्युरि॑न्दो॒ मा नो॑ अ॒र्यो अ॒नुका॑मं॒ परा॑ दाः ८
 त्वं हि न॑स्त॒न्वः सोम॑ गो॒पा गा॒त्रेगा॒त्रे नि॒षस॑त्था॒ नृच॑क्षाः ।
 यत् ते॑ व॒यं प्र॑मि॒नाम॑ व॒तानि॑ स नो॑ मृ॒ळ सु॒खा दे॒व व॑स्यः ९
 ऋ॒दुदे॑रेण॒ सख्या॑ स॒चेय॑ यो मा॒ न रि॒ष्येन्द्र॑र्यश्च पी॒तः ।
 अ॒यं यः सोमो॑ न्य॒धाप्य॑स्मे तस्मा॑ इ॒न्द्रं प्र॑तिर॒मि॒म्यायुः॑ १० [१२]

अप॒ त्या अ॑स्थुर॒नि॒रा अमी॑वा॒ निर॑त्र॒सन् तमि॑षी॒चीर॑भैषुः
 आ सोमो॑ अ॒स्माँ अ॑रु॒हद् विहा॑या॒ अग॑न्म॒ यत्र॑ प्रति॒रन्त॑ आ॒युः ११
 यो न॑ इ॒न्दुः पि॒तरो॑ ह॒त्सु पी॑तो॒ ऽम॑र्त्यो॒ मर्त्यो॑ आ॒वि॒वेश॑ ।
 तस्मै॑ सोमा॒य ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ मृ॒ळी॒के अ॑स्य सु॒मतौ॑ स्याम १२
 त्वं सोम॑ पि॒तृभिः॑ संवि॒वानो॑ ऽनु॒ द्यावा॑पृ॒थिवी॑ आ त॑त॒न्थ ।
 तस्मै॑ त इ॒न्दो ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ व॒यं स्या॑म प॒तयो॑ र॒यीणाम्॑ १३
 त्राता॑रो दे॒वा अ॒धि वो॑चता॒ नो मा॑ नो॒ निद्रा॑ इ॒शत॑ मोत॒ जल्पिः॑
 व॒यं सोम॑स्य॒ विश्व॑हं॒ प्रिया॑सः॒ सुवी॑रा॒सो वि॒दथ॑मा व॒देम॑ । १४
 त्वं नः॑ सोम॒ विश्व॑तो॒ वयो॑धा—स्त्वं स्व॒र्वि॒दा वि॑शा॒ नृच॑क्षाः ।
 त्वं न॑ इ॒न्द्र ऊ॒तिभिः॑ स॒जोषाः॑ प्रा॒हि प॑श्चा॒तादु॑त वा॒ पुर॑स्तात् १५ [१३] (१०३८)

अथ वालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्रस्कण्वः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथाः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अभि प्र वः सुरार्धस—मिन्द्रमर्चं यथा विदे ।

यो जरितृभ्यो मघवा पुरुवसुः सहस्रेणैव शिक्षति १

ज्ञतानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि दाशुषे ।

गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः २

आ त्वा सुतास इन्द्रवो मदा य इन्द्र गिर्वणः ।

आपो न वज्रिन्नवोक्त्यं सरः पुणन्ति शूर राधसे ३

अनेहसं प्रतरणं विवक्षणं मध्वः स्वादिष्ठमीं पिब ।

आ यथा मन्दसानः किरासि नः प्र क्षुद्रेव त्मना धूषत ४

आ नः स्तोममुप द्वव द्विद्यानो अश्वो न सौतृभिः ।

यं ते स्वधावन् त्वदयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः ५ [१४]

उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम विभूतिमक्षितावसुम् ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिञ्चते क्षरन्तीन्द्र धीतयः ६

पद्धं नूनं यद्वा यज्ञे यद्वा पृथिव्यामार्धं ।

अतो नो यज्ञमाशुभिर्महेमत उग्र उग्रेभिरा गहि ७

अजिरासो हरयो ये त आशवो वाता इव प्रसक्षिणाः ।

येभिरपत्यं मनुषः परीर्यसे येभिविश्चं स्वर्हृशे ८

इतावतस्त ईमह इन्द्र सुम्रस्य गोमंतः ।

यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने ९

यथा कण्वे मघवन् त्रसदस्यवि यथा एकथे दशवजे ।

यथा गोशर्यि असनोर्कजिश्चनीन्द्र गोमन्दिरण्यवत् १० [१५] (१०४८)

(५०) [२]

१० पुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु भुतं सुरार्धसु मर्चां शक्रमभिष्टये ।

यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणैव मंहते १

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषां महीः ।

गिरिर्न भुजमा मघवत्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिषुः २

यदी सुतासु इन्द्रवो ऽभि प्रियममन्दिषुः ।

आपो न धायि सर्वनं म आ वसो दुर्घाड्वोपं द्वाशुषे ३

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः ।

आ त्वा वसो हवमानासु इन्द्रव उपं स्तोत्रेषु दधिरे ४

आ नः सोमे स्वध्वर इयानो अत्यो न तोशते ।

यं ते स्वदावन् त्वदन्ति गूर्ययः पौर छन्दयसे हवम् ५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनुस्पृतं विभूतिं राधसो महः ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपेथ द्वाशुषे ६

यन्द्र नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां विवि ।

युजान इन्द्र हरिर्भिर्महेमत ऋण्व ऋण्वेमिरा गंहि ७

रथिरासो हरयो ये ते अस्त्रिध ओजो वार्तस्य पिप्रति ।

येभिर्नि दस्युं मनुषो निघोषयो येभिः स्वः प्रीयसे ८

एतावतस्ते वसो विद्याम शूर नव्यसः ।

यथा प्राव एतं कृत्वये धने यथा वशं दर्शवजे ९

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे वीर्यनीथे दमूनसि ।

यथा गोशर्ये असिषासो अद्रिवो मयि गोत्रं हरिभिर्यम् १० [१७] (१०५८)

(५१) [३]

१० ध्रुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ सांवरणौ सोममिन्द्रार्पिबः सुतम् ।

नीपातिथौ मघवन् मेध्यातिथौ पुष्टिगौ ध्रुष्टिगौ सचा १ (१०५९)

पार्श्वद्राणः प्रस्कण्वं समसादयच्छयानं जिब्रिमुद्धितम् ।

सहस्राण्यासिषासद् गवामृषिस्त्वोतो दस्यवे वृकः २

य उक्थेभिर्न विन्धते चिकिद्य ऋषिचोदनः ।

इन्द्रं तमच्छा वदु नव्यस्या मृत्यरिण्यन्तं न भोजसे ३

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणामानुचुच्छिधातुमुत्तमे पदे ।

स त्विमा विश्वा भुवनानि चिकवुदादिज्जनिष्ट पौंस्यम् ४

यो नो कृता वसूनामिन्द्रं तं ह्रमहे वयम् ।

विद्या ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गमेम गोमति वजे ५ [१८]

यस्मै त्वं वसो वृनाय शिक्षसि स रायस्पोषमश्रुते ।

तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे ६

कदा च न स्तरीरसि नेन्द्र सश्रसि वाशुषे ।

उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते ७

प्र यो ननक्षे अभ्योजसा किर्वि वधैः शुष्णं निघोषयन् ।

यदेवस्तम्भीत प्रथयन्मू दिवमादिज्जनिष्ट पार्थिवः ८

यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेवधिपा अरिः ।

तिरश्चिर्व्यै रुशमि पवीरवि तुभ्येत सो अज्यते रयिः ९

तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्रुतं विप्रासो अर्कमानुचुः ।

अस्मे रयिः पप्रथे वृष्ण्यं शवो ऽस्मे सुवानास इन्द्रवः १० [१९] (१०६८)

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ विवस्वति सोमं शक्रापिबः सुतम् ।

यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजोषस्यायौ मादयसे सचा १

पृषधे मेध्ये मातरिष्वनीन्द्र सुवाने अमन्दथाः ।

यथा सोमं दशशिष्टे दशोण्ये स्यूमरदमावृजूनसि २

य उक्था केवला वृधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्मभिः ३ (१०७१)

- यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजं वाजिञ्छतक्रतो ।
 तं त्वा वयं सुदुष्तामिव गोदुहो जुहुमसि श्रवस्यवः ४
- यो नो वृता स नः पिता महाँ उग्र ईशानकृत ।
 अयामन्नयो मघवा पुरुवसुर्गोरिश्वस्य प्र दातु नः ५ [२०]
- यस्मै त्वं वंसो वृनाय मंहसे स रायस्पोषमिन्वति ।
 वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ६
- कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पासि जन्मनी ।
 तुरीयादित्य हवनं त इन्द्रियमा तस्थावमृतं द्विवि ७
- यस्मै त्वं मघवन्निन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि वाशुषे ।
 अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वंसो कण्ववच्छृणुधी हवम् ८
- अस्तावि मन्म पूर्य ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।
 पूर्वाङ्कितस्य बृहतीरनूपत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ९
- समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।
 सं शुक्रासः शुच्यः सं गवांशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः १० [२१] (१०७८)

(५३) [५]

८ मेध्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतांबृहती) ।

- उग्रं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणाम् ।
 पूर्वर्त्तमं मघवन्निन्द्र गोविदुमीशानं राय ईमहे १
- य आयुं कुत्समतिथिगवमर्दयो वावृधानो विवेदिवे ।
 तं त्वा वयं हर्यश्वं शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे २
- आ नो विश्वेषां रसुं मध्वः सिञ्चन्वद्वयः ।
 ये परावति सुन्विरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्दवः ३
- विश्वा द्वेषांसि जहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्त्वा वसु ।
 शीष्टेषु चित्ते मविरासो अंशवो यत्रा सोमस्य तृप्पसि ४ [२२]
- इन्द्र नेदीय एदिहि मितमेधाभिरुतिभिः ।
 आ शीतम् शीतमाभिरभिष्टिभि—रा स्वाये स्वापिभिः ५ (१०८३)

आजितुरं सर्पति विश्वचर्षणिं कृधि प्रजास्वाभंगम् ।	
प्र सू तिरा शचीभिर्ये तं उक्थिनः क्रतुं पुनत आनुषक्	६
यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।	
वयं होत्राभिरुत वेवहृतिभिः ससवांसो मनामहे	७
अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयु—राजिं यामि सवोतिभिः ।	
त्वामिदेव तममे समश्वयु—र्गन्युरग्रे मथीनाम्	८ [२३] (१०८६)

(५४) [६]

८ मातरिश्वा काण्वः । इन्द्रः, ३-४ विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एतत् तं इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गुणन्ति कारवः ।	
ते स्तोमन्त ऊर्जमावन् घृतश्रुतं पौरासो नक्षन् धीनिभिः	१
नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्या येषां सुतेषु मन्दसे ।	
यथा संवर्ते अमवो यथा कृश एवास्मे इन्द्र मत्स्व	२
आ नो विश्वे सजोषसो देवासो गन्तनोष नः	
वसवो रुद्रा अवसे न आ गम—ऊर्ध्ववन्तु मरुतो हवम्	३
पूपा विष्णुर्हवनं मे सरस्व—त्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।	
आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हवम्	४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते मार्धानं मघवत्तम ।	
तेन नो बोधि सध्माद्यो वृधे भगो वृनाय वृत्रहन्	५
आजिपते नृपते त्वमिन्द्रि नो वाज आ वक्षि सुक्रतो ।	
वीती होत्राभिरुत वेवहीतिभिः ससवांसो वि शृण्वरे	६
सन्ति ह्ययं आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।	
अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम्	७
वयं तं इन्द्र स्तोमैर्भिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।	
महि स्थूरं शशयं राधो अह्वयं प्रस्कृण्वाय नि तोशय	८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ कृशः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३, ५ अनुष्टुप् ।

- भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं व्यस्यमभ्यासति । राधस्ते दस्यवे वृक १
 शतं श्वेतासं उक्ष्णो विवि तारो न रोचन्ते । मद्वा दिवं न तस्तभुः २
 शतं वेणूञ्छतं शुनः शतं चर्माणि म्लानानि ।
 शतं मे बल्वजस्तुका अरुषीणां चतुःशतम् ३
 सुवेवाः स्थ काण्वायना वयोवयो विचरन्तः । अश्वसो न चङ्क्रमत ४
 आदित् सातस्य चर्किरन्नानूनस्य महि श्रवः ।
 श्यावीरितिध्वसन् पथ—श्चक्षुषा च न संनशे ५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषघ्नः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अग्निमूर्त्यौ । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

- प्रति ते दस्यवे वृक राधो अदृश्यह्वयम् । द्यौर्न प्रथिना शवः १
 दश मह्यं पौतकृतः सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्वायो अमंहत २
 शतं मे गर्वभानां शतमूर्णीवतीनाम् । शतं वासाँ अति सजः ३
 तत्रो अपि प्राणीयत पूतकृतायै व्यक्ता । अश्वानामिन्न यूथ्याम् ४
 अचेत्यग्निश्चिकितु—हव्यवाद् स सुमद्रथः ।
 अग्निः शुक्रेण शोचिषा बृहत् सूरौ अरोचत विवि सूर्यौ अरोचत ५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेध्यः काण्वः । अश्विनौ । टिष्टुप् ।

- युवं देवा क्रतुना पूर्व्येण युक्ता रथेन तविषं यजत्रा ।
 आगच्छतं नासत्या शचीभि—रिवं तृतीयं सर्वनं पिबाथः १
 युवां वेवाञ्छय एकावृशासः सत्याः सत्यस्य दृष्टो पुरस्तात् ।
 अस्माकं यज्ञं सर्वनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीर्घमी २
 पनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभो विवो रजसः पृथिव्याः ।
 सहस्रं शंसा उत ये गर्विष्ठौ सर्वाँ इत् ताँ उप याता पिबध्वै ३ (११०७)

अयं वां भागो निहितो यजत्रे—मा गिरौ नासत्योर्षं यातम् ।

पित्रं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र वृश्वान्समवतं शचीभिः

४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मेध्यः काण्वः । विश्वे देवाः, १ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ।

यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिमं वहन्ति ।

यो अनुचानो ब्राह्मणो युक्त आसीत् का स्वित् तन्न यजमानस्य संवित् १

एकं एवाग्निर्बहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।

एकैवोषाः सर्वमिदं वि भा—त्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् २

ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुषवुं भूरिवारम् ।

चित्रामघा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हुवे अतिं रिक्तं पिबध्वे ३ [२९] (११११)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इमानि वां भागधेयानि सिष्यत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाम् ।

यज्ञेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १

निष्पिध्वरीरोषधीराप आस्ता—मिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।

या सिष्यतू रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २

सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्वं ऊर्मिं दुहते संत वाणीः ।

ताभिर्दृश्वान्समवतं शुभस्पती यो वामदध्वो अभि पाति चित्तिभिः ३

घृतपुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सदनं क्रतस्य ।

या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्ताभिर्धत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४ [३०]

अवोचाम महते सौभगाय सत्यं त्वेषाभ्यां महिमानमिन्द्रियम् ।

अस्मान् त्विन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्त्रिभिः सातेभिरवतं शुभस्पती ५

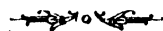
इन्द्रावरुणा यदृषिभ्यो मनीषां वाचो मतिं श्रुतमदत्तमग्ने ।

यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसाभ्यर्पययम् ६

इन्द्रावरुणा सौमनसमहृतं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।

प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७ [३१] (१११८)

॥ इति वालखिल्यं समाप्तम् ॥

(६०)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ६०-६९]

१० अर्गः प्रगाथः । अग्निः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्र आ याह्यग्निभिर्—होतारं त्वा वृणीमहे ।

आ त्वार्मनक्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बर्हिषसदे १

अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अङ्गिरः सुचश्चरन्त्यध्वरे ।

ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहे ऽग्निं यज्ञेषु पूज्यम् २

अग्ने कविर्वेधा असि होता पावक यक्षयः ।

मन्द्रो यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यो विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः ३

अद्रोघमा वह्नेशतो यविष्ठ्य देवाँ अजस्र वीतये ।

अभि प्रयांसि सुधिता वंसो गहि मन्दस्व धीतिभिर्हितः ४

त्वमित् सप्रथा अस्य—अत्र त्रातर्कतस्कृविः ।

त्वा विप्रासः समिधान दीदिव आ विवासन्ति वेधसः ५ [३२]

शोचा शोचिष्ठ दीदिवि विशे मयो रास्व स्तोत्रे महौ असि ।

देवानां शर्मन् मम सन्तु सूरयः शत्रूपाहः स्वग्रयः ६

यथा चिद् बुद्धर्मतस—मग्ने संजूर्वसि क्षमि ।

एवा दह मित्रमहो यो अस्मधुग् दुर्मन्मा कश्च वेनति ७

मा नो मर्ताय रिपवे रक्षस्विने माघशंसाय रीरधः ।

अस्त्रेधन्दिस्तरणिभिर्यविष्ठ्य शिवेभिः पाहि पायुभिः ८

पाहि नो अग्र एकया पाह्युत द्वितीयया ।

पाहि गीर्भिस्तिमृभिर्रुजां पते पाहि चतसृभिर्वसो ९

पाहि विश्वस्माद्वक्षसो अराव्याः प्र स्म वाजेषु नोऽव ।

त्वामिन्द्रि नेदिष्ठं देवतातय आपि नक्षामहे वृधे १० [३३]

आ नो अग्ने वयोवृधं रयिं पावक शंस्यम् ।

रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयंशस्तरम् ११

येन वंसाम् पृतनासु शर्धत—स्तरन्तो अर्य आदिशः ।

स त्वं नो वर्ध प्रयसा शचीवसो जिन्वा धियो वसुविदः १२

शिशानो वृषभो यथा—अग्निः शृङ्गे दर्विध्वत् ।

तिग्मा अस्य हनवो न प्रतिध्र्ये सुजम्भः सहसो यहुः १३ (११३१)

- नहि ते अग्रे वृषभ प्रतिधुषे जम्भासो यद्वितिष्ठसे ।
 स त्वं नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंस्वा नो वार्या पुरु १४
- शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मतीस इन्दते ।
 अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद वेवेषु राजसि १५ [३४]
- सप्त होतारस्तमिदीळते त्वा ऽग्ने सुत्यजमह्वयम् ।
 भिनत्स्यद्वि तर्पसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जनाँ अति १६
- अग्निमग्निं वो अधिगुं हुवेम वृक्तबर्हिषः ।
 अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्वा ऽऽ होतारं चर्षणीनाम् १७
- केतेन शर्मन् त्सचते सुषामण्यग्ने तुभ्यं चिकित्वना ।
 इषण्यया नः पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये १८
- अग्ने जरितर्विदपतिस्तेपानो देव रक्षसः ।
 अप्रोषिवान् गृहपतिर्महोँ असि विवस्पायुर्दुरोणयुः १९
- मा नो रक्ष आ वेशीदाघृणीवसो मा यातुर्यातुमावताम् ।
 परोगव्युत्यनिरामप क्षुधमग्ने सेध रक्षस्विनः २० [३५] (११३८)

(६१)

१८ भर्गः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतीबृहती,) १७ शंकुमती ।

- उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अवागिदं वचः ।
 सत्राच्या मघवा सोमपीतये धिया शर्विष्ठ आ गमत् १
- तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः ।
 उतोपमानां प्रथमो नि पीदसि सोमकामं हि ते मनः २
- आ वृषस्व पुरुवसो सुतस्येन्द्रानधसः ।
 विद्वा हि त्वा हरिवः पुत्सु सासहिमधृष्टं चिद् दधृष्वणिम् ३
- अप्रामिसत्य मघवन् तथेदं दिन्द्र क्त्वा यथा वशः ।
 सनेम वाजं तव शिप्रिन्नवसा मक्षू चिद्यन्तो अद्रिवः ४
- शग्धूःषु शचीपत् इन्द्र विश्वभिर्कृतिभिः ।
 भगं न हि त्वा यशसं वसुविवमनु शूर चरामसि ५ [३६] (११४१)

- पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गर्वाम—स्युत्सो देव हिरण्ययः ।
नकिहि दानं परिमर्षिषत् त्वे यद्यद्यामि तदा भर ६
- त्वं ह्येहि चेरवे विदा भगं वसुत्तये ।
उद् वावृषस्व मघवन् गर्विष्ठय उविन्द्राश्वमिष्ठये ७
- त्वं पुरु स्रह्मणि शतानि च यूथा वानार्य मंहसे ।
आ पुंरुंरं चकृम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽवसे ८
- अविप्रो वा यदविध—द्विप्रो वेन्द्र ते वचः ।
स प्र ममन्दत् त्वाया शतक्रतो प्राचामन्यो अहंसन ९
- उग्रबाहुर्भ्रक्षकृत्वा पुंरुंरो यदि मे शृणवद्धवम् ।
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे १० [३७]
- न पापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः ।
यदिन्निवन्द्रं वृषणं सचा सुते सखायं कुणवामहे ११
- उग्रं युयुज्म पृतनासु सासहि—मूणकातिमदाभ्यम् ।
वेदा भूमं चित् सनिता रथीतमो वाजिनं यमिदु नशत् १२
- यत् इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
मघवच्छग्धि तव तन्न कृतिभिर्वि द्विषो वि मृधो जहि १३
- त्वं हि राधस्पते राधसो महः क्षयस्यासि विधतः ।
तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे १४
- इन्द्रः स्पळुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः ।
स नो रक्षिषच्चरुमं स मध्यमं स पश्चात् पातु नः पुरः १५ [३८]
- त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः ।
आरे अस्मत् कृणुहि दैव्यं भय—मारे हेतीरदेवीः १६
- अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्व परे च नः ।
विश्वा च नो जरितृन् त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः १७
- प्रभङ्गी शूरो मघवा तुवीमघः संमिश्लो वीर्याय कम् ।
उभा ते बाहू वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः १८ [३९] (११५६)

(६१)

१२ प्रगाथो घौरः काण्वः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ बृहती ।

- प्रो अस्मा उपस्तुतिं भरता यज्जुजोषति ।
 उक्थैरिन्द्रस्य माहिं वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः १
- अयुजो अस्मो नृभिरेकः कृष्टीरयास्यः ।
 पूर्वैरिति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः २
- अहिंतेन चिदर्वता जीरदानुः सिषासति ।
 प्रवाच्यमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ३
- आ याहि कृणवाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।
 येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ४
- धृषतश्चिद् धृषन्मनः कृणोपीन्द्र यत् त्वम् ।
 तीवैः सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूर्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ५
- अव चष्ट क्रचीषमो ऽवताँ इव मानुषः ।
 जुष्टी दक्षस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः ६ [४०]
- विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु क्रतुं ददुः ।
 भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुष्टुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः ७
- गूणे तदिन्द्र ते शव उपमं देवतातये ।
 यद्धसि वृत्रमौजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ८
- समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।
 विदे तदिन्द्रश्चेतनमर्धं श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ९
- उज्जातमिन्द्र ते शव उत त्वामुत तव क्रतुम् ।
 भूरिगो भूरि वावृधुर्मर्धवन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः १०
- अहं च त्वं च वृत्रहन्तसं युज्याव सनिभ्य आ ।
 अरातीवा चिदद्विवो ऽनु नौ शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ११
- सत्यमिद् वा उ तं वयमिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।
 महौ असुन्वतो वधो भूरि ज्योतीषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः १२ [४१] (११६८)

(६३)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः, १२ देवाः । गायत्रीः १, ४-५, ७ अनुष्टुप्; १२ त्रिष्टुप् ।

स पूर्यो महानां वेनः क्रतुभिरानजे । यस्य द्वारा मनुषिता केवेषु धियं आनजे १
 विवो मानं नोत्सवुन् त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या २
 स विद्रौ अङ्गिरोभ्य इन्द्रो गा अवृणोदर्प । स्तुषे तर्दस्य पौंस्यम् ३
 स प्रतथा कविवृध इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः । शिवो अर्कस्य होमन्यस्मन्ना गन्त्ववसे ४
 आदु नु ते अनु क्रतुं स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमर्का अन्नपतेन्द्र गोत्रस्य द्वावेन ५
 इन्द्रे विश्वानि वीर्या कृतानि कर्त्तानि च । यमर्का अध्वरं विदुः ६ [४२]

यत् पाञ्चजन्यया विशे—न्द्रे घोषा असुक्षत । अस्तृणाद्ब्रह्मणा विपोऽ ५यो मानस्य स क्षयः ७
 इयमु ते अनुष्टुति—श्चकृषे तानि पौंस्या । प्रावश्चक्रस्य वर्तनिम् ८
 अस्य वृष्णो व्योर्दन उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं न पृथ्व आ ददे ९
 तद्दधाना अवस्यवो युष्माभिर्दक्षपितरः । स्याम मरुत्वतो वृधे १०
 बळुत्वियाय धाम्न ऋक्भिः शूर नोनुमः । जेषामिन्द्र त्वया युजा ११
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहूतौ सजोषाः ।
 यः शंसते स्तुवते धायि पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्मौ अवन्तु देवाः १२ [४३] (११८०)

(६४)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत् त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि १
 पदा पर्णीरराधसो नि बाधस्व महौ अंसि । नहि त्वा कश्चन प्रति २
 त्वमीशिषे सुताना—मिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ३
 एहि प्रेहि क्षयो वि—व्याऽघोषश्चर्षणीनाम् । ओमे पृणासि रोदसी ४
 त्यं चित् पर्वतं गिरिं शतवन्तं सहस्रिणम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ५
 वयमु त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पृण ६ [४४]

क । स्य वृषभो युवा तुविग्रीवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं संपर्यति ७
 कस्य स्थित सर्वं वृषा जुजुष्वौ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्थिदा चके ८
 कं ते दाना असक्षत वृत्रहन् कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्थिदन्तमः ९ (११८९)

अयं ते मानुषे जने सोमः पूरुषु सृयते । तस्येहि प्र द्रवा पिब	१०
अयं ते शर्याणावति सुपोमायामधि प्रियः । आर्जकीयं मदिन्तमः	११
तमद्य राधसे महे चारुं मदाय घृण्वये । एहीमिन्द्र द्रवा पिब	१२ [४५] (११९२)

(६५)

११ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्र प्रागपागुवुङ् न्यग्वा ह्वयसे नृभिः । आ याहि तूर्यमाशुभिः	१
यद्वा प्रस्रवणे त्रिवो मादयासे स्वर्णरे । यद्वा समुद्रे अन्धसः	२
आ त्वा गीर्भिर्महामुरुं हुवे गामिव भोजसे । इन्द्र सोमस्य पीतये	३
आ तं इन्द्र महिमानं हरयो देव ते महः । रथे वहन्तु बिभ्रतः	४
इन्द्रं गृणीष उं स्तुपे महौ उग्र ईशानकृत् । एहि नः सुतं पिब	५
सुतावन्तस्त्वा वयं प्रयस्वन्तो हवामहे । इदं नो बहिरासदे	६ [४६]
यच्चिन्द्रि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	७
इदं ते सोम्यं मध्वधुश्चन्द्रिभिर्नरः । जुषाण इन्द्र तत् पिब	८
विश्वो अर्यो विपश्चितो ऽति ख्यस्तूयमा गहि । अस्मे धेहि श्रवो बृहत्	९
कृता मे पृषतीनां राजा हिरण्यवीनाम् । मा देवा मधवा रिपत्	१०
सहस्रे पृषतीनामधि श्रन्द्रं बृहत् पृथु । शुक्रं हिरण्यमा देवे	११
नपातो दुर्गहस्य मे सहस्रेण सुरार्धसः । श्रवो देवेष्वकत	१२ [४७] (१२०४)

(६६)

१५ कलिः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरोभिर्वो विदद्रसुमिन्द्रं सबाधं ऊतये ।	
बृहद्वायन्तः सुतसीमे अध्वरे हुवे भरं न कारिणाम्	१
न यं दुधा वरन्ते न स्थिरा मुरो मदे सुशिप्रमन्धसः ।	
य आहृत्या शशमानार्यं सुन्वते दाता जरित्र उक्थर्यम्	२
यः शक्रो मुक्षो अश्व्यो यो वा कीजो हिरण्यर्यः ।	
स ऊर्वस्य रेजयत्यपावृतिमिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा	३
निखातं चिद्यः पुरुसंभूतं वसूविद्वर्षति वृशुषे ।	
वज्री सुशिपो हर्यश्व इत् करदिन्द्रः क्रत्वा यथा वशत	४ (१२०८)

यद्वावन्थ पुरुहुत पुरा चिच्छुर नृणाम् ।

वयं तत त इन्द्र सं भरामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः

५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुहुत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।

त्वमिद्धि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्टः सुन्वते भुवः

६

वयमेनामिदा ह्यो ऽपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य समना सुतं भ्रा ऽऽ नूनं भूपत भ्रुते

७

वृकश्चिदस्य वारण उरामथि रा वयुनेषु भूषति ।

सेमं नः स्तोमं जुजुवाण आ गहीन्द्र प्र चित्रया धिया

८

कदु न्वः स्याकृतमिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।

केनो नु कं भोमतेन न शुभ्रुवे जनुषः परि वृत्रहा

९

कदू महीरधृष्टा अस्य तविषीः कदु वृत्रघ्नो अस्तृतम् ।

इन्द्रो विश्वान् बेकनाटा अहर्दश उत कत्वा पर्णारमि

१० [४९]

वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।

पुरुतमासः पुरुहुत वज्रिवो भूतिं न प्र भरामसि

११

पूर्वाश्चिद्धि त्वे नुविकृमिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतर्यः ।

तिरश्चिद्वर्यः सवना वंसो गहि शविष्ठ भ्रुधि मे हवम्

१२

वयं घा ते त्वे इन्द्र विप्रा अपि ष्मसि ।

नहि त्ववून्यः पुरुहुत कश्चन मघवन्नस्ति मर्दिता

१३

त्वं नो अस्या अमतेरुत क्षुधोऽं ऽभिर्शस्तेरव स्पृधि ।

त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गातुवित्

१४

सोम इद्वः सुतो अस्तु कलयो मा बिभीतन ।

अपेक्षे धवस्मारयति स्वयं द्वेषो अपायति

१५ [५०] (१२१९)

(६७)

११ मत्स्यः स्वामदः, मैत्रावरुणिर्मान्यः, बहवो वा मत्स्या जालनद्धाः ।

आदित्याः, १०-११ अदितिः । गायत्री ।

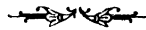
त्यान् नु क्षत्रियाँ अव आवित्यान् याचिषामहे । सुमूलीकाँ अभिष्टये १

मित्रो नो अत्यंहति वरुणः पर्षदर्यमा । आवित्यासो यथा विदुः २

तेषां हि चित्रमुक्थ्यं वरुथमस्ति वृागुषे । आवित्यानामरुक्ते ३

(१२२२)

महिं वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् । अवांस्या वृणीमहे	४
जीवान् नो अभि धेतनाऽऽदित्यासः पुरा हथात् । कच्छं स्थ हवनश्रुतः	५ [५१]
यद्रुः श्रान्तार्यं सुन्वते वरुथमस्ति यच्छ्रुदिः । तेनां नो अधिं वोचत	६
अस्ति देवा अंहोरुर्वस्ति रत्नमनांसः । आदित्या अन्दुतैनसः	७
मा नः सेतुः सिषेव्यं महे वृणक्तु नस्पतिं । इन्द्र इन्द्रि श्रुतो वशी	८
मा नो मृचा रिपूणां वृजिनानामविष्यवः । देवा अभि प्र मृक्षत	९
उत त्वामदिते म—ह्यहं वेद्युषं ब्रुवे । सुमृष्टीकामभिष्टये	१० [५२]
परिं वीने गभीर आँ उग्रपुत्रे जिघांसतः । मार्किस्तोकस्य नो रिषत्	११
अनेहो न उरुवज उरुचि वि प्रसर्तवे । कृधि तोकार्य जीवसे	१२
ये मूर्धानः क्षितीनामदब्धासः स्वयंशसः । व्रता रक्षन्ते अनुहः	१३
ते न आस्रो वृकाणां—मादित्यासो मुमोचत । स्तेनं बद्धमिवादिते	१४
अपो पु ण इयं शरु—रादित्या अप दुर्मतिः । अस्मत्वेत्वजनुषी	१५ [५३]
शश्वद्धि वः सुदानव आदित्या ऊतिभिर्वियम् । पुरा नूनं बुभुज्महे	१६
शश्वन्तं हि प्रचेतसः प्रतियन्तं चिदेनसः । देवाः कृणुथ जीवसे	१७
तत् सु नो नव्यं सन्यस आदित्या यन्मुमोचति । बन्धाद्धृद्धमिवादिते	१८
नास्मार्कमस्ति तत् तर आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं मृळत	१९
मा नो हेतिर्विवस्वत आदित्याः कृत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसो वधीत्	२०
वि पु द्वेयो व्यंहति—मादित्यासो वि संहितम् । विष्वग्वि वृहता रपः	२१ [५४] (१२४०)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३८]

(६८)

१९ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः १४-१९ ऋक्षाश्वमेधौ । गायत्री, अनुष्टुप्मुखः प्रगाथाः=

(अनुष्टुप्+गायत्री) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतये सुभ्राय वर्तयामसि । तुविकुर्मिमृतीपह—मिन्द्र शर्विष्ठ सत्पते १	
तुर्विशुष्म तुर्विक्रतो शचींशे विश्वया मते । आ पंप्राथ महित्वना	२
यस्य ते महिना महः परि ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम्	३
विश्वानरस्य वरुपति—मनानतस्य शर्वसः । एवैश्च चर्षणीना—मूती हुवे रथानाम् ४	
अभिष्टये सदावृधं स्वर्मीळहेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये	५ [१]
पुरोमात्रमृचीषम्—मिन्द्रमुग्रं सुरार्धसम् । ईशानं चिद्वरुणाम्	६
तत्तमिद्रार्धसे मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पूर्व्यामनुष्टुति—मीशे कृष्टीनां नृतुः ७ (१२४७)	

न यस्य ते शवसान सख्यमानंश मर्त्यः । नकिः शवांसि ते नशत् ८
 त्वोतासुस्त्वा युजा ऽप्सु सूर्ये महद्भनम् । जयेम पुत्सु वज्रिवः ९
 तं त्वा यज्ञेभिरीमहे तं गीर्भिर्गिर्वणस्तम ।
 इन्द्र यथा चिदाविथ वाजेषु पुरुमाप्यम् १० [२]

यस्य ते स्वादु सख्यं स्वाद्वी प्रणीतिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाप्यः ११
 उरु णस्तन्वेऽ तन उरु क्षयाय नस्कृधि । उरु णो यन्धि जीवसे १२
 उरु नृभ्य उरु गव उरु रथाय पन्थाम् । देववीतिं मनामहे १३
 उप मा षड् द्वाद्वा नरः सोमस्य हव्या । तिष्ठन्ति स्वादुरातयः १४
 क्रज्राविन्दोत आ देवे हरी क्रक्षस्य सूनवि । आश्वमेधस्य रोहिता १५ [३]

सुरथाँ आतिथिग्वे स्वभीशूराक्षे । आश्वमेधे सुपेशांसः १६
 षष्ठश्वाँ आतिथिग्व इन्दोते वधूमतः । सचा पूतक्रतौ सनम् १७
 ऐषु चेतद्वृषण्वत्यन्तर्क्रेष्वरुपी । स्वभीशुः कशावती १८
 न युष्मे वाजबन्धवो निनित्सुश्चन मर्त्यः । अवद्यमधि दीधरत् १९ [४] (१२५९)

(६९)

१८ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, ११ (अर्धर्चस्य) विश्वे देवाः, ११ (उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः ।

अनुष्टुप्, २ उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ बृहती ।

प्रप्र वज्रिष्ठुभमिषं मन्दर्दीरायेन्दवे । धिया वो मेधसातये पुरंध्या विवासति १
 नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम् । पतिं वो अधन्यानां धेनूनामिषुध्यसि २
 ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृथ्वयः ।
 जन्मन देवानां विशं छिप्वा रोचने विवः ३
 अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्चं यथा विदे । सूनं सत्यस्य सत्पतिम् ४
 आ हरयः समृजिरे ऽरुषीरधि बर्हिषि । यज्ञाभि संनवांमहे ५ [५]
 इन्द्राय गावं आशिरं दुदुह्ने वज्रिणे मधु । यत् सीमुपह्वरे विदत् ६
 उद्यद्भ्रस्यं विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।
 मध्वः पीत्वा संचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ७
 अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धुष्णवर्चत ८
 अव स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत् ।
 पिबन् परि चनिष्कवु दिन्द्राय बहोर्द्यतम् ९ (१२६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुदुधा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत् सोममिन्द्राय पातवे १० [६]

अपादिन्द्रो अपावृग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।

वरुण इविह क्षयत् तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ११

सुवेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुवं सूम्यं सुधिरामिव १२

यो व्यतीरफाणयत् सुयुक्तां उप द्वाशुषे । तक्रो नेता तदिद्वर्पु रूपमा यो अमुच्यत १३

अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।

भिनत् कनीनं ओवृनं पच्यमानं पुरो गिरा १४

अर्भको न कुमारको ऽधि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं भृगं पित्रे मात्रे विभुक्तुम् १५

आ तू सुशिप दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।

अर्धं द्युक्षं संचेबहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् १६

तं घेमिस्था नमस्विन् उप स्वराजमासते ।

अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति द्वावने १७

अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।

पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत

१८ [७] (१२७७)

(७०)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः । वृद्धती; १-६ प्रगाथा= (विषमा वृद्धती, समा सतोवृद्धती),

१२ शंकुमती, १३ उष्णिक्, १४ अनुद्वर्पु, १५ पुरउष्णिक् ।

यो राजा चर्पणीनां याता रथेभिरधिगुः ।

विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे १

इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो विवे न सूर्यः २

नकिष्टं कर्मणा नश—द्यश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वस—मधृष्टं धृण्वोजसम् ३

अषाळ्हमुयं पृतनासु सासहिं यस्मिन् महीरुरुच्चयः ।

सं धेनवो जायमाने अनोनवु—द्यावः क्षामो अनोनवुः ४

यद्दयार्व इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।

न त्वा वाजिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी

५ [८] (१२८९)

आ पर्वाथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।	
अस्माँ अवं मघवन् गोमति व्रजे वज्रिञ्चित्राभिरुतिभिः ।	६
न सीमदेव आप—दिषं दीर्घायो मर्त्यः ।	
एतंवा चिद्य एतंशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते	७
तं वो महो महाय्य—मिन्द्रं वानार्यं सक्षणिम् ।	
यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्वस्ति हव्यः	८
उदू षु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।	
उदू षु महौ मघवन् मघतय उदिन्द्र शर्वसे महे	९
त्वं न इन्द्र क्रतयु—स्त्वानिद्रो नि तृम्पसि ।	
मध्ये वसिष्व तुविनृम्णोर्वो—नि व्रासं शिश्रथो हथैः	१० [९]

अन्यव्रतममानुष—मर्यज्वानमदेवयुम् ।

अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुघ्राय दस्युं पर्वतः	११
त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ व्रावने । धानानां न सं गृभायास्मयु—र्द्धिः सं गृभायास्मयुः १२	
सखायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सूरियो अह्नयः १३	
भूरिभिः समह कर्षिभि—र्बर्हिष्मद्भिः स्तविध्यसे ।	
यवित्थमेकमेकमि—च्छरं वत्सान् पराददः	१४
कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत् । अजां सूरिन धातवे १५ [१०] (१२९२)	

(७१)

१५ सुवीति-पुरुमीळ्हावाङ्गिरसौ, तयोर्वाग्यतरः । अग्निः । गायत्री,
१०-१५ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरतिः । उत द्विषो मर्त्यस्य	१
नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदं सि क्षपावान्	२
स नो विश्वेभिर्देवेभि—रूजो नपाद्भद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारम्	३
न तमग्ने अरातयो मर्तं युवन्त रायः । यं त्रायसे वृश्वांसम्	४
यं त्वं विप्र मेधसाता—वग्ने हिनेषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता	५ [११]

त्वं रयिं पुरुवीर—मग्ने वृशुषे मर्तीय । प्र णो नय वस्यो अच्छ	६
उरुण्या णो मा परा दा अघायते जातवेदः । दुराध्येई मर्तीय	७ (१२९२)

अग्ने माकिंष्टे देवस्य रातिमदेवो युयोत । त्वमीशिषे वसूनाम्	८
स नो वस्व उरप मा—स्यूर्जो नपान्माहिंस्य । सखे वसो जरितृभ्यः	९
अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् ।	
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवसुं पुरुप्रशस्तमृतये	१० [१२]
अग्निं सुनुं सहसो जातवेदसं वृनाय वार्याणाम् ।	
द्विता यो भूवृमृतो मर्त्येष्वा होता मन्द्रतमो विशि	११
अग्निं वो देवयज्यया अग्निं प्रयत्यध्वरे ।	
अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्व—त्यग्निं क्षेत्राय साधसे	१२
अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम् ।	
अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनुपाम्	१३
अग्निमीळिष्वारसे गाथाभिः शीरशोचिषम् ।	
अग्निं राये पुरुमीळ्ह श्रुतं नरो अग्निं सुक्रीतये छर्दिः	१४
अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीम—स्यग्निं शं योश्च दातवै ।	
विश्वांसु विश्ववितेव हव्यो भुवद्रस्तुर्ऋषूणाम्	१५ [१३] (१३०७)

(७१)

१८ हर्यतः प्रागाथः । अग्निः हवींषि वा । गायत्री ।

हविष्कृणुध्वमा गम—दध्वर्गुर्वनते पुनः	। विद्वौ अस्य प्रशासनम्	१
नि तिग्ममभ्यंशुं सीदुद्धोता मनावधि	। जुषाणो अस्य सख्यम्	२
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया	। गृभ्णन्ति जिह्वायां ससम्	३
जाम्यतीतपे धनुर्वयोधा अरुहद्वनम्	। हृषदं जिह्वायावधीत्	४
चरन् वत्सो रुशन्निह निदातारं न विन्दते	। वेति स्तोतव अभ्यम्	५ [१४]
उतो न्वस्य यन्मह—दश्वावद्योर्जनं बृहत्	। वामा रथस्य दृढंशे	६
बुहन्ति सतैका—मुप द्वा पञ्च सृजतः	। तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे	७
आ वृशभिर्विवस्वत इन्द्रः कोशमचुच्यवीत्	। खेदया त्रिवृतां विवः	८
परि त्रिधातुरध्वरं जूर्णिरिति नवीयसी	। मध्वा होतारो अञ्जते	९
सिञ्चन्ति नमसावत मुञ्चाचक्रं परिज्मानम्	। नीचीनवारमक्षितम्	१० [१५]
अभ्यारमिदद्रयो निषिक्तं पुष्करे मधुं	। अब्रतस्य विसर्जने	११ (१११८)

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा ।	उभा कर्णां हिरण्यया	१२
आ सुते सिञ्चत श्रियं रोदस्योरभिभिर्यम् ।	रसा दधीत वृषभम्	१३
ते जानित स्वमोक्यं सं वत्सासो न मातृभिः ।	मिथो न संसन्त जामिभिः	१४
उप स्रक्तेषु बप्सतः कृण्वते धरुणं विवि ।	इन्द्रे अग्रा नमः स्वः	१५ [१६]
अधुक्षत् पिप्युषीमिष—मूर्जं सप्तपदीमरिः ।	सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः	१६
सोमस्य मित्रावरुणो—दिता सूर आ ददे ।	तदातुरस्य भेषजम्	१७
उतो न्वस्य यत् प्रदं हर्यतस्य निधान्यम् ।	परि द्यां जिह्वातनत्	१८ [१७] (१३२५)

(७३)

१८ गोपवन आत्रेयः सप्तवध्विर्वा । अश्विनौ । गायत्री ।

उदीराथामृतायते युञ्जाथामश्विना रथम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१
निमिषश्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	२
उप स्तृणीतमत्रये हिमेन धर्ममश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	३
कुह स्थः कुह जग्मथुः कुह श्येनेव पेतथुः ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	४
यवद्य कर्हि कर्हि चिच्छ्रुयातमिमं हवम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	५ [१८]
अश्विना यामहूतमा नेदिष्ठं याम्याप्यम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	६
अवन्तमत्रये गृहं कृणुतं युवमश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	७
वरेथे अग्निमातपो वदते वल्वत्रये ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	८
प्र सप्तवधिराशसा धारामग्रेरशायत ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	९
इहा गतं वृषण्वसू गृणुतं म इमं हवम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१० [१९]

किमिदं वां पुराणव—ज्जरतोरिव शस्यते ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	११
समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१२
यो वां रजांस्यश्विना रथो वियाति रोदसी ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१३
आ नो गव्येभिरश्वैः सहस्रैरुप गच्छतम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१४
मा नो गव्येभिरश्वैः सहस्रैर्भिराति रयतम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१५
अरुणप्सुरुषा अभू—दकज्यैतिर्कृतावरी ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१६
अश्विना सु विचाकश—दृक्षं परशुमां इव ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१७
पुरं न धृष्णवा रुज कृष्णया बाधितो विशा ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१८ [२०] (१३४३)

(७४)

१५ गोपवन आत्रेयः । अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा । १-१२ अनुष्टुप्मुखः
प्रगाथः= (अनुष्टुप् + गायत्री), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विशोर्विशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम् ।

आग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः १

यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् । प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः २

पन्यांसं जातवेदसं यो देवतात्युद्यता । हव्यान्धैरयद्वि ३

आगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।

यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते ४

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम् । घृताहवनमीज्यम् ५ [२१]

सबाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीळते । जुह्वानासो यतसुचः ६

इयं ते नव्यसी मतिरग्रे अधाव्यस्मदा ।

मन्द्रं सुजातं सुकृतोऽमूरं दस्मार्तिथे ७

सा ते अग्रे शतमा चनिष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्धस्व सुपुतः ८

सा द्युमैद्युमिनी बृहदुपोऽश्रवसि श्रवः । दधीत वृत्रतूर्ये ९

अश्वमिद्रां रथप्रां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम् ।

यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यपन्यं च कृष्टयः १० [२२]

यं त्वा गोपर्वनो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम् ११

यं त्वा जनास ईळते सबाधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्ये १२

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वाणि मनुच्युति ।

शर्धासीव स्तुकाविनां मृक्षा शीर्षा चतुर्णाम् १३

मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य द्रवित्तवः ।

सुरथासो अग्निं प्रयो वक्षन् वयो न तुड्यम् १४

सत्यमित् त्वा महेनद्रि परुण्यव देदिशम् ।

नेमापो अश्वदातरः शर्विष्ठादस्ति मर्त्यः १५ [२३] (१३५८)

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

युश्वा हि देवदूतमां अश्वान् अग्रे रथीरिव । नि होता पुन्यः सदः १

उत नो देव देवां अच्छा वोचो विदुष्टरः । अद्विश्वा वार्या कृधि २ (१३६०)

त्वं ह यद्यविष्टुय सहसः सूनवाहुत । कृतावा यज्ञियो भुवः ३
अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतितरुपतिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ४
ते नेमिभूभवो यथा ऽऽ नेमस्व सहतिभिः । नेदीयो यज्ञमङ्गिरः ५ [२४]
तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया । वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम् ६
कमुं ष्विदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः । पुणिं गोपुं स्तरामहे ७
मा नो वेवानां विशः प्रसनातीरिवोद्याः । कुशं न हासुरद्रयाः ८
मा नः समस्य दृढ्यः परिद्वेषसो अंहतिः । ऊर्मिर्न नावमा वधीत ९
नमस्ते अग्न ओजसे गुणन्ति देव कृष्टयः । अमैरमित्रमर्दय १० [२५]
कुवित सु नो गविष्टये ऽग्ने संवेषिषो रयिम् । उरुकृदुरु णस्कृधि ११
मा नो अस्मिन् महाधने परा वरभारभृद्यथा । संवर्गं सं रयिं जय १२
अन्यमस्मद्भिया इय—मग्ने सिषक्तु दुच्छुना । वर्धा नो अमवच्छवः १३
यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमर्दुमखस्य वा । तं घेवृग्निर्वृधावति १४
परस्या अधि संवतो ऽवरो अभ्या तर । यत्राहमस्मि तां अव १५
विद्या हि ते पुरा वय—मग्ने पितुर्यथावसः । अधा ते सुन्नमीमहे १६ [२६] (१३७४)

(७६)

१९ कुरुसुतिः काणवः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हुव इन्द्रमीशानमोजसा । मरुत्वन्तं न वृत्रसे १
अयमिन्द्रो मरुत्सखा वि वृत्रस्याभिनच्छिरः । वज्रेण शतपर्वणा २
वावृधानो मरुत्सखे—न्द्रो वि वृत्रमैरयत् । सृजन् त्समुद्रिया अपः ३
अयं ह येन वा इदं स्वर्मरुत्वता जितम् । इन्द्रेण सोमपीतये ४
मरुत्वन्तमृजीषिण—मोजस्वन्तं विरिञ्चिन्म । इन्द्रं गीर्भिर्हवामहे ५
इन्द्रं प्रजेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ६ [२७]
मरुत्वो इन्द्र मीढुः पिबा सोमं शतक्रतो । अस्मिन् यज्ञे पुरुष्टुत ७
तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिवः । हृदा हूयन्त उक्थिनः ८
पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु । वज्रं शिशान ओजसा ९
उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिमे अवेषयः । सोममिन्द्र चम सुतम् १०
अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणमकृपेताम् । इन्द्र यद्वस्युहामवः ११
वाचमृष्टापदीमहं नवसक्तिमृतस्पृशम् । इन्द्रात् परि तव्यं ममे १२ [२८] (१३८६)

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १०-११ प्रगाथाः=(बृहती, सतोबृहती) ।

जज्ञानो नु शतकृतुर्वि पृच्छदिति मातरम् । क उग्राः के ह शृण्वरे १
आदीं शवस्यब्रवीदौर्णवाभर्महीशुवम् । ते पुत्र सन्तु निष्टुरः २
समित तान् वृत्रहास्विदुत् खे अरौ इव खेदया । प्रवृद्धो दस्युहाभवत् ३
एकया प्रतिधापिवत् साकं सरांसि त्रिंशतम् । इन्द्रः सोमस्य काणुका ४
आभि गन्धर्वमतृणदबुधेषु रजःस्वा । इन्द्रो ब्रह्मभ्य इद्वधे ५ [२९]

निराविध्यद्विरिभ्य आ धारयत् एकमोदुनम् । इन्द्रो बुन्दं स्वाततम् ६
शतब्रध्न इषुस्त्व सहस्रपणी एक इत् । यमिन्द्र चक्रुषे युजम् ७
तेन स्तोतृभ्य आ भर नृभ्यो नारिभ्यो अत्तवे । सद्यो जात क्रभुण्ठिर ८
एता च्योत्नानि ते कृता वर्षिष्ठानि परिणसा । इदा वीङ्मधारयः ९

विश्वेत् ता विष्णुराभरदुरुक्रमस्त्वेषितः ।

शतं महिषान् क्षीरपाकमोदुनं वराहमिन्द्र एमुषम् १०
तुविक्षं ते सुकृतं सूमयं धनुः साधुर्वन्दो हिरण्ययः ।
उभा ते बाहू रण्या सुसंस्कृत ऋदूषे चिद्वद्वधा ११[३०](१३९७)

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० बृहती ।

पुरोळाशं नो अन्धस इन्द्र सहस्रमा भर । शता च शूर गोनाम् १
आ नो भर व्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम् । सचा मना हिरण्यया २
उत नः कर्णशोभना पुरुणि धृष्णवा भर । त्वं हि शृण्विषे वसो ३
नकी वृधीक इन्द्र ते न सुषा न सुदा उत । नान्यस्त्वच्छूर वाघतः ४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे । विश्वं शृणोति पश्यति ५ [३१]

स मय्युं मर्त्यानामर्द्धो नि चिकीषते । पुरा निद्विचिकीषते ६
कत्व इत् पूर्णमुदरं तुरस्यास्ति विधतः । वृत्रघ्नः सोमपात्रः ७
त्वे वसुनि संगता विश्वा च सोम सौभगा । सुदात्वपरिहृता ८
त्वामिद्यवयुर्भम कामो गव्युर्हिरण्ययुः । त्वामश्वयुरेषते ९

तवेदिन्द्राहमाशसा हस्ते दात्रं चना वदे ।

दिनस्य वा मघवन् त्संभृतस्य वा पूर्धि यवस्य काशिना १० [३२](१४०७)

(७९)

९ कृत्नुर्भागवः । सोमः । गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

अयं कृत्नुर्गृभीतो विश्वजितुद्भित् सोमः । ऋषिर्विप्रः काव्येन १
 अभ्यूणीति यज्ञं भिषक्तिं विश्वं यत् तुरम् । प्रेमन्धः ख्यन्निःश्रोणो भूतः २
 त्वं सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः । उरु यन्तासि वरूथम् ३
 त्वं चित्ती तव दक्षेर्विव आ पृथिव्या ऋजीपिन् । यावीरघस्य चिद् द्वेषः ४
 अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिद्विषो रातिम् । ववृज्युस्तृण्यतः कामम् ५ [३३]

विदद्यत् पूर्वं नष्ट—मुदीमृतायुर्भीरयत् । प्रेमायुस्तारीदतीर्णम् ६
 सुशेवो नो मृळयाकु—रहसकतुरवातः । भवा नः सोम शं हृदे ७
 मा नः सोम सं बीविजो मा वि बीभिपथा राजन् । मा नो हार्दिं त्विषा वधीः ८
 अब यत् स्वे सधस्थे देवानां दुर्मतीरीक्षे ।
 राजन्नप द्विषः सेध मीढो अप सिधः सेध ९ [३४] (१४१६)

(८०)

१० एकधूनौधसः । इन्द्रः, १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्यन्यं बळाकरं मर्दितारं शतक्रतो । त्वं न इन्द्र मृळय १
 यो नः शश्वत् पुराविथा—ऽमृधो वाजसातये । स त्वं न इन्द्र मृळय २
 किमङ्ग रध्चोदनः सुन्वानस्यावितेदसि । कुवित् स्विन्द्र णः शकः ३
 इन्द्र प्र णो रथमव पश्चाच्चित् सन्तमद्रिवः । पुरस्तादिनं मे कृधि ४
 हन्तो नु किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्रवः ५ [३५]

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
 इन्द्र हृद्यस्व पूरसि भद्रा तं एति निष्कृतम् । इयं धीर्ऋत्विषावती ७
 मा सीमवद्य आ भांगु—र्वी काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरन्नयः ८
 तुरीयं नाम यज्ञियं यदा करस्तदुश्मसि । आदित् पतिर्न ओहसे ९

अवीवृधद्वो अमृता अमन्दी—देकद्युर्देवा उत याश्व देवीः ।

तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्

१० [३६] (१४१६)

(८१)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ८१-९३]

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न' इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्रामं सं गृभाय । महाहस्ती दक्षिणेन १
विष्मा हि त्वा तुविकूर्मिं तुविदेष्णं तुवीमघम् । तुविमात्रमवोभिः २
नहि त्वा शूर वेवा न मर्तासो दित्सन्तम् । भीमं न गां वारयन्ते ३
एतो न्विन्द्रं स्तवामे-शानं वस्वः स्वरार्जम् । न राधसा मधिषन्नः ४
प्र स्तोषदुषं गासिष-च्छवत् सारं गीयमानम् । अभि राधसा जुगुरत् ५ [३७]

आ नो भर दक्षिणेना-ऽभि सव्येन प्र मृश । इन्द्र मा नो वसोर्निभीकृ ६
उषं क्रमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम् । अदाशूष्टरस्य वेदः ७
इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रैभिः सन्तित्वः । अस्माभिः सु तं संनुहि ८
सद्योजुर्वस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चन्द्राः । वशैश्च मधू जरन्ते ९ [३८] (१४३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३८]

(८२)

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र द्रव परावतो ऽर्वावतंश्च वृत्रहन् । मध्वः प्रति प्रभर्मणि १
तीव्राः सोमांस आ गहि सुतासो मादयिष्णवः । पिबा वृधृग्यथोचिषे २
इषा मन्वस्वादु ते ऽरं वराय मन्यवे । भुवंत त इन्द्र शं हृदे ३
आ त्वंशत्रवा गहि न्युक्थानि च हूयसे । उपमे रौचने दिवः ४
तुभ्यायमर्दिभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय कम् । प्र सोम इन्द्र हूयते ५ [१]

इन्द्रं श्रुधि सु मे हर्व-मस्मे सुतस्य गोमतः । वि पीतिं तृप्तिमभ्रुहि ६
य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः । पिबेदस्य त्वमीशिषे ७
यो अण्मु चन्द्रमा इव सोमश्चमूषु ददृशे । पिबेदस्य त्वमीशिषे ८
यं ते श्येनः पदाभरत् तिरो रजांस्यस्पृतम् । पिबेदस्य त्वमीशिषे ९ [२] (१४४४)

(८३)

९ कुसीदी काण्वः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

देवानामिदवो महत् तदा वृणीमहे वयम् । वृष्णामस्मभ्यमृतये १
ते नः सन्तु युजः सक्वा वरुणो मित्रो अर्यमा । बुधासश्च प्रचेतसः २
अतिं नो विष्पिता पुरु नौभिरपो न पर्यथ । युयमृतस्य रद्यः ३ (१४४७)

वामं नो अस्त्वयमन् वामं वरुण शंस्यम् । वामं ह्यावृणीमहे ४	
वामस्य हि प्रचेतस ईशानासो रिशादसः । नेमादित्या अघस्य यत् ५ [३]	
वयमिद्वः सुदानवः क्षियन्तो यान्तो अध्वन्ना । देवा वृधाय हूमहे ६	
अधि न इन्द्रैषां विष्णोः सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ७	
प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ऽर्धं द्विता समान्या । मातुर्गर्भे भरामहे ८	
युयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिरवः । अधा चिद्व उत ब्रुवे ९ [४] (१४५३)	

(८४)

९ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुपे मित्रमिव प्रियम् । अग्निं रथं न वेद्यम् १	
कविमिव प्रचेतसं यं देवासो अर्धं द्विता । नि मर्त्येष्वावृधुः २	
त्वं यविष्ठ वृशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां लोकमुत त्मना ३	
कर्या ते अग्ने अङ्गिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिम् । वराय देव मन्यवे ४	
दाशेम कस्य मनसा यज्ञस्य सहसो यहो । कर्तुं वोच इदं नमः ५ [५]	
अधा त्वं हि नस्करो विश्वा अस्मभ्यं सुक्षितीः । वाजद्रविणसो गिरः ६	
कस्य नूनं परीणसो धियो जिन्वसि दंपते । गोषांता यस्य ते गिरः ७	
तं मर्जयन्त सुकर्तुं पुरोयावानमाजिषु । स्वेषु क्षयेषु वाजिनम् ८	
क्षेति क्षेमैभिः साधुभिर्नक्रियं घ्नन्ति हन्ति यः । अग्ने सुवीर एधते ९ [६] (१४६२)	

(८५)

९ कृष्ण आङ्गिरसः । अश्विनौ । गायत्री ।

आ मे हवँ नासत्या ऽश्विना गच्छतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये १	
इमं मे स्तोममश्विने—मं मे शृणुतं हवम् । मध्वः सोमस्य पीतये २	
अयं वां कृष्णो अश्विना हवते वाजिनीवसू । मध्वः सोमस्य पीतये ३	
शृणुतं जरितुर्हवं कृष्णस्य स्तुवतो नरा । मध्वः सोमस्य पीतये ४	
छर्विर्यन्तमदाभ्यं विप्राय स्तुवते नरा । मध्वः सोमस्य पीतये ५ [७]	
गच्छतं वृशुषो गृह—मिथ्या स्तुवतो अश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ६	
युआथां रासमं रथे वीङ्मैः वृषण्वसू । मध्वः सोमस्य पीतये ७ (१४६९)	

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
नू मे गिरो नासत्या ऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४७९)

(८६)

५ कृष्ण आङ्गिरसः, विश्वको वा कार्ष्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि वृक्षा भिषजा मयोभुवो—भा दक्षस्य वचसो बभूवथुः ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् १
कथा नूनं वां विमना उप स्तव—द्युवं धियं ददथुर्वस्यदृष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् २
युवं हि ष्मा पुरुभुजेममेधतुं विष्णाप्वे ददथुर्वस्यदृष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ३
उत त्वं वीरं धनसामुजीषिणं दूरे चित् सन्तमवसे हवामहे ।
यस्य स्वादिष्टा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ४
ऋतेन देवः संविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पश्ये ।
ऋतं सासाह महिं चित् पृतन्यतो मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ५ [९] (१४७६)

(८७)

६ कृष्ण आङ्गिरसो, वासिष्ठो वा द्युम्नीकः, प्रियमेध आङ्गिरसो वा । अश्विनौ ।
प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना क्रिविर्न सेक आ गतम् ।
मध्वः सुतस्य स त्रिवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
पिबतं घर्मं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
आ वां विश्वाभिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।
ता वर्तिर्यातिमुप वृक्तबर्हिषो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ३
पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत ।
ता वावृथाना उप सुष्टुतिं त्रिवो गन्तं गौराविवेरिणम् ४
आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः ।
दक्षा हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ (१४८१)

वयं हि वां हवामहे विपन्यवो विप्रासो वार्जसातये ।

ता वल्गू वृक्षा पुरुदंससा धिया ऽश्विना श्रुष्ट्या गतम्

६ [१०] (१४८९)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

तं वो वृस्ममृतीषहं वसोर्मन्वानमन्धसः ।

अभि वृत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे

१

द्युक्षं सुदानुं तर्विषीभिगवृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।

क्षुमन्तं वाजं श्रुतिनं सहस्रिणं मक्षू गोर्मन्तमीमहे

२

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीळवः ।

यद्वित्ससि स्तुवते मार्वते वसु नकिण्टदा मिनाति ते

३

योन्द्रासि क्त्वा शर्वसोत वृसना विश्वा जाताभि मज्मना ।

आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन्

४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा त्रिवो अन्तेभ्यस्परि ।

न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ

५

नक्तिः परिण्टिर्मघवन् मघस्य ते यद्वाशुषे दशस्यसि ।

अस्माकं बोध्युचथस्य चोद्रिता मंहिष्ठो वार्जसातये

६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती),

५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहंतमम् ।

येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि

१

अपाधमवुभिर्शस्तीरशस्तिहा ऽथेन्द्रो द्युह्यामवत् ।

देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण

२

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चित ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा

३

अभिं प्र भर धृषता धृषन्मनः शर्वश्रित् ते असद्रुहत् ।

अर्षन्त्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः

४

(१४९९)

यज्ज्यायथा अपूर्व्यं मर्घवन् वृत्रहत्याय ।

तत् पृथिवीमप्रथय—स्तदस्तभ्रा उत द्याम्

५

तत् ते यज्ञो अजायत तदुर्क उत हस्कृतिः ।

तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वम्

६

आमासु पक्कमैरय आ सूर्यं रोहयो त्रिवि ।

धुमं न सामन् तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे बृहत्

७ [१२] (१४९५)

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु ।

उप ब्रह्माणि सर्वानानि वृत्रहा परमज्या ऋचीषमः

१

त्वं वाता प्रथमो राधसाम—स्यसि सत्य ईशानकृत् ।

तुविद्युन्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शर्वसो महः

२

ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनतिद्भुता ।

इमा जुषस्व हर्यश्व योजनेन्द्र या ते अर्मन्महि

३

त्वं हि सत्यो मधवन्नानतो वृत्रा भूरि न्युश्रसे ।

स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त वाशुषे ऽर्वाञ्च रयिमा कृधि

४

त्वमिन्द्र यशा अस्य जीषी श्वसस्पते ।

त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इदनुत्ता चर्यणीधृता

५

तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे ।

महीव कृत्तिः शरणा तं इन्द्र प्र ते सुम्ना नो अश्ववन्

६ [१३] (१५०१)

(९१)

७ आश्रेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पङ्क्तिः ।

कन्याऽ वारवायती सोममपि सुताविदत् ।

अस्तं भरन्त्यब्रवी दिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा

१

असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचारकशत ।

इमं जम्भसुतं पिब धानावन्तं कर्मिणामपूषवन्तमुक्थिनम्

२

(१५०१)

आ चुन त्वा चिकित्सामो ऽधि चुन त्वा नेमसि ।	
शनैरिव शनकैरिवेन्द्रयिन्वो परि भव	३
कुविच्छकत् कुवित् करत् कुविन्नो वस्यसस्करत् ।	
कुवित् पतिद्विषो यती—रिन्वेण संगमामहे	४
इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्द्र वि रोहय ।	
शिरस्ततस्योर्वरा—माविदं म उपोदरे	५
असौ च या न उर्वरा—दिमां तन्वं॑ मम ।	
अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि	६
खे रथस्य खेऽनसुः खे युगस्य शतक्रतो ।	
अपालामिन्द्र त्रिष्णु—त्वयकृणोः सूर्यत्वचम्	७ [१४] (१५०८)

(९२)

३३ श्रुतकक्षः सुकक्षो वा आङ्गिरसः । इन्द्रः । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत । विश्वासाहं शतक्रतुं मर्हिष्ठं चर्षणीनाम् १	
पुरुद्वृतं पुरुद्वृतं गाथान्यं॑ सनश्नुतम् । इन्द्र इति ब्रवीतन	२
इन्द्र इन्नो महानां वाता वाजानां नृतुः । महौ अभिज्ञवा यमत	३
अपादु शिष्यन्धसः सुदक्षस्य प्रहोषिणः । इन्द्रो रिन्द्रो यवाशिरः	४
तम्बभि प्राचते—न्द्रं सोमस्य पीतये । तदिन्द्रयस्य बर्धनम्	५ [१५]

अस्य पीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा । विश्वाभि भुवना भुवत्	६
त्यमुं वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्वायतम् । आ च्यावयस्यूतये	७
युध्मं सन्तमनर्वाणिं सोमपामनपच्युतम् । नरमवार्यकृतुम्	८
शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्रो कंचीषम् । अवा नः पार्य धने	९
अतश्चिदिन्द्र ण उपा ऽऽ याहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया	१० [१६]

अयाम धीवतो धियो ऽर्विन्द्रिः शक्र गोदरे । जयेम पुत्सु वज्रिवः	११
व्यमुं त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा । उक्थेषु रणयामसि	१२
विश्वा हि मर्त्यत्वना ऽनुकामा शतक्रतो । अगन्म वज्रिन्नाशसः	१३
त्वे सु पुत्र शवसो ऽवृत्रन् कामकातयः । न त्वामिन्द्राति रिच्यते	१४
स नो वृषन् त्सनिष्ठया सं घोरया द्रवित्वा । धियावीङ्कि पुरंध्या	१५ [१७] (१५२३)

यस्ते नूनं शतक्रतुर्विन्द्रं द्युन्नितमो मदः । तेन नूनं मदे मदः १६
 यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः । य ओजोदातमो मदः १७
 विद्मा हि यस्ते अद्रिव—स्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु दस्म कृष्टिषु १८
 इन्द्राय मद्र्ने सुतं परि ष्टोभन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः १९
 यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणान्ति सप्त संसदः । इद्रं सुते हवामहे २० [१८]

त्रिकटुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्त्रत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
 आ त्वा विशन्तिवन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रार्तिं रिच्यते २२
 विन्यक्तं महिना वृषन् भक्षं सोमस्य जागृवे । य इन्द्र जठरेषु ते २३
 अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन् । अरं धामभ्य इन्द्रवः २४
 अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे । अरमिन्द्रस्य धाम्ने २५
 अरं हि प्मा सुतेषु णः सोमेष्विन्द्र भूषसि । अरं ते शक्र वावने २६ [१९]

पराकात्तचिदद्रिव—स्त्वां नक्षन्त नो गिरः । अरं गमाम ते व्यम् २७
 एवा ह्यसि वीर्यु—रेवा शूर उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मनः २८
 एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धायि धातृभिः । अधा चिदिन्द्र मे सचा २९
 मो पु ब्रह्मेव तन्द्रयु—भुवो वाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमतः ३०
 मा न इन्द्राभ्यादृदिशः सूरौ अक्तुष्वा यमन् । त्वा युजा वनेम तत् ३१
 त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रतिं क्षुवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मसि ३२
 त्वामिन्द्रि त्वायवो ऽनुनोनुवतश्चरान् । सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४१)

(९३)

३४ सुकक्ष आक्षिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-ऋभवश्च । गायत्री ।

उद्धेक्षुभि श्रुतामघं वृषभं नर्यापसम् । अस्तारामेपि सूर्य १
 नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वीजसा । आहिं च वृत्रहावधीत् २
 स न इन्द्रः शिवः सखा ऽश्वावृद्धोमद्यवमत । उरुधारेव दोहते ३
 यदुद्य कचं वृत्रह—ब्रुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
 यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे । उतो तत् सत्यमित तव ५ [२१]

ये सोमासः परावति ये अर्वावतिं सुन्विरे । सर्वास्तौ इन्द्र गच्छसि ६
 तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ७ (१५४८)

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदे हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ८
गिरा वज्रो न संभृतः सर्वलो अनपच्युतः । वृक्ष ऋषो अस्तृतः ९
दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र शर्वणः । त्वं च मघवन् वशः १० [२२]

यस्य ते नू चिन्वादिशं न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवो नाधिगुर्जनः ११
अधा ते अप्रतिष्कृतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप रोदसी १२
त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशत् पर्यः १३
वि यदहरेर्ध त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य तां अमः १४
आहु मे निवरो भुव—दृष्टहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुरस्तृतः १५ [२३]

भुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्धं चर्षणीनाम् । आ शुषि राधसे महे १६
अया धिया च गव्यया पुरुणामन् पुरुष्टुत । यत् सोमेसोम आभवः १७
बोधिर्मेना इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः । शृणोतु शक्र आशिषम् १८
कया त्वं न ऊत्या ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर १९
कस्य वृषा सुते सचा नियुत्वान् वृषभो रणत् । वृत्रहा सोमपीतये २० [२४]

अभी शु णस्त्वं रयिं मन्दसानः संहस्त्रिणम् । प्रयन्ता बोधि दाशुषे २१
पनीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतये । अपां जग्मिर्निचुम्पुणः २२
इष्टा होत्रा असृक्षते—न्द्रं वृधासो अध्वरे । अच्छावभूथमोर्जसा २३
इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २४
तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह २५ [२५]

आ ते दक्षं वि रौचना दधद्रत्ना वि दाशुषे । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत २६
आ ते दधामीन्द्रिय—मुक्था विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र मृळय २७
भद्रंभद्रं न आ भरे—षमूर्जं शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयासि नः २८
स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयासि नः २९
त्वामिदृत्रहन्तम् सुतावन्तो हवामहे । यदिन्द्र मृळयासि नः ३० [२६]

उप नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते । उप नो हरिभिः सुतम् ३१
द्विता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतम् ३२
त्वं हि वृत्रहन्तेषां पाता सोमानामसि । उप नो हरिभिः सुतम् ३३
इन्द्र इषे ददातु न क्रमुक्षणमृभुं रयिम् । वाजी ददातु वाजिनम् ३४ [२७] (१५७५)

(९४)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ९४-१०३]

१२ बिन्दुः पूतदक्षो वा आङ्गिरसः । मरुतः । गायत्री ।

गौर्ययति मरुतां श्रवस्युर्माता मघोर्नाम्	। युक्ता वह्नी रथानाम्	१
यस्या वेवा उपस्थे व्रता विश्वे धारयन्ते	। सूर्यामासां हृशे कम	२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः । मरुतः सोमपीतये		३
अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः	। उत स्वराजो अश्विनां	४
पिबन्ति मित्रो अर्यमा तनां पूतस्य वरुणः	। त्रिषधस्थस्य जावतः	५
उतो न्वस्य जोषमाँ इन्द्रः सुतस्य गोमंतः	। प्रातर्होतेव मत्सति	६ [२८]
कद्विषन्त सूरय—स्तिर आप इव स्निधः	। अर्षन्ति पूतदक्षसः	७
कद्रो अद्य महानां वेवानामवो वृणे	। त्मनां च वृस्मवर्चसाम्	८
आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन् रोचना द्विवः । मरुतः सोमपीतये		९
त्यान् नु पूतदक्षसो द्विवो वो मरुतो हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	१०
त्यान् नु ये वि रोदसी तस्तभुर्मरुतो हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	११
त्यं नु मारुतं गणं गिरिष्ठां वृषणं हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	१२ [२९] (१५८७)

(९५)

९ तिरश्चीराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

आ त्वा गिरो रथीरिवा—ऽस्थुः सुतेषु गिर्वणः ।	
अभि त्वा समनूषते—न्द्र वत्सं न मातरः	१
आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतासं इन्द्र गिर्वणः ।	
पिबा त्वस्यान्धस इन्द्र विश्वासु ते हितम् ।	२
पिबा सोमं मदाय क—मिन्द्र श्येनाभृतं सुतम् ।	
त्वं हि शश्वतीनां पती राजा विशामसि	३
श्रुधी हवं तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा सपर्यति ।	
सुवीर्यस्य गोमंतो रायस्पृधि महां अंसि	४
इन्द्र यस्ते नवीयसीं गिरं मन्द्रामजीजनत् ।	
चिकित्विन्मनसं धियं प्रत्नामृतस्य पिप्युषीम्	५ [३०]
तमुं ष्टवाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि वावृधुः ।	
पुरुण्यस्य पौस्या सिपासन्तो वनामहे	६ (१५९१)

एतो न्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन साध्ना ।

शुद्धैरुक्थैर्वीवृध्वासं शुद्ध आशीर्वान् ममत्तु

७

इन्द्रं शुद्धो न आ गहि शुद्धः शुद्धार्भिरूतिभिः ।

शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममन्ति सोम्यः

८

इन्द्रं शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि वृशुषे ।

शुद्धो वृत्राणि जिघ्रसे शुद्धो वाजं सिषाससि

९ [३१] (१५९६)

(९६)

११ तिरश्चीराङ्गिरसो, धृतानो वा मारुतः । इन्द्रः, १४ इन्द्रामरुतः १५ इन्द्रावृद्धरूपती ।

त्रिष्टुप्, ४ विराट्, ११ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

अस्मा उपास आतिरन्त याम—मिन्द्राय नक्तमूर्ध्याः सुवाचः ।

अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थु—नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः

१

अतिविद्धा विथुरेणा चिदस्त्रा त्रिः सप्त सानु संहिता गिरीणाम् ।

न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्या—द्यानि प्रवृद्धो वृषभश्चकार

२

इन्द्रस्य वज्रं आयसो निमिश्ल इन्द्रस्य बाह्वोर्भूयिष्ठमोजः ।

शीर्षन्निन्द्रस्य कर्तवो निरेक आसन्नेषन्त श्रुत्या उपाके

३

मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा च्यवन्नमच्युतानाम् ।

मन्ये त्वा सत्त्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम्

४

आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मद्वच्युतमहये हन्तवा उ ।

प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्त इन्द्रम्

५ [३२]

तमुं प्लवाम य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।

इन्द्रेण मित्रं दिधिषेम गीर्भी—रूपे नमोर्भिवृषभं विशेम

६

वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमाणा विश्वे देवा अजह्वुर्ये सखायः ।

मरुद्भिरिन्द्र सख्यं ते अस्त्व—थेमा विश्वाः पृतना जयासि

७

त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उस्मा इव राशयो यज्ञियासः ।

उप त्वेमः कृधि नो भागधेयं शुष्मं त एना हविषा विधेम

८

तिग्ममार्युधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष ।

अनायुधासो असुरा अदेवा—श्चक्रेण तां अप वप ऋजीषिन्

९

मह उग्रार्य त्वसे सुवृक्तिं प्रेरय शिवतमाय पश्वः ।

गिर्वीहसे गिर इन्द्राय पूर्वी—र्धेहि तन्वे कुविप्रुङ्ग वेदन्त

१० [३३] (१६०६)

- उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां द्रुणा न पारमीरया नदीनाम् ।
नि स्पृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविवृङ्ग वेदत् ११
- तद्विविद्धि यत् त इन्द्रो जुजोषत् स्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।
उप भूष जरितर्मा रूचयः श्रावया वाचं कुविवृङ्ग वेदत् १२
- अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ—दियानः कृष्णो वृशभिः सहस्रैः ।
आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्त—मप स्नेहितीर्नुमणा अधत् १३
- द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्त—मुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।
नमो न कृष्णमवतस्थिवांस—मिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ १४
- अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः ।
विशो अवेवीरभ्याश्चरन्ती—वृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे १५ [३४]
- त्वं ह त्यत् सप्तभ्यो जार्यमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।
गूळहे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमद्भ्यो भुवनेभ्यो रणं धाः १६
- त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्थ ।
त्वं शुष्णस्यावातिरो वर्धत्रै—स्त्वं गा इन्द्र शच्येद्विन्दः १७
- त्वं ह त्यद्वृषभ चर्षणीनां घनो वृत्राणां तविषो बभूथ ।
त्वं सिन्धूरसृजस्तस्तभानान् त्वमपो अजयो वासपत्नीः १८
- स सुकतू रणिता यः सुतेष्व—नुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् ।
य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीकून्यमाहुः १९
- स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वार्जस्य श्रवस्यस्य वृता २०
- स वृत्रहेन्द्र क्रभुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।
कृण्वन्नपांसि नर्या पुरुणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः २१ [३५] (१६१७)

(९७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । बृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिष्टाबृहती,
१४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वाँ असुरेभ्यः
स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः १ (१६१८)

- यमिन्द्र दधिधे त्वमश्वं गां भागमव्ययम् ।
 यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा पुणो २
 य इन्द्र सस्यव्रतो ऽनुष्वापमदेवेषु ।
 स्वैः प एवैर्मुमुरत् पोष्यं रथि संनुतर्धेहि तं ततः ३
 यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन् ।
 अतस्त्वा गीर्भिर्द्युगदिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति ४
 यद्रासि रोचने विवः समुद्रस्याधि विष्टापि ।
 यत् पार्थिवे सदेने वृत्रहन्तम् यदुन्तरिक्ष आ गंहि ५ [३६]
 स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते ।
 मादयस्व राधसा सूनृतावतेन्द्र राया परीणसा ६
 मा न इन्द्र परा वृणग्भवा नः सधमाद्यः ।
 त्वं न ऊती त्वमिन्न आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक् ७
 अस्मे इन्द्र सचा सुते नि षदा पीतये मधु ।
 कृधी जरित्रे मघवन्नवो महवुस्मे इन्द्र सचा सुते ८
 न त्वा देवास आशत न मर्त्यासो अद्रिवः ।
 विश्वा जातानि शवसाभिभूरसि न त्वा देवास आशत ९
 विश्वाः पृतना अभिभूतं नरं सजूस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।
 क्रत्वा वरिष्ठं वरं आमुरिमुतो ग्रमोजिष्ठं त्वसं तस्विनम् १० [३७]
 समीं रेभासो अस्वरञ्जिन्द्रं सोमस्य पीतये ।
 स्वर्पतिं यदा वृधे धृतवतो ह्योजसा समूतिभिः ११
 नेमिं नमन्ति चक्षसा मेघं विप्रा अभिस्वरा ।
 सुवीतयो वो अद्रुहो ऽपि कर्णे तस्विनः समृक्त्रभिः १२
 तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कुतं शवांसि ।
 महिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्तद्वाये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री १३
 त्वं पुर इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयधै ।
 त्वद्विश्वानि भुवन्नानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च भीषा १४
 तन्म क्रतमिन्द्र शूर चित्र पात्वपो न वज्रिन् दुरितातिं पथि भूरि ।
 क्वा न इन्द्र राय आ दशस्ये विश्वस्न्यस्य स्पृहयाप्यस्य राजन् १५ [३८] (१६३९)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३९]

(९८)

१२ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । उष्णिक् ७, १०-११ ककुप् ९, १२ पुरउष्णिक् ।

इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहते बृहत । धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे १
त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो महौ असि २
विभ्राजश्रयोतिषा स्वर्गच्छो रोचनं विवः । देवास्त इन्द्र सखाय येमिरे ३
एन्द्र नो गधि प्रियः सत्राजिदगोह्यः । गिरिर्न विश्वतस्पृथुः पतिर्विवः ४
अभि हि संत्य सोमपा उभे बभूथ रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो वृधः पतिर्विवः ५
त्वं हि शश्वतीनामिन्द्र वृतां पुरामसि । हन्ता दस्योर्मनोवृधः पतिर्विवः ६[१] .

अथा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान् महः संसृज्महे । उदेव यन्त उदभिः ७
वार्ण त्वां यव्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृध्वासं चिद्विवो विवेदिवे ८
युशन्ति हरीं इषिरस्य गार्थ्यो रौ रथं उरुयुगे । इन्द्रवाहा वचोयुजा ९
त्वं न इन्द्रा भेरं ओजो नृभ्यं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं पृतनापहम् १०
त्वं हि नः पिता वसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अथा ते सुन्नमीमहे ११
त्वां शुष्मिन् पुरुहूत वाजयन्तमुप ब्रुवे शतक्रतो । स नो रास्व सुवीर्यम् १२[२] (१६४४)

(९९)

८ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विपमा गृहती, समा सतो गृहती) ।

त्वामिदा ह्यो नरो ऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्ययः
स इन्द्र स्तोमवाहसामिह श्रुधुप स्वसर्मा गहि १
मत्स्वा सुशिप हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूषन्ति वेधसः ।
तव श्रवांस्युपमान्युक्थ्या सुतेष्विन्द्र गिर्वणः २
श्रायन्त इव सूर्य विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जाते जर्नमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम् ३
अनर्शरति वसुदामुप स्तुहि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।
सो अस्य कामं विधतो न रोषति मनो वृणाय चोदयन् ४
त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुयतः ५ (१६४९)

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।

विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वासि ६

इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।

आशुं जेतारं हेतारं रथीतम्—मतूर्तं तुष्ट्यावृधम् ७

इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतमूर्तिं शतक्रतुम् ।

समानमिन्द्रमवसे हवामहे वसवानं वसुजुवम् ८ [३] (१३५०)

(१००)

(११) १-३, ६-११ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रो वा, १० ११ वाक् ।

त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं त एमि तन्वा पुरस्ताद्विश्वे वेवा अभि मा यन्ति पश्चात् ।

यदा मष्ट्यं दीधरो भागमिन्द्रा—ऽऽदिन्मया कृणवो वीर्याणि १

दधामि ते मधुनो भक्षमग्रे हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।

असंश्च त्वं दक्षिणतः सखा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि २

प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति ।

नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ई ददर्श कमभि ष्टवाम ३

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्यभ्यस्मि मुह्ना ।

क्रतस्य मा प्रदिशो वर्धयन्त्यादर्विरो भुवना ददर्शमि ४

आ यन्मा वेना अरुहन्तस्यै एकमासीनं हर्यतस्यै पुष्टे ।

मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवोच—दक्षिक्वृच्छिशुमन्तः सखायः ५

विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या या चकर्थ मघवन्निन्द्र सुन्वते ।

पारावतं यत् पुरुसभूतं व—स्वपावृणोः शर्भाय कपिबन्धवे ६ [४]

प्र नूनं धावता पृथङ् नेह यो वो अवावरीत् ।

नि धीं वृतस्य ममेणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत् ७

मनोजवा अयमान आयसीमतरत् पुरम् ।

दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत् ८

समुद्रे अन्तः शयत उद्रा वज्रो अभीवृतः ।

भरन्त्यस्मै संयतः पुरःप्रस्रवणा बलिम् ९ (१६६१)

यद्वाग्वदन्त्याविचेतनानि राष्ट्रीं देवानां निषसाद मन्त्रा ।	
चतस्र ऊर्जं दुदुहे पर्यामि कं स्विदस्याः परमं जंगम	१०
देवीं वार्चमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।	
सा नो मन्त्रेषुमूर्जं दुर्हाना धेनुर्वागस्मानुष सुष्ठुतैतु	११
सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्वेहि लोकं वज्राय विष्कभे ।	
हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धूनिन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः	१२ [५] (१६६४)

(१०१)

१६ जमदग्निर्भागवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अश्विनौ, ९-१० वायुः,
 ११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पवमानः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः =
 (बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती. ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती,
 समा सतोबृहती.) १४-१६ त्रिष्टुप् ।

ऋधगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।	
यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टय आचक्रे हव्यदातये	१
वर्षिष्ठक्षत्रा उरुचक्षसा नरा राजाना दीर्घश्रुतमा ।	
ता बाहुता न दुंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रश्मिभिः	२
प्र यो वां मित्रावरुणा ऽजिरो दूतो अद्रवत् । अयःशीर्षा मदरेद्युः	३
न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते ।	
तस्मान्नो अद्य समृतेरुरुष्यतं बाहुभ्यां न उरुष्यतम्	४
प्र मित्राय प्रार्थ्यम्णे संचथ्यमृतावसो ।	
वरुथ्यं वरुणे छन्द्यं वचः स्तोत्रं राजसु गायत	५ [६]
ते हिंन्विरे अरुणं जेन्यं वस्वेकं पुत्रं तिसृणाम् ।	
ते धामान्यमृता मर्त्यानामदब्धा अभि चक्षते	६
आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमानि कर्त्वा ।	
उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये	७
रातिं यद्वाग्मरक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू ।	
प्राचीं होत्रां प्रतिरन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना	८
आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः ।	
अन्तः पवित्रं उपरि श्रीणानोऽं ऽयं शृक्रो अयामि ते	९ (१६७३)

वेत्यध्वर्युः पथिभी रजिष्ठैः प्रति हव्यानि धीतये ।

अधा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवाशिरम् १० [७]

बणमहाँ असि सूर्य बळादित्य महाँ असि ।

महस्ते सतो महिमा पनस्यते ऽन्द्रा देव महाँ असि ११

बद्र सूर्य श्रवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।

मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् १२

इयं या नीच्यकिणीं रूपा रोहिण्या कृता ।

चित्रेव प्रत्यदर्शयत्यु१—न्तर्दशसु बाहुषु १३

प्रजा ह तिस्रो अत्यार्यमीयु—न्य१—न्या अर्कमभितो विविधे ।

बृहद्ध तस्थौ भुवनेष्वन्तः पर्वमानो हरित आ विवेश १४

माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसावित्यानाममृतस्य नाभिः ।

प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदिति वधिष्ठ १५

वचोविदुं वाचमुदीरयन्तीं विश्वाभिर्धीभिरुपतिष्ठमानाम् ।

देवीं देवेभ्यः पर्येयुषीं गा—मा मावृक्त मर्त्यौ वृधचेताः १६ [८] (१६८०)

(१०९)

२२ भार्गवः प्रयोगः, अग्निवार्हस्पत्यः, पावको वा, सहस्रः पुत्रौ गृहपति-यविष्ठौ
तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव वाशुषे ।

कविर्गृहपतिर्युवा १

स न ईळानया सह देवाँ अग्ने दुवस्युवा ।

चिकिर्द्भिभानवा बृह २

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोर्दिष्ठेन यविष्ठ्य ।

अभि ष्मो वार्जसातये ३

और्वभृगुवच्छुचिं—मप्रवानवदा हुवे ।

अग्निं संमुद्रवांससम् ४

हुवे वातस्वनं कविं पर्जन्यकन्धं सहः ।

अग्निं संमुद्रवांससम् ५ [९] (१६८५)

आ स्रवं सवितुर्यथा भगस्येव भुजिं हुवे ।

अग्निं समुद्रधाससम्

६

अग्निं वो वृधन्तं मध्वराणां पुरुतमम् ।

अच्छा नप्त्रे सहस्वते

७

अयं यथा न आभुवत् त्वष्टा रूपेव तक्षया ।

अस्य क्रत्वा यशस्वतः

८

अयं विश्वा अग्निं श्रियोऽग्निर्वेषु पत्यते ।

आ वाजैरूपं नो गमत्

९

विश्वेषामिह स्तुहि होतॄणां यशस्तमम् ।

अग्निं यज्ञेषु पुर्व्यम्

१० [१०]

शीरं पावकशोचिषं ज्येष्ठो यो दमेष्वा ।

दीदाय दीर्घश्रुतमः

११

तमर्वन्तं न सानसिं गृणीहि विप्र शुष्मिणम् ।

मित्रं न यातयर्जनम्

१२

उप त्वा जामयो गिरो देविशतीर्हविष्कृतः ।

वायोरनीके अस्थिरन्

१३

यस्य त्रिधात्वृतं बर्हिस्तस्यावसंदिनम् ।

आर्षश्चित्रि दधा पदम्

१४

पदं वेवस्य मीळहुषोऽनाधृष्टाभिरूतिभिः ।

भद्रा सूर्य इवोपदृक्

१५ [११]

अग्ने घृतस्य धीतिभिस्तेपानो देव शोचिषा ।

आ वेवान् वक्षि यक्षि च

१६

तं त्वाजनन्त मातरः कविं वेवासो अङ्गिरः ।

हव्यवाहमर्मत्यम्

१७

प्रचेतसं त्वा कवेऽग्ने दूतं वरेण्यम् ।

हव्यवाहं नि र्षेदरे

१८

नहि मे अस्त्यद्भ्या न स्वर्धितिर्वनन्वति ।

अथैतादृग्भ्रमामि ते

१९ (१६९९)

यदग्ने कानि कानि चिदा ते दारुणि वृधमसि ।

ता जुषस्व यविष्म्य

२०

यदच्युपजिह्विका यद्वन्नो अतिसर्पति ।

सर्वं तदस्तु ते घृतम्

२१

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेत मर्त्यः ।

अग्निमीधे विवस्वभिः

२२ [१२] (१७०९)

(१०३)

१४ स्तोभरिः काण्वः । अग्निः, १४ अग्रामरुतः । बृहती, ५ विराङ्गरूपा; ७, ९, ११, १३ सतोबृहती;
८, ११ ककुप्; १० हसीयसी; १४ अनुष्टुप् ।

अदर्शि गातुवित्तमो यस्मिन् व्रतान्यावृधुः ।

उपो पु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्त नो गिरः

१

प्र देवोदासो अग्निर्वैवाँ अच्छा न मज्मना ।

अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ नाकस्य सानवि

२

यस्माद्वेजन्त कूष्ठर्यश्चकृत्पानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविव त्मना अग्निं धीभिः संपर्यत

३

प्र यं राये निर्नीषसि मर्तो यस्ते वसो दाशत् ।

स वीरं धत्ते अग्र उक्थशंसिनं त्मना सहस्रपोषिणम्

४

स हृळ्हे चिद्वभि तृणति वाजमर्षता स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

त्वे देवत्रा सदा पुरुवसो विश्वा वामानि धीमहि

५ [१३]

यो विश्वा दयते वसु होता मन्द्रो जनानाम् ।

मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्यग्रये

६

अश्वं न गीर्भी रथ्यं सुवानवो मर्मृज्यन्ते देवयवः ।

उभे तोके तनये दस्म विशपते पर्षि राधो मघोनाम्

७

प्र मंहिष्ठाय गायत क्रतावै बृहते शुक्रशोचिषे ।

उपस्तुतासो अग्रये

८

आ वंसते मघवा वीरवद्यशः समिन्द्रो द्युमन्याहुतः ।

कुबिन्नो अस्य सुमतिर्नवीयस्य च्छा वाजेभिरागमत्

९ (१७११)

प्रेष्ठमु म्रियाणां स्तुह्यासावार्तिथिम् ।

अग्निं रथानां यमम्

१० [१४]

उर्विता यो निर्विता वेर्विता व—स्वा यज्ञियो वृवर्तति ।

दुष्टरा यस्य प्रवणे नोर्मयो धिया वाजं सिषासतः

११

मा नो हृणीतामतिथि—र्वसुरग्निः पुरुप्रशस्त एषः ।

यः सुहोता स्वध्वरः

१२

मो ते रिषन्ये अच्छोक्तिभिर्वसो ऽग्ने केभिश्चिदैर्वैः ।

कीरिश्चिद्धि त्वामीद्वै द्रुत्याय रातहव्यः स्वध्वरः

१३

आग्ने याहि मरुत्सखा रुद्रेभिः सोमपीतये ।

सोमर्या उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे

१४[१५](१७१६)

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

सप्तममण्डलस्यान्तपर्यन्तं

५९७४

अष्टममण्डलस्य (वालखिल्यसंहिता)

१७१६

,, (वालखिल्यरहिता १६३६)

सर्वयोगः

७६९०

अथ नवमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-२४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वार्दिष्ठया मर्दिष्ठया पवस्व सोम धारया	१ इन्द्राय पातवे सुतः	१
रक्षोहा विश्वचर्षणि रभि योनिमर्योहतम्	२ दुर्णा सुधस्थुमासदत्	२
वरिवोधातमो भव मर्दिष्ठो वृत्रहन्तमः	३ पर्षि राधो मघोनाम्	३
अभ्यर्ष महानां देवानां कीतिमन्धसा	४ अभि वाजमुत श्रवः	४
त्वामच्छा चरामसि तदिदर्थं विवेदिवे	५ इन्द्रो त्वे न आशसः	५ [१६]
पुनाति ते परिसुतं सोमं सूर्यस्य वृहिता	६ वारेण शश्वता तना	६
तमीमणवीः समर्य आ गुभ्रान्ति योषणो दश	७ स्वसारः पार्यं विवि	७
तमीं हिन्वन्त्ययुवो धमन्ति बाकुरं दृतिम्	८ त्रिधातु वारणं मधु	८
अभीष्टममघ्या उत श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्	९ सोममिन्द्राय पातवे	९
अस्येदिन्द्रो मघेष्वा विश्वा वृत्राणि जिघ्रते	१० शूरो मघा च मंहते	१० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व देववीरति पवित्रं सोम रंहा	१ इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश	१
आ वच्यस्व महि प्सरो वृषेन्द्रो द्युम्नवत्तमः	२ आ योनिं धर्णसिः संदः	२
अधुक्षत मियं मधु धारा सुतस्य वेधसः	३ अपो वसिष्ठ सुक्रतुः	३
महान्तं त्वा महीरन्वापो अर्षन्ति सिन्धवः	४ यद्वोभिर्वासयिष्यसे	४
समुद्रो अप्सु मामुजे विष्टम्भो धरुणो विवः	५ सोमः पवित्रं अस्मयुः	५ [१८]
अचिकवुदृषा हरिर्महान् मित्रो न वर्शतः	६ सं सूर्येण रोचते	६
गिरस्त इन्द्रो ओजसा मर्मज्यन्ते अपस्युवः	७ यामिर्मदाय शुम्भसे	७
तं त्वा मदाय घृष्वय उ लोककृत्नुमीमहे	८ तव प्रशस्तयो महीः	८
अस्मभ्यमिन्द्रविन्द्रयुर्मध्वः पवस्व धारया	९ पर्जन्यो वृष्टिर्माँ इव	९
गोषा इन्द्रो नृषा अस्य श्वसा वाजसा उत	१० आत्मा यज्ञस्य पूष्यः	१० [१९] (१०)

(३)

१० आजीगतिः शुनःशेषः, कृषिमो वैश्वामित्रो देवरातः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः	पर्णवीरिव दीयति	। अभि द्रोणान्यासवम्	१
एष देवो विषा कृतो	ऽति ह्वरांसि धावति	। पवमानो अदाभ्यः	२
एष देवो विपन्युभिः	पवमान कृतायुभिः	। हरिर्वाजाय मृज्यते	३
एष विश्वानि वार्या	शूरो यन्निव सत्त्वभिः	। पवमानः सिषासति	४
एष देवो रथर्यति	पवमानो दशस्यति	। आविष्कृणोति वग्वनुम्	५ [२०]
एष विप्रेरभिष्ठुतो	ऽपो देवो वि गाहते	। दधद्रत्नानि वाशुषे	६
एष दिवं वि धावति	तिरो रजांसि धारया	। पवमानः कर्निकदत्	७
एष दिवं व्यासरत्	तिरो रजांस्यस्पृतः	। पवमानः स्वध्वरः	८
एष प्रत्नेन जन्मना	देवो देवेभ्यः सुतः	। हरिः पवित्रे अर्पति	९
एष उ स्य पुरुवतो	जज्ञानो जनयन्निषः	। धारया पवते सुतः	१० [२१] (३०)

(४)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सना च सोम जेषि च	पवमान महि श्रवः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१
सना ज्योतिः सना स्व	विश्वा च सोम सौमगा	। अथा नो वस्यसस्कृधि	२
सना दक्षमुत क्रतु	मप सोम मृधो जहि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	३
पवीतारः पुनीतन	सोममिन्द्राय पातवे	। अथा नो वस्यसस्कृधि	४
त्वं सूर्ये न आ भज	तव क्रत्वा तवोतिभिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	५ [२२]
तव क्रत्वा तवोतिभि	ज्योक् पश्येम सूर्यम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	६
अभ्यर्ष स्वायुध	सोम द्विर्हंस रयिम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	७
अभ्यर्षानपच्युतो	रयिं समत्सु सासहिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	८
त्वां यज्ञैरवीवृधन्	पवमान विधर्मणि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	९
रयिं नश्चित्रमश्विन	मिन्दो विश्वायुमा भर	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । अप्रीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीद्वारः, ६ उपासानकता, ७ वैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारन्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री, ८-११ अनुष्टुप् ।

समिद्धो विश्वतस्पतिः पर्वमानो वि राजति । प्रीणन् वृषा कर्निकदत् १
तनूनपात् पर्वमानः शृङ्गे शिशानो अर्षति । अन्तरिक्षेण रारजत् २
इंळेन्युः पर्वमानो रयिर्वि राजति द्युमान् । मधोर्धाराभिरोजसा ३
बर्हिः प्राचीनमोजसा पर्वमानः स्तृणन् हरिः । देवेषु देव ईयते ४
उदतैर्जिहते बृहद् द्वारो देवीर्हिरण्ययीः । पर्वमानेन सुदुताः ५ [२४]

सुशिल्पे बृहती मही पर्वमानो वृषण्यति । नक्तोपासा न दर्शति ६
उभा देवा नृचक्षसा होतारा देव्या हुवे । पर्वमान इन्द्रो वृषा ७

भारती पर्वमानस्य सरस्वतीळा मही ।

इमं नो यज्ञमा गमन् तिस्रो देवीः सुपेशसः ८

त्वष्टारमग्रजां गोपां पुरोयावानमा हुवे ।

इन्द्रुरिन्द्रो वृषा हरिः पर्वमानः प्रजापतिः ९

वनस्पतिं पर्वमान मध्वा समङ्ग्धि धारया ।

सहस्रवलशं हरितं भ्राजमानं हिरण्ययम् १०

विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं पर्वमानस्या गत ।

वायुर्बृहस्पतिः सूर्योऽग्निरिन्द्रः सजोषसः ११ [२५] (५१)

(६)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

मन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः । अद्यो वारोऽपस्मयुः १
अभि तं मद्यं मद्रुमिन्दुविन्द्र इति क्षर । अभि वाजिनो अवततः २
अभि तं पूर्यं मदै सुवानो अर्ष पवित्र आ । अभि वाजमुत श्रवः ३
अनु द्वप्सास इन्द्व आपो न प्रवतासरन् । पुनाना इन्द्रमाशत ४
यमत्यमिव वाजिनं मृजन्ति योषणो दश । वने क्रीळन्तमत्यविम् ५ [२६]
तं गोमिर्द्वषणं रसं मदाय देवधीतये । सुतं भाराय सं सृज ६

(५७)

देवो देवाय धारयेन्द्राय पवते सुतः । पयो यदस्य पीपयत् ७
 आत्मा यज्ञस्य रंहा सुष्वाणः पवते सुतः । प्रत्नं नि पाति काव्यम् ८
 एवा पुनान ईन्द्रयुर्मदं मदिष्ठ वीतये । गुहां चिदधिषे गिरः ९ [२७] (६०)

(७)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृष्टमिन्द्रवः पथा धर्मचूतस्य सुश्रियः । विद्वाना अस्य योजनम् १
 प्र धारा मध्वो अग्रियो महीरपो वि गाहते । हविर्हविष्णु बन्धः २
 प्र युजो वाचो अग्रियो वृषाव चक्रवृद्धने । सद्भाभि सत्यो अध्वरः ३
 परि यत् काव्या कविर्नृम्णा वसानो अर्षति । स्वर्वाजी सिंषासति ४
 पवमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति । यदीमृण्वन्ति वेधसः ५ [२८]

अव्यो वारि परि प्रियो हरिवर्नेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ६
 स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मदेन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मभिः ७
 आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः । विद्वाना अस्य शक्मभिः ८
 अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो वाजस्य सातये । श्रवो वसूनि सं जितम् ९ [२९] (६९)

(८)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमा अभि प्रियमिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धन्तो अस्य वीर्यम् १
 पुनानासंश्चमूषदो गच्छन्तो वायुमश्विना । ते नो धान्तु सुवीर्यम् २
 इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हार्दिं चोदय । ऋतस्य योनिमासदम् ३
 मृजन्ति त्वा दश क्षिपो हिन्वति सप्त धीतयः । अनु विप्रा अमाविषुः ४
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं संजानमर्ति मेघ्यः । सं गोभिर्वासयामसि ५ [३०]

पुनानः कलशेषा वस्त्राण्यरुणो हरिः । परि गव्यान्यव्यत ६
 मघोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्वो सखायमा विंश ७
 वृष्टिं विवः परि स्रव द्युम्नं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पुत्सु धाः ८
 नृचक्षंसं त्वा वयमिन्द्रपीतं स्वर्विदम् । मक्षीमहि प्रजामिषम् ९ [३१] (७८)

(९)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रिया विवः कविर्वयांसि नप्स्योर्हितः । सुवानो याति कविकृतुः १
 प्रप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्गुहे । वीत्यर्षं चनिष्ठया २
 स सुनुमातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् । महान् मही कृतावृधा ३
 स सप्त धीतिभिर्हितो नद्यो अजिन्ववृद्धः । या एकमक्षि वावृधुः ४
 ता अभि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः । इन्दुमिन्द्र तव व्रते ५ [३२]

अभि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वार्वहिः । किर्विर्वीरतरपयत् ६
 अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या । तानि पुनान जङ्घनः ७
 नू नव्यसे नवीयसे सूक्ताय साधया पथः । प्रत्नवद्रोचया रुचः ८
 पवमान महि श्रवो गामश्वं रासि वीरवत् । सना मेधा सना स्वः ९ [३३] (८७)

(१०)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र स्वानासो रथा इवाऽर्वन्तो न श्रवस्यवः । सोमासो राये अक्रमुः १
 हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गर्भस्त्योः । भरांसः कारिणामिव २
 राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिर्भ्रजे । यज्ञो न सप्त धातृभिः ३
 परि सुवानास इन्दवो मदाय बर्हणा गिरा । सुता अर्षन्ति धारया ४
 आपानासो विवस्वतो जनन्त उषसो भगम् । सूरः अण्वं वि तन्वते ५ [३४]

अप द्वारा मतीनां प्रत्ना कृण्वन्ति कारवः । वृष्णो हरस आयवः ६
 समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः । पदमेकस्य पिप्रतः ७
 नाभा नाभिं न आ ददु चक्षुश्चित् सूर्ये सचा । कवेरपत्यमा कुहे ८
 अभि प्रिया विवस्पदमध्वर्युभिर्गुहा हितम् । सूरः पश्यति चक्षसा ९ [३५] (९६)

(११)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

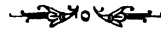
उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्द्वे । अभि देवा इयक्षते १
 अभि ते मधुना पयो ऽथर्वाणो अशिभ्रयुः । देवं देवाय देवयु २
 स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते । शं राजन्नोषधीभ्यः ३ (९९)

बभ्रवे नु स्वतवसे ऽरुणाय दिविस्पृशे । सोमाय गाथमर्चत	४
हस्तच्युतेभिरद्रिभिः सुतं सोमं पुनीतन । मधावा धावता मधु	५ [३६]
नमसेदुर्प सीदत वृधेवृभि श्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे दधातन	६
अमित्रहा विचर्षणिः पर्वस्व सोमं शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत	७
इन्द्राय सोमं पार्तवे मदाय परि पिच्यसे । मनश्चिन्मनस्स्पतिः	८
पर्वमान सुवीर्यं रयिं सोमं रिरिहि नः । इन्दुविन्द्रेण नो युजा	९ [३७] (१०५)

(१२)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृष्टमिन्दवः सुता ऋतस्य सादने । इन्द्राय मधुमत्तमाः	१
अभि विप्रां अनूपत् गावो वत्सं न मातरः । इन्द्रं सोमस्य पीतये	२
मवृच्युत क्षेति सादने सिन्धोरुर्मा विपश्चित् । सोमो गौरी अधि श्रितः	३
द्विवो नामा विचक्षणो ऽव्यो वारं महीयते । सोमो यः सुकतुः कविः	४
यः सोमः कुलशेषां अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि पर्वजे	५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन् कोशं मधुश्चुतम्	६
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धनानामन्तः संबर्धुषः । हिन्वानो मानुषा युगा	७
अभि प्रिया द्विस्पदा सोमो हिन्वानो अर्षति । विप्रस्य धारया कविः	८
आ पर्वमान धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्दो स्वाभुवम्	९ [३९] (११४)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-३३]

(१३)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अर्षति सहस्रधारो अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम्	१
पर्वमानमवस्यवो विप्रमभि प्र गायत । सुष्वाणं देववीतये	२
पर्वन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गुणानां देववीतये	३
उत नो वाजसातये पर्वस्व बृहतीरिषः । द्युमदिन्दो सुवीर्यम्	४
ते नः सहस्रिणो रयिं पर्वन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः	५ [१]
अत्यां हियाना न हेतुभि रसृष्टं वाजसातये । वि वारमव्यंशाशवः	६
वाश्वा अर्षन्तीन्दवो ऽभि वत्सं न धेनवः । वृधन्विरे गभस्स्त्योः	७
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पर्वमान कनिक्कवत् । विश्वा अप द्विषो जहि	८
अपघ्नन्तो अराव्याः पर्वमानाः स्वहंशः । योनावृतस्य सीदत	९ [२] (११९)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रासिष्यदत् कविः	सिन्धोर्हर्मावधि श्रितः ।	कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम्	१
गिरा यद्वी सर्वन्धवः	पञ्च व्राता अपस्यवः ।	परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम्	२
आदस्य शुष्मिणो रसे	विश्वे देवा अमत्सत ।	यद्वी गोभिर्वसायते	३
निरिणानो वि धावति	जहृच्छयाणि तान्वा ।	अत्रा सं जिघ्रते युजा	४
नसीभिर्यो विवस्वतः	शुभ्रो न मामृजे युवा ।	गाः कृण्वानो न निर्णिजम्	५ [३]
अति श्रिती तिरश्चता	गव्या जिगात्यण्व्या ।	वग्नुमिर्यति यं विदे	६
अभि क्षिपुः समर्गमत	मर्जयन्तीरिषरूपतिम् ।	पूठा गृभ्णात वाजिनः	७
परि विव्यानि मर्मशद्	विश्वानि सोम पार्थिवा ।	वसूनि याह्यस्मयुः	८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया यात्यण्व्या	शूरो रथेभिराशुभिः ।	गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम्	१
एष पुरु धियायते	बृहते देवतातये ।	यत्रामृतास आसते	२
एष हितो वि नीयते	ऽन्तः शुभ्रावता पथा ।	यद्वी तुञ्जन्ति भूर्णयः	३
एष शृङ्गाणि दोधुव-	च्छिशीति यूथ्योऽ वृषा ।	नुम्णा दधान ओजसा	४
एष रुक्मिभिरीयते	वाजी शुभ्रेभिरंशुभिः ।	पतिः सिन्धूनां भवन्	५
एष वसूनि पिब्वुना	परुषा ययिवाँ अति ।	अव शादेषु गच्छति	६
एतं मृजन्ति मर्ज्य-	मुप द्रोणेष्वायवः ।	प्रचक्राणं महीरिषः	७
एतमु त्यं दश क्षिपो	मृजन्ति सप्त धीतयः ।	स्वायुधं मदिन्तमम्	८ [५] (१३९)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते सोतार ओण्योऽ	रसं मदाय घृष्वये ।	सर्गो न तक्त्येतंशः	१
क्रत्वा दक्षस्य रथ्य-	मपो वसानमन्धसा ।	गोषामण्वेषु सश्विम	२
अनतमप्सु दुष्टरं	सोमं पवित्र आ सृज ।	पुनीहीन्द्राय पातवे	३
प्र पुनानस्य चेतसा	सोमः पवित्रे अर्षति ।	क्रत्वा सुधस्थमासदत्	४ (१४३)

प्र त्वा नमोभिरिन्द्व	इन्द्र सोमा असृक्षत	। महे भराय कारिणः	५
पुनानो रूपे अव्यये	विश्वा अर्षन्नाभि श्रियः	। शूरो न गोषु तिष्ठति	६
द्विवो न सानु पिप्युषी	धारा सुतस्य वेधसः	। वृथा पवित्रे अर्षति	७
त्वं सोम विपश्चितं	तना पुनान आयुषु	। अव्यो वारं वि धावसि	८ [६] (१४७)

(१७)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निम्नेनेव सिन्धवो	घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः	। सोमा असुग्रमाशवः	१
अभि सुवानास इन्द्वो	वृष्टयः पृथिवीमिव	। इन्द्रं सोमासो अक्षरन्	२
अत्यूर्मिर्मत्सरो मवुः	सोमः पवित्रे अर्षति	। विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	३
आ कुलशेषु धावति	पवित्रे परि विच्यते	। उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते	४
अति त्री सोम रोचना	रोहन् न भ्राजसे दिवम्	। इष्णन् त्सूर्यं न चोदयः	५
अभि विप्रा अनूषत	मूर्धन् यज्ञस्य कारवः	। दधानाश्चक्षसि प्रियम्	६
तमु त्वा वाजिनं नरो	धीभिर्विप्रा अवस्यवः	। मृजन्ति देवतातये	७
मधोर्धारामनु क्षर	तीव्रः सधस्थमासदः	। चारुक्रताय पीतये	८ [७] (१५५)

(१८)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः	पवित्रे सोमो अक्षाः	। मर्देषु सर्वधा असि	१
त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु	प्र जातमन्धसः	। मर्देषु सर्वधा असि	२
तव विश्वे सजोषसो	देवासः पीतिमाशत	। मर्देषु सर्वधा असि	३
आ यो विश्वानि वार्या	वसूनि हस्तयोर्वृधे	। मर्देषु सर्वधा असि	४
य इमे रोदसी मही	सं मातरेव दोहते	। मर्देषु सर्वधा असि	५
परि यो रोदसी उभे	सद्यो वाजैभिरर्षति	। मर्देषु सर्वधा असि	६
स शुष्मी कुलशेषा	पुनानो अचिक्रदत्	। मर्देषु सर्वधा असि	७ [८] (१६२)

(१९)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुक्थ्यं	द्विव्यं पार्थिवं वसु	। तन्नः पुनान आ भर	१
युवं हि स्थः स्वपेती	इन्द्रश्च सोम गोपेती	। ईशाना पिप्यन्तं धियः	२ (१६४)

वृषा पुनान आयुषु	स्तनयन्नाधि बर्हिषि	। हरिः सन् योनिमासदत्	३
अवावशन्त धीतयो	वृषभस्याधि रेतसि	। सुनोर्वत्सस्य मातरः	४
कुविद्वृषण्यन्तीभ्यः	पुनानो गर्भमादधत्	। याः शुक्रं दुहते पयः	५
उप शिक्षापत्स्थुषो	भियसमा धेहि शत्रुषु	। पर्वमान विदा रयिम्	६
नि शत्रोः सोम वृण्यं	नि शुष्मं नि वयस्तिर	। दूरे वा सतो अन्ति वा	७ [९] (१६९)

(२०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र कुर्वेर्ववीतये	ऽव्यो वारैर्भिरर्षति	। साह्वान् विश्वा अमि स्पृधः	१
स हिष्मा जरितुभ्य आ	वाजं गोमन्तमिन्वति	। पर्वमानः सहस्रिणम्	२
परि विश्वानि चेतसा	मृशसे पर्वसे मती	। स नः सोम श्रवो विदः	३
अभ्यर्ष बृहद्यशो	मघर्वस्यो ध्रुवं रयिम्	। इषं स्तोतुभ्य आ भर	४
त्वं राजेव सुवतो	गिरः सोमा विवेशिथ	। पुनानो वहे अद्भुत	५
स वह्निरप्सु दुष्टरो	मृज्यमानो गर्भस्त्योः	। सोमश्चमूषुं सीदति	६
क्रीडुर्मखो न मंहयुः	पवित्रं सोम गच्छसि	। दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	७ [१०] (१७६)

(२१)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्द्वः	सोमा इन्द्राय घृष्वयः	। मत्सरासः स्वविदः	१
प्रवृण्वन्तो अभियुजः	सुष्वये वरिवोविदः	। स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः	२
वृथा क्रीळन्त इन्द्वः	सधस्थमभ्येकमित्र	। सिन्धोरुर्मा व्यक्षरन्	३
एते विश्वानि वार्या	पर्वमानास आशत	। हिता न सतयो रथे	४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्द्वो	दधाता वेनमादिशे	। यो अस्मभ्यमरावा	५
क्रभुर्न रथ्यं नवं	दधाता केतमादिशे	। शुक्राः पवध्वमणीसा	६
एत उ ये अवीवशन्	काष्ठां वाजिनो अक्रत	। सतः प्रासाविषुर्मतिम्	७ [११] (१८३)

(२२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो	रथा इव प्र वाजिनः	। सर्गाः सुष्टा अहेषत	१
एते वाता इवोरवः	पर्जन्यस्येव वृष्टयः	। अग्नेरिव भ्रमा वृथा	२ (१८५)

एते पूता विपश्चितः सोमांसो दध्याशिरः । विपा व्यानशुर्धियः ३
एते मूष्ठा अर्मर्त्याः समुर्वासो न शश्रमुः । ह्यक्षन्तः पथो रजः ४
एते पूष्ठानि रोदंसो—विप्रयन्तो व्यानशुः । उतेदमुत्तमं रजः ५
तन्तुं तन्वानमुत्तम—मनु प्रवर्त आशत । उतेदमुत्तमाप्यम् ६
त्वं सोम पुणिभ्यु आ वसु गव्यानि धारयः । ततं तन्तुमचिक्रदः ७ [१२] (१९०)

(२३)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमाशवो मधोर्मदस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या १
अनु प्रत्तास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम् २
आ पवमान नो भरा—ऽर्यो अदाशुपो गर्यम् । कूधि प्रजावतीरिषः ३
अभि सोमांस आयवः पर्वन्ते मद्यं मदम् । अभि कोशं मधुश्चुतम् ४
सोमो अर्षति धर्णसि—र्दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः ५
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्द्रो वाजं सिषाससि ६
अस्य पीत्वा मदाना—मिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जघान जघनच्छ नु ७ [१३] (१९७)

(२४)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो अधन्विषुः पर्वमानास इन्द्रवः । श्रीणाना अप्सु मृञ्जत १
अभि गावो अधन्विषु—रापो न प्रवर्ता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत २
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नृमिर्यतो वि नीयसे ३
त्वं सोम नृमादन्नः पर्वस्व चर्षणीसहै । सस्त्रियो अनुमाद्यः ४
इन्द्रो यदद्रिभिः सुतः पवित्रं परिधार्वसि । अरमिन्द्रस्य धान्ने ५
पर्वस्व वृत्रहन्तमो—क्थेभिरनुमाद्यः । शुचिः पावको अजुतः ६
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । देवावीरघशंसहा ७ [१४] (२०४)

(२५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥ १॥ सू० २५-६०]

६ दळहच्युत आगस्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुज्यो वायवे मदः १
पर्वमान धिया हितो—ऽभि योनिं कर्निक्रदत् । धर्मणा वायुमा विश २ (२०६)

सं कुवैः शोभते वृषा	कविर्योनावधि प्रियः । वृत्रहा देववीतमः	३
विश्वा रूपाण्याविशन् पुनानो याति हर्यतः । यन्नामृतासु आसते		४
अरुषो जनयन् गिरः सोमः पवत आयुषक् । इन्द्रं गच्छन् कविकृतुः		५
आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्		६ [१५] (२१०)

(२६)

६ इधमवाहो दार्ढ्ययुतः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिनमुपस्थे अर्दितेरधि । विप्रसो अण्व्या धिया	१
तं गावो अभ्यनूषत सहस्रधारमक्षितम् । इन्द्रं धर्तारमा विवः	२
तं वेधां मेधयाहयन् पवमानमधि द्यवि । धर्णसि भूरिधायसम्	३
तमह्यन् भुरिजोर्धिया संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचो अदाभ्यम्	४
तं सानावधि जामयो हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । हर्यतं भूरिचक्षसम्	५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः पवमान गिरावृधम् । इन्द्रविन्द्राय मत्सरम्	६ [१६] (२१६)

(२७)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरभिष्टुतः पवित्रे अधि तोशते । पुनानो ब्रह्मण सिधः	१
एष इन्द्राय वायवे स्वर्जित् परिं विच्यते । पवित्रे दक्षसाधनः	२
एष नृभिर्वि नीयते द्विवो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित्	३
एष गव्युरचिक्रवृत् पवमानो हिरण्ययुः । इन्द्रः सत्राजिदस्तुतः	४
एष सूर्येण हासते पवमानो अधि द्यवि । पवित्रे मत्सरो मदः	५
एष शुभ्र्यसिष्यद्वन्तरिक्षे वृषा हरिः । पुनान-इन्द्रुरिन्द्रमा	६ [१७] (२२०)

(२८)

६ प्रियमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभिर्विश्वविन्मनस्स्पतिः । अग्न्यो वारं वि धावति	१
एष पवित्रे अक्षरत् सोमो कुवेभ्यः सुतः । विश्वा धामान्याविशन्	२
एष कुवः शुभायते ऽधि योनावर्मत्यः । वृत्रहा देववीतमः	३
एष वृषा कर्निकद्वदशभिर्जामिभिर्यतः । अभि द्रोणानि धावति	४ (२२६)

एष सूर्यमरोचयत् पर्वमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्ववित ५
 एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्षन्ति । देवावीरघशंसहा ६ [१८] (२२८)

(२९)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारा अक्षरन् वृष्णः सुतस्यौजसा । देवाँ अनु प्रभूषतः १
 सार्ति मृजन्ति वेधसो गृणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यम् २
 सुषहा सोम तानि ते पुनानार्य प्रभूवसो । वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् ३
 विश्वा वसूनि संजयन् पर्वस्व सोम धारया । इनु द्वेषीसि सध्यक् ४
 रक्षा सु नो अररुपः स्वनात् समस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुचमहे ५
 एन्वो पार्थिवं रयिं दिव्यं पवस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ६ [१९] (२३४)

(३०)

६ बिन्दुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारा अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन् । पुनानो वाचमिष्यति १
 इन्दुर्हियानः सोतृभिर्मृज्यमानः कनिकदत् । इयति वग्नुमिन्द्रियम् २
 आ नः शुष्मं नृपाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पर्वस्व सोम धारया ३
 प्र सोमो अति धारया पर्वमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणान्यासदम् ४
 अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये ५
 सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । चारुं शर्षाय मत्सरम् ६ [२०] (२४०)

(३१)

६ गीतमो राहुगणः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासः स्वाध्यः पर्वमानासो अक्रमुः । रयिं कृण्वन्ति चेतनम् १
 दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युमन्वर्धनः । भवा वाजानां पतिः २
 तुभ्यं वाता अभिप्रियस्तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
 आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संग्रथे ४
 तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो वुवुहे अक्षितम् । वर्षिष्ठे अधि सानवि ५
 स्वायुधस्य ते सतो भुवनस्य पते वयम् । इन्दो सखित्वमुश्मसि ६ [२१] (२४६)

(३२)

६ द्यावाश्व आत्रेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो मवृच्युतः	श्रवसे नो मघोनः ।	सुता विवथे अक्रमुः	१
आर्षीं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः ।	इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
आर्षीं हंसो यथा गणं	विश्वस्यावीवशन्मतिम् ।	अत्यो न गोभिरज्यते	३
उभे सोमावचार्कशन्	मुगो न तृक्तो अर्षसि ।	सीदन्नृतस्य योनिमा	४
अभि गावो अनूषत	योषां जारमिव प्रियम् ।	अगन्नाजिं यथा हितम्	५
अस्मे धेहि द्युमद्यशो	मघर्वज्यश्च मह्यं च ।	सनिं मेधामुत श्रवः	६ [२२] (२५२)

(३३)

६ त्रित आत्स्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो विपश्चितो	ऽपां न रयन्त्यूर्मयः ।	वनानि महिषा इव	१
अभि द्रोणानि बभ्रवः	शुक्रा क्रतस्य धारया ।	वाजं गोमन्तमक्षरन्	२
सुता इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुज्यः ।	सोमा अर्षन्ति विष्णवे	३
तिस्रो वाचो उदीरते	गावो मिमन्ति धेनवः ।	हरिरेति कनिक्कदत्	४
अभि ब्रह्मीरनूषत	यद्वीर्कृतस्य मातरः ।	मय्यज्यन्ते क्रिवः शिशुम्	५
रायः समुद्राश्चतुरो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहस्रिणः	६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आत्स्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तने	न्दुर्हिन्वानो अर्षति ।	रुजद्वल्ला व्योर्जसा	१
सुत इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुज्यः ।	सोमो अर्षति विष्णवे	२
वृषाणं वृषभिर्यतं	सुन्वन्ति सोममद्विभिः ।	दुहन्ति शकमेना पर्यः	३
भुवन्त त्रितस्य मर्ज्यो	भुवदिन्द्राय मत्सरः ।	सं रूपैरज्यते हरिः	४
अमीमृतस्य विष्टपं	दुहते पृश्निमातरः ।	चारु प्रियतमं हविः	५
समेनमहुता इमा	गिरो अर्षन्ति समुतः ।	धेनूर्वाशो अवीवशत्	६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया	पवमान रयिं पृथुम् ।	यथा ज्योतिर्विदासिं नः	१
इन्दो समुद्रमीह्वय	पवस्व विश्वमेजय ।	रायो धर्ता न ओर्जसा	२ (२६६)

त्वया वीरेण वीरवो	ऽभि ज्योम पृतन्यतः	। क्षरां णो अभि वार्यम्	३
प्र वाजमिन्दुरिष्यति	सिपांसन् वाजसा ऋषिः	। व्रता विद्वान् आयुधा	४
तं गीर्भिर्वाचमीङ्गयं	पुनानं वासयामसि	। सोमं जनस्य गोपतिम्	५
विश्वो यस्य व्रते जनां	वृधार् धर्मणस्पतेः	। पुनानस्य प्रभूवसोः	६ [२५] (१७०)

(३६)

३ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असर्जि रथ्यो यथा	पवित्रे चम्बोः सुतः	। कार्मन् वाजी न्यकमीत्	१
स वह्निः सोम जागृविः	पर्वस्व देववीरतिं	। अभि कोशं मधुश्रुतम्	२
स नो ज्योतींषि पूव्यं	पर्वमानं वि रोचय	। कृत्वे दक्षाय नो हिनु	३
शुम्भमानं कृतयुभिर्	मृज्यमानो गर्भस्त्योः	। पर्वते वारं अव्यये	४
स विश्वा वृशुषे वसु	सोमो विव्यानि पार्थिवा	। पर्वतामान्तरिक्ष्या	५
आ त्रिवस्पृष्टमश्वयु	र्मव्ययुः सोम रोहसि	। वीरयुः शवसरूपते	६ [२६] (१७६)

(३७)

३ रहुगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा	सोमः पवित्रे अर्षति	। विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
स पवित्रे विचक्ष्णो	हरिरर्षति धर्णासिः	। अभि योनिं कर्तिक्रदत्	२
स वाजी रोचना विवः	पर्वमानो वि धावति	। रक्षोहा वारमव्ययम्	३
स त्रितस्याधि सानवि	पर्वमानो अरोचयत्	। जामिभिः सूर्यं सह	४
स वृत्रहा वृषा सुतो	वरिवोविददाभ्यः	। सोमो वाजमिवासरत्	५
स देवः कविर्नेषितोऽ	ऽभि द्रोणानि धावति	। इन्दुरिन्द्राय मंहना	६ [२७] (१८१)

(३८)

३ रहुगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष उ स्य वृषा रथो	ऽव्यो वारंभिरर्षति	। गच्छन् वाजं सहस्रिणम्	१
एतं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः	। इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
एतं त्वं हरितो दश	मर्मज्यन्ते अणुस्त्ववः	। यामिमदाय शुम्भते	३
एष स्य मानुषीष्वा	श्येनो न विक्षु सीदति	। गच्छन् आरो न योषितम्	४
एष स्य मद्यो रसो	सर्वं चष्टे विवः शिशुः	। य इन्दुर्वारमाविशत्	५
एष स्य पीतये सुतो	हरिरर्षति धर्णासिः	। कन्दुन् योनिमभि प्रियम्	६ [२८] (१८८)

(३९)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आगुरर्षं बृहन्मते	परि प्रियेण धाम्ना	। यत्र देवा इति ब्रवन्	१
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं	जनाय यातयन्निषः	। वृष्टिं द्विवः परि स्रव	२
सुत एति पवित्र आ	त्विषिं दधान ओजसा	। विचक्षाणो विरोचयन्	३
अयं स यो द्विवस्परि	रघुयामा पवित्र आ	। सिन्धोरुर्मा व्यक्षरन्	४
आविवासन् परावतो	अथो अर्वावतः सुतः	। इन्द्राय सिच्यते मधु	५
समीचीना अनूपत	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः	। योनावृतस्य सीदत	६ [२९] (२९४)

(४०)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अक्रमीवृभि	विश्वा मृधो विचर्षणिः	। शुम्भन्ति विप्रं धीतिभिः	१
आ योनिमरुणो रुह-	द्रमदिन्द्रं वृषा सुतः	। ध्रुवे सदासि सीदति	२
नू नो रयिं महामिन्द्रो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व सहस्रिणाम्	३
विश्वा सोम पवमान	द्युन्नानीन्ववा भर	। विदाः सहस्रिणीरिपः	४
स नः पुनान आ भर	रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम्	। जरितुर्वर्धया गिरः	५
पुनान इन्ववा भर	सोमं द्विर्हंसं रयिम्	। वृषन्निन्द्रो न उक्थ्यम्	६ [३०] (३००)

(४१)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावो न भूर्णय-	स्त्वेषा अयासो अक्रमुः	। घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम्	१
सुवितस्य मनामहे	ऽति सेतुं दुराव्यम्	। साह्वांसो दस्युमव्रतम्	२
शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः	पवमानस्य शुष्मिणः	। चरन्ति विद्युतो द्विवि	३
आ पवस्व महीमिषं	गोर्मदिन्द्रो हिरण्यवत्	। अश्वावद्वाजवत् सुतः	४
स पवस्व विचर्षण	आ मही रोदसी पुण	। उषाः सूर्यो न रुश्मिभिः	५
परि णः शर्मयन्त्या	धारया सोम विश्वतः	। सरा रसेव विष्टर्षम्	६ [३१] (३०६)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना द्विवो	जनयन्पुष्ट सूर्यम्	। वसानो गा अपो हरिः	१
एष प्रलेन मन्मना	वेवो वेवेभ्यस्परि	। धारया पवते सुतः	२ (३०८)

वावृधानाय तूर्वये पर्वन्ते वाजसातये । सोमाः सहस्रपाजसः ३
 दुहानः प्रत्नमित् पर्यः पवित्रे परि विच्यते । क्रन्दन् देवाँ अजीजनत् ४
 अभि विश्वानि वार्या अभि देवाँ ऋतावृधः । सोमः पुनानो अर्षति ५
 गोमन्नः सोम वीरवृ—दश्वावृद्धाजवत् सुतः । पर्वस्व बृहतीरिषः ६ [३२] (३१२)

(४३)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 यो अत्यं इव मृज्यते गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गीर्भिर्वासयामसि १
 तं नो विश्वा अवस्युवो गिरः शुम्भन्ति पूर्वथा । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
 पुनानो याति हर्यतः सोमो गीर्भिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेध्यातिथेः ३
 पवमान विदा रयि—मस्मभ्यं सोम सुभ्रियम् । इन्दो सहस्रवर्चसम् ४
 इन्दुरत्यो न वाजसृत् कनिक्कन्ति पवित्र आ । यदक्षारति देवयुः ५
 पर्वस्व वाजसातये विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम् ६ [३३] (३१८)

॥ इति षष्ठोऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४१]

(४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 प्र ण इन्दो महे तनं ऊर्मिं न बिभ्रदृषसि । अभि देवाँ अयास्यः १
 मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया कविः २
 अयं देवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ । सोमो याति विचर्षणिः ३
 स नः पर्वस्व वाजयु—श्रक्काणश्चारुमध्वरम् । बर्हिष्माँ आ विवासति ४
 स नो भर्गाय वायवे विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वा यमत ५
 स नो अद्य वसुत्तये क्रतुविद्रातुवित्तमः । वाजं जेषि श्रवो बृहत् ६ [१] (३२४)

(४५)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 स पर्वस्व मदाय कं नृचक्षा देववीतये । इन्दुमिन्द्राय पीतये १
 स नो अर्षाभि दृत्यं त्वमिन्द्राय तोशसे । देवान् त्सविभ्य आ वरम् २
 उत त्वामरुणं वयं गोभिरश्मो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि ३
 अत्यू पवित्रमक्रमीद् वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्वेवेषु पत्यते ४
 समी सखायो अस्वरन् वने क्रीळन्तमत्यविम् । इन्दुं नावा अनूषत ५
 तया पर्वस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम् ६ [२] (३३०)

(४६)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रन् देववीतये	ऽत्यासः कृत्या इव	। क्षरन्तः पर्वतावृधः	१
परिष्कृतास इन्दवो	योषेव पित्र्यावती	। वायुं सोमा असृक्षत	२
एते सोमांस इन्दवः	प्रयस्वन्तश्चमू सुताः	। इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः	३
आ धावता सुहस्त्यः	शुक्रा गृभ्णीत मन्धिना	। गोभिः श्रीणीत मत्सरम्	४
स पवस्व धनंजय	प्रयन्ता रार्धसो महः	। अस्मभ्यं सोम गातुवित्	५
एतं मृजन्ति मज्यं	पवमानं दश क्षिपः	। इन्द्राय मत्सरं मदम्	६ [३] (३३६)

(४७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्या	महश्चिदुभ्यवर्धत	। मन्द्वान उद्धृषायते	१
कृतानीदस्य कर्त्वा	चेतन्ते दस्युतर्हणा	। ऋणा च धृष्णुश्चयते	२
आत् सोम इन्द्रियो रसो	वज्रः सहस्रसा भुवत्	। उक्थं यदस्य जायते	३
स्वयं कविर्विधुर्तरि	विप्राय रत्नमिच्छति	। यदी मर्मज्यते धियः	४
सिषासतू रयीणां	वाजेष्वर्वतामिव	। भरेषु जिग्युषामसि	५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृम्णानि बिभ्रतं	सधस्थेषु महो विवः	। चारुं सुकृत्ययेमहे	१
संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं	महामहिब्रतं मदम्	। शतं पुरो रुरुक्षाणिम्	२
अतस्त्वा रयिमभि	राजानं सुक्रतो विवः	। सुपर्णो अव्यथिर्भरत्	३
विश्वस्मा इत् स्वर्हो	साधारणं रजस्तुरम्	। गोपामृतस्य विभरत्	४
अधा हिन्वान इन्द्रियं	ज्यायो महित्वमानो	। अभिष्टिकृद्विचर्षणिः	५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व वृष्टिमा सु नो	ऽपामूर्मिं विवस्परिं	। अयक्ष्मा बृहतीरिषः	१
तया पवस्व धारया	यया गार्व इहागमन्	। जन्यास उर्प नो गृहम्	२
घृतं पवस्व धारया	यज्ञेषु देववीतमः	। अस्मभ्यं वृष्टिमा पव	३
स न ऊर्जे व्यय्ययं	पवित्रं धाव धारया	। देवासः झृणवन् हि कम्	४
पवमानो असिष्यवृ	द्रक्षीस्यपजङ्घनत्	। प्रत्नवद्वोचयन् रुचः	५ [६] (३५१)

(५०)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत ते शुष्मास ईरते सिन्धोरुर्मैरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविम्	१
प्रसवे त उदीरते तिस्रो वाचो मखस्युवः । यदव्य एषि सार्नवि	२
अव्यो वारे परि प्रियं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । पवमानं मधुश्चुतम्	३
आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्	४
स पवस्व मदिन्तम् गोभिरश्नानो अक्तुभिः । इन्द्रविन्द्राय पीतये	५ [७] (३५६)

(५१)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे	१
द्विवः पीयूषमुत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तमम्	२
तव त्य इन्द्रो अन्धसो केवा मधोर्व्यश्रते । पवमानस्य मरुतः	३
त्वं हि सोम वर्धयन् त्सुतो मदाय भूर्णये । वृषन् त्सोतारमूतये	४
अभ्यर्ष विचक्षण पवित्रं धारया सुतः । अभि वाजमुत श्रवः	५ [८] (३५६)

(५२)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि द्युक्षः सनद्रयि—भरद्वाजं नो अन्धसा । सुवानो अर्ष पवित्र आ	१
तव प्रत्वेभिरध्वमि—रव्यो वारे परि प्रियः । सहस्रधरो यात तना	२
चरुन यस्तमीङ्क्षये—न्द्रो न दानमीङ्क्षय । वृधैर्वधस्रवीङ्क्षय	३
नि शुष्ममिन्दवेषां पुरुहूत जनानाम् । यो अस्माँ आविवेशति	४
शतं न इन्द्र ऊतिभिः सहस्रं वा शुचीनाम् । पवस्व मंहयद्रयिः	५ [९] (३५६)

(५३)

४ अवन्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत ते शुष्मासो अस्थू रक्षो मिन्दन्तो अद्विवः । नृदस्व याः परिस्पृधः	१
अया निजघ्निरोजसा रथसङ्गे धने हिते । स्तवा अर्बिभ्युषा ह्रुवा	२
अस्य व्रतानि नाधृषे पवमानस्य द्रुव्या । रुज यस्त्वा पृतन्यति	३
तं हिन्वन्ति मवृच्युतं हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्द्रमिन्द्राय मत्सरम्	४ [१०] (३७०)

(५४)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुंदुह्रे अह्नयः । पर्यः सहस्रसामृषिम्	१
अयं सूर्य इवोपहृग्यं सरांसि धावति । सप्त प्रवत आ दिवम्	२
अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवनोपरि । सोमो देवो न सूर्यः	३
परि णो देववीतये वाजं अर्षसि गोमतेः । पुनान इन्दविन्द्रयुः	४ [११] (३७४)

(५५)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यव्यवं नो अन्धसा पुष्टपुष्टं परि स्रव । सोम विश्वा च सौभगा	१
इन्वो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः । नि ब्रह्मिणि प्रिये सन्दः	२
उत नो गोविदंश्ववित् पवस्व सोमान्धसा । मक्षतमेभिर्हभिः	३
यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य । स पवस्व सहस्रजित्	४ [१२] (३७८)

(५६)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सोमं कृतं बृहद्वाशुः पवित्रे अर्षति । विघ्न रक्षांसि देवयुः	१
यत् सोमो वाजमर्षति शतं धारा अपस्युर्वः । इन्द्रस्य सूर्यमाविशन्	२
अभि त्वा योषणो दशं जारं न कन्यानुषत । मृज्यसे सोम सातये	३
त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्द्रो परि स्रव । नृन् त्तोतृन् पाह्यंहसः	४ [१३] (३८२)

(५७)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते धारा असश्चतो द्विवो न यन्ति वृष्टयः । अच्छा वाजं सहस्रिणम्	१
अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्षति । हरिस्तुञ्जान आयुधा	२
स मर्षजान आयुमि-रिभो राजेव सुव्रतः । श्येनो न वंसु पीदति	३
स नो विश्वा द्विवो वसूतो पृथिव्या अधि । पुनान इन्ववा भर	४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तत् स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः । तत् स मन्दी धावति	१
उक्षा वैव वसूनां मर्तस्य देव्यवसः । तत् स मन्दी धावति	२ (३८८)

ध्वस्त्रयोः पुरुषन्त्यो—रा सहस्राणि ददद्मे । तत् स मन्दी धावति ३
आ ययोऽस्त्रिंशत् तना सहस्राणि च ददद्मे । तत् स मन्दी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व गोजिदश्वजि—द्विश्वजित् सोम रण्यजित् । प्रजावद्वत्तमा भर १
पवस्वान्द्रथो अदाभ्युः पवस्वौषधीभ्यः । पवस्व धिषणाभ्यः २
त्वं सोम पवमानो विश्वानि दुरिता तर । कविः सीवु नि बर्हिषि ३
पवमान स्वर्विद्वो जायमानोऽभवो महान् । इन्द्रो विश्वो अभीदसि ४ [१६] (३९४)

(६०)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउष्णिक् ।

प्र गायत्रेण गायत् पवमानं विचर्षणिम् । इन्द्रं सहस्रचक्षसम् १
तं त्वा सहस्रचक्षस—मथो सहस्रभर्णसम् । अति वारमपाविषुः २
अति वारान् पवमानो असिष्यदत् कलशो अभि धावति । इन्द्रस्य हाद्यां विशन् ३
इन्द्रस्य सोम राधसे शं पवस्व विचर्षणे । प्रजावद्वत् आ भर ४ [१७] (३९८)

(६१)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया वीती परि स्रव यस्त इन्द्रो मवृष्वा । अवाहन् नवतीर्नव १
पुरः सद्य इत्थाधिषे दिवोदासाय शम्बरम् । अधु त्वं तुर्वशं यदुम् २
परि णो अश्वमश्ववि—द्रोमदिन्द्रो हिरण्यवत् । क्षरा सहस्रिणीरिषः ३
पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्वुतः । सखित्वमा वृणीमहे ४
ये ते पवित्रमूर्मयोऽमिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम मृळ्य ५ [१८]

स नः पुनान आ भर रायं वीरवतीमिषम् । ईशानः सोम विश्वतः ६
एतमु त्वं दश क्षिपो मुजन्ति सिन्धुमातरम् । समाकृत्येभिरख्यत ७
समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रुक्मिभिः ८
स नो भगाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान् । चारुमित्रे वरुणे च ९
उच्चा ते जातमन्धसो विवि षड्भ्या ददे । उग्रं शर्म महि भवः १० [१९]
एना विश्वान्यर्य आ द्युन्नानि मानुषाणाम् । सिषासन्तो वनामहे ११ (४०९)

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुत्यः । वरिवोवित् परि स्रव १२
 उपो षु जातमप्युतं गोभिर्भङ्गं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः १३
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरो वत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हवुंसनिः १४
 अषां णः सोमं शं गवे ध्रुक्षस्व पिप्युषीमिषम् । वधीं समुद्रमुक्थ्यम् १५ [२०]

पर्वमानो अजीजन—द्विवश्चित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् १६
 पर्वमानस्य ते रसो मदो राजन्नदुच्छ्रुतः । वि वारमव्यमर्षति १७
 पर्वमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान् । ज्योतिर्विश्वं स्वर्हो १८
 यस्ते मवो वरेण्य—स्तेना पवस्वानर्धसा । देवावीरवशंसहा १९
 जग्निर्वृत्रममित्रियं सस्निर्वाजं विवेदिवे । गोषा उ अश्वसा असि २० [२१]

समिश्रो अरुषो भव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः । सीदच्छयेनो न योनिमा २१
 स पवस्व य आविधे—न्द्रं वृत्राय हन्तवे । वव्रिवांसं महीरपः २२
 सुवीरासो वयं धना जयेम सोम मीढुः । पुनानो वर्ध नो गिरः २३
 त्वोतासुस्तवावसा स्याम वन्वन्त आमुरः । सोमं व्रतेषु जागृहि २४
 अपघ्नन् पवते मृधो ऽप सोमो अरावणः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ भर पर्वमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीरवद्यशः २६
 न त्वा शतं च न ह्रतो राधो दित्सन्तमा मिनन् । यत् पुनानो मखस्यसे २७
 पर्वस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
 अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युम्न उतमे । सासह्याम पृतन्यतः २९
 या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्वणे । रक्षां समस्य नो निदः ३० [२३] (४२८)

(६२)

३० जमदग्निर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृष्टमिन्द्व—स्तिरः पवित्रमाशवः । विश्वान्यभि सौभगा १
 विघ्नन्तो दुरिता पुरु सुगा तोकार्य वाजिनः । तनां कृण्वन्तो अर्धते २
 कृण्वन्तो वरिवो गवे ऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम् । इष्टामस्मभ्यं संयतम् ३
 असाव्यंशुर्मदाया—ऽप्सु दक्षो गिरिठाः । श्येनो न योनिमासदत् ४
 शुभ्रमन्धो देववात—मप्सु धृतो नृभिः सुतः । स्वदन्ति गावः पयोभिः ५ [२४]
 आग्नीमश्वं न हेतारो ऽशूशुभन्नसुताय । मध्वो रसं सधमादे ६ (४३४)

यास्ते धारा मधुश्चुतो ऽसृग्रमिन्द ऊतये । ताभिः पवित्रमासदः ७
सो अर्षेन्द्राय पीतये तिरो रोमाणयव्या । सीवन् योना वनेष्वा ८
त्वमिन्दो परि स्रव स्वादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः । वरिवोविद्धृतं पयः ९
अयं विचर्षणिर्हितः पर्वमानः स चेताति । हिन्वान आप्यं ब्रूहत् १० [२५]

एष वृषा वृषव्रतः पर्वमानो अशस्तिहा । करद्वसूनि वाशुषे ११
आ पर्वस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम् १२
एष स्य परि पिच्यते मर्मज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविकृतुः १३
सहस्रोतिः शतामघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः १४
गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । वीर्योना वसताविव १५ [२६]

पर्वमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शक्मनासदम् १६
तं त्रिपृष्ठे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः १७
तं सोतारो धनस्पृतमाशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम् १८
आविशन् कलशं सुतो विश्वा अर्षन्नभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति १९
आ त इन्द्रो मदाय कं पयो दुहन्त्यायवः । देवा देवभ्यो मधु २० [२७]

आ नः सोमं पवित्र आ सुजता मधुमत्तमम् । देवभ्यो देवशुत्तमम् २१
एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया २२
अभि गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्षसि । सनद्राजः परि स्रव २३
उत नो गोमतीरिषो विश्वा अर्प परिदुभः । गृणानो जमदग्निना २४
पर्वस्व वाचो अग्रियः सोमं चित्राभिर्रुतिभिः । अभि विश्वानि काव्या २५ [२८]

त्वं समुद्रिया अपो ऽग्रियो वाच ईरयन् । पर्वस्व विश्वमेजय २६
तुभ्येमा भुवना कवे महिन्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यमर्पन्ति सिन्धवः २७
प्र ते त्रिवो न वृष्टयो धारा यन्त्यस्रवतः । अभि शुक्रामुपस्तिरम् २८
इन्द्रायेन्दुं पुनीतनोऽग्रं दक्षाय साधनम् । ईशानं वीतिराधसम् २९
पर्वमान क्रतुः कविः सोमः पवित्रमासदत् । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् ३० [२९] (४५८)

(६३)

३० निधुविः काश्यपः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

आ पर्वस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय १
इषमूर्जं च पिन्वस इन्द्राय मत्सरिन्तमः । चमूष्वा नि पीदसि २ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे सोमः कलशे अक्षरत् । मधुमाँ अस्तु वायवे	३
एते असृग्रमाशवो ऽति ह्वरांसि बभ्रवः । सोमां क्रतस्य धारया	४
इन्द्रं वर्धन्तो अप्सुरः कृण्वन्तो विश्वमार्यम् । अपघ्नन्तो अराणः	५ [३०]
सुता अनु स्वमा रजो ऽभ्यर्षन्ति बभ्रवः । इन्द्रं गच्छन्तु इन्द्रवः	६
अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः । हिन्वानो मानुषीरपः	७
अयुक्त सूर एतशं पर्वमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे	८
उत त्या हरितो दश सूरौ अयुक्त यातवे । इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन्	९
परीतो वायवे सुतं गिर इन्द्राय मत्सरम् । अव्यो वारेषु सिञ्चत	१० [३१]

पर्वमान विदा रयि—मस्मभ्यं सोम दुष्टरम् । यो दूणाशो वनुष्यता	११
अभ्यर्ष सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । अभि वाजसुत श्रवः	१२
सोमोँ वेवो न सूर्यो ऽद्रिभिः पवते सुतः । दधानः कलशे रसम्	१३
एते धामान्यार्या शुक्रा क्रतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन्	१४
सुता इन्द्राय वज्रिणे सोमाँसो दध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षरन्	१५ [३२]
प्र सोम मधुमत्तमो राये अर्धं पवित्र आ । मद्रो यो देववीतमः	१६
तमीं मृजन्त्यायवो हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्	१७
आ पवस्व हिरण्यव—दश्वावत् सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर	१८
परि वाजे न वाज्यु—मव्यो वारेषु सिञ्चत । इन्द्राय मधुमत्तमम्	१९
कविं मृजन्ति मज्यं धीभिर्विप्रा अवस्यवः । वृषा कनिकदपति	२० [३३]

वृषणं धीभिर्प्सुरं सोममृतस्य धारया । मती विप्राः समस्वरन्	२१
पवस्व देवायुष—गिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धर्मणा	२२
पर्वमान नि तोशसे रयिं सोम श्रवाप्यम् । प्रियः संमुद्रमा विश	२३
अपघ्नन् पवसे मृधः क्रतुवित् सोम मत्सरः । नुदस्वादेवयुं जनम्	२४
पर्वमाना असृक्षत सोमाः शुक्रास् इन्द्रवः । अभि विश्वानि काव्या	२५ [३४]
पर्वमानास् आशवः शुभ्रा असृग्रमिन्द्रवः । घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः	२६
पर्वमाना विवस्पर्—र्यन्तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्या अधि सानवि	२७
पुनानः सोम धारये—न्द्वो विश्वा अप स्त्रिधः । जहि रक्षांसि सुक्रतो	२८
अपघ्नन् त्सोम रक्षसो ऽभ्यर्ष कनिकदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम्	२९
अस्मे वसूनि धारय सोमं विव्यानि पार्थिवा । इन्द्वो विश्वानि वायाँ	३० [३५] (४८८)

(६४)

३० कश्यपो मारीचः । पयमानः सोमः । गायत्री ।

वृषा सोम द्युमौ अंसि	वृषा देव वृषव्रतः । वृषा धर्मीणि दधिषे	१
वृष्णास्ते वृष्ण्यं शवो	वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदसि	२
अश्वो न चक्रदो वृषा	सं गा इन्द्रो समर्वतः । वि नो राये दुरो वृधि	३
असृक्षत प्र वाजिनो	गव्या सोमासो अश्वया । शुक्रासो वीरयाशवः	४
शुग्भमाना क्रतायुभिर्-	मृज्यमाना गर्भस्तयोः । पर्वन्ते वारं अव्यये	५ [३६]

ते विश्वा वाशुषे वसु	सोमा दिव्यानि पार्थिवा । पर्वन्तामान्तरिक्षया	६
पर्वमानस्य विश्ववित्	प्र ते सगी असृक्षत । सूर्यस्येव न रश्मयः	७
केतुं कृण्वन् द्विवस्पति	विश्वा रूपाभ्यर्षसि । समुद्रः सोम पिन्वसे	८
हिन्वानो वार्चमिष्यसि	पर्वमान विधर्मणि । अक्रान् वेवो न सूर्यः	९
इन्दुः पविष्ट चेतनः	प्रियः कवीनां मती । सृजदश्वं रथीरिव	१० [३७]

ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ	देवावीः पर्यक्षरत् । सीर्वन्नृतस्य योनिमा	११
स नो अर्ष पवित्र आ	मद्वो यो देववीतमः । इन्द्रविन्द्राय पीतये	१२
इषे पवस्व धारया	मृज्यमानो मनीषिभिः । इन्द्रो रुचाभि गा ईहि	१३
पुनानो वरिवस्कृध्य-	जं जनाय गिर्वणः । हरे सृजान आशिरम्	१४
पुनानो वेववीतय	इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो वाजिर्मिर्यतः	१५ [३८]

प्र हिन्वानास इन्द्रवो	ऽच्छा समुद्रमाशवः । धिया जूता असृक्षत	१६
ममृजानास आयवो	वृथा समुद्रमिन्दवः । अगमन्नृतस्य योनिमा	१७
परि णो याह्यस्मयु-	विश्वा वसून्योर्जसा । प्राहि नः शर्म वीरवत्	१८
मिमाति वह्निरेतशः	पदं युजान क्रकभिः । प्र यत् समुद्र आहितः	१९
आ यद्योनिं हिरण्यय-	माशुर्कृतस्य सीदति । जहात्यप्रचेतसः	२० [३९]

अभि वेना अनूषते-	यक्षन्ति प्रचेतसः । मज्जन्यविचेतसः	२१
इन्द्रयिन्दो मरुत्वते	पवस्व मधुमत्तमः । ऋतस्य योनिमासर्वम्	२२
तं त्वा विप्रा वचोविवुः	परिष्कृण्वन्ति वेधसः । सं त्वा मृजन्त्यायवः	२३
रसं ते मित्रो अर्यमा	पिबन्ति वरुणः कवे । पर्वमानस्य मरुतः	२४
त्वं सोम विपश्चितं	पुनानो वार्चमिष्यसि । इन्द्रो सहस्रभर्णसम्	२५ [४०] (५११)

उतो सहस्रमर्णसं वाचं सोम मखस्युवम् । पुनान इन्द्रवा भर	२६
पुनान इन्द्रवेषां पुरुहूत जनानाम् । प्रियः समुद्रमा विश	२७
दविद्युतत्या रुचा परिष्टोभन्त्या कृपा । सोमाः शुक्रा गवाशिरः	२८
हिन्वानो हेतृभिर्वृत आ वाजं वाज्यक्रमीत् । सीदन्तो वनुषो यथा	२९
ऋधक् सोम स्वस्तये संजग्मानो विवः क्रविः । पर्वस्व सूर्यो हृशे	३० [४१] (५१८)

- ७७०६ -

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३३]

(६५)

३० ऋगुर्वारुणिर्जमदग्निर्भार्गवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुग्रयः स्वसारो जामयस्पतिम् । महामिन्द्रं महीयुवः	१
पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्पतिं । विश्वा वसून्त्या विश	२
आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम्	३
वृषा ह्यसिं भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वाध्वः	४
आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । इहो प्विन्द्रवा गंहि	५ [१]
यदुद्भिः परिषिच्यसे मूज्यमानो गर्भस्त्योः । दुणां सधस्थमश्रुषे	६
प्र सोमाय व्यश्ववत् पवमानाय गायत । महे सहस्रचक्षसे	७
यस्य वर्णं मधुश्रुतं हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । इन्द्रुमिन्द्राय पीतये	८
तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । सुवित्त्वमा वृणीमहे	९
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा दधान ओजसा	१० [२]
तं त्वा धतारमोण्योऽः पवमान स्वर्दृशम् । हिन्वे वाजेषु वाजिनम्	११
अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया । युजं वाजेषु चोदय	१२
आ न इन्द्रो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः । अस्मभ्यं सोम गातुवित्	१३
आ कुलशा अनूषतेन्द्रो धाराभिरोजसा । एन्द्रस्य पीतये विश	१४
यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्त्यद्विभिः । स पवस्वाभिमातिहा	१५ [३]
राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे	१६
आ न इन्द्रो शतृग्विनं गवां पोषं स्वश्व्यम् । वहा भगन्तिमूतये	१७
आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर । सुष्वाणो देववीतये	१८
अर्षा सोम द्युमन्तमो ऽभि द्रोणानि रोरुवत् । सीदन्त्येनो न योनिमा	१९
अप्ता इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्षति विष्णवे	२० [४] (५३८)

इषं तोकाय नो दधे—वृस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहस्रिणाम्	२१
ये सोमांसः परावति ये अर्वावति सुन्विरे ।	ये वादः शर्यणावति	२२
य अर्जीकेषु कृत्वसु ये मध्ये प्रस्त्यानाम् ।	ये वा जनेषु पञ्चसु	२३
ते नो वृष्टि दिवस्पति पवन्तामा सुवीर्यम् ।	सुवाना वेवास इन्दवः	२४
पवते हर्यतो हरिर्—गृणानो जमदग्निना ।	हिन्वानो गोरधि त्वचि	२५ [५]

प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सप्तयः ।	श्रीणाना अप्सु मृञ्जत	२६
तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे वेवतातये ।	स पवस्वानया रुचा	२७
आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	२८
आ मन्द्रमा वरेण्य—मा विप्रमा मनीषिणम् ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	२९
आ रुयिमा सुचेतुन—मा सुकतो तनूष्वा ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	३० [६] (५८८)

(६६)

३० शतं वैखानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्षणे ऽभि विश्वानि काव्या ।	सखा सखिभ्य ईर्क्यः	१
ताभ्यां विश्वस्य राजसि ये पवमान धामनी ।	प्रतीची सोम तस्थतुः	२
परि धामानि यानि ते त्वं सोमासि विश्वतः ।	पवमान ऋतुभिः कवे	३
पवस्व जनयन्निषो ऽभि विश्वानि वार्या ।	सखा सखिभ्य ऊतये	४
तव शुक्रासो अर्चयो दिवस्पृष्टे वि तन्वते ।	पवित्रं सोम धामभिः	५ [७]

तवेभे सप्त सिन्धवः प्रशिषं सोम सिंसते ।	तुभ्यं धावन्ति धेनवः	६
प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः ।	दधानो अक्षिति श्रवः	७
समु त्वा धीभिरस्वरन् हिन्वतीः सप्त जामयः ।	विप्रमाजा विवस्वतः	८
मृजन्ति त्वा समग्रुवो ऽव्यं जीरावधि प्वणि ।	रेभो यक्ज्यसे वने	९
पवमानस्य ते कवे वाजिन् त्सर्गा असृक्षत ।	अर्वन्तो न श्रवस्यवः	१० [८]

अच्छा कोशं मधुश्चुत—मसृग्रं वारं अव्यये ।	अवावशन्त धीतयः	११
अच्छा समुद्रमिन्वुवो ऽस्तं गावो न धेनवः ।	अर्मन्वृतस्य योनिमा	१२
प्र ण इन्दो महे रण आपो अर्षन्ति सिन्धवः ।	यद्गोभिर्वासयिष्यसे	१३
अस्य ते सख्ये वय—मिर्यक्षन्तस्त्वोतयः ।	इन्दो सखित्वमुश्मसि	१४
आ पवस्व गर्विष्टये महे सोम नृचक्षसे ।	एन्द्रस्य जठरे विश	१५ [९] (५६९)

महौ असि सोम ज्येष्ठ उग्राणामिन् ओजिष्ठः । युध्वा सञ्ज्वज्जिगेथ १६	
य उग्रेभ्यश्चिदोर्जीया ऊर्ध्वरेभ्यश्चिच्छूरतरः । भूतिदाम्यश्चिन्मर्हीयान् १७	
त्वं सोम सूर एष स्तोकरस्य साता तनूनाम् । वृणीमहे सख्याय वृणीमहे युज्याय १८	
अग्न आरूषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् १९	
अग्निर्ऋषिः पर्वमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् २० [१०]	
अग्रे पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दध्नुर्वि मयि पोषम् २१	
पर्वमानो अति स्त्रियो ऽभ्यर्षति सुष्टुतिम् । सूरौ न विश्वदर्शतः २२	
स मर्मृजान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसे हितः । इन्दुरत्यो विचक्षणः २३	
पर्वमान क्रतुं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत् । कृष्णा तमांसि जङ्घनत् २४	
पर्वमानस्य जङ्घतो हरेश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अजिरशोचिपः २५ [११]	
पर्वमानो रथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः २६	
पर्वमानो व्यश्रवद्रश्मिर्भाजसातमः । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् २७	
प्र सुवान इन्दुरक्षाः पवित्रमत्यव्ययम् । पुनान इन्दुरिन्द्रमा २८	
एष सोमो अर्थि त्वचि गवां क्रीळत्यद्रिभिः । इन्द्रं मदाय जोहुवत् २९	
यस्य ते द्युमवत् पयः पर्वमानाभृतं द्विवः । तेन नो मृळ जीवसे ३० [१२] (५८८)	

(६७)

(१-३२) १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९ गोतमो राह्वगणः, १०-१२ अत्रिर्भोमः, १३-१५ विश्वामित्रो गायथिनः, १६-१८ जमदग्निर्भाग्यः, १९-२१ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः, २२-३२ पवित्र आङ्गिरसो वा वसिष्ठो वा उभौ वा । पर्वमानः सोमः, १०-१२ पर्वमानः पूषा वा, २३-२७ पर्वमानोऽग्निः, २५ पर्वमानः सविता वा, २६ पर्वमानाग्निः सवितारः, २७ विश्वदेवा वा, ३१-३२ पर्वमान्यध्यता । गायत्री, १६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री, ३० पुरउष्णिक्, २७, ३१, ३२, अनुष्टुप् ।

त्वं सोमासि धारयुर्मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे । पर्वस्व मंहयद्रयिः १	
त्वं सुतो नृमादनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः । इन्द्राय सूरिरन्धसा २	
त्वं सुष्वाणो अद्रिभिर्भ्यर्ष कर्निक्रदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ३	
इन्दुर्हिन्वानो अर्षति तिरो वाराण्यव्यया । हरिर्वाजमचिक्रदत् ४	
इन्दुो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौभगा । वि वाजान् त्सोम गोमंतः ५ [१३]	
आ न इन्दो शतृग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् । भरा सोम सहस्रिणाम् ६	
पर्वमानास इन्दुवस्तिरः पवित्रमाशर्वः । इन्द्रं यामेभिराशत ७	

(५८५)

ककुहः सोम्यो रस	इन्दुरिन्द्राय पूर्यः	। आयुः पवत आयवे	८
हिन्वन्ति सूरमुस्रयः	पर्वमानं मधुश्रुतम्	। अभि गिरा समस्वरन्	९
अविता नो अजाश्वः	पूषा यामनियामनि	। आ भक्षत् कन्यासु नः	१० [१४]
अयं सोमः कपर्दिने	घृतं न पवते मधु	। आ भक्षत् कन्यासु नः	११
अयं त आघृणे सुतो	घृतं न पवते शुचि	। आ भक्षत् कन्यासु नः	१२
वाचो जन्तुः कवीनां	पर्वस्व सोम धारया	। देवेषु रत्नधा असि	१३
आ कलशेषु धावति	श्येनो वर्म वि गाहते	। अभि द्रोणा कनिकदत्	१४
परि प्र सोम ते रसो	ऽसर्जि कलशे सुतः	। श्येनो न तक्तो अर्षति	१५ [१५]

पर्वस्व सोम मन्दय—त्रिन्द्राय मधुमत्तमः

१६

असृग्रन् देववीतये वाजयन्तो रथा इव

१७

ते सुतासो मदितमाः शुक्रा वायुमसृक्षत

१८

घ्राणा तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्

१९

एष तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रमति गाहते । रक्षोहा वारमन्ययम्

२० [१६]

यदन्ति यच्च दूरके भयं विन्दति मामिह । पर्वमान वि तज्जहि

२१

पर्वमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु नः

२२

यत् ते पवित्रमर्चिष्य—ग्रे विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनीहि नः

२३

यत् ते पवित्रमर्चिव—दग्ने तेन पुनीहि नः । ब्रह्मसवैः पुनीहि नः

२४

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः

२५ [१७]

त्रिभिष्ट्वं देव सवित—वर्षिष्ठैः सोम धामभिः । अग्ने दक्षैः पुनीहि नः

२६

पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया ।

विश्वे देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मां

२७

प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व सोम विश्वेभिरंशुभिः । देवेषु उत्तमं हविः

२८

उप प्रियं पणिप्रतं युवानमाहुतीवृधम् । अगन्म बिभ्रतो नमः

२९

अलाप्यस्य परशुर्ननाश त—मा पवस्व देव सोम । आशुं चिदेव देव सोम ३०

यः पावमानीरध्ये—त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।

सर्वं स पूतमश्नाति स्वकृतं मातरिष्वना

३१

पावमानीर्यो अध्ये—त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।

तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्षिर्मधूवुकम्

३२ [१८] (६१०)

(६८)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ६८-८९]

१० वत्सप्रिर्भोलन्दनः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दुवो ऽसिष्यदन्त गाव आ न धेनवः ।
 बहिषदो वचनादन्त ऊर्धभिः परिसुतमुस्त्रिया निर्णिजं धिरे १
 स रोरुवदुभि पूर्वा अचिक्रद दुपारुहः अथयन् त्स्वादते हरिः ।
 तिरः पवित्रं परियन्नुरु ज्रयो नि शर्याणि दधते देव आ वरम् २
 वि यो ममे यम्या संयती मदः साकुवृधा पर्यसा पिन्वदक्षिता ।
 मही अपारे रजसी विवेविद दभिवजन्नक्षितं पाज आ ददे ३
 स मातरा विचरन् वाजयन्नपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पदम् ।
 अंशुर्यवेन पिपिशे यतो नुभिः सं जामिभिर्नसंते रक्षते शिरः ४
 सं दक्षेण मनसा जायते कवि—ऋतस्य गर्भो निहितो यमा परः ।
 यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतु—गुहा हितं जनिम नेममुद्यतम् ५ [१९]

मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः इयेनो यदन्धो अभरत् परावतः ।
 तं मर्जयन्त सुवृधं नदीष्वौ उशन्तमंशुं परियन्तमृगिमयम् ६
 त्वां मृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितम् ।
 अव्यो वारेभिरुत देवहेतिभि—नृभिर्यतो वाजमा दधि सातये ७
 परिप्रयन्तं वयं सुषंसदं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभः ।
 यो धारया मधुमां ऊर्मिणा द्विव इयति वाचं रयिषालमर्त्यः ८
 अयं द्विव इयति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ।
 अद्भिर्गोभिर्मृज्यते अद्भिभिः सुतः पुनान इन्दुर्वरिवो विदत् मियम् ९
 एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो दधच्छित्रतमं पवस्व ।
 अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १० [२०] (६२०)

(६९)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती, ९-१० त्रिष्टुप् ।

इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मति—र्वत्सो न मातुरुप सज्यूर्धनि ।
 उरुधरिव दुहे अग्र आय—त्यस्य ब्रतेष्वपि सोम इष्यते १
 उपो मतिः पूच्यते सिच्यते मधु मन्द्रार्जनी चोदते अन्तरासनि ।
 पवमानः संतुनिः प्रध्नतामिव मधुमान् वृप्सः परि वारमर्षति २ (६२१)

अव्ये वधूयुः पवते परि त्वचि श्रथनीते नसीरदितेऋतं यते ।	
हरिरकान् यजतः संयतो मदी नृम्णा शिशानो महिषो न शोभते	३
उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरूपं यन्ति निष्कृतम् ।	
अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययमत्कं न निक्तं परि सोमो अव्यत	४
अमृक्तेन रुशता वाससा हरिरमृत्यो निर्णिजानः परि व्यत ।	
द्विवस्पृष्टं बर्हणा निर्णिजं कृतोपस्तरणं चम्वोर्निमस्मयम् ।	५ [२१]
सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयितवो मत्सरासः प्रसुपः साकमीरते ।	
तन्तुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्राहते पवते धाम किं चन	६
सिन्धौरिव प्रवणे निम्न आशवो वर्षच्युता मदांसो गातुमाशत ।	
शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदे ऽस्मे वाजाः सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः	७
आ नः पवस्व वसुमद्भिरण्यवदश्वावद्गोमद्यवमत् सुवीर्यम् ।	
युयं हि सोम पितरो मम स्थनं द्विवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः	८
एते सोमाः पर्वमानास इन्द्रं रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ ।	
सुताः पवित्रमतिं युन्यव्यं हित्वी वविं हरितो वृष्टिमच्छ	९
इन्द्रविन्द्राय बृहते पवस्व सुमुल्लीको अनवद्यो रिशादाः ।	
भरा चन्द्राणि गृणते वसुनि देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः	१० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुर्वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरस्मै सुप्त धेनवो दुदुह्वे सत्यामाशिरं पूर्ये व्योमनि ।	
चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारुणि चक्रे यह्नैरवर्धत	१
स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे ।	
तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदा विदुः	२
ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुषी उभे अनु ।	
येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्वाजानं मनना अगृभ्णत	३
स मृज्यमानो दुशभिः सुकमभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।	
व्रतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशी	४
स मर्मज्ञान इन्द्रियाय धारय ओभे अन्ता रोदसी हर्षते हितः ।	
वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मती रादोदिशानः शर्यहेव शुरुधः	५ [२३] (६३५)

स मातरा न दृष्टान उमियो नानन्देति मरुतामिव स्वनः ।	
जानन्नृतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुक्रतुः	६
रुवति भीमो वृषभस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।	
आ योनिं सोमः सुक्रतं नि षीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी	७
शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मव्ये हरिर्न्यधाविष्ट सानवि ।	
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः	८
पवस्व सोम देववीतये वृषेन्द्रस्य हार्दिं सोमधानमा विश ।	
पुरा नो बाधादुरितातिं पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते	९
हितो न सतिरभि वाजर्मर्षेन्द्रस्येन्द्रो जठरमा पवस्व ।	
नावा न सिन्धुमतिं पयि विद्राञ्छूरो न युध्यन्नव नो निदः स्पः	१० [२४] (६४०)

(७१)

९ ऋषभो वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुष्मयाऽसुं वेति ब्रुहो रक्षसः पाति जागृविः ।	
हरिरोपशं कृणुते नभस्पय उपस्तिरे चम्बोऽब्रह्म निर्णिजे	१
प्र कृष्टिहेव शूष एति रोख्वदसुर्यं वर्णं नि रिणीते अस्य तम् ।	
जहाति वधि पितुरेति निष्कृत मुपपुतं कृणुते निर्णिजं तना	२
अद्रिभिः सुतः पवते गर्भस्त्यो वृषायते नभसा वेपते मती ।	
स मोदते नसति सार्धते गिरा नेनिक्ते अप्सु यजते परीमणि	३
परि द्युक्षं सहसः पर्वतावृधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सक्षणिम् ।	
आ यस्मिन् गावः सुहुताव ऊर्धनि मूर्धञ्छ्रीणन्त्यग्निं वरीमभिः	४
समी रथं न भुरिजोरहेषत दश स्वसारो अदितेरुपस्थ आ ।	
जिगाकुपं जयति गोरपीच्यं पदं यदस्य मतुथा अजीजनन्	५ [२५]

श्येनो न योनिं सदनं धिया कृतं हिरण्ययमासदं देव एषति ।	
ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽध्वो न देवा अप्येति यज्ञियः	६
परा व्यक्तो अरूपो द्विवः कविर्वृषा त्रिपुण्डो अनाविष्ट गा अभि ।	
सहस्रणीतिर्यतिः परायती रेभो न पूर्वोरुषसो वि राजति	७
त्वेधं रूपं कृणुते वर्णो अस्य स यत्राशयत् समृता सेधति सिधः ।	
अप्सा याति स्वधया दैव्यं जन् सं मुण्डुती नसति सं गोअग्रया	८ (६४८)

उक्षेवं यूथा परियन्त्रावी—दधि त्विषीरधित सूर्यस्य ।

दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षत क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः

१ [२६] (६४९)

(७२)

९ हरिमन्त आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

हरिं मृजन्त्यरुषो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सोमो अज्यते ।

उद्वाचमीरयति हिन्वते मती पुरुष्युतस्य कति चित् परिप्रियः

१

साकं वदन्ति ब्रह्मो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदाद्बुधः ।

यदी मृजन्ति सुगमस्तयो नरः सनीलाभिर्वृशभिः कार्श्यं मधु

२

अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवम् ।

अन्वस्मै जोषमभरद्विनंगुसः सं द्वयीभिः स्वसृभिः क्षेति जामिभिः

३

नृधूतो अद्रिषुतो बर्हिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिव इन्दुर्कृत्वियः ।

पुरंधिवान् मनुषो यज्ञसाधनः शुचिधिषा पवते सोम इन्द्र ते

४

नृबाहुभ्यां चोद्रितो धारया सुतो ऽनुष्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।

आप्राः क्रतून् त्समजैरध्वरे मती—वेन द्रुषच्चम्बोऽंरासंवृद्धरिः

५ [२७]

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।

समी गावो मतयो यन्ति संयतं क्रतस्य योना सदर्ने पुनर्भुवः

६

नाभा पृथिव्या धरुणो महो विवोऽं उपामूर्मो सिन्धुष्वन्तरिक्षितः ।

इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूर्वसुः सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः

७

स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिक्षन्नाधून्वते च सुकतो ।

मा नो निर्माग्वसुनः सादनस्पृशो रायि पिशङ्गं बहुलं वसीमहि

८

आ तू न इन्दो ज्ञातृतात्वश्यं सहस्रदातु पशुमद्धिरण्यवत् ।

उप मास्व बृहती रेवतीरिषो ऽधि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि

९ [२८] (६५८)

(७३)

९ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

स्रक्ते वृषस्य धर्मतः समस्वर—धृतस्य योना समरन्त नाभयः ।

त्रीन् त्स भूर्मो असुरश्चक्र आरभे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन्

१

(६५९)

सम्यक् सम्यञ्चो महिषा अहेषत सिन्धोरुर्मावधिं वेना अवीविपन् ।

मधोर्धाराभिर्जनयन्तो अर्कमित् प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन् २

पवित्रवन्तः परि वाचमासते पितृषां प्रतो अभि रक्षति व्रतम् ।

महः संमुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेत्कुर्धरुणेष्वारभम् ३

सहस्रधारेऽव ते समस्वरन् द्विवो नाके मधुजिह्वा असञ्चतः ।

अस्य स्पशो न नि भिषन्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवः ४

पितुर्मातुरध्या ये समस्वरन्नुचा शोचन्तः संदहन्तो अव्रतान् ।

इन्द्रद्विष्टामर्ष धमन्ति मायया त्वचमसिक्नीं भूमनो त्रिवस्पतिं ५ [२९]

प्रतान्मानादध्या ये समस्वरन्—उद्धेकयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।

अपानक्षासो बधिरा अंहासत ऋतस्य पन्थां न तरन्ति दुष्कृतः ६

सहस्रधारे वितते पवित्र आ वाचं पुनन्ति क्वयो मनीषिणः ।

रुद्रासं एषामिषिरासो अद्भुतः स्पशः स्वञ्चः सुदृशो नृचक्षसः ७

ऋतस्य गोपा न दर्भाय सुकतु—स्त्री प पवित्रा हृद्यन्तरा दधे ।

विद्वान् त्स विश्वा भुवनाभि पश्यन्त्यवाजुष्टान् विध्यति कर्ते अव्रतान् ८

ऋतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।

धीराश्चित् तत् समिनक्षन्त आशता—उत्रा कर्तमव पदात्यप्रभुः ९ [३०] (६६७)

(७४)

९ कक्षीवान् दैर्घतमसः । पवमानः सोमः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

शिथुर्न जातोऽव चक्रवृद्धने स्वर्ग्यद्व्याज्यरुषः सिषासति ।

द्विवो रेतसा सचते पयोवृद्धा तमीमहे सुमती शर्म सप्रथः १

द्विवो यः स्कम्भो धरुणः स्वातत आपूर्णो अंशुः पर्येति विश्वतः ।

सेमे मही रोदसी यक्षवृद्धता समीचीनि दाधार समिषः क्विः २

महि प्सरः सुकृतं सोम्यं मधू—वीं गव्यूतिरदितेऋतं यते ।

ईशे यो वृष्टेरित उल्लियो वृषाऽपां नेता य इतऊतिर्क्रमिष्यः ३

आत्मन्वन्नमो दुह्यते घृतं पयः ऋतस्य नाभिरमृतं वि जायते ।

समीचीनाः सुदानवः प्रीणन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति पेरवः ४

अरावीवृशुः सचमान ऊर्मिणा देवाव्यं मनुषे पिन्वति त्वचम् ।

वधाति गर्भमदितेरुपस्थ आ येन तोकं च तनयं च धामहे ५ [३१] (६७१)

सहस्रधारेऽव ता असुश्चतस्तृतीये सन्तु रजसि प्रजावतीः ।	
चतस्रो नाभो निहिता अवो द्विवो हविर्भरन्त्यमृतं घृतश्रुतः	६
श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वौ असुरो वेदु भूमनः ।	
धिया शमीं सचते सेमभि प्रवद् द्विर्वस्त्वन्धमव दर्षदुद्रिणम्	७
अर्धं श्वेतं कलशं गोभिर्क्तं कार्ष्मन्ना वाज्यक्रमीत् ससवान् ।	
आ हिंन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीवन्ते शतहिमाय गोनाम्	८
अद्भिः सोमं पप्रुचानस्य ते रसो ऽव्यो वारं वि पवमान धावति ।	
स मृज्यमानः कृविभिर्मदन्तिम् स्ववुस्वेन्द्राय पवमान पीतये	९ [३२] (६७६)

(७५)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अभि प्रियार्णि पवते चनोहितो नामानि यद्वा अधि येषु वर्धते ।	
आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नाधि रथं विष्वञ्चमरुहद्विचक्षणः	१
कृतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः ।	
दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं नाम तृतीयमधि रोचने द्विवः	२
अव द्युतानः कलशौ अचिक्रवृन्मृभिर्येमानः कोश आ हिरण्यये ।	
अभीमृतस्य द्रोहना अनूषता ऽधि त्रिपृष्ठ उपसो वि राजति	३
अद्भिभिः सुतो मतिभिश्चनोहितः प्ररोचयन् रोदसी मातरा शुचिः ।	
रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोधारा पिन्वमाना द्विवेदिवे	४
परि सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासयाशिरम् ।	
ये ते मदा आह्नसो विहायस्तेभिरिन्द्रं चोदय दातवे मघम्	५ [३३] (६८९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(७६)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धर्ता द्विवः पवते कृत्वयो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः ।	
हरिः सृजानो अत्यो न सत्त्वभिर्वृथा पाजांसि कृणुते नदीष्व	१
शूरो न र्धत् आयुधा गर्भस्त्योः स्वः सिषासन् रथिरो गर्विष्टिषु ।	
इन्द्रस्य शुष्ममीरयन्नपस्युभि र्गिन्दुहिन्वानो अज्यते मनीषिभिः	२ (६८९)

इन्द्रस्य सोम पर्वमान ऊर्मिणां तविष्यमाणो जठरेष्वा विश ।	
प्र णाः पिन्व विद्युद्वेव रोदसी धिया न वाजाँ उप मासि शश्वतः	३
विश्वस्य राजा पवते स्वर्दश ऋतस्य धीतिमृषिषाळवीवशत् ।	
यः सूर्यस्यासिरेण मृज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः	४
वृषेव यूथा परि कोशमर्ष—स्युषामुपस्ये वृषभः कर्निकदत् ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरित्तमो यथा जेषाम समिधे त्वोतयः	५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे मधुमाँ अचिकवु—दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।	
अभीमृतस्य सुदुघा घृतश्रुतो वाथा अर्षन्ति पयसेव धेनवः	१
स पूव्यः पवते यं द्विवरपरि श्येनो मथायदिषितस्तिरो रजः ।	
स मध्व आ युवते वेविजान इत् कुशानोरस्तुर्मनसाह बिभ्युषां	२
ते नः पूर्वास उपरास इन्द्रो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।	
ईक्षेण्यासो अह्योऽं न चारवो ब्रह्मब्रह्म ये जुजुषुर्हविर्विः	३
अयं नो विद्वान् वनवद्वनुष्यत इन्दुः सत्राचा मनसा पुरुष्टुतः	
इनस्य यः सदेने गर्भमावृधे गवामुरुजमभ्यर्षति व्रजम्	४
चक्रिर्विवः पवते कृत्वो रसो महौ अदधो वरुणो दुरुग्यते ।	
असावि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो ऽत्यो न यूथे वृषयुः कर्निकदत्	५ [२] (६९१)

(७८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयन्नसिष्यद—वृषो वसानो अभि गा इयक्षति ।	
गृभ्णाति रिपमविरस्य तान्वा शुद्धो देवानामुप याति निष्कृतम्	१
इन्द्राय सोम परि पिच्यसे नुभि—नृचक्षा ऊर्मिः कविरज्यसे वने ।	
पूर्वीर्हि ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्व हारयश्चमूषदः	२
समुद्रिया अप्सरसो मनीषिण—मासीना अन्तरभि सोममक्षरन् ।	
ता ईं हिन्वन्ति हर्म्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुहं पवमानमक्षितम्	३ (६९४)

गोजिन्नः सोमो रथजिद्धिरण्यजित् स्वर्जिद्वजित् पवते सहस्रजित् ।
यं देवासंश्चक्रिरे पीतये मवुं स्वादिष्ठं द्रुप्तमरुणं मयोभुवम्
एतानि सोम पर्वमानो अस्मयुः सत्यानि कृण्वन् द्रविणान्यर्षसि ।
जहि शत्रुमन्तिके दूरके च य उर्वीं गव्यंतिमभयं च नस्कृधि

४

५ [३] (६९६)

(७९)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अचोदसो नो धन्वन्तिवन्दवः प्र सुवानासो बृहद्विवेषु हरयः ।
वि च नशन् न इषो अरातयो ऽर्यो नशन्त सनिषन्त नो धियः
प्र णो धन्वन्तिवन्दवो मद्व्युतो धनां वा येमिरवतो जुनीमसि ।
तिरो मर्तस्य कस्य चित् परिहृतिं वयं धनानि विश्वधा भरेमहि
उत स्वस्या अरात्या अरिहिं ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि षः ।
धन्वन् न वृष्णा समरीत तौ अभि सोमं जहि पवमान दुराध्यः
द्विवि ते नामा परमो य आवुदे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सानवि क्षिपः ।
अद्रयस्त्वा बप्सति गोरधि त्वच्यप्सु त्वा हस्तैर्दुहुर्मनीषिणः
एवा त इन्दो सुभ्वं सुपेशंसं रसं तुञ्जन्ति प्रथमा अभिभियः ।
निदैनिदै पवमान नि तारिष आविस्ते शुष्मो भवतु प्रियो मदः

१

२

३

४

५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती ।

सोमस्य धारा पवते नूचक्षस ऋतेन देवान् हवते विवस्परि ।
बृहस्पते र्वथेना वि दिद्युते समुद्रासो न सर्वनानि विव्यचुः
यं त्वा वाजिन्नद्या अभ्यनूषता ऽयोहतं योनिमा रोहसि द्युमान् ।
मघोनामायुः प्रतिरन् महि श्रव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः
एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदिन्तम ऊर्जं वसानः श्रवसे सुमङ्गलः ।
प्रत्यङ् स विश्वा भुवनाभि पप्रथे क्रीळन् हरित्यः स्यन्दते वृषा
तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ।
नृभिः सोम प्रच्युतो प्रावभिः सुतो विश्वान् देवां आ पवस्वा सहस्रजित्
तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिभिर्दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः ।
इन्द्रं सोम मादयन् दैव्यं जन् सिन्धोरिवोभिः पर्वमानो अर्षसि

१

२

३

४

५ [५] (७०६)

(८१)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- १ सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जुठरं सुपेशसः ।
 कृधा यद्वीमुन्नीता यशसा गवां वानाय शूरमुदमन्दिषुः सुताः १
 अच्छा हि सोमः कलशाँ असिष्यवृ—दत्यो न वोळ्हा रघुवर्तनिवृषा ।
 अथा वृवानामुभयस्य जन्मनो विद्वौ अश्रोत्यमुत इतश्च यत् २
 आ नः सोम पवमानः किरा व—स्विन्वो भवं मघवा राधसो मुहः ।
 शिक्षां वयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गर्यमारे अस्मत् परां सिचः ३
 आ नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।
 बृहस्पतिर्मरुतो वायुरश्विना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वती ४
 उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अर्यमा देवो अदितिर्विधाता ।
 भगो नृशंस उर्वरन्तरिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जुषन्त ५ [६] (७११)

(८२)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दुस्मो अभि गा अचिक्रदत् ।
 पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं इयेनो न योनिं घृतवन्तमासदम् १
 कृविर्वेधस्या पर्येषि माहिन्—मत्यो न मृष्टो अभि वाजमर्षसि ।
 अपसेधन् दुरिता सोम मृळय घृतं वसानः परि यासि निर्णिजम् २
 पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।
 स्वसार आपो अभि गा उतासरन् त्सं ग्रावभिर्नसते वीते अध्वरे ३
 जायेव पत्यावधि शेवं मंहसे पञ्चाया गर्भं शृणुहि ब्रवीमि ते ।
 अन्तर्वाणीषु प्र चरा सु जीवसे ऽनिन्द्यो वृजने सोम जागृहि ४
 यथा पूर्वैभ्यः शतसा अमृधः सहस्रसाः पर्यया वाजमिन्दो ।
 एवा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते ५ [७] (७१६)

(८३)

५ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

- पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।
 अतस्तनूनं तवामो अश्रुते शूतासं इद्वहेन्तस्तत् समाशत १ (७१७)

तपोष्पवित्रं विततं दिवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।	
अर्वन्त्यस्य पवीतारमाशवो दिवस्पृष्ठमार्धि तिष्ठन्ति चेतसा	२
अरूरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा बिभर्ति भुवनानि वाजयुः ।	
मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षंसः पितरो गर्भमा दधुः	३
गन्धर्व इत्था पदमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ।	
गृष्णाति रिपुं निधया निधापतिः सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत	४
हविर्हविष्मो महि सद्य दैव्यं नमो वसानः परि यास्यध्वरम् ।	
राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो ब्रूहत्	५ [८] (७११)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवस्व देवमादनो विचर्षणि—रप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।	
कुधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिम—दुरुक्षितो गृणीहि दैव्यं जनम्	१
आ यस्तस्थौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्षति ।	
कृण्वन् त्संचृतं विचृतमभिष्टय इन्दुः सिषक्त्युषसं न सूर्यः	२
आ यो गोभिः सुज्यत् ओषधीष्वा देवानां सुम्न इषयन्नुपावसुः ।	
आ विद्युता पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जनम्	३
एष स्य सोमः पवते सहस्रजि—द्विन्वानो वाचमिषिरामुषर्बुधम् ।	
इन्दुः समुद्रमुदियति वायुभि—रेन्द्रस्य हार्दि कलशेषु सीदति	४
अभि त्यं गावः पर्यसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वर्विदम् ।	
धनंजयः पवते कृत्न्यो रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः	५ [९] (७२६)

(८५)

११ वेनो भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-१२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राय सोम सुषुतः परि स्रवा—ऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।	
मा ते रसस्य मत्सत द्रविणविनो द्रविणस्वन्त इह सन्त्विन्दवः	१
अस्मान् त्समर्ये पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मयः ।	
जहि शत्रून्भ्या भन्दनायतः पिबेन्द्र सोममव नो मृधो जहि	२ (७२८)

अर्द्धं इन्द्रो पवसे मदिन्तम आत्मेन्द्रस्य भवसि धासिरुत्तमः ।
 अभि स्वरन्ति बृहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निंस्ते ३
 सहस्रणीथः शतधारे अद्भुत इन्द्रायेन्दुः पवते काम्यं मधु ।
 जयन् क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्नप उरुं नो गातुं कृणु सोम मीढ्वः ४
 कर्निक्रदत् कलशे गोभिरज्यसे व्यय्यं समया वारमर्षसि ।
 मर्मज्यमानो अत्यो न सानसि—रिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः ५
 स्वादुः पवस्व विव्याय जन्मने स्वादुरिन्द्राय सुहवीतुनाम्ने ।
 स्वादुर्मित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुमाँ अदाभ्यः ६ [१०]

अत्यं भुजन्ति कलशे दश क्षिपः प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते ।
 पर्वमाना अभ्यर्षन्ति सुष्टुति—मेन्द्रं विशन्ति मविरास इन्द्रवः ७
 पर्वमानो अभ्यर्षा सुवीर्यं—मुवीं गव्यूतिं महि शर्म सप्रथः ।
 मार्किर्नो अस्य परिषूतिरीशते—न्दो जयेम त्वया धनं धनम् ८
 अधि द्यामस्थाद्वृषभो विचक्षणो ऽरूरुचद्वि दिवो रौचना कविः ।
 राजा पवित्रमत्येति रोरुवद्—विबः पीयूषं दुहते नृचक्षसः ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा असश्चतो वेना दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठां ।
 अप्सु वृप्सं वावृधानं संमुद्र आ सिन्धोरूमा मधुमन्तं पवित्र आ १०

नाके सुपर्णमुपपत्तिवांसं गिरो वेनानामकृपन्त पूर्वीः ।
 शिशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतं हिरण्ययं शकुनं क्षामणि स्थाम् ११

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाद्—विश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।

भानुः शुकेण शोचिषा व्यद्यौत् प्रारूचद्वोदसी मातरा शुचिः १२ [११] (७३८)

(८६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० अकृष्टा माषाः, ११-२० सिकता निवावरी, २१-३० पृश्नियोऽजाः, ३१-४० अकृष्टमाषादय-
 त्खयः, ४१-४५ भौमोऽग्निः, ४६-४८ गुत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र त आशवः पवमान धीजवो मदा अर्षन्ति रघुजा इव त्मना ।
 विव्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्द्रवो मदिन्तमासः परि कोशमासते १
 प्र ते मदासो मविरास आशवो ऽसृक्षत रथ्यासो यथा पृथक् ।
 धेनुर्न वृत्सं पर्यसाभि वृजिण—मिन्द्रमिन्द्रवो मधुमन्त ऊर्ध्वयः २ (७४०)

अत्यो न हिया॒नो अ॒भि वा॒जर्मर्षं स्व॒र्वित् को॒शं वि॒वो अ॒द्रिमा॒तरम् ।
वृषा॑ प॒वित्रे अ॒धि सा॒नो अ॒व्यये सोमः पु॒नान इ॒न्द्रिया॒य धा॒र्यसे ३
प्र त आ॒श्विनीः प॒वमान॑ धी॒जुवो वि॒व्या अ॒सृष्ट॒न् पर्य॑सा धरी॒मणि ।
प्रा॒न्तर्क॑ष्यः स्था॒र्विरी॒रसृ॒क्षत॒ ये त्वा॑ मू॒जन्त्य॑षिषा॒ण वे॒धसः ४
वि॒श्वा धा॒मानि वि॒श्वच॑क्ष क॒श्वसः प्र॒भोस्ते॑ स॒तः परि॑ यन्ति के॒तवः ।
व्या॒नशिः प॒वसे सोम॑ ध॒र्मभिः प॒तिर्वि॒श्वस्य॑ भु॒वनस्य॑ राज॒सि ५ [१२]

उ॒भय॑तः प॒वमान॑स्य र॒श्मयो॑ ध्रु॒वस्य॑ स॒तः परि॑ यन्ति के॒तवः ।
यदी॑ प॒वित्रे अ॒धि मू॒ज्यते॑ ह॒रिः स॒त्ता नि यो॒ना क॒लशेषु॑ सी॒दति ६
य॒ज्ञस्य॑ के॒तुः प॒वते स्व॒ध्वरः सोमो॑ वे॒वाना॑मु॒प या॒ति निष्कृ॑तम् ।
सह॑स्र॒धारः परि॑ को॒शम॑र्षति वृषा॑ प॒वित्रम॑त्येति रो॒रुवत् ७
राजा॑ समु॒द्रं न॒द्योऽ वि गा॑हते ऽपामू॒र्मिं स॑चते सि॒न्धुषु॑ श्रि॒तः ।
अ॒ध॒र्य॒स्थात् सा॒नु प॒वमानो॑ अ॒व्ययं॑ ना॒भां पृ॒थिव्या॑ ध॒रुणो॑ महो वि॒वः ८
वि॒वो न सा॒नु स्तन॑र्य॒न्नचि॒कवृ॑द् द्यौश्च॑ यस्य पृ॒थिवी॑ च ध॒र्मभिः ।
इ॒न्द्रस्य॑ स॒ख्यं प॒वते वि॒वेवि॑वृत् सोमः पु॒नानः क॒लशेषु॑ सी॒दति ९
ज्योति॑र्य॒ज्ञस्य॑ प॒वते म॑धु प्रि॒यं पि॒ता वे॒वानां॑ ज॒निता वि॒भूव॑सुः ।
द॒धाति॑ रत्नं स्व॒धयो॑र॒पीच्यं॑ म॒दिन्त॑मो म॒त्सर॑ इ॒न्द्रियो॑ रसः १० [१३]

अ॒भिक॑न्दन् क॒लशं॑ वा॒ज्यर्ष॑ति प॒तिर्वि॒वः ज्ञा॒तधा॑रो वि॒चक्षणः॑ ।
ह॒रिर्मि॑त्रस्य स॒र्वनेषु॑ सी॒दति म॑र्म॒जानो॑ऽवि॒भिः सि॒न्धुभि॑र्वृषा॑ ११
अ॒ग्रे सि॒न्धूनां॑ प॒वमानो॑ अ॒र्ष—त्य॒ग्रे वा॒चो अ॒ग्नियो॑ गो॒षु ग॑च्छति ।
अ॒ग्रे वा॒जस्य॑ भ॒जते॑ म॒हाध॑नं स्वा॒युधः॑ सो॒तृभिः॑ पू॒यते॑ वृषा॑ १२
अ॒यं म॒तवा॑ञ्छकु॒नो यथा॑ हि॒तो ऽयं॑ स॒सार प॒वमान॑ ऊ॒र्मिणा॑ ।
तव॑ कृ॒त्वा रो॒दसी॑ अ॒न्तरा॑ क॒वे शु॒चिर्धिया॑ प॒वते॑ सोम॑ इ॒न्द्र ते १३
द्वा॒पि व॑सानो य॒ज्ञतो॑ दि॒विस्पृ॑श—म॒न्तरि॑क्ष॒प्रा भु॑र्वने॒ष्वर्षि॑तः ।
स्व॒र्ज॒ज्ञानो॑ न॒भसा॑भ्य॒क्रमी॑त् प्र॒त्नम॑स्य पि॒तर॑मा वि॒वास॑ति १४
सो अ॑स्य वि॒शे महि॑ श॒र्म य॑च्छति यो अ॑स्य धा॒र्म प्र॒थमं॑ व्या॒नशे॑ ।
प॒दं यद॑स्य पर॒मे व्यो॑मन् यतो वि॒श्वा अ॒भि सं या॑ति सं॒यतः॑ १५ [१४]
प्रो अ॒यासी॑दि॒न्द्रुरि॒न्द्रस्य॑ निष्कृ॒तं स॒खा स॒ख्युर्न प्र मि॑नाति सं॒गिर॑म् ।
म॒र्यं इ॒व यु॒वति॑भिः स॒मर्ष॑ति सोमः क॒लशे॑ ज्ञा॒तया॑न्ना प॒था १६ (७५४)

प्र वो धियो मन्त्रयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रमुः ।	
सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभो ऽभि धेनवः पर्यसिमशिश्रयुः	१७
आ नः सोम संयतं पिप्युषीमिष—मिन्वो पर्वस्व पर्वमानो अस्मिधम् ।	
या नो दोहेते त्रिरहन्नसंश्रुषी क्षुमद्वाज्वन्मधुमत सुवीर्यम्	१८
वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नः प्रतरीतोषसो विवः ।	
क्राणा सिन्धूनां कलशौ अवीवश—दिन्द्रस्य हार्द्याविशन् मनीषिभिः	१९
मनीषिभिः पवते पूर्यः कवि—नृभिर्यतः परि कोशौ अचिक्रदत् ।	
त्रितस्य नाम जनयन् मधु क्षर—दिन्द्रस्य वायोः सख्याय कर्तवे	२० [१५]
अयं पुनान उषसो वि रोचय—वयं सिन्धुभ्यो अभवदु लोककृत् ।	
अयं त्रिः सप्त दुदुहान आशिरं सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः	
पर्वस्व सोम विवेषु धामसु सृजान इन्दो कलशे पवित्र आ ।	
सीवन्निन्द्रस्य जठरे कनिकदृ—नृभिर्यतः सूर्यमारोहयो विवि	२२
अग्निभिः सुतः पवसे पवित्र आ इन्वुविन्द्रस्य जठरेष्वाविशन् ।	
त्वं नृचक्षा अभवो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप	२३
त्वां सोम पर्वमानं स्वाधयो ऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।	
त्वां सुपर्ण आभरद् विवस्परि—न्वो विश्वाभिर्मतिभिः परिष्कृतम्	२४
अव्ये पुनानं परि वार ऊर्मिणा हरि नवन्ते अभि सप्त धेनवः ।	
अपामुपस्थे अध्यायवः कवि—मृतस्य योना महिषा अहेषत	२५ [१६]
इन्दुः पुनानो अति गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।	
गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्यतः कवि—रत्यो न क्रीलन् परि वारमर्षति	२६
असृश्वतः शतधारा अभिभ्रियो हरि नवन्तेऽव ता उदुन्युवः ।	
क्षिपो मृजन्ति परि गोभिरावृतं तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने विवः	२७
तवेमाः प्रजा विव्यस्य रेतस—स्त्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि ।	
अथेदं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्दो प्रथमो धामधा असि	२८
त्वं समुद्रो असि विश्ववित् कवे तवेमाः पञ्च प्रदिशो विधर्मणि ।	
त्वं द्यां च पृथिवीं चार्ति जग्निषे तव ज्योतींषि पवमान सूर्यः	२९
त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ।	
त्वामुशिजः प्रथमा अगृभ्णत तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे	३० [१७] (७६८)

प्र रेभ एत्यति वारमव्ययं वृषा वनेष्वव चक्रवृद्धरिः ।	
सं धीतयो वावशाना अनूषत शिशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतम्	३१
स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।	
नयन्नृतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम्	३२
राजा सिन्धूनां पवते पतिर्विव ऋतस्य याति पृथिभिः कर्निकवत् ।	
सहस्रधारः परि पिच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः	३३
पर्वमान मह्यर्णो वि धावसि सूर्यो न चित्रो अव्ययानि पर्वया ।	
गर्भस्तिपूतो नृभिरद्विभिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि	३४
इषमूर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसु कुलशेषु सीदसि ।	
इन्द्राय मद्वा मद्यो मदः सुतो दिवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः	३५ [१८]
सप्त स्वसारो अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।	
अपां गन्धर्वं द्विव्यं नृचक्षसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे	३६
ईशान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान इन्द्रो हरितः सुपथ्यः ।	
तास्ते क्षरन्तु मधुमद्धृतं पयस्तव वृते सोम तिष्ठन्तु कूष्टयः	३७
त्वं नृचक्षा असि सोम विश्वतः पर्वमान वृषभ ता वि धावसि ।	
स नः पवस्व वसुमद्भिरण्यवद्—वयं स्याम भुवनेषु जीवसे	३८
गोवित पवस्व वसुविद्भिरण्यविद्—रेतोधा इन्द्रो भुवनेष्वर्पितः ।	
त्वं सुवीरो असि सोम विश्ववित् तं त्वा विषा उप गिरेम आसते	३९
उन्मध्व ऊर्मिर्विनना अतिष्ठिपदुपो वसानो महिषो वि गाहते ।	
राजा पवित्ररथो वाजमारुहत् सहस्रभृष्टिर्जयति श्रवो ब्रुहत्	४० [१९]
स भुन्दना उदियति प्रजावती—विश्वायुर्विश्वाः सुभरा अहर्दिवि ।	
ब्रह्म प्रजावद्वयिमध्वपस्यं पीत इन्द्रविन्द्रमस्मभ्यं याचतात्	४१
सो अग्रे अह्ना हरिर्हयतो मयुः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।	
द्वा जना यातयन्नन्तरीयते नरा च शंसं देव्यं च धर्तरि	४२
अश्रते व्यश्रते समश्रते क्रतुं रिहन्ति मधुनाभ्यश्रते ।	
सिन्धोरुच्छ्रवासे पतयन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः पशुमासु गृभ्णते	४३
विपश्चिते पर्वमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अर्षति ।	
अहिर्न जुर्णामति सर्पति त्वच—मत्यो न क्रीळन्नसरदृषा हरिः	४४ (७८९)

अग्नेगो राजापर्यस्तविष्यते विमानो अह्ना भुवनेष्वर्पितः ।

हरिर्धृतस्तुः सुदृशीको अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओक्वयः

४५ [२०]

असर्जि स्कुम्भो विव उद्यतो मवुः परि त्रिधातुर्भुवनान्यर्पति ।

अंशुं रिहन्ति मतयः पर्निप्रतं गिरा यदि निर्णिजमुग्मिणो ययुः

४६

प्र ते धारा अत्यण्वानि मेघ्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः ।

यद्गोभिर्निन्दो चम्बोः समज्यस आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि

४७

पर्वस्व सोम क्रतुविन्न उक्थ्यो ऽव्यो वारे परि धाव मधुं प्रियम् ।

जहि विश्वान् रक्षस इन्दो अत्रिणो बृहद्वेदे विदथे सुवीराः

४८ [२१] (७८६)

(८७)

९ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र तु द्रव परि कोशं नि धीदु नृभिः पुनानो अभि वाजर्मर्ष ।

अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तो ऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति

१

स्वायुधः पवते वेव इन्दु रशस्तिहा वृजनं रक्षमाणः ।

पिता वृवानां जनिता सुदक्षो विष्टुम्भो विवो धरुणः पृथिव्याः

२

ऋषिर्विप्रः पुरेता जनानां मुमुर्ध्वीर उशना काव्येन ।

स चिद्विवेदु निहितं यदासां मपीच्यं गुह्यं नाम गोनाम्

३

एष स्य ते मधुमां इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अक्षाः ।

सहस्रसाः शतसा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिरा वाज्यस्थात्

४

एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि ।

पवित्रेभिः पवमाना असृग्र ऋतवस्यवो न प्रतनाजो अत्याः

५ [२२]

परि हि ष्मा पुरुहुतो जनानां विश्वासं रज्जो जना पूयमानः ।

अथा भर श्येनभृत प्रयांसि रयिं तुश्रानो अभि वाजर्मर्ष

६

एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो अदधावदवी ।

तिग्मे शिशानो महिषो न शृङ्गे गा गव्यज्ञाभि शूरो न सत्वा

७

एषा ययौ परमादुन्तरद्वेः कूचित् सतीरुर्वे गा विवेद ।

विवो न विद्युत् स्तनयन्त्यध्रैः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा

८

उत स्म राशिं परि यासि गोनां मिन्द्रेण सोम सरथं पुनानः ।

पूर्वीरिषो बृहतीर्जीरदानो शिक्षा शचीवस्तव ता उपन्दुत्

९ [२३] (७९५)

(८८)

८ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोमं इन्द्र तुभ्यं सुन्वे	तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।	
त्वं ह यं चकृषे त्वं ववृष	इन्द्रं मदाय युज्याय सोमम्	१
स ई रथो न भुरिषाळयोजि	महः पुरुणि सातये वसूनि ।	
आवीं विश्वा नहुण्याणि जाता	स्वर्षाता वन ऊर्ध्वा नवन्त	२
वायुर्न यो नियुत्वा इष्टयामा	नासत्येव हव आ शंभविष्ठः ।	
विश्ववारो द्रविणोदा इव त्मन्	पूषेव धीजर्वनोऽसि सोम	३
इन्द्रो न यो महा कर्माणि चक्रि	हन्ता वृत्राणामसि सोम पूरिते ।	
पैदो न हि त्वमाहिनाम्नां हन्ता	विश्वस्यासि सोम दस्योः	४
अग्निं यो वन आ सृज्यमानो	वृथा पाजांसि कृणुते नदीषु ।	
जनो न युध्वा महत उपब्धि	रिर्यति सोमः पवमान ऊर्मिम्	५
एते सोमा अति वाराण्यव्या	द्विव्या न कोशासो अभ्रवर्षाः ।	
वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः	सुतासो अभि कलशां असृग्न	६
शुष्मी शर्धो न मारुतं पवस्वा	ऽनभिशस्ता द्विव्या यथा विद्र ।	
आपो न मक्षू सुमतिर्भवा नः	सहस्राप्ताः पृतनाषाण्ण यज्ञः	७
राजो नु ते वरुणस्य व्रतानि	बृहद्रभीरं तव सोम धाम ।	
शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो	वृक्षार्यो अयमेवासि सोम	८ [२४] (८०३)

(८९)

७ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्रो स्य वह्निः पथ्याभिरस्यान्	द्विवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।	
सहस्रधरो असवृत्र्यस्मे	मातुरुपस्थे वन आ च सोमः	१
राजा सिन्धूनामवसिष्ट वास	ऋतस्य नावमारुहद्रजिष्ठाम् ।	
अप्सु वृप्सो वावृधे श्येनजूतो	दुह ई पिता दुह ई पितुर्जाम्	२
सिंहं नसन्त मध्वो अयासं	हरिमरुधं द्विवो अस्य पतिम् ।	
शूरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा	अस्य चक्षसा परि पात्युक्षा	३ (८०६)

मधुपृष्ठं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युरुचक्र ऋण्वम् ।	
स्वसार ईं जामयो मर्जयन्ति सनाभयो वाजिनमूर्जयन्ति	४
चतस्र ईं घृतदुहः सचन्ते समाने अन्तर्धरुणे निषत्ताः ।	
ता ईमर्षन्ति नमसा पुनानास्ता ईं विश्वतः परि षन्ति पूर्वीः	५
विष्टम्भो विवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।	
असंत त उत्सो गूणते नियुत्वान् मध्वो अंशुः पवत इन्द्रियाय	६
वन्वन्नवातो अभि देववीतिमिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।	
शग्धि महः पुरुश्चन्द्रस्य रायः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	७ [२५] (८१०)
(९०)	

६ वसिष्ठो मेत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र हिंन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिष्यन्नयासीत् ।	
इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोरादधानः	१
अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधा माङ्गषाणामवावशन्त वाणीः ।	
वना वसानो वरुणो न सिन्धून् वि रत्नधा दयते वार्याणि	२
शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा अता पवस्व सनिता धनानि ।	
तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्व षळ्हः साह्वान् पृतनासु शत्रून्	३
उरुगव्युतिरभयानि कृण्वन् तस्मीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।	
अपः सिपासन्नुषसः स्वर्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान्	४
मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्द्रो पवमान विष्णुम् ।	
मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्द्रो मदाय	५
एवा राजेव क्रतुमां अभेन विश्वा घनिघ्नदुरिता पवस्व ।	
इन्द्रो सुकताय वचसे वयो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२६] (८१६)
[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८]	(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

असर्जि वक्त्रा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी ।	
दश स्वसारो अधि सानो अव्ये ऽजन्ति बह्विं सर्वेनान्यच्छे	१
वीती जनस्य विव्यस्य कव्यै रधि सुवानो नहुष्येभिरिन्दुः ।	
प्र यो नृभिरमृतो मर्त्येभिर्ममृजानोऽविभिर्गोभिरद्भिः	२ (८१८)

वृषा वृष्णे रोरुवदुंशुरस्मै पवमानो रुशदीर्ते पयो गोः । सहस्रमुक्तां पृथिभिर्वचोवि—दध्वस्मभिः सूरौ अण्वं वि याति	३
रुजा हृळ्हा चिद्वक्षसः सदांसि पुनान इन्द ऊर्णुहि वि वाजान् । वृश्चोपरिष्ठात् तुजता वधेन ये अन्ति दुरादुपनायमेषाम्	४
स प्रतनवन्नव्यसे विश्ववार सूक्ताय पथः कृणुहि प्राचः । ये दुष्पहांसो वनुषा ब्रहन्तस्तास्ते अश्याम पुरुकृत् पुरुक्षो	५
एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि । शं नः क्षेत्रमरु ज्योतीषि सोम ज्योङ्गः सूर्यं हृशये रिरिहि	६ [१] (८११)

(९२)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

परि सुवानो हरिरंगुः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः । आपच्छ्लोकमिन्द्रियं पूयमानः प्रति देवां अजुषत् प्रयोभिः	१
अच्छा नृचक्षा असरत् पवित्रे नाम दधानः कविरस्य योनौ । सीदन् होतेव सद्ने चमूषू—पेमगमृष्टयः सप्त विप्राः	२
प्र सुमेधा गात्रुविद्विष्वेदेवः सोमः पुनानः सद् एति नित्यम् । भुवद्विष्वेषु काव्येषु रन्ता ऽनु जनान् यतते पञ्च धीरः	३
तव ते सोम पवमान निण्ये विश्वे देवास्त्रय एकावुशासः । दश स्वधाभिरधि सानो अव्ये मृजन्ति त्वा नद्यः सप्त यहीः	४
तच्छु सत्यं पवमानस्यास्तु यन्न विश्वे कारवः संनसन्त । ज्योतिर्यदह्ने अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे कर्भीकम्	५
परि सञ्चैव पशुमान्ति होता राजा न सत्यः समितीरियानः । सोमः पुनानः कलशां अयासीत् सीदन् मृगो न महिषो वनेषु	६ [२] (८१८)

(९३)

५ नोधा गौतमः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः । हरिः पर्यद्वज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी	१
सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः । मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन् त्सं गच्छते कलशं उस्त्रियाभिः	२ (८१०)

उत प्र पिप्य ऊधुरघ्न्याया इन्दुर्धाराभिः सचैते सुमेधाः ।
 मूर्धानं गावः पर्यसा चमूष्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निव्रतैः ३
 स नो देवेभिः पवमान रदेन्दो रयिमश्विनं वावशानः ।
 रथिरायतामुशती पुण्धि रस्मद्व्यगा वावने वसूनाम् ४
 नू नो रयिमुप मास्व नूवन्तं पुनानो वाताप्यं विश्वश्चन्द्रम् ।
 प्र वन्वितुरिन्दो तार्यायुः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ५ [३] (८३३)

(९४)

५ कण्वो घौरः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः सूर्ये न विशः ।
 अपो वृणानः पवते कवीयन् वजं न पशुवर्धनाय मन्म १
 द्विता व्युष्वन्नमृतस्य धाम स्वर्विदे भुवनानि प्रथन्त ।
 धिर्यः पिन्वानाः स्वसरे न गावः क्रतायन्तीरभि वावश्च इन्दुम् २
 परि यत् कविः काव्या भरति शूरो न रथो भुवनानि विश्वा ।
 देवेषु यशो मर्ताय भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूषु नव्यः ३
 श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जरितृभ्यो दधाति ।
 श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति सत्या समिथा मितद्वौ ४
 इषमूर्जमभ्यर्षास्वं गामुरु ज्योतिः कृणुहि मत्सि देवान् ।
 विश्वानि हि सुषहा तानि तुभ्यं पवमान वार्धसे सोम शत्रून् ५ [४] (८३८)

(९५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

कर्निकन्ति हरिरा सुज्यमानः सीदन् वनस्य जठरे पुनानः ।
 नृमिर्यतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधार्भिः १
 हरिः सुजानः पृथ्यामृतस्येयंति वार्चमरितेव नार्वम् ।
 देवो देवानां गुह्यानि नामाऽऽविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचै २
 अपामिवेद्वर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।
 नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चा ऽऽ च विशन्त्युशतीरुशन्तम् ३ (८४१)

तं मर्मजानं महिषं न साना—वंशुं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम् ।
 तं वावज्ञानं मतयः सचन्ते त्रितो विभर्ति वरुणं समुद्रे
 इष्यन् वाचमुपवक्तेव होतुः पुनान इन्दुो वि ष्या मनीषाम् ।
 इन्द्रश्च यत् क्षयथः सौभगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम

४

५ [५] (८४३)

(९६)

२४ देवोदासिः प्रतर्दनः । पवमानः सोमः । अश्विद्वयः ।

प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नेति हर्षते अस्य सेना ।
 भद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवान् त्सर्विभ्य आ सोमो वस्त्रां रभसानि दत्ते
 समस्य हरिं हरयो मृजन्त्य—श्वहयैरनिशितं नमोभिः ।
 आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्वो एना सुमतिं यात्यच्छ
 स नो देव देवताते पवस्व महे सोम पसरस इन्द्रपानः ।
 कृण्वन्नपो वर्षयन् द्यामुतेमा—मुरोरा नो वरिवस्या पुनानः
 अजीतियेऽहृतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये बृहते ।
 तदुशन्ति विश्व इमे सखाय—स्तवहं वशिम पवमान सोम
 सोमः पवते जनिता मतीनां जनिता विवो जनिता पृथिव्याः
 जनिताग्रेजनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः

१

२

३

४

५ [६]

ब्रह्मा देवानां पवुवीः कवीना—मृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्
 श्येनो गृधाणां स्वर्धितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्
 प्रावीविपद्वाच ऊर्मिं न सिन्धु—गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ।
 अन्तः पश्यन् वृजनेमावरा—ण्या तिष्ठति वृषभो गोषु जानन्
 स मत्सरः पुत्सु वन्वन्नवातः सहस्रेता अभि वाजर्मष ।
 इन्द्रयिन्दुो पवमानो मनी—ष्यः शोरूमिमीरय गा इषण्यन्
 परि प्रियः कुलशे देववात् इन्द्राय सोमो रण्यो मदाय ।
 सहस्रधारः शतवाज इन्दु—वाजी न सप्तिः समना जिगाति
 स पूर्यो वसुविज्जार्यमानो मृजानो अप्सु दुदुहानो अद्वौ ।
 अभिशस्तिपा भुवनस्य राजा विदद्वातुं ब्रह्मणे पूयमानः

६

७

८

९

१० [७]

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
 वन्वन्नवातः परिधीरपौषु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः

११

(८५४)

यथापवथा मनवे वयोधा अमित्रहा वरिवोविद्धविष्मान् ।
 एवा पवस्व द्रविणं दधान इन्द्रे सं तिष्ठ जनयायुधानि १२
 पवस्व सोम मधुमाँ ऋतावा ऽपो वसानो अधि सानो अव्ये ।
 अव द्रोणानि घृतवान्ति सीद मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३
 वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्वेववीतौ ।
 सं सिन्धुभिः कलशे वावशानः समुस्त्रियाभिः प्रतिरन् न आयुः १४
 एष स्य सोमो मतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तरतीदरातीः ।
 पयो न दुग्धमदितेरिषिरमुर्विव गातुः सुयमो न वोळ्हा १५ [८]

स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ऽभ्यर्ष गुह्यं चारु नाम ।
 अभि वाजं सप्तिरिव श्रवस्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६
 शिशुं जज्ञानं हर्षतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गणेन ।
 कविर्गीर्भिः काव्येना कविः सन् त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् १७
 ऋषिमना य ऋषिकृत् स्वर्पाः सहस्रणीथः पदुवीः कवीनाम् ।
 तृतीयं धाम महिषः सिर्षासन् त्सोमो विराजमनु राजति ष्टुप् १८
 चमूषच्छयेनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्दुप्स आयुधानि बिभ्रत् ।
 अपामूर्मि सचमानः समुद्रे तुरीयं धाम महिषो विवक्ति १९
 मर्यो न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ।
 वृषेव यूथा परि कोशमर्षन् कनिकदच्चम्बोदरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्दो पवमानो महोभिः कनिकदत्त परि वारोण्यर्ष ।
 क्रीलश्चम्बोदरा विश पूयमान इन्द्रं ते रसो मविरो ममत्तु २१
 प्रास्य धारा बृहतीरसृग्रञ्जको गोभिः कलशाँ आ विवेश ।
 सामं कुण्वन् त्सामन्यो विपश्चित् क्रन्दन्नेत्यभि सख्युर्न जामिम २२
 अपघ्नन्नेषि पवमान शत्रून् प्रियां न जारो अभिगीत इन्दुः ।
 सीवन् वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कलशेषु सत्ता २३
 आ ते रुचः पवमानस्य सोम योषेव यन्ति सुदुधाः सुधाराः ।
 हरिरानीतः पुरुवारो अपस्वचिकदत् कलशे देवयुनाम् २४ [१०] (८६७)

(९७)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ९७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो वृषगणः,
१०-१२ वासिष्ठो मन्युः, १३-१५ वासिष्ठ उपमन्युः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपादः,
१९-२१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णश्रुद्, २५-२७ वासिष्ठो मृळीकः,
२८-३० वासिष्ठो वसुकः, ३१-४४ पराशरः शाकत्यः, ४५-५८ कुन्स
आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अस्य प्रेषा हेमनां पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्त रसम् ।
सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सदा पशुमान्ति होता १
भद्रा वस्त्रा समन्याऽवसानो महान् कविर्निर्वचनानि शंसन् ।
आ वंच्यस्व चम्बवोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीतौ २
समुं प्रियो मृज्यते सानो अव्यं यशस्तरो यशसां क्षैतो अस्मे ।
अभि स्वरं धन्वां पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३
प्र गायताभ्यर्चामि देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय ।
स्वादुः पवाते अति वारमव्यमा सीदाति कलशं देवयुर्मैः ४
इन्दुर्देवानामुप सख्यमायन् त्सहस्रधारः पवते मदाय ।
नृभिः स्तवानो अनु धाम पूर्वं मगन्निन्द्रं महते सौभगाय ५ [११]
स्तोत्रे राये हरिरर्षा पुनान इन्द्रं मदो गच्छतु ते भराय ।
देवैर्याहि सरथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६
प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।
महिं वतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ७
प्र हंसासस्तुपलं मन्युमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः ।
आङ्गव्यं पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणम् ८
स रंहत उरुगायस्य जूतिं वृथा कीळन्तं मिमते न गावः ।
परीणसं कृणुते तिग्मशृङ्गो दिवा हरिर्देहंशे नक्तं मृजः ९
इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन् मदाय ।
हन्ति रक्षो बाधते पर्यरातीर्वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा १० [१२]
अध धारया मध्वां पृच्छानस्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः ।
इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ११ (८७८)

अभि प्रियाणि पवते पुनानो देवो देवान् त्वेन रसेन पृञ्चन् ।
 इन्द्रधर्मोष्णपृतुथा वसानो दश क्षिपों अव्यत सानो अव्ये १२
 वृषा शोणो अभिकर्निकवृद्धा नदयन्नेति पृथिवीमुत द्याम् ।
 इन्द्रस्येव वयनुरा कृण्व आजौ प्रचेतयन्नर्षति वाचमेमाम् १३
 रसाप्यः पर्यसा पिन्वमान ईरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम् ।
 पर्वमानः संतनिर्मेषि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिषिच्यमानः १४
 एवा पवस्व मविरो मदायो दद्याभस्य नमयन् वधुसैः ।
 परि वर्णं भरमाणो रुशन्तं गव्युनीं अर्षं परि सोम सिक्तः १५ [१३]

जुष्टी न इन्दो सुपथा सुगान्युरौ पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
 घनेव विष्वरदुरितानि विघ्नन्नधि ण्णुना धन्व सानो अव्ये १६
 वृष्टिं नो अर्षं विव्यां जिगल्नुमिळावतीं शंगयीं जीरदानुम् ।
 स्तुक्केव वीता धन्वा विचिन्वन् बन्धूरिमाँ अवरो इन्दो वायून् १७
 ग्रन्थिं न विष्यं ग्रथितं पुनान ऋजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।
 अत्यो न क्रवो हरिरा सृजानो मयीं देव धन्व पस्त्यावान् १८
 जुष्टो मदाय देवतात इन्दो परि ण्णुना धन्व सानो अव्ये ।
 सहस्रधारः सुरभिरदब्धः परि स्रव वाजसातो नृपह्ये १९
 अरश्मानो येऽरथा अयुक्ता अत्यासो न संसृजानास आजौ ।
 एते शुक्रासो धन्वन्ति सोमा देवासस्ताँ उप याता पिबन्धै २० [१४]

एवा न इन्दो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अर्णश्चमूर्षु ।
 सोमो अस्मभ्यं काम्यं बृहन्तं रयिं ददातु वीरवन्तमुग्रम् २१
 तक्षद्यद्री मनसो वेनतो वाग्ज्येष्ठस्य वा धर्मेणि क्षोरनीके ।
 आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव इन्दुम् २२
 प्र दानुदो विव्यो दानुपिन्व ऋतमृताय पवते सुमेधाः ।
 धर्मा भुवद्वृजन्यस्य राजा प्र रश्मिभिर्वृशभिर्भारि भूम २३
 पवित्रेभिः पर्वमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 द्विता भुवद्रयिपती रयीणां मृतं भरत सुभृतं चार्विन्दुः २४
 अवीं इव श्वसे सातिमच्छेन्द्रस्य वायोरभि वीतिमर्ष ।
 स नः सहस्रा बृहतीरिषो वा भवा सोम द्रविणोवित पुनानः २५ [१५] (८९२)

वेवाच्यो नः परिषिच्यमानाः	क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।	
आयज्यवः सुमतिं विश्ववारा	होतारो न दिवियजो मन्द्रतमाः	२६
एवा देव वेवतति पवस्व	महे सोम प्सरसे देवपानः ।	
महाश्चिद्वि ष्मसिं हिताः समर्ये	कृधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः	२७
अश्वो न क्रेवो वृषभिर्युजानः	सिंहो न भीमो मनसो जवीयान् ।	
अवाचीनैः पृथिभिर्ये रजिष्ठा	आ पवस्व सौमनसं न इन्दो	२८
शतं धारा देवजाता असृग्रन्	त्सहस्रमेनाः कुवयो मृजन्ति ।	
इन्दो सनित्रं द्विव आ पवस्व	पुरएतासि महतो धनस्य	२९
द्विवो न सर्गा असृग्रमहान्	राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।	
पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान	आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम्	३० [१६]
प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन्	वारान् यत् पूतो अत्येष्यव्यान् ।	
पर्वमान पर्वसे धाम गोनां	जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अर्कैः	३१
कनिकद्वदनु पन्थामृतस्य	शुक्रो वि भास्यमृतस्य धाम ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरवान्	हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनाम्	३२
द्विव्यः सुपणोऽव चक्षि सोम	पिन्वन् धाराः कर्मणा देववीती ।	
एन्दो विश कलशं सोमधानं	क्रन्दन्निहि सूर्यस्योषं रुश्मिम्	३३
तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्नि	ऋतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।	
गावो यन्ति गोपतिं पूच्छमानाः	सोमं यन्ति मृतयो वावशानाः	३४
सोमं गावो धेनवो वावशानाः	सोमं विषा मतिभिः पूच्छमानाः ।	
सोमः सुतः पूयते अज्यमानः	सोमं अर्कास्त्रिष्टुभः सं नवन्ते	३५ [१७]
एवा नः सोम परिषिच्यमान	आ पवस्व पूयमानः स्वास्ति ।	
इन्द्रमा विश बृहता रवेण	वर्धया वाचं जनया पुरंधिम्	३६
आ जागृविर्विप्रं क्रता मतीनां	सोमः पुनानो असदच्चमूपु ।	
सपन्ति यं मिथुनासो निकामा	अध्वर्यवो रथिरासः सुहस्ताः	३७
स पुनान उप सूरे न धातो	मे अग्रा रोदसी वि ष आवः ।	
प्रिया चिद्यस्य प्रियसास ऊती	स तू धनं कारिणे न प्र यंसत्	३८
स वर्धिता वर्धनः पूयमानः	सोमो मीढ्वो अभि नो ज्योतिषावीत् ।	
येना नः पूर्वे पितरः पवृजाः	स्वर्विदो अभि गा अर्द्धिमुष्णन्	३९ (१०९)

अकान् त्समुद्रः प्रथमे विधर्म—अन्नयन् प्रजा भुवनस्य राजा ।
वृषां पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत् सोमो वावृधे सुवान इन्दुः ४० [१८]

महत् तत् सोमो महिषश्चकारा—ऽपां यद्गर्भोऽवृणीत देवान् ।
अर्द्धादिन्धे पर्वमान ओजो ऽर्जनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ४१

मत्सि वायुमिष्टये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः ।
मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम ४२

ऋजुः पवस्व वृजिनस्य हन्ता ऽपामीवां बाधमानो मृधश्च ।
अभिशीणन् पयः पर्यसाभि गोना—मिन्द्रस्य त्वं तव वयं सखायः ४३

मध्वः सूदं पवस्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भगं च ।
स्ववृस्वेन्द्राय पर्वमान इन्दो रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ४४

सोमः सुतो धारयात्यो न हित्वा सिन्धुर्न निम्नमभि वाज्यक्षाः ।
आ योनिं वन्यमसदत् पुनानः समिन्दुर्गोभिरसरत् समद्भिः ४५ [१९]

एष स्य ते पवत इन्द्र सोम—श्चमूषु धीर उशते तवस्वान् ।
स्वर्चक्षा रथिरः सत्यशुम्भः कामो न यो देवयतामसर्जि ४६

एष प्रत्नेन वयसा पुनान—स्तिरो वर्षासि दुहितुर्दधानः ।
वसानः शर्म त्रिवरुधमप्सु होतेव याति समनेषु रेभ्रन् ४७

नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परिर स्रव चम्बोः पूयमानः ।
अप्सु स्वादिष्ठो मधुमाँ ऋतावा देवो न यः सविता सत्यमन्मा ४८

अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानोऽभि मित्रावरुणा पूयमानः ।
अभी नरं धीजर्वनं रथेष्ठा—मभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुम् ४९

अभि वज्रा सुवसनान्यर्षा—ऽभि धेनूः सुदुघाः पूयमानः ।
अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्या ऽभ्यश्वान् रथिनो देव सोम ५० [२०]

अभी नो अर्षं क्विया वसू—न्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः
अभि येन द्रविणमश्रवामा—ऽभ्यर्षियं जमदग्निवज्रः ५१

अया पवा पवस्वेना वसूनि माँश्चत्व इन्दो सरसि प्र धन्व ।
ब्रधश्चिदत्र वातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तर्कवे नरं दात् ५२

उत न एना पवया पवस्वा—ऽर्धि श्रुते भ्रवाप्यस्य तीर्थे ।
षष्टिं सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्रणाय ५३ (११०)

महीमे अस्य वृषनाम शूषे माँश्चत्वे वा पृशने वा वधत्रे ।	
अस्वापयन्निगुतः स्नेहयन्वा—ऽपामित्राँ अपाचितो अचेतः	५४
सं त्री एवित्रा विततान्येव्यन्वेकं धावसि पूयमानः ।	
असि भगो असि वृत्रस्य वृता ऽसि मधवा मधवद्वय इन्दो	५५ [२१]
एष विश्ववित् पवते मनीषी सोमो विश्वस्य भुवन्नस्य राजा ।	
द्वृप्साँ ईरयन् विदथेव्विन्दुर्वि वारमव्यं समयार्ति याति	५६
इन्दुं रिहन्ति महिषा अर्दब्धाः पदे रेभन्ति कवयो न गृध्राः ।	
हिन्वन्ति धीरा वृशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमपां रसेन	५७
त्वया वयं पर्वमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम शश्वत् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	५८ [२२] (९१५)

(९८)

११ अम्बरीषो वाषागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पवमानः सोमः । अनुन्दुप्, ११ बृहती ।

अभि नो वाजसातमं रयिमर्ष पुरुस्पृहम् ।	
इन्दोँ सहस्रभर्णसं तुविद्युम्वं विश्वासहम्	१
परि ण्य सुवानो अव्ययं रथे न वर्मोव्यत ।	
इन्दुरभि दुणां हितो हियाँनो धाराभिरक्षाः	२
परि ण्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मदच्युतः ।	
धारा य ऊर्ध्वो अर्ध्वरे भ्राजा नैति गव्ययुः	३
स हि त्वं वैव शश्वते वसु मर्ताय वृशशुषे ।	
इन्दोँ सहस्रिणं रयिं शतात्मानं विवाससि	४
वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।	
नि नेर्दिष्ठतमा इषः स्याम सुम्रस्याधिगो	५
द्विर्षं पञ्च स्वयंशसं स्वसारो अद्रिसंहतम् ।	
प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्तापर्यन्त्युर्मिणम्	६ [२३]
परि त्यं हर्यतं हरिं बभुं पुनन्ति वारेण ।	
यो वृवान् विश्वाँ इत् परि मर्देन सह गच्छति	७
अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसार्धनम् ।	
यः सुरिषु श्रवो बृहद्—वृधे स्वर्णं हर्यतः	८ (९१३)

स वाँ यज्ञेषु मानवी	इन्दुर्जनिष्ट रोदसी ।	
देवो देवी गिरिष्ठा	अत्रेधन् तं तुविष्वर्णि	९
इन्द्राय सोम पातवे	वृत्रघ्ने परि विच्यसे ।	
नरे च दक्षिणावते	देवाय सदनासदे	१०
ते प्रत्नासो व्युष्टिषु	सोमाः पवित्रे अक्षरन् ।	
अपप्रोथन्तः सनुतर्हुरश्वितः	प्रातस्तौ अप्रचेतसः	११
तं संखायः पुरोरुचं	यूयं वयं च सूरयः ।	
अश्याम वाजगन्धं	सनेम वाजपस्त्यम्	१२ [२४] (११७)

(१९)

८ रेभस्नु काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ बृहती ।

आ हर्षताय धृष्णवे	धनुस्तन्वन्ति पौंस्यम् ।	
शुक्ला वयन्त्यसुराय	निणिजं विपामघ्रे महीयुवः	१
अध क्षपा परिष्कृतो	वाजौ अभि प्र गाहते ।	
यदी विवस्वतो धियो	हरिं ह्रिन्वन्ति यातवे	२
तमस्य मर्जयामसि	मदो य इन्द्रपातमः ।	
यं गाव आसमिर्वधुः	पुरा नूनं च सूरयः	३
तं गार्थया पुराण्या	पुनानमभ्यनूषत ।	
उतो कृपन्त धीतयो	देवानां नाम बिभ्रतीः	४
तमुक्षमाणमव्यये	वारो पुनन्ति धर्णासिम् ।	
दूतं न पूर्वचित्तय	आ शास्ते मनीषिणः	५ [२५]
स पुनानो मदन्तमः	सोमश्चमूषु सीदति ।	
प्रशौ न रेत आदधत्	पतिर्वचस्यते धियः	६
स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो	देवेभ्यः सुतः ।	
विदे यदासु संदुवि	महीरपो वि गाहते	७
सुत इन्दो पवित्र आ	नृभिर्यतो वि नीयसे ।	
इन्द्राय मत्सरिन्तम	श्चमूषा निर्वीक्षि	८ [२६] (१४५)

(१००)

१ रेभस्वन् काश्यपो । पवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्बुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।

वत्सं न पूर्व आयुनि जातं रिहन्ति मातरः ।

१

पुनान इन्वुवा भर सोमं द्विर्हंसं रयिम् ।

त्वं वसूनि पुण्यसि विश्वानि वाशुषो गृहे ।

२

त्वं धियं मनोयुजं सूजा वृष्टि न तन्यतुः ।

त्वं वसूनि पार्थिवा विद्या च सोम पुण्यसि ।

३

परि ते जिग्युषो यथा धारा सुतस्य धावति ।

रंहमाणा व्ययं वारं वाजीव सानसिः ।

४

कत्वे वक्षाय नः कवे पर्वस्व सोम धारया ।

इन्द्राय पातवे सुतो मित्राय वरुणाय च ।

५

[२७]

पर्वस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः ।

इन्द्राय सोम विष्णवे वेवेभ्यो मधुमत्तमः ।

६

त्वां रिहन्ति मातरो हरिं पवित्रे अद्बुहः ।

वत्सं जातं न धेनवः पवमान विधर्मणि ।

७

पवमान महि श्रवश्चित्रेभिर्यासि रश्मिभिः ।

शर्धेन् तमांसि जिघ्रसे विश्वानि वाशुषो गृहे ।

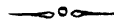
८

त्वं द्यां च महिष्रत पृथिवीं चार्ति जभ्रिषे ।

प्रति द्वापिममुञ्चथाः पवमान महित्वना ।

९

[२८] (९५४)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३]

(१०१)

(१६) १-३ अन्धीशुः इयावाश्विः, ४-६ ययातिर्नाहुषः, ७-९ नहुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः,

१३-१६ वैश्वामित्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्वे ।

अपु श्वानं श्रथिष्टन सखायो दीर्घजिह्वर्यम् ।

१

यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृतव्यः ।

२

तं दुरोषमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया । युजं हिन्वन्त्यग्निभिः ।

३

(९५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।
 पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः ४
 इन्दुरिन्द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् ।
 वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान् ओजसा ५ [१]

सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीङ्गयः ।
 सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य त्रिवेदिवे ६
 अयं पूषा रयिर्मगः सोमः पुनानो अर्षति ।
 पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद्रोदसी उभे ७
 समु प्रिया अनूषत गावो मदाय वृष्वयः ।
 सोमासः कृण्वते पथः पर्वमानास इन्दवः ८
 य ओजिष्ठस्तमा भर पर्वमान श्रवाय्यम् ।
 यः पञ्च चर्षणीग्भि रयिं येन वनामहे ९
 सोमाः पवन्त इन्दवो ऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः ।
 मित्राः सुवाना अरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः १० [२]

सुष्वाणासो व्यद्विभि—श्चितानां गोरधिं त्वचि ।
 हर्षमस्मभ्यमभितः समस्वरन् वसुविदः ११
 एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः ।
 सूर्यासो न दर्शितासो जिगत्तवो ध्रुवा घृते १२
 प्र सुन्वानस्यान्धसो मर्तो न वृत तद्वचः ।
 अप श्वानमराधसं हता मुखं न भृगवः १३
 आ जामिरत्के अब्रुत भुजे न पुत्र ओणयोः
 सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम् १४
 स वीरो वक्षसाधनो वि यस्तस्तम्भ रोदसी ।
 हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदम् १५
 अव्यो वारोभिः पवते सोमो गव्ये अधि त्वचि ।
 कर्निकवृद्धा हरि—रिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम् १६ [३] (९७०)

(१०२)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीर्घितिम् । विश्वा परिं प्रिया भुवद्धं द्विता १
 उप त्रितस्य पाण्योऽरभक्त यद्गुहा पदम् । यज्ञस्य सप्त धामभिरर्धं प्रियम् २
 त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेष्वेरया रयिम् । मिमीति अस्य योजनं वि सुक्रतुः ३
 जज्ञानं सप्त मातरां वेधामशासत श्रिये । अयं ध्रुवो रयीणां चिकेत यत् ४
 अस्य व्रते सजोषसो विश्वे देवासो अद्गुहः । स्पर्हा भवन्ति रन्तयो जुषन्त यत् ५ [४]

यमी गर्भमुतावृधो हृशे चारुमजीजनन् । कविं मंहिष्ठमध्वरे पुरुषपृहम् ६
 समीचीने अभि त्मना यद्वा क्रतस्य मातरां । तन्वाना यज्ञमानुषग्यदञ्जते ७
 क्रत्वा शुक्रोर्भिरक्षभिः क्रणोरप व्रजं दिवः । हिन्वन्नृतस्य दीर्घितिं प्राध्वरे ८ [५] (९७८)

(१०३)

६ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उद्यतम् । भूतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते १
 परि वाराण्यव्यया गोभिरञ्जानो अर्पति । त्री षधस्था पुनानः कृणुते हरिः २
 परि कोशं मधुश्रुतं मव्यये वारं अर्पति । अभि वाणीर्कधीणां सप्त नृपत ३
 परि णेता मतीनां विश्वदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चम्बोर्विशिद्धरिः ४
 परि देवीरनु स्वधा इन्द्रेण याहि सरथम् । पुनानो वाघद्वाघद्विरमर्त्यः ५
 परि सप्तिर्न वाजयुर्वेवो देवेभ्यः सुतः । व्यानशिः पर्वमानो वि धावति ६ [६] (९८४)

(१०४)

[सप्तमोऽनुवाकः॥७॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काश्यप्यौ शिखण्डिन्यावत्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि पीदत पुनानाय प्र गांयत । शिशुं न यज्ञैः परि भूषत श्रिये १
 समी वत्सं न मातृभिः सृजता गयसाधनम् । देवाव्यं मदमभि द्विशवसम् २
 पुनातां दक्षसाधनं यथा शर्धाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शंतमः ३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदमभि वाणीरनूषत । गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ४
 स नो मदनां पत इन्दो देवप्तरा असि । सखेव सख्ये गातुवित्तमो भव ५
 सनेमि कृध्यस्मदा रक्षसं कं चिद्वित्रिणम् । अपादेवं द्र्युमंहो युयोधि नः ६ [७] (९९०)

(१०५)

६ पर्वतनारदौ काण्वौ । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गायत । शिशुं न यज्ञैः स्वदयन्त गूर्तिभिः १
 सं वत्स इव मातुभि—रिन्दुहिंन्वानो अज्यते । देवावीमदो मतिभिः परिष्कृतः २
 अयं दक्षाय सार्धनो ऽयं शर्धाय वीतये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
 गोमन्त्र इन्द्रो अश्ववत् सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमधि गोपुं दीधरम् ४
 स नो हरीणां पत इन्द्रो देवप्सरस्तमः । सखेव सख्ये नर्यो रुचे भव ५
 सनेमि त्वमस्मदाँ अदेवं कं चिद्वृत्रिणम् । साह्रौ इन्द्रो परि बाधो अपद्वयुम् ६ [८] (९९६)

(१०६)

(१४) १-३, १०-१४ अग्निश्वाश्रुपः, ४-६ चभुमानिवः, ७-९ मनुरासवः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टी जातास इन्द्रवः स्वर्विदः १
 अयं भराय सानसि—रिन्द्राय पवते सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
 अस्पेदिन्द्रो मदेष्वा ग्रामं गृणीत सानसिम् । वज्रं च वृषणं भरत समप्सुजित ३
 प्र धन्वा सोम जागृवि—रिन्द्रायेन्द्रो परि स्रव । द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम् ४
 इन्द्राय वृषणं मयं पर्वस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]

अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पथिभिः कनिकदत् ६
 पर्वस्व देववीतय इन्द्रो धाराभिरोजसा । आ कुलशं मधुमान् त्सोम नः सदः ७
 तव द्वप्सा उक्नुत इन्द्रं मदाय वावृधुः । त्वां देवासो अमृतायं कं पंपुः ८
 आ नः सुतास इन्द्रवः पुनाना धावता रयिम् । वृष्टिद्यावो रीत्यापः स्वर्विदः ९
 सोमः पुनान ऊर्मिणा ऽव्यो वारं वि धावति । अग्रे वाचः पवमानः कनिकदत् १० [१०]

धीभिर्हिंन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम् । अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन् ११
 असर्जि कुलशौ अभि मीळ्हे सप्तिर्न वाजयुः । पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत् १२
 पवते हर्यतो हरि—रति ह्वरांसि रंहा । अभ्यपन्न त्सोतृभ्यो वीरवद्यशः १३
 अया पर्वस्व देवयु—र्मधोधारा असृक्षत । रेभन् पवित्रं पर्येषि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

(१०७)

२६ सप्तर्षयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ कश्यपो मारीचः, ३ गोतमो राह्वयणः, ४ भौमोऽत्रिः,
५ विश्वामित्रो गाथिनः, ६ जमदग्निर्भर्गवः, ७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः) । पचमानः सोमः ।

प्रगाथः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, १२, १४, १७ बृहतीः, २, ५, ७, ११, १३,
१५, १८ सतोबृहती,) ३, १६ छिपदा विराट्, १९-२६ प्रगाथः=
(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

परीतो पिंश्चता सुतं सोमो य उत्तमं हविः ।

दुधन्वाँ यो नर्यो अप्स्व॑न्तरा सुषाव सोममद्रिभिः १

नूनं पुनानोऽर्विभिः परि स्रवा॑-ऽदब्धः सुरभितरः ।

सुते चित् त्वाप्सु मदामो अर्धसा श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् २

परि सुवानश्चक्षसे देवमादन्तः क्रतुरिन्दुर्विचक्षणः ३

पुनानः सोम धारया ऽपो वसानो अर्धसि ।

आ रत्न॑धा योनिमृतस्य सीवु॑-स्युत्सो देव हिरण्ययः ४

दुहान ऊर्ध्वि॑व्यं मधु प्रियं प्रत्नं सधस्थमासदत् ।

आपृच्छ॑यं धुरुणं वाज्य॑र्षति नृभिर्धूतो विचक्षणः ५ [१२]

पुनानः सोम जागृ॑वि-रव्यो वारे परि प्रियः ।

त्वं विप्रो अभवोऽङ्गिरस्तमो मध्वा यज्ञं मिमिक्ष नः ६

सोमो मीढ्वान् पवते गातुवित्तम ऋषिर्विप्रो विचक्षणः ।

त्वं क॒विर॑भवो देववी॒र्तम॑ आ सूर्यं रोहयो द्विवि ७

सोम उ पुषाणः सोतुभि॑-रधि ण्णुभिरवीनाम् ।

अश्व॑येव हरिता याति धारया मन्द्रया॑ याति धारया ८

अनूपे गोमान् गोभिरक्षाः सोमो दुग्धाभिरक्षाः ।

समुद्रं न संवर॑णान्यग्मन् मन्दी मदाय तोशते ९

आ सोम सुवानो अद्रिभि॑-स्तिरो वाराण्यव्यया ।

जनो न पुरि च॒म्बोर्वि॑श॒द्धरिः॑ सवो वनेषु दधिषे १० [१३]

स मा॒मृजे ति॑रो अण्वानि मे॒ष्यो मी॒ळहे स॒प्तिर्न वा॒जयुः॑ ।

अ॒नुमा॒द्यः प॒र्वमानो मनी॑षिभिः सोमो विप्रैर्भिक्र॑कभिः ११

प्र सोम दे॒ववी॑तये सिन्धु॑र्न पि॒प्ये अ॒र्णसा॑ ।

अंशोः पर्य॑सा म॒विरो न जागृ॑वि-रच्छा को॒शी मधु॑श्रुतम् १२ (१०९१)

- आ ह॑र्यतो अ॒र्जुने अ॒त्के अव्यत॑ प्रियः सु॒नुर्म॑ म॒र्यः ।
 तमी॑ हि॒न्वन्त्य॒पसो॑ यथा॒ रथं॑ न॒दीष्वा॑ गर्भ॒स्त्योः १३
- अ॒भि सोमा॑स आ॒यवः॑ प॒र्वन्ते॑ म॒द्यं म॑दम् ।
 स॒मुद्र॑स्याधि॒ विष्ट॑पि॒ मनी॑षिणो॒ मत्स॒रासः॑ स्व॒र्विदः॑ १४
- तर॑त् स॒मुद्रं॑ प॒र्वमान॑ ऊ॒र्मिणा॑ राजा॑ दे॒व ऋ॑तं ब्र॒ह्म ।
 अ॒र्धन्मि॑त्रस्य॒ वरु॑णस्य॒ धर्मे॑णा॒ प्र हि॑न्वान॒ ऋ॑तं ब्र॒ह्म १५ [१४]
- नृ॒भि॒र्ये॒मानो॑ ह॑र्यतो वि॒चक्ष॑णो राजा॑ दे॒वः स॒मुद्वि॑यः १६
- इ॒न्द्राय॑ पवते॒ मवुः॑ सोमो॑ म॒रुत्व॑न्ते सु॒तः ।
 स॒हस्र॑धारो॒ अत्य॑व्य॒मर्ष॑ति॒ तमी॑ मृ॒जन्त्या॑यवः १७
- पु॒नान॑श्चमू॒ जन॑र॒न् मति॑ क॒विः सोमो॑ दे॒वेषु॑ रण्यति ।
 अ॒पो व॑सानः॒ परि॑ गो॒भिरु॑त्त॒रः सी॒दुन् वने॑ष्वव्यत १८
- त॒वाहं॑ सोम॒ रार॑ण॒ सख्य॑ इ॒न्दो वि॒वेदि॑वे ।
 पु॒रूणि॑ ब॒भ्रो नि॑ च॒रन्ति॑ माम॒व परि॑र्धो॒रति॑ ताँ इ॒हि १९
- उ॒ताहं॑ न॒क्तमु॑त सोम॒ ते दि॒वा स॒ख्याय॑ ब॒भ्र ऊ॒र्धनि॑ ।
 घृ॒णा त॑प॒न्तम॑ति॒ सूर्य॑ परः॒ शकु॑ना इ॒व प॑तिम २० [१५]
- मृ॒ज्यमा॑नः सु॒हस्य॑ स॒मुद्रे॑ वाच॒मिन्व॑सि ।
 र॒थि पि॑शङ्गं॒ बहु॑लं पुं॒रूपृ॑हं प॒र्वमा॑नाभ्य॒र्षसि॑ २१
- मृ॒जानो॑ वा॒रे प॑र्वमा॒नो अव्य॑ये वृषा॒व चक्र॑वो वने॑ ।
 दे॒वानां॑ सोम॒ पव॑मान॒ निष्कृ॑तं गो॒भिर॒ञ्जानो॑ अ॒र्षसि॑ २२
- प॒र्वस्व॑ वा॒जसा॑तये॒ ऽभि वि॑श्वानि॒ काव्या॑ ।
 त्वं स॒मुद्रं॑ प्र॒थमो॑ वि॒ धार॑यो दे॒वेभ्यः॑ सोम॒ मत्स॒रः २३
- स तू॑ प॒र्वस्व॑ परि॒ पाथि॑व॒ं रजो॑ वि॒द्या च॑ सोम॒ धर्मे॑भिः ।
 त्वां वि॑प्रा॒सो म॑तिभिर्वि॒चक्ष॑ण शु॒भ्रं हि॑न्वन्ति॒ धीति॑भिः २४
- प॒र्वमा॑ना असृक्षत॒ पवि॑त्रम॒ति धार॑या ।
 म॒रुत्व॑न्तो मत्स॒रा इ॒न्द्रिया॑ ह॒या मे॒धाम॑भि प्रया॑सि च २५
- अ॒पो व॑सानः॒ परि॑ को॒शम॑र्षती—न्दु॒र्हि॒यानः॑ सो॒तृभिः॑ ।
 ज॒नय॑रु॒थोति॑म॒न्दना॑ अ॒वीष॑द् गाः कृ॒ण्वानो॑ न नि॒र्णिज॑म् २६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिवीतिः शाक्त्यः; ३, १४-१६ शक्तिर्वासिष्ठः; ४-५ ऊरुराङ्गिरसः,
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वसन्ना आङ्गिरसः, १०-११ कृतयशा आङ्गिरसः,
१२-१३ ऋणन्वयो राजर्षिः । पवमानः सोमः । काकुभः प्रगाथः= (विषमा
ककुप्, समा सतोबृहती), १३ यवमध्या गायत्री ।

- पवस्व मधुमत्तम् इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महिं द्युक्षतमो मदः १
यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते ऽस्य पीता स्वर्विदः ।
स सुप्रकेतो अभ्यक्मीदिषो ऽच्छा वाजं नैतशः २
त्वं ह्यङ्ग दैव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतत्वाय घोषयः ३
येना नवगवो दध्यङ्गुपोर्णुते येन विप्रास आपिरे ।
वेवानां सुम्ने अमृतस्य चारुणो येन श्रवांस्यानशुः ४
एष स्य धारया सुतो ऽव्यो वारोभिः पवते मदिन्तमः । क्रीळन्नूमिरेपाभिर्व ५ [१७]
य उम्रिया अप्या अन्तरश्मनो निर्गा अकृन्तदोर्जसा ।
अभि व्रजं तन्निषे गव्यमश्व्यं वर्मीव धृष्णवा रंज ६
आ सोता परि पिञ्चता—ऽश्वं न स्तोममप्युतं रजस्तुरम् । वनक्रक्षमुक्नुप्रुतम् ७
सहस्रधारं वृषभं पयोवृधं प्रियं वेवाय जन्मने ।
ऋतेन य ऋतजातो विबावुधे राजा देव ऋतं ब्रूहत् ८
अभि द्युन्नं ब्रूहद्यश इषस्पते दिक्वीहि देव देवयुः । वि कोशं मध्यमं युव ९
आ र्वच्यस्व सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वह्निर्न विस्पतिः ।
वृष्टिं दिवः पवस्व रीतिमपां जिन्वा गविष्टये धियः १० [१८]
एतमु त्पं मनुच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो दुहृः । विश्वा वसूनि बिभ्रतम् ११
वृषा वि जज्ञे जनयन्नमर्त्यः प्रतपञ्ज्योतिषा तमः ।
स सुष्टुतः कविभिर्निर्णिजं दधे त्रिधात्वस्य दंससा १२
स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इळानाम् । सोमो यः सुक्षितीनाम् १३
यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य मरुतो यस्य वार्यमणा भगः ।
आ येन मित्रावरुणा करीमह एन्द्रमवसे महे १४
इन्द्राय सोम पातवे नृभिर्यतः स्वायुधो मदिन्तमः । पवस्व मधुमत्तमः १५
इन्द्रस्य हार्दिं सोमधानमा विश समुद्रमिव सिन्धवः ।
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे दिवो विष्टम्भ उल्लमः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अग्नयो धिष्ण्या ऐश्वरयः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय पूष्णे भर्गाय	१
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः क्रत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः	॥१॥ २
एवामृताय महे क्षयाय स शुक्रो अर्षं दिव्यः पीयूषः	३
पवस्व सोम महान् त्समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम	॥२॥ ४
शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम द्विवे पृथिव्यै शं च प्रजायै	५
द्विवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः सत्ये विधर्मन् वाजी पवस्व	॥३॥ ६
पवस्व सोम द्युम्नी सुधारो महामवीनामनु पूर्यः	७
नृभिर्यमानो जज्ञानः पूतः क्षरद्विश्वा नि मन्द्रः स्वर्वित्	॥४॥ ८
इन्दुः पुनानः प्रजामुराणः करद्विश्वा नि द्रविणानि नः	९
पवस्व सोम क्रत्वे दक्षाय—ऽश्वो न निकतो वाजी धनाय	॥५॥ १० [२०]

तं ते सोतारो रसं मदाय पुनन्ति सोमं महे द्युम्नाय	११
शिशुं जज्ञानं हरिं मृजन्ति पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुम्	॥६॥ १२
इन्दुः पविष्ट चारुर्मदाय—ऽपामुपस्थे कविर्भर्गाय	१३
बिर्मति चार्विन्द्रस्य नाम येन विश्वानि वृत्रा जघान	॥७॥ १४
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो गोभिः श्रीतस्य नृभिः सुतस्य	१५
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रधार—स्तिरः पवित्रं वि वारमव्यम्	॥८॥ १६
स वाज्यक्षाः सहस्ररेता अद्भिर्मृजानो गोभिः श्रीणानः	१७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्यमानो अद्भिभिः सुतः	॥९॥ १८
असर्जि वाजी तिरः पवित्र—मिन्द्राय सोमः सहस्रधारः	१९
अस्त्रन्त्येनं मध्वो रसेनेन्द्राय वृष्ण इन्दुं मदाय	॥१०॥ २०
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे ऽपो वसानं हरिं मृजन्ति	२१
इन्दुरिन्द्राय तोशते नि तोशते श्रीणन्नुग्रो रिणन्नपः	॥११॥ २२ [२१] (१०७४)

(११०)

१९ ऽयरणस्त्रैवृष्णाः, त्रसदक्ष्युः पौरुकुत्स्यः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्,
४-९ ऊर्ध्ववृहती, १०-१९ विराट् ।

पर्यु पु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः ।

द्विषस्तरध्या ऋणया न ईयसे १

अनु हि त्वा सुतं सोम मदांसि महे समर्यराज्ये ।

वाजा अभि पवमान प्र गाहसे २

अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शक्मना पर्यः ।

गोजीरया रंहमाणः पुरंध्या ३

अजीजनो अमृत मर्त्येष्वं क्रतस्य धर्मन्नमृतस्य चारुणः ।

सदासरो वाजमच्छा सनिष्यदत् ४

अभ्यभि हि श्रवसा ततर्विथोत्सं न कं चिज्जनपानमक्षितम् ।

शर्याभिर्न भरमाणो गर्मस्त्योः ५

आर्वी के चित् पश्यमानास् आप्यं वसुरुचो विव्या अभ्यनूषत ।

वारं न देवः संविता व्यूणुते ६ [२२]

त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।

स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय ७

विवः पीयूषं पूर्य यदुक्थ्यं महो गाहाद्विव आ निरधुक्षत ।

इन्द्रमभि जायमानं समस्वरन् ८

अध यद्विमे पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्जमा ।

यूथे न निःष्ठा वृषभो वि तिष्ठसे ९

सोमः पुनानो अव्यये वारे शिशुर्न क्रीलन् पवमानो अक्षाः ।

सहस्रधारः शतवाज इन्दुः १०

एष पुनानो मधुमां क्रतावेन्द्रायेन्दुः पवते स्वादुरुर्मिः ।

वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः ११

स पवस्व सहमानः पृतन्यून् त्सेधन् रक्षांस्यप दुर्गहाणि ।

स्वायुधः सासहान् त्सोम शत्रून् १२ [२३] (१०८९)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पवमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेषांसि तरति स्वयुग्वभिः सूरौ न स्वयुग्वभिः ।

धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः ।

विश्वा यद्वपा परियात्यृकभिः सप्तास्येभिर्ऋकभिः १

त्वं त्यत् पणीनां विद्वो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं ऋतस्य धीतिभिर्दमे ।

परावतो न साम तद् यत्रा रणन्ति धीतयः ।

त्रिधातुभिररुषीभिर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे २

पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकित् सं रश्मिर्भिर्यते दर्शतो रथो देव्यो दर्शतो रथः ।

अगमन्नुक्तानि पौंस्ये—न्द्रं जैत्राय हर्षयन् ।

वज्रश्च यद्भवथो अनपच्युता समत्स्वनपच्युता ३ [२४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि व्रतानि जनानाम् ।

तक्षा रिष्टं रुतं मिषम् ब्रह्मा सुन्वन्तमिच्छतीन्द्रायिन्वो परिं स्रव १

जरतीमिरोषधीभिः पूर्णेभिः शकुनानाम् ।

कामारो अश्मभिर्व्युभिर्हिरण्यवन्तमिच्छतीन्द्रायिन्वो परिं स्रव २

कारुरहं ततो मिष—गुपलप्रक्षिणीं नना ।

नानाधियो वसूयवो ऽनु गा इव तस्थिमेन्द्रायिन्वो परिं स्रव ३

अश्वो वोळ्हा सुखं रथं हसनामुपमन्त्रिणः ।

शेषो रोमण्वन्तौ भेदौ वारिन्मण्डूक इच्छतीन्द्रायिन्वो परिं स्रव ४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

शर्यणावति सोम—मिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।

बलं दधान आत्मनि करिष्यन् वीर्यं मह—दिन्द्रायिन्वो परिं स्रव १

आ पवस्व दिशां पत आर्जीकात् सोम मीढ्वः ।

ऋतवाकेन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इन्द्रायिन्वो परिं स्रव २

पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहिताभरत् ।

तं गन्धर्वाः प्रत्यगृभ्णन् तं सोमे रसमादधु—रिन्द्रायिन्वो परिं स्रव ३ (१०९६)

कृतं वदन्नृतद्युम्न सत्यं वदन् तस्यकर्मन् ।	
श्रद्धां वदन् तसोम राजन् धात्रा सोमं परिष्कृत इन्द्रायेन्वो परि स्रव	४
सत्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।	
सं यन्ति रसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा हर इन्द्रायेन्वो परि स्रव	५ [२६]
यत्र ब्रह्मा पवमान छन्दस्यां वाचं वदन् ।	
ग्राह्या सोमं महीयते सोमेनानन्दं जनयन्निन्द्रायेन्वो परि स्रव	६
यत्र ज्योतिरजसं यस्मिन् लोके स्वरहितम् ।	
तस्मिन् मां धोहि पवमानाऽमुते लोके अक्षित इन्द्रायेन्वो परि स्रव	७
यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरोधनं द्विवः ।	
यत्रामूर्यहतीरापस्तत्र माममुतं कृधीन्द्रायेन्वो परि स्रव	८
यत्रानुकामं चरणं त्रिजाके त्रिदिवे द्विवः ।	
लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममुतं कृधीन्द्रायेन्वो परि स्रव	९
यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रह्मस्य विष्टपम् ।	
स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममुतं कृधीन्द्रायेन्वो परि स्रव	१०
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ।	
कामस्य यत्राप्ताः कामास्तत्र माममुतं कृधीन्द्रायेन्वो परि स्रव	११ [२७](११०४)
(११४)	
४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।	
य इन्द्रोः पवमानस्याऽनु धामान्यक्रमीत ।	
तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन इन्द्रायेन्वो परि स्रव	१
ऋधे मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोद्धर्धयन् गिरः ।	
सोमं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायेन्वो परि स्रव	२
सप्त दिशो नानासूर्याः सप्त होतारं ऋत्विजः ।	
देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमाभि रक्ष न इन्द्रायेन्वो परि स्रव	३
यन् ते राजञ्छृतं हविस्तेन सोमाभि रक्ष नः ।	
अगतीवा मा नस्तारीन्मो च नः किं चनाममदिन्द्रायेन्वो परि स्रव	४ [२८](११०८)
॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥	

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तर्पर्यन्तं ७६९०

नवममण्डलस्य ११०८

सर्वयोगः ८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१६]

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने बृहन्नृषसामूर्ध्वो अस्था—त्रिर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।

अग्निर्मानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः १

स जातो गर्भो असि रोदस्यो—रग्ने चारुर्विभृत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तमोस्यक्तून् प्र मातृभ्यो अधि कनिकदद्वाः २

विष्णुरित्था परममस्य विद्वा—ज्ञातो बृहन्नभि पाति तृतीयम् ।

आसा यदस्य पयो अकृतं स्वं सचेतसो अभ्यर्चन्त्यत्र ३

अत उ त्वा पितृभृतो जनित्री—रन्नावृधं प्रति चरन्त्यन्नैः ।

ता ई प्रत्येषि पुनरन्यरूपा असि त्वं विश्व मातृषीषु होता ४

होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्ययज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।

प्रत्यर्षिं देवस्यदेवस्य मूढा श्रिया त्वग्निमतिथिं जनानाम् ५

स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः ।

अरुषो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह देवान् ६

आ हि द्यावापृथिवी अग्र उभे सदा पुत्रो न मातरा ततन्थ ।

प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठा—ऽथा वह सहस्येह देवान् ७ [२९] . (७)

(२)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पिप्रीहि देवा उशतो यविष्ठ विद्वां क्रतूँर्कृतुपते यजेह ।

ये दैव्या क्रत्विजस्तेभिरेग्ने त्वं होतृणामस्यायजिष्ठः १

वेषि होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा क्रतावा ।

स्वाहा वयं कृणवामा हवींषि देवो देवान् यजत्वग्निर्हन् २

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम तदनु प्रवोळहुम् ।

अग्निर्विद्वान् त्स यजात् सेदु होता सो अध्वरान् त्स क्रतून् कल्पयाति ३

(१०)

यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विवुषां देवा अविबुष्टरासः ।	
अग्निष्टद्विध्वमा पृणाति विद्वान् येभिर्वैवाँ ऋतुभिः कल्पयाति	४
यत् पाकुत्रा मनसा वीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।	
अग्निष्टद्वोतां ऋतुविद्विजानन् यजिष्ठो देवाँ ऋतुशो यजति	५
विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान् ।	
स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पार्हा इषः क्षुमतीर्विश्वजन्याः	६
यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वां सुजनिमा जजान् ।	
पन्थामनु प्रविद्वान् पितृयाणं द्युमदग्ने समिधानो वि भाहि	७ [३०] (१४)

(३)

७ अत्र आप्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इनो राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषुमाँ अदर्शि ।	
चिकिद्धि भाति भासा बृहता ससिक्लीमेति रुशतीमपाजन्	१
कृष्णां यदेनीमभि वर्षसा भूज्जनयन् योषाँ बृहतः पितृजाम् ।	
ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन् दिवो वसुभिररतिर्वि भाति	२
भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसारं जारो अभ्येति पश्चात् ।	
सुप्रकेतैद्युभिरग्निर्वितिष्ठन् रुशद्भिर्वर्णैराभि राममस्थात्	३
अस्य यामासो बृहतो न वग्नूनिन्धाना अग्नेः सख्युः शिवस्य ।	
ईड्यस्य वृष्णो बृहतः स्वासो भामासो यामन्नक्तवश्चिकित्रे	४
स्वना न यस्य भामासः पवन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ।	
ज्येष्ठेभिर्विस्तेजिष्ठैः क्रीळुमद्भिर्विष्णोभिर्भानुभिर्नक्षत्रि द्याम्	५
अस्य शुष्मासो ददृशानपवेर्जहमानस्य स्वनयन् नियुद्धिः ।	
प्रत्नेभिर्यो रुशद्भिर्वैवर्तमो वि रेभन्द्रिररतिर्भाति विभ्वा	६
स आ वक्षि महि न आ च सत्सि दिवस्पृथिव्योररतिर्युवत्योः ।	
अग्निः सुतुकः सुतुकैभिरथै रभस्वद्भ्यो रभस्वाँ एह गम्याः	७ [३१] (२१)

(४)

७ अत्र आप्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र ते यक्षि प्र त इयमि मनम् भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु ।	
धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्ने इयक्ष्वे पूरवे प्रत्न राजन्	१ (२२)

यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति गाव उष्णमिव ब्रजं यविष्ठ ।	
वूतो वृवानामसि मर्त्याना—मन्तर्महौश्वरसि रोचनेन	२
शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ती माता बिभर्ति सचनस्यमाना ।	
धनोरधि प्रवता यासि हर्य—स्त्रिगीषसे पशुरिवावसृष्टः	३
मूरा अमूर न वयं चिकित्वो महित्वमग्ने त्वमङ्ग वित्से ।	
शये वविश्वरति जिह्वादान् रेरिह्यते युवतिं विस्पतिः सन्	४
कूर्चिज्जायते सनयासु नव्यो वने तस्थौ पलितो धूमकेतुः ।	
अस्नातापो वृषभो न प्र वेति सचेतसो यं प्रणयन्त मतीः	५
तनूत्यजेव तस्करा वनर्गू रशनाभिर्वृशभिर्भ्यधीताम् ।	
इयं ते अग्ने नव्यसी मनीषा युक्ष्वा रथं न शुचयन्तिरङ्गैः	६
ब्रह्म च ते जातवेदो नमश्चे—यं च गीः सवृमिद्वर्धनी भूत् ।	
रक्षा णो अग्ने तनयानि तोका रक्षोत नस्तन्वोऽप्रयुच्छन्	७ [३२] (२८)

(५)

७ शित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

एकः समुद्रो धरुणो रयीणा—मस्मद्भूदो भूरिजन्मा वि चष्टे ।	
सिषक्त्पूधर्निण्योरुपस्थ उत्सस्य मध्ये निहितं पदं वेः	१
समानं नीळे वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा अर्वतीभिः ।	
ऋतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि	२
ऋतायिनी मायिनी सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।	
विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कवेश्वित् तन्तुं मनसा वियन्तः	३
ऋतस्य हि वर्तनयः सुजात—मिषो वाजाय प्रदिवः सचन्ते ।	
अधीवासं रोदसी वावसाने घृतैरन्नैर्वावृधाते मधूनाम्	४
सप्त स्वसृरुषीर्वावशानो विद्वान् मध्व उज्जभारा दृशे कम ।	
अन्तर्यमे अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन् वविमविदत् पूषणस्य	५
सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षु—स्तासामेकामिवृभ्यंहुरो गात् ।	
आयोर्है स्कम्भ उपमस्य नीळे पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ	६
असञ्च सञ्च परमे व्योमन् दक्षस्य जन्मन्नदितेरुपस्थे ।	
अग्निर्है नः प्रथमजा ऋतस्य पूर्व आयुनि वृषभश्च धेनुः	७ [३३] (३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२८]

(६)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अयं स यस्य शर्मन्नवोभिर्ग्रेरेधते जरिताभिष्टौ ।	
ज्येष्ठेभिर्यो भानुभिर्ऋषूणां पर्येति परिवीतो विभावा	१
यो भानुभिर्विभावा विभात्यग्निर्वेभिर्ऋतावाजस्रः ।	
आ यो विवायं सखायं सखिभ्यो ऽपरिहृतो अत्यो न सप्तिः	२
ईशे यो विश्वस्या वेववीतेरीशे विश्वायुरुपसो व्युष्टौ ।	
आ यस्मिन् मना हवीष्यग्नावरिष्टरथः स्कुभ्राति शुषैः	३
शूषेभिर्वृधो जुषाणो अर्केर्वृवा अच्छां रघुपत्वा जिगाति ।	
मन्द्रो होता स जुह्वाऽयजिष्ठः संमिश्रो अग्निरा जिघर्ति देवान्	४
तमुस्त्रामिन्द्रं न रेजमानमग्निं गीर्भिर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।	
आ यं विप्रासो मतिभिर्गृणन्ति जातवेदसं जुह्वं सहानाम्	५
सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मुर्वाजे नाश्वाः सप्तीवन्त एवः ।	
अस्मे ऊतीरिन्द्रवाततमा अर्वाचीना अग्र आ कृणुष्व	६
अथा हग्निं मत्वा निषद्या सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूथ ।	
तं ते देवासो अनु केतमायन्नधावधन्त प्रथमास ऊमाः	७ [१] (४२)

(७)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

स्वस्ति नो दिवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव ।	
सचेमहि तव दस्म प्रकृतेरुरुष्या ण उरुभिर्देव शंसैः	१
इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं जाता गोभिरश्वैर्भि गृणन्ति राधः ।	
यदा ते मर्तो अनु भोगमानङ् वसो दधानो मतिभिः सुजात	२
अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि मग्निं भ्रातरं सदृमि सखायम् ।	
अग्नेरनीकं बृहतः संपर्यं द्विवि शुक्रं यजतं सूर्यस्य	३
सिधा अग्ने धियो अस्मे सनुञ्जीर्यं त्रायसे दम आ नित्यहोता ।	
ऋतावा स रोहिदश्वः पुरुक्षुर्द्युभिर्गम्मा अहर्भिर्वागमस्तु	४ (४६)

द्युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं प्रत्नमृत्विजमध्वरस्य जारम ।	
बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विक्षु होतारं न्यसादयन्त	५
स्वयं यजस्व विवि देव देवान् किं ते पार्कः कृणवदप्रचेताः ।	
यथार्यज ऋतुभिर्देव देवा—नेवा यजस्व तन्वं सुजात	६
भवा नो अग्नेऽवितोत गोपा भवा वयस्कृदुत नो वयोधाः ।	
रास्वा च नः सुमहो हव्यदाति त्रास्वोत नस्तन्वोऽ अप्रयुच्छन्	७ [२] (४९)

(८)

९ त्रिशिरास्वाष्टः । अग्निः, ७-९ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र केतुना बृहता यात्यग्नि—रा रोदसी वृषभो रोरवीति ।	
द्विवश्विदन्तौ उपमां उदान—लुपामुपस्थे महिषो ववर्ध	१
मुमोवृ गभो वृषभः कुकुद्वा—नस्त्रेमा वत्सः शिमीवा अरावीत ।	
स देवतात्युद्यतानि कृण्वन् त्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति	२
आ यो मूर्धानं पित्रोररन्ध्र न्यध्वरे दधिरे सरो अर्णः ।	
अस्य पत्न्यरुणीरश्वबुध्रा ऋतस्य योनौ तन्वो जुपन्त	३
उषउषो हि वसो अग्रमेषि त्वं यमयोरभवो विभावा ।	
ऋतार्य सप्त दधिषे पदानि जनयन् मित्रं तन्वेऽ स्वायं	४
भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्य गोपा भुवो वरुणो यज्ञताय वेपि ।	
भुवो अपा नपाज्जातवेदो भुवो दूतो यस्य हव्यं जुजोषः	५ [३]

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः ।	
द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम्	६
अस्य त्रितः क्रतुना ववे अन्त—रिच्छन् धीतिं पितुरेवैः परस्य ।	
सचस्यमानः पित्रोरुपस्थे जामि जुवाण आयुधानि वेति	७
स पित्र्याण्यायुधानि विद्वा—निन्द्रेषित आप्त्यो अभ्ययुध्यत् ।	
त्रिशिर्षाणि सतरश्मिं जघन्वान् त्वाष्ट्रस्य चित्रिः संसृजे त्रितो गाः	८
भूरीविन्द्र उदिनक्षन्तमोजो ऽर्वाभिनत् सत्यतिर्मन्यमानम् ।	
त्वाष्ट्रस्य चित्रिश्चरुपस्य गोना—माचक्राणस्त्रीणि शीर्षा परा वर्क	९ [४] (५८)

(९)

९ अशिरास्त्वाष्टः, सिन्धुद्वीप आम्बरीषो वा । आपः । गायत्री, ५ वर्धमाना गायत्री,
७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे	१
यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः	२
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः	३
शं नो वृवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि स्रवन्तु नः	४
ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्वर्षणीनाम् । अपो याचामि भेषजम्	५
अप्सु मे सोमो अब्रवी वृन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवम्	६
आपः पृणीत भेषजं वरुथं तन्वेदु मम । ज्योक् च सूर्यं हृशे	७
इदमापः प्र ब्रूत यत् किं च दुरितं मयि ।	
यद्वाहमभिवुद्रोह यद्वा शेष उतानृतम्	८
आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि ।	
पर्यस्वानम आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा	९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां षष्ठ्याश्च वैवस्वती यमी ऋषिका । यमः । षष्ठीवर्ज्यानां
युजां नवम्याश्च वैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विराट्स्थाना ।

ओ चित् सखायं सख्या ववृत्यां तिरः पुरु चिदर्णवं जगन्वान् ।	
पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीर्घानः	१
न ते सखा सख्यं वष्टयेतत् सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवति ।	
महस्पुत्रासो असुरस्य वीरा विवो धर्तारं उर्विया परि ख्यन्	२
उशन्ति या ते अमृतास एत देकस्य चित् त्यजसं मर्यस्य ।	
नि ते मनो मनसि धाव्यस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः	३
न यत् पुरा चंकुमा कद्ध नूनमृता वदन्तो अनृतं रपेम ।	
गन्धर्वो अप्सवर्षा च योषा सा नो नाभिः परमं जामि तन्नौ	४
गर्भे नु नौ जनिता दर्पती कर्व्वेवस्वष्टा सविता विश्वरूपः ।	
नकिरस्य प्र मिनन्ति व्रतानि वेदं नावस्य पृथिवी उत द्यौः	५ [६] (७२)

को अस्य वेद प्रथमस्याहः क इँ ददर्श क इह प्र वोचत् ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कर्दु ब्रव आहनो वीच्या नृन् ६
 यमस्य मा यम्यं काम आगन् त्समाने योनौ सहशेच्याय ।
 जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वहेव रथ्येव चक्रा ७
 न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते वृवानां स्पश इह ये चरन्ति ।
 अन्येन मदाहनो याहि तूर्य तेन वि बृह रथ्येव चक्रा ८
 रात्रीभिरस्मा अहमिर्दशयेत् सूर्यस्य चक्षुर्मुद्गुन्मिमीयात् ।
 विवा पृथिव्या मिथुना सबन्धू यमीर्यमस्य बिभृयादजामि ९
 आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
 उप बर्बहि वृषभार्य बाहु मन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत् १० [७]

किं भ्रातासद्यदनाथं भवति किमु स्वसा यन्निर्कृतिर्निगच्छात् ।
 काममूता बृहदेतद्रपामि तन्वा मे तन्वं सं पिपृग्धि ११
 न वा उ ते तन्वा तन्वं सं पृपृच्यां पापमादुर्यः स्वसारं निगच्छात् ।
 अन्येन मत् प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वष्ट्येतत् १२
 ब्रतो ब्रतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।
 अन्या किल त्वां कुक्ष्येव युक्तं परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् १३
 अन्यम् पु त्वं यम्यन्य उ त्वां परि प्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवा—ऽर्धा कृणुष्व संविदं सुभद्राम् १४ [८] (८१)

(११)

९ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा विवः पयांसि यद्वो अदितेरदाभ्यः ।
 विश्वं स वैव वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञियो ऋतून् १
 रपेद्वन्ध्वीरप्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु मे मनः ।
 इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति २
 सो चिन्तु भद्रा क्षुमती यशस्व—त्युषा उवास् मनवे स्वर्वती ।
 यदीमुशान्तमुशतामनु क्रतु मग्निं होतारं विदथाय जीजनन् ३ (८४)

अधु त्वं द्रप्सं विभ्वं विचक्षणं विराभरदक्षितः इयेनो अध्वरे ।	
यदी विशो वृणते वृस्ममार्या अग्निं होतारमध धीरजायत	४
सदासि रण्वो यवसेव पुण्यते होत्राभिरग्रे मनुषः स्वध्वरः ।	
विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थ्यं वाजं ससवाँ उपयासि भूरिभिः	५ [९]
उदीरय पितरां जार आ भग—मिर्यक्षति हर्यतो हृत् इष्यति ।	
विवक्ति वाहिः स्वपस्यते मख—स्तविष्यते असुरो वेपते मती	६
यस्ते अग्रे सुमतिं मतो अक्षत् सहसः सूनो अति स प्र गृण्वे ।	
इपं दधानो वहमानो अश्वै—रा स द्युमाँ अमवान् भूषति द्युन्	७
यदग्न एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।	
रत्नां च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतात्	८
श्रुधी नो अग्रे सदर्ने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् ।	
आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामपं भूरिह स्याः	९ [१०] (९०)

(१२)

९ आङ्किर्हविर्धानः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

द्यावां ह क्षामां प्रथमे ऋतेना—ऽभिश्वावे भवतः सत्यवाचा ।	
देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन् त्सीदुद्धोतां प्रत्यङ् स्वमसुं यन्	१
देवो देवान् परिभूकृतेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वान् ।	
धूमकेतुः समिधा भार्कजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान्	२
स्वावृग्देवस्यामृतं यदी गो—रतो जातासो धारयन्त उर्वी ।	
विश्वे देवा अनु तत् ते यजुर्गु—र्दुहे यदेनीं दिव्यं घृतं वाः	३
अर्चामि वां वर्धायापो घृतस्नु द्यावाभूमी गृणुतं रोदसी मे ।	
अहा यद् द्यावोऽसुनीतिमयन् मध्वा नो अत्र पितरां शिशीताम्	४
किं स्विज्ञो राजा जगृहे कदस्या—ऽति व्रतं चक्रमा को वि वेद ।	
मित्रश्चिद्विष्मा जुहुराणो देवा—ऽल्लोको न यातामपि बाजो अस्ति	५ [११]
दुर्मन्त्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवाति ।	
यमस्य यो मनवते सुम—न्त्वग्रे तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन्	६ (९९)

यस्मिन् देवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सवने धारयन्ते ।
 सूर्यं ज्योतिरदधुर्मास्यः कतून् परि द्योतनिं चरतो अजंघ्रा ७
 यस्मिन् देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्येऽ न वयमस्य विद्म ।
 मित्रो नो अत्रादिंतिरनागान् त्सविता देवो वरुणाय वोचत् ८
 भ्रुधी नो अग्रे सवने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् ।
 आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामप भूरिह स्याः ९ [१२] (९९)

(१३)

५ आङ्गिर्हविर्धानः, विवस्वानादित्यो वा । हविर्धानः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां ब्रह्म पूष्यं नमोभिर्वि श्लोकं एतु पृथयेव सूरः ।
 शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः १
 यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः ।
 आ सीदतं स्वमु लोकं विदानी स्वासस्थे भवतमिन्दवे नः २
 पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि व्रतेन ।
 अक्षरेण प्रति मिम एतामृतस्य नाभावधि सं पुनामि ३
 देवेभ्यः कर्मवृणीत मृत्युं प्रजाये कर्ममृतं नावृणीत ।
 बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत क्रथिं प्रियां यमस्तन्वं प्रारिरेचीत् ४
 सप्त क्षरन्ति शिशिवे मरुत्वन्ते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतचूतम् ।
 उभे इदस्योभयस्य राजत उभे यतंते उभयस्य पुण्यतः ५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ वेवस्वतो यमः । यमः, ६ अङ्गिरःपित्रथर्वभृगुसोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा,
 १०-१२ श्वानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४, १६, अनुष्टुप्, १५ बृहती ।

परेयिवासं प्रवतो महीरन्तु बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य १
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेवु नैषा गव्यूतिरपभर्तवा उ ।
 यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुरेना जज्ञानाः पृथ्याऽ अनु स्वाः २
 मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्बृहस्पतिर्कक्रभिर्वावृधानः ।
 यौध्वं देवा बावुधुर्ये च देवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति ३ (१०७)

- इमं यमं प्रस्तरमा हि सीदा—ऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविवानः ।
 आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वह—न्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व ४
- अङ्गिरोभिरा गहि यज्ञियेभि—र्यमं वैरूपैरिह मादयस्व ।
 विवस्वन्तं हुवे यः पिता ते ऽस्मिन् यज्ञे बहिष्या निषद्य ५ [१४]
- अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अर्थर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियाना—मपि भद्रे सौमनसे स्याम ६
- प्रेहि प्रेहि पथिभिः पूर्व्येभि—र्यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुः ।
 उभा राजाना स्वधया मर्दन्ता यमं पश्यासि वरुणं च देवम ७
- सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेने—ष्टापूर्तेन परमे व्योमन् ।
 हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा सुवर्चाः ८
- अपेत वीत वि च सर्पतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमक्रन् ।
 अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै ९
- अति द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ साधुना पथा ।
 अथा पितृन् त्सुविदत्रा उपेहि यमेन ये सधमाकुं मर्दन्ति १० [१५]
- यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षी नृचक्षसौ ।
 ताभ्यामेनं परि देहि राजन् त्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि ११
- उरूणसावसुतृपा उदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जनां अनु ।
 तावस्मभ्यं हशये सूर्याय पुनर्दातामसुमद्येह भद्रम् १२
- यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ।
 यमं ह यज्ञो गच्छ—त्यग्निदूतो अरंकृतः १३
- यमाय घृतवद्धवि—र्जुहोत प्र च तिष्ठत ।
 स नो देवेष्वा यमद् दीर्घमायुः प्र जीवसे १४
- यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।
 इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृज्यः १५
- त्रिकद्रुकेभिः पतति पल्लुर्वीरेकमिद्वहत् ।
 त्रिष्टुब्गायत्री छन्दांसि सर्वा ता यम आहिता १६ [१६] (१२०)

(१५)

१४ शङ्खो यामायनः । पितरः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

- उदीरतामवर् उत् परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु १
- इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः ।
 ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विश्व २
- आहं पितृन् त्सुविदत्रां अविस्ति नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्टाः ३
- बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चक्रमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शंतमेना—स्था नः शं योररपो दधात ४
- उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।
 त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ५ [१७]
- आच्या जानु दाक्षिणतो निषद्ये—मं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।
 मा हिंसिष्ट पितरः केन चित्रो यद्व आगः पुरुषता करांम ६
- आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त वाशुषे मर्त्याय ।
 पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ७
- ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
 तेभिर्मयमः संरराणो हवींष्यु—शन्नृशद्भिः प्रतिकाममंचु ८
- ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविदुः स्तोमंतष्टासो अर्केः ।
 आग्ने याहि सुविदत्रेभिर्वाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसद्भिः ९
- ये सत्यासो हविरदो हविष्पा इन्द्रेण कुवैः सरथं दधानाः ।
 आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः परैः पूर्वैः पितृभिर्धर्मसद्भिः १० [१८]
- अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छतु सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
 अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्य—था रयिं सर्ववीरं दधातन ११
- त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाङ्मूयानि सुरभीणि कृत्वी ।
 प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्ष—ज्ञद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि १२
- ये चेह पितरो ये च नेह यँश्च विद्म यँ उं च न प्रविद्म ।
 त्वं बँत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्मयज्ञं सुकृतं जुपस्व १३ (१३३)

ये अग्निवृग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये विवः स्वधया मादयन्ते ।

तेभिः स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयस्व

१४ [१९] (१३४)

(१६)

१४ दमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११-१४ अनुष्टुप् ।

मैनमग्ने वि दहो माभि शोचो मास्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् ।

यदा शृतं कृणवो जातवेदो ऽथेमनं प्र हिणुतात् पितृभ्यः १

शृतं यदा करंसि जातवेदो ऽथेमनं परि दत्तात् पितृभ्यः ।

यदा गच्छात्यसुनीतिमेतां मथा देवानां वशनीर्भवाति २

सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वातमात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।

अपो वा गच्छ यद्वि तत्र ते हित—मोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः ३

अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ।

यास्ते शिवास्तन्वा जातवेदु—स्ताभिर्वहेनं सुकृतामु लोकम् ४

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ।

आयुर्वसान् उर्ष वेतु शेषः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः ५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः ।

अग्निष्टाद्विश्वादगदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो आविवेश ६

अग्नेर्वमं परि गोभिर्ययस्व सं प्रोणुष्व पीवसा मेदसा च ।

नेत त्वा धृष्णुर्हरसा जहृषाणो वृधृग्विधृक्ष्यन् पर्यङ्क्षयति ७

इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।

एष यश्चमसो देवपान—स्तस्मिन् देवा अमृता मादयन्ते ८

कव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराजो गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ९

यो अग्निः कव्यात् प्रविवेश वो गृह—मिमं पश्यन्तिर जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय देवं स घर्ममिन्वात् परमे सधस्थे १० [२१]

यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन् यक्षहतावृधः ।

प्रेतु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ ११

उशन्तस्त्वा नि धीम—ह्युशन्तः समिधीमहि ।

उशच्छुशत आ बह पितृन् हविषे अत्तवे १२

(१४६)

यं त्वमग्ने समर्द्ध—स्तमु निर्वापया पुनः ।

कियाम्बवत्र रोहतु पाकदूर्वा व्यल्कशा

१३

शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ।

मण्डूक्याडे सु सं गम इमं स्व॑ग्निं हर्षय

१४ [२२] (१४८)

(१७)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १७-२९]

१४ देवश्रवा यामायनः । १-२ सरण्यूः ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः,

११-१३ सोमो वा । त्रिष्टुप्, १३-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्ब्रह्मती वा ।

त्वष्टां कुहित्रे ब्रह्मन् कृणोती—तीदं विश्वं भुवनं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश

१

अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वी सर्वर्णामददुर्विस्वते ।

उताश्विनावभरद्यत् तदासी—दजहादु द्वा मिथुना सरण्यूः

२

पूषा त्वेतिश्चर्यावयतु प्र विद्वान्ननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।

स त्वैतेभ्यः परि ददत् पितृभ्यो ऽग्निर्वैभ्यः सुविकृत्रिरेभ्यः

३

आयुर्विश्वायुः परि पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।

यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययु—स्तत्र त्वा देवः सविता दधातु

४

पूषेमा आशा अनु वेवु सर्वाः सो अस्मौ अभयतमेन नेषत् ।

स्वस्तिदा आर्घृणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन्

५ [२३]

प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे त्रिवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उभे अभि प्रियतमि सधस्थे आ च परा च चरति प्रजानन्

६

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमानि ।

सरस्वतीं सुकृतो अह्वयन्त सरस्वतीं वाशुषे वार्यं दातु

७

सरस्वति या सरथं ययार्थं स्वधाभिर्देवि पितृभिर्मदन्ती ।

आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयस्वा—ऽनमीवा ह्य आ धेह्यस्मे

८

सरस्वतीं यां पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमग्निक्षमाणाः ।

सहस्रार्धमिलो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि

९

आपो अस्मान् मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतज्वः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिमं प्रवहन्ति देवी—रुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि

१० [२४] (१५८)

द्वप्सश्चस्कन्द प्रथमाँ अनु द्यू—निमं च योनिमनु यश्च पूर्वः । समानं योनिमनु संचरन्तं द्वप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः	११
यस्ते द्वप्सः स्कन्दति यस्ते अंशु—बाहुच्युतो धिषणाया उपस्थात् । अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वर्षद्रुक्तम्	१२
यस्ते द्वप्सः स्कन्नो यस्ते अंशु—रवश्च यः पुरः सुचा । अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिञ्चतु राधसे	१३
पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मामकं वचः । अपां पर्यस्वदित पयस्तेन मा सह शुन्धत	१४ [२५] (१६२)

(१८)

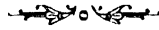
१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ धाता, ६ स्वष्टा, ७-१४ पितृमेधा, १४ प्रजापतिर्वा ।

त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तरपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात् । चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान्	१
मृत्योः पदं योपर्यन्तो यदैत द्राधीय आयुः प्रतरं दधानाः । आप्यार्यमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यज्ञियासः	२
इमे जीवा वि मृतैराववृत्र—न्नभूद्भद्रा देवहूतिर्नो अद्य । प्राञ्चो अगाम नूतये हसाय द्राधीय आयुः प्रतरं दधानाः	३
इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् । शतं जीवन्तु शरदः पुरुची—रन्तमृत्युं दधतां पर्वतेन	४
यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथ क्रतव क्रतुभिर्यन्ति साधु । यथा न पूर्वमपरो जहात्ये—वा धातरायूषि कल्पयैषाम्	५ [२६]
आ रोहतायुर्जसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ । इह त्वष्टा सुजनिमा सजोषा क्रीर्यमायुः करति जीवसे वः	६
इमा नारीरविध्रुवाः सुपत्नी—राश्वनेन सर्पिषा सं विशन्तु । अनश्रवोऽनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्रे	७
उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकां गतासुमेतमुप शेष एहि । हस्तग्राभस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमाभि सं बभूथ	८ (१७०)

धनुर्हस्तावाद्दानो मृतस्या—ऽस्मे क्षत्राय वर्चसे बलाय ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमातीर्जयेम १
 उप सर्प मातरं भूमिभिता—मुख्यचंसं पृथिवीं सुशेवाम् ।
 ऊर्णम्रदा युवतिर्दक्षिणावत एषा त्वा पातु निक्कतेरुपस्थान् १० [२७]

उच्छ्वश्चस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपायनास्मै भव सूपवञ्चना ।
 माता पुत्रं यथा सिचा ऽभ्येनं भूम ऊर्णुहि ११
 उच्छ्वश्चमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।
 ते गृहासो घृतश्रुतो भवन्तु विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र १२
 उत ते स्तभ्रामि पृथिवीं त्वत् परी—मं लोगं निदधन्मो अहं रिपम् ।
 एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु तेऽत्रा यमः सादना ते मिनोतु १३
 प्रतीचीने मामहनी—ष्वाः पूर्णमिवा दधुः ।
 प्रतीचीं जग्रभा वाचु—मश्वं रश्नया यथा १४ [२८] (१७६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१९)

८ मथितो यामायनः, भृगुर्वारुणिर्वा, भार्गवश्च्यवनो वा । आपः, गावो वा,
 १ उत्तरार्धर्चस्य अग्नीषोमौ । अनुष्टुप्, ६ गायत्री ।

नि वर्तध्वं मानु गाता—ऽस्मान् त्सिषक्त रेवतीः ।
 अग्नीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयते रयिम् १
 पुनरेना नि वर्तय पुनरेना न्या कुरु ।
 इन्द्र एणा नि यच्छ—त्वग्निरेना उपाजतु २
 पुनरेता नि वर्तन्ता—मस्मिन् पुण्यन्तु गोपतौ ।
 इहैवाग्ने नि धारये—ह तिष्ठतु या रयिः ३
 यज्ञियानं न्ययनं संज्ञानं यत् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे ४
 य उदानङ् व्ययनं य उदानट् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं—मपि गोपा नि वर्तताम् ५
 आ निवर्त नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा देहि । जीवामिर्भुजामहे ६ (१८९)

परि वो विश्वतो दध ऊर्जा धृतेन पर्यसा ।

ये देवाः के च युज्ञियास्ते रम्या सं सृजन्तु नः ।

७

आ निर्वर्तन वर्तय नि निर्वर्तन वर्तय ।

भूम्याश्चतसः प्रदिशस्ताभ्य एना नि वर्तय

८ [१] (१८४)

(२०)

१० ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट्
(एष मन्त्रः शान्त्यर्थः) । २ अनुष्टुप्, ९ विराट् १० त्रिष्टुप् ।

भद्रं नो अपि वातय मनः

१

अग्निमीळे भुजां यविष्ठं शासा मित्रं दुर्धरीतुम् ।

यस्य धर्मन् त्वरिणीः सपर्यन्ति मातुरुधः

२

यमासा कूपनीळं भासाकेतुं वर्धयन्ति

। भ्राजते श्रेणिदन्

३

अर्यां विशां गातुरेति प्र यदानं हृ विवो अन्तान् । कविरभं दीद्यानः

४

जुषद्भ्या मानुषस्योर्ध्वस्तस्थावृश्वा युजे

। मिन्वन् त्सन्नं पुर एति

५

स हि क्षेमो हविर्यज्ञः श्रुष्टीदस्य गातुरेति

। अग्निं देवा वाशीमन्तम्

६

[२]

यज्ञासाहं दुर्व इषे ऽग्निं पूर्वस्य शेवस्य

। अद्रेः सूनुमायुर्माहुः

७

नरो ये के चास्मदा विश्वेत् ते वाम आ स्युः

। अग्निं हविषा वर्धन्तः

८

कृष्णः श्वेतोऽरूपो यामो अस्य ब्रध्न क्रध्न उत शोणो यशस्वान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान

९

एवा ते अग्ने विमदो मनीषा—मूर्जो नपादुमृतेभिः सजोषाः ।

गिर आ वक्षन् सुमतीरियान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः

१० [३] (१९४)

(२१)

८ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । आस्तारपङ्क्तिः ।

आग्निं न स्ववृक्तिभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।

यज्ञाय स्तीर्णवर्हिषे वि वो मदं शीरं पावकशोचिषं विवक्षसे

१

त्वामु ते स्वाभुवः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।

वेति त्वामुपसेचनी वि वो मदु ऋजीतिरम् आहुतिर्विवक्षसे

२

त्वे धर्माण आसते जुहूभिः सिञ्चतीरिव ।

कृष्णा रूपाण्यर्जुना वि वो मवे विश्वा अधि भिर्यो धिषे विवक्षसे

३

(१९७)

यमग्रे मन्यसे रयिं सहसावन्नमत्य ।

तमा नो वाजसातये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा भरा विवक्षसे ४

अग्निर्जातो अथर्वणा त्रिदद्विश्वा नि काव्या ।

भुवद्भूतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे ५ [४]

त्वां यज्ञेष्वीळिते ऽग्नें प्रयत्यध्वरे ।

त्वं वसूनि काम्या वि वो मदे विश्वा दधासि वागुषे विवक्षसे ६

त्वां यज्ञेष्वृत्विजं चारुमग्रे नि पेदिरे ।

घृतप्रतीकं मनुषो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्षभिर्विवक्षसे ७

अग्नें शुक्रेण शोचिषो—रु प्रथयसे बृहत् ।

अमिकन्दन् वृषायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे ८ [५] (२०२)

(२२)

१५ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृदा । इन्द्रः । पुरस्ताद्बृहती; ५, ७, ९ अनुष्टुप्; १५ त्रिष्टुप् ।

कुहं श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नय जने मित्रो न श्रूयते ।

ऋषीणां वा यः क्षये गुहां वा चर्कृषे गिरा १

इह श्रुत इन्द्रो अस्मे अद्य स्तवे वज्रयुचीपमः ।

मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे असाम्या २

महो यस्पतिः शर्वसो असाम्या महो नृम्णस्य तूनुजिः ।

भर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम् ३

युजानो अश्वा वार्तस्य धुनीं देवो देवस्य वज्रिवः ।

स्यन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः ४

त्वं त्या चिद्वातस्याश्वागां क्रज्जा त्मना वहधै ।

ययोर्विवो न मर्त्यो यन्ता नर्किर्विदार्यः ५ [६]

अधु गमन्तोशनां पृच्छते वां कदर्था न आ गृहम् ।

आ जग्मथुः पराकाद् विवश्च गमश्च मर्त्यम् ६

आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं ब्रह्मोद्यतम् ।

तत् त्वां याचामहेऽवः शुष्णं यद्वृक्षमानुषम् ७ (२०३)

अक॒र्मा दस्युर॑भि नो॒ अम॑न्तु—र॒न्यव॑तो॒ अमा॑नुषः ।

त्वं तस्या॑मि॒त्रह॑न् व॒र्धव॑सि॒सस्य॑ द॒म्भय॑

८

त्वं न॑ इन्द्र॒ शूर॑ शूरे॒रुत॑ त्वो॒तासो॑ ब॒र्हणा॑ ।

पु॒रुत्रा॑ ते वि॒ पूर्व॑यो न॒र्वन्त॑ क्षो॒णयो॑ यथा

९

त्वं तान् वृ॒त्रह॑त्ये॒ चोद॑यो नृ॒न् कार्पा॑णे शूर॒ वज्रि॑वः ।

गुहा॑ यदी॒ कवी॑नां वि॒शां नक्ष॑त्रश॒वसाम्

१० [७]

म॒क्षू ता त॑ इन्द्र॒ वाना॑प्र॒स आ॒क्षाणे॑ शूर॒ वज्रि॑वः ।

य॒द्गु॒ष्णास्य॑ द॒म्भयो॑ जा॒तं विश्वं॑ स॒याव॑भिः

११

माकु॑र्ध॒गिन्द्र॑ शूर॒ वस्वी॑र॒स्मे भू॒वन्न॑भि॒ष्टयः॑ ।

व॒यंव॑यं त आसां॑ सु॒न्ने स्या॑म वज्रि॒वः

१२

अ॒स्मे ता त॑ इन्द्र॒ सन्तु॑ स॒त्या ऽहि॑स॒न्तीरु॑प॒स्पृशः॑ ।

वि॒द्याम॑ यासां॑ भुजो॑ धे॒नूनां॑ न व॒ज्रिवः॑

१३

अ॒हस्ता॑ यदु॒पवी॑ वर्ध॒त क्षाः॑ श॒चीभि॑र्वे॒द्याना॑म् ।

शु॒ष्णं परि॑ प्रदक्षि॒णिद् विश्वा॑य॒वे नि शि॑श्रथः

१४

पि॒बापि॑वेदिन्द्र॒ शूर॑ सोमं॑ मा रि॒पण्यो॑ वस॒वान् वसुः॑ सन् ।

उ॒त त्रा॑यस्व गृ॒णतो॑ म॒द्योनो॑ मह॒श्च रा॒यो रे॒वत॑स्कृ॒धी नः॑

१५ [८] (२६७)

(२३)

७ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, चासुक्रो वसुकृद्वा । इन्द्रः । जगती, १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अभिसारिणी ।

यजा॑मह॒ इन्द्रं॑ वज्र॒दक्षि॑णं ह॒रीणां॑ र॒थ्यं॑ वि॒व्रता॑नाम् ।

प्र श्म॑श्रु दोधु॒वदू॒धर्था॑ भूद् वि सेना॑भिर्द॒यमानो॑ वि राध॑सा

१

ह॒री न्व॑स्य या वने॑ वि॒दे वस्वि॑न्द्रो म॒घैर्मघ॑वा वृ॒त्रहा॑ भुवत् ।

ऋ॒भुर्वाज॑ ऋ॒भुक्षाः प॑त्यते श॒वो ऽव॑ क्ष॒णौमि॑ दा॒सस्य॑ नाम॒ चित्

२

य॒दा वज्रं॑ हि॒रण्य॑मिद॒था रथं॑ ह॒री यम॑स्य व॒हतो॑ वि सु॒रिभिः॑ ।

आ ति॑ष्ठति म॒घवा॑ स॒नश्नु॑त इन्द्रो वाज॑स्य वी॒र्यश्र॑व॒सस्पतिः॑

३

सो चि॒न्नु वृ॒ष्टिर्य॑था॒ऽस्वा सचो॑ इन्द्रः श्मश्रू॒णि हरि॑ताभि प्रु॒ष्णुते॑ ।

अव॑ वेति सु॒क्षयं॑ सुते मधू॒दिदू॑नोति वातो॒ यथा॑ वन॑म्

४

यो वा॒चा वि॒वाचो॑ मू॒धवा॑चः पु॒रू स॒हस्रा॑शि॒वा ज॒घान॑ ।

तत्तदि॑दस्य॒ पौंस्यं॑ गृणीम॒सि पि॒तेव॑ यस्तवि॒षीं वावृ॑धे श॒वः

५

(२६२)

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजन—न्नपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्या ह्यस्य भोजनमिनस्य य—दा पशुं न गोपाः करामहे ६

माकिर्न एना सख्या वि यौषु—स्तव चेन्द्र विमदस्य च ऋषेः ।

विद्या हि ते प्रमतिं देव जामिव—कुस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि ७ [९] (२२४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः, ४-६ अश्विनौ ।

आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप ।

इन्द्र सोममिमं पिब मधुमन्तं चमू सुतम् ।

अस्मे रयिं नि धारय वि वो मदे सहासिणं पुरुवसो विवक्षसे १

त्वां यज्ञेभिरुक्थै—रुप हव्येभिरीमहे ।

शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं विवक्षसे २

यस्पतिर्वायीणा—मसि रधस्य चोद्विता ।

इन्द्र स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विपो नः पाह्यंहसो विवक्षसे ३

युवं शक्रा मायाविना समीची निरमन्थतम् ।

विमदेन यदीळिता नासत्या निरमन्थतम् ४

विश्वे देवा अकृपन्त समीच्योर्निपतन्त्योः ।

नासत्यावब्रुवन् देवाः पुनरा वहतादिति ५

मधुमन्मे परार्यणं मधुमत् पुनरार्यनम् ।

ता नो देवा देवतया युवं मधुमतस्कृतम् ६ [१०] (२३०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । सोमः आस्तारपङ्क्तिः ।

भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम् ।

अधा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणन् गावो न यवसे विवक्षसे १

हृदिस्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।

अधा कामा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसूयवो विवक्षसे २

उत व्रतानि सोम ते प्राहं मिनामि प्राक्या ।

अधा पितेव सूनवे वि वो मदे मृळां नो अभि चिद्वाद्दिवक्षसे ३ (२३३)

समु प्र यन्ति धीतयः सर्गासोऽवताँ इव ।	
कर्तुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसाँ इव विवक्षसे	४
तव त्ये सोम शक्तिभिर्निकामासो व्युष्टिरे ।	
गृत्स्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे	५ [११]
पशु नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्टितं जगत ।	
समाकृणोपि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन् भुवना विवक्षसे	६
त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव ।	
सेध राजन्नप सिधो वि वो मदे मा नो दुःशंस ईशता विवक्षसे	७
त्वं नः सोम सुकतुर्वयोधेयाय जागृहि ।	
क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे द्रुहो नः पाहाहंसो विवक्षसे	८
त्वं नो वृत्रहन्तमेन्द्रस्येन्दो शिवः सखा ।	
यत् सीं हवन्ते समिधे वि वो मदे युध्यमानास्तोकसातौ विवक्षसे	९
अयं घ स तुरो मद्रु इन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।	
अयं कक्षीर्वतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे	१०
अयं विप्राय दाशुषे वाजौ इयति गोमतः ।	
अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिपद्विवक्षसे	११ [१२] (२४१)

(२६)

९ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । पूषा । अनुष्टुप्; १, ४ उष्णिक् ।

प्र ह्यच्छा मनीषाः स्पर्हा यन्ति नियुतः ।	
प्र वृक्षा नियुदथः पूषा अविष्टु माहिनः	१
यस्य त्यन्महित्वं वाताप्यमयं जनः ।	
विप्र आ वंसद्भीतिभिश्चिकेत सुष्टुतीनाम्	२
स वेद सुष्टुतीनामिन्दुर्न पूषा वृषा ।	
अभि प्सुरः प्रुपायति व्रजं न आ प्रुपायति	३
मंसीमहि त्वा वयमस्माकं देव पूषन् ।	
मतीनां च सार्धनं विप्राणां चाध्वम्	४
प्रत्यधिर्यज्ञानामश्वह्यो रथानाम् ।	
ऋषिः स यो मनुहिता विप्रस्य यावयत्सुखः	५ [१३] (२४६)

आधीर्षमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।

वासोवायोऽवीनामा वासांसि मर्मुजत्

६

इनो वाजानां पतिरिनः पुंष्टीनां सखा ।

प्र श्मश्रुं हर्यतो वृधोद् वि वृथा यो अदाभ्यः

७

आ ते रथस्य पूषन्नजा धुरं ववृत्युः ।

विश्वस्यार्थिनः सखा सनोजा अनपच्युतः

८

अस्माकंमूर्जा रथं पूषा अविष्टु माहिनः ।

भुवद्वाजानां वृध इमं नः शृणवद्भवम्

९ [१४] (२५०)

(२७)

२४ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असुत् सु मे जरितः साभिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षम् ।

अनाशीर्दामहमस्मि प्रहन्ता संत्यध्वतं वृजिनायन्तंभामुम्

१

यदीदृहं युधये संनयान्यदेवयून् तन्वाऽं शृशुजानान् ।

अमा ते तुष्टं वृषभं पचानि तीव्रं सुतं पञ्चवृशं नि पिञ्चम्

२

नाहं तं वेदु य इति ब्रवीत्यदेवयून् त्समरणे जघन्वान् ।

यदावार्यत समरणमृधावदादिद्ध मे वृषभा प्र भुवन्ति

३

यदज्ञातेषु वृजनेष्वासं विश्वे सतो मघवानो म आसन् ।

जिनामि वेत् क्षेम आ सन्तंभामुं प्र तं क्षिणां पर्वते पावृगृह्य

४

न वा उ मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यदृहं मनस्ये ।

मम स्वनात् कृधुकर्णो भयात् एवेदनु द्यून् किरणः समेजात्

५ [१५]

दर्शन्नवत्र शृतपाँ अनिन्द्रान् बाहुक्षवः शरवे पत्यमानान् ।

घृष्टुं वा ये निनिदुः सखायमध्यु न्वेषु पवयो ववृत्युः

६

अभूर्वैक्षीव्यु आयुरानङ् दर्पन्तु पूर्वो अपरो नु दर्पत ।

द्वे पवस्ते परि तं न भूतो यो अस्य पारे रजसो विवेष

७

गावो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् ता अपश्यं सहगोपाश्चरन्तीः ।

हवा इवुर्यो अभितः समायन् किर्यदासु स्वपतिश्छन्दयाते

८

(२५८)

सं यद्वयं यवसावो जनानां—महं युवाद् उर्वञ्च अन्तः ।

अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छा—दथो अयुक्तं युनजद्ववन्वान् ९

अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात् संसृजानि ।

स्त्रीभिर्यो अत्र वृषणं पृतन्या—दयुद्धो अस्य वि भंजानि वेदः १० [१६]

यस्यानक्षा दुहिता जात्वास कस्तां विद्रां अभि मन्याते अन्धाम् ।

कतरो मेनिं प्रति तं मुचते य ई वहति य ई वा वरेयात् ११

किर्यती योषा मर्यतो वधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।

भद्रा वधूभवति यत् सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित् १२

पत्तो जगार प्रत्यश्चमति शीर्ष्णा शिरः प्रति दधौ वरुथम् ।

आसीन ऊर्ध्वामुपासि क्षिणाति न्यङ्कुत्तानामन्वेति भूमिम् १३

बृहन्नच्छायो अपलाशो अवी तस्थौ माता विषितो अति गर्भः ।

अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरूधः १४

सप्त वीरासो अधरादुदाय—ज्ञष्टोत्तरात्तात् समजग्मिरन्ते ।

नव पश्वातात् स्थविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिरन्त्यश्रः १५ [१७]

वृशानामेकं कपिलं संमानं तं हिन्वन्ति कर्तवे पार्याय ।

गर्भं माता सुधितं वक्षणा—स्ववेनन्तं तुषयन्ती विधति १६

पीवानं मेपमपचन्त वीरा न्युप्ता अक्षा अनु क्रीव आसन् ।

द्वा धनुं बृहतीमप्स्वन्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता १७

वि क्रोशनासो विष्वश्च आयन् पचाति नेमो नहि पक्षवृधः ।

अयं मे वृवः सविता तदाह दृष्ट इद्वनवत् सर्पिरन्नः १८

अपश्यं ग्रामं बहमानमारा—दचक्रया स्वधया वर्तमानम् ।

सिषक्त्युर्यः प्र युगा जनानां सद्यः शिश्रा प्रेमिनानो नवीयान् १९

एतौ मे गावौ प्रमरस्य युक्तौ मो पु प्र सेंधीमुहुरिन्ममन्धि ।

आपश्चिदस्य वि नशन्त्यर्थं सूरश्च मर्क उपरो बभूवान् २० [१८]

अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो ऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।

श्व इवेना परो अन्यदस्ति तदव्यथी जरिमाणस्तरन्ति २१

वृक्षेवृक्षे निर्यता मीमयद्वौ—स्ततौ वयः प्र पतान् पूरुषादः ।

अथेदं विश्वं मुवनं भयात् इन्द्राय सुन्वद्वर्षये च शिर्क्षत् २२

देवानां माने प्रथमा अतिष्ठन् कुन्तत्राविषामुपरा उदायन् ।
 त्रयस्तपन्ति पृथिवीमनुपा द्वा वृषूकं वहतः पुरीषम् २३
 सा ते जीवातुरुत तस्य विद्धि मा स्मैताद्वगर्प गूहः समये ।
 आविः स्वः कृणुते गूहते ब्रुसं स पादुरस्य निणिजो न मुच्यते २४ [१९] (२७४)

(२८)

(१२) ? इन्द्रस्तुपा वसुकपली ऋषिकाः २,६,८,१०,१२ इन्द्र ऋषिः ३,४,५,७,९,११ ऐन्द्रो वसुक ऋषिः ।
 २,६,८,१०,१२ ऐन्द्रो वसुको देवताः १,३,४,५,७,९,११ इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् ।

विश्वो ह्यन्यो अरिराजगाम ममेदह श्वशुरो ना जगाम ।
 जक्षीयाद्भाना उत सोमं पपीयात् स्वाशितः पुनरस्तं जगायात् १
 स रोरुवद्वृषभस्तिग्मशृङ्गो वर्णमन् तस्थौ वरिमन्ना पृथिव्याः ।
 विश्वेध्वेन वृजनेषु पामि यो मे कुक्षी सुतसोमः पूणातिं २
 अद्रिणा ते मन्दिनं इन्द्र तूयान् त्सुन्वन्ति सोमान् पिबन्ति त्वमेषाम् ।
 पचन्ति ते वृषभौ अत्सि तेषां पृक्षेण यन्मघवन् हूयमानः ३
 इदं सु मे जरितरा चिकिन्द्रि प्रतीपं शापं नद्यो वहन्ति ।
 लोपाशः सिंहं प्रत्यश्रमत्साः क्रोष्टा वराहं निरतक्त कक्षात् ४
 कथा त एतद्ब्रह्मा चिकेतं गृत्सस्य पाकस्तवसो मनीषाम् ।
 त्वं नो विद्रौं क्रतुथा वि वौचो यमर्थं ते मघवन् क्षेम्या धूः ५
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति त्रिवश्वेन्मे बृहत् उत्तरा धूः ।
 पुरु सहस्रा नि शिशामि साक—मशत्रुं हि मा जानीता जजान ६ [२०]

एवा हि मां तवसं जज्ञुरुग्रं कर्मन्कर्मन् वृषणमिन्द्र देवाः ।
 वर्धो वृत्रं वज्रेण मन्दसानो ऽप वृजं महिना दाशुषे वम् ७
 देवास आयन् परशूरबिभ्रन् वना वृश्चन्तो अभि विद्धिरायन् ।
 नि सुद्धं दधतो वृक्षणासु यत्रा कृपीटमनु तद्वहन्ति ८
 शशः क्षुरं प्रत्यश्रं जगारा—ऽद्रिं लोकेन व्यभेदमारात् ।
 बृहन्तं चिद्वहते रन्धयानि वयद्वत्सो वृषभं शूशुवानः ९
 सुपुर्ण इत्था नखमा सिंघाया—वरुद्धः परिपुं न सिंहः ।
 निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्प्यावान् गोधा तस्मा अयथं कर्षवृतेत् १० (२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कर्ष्वेत—द्ये ब्रह्मणः प्रतिपीयन्त्यन्नैः ।

सिम उक्ष्णोऽवसृष्टौ अदन्ति स्वयं बलीनि तन्वः शृणानाः

११

एते शर्मीभिः सुशर्मी अभूवन् ये हिंन्विरे तन्वः सोम उक्थैः ।

नृवद्वद्वनुषं नो माहि वाजान् विवि श्रवो दधिषे नाम वीरः

१२ [२१] (२८६)

(२०.)

८ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधायि चाक—ऋचिर्वा स्तोमो भुरणावजीगः ।

यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान्

?

प्र ते अस्या उषसः प्रापरस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणाम् ।

अनु त्रिशोकः शतमावहन् नृन् कुत्सेन रथो यो असन् ससवान्

२

कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो भू—दुरो गिरो अभ्युग्रो वि धाव ।

कद्वाहो अर्वागुप मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः

३

कदु द्युमनिन्द्र त्वावतो नृन् कया धिया कर्से कन्न आगन् ।

मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्नै समस्य यदसन् मनीषाः

४

प्रेर्य सूरौ अर्थं न पारं ये अंस्य कामं जनिधा इव रमन् ।

गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वा—नर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यन्नैः

५ [२२]

मात्रं नु ते सुमिंते इन्द्र पूर्वी द्यौर्मज्मना पृथिवी काव्येन ।

वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वादन् भवन्तु पीतये मधूनि

६

आ मध्वो अस्मा असिचन्नमन्न—मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।

स वावधे वरिमन्ना पृथिव्या अभि कृत्वा नर्यः पौर्यश्च

७

व्यानलिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मे यतन्ते सखायं पूर्वीः ।

आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयसि

८ [२३] (२९४)

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४९]

१५ कवष ऐल्दृषः । आपः, अपां न पात वा । त्रिष्टुप् ।

प्र देवत्रा ब्रह्मणे गातुरे—त्वपो अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ।

महीं मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुजयसे रीरधा सुवुक्तिम्

१

(२९५)

अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि भूता—ऽच्छाप इतोऽशतीरुशन्तः ।
 अव याश्चष्टे अरुणः सुपर्णस्तमास्यध्वमूर्मिमद्या सुहस्ताः २
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रमपां नपातं हविषा यजध्वम् ।
 स वो ददुर्मिमद्या सुपूतं तस्मै सोमं मधुमन्तं सुनोत ३
 यो अनिधमो दीदयदुस्वन्त—र्यं विप्रांस ईळते अध्वरेषु ।
 अपां नपान्मधुमतीरपो वृ याभिरिन्द्रो वावृधे वीर्याय ४
 याभिः सोमो मोदते हर्षते च कत्याणीभिर्युवतिभिर्न मर्यः ।
 ता अध्वर्यो अपो अच्छा परेहि यदसिञ्चा ओषधीभिः पुनीतात ५ [२४]

एवेद्युने युवतयो नमन्त यदीमुशच्छुशतीरित्यच्छ ।
 सं जानते मनसा सं चिकित्रे ऽध्वर्यवो धिषणापश्च देवीः ६
 यो वो वृताभ्यो अकृणोदु लोकं यो वो मह्या अभिशस्तेरमुञ्चत ।
 तस्मा इन्द्राय मधुमन्तमूर्मिं देवमादन् प्र हिणोतनापः ७
 प्रास्मै हिनोत मधुमन्तमूर्मिं गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उत्सः ।
 घृतघृष्टमीढ्यमध्वरेष्वा—ऽऽपो रेवतीः शृणुता हवं मे ८
 ते सिन्धवो मत्सरमिन्द्रपान—मूर्मिं प्र हेतु य उभे इर्यति ।
 मवृच्युतमौशानं नभोजां परि त्रितन्तुं विचरन्तमुत्सम ९
 आववृत्ततीरध नु द्विधारा गोपुयुधो न नियवं चरन्तीः ।
 ऋषे जनित्रीर्भुवनस्य पत्नी—रपो वन्दस्व सवृधः सयोनीः १० [२५]

हिनोता नो अध्वरं देवयज्या हिनोत ब्रह्म सनये धनानाम् ।
 ऋतस्य योगे वि प्यध्वमूधः श्रुष्टीवरीर्भूतनास्मभ्यमापः ११
 आपो रेवतीः क्षयथा हि वस्वः क्रतुं च भद्रं बिभृथामृतं च ।
 रायश्च स्थ स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तद्रृणते वर्यो धात । १२
 प्रति यदापो अहृथमायती—घृतं पयांसि बिभ्रतीर्मधूनि ।
 अध्वर्युभिर्मनसा संविद्वाना इन्द्राय सोमं सुपुतं भरन्तीः १३
 एमा अग्नन् रेवतीर्जीवधन्या अध्वर्यवः सादयता सखायः ।
 नि बहिर्षि धत्तन सोम्यासो ऽपां नप्त्रां संविद्वानास एनाः १४
 आगमुन्नाप उशतीर्बहिरेदं न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।
 अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोम—मभूदु वः सुशका देवयज्या १५ [२६] (३००)

(३१)

११ कवष पेल्लषः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैरवसे यजत्रः ।
 तेभिर्वयं सुषखायो भवेम तरन्तो विश्वा दुरिता स्याम १
 परि चिन्मर्तो द्रविणं ममन्या हृतस्य पथा नमसा विवासेत् ।
 उत स्वेन क्रतुना सं वदेत् श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृभ्यात् २
 अधायि धीतिरसंसृष्टमंशा स्तीर्थे न वृश्ममुप यन्त्यूमाः ।
 अभ्यानश्म सुवितस्य शूषं नवेदसो अमृतानामभूम ३
 नित्यश्चाकन्यात् स्वपतिर्दमूना यस्मा उ वेवः संविता जजान ।
 भगो वा गोभिरयमेमनज्यात् सो अस्मै चारुश्छदयदुत स्यात् ४
 इयं सा भूया उषसामिव क्षा यद्ध क्षुमन्तः शर्वसा समार्यन् ।
 अस्य स्तुतिं जर्तितुर्भिक्षमाणा आ नः शग्मास उप यन्तु वाजाः ५ [२७]

अस्येवेषा सुमतिः पप्रथाना ऽभवत् पूर्वा भूमना गौः ।
 अस्य सनीला असुरस्य योनौ समान आ भरणे बिभ्रमाणाः ६
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
 संतस्थाने अजरे इतर्जती अहानि पूर्वीरुषसो जरन्त ७
 नेतावकुना परो अन्यदस्त्युक्षा स द्यावापृथिवी बिभर्ति ।
 त्वचं पवित्रं कृणुत स्वधावान् यदीं सूर्यं न हरितो वहन्ति ८
 स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वीं मिहं न वातो वि ह वाति भूम ।
 मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ९
 स्तरीर्यत् सृतं सद्यो अज्यमाना व्यथिरद्व्यथीः कृणुत स्वगोपा ।
 पुत्रो यत् पूर्वः पित्रोर्जनिष्ट शम्पां गौर्जगार यद्ध पृच्छान् १०
 उत कण्वं नृषदः पुत्रमाहु रूत श्यावो धनमार्दत्त वाजी ।
 प्र कृष्णाय रुद्रादपिन्वतोर्धं कृतमत्र नर्किरस्मा अपीपेत् ११ [२८] (३२०)

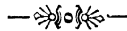
(३२)

९ कवष पेल्लषः । इन्द्रः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

प्र सु गमन्ता धियसानस्य सक्षणि वरेभिर्वरौ अभि षु प्रसीदतः ।
 अस्माकमिन्द्र उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्यान्धसो बुबोधति १ (३२१)

वीन्द्र यासि विव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुषुत ।
 ये त्वा वहन्ति मुहुर्ध्वराँ उप ते सु वन्वन्तु वग्वनाँ अराधसः २
 तदिन्मे छन्तस्रपुषो वपुष्टरं पुत्रो यज्जानं पित्रोरधीयति ।
 जाया पतिं वहति वग्ननां सुमत् पुंस इन्द्रो वहतुः परिष्कृतः ३
 तदित् सधस्थमभि चारु दीधय गावो यच्छासन् वहतुं न धेनवः ।
 माता यन्मन्तुर्युथस्य पूर्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिज्जनः ४
 प्र वोऽच्छा रिरिचे देवयुषद—मेको रुद्रेभिर्याति तुर्वणिः ।
 जरा वा येष्वमृतेषु दावने परि व ऊर्मेभ्यः सिञ्चता मधु ५ [२९]

निधीयमानमपगूळहमप्सु प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
 इन्द्रो विद्राँ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम् ६
 अक्षेत्रवित् क्षेत्रविदं ह्यग्राह स प्रैति क्षेत्रविदानुशिष्टः ।
 एतद्वै भद्रमनुशासनस्यो—त सुतिं विन्दत्यञ्जसीनाम् ७
 अद्येदु प्राणीदममग्निमाहा ऽपीवृतो अधयन्मातुरुधः ।
 एमेनमाप जरिमा युवान्—महेळन् वसुः सुमना बभूव ८
 एतानि भद्रा कलश क्रियाम् कुरुश्रवण ददतो मघानि ।
 वान इद्रो मघवानः सो अ—स्त्वयं च सोमो हृदि यं विभर्भि ९ [३०] (३३९)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२९]

(३३)

९ कवच पेल्लयः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्यवः, ६-९ उपमश्रवा मैत्रातिथिः ।

१ त्रिष्टुप्; प्रगाथः— (२ बृहती, ३ सतोबृहती), ४-९ गायत्री ।

प्र मा युयुजे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरिण ।
 विश्वे देवासो अध मामरक्षन् दुःशासुरागादिति घोष आसीत् १
 सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशिवः ।
 नि बाधते अमर्तिर्नग्नता जसु—र्वेन वैवीयते मतिः २
 मूषो न शिश्रा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो ।
 सुकृत् सु नो मघवन्निन्द्र मूळया—ऽधा पितेव नो भव ३
 कुरुश्रवणमावृणि राजानं त्रासदस्यवम् । मंहिष्ठं वाघतामृषिः ४
 यस्य मा हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधुया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्वाद्सो गिरं उपमश्रवसः पितुः ।	क्षेत्रं न रण्वमूचुर्धे	६
अधि पुत्रोपमश्रवो नपान्मित्रातिथेरिहि ।	पितुष्टे अस्मि वन्दिता	७
यदीशीयामृतानामृतं वा मर्यानाम् ।	जीवेदिन्मघवा मम	८
न देवानामर्ति व्रतं शतात्मा च न जीवति ।	तथा युजा वि वावृते	९ [२] (३३८)

(३४)

१४ कवष ऐलूपः अक्षो मौजवान् वा । १, ७, ९, १२ अक्षाः, १३ कृषिः, २-६, ८, १०, ११,
१४ अक्ष-कितव-निन्दा । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

प्रावेपा मा बृहतो मादयन्ति प्रवातेजा इरिणे वर्धतानाः ।	
सोमस्येव मौजवतस्य भक्षो विभीर्दको जागृविर्मह्यमच्छान्	१
न मा मिमेथ न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमासीत ।	
अक्षस्याहमेकपरस्य हेतो रनुवतामप जायामरोधम्	२
द्वेष्टि श्वधूरप जाया रुणाद्धि न नाथितो विन्दते मर्द्धितारम् ।	
अश्वस्येव जरतो वस्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम्	३
अन्ये जायां परि मृशन्त्यस्य यस्यागृध्रद्वेदेने वाज्यक्षः ।	
पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जानीमो नयता बद्धमेतम्	४
यदादीध्ये न दविषाण्येभिः परायन्द्रयोऽव हिये सखिभ्यः ।	
न्युताश्च बभ्रवो वाचमक्रतु एमीदेपां निष्कृतं जारिणीव	५ [३]
सभामेति कितवः पृच्छमानो जेप्यामीति तन्वाऽऽ शूशुजानः ।	
अक्षासो अस्य वि तिरन्ति कामं प्रतिदीन्ने दधत आ कृतानि	६
अक्षास इवङ्कुशिनो नितोदिनो निक्त्वानस्तर्पनास्तापयिष्णवः ।	
कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा	७
त्रिपञ्चाशः कीळति वात एषा देव इव सविता सत्यधर्मा ।	
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते राजा चिदेभ्यो नम इत् कृणोति	८
नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्य हस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते ।	
दिव्या अङ्गारा इरिणे न्युताः शीताः सन्तो हृदयं निर्दहन्ति	९
जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः क स्वित ।	
कृणावा बिभ्यद्धनमिच्छमानो ऽन्येषामस्तमुप नकर्तमेति	१० [४] (३४८)

स्त्रियं हृद्धार्य कितव ततापा—ऽन्येषां जायां सुकृतं च योनिम् पूर्वाह्ने अश्वान् युजुजे हि बभून् तसो अग्रेरन्ते वृषलः पपाद	११
यो वः सेनानीर्महतो गणस्य राजा वार्तस्य प्रथमो बभूव । तस्मै कृणोमि न धनां रुणध्मि दशाहं प्राचीस्तदृतं वदामि	१२
अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः । तत्र गावः कितव तत्र जाया तन्मे वि चष्टे सवितायमर्यः	१३
मित्रं कृणुध्वं खलु मृळतां नो मा नो घोरेण चरतामि भृष्टगु । नि वो नुः मन्युर्विशतामराति—रन्यो बभूणां प्रसितौ न्वस्तु	१४ [५] (३५२)

(३५)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती. १३-१४ त्रिष्टुप् ।

अबुध्रमु त्व इन्द्रवन्तो अग्रयो ज्योतिर्भरन्त उपसो व्युष्टिषु । मही द्यावापृथिवी चैततामपो ऽद्या देवानामव आ वृणीमहे	१
द्विवस्पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन् त्विन्धून् पर्वताञ्छर्यणावतः । अनागास्त्वं सूर्यमुपासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो अद्या कृणांतु नः	२
द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसो मही त्रायेतां सुविताय मातरां । उषा उच्छन्त्यर्प बाधतामघं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	३
इयं न उस्मा प्रथमा सुवेव्यं रेवत् सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु । अरे मन्युं बुविदत्रस्य धीमहि स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	४
प्र याः सिंघते सूर्यस्य रश्मिभि—ज्योतिर्भरन्तीरुषसो व्युष्टिषु । भद्रा नो अद्य अर्बसे व्युच्छत स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	५ [६]

अनमीवा उपस आ चरन्तु न उवृग्गयो जिहतां ज्योतिषा बृहत । आयुक्षातामश्विना तूतुजिं रथं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	६
श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरेण्यं भागमा सुव स हि रत्नधा अर्सि । रायो जनित्रीं धिषणामुपं ब्रुवे स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	७
पिपर्तु मा तदृतस्य प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याऽऽ अमन्महि । विश्व इदुसाः स्पल्लुर्वेति सूर्यः स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	८ (३६०)

अद्वेषो अद्य बर्हिषः स्तरीमणि	ग्राव्णां योगे मन्मनः साध ईमहे ।	
आदित्यानां शर्माणि स्था भुरण्यसि	स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	९
आ नो बर्हिः संधमादे बृहदिवि	वेवाँ ईळे सादयां सत होतृन् ।	
इन्द्रं मित्रं वरुणं सातये भगं	स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	१० [७]
त आदित्या आ गता सर्वतातये	वृधे नो यज्ञमवता सजोषसः ।	
बृहस्पतिं पूषणमश्विना भगं	स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	११
तन्नो देवा यच्छत सुप्रवाचनं	छर्दिरादित्याः सुभरं नृपाप्यम् ।	
पश्वे तोकाय तर्नयाय जीवसे	स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	१२
विश्वे अद्य मरुतो विश्व ऊती	विश्वे भवन्त्वग्रयः समिद्धाः ।	
विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु	विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे	१३
यं देवासोऽवथ वाजसातौ	यं त्रायध्वे यं पिपृथात्यंहः ।	
यो वो गोपीथे न भयस्य वेवु	ते स्याम देववीतये तुरासः	१४ [८] (३६३)

(३६)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् ।

उषासानक्ता बृहती सुपेशसा	द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वता अप	आदित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः	१
द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस	ऋतावरी रक्षतामहंसो रिषः ।	
मा दुर्विदत्रा निक्कतिर्न ईशत	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	२
विश्वस्मान्नो अदितिः पात्वहंसो	माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः ।	
स्वर्वज्ज्योतिरब्रुकं नशीमहि	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	३
ग्रावा ववृन्नप रक्षांसि सेधतु	दुष्पवः यं निक्कतिं विश्वमत्रिणम् ।	
आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	४
एन्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वतामिळा	बृहस्पतिः सामभिर्ऋको अर्चतु ।	
सुप्रकेतं जीवसे मन्मं धीमहि	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	५ [९]
द्विविस्पृशं यज्ञमस्माकमश्विना	जीराध्वरं कृणुतं सुन्नमिण्डये ।	
प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन	तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे	६ (३७९)

उप ह्वये सुहवं मारुतं गणं पावकमृष्वं सख्यायं शंभुवम् ।	
रायस्पोषं सौश्रवसायं धीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	७
अपां पेकं जीवधन्यं भरामहे देवायं सुहवमध्वरभिर्यम् ।	
सुरश्मिं सोममिन्द्रियं यमीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	८
सनेम तत् सुसनितां सनित्वभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः	
ब्रह्मद्विषो विष्वगेनो भरेरत् तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	९
ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते शृणोतन् यद्द्वौ देवा ईमहे तद्ददातन ।	
जैत्रं कर्तुं रयिमद्वीरवद्यशस्तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	१० [१०]
महद्वद्य महतामा वृणीमहे ऽवो देवानां बृहतामनर्वणाम् ।	
यथा वसु वीरजातं नशामहे तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	११
महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।	
श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वीमनि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	१२
ये सवितुः सत्यसंवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।	
ते सौभगं वीरवद्गोमदप्नो दधातन् द्रविणं चित्रमुस्मे	१३
सविता पश्वातात् सविता पुरस्तात् सवितोत्तरात्तात् सविताधरात्तात् ।	
सविता नः सुवतु सर्वताति सविता नो रासतां वीर्यमायुः	१४ [११] (३८०)

(३७)

१२ सौर्याऽभितपाः । सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्दत्तं संपर्यत ।	
दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत	१
सा मां सृत्योक्तिः परिं पातु विश्वतो द्यावां च यत्र ततन्नुहानि च ।	
विश्वमन्यन्नि विशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः	२
न ते अदेवः प्रदिवो नि वासते यदेतशोभिः पतरै रथर्यसि ।	
प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज उदुन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य	३
येन सूर्य ज्योतिषा बार्धसे तमो जगच्च विश्वमुदियर्षि भानुना ।	
तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपामीवामप दुष्पवज्यं सुव	४
विश्वस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रतमहेळ्यन्नुच्चरासि स्वधा अनु ।	
यद्वद्य त्वां सूर्योपब्रवामहे तं नो देवा अनु मंसीरत क्रतुम्	५

(३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवं वचः ।
मा शूनं भूम सूर्यस्य संहशि भद्रं जीवन्तो जरणामशीमहि

६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सुचक्षसः प्रजावन्तो अनमीवा अनागसः ।

उद्यन्तं त्वा मित्रमहो विवेदिव ज्योर्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।

७

आगेहन्तं बृहतः पार्जसस्पर्षि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
यस्य तं विश्वा भुवनानि केतुना प्र चरेते नि च विगन्ते अक्तुभिः ।

८

अनागास्वेन हरिकेश सूर्याऽह्नाह्ना नो वस्यसावस्यसोर्दिहि

९

शं नो भव चक्षसा शं नो अह्ना शं भानुना शं हिमा शं घृणेन ।

यथा शमध्वञ्छमसंद दुरोणे तत सूर्य द्रविणं धेहि चित्रम्

१०

अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शर्म यच्छत द्विपदं चतुष्पदे ।

अदत् पिबदूर्जयमानमाशितं तदुश्मे शं योररपो दधातन

११

यद्वो देवाश्चकूम जिह्वा गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेळनम् ।

अरावा यो नो अभि दुच्छुनायते तस्मिन् तदेनो वसवो नि धेतन

१२ [१३] (३९०)

(३८)

१. मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगती ।

अस्मिन् न इन्द्र पुःसुतो यशस्वति शिभीवति कन्दसि प्राव सातये ।

यत्र गोपाता धृषितेपु खादिषु विष्वक् पतन्ति द्विद्यवो नृपाहो

१

स नः क्षुमन्तं सदनं व्यूर्णुहि गोअर्णसं रयिमिन्द्र श्रवाय्यम् ।

स्यामं ते जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुश्मसि तद्वसो कृधि

२

यो नो दास आर्यो वा पुरुण्डुताऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।

अस्माभिष्ट सुपहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान् वनुयाम संगम

३

यो दुभ्रेभिर्हव्यो यश्च भूरिभिर्—र्यो अभीकं वरिवोविष्नुपाहो ।

तं विश्वादे सस्मिन् य श्रुतं नर—मर्वाश्चमिन्द्रमवसे करामहे

४

स्ववृजं हि त्वामहमिन्द्र शुश्रवा—नानुदं वृषभ रधचोर्दनम् ।

प्र मुञ्चस्व परि कुत्सादिहा गंहि किमु त्वावान् मुष्कयोर्बद्ध आसते

५ [१४] (३९७)

(३९)

१४ काक्षीयती घोषा । अश्विनौ । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

- यो वां परिज्मा सुवृद्धिना रथो वोषामुषासो हव्यो हविर्मता ।
 शश्वत्तमासस्तमुं वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे १
 चोदयतं सूनृताः पिन्वतं धिय उत पुरंधीरीरयतं तदुश्मसि ।
 यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं मघवत्सु नस्कृतम् २
 अमाजुराश्विद्भवथो युवं भगो ऽनाशोश्चिदवितारापमस्य चित ।
 अन्धस्य चिन्नासत्या कृशस्य चिद्युवामिदाहुभिषजा रुतस्य चित ३
 युवं च्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।
 निष्प्रैग्र्यमूहथुरद्भ्यस्परि विश्वेत् ता वां सर्वनेषु प्रवाच्या ४
 पुराणा वां वीर्याँ प्र ब्रवा जन ऽथो हासथुभिषजा मयोभुवा ।
 ता वां नु नव्याववसे करामहे ऽयं नासत्या श्वदुरिर्यथा दधत् ५ [१५]
- इयं वामह्ने शृणुतं मे अश्विना पुत्रायैव पितरा मह्यं शिक्षतम् ।
 अनापिरज्ञा असजात्यामतिः पुरा तस्या अभिशस्तेरव स्पृतम् ६
 युवं रथेन विमदायं शन्धयुवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम ।
 युवं हवं वधिमत्या अंगच्छतं युवं सुपृतिं चक्रथुः पुरंधये ७
 युवं विप्रस्य जरणामुपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्वयः ।
 युवं वन्देनमृश्यदादुद्रूपथुयुवं सद्यो विश्पलमेतवे कथः ८
 युवं हं रेभं वृषणा गुहां हितमुदैरयतं ममवांसमश्विना ।
 युवमूचीसमुत तप्तमत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सप्तवधये ९
 युवं श्वेतं पेदेव ऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजिनवती च वाजिनम् ।
 चक्रेत्यं ददथुर्वावयत्सखं भगं न नृभ्यो हव्यं मयोभुवम् १० [१६]
- न तं राजानावदिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दुरितं नकिर्मयम् ।
 यमाश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह ११
 आ तेन यातं मनसो जवीयसा रथं यं वामुभवश्चक्रुरश्विना ।
 यस्य योगे दुहिता जायते विव उभे अहनी सुदिने विवस्वतः १२
 ता वर्तियांत जयुषा वि पर्वतमपिन्वतं ज्ञायवे धेनुमश्विना ।
 वृकस्य चिद्वर्तिका मन्तरास्यायुवं शचीभिर्घसिताममुश्चतम् १३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकृमा तक्षां भृगवो न रथम् ।

न्यमृक्षाम योषणां न मर्ये नित्यं न सुनुं तनयं दधानाः

१४ [१७] (४११)

(४०)

१४ काक्षीयती घोषा । अश्विनौ । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुविताय भूषति ।

प्रातर्यावाणं विभ्वं विशेषे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शर्मि

१

कुहं स्विद् घोषा कुह वस्तोर्श्विना कुहामिपित्वं करतः कुहोषतुः ।

को वां शयुत्रा विधवेव देवरं मर्यं न योषा कृणुते सधस्थ आ

२

प्रातर्जरथे जरणेव कार्पया वस्तोर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।

कस्य ध्वसा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनावं गच्छथः

३

युवां भृगवे वारणा भृगण्यवो घोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।

युवं होत्रामनुथा जुह्वते नरेण जनाय वहथः शुभस्पती

४

युवां ह घोषा पर्यश्विना यती राज ऊचे दुहिता पूच्छे वां नरा ।

भूतं मे अहं उत भूतमकतवे श्वावते रथिने शक्तमवते

५ [१८]

युवं कवी ष्टः पर्यश्विना रथं विशो न कुत्सो जरितुर्नशायथः ।

युवोर्ह मक्षा पर्यश्विना मध्वासा भरत निष्कृतं न योषणा

६

युवं ह भुज्युं युवमश्विना वशं युवं शिञ्जारमुशानामुपारथुः ।

युवो ररात्रा परि सख्यमासते युवोरहमवसा सुम्रमा चके

७

युवं ह कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्तं विधवांमुरुण्यथः ।

युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना ऽपं व्रजमूर्णुथः सप्तास्यम्

८

जनिष्ट योषा पतयत् कनीनको वि चारुहन् वीरुधो वृंसना अनु ।

आस्मै रीयन्ते निवनेव सिन्धवो ऽस्मा अहं भवति तत् पतित्वनम्

९

जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे वृधामनु प्रसितिं दीधियुनरं ।

वामं पितृभ्यो य इदं संभरिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे

१० [१९]

न तस्य विद्म तदु पु प्र वोचत् युवां ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।

प्रियोस्मि यस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमेमाश्विना तदुश्मसि

११

आ वामगन् त्सुमतिवीजिनीवसू न्यश्विना हृत्सु कामा अयंसत ।

अभूतं गोषा मिथुना शुभस्पती प्रिया अयम्णो दुर्या अशीमहि

१२

(४१३)

ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ धत्तं रयिं सहवीरं वचस्यवे ।
 कृतं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथेष्ठा मपं दुर्मतिं हतम् १३
 कं स्विदुद्य कतमास्वश्विना विश्व दुष्मा मादयेते शुभस्पती ।
 क ई नि येमे कतमस्य जग्मतु विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम् १४ [२०] (४२५)

(४१)

३ सहस्यो घौयेयः । आश्विनौ । जगती ।

समानमु त्वं पुरुहूतमुक्थ्यं । रथं त्रिचक्रं सर्वना गनिंगमतम् ।
 परिज्मानं विदुथ्यं सुवृक्षिभिर्वयं व्युष्टा उपसो हवामहे १
 प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठथः प्रातर्यावाणं मधुवाहनं रथम् ।
 विशो येन गच्छथो यज्वरीनरा कीरेश्विद्यज्ञं होतुमन्तमश्विना २
 अध्वर्यु वा मधुपाणिं सुहस्यं मग्निं वा धृतदक्षं दमूनसम्
 विप्रस्य वा यत् सर्वनानि गच्छथो ऽत आ यातं मधुपेयमश्विना ३ [२१] (४२८)

(४२)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन् भूषन्निव प्र भरा स्तोममस्मे ।
 वाचा विप्रास्तरत् वाचमर्यो नि रामय जरितः सोम इन्द्रम् १
 दोहेन गामुषं शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जारमिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना नृष्टं—मा च्यावय मघदेयाय शूरम् २
 किमङ्ग त्वा मघवन् भोजमाहुः शिशिहि मां शिशयं त्वां शृणोमि ।
 अप्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भगमिन्द्रा भरा नः ३
 त्वां जना ममसत्येष्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।
 अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान् नासुन्वता सस्यं वष्टि शूरः ४
 धनं न स्पन्दं बह्वलं यो अस्मै तीव्रान् त्सोमो आसुनोति प्रयस्वान् ।
 तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरहो नि स्वष्ट्रान् युवति हन्ति वृत्रम् ५ [२२]

यस्मिन् वयं वधिमा शंसमिन्द्रे यः शिशाय मघवा काममस्मे ।
 आराचित् सन् भयतामस्य शत्रु—न्यस्मै शुभ्रा जन्या नमन्ताम्

६

(४३४)

आराच्छुन्नमप वाधस्व दूर—मुग्रो यः शम्बः पुरुहूत तेन ।	
अस्मे धेहि यवमद्वेगमदिन्द्र कृधी धियं जहित्रे वाजंरत्नाम्	७
प्र यमन्तवृषसवासो अग्रमन् तीवाः सोमा बहुलान्तास इन्द्रम् ।	
नाहं वामानं मघवा नि यंस—न्नि सुन्वते वहति भूरि वामम्	८
उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छुग्री विचिनोति काले ।	
यो देवकामो न धना रुणद्धि समित् तं राया सृजति स्वधावान्	९
गोभिष्टेरमामति दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना—न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चा—दुतोत्तरस्मादधरादद्यायाः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२३] (४३९)

(४३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४३-६०]

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छा म इन्द्रं मृतयः स्वविदः सधीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।	
परि प्वजन्ते जनयो यथा पतिं मर्यं न शुन्ध्युं मघवानमृतये	१
न घा त्वद्विगर्ष वेति मे मन—स्त्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।	
राजैव दस्म नि पदोऽधि बर्हि—प्यस्मिन् त्सु सोमेऽवपानमस्तु ते	२
विष्वदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते ।	
तस्येक्षिमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः	३
वयो न वृक्षं सुपलाशमासवन् त्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूपदः ।	
प्रेषामनीकं शवसा दविद्युत—द्विदत् स्वर्भनवे ज्योतिरायम्	४
कृतं न श्वग्री वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत ।	
न तत् ते अन्यो अनु वीर्यं शक्र—न्न पूराणो मघवन् नोत नूतनः	५ [२४]

विशंविशं मघवा पर्यशायत् जनानां धेना अवचाकशदृषा ।	
यस्याह शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः	६
आपो न सिन्धुमभि यत् समक्षरन् त्सोमास इन्द्रं कुल्या इव ह्रदम् ।	
वर्धन्ति विप्रा महो अस्य सादने यत् न वृष्टिर्विष्येन दानुना	७ (४४६)

वृषा न कुन्द्रः पतयद्वजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणाविमा अपः ।
 स सुन्वते मघवा जीरदानवे ऽविन्वुज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते ८
 उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया क्रतस्य सुदुर्वा पुराणवत ।
 वि रौचतामरूपो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः ९
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वांम ।
 वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम १०
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायाः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणातु ११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १-३, १०-११ त्रिष्टुप् ।

आ याविन्द्रः स्वपतिर्मदाय यो धर्मणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।
 प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहास्यपारेण महता वृष्ण्येन १
 सुष्ठामा रथः सुयमा हरीं ते मिम्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्तौ ।
 शीमं राजन् त्सुपथा याह्यवाङ् वर्धाम ते पुपुषो वृष्ण्यानि २
 एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रबाहुमुग्रमुग्रासस्तविपासं एनम् ।
 प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्ममेमस्मन्ना सधमादो वहन्तु ३
 एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्जः स्कुभं धरुण आ वृषायसे ।
 ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अप्यसौ यथा केनिपानामिनो वृध ४
 गर्भज्ञस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।
 त्वमीशिषे सास्मिन्ना संत्सि ब्रह्मिण्यनाधृष्या तव पात्राणि धर्मणा ५ [२६]

पृथक् प्रायन् प्रथमा कुवहूतयो ऽकृण्वत श्रवस्यानि दुष्टरां ।
 न ये शेकुर्यजियां नार्वमारुहमीमेव ते न्यविशन्त केपयः ६
 एवैवापागपरे सन्तु दूक्तो ऽश्वा येषां दुर्यज आयुयुजे ।
 इत्था ये प्रागुपरे सन्ति वावने पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना ७
 गिरीरञ्जान रेजमानां आधारयद् द्यौः क्रन्दवृन्तरिक्षाणि कोपयत ।
 समीचीने धिषणे वि ष्कभायति वृष्णः पीत्वा मद उक्थानि शंसति ८ (४५८)

इमं बिभर्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजार्मि मघवच्छफारुजः ।	
अस्मिन् त्सु ते सर्वेन अस्त्वोक्त्यं सुत इष्टौ मघवन् बोध्यामगः	९
गोभिष्टरेमार्मति दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना—न्यस्माकैन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्वा—दुतोत्तरस्मादधरादद्यायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२७] (४६१)

(४५)

१२ वत्सप्रिभालिन्दनः । अग्निः । शिष्टपृ ।

द्विवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्नि—रस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।	
तृतीयमप्सु नृमणा अजस्र—मिन्धान एनं जरते स्वाधीः	१
विद्वा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।	
विद्वा ते नाम परमं गुहा य—द्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थ	२
समुद्रे त्वा नृमणा अप्सव—न्त—नृचक्षा ईधे द्विवो अग्न ऊधन् ।	
तृतीये त्वा रजसि तस्थिर्वांस—मृषामुपस्थे महिषा अवर्धन्	३
अकन्ददृग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहृद्दीरुधः समञ्जन् ।	
सद्यो जज्ञानो वि हीमिन्द्रो अख्य—दा रोदसी भानुना भात्यन्तः	४
श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः ।	
वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्रं उषसामिधानः	५
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।	
वीळुं चिद्विद्रिमभिनत् पराय—ञ्जना यदुग्निमयजन्त पञ्च	६ [२८]

उशिकृ पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।	
इर्यति धूममरुषं भरिभू—दुच्छुक्केण शोचिषा ग्रामिर्नक्षन्	७
हृशानो रुक्म उर्विया व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।	
अग्निरमृतो अभवद्द्वयोभि—र्यदेन द्यौर्जनयत् सुरेताः	८
यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचे ऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने ।	
प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छा—ऽभि सुस्रं देवमर्कतं यविष्ठ	९ (४७०)

आ तं भज सौश्रवसेष्वग्र उक्थउक्थ आ भज शस्यमानि ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवा—त्युज्जातेन भिनवदुज्जानित्वैः १०

त्वामग्रे यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसुं दधिरे वार्योणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोर्मन्तमुशिजो वि वदुः ११

अस्ताव्यग्निर्नरा सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १२ [२९] (४७३)

॥ इति सप्तमोऽष्टकः ॥ ७ ॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥ ८ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-३०]

(४६)

१० वत्सप्रिर्भालन्दनः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र होता जातो महान् नभोवि—ब्रूषद्वा सीदवृषामुपस्थे ।

दधिर्यो धायि स ते वर्योसि यन्ता वसूनि विधत्ते तनूपाः १

इमं विधन्तो अपां सधस्थे पशुं न नष्टं पदैरनु गमन् ।

गुहा चतन्तमुशिजो नमोभि—रिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविन्दन् २

इमं त्रितो भूर्येविन्दविच्छन् वैभूवसो मूर्धन्यद्वयायाः ।

स शेवृधो जात आ हर्म्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ३

मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः प्राञ्चै यज्ञं नेतारमध्वराणाम् ।

विशामकृण्वन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु ४

प्र भूर्जयन्तं महान् विपोधा मूरा अमूरं पुरां वृमीणाम् ।

नयन्तो गर्भं वनां धियं धु—हिरिंरमश्रुं नार्वाणं धनर्चम् ५ [१]

नि पुस्त्यासु त्रितः स्तभूयन् परिवीतो योनौ सीदवृन्तः ।

अतः संगृभ्या विशां दर्मना विधर्मणायन्त्रैरीयते नृन् ६

अस्याजरासो वृमामरित्रा अर्चद्धमासो अग्रयः पावकाः ।

श्वितीचर्यः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः ७

प्र जिह्वया भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचयन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम् ८

द्यावा यमग्निं पृथिवी जनिष्ठा—मापस्त्वष्ठा भृगवो यं सहोभिः ।

इष्टेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततश्चुर्मन्त्रे यजत्रम् ९

यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रम् ।

स यामन्नमे स्तुवते वर्यो धाः प्र देवयन् यशसः सं हि पूर्वीः १० [२] (४८३)

(४७)

८ सप्तगुरांगिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनाम् । विद्वा हि त्वा गोपतिं शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रथिं दाः	१
स्वायुधं स्ववसं सुनीथं चतुःसमुद्रं धरुणं रथिणाम् । चकृत्यं शंस्यं भूरिवारमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रथिं दाः	२
सुब्रह्माणं देववन्तं बृहन्तं मुरुं गभीरं पृथुबुधमिन्द्र । श्रुतक्रषिमुग्रमभिमातिपाहमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रथिं दाः	३
सनद्वाजं विप्रवीरं तरुत्रं धनुस्पृतं शूशुवासं सुदक्षम् । दस्युहन्तं पूभिर्दमिन्द्र सत्यमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रथिं दाः	४
अश्ववन्तं रथिनं वीरवन्तं सहस्रिणं ज्ञातिनं वाजमिन्द्र । भद्रवातं विप्रवीरं स्वर्षामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रथिं दाः	५ [३]

प्र सप्तगुप्तधीति सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छां जिगाति । य आङ्गिरसो नमसोपसद्योऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रथिं दाः	६
वनीवानो मम दूतास इन्द्रं स्तोमांश्चरन्ति सुमतीरियानाः । हृदिरूपशो मनसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रथिं दाः	७
यत् त्वा यामि वृद्धिं तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसमं जनानाम् । अभि तद् द्यावापृथिवी गृणीतामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रथिं दाः	८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अहं भुवं वसुनः पूर्व्यस्पतिं रहं धनानि सं जयामि शश्वतः । मां हवन्ते पितरं न जन्तवोऽहं दाशुषे वि भजामि भोजनम्	१
अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अर्थवर्णं स्त्रिताय गा अंजनयमहेरथि । अहं दस्युभ्यः परं नृम्णमा ददे गोत्रा शिक्षन् दधीचे मातरिश्वने	२
मद्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृजन्नपि क्रतुम् । ममानीकं सूर्यस्येव दुष्टं मामार्यन्ति कुतेन कर्त्वेन च	३ (४९४)

- अहमेतं गव्ययमश्वयं पशुं पुरीषिणं सार्यकेना हिरण्ययम् ।
 पुरु सहस्र नि शिशामि दाशुषे यन्मा सोमास उक्थिनो अमन्दिषुः ४
- अहमिन्द्रो न परा जिग्य इन्द्रं न मृत्यवेऽव तस्थे कदा चन ।
 सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पूरवः सख्ये रिषाथन ५ [५]
- अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वे—न्धं ये वज्रं युधयेऽकृण्वत ।
 आह्वयमानौ अव हन्मनाहनं हृळ्हा वदुन्ननमस्युर्नमस्विनः ६
- अभीदमेकमेको अस्मि निष्पा—लभी द्वा किमु त्रयः करन्ति ।
 खले न पर्षान् प्रति हन्मि भूरि किं मा निन्दन्ति शत्रवोऽनिन्दाः ७
- अहं गुङ्गभ्यो अतिथिग्वमिष्कर—मिषं न वृत्रतुरं विक्षु धारयम् ।
 यत् पर्णयघ्न उत वा करञ्जहे प्राहं महे वृत्रहत्ये अशुश्रुवि ८
- प्र मे नमीं साप्य इषे भुजे भू—द्रवामेषे सख्या कृणुत द्विता ।
 विद्युं यदस्य समिथेषु मंहय—मादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करम् ९
- प्र नेमस्मिन् ददृशे सोमो अन्त—र्गोपा नेममाविरस्था कृणोति ।
 स तिग्मशृङ्गं वृषभं युयुत्सन् द्रुहस्तस्थौ बहुले बन्द्रो अन्तः १०
- आवित्यानां वसूनां रुद्वियाणां देवो देवानां न मिनामि धाम ।
 ते मा भद्राय शवसे ततक्षु—रपराजितमस्तुतमषाळहम् ११ [६] (५००)

(४९)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; १, ११ त्रिष्टुप् ।

- अहं दां गृणते पूर्वं वस्व—हं ब्रह्म कृणवं मष्टं वर्धनम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य चोविता—ऽयज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरे १
- मा धुरिन्द्रं नाम देवता विवश्च गमश्चापां च जन्तवः ।
 अहं हरी वृषणा विवता रघू अहं वज्रं शवसे धृष्णवा ददे २
- अहमत्कं कवये शिश्वं हथै—रहं कुत्समावमाभिरुतिभिः ।
 अहं शुष्णास्य श्रथिता वर्धयमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३
- अहं पितेव वेतसूरभिष्टये तुष्टं कुत्साय स्मदिभं च रन्धयम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यन्द्रे तुजये न प्रियाधूषे ४ (५०६)

अहं रन्ध्रं मृगं श्रुतर्वणे यन्माजिहीत वयुना चनानुषक् ।

अहं वेशं नम्रमायवेऽकरं महं सव्याय पङ्गुभिमरन्ध्रयम्

५ [७]

अहं स यो नर्ववास्त्वं बृहद्वथं सं वृत्रेव दासं वृत्रहारुजम् ।

यद्वर्धयन्तं प्रथर्यन्तमानुषगं दूरे पारे रजसो रोचनाकरम्

६

अहं सूर्यस्य परिं याम्याशुभिः प्रैतशेभिर्वहमान ओजसा ।

यन्मा सावो मनुष आहं निर्णिजं ऋधक् कृषे दासं कृत्व्यं हथैः

७

अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्रावयं शर्वसा तुर्वशं यदुम्

अहं न्ययं सहसा सहस्करं नव वार्धतो नवतिं च वक्षयम्

८

अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषां द्रवित्वः पृथिव्यां सीरा अधि ।

अहमणींसि वि तिरामि सुकतुर्युधा विदुं मनवे गातुमिष्टये

९

अहं तदासु धारयं यदासु न वेवश्चन त्वष्टाधारयदुज्ञत् ।

स्पाहं गवामूर्धःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वात्र्यं सोममाशिरम्

१०

एवा देवां इन्द्रो विव्ये नृन् प्र च्यौत्नेन मघवां सत्यराधाः ।

विश्वेत् ता ते हरिवः शचीवो ऽभि तुरासः स्वयशो गृणन्ति

११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ३, ४ अभिसारिणी, ५ जिष्ठपू ।

प्र वो महे मन्दमानायान्धसो ऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः

१

सो चिन्नु सख्या नयं इनः स्तुतश्चर्कृत्य इन्द्रो मावते नरे ।

विश्वासु धूर्षु वाजकृत्येषु सपते वृत्रे वाप्स्वभि शूर मन्दसे

२

के ते नर इन्द्र ये त इषे ये ते सुमं सधन्यमियक्षान् ।

के ते वाजायासुर्याय हिन्विरे के अप्सु स्वासूर्वरासु पौंस्ये

३

भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सर्वनेषु यज्ञियः ।

भुवो नृश्च्यौत्नो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ।

४

अवा नु कं ज्यायान् यज्ञर्वनसो महीं त ओमात्रां कृष्टयो विदुः ।

असो नु कं मजरो वर्धाश्च विश्वेदेता सर्वना तूतुमा कृषे

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृषे स्वयं सूनो सहस्रो यानि दधिषे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः ६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च दावने ।

प्र ते सुमनस्य मनसा पथा भुवन् मदं सुतस्य सोम्यस्यान्धसः ७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९ देवाः, २, ४, ६, ८ सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः,
१, ३, ५, ७, ९ अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत् तदुल्लं स्थविर् तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविवेशिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्रे जातवेदस्तन्वो देव एकः १

को मा ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यत् ।

काह मित्रावरुणा क्षियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः २

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदुः प्रविष्टमग्ने अस्वोषधीषु ।

तं त्वा यमो अचिकेच्चित्रभानो दशान्तरुष्यादतिरोचमानम् ३

होत्रावृहं वरुण बिभ्यदायं नेवेव मा युनजन्नत्र देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः ४

एहि मनुर्वेदयुर्यज्ञकामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः ५ [१०]

अग्नेः पूर्वे भ्रातरो अर्थमेतं रथीवाध्वान्मन्वावरीवुः ।

तस्माद्भिया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्रोरविजे ज्यायाः ६

कुर्मस्तु आपुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ।

अथा बहासि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात ७

प्रयाजान् मे अनुयाजोश्च केवलानूर्जस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

घृतं चापां पुरुषं चौषधीनामग्नेश्च दीर्घमायुरस्तु देवाः ८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्नि यज्ञोदयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमेन्तां प्रदिशश्चतस्रः ९ [११] (५२९)

(५२)

६ सौचीकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः शास्तन मा यथेह होता ब्रुतो मनवै यज्ञिपद्य ।	
प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि	१
अहं होता न्यसीदुं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।	
अहरहरश्विनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा समिद्धवति साहुतिर्वाम्	२
अयं यो होता किरु स यमस्य कमण्युहे यत् समञ्जन्ति देवाः ।	
अहरहरजायते मासिमास्यथा देवा दधिरे हव्यवाहम्	३
मां देवा दधिरे हव्यवाहमपम्लुक्तं बहु कृच्छ्रा चरन्तम् ।	
अग्निर्विद्वान् यज्ञं नः कल्पयाति पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम्	४
आ वो यक्षयमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ।	
आ बाहोर्वज्रमिन्द्रस्य धेया मथेमा विश्वाः पृतना जयाति	५
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।	
औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिर्रस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त	६ [१२] (५३५)

(५३)

११ देवाः, ४-५ सौचीकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्; ६-७, ९-११ जगती ।

यमेच्छाम मनसा सोऽयमागाद्यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वान् ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि षत्सदन्तरः पूर्वी अस्मत्	१
अराधि होता निषद्रा यजीया नभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत् ।	
यजामहे यज्ञिबान् हन्त देवा ईळामहा ईड्याँ आज्येन	२
साध्वीर्मकर्व्ववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् ।	
स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रार्मकर्व्ववहति नो अद्य	३
तद्वद्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुराँ अभि देवा असीम ।	
ऊर्जाद् उत यज्ञियासः पञ्च जना मम होत्रं जुषध्वम्	४
पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां गोजाता उत ये यज्ञियासः ।	
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान्	५ [१३] (५४०)

तन्तुं तन्वन् रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतान् ।	
अनुत्बणं वयत् जोगुवामपो मनुर्भव जनया देव्यं जनम्	६
अक्षानहो नह्यतनोत सौम्या इष्कृणुध्वं रक्षना ओत पिशत ।	
अष्टावन्धुरं वहताभितो रथं येन देवासो अनयन्नाभि प्रियम्	७
अश्मन्वती रीयते सं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।	
अत्रा जहाम ये असन्नशेवाः शिवान् वयमुत्तरेमाभि वाजान् ।	८
त्वष्टा माया वेदुपसामपस्तमो बिभ्रत् पात्रा देवपानानि शतमा ।	
शिशीते नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्चादेतशो ब्रह्मणस्पतिः	९
सतो नूनं कवयः सं शिशीत वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।	
विद्वांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन देवासो अमृतत्वमानशुः	१०
गर्भे योषामदधुर्वत्समासन्त्यपीच्येन मनसोत जिह्वय ।	
स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिंघासनिर्वनते कार इज्जितम्	११ [१४] (५४६)

(५४)

६ बृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तां सु ते कीर्तिं मघवन् महित्वा यत् त्वा भीति रोदसी अह्वयेताम् ।	
प्रावो देवा आतिरो दासमोजः प्रजायै त्वस्यै यदशिक्ष इन्द्र	१
यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रब्रुवाणो जनेषु ।	
मायेत् सा ते यानि युद्धान्याहुर्नाद्य शत्रुं ननु पुरा विवित्से	२
क उ नु ते महिजनः समस्याऽऽस्मत् पूर्व ऋषयोऽन्तमापुः ।	
यन्मातरं च पितरं च साकमर्जनयथास्तन्वः स्वायाः	३
चत्वारि ते असुर्याणि नामाऽदाभ्यानि महिषस्य सन्ति ।	
त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवश्चकथ	४
त्वं विश्वा दधिषे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि ।	
काममिन्मे मघवन् मा वि तारिस्त्वमज्जाता त्वमिन्द्रासि वृता	५
यो अर्वाधाज्ज्योतिषि ज्योतिरन्तर्यो असृजन्मधुना सं मधूनि ।	
अध प्रियं शूषमिन्द्राय मन्म ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवाचि	६ [१५] (५५१)

(५५)

८ बृहदुक्तो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैर्यत् त्वा भीते अह्वयेतां वयोधे ।
 उदस्तभ्राः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विषाणः १
- महत् तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् ।
 प्रलं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्त पञ्च २
- आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च देवाँ क्रतुशः सप्तसप्त ।
 चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन ३
- यदुष औच्छः प्रथमा विमाना—मर्जनयो येन पुष्टस्य पुष्टम् ।
 यत् ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम् ४
- विधुं दद्व्राणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जंगार ।
 देवस्य पश्य काव्यं महित्वा ऽद्या ममसि स ह्यः समान ५ [१६]
- शाकर्मना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः सनादनीलः ।
 यच्चिकेत सत्यमित तन्न मोघं वसुं स्पार्हमुत जेतोत दाता ६
- ऐभिर्द्वे वृष्ण्या पौस्यानि येभिरौक्षद्वृत्रहत्याय वज्री ।
 ये कर्मणः क्रियमाणस्य महं कतेकर्ममुदजायन्त देवाः ७
- युजा कर्माणि जनयन् विश्वौजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुराषाद्र ।
 पीत्वी सोमस्य दिव आ वृधानः शूरो नियुधाधमहस्यून् ८ [१७] (५६०)

(५६)

७ बृहदुक्तो वामदेव्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४-६ जगती ।

- इदं त एकं पर ऊं त एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विंशस्व ।
 संवेशने तन्वः श्वारुरोधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे १
- तनूष्टे वाजिन् तन्वं नयन्ती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् ।
 अह्वतो महो धरुणांय देवान् दिवीव ज्योतिः स्वमा मिमीयाः २
- वाज्यसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः ।
 सुवितो धर्मं प्रथमानु सत्या सुवितो देवान् त्सुवितोऽनु पत्नं ३
- महिष् एषां पितरश्चनेदिरे देवा देवेष्वदधुरपि क्रतुम् ।
 समविद्यच्चरुत यान्यत्विषु रैषां तनूषु नि विविशुः पुनः ४ (५६४)

सहोभिर्विश्वं परि चक्रम रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमानाः ।	
तनूषु विश्वा मुर्वना नि येमिरे प्रासारयन्त पुरुष प्रजा अनु	५
द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विकु मास्थापयन्त तृतीयेन कर्मणा ।	
स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आर्वरेष्वधुस्तन्तुमाततम्	६
नावा न क्षोदः प्रविशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।	
स्वां प्रजां बृहदुक्थो महित्वा ऽऽर्वरेष्वधधा परेषु	७ [१८] (५६७)

(५७)

६ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुर्नो अरातयः	१
यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्विष्वघाततः । तमाहुतं नशीमहि	२
मनो न्वा हुवामहे नाराशंसेन सोमेन । पितॄणां च मन्मभिः	३
आ त पतु मनः पुनः कत्वे दक्षाय जीवसे । ज्याक् च सूर्यं दृशे	४
पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं वातं सचेमहि	५
वयं सोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि	६ [१९] (५७३)

(५८)

११ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत् ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	१
यत् ते दिवं यत् पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	२
यत् ते भूमिं चतुर्भृष्टिं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	३
यत् ते चतस्रः प्रविशो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	४
यत् ते समुद्रमण्वं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	५
यत् ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	६ [२०]
यत् ते अपो यदोषधीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	७
यत् ते सूर्यं यदुषसं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	८
यत् ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	९
यत् ते विश्वमिवं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	१०
यत् ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	११
यत् ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे	१२

[२१] (५८५)

(५९)

१० वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गोपायनाः । १-३ निर्व्रतः, ४ निर्व्रतः सोमश्च, ५-६ असुनीतिः,

७ पृथिवी-द्वयन्तरिक्ष-सोम-पूष-पथ्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धस्य)

इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । जिह्दुप्, ८ पङ्क्तिः, ९ महापङ्क्तिः, १० पङ्क्त्युत्तरा ।

प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयुः स्थातरिव क्रतुमता रथस्य ।

अध च्यवान् उत तवीत्यथ परातरं सु निर्व्रतिर्जिहीताम् १

सामन् नु राये निधिमन्त्रवन्नं करामहे सु पुरुष श्रवांसि ।

ता नो विश्वानि जरिता ममन्तु परातरं सु निर्व्रतिर्जिहीताम् २

अभी प्वर्यः पौंस्यैर्भवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।

ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्व्रतिर्जिहीताम् ३

मो षु णः सोम मृत्यवे परा द्वाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।

द्युर्मिर्हितो जरिमा सू नो अस्तु परातरं सु निर्व्रतिर्जिहीताम् ४

असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः

रारान्धि नः सूर्यस्य संहृशि घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व ५ [२२]

असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।

ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तं मनमते मूढया नः स्वस्ति ६

पुनर्नो असुं पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्विवी पुनरन्तरिक्षम् ।

पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पथ्यांते या स्वस्तिः ७

शं रोदसी सुबन्धवि यद्वाही क्रतस्य मातरा ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ८

अव द्रके अव त्रिका त्रिवश्वरन्ति भेषजा ।

क्षमा चरिष्णवैकं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ९

समिन्द्रेरय गार्मन्ङ्गाहं य आवहदुङ्गीनराण्या अनः ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९५)

(६०)

१२ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गोपायनाः, ६ अगस्त्यस्वसा एषां माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः,

५ इन्द्रः, ७-११ जीवः, १२ हस्तः । अनुष्टुप्, १-५ गायत्री, ८-९ पङ्क्तिः ।

आ जनं त्वेषसंहृशं माहीनानामुपस्तुतम् । अगन्म विभ्रतो नमः १

असमातिं नितोशनं त्वेषं निययिन्नं रथम् । मजेरथस्य सत्पतिम् २ (५९७)

यो जनान् महिषाँ इवा—ऽतितस्थौ पवीरवान् । उतापवीरवान् युधा ३
 यस्यैक्ष्वाकुरूपं व्रते रेवान् मरुत्येधते । विवीव पञ्च कूटयः ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय । विवीव सूर्यं हृशे ५

अगस्त्यस्य नद्भ्यः सतीं युनक्षि रोहिता ।

पणीन् न्यक्रमीरभि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं मातायं पिता ऽयं जीवातुरागमत् । इदं तव प्रसर्पणं सुबन्धवेहि निरिंहि ७
 यथा युगं वरन्नया नह्यन्ति धरुणाय कम् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ८

यथेयं पृथिवी मही द्वाधारेमान् वनस्पतीन् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ९

यमादृहं वैवस्वतात् सुबन्धोर्मन् आभरम् । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये १०

न्यग्वातोऽव वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीनमघ्न्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ११

अयं मे हस्तो भगवा—नयं मे भगवत्तरः । अयं मे विश्वभेषजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः १२

[२५] (६०७)

(६१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ६१-६८]

२७ नाभानेदिष्ठो मानवः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इदमित्था रौद्रं गूर्तवंचा बह्म क्त्वा शच्यामन्तराजौ ।

क्राणा यदस्य पितरा मंहनेष्ठाः परित् एकथे अहन्ना सप्त होतृन् १

स इद्वानाय दभ्याय वन्व—ऊच्यवान्ः सूदैरमिमीत् वेदिम् ।

तूर्धयाणो गूर्तवंचस्तमः क्षोद्रो न रेत इत ऊति सिञ्चत् २

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।

आ यः शयीमिस्तुविनुम्णो अस्या—ऽश्रीणीतादिशं गर्भस्तौ ३

कूष्णा यद्रोष्वरुणीषु सिदद् विवो नपाताश्विना हुवे वाम् ।

वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वासा नेषमस्मृतधू ४

प्रथिष्ट यस्य वीरकर्ममिष्ण—दनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।

पुनस्तदा वृंहति यत् कनाया दुहितुरा अनुभृतमनर्वा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्वमभवदुभीके कामं कृष्णाने पितरि युवत्याम् ।

मनानप्रेतो जहतुर्वियन्ता सानो निर्विक्तं सुकृतस्य योनौ ६

(६१३)

पिता यत् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि विञ्चत् ।

स्वाध्वोऽजनयन् ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं व्रतपां निरतक्षन्

७

स ईं वृषा न फेनमस्यवाजौ स्मदा परैर्दपं वृश्चचेताः ।

सरत् पदा न दक्षिणा परावृद्ध न ता नु मे पृशन्वो जगृभे

८

मक्षू न वह्निः प्रजाया उपब्धि—रग्निं न नग्न उप सीवदूधः ।

सन्तिधेधं सन्तितोत वाजं स धर्ता जज्ञे सहसा यवीयुत्

९

मक्षू कनायाः सख्यं नवीग्वा ऋतं वदन्त ऋतयुक्तिमग्मन् ।

द्विबर्हसो य उप गोपमागु—रदक्षिणासो अच्युता दुदुक्षन्

१० [२७]

मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो राधो न रेतः ऋतमित् तुरण्यन् ।

शुचि यत् ते रेक्ण आयजन्त सबर्हुधायाः पर्य उस्त्रियायाः

११

पश्वा यत् पश्वा वियुता बुधन्ते—तिं ब्रवीति वक्तरी रराणः ।

वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप क्षु

१२

तदिर्चस्य परिषद्भानो अग्मन् पुरु सदर्न्तो नार्षदं विभित्सन् ।

वि शुष्णस्य संग्रथितमनुर्वा विदत् पुरुप्रजातस्य गुहा यत्

१३

भगो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये त्रिषधस्थे निषेदुः ।

अग्निहं नामोत जातेवेदाः श्रुधी नो होताऋतस्य होताधुक्

१४

उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता नासत्याविन्द्र गूर्तये यजधै ।

मनुष्वद्रुक्तबर्हिषे रराणा मन्द्रू हितप्रयसा विक्षु यजू

१५ [२८]

अयं स्तुतो राजा वन्दि वेधा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।

स कुक्षीर्वन्तं रेजयत् सो अग्निं नेमिं न चक्रमर्वतो रघुद्रु

१६

स द्विबन्धुर्वैतरणो यष्टा सबर्धु धेनुमस्वं दुहधै ।

सं यन्मित्रावरुणा वृश्न उक्थै—ज्येष्ठैर्भिर्यमणं वरुथैः

१७

तद्वन्धुः सूरिर्द्वि वि ते धियंधा नाभानेदिष्ठो रपति प्र वेनन् ।

सा नो नाभिः परमास्य वा घा—ऽहं तत् पश्चा कतिथश्चिदास

१८

इयं मे नाभिर्हि मे सधस्थ—मिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः ।

द्विजा अहं प्रथमजा ऋतस्ये—दं धेनुरदुहज्जायमाना

१९

अधासु मन्द्रो अरतिर्विभावा ऽव स्यति द्विवर्तनिर्धनेषाट् ।

ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुर्वन् मक्षू स्थिरं शेवृधं सूत माता

२० [२९] (६१७)

अधा गाव उर्पमार्तिं कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित् परेयुः ।

भुधि त्वं सुद्विणिगो नस्त्वं याँळाश्वघ्नस्य वावृधे सुनृताभिः २१

अध त्वमिन्द्र विज्झयस्मान् महो राये नृपते वज्रबाहुः ।

रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरि ननेहसस्ते हरिवो अभिष्टौ २२

अध यद्राजाना गर्बिष्टौ सरत् सरण्युः कारवे जरण्युः ।

विप्रः प्रेष्ठः स ह्येषां बभूव परां च वक्षदुत पर्षदेनान् २३

अधा न्वस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा रेभन्त ईमहे तद्रु नु ।

सरण्युरस्य सुनुरश्वो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातौ २४

युवोर्गदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुषे नमस्वान् ।

विश्वत्र यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीव गातुर्दाशत् सुनृतायै २५

स गृणानो अन्द्रिर्वैववानिति सुबन्धुर्नमसा सूक्तैः ।

वर्धदुक्थैर्वचोभिरा हि नूनं व्यध्वैति पर्यस उस्त्रियायाः २६

त ऊ पु णो महो यजत्रा भूत देवास ऊतये सजोषाः ।

ये वाजाँ अनयता वियन्तो ये स्था निचेतारो अमूराः २७ [३०] (६१४)

—३०९८—

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४]

(६१)

११ नाभानेदिष्ठो मानवः । विश्वे देवाः, १-६ अङ्गिरसो वा, ८-११ सावर्णेर्दानम् । जगती;

५, ८, ९ अनुष्टुप्; प्रगाथः= (६ बृहती, ७ सतोबृहती); १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यज्ञेन दक्षिणया समक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमानुश ।

तेभ्यो भद्रमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः १

य उदाजन् पितरो गोमयं वस्व तेनाभिन्दन् परिवत्सरे वलम् ।

वृषीयुत्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः २

य ऋतेन सूर्यमारोहयन् दिव्यं प्रथयन् पृथिवीं मातरं वि ।

सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः ३

अयं नाभा वदति वल्गु वो गृहे देवपुत्रा ऋषयस्तच्छृणोतन ।

सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः ४

विरूपास इष्टयस्त इद्रमभीरवेपसः । ते अङ्गिरसः सुनवस्ते अग्नेः परिं जज्ञिरे ५ [१]

ये अग्नेः परिं जज्ञिरे विरूपासो विवस्परिं ।

नमग्बो नु दशग्बो अङ्गिरस्तमः सचा देवेषु मंहते

६

(६४०)

इन्द्रेण युजा निः सृजन्त वाचतो ब्रजं गोमन्तमश्विनम् ।

सहस्रं मे ददतो अष्टकुर्यः श्रवो देवेष्वक्रत ७

प्र नूनं जायतामयं मनुस्तोक्मेव रोहतु । यः सहस्रं शताश्वं सद्यो वृणाय मंहते ८
न तमश्नोति कश्चन विव इव सान्वारभम् ।

सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे ९

उत वासा परिबिषे स्मद्विष्टी गोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्च मामहे १०

सहस्रदा ग्रामणीमां रिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानैतु दक्षिणा
सावर्णेर्दवाः प्र तिरन्त्वायु—र्यस्मिन्नश्रान्ता असनाम् वार्जम् ११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः १५-१६ पथ्या स्वस्तिः । जगती, १५ त्रिष्टुप्वा; १६-१७ त्रिष्टुप् ।

परावतो ये दिधिषन्त आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ।

ययातेर्यं नहुष्यस्य बर्हिषि देवा आसते ते अधि ब्रुवन्तु नः १

विश्वा हि वो नमस्यानि वन्द्या नामानि देवा उत यज्ञियानि वः ।

ये स्थ जाता अदितेरज्यस्परि ये पृथिव्यास्ते म इह श्रुता हवम् २

येभ्यो माता मधुमत् पिन्वते पर्यः पीयूषं द्यौरदितिरद्विबर्हाः ।

उक्थशुष्मान् वृषभरान् त्वप्रस—स्तौ आवित्याँ अनु मदा स्वस्तये ३

नृचक्षसो अनिमिपन्तो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानशुः ।

ज्योतीरथा अहिमाया अनांगसो विवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ४

सम्राजो ये सुवृधो यज्ञमाययु—रपरिहृता दधिरे विवि क्षयम् ।

ताँ आ विवास नमसा सुवृक्तिभि—महो आवित्याँ अदिति स्वस्तये ५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति ष्ठन ।

को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद् यो नः पर्षदत्यंहः स्वस्तये ६

येभ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिद्धाग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ।

त आदित्या अमयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ७

य ईशिरे भुर्वनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मन्तवः ।

ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्य—द्या देवासः पिपृता स्वस्तये ८ (६५३)

भरेष्विन्द्रं सुहवँ हवामहेँ—ऽहोमुचँ सुकृतं दैव्यं जन्मम् ।
 अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ९
 सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमर्षिति सुप्रणीतिम् ।
 देवीं नावं स्वरित्रामनागस—मस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये १० [४]

विश्वे यजत्रा अर्धि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुरेवाया अभिह्रुतः ।
 सत्यया वो देवहूत्या हुवेम शृण्वतो देवा अवसे स्वस्तये ११
 अपामीवामप विश्वामनाहुति—मपारातिं दुर्विदत्रामघायतः ।
 आरे देवा द्वेषो अस्मद्युयोतनो—रु णः शर्म यच्छता स्वस्तये १२
 अरिष्टः स मर्तो विश्व एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि ।
 यमादित्यासो नयथा सुनीतिभि—रति विश्वानि दुरिता स्वस्तये १३
 यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं शूरसाता मरुतो हिते धने ।
 प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सानसि—मरिष्यन्तमा रुहेमा स्वस्तये १४
 स्वस्ति नः पथ्यासु धन्वसु स्वस्त्य१प्सु वृजने स्वर्वति ।
 स्वस्ति नः पुत्रकृथेषु योनिषु स्वस्ति राये मरुतो दधातन १५
 स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठा रेकर्णस्वत्यभि या वाममेति ।
 सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा भवतु देवगोपा १६
 एवा प्लतेः सूनुरवीवृधन्तो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।
 ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तवि जनो विव्यो गयेन १७ [५] (६६२)

(६४)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः । जगती; १२, १६, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे ।
 को मृच्छति कतमो नो मयस्करत् कतम ऊती अभ्या ध्वर्तति १
 क्रतुयन्ति कर्तवो हृत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।
 न मद्धिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत २
 नरा वा शंसं पूषणमगोह्य—मग्निं देवेन्द्रमभ्यर्चसे गिरा ।
 सूर्यामासा चन्द्रमसा युमं दिवि त्रितं वारतमुषसमक्तुमश्विना ३ (६६५)

कथा कविस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिर्वावृधते सुवृक्तिभिः ।

अज एकपात् सुहवैर्मिर्कक्रमि—रहिः शृणोतु बुधयोऽह्वीमनि

दक्षस्य वादिते जन्मनि वृते राजाना मित्रावरुणा विवाससि ।

अतूर्तपन्थाः पुरुरथो अयमा सप्तहोता विषुरूपेषु जन्मसु

४

५ [६]

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।

सहस्रसा मेधसाताविव त्मना महो ये धनं समिथेषु जग्निरे

प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सखाय्यं पूषणम् ।

ते हि देवस्य सवितुः सर्वीमनि क्रतुं सचन्ते सचितः सचेतसः

त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपो वनस्पतीन् पर्वतां अग्निमूतये ।

कृशानुमस्तृन् तिष्यं सुधस्थ आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे

सरस्वती सरयुः सिन्धुरूमिभिर्महो महीरवसा यन्तु वक्षणीः ।

देवीरापो मातरः सुदयित्वो घृतवत् पयो मधुमन्नो अर्चत

उत माता बृहद्दिवा शृणोतु न—स्त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।

ऋभुक्षा वाजो रथस्पतिर्भगो रणवः शंसः शशमानस्य पातु नः

६

७

८

९

१० [७]

रणवः संदष्टौ पितुमां इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।

गोभिः प्याम यशसो जनेष्वा सदा देवास इळया सचेमहि

यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्द्धदात वरुण मित्र यूयम् ।

तां पीपयत् पर्यसेव धेनुं कुविद्विरो अधि रथे वहाथ

कुविद्वङ्ग प्रति यथा चिकुस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।

नामा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमर्दितिर्दधातु नः

ते हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवाञ्जन्मना यज्ञिये इतः ।

उभे बिभृत उभयं भरीमभिः पुरु रतांसि पितृभिश्च सिञ्चतः

वि पा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिररमतिः पर्णीयसी ।

ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यते बृहद्वीवशन्त मतिभिर्मनीषिणः

एवा कविस्तुवीरवो क्रतज्ञा द्रविणस्युर्द्रविणसश्चकानः ।

उक्थेभिरत्र मतिभिश्च विप्रोऽपीपयद्वयो विव्यानि जन्म

एवा प्लुतेः सुनुरवीवृधद्वो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्यना—स्तावि जनो विव्यो गयेन

११

१२

१३

१४

१५

१६

१७ [८]

(६७९)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोषसः ।
 आवृत्त्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहत् सोमो रुद्रो अदितिर्ब्रह्मणस्पतिः १
 इन्द्राग्नी वृत्रहर्त्येषु सत्पती मिथो हिंन्वाना तन्वाऽ समोकसा ।
 अन्तरिक्षं मद्या पंपुरोजसा सोमो घृतश्रीर्महिमानमीरयन् २
 तेषां हि मद्भा महतामनर्वणां स्तोमौ इर्यमृतज्ञा क्रतावृधाम् ।
 ये अप्सवमर्णवं चित्राधसस्ते नो रासन्तां महये सुमित्र्याः ३
 स्वर्णरमन्तरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवीं स्कम्भुरोजसा ।
 पूषा इव महयन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्ते मनुषाय सूरयः ४
 मित्राय शिक्ष वरुणाय द्वाशुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।
 ययोर्धाम धर्मेणा रोचते बृहद् ययोरुभे रोदसी नार्धसी वृता ५ [९]

या गौर्वर्तानि पर्येति निष्कृतं पयो दुहाना वतनीरवारतः ।
 सा प्रभुवाणा वरुणाय द्वाशुषे देवेभ्यो दाशद्धविषां विवस्वते ६
 विवक्षसो अग्निजिह्वा क्रतावृध क्रतस्य योनिं विमृशन्त आसते ।
 द्यां स्कमित्युप आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनित्वी तन्वीऽ नि मामृजुः ७
 परिक्षिता पितरा पूर्वजावरी क्रतस्य योना क्षयतः समोकसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणाय सव्रते घृतवत् पयो महिषाय पिन्वतः ८
 पर्जन्यावाता वृषभा पुरीषिणेन्द्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 देवौ आवृत्त्यौ अदितिं हवामहे ये पार्थिवासो विद्यासो अप्सु ये ९
 त्वष्टारं वायुर्मुभवो य ओहते दैव्या होतारा उषसं स्वस्तये ।
 बृहस्पतिं वृत्रखादं सुमेधसं मिन्द्रियं सोमं धनसा उ ईमहे १० [१०]

ब्रह्म गामश्वं जनयन्त ओषधीर्वनस्पतीन् पृथिवीं पर्वतां अपः ।
 सूर्यं विवि रोहरन्तः सुदानव आर्या वता विसुजन्तो अधि क्षमिं ११
 भुज्युर्महसः पिपृथो निरश्विना श्यावं पुत्रं वधिमत्या अजिन्वतम् ।
 कमद्युवं विमदायोहधुर्युवं विष्णाप्वं विश्वकायाव सृजथः १२
 पावीरवी तन्यतुरेकपावुजो विवो धर्ता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
 विश्वे देवासः शृणवन् वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या १३ (६९२)

विश्वे देवाः सह धीभिः पुरंध्या मनोर्यजत्रा अमृतां क्रतुज्ञाः ।

रातिषाचो अभिषाचः स्वर्विदुः स्वर्गिरी ब्रह्म सूक्तं जुषेरत १४

देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्दे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ।

ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [११] (६९४)

(६६)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

देवान् हुवे बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।

ये वावृधुः प्रतरं विश्वेवैदस इन्द्रज्येष्ठासो अमृतां क्रतावृधः १

इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशुः ।

मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माघेने यज्ञं जनयन्त सूरयः २

इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गयमावृत्त्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।

रुद्रो रुद्रेभिर्वृवो मृळयाति नस्त्वष्टा नो ग्रामिः सुवितार्य जिन्वतु ३

अदितिर्यावापृथिवी क्रतुं महदिन्द्राविष्णू मरुतः स्वर्बृहत् ।

देवां आवृत्त्यां अवसे हवामहे वसून् रुद्रान् त्सवितारं सुदंसं सम ४

सरस्वान् धीभिर्वरुणो धृतव्रतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुरश्विनौ ।

ब्रह्मकृतो अमृता विश्वेवैदसः शर्म नो यंसन् त्रिवरुथमंहसः ५ [१२]

वृषा यज्ञो वृषणः सन्तु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।

वृषणा द्यावापृथिवी क्रतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषस्तुभः ६

अग्नीषोमा वृषणा वारजसातये पुरुप्रशस्ता वृषणा उपं ब्रुवे ।

यावीजिरे वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसतः ७

धृतव्रताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्दिवा अध्वराणामभिश्रियः ।

अग्निहोतार क्रतुसापो अद्रुहो ऽपो असृजन्ननु वृत्रतूयै ८

द्यावापृथिवी जनयन्नाभि व्रता ऽऽप ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।

अन्तरिक्षं स्वरा पप्रुतये वशं देवासस्तन्वीः नि मामृजुः ९

धृतारो विव क्रभवः सुहस्ता वातापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः ।

आप ओषधीः प्र तिरन्तु नो गिरो भगो रातिर्वाजिनो यन्तु मे हवम् १० [१३] (७०४)

समुद्रः सिन्धु रजो अन्तरिक्ष—मज एकपात् तनयितुर्णवः । अहिर्बुध्नयः शृणवद्वचांसि मे विश्वे देवास उत सूर्यो मर्म	११
स्याम वो मर्नवो देववीतये प्राश्नं नो यज्ञं प्र णयत साधुया । आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म शस्यमानानि जिन्वत	१२
दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित ऋतस्य पन्थामन्वेमि साधुया । क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान् देवाँ अमृताँ अप्रयुच्छतः	१३
वसिष्ठासः पितृवद्वाचमकृत देवाँ ईळाना ऋषिवत् स्वस्तये । प्रीता इव ज्ञातयः काममेत्या—ऽस्मे देवासोऽव धूनुता वसु	१४
देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्ते ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः । ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१५ [१४] (७०९)

(६७)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् । तुरीयं स्विजनयद्विश्वजन्यो ऽयास्य उक्थमिन्द्राय शंसन्	१
ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः । विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त	२
हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भि—रश्मन्मयानि नहन्ता व्यस्यन् । बृहस्पतिरभिकर्निकदृष्ट्वा उत प्रास्तौदृच्च विद्रौ अगायत् ।	३
अवो द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ । बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छ—नुदुस्त्रा आकृवि हि तिस आवः	४
विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुदुधेरकृन्तत् । बृहस्पतिरुषसं सूर्यं गा—मर्कं विवेद स्तनयन्निव द्यौः	५
इन्द्रो वलं रक्षितारं दुर्धानां करेणैव वि चकर्ता रवेण । स्वेदास्त्रिभिराशिरमिच्छमानो ऽरोदयत् पणिमा गा अमुष्णात्	६ [१५]
स ईं सत्येभिः सखिभिः शुचद्भि—गोर्धायसं वि धनसैरददः । ब्रह्माणस्पतिर्वृषभिर्वराहै—धर्मस्वेदेभिर्द्रविणं व्यानद्र	७
ते सत्येन मर्नसा गोपतिं गा इयानासं इषणयन्त धीभिः । बृहस्पतिर्मिथोअवद्यपेभि—रदुस्त्रियाँ असृजत स्वयुग्भिः	८ (७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थे ।	
बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भेरंभरे अनु मदेम जिष्णुम्	९
यदा वाजमसन्नद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणि सद्म ।	
बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो बिभ्रतो ज्योतिरासा	१०
सत्यामाशिषं कृणुता वयोधे कीरिं चिद्भ्यवथ स्वभिरवैः ।	
पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रोदसी कृणुतं विश्वमिन्वे	११
इन्द्रो मत्ता महतो अर्णवस्य वि मूर्धानमभिनदबुदस्य ।	
अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धून् देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः	१२ [१६] (७२१)

(६८)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

उदुप्रुतो न वयो रक्षमाणो वावदतो अभिर्यस्येव घोषाः ।	
गिरिभ्रजो नोर्मयो मर्दन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् ।	१
सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भगं इवेदयमणं निनाय ।	
जने मित्रो न दंपती अनक्ति बृहस्पते वाजयाशूरिवाजौ	२
साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पर्हाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।	
बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः	३
आप्रुषायन् मधुन क्रतस्य योनिमवक्षिपन्नर्कं उल्कामिव द्योः ।	
बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्रेव वि त्वचं विभेद	४
अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षादुद्धः शीपालमिव वात आजत् ।	
बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याऽभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः	५
यदा वलस्य पीर्यतो जसुं भेद बृहस्पतिरग्नितपोभिरकैः ।	
वृद्धिर्न जिह्वा परिविष्टमादवृत्तिर्निर्धोरकृणोदुस्रियाणाम्	६ [१७]
बृहस्पतिरमत् हि त्यदासां नाम स्वरीणां सद्ने गुहा यत् ।	
आण्डेर्व भित्त्वा शकुनस्य गर्भमुदुस्रियाः पर्वतस्य त्मनाजत्	७
अश्नापिन्नद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न वृन उदानि क्षियन्तम् ।	
निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य	८ (७२९)

सोषामविन्दुत् स स्वः । सो अग्निं सो अर्केण वि बंवाधे तमांसि ।

बृहस्पतिर्गोविपुषो बलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ९

हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्बलो गाः ।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात सूर्यामासा मिथ उच्चरातः १०

अभि श्यावं न कृशनिभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिशन् ।

रात्र्यां तमो अदधुर्ज्योतिरहन् बृहस्पतिर्भिन्नदग्निं विदद्वाः ११

इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वोर्नवानोर्नवीति ।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात १२ [१८] (७३३)

(६९)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वध्यश्वस्य संदृशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ।

यदीं सुमित्रा विशो अग्र इन्धते घृतेनाहुतो जरते दर्विद्युतत् १

घृतमग्नेर्वध्यश्वस्य वर्धनं घृतमन्नं घृतम्वस्य मेदन्म ।

घृतेनाहुत उर्विया वि पपथे सूर्य इव रोचते सर्पिरासुतिः २

यत् ते मनुर्यदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तद्विदं नवीयः ।

स रेवच्छोच स गिरो जुषस्व स वाजं दर्पि स इह श्रवो धाः ३

यं त्वा पूर्वमीळितो वध्यश्वः समीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।

स नः स्तिपा उत भवा तनूपा वात्रं रक्षस्व यद्विदं ते अस्मे ४

भवां द्युम्नी वाध्यश्वो गोपा मा त्वा तारीकुभिमातिर्जनानाम् ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प्र तु वोचं वाध्यश्वस्य नाम ५

समज्या पर्वत्याऽ वसूनि दासा वृत्राण्यार्या जिगेथ ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनायूरभि प्याः ६ [१९]

वीर्यतन्तुर्बृहदुक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ ऋक्वा ।

द्युमान् द्युमत्सु नृभिर्मज्जमानः सुमित्रेषु दीदयो देवयत्सु ७

त्वे धेनुः सुकुवा जातवेदो ऽसश्चतेव समना संबधुक् ।

त्वं नृभिर्दक्षिणावद्भिरग्ने सुमित्रेभिरिध्यसे देवयद्भिः ८

देवाश्चित् ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्व प्र वोचन् ।

यत् संपृच्छं मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्त्वावृधेभिः ९ (७४२)

पितेव पुत्रमभिभरुपस्थे त्वामग्ने वध्यश्वः सपर्यन् ।
 जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठोत पूर्वा अवनोर्वाधतश्चित् १०
 शश्वद्वृग्निर्वध्यश्वस्य शत्रून् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।
 समनं चिददहश्चित्रभानो ऽव वार्धन्तमभिनदृधश्चित् ११
 अयमग्निर्वध्यश्वस्य वृत्रहा संनकात् प्रेद्धो नमसोपवाक्यः ।
 स नो अजामीरुत वा विजामी नमि तिष्ठ शर्धतो वाध्यश्व १२ [२०] (७४५)

(७०)

११ सुमित्रो वाध्यश्वः । आग्निस्वकृतं (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः,
 ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः
 सरस्वतीलाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । जिष्टुप् ।

इमां मे अग्ने समिधं जुषस्वे लस्पदे प्रति हर्या घृताचीम् ।
 वर्ष्मन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना—मूर्ध्वो भव सुकतो देवयज्या १
 आ देवानामग्रयावेह यातु नराशंसो विश्वरूपेभिरश्वैः ।
 क्रतस्य पथा नमसा मियेधो देवेभ्यो देवर्तमः सुषूदत् २
 शश्वत्तममीळते द्रुत्याय हविष्मन्तो मनुष्यासो अग्निम् ।
 वहिष्ठैरश्वैः सुवृता रथेना ऽऽ देवान् वक्षि नि ष्वेह होता ३
 वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्वा दीर्यं द्राध्मा सुरभि भूत्वस्मे ।
 अहेळता मनसा देव बर्हि—रिन्द्रज्येष्ठा उशतो यक्षि देवान् ४
 द्विवो वा सानु स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मात्रया वि श्रयध्वम् ।
 उशतीर्द्वारो महिना महन्ति—वैवं रथं रथयुधोरयध्वम् ५ [२१]

देवी द्विवो दुहितरा सुशिल्पे उपासानक्ता सदतां नि योनौ ।
 आ वां देवासं उशती उशन्त उरो सीदन्तु सुभगे उपस्थे ६
 ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः समिन्द्रः प्रिया धामान्यदितेरुपस्थे ।
 पुरोहितावृत्विजा यज्ञे अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणमा यजिथाम् ७
 तिस्रो देवीर्बर्हिरिदं वरीय आ सीदत चक्रमा वः स्योनम् ।
 मनुष्वद्यज्ञं सुधिता हवींषीळा देवी घृतपदी जुपन्त ८
 देव त्वष्टर्यद्धं चारुत्वमान ज्यदङ्गिरसामभवः सचाभूः ।
 स देवानां पाथ उप प विद्वा—नुशन् यक्षि द्रविणोदः सुरतः ९ (७५४)

वनस्पते रक्षनया नियूया देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।

स्वदाति देवः कृणवद्भवीष्यवतां द्यावापृथिवी हवं मे

१०

आग्नें वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं दिवो मरुतो अन्तरिक्षात् ।

सीदन्तु बर्हिर्विश्व आ यजत्राः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्

११ [२२] (७५६)

(७१)

११ बृहस्पतिराङ्गिरसः । ज्ञानम् । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत् प्रैरत नामधेयं दर्शानाः ।

यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत् प्रेणा तदेषां निहितं गुहाविः

१

सक्तुमिव तितउना पुनन्तो यत्र धीरा मनसा वाचमक्रेत ।

अत्रा सखायः सख्यानि जानते भद्रैषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि

२

यज्ञेन वाचः पव्वीर्यमायन् तामन्वविन्दुर्धृषिषु प्रविष्टाम् ।

तामामृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सप्त रेभा अभि सं नवन्ते

३

उत त्वः पश्यन् न ददर्श वाचं मुत त्वः शृण्वन् न शृणोत्येनाम् ।

उतो त्वस्मै तन्वं वि संसे जायेव पत्य उशती सुवासाः

४

उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहु नैनं हिन्वन्त्यपि वाजिनेषु ।

अधेन्वा चरति माययैष वाचं शुश्रुवा अफलामपुष्पाम्

५ [२३]

यस्तित्याज सचिविदं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।

यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेद सुकृतस्य पन्थाम्

६

अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वसमा बभूवुः ।

आदृग्रास उपकक्षास उ त्वे हृदा ईव स्नात्वा उ त्वे दृध्रे

७

हृदा तण्डेषु मनसो जवेषु यद्वाह्यणाः संयजन्ते सखायः ।

अत्राह त्वं वि जहुर्वेद्याभिरोहब्रह्माणो वि चरन्त्यु त्वे

८

इमे ये नार्वाङ्ग परश्वरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।

त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः

९

सर्वे नन्दन्ति यज्ञसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।

क्लिबिषस्पृत् पितृषणिर्होषा मरं हितो भवति वाजिनाय

१०

ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गायत्रं त्वो गायति शक्नरीषु ।

ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्या यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः

११ [२४] (७६७)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२८]

(७९)

१ लौक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गिरसो वा, दाक्षायणी अदितिर्वा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वयं जाना प्र वोचाम विपन्यया ।

उक्थेषु शस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरि युगे १

ब्रह्मणस्पतिरेता सं कर्मारं इवाधमत ।

देवानां पूर्ये युगे ऽसतः सदर्जायत २

देवानां युगे प्रथमे ऽसतः सदर्जायत ।

तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपर्वस्परि ३

भूर्जज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।

अदितेर्दक्षो अजायत दक्षाद्वदितिः परि ४

अदितिर्ह्यजनिष्ट दक्ष या दुहिता तव ।

तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतबन्धवः ५ [१]

यद्देवा अदः सलिले सुसंरब्धा अतिष्ठत ।

अत्रा वो नृत्यतामिव तीव्रो रेणुरपायत ६

यद्देवा यतयो यथा भुवन्नान्यपिन्वत ।

अत्रा समुद्र आ गूळह मा सूर्यमजभर्तन ७

अष्टौ पुत्रासो अदिते र्ये जातास्तन्वस्परि ।

देवा उप प्रैत् सप्तभिः परा मार्ताण्डमास्यत् ८

सप्तभिः पुत्रैरदितिरूप प्रैत् पूर्य युगम् ।

प्रजायै मृत्यवे त्वत् पुनर्मार्ताण्डमाभरत् ९ [२] (७७६)

(७३)

११ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय मन्द्र ओर्जिष्ठो बहुलाभिमानः ।

अवधेन्निन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं कुधनन्द्रनिष्ठा १

द्वुहो निषत्ता पृशनी चिदैवैः पुरु शंसेन वावृधुष्ट इन्द्रम् ।

अमीवृतेव ता महापदेन ध्वान्तात् प्रपित्वादुर्दरन्त गर्भाः २

ऋष्या ते पावा प्र यजिगा स्यर्बधन् वाजा उत ये चिदत्र ।

त्वमिन्द्र सालावृकान् त्सहस्र मासन् दधिषे अश्विना ववृत्याः ३ (७७९)

समना तूर्णिरुप यासि यज्ञ—मा नासत्या सख्याय वक्षि ।
 वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विना शूर ददतुर्मघानि ४
 मन्दमान क्रतावधि प्रजायै सखिभिरिन्द्र इषिरेभिरथम् ।
 आभिर्हि माया उप दस्युमागा—न्मिहः प तन्ना अवपत् तमांसि ५ [३]

सनामाना चिद्धवसयो न्यस्मा अवाहन्निन्द्र उपसो यथानः ।
 ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकमैः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ ६
 त्वं जघन्थ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायम् ।
 त्वं चकथं मनवे स्योनान् पथो देवत्रात्रसेव यानान् ७
 त्वमेतानि पप्रिषे वि नामे—शान इन्द्र दधिषे गभस्तौ ।
 अनु त्वा देवाः शर्वसा मद—न्त्युपरिबुधान् वनिनश्चकथं ८
 चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्—मुतो तदस्मै मध्विच्चच्छद्यात् ।
 पुथिव्यामतिषितं यद्वधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ९
 अश्वादिष्यायेति यद्वक्—न्त्योर्जसो जातमुत मन्य एनम् ।
 मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद १०
 वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ।
 अप ध्वान्तमूर्णहि पूर्धि चक्षु—मुमुग्ध्यः स्मान् निधयेव बद्धान् ११ [४] (७८७)

(७४)

६ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वसूनां वा चक्रेषु इयक्षन् धिया वा यज्ञैर्वा रोदस्योः ।
 अर्वन्तो वा ये रयिमन्तः सातौ वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः १
 हव एषामसुरो नक्षत द्यां श्रवस्यन्ता मनसा निसत् क्षाम् ।
 चक्षाणा यत्र सुवितार्य देवा द्यौर्न वारंभिः कृणवन्त स्वैः २
 इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपर्णन्त रत्नम् ।
 धियं च यज्ञं च साधन्त—स्ते नो धान्तु वसव्यः मसामि ३
 आ तत् तं इन्द्रायवः पनन्ता—ऽभि य ऊर्वं गोमन्तं तितृत्सान् ।
 सकृत्स्वः ये पुरुपुत्रां महीं सहस्रधारां बृहतीं दुवृक्षन् ४ (७९१)

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्वमनातं दमयन्तं पृतन्यून ।

क्रमुक्षणं मघवानं सुवृक्तिं भर्ता यो वज्रं नयं पुरुक्षुः

५

यद्वावानं पुरुतमं पुराषाळा वृत्रहेन्द्रो नामान्यथाः ।

अचेति प्रासहस्पतिस्तुर्विष्मान् यदीमुश्मसि कर्तवे करुत तत्

६ [५] (७९३)

(७५)

९ सिन्धुक्षित् प्रेयमेधः । नयः । जगती ।

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वीचाति सदेने विवस्वतः ।

प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वंरीणामति सिन्धुरोजसा

१

प्र तेऽरदुद्वरुणो यातवे पथः सिन्धो यद्वाजौ अभ्यद्रवस्त्वम् ।

भूम्या अधि प्रवता यासि सानुना यदेधामग्रं जगतामिरज्यसि

२

दिवि स्वनो यतते भूम्योपर्यनन्तं शुष्ममुदियति भानुना ।

अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्यदेति वृषभो न रोरुवत्

३

अभि त्वा सिन्धो शिशुमित्र मातरो वाश्वा अर्षन्ति पर्यसेव धेनवः ।

राजैव युध्वा नयसि त्वमित् सिचौ यदासामग्रं प्रवतामिर्नक्षसि

४

इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शतुद्रि स्तोमं सचता परुणया ।

असिक्न्या मरुद्वधे वितस्तया ऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुपोर्मया

५ [६]

तृष्टामया प्रथमं यातवे सजूः सुसर्त्वा रसया श्वेत्या त्या ।

त्वं सिन्धो कुभ्रया गोमतीं क्रुमुं मेहन्त्वा सरथं याभिरीर्यसे

६

ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि ज्रयांसि भरते रजांसि ।

अदन्धा सिन्धुरपसामपस्तमा ऽश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता

७

स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।

ऊर्णावती युवतिः सीलमावत्युताधि वस्ते सुभगा मधुवृधम्

८

सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन वाजं सनिषद्वस्मिन्नाजौ ।

महान् ह्यस्य महिमा पनस्यते ऽदन्धस्य स्वयंशसो विरुग्निनः

९ [७] (८०१)

(७६)

८ सर्प ऐरावतो जरत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ व कञ्जस ऊर्जा व्युष्टि—ष्विन्द्रं मरुतो रोदसी अनक्तन ।	
उभे यथा नो अहनी सचाभुवा सदःसदो वरिवस्यात उद्भिदा	१
तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतुना—ऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।	
विद्वद्भ्यो यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित्र तरुते यदर्वतः	२
तदिन्द्रचस्य सर्वनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गानुमश्नेत् ।	
गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिर्णिजि प्रेमध्वरेध्वध्वराँ अशिथयुः	३
अप हत रक्षसो भङ्गुरावतः स्कभायत निक्कति सेधतामतिम् ।	
आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाव्यं भरत श्लोकमद्रयः	४
विबश्चिदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभ्वना चिदाश्वपस्तरभ्यः ।	
वायोश्चिदा सोमरभस्तरभ्यो ऽग्नेश्चिदर्व पितृकृत्तरभ्यः	५ [८]

भुरन्तु नो यशसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा द्विता द्विविर्मता ।	
नरो यत्र दुहते काम्यं मध्वा—घोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः	६
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते ।	
दुहन्त्यूर्ध्वरूपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः	७
एते नरः स्वर्पसो अभूतन य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।	
वामं वामं वो द्विव्याय धाम्ने वसुवसु वः पार्थिवाय सुन्वते	८ [९] (८१०)

(७७)

८ स्यूमरदिमर्भागवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रपुषो न वाचा प्रुषा वसु हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।	
सुमारुतं न ब्रह्माणमर्हसे गणमस्तोष्येषां न शोभसे	१
श्रिये मर्यासो अर्जोरकृण्वत सुमारुतं न पूर्विरिति क्षपः ।	
विवस्पुत्रास एता न येतिर आकृत्यासस्ते अक्रा न वावुधुः	२
प्र ये द्विवः पृथिव्या न बर्हणा तमना रित्रिरे अम्राज्ञ सूर्यः ।	
पाजस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिशादसो न मर्या अभिद्यवः	३ (८१३)

युष्माकं बुधे अपां न यामनि विथुर्यति न मही श्रथर्यति । विश्वसुर्यज्ञो अर्वाग्यं सु वः प्रयस्वन्तो न सत्राच्च आ गंत यूयं धूरु प्रयुजो न रश्मिभिर्ज्योतिष्मन्तो न भासा व्युष्टिषु । श्येनासो न स्वयंशसो रिशादंसः प्रवासो न प्रसितासः परिपुषः	४ ५ [१०]
प्र यद्वहध्वे मरुतः पराकाद् यूयं महः संवरणस्य वस्वः । विद्वानासो वसवो राध्वस्याऽऽराच्चिद् द्वेषः सनुतयुयोत य उहचि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत् । रेवत् स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमा आदित्येन नाम्ना शंभविष्ठाः । ते नोऽवन्तु रथतृमनीषां महश्च यामन्नध्वरे चकानाः	६ ७ ८ [११] (८१८)

(७८)

८ स्यूमरश्मिर्भार्गवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, २, ५-७ जगती ।

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्वो देवाव्योऽ न यज्ञे स्वप्नसः । राजानो न चित्राः सुसंहशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः अग्निं ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऊतयः । प्रजातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा क्रतं यते वातासो न ये धुनयो जिगत्तवोऽग्नीनां न जिह्वा विरोकिर्णः । वर्मण्वन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः स्थानां न येराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः । वरेयवो न मर्या घृतपुषोऽभिस्वतारो अकं न सुष्टुभः अश्वसो न ये ज्येष्ठास आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः । आपो न निमैरुदभिर्जिगत्तवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सामभिः ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातर आदर्विरासो अद्रयो न विश्वहा । शिशूला न कीळ्यः सुमातरो महाग्रामो न यामञ्जुत विषा उषसां न केतवोऽध्वरश्रियः शुभंयवो नास्त्रिभिर्व्यश्वितन् । सिन्धवो न ययियो भ्राजदृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे सुभागाश्चो देवाः कृणुता सुरत्वा नस्मान् त्तोतृन् मरुतो वावृधानाः । अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति	१ २ ३ ४ ५ [१२] ६ ७ ८ [१३] (८१६)
---	--

(७९)

७ सौचीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा, ससिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यमस्य महतो महित्वममर्त्यस्य मर्त्यासु विशु ।	
नाना हनू विभृते सं भरेते असिन्वती बप्सती भूर्यत्तः	१
गुहा शिरो निहितमृधगक्षी असिन्वन्नति जिह्या वनानि ।	
अत्राण्यस्मै पद्भभिः सं भरन्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विशु	२
प्र मातुः प्रतरं गुह्यामिच्छन् कुमारो न वीरुधः सपृदुर्वीः ।	
ससं न एकमविदच्छुचन्तं रिरिह्वांसं रिप उपस्थे अन्तः	३
तद्गामुतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा गर्भे अति ।	
नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेताऽग्निरङ्ग विचेताः स प्रचेताः	४
यो अस्मा अन्नं तृप्त्वा ईदधात्याज्यधृतैर्जुहोति पुष्यति ।	
तस्मै सहस्रमक्षभिर्वि चक्षे अग्ने विश्वतः प्रत्यङ्मुखि त्वम्	५
किं देवेषु त्यज एनश्चकृथाऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।	
अकीळन् कीळन् हरित्तवेऽदन् वि पर्वशश्चकर्तु गार्मिवांसिः	६
विषूचो अश्वान् युयुजे वनेजा ऋजीतिभी रक्षनाभिर्गृभीतान् ।	
चक्षदे मित्रो वसुभिः सुजातः समानूधे पर्वभिर्वावृधानः	७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, ससिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निः ससिं वाजंभरं ददात्यग्निर्वीरं श्रुत्य कर्मनिष्ठाम् ।	
अग्नी रोदसी वि चरत् समन्त्रन्नग्निर्नारीं वीरकुक्षिं पुरंधिम्	१
अग्नेरप्रसः समिदस्तु भद्राऽग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।	
अग्निके चोदयत् समत्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरुणि	२
अग्निर्ह त्वं जरत् कर्णमावाऽग्निरद्भयो निरदहज्जकथम् ।	
अग्निरत्रि घर्म उरुष्यवुन्तर्गिर्नुमेधं प्रजयासुजत् सम	३
अग्निर्वाद् द्रविणं वीरपेशा अग्निर्क्षधिं यः सहसा सनोति ।	
अग्निर्विवि हव्यमा ततानाऽग्नेर्धामानि विमृता पुरुत्रा	४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्ऋषयो वि ह्वयन्ते	अग्निं नरो यामनि बाधितासः ।	
अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तो	अग्निः सहस्रा परिं याति गोनाम्	५
अग्निं विश ईळते मारुषीर्या	अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।	
अग्निगान्धर्वी पथ्यामृतस्या	अग्नेर्गन्धर्वीतिर्धृत आ निषत्ता	६
अग्नये बह्वं ऋभर्वस्ततक्षुर	अग्निं महामवोचामा सुवृक्षितम् ।	
अग्ने प्रावं जरितारं यविष्ठा	अग्ने महि द्रविणमा यजस्व	७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । अग्निष्टुप्, २ विराड् रूपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्व	दृषिर्होता न्यसीदत् पिता नः ।	
स आशिषा द्रविणमिच्छमानः	प्रथमच्छद्वराँ आ विवेश	१
किं स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं	कतमत् स्विद कथासीत् ।	
यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा	वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः	२
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो	विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात ।	
सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रे	द्यावाभूमिं जनयन् देव एकः	३
किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस	यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।	
मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्	यदुध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्	४
या ते धामानि परमाणि यावमा	या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।	
शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः	स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः	५
विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः	स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।	
मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनास	इहास्माकं मघवा सूरिरस्तु	६
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये	मनोजुवं वाजं अद्या हुवेम ।	
स नो विश्वानि हवनानि जोषद्	विश्वशम्भूरवंसे साधुकर्मा	७ [१६] (८४७)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । अग्निष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो	घृतमेने अजन्मन्माने ।	
यदेदन्ता अददहन्त पूर्वं	आदिद्यावापृथिवी अग्रथेताम्	१
विश्वकर्मा विमन्ता आद्रिहाया	धाता विधाता परमोत संहक् ।	
तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति	यत्रा सप्तऋषीन् पर एकमाहुः	२ (८४९)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदु भुर्वनानि विश्वा ।	
यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रश्रं भुर्वना यन्त्यन्या	३
त आर्यजन्त द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।	
असूर्ते सूर्ते रजसि निषते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि	४
परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।	
कं स्विद्वर्भं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समर्पयन्त विश्वे	५
तमिद्वर्भं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समर्गच्छन्त विश्वे ।	
अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुर्वनानि तस्थुः	६
न तं विदाथ य इमा जजानाऽन्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।	
नीहारेण प्रावृता जल्पा चाऽसुतृष उक्थशासश्चरन्ति	७ [१७] (८५४)

(८३)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक् ।	
साद्याम दासमार्यं त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता	१
मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।	
मन्यु विश ईळते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा सजोषाः	२
अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान् तपसा युजा वि र्हि शन्नून् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भ्रा त्वं नः	३
त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिपाहः ।	
विश्वचर्षणिः सहृरिः सहावाऽस्मास्वोजः पृतनासु धेहि	४
अमागः सन्नप परेतो अस्मि तव कृत्वा तविषस्यं प्रचेतः ।	
तं त्वा मन्यो अक्रतुर्जिहीळाहं स्वा तनूर्बलदेयाय मेहि	५
अयं ते अस्म्युप मेह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।	
मन्यो वज्रिभूति मामा ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः	६
अभि प्रेहि दक्षिणतो मवा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।	
जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभा उपानु प्रथमा पिबाव	७ [१८] (८६१)

(८४)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । जगती, १-३ त्रिष्टुप् ।

त्वया ^१ मन्यो सरथमारुजन्तो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।	
तिग्मेष्व आयुधा संशिशाना अभि प्र यन्तु नरो अग्रिरूपाः	१
अग्रिरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीनः सहुरे हूत एधि ।	
हत्वाय शत्रून् वि भजस्व वेदु ओजो मिमानो वि मुधो नुदस्व	२
सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मे रुजन् मृणन् प्रमृणन् प्रेहि शत्रून् ।	
उग्रं ते पाजो नन्वा रुरुधे वशी वशं नयस एकज त्वम्	३
एको बहूनामसि मन्यवीळितो विशंविशं युधये सं शिशधि ।	
अकृत्तरुक् त्वया युजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृष्महे	४
विजेषकृदिन्द्र इवानवब्रवोऽऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।	
प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्वा तमुत्सं यत आबभूथ	५
आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विभर्ष्यभिभूत उत्तरम् ।	
कृत्वा नो मन्यो सह मेद्येधि महाधनस्य पुरुहूत संसृजि	६
संसृष्टं धनमुभयं समाकृतमस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।	
भियं दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयन्ताम्	७ [१९] (८६८)

(८५)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८५-९०]

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमाकौ, १९ चन्द्रमाः,
२०-२८ नृणां विवाहमन्त्रा आशीःप्रायाः, २९-३० वधूवासःसंस्पर्शनिन्दा,
३१ दम्पत्योर्यक्ष्मनाशनं, ३२-४७ सूर्या सावित्री । अनुष्टुप्; १४, १९-२१, २३-२४,
२६, ३६-३७, ४४ त्रिष्टुप्; १८, २७, ४३ जगती; ३४ उरोबृहती ।

सत्येनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।	
ऋतेनावित्यास्तिष्ठन्ति त्रिवि सोमो अधि श्रितः	१
सोमेनावित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही ।	
अथो नक्षत्राणामेषा—मुपस्थे सोम आहितः	२
सोमं मन्यते पपिवान् यत् संपिषन्त्योषधिम् ।	
सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याभ्राति कश्चन	३
आच्छद्विधानैर्गुपितो बर्हितः सोम रक्षितः ।	
प्राणामिच्छुष्वन् तिष्ठसि न ते अश्रान्ति पार्थिवः	४ (८७९)

यत् त्वा देव प्रापिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः

५ [२०]

रैभ्यासीदनुदेयी नाराज्ञंसी न्योचनी । सूर्याया भद्रमिद्व्यासो गार्थयेति परिष्कृतम् ६
चित्तिरा उपबर्हणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यदयात् सूर्या पतिम् ७
स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं छन्द ओपशः ।

सूर्याया अश्विना वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः

८

सोमो वधूयुरभव—दश्विनास्तामुभा वरा । सूर्या यत् पत्ये शंसन्ती मनसा सविताददात् ९
मनो अस्या अन आसीद् द्यौरासीदुत च्छदिः । शुक्रावन्द्वाहावास्तां यदयात् सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामाभिहितौ गावां ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्ता द्विवि पन्थाश्चराचरः

११

शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः । अनो मनस्मयं सूर्या ऽऽरोहत् प्रयती पतिम् १२

सूर्याया वहतुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यन्ते गावो ऽर्जुन्योः पर्युह्यते १३

यदश्विना पृच्छमानावयात् त्रिचक्रेण वहतुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अनु तद्वामजानन् पुत्रः पितराववृणीत पुषा

१४

यदयात् शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप । कैकं चक्रं वामासीत् क वेष्टाय तस्थुः १५ [२२]

द्वे ते चक्रे सूर्यं ब्रह्माणं ऋतुधा विदुः । अथैकं चक्रं यदुहा तदद्भ्रातय इद्विदुः १६

सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽकरं नमः १७

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू कीलन्तौ परि यातो अध्वरम् ।

विश्वान्यन्यो भुवनामिचष्टं ऋतूरन्यो विदधजायते पुनः

१८

नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुषसमित्यग्रम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् प्र चन्द्रमास्तिरते क्रीर्धमायुः

१९

सुकिंशुकं शल्मलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये वहतुं कृणुष्व

२० [२३]

उक्रीष्वांतः पतिवती ह्येऽषा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळे ।

अन्यामिच्छ पितृषवुं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि

२१

उक्रीष्वांतो विश्वावसो नमसेऽग्रामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफुडयि सं जायां पत्या सृज

२२

(८९०)

अनुक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येभिः सखायो यन्ति नो वरेयम् ।
 समर्यमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः २३
 प्र त्वां मुश्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वावध्नात् सविता सुशेवः ।
 क्रतस्य योनौ सुकुतस्य लोके ऽरिष्ठां त्वा सह पत्या दधामि २४
 प्रेतो मुश्चामि नामृतः सुबद्धाममृतस्करम् ।
 यथेयमिन्द्र मीढः सुपुत्रा सुभगासति २५ [२४]

पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्या—ऽश्विनां त्वा प्र वहतां रथेन ।
 गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथासौ वशिनी त्वं विदथमा वदासि २६
 इह प्रियं प्रजयां ते समृध्यता—मस्मिन् गृहे गार्हिपत्याय जागृहि ।
 एना पत्या तन्वं—सं सृजस्वा—ऽधा जिघ्री विदथमा वदाथः २७
 नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिव्यञ्ज्यते ।
 एधन्ते अस्या ज्ञातयः पतिर्वन्धेषु बध्यते २८
 परां देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भंजा वसु ।
 कृत्यैषा पद्वतीं भूत्वया जाया विशते पतिम् २९
 अश्रीरा तनूर्भवति रुशती पापयामुया ।
 पतिर्यद्वध्वा—वाससा स्वमङ्गलमभिधित्सते ३० [२५]

ये वध्वंश्चन्द्रं वहतुं यक्षमा यन्ति जनादनु ।
 पुनस्तान् यज्ञियां देवा नयन्तु यत् आगताः ३१
 मा विदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।
 सुगेभिर्दुर्गमतीता—मपं द्रान्त्वरातयः ३२
 सुमङ्गलीरियं वधू—रिमां समेत पश्यत ।
 सौभाग्यमस्ये वृत्वाया—ऽथास्तं वि परेतन ३३
 तृणमेतत् कटुकमेत—वपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तवे ।
 सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स ब्रह्माधूयमर्हति ३४
 आशसनं विशसनं—मथो अधिविकर्तनम् ।
 सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति ३५ [२६]

गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदंष्ट्रिर्यथासः ।
 भगो अर्यमा सविता पुरंधि—मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः

तां पूषञ्छिवत्तमा मेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्या उ वर्पन्ति ।	
या न ऊरू उशती विश्रयाति यस्यामुशन्तः प्रहराम शेषम्	३७
तुभ्यमग्रे पर्यवहन् त्सूर्या वहतुना सह ।	
पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह	३८
पुनः पत्नीमग्निरेवा दायुषा सह वर्चसा ।	
वीर्यायुरस्या यः पतिर्जीवाति शरदः शतम्	३९
सोमः प्रथमो विविदे गन्धर्वो विविदु उत्तरः ।	
तृतीयो अग्निष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः	४० [२७]
सोमो ददन्नधर्वाय गन्धर्वो ददवुग्रये ।	
रथिं च पुत्रांश्चादा कुग्निर्मह्यमथो इमाम्	४१
इहैव स्तं मा वि यौष्टि विश्वमायुर्व्यश्रुतम् ।	
क्रीळन्तौ पुत्रैर्नप्तुभिर्मोदमानौ स्वे गृहे	४२
आ नः प्रजां जनयतु प्रजापतिराजरसाय समनक्त्वर्थमा ।	
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विश शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४३
अघोरचक्षुरपतिह्येधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवचीः ।	
वीरसूर्वैवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४४
इमां त्वमिन्द्र मीढुः सुपुत्रां सुभगां कृणु ।	
दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकादशं कृधि	४५
सम्राज्ञी श्वशुरे भव सम्राज्ञी श्वश्रवां भव ।	
ननान्दरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि देवेषु	४६
समञ्चन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ।	
सं मातरिश्वा सं धाता सम देवर्षी दधातु नौ	४७ [२८] (९१५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३१]

(८६)

(२३) इन्द्रः ७, १३, २३ पैन्द्रो वृषाकपिः २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः । पशुक्तिः ।

वि हि सोतोरसृक्षत नेन्द्रं देवममंसत ।

यन्नामवृषाकपिर्यः पुष्टेषु मत्सला विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१

(९१६)

- परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरति व्यथिः ।
 नो अह प्र विन्द स्युन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २
- किमयं त्वां वृषाकपि—श्चकार हरितो मृगः ।
 यस्मा इरस्यसीदु न्व१ यो वा पुष्टिमद्रसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ३
- यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।
 श्वा न्वस्य जग्मिष—दपि कर्णे वराहयु—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ४
- प्रिया तृष्टानि मे कृपि—व्यक्ता व्यद्वदुषत् ।
 शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ५ [१]
- न मत् स्त्री सुभसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।
 न मत प्रतिच्यवीयसी न सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ६
- उवे अम्ब सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।
 भसन्मे अम्ब सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ७
- किं सुबाहो स्वङ्गुरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।
 किं शूरपत्नि नस्त्व—मभ्यमीपि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ८
- अवीरामिव मामयं शाररुभि मन्यते ।
 उताहमस्मि वीरिणी—न्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ९
- संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।
 वेधा क्रतस्य वीरिणी—न्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १० [२]
- इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगांमहमश्रवम् ।
 नहास्या अपरं च न जुरसा मरति पति—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ११
- नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर्कृते ।
 यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १२
- वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुसनुषे ।
 घसत् त इन्द्र उक्षणः प्रियं काचित्करं हवि—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १३
- उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।
 उताहमग्नि पीव इ—दुभा कुक्षी पूणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १४
- वृषभो न तिग्मशृङ्गो ऽन्तर्युथेषु रोरुवत् ।
 मन्थस्त इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति भावयु—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १५ [३] (११०)

न सेज्ञे यस्य रम्बते	ऽन्तरा सकथ्याऽऽ कपृत् ।	
सेदीज्ञे यस्य रोमशं	निषेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१६
न सेज्ञे यस्य रोमशं	निषेदुषो विजृम्भते ।	
सेदीज्ञे यस्य रम्बते	ऽन्तरा सकथ्याऽऽ कपृद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१७
अयमिन्द्र वृषाकपिः	परस्वन्तं हतं विदत् ।	
असिं सुनां नवँ चरु—	मादेधस्यान आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१८
अयमेमि विचाकशद्	विचिन्वन् दासमार्यम् ।	
पिबामि पाकसुत्वन्तो	ऽभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१९
धन्वं च यत् कुन्तत्रं च	कर्ति स्विता वि योजना ।	
नेदीयसो वृषाकपे	ऽस्तमेहिं गृह्णां उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२०
पुनरोहिं वृषाकपे	सुविता कल्पयावहै ।	
य एष स्वप्ननेशनो	ऽस्तमेषि पथा पुन—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२१
यदुदञ्चो वृषाकपे	गृहमिन्द्राजगन्तन ।	
क्व॑ स्य पुँत्वघो मृगः	कर्मगञ्जनयोपनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२२
पर्शुर्हि नाम मानवी	साकं संसूव विंशतिम् ।	
भद्रं मेल त्यस्या अभूद्	यस्या उदरमामयद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२३ [४] (९३८)

(८७)

२५ पायुर्भारद्वाजः । रक्षोद्वाग्निः । त्रिष्टुप्, २२-२५ अनुष्टुप् ।

रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्मि	मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।	
शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिन्द्रः	स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम्	१
अयोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधाना—	नुप स्पृश जातवेदः समिन्द्रः ।	
आ जिह्वया मूर्देवान् रभस्व	क्रव्यादो वृक्त्वयपि धत्स्वासन्	२
उभोर्मयाविद्युप धेहि दंष्ट्रां	हिंस्रः शिशानोऽवरं परं च ।	
उतान्तरिक्षे परि याहि राज—	अश्वभैः सं धेह्यभि यातुधानान्	३
यज्ञैरिषुः संनर्ममानो अग्ने	वाचा शल्यां अशनिभिर्देहानः ।	
ताभिर्विध्य हृदये यातुधानान्	प्रतीचो बाहून् प्रति भङ्गधेषाम्	४
अग्रे त्वच्चं यातुधानस्य भिन्धि	हिंसाशनिहेरसा हन्त्वेनम् ।	
प्र पर्वाणि जातवेदः शृणीहि	क्रव्यात् क्रविष्णुधि चिन्तोतु वृक्कणम्	५ [५] (९४३)

यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदुस्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।
यद्भान्तरिक्षे पृथिभिः पतन्तं तमस्तां विध्य शर्वां शिशानः ६
उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानाहृष्टिभिर्यातुधानात् ।
अग्रे पूर्वो नि जहि शोशुचान आमावुः क्ष्विङ्कास्तमवुन्त्वेनीः ७
इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्रे यो यातुधानो य इदं कृणोति ।
तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रन्धयैनम् ८
तीक्ष्णेनाग्निं चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
हिंस्रं रक्षांस्यग्निं शोशुचानं मा त्वा दभन् यातुधानां नृचक्षः ९
नृचक्षा रक्षः परि पश्य विश्व तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।
तस्याग्निं पृष्ठीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च १० [६]

त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त ए—त्वृतं यो अग्रे अनृतेन हन्ति ।
तमर्चिषा स्फूर्जयन्नातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि ११
तदग्रे चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफ्राजं येन पश्यसि यातुधानम् ।
अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योष १२
यदग्रे अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तुष्टं जनयन्त रेभाः ।
मन्योर्मनसः शरव्याऽज्यते या तया विध्य हृदये यातुधानान् १३
परां शृणीहि तपसा यातुधानान् पराग्निं रक्षो हरसा शृणीहि ।
परार्चिषा मूरदेवाऽनृणीहि परासुतृपो अभि शोशुचानः १४
पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं आपथा यन्तु तृष्टाः ।
वाचास्तेनं शरवं ऋच्छन्तु ममेन विश्वस्येतु प्रसितिं यातुधानः १५ [७]

यः पौरुषेयेण कृविषां समङ्के यो अश्व्येन पशुनां यातुधानः ।
यो अघ्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च १६
संवत्सरिणं पयं उस्त्रियाया—स्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
पीयूषमग्ने यतमस्तिर्तृप्सात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य ममेन १७
विषं गवां यातुधानां पिबन्त्वा वृश्च्यन्तामर्दितये दुरेवाः ।
परान् देवः सविता ददातु परां भागमोर्षधीनां जयन्ताम् १८
सनादग्रे मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।
अनु वह सहमूरान् कृव्यावो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः १९ (१५७)

त्वं नो अग्ने अधरादुर्वक्तात् त्वं पश्चादुत् रक्षा पुरस्तात् ।
प्रति ते ते अजरास्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु २० [८]

पश्चात् पुरस्तादधरादुर्वक्तात् कविः काव्येन परि पाहि राजन् ।
सखे सखायमजरो जग्मिणे अग्ने मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः २१

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।
धुषट्ठर्षं द्विवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावताम् २२

विषेण भङ्गुरावतः प्रति ण्म रक्षसो दह ।
अग्ने तिग्मेन शोचिषा तपुग्नाभिर्कृष्टिभिः २३

प्रत्यग्ने मिथुना दह यातुधाना किमीदिना ।
सं त्वा शिशामि जागृह्यद्वधं विप्र मन्मभिः २४

प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।
यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यम् २५ [९] (९६३)

(८८)

१९ आङ्गिरसो मूर्धन्वान् वामदेव्यो वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वर्दिदि दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नी ।
तस्य भर्मेण भुवनाय देवा धर्मेणे कं स्वधया पप्रथन्त १
गीर्णं भुवनं तमसापंगूळहमाविः स्वरभवज्जाते अग्नी ।
तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापो ऽरण्यघ्नोषधीः सख्ये अस्य २
देवेभिर्निषितो यज्ञियेभिर्गृणि स्तोषाण्यजरं बृहन्तम् ।
यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा माततान रोदसी अन्तरिक्षम् ३
यो होतासीत् प्रथमो देवजुष्टो यं समाञ्जज्ञाज्येना वृणानाः ।
स पतन्नीत्वरं स्था जगद्यच्छ्वात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः ४
यजातवेदो भुवनस्य मूर्धन्त्रतिष्ठो अग्ने सह रोचनेन ।
तं त्वहिम मतिभिर्गीर्भिरुक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिपाः ५ [१०]

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।
मायामू तु यज्ञियानामेतामपो यत् तूर्णिश्चरति प्रजानन् ६
हृशेन्यो यो महिना समिद्धो ऽरोचत विवियैर्निर्विभावा ।
तस्मिन्मग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः ७ (९७०)

सूक्तवाकं प्रथममादिवृग्निमादिद्भुविरजनयन्त देवाः ।	
स एषां यज्ञो अभवत् तनूपास्तं द्यौर्वेदु तं पृथिवी तमार्षः	८
यं देवासोऽजनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।	
सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमा—मृज्यमानो अतपन्महिवा	९
स्तोमेन हि द्विवि देवासो अग्निमजीजनञ्छक्तिभी रोदसिग्राम् ।	
तमू अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः	१० [११]
यदेदेनमदधुर्याज्ञियासो द्विवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।	
यदा चरिष्णू मिथुनावभूतामादित प्रापश्यन् भुवनानि विश्वा	११
विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमह्नामकृण्वन् ।	
आ यस्ततानोषसो विभातीरणो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन्	१२
वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो अग्निं देवा अजनयन्नजुर्यम् ।	
नक्षत्रं प्रत्नममिनच्चरिष्णु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तम्	१३
वैश्वानरं विश्वहा दीक्षिवांसं मन्त्रैरग्निं कविमच्छा वदामः ।	
यो महिम्ना परिवभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः परस्तात्	१४
द्वे सुती अंशृणवं पितृणा—महं देवानामुत मर्त्यानाम् ।	
ताभ्यामिदं विश्वमेजत् समेति यदन्तरा पितरं मातरं च	१५ [१२]
द्वे समीची बिभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।	
स प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्था—वप्रयुच्छन् तरणिभ्राजमानः	१६
यत्रा वदेति अवरः परश्च यज्ञन्योः कतरो नौ वि वेद ।	
आ शैकुरित संधमावुं सखायो नक्षन्त यज्ञं क इदं वि वोचत्	१७
कत्यग्रयः कति सूर्यासः कत्युषासः कत्यु स्विदार्षः ।	
नोपस्पिजं वः पितरो वदामि पुच्छामि वः कवयो विघ्नने कम्	१८
यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकं सुपण्योऽं वसते मातरिश्चः ।	
तावद्दधात्युप यज्ञमायन् बाह्मणो होतुरवरो निषीदन्	१९ [१३] (९८९)

(८९)

१८ रेणुर्वैश्वामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नूतनं यस्य महा विबचाधे रोचना वि जमो अन्तान् ।	
आ यः प्रपौ चर्षणीधृद्वरोभिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा	१ (९८९)

स सूर्यः पर्युक्तं वरांस्येन्द्रो वधृत्याद्वध्यैव चक्रा ।
 अतिष्ठन्तमपस्यं न सर्गं कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान २
 समानमस्मा अनपावृद्धं क्षमया विवो असमं ब्रह्म नव्यम् ।
 वि यः पुष्टेव जनिमान्युर्य इन्द्रश्चिकाय न सखायमीषे ३
 इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रेरयं सर्गस्य बुध्नात् ।
 यो अक्षणेव चक्रिया शचीभिर्विष्वक् तस्तम्भं पृथिवीमुत द्याम् ४
 आपान्तमन्युस्तुपलप्रभमा धुनिः शिमीवाडछरुमौ ऋजीषी ।
 सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नार्द्रयः सोमो अक्षाः ।
 यदस्य मन्युरधिनीयमानः शृणार्ति वीढु रुजति स्थिराणि ६
 जघान वृत्रं स्वधितिवनेव रुरोज पुरो अरुक्न सिन्धून् ।
 बिभेद गिरिं नवमिन्न कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
 त्वं ह त्वहृणया इन्द्र धीरो ऽसिर्न पर्वं वृजिना शृणासि ।
 प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रम् ८
 प्र ये मित्रं प्रार्यमाणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
 न्यमित्रेषु वधमिन्द्र तुष्टं वृषन् वृषणामरुषं शिशीहि ९
 इन्द्रो विव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इत् पर्वतानाम् ।
 इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मेधिंराणां मिन्द्रः क्षेम योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहभ्यः प्रान्तरिक्षात् प्र संमुद्रस्य धासेः ।
 प्र वार्तस्य प्रथसः प्र ज्मो अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ११
 प्र शोशुचत्या उपसो न केतु रसिन्वा ते वर्ततामिन्द्र हेतिः ।
 अश्मेव विध्य विव आ सृजानस्तपिष्ठेन हेषसा द्रोषमित्रान् १२
 अन्वह मासा अन्विद्वना न्यन्वोषधीरनु पर्वतासः ।
 अन्विन्द्रं रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत् जार्यमानम् १३
 कर्हिं स्वित्र सा त इन्द्र चेत्यास वृधस्य यद्भिनवो रक्ष एषत् ।
 मित्रक्रुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते १४
 शत्रूयन्तो अभि ये नस्तत्त्रे महि वार्धन्त ओगणास इन्द्र ।
 अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्तां अभि व्युः १५ (९९७)

पुरुणि हि त्वा सर्वना जनानां ब्रह्माणि मन्दन् गृणतामृषीणाम् ।	
इमामाघोषन्नवसा सहति तिरो विश्वो अर्चतो याह्यवाक्	१६
एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।	
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत ते इन्द्र नूनम्	१७
शुनं हुवेम मघवानिमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।	
स भूमिं विश्वतो ब्रुत्वा ऽत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम्	१
पुरुष एवेदं सर्वं यद्धृतं यच्च भव्यम् ।	
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नैनान्तिरोहति	२
एतावानस्य महिमा ऽतो ज्यायौश्च पुरुषः ।	
पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं द्विवि	३
त्रिपादूर्ध्व उदैत् पुरुषः पादोऽस्येहामवृत् पुनः ।	
ततो विष्वक् द्यक्कामत् साशनानग्ने अभि	४
तस्माद्विराळेजायत विराजो अधि पुरुषः ।	
स जातो अत्यरिच्यत पश्वाङ्गमिमथो पुरः	५ [१७]
यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।	
वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरन्नुविः	६
तं यज्ञं बर्हिषि प्रीक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।	
तेन देवा अयजन्त साध्या कर्षयश्च ये	७
तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।	
पशून् तान्श्वेकं वायव्या नारण्यान् ग्राम्याश्च ये	८
तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः ऋचः सामानि जज्ञिरे ।	
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत	९
तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ।	
गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः	१० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।

मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते ११

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।

ऊरू तवस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत १२

चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।

मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत १३

नाभ्यां आसीदुन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।

पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् तथा लोका अकल्पयन् १४

सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन् पुरुषं पशुम् १५

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः १६ [१७] (१०१३)

(९१)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ९१-९९]

१५ अरुणो वैतहव्यः । अग्निः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

सं जागृवद्भिर्जरमाण इध्यते दमे दमूना इषयन्निलस्पदे ।

विश्वस्य होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुपखा सखीयते १

स दर्शतश्चरतिथिर्गृहेगृहे वनेवने शिश्रिये तद्वृवीरिव ।

जनंजनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्योऽं विशंविशम् २

सुदक्षो दक्षेः क्रतुनासि सुक्रतुरग्रे कविः काव्येनासि विश्ववित् ।

वसुर्वसूनां क्षयसि त्वमेक इद् द्यावा च यानि पृथिवी च पुण्यतः ३

प्रजानन्नग्रे तव योनिमृत्वियमिळायास्पदे घृतवन्तमासदः ।

आ ते चिकिञ्च उषसांमिवेतयो ऽरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः ४

तव श्रियो वर्षस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकिञ्च उषसां न केतवः ।

यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं चिन्तये अन्नमास्ये ५ [२०]

तमोषधीर्विधिरे गर्भमृत्वियं तमापो अग्निं जनयन्त मातरः ।

तमित् संमानं वनिनश्च वीरुधो ऽन्तर्वतीश्च सुवते च विश्वहा ६

वातोपधूत इषितो वशां अनु तूष्ण यदज्ञा वेविषद्वितिष्ठसे ।

आ ते यतन्ते रथ्योऽं यथा पृथक् शर्षांस्यग्ने अजराणि धक्षतः ७

(१०२३)

मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् ।
 तमिदमे हविष्या समानमित् तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत् ८
 त्वामिदन्नं वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः ।
 यद्वैवृणतो दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवो वृक्तबर्हिषः ९
 तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमुत्विष्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहतायतः ।
 तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे १० [२१]

यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः समिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।
 तस्य होता भवसि यासि दूत्यः—मुपं ब्रूये यजस्यध्वरीयसि ११
 इमा अस्मै मृतयो वाचो अस्मदाँ क्रचो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।
 वसूयवो वसवे जातवेदसे वृद्धासु चिद्धर्धनो यासु चाकनत् १२
 इमां प्रताय सुष्टुतिं नवीयसी वोचेयमस्मा उशते शूणोतु नः ।
 भूया अन्तरा हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्यं उशती सुवासाः १३
 यस्मिन्नश्वासं ऋषभासं उक्षणे वशा मेषा अबसृष्टास आहुताः ।
 कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारुमग्नये १४
 अहाव्यग्ने हविरास्ये ते सुचीव घृतं चम्बीव सोमः ।
 वाजसनिं रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं ब्रह्मन्तम् १५ [२२] (१०३१)

(१९)

१५ शायतो मानवः । विश्वे देवाः । जगती ।

यज्ञस्य वो रथ्यं विश्पतिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावंसुम् ।
 शोचञ्छुष्कासु हरिणीषु जभूरिद वृषां केतुर्यजतो द्यामशायत १
 इममञ्ज्ररूपामुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनम् ।
 अक्तुं न यद्वमुषसः पुरोहितं तनूनपातमरुषस्य निसते २
 बर्धस्य नीथा वि पुणेश्च मन्महे वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवे ।
 यदा घोरासो अमृतत्वमाशता दिज्जनस्य दैव्यस्य चर्किरन् ३
 ऋतस्य हि प्रसितिर्द्यौरुरु व्यचो नमो महा१रमतिः पनीयसी ।
 इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्रिरे ऽथो भगः सविता पूतदक्षसः ४
 प्र रुद्रेण ययिनां यन्ति सिन्धवस्तिरो महीमरमतिं दधन्विरे ।
 येभिः परिज्मा परियन्नुर ज्यो वि रोरुवज्जठरे विश्वमुक्षते ५ [२३] (१०३६)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो विवः श्येनासो असुरस्य नील्यः ।
 तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अयमेन्द्रो देवेभिरवशेभिरवशः ६
 इन्द्रे भुजं शशमानासं आशत सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
 प्र ये न्वस्याहर्णा ततक्षिरे युजं वज्रं नृषदनेषु कारवः ७
 सूरश्चिदा हरितो अस्य रीरम्—दिन्द्रादा कश्चिद्भयते तवीयसः ।
 भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्वसो विवेदिवे सहुरिः स्तन्नबाधितः ८
 स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिकसे क्षयद्वीराय नमसा दिदिष्टन ।
 येभिः शिवः स्ववा एवयार्वभि—द्विवः सिषक्ति स्वयंशा निकामभिः ९
 ते हि प्रजाया अभरन्त वि श्रवो बृहस्पतिर्वृषभः सोमंजामयः ।
 यज्ञैरथर्वा प्रथमो वि धारय—देवा दक्षैर्भुगवः सं चिकित्रिरे १० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसा नराशंसश्चतुरङ्गो यमोऽदितिः ।
 देवस्त्वष्टा द्रविणोदा कम्भुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरहिरे ११
 उत स्य न उशिजामुर्विया कवि—रहिः शृणोतु बुध्योऽहवीमनि ।
 सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहुषी अस्य बोधतम् १२
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यो ऽपां नपादवतु वायुरिष्ट्ये ।
 आत्मानं वस्यो अभि वातमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतम् १३
 विशामासामभयानामधिक्षितं गीर्भिरु स्वयंशंसं गृणीमसि ।
 ग्राभिर्विश्वाभिरदितिमनुवर्ण—मक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिम् १४
 रेभदत्र जुनुषा पूर्वी अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वरम् ।
 येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पार्थः सुमेकं स्वधितिर्वनन्वति १५ [२५] (१०४६)

(९३)

१५ तान्वः पार्थः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपंक्तिः, २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः,
 ११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्ताद्वृद्धी ।

महि द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारी यद्वा न रोदसी सदं नः ।
 तेभिर्नः पातं सहास एभिर्नः पातं शूषणि १
 यज्ञेयज्ञे स मर्यो देवान् त्संपर्यति । यः सुधैर्विधिभुक्तम् आविवासात्येनान् २
 विश्वेषामिरज्यवो देवानां वामहः । विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३ (१०४९)

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अर्यमा मित्रो वरुणः परिजमा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भर्गः

४

उत नो नक्तमपां वृषण्वसू सूर्यामासा सदर्नाय सधन्या ।

सचा यत् साद्येषा महिषुध्रेषु बुधयः

५ [२६]

उत नो देवावश्विना शुभस्पती धामभिर्मित्रावरुणा उरुप्यताम् ।

महः स राय एषते ऽति धन्वेव दुरिता

६

उत नो रुद्रा चिन्मृळतामश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भर्गः ।

ऋभुर्वार्ज ऋभुक्षणः परिजमा विश्ववेदसः

७

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मद आ ते हरीं जूजुवानस्य वाजिना ।

दुष्टरं यस्य सामं चिद्वर्धयज्ञो न मानुषः

८

कृधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुषे मघोनाम् ।

सहो न इन्द्रो वह्निर्मिन्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे

९

ऐषु द्यावापृथिवी धातं महवुस्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पृक्षं वाजस्य सातये पृक्षं रायोत तुर्वणे

१० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुष्टं कूचितं सन्तं सहसावन्नभिष्टये सदा पाह्यभिष्टये ।

मेदतां वेदतां वसो

११

एतं मे स्तोमं तना न सूर्ये द्युतद्यामानं वावृधन्त नृणाम् ।

संवर्ननं नारुच्यं तष्टेवानपच्युतम्

१२

वावर्त येषां राया युक्तेषां हिरण्ययी । नेमर्धिता न पौस्या वृथेव विष्टान्ता १३

प्र तद्दुःशीमे पृथ्वाने वेने प्र रामे वौचमसुरे मघवत्सु ।

ये युक्त्वाय पञ्च शतास्मयु पथा विश्रान्येषाम्

१४

अधीन्वन्न सप्ततिं च सप्त च ।

सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः १५ [२८] (१०६१)

(९४)

१४ अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः । ग्रावाणः । जगती, ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रैते वदन्तु प्र वयं वदाम् ग्रावभ्यो वाचं वदता वदन्त्यः ।

यद्वयः पर्वताः साकमाशवः श्लोक्तं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः

१

(१०६२)

एते वदन्ति शतवत् सहस्रव—दुभि क्रन्दन्ति हरितेभिरासभिः ।
 विष्टी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्या होतुश्चित् पूर्वे हविरद्यमाशत २
 एते वदन्त्यविदज्ञाना मधु न्यूङ्क्षयन्ते अधि पक्व आमिषि ।
 वृक्षस्य शाखामरुणस्य बप्सत—स्ते सुभर्वा वृषभाः प्रेमराविषुः ३
 बृहद्वदन्ति मविरेण मन्दिने—न्दं कोशन्तोऽविदज्ञाना मधु ।
 संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिषु—राघोषयन्तः पृथिवीमुपवृद्धिभिः ४
 सुपर्णा वाचमकृतोप द्यव्या—खरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।
 न्यङ्क्षि यन्त्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्चितः ५ [२९]

उग्रा इव प्रवहन्तः समार्यमुः साकं युक्ता वृषणो बिभ्रतो धुरः ।
 यच्छसन्तो जग्रसाना अराविषुः शृण्व एषां प्रोथथो अर्वतामिव ६
 दशावनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।
 दशाभीशुभ्यो अर्चताजरेभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहद्भ्यः ७
 ते अद्रयो दशयन्त्रास आशव—स्तेषामाधानं पर्येति हर्यतम् ।
 त ऊ सुतस्य सोम्यस्यान्धसो—ऽशोः पीयूषं प्रथमस्य भेजिरे ८
 ते सोमावो हरी इन्द्रस्य निंसतं—ऽशु दुहन्तो अध्यासते गर्वि ।
 तेभिर्दुग्धं पपिवान् त्सोम्यं मध्वि—न्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते ९
 वृषा वो अंशुर्न किला रिषाथने—ळावन्तः सवृमित स्थनाशिताः ।
 रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य ग्रावाणो अजुषध्वमध्वरम् १० [३०]

तृविला अतृदिलासो अद्रयो ऽश्रमणा अशृथिता अमृत्यवः ।
 अनातुरा अजराः स्थामविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृष्णजः ११
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सर्वसो न युञ्जते ।
 अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमशुश्रुवः १२
 तविद्वन्त्यद्रयो विमोचने यामन्नञ्जस्वा इव घेदुपवृद्धिभिः ।
 वपन्तो बीजमिव धान्याकृतः पृञ्चन्ति सोमं न मिनन्ति बप्सतः १३
 सुते अध्वरे अधि वाचमकृता ऽऽ कीळयो न मातरं तुदन्तः ।
 वि पू मुञ्चा सुषुवुषो मनीषां वि वर्तन्तामद्रयश्चार्यमानाः १४ [३१] (१०७५)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७]

(९५)

१८ ऐलः पुरुरवाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८,
उर्वशी ऋषिका । पुरुरवा देवता । त्रिष्टुप् ।

हये जाये मर्नसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिश्रा कृणवावहै नु ।
न नौ मन्त्रा अनुदितास एते मयस्कुरुन् परंतरे चनाहन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिषमुपसामग्रियेव ।
पुरुरवः पुनरस्तं परेहि दुरापना वार्त इवाहमस्मि २
इषुर्न श्रिय इषुधेरसना गोषाः शतसा न रंहिः ।
अवीरे क्रतौ वि दविद्युतन्नोरा न मायुं चितयन्त धुनयः ३
सा वसु दधती श्वशुराय वय उषो यद्वि वष्ट्यन्तिगृहात् ।
अस्तं ननक्षे यस्मिञ्चाकन् दिवा नक्तं श्रथिता वैतसेन ४
त्रिः स्म माह्नः श्रथयो वैतसेनोत स्म मेऽव्यत्यै पृणासि ।
पुरुरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वस्तदासीः ५ [१]

या सुजुणिः श्रेणिः सुम्रआपि—हृदेचक्षुर्न ग्रन्थिनीं चरण्युः ।
ता अत्रयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो न धेनवोऽनवन्त ६
समस्मिन्नायमान आसत् ग्रा उतेमवर्धन् नद्यः स्वर्गताः ।
महे यत् त्वा पुरुरवो रणाया स्वर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ७
सचा यदासु जहतीष्वत्क—ममानुषीषु मानुषो निषेवे ।
अप स्म मत् तरसन्ती न भुज्युस्ता अत्रसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मतो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः क्रतुभिर्न पृङ्क्ते ।
ता आतयो न तन्वः शुम्भत स्वा अश्वासो न क्रीळयो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दविद्यो—द्भरन्ती मे अप्या काम्यानि ।
जनिष्ठो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशी तिरत वीर्धमायुः १० [२]

जजिष इत्या गोपीथ्याय हि द्रुधाथ तत् पुरुरवो म ओजः ।
अशांसं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन् न म आशृणोः किमभुग्वदासि ११
कवा सूनुः पितरं जात इच्छा—चक्रन्नाशुं वर्तयद्विजानन् ।
को दपती समनसा वि यूयो—दध यवुभिः श्वशुरेषु दीदयत् १२ (१०८७)

प्रति ब्रवाणि वर्तयते अथु चक्रन् न कन्दवाध्ये शिवायै ।	
प्र तत् ते हिनवा यत् ते अस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मापः	१३
सुवेवो अद्य प्रपतेदनावृत् परावर्तं परमां गन्तवा उ ।	
अथा शयीत निज्जैतेरुपस्थे ऽधैनं वृका रभसासौ अब्युः	१४
पुरुवर्यो मा मृथा मा प्र पत्तो मा त्वा वृकासो अशिवास उ क्षन् ।	
न वै स्त्रीणानि सख्यानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता	१५ [३]
यद्विरूपाचरं मर्त्ये—ज्ववसं रात्रीः शरद्वृत्तस्रः ।	
घृतस्य स्तोत्रं सकृदहं आश्रां ताद्रेवेदं तातृपाणा चरामि	१६
अन्तरिक्षप्रां रजसो विमानी—मुप शिक्षाम्युर्वशीं वसिष्ठः ।	
उप त्वा रातिः सुकृतस्य तिष्ठ—त्रि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे	१७
इति त्वा वेवा इम ओहुरेळ यथैमेतद्भवसि मृत्युबन्धुः ।	
प्रजा ते देवान् हविषा यजाति स्वर्ग उ त्वमपि मादयासे	१८ [४] (१०९३)

(९६)

१३ बहुराक्षिरसः, सर्वहरिर्वापेन्द्रः । हरिः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

प्र ते महे विदथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हर्यतं मर्दम् ।	
घृतं न यो हरिभिश्चारु सेचत् आ त्वां विशन्तु हरिवर्षसं गिरः	१
हरिं हि योनिमाभि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरीं विव्यं यथा सद्ः ।	
आ यं पूणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूपं हरिवन्तमर्चत	२
सो अर्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गर्भस्त्योः ।	
द्युम्नी सुशिप्रो हरिर्मनुसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे	३
विवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचद्रजो हरितो न रत्ना ।	
तुक्वहिं हरिशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्भरिभ्रः	४
त्वंत्वमर्ह्यथा उपस्तुतः पूर्वैभिर्निन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।	
त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्य—मसामि राधो हरिजात हर्यतम्	५ [५]
ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मव इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।	
पुरुष्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधान्विरे	६
अरं कामाय हरयो दधान्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तुरा ।	
अर्वेन्द्रिये हरिभिर्जोषमीयते सो अर्य कामं हरिवन्तमानशे	७ (११००)

हरिश्मशारुहरिकेश आयसस्तुरस्पेये यो हरिपा अवर्धत ।
 अर्वन्धिर्यो हरिभिर्वाजिनीवसुरति विश्वा दुरिता पारिषद्द्वरी
 सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिणी दर्विध्वतः ।
 प्र यत् कृते चमसे मर्मजद्द्वरी पीत्वा मदस्य हर्यतरयान्धसः
 उत स्म सन्न हर्यतरस्य पस्त्योद्धरत्यो न वाजं हरिर्वाँ अचिक्रवत् ।
 मही चिद्धि धिषणाहर्यदोजसा बृहद्वयो दाधेपे हर्यतश्चिदा

८

९

१० [६]

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्यंनव्यं हर्यसिं मन्म नु प्रियम् ।
 प्र पस्त्यमसुर हर्यतं गो—रादिष्कृधि हर्ये सूर्याय

११

आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे बहन्तु हरिंशिप्रमिन्द्र ।
 पिबा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन् यज्ञं संधमावृ दशोणिम्
 अपाः पूर्वेषां हरिवः सुतानां—मथो बृदं सर्वनं केवलं ते ।
 ममद्भि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सन्ना वृषञ्जठर आ वृषस्व

१२

१३ [७] (११०६)

(९७)

२३ आथर्धणो भिषग् । ओषधयः । अनुष्टुप् ।

या ओषधीः पूर्वा जाता कुवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ।
 मनै नु बभ्रूणामहं शतं धामानि सप्त च
 शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।
 अधो शतक्रत्वो यूय—मिमं मे अगदं कृत
 ओषधीः प्रति मोदध्वं पुण्वतीः प्रसूवरीः ।
 अश्वा इव सजित्वरी—वीरुधः पारयिण्वः
 ओषधीरिति मातर—स्तद्वो देवीरुपं ब्रुवे ।
 सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष
 अश्वत्थे वो निषर्दनं पर्णे वो वसतिष्कृता ।
 गोभाज इत् किलासथ यत् सनवथ पूरुषम्

१

२

३

४

५ [८]

यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिताविव ।
 विप्रः स उच्यते भिषग् रक्षोहामीवुचातनः

६

(१११)

अश्वावतीं सोमावती—मूर्जर्यन्तीमुदोजसम् । आविस्ति सर्वा ओषधी—रस्मा अरिष्टतातये ७
उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवरते । धनं सनिष्यन्तीना—मात्मानं तव पूरुष ८
इष्कृतिर्नाम वो माता ऽथो यूयं स्थ निष्कृतीः ।

सीराः पतत्रिणीः स्थन यवामयति निष्कृथ ९
अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राबुध्यवृ—र्यत् किं च तन्वोऽं रपः १०[९]

यदिमा वाजयज्ञह—मोषधीर्हस्त आवृधे । आत्मा यक्षमस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११
यस्यौषधीः प्रसर्पथा—ङ्गमङ्गं परुषपरुः । ततो यक्षमं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव १२

साकं यक्षम् प्र पत चाषेण किकिदीविना ।
साकं वार्तस्य ध्राज्या साकं नश्य निहाकया १३

अन्या वो अन्यामव—त्वन्यान्यस्या उपावत ।
ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रावता वचः १४

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः
बृहस्पतिप्रसूता—स्ता नो मुञ्चन्वहंसः १५ [१०]

मुञ्चन्तु मा शपथ्याऽं—दथो वरुण्याकुत ।
अथो यमस्य पङ्कीशात् सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् १६
अवपतन्तीरवदन् द्विव ओषधयस्परि । यं जीवमश्रवामहे न स रिष्याति पूरुषः । १७
या ओषधीः सोमराज्ञी—बह्वीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्युत्तमा—रं कामाय शं हृदे १८
या ओषधीः सोमराज्ञी—विष्टिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै सं दंत वीर्यम् १९
मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपञ्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनानुरम् २०
याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परांगताः । सर्वाः संगत्य वीरुधो ऽस्यै सं दंत वीर्यम् २१
ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मण—स्तं राजन् पारयामसि २२
त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।
उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँ अभिदासति २३[११](११२९)

(९८)

११ अष्टिवेणो देवापिः (वृष्टिकामः) । देवाः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।
आवित्यैर्वा यद्वसुभिर्मरुत्वान् त्स पर्जन्यं शतनवे वृषाय

१ (११३०)

आ वेवो वृतो अजिरश्चिकित्वान् त्वदेवापे अभि मामगच्छत् ।
 प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि ते द्युमतीं वाचमासन् २
 अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमासन् बृहस्पते अनमीवामिषिराम् ।
 यया वृष्टिं शंतनवे वनाव विवो वृप्सो मधुमाँ आ विवेश ३
 आ नो वृप्सा मधुमन्तो विशन्तिवन्द्रे देहाधिरथं सहस्रम् ।
 नि पीद होत्रमृतुथा यजस्व देवान् देवापे हविषा सपर्य ४
 आर्ष्टिषेणो होत्रमृषिर्निषीदन् देवापिर्देवसुमतिं चिकित्वान् ।
 स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो विव्या असृजद्वर्ष्यां अभि ५
 अस्मिन् त्समुद्रे अध्युत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निवृता अतिष्ठन् ।
 ता अद्रवन्नार्ष्टिषेणेन सृष्टा देवापिना प्रेषिता मृक्षिणीषु ६ [१२]

यदेवापिः शंतनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत ।
 देवश्रुतं वृष्टिर्वनि रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत् ७
 यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्न आर्ष्टिषेणो मनुष्यः समीधे ।
 विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमन्तम् ८
 त्वां पूर्व ऋषयो गीर्भिरायन् त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे ।
 सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदुश्वोर्ष याहि ९
 एतान्यग्ने नवतिर्नव त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।
 तेभिर्वधस्व तन्वः शूर पूर्वीर्दिवो नो वृष्टिमिषितो रिरिहि १०
 एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागम् ।
 विद्वान् पथ क्रतुशो देवयानानप्यौलानं विवि देवेषु धेहि ११
 अग्ने बाधस्व वि मृधो वि दुर्गहा ऽपामीवामप रक्षांसि सेध ।
 अस्मात् समुद्राद्बृहतो विवो नो ऽपां भूमानमुषं नः सृजेह १२ [१३] (११४१)

(९९)

१२ वज्रो वैखानसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कं नश्चित्रमिषण्यासि चिकित्वान् पृथुगमानं वाश्रं वावृधधै ।
 कत् तस्य दातु शर्वसो व्युष्टौ तक्षद्वज्रं वृत्रतुरमपिन्वत् १
 स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं योनिमसुरत्वा ससाद ।
 स सनीळिभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न क्रते सप्तथस्य मायाः २ (११४१)

स वाजं यातार्पदुष्पवा यन् त्वर्षाता परिं षदत् सनिष्यन् ।
 अनर्वा यच्छतर्दुरस्य वेवो ध्रिच्छिभ्रदेवौ अभि वर्षसा भूत् ३
 स यद्वयोऽवनीर्गोषवर्वा ऽऽजुहोति प्रधन्यासु सप्तिः ।
 अपावो यत्र युज्यासोऽस्था द्रोण्यश्वास ईरते घृतं वाः ४
 स रुद्रेभिरशस्तवार ऋभ्वा हित्वी गर्यमारेअवद्य आगात् ।
 वन्नस्य मन्ये मिथुना विवर्वा अन्नमभीत्यारोदयन्मुषायन् ५
 स इहासं तुवीरवं पतिर्दन् षळक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यत् ।
 अस्य त्रितो न्वोर्जसा वृधानो विपा वराहमयोअग्रया हन् ६ [१४]

स द्रुहणे मनुष ऊर्ध्वसान आ साविषदर्शसानाय शरम् ।
 स नृतमो नहुषोऽस्मत सुजातः पुरोऽभिनदहन् दस्युहृत्ये ७
 सो अभ्रियो न यवस उदुन्यन् क्षयाय गातुं विदन्नो अस्मे ।
 उप यत् सीवृदिन्दुं शरीरैः श्येनोऽयोपाष्टिर्हन्ति दस्यून् ८
 स बाधतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कूपणे परादात् ।
 अयं कविमनयच्छस्यमानमत्कं यो अस्य सन्नितोत नृणाम् ९
 अयं दशस्यन् नर्योभिरस्य दूस्मो वेवेभिर्वरुणो न मायी ।
 अयं कनीनं ऋतुपा अवेद्यभिमीतमरुं यश्चतुष्पात् १०
 अस्य स्तोमैर्भिरौशज ऋजिश्वा व्रजं दूरयद्वृषभेण पिप्रोः ।
 सुत्वा यद्यजतो वृदयद्वीः पुर इयानो अभि वर्षसा भूत् ११
 एवा महो असुर वृक्षथाय वन्नकः पङ्क्तिरुषं सर्पदिन्द्रम् ।
 स इयानः करति स्वस्तिमस्मा इषमूजं सुक्षितिं विश्वमाभाः १२ [१५] (११५३)

(१००)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वान्दनः । विश्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्र दृह्यं मघवन् त्वावृदिन्दुज इह स्तुतः स्तुतपा बोधि नो वृधे ।
 वेवेभिर्नः सविता प्रार्बतु श्रुतमा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे १
 भराय सु भरत भागमुत्विद्यं प्र वायवे शुचिपे क्रन्दर्दिष्टये ।
 गौरस्य यः पर्यसः पीतिमान्श आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे २ (११५५)

आ नो देवः सविता साविषद्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान् प्रतिभूषेम पाकव—दा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ३
इन्द्रो॑ अस्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याध्येतु नः ।
यथायथा मित्रधितानि संवधु—रा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ४
इन्द्र उक्थेन शर्वसा परुदधे बृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः ।
यजो मनुः प्रमतिर्नः पिता हि क—मा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ५
इन्द्रस्य नु सुकृतं दैव्यं सहो ऽग्निगृहे जरिता मेधिरः कविः ।
यज्ञश्च भूद्विदथे चारुरन्तम आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ६ [१६]

न वो गुहां चक्रुम भूरि दुष्कृतं नाविष्ट्यं वसवो देवहेळनम् ।
मार्किर्नो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ७
अपामीवां सविता साविषद्वयं—ग्वरीय इदं सेधन्त्वद्वयः
ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यते बृह—दा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ८
ऊर्ध्वो ग्रावा वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेषांसि सनुतर्षुयोत ।
स नो देवः सविता पापुरीडय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ९
ऊर्जं गावो यवसे पीवो अत्तन ऋतस्य याः सदर्ने कोशे अङ्धवे ।
तनूरेव तन्वो अस्तु भेषज—मा सर्वतातिमदिति वृणीमहे १०
क्रतुप्रावा जरिता शश्वतामव इन्द्र इन्द्रा प्रमतिः सुतावताम् ।
पूर्णमूर्धर्विव्यं यस्य सिक्तय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ११
चित्रस्ते भानुः कतुप्रा अग्निष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिषा अधृष्टाः ।
रजिष्ठया रज्या पश्व आ गो—स्तूर्णति पर्यग्रं दुवस्युः १२ [१७] (११६५)

(१०१)

१२ बुधः सौम्यः । विश्वे देवा, ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ४, ६ गायत्री, ५ बृहती, ९, १२ जगती ।

उद्धृध्यध्वं समनसः सखायः समग्निमिन्ध्वं बृहवः सनीळाः ।
वृधिक्रामग्निमुषसं च देवी—मिन्द्रावतोऽवसे नि ह्वये वः १
मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावमरित्रपरणीं कृणुध्वम् ।
इहकृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्राञ्चं यज्ञं प्र णयता सखायः २ (११६७)

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।	
गिरा च श्रुष्टिः सभरा असंज्ञो नेदीय इत् सृण्यः पक्वमेयात्	३
सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुम्नया	४
निराहावान् कृणोतन् सं वरत्रा दधातन ।	
सिञ्चामहा अवतमुद्रिणं वयं सुषेकमनुपक्षितम्	५
इष्कृताहावमवतं सुवरत्रं सुषेचनम् । उद्रिणं सिञ्चे अक्षितम्	६ [१८]
प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित् कृणुध्वम् ।	
द्रोणाहावमवतमश्मचक्र मंसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणाम्	७
व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पृथुनि ।	
पुरः कृणुध्वमार्यसीरधृष्टा मा वः सुस्रोच्चमसो दंहता तम्	८
आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतये देवा देवीं यजतां यज्ञियामिह ।	
सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः	९
आ तू षिञ्च हरिमीं द्रोरुपस्थे वार्शीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।	
परि ष्वजध्वं दश कक्ष्याभि रूमे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त	१०
उभे धुरौ वह्निरपिबद्मानो ऽन्तर्योनेव चरति द्विजानिः ।	
वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि षू दधिध्वमखनन्त उत्सम्	११
कपृन्नरः कपुथमुद्दधातन चोदयत खुदत वाजसातये ।	
निष्टिड्यः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सबाध इह सोमपीतये	१२ [१९] (११७७)

(१०२)

११ मुद्रलो भाग्यद्वः । द्रुघण, इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्, १, २, १२ बृहती ।

प्र ते रथं मिथुकृत मिन्द्रोऽवतु धृष्णुया ।	
अस्मिन्नाजौ पुरुद्वत श्रवाण्ये धनभक्षेषु नोऽव	१
उत् स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत् सहस्रम् ।	
रथीरभून्मुद्रलानी गविष्टौ भरे कृतं व्यचिद्विन्द्रसेना	२
अन्तर्यच्छ जिघांसतो वज्रमिन्द्रामिदासतः ।	
दासस्य वा मघवन्नार्थस्य वा सनुतर्थवया वृधम्	३ (११८०)

उद्गो हृदमपिबज्जर्हषाणः कूटं स्म तृहवृभिमातिमेति ।

प्र मुष्कभारः श्रव इच्छमानो ऽजिरं बाहू अभरत् सिषासन् ४

न्यक्रन्दयन्नपयन्त एनममेहयन् वृषभं मध्यं आजेः ।

तेन सूर्मर्षं शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय ५

ककर्दवे वृषभो युक्त आसीदवावचीत् सारथिरस्य केशी ।

दुर्धैर्युक्तस्य द्रवतः सहानस ऋच्छन्ति ष्मा निष्पदो मुद्गलानीम् ६ [२०]

उत प्रधिमुदहन्नस्य विद्रा—नुपायुनग्वंसंगमत्र शिक्षन् ।

इन्द्र उदावत् पतिमघ्यानामरंहत् पद्याभिः ककुद्धान् ७

शुनमघ्न्याव्यचरत् कपर्दी वरत्रायां दार्वानह्यमानः ।

नृम्णानि कृण्वन् बहवे जनाय गाः पस्पशानस्तर्विषीरधत् ८

इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दुघुणं शयानम् ।

येन जिगाय शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु ९

आरे अघा को न्वि॑त्था ददर्श यं युञ्जन्ति तम्बा स्थापयन्ति ।

नास्मै तृणं नोवृकमा भरन्त्युत्तरो धुरो वहति प्रदेदिशत् १०

परिवृक्तेव पतिविद्यमानद् पीप्याना कूचक्रेणेव सिञ्चन् ।

एषेण्या चित्थया जयेम सुमङ्गलं सिनवदस्तु सातम् ११

त्वं विश्वस्य जगत्—श्चक्षुरिन्द्रासि चक्षुषः ।

वृषा यदाजिं वृषणा सिषाससि चोदयन् वधिणा युजा १२ [२१](११८९)

(१०३)

१३ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, १२ अप्वा देवी, १३ मरुतो वा । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनायुनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।

संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेनां अजयत् साकमिन्द्रः १

संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्चयवनेन धृष्णुना ।

तदिन्द्रेण जयत् तत् सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा २

स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी संस्रष्टा स युध इन्द्रो गुणेन ।

संस्रष्टजिन् सोमपा बाहुशर्धुः—ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ३ (११९२)

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रौ अपबाधमानः ।	
प्रभञ्जन्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्तस्माकमेध्यविता रथानाम्	४
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।	
अभिर्वीरो अभिसत्त्वा सहोर्जा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोविन्	५
गोत्रमिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमजम् प्रमृणन्तमोजसा ।	
इमं संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम्	६ [२२]
अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानो ऽकृयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।	
दुश्च्यवनः पृतनाषाढ्युध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु	७
इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।	
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम्	८
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आकृत्यानां मरुतां शधे उग्रम् ।	
महार्मनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्	९
उद्धर्षय मघवन्नायुधा न्युत् सत्त्वनां मामकानां मनोसि ।	
उद्धृत्रहन् वाजिनां वाजिना न्युद्धथानां जयतां यन्तु घोषाः	१०
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।	
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माँ उ देवा अवता हवेषु	११
अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्ये परंहि ।	
अभि प्रेहि निर्दह हत्सु शोकैरन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम	१२
प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।	
उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाधृष्या यथासंथ	१३ [२३] (१२०२)

(१०४)

११ अष्टको वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयम् ।	
तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर ह्यश्न पिबा सुतस्य	१
अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पूणस्व ।	
मिमिक्षुर्यमर्द्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मदमुक्थवाहः	२
प्रोद्यां पीतिं वृष्ण इयमि सत्यां प्रयै सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।	
इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीमिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः	३ (१२०५)

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिजं क्रतुज्ञाः ।
 प्रजावदिन्द्र मनुषो दुरोणे तस्थुर्गुणन्तः सधमाद्यासः ४
 प्रणीतिमिष्टे हर्यश्व सुष्टोः सुपुन्नस्य पुरुचो जनासः ।
 मंहिष्ठाभूमिं वितिरे दधानाः स्तोतार इन्द्र तव सुनृताभिः ५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरिवो हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।
 इन्द्र त्वा यज्ञः क्षर्ममाणमानङ् क्वाश्वाँ अस्यध्वरस्य प्रकेतः ६
 सहस्रवाजमभिमातिपाहं सुतेरणं मघवानं सुवृक्तिम् ।
 उप भूयन्ति गिरो अप्रतीतमिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त ७
 सप्तापो देवीः सुरणा अमृक्ता याभिः सिन्धुमतर इन्द्र पुर्मित ।
 नवति स्रोत्या नव च स्रवन्तीर्देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्दः ८
 अपो महीरभिश्स्तेरमुश्चो ऽजागरास्वधिं देव एकः
 इन्द्र यास्त्वं वृत्रतूर्यै चकर्थ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुण्याः ९
 वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः सुशस्तिरुतापि धेना पुरुहूतमीदृ १०
 आदयद्ब्रह्मकृणोदु लोकं ससाहे शक्रः पृतना अभिष्टिः
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु प्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम ११ [२५] (१२१३)

(१०५)

११ काँत्सो दुर्मित्राः सुमित्रो वा । इन्द्रः । उष्णिक्; १ गायत्री वा; २, ७ पिपीलिकमध्या; ११ त्रिष्टुप् ।

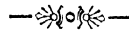
कदा वंसो स्तोत्रं हर्यत आव इमशा रुधद्राः । वीर्यं सुतं वाताप्याय १
 हरी यस्य सुयुजा विव्रता वेरवन्तानु शेपा । उभा रजी न केशिना पतिवन् २
 अप योरिन्द्रः पापज आ मर्तो न शश्रमाणो बिभीवान् । शुभे यद्युजे तविषीवान् ३
 सचायोरिन्द्रश्चक्रेण ओ उपांसः संपर्यन् । नदयोर्विव्रतयोः शूर इन्द्रः ४
 अधि यस्तस्थौ केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पुष्ट्यै । वनोति शिप्राभ्यां शिप्रिणीवान् ५ [२६]

प्रास्तैर्हृष्वौजा ऋष्वेभिस्ततश्च शूरः शर्वसा । ऋभुर्न क्रतुभिर्मातृरिश्वा ६
 वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुर्जुतं न रजः ७
 अव नो वृजिना शिशी-द्यूचा वनेमानुचः । नाब्रह्मा यज्ञ ऋधग्जोषति त्वे ८
 ऊर्ध्वा यत ते त्रेतिनी भू-यज्ञस्य धूपं सध्वन् । सजूर्नावं स्वयंशंसं सचायोः ९ (१२१९)

श्रिये ते पृश्निरुपसेचनी भू-च्छ्रिये दर्विररेपाः । यया स्वे पात्रे सिञ्चस उत १०

ज्ञातं वा यदसुर्यं प्रति त्वा सुमित्र इत्थास्तौर्हमित्र इत्थास्तौत ।

आवो यदस्युहृत्ये कुत्सपुत्रं पावो यदस्युहृत्ये कुत्सवत्सम् ११ [२७] (१०२४)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२७]

(१०६)

११ भूतांशः काश्यपः । अश्विनो । शिष्टम् ।

उभा उ नूनं तदिवर्थयेथे वि तन्वाथे धियो वस्त्रापसेव ।

सधीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे १

उष्टारेव फर्वरेषु श्रयेथे प्रायोगेव स्वाय्या शासुरेथः ।

दूतेव हि ष्टो यशसा जनेषु मापं स्थातं महिषेवावपानात् २

साकंयुजां शकुनस्येव पक्षा पश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टम् ।

अग्निरिव देवयोर्दीद्विवांसा परिरजमानेव यजथः पुरुत्रा ३

आपी वो अस्मे पितरेव पुत्रो—ग्रेव रुचा नृपतीव तुर्ये ।

इर्येव पुष्ट्यै किरणेव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवमा गमिष्टम् ४

वंसगेव पूष्यां शिम्बाता मित्रेव कृता ज्ञातरा ज्ञातपन्ता ।

वाजेवोच्चा वयसा घर्म्येष्टा मेपेवेपा संपर्याऽ पुरीषा ५ [१]

सूष्येव जर्भरी तुर्फरीतू नैतोशेव तुर्फरी पर्फरीका ।

उदून्यजेव जेमना मवेरू ता मे जराय्वजरं मरायु ६

पञ्चेव चर्चरं जारं मरायु क्षत्रेवार्थेषु तर्तरीथ उग्रा ।

ऋभू नापत् खरमज्जा खरजु—वायुर्न पर्फरत् क्षयद्रवीणाम् ७

घर्मेव मधु जठरे सनेरू भर्गेविता तुर्फरी फारिवारम् ।

पतरेव चचरा चन्द्रनिर्णि—ऊर्नऋङ्गा मनन्याऽ न जग्मी ८

बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठा पादेव गाधं तरते विदाथः ।

कर्णेव शासुरनु हि स्मराथो—ऽशेव नो भजतं चित्रमग्नः ९

आरङ्गरेव मध्वर्येथे सारधेव गर्वि नीचीनवारे ।

कीनारेव स्वेदमासिष्विद्वाना क्षामेवोर्जा सूर्यवसात् संचेथे १०

ऋध्याम् स्तोमं सनुयाम् वाज—मा नो मन्त्रं सूर्येहोप यातम् ।

यज्ञो न पक्वं मधु गोष्वन्त—रा भूतांशो अश्विनोः काममप्राः ११ [२] (१०३५)

(१०७)

११ दिव्य आङ्गिरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादातारो वा ।
शिष्टुप्, ४ जगती ।

- आविर्भून्महि माघोनमेषां विश्वं जीवं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्वृत्तमागा—दुरुः पन्था दक्षिणाया अदर्शि १
- उच्चा विवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोम प्र तिरन्त आयुः २
- दैवीं पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो नहि ते पूणन्ति ।
अथा नरः प्रयतदक्षिणासो ऽवद्यभिया ब्रह्मवः पूणन्ति ३
- शतधारं वायुमकं स्वविदं नृचक्षस्सते अभि चक्षते हविः ।
ये पूणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातरम् ४
- दक्षिणावान् प्रथमो हूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ५ [३]
- तमेव ऋषिं तमु ब्रह्माणमाहु—र्यजन्यं सामगामुक्थशासंम् ।
स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ६
- दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चन्द्रसुत यद्विरण्यम् ।
दक्षिणान्नं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्मं कृणुते विजानन् ७
- न भोजा मञ्चुर्न न्यर्थमीयुर्न रिण्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चैतत् सर्वं दक्षिणेभ्यो ददाति ८
- भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रे भोजा जिग्युर्वध्वं॑ या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपेयं सुराया भोजा जिग्युर्ये अहूताः प्रयन्ति ९
- भोजायाश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्याऽ शुभ्रममाना ।
भोजस्येदं पुष्करिणीव वेदम् परिष्कृतं देवमानेव चित्रम् १०
- भोजमश्वाः सुपुद्रवाहो वहन्ति सुवृद्धथो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेषु भोजः शत्रून्त्समनीकेषु जेता ११ [४] (१२४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुनी ऋषिः ।
पणयो देवता । त्रिष्टुप् ।

किमिच्छन्तीं सरमा प्रेदमानङ् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।
कास्मेहिनिः का परितक्मयासीत् कथं रसाया अतरः पर्यासि १
इन्द्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छन्तीं पणयो निधीन् वः ।
अतिष्कदो भियसा तन्न आवत् तथा रसाया अतरं पर्यासि २
कीदृङ्किन्द्रः सरमे का हंशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ।
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा—ऽथा गवां गोपतिर्नो भवाति ३
नाहं तं वेदु दभ्यं दभत् स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ।
न तं गृहन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः शयध्वे ४
इमा गारवः सरमे या ऐच्छः परिं विवो अन्तान् सुभगे पतन्ती ।
कस्त एना अवं सृजादयुध्व्यु—तास्माकमायुधा सन्ति तिग्मा ५ [५]

असेन्या वः पणयो वचांस्य—निषव्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृळात ६
अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वैर्मिर्वसुभिर्न्युष्टः ।
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पद्मलकुमा जगन्थ ७
एह गमन्नृषयः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवगवाः ।
त एतमूर्ध्वं वि भजन्त गोना—मथैतद्वचः पणयो वमन्नित् ८
एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रबाधिता सहसा दैव्येन ।
स्वसारं त्वा कृण्वै मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम ९
नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्व—मिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।
गोकामा मे अच्छदयन् यदाय—मपात इत पणयो वरीयः १०
दूरमित पणयो वरीय उद्रावो यन्तु मिनतीर्कृतेन ।
बृहस्पतिर्या अविन्नुभिर्गृह्णाः सोमो गार्वाण ऋषयश्च विप्राः ११ [६] (१२५७)

(१०९)

७ जुह्वर्ब्रह्मजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषे ऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।	
वीरुहंरास्तप उग्रो मयोभू—रापो देवीः प्रथमजा ऋतेन	१
सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।	
अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसी—दृग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय	२
हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चेदवोचन् ।	
न दूतार्यं प्रह्ये तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य	३
देवा एतस्यामवदन्त पूर्वं सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।	
भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन्	४
ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।	
तेन जायामन्वविन्दुद्वहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं न देवाः	५
पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत ।	
राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः	६
पुनर्दयि ब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निकिल्बिषम् ।	
ऊर्जं पृथिव्या भक्त्वायो—रुगायमुपासते	७ [७] (११६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भागवः, जामदग्न्यो रामो वा । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्,

३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीद्वारः, ६ उपासानका, ७ दैव्यां होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः

सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्याद्वाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।	
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः	१
तनूनपात् पथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।	
मन्मानि धीभिरुत यजमन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः	२
आजुह्वान ईड्यो वन्यश्वा ऽऽ याह्यग्रे वसुभिः सजोषाः ।	
त्वं देवानामसि यह होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान्	३
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।	
व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम्	४ (११६८)

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुभ्रमानाः ।

देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः

५ [८]

आ सुध्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्ता सदतां नि योनीं ।

द्विव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधानि

६

दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्ये ।

प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा विशन्ता

७

आ नो यज्ञं भारती तूर्यमे—त्वित्वा मनुष्वद्विह चेतयन्ती ।

तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं स्योन सरस्वती स्वपसः सदन्तु

८

य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशद्भुवनानि विश्वा ।

तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्

९

उपावसुज त्मन्या समञ्जन् देवानां पार्थ ऋतुथा हवीषि ।

वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन

१०

सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत् पुरोगाः ।

अस्य होतुः प्रदिश्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः

११ [९] (११७५)

(१११)

१० वैरूपोऽष्टादंष्ट्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा मतयः सन्ति नृणाम् ।

इन्द्रं सत्यैरेरयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्युर्विदानः

१

ऋतस्य हि सवसो धीतिरद्यौ सं गर्ह्यो वृषभो गोभिरानद् ।

उदतिष्ठत् तविषेणा रवेण महान्ति चित् सं विव्याचा रजांसि

२

इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेदु स हि जिष्णुः पथिकृत स्याय ।

आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्भोः पतिर्विवः सनजा अप्रतीतः

३

इन्द्रो मह्ना महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गृणानः ।

पुरुणि चिन्नि तताना रजांसि द्वाधार यो धरुणं सत्यताता

४

इन्द्रो विवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेदु सर्वना हन्ति शुष्णम् ।

महीं चिद् द्यामातनोत् सूर्येण चास्कम्भं चित् कम्भेन स्कभीयान्

५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्तु रदेवस्य शूश्वानस्य मायाः ।

वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था—ऽथोभवो मघवन् बाह्वोजाः

६

(११८१)

सर्चन्त यदुषसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो रामविन्दन् ।	
आ यन्नक्षत्रं दृष्टो विवो न पुनर्यतो नकिरन्द्वा नु वेद	७
दूरं किल प्रथमा जग्मुरासा—मिन्द्रस्य याः प्रसवे ससुरारपः ।	
कं स्विदग्रं कं बुध आसा—माणो मध्यं कं वो नूनमन्तः	८
सृजः सिन्धूरहिना जग्रसानाँ आदिदेताः प्र विविज्रे जवेन ।	
मुमुक्षमाणा उत या मुमुज्रे ऽधेदेता न रमन्ते नितिक्ताः	९
सधीचीः सिन्धुमुशतीरिवायन् त्सनाज्जार अरितः पूर्भिदासाम् ।	
अस्तमा ते पार्थिवा वसू—न्यस्मे जग्मुः सूनृता इन्द्र पूर्वीः	१० [११] (१२८५)

(११२)

१० वैरूपो नभःप्रभेदनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिब प्रतिकामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।	
हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रू—नुक्थेभिष्टे वीर्याँ प्र ब्रवाम	१
यस्ते रथो मनसो जवीया—नेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।	
तूयमा ते हर्यः प्र द्रवन्तु येभिर्यासि वृषभिर्मन्दमानः	२
हरित्वता वचसा सूर्यस्य श्रेष्ठं रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।	
अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः संधीचीनो मादयस्वा निषद्य	३
यस्य त्यत् ते महिमानं मदे—ष्विमे मही रोदसी नाविंविक्ताम् ।	
तदोक् आ हरिभिरिन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छं	४
यस्य शश्वत् पपिवाँ इन्द्र शत्रू—ननानुकृत्या रण्या चकथं ।	
स ते पुरंधिं तविषीमियति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः	५ [१२]
इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममेना शतक्रतो ।	
पूर्ण आहावो मङ्गिरस्य मध्वो यं विश्व इदमिहयन्ति देवाः	६
वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।	
अस्माकं ते मधुमत्तमानी—मा मुवन्त्सर्वना तेषु हर्य	७
प्र त इन्द्र पूर्याणि प्र नूनं वीर्याँ बोचं प्रथमा कुतानि ।	
सतीनमन्युरअथायो अद्रि सुवेदुनामकृणोर्ब्रह्मणे गाम्	८ (१२९३)

नि षु सीद गणपते गुणेषु त्वामाहुर्विप्रेतमं कवीनाम् ।
 न ऋते त्वत् क्रियते किं चनारे महामर्कं मघवस्त्रिध्रमर्च ९
 अभिरूया नो मघवन् नार्धमानान् त्सखे बोधि वसुपते सखीनाम् ।
 रणं कृधि रणकृत् सत्यशुष्मा ऽभक्ते चिदा भजा राये अस्मान् १० [१३] (१२९५)

(११३)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ११३-१२८]

१० वैरूपः शतप्रभेदनः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्वैरन् शुष्ममावताम् ।
 यदैतं कृष्णानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमाँ अवधत् १
 तमस्य विष्णुमहिमानमोजसां—ऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रंशते ।
 देवेभिरिन्द्रो मघवा स्यावभि—वृत्रं जघन्वाँ अभवद्वरेण्यः २
 वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमाविदे ।
 विश्वे ते अत्र मरुतः सह त्मना ऽवर्धन्नुग्र महिमानमिन्द्रियम् ३
 जज्ञान एव व्यबाधत् स्पृधः प्रापश्यद्वीरो अभि पौंस्यं रणम् ।
 अवृश्चद्विमव सस्यदः सृज—दस्तभ्नाज्ञाकं स्वपस्यया पृथुम् ४
 आविन्द्रः सत्रा तविपीरपत्यत् वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत् ।
 अवाभरन्दृषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय दाशुषे ५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यो विरप्तिनं ऋघायतो अरंहयन्त मून्यवे ।
 वृत्रं यदुग्रो व्यवृश्चदोजसा ऽपो बिभ्रतं तमसा परीवृतम् ६
 या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।
 ध्वान्तं तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो मत्ता पूर्वहृतावपत्यत् ७
 विश्वे देवासो अध वृष्ण्यानि ते ऽवर्धयन्तोमवत्या वचस्यया ।
 रन्ध्रं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निं जम्भैस्तृष्वन्नमावयत् ८
 भूरि दक्षेभिर्वचनेभिर्कक्रभिः सख्येभिः सख्यानि प्र वोचत् ।
 इन्द्रो धुनिं च चुमुरिं च वृम्भय—उद्धृद्दामनस्या शृणुते वृमीतये ९
 त्वं पुरुण्या भरा स्वश्या येमिर्मसं निवचनानि शंसन् ।
 सुगोभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो षु ण उर्विया गाधमद्य १० [१५] (१३०५)

(११४)

१० वैरूपः सध्रिः, तापसो घमो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

- घमां समन्ता त्रिवृतं व्यापतु—स्तयोर्युष्टिं मातरिश्वां जगाम ।
 विवस्वयो दिधिषाणा अवेषन् विदुर्देवाः सहसामानमर्कम् १
 तिस्रो वेष्ट्राय निर्ऋतीरुपासते दीर्घश्रुतो वि हि जानन्ति वल्लयः ।
 तासां नि चिन्त्युः कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु वृतेषु २
 चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेशा घृतप्रतीका वयुनीनि वस्ते ।
 तस्यां सुपर्णा वृषणा नि वेदतु—यत्र देवा दधिरे भागधेयम् ३
 एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि चण्डे ।
 तं पाकेन मनसापश्यमन्तितु—स्तं माता रेव्हिह स उ रेव्हिह मातरम् ४
 सुपर्ण विप्राः कवयो वचोभि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।
 छन्दांसि च दधती अध्वरेषु ग्रहान्तोमस्य मिमते द्वादश ५ [१६]
 पृत्रिंशश्च चतुरः कल्पयन्तु—छन्दांसि च दधत आद्वावृशम् ।
 यज्ञं विमार्य कवयो मनीष कंसामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ६
 चतुर्दशान्ये महिमानो अस्य ते धीरा वाचा प्र णयन्ति सप्त ।
 आप्रानि तीर्थं क इह प्र वोच—द्येन पथा प्रपिबन्ते सुतस्य ७
 सहस्रधा पञ्चदशान्युक्था यावद् द्यावापृथिवी तावदित् तत् ।
 सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्टितं तावती वाक् ८
 कश्छन्दसां योगमा वेदु धीरः को धिष्ण्यां प्रति वाचं पपाद ।
 कमृत्विजामष्टमं शूरमाहु—हरी इन्द्रस्य नि चिकाय कः स्विन ९
 भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति रथस्य धूपु युक्तासो अस्थुः ।
 श्रमस्य क्वायं वि भजन्त्येभ्यो यदा यमो भवति हर्म्ये हितः १० [१७] (११५)

(११५)

९ वार्षिहव्य उपस्तुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप्, ९ शकरी ।

- चित्र इच्छिंशोस्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।
 अनुधा यद्वि जीजनदधा च नु ववक्षं सद्यो महिं कृत्यं चरन् १
 अग्निर्ह नाम धायि दक्षपस्तमः सं यो वना युवते भस्मना कृता ।
 अभिप्रमुरा जुह्वा स्वध्वर इनो न प्रोर्थमानो यवसे वृषा २ (१११७)

तं वो विं न द्रुषद्वं द्रुषमन्धस इन्तुं प्रोथन्तं प्रवर्णन्तमर्णवम् ।
 आसा वह्निं न शोचिषां विरिप्शिनं महिषतं न सरजन्तमध्वनः ३
 वि यस्य ते जयसानस्याजर धक्षोर्न वाताः परि सन्त्यच्युताः ।
 आ रण्वासो युयुधयो न सत्वनं त्रितं नशन्त प्र शिषन्त इष्टये ४
 स इवृशिः कण्वतमः कण्वसखा उर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
 अग्निः पातु गृणतो अग्निः सूरि—नग्निर्वेदातु तेषामवो नः ५ [१८]

वाजिन्तमाय सहसि सुपित्र्य तृषु च्यवानो अनु जातवेदसे ।
 अनुद्रे चिद्यो धृषता वरं सुते महिन्तमाय धन्वनेदविष्यते ६
 एवाग्निमैतैः सह सूरिभिर्वसुः ष्टवे सहसः सूनरो नृभिः ।
 मित्रासो न ये सुधिता क्रतायवो द्यावो न द्युन्नैरभि सन्ति मानुषान् ७
 ऊर्जो नपात् सहसावन्निति त्वो—पस्तुतस्य वन्दते वृषा वाक् ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतुरं दधानाः ८

इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुतास ऋषयोऽवोचन् ।
 तौश्च पाहि गृणतश्च सूरिन् वषट्कण्डित्युध्वासो अनक्षन् नमो नम इत्युध्वासो अनक्षन् ९ [१९]

(११६)

(१३०४)

९ स्थोरोऽग्नियुतः स्थोरोऽग्निगृपो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

पिबा सोमं महत इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
 पिब राये शर्वसे हूयमानः पिब मध्वस्तूपविन्द्रा वृषस्व १
 अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्ये—न्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
 स्वस्तिदा मनसा मादयस्वा—र्वाचीनो रेवते सौभगाय २
 ममस्तु त्वा विव्यः सोमं इन्द्र ममस्तु यः सूयते पार्थिवेषु ।
 ममस्तु येन वरिषश्चकथं ममस्तु येन निरिणासि शत्रून् ३
 आ द्विबर्हा अग्निनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमन्धः ।
 गद्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४
 नि तिग्मानि भ्राशयन् भ्राश्या—न्यव स्थिरा तनुहि यातुजनाम् ।
 उग्रार्य ते सहो बलं वदामि प्रतीत्या शत्रून् विगवेषु वृश्च ५ [२०] (१३२९)

व्य॒थं इन्द्र॑ तनुहि॒ श्रवा॑स्यो—जः स्थिरे॒व धन्व॑नोऽभिमा॒तीः अ॒स्मद्वा॑वृ॒धानः स॒होभि॑—रनि॒भृष्ट॑स्त॒न्वं वावृ॑धस्व	६
इदं॑ हवि॒र्मध॑वन् तुभ्यं॑ रा॒तं प्रा॑ति स॒न्नाळ॑हृ॒णानो॑ गृ॒भाय॑ । तुभ्यं॑ सु॒तो म॑घवन् तुभ्यं॑ प॒क्वोऽ॑—ऽद्वीन्द्र॑ पिब॒ च प्र॑स्थितस्य	७
अ॒द्वीदिन्द्र॑ प्र॒स्थिते॒मा हवी॑षि च॒नो द॑धिष्व प॒चतो॑त सोमम् । प्रय॑स्वन्तः प्रा॒ति ह॑र्यामसि त्वा स॒त्याः सं॑न्तु य॒ज॑मानस्य॒ कामाः॑	८
प्रे॒न्वाग्नि॑भ्यां सुवच॒स्यामि॑यमि॒ सिन्धा॑विव प्रेर॒यं नाव॑म॒कैः । अया॑ इव परि॒ चर॑न्ति वे॒वा ये अ॒स्मभ्यं॑ धन॒दा उ॒द्भिद॑श्च	९ [२१] (१३३३)

(११७)

९ भिक्षुराक्षिरसः । धनाभदानं । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

न वा उ॑ वे॒वाः क्षु॒धमि॒द्वधं॑ वृ॒दु—रु॒ताशि॑तमुप॒ गच्छ॑न्ति मृत्य॒वः । उ॒तो र॒यिः पृ॑णतो नोप॒ दस्य॑—त्यु॒तापृ॑णन् म॒र्द्धितारं॑ न वि॒न्दते॑	१
य आ॒धाय॑ च॒कमा॑नाय॒ पित्वो॑ ऽन्न॒वान्त॑सन् र॒फिता॑योप॒जग्मु॑षं । स्थि॒रं मनः॑ कृणुते से॒वते पु॒रो—तो चि॒त् स म॑र्द्धि॒तारं॑ न वि॒न्दते॑	२
स इन्द्रो॑जो यो गृ॒ह्वे द॒वु—त्यन्न॑कामाय॒ चर॑न्ते कृ॒शाय॑ । अ॒रम॑स्मै भवति॒ याम॑हृ॒ता उ॒ताप॑रीषु॒ कृणु॑ते सखायम्	३
न स सखा॑ यो न द॒दाति॑ सख्ये॒ सचा॑भुवे स॒चमा॑नाय॒ पित्वः॑ । अपा॑स्मात् प्रेया॒न्न तदो॑को अस्ति॒ पु॒णन्त॑म॒न्यम॑रणं चिदिच्छेत्	४
पू॒णीया॑दि॒न्नाध॑मानाय॒ तव्यान्॑ द्रा॒घीया॑सुमनु॒ पश्ये॑त् पन्थाम् । ओ हि॑ वर्तन्ते रथ्ये॒व च॒का ऽन्य॑म॒न्यमु॑प॒ तिष्ठ॑न्त॒ रायः॑	५ [२२]

मोघ॑मन्नं वि॒न्दते॑ अप्र॒चेताः स॒त्यं ब्र॑वीमि व॒ध इ॒त् स त॑स्य । ना॒र्यम॑णं पु॒ष्यति॑ नो सखा॒यं के॒वला॑घो भवति के॒वला॑दी	६
कृ॒षन्नि॒त् फाल॑ आ॒शि॒तं कृ॑णोति॒ यन्न॑ध्वान्म॒पं वृ॒द्धक्ते॑ च॒रि॒त्रैः । व॒र्धन् ब्र॑ह्माव॒दतो॑ वर्नीयान् पू॒ण॒ज्ञापि॑रपू॒णन्त॑माभि॒प्यात्	७
ए॒कपा॒न्त्र्यो द्वि॑प॒वो वि॑ च॒क्रमे॑ द्वि॒पात् त्रि॑पाद॒मभ्ये॑ति प॒श्चात् । चतु॑ष्पादेति द्वि॒पदाम॑भिस्त्वे॒ संप॑श्यन् प॒ङ्कती॑रु॒पति॑ष्ठमानः	८ (१३४१)

समौ चिद्धस्तौ न समं विविष्टः संमातरां चित्रं समं दुहाते ।
यमयोश्चित्रं समा वीर्याणि ज्ञाती चित सन्तौ न समं पृणीतः

९ [२३] (१३४९)

(११८)

९ उरुक्षय आमहीययः । रक्षोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्ने हंसि न्यत्रिणं दीद्यन्मर्त्येष्वाम् । स्वे क्षये शुचिवत् १
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदसे । यत् त्वा सुचः समस्थिरन् २
स आहुतो वि रोचते ऽग्निरीलेन्यो गिरा । सुचा प्रतीकमज्यते ३
घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः । रोचमानो विभावसुः ४
जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन । तं त्वा हवन्त मर्त्याः ५ [२४]

तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत । अदाभ्यं गृहपतिम् ६
अदाभ्येन शोचिषा ऽग्ने रक्षस्त्वं दह । गोपा क्रतस्य दीदिहि ७
स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः । उरुक्षयेषु दीद्यत् ८
तं त्वा गीर्भिरुक्षया हव्यवाहं समीधिरे । यजिष्ठं मानुषे जने ९ [२५] (१३५१)

(११९)

१३ ऐन्द्रो लवः । आन्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति वा इति मे मनो गामश्वं सनुयामिति । कुवित् सोमस्यापामिति १
प्र वानां इव दोर्घत उन्मा पीता अयंसत । कुवित् सोमस्यापामिति २
उन्मा पीता अयंसत रथमश्वा इवाशवः । कुवित् सोमस्यापामिति ३
उप मा मतिरस्थित वाश्वा पुत्रमिव प्रियम् । कुवित् सोमस्यापामिति ४
अहं तष्टेव वन्धुरं पर्यचामि हृदा मतिम् । कुवित् सोमस्यापामिति ५
नहि मे अक्षिपच्छान्ताऽच्छान्सुः पञ्च कृष्टयः । कुवित् सोमस्यापामिति ६ [२६]

नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं चन प्रति । कुवित् सोमस्यापामिति ७
अभि द्यां महिना भुवमभीर्दमां पृथिवीं महीम् । कुवित् सोमस्यापामिति ८
हन्ताहं पृथिवीमिमं नि दधानीह वेह वा । कुवित् सोमस्यापामिति ९
ओषमित् पृथिवीमहं जङ्घनानीह वेह वा । कुवित् सोमस्यापामिति १०
ब्रिबि मे अन्यः पक्षोऽधो अन्यमचीकृषम् । कुवित् सोमस्यापामिति ११ (१३६९)

अहमस्मि महामहो ऽभिनभ्यमुदीषितः । कुवित सोमस्यापामिति १२
गृहो याम्यरंकृतो देवेभ्यो हव्यवाहनः । कुवित सोमस्यापामिति १३ [२७] (१३६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१२०)

९ आथर्वणो बृहद्दिवः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेपनृम्णः ।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून् ननु यं विश्वे मद्वन्त्यूमाः १
वावृधानः शर्वसा भूर्योजाः शत्रुर्वासाय भियसं दधाति ।
अव्यनच्च व्यनच्च सस्मि सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु - २
त्वे क्रतुमपि वृञ्जन्ति विश्वे द्विर्यदेते त्रिभ्वन्त्यूमाः ।
स्वादोः स्वादीयः स्वादुनां मृजा समदः सु मधु मधुनाभि योधीः ३
इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदमदे अनुमदन्ति विप्राः ।
ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन् यातुधानां दुरेवाः ४
त्वया वयं शाशन्नहे रणेपु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ५ [१]
स्तुषेप्यं पुरुवर्षसमृभ्वमिनतममाप्यमाप्यानाम् ।
आ दर्षते शर्वसा सप्त दानुन् प्र साक्षते प्रतिमानानि भूरि ६
नि तद्दधिषेऽवरं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।
आ मातरां स्थापयसे जिगत्सू अत इनोषि कर्वरा पुरुणि ७
इमा ब्रह्म बृहद्दिवो विवक्तीन्द्राय शूपमग्निः स्वर्पाः ।
महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजो दुरेश्व विश्वा अवृणोदप स्वाः ८
एवा महान् बृहद्दिवो अथर्वा ऽवोचत स्वां तन्वमिन्द्रमेव ।
स्वसारो मातरिभ्वरीररिप्रा हिन्वन्ति च शर्वसा वर्धयन्ति च ९ [२] (१३७३)

(१२१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम १
य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
यस्य द्यायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम २ (१३७५)

यः प्राणतो निमिषतो महित्वै—क इन्द्राजा जगतो बभूव ।	
य ईशे अस्य द्विपदृश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम	३
यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसया सहाहुः ।	
यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम	४
येन द्यौरुग्रा पृथिवी च दृळ्हा येन स्वः स्तभितं येन नाकः ।	
यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम	५ [३]
यं कन्दसी अर्वासा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।	
यन्नाधि सूर उर्वितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम	६
आपो ह यद्वृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।	
ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम	७
यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद् दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।	
यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम	८
मा नो हिंसीजनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।	
यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम	९
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।	
यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्	१० [४] (१३८३)

(१२२)

८ चित्रमहा वासिष्ठः । अग्निः । जगतीः १, ५ त्रिष्टुप् ।

वसुं न चित्रमहसं गृणीषे वामं शेषमर्तिथिमद्विषेण्यम् ।	
स रासते शुरुधो विश्वधायसो ऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम्	१
जुषाणो अग्ने प्रति हर्य मे वचो विश्वानि बिभ्रान् वयुनानि सुकतो ।	
घृतनिर्गिब्रह्मणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्ननु व्रतम्	२
सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दाशद्वागुषे सुकृते मामहस्व ।	
सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा यस्त आनन्द समिधा तं जुषस्व	३
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त ईळते सप्त वाजिनम् ।	
गुणवन्तमग्निं घृतपृष्ठमुक्षणं पूणन्तं देवं पूणते सुवीर्यम्	४ (११८७)

त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स दूयमानो अमृताय मस्व ।

त्वां मर्जयन् मरुतो वाशुषो गृहे त्वां स्तोमेभिर्भृगवो वि रुरुचुः

५ [५]

इषं दुहन्त्सुदुधां विश्वधांसं यज्जमिषे यजमानाय सुकतो ।

अग्ने घृतस्नुस्त्रिऋतानि दीद्य—द्विर्त्युज्ञं परियन्त्सुकतूयसे

६

त्वामिदुस्या उषसो व्युष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।

त्वां देवा महयाप्याय वावृधु—राज्यमग्ने निमृजन्तो अध्वरे

७

नि त्वा वसिष्ठा अह्वन्त वाजिनं गृणन्तो अग्ने विदथेपु वेधसः ।

रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [६] (१३९१)

(१२३)

८ वेनो भार्गवः । वेनः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।

इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति

१

समुद्रादूर्ध्वमुर्दियति वेनो नभोजाः पृष्ठं हर्षतस्य दशि ।

ऋतस्य सानावार्धं विष्टिभिर्भ्रातृ समानं योनिमभ्यनूषत् वाः

२

समानं पूर्वार्भिर्वावशाना—स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीळाः ।

ऋतस्य सानावार्धं चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः

३

जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रा मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् ।

ऋतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थु—विदद्वन्धर्वो अमृतानि नाम

४

अप्सरा जारमुपसिष्मिणाणा योषां विभर्ति परमे व्योमन् ।

चरन् प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत् प्रक्षे हिरण्यये स वेनः

५ [७]

नाकं सुपर्णमुप यत् पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा ।

हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्

६

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाकं अस्थात् प्रत्यद् चित्रा बिभ्रदुस्यायुधानि ।

वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि

७

वृत्सः समुद्रमभि यज्जिगाति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् ।

भानुः शुक्रेण शोचिषा चक्रान—स्तृतीयं चक्रे रजसि प्रियाणि

८ [८] (१३९२)

(१२४)

१ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः; २-४ अग्नेरात्मा; ५, ७-८ वरुणः;
६ सोमः, ९ इन्द्रः । शिष्टद्वयं, ७ जगती ।

इमं नो अग्र उषं यज्ञमेहि पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।	
असौ हव्यबाल्लुत नः पुरोगा ज्योगेव वीर्यं तम आशयिष्ठाः	१
अर्धेवाद्देवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।	
शिवं यत् सन्तमशिवो जहामि स्वात् सख्यादरणीं नाभिमेमि	२
पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयाया ऋतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।	
शंसामि पित्रे असुराय शैवमयजियाद्यजियं भागमेमि	३
बह्वीः समा अकरमन्तरस्मिन्निन्द्रं वृणानः पितरं जहामि ।	
अग्निः सोमो वरुणस्ते च्यवन्ते पर्यावर्द्धाष्टं तद्वाम्यायन्	४
निर्माया उ त्वे असुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयासे ।	
ऋतेन राजन्नृतं विविञ्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि	५ [९]
इदं स्वरिदमिदांस वाममयं प्रकाश उर्वान्तरिक्षम् ।	
हनाव वुत्रं निरेहिं सोम हविष्ठा सन्तं हविषा यजाम	६
कविः कवित्वा द्विवि रूपमासजदप्रभूती वरुणो निरपः सृजत् ।	
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिभ्रति	७
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं संचन्ते ता ईमा क्षेति स्वधया मदन्तीः ।	
ता ई विशो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अप वृत्रादतिष्ठन्	८
बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहुर्पां विव्यानां सख्ये चरन्तम् ।	
अनुष्टुभमनु चर्चुर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा	९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ वागाम्भृणी । आत्मा । शिष्टद्वयं, ९ जगती ।

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराभ्यहमावित्यैरुत विश्वेदेवैः ।	
अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा	१
अहं सोममाह्नसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।	
अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुप्रोष्ये यजमानाय सुन्वते	२ (१४१०)

अहं राष्ट्रीं संगमनी वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियानाम् ।
 तां मां वेवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यवेशयन्तीम् ३
 मया सो अन्नमन्ति यो विपश्यति यः प्राणिति य ईँ शृणोत्युक्तम् ।
 अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ४
 अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।
 यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम् ५ [११]

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
 अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ६
 अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः समुद्रे ।
 ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि ७
 अहमेव वात इव प्र वास्यारभमाणा भुवनानि विश्वा ।
 परो दिवा पर एना पृथिव्यैतावती महिना सं बभूव ८ [१२] (१४१९)

(१२६)

८ शेट्विः कुलमलवर्हिषो, वामदेव्यांऽहोमुग्वा । विश्वे देवाः । उपरिष्ठावृष्टती, ८ त्रिषद्विष ।

न तमहो न दुरितं देवांसो अष्ट मर्त्यम् ।
 सजोषसो यमर्थमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः १
 तद्वि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।
 येना निरहंसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः २
 ते नूनं नोऽयमूतये वरुणो मित्रो अर्थमा ।
 नयिष्ठा उ नो नेपणि पयिष्ठा उ नः पर्षण्यति द्विषः ३
 यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्थमा ।
 युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः ४
 आदित्यासो अति सिधो वरुणो मित्रो अर्थमा ।
 उग्रं मरुद्भी रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः ५
 नेतार ऊ पु णस्तिरो वरुणो मित्रो अर्थमा ।
 अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः ६
 शुनमस्रभ्यमूतये वरुणो मित्रो अर्थमा ।
 शर्म यच्छन्तु सप्रथ आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः ७ (१४१९)

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो ष्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यमे प्रतरं न आयुः

८ [१३] (१४०४)

(१२७)

८ कुशिकः सौभरः, रात्रिर्वा भारद्वाजी । रात्रिः । गायत्री ।

रात्री व्यस्यदायती पुरुत्रा देव्यक्षभिः । विश्वा अधि श्रियोऽधित १

ओर्वेषा अमर्त्या निवतो देव्युद्वतः । ज्योतिषा बाधते तमः २

निरु स्वसारमस्कृतोऽपसं देव्यायती । अपेदु हासते तमः ३

सा नो अद्य यस्या व्यं नि ते यामन्नविक्षमहि । वृक्षे न वसति वयः ४

नि ग्रामासो अविक्षत नि पद्वन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासंश्चिदर्थिनः ५

यावया वृक्यं वृकं यवयं स्तेनमूर्म्यं । अथा नः सुतरा भव ६

उप मा पोषिंशत तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उप ऋणोव यातय ७

उप ते गा इवाकरं वृणीष्व दुहितर्दिवः । रात्रि स्तोमं न जिग्युषे ८ [१४] (१४३२)

(१२८)

९ विहव्य आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममग्नि वचो विहवेष्वस्तु व्यं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।

मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पूतना जयेम १

मम देवा विहवे सन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुरग्निः ।

ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन् २

मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मर्याशीरस्तु मयि देवहृतिः ।

देव्या होतरि वनुषन्तु पूर्वे ऽरिष्टाः स्याम तन्वां सुवीराः ३

मह्यं यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मर्नसो मे अस्तु ।

एनो मा नि गां कतमच्चुनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ४

देवीः षष्ठ्वीरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वम् ।

मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रंधाम द्विषते सोम राजन् ५ [१५]

अग्ने मय्यं प्रतिनुदन् परेषा मवद्वधो गोपाः परि पाहि नस्त्वम् ।

प्रत्यञ्जो यन्तु निगुतः पुनस्तेऽमैषां चित्तं प्रबुधां वि नेशत् ६

(१४३८)

धाता धातूणां भुवनस्य यस्पतिर्वैवं ज्ञातारमभिमातिषाहम् ।	
इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्वैवाः पान्तु यजमानं न्यथार्त्त	७
उरुव्यचा नो महिषः शर्म यंस वृस्मिन् हवै पुरुहूतः पुरुक्षुः ।	
स नः प्रजार्यै हर्यश्व मृळयेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः	८
ये नः सपत्ना अप ते भवन्तिवन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।	
वसवो रुद्रा आवित्या उपरिस्पृशं मोघं चेतारमधिराजमक्रन्	९ [१६] (१४४१)

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठो । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् ।	
किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नम्भः किमासीद्बहनं गभीरम्	१
न मृत्युरासीद्वृमृतं न तर्हि न रात्र्या अह्न आसीत् प्रकेतः ।	
आनीद्वान्तं स्वधया तदेकं तस्मान्द्वान्यन्न परः किं चनासं	२
तम आसीत् तमसा गूळहमग्नेऽप्रकेतं सलिलं सर्वमा इदम् ।	
तुच्छयेनाश्वपिहितं यदासीत् तपसस्तन्महिनाजायतैकम्	३
कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।	
सतो बन्धुमसति निरविन्दन् हृदि प्रतीप्या कवयो मनीषा	४
तिरश्चीनो विततो रुश्मिरेषा मधः स्विदासीश्चुपरि स्विदासीत् ।	
रेतोधा आसन् महिमान् आसन् त्वधा अवस्तात् प्रयतिः परस्तात्	५
को अन्द्रा वेदु क इह प्र वोचत् कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः ।	
अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनेनाऽथा को वेदु यत आबभूव	६
इयं विसृष्टिर्यत आबभूव यदि वा वृधे यदि वा न ।	
यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन् त्सो अङ्ग वेदु यदि वा न वेद	७ [१७] (१४४८)

(१३०)

७ यज्ञः प्राजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिस्तत् एकज्ञतं देवकर्मभिरारयतः ।	
इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्र व्यापं वयेत्यासते तृते	१ (१४४९)

पुमौ एनं तनुत् उत कृणन्ति पुमान् वि तन्ने अधि नाके अस्मिन् ।	
इमे मयूखा उप सेदुरु सवः सामानि चक्रुस्तसराण्योतवे	२
कासीत् प्रमा प्रतिमा किं निदान्—माज्यं किमासीत् परिधिः क आसीत् ।	
छन्वुः किमासीत् प्रउगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजन्त विश्वे	३
अग्नेर्गायत्र्यभवत् सयुग्वो—णिहया सविता सं बभूव ।	
अनुष्टुभा सोम उक्थैर्महस्वान् बृहस्पतेर्बृहती वाचमावत्	४
विराणिमत्रावरुणयोरभिभ्री—रिन्द्रस्य त्रिष्टुबिह भागो अह्नः ।	
विश्वान् देवाअगत्या विवेष्ट तेन चाक्लृप् ऋषयो मनुष्याः	५
चाक्लृप्ते तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे ।	
पश्यन् मन्ये मनसा चक्षसा तान् य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे	६
सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।	
पूर्वेषां पन्थामनुवृश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्योऽ न रश्मीन्	७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकीर्तिः काक्षीवतः । इन्द्रः, ४-५ अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अप प्राच इन्द्र विश्वौ अमित्रा—नपापाचो अभिभूते नुदस्व ।	
अपोर्दीचो अर्ष शूराधराच उरौ यथा तव शर्मन् मर्दम	१
कुविबुङ्गः यवमन्तो यवं चि—द्यथा दान्त्यनुपूर्वं विपूर्य ।	
इहेहैषां कृणुहि भोर्जनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः	२
नहि स्थूर्युतुथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेपु ।	
गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विपा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः	३
युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।	
विपिषाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम्	४
पुत्रमिव पितरावश्विनोमे—न्द्वावथुः काव्यैर्वृसनाभिः ।	
यत् सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक्	५
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमूळीको भवतु विश्ववेदाः ।	
बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम	६ (१४६१)

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।

स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराचिचद् द्वेषः सनुतयुयोतु

७ [१९] (१४६९)

(१३२)

७ शकपूतो नामेभ्यः । मित्रावरुणो, १ द्युभूयश्चिनः । विराड्रूपा, १ न्यङ्कुसारिणी,
२, ६ प्रस्तारपङ्क्तिः, ७ महासतोबृहती ।

ईजानमिद् द्यौर्गुतावसु—रीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।

ईजानं कुवावश्विना—वभि सुधैरवधताम्

१

ता वाँ मित्रावरुणा धारयक्षिती सुषुन्नेषितत्वता यजामसि ।

युवोः क्राणाय सख्यै—रभि प्याम रक्षसः

२

अधा चिन्नु यद्विधिषामहे वा—मभि प्रियं रेक्णः पत्यमानाः ।

वृद्धाँ वा यत् पुष्यति रेक्णः सध्वारन् नकिरस्य मघानि

३

असावन्यो असुर सूयत् द्यौ—स्त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ।

मूर्धा रथस्य चाकृन् नैतावतैनसान्तकधृक्

४

अस्मिन्स्वेतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निर्गतान् हन्ति वीरान् ।

अवोर्वा यद्वात तनूष्ववः प्रियासु यज्ञियास्वर्वा

५

युवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पर्यसा पुपूतनि ।

अव प्रिया दिदिष्टन् सूरौ निनिक्त रश्मिभिः

६

युवं ह्यप्नराजावसीदतं तिष्ठद्रथं न धूर्षदं वनर्षदम् ।

ता नः कणूकयन्ती—नृमेधस्तत्रे अंहसः सुमेधस्तत्रे अंहसः

७

[२०] (१४६९)

(१३३)

७ सुदाः पंजयनः । इन्द्रः । शक्रो, ४-६ महापङ्क्तिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्रो प्वस्मै पुरोरथ—मिन्द्राय शूपमर्चत ।

अभीकै चिदु लोककृत् संगे समत्सु वृत्रहा ऽस्माकं बोधि चोविता

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

१

त्वं सिन्धूरवासृजो ऽधराचो अहन्नहिम् ।

अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि प्वजामहे

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

२

(१४७१)

वि षु विश्वा अरातयो ऽर्यो नशन्त नो धिर्यः ।

अस्तासि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति या ते रातिर्वृद्धिर्वसु

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

३

यो न इन्द्राभितो जनो वृकायुरादिदेशति ।

अधस्पदं तमीं कृधि विबाधो असि सासहि नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४

यो न इन्द्राभिदासति सनाभिर्यश्च निष्क्यः ।

अव तस्य बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५

व्यभिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रभामहे ।

ऋतस्य नः पथा नया ऽति विश्वानि दुरिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६

अस्मभ्यं सु त्वभिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जग्निरे ।

अच्छिद्रोक्षी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पयसा मही गौः

७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वार्धस्य) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ (उत्तरार्धस्य)- ७ गोधा ऋषिक । इन्द्रः ।

महापशक्तिः, ७ पंक्तिः ।

उभे यद्विन्द्र रोदसी आप्प्राथोषा इव ।

महान्तं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् १

अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्मां आदिदेशति देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् २

अव त्या बृहतीरिषो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।

शचीभिः शक्र धनुहीन्द्र विश्वाभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ३

अव यत् त्वं शतक्रतुविन्द्र विश्वानि धनुषे ।

रथिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ४

अव स्वेदा इवाभितो विष्वक् पतन्तु द्विद्यवः ।

दूर्वाया इव तन्तवो व्यस्मदेतु दुर्मतिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ५

दूर्ध्वं ह्यङ्कुशं यथा शक्तिं बिभर्षि मन्तुमः ।

पूर्वेण मघवन् पदा ऽजो वयां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ६

नकिर्वेषा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ।

पक्षेभिरपि कक्षेभि रत्राभि सं रभामहे

७ [२२] (१४८३)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे वृक्षैः संपिबन्ते यमः ।

अत्रा नो विश्वतिः पिता पुराणां अनु वेनति

१

पुराणां अनुवेनन्तं चरन्तं पापयामुया । असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृह्यं पुनः २

यं कुमार नवं रथं मचक्रं मनसाकृणोः । एकैषं विश्वतः प्राञ्च मपश्यन्नधि तिष्ठसि ३

यं कुमार प्रार्थते यो रथं विप्रैभ्यस्परि । तं सामानु प्रार्थते समितो नाव्याहितम् ४

कः कुमारमजनय द्रथं को निर्वर्तयत् । कः स्वित् तद्व्य नो ब्रूया दनुदेयी यथामवत् ५

यथामवदनुदेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्ताद्विभ आततः पश्चान्निरयणं कृतम् ६

इदं यमस्य सादनं देवमानं यदुच्यते ।

इयमस्य धम्यते नाळीरयं गीर्भिः परिष्कृतः

७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ वृषाणकः, ५ करिकतः, ६ पतशः, ७ ऋष्यशृङ्गः

(एते वातरशना मुनयः) । केशिनः = अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्यग्निं केशी विषं केशी बिभर्ति रोदसी ।

केशी विश्वं स्वर्हृशे केशीदं ज्योतिरुच्यते

१

मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसते मला ।

वातस्यानु धार्जं यन्ति यद्देवासो अविक्षत

२

उन्मदिता मौनेयेन वातां आ तस्थिमा वयम् ।

शरीरेवस्माकं यूयं मर्तासो अभि पश्यथ

३

अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत ।

मुनिर्वैवस्यविवस्य सौकृत्याय सखा हितः

४

वातस्याश्वो वायोः सखा ऽथो वृषेपितो मुनिः ।

उभौ समुद्रावा क्षेति यश्च पूर्वं उतापरेः

५

अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ।

केशी केतस्य विद्वान् तसखा स्वावुर्मदित्तमः

६

वायुरस्मा उपामन्थत् पिनष्टि स्मा कुनह्नुमा ।

केशी विषस्य पात्रेण यद्वेदेणार्पितं सह

७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७, १ भरद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामिश्रः, ६ जमदग्निः,
७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।	
उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः	१
द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः ।	
दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः	२
आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।	
त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत ईर्यसे	३
आ त्वागमं शन्तातिभि रथो अरिष्टतातिभिः	
दक्षं ते भद्रमाभार्षं परा यक्षमं सुवामि ते	४
त्रार्यन्तामिह देवा त्रार्यन्तां मरुतां गुणः ।	
त्रार्यन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा असंत	५
आप इद्वा उ भेषजी रापो अमीवचातनीः ।	
आपः सर्वस्य भेषजी स्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम्	६
हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।	
अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामसि	७ [२५] (१५०४)

(१३८)

६ अङ्ग औरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव त्य इन्द्र सख्येषु वह्नय ऋतं मन्वाना व्यर्दार्वरुर्वलम् ।	
यत्रा दशस्यन्नुषसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्त्राश्च दुंसयः	१
अवासृजः प्रस्वः श्वश्रयो गिरीनुदाज उन्ना अपिबो मधु प्रियम् ।	
अवर्धयो वनिनो अस्य दंससा शुशोच सूर्य ऋतजातया गिरा	२
वि सूर्यो मध्ये अमुचद्वथं द्विवो विदद्वासाय प्रतिमानुमार्यः ।	
इच्छहानि पिप्रोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यच्चक्रुवाँ ऋजिर्श्वना	३
अनाधृष्टानि धृष्टितो व्यास्यन्निधीर्देवाँ अमृणवुयास्यः ।	
मास्ते सूर्यो वसु पुर्यमा वदे गृणानः शत्रूरशृणाद्विरुक्मता	४ (१५०८)

अयुद्धसेनो विश्वा विभिन्वता दाशद्वृत्रहा तुज्यानि तेजंत ।
इन्द्रस्य वज्रादविभेदभिभ्रथः प्राक्रामच्छुन्ध्यूरजहादुषा अनः
एता त्या ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम् ।
मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधिं पिता

५

६ [२६] (१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वावसुः । सविता, ४-६ आत्मा । त्रिष्टुप् ।

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुदयाँ अजस्रम् ।
तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान् त्संपश्यन् विश्वा भुवर्नानि गोपाः
नृचक्षा एष द्विवो मध्य आस्त आपधिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
स विश्वाचीरभि चण्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्
रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चण्टे शचीभिः ।
देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम्
विश्वार्वासु सोम गन्धर्वमापो ददृशुषीस्तद्वृतेना व्यायन् ।
तदुन्ववैदिन्द्रो राख्हाण आसां परि सूर्यस्य परिधीरपश्यत
विश्वार्वसुरभि तन्नो गृणातु द्विव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः ।
यद्वा घा सत्यमुत यन्न विन्न धियो हिन्वानो धिय इन्नो अग्याः
सस्निमविन्दुच्चरणे नदीनामपावृणोदुरो अश्मव्रजानाम् ।
प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोच—दिन्द्रो दक्षं परि जानावृहीनाम्

१

२

३

४

५

६ [२७] (१५१६)

(१४०)

६ अग्निः पावकः । अग्निः । सतोबृहती, १-२ विष्टारपङ्क्तिः, ६ उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

अग्ने तव श्रवो वयो महि भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
बृहद्भानो शर्वसा वार्जमुद्वथ्यं दधासि द्वाशुषे कवे
पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियार्षि भानुना ।
पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पूषाक्षि रोदसी उभे
ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
त्वे इषः सं दधुर्भूरिवर्षसश्चित्रोतयो वामजाताः

१

२

३

(१५१९)

इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिर्—रस्मे रायों अमर्त्य ।	
स दर्शितस्य वपुषो वि राजसि पूणक्षि सानसिं क्रतुम्	४
इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।	
रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिम्	५
कृतावानं महिषं विश्वदर्शित—मग्निं सुम्नार्यं दधिरे पुरो जनाः ।	
भृत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा	६ [२८] (१५००)

(१४१) -

६ अग्निस्तापमः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा ववृह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।	
प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा असि नस्त्वम	१
प्र नो यच्छत्वयमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।	
प्र देवाः प्रोत सूनृता रायो देवी ददातु नः	२
सोमं राजानमवसे ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।	
आकृत्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्	३
इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।	
यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असत	४
अर्यमणं बृहस्पति—मिन्द्रं दानाय चोदय ।	
वाते विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम्	५
त्वं नो अग्ने अग्निभि—ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।	
त्वं नो देवतातये रायो दानाय चोदय	६ [२९] (१५०८)

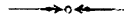
(१४२)

८ शार्ङ्गः— १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिस्तृकः, ७-८ स्तम्भमित्रः । अग्निः ।

त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अयमग्ने जरिता त्वे अभूदपि सहसः सूनो नद्य न्यवस्त्याप्यम् ।	
भद्रं हि शर्म त्रिवरुथमस्ति त आरे हिंसानामप विद्युमा कृधि	१
प्रवत् ते अग्ने जनिमा पितूयतः साचीव विश्वा मुबना न्यस्तसे ।	
प्र सप्तयः प्र सन्निषन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव त्मना	२ (१५३०)

उत वा उ परि वृणक्षि बप्स—द्वहोरं उलपस्य स्वधावः ।	
उत खित्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेति तविषीं चुक्रुधाम	३
यदुद्रतो निवतो यासि बप्सत् पृथंगेषि प्रगार्धिनीव सेना ।	
यदा ते वातो अनुवार्ति शोचि—र्वसेव श्मश्रु वपसि प्र भूमं	४
प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्व एकं नियानं बहवो रथांसः ।	
बाहू यदग्ने अनुमर्मृजानो न्यङ्कुत्तानामन्वेषि भूमिम्	५
उत् ते शुष्मा जिहतामुत् ते अर्चि—रुत् ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।	
उच्छ्वस्व नि नम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसंवः सदन्तु	६
अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।	
अन्यं कृणुष्वेतः पन्थां तेन याहि वशां अनु	७
आर्यने ते परार्यणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः ।	
हृदाश्च पुण्डरीकाणि समुद्रस्य गृहा इमे	८ [३०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-४९]

(१४३)

६ अग्निः सांख्यः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

त्यं चिदत्रिमृतजुर—मर्थमश्वं न यातवे ।	
कक्षीर्वन्तं यद्वी पुना रथं न कृणुथो नवम्	१
त्यं चिदश्वं न वाजिन—मरेणवो यमत्रत ।	
दृळ्हं ग्रन्थि न वि प्यत—मत्रि यविष्टमा रजः	२
नरा दंसिष्टावत्रये शुभ्रा सिपासतं धियः ।	
अथा हि वां द्विवो नरा पुनः स्तोमो न विशसे	३
चिते तद्वी सुराधसा रातिः सुमतिरश्विना ।	
आ यन्नः सदेने पृथौ समने पर्यथो नरा	४
युवं भुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईङ्क्षितम् ।	
यातमच्छा पत्रिभि—र्नासत्या सातये कृतम्	५
आ वां सुमैः शंयू इव महिष्ठा विश्ववेदसा ।	
समस्मे भूषतं नरो—त्सं न पिप्युषीरिषः	६ [१] (१५४९)

(१४४)

६ ताक्ष्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकृशानो वा । इन्द्रः । गायत्री, ९ बृहती,
५ सतोबृहती, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अमर्त्य इन्दुरत्यो न पत्यते । दक्षो विश्वार्युर्वधसे	१
अयमस्मासु काव्यं क्रभुर्वज्रो दास्वते ।	
अयं बिभर्त्यूर्ध्वकृशानं मदमृभुर्न कृत्यं मदम्	२
घृषुः श्येनाय कृत्वन आसु स्वासु वंसंगः । अव दीधेदहीशुवः	३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् । शतचक्रं योऽह्यो वर्तनिः	४
यं ते श्येनश्चारुमवूकं पदाभरदरुणं मानमन्धसः ।	
एना वयो वि तार्यायुर्जीवस एना जागार बन्धुता	५
एवा तदिन्द्र इन्दुना वृषेपु चिन्द्रारयाते महि त्यजः ।	
कृत्वा वयो वि तार्यायुः सुक्रतो कृत्वायमस्मदा सुतः	६ [२] (१५४८)

(१४५)

६ इन्द्राणी । सपत्नीवाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

इमां खनाभ्योषधिं वीरुधं बलवत्तमाम् ।	
यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम्	१
उत्तानपर्णे सुभगे देवजृते सहस्वति ।	
सपत्नीं मे परा धम् पतिं मे केवलं कुरु	२
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।	
अथा सपत्नी या ममाऽधरा साधराभ्यः	३
नद्यस्या नाम गृभ्णामि नो अस्मिन् रमते जने ।	
परामेव परावतं सपत्नीं गमयामसि	४
अहमस्मि सहमाना ऽथ त्वमसि सासहिः ।	
उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहै	५
उप तेऽधां सहमाना मभि त्वाधां सहीयसा ।	
मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु	६ [३] (१५५४)

(१४६)

६ ऐरम्मदो देवसुनिः । अरण्यानी । अनुष्टुप् ।

अरण्यान्यरण्या—न्यसौ या प्रेव नश्यसि ।	
कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विन्दतीऽ	१
वृषारवाय वदते यदुपावति चिच्छिकः ।	
आघाटिभिरिव धावत्यन्नरण्यानिर्महीयते	२
उत गाव इवाद—न्युत वेश्मेव दृश्यते ।	
उतो अरण्यानिः सायं शकुटीरिव सर्जति	३
गामङ्गैष आ ह्वयति दार्वङ्गैषो अपावधीत् ।	
वसन्नरण्यान्यां साय—मकुक्षदिति मन्यते	४
न वा अरण्यानिह—न्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति ।	
स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाकामं नि पद्यते	५
आञ्जनगन्धिं सुरभिं बह्वन्नामकृषीवलाम् ।	
प्राहं मृगाणां मातरं—मरण्यानिमशंसिषम्	६ [४] (१५६०)

(१४७)

५ सुवेदाः शरीषिः । इन्द्रः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

श्रत्ते दधामि प्रथमार्यं मन्यवे ऽहन्यद्वृत्रं नर्यं विवेरपः ।	
उभे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात् पृथिवी चिद्विषः	१
त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं श्रवस्यता मनसा वृत्रमर्दयः ।	
त्वामिन्नरो वृणते गविष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु	२
ऐषु चाकन्धि पुरुहूत सुरिषु वृधासो ये मघवन्नानशर्मधम् ।	
अर्चन्ति तोके तनये परिष्टिषु मेघसाता वाजिनमह्वये धने	३
स इन्नु रायः सुभृतस्य चाकन—न्मकुं यो अस्य रंह्यं चिकेतति ।	
त्वानृषो मघवन् वृश्वध्वरो मक्षू स वाजं भरते धना नृभिः	४
त्वं शर्धाय महिना गुणान उरु कृधि मघवञ्छगि रायः ।	
त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न दस्म दयसे विमृक्ता	५ [५] (१५६५)

(१४८)

५ पृथुर्वैन्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुध्वाणास इन्द्र स्तुमसि त्वा ससवासंश्च तुविनृमण वाजम् ।	
आ नो भर सुवितं यस्य चाकन् त्वना तना सनुयाम त्वाताः ।	१
ऋष्वस्त्वामिन्द्र शूर जातो दासीर्विशः सूर्येण सहाः ।	
गुहां हितं गुह्यं गूळहमप्सु बिभ्रमसि प्रसवणे न सोमम्	२
अर्यो वा गिरो अभ्यर्च बिद्रा—नृषीणां विप्रः सुमतिं चकानः ।	
ते स्याम ये रणयन्त सोमैरेनोत तुभ्यं रथोळ्ह भक्षः	३
इमा ब्रह्मेन्द्र तुभ्यं शंसि दा नृभ्यो नृणां शूर शवः ।	
तेभिर्मव सक्रतुर्येषु चाकन्नुत त्रायस्व गुणत उत स्तीन्	४
श्रुधी हवमिन्द्र शूर पृथ्वा उत स्तवसे वेन्यस्यार्कैः ।	
आ यस्ते योनिं घृतवन्तमस्वा—रुर्मिर्न निद्रैर्द्रवयन्त वक्राः	५ [६] (१५७०)

(१४९)

५ अर्चन् हैरण्यस्तूपः । सविता । त्रिष्टुप् ।

सविता युन्त्रेः पृथिवीमरम्णा—दस्कम्भने सविता द्यामहं हत् ।	
अश्वमिवाधुक्षद्भुनिमन्तरिक्ष—मतूर्ते बद्धं सविता समुद्रम्	१
यत्रा समुद्रः स्कमितो व्यौन—दपां नपात् सविता तस्य वेद ।	
अतो भूरत आ उत्थितं रजो उतो द्यावापृथिवी अप्रथेताम्	२
पृथेदमन्यदमवद्यजत्र—मर्मत्यस्य भुवनस्य भूना ।	
सुपर्णो अङ्गः सवितुर्गुरुत्मान् पूर्वी जातः स उ अस्यानु धर्मं	३
गाव इव ग्रामं यूर्यधिरिवाश्वान् वाश्वेव वत्सं सुमना दुहाना ।	
पतिरिव जायामभि नो न्येतु धर्ता दिवः सविता विश्ववारः	४
हिरण्यस्तूपः सवितुर्यथा त्वा ऽऽङ्गिरसो जुह्वे वाजे अस्मिन् ।	
एवा त्वार्चन्नवसे वन्दमानः सोमस्येवांशुं प्रति जागराहम्	५ [७] (१५७१)

(१५०)

५ मृळीको वासिष्ठः । अग्निः । बृहती, ४-५ उपरिष्टाज्योतिः, ४ जगती वा ।

समिद्धश्चित् समिध्यसे वेवेभ्यो हव्यवाहन ।	
आवृत्त्यै रुद्रैर्वसुभिर्न आ गहि मृळीकार्य न आ गहि	१ (१५७६)

इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।

मर्तासस्त्वा समिधान हवामहे मृत्नीकार्यं हवामहे २

त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे धिया ।

अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान् मृत्नीकार्यं प्रियव्रतान् ३

अग्निर्वैवो देवानामभवत् पुरोहितो ऽग्निं मनुष्याऽऽ ऋषयः समीधरे ।

अग्निं महो धनसातावहं हुवे मृत्नीकं धनसातये ४

अग्निरात्रिं भरद्वाजं गर्विष्ठिरं प्रार्वन्नः कण्वं त्रसदस्युमाहवे ।

अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मृत्नीकार्यं पुरोहितः ५ [८] (१५८०)

(१५१)

५ अद्वा कामायनी । अद्वा । अनुष्टुप् ।

अद्भयाग्निः समिध्यते अद्भया हूयते हविः ।

अद्भ्यां भर्गस्य मूर्धनि वचसा वेदयामसि १

प्रियं अद्भे ददतः प्रियं अद्भे दिदासतः ।

प्रियं भोजेषु यज्वस्वि—दं मं उवितं कृधि २

यथा देवा असुरेषु अद्भ्यामुग्रेषु चक्रिरे ।

एवं भोजेषु यज्वस्व—स्माकमुवितं कृधि ३

अद्भ्यां देवा यजमाना वायुगोपा उपासते ।

अद्भ्यां हवृय्य—याकूत्या अद्भ्यां विन्दते वसु ४

अद्भ्यां प्रातर्हवामहे अद्भ्यां मध्यंदिनं परि ।

अद्भ्यां सूर्यस्य निमुचि अद्भे अद्भ्यापयेह नः ५ [९] (१५८५)

(१५२)

[छादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १५१-१९१]

५ शासो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

शास इत्था महौ अस्य—मित्रखादो अद्भुतः ।

न यस्य हन्यते सखा न जीर्यते कदा चन १

स्वास्तिदा विशस्पतिं—वृत्रहा विमूधो वशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयकरः २ (१५८७)

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।	
वि मन्धुमिन्द्र वृत्रह—ह्रमित्रस्याभिदासतः	३
वि न हन्त्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।	
यो अस्मौ अभिदास—त्यर्धं गमया तमः	४
अपेन्द्र द्विषतो मनो ऽपि जिज्यासतो वृधम् ।	
वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वृधम्	५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ देवजामय इन्द्रमातरः । इन्द्रः । गायत्री ।

ईङ्मर्यन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते । मेजानासः सुवीर्यम्	१
त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः । त्वं वृषन् वृषेदसि	२
त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तिरिक्षमतिरः । उद् द्यामस्तन्ना ओजसा	३
त्वमिन्द्र सजोषस—मर्कं बिभर्षि बाहोः । वयं शिशान ओजसा	४
त्वमिन्द्राभिभूरासि विश्वा जातान्योजसा । स विश्वा भुव आभेवः	५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवस्वती । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

सोम एकैभ्यः पवते घृतमेक उपासते ।	
येभ्यो मधु प्रधावति ताँश्चिदेवार्पि गच्छतात्	१
तर्पसा ये अनाधुच्या—स्तर्पसा ये स्वर्ययुः ।	
तपो ये चक्रिरे मह—स्ताँश्चिदेवार्पि गच्छतात्	२
ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनूत्यजः ।	
ये वा सहस्रदक्षिणा—स्ताँश्चिदेवार्पि गच्छतात्	३
ये चित् पूर्वं क्रतुसार्प क्रतावान क्रतावृधः ।	
पितृन् तर्पस्वतो यम ताँश्चिदेवार्पि गच्छतात्	४
सहस्रणीथाः क्वयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।	
अशीन् तर्पस्वतो यम तपोजौ अपि गच्छतात्	५ [१२] (१६००)

(१५५)

५ शिरिम्बिठो भारद्वाजः । अलक्ष्मीघ्नम्, २-३ ब्रह्मणस्पतिः, ५ विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अरायि काणे विकीट गिरिं गच्छ सदान्वे ।

शिरिम्बिठस्य सत्त्वमि—स्तेभिष्ठा चातयामसि १

चत्तो इतश्चत्तामुतः सर्वा भूणान्यारूपी ।

अराय्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृङ्गोदृष्टिहि २

अदो यद्वारु पूर्वते सिन्धोः पार अपूरुषम् ।

तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरम् ३

यद्ध प्राचीरजगन्तो—रो मण्डूरधाणिकीः ।

हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्धदयाशवः ४

परीमे गार्मनेपत पर्यग्निमहपत ।

देवेष्वकत भवः क इमाँ आ दधर्पति ५ [१३] (१६०५)

(१५६)

५ केतुगणेशयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं हिंन्वन्तु नो धियः सप्तिमाशुमिवाजिषु । तेन जेष्म धनं धनम् १

यया गा आकरामहे सेनयाग्रे तवोत्या । तां नो हिन्व मघत्तये २

आग्नें स्थूरं रथिं भगं पूथुं गोमन्तमश्विनम् । अङ्गि खं वर्तया पणिम् ३

अग्ने नक्षत्रमजर—मा सूर्यं रोहयो द्विवि । दधज्ज्योतिर्जनभ्यः ४

अग्ने केतुर्विशामसि प्रष्टुः श्रेष्ठ उपस्थसत । बोधां स्तोत्रे वयो दधत ५ [१४] (१६१०)

(१५७)

५ भुवन आप्तयः, साधनो वा भावनः । विश्वे देवाः । छिपदा त्रिष्टुप् ।

इमा नु कं भुवना सीपधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः १

यजं च नस्तन्वं च प्रजां चा—ऽऽदित्यैरिन्द्रः सह चीकलपाति ॥१॥ २

आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भि—रस्माकं भूत्वविता तनूनाम् ३

हत्वाय देवा असुरान् यदायन् देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः ॥२॥ ४

प्रत्यञ्चमर्कमनयच्छचीभि—रादित स्वधामिषिरा पर्यपश्यन् ॥३॥ ५ [१५] (१६१५)

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वराद् ।

सूर्यो नो विवस्पातु वातो अन्तरिक्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः १
 जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सवाँ अर्हति । पाहि नो विद्युतः पतन्त्याः २
 चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः ३
 चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विरस्यै तनूभ्यः । सं चेदं वि च पश्येम ४
 सुसंद्दशं त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य । वि पश्येम नृचक्षसः ५ [१६] (१६००)

(१५९)

६ पालोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाय) । अनुष्टुप् ।

उक्सौ सूर्यो अगा—दुदुयं मामको भगः ।
 अहं तद्विद्वला पति—मभ्यसाक्षि विपासहिः १
 अहं केतुरहं मूर्धा ऽहमुया विवाचनी ।
 ममेदनु क्रतुं पतिः सेहानाया उपाचरेत् २
 मम पुत्राः शत्रुहणो ऽथो मे दुहिता विराट् ।
 उताहमस्मि संजया पत्यौ मे श्लोकं उत्तमः ३
 येनेन्द्रो हविषा कृत्य—मवद् द्युम्युत्तमः ।
 इदं तदक्रि देवा असपत्ना किलाभुवम् ४
 असपत्ना सपत्नघ्नी जयन्त्यभिभूवरी ।
 आवृक्षमन्यासां वर्चो राधे अस्थैयसामिव ५
 समजेषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी ।
 यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च ६ [१७] (१६०६)

(१६०)

५ पूरणो वैश्यामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीव्रस्याभिर्वयसो अस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह मुञ्च ।
 इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः १
 तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वांस—स्त्वां गिरः श्वाञ्च आ ह्वयन्ति ।
 इन्द्रेदमद्य सर्वं जुषाणो विश्वस्य विद्रौ इह पाहि सोमम् २
 य उञ्जता मर्नसा सोममस्मै सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।
 न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रज्ञास्मिच्चारुमस्मै कृणोति ३ (१६०९)

अनुस्पष्टो भवत्येषो अंस्य यो अंसै रेवान् न सुनोति सोमम् ।

निरन्त्रौ मघवा तं दधाति ब्रह्मद्विषो हन्त्यनानुदिष्टः

४

अध्वान्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उ ।

आभूषन्तस्ते सुमतौ नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हविम

५ [१८] (१६३१)

(१६१)

५ प्राजापत्यो यक्ष्मनाशनः । इन्द्राग्नी, राजयक्ष्मघ्नं वा । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय क—मज्ञातयक्ष्मावुत राजयक्ष्मात् ।

ग्राहिर्जग्राह यदि वैतदेवं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम्

१

यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरेन्तिकं नीत एव ।

तमा हरामि निक्कितेरुपस्था—दस्पाषमेनं ज्ञतशारदाय

२

सहस्राक्षेण ज्ञतशारदेन ज्ञतायुषा हविषाहार्धमेनम् ।

ज्ञतं यथेमं शरवो नयातीन्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम्

३

ज्ञतं जीव शरवो वर्धमानः ज्ञतं हेमन्ताञ्छतमु वसन्तान् ।

ज्ञतमिन्द्राग्नी संविता बृहस्पतिः ज्ञतायुषा हविषेमं पुनर्दुः

४

आहार्षं त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ।

सर्वाङ्गः सर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम्

५ [१९] (१६३६)

(१६२)

६ ब्राह्मो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुष्टुप् ।

ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः ।

अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये

१

यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये ।

अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्कृज्यादमनीनशत्

२

यस्ते हन्ति पतयन्तं निषत्सुं यः संरीमुपम् ।

जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

३

यस्तं ऊरू विहरत्यन्तरा दंपती शये ।

योनिं यो अन्तरारोळ्ह तमितो नाशयामसि

४

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

५

(१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

६ [२०] (१६४१)

(१६३)

६ विवृहा काश्यपः । यक्षमनाशनम् । अनुष्टुप् ।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां नृबुकादधि ।
यक्षं शीर्षणं मस्तिष्को जिह्वाया वि वृहामि ते १
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्यात् ।
यक्षं दोषण्यमसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते २
आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ।
यक्षं मर्तस्त्राभ्यां यक्रः प्लाशिभ्यो वि वृहामि ते ३
ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पाष्णिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।
यक्षं श्रोणिभ्यां भासद्वाङ्गसंसो वि वृहामि ते ४
मेहनाद्वनंकरणा लोमभ्यस्ते नखेभ्यः ।
यक्षं सर्वस्माद्वात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते ५
अङ्गादङ्गालोभ्रोलोभ्रो जातं पर्वणिपर्वणि ।
यक्षं सर्वस्माद्वात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते ६

६ [२१] (१६४८)

(१६४)

५ प्रचेता आङ्गिरसः । दुःस्वप्नाशनम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ परुक्तिः ।

अपेहि मनसस्पते स्पर्षं काम प्रश्नर ।
परो निष्कृत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः १
भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम् ।
भद्रं वैवस्वते चक्षुर्बहुत्रा जीवतो मनः २

यवाशसा निःशसाभिशासो पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।

अग्निर्विश्वान्यप दुष्कृता न्यजुष्टान्यारे अस्मद् वधातु ३

यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते ऽभिद्वोहं चरामसि ।

प्रचेता न आङ्गिरसो द्विषतां पात्वंहसः ४

अजैष्माद्यासनाम् चाऽभूमानागसो वयम् ।

जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विष्मस्तं स क्रच्छतु यो नो द्वेष्टि तमुच्छतु ५ [२२] (१६५३)

(१६५)

५ नैऋतः कपोतः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- देवाः कपोतं इषितो यद्विच्छन् दूतो निऋत्या इदमाजगाम ।
तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे १
- शिवः कपोतं इषितो नो अस्त्वनागा देवाः शकुनो गृहेषु ।
अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु २
- हेतिः पक्षिणी न दभात्यस्मानाष्ट्यां पदं कृणुते अग्निधने ।
शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीद्विह देवाः कपोतः ३
- यदुलूको वदति मोघमेतद्यत् कपोतः पदमग्नौ कृणोति ।
यस्य दूतः प्रहित एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ४
- ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदुमिषं मदन्तः परि गां नयध्वम् ।
संयोपयन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात पतिष्ठः ५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः आकरो वा । सपत्नघ्नम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

- ऋषभं मां समानानां सपत्नानां विपासहिम् ।
हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम् १
- अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिष्टो अक्षतः ।
अधः सपत्ना मे पदो रिमे सर्वे अभिष्ठिताः २
- अत्रैव वोऽपि नह्याभ्युभे आत्नी इव ज्यया ।
वाचस्पते नि षेधेमान् यथा मदधरं वदान् ३
- अभिभूरहमागमं विश्वकर्मण धाम्ना ।
आ वंश्चित्तमा वो व्रतमा वोऽहं सभितिं ददे ४
- योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो मूर्धानमक्रमीम् ।
अधस्पदान्म उद्वदत मण्डूका इवोवुका न्मण्डूका उदुकाविव ५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, ३ सोम-वरुण-बृहस्पति-अनुमति-
मघवत्-धातृ-विधातारः । जगती ।

- तुभ्येदामिन्द्र परि पिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
त्वं रायिं पुरुषीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः १ (१६६४)

स्वर्जितं महि मन्वानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुतौ उरप ।
 इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयन्तं मघवानमीमहे २
 सोमस्य राजो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मणि ।
 तवाहमद्य मघवन्नृपस्तुतौ धातुर्विधातः कुलशौ अभक्षयम् ३
 प्रसृतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे ।
 सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्नी दमे ४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वातस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नैति स्तनयन्नस्य घोषः ।
 त्रिविस्पृग्यात्यरूणानि कृण्वन्नुतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन् १
 सं प्रेरते अनु वातस्य विण्ठा ऐनं गच्छन्ति समनं न योषाः ।
 ताभिः सयुक् सरथं देव ईयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा २
 अन्तरिक्षे पृथिभिरियमानो न नि विशते कतमच्चनाहः ।
 अपां सखां प्रथमजा क्रतावा कं स्विज्जातः कुत आ बभूव ३
 आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।
 घोषा इदस्य शृण्वरे न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम ४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवतः । गावः । त्रिष्टुप् ।

मयोभूवर्तो अभि वातुसा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशन्ताम् ।
 पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबन्त्ववसायं पद्वते रुद्र मृळ १
 याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या नामानि वेद ।
 या अङ्गिरसस्तपसेह चकुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ २
 या देवेषु तन्वमैरयन्त यासां सोमो विश्वां रूपाणि वेद ।
 ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरीहि ३
 प्रजापतिर्मह्यमेता रराणो विश्वैर्वैः पितृभिः संविद्वानः ।
 शिबाः सुतीरुप नो गोष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया सं संवेम ४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विश्वाद् सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आस्तरपङ्क्तिः ।

विभ्राद् ब्रूहत् पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहृतम् ।	
वार्तजूतो यो अग्निरक्षति त्मना प्रजाः पुषोष पुरुधा वि राजति	१
विभ्राद् ब्रूहत् सुभृतं वाजसातमं धर्मेन् द्विवो धरुणे सत्यमर्पितम् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा संपत्नहा	२
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धनजिहुच्यते ब्रूहत् ।	
विश्वभ्राद् भ्राजो महि सूर्यो हृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतम्	३
विभ्राजञ्ज्योतिषा स्वर्गं रगच्छो रोचनं द्विवः ।	
येनेमा विश्वा भुवनान्याभृता विश्वकर्मणा विश्वेदेव्यावता	४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इटो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिटतो रथ—मिन्द्र प्रावः सुतावतः । अशृणोः सोमिनो हवम्	१
त्वं मत्स्य दोधतः शिरोऽव त्वचो भरः । अगच्छः सोमिनो गृहम्	२
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यं—मास्त्रबुधाय वेन्यम् । मुहुः श्रभा मनस्यवे	३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं पश्चा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम्	४ [२९] (१६८३)

(१७२)

४ संवर्त आङ्गिरसः । उषाः । द्विपदा विराट् ।

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनिं यदूर्धभिः	१
आ याहि वस्या धिया महिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः	॥१॥ २
पितुभृतो न तन्नुमिन् सुदानवः प्रतिं दध्मो यजामसि	३
उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजाततां	॥२॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहार्यमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठारविचाचलिः ।	
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाङ्मयि भ्रशत्	१ (१६८८)

इहेवैधि मापं च्योष्टाः पर्वत इवार्थिचाचलिः ।

इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय

२

इममिन्द्रो अदीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः

३

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वतो इमे ।

ध्रुवं विश्वमिदं जगद् ध्रुवो राजा विशामयम्

४

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।

ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम्

५

ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ऽभि सोमं मृशामसि ।

अथो त इन्द्रः केवली विशो बलिहृतस्करत्

६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आग्निरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।

तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्राय वर्तय

१

अभिवृत्य सपत्ना नभि या नो अरातयः ।

अभि पृतन्यन्तं तिष्ठा ऽभि यो न हरस्यति

२

अभि त्वा देवः सविता ऽभि सोमो अवीवृतत् ।

अभि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथासंसि

३

येनेन्द्रो हविषा कृत्य भवद् द्युम्युत्तमः ।

इदं तदकि देवा असपत्नः किलाभुवम्

४

असपत्नः सपत्नहा ऽभिराष्ट्रो विषासहिः ।

यथाहमेषां भूतानां विराजानि जनस्य च

५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वग्रावा सर्प आर्धुदिः । ग्रावाणः । गायत्री ।

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा । धूर्षु युज्यध्वं सुनुत

१

ग्रावाणो अपं कुच्छुना मप सेधत दुर्मतिम् । उस्त्राः कर्तन मेघजम्

२

(१७००)

ग्रावाण॑ उपर॑ष्वा म॒हीयन्ते॑ म॒जोषसः॑ । वृ॒ष्णे द॑ध॒तो वृ॒ष्ण्यम् ३
ग्रावा॑णः स॒विता नु वो॑ दे॒वः सु॒वतु॑ ध॒र्मेणा॑ । य॒ज॑मानाय सु॒न्वते ४ [३३](१७०)

(१७६)

४ सूनुगर्भयः । १ ऋभव, २-४ अग्निः । अनुष्टुप्, १ गायत्री ।

प्र सू॒नव॑ ऋ॒भूणां॑ बृ॒हन्न॑वन्त वृ॒जना॑ ।
क्षा॒मा ये वि॒श्वधा॑यसो॒ ऽश॑न॒ धेनुं॑ न मा॒तरम् १
प्र दे॒वं दे॒व्या धि॒या भ॑र॒ता जा॒तवे॑दसम् ।
ह॒व्या नो॑ वक्ष॒दानु॑पक् २
अ॒यमु॑ ष्य प्र दे॒व्युर्हो॑ता य॒ज्ञाय॑ नीय॒त ।
स्थो॑ न यो॒रभी॑वृ॒तो वृ॒णीवा॑श्चे॒तति॑ त्मना॑ ३
अ॒यम॑ग्निरु॒रूप्य॑—त्य॒मृता॑दि॒व जन्म॑नः ।
सह॑स॒श्चिन॑ स॒र्हीयान्॑ दे॒वो जी॒वा॒र्तव॑ कृतः ४ [३४](१७०६)

(१७७)

३ पतङ्गः प्राजापत्यः । मायाभेदः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प॒त॒ङ्गम॑क॒तम॑सुर॒स्य मा॒यया॑ ह॒दा प॑श्यन्ति म॒नसा॑ वि॒पश्चितः॑ ।
समु॑द्रे अ॒न्तः क॒वयो॑ वि च॒क्षते॑ म॒रीची॑नां प॒दमि॑च्छन्ति वे॒धसः॑ १
प॒त॒ङ्गो वा॒चं म॑नसा बिभ॒र्ति तां॑ ग॒न्धर्वो॑ऽव॒वृद्धो॑भि॒ अन्तः॑ ।
तां द्यो॑त॒मानां॑ स्व॒र्यं म॒नीषा॑—मृत॒स्य प॑दे क॒वयो॑ नि पा॒न्ति २
अ॒प॑श्यं गा॒पाम॑नि॒पद्य॑मान—मा च॒ परा॑ च प॒थिभि॑श्चर॒न्तम् ।
स स॒भीचीः॑ स वि॒षूची॑र्वसा॒न् आ व॑रीव॒र्ति भु॑र्वने॒ष्वन्तः॑ ३ [३५](१७०९)

(१७८)

३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः । तार्क्ष्यः । त्रिष्टुप् ।

त्यमु॑ पु वा॒जिनं॑ दे॒वजू॑तं स॒हावा॑नं त॒रुता॑रं र॒थाना॑म् ।
अ॒रि॒ष्टने॑मि पृ॒तना॑र्जमा॒शु स्व॑स्तये ता॒र्क्ष्यमि॑हा हु॒वेम १
इ॒न्द्र॒स्येव रा॑तिमा॒जोहु॑वानाः स्व॑स्तये ना॒र्वमि॑वा रु॒हम् ।
उ॒र्वी न पृ॑थ्वी ब॒हुले॑ ग॒भीरे॑ मा वा॒मेतौ॑ मा पे॒रतौ॑ रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पथं कृषीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा अस्य रहि—न स्मा वरन्ते युवतिं न शयीम

३ [३६] (१७१०)

(१७९)

३ क्रमेण— शिबिराजीनरः, काशिराजः प्रतदनः, गौहिदश्वो वसुमनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

उत्तिष्ठताव पश्यते—न्द्रस्य भागमुत्थियम् ।

यदि श्रातो जुहोतन यद्यश्रातो ममत्तन

१

श्रातं हविरो धिन्द्र प्र याहि जगाम सूर्यो अध्वनो विमध्यम् ।

परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न वाजपतिं चरन्तम्

२

श्रातं मन्य ऊर्ध्वनि श्रातमग्नौ सुश्रातं मन्ये तद्वतं नवीयः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य कुभः पिबेन्द्र वज्रिन् पुरुकृज्जुषाणः

३ [३७] (१७१५)

(१८०)

३ जय मेन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रू—ज्येष्ठस्ते शुर्म इह रातिरस्तु ।

इन्द्रा भर दक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्

१

मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।

सुकं संशार्य पविर्मिन्द्र तिमं वि शत्रून् ताज्जिह वि मृधो नुदस्व

२

इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।

अपानुवो जनममित्रयन्तं—मुरं वेवेभ्यो अकृणोरु लोकम्

३ [३८] (१७१८)

(१८१)

३ क्रमेण— प्रथो वासिष्ठः, सप्रथो भारद्वाजः, धर्मः सौर्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा—ऽऽनुष्टुभस्य हविषो हविर्यत् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वसिष्ठः

१

अर्विन्वन्ते अतिहितं यदासी—द्यज्ञस्य धाम परं गुहा यत् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः

२

तेऽविन्वन् मनसा दीर्घाना यजुः कृच्छं प्रथमं देवयानम् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—रा सूर्यादभरन् धर्ममेते

३ [३९] (१७२१)

(१८२)

३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा तिरः पुनर्नैषदृघशंसाय मन्म ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—न्नथा कर्द्यजमानाय शं योः १

नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—न्नथा कर्द्यजमानाय शं योः २

तपुर्मूर्धा तप्तु रक्षसो ये ब्रह्मद्विषः शरवे हन्तवा उ ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—न्नथा कर्द्यजमानाय शं योः ३ [४०] (१७२४)

(१८३)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः । १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ होत्राशिषः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यं त्वा मनसा चेर्कितानं तपसो जातं तपसो विभूतम् ।

इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम १

अपश्यं त्वा मनसा दीध्यानां स्वायां तनू ऋत्ये नार्धमानाम् ।

उप मामुच्चा युवतिर्विभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे २

अहं गर्भमदधामोषधी—ष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।

अहं प्रजा अजनयं पृथिव्या—महं जनिभ्यो अपरीषु पुत्रान् ३ [४१] (१७२७)

(१८४)

३ त्वष्टा गर्भकर्ता, विष्णुर्वा प्राजापत्यः । १ विष्णु-स्वष्ट-प्रजापति-धातारः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यश्विनः, ३ अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु ।

आ सिञ्चतु प्रजापति—र्धाता गर्भं दधातु ते १

गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।

गर्भं ते अश्विनौ देवा—वा धत्तां पुष्करस्रजा २

हिरण्ययी अरणी यं निर्मन्थतो अश्विना ।

तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सूतवे ३ [४२] (१७३०)

(१८५)

३ सत्यधृतिर्वाकणिः । आदित्यः (स्वस्त्ययनम्) । गायत्री ।

महिं त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णाः । दुराधर्षं वरुणस्य १

नहि तेषाममा चन नाध्वंसु वारणेषु । ईशो रिपुरघांसः १
 यस्मै पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्येय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ३ [४३] (१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वातु भेषजं शंभु मयोभु नो हृदे । प्र ण आयूषि तारिषत् १
 उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा । स नो जीवातवे कृधि २
 यवदो वात ते गृहेऽऽमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो देहि जीवसे ३ [४४] (१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयो वत्सः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्नये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः १
 यः परस्याः परावतस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः २
 यो रक्षांसि निजूर्वति वृषां शुकेण शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ३
 यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ४
 यो अस्य पारे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विषः ५ [४५] (१७४१)

(१८८)

३ आग्नेयः इयेनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदसु—मश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिःसदे १
 अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहुषः । महीभिर्गमि सुष्ठुतिम् २
 या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवाहनीः । ताभिर्नो यज्ञमिन्वतु ३ [४६] (१७४४)

(१८९)

३ सार्वराज्ञी । आत्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गौः पृश्निरक्रमी—दसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः १
 अन्तश्चरति रोचनाऽस्य प्राणादपानती । व्यख्यन्महिषो दिवम् २
 त्रिंशन्नाम वि राजति वाक् पतङ्गनयं धीयते । प्रति वस्तोरहं युमिः ३ [४७] (१७४७)

(१९०)

३ माधुच्छम्सोऽघमर्षणः । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चाभीद्धात् तपसोऽध्यजायत । ततो रात्र्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
समुद्रावर्णवावधिं संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदध—द्विष्वस्य मिषतो वृशी २
सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवं च पृथिवीं चा—ऽन्तरिक्षमथो स्वः ३ [४८] (१७५०)

(१९१)

४ संवनन आङ्गिरसः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप् ।

संसमिद्युवसे वृष—ऋग्ने विश्वान्युर्य आ ।

इलस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर १

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।

देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते २

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषाम् ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ३

समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।

समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति ४ [४९] (१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या

नवममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ८७९८

दशममण्डलस्य १७५४

(वालखिल्यसंहितः) सर्वयोगः १०५५२

वालखिल्यमन्त्राः ८०

(वालखिल्यसंहितः) सर्वयोगः १०४७२

ऋग्वेदे मण्डलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	२००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४२९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८२
पञ्चममण्डलस्य	८७	७२७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९२	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	<hr/> १०१७	<hr/> १०४७२
बालखिल्यसूक्तानाम्	<hr/> ११	<hr/> ८०
	<hr/> १०२८	<hr/> १०५५२

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३१
द्वितीयाष्टकस्य	११९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४९७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	<hr/> १०१७	<hr/> २००६	<hr/> १०४७२	<hr/> ३९४२२१
बालखिल्यसूक्तानाम् ११	<hr/> ११	<hr/> १८	<hr/> ८०	<hr/> ३०४४
	<hr/> १०२८	<hr/> २०२४	<hr/> १०५५२	<hr/> ३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादिछन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	२७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	१३,३०६
५ पङ्क्तिः	४०	४९८	१९,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४२५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शक्करी	५६	१९	१,०६४
१० अतिशक्करी	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८२	५,५७६
१३ धृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिधृतिः	७६	१	७६
१५ द्विपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ द्विपदा विराट्	२०	१३९	२,७८०
१७ द्विपदा त्रिष्टुप्	२२	१४	३०८
१८ द्विपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		<hr/> १०४७२	<hr/> ३,९४,२२१

वाल्खिल्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१२८
४ पङ्क्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		<hr/> ८०	<hr/> ३०४४

सर्वयोगः १०५५१

३९,७२६५

अथ परिशिष्टानि ।

(अथ खिलसूक्तानि ।)

(१) [क्र० अ० १-४-८] [क्र० मं० १।५० सूक्तस्यानन्तरम्]

शनैर्भ्रिदद्य सूर्येणा—ऽऽदित्येन सहीयसा । अहं यशस्विनां यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यन्नद्य वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । कीर्त्तायुत्वस्य हेशिषे तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [क्र० अ० २-५-१६] [ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्यान्ते ।]

मा विभ्रेन मरिष्यसि परि त्वा पामि सर्वतः । घनेन हन्मि वृश्चिक्र—महिं दण्डेनार्गतम् १
आदित्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च । गरुडपक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गरुडस्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपिता मही सर्वा सशैलवनकानना ३
गगनं नष्टचन्द्राकं ज्योतिषं न प्रकाशते ।

कुवता भयभीताश्च मारुतो न प्लवार्यति [मारुतो न प्लवायत्यो नमः] ४
भो सर्प भद्र भद्र ते दूरं गच्छ महाविष । जन्मेजयस्य यजान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशवृक्षफलं यथा ६
नर्मदुयै नमः प्रातर्नर्मदायै नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां विषसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा जातो जरत्कार्वा महायशाः । तस्य स्मरामि भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष ८
[असितं चार्थसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति सर्पभयं भवेत् ९*
अगस्तिमार्धवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पञ्चैते सुखशायिनः १०*]

खिलक्षणं= “ परशास्त्रीयं स्वशास्त्रायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते । ”

[म० अ० शां० ३२३।१० (कुं०) नीलकंठ-टीका]

सू० १ पाठभेदाः— १ शनैर्दित्यसूर्येण आ० । ०रूपाण्या ददे । १ । देहि (तै० ब्रा० ७।६।२९) ।
सू० २ पाठभेदाः— १-०महं दण्डेना० । [१ घनेन० । अथर्व० १०।४।९] ३ जातमात्रेण । ४ भयवित्रस्ता ।
५ महायशाः । जनमेजयस्य । १० अगस्त्यो माधव० । [* ९-१० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्येते ।]
(५-६ महाभारते आदि० ५८।२५-२६ कुं०)—

सर्पासर्प भद्रं ते गच्छ सर्प महाविष । जनमेजयस्य यजान्ते आस्तीकवचनं स्मर ॥

आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशवृक्षफलं यथा ॥

८ जरत्कारुणाज्जातो; जगत्कारणाज्जातो । भूमिं गच्छ । महायशाः ।

(महाभारते आदि० ५८।२४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः ।

८-९ हरेत् । (महाभारते आदि० ५८।२३ कुं०)

असितं चार्तिमन्तं च सुनीधं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि रात्रौ वा नास्य सर्पभयं भवेत् ॥

(३) [अ० अ० २-७-१५] [अ० मं० २-३२ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

८ हिरण्यगर्भः । १-२ कुहः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता ।
त्रिष्टुप्, ५ गायत्री; ३, ४, ७ अनुष्टुप् ।

कुहमहं सुवृतं विघ्नानापस—मस्मिन् यज्ञे सुहवां जोहवीमि ।	
सा नो ददातु श्रवणं पितॄणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम	१
कुहर्देवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषः शृणोतु ।	
सं दाशुषे किरतु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु	२
अनु नोऽद्यान्मति—र्यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।	
आग्निश्च हव्यवाहनो भवतं दाशुषे मयः	३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासि शं च नस्कृधि ।	
कत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आरूषि तारिषत्	४
धाता दधातु नो रयि—मीशानो जगत्स्पतिः । स नः पूर्णेन वावनत्	५
धाता ददातु दाशुषे वसूनि प्रजाकामाय मीळहुषे दुरोणे ।	
तस्यै देवा अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः सजोषाः	६
धाता ददातु दाशुषे प्राचीं जीवातुमक्षिताम् ।	
वयं देवस्य धीमहि स्रमति वाजिनीवतः	७
धाता प्रजानामुत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।	
धाता कृष्टीरनिमिवाभिचष्टे धात्र इन्द्रव्यं घृतवज्जुहोत	८

(४) [अ० अ० २-८-१२] [ऋग्वेदस्य द्वितीयमण्डलस्यान्ते ।]

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद । भद्रं पुरस्तान्नो वद भद्रं पश्चात् कपिंजल	१
भद्रं वद पुत्रै—भद्रं वद गृहेषु च । भद्रमस्माकं नो वद भद्रं नो अभयं वद	२
भद्रमधस्तान्नो वद भद्रमुपरिष्ठान्नो वद । भद्रं भद्रं न आ वद भद्रं नः सर्वतो वद	३
असपन्नः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि । अभयं सततं पश्चाद् भद्रमुत्तरतो गृहे	४
यौवनानि मह्यसि जिग्युषामिव तुन्दुभिः । शकुंतक प्रदक्षिणं शतपर्त्राभि नो वद	५
आवदुंस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिञ्चि नः ।	
यदुत्पतन् वदसि कर्करियथा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः	६

सू० ४ पाठभेदाः— १ क-पिंगलः (निर० ३।४।१८) । २ ०स्माकं वद; ०भयं कृधि । ४ असपन्नं ।
६ (अ० २।४।३) ॥

(५) [क्र० अ० ४-२-२५] [क्र० सं० ५।४४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

जागर्षि त्वं भुवने जातवेदो जागर्षि यत्र यजते हविष्मान् ।
इदं हविः श्रद्धधानो जुहोमि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम् १

(६) [क्र० अ० ४-३-३] [क्र० सं० ५।४९ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्रा—विरिणे वोवृकेऽपि वा । यवस्तुणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् ?
बापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(७) [क्र० अ० ४-३-७] [क्र० सं० ५।५१ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

स्वस्त्ययनं ताक्ष्यमरिष्टनेमिं महद्भूतं वायुसं कुवतानाम् ।
असुरघ्नमिन्द्रसखं समत्सु बृहद्यशो नारामिवा रुहेम् १
अंहोमुचमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्यात्रियं मनसा च ताक्ष्यम् ।
प्रयतपाणिः शरणं प्र पद्ये स्वस्ति संवाधेष्वभयं नो अस्तु २

(८) [क्र० अ० ४-४-२९] [क्र० ५।८४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

बर्धन्तु ते विभावरि विवो अभस्यं विद्युतः । रोहन्तु सर्वबीजा—न्यव ब्रह्माद्विषो जहि १

(९) [क्र० अ० ४-४-३४] [क्र० अ० ५।८५ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

आ ते गर्भो योनिमैतु पुमान् बाण इवेषुधिम ।
आ वीरो जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः १
कुरोमि ते प्राजापत्य—मा गर्भो योनिमैतु ते
अनूनः पूर्णो जायता—मश्लोणोऽपिशाचधीतः २
पुमैस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायताम् ।
तानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नौ ३
यानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नः ।
तैस्त्वं पुत्रान् विन्दस्व सा प्रसूयेन्नुका भव ४

सू० ५।१ (क्र० ५।३।३) ' तेन पासि० ' । सू० ६ पाठभेदाः— १ [निक्षिपेत्तत्रयत्नेन त्यक्तेऽन्यत्र भयावहम् । (ऋग्विधाने) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् ।] यत् स्तुणैरधीयनं तदधीतं स्तृणानि भव ते भव । सू० ७ पाठभेदाः— १ महाद्युतं । २ भयं च नो ।

कामः समृद्धयतां मृह्य—मपराजितमेव मे ।

यं कामं कामये देव तं मे वायो समृद्धय

५

(१०) [क्र० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

अग्निरेतु प्रथमो देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।

तदयं राजा वरुणोऽनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमघं न रोदात् १

इमामग्निस्त्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्यै नयतु वीर्धमायुः ।

अशून्योपस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमभि प्रबुद्धयतामियम् २

मा ते गृहे निशि घोष उत्था—दन्यत्र त्वद्बुद्धयः सं विंशन्तु ।

मा त्वं विकेश्युर आवधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज

पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना ३

अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानमुत वाधम् ।

शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्य द्विषद्भ्यः प्रतिमुञ्चामि पाशम् ४

देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिषदः पिशाचान् ।

ऋव्यादो मृत्यूनध्वरान् पातयामि वीर्धमायुस्तव जीवन्तु पुत्राः ५

(११) [क्र० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(ऋषयः— आनन्द-कर्म-श्रीद-चिह्नीताः श्रीपुत्राः । देवताः— श्रीरग्निश्च ।

छन्दः— अनुष्टुप्, ४ बृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आक्षतारपस्तिः)

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १

तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् २

अश्वपूर्वां रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । श्रियं देवीमुप ह्वये श्रीर्मा देवी जुषताम् ३

कां सोस्मितां हिरण्यप्राकारामाद्रां ज्वलन्तीं तृतां तर्पयन्तीम् ।

पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहोप ह्वये श्रियम् ४

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुदाराम् ।

तां पद्मिनीमीं शरणं प्र पद्ये ऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे ५ [१]

सू० ११ पाठभेदाः— १ ० स्रजम्; ममा वह । ३ अश्वपूर्णां, ० प्रबोधिनीम्, देवीर्जुं । ५ पद्मेनेमि, पद्मेनेमी, शरणमहं प्र०, वृणोमि ।

आवृत्त्यवर्णे तपसोऽर्धं जातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।

तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः

६

उपैतु मां देवसखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमूर्द्धि वृदातु मे ७
क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसंमूर्द्धि च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ८
गन्धद्वारां दुराधर्षा नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोप ह्वये श्रियम् ९
मनसुः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः १० [२]

कर्ममेव प्रजा भूता मयि संभव कर्म । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११
आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिकीर्ति वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२
आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्यमीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३
आर्द्रां यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्यमीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।

यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो व्रास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् १५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् १६
पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।

विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकूले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व १७

पद्मानने पद्मऊरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८
अश्वदार्यं गोवार्यं धनदार्यं महार्धने । धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे १९
पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वाश्वतरीं रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०
धनमग्निर्धनं वायु—धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पति—वरुणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः २२

न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।

भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजार्पिनाम् ।

२३

६ मा यान्तरा०, ममान्तरा । ७ भूतःसु, ० भूतोऽस्तु, ० भूतोऽसि । ऋद्धि, वृद्धि । ११ मे गृहे । १२ स्रजन्तु, स्रजन्ति । १३ यष्करि० । यष्टीं, पुष्टीं० । पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर० । ममा वह । १४, ० यष्टीं, पुष्करिणीं यष्टीं, यः करिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टीं, पुष्करिणीं पुष्टि । १५, लक्ष्मी मलय० । प्रभूति । १६ श्रियः पञ्च० । १८ पद्मासने पद्म । पद्मिनि पद्मपात्रे० । १९ अश्वदार्यं च गौदार्यं धनदार्यं, लभतां । २० हस्त्यश्वादिगवैडकम् । करोतु मां । २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनममस्तु ते, ० धनमस्तु ते । २२ मघं । २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम्; भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ।

सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ।
 भगवति हरिबलभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्र सीद मह्यम् २४
 विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यच्युतबलभाम् २५
 महालक्ष्म्यै च विद्महे—विष्णुपत्न्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
 आनन्दः कर्दमः श्रीद—श्रिकृति इति विभुताः । ऋषयः श्रियः पुत्राश्च श्रीदेवीदेवता मताः २७
 ऋणरोगादिवारिद्र्य—पापक्षुदपमृत्यवः । भयंशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
 श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधा—च्छोभमानं महीयते ।
 धनं धान्यं पशुं बहुपुत्रलाभं शतसंवत्सरं वीर्यमायुः २९

॥ इति श्रीसूक्तम् ॥ ×

२४ धवलतरा । शुभगन्धमाल्यशोभे, ०शुकगन्धमाल्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रिय० ।
 २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्छुभमानं, ०माविधाच् शुभमानं । २८ आनन्दकर्दमश्रीदवि० । २९ रोगशोक० ।

× श्रीसूक्तस्यान्ते एते श्लोकाः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव भूतेश करुणाकर शंकर १
 हर शंभो महादेव विश्वेशामरवल्लभ । शिव शंकर सर्वात्मन् नीलकंठ नमोऽस्तु ते २
 मृत्युंजयाय रुद्राय नीलकंठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
 एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युभयं तस्य पापयोगादि किञ्चन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरवरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
 एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २
 एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।

(१) ३ श्रीमहादेवाय० ।

(१२) [क्र० अ० ४-७-२०] [क्र० सं० ६।४४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानौ देह इदं शरीरम् ।
 द्वौ प्रत्यञ्चावनुलोमौ विसर्गावेतं तं मन्ये दशयन्त्रमुत्सम् १
 नखश्च पुष्ठश्च करौ च बाहू जघ्ने चोरू उदरं शिरश्च ।
 रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
 भुवौ ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ द्रुबुकस्तथा च ।
 ओष्ठौ च वृन्ताश्च तथैव जिह्वा मे तच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [क्र० अ० ४-८-४] [क्र० सं० ६।४८ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्रा—विरिणे वोवुकेऽपि वा । यवस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १
 वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [क्र० अ० ५-३-३०] [क्र० सं० ७।३५ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

शर्वतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं यमाकेतुं य एवेदमिति ब्रवन् १
 भासाकेतुं परिस्रुतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना मही माता य एवेदमिति ब्रवत् २
 इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरौचय—द्येनेमे रोदसी उभे ३
 जुषस्वाग्ने अङ्गिरः काण्वं मेध्यातिथिम् । मा त्वा सोमस्य बर्बहत सुतस्य मधुमत्तमः ४
 त्वमग्ने अङ्गिरः शोचस्व देववीतमः । आ शीतम् शीतमाभि—रभिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वत ५
 शं नः कनिकदद् देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ।
 शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ६

(१५) [क्र० अ० ५-४-२२] [क्र० सं० ७।५५ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

स्वप्न स्वप्नाधिकरणे सर्वं निष्पापया जनम् । आसूर्यमन्यान् त्वापाया—व्युष्टं प्राप्तिायामहम् १
 अजंगरो नाम सर्पः सर्पिरेविषो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधित—स्तेन त्वा स्वापयामसि २
 सर्पः सर्पो अजंगरः सर्पिरेविषो महान् । तस्य सर्पात् सिन्धव—स्तस्य गाधर्मशीमहि ३

सू० ११ पाठभेदाः— १ इरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्ठिश्च । लोमानि । ३ हनुः ।

सू० १३ पाठभेदाः— १ यस्तृणैरध्ययनं तदधीति ०, यस्तृणैरध्ययनस्तदधीतं स्तृणानि भवते भव ।
 स्तृणाम्य ० । यत् स्तृणैरध्ययनं ० । सूक्तान्ते स्तृणान्यग्रा ० ॥ २ ॥ (पद्य षष्ठं परिशिष्टम्)

सू० १४ पाठभेदाः— १ ०यन्त्येतं तं, यन्त्येतेवं । अभ्यारं सं । ब्रवत् । २ पुरुस्पृहं । ३ सरस्वती ।
 ५ शान्तिं स्वः, शान्तिं स्वः ।

सू० १५ पाठभेदाः— १ स्वप्नः, यामिनं । ०इषुचं यइषु१ळहं । ३ यस्य शुष्कार्तिस्वधव ० ।

काळिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः । यमुनह्रदे ह सो जातोऽ ४ यो नारायणवाहनः

यदि काळिकद्रुतस्य यदि काःकाळिकाद्भयात् ।

जन्मभूमिर्मतिक्रान्तो निर्विषो याति काळिकः ५

आ यांहिन्द्र पृथिवीरिजितेभिर्—यज्ञमिमं नो भागधेयं जुषस्व ।

तूतां जह्नुर्मातुल्येव योषां भागस्ते पैतृष्वसेयी वृषामिव ६

यशस्करं बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव ।

संकीर्णनागाश्चपतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं वीर्यमायुः ७

कर्कोटिको नाम सर्पो यो दृष्टीविष उच्यते । तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्प नमोऽस्तु ते ८

येऽदो रौचने विवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्यसु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ९

या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु । ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः १०

नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये विवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ११

उद्यायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छमानाः ।

ये देवानसुराः पराभवन् तांस्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय १२

(१६) [अ० अ० ५।६।२०] [अ० मं० ७।९६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।

यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्ट—स्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम १

(१७) [अ० अ० ५।७।४] [अ० मं० ७।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

उपपुत्रं मण्डूकि वर्षमा वंद तादुरि । मध्ये ह्रदस्य प्लवस्वं निगृह्य चतुरः पदः १

(१८) [अ० अ० ७।१।१८] [अ० मं० ९।६७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदृष्टा हि घृतश्रुतः । ऋषिभिः संमृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम् १

पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो अमुम् । कामान् त्समर्थयन्तु नो देवीर्देवीः समाहिताः २

येन देवाः पवित्रेणा—त्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् । ३

४ यामुनह्रदे संजातो ह । ५ काकाळिकाद्भयात्, काकाळिकाद्भयम्, काःकाळिकाद्भयम् । ० भूमिपरिक्रान्तो ।

× ९-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६) । (१६) १ [औ० सू० ९० अ० ३।८]

सू० १७ पाठभेदाः— १ उपप्लवद् । मण्डूकी । प्लवस्य । विगृह्य । परः ।

सू० १८ पाठभेदाः— २ म इमं । देवैर्देवीः । ३ सहस्रेण धारेण ।

प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिरण्मयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे	४
इन्द्रः पुनीती सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।	
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जर्यन्त्या पुनातु	५
ऋषयस्तु तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोऽग्रेण पावमानीर्ऋचोऽब्रुवन्	६ [१]
यन्मे गर्भे वसतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत् ।	
जातस्य च यच्चापि च वर्धेतो मे तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	७
मातापित्रोर्यन्न कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गममाब्रूव ।	
विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	८
गोघ्नात् तस्करत्वात् स्त्रीवधाद्यच्च किल्बिषम् ।	
पापकं च चरणेभ्यस् तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	९
ब्रह्मवधात् सुरापानात् स्वर्णस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ।	
गुरोर्द्वाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	१०
बालघ्नान्मातृपितृवधाद्भूमितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ।	
पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	११
कर्यविक्रयाद्योनिदोषाद् भक्षान्नोज्यात् प्रतिग्रहात् ।	
असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	१२
दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् ।	
अयजिताश्चासंयाज्यास् तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	१३
अमन्त्रमन्त्रं यत् किञ्चिद्भूयते च हुताग्ने ।	
सर्वत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	१४
ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः ।	
ता न आपः प्र वहन्तु पापं शुद्धा गच्छामि सुकृतासु लोकं तत् पावमानीभिर्ग्रहं पुनामि	१५ [२]
पावमानीः स्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छति नान्वनम् ।	
पुण्यांश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति	१६
पावमानीः पितृन् देवान् ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितृस्तस्योप वर्तेत क्षीरं सर्पिर्मधूदुकम्	१७

५ सुनीती, पुनीहि । मां । मोर्जयन्त्या, ऊर्जयन्त्या । १० वृषलि(ली)गमन० । १० दारादि ग०, दाराभिग० । १७ पावमानीः, पावमानीं, पावमानं । ऋषींस्तस्योप तिष्ठे० ।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्योतिः सनातनम् । ऋषींस्तस्योप तिष्ठेत क्षीरं सर्पिर्मधूकृक्म् १८
 पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति मनीषिणः । सप्त जन्म भवेद्विप्रो धनाढ्यो वेदूपारगः १९
 दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानीः शतानि षट् । एतज्जुह्वन्जपेन् मन्त्रं घोरमृत्युभयं हरेत् २०
 एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युभयापहम् । पठन्तां शृण्वन्तां चैव कृदाति परमां गतिम् । २१[३]

(१९) [अ० अ० ६।७।२०] [अ० मं० १।३।५ मन्त्रस्यानन्तरम् ।]

इष्टैव वामनु वस्तां घृतेन यस्योः पदे पुनते देवयन्तः ।
 घृतपदी शक्ररी सोमपृष्ठोऽयं यज्ञमस्थित वैश्वदेवी १
 वैश्वदेवी पुनती देव्या गा—द्यस्यामिमा बह्वर्चस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
 तया मर्दन्तः सधमादेषु वयं स्याम पतयो रयीणाम् २

(२०) [अ० अ० ७।५।२८] [ऋग्वेदस्य नवममण्डलस्यान्ते ।]

यत्र तत् परमं पदं विष्णोर्लोकं महीयते ।
 देवैः सुकृतकर्मभिस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रयिन्वो परि स्रव १
 यत्र तत् परमाप्यं भूतानामधिपतिम् ।
 भावभावि च योगीश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रयिन्वो परि स्रव २
 यत्र लोकास्तनूत्यजः श्रद्धया तपसा जिताः ।
 तेजश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतं कृधीन्द्रयिन्वो परि स्रव ३
 यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्रणाः ।
 ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रयिन्वो परि स्रव ४
 यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सुरस्वती ।
 यत्र सोमेश्वरो देवस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रयिन्वो परि स्रव ५
 यत्र तद्विष्णुर्महीयते नृणामधिपतिम् ।
 यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रयिन्वो परि स्रव ६

(२१) [अ० अ० ७।६।५] [अ० मं० १०।९ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

ससुषीस्तर्दपसो दिवा नक्तं च ससुषीः । वरेण्यक्रतूरहमा देवीरवसे हुवे १

१८ पितृस्तस्योप घते । १९ सप्तजन्मा । २० ऽण्युबश्चैव; घोरं मृ० । सू० १९ पाठभेदाः— १ इमैव । पदेषु न । ऽपृष्ठा । सू० २० पाठभेदाः— २ ऽमाव्यं । भूतानामधिपतिः, देवानामधिपतिः, भूतानामधिपतिः । भावभावि । च योगी च, वयो गोश्च । ३ त्यजाः । ब्रह्मा । ४ ब्रह्म च । [१५।२] (वा० य० १९।४४)

(२२) [अ० अ० ८।३।६] [अ० १०।७५।५ मन्त्रस्यानन्तरम् ।]

सितासिते सरिते यत्र संगथे तत्राप्नुतासो दिवमुत्पतन्ति ।

ये वै तन्वं वि सृजन्ति धीरास्ते जनासो अमृतत्वं भजन्ते

१

(२३) [अ० अ० ८।३।१८] [अ० मं० १०।८५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

अविधवा भवं वर्षाणि शतं साग्रं तु सुव्रता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता १
जनयद्बहुपुत्राणि मा च दुःखं लभेत् क्वचित् । भर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २
अष्टपुत्रा भवं त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तुश्चैव पितुर्भ्रातुर्हृदयान्विनी सदा ३
इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणीं श्रीधरस्य यथा श्रिया । इंकरस्य यथा गौरीं तद्भर्तुरपि भर्तरि ४
अत्रैर्यथानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सर्तीं तथा त्वमपि भर्तरि ५
ध्रुवैधि पोष्या मयि मह्यं त्वाद्वाद्बृहस्पतिः । मया पत्या प्रजावती सं जीव शरदः शतम् ६

(२४) [अ० अ० ८।५।२३] [अ० मं० १०।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

असौ या सेना मरुतः परेषामभ्येति न ओजसा स्पर्धमाना ।

तां गृहत् तमसापव्रतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात्

१

अन्धा अमित्रा भवता शीर्षाणा अहय इव ।

तेषां वो अग्निदग्धाना मग्निमूढहानामिन्द्रो हन्तु वरवरम्

२

(२५) [अ० अ० ८।५।२] [अ० मं० १०।१०६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

हविर्भिरके स्वरितः सचन्ते सुवन्त एके सर्वनेषु सोमान् ।

शचीर्मदन्त उत दक्षिणाभिर्नैजिह्वायन्त्यो नरके पताम

१

(२६) [अ० अ० ८।७।१४] [अ० मं० १०।१२७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

॥ अथ रात्रीसूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रायु धामभिः ।

त्रिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः

१

ये ते रात्रि नृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव । अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २

रात्रीं प्र पद्ये जननीं सर्वभूतनिवेशिनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशाम् ३

सू० २२ पाठभेदाः— १ सरितो । संगते ।

सू० २३ पाठभेदः— ३ नन्दनी । [सू० २४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अथ० ३।२।६; वा० य० १७।४७, साम० १८६०] २ [अथ० ६।६।२; साम० १८७१] [सू० २५] नरकं । सू० २६ पाठभेदाः— १ पितुरः प्रायि, पितरप्रायु, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु, । २ सन्त्यष्टा । ससतिः, ससति । ३ दिशां ।

संवेशिनीं संयमिनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीम् ।

प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीर्महि [भद्रे पारमशीमह्यो नमः]

४

स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बहुचप्रियाम् ।

सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम्

५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीनां मृषिभिः सोमपाश्रिताः ।

ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्नाऽरातीयतो नि दहाति वेदः

६

ये त्वां देवि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणा हव्यवाहनीम् ।

अविद्या बहुविद्या वा स नः पर्पदति दुर्गाणि विश्वा

७

ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।

तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः

८

दुर्गेषु विपमे घोरे संग्रामे रिपुसंकटे । अग्निचोरनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारिणि

९

दुर्गेषु विपमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।

मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वो नमः]

१० [२]

केशिनीं सर्वभूतानां पृश्नमीति च नाम च ।

सा मां समा निशा देवीं सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः]

११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।

दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः

१२

दुर्गां दुर्गेषु स्थानेषु शं नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं रात्रौरात्रौ सदा पठेत् १३

[रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिस्तवो गायत्री ।]

रात्रीसूक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ।

न योनिं पुनरायाति सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

१४

सू० २६ पाठभेदाः— ४ संवेशिनीं, संयमिनीं । गृह० । ६ समुपाश्रिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते ? सा नः । ८ अग्निवर्णां सौम्यां । ९ दुष्टग्रहनिवारेण, ऽषु सर्वग्रहनिवारणे, अग्निचोरनिपाते च सर्वग्रह-निवारेण (रिणि) सर्व (दुष्ट) ग्रहनिवार (रि) ण्यो नमः । १० त्वां? कृणु; तेषां मे अभयं कुर्वो (कृण्वो) नमः । ११ नामुत । समां दिशां देवीं देवी । १२ युग्यं । रात्रीसूक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सौमरो रात्रिस्तवो गायत्री, रात्रि कुशिकं सौमरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं; रात्रिः कुशिकसौमरो रात्रिस्तवो गायत्री । तत्काल उपपद्यते ।

क्षीरेण स्नापिता दुर्गा चन्दनेन विलेपिता बिल्वपत्रकृतापीडा नमो दुर्गे नमो नमः	१५ [३]
सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसुरीसृपैः । दैवेभ्यो मानुषेभ्यश्च उभयेभ्योऽभिरक्ष माम्	१६
या ऋग्वेदे स्तुता देवी काश्यपेन उदाहृता । जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवाम सोमम्	१७
सुरासुरेर्द्विजवरैः पिशाचोरगराक्षसैः । अरातिभय उत्पन्ने अरातीयतो नि दहाति वेदः	१८
गर्जद्वारेऽपथे घोरे संग्रामेषु च गौतमी । सर्वं रक्षतु दुरितं स नः पर्षदाति दुर्गाणि विश्वा	१९
महाभये समुत्पन्ने स्मरन्ति च जपन्ति च । सर्वं तारयते दुर्गा नान्वेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः	२० [४]
य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं शृण्वन्ति च जपन्ति च । त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितम्	२१
अपुत्रो लभते पुत्रान् धनहीनो धनं लभेत् । अचक्षुर्लभते चक्षुर्बद्धो मुच्येत बन्धनात्	२२
व्याधितो मुच्यते रोगा दुरोगी श्रियमाप्नुयात् । ददाति कामितं सर्वं कात्यायनि नमोऽस्तु ते	२३ [५]

[उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।

सुपूर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्रमृण रक्ष इन्द्र [क्र० मं० ७।१०४।२१] १
पिशंगभृष्टिम्भृणं पिशाचिभिन्द्र सं मृण । सर्वं रक्षो निर्वह्य] [क्र० मं० १।१३३।५] २

(२७) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १०।१२८ सुकस्यानन्तरम् ।]

११ सनक-सनन्दन-सनाननादयः । हिरण्यम् । अनुष्टुप् ; ५, ८-९ त्रिष्टुप्, ७ अतिशकरी, ११ जगती ।

आगुण्यं वर्चस्यं रायस्पोषमौद्धिदम् । इदं हिरण्यं वर्चस्व-जैत्राया विंशताविमाम् १
उच्चैर्वाजि पृतनाषाद् समासाहं धनंजयम् ।
सर्वाः समग्रा ऋद्धयो हिरण्येऽस्मिन् समाहिताः २

[उलूकयातुं १-२ इमौ मन्त्रौ ऋग्वेदस्यो लिखेष्टु गणयितुं न योग्यौ ।]

सू० २७ पाठभेदाः- १ विंशतादु मां० । (वा० य० ३४।५०) २ स्वमाहिताः ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानेव जग्रभं । तेन मां सूर्यत्वचमकरं पुरुषं प्रियम् ३
 सभ्राजं च विराजं चाभिष्टिर्या च मे ध्रुवा ।
 लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिन्द्र सं सृज ४
 अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्यममृतं यज्ञे अधि मर्त्येषु ।
 य एनद्वेव स इदेनमर्हति जरामृत्युर्भवति यो बिभर्ति ५ [१]
 पदेव राजा वरुणो यदु वेवी सरस्वती । इन्द्रो यद्वृत्रहा वेव तन्मे वर्चस आयुषे ६
 न तद्रक्षसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।
 यो बिभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते वीर्यमायुः स मनुष्येषु कृणुते वीर्यमायुः ७
 यदाबध्नन् दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमाना ।
 तन्न आ बध्नामि शतशारदाया युष्मान् जरदष्टिर्यथासत् ८
 घृतादुलुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।
 ऋणक् सपत्नादधरांश्च कृण्वदाऽऽरोह मां महते सौभगाय ९
 प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् १०
 अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ।
 विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु ११ [२]

(२८) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० १।१२८ सूक्तस्थानान्तरम्]

(विहव्य आंगिरसः । इन्द्रः । जगती ।)

अर्वाञ्चामिन्द्रममृतो हवामहे यो गोजिद्धं नजिद्विश्वजिद्यः ।
 इमं नो हव्यं विहवे जुषस्वाऽस्म कुल्मो हरिवो मेदिनं त्वा १

(२९) [अ० अ० ८।७।१६] [अ० मं० १०।१२८ सूक्तस्थानान्तरम्]

यां कल्पयन्ति नोऽरयः क्रूरां कृत्यां वधूभिर्व ।
 तां ब्रह्मणाप निर्णुङ्गः प्रत्यक्कर्तारमृच्छतु १
 शीर्षण्वतीं कर्णवतीं विषुरुपां भयंकरीम् ।
 यः प्राहिणोवृहाद्य त्वां वि तं त्वं योजयासुभिः २

[२७] ३ हिरण्यस्वपितुर्मानेव, । ०र्नामेव । पुरुषप्रियं । ५ इदेयमर्हति, इदेनमर्हति, इवेदमर्हति, इदेनदर्हति ।
 ७ दाक्षायणं हिरण्यं । (वा० य० ३४।५१) ८ ०मानाः । तन्म आ, तत्ते, तदा । यथासन्, ०सन्, ०सत् वा,
 यथासम् । (वा० य० ३४।५२) ९ घृतादुलुप्तं, घृतादुल्लुप्तं । सपत्नानघ० । (अथ० १९।६१।१) १० गोप्त्रेषु ।
 ११ विराज्येन । [तै० सं० ४।७।१४।४, तै० ब्रा० २।४।३।३]

येन विण्ठेह वहसि प्रतिकूलमघार्थिनि ।
तमेवेतो निर्वर्तस्व मास्मान् मृच्छ्रो अनागसः ३
अभिवर्तस्व कर्तारं निरस्तास्माभिरोजसा ।
आयुरस्य निकृन्तस्व प्रजां च पुरुषार्थिनि ४
यस्त्वा कृत्ये चकारेह तं त्वं गच्छ पुनर्नवे ।
अरातीः कृत्ये नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ५ [१]

क्षिप्रं कृत्ये निर्वर्तस्व कर्तुरेव गृहान् प्रति ।
पश्यांश्चास्य नाशय वीरांश्चास्य नि बर्हय ६
यस्त्वा कृत्ये प्रजिघाय विद्वान् अविदुषो गृहान् ।
तस्यैवेतः परेत्याशु तनुं कृधि परुष्परुः ७
प्रतीचीं त्वापसेधतु ब्रह्म रोचिष्णवमित्रहा ।
अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा रिप्रहा चाज एकपात् ८
यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वे भृगवश्चार्प सेधिरि ।
अत्रयश्च वसिष्ठाश्च तथैव त्वाप सेधिम ९
यस्ते परुषि सन्दधौ रथस्येव विभुर्धिया ।
तं गच्छ तत्र तेऽयनमज्ञातस्ते अयं जनः १० [२]

यो नः कश्चिद्वृणस्थो वा कश्चिद्वान्योऽभि हिंसति ।
तस्य त्वं द्रोर्विद्वोऽग्निस्तनूमृच्छस्व हेळिता ११
भवांशवां देवहेळि मस्यत पापकृत्वनि ।
हरस्वती त्वं च कृत्ये मोच्छिषस्तस्य किञ्चन १२
यो नः कश्चिद्वहाराति र्मनसा प्रतिभूषति ।
दूरस्थो वान्तिकस्थो वा तस्य हृद्यमसृक् पिब १३
येनासि कृत्ये प्रहिता दूढयेनास्मज्जिघांसया ।
तस्य व्यानच्चाग्यानञ्च हिनस्तु हरसाशनिः १४
ये नः शिवासः पन्थानः परायन्ति परावतम् ।
तैर्देवि राज्याः कृत्या नो गुमयस्वानुकृतये १५ [३]
यदि वैषि द्विपद्यस्मान् यदि वैषि चतुर्णदी ।
निरस्तेतो ब्रजास्माभिः कर्तुरष्टापदी गृहान् १६

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपत्तः शपात् ।	
वृक्षमिव विद्युदाशु तमामूलानु शोषय	१७
यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्ट्यघायुर्यश्च नः शपात् ।	
शुने पिष्टमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे	१८
यश्च सापत्नः शपथो यश्च यामी शपाति नः ।	
ब्रह्मा च यत् क्रुद्धः शपात् सर्वं तत् कृध्यधस्पदम्	१९
सर्वन्धुश्चाप्यबन्धुश्च यो अस्मौ अभि दासति ।	
तस्य त्वं भिन्ध्यधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः	२० [४]
अभि प्रेहि सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।	
शत्रुनन्विच्छती कृत्ये वृकीवाविमतो गुहान्	२१
परि णो वृद्धि शपथान् दहन्नाग्निरिव ह्रदम् ।	
शत्रुनेवाभितो जहि विव्या वृक्षमिवाशनिः	२२
शत्रुन् मे प्रोथ शपथात् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृत् ।	
जिह्वाः श्लक्षणाश्च दुर्हवः समिद्धं जातवेदसम्	२३
असपत्नं पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतः कृधि ।	
अभयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे	२४
परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विद्धस्येव पदं नय ।	
मृगस्य हि मृगारिप्रो न त्वा नीकर्तुमर्हति	२५ [५]
अध्न्यास्येव घोररूपे विपुलपेऽविनाशिनि ।	
जृम्भिता प्रतिगृष्णीष्व स्वयमादाय चाद्धतम्	२६
त्वमिन्द्रो यमो वरुणस्त्वमापोऽग्निरथानिलः ।	
त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजापतिः	२७
आवर्तध्वं निवर्तध्वमूर्तवः परिवत्सराः ।	
अहोरात्राश्चाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे	२८
त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निमथानिलम् ।	
अत्राहृत्य पशूँश्चैव मुत्पादयसि चाद्धतम्	२९
ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्नुः ।	
कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवबद्धं हता एवं पुरुषासो यमस्य	३० [६]

अभ्यक्ताक्ता स्खलङ्कता सर्वं नो दुरितं दह ।	
जानीथाश्चैव कृत्यानां कर्तुन् नृन् पापचेतसः	३१
यथा हन्ति पुरासीनि तथैवेष्वा सुकृन्नरः ।	
तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्तु जङ्गमम्	३२
उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽज्ञति किमिहेच्छसि ।	
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा—ऽभि कर्त्स्यामि विद्रव	३३
स्वायसाः सन्ति नोऽसयो विद्र चैव परेषु ते ।	
तैस्ते निकृण्मस्तान्युग्रे यदि नो जीवयस्वरीन्	३४
मास्योच्छिषो द्विपदं मोत किञ्चित्चतुष्पदम् ।	
मा ज्ञातीननुजान् पूर्वान् मा वेङ्गि प्रतिवेशिनौ	३५ [७]

शत्रूयता प्रहितासि दूढ्येनाभि यथायतः ।	
तर्तस्तथा त्वा नुदतु योऽयमन्तर्मयि श्रितः	३६
एवं त्वं निकृतास्माभिर्ब्रह्मणा देधि सर्वशः ।	
यथेतमाश्रिता गत्वा पापधीनिव नो जहि	३७
यथा विद्युद्धृतो वृक्ष आमूलादनु शुष्यति ।	
एवं स प्रतिशुष्यतु यो मे पापं चिकीर्षति	३८
यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।	
पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति	३९
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ठो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	+ ४० [८]

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि	४१
कुबेरं ते मुखं रौद्रं नन्दिन्नानन्दुमावह ।	
ज्वरमृत्युभयं घोरं विश नाशय मे ज्वरम्	४२
यो मे करोति प्रद्वारे यो गृहे यो निवेशने ।	
यो मे केशनखे कुर्याद्वृद्धने दन्तधावने	४३
प्रतिसर प्रतिधाव कुमारीव पितृगृहान् ।	
मूर्धानमेषां स्फोटय पदमेषां कुले कृधि	४४

ये नो रयिं दुश्चरितासो अग्रे जुहुर्मतीसो अनृतं वदन्तः ।

तेषां वपुंर्यचिषां जातवेदः शुष्कं न वृक्षमभि सं दहस्व ४५

कृष्णवर्णे महद्गुणे बृहत्कर्णे महद्भये । देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय ४६

खट् फट् जहि महाकृत्ये विधूमाग्निमप्रभे ।

जहि शत्रून्त्रिशूलेन कृध्यस्व पिब शोणितम् ४७

ये दुह्युर्कजवे मह्यमग्रे कदाधियो दुर्मदा अश्मनासः ।

आबुध्यैतान् शोचिषां विध्य तन्तून् वैवस्वतस्य सदनं नयस्व ४८ [९]

(३०) [ऋ० अ० ८।७।३०] [ऋ० मं० १०।१४२ सूक्तस्थानन्तरम्]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि । [उत हृदो हि नो धियो ऽग्निर्ददातु भेषजम्^x] १

शीतहृदो हि नो धियो ऽग्निर्ददातु भेषजम् । अन्तिकामग्निमजनय दूर्वादः शशहागमत् २

अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम दूयते । विपुलं वनं बह्वाकाशं चर जातवेदुः कामाय ३

मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत् तव । पिगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते ४

अस्मान्निवर्हर्हस्येनां सागरस्योर्मयो यथा । इन्द्रः क्षत्रं ददातु वरुणमभि पिंचतु ५

शत्रून् निधनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा । ६ [१]

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदैवतम् ॥ ७

वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वो नमः ।] ८

साग्रं वर्षशतं जीव पिब खाद च मोद च ९

दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु पालय १०

यावदादित्यस्तपति यावद्भाजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः पृथायति तावज्जीव जया जय ११

सू० ३० पाठभेदाः— १ जरायुणाम् । भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि० । २ शीतहृदो, शीतहृदा । ० जरदूर्वादः, ० जनयदूर्वासाः, ० जनपूर्वादः, ० जनयदूर्वादः, ० जनयदूर्वाः । शिशुरागमत् । ३ धूयते, हूयते । ४ मांश्च । ५ अस्माद्वि वर्ह स्योनां, अस्यान्निवर्हस्योनां, अस्मान्नि बर्हस्योनां, अस्मान्निवर्हस्योनां, अस्मान्नि वर्जय स्थानं । इन्द्रं, इन्द्र शस्त्रं । ६ जयस्व, जय त्वं । १० दुःखितां च, दुःखितातं, ० तान् । ११ वायुः प्रवाजति । जय तावज्जीव जया जय ।

x [३०।१] नैप सन्त्रस्य भागः, पाठभेद एषः ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम नु जीवति ।

परेषामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवानामोऽस्तु ते १२

न चोरभयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयम् ।

यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते १३ [२]

(३१) [क्र० अ० ८।८।९] [क्र० सं० १०।१५१ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १

मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते अश्विनौ देवा—वा धत्तां पुष्करस्त्रजा २

या मेधा अप्सरस्सु गन्धर्वेषु च यन्मनः । देवी या मानुषी मेधा सा मामा विशताद्विमाम ३

यन्मे नोक्तं तद्रमतां शक्यं यदनुब्रुवे ।

निशामतं नि शामहै मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा सं गमेमहि ४

शरीरं मे विचक्षणं वाङ् मे मधुमद् दुहाम् ।

अवृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी स्थः श्रुतं मे मा प्र हासीः ५ [१]

मेधां देवीं मनसा रेजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुषस्व ।

मह्यं मेधां ववु मह्यं श्रियं वद मेधावी भूयासमजरारिण्यु ६

सदस्सपतिमद्धतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनि मेधामयासिषम् ७

यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्यमेधया—ऽग्ने मेधाविनं कुरु ८

मेधाव्यहं सुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।

महायशा धारयिण्युः प्रवक्ता भूयासमस्मै शरयां प्रयोगे ९

सू० ३० पाठभेदाः—१२ विनामनु, हि नाम न, विनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं०, वैश्वानरं देवं सर्वदेव । अग्निं वैश्वानरं वन्दे सर्वदैव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि सू० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सू० ३० पाठभेदाः— १ मेधां मह्यं दधातु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अप्सरासु, अप्सरासो, अप्सरेषु । मातुषी युगा । सा माया; मेधा विशतादुमां, मामा विशतादिह । ४ तद्रमतां । यदनुब्रुवे । निशामहै मयि व्रतं सह ब्रह्मणा संगमेमहि, ० निशामयि मयि... प्रियेण भूयासं ब्र० । ५ विचक्षण, मधुमद्दुहा, ० मद्रहा, ० मद्रहां, मधुमक्तामा । अवृतम० । प्र हासीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसो । मेधावि । ० जरिण्युः । ८ ० मेधया मेधा०, ० मामह्यमेधाने मेधाविनयं ९ ० समनाः, मेधाव्यसगणः, मेधाव्यं सुमनः । ० मनाः सत्यमुपः सु०, ० मनास्यप्रमतिं सुवीरः । प्रवक्ता-भूयासमस्ये, ० समये, स्वधया प्रयोगे ।

३१।७-८ (वा० य० ३१।१३-१४) २ (वा० य० ३१।१५ सदृशः)

नाशायात्रि पलाशस्या—रुषसौ पथिकामसु । अथो ततस्य यक्षमाण—मपापा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाश त्वं भ्रष्ट्रां मेधां च देहि मे । वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३२) [क्र० अ० ८।८।१९] [क्र० मं० १०।१६१ सूक्तस्थानान्तरम्]

ऊर्ध्वरेखा प्र दहन्ते विष्णुरिममिन्द्राग्नी अमृतं जुषेथाम् ।
मह्यं दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुभुजा पुरन्धिः ।

(३३) [क्र० अ० ८।८।२४] [क्र० मं० १०।१६६ सूक्तस्थानान्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परि गृहीतममृतेन सर्वम् ।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २
यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ३
यत् प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।
यस्मान्न क्रते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४
यस्मिन्नृचः साम यज्ञंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाः
यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ५
सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।
हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं यविष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः शतं च सहस्रं च नियुतं चार्बुदं च ।
ते यज्ञचित्तेष्टकाटं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ७
वेदाहमेतं पुरुषं महान्तं—मावित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरा—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ८
येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा वाचा मनसा कर्मणा वा ।
यत् स्वां दिशमनु संयन्ति प्राणिन—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ९
ये मे मनो हृदयं ये च वेदा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।
ये श्रोत्रं च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १०

यस्येदं धीराः पुनन्ति क्वयोरं ब्रह्माणमिदं व्यावृणत इन्दुम् । स्थावरं जङ्गमं च द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	११ [२]
येन द्यौरग्रा प्रथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रविशो दिशश्च । येनेदं सर्वं जगद्भ्यासं प्रजानत् तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१२
अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् । सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१३
कैलासशिखरे रम्ये शंकरस्य गृहालयम् । देवतास्तत् प्रमोदन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१४
आवित्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जार्यमानः । शिवरूपं शिवमुदितं शिवालयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१५
येनेदं सर्वं जगतो बभूव यद्देवा अपि महतो जातवेदाः । यद्देवाद्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१६ [३]
गोभिर्जुष्टो धनेन ह्यायुषां च बलेन च । प्रजयां पशुभिः पुष्करार्थं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१७
योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पृथ्वतेऽनव ईश्वरः । अकार्यो निर्धनो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१८
यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः । तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	१९
प्रयत्प्राणं ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् । यः सर्वं यस्य चित् सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२०
यो वै वेद महादेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् । ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२१ [४]
ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् । सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२२
तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हरिः । परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२३
य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः । ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु	२४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव दृष्टं ध्रुवम् ।
 अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २५
 अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा इदं सर्वम् ।
 अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २६ [५]

(३४) [ऋ० अ० ८।८।४२] [ऋ० मं० १०।१८४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

त्वष्टारूपकर्ता (नेजमेषः) । विष्णुः । अनुष्टुप् ।

नेजमेष परा पत सुपुत्रः पुनरा पत । अस्मै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् १
 यथेयं पृथिवी मह्युत्ताना गर्भमाकुधे । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूतवे २
 विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणाऽस्यां नायां गवीन्याम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूतवे ३

(३५) [ऋ० अ० ८।८।४५] [ऋ० मं० १०।१८७ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

वत्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमृतयेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्षदति द्विषः १

(३६) [ऋ० मं० ८।८।४९] [ऋग्वेदस्य दशममण्डलस्थान्ते ।]

संज्ञानमुशानवदत् संज्ञानं वरुणोऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् १
 संज्ञानं वः स्वेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २
 यत् कक्षीवां संवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेनोऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३
 सं वो मनांसि जानतां समाकृतिर्मनामसि । असौ यो विमना मनः सं समावर्तयामसि ४
 नैर्हस्त्यं सेनादरणं परि वर्तेतु यद्ध्रविः । तेनामित्राणां बाहून् हविषा शोषयामसि ५
 परिवर्त्मन्येषामिन्द्रः पूषा च सम्रतुः ।
 तेषां वो अग्निर्दग्धानामग्निर्मूळ्ळाना मिन्द्रो हन्तु वरं वरम् ६
 ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियं यथा । परौ अमित्रौ ऐष त्वर्वाची गौरुपाजतु ७
 प्राध्वराणां पते वसो होतर्वरेण्यक्रतो । तुभ्यं गायत्रमृचयेते ८

सू० ३४ पाठभेदः— १ दशास्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदाः— १ वः स्वेभ्यः, वस्वभ्यः, नः स्वेभ्यः । ३ ०वांसंवननो, ०वांसंवननो । ०सामवे, ०सामवेत् समचीचरन् । ४ नमामसि । ५ जनस्तं समावर्तन् ।

गोका ^{मो} अन्न ^{कामः} प्रजा ^{काम} उत कश्यपः ।	
भूतं भविष्यत् प्रस्तौति सह ब्रह्मैकमक्षरं बहुब्रह्मैकमक्षरम्	९
यद्वक्षरं भूतकृतं विश्वेदेवा उपासते । महं ऋषिमस्य गोप्तारं जमदग्निर्कुर्वतम्	१०
जमदग्निराप्यायते छन्दोभिश्चतुरुत्तरैः । राजा सोमस्य भक्षेण ब्रह्मणा वीर्यावता	११
शिवा नः प्रदिशो दिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः ।	
अजो यत् तेजो ददृशे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा	१२
यदृषिः कश्यपः स्तौति सत्यं ब्रह्म चराचरं ध्रुवं ब्रह्म चराचरम् ।	
त्रयायुषं जमदग्निः कश्यपस्य त्रयायुषम्—ऽगस्त्यस्य त्रयायुषम्	१३
यद्देवानां त्रयायुषं तन्मे अस्तु त्रयायुषं सर्वमस्तु शतायुषं बलायुषम् ।	१४
तच्छंयोरा वृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये ।	
देवीं स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।	
ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे	१५

॥ इति परिशिष्टानि ॥

अष्टौ विकृतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः सन्निकर्षः संहिता । (अष्टाध्याय्यां १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामतिशयिनः संनिधिः संहितामंशः स्यात्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयःसंवदन्तेसोमेनसह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ॥

(ऋ० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० ९७, मं० २२)

(पदच्छेदपूर्वको) मंत्रपाठः ।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणम् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पदविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाख्यसूत्रे कात्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राजा ।

१ २ ३ ४ ५ ६

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥

७ ८ ९ १० ११ १२

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठो 'योगरूढा संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा० सू० ५।१।८ कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा ॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥

२३ २४

[४] पञ्चसन्धिः ।

पञ्चसंधिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चेति पञ्चैते जटायं कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः= १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः= २ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः= २ + १; ३ + २ ।

अभिक्रमः= १+१; २ + २ । संक्रमः= १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः) (उत्क्रमः) (व्युत्क्रमः) (अभिक्रमः) (संक्रमः)
१-२ २-२ २-१ १-१ १-२

ओषधयः सं । सं सं । समोषधयः । ओषधय ओषधयः । ओषधयः सं ।
१ २ २ १ १ १ २

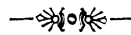
सं वदन्ते । वदन्ते वदन्ते । वदन्ते सं । सं सं । सं वदन्ते ।
२ ३ ३ ३ २ २ ३

वदन्ते सोमेन । सोमेन सोमेन । सोमेन वदन्ते । वदन्ते वदन्ते । वदन्ते सोमेन ।
३ ४ ४ ४ ३ ३ ४

सोमेन सह । सह सह । सह सोमेन । सोमेन सोमेन । सोमेन सह ।
४ ५ ५ ४ ४ ४ ५

सह राज्ञा । राज्ञा राज्ञा । राज्ञा सह । सह सह । सह राज्ञा ।
५ ६ ६ ५ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
६ ६

‘ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । ’ (ऋ० अ० ३।४।१०, मं० ३।६।१०) इत्यस्य —

पञ्चसन्धिः ।

तत्सवितुः । सवितुस्सवितुः । सवितुस्तत् । तत्तत् । तत्सवितुः ।
सवितुर्वरेण्यं । वरेण्यं वरेण्यं । वरेण्यं सवितुः । सवितुस्सवितुः । सवितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः । भर्गो भर्गः । भर्गो वरेण्यं । वरेण्यं वरेण्यं । वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य । देवस्य देवस्य । देवस्य भर्गः । भर्गो भर्गः । भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि । धीमहि धीमहि । धीमहि देवस्य । देवस्य देवस्य । देवस्य धीमहि ।
धीमहीति धीमहि । (एवमग्रेऽपि)

चिकृति-लक्षणानि ।

शैशिरीये समान्नाये व्यालिनैव^१ महर्षिणा ।
जटाद्या विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नातिविस्तरम् ॥ १ ॥
जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथो घनः ।
अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवान्या
विकृतयः संभवन्ति । तत्र जटां शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति ।
घनस्तु जटादण्डावनुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे पदवत्संघिः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।
अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटाभिधीयते ॥

जटा= अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषधयम् सं, समोषधय, ओषधयम् सम् ॥ सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते ॥
१ २ २ २ १ २ २ ३ ३ २ २ ३
वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह ॥
३ ४ ४ ३ ३ ४ ४ ५ ५ ४ ४ ५
सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ॥
५ ६ ६ ५ ५ ६ ६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति ॥
७ ८ ८ ७ ८

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणः ॥
८ ९ ९ ८ ८ ९

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं ॥ तं राजन्, राजस्तं, तं राजन् ॥
९ १० १० ९ १० १० ११ ११ १० १० ११

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन्पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
११ १२ १२ ११ ११ १२ १२ १२

[२] माला ।

मालाया द्वौ भेदौ पुष्पमाला-क्रममाला चेति । तत्र क्रममालायाः लक्षणम्-

क्रम-मालालक्षणम् ।

भूयात्क्रमविपर्यासावर्धर्चस्यादितोऽन्ततः । अन्तं चादि नयेद्देवं क्रममालेति गीयते ॥

(१ क्रम-माला)

ओषधयः सं । राज्ञेति राज्ञा ॥ सं वदन्ते । राज्ञा सह ॥ वदन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
 १ २ ६ ६ २ ३ ६ ५ ३ ४ ५ ४
 सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राज्ञा । वदन्ते सं ॥ राज्ञेति राज्ञा । समोषधयः ॥
 ४ ५ ४ ३ ५ ६ ३ २ ६ ६ २ १
 यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
 ७ ८ १२ १२ ८ ९ १२ ११
 ब्राह्मणस्तं । राज्ञस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
 ९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८
 पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
 १२ ११

+ क्रम-माला

ओषधयः सं । १ राज्ञेति राज्ञा
 सं वदन्ते । ३ ४ राज्ञा सह ।
 वदन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
 सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
 सह राज्ञा । ९ १० वदन्ते सं ।
 राज्ञेति राज्ञा । ११ १२ समोषधयः ।
 यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
 कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
 ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राज्ञस्तं ।
 तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
 राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
 पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

+ क्रममालायाः पठनक्रमोऽत्राह्नैः प्रदर्शितः ।

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]		[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]	
[१] १ ओषधयः सं — राज्ञेति राज्ञा	६	[२] ७ यस्मै कृणोति — पारयामसीति पारयामसि	१२
२ सं वदन्ते — राज्ञा सह	५	८ कृणोति ब्राह्मणः — पारयामसि राजन्	११
३ वदन्ते सोमेन — सह सोमेन	४	९ ब्राह्मणस् तं — राज्ञस्तं	१०
४ सोमेन सह — सोमेन वदन्ते	३	१० तं राजन् — तं ब्राह्मणः	९
५ सह राज्ञा — वदन्ते सं	२	११ राजन् पारयामसि — ब्राह्मणः कृणोति	८
६ राज्ञेति राज्ञा — समोषधयः	१	१२ पारयामसीति पारयामसि — कृणोति यस्मै	७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां ग्रन्थिनी हि सा । आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेव पुष्पमाला भवति । तत्र प्रतिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालाया-
मितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा- “समोषधयः” इति ‘सम् ओषधयः’ । “ब्राह्मणस्तं”
इति ‘ब्राह्मणः तम्’ । “राज्ञस्तं” इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः) विरामः (व्युत्क्रमः) विरामः (संक्रमः)

१ ओषधयः सं	समोषधयः	ओषधयः सं ।	इति । (विराम)
२ सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते	” ”
३ वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन	” ”
४ सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह	” ”
५ सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	” ”
६ राज्ञेति राज्ञा			
७ यस्मै कृणोति	कृणोति यस्मै	यस्मै कृणोति	” ”
८ कृणोति ब्राह्मणः	ब्राह्मणः कृणोति	कृणोति ब्राह्मणः	” ”
९ ब्राह्मणस्तं	तं ब्राह्मणः	ब्राह्मणस्तं	” ”
१० तं राजन्	राज्ञस्तं	तं राजन्	” ”
११ राजन्पारयामसि	पारयामसि राजन्	राजन्पारयामसि	
१२ पारयामसीति पारयामसि ।			

[३] शिखा ।

शिखा-लक्षणम् ।

पदोत्तरां जटामेष शिखामार्याः प्रवक्षते ।

ओषधयः सं, समोषधय, ओषधयः सं, — वदन्ते ।
१ २ २ १ १ २ ३

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
२ ३ ३ २ २ ३ ४

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
३ ४ ४ ३ ३ ४ ५

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
४ ५ ५ ४ ४ ५ ६

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति, — ब्राह्मणः ।
७ ८ ८ ७ ७ ८ ९

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणस्—तम् ।
८ ९ ९ ८ ८ ९ १०

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
९ १० १० ९ ९ १० ११

तं राजन्, राजन्स्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
१० ११ ११ १० १० ११ १२

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
११ १२ १२ ११ ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ।
१२ १२

[४] रेखा ।

रेखा-लक्षणम् ।

क्रमाद् द्वित्रिचतुष्पञ्चपदक्रममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विधपर्यस्य लेखामाहुः पुनः क्रमात् ॥

पूर्वार्धस्य—

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सं ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥

उत्तरार्धस्य—

- २ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥
 ३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥
 ४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥
 तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सम् ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 ५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राज्ञा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राज्ञा सह सोमेन । सोमेन सह ।
 ६ (पदषट्कं) = सह राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा सह ।
 सह राज्ञा ॥

७ (पदसप्तकं) = राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा । राज्ञा यस्मै ॥
 यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
 पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-लक्षणम् ।

ब्रूयादादेः क्रमं सम्यगन्तादुत्तारयेद्यदि । वगं च ऋषि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः ॥

(आदेः क्रमः)

(अन्तादुत्तारणं)

१ ओषधयः सं ।	२ पारयामसीति पारयामसि ।
३ सं वदन्ते ।	४ राजन् पारयामसि ।
५ वदन्ते सोमेन ।	६ तं राजन् ।
७ सोमेन सह ।	८ ब्राह्मणस्तं ।
९ सह राज्ञा ।	१० कृणोति ब्राह्मणः ।
११ राज्ञेति राज्ञा ।	१२ यस्मै कृणोति ।
१३ यस्मै कृणोति ।	१४ राज्ञेति राज्ञा
१५ कृणोति ब्राह्मणः ।	१६ सह राज्ञा ।
१७ ब्राह्मणस्तं ।	१८ सोमेन सह ।
१९ तं राजन् ।	२० वदन्ते सोमेन ।
२१ राजन् पारयामसि ।	२२ सं वदन्ते ।
२३ पारयामसीति पारयामसि ।	२४ ओषधयः सं ।

अत्र विशेषः ।

१ अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्गैः प्रदर्शितः ।

२ यथा मन्त्रस्यैकस्यैवं ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-वृट्-सप्त-मन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति ।

तत्र वर्गादिस्थितस्य पदद्वयस्य वर्गान्तस्थेन पदेन द्विरुक्तेनेतिकारसहितेन च संबद्धो ज्ञातव्यः ।

यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमत्' इति प्रथमस्य वर्गस्य ऋग्वेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

ॐ वगं वा ऋषि वा वः स्यात्पठितः स ध्वजः स्मृतः । इति वा पाठः ।

[६] वृण्डः ।

वृण्ड-लक्षणम् ।

कममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च कममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं कमवृण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य-

२ = ओषधयः सं ॥ समोषधयः ।

३ = ओषधयः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोषधयः ।

४ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

५ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

६ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥

राज्ञा सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ।

उत्तरार्धस्य-

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।

३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसि राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ-लक्षणम् ।

पादशोऽर्धचशो वापि सहोक्त्या दण्डवद्रथः ।

रथस्त्रिविधः । द्विचक्रश्चित्रकश्चतुश्चक्रश्चेति । तत्र द्विचक्रो रथोऽर्धचशो भवति । त्रिचक्रस्तु रथः प्रतिपादे समानपद-
संख्यायुतस्य गायत्रीछन्दस्कस्यैव मन्त्रस्य भवति । चतुश्चक्रो रथस्तु पादश एव भवति ।

(१) द्विचक्रो रथः (अर्धचशः)
(पूर्वार्धः) (उत्तरार्धः)

[१] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
समोषधयः । कृणोति यस्मै ।

[२] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

[३] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

सोमेन वदन्ते समोषधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

[४] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

सह सोमेन वदन्ते समोषधयः । राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

[५] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

(५) सह राजा । राजन् पारयामसि ।

राज्ञेति राजा । पारयामसीति पारयामसि ।

(२) द्विचक्रो रथः ।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥ ऋ० १।१।१
अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥ ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य सहोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति । सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते । तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१] अग्निमीळे । अयं देवाय ॥

ईळेऽग्निं । देवायाय ॥

[२] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने ॥

पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायाय ॥

[३] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः ॥

यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[४] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः ॥

देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[५] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ॥

ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[६] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ।

ऋत्विजमित्यृत्विजं । आसयेत्यासया ॥

[७] होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥

होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातममिति रत्नधातमं । रत्नधातम इति रत्नधातमः ॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(क्र० ११११)	(क्र० ११२०१)	(क्र० ११११)	(क्र० ११२०१)
१ अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	[५](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
ईळेऽग्निं	। देवायायं ॥	(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[२](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
पुरोहितमीळेऽग्निं	। जन्मने देवायायं ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रैभिः ॥
[३](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(५) देवमृत्विजं	। विप्रैभिरासया ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	आसया विप्रैभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ।	
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥		[६](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[४](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रैभिः ॥
‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।		(५) देवमृत्विजं	। विप्रैभिरासया ॥
(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रैभिः ॥	(६) ऋत्विजमित्यूत्विजं	। आसयेत्यासया ॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥		[७](१) होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः॥	
विप्रैभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि॥	
		होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः॥	
		रत्नधातममिति रत्नऽधातमं ।	
		रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥	

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।२२।१९)

इत्यस्य त्रिपदागायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्येवात्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः)

[१] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (प्रथमः क्रमः)
कर्माणि विष्णोः । ब्रतानि यतः । युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (द्वितीयः क्रमः)
(२) कर्माणि पश्यत । ब्रतानि पस्पशे । युज्यः सखा । ”

पश्यत कर्माणि विष्णोः । पस्पशे ब्रतानि यतः । सखा युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) विष्णोः कर्माणि । कर्माणि पश्यत । पश्यतेति पश्यत । (समाप्तिः)

(द्वितीयः ”) यतो ब्रतानि । ब्रतानि पस्पशे । पस्पश इति पस्पशे । ”

(तृतीयः ”) इन्द्रस्य युज्यः । युज्यः सखा । सखेति सखा । ”

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पानमन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः) (चतुर्थः पादः)

[१] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (प्रथमः क्रमः)
समोषधयः । सह सोमेन । कृणोति यस्मै । राजंस्तं । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (द्वितीयः क्रमः)
(२) सं वदंते । सह राजा । कृणोति ब्राह्मणः । राजन्पारयामसि । ”

वदंते समोषधयः । राजा सह सोमेन । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । पारयामसि राजंस्तं । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) ओषधयः सं । सं वदंते । वदंत इति वदन्ते । (समाप्तिः)

(द्वितीयः ”) सोमेन सह । सह राजा । राजेति राजा । ”

(तृतीयः ”) यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मण इति ब्राह्मणः । ”

(चतुर्थः ”) तं राजन् । राजन्पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि । ”

[८] घनः ।

घनश्चतुर्विधः । घनो घनवल्लभश्च । तौ च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं घन-लक्षणम् ।

अन्तात्क्रमं पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिक्रमं नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः ॥

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । ववुन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं-
(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । ववुन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः ।
यस्मै कृणोति-

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं घनलक्षणम् ।

शिखामुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं घन इति प्रोक्त [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

शिखापाठः	तस्य विपर्यासः	तत्पदानां पुनःपाठः
ओषधयः सं समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते वदन्ते समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते॥
सं वदन्ते ववुन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन सोमेन वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन ॥
ववुन्ते सोमेन सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह सह सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह ॥
सोमेन सह सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा राज्ञा सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा ॥
सह राज्ञा राज्ञा सह	सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ॥	

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः ॥
कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजंस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
तं राजन् राजंस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजंस्तं तं राजन् पारयामसि ॥
राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् । राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

घनपाठः ।

द्वितीयघनलक्षणस्यान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिखापाठः, २ तस्यविपर्ययः, ३ तत्पदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद्वंशमिव येमिरे । (क्र० १।१०।१)

(१) प्रथमोऽर्धः ।

[१] गायंति त्वा, त्वा गायंति, गायंति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गायंति । गायंति त्वा
गायत्रिणः ॥

[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणो,ऽर्चन्त्यः—ऽर्चन्ति गायत्रिणस्त्वा ।
त्वा गायत्रिणोऽर्चन्ति ॥

[३] गायत्रिणोऽर्चन्त्यः—ऽर्चन्ति गायत्रिणो, गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कम्—ऽर्कमर्चन्ति गायत्रिणो ।
गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कम् ॥

[४] अर्चन्त्यर्कम्—ऽर्कमर्चन्त्यः—ऽर्चन्त्यर्कम्—ऽर्किणो;ऽर्किणोऽर्कमर्चन्त्यः—ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ॥

[५] अर्कमर्किणो, —ऽर्किणोऽर्कम्—ऽर्कमर्किणः ॥ अर्किण इत्यर्किणः ॥

(२) द्वितीयोऽर्धः ।

[१] ब्रह्माणस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा
शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रत, उदुच्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रत उत् ॥

[३] शतक्रत उदुच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव ॥
शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्वंशमिव, वंशमिवोदुद्वंशमिव, येमिरे; येमिरे वंशमिवोदुद्वंशमिव येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥

वंशमिवेति वंशमऽईव । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसन्धियुक्तो घनपाठः ।

(घनवल्लभः)

पदद्वयस्य क्रमोत्क्रमश्रुत्क्रमाभिक्रमसंक्रमैः पञ्चसन्धिपाठो भवति । अनुलोमविलोमानुलोमैर्जटापाठो जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिक्षापाठो भवति । क्रममुक्त्या, विपर्ययर, पुनश्च रूपपाठे कृते ध्वजो भवति । जटादण्डाभ्यां घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमेवैतत्पञ्चसंधियुते घनपाठे घनवल्लभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसंधियुतेन अन्तादादि-पर्यन्तमादेरन्तपर्यन्तं च पाठेन द्वितीयो घनवल्लभः सिध्यति ।

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

(क्र० १/२/५/१३)

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥

परां मे, मे परा, परां मे, यन्ति; यन्ति मे परा, परां मे यन्ति ॥

[२] मे यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति मे । मे मे । मे यन्ति ॥

मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति, धीतयो; धीतयो यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः ॥

[३] यन्ति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति धीतयः ॥

यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो, गावो; गावो धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ।

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो; न; न गावो धीतयो, धीतयो गावो न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥

गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती;—गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।

न गव्यूती, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीर्—ऽन्व;—ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।

गव्यूतीर्न्व—ऽनुगव्यूती—गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छन्तीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छन्तीः । इच्छन्तीरिच्छन्तीः ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

इच्छन्तीरुरुचक्षसं—मुरुचक्षसमिच्छन्ती—रिच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

पञ्चसन्धियुक्तो जटापाठः ।

← पञ्चसन्धिपाठः → ← जटापाठः →

[१] परा मे । मे मे । मे परा । परा परा । परा मे ॥ परा मे, मे परा, परा मे ॥

[२] मे यंति । यंति यंति । यंति मे । मे मे । मे यंति ॥ मे यंति, यंति मे, मे यंति ॥

[३] यंति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यंति । यंति यंति । यंति धीतयः ॥

यंति धीतयो, धीतयो यंति, यंति धीतयः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ॥

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावः ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥ गावो न, न गावो, गावो न ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ॥ न गव्यूतीर्गव्यूतीर्न न गव्यूतीः ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ॥

गव्यूतीरन्वनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छंतीरुरुचक्षंसं । उरुचक्षंसमुरुचक्षंसं । उरुचक्षंसमिच्छंतीः । इच्छंतीरिच्छंतीः ।

इच्छंतीरुरुचक्षंसं ॥

इच्छंतीरुरुचक्षंसमुरुचक्षंसमिच्छंतीरिच्छंतीरुरुचक्षंसं ।

उरुचक्षंसमित्युरुचक्षंसं ॥

[एवमेव पञ्चसन्धियुक्ताः सर्वा अपि विकृतयः पठ्यन्ते वेदविद्भिः ।]

पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः ।

स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यसंपदम् ॥

संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः ।

त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (बराहपुराणे)

अथ भगवत्कात्यायनविरचिता ऋग्वेद-सर्वानुक्रमणी ।

अथ ऋग्वेदास्त्राये शाकलके सूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतच्छन्दांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशं । न ह्येतज्ज्ञानमृते औतस्मार्तकर्मप्रसिद्धिः । मंत्राणां ब्राह्मणार्थेयच्छन्दोदैवतविद् याजनाध्यापनाभ्यां श्रेयोऽधिगच्छतीति । एताभ्यामेवानेवंविदो यातयामानि च्छंदांसि भवन्ति । स्थाणुं वच्छेति, गर्ते वा पात्यते, प्रमीयते वा, पापीयान्भवतीति विज्ञायते ॥१॥ [१]

अथ ऋषयः ॥१॥ शतर्चिन आये मंडलं, ऽथे क्षुद्रसूक्तमहासूक्ता, मध्यमेषु माध्यमाः ॥२॥ कविरुच्यं चिद्विशेषितं ब्रह्मर्षिमस्त्रियमनुक्तगोत्रमांगिरसं विधात् ॥३॥ यस्य वाक्यं स ऋषिः ॥४॥ या तेनोच्यते सा देवता ॥५॥ यदक्षरपरिमाणं तच्छन्दः ॥६॥ अर्थेऽस्य ऋषयो देवताश्छन्दोभिरुपाधावन् ॥७॥ तिस्र एव देवताः त्रिष्यंतिरिक्षुस्थाना, अग्निर्वायुः सूर्य इति ॥८॥ एवं व्याहृतयः प्रोक्ता व्यस्ताः ॥९॥ समस्तानां प्रजापतिः ॥१०॥ ओंकारः सर्वदेवव्यः, पारमेष्ठ्यो वा ब्राह्मो, देव, आध्वारिकः ॥११॥ तत्तत्स्थाना अन्यदेवतास्तद्विभूतयः ॥१२॥ कर्मपृथक्त्वाद्धि पृथगभिधानस्तुतयो भवन्ति ॥१३॥ एकैव वा महानात्मा देवता ॥१४॥ स सूर्य इत्याचक्षते ॥१५॥ स हि सर्वभूतात्मा ॥१६॥ तदुक्तमृषिणा 'सूर्य आत्मा जगतस्तस्थु-षश्चेति' ॥१७॥ तद्विभूतयोऽन्या देवताः ॥१८॥ तदप्येतदचोक्तं ॥१९॥ 'इदं मित्रं वरुणमग्निमाहु रिति' ॥२०॥ यथाभिधानं त्वनुक्रमिष्यामः ॥२१॥ प्रायेणैन्द्रे मरुतः ॥२२॥ राज्ञां च दानस्तुतयः ॥२३॥ [२]

अथ च्छंदांसि ॥१॥ गायत्र्युपनिगनुष्टुप्बृहतीपङ्क्तित्रिष्टुप्जगत्यतिजगतीशकर्षतिशकर्षण्यः यष्टीष्टयतिष्टतयः ॥२॥ चतुर्विंशत्यक्षरादीनि चतुरुत्तराणि ॥३॥ जनाधिकेनेकेन निचृद्गुरिजो ॥४॥ द्वाभ्यां विराट्स्वराजो ॥५॥ पादपूरगार्थं तु क्षेप्रसंयोगैर्माक्षरीभावान्ब्यूहेत् ॥६॥ आये तु सप्तवर्गे पादविंशत्यासंज्ञविशेषाः ॥७॥ ताननुक्रामंत एवोदाहरिष्यामः ॥८॥ विराड्स्वरूपा विराट्स्थानाश्च बहूना अपि त्रिष्टुभ एवेत्युद्देशः ॥९॥ तत्र दशैकादशद्वादशाक्षराणां वैराजत्रैष्टुभजागता इति संज्ञाः ॥१०॥ अनादेशोऽष्टाक्षराः पादाः ॥११॥ चतुष्पदाश्चर्चः ॥१२॥ [३]

प्रथमं छंदस्त्रिपदा गायत्री ॥१॥ पंचकाश्चत्वारः षट्कश्चैकश्चतुर्थश्चतुर्को वा पदपङ्क्तिः ॥२॥ पदसप्तैकादशा उणिगगर्भा ॥३॥ त्रयः सप्तकाः पादनिचृत् ॥४॥ मध्यमः षट्कश्चेदतिनिचृत् ॥५॥ दशकश्चेद्यवमध्या ॥६॥ यस्यास्तु षट्सप्तकाष्टकाः सा वर्धमाना ॥७॥ विपरीता प्रतिष्ठा ॥८॥ द्वौ षट्को सप्तकश्च हसीयसी ॥९॥ [४]

द्वितीयमुष्णिक् त्रिपदांत्यो द्वादशकः ॥१॥ आद्यश्चत्वारोऽणिग ॥२॥ मध्यमश्चैककुप् ॥३॥ त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुम्भ्यंकुशिरा ॥४॥ एकादशिनोः परः षट्कस्तनुशिरा ॥५॥ मध्ये चैरिपौलिकमध्या ॥६॥ आद्यः पंचकस्तयोऽष्टका अनुष्टुभगर्भा ॥७॥ चतुःसप्तकोष्णिगेव ॥८॥ [५]

तृतीयमनुष्टुप् ॥१॥ पंच पंचकाः षट्कश्चैको महापदपङ्क्तिः ॥२॥ जागतावष्टकश्च कृतिः ॥३॥ मध्ये चेदष्टकः पिपौलिकमध्या ॥४॥ नवकयोर्मध्ये जागतः काविराट् ॥५॥ नववैराजत्रयोदशैर्नष्टरूपी ॥६॥ दशकास्तयो विराट् ॥७॥ एकादशका वा ॥८॥ [६]

चतुर्थं बृहती तृतीयो द्वादशकः ॥१॥ आद्यश्चत्वारोऽणिग ॥२॥ द्वितीयश्चैककुशिरा ॥३॥ त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुम्भ्यंकुशिरा ॥४॥ एकादशिनोः परः षट्कस्तनुशिरा ॥५॥ मध्ये चैरिपौलिकमध्या ॥६॥ आद्यः पंचकस्तयोऽष्टका अनुष्टुभगर्भा ॥७॥ चतुःसप्तकोष्णिगेव ॥८॥ [५]

[१] ब्राह्मण आर्षेयः । स श्रेयोऽधिगच्छतीत्येताभ्यां । अधिगच्छति । भवत्यधस्तु विपरीते । स्थाणुमुच्छति ।

[२] (२) क्षुद्रसूक्ता । (३) ब्रह्म ऋषिः । (४) देवताश्छन्दोभिरुपाधावन् । (१०) आर्षं तु प्रजापतिः । (११) आध्वार-भिकः । पारमेष्ठ्यो वा । (१२) तत्तत्स्थाना अन्यास्तद्विभूतयः । (१७) ऋ० १।१।५।१ । (२०) ऋ० १।१।५।४६

[३] (२) अस्य सूत्रस्यानन्तरमेव मंत्रो द्रव्यते । 'कृतिः प्रकृतिराकृतिर्विकृतिः संकृतिस्तथा । षष्ठी चाभिकृतिर्नाम सप्तम्युक्तिरुच्यते ।' (ऋ० प्राति०) (४) एकैकानाधिकेन । [४] (५) सप्तकश्चेति । [५] (१) द्वादश ।

॥३॥ अत्यश्वदुपरिष्टाद्वृहती ॥४॥ अष्टिनोर्मध्ये दशको विष्टारवृहती ॥५॥ त्रिजागतोर्ध्ववृहती ॥६॥ त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः विपिलिकमध्या ॥७॥ युजावष्टकावयुजौ नवैकादशिनौ वृहती विषमपदा ॥८॥ चतुर्नवका वृहत्वेव ॥९॥ [७]

पंचमं पंक्तिः पंचपदा ॥१॥ अथ चतुष्पदा ॥२॥ विराड् दशकैः ॥३॥ अयुजौ जागतौ सतोवृहती ॥४॥ युजौ चेद्विपरीता ॥५॥ आद्यौ चेत्प्रस्तारपंक्तिः ॥६॥ अंत्यौ चेदास्तारपंक्तिः ॥७॥ आद्यांत्यौ चेत्प्रस्तारपंक्तिः ॥८॥ मध्यमौ चेद्विष्टारपंक्तिः ॥९॥ [८]
पष्ठं त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ॥१॥ द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ॥२॥ त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ॥३॥ वैराजौ जागतौ चाभि-
सारिणी ॥४॥ नवकौ वैराजस्त्रैष्टुभश्च द्वौ वा वैराजौ नवकस्त्रैष्टुभश्च विराट्स्थाना ॥५॥ एकादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च विराड्रूपा ॥६॥ द्वादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च उयोतिष्मती ॥७॥ यतोऽष्टकस्ततो उयोतिः ॥८॥ चत्वारोऽष्टका जागतश्च महावृहती ॥९॥ मध्ये
चेष्टवमध्या ॥१०॥ आद्यौ दशकावष्टकाश्चयः पंचयुत्तरा विराट्पूर्वा वा ॥११॥ [९]

सप्तमं जगती जागतपदा ॥१॥ अष्टिनस्त्रयः स्वौ च द्वौ महासतोवृहती ॥२॥ अष्टको सप्तकः षट्को दशको नवकश्च
पठष्टका वा महापंक्तिः ॥३॥ [१०]

अथ प्रगाथाः ॥१॥ वृहतीसतोवृहत्यौ बार्हतः ॥२॥ ककुप् चेत्पूर्वा काकुभः ॥३॥ महावृहतीमहासतोवृहत्यौ महा-
बार्हतः ॥४॥ वृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ॥५॥ अनुष्टुब्गायत्र्यौ चातुष्टुभोऽनुष्टुम्बुस्तुचा इत्युक्ते ॥६॥ [११]

सूक्तसंख्यानुवर्तते आन्यस्याः सूक्तसंख्यायाः ॥१॥ ऋषिश्चान्यस्मादपेरवाविशिष्टः ॥२॥ तु-हि-ह-वै-तच्छब्दविशिष्टा-
न्यृषिदेवतच्छब्दांसि द्वि-त्रि-चतुः-पंच-षट्-सूक्तभांति यथासंख्यं ॥३॥ अनिरुक्ता संख्या विंशतिः ॥४॥ अनादेशे स्विद्रो
देवता ॥५॥ त्रिष्टुप् छंदः ॥६॥ प्रगाथा बार्हताः ॥७॥ विंशतिका द्विपदा विराजः ॥८॥ तदधर्मकपदाः ॥९॥ द्विद्विपदास्त्रयः
समामनन्ति ॥१०॥ अयुध्वन्त्या द्विपदैव ॥११॥ मेढकादिध्वान्नेयमैत्रात् ॥१२॥ त्रिष्टुबन्तस्य सूक्तस्य शिष्टा जगत्यः ॥१३॥ आदौ
गायत्रे प्राग्धैरण्यस्तूपीयात् ॥१४॥ [१२]

॥ इति द्वादशकांडी तु परिभाषा प्रवर्णिता ॥

१ अग्निं नव मधुच्छंदा वैश्वामित्रः । २ वायो वायव्येन्द्रवायवमैत्रावरुणास्तुचाः । ३ अश्विना द्वादशा त्रिवर्नेन्द्र-
वैश्वदेवसारस्वतास्तुचाः । ससेताः प्रउगदेवताः । ४ सुरुपकृत्नुं दर्शैः । ५ आ तु । ६ तुंज्यादहेत्येताः षण्मास्यो
वीळु चिदिंद्रेणैर्यैश्चौ च । ७ इंद्रमिह । ८ इंद्र सानसि । ९ इंद्रेहि । १० गायति द्वादशातुष्टुभं तु । ११ इंद्रमष्टौ
जेता माधुच्छंदसः । १२ अग्निं द्वादश मेधातिथिः काण्व आग्नेयमग्निनेति पादौ अग्निदेवतो निर्मथ्याहवनीयो । १३
सुसमिद्ध इतीधमः समिद्धो वाग्निस्तन्नपाप्मराशंस इळो बर्हिर्देवीद्वार उपासानक्ता देव्यो होतारौ प्रचेतसौ तिस्रो देव्यः
सरस्वतीक्षामारत्यस्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतय इति प्रत्युचं देवताः । एतदाग्नीसूक्तं । एतेनान्यान्युक्तदेवतानि । एकादशकानि
तु नाराशंसान्यामशब्दोक्तान्यतन्नुपांति । १४ ऐभिर्वैश्वदेवं । १५ इंद्र सोमस्युतयं । तत्रैदी माहृती स्वाष्ट्याग्नेयैर्देवी
मैत्रावरुणी चतस्रो द्रविणोदस आश्विन्याग्नेयीत्युतदेवताः सर्वत्र । १६ आ स्वा नव । १७ इंद्रावरुणयोर्देवावरुण युवाकु
पादनिचूनी इन्द्रो हसीयसी वा । १८ सोमानमिति पंच ब्राह्मणस्वत्याश्रुतध्यामिंद्रश्च सोमश्च पंचम्यां दक्षिणा चाम्याः
सादसस्वत्या नाराशंसी वांया । १९ प्रति त्यमाग्निमारुतं ॥ [१] (मन्त्राः १९४)

२० अयमष्टावार्भवं । २१ इह षडैन्द्रांसं । २२ प्रातर्युजा सैका चत्तश्च आश्विन्यस्तथा सावित्र्य आग्नेय्यौ द्वे देवीनामे-
कैर्द्वेद्वाणीवरुणान्यग्नेयायीनां धावापृथिव्ये पार्थिवी षड्वैष्णव्योऽतो देवा देवी वा । २३ तीत्राश्रुतुर्विंशतिर्वायव्यैर्देवायव्यौ
मैत्रावरुणमरुत्वतीयवैश्वदेवपौष्णास्तुचाः शिष्टा आप्योऽत्याध्वर्धोम्रयत्पन्नंतः पुरउत्पिङ्ग परातुष्टुसिद्धांस्तथा एकविंशति प्रतिष्ठा ।

[७] (३) ०वृहती स्कंधीप्रीवी वा । (८) नवकाष्टकैकादशाष्टिनो विषमपदा; नवकाष्ट्येकादश्याष्टिनो विषमपदा ।

[८] चतुष्पादा । (३) दशकाः । वैराजैर्विराट् ।

[१२] (८) विंशिका । (१०) तृचः; ०दा ऋचः । (१३) शेषा । (१४) प्राग्विरण्यस्तुत्पात् ।

(१२) निर्मेध्यः; निर्मेध्यः । निर्मेध्य आहवनीयश्च । निर्मेध्याहवनीयाध्वान् ।

(१३) देवता । (१५) ०ग्नेय्युतदेवताः । (१८) वा; चांस्या । (२२) देवीनामेकैर्द्वेद्वाणीवरुणानि । (२३) शेषा ।

२४ कस्य पंचोनाजीगतिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातो वारुणं तु त्रैष्टुभमादौ कायश्रेष्ठयोः
सावित्रस्तृचो गायत्रोऽस्यांवा भागी वा । २५ यच्चित्तैका । २६ वसिष्ठ दशाग्र्यं तु । २७ अश्वं ससोना गायत्रेऽस्या
दैवी त्रिष्टुप् । २८ यत्र भावा नव षडनुष्टुपादि यच्चिद्वयौल्लख्यौ परे मौल्यौ च प्रजापतेर्हैरिश्चद्रस्यांवा चर्मप्रशंसा वा ।
२९ यच्चित्तस्य पातं । ३० आ वो ऋषिकारमाकं पादनिचृच्छत्रिष्टुप्परी तृचावाधिनौषधौ । ३१ त्वमग्ने ह्यनूना
हिरण्यस्तुप आग्नेयं त्रिष्टुभंवाष्टमीषोळह्यौ च । ३२ इन्द्रस्य पंचोना ॥ [२] (मन्त्राः १८९)

३३ एत । ३४ त्रिष्टुद्वाद्वाधिनं नवम्यं त्रिष्टुभौ । ३५ ह्यगम्येकादश सावित्रं नवमी जगत्याद्या च सा किं गो-
क्तदेवतपादा । ३६ प्र वो विंशतिः कण्वो घोर आग्नेयं प्रागाथसूध्वं ऊ पु योऽयौ । ३७ क्रीळं पंचोना मारुतं हि गायत्रं
तु । ३८ कद्ध । ३९ प्र यद्वा प्रागाथं तु । ४० उत्तिष्ठाष्टौ ब्राह्मणस्पृष्टं । ४१ यं रक्षति नव वरुणमित्रार्यंणां मध्ये तृच
आदित्येभ्यो गायत्रं हि । ४२ सं पुष्यदश पौर्णं । ४३ कटुद्राय नव रौद्रं तृतीया मैत्रावरुणी चांस्तृचः सौम्योऽयानुष्टुप् ।
४४ अग्ने षडूना प्ररुणवः काण्व आग्नेयं तु प्रागाथमाथो द्वचोऽभ्युषसां च । ४५ त्वमग्ने दशानुष्टुभमधेचोऽस्त्यो देवः ।
४६ एषो पंचोनाधिनं तु गायत्रं ॥ [३] (मन्त्राः १७३)

४७ अयं दश प्रागाथं तु । ४८ सह षोळशोषस्यं तु । ४९ उपश्वतुकमानुष्टुभं तु । ५० उतु त्वं ससोना सौर्यं
नवाद्या गायत्रोऽस्त्यस्तृचो रोगघ्न उपनिषत् । ५१ अभि त्वं पंचोना सव्यो द्वित्रिष्टुवंतं । अंगिरा इन्द्रतुल्यं पुत्रमिच्छन्नभ्य-
ध्यायत्सस्य इतीन्द्र एतास्य पुत्रोऽजायत । ५२ त्वं सु त्रयोदशस्यं त्रिष्टुभौ । ५३ न्यू ष्वेकादशां त्रिष्टुभौ । ५४ मा
नोऽस्या त्रिष्टुप् षष्ठ्यष्टमी नवमी च । ५५ दिवश्चिदष्टौ जागते हि । ५६ एष प्रष्टु । ५७ प्र मंहिष्ठाया । ५८ नूचिन्नव
नोधा गौतम आग्नेयं हि चतुस्त्रिष्टुवंतं । ५९ वया इत्सस वैश्वानरीयं । ६० वह्निं पंच । ६१ अस्मा इतु षोळा ॥ [४]
(मन्त्राः १५२)

६२ प्र ससोना । ६३ त्वं नव । ६४ वृष्णे पंचोना मारुतं त्रिष्टुवंतं । परमाग्नेयमैन्द्रात् । ६५ पश्चा दश पराशरः
शाक्यो द्वैषदं तत् । ६६ रयिः । ६७ वनेपु । ६८ श्रीणन् । ६९ शुक्रः । ७० वनेमैकादश । ७१ उप प्र दश ।
७२ नि काव्या । ७३ रयिनं । ७४ उपप्रयंतो नव गौतमो राह्वणो गायत्रं तु । ७५ जुषस्व पंच । ७६ का ते ।
७७ कथा । ७८ अभि त्वा गायत्रं तु । ७९ हिरण्यकेशो द्वादशाष्टौ तृचौ त्रैष्टुभौगिह्यौ पूर्वोऽग्नेयं वा मध्यमाय । ८०
इत्या षोळशैर्द्रं पातं हि यामित्यस्यां निपातिनो ध्यस्मन्तुरथवा चेति ॥ [५] (मन्त्राः १८५)

८१ इदो नव । ८२ उपो पु षड् जगत्वंतं । ८३ अश्वावति जागते । ८४ असावि विंशतिः षडनुष्टुभ औगिह्यपांक्त
गायत्रेत्रैष्टुभास्तृचाः प्रागाथः । ८५ प्र ये द्वादश मारुतं ह पंचम्यं त्रिष्टुभौ । ८६ मरुतो दश गायत्रं । ८७ प्रत्वक्षसः
षड् जागते । ८८ आ विष्टुमद्रिराद्यां त्रै प्रस्तारपंक्ती पंचमी विराड्रूपा । ८९ आ नो दश वैश्वदेव तु पंचाद्याः ससमी
च जगत्यः षष्ठी विराटस्थाना । ९० ऋजुनीती नव गायत्रमेत्यानुष्टुप् । ९१ त्वं सोम ययिका सौम्यं पंचम्यादि
गायत्रो द्वादशोष्णिक् च । ९२ एता उ त्या ह्यनूनाषस्यं चतुर्जगत्यादि षडुणिगंतं तृचोऽय आधिनः । ९३ अग्नीषोमी
द्वादशाग्नीषोमीयमाथास्तित्तोऽनुष्टुभ उपांथास्तित्तो गायत्रोऽष्टमी जगती वा । ९४ इमं षोळा कुत्स आग्नेयं तद्वित्रिष्टुवंतं
पूर्वो देवास्तवः पादा देवास्तन्नो मित्रोऽर्ध्वो लिङ्गोक्तदेवतो यद्देव्यं वा सूक्तं ॥ [६] (मन्त्राः १६३)

९५ द्वे एकादशौषसाय वाग्रये । ९६ स प्रनथा नव द्रविणोदसे । ९७ अप नोऽष्टौ शुचये गायत्रे । ९८ वैश्वानरस्य
तृचं वैश्वानरीयं । ९९ जातवेदस एका जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसि सूक्तसहस्रमेतत्कश्यपां । १०० स यो वृषेकोना
बाषांगिरा ऋज्राश्वांबरीषसहदेवभयमानसुराधसः । १०१ प्र मंदिन एकादश कुत्स आद्या गर्भस्त्राविण्युपनिषत्तुस्त्रिष्टुवंतं ।

(२४) अस्यांता । (२६) वसिष्ठा । (२९) यच्चिद्वि । (३०) तृचावाधिनौषस्यं । (३४) नवम्यंते (३५) लिङ्गोक्तदेवताः
पादास्तव्यः देवतपादाः । (३६) घोर । (५०) उपनिषद् अंत्योर्ध्वः शत्रुघ्नश्च । द्विषः । (५५) पंचम्यंते । (९४) देवतोः
दैवतो । यद्देव्यं । (९५) एकादशौषसाय । (९९) सूक्तसहस्रमेतत् कश्यपां । (१०१) कुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंतमाया
गर्भस्त्राविण्युपनिषत् ।

१०२ इमां तंस्या त्रिष्टुप् । १०३ सत्तेऽष्टौ । १०४ योनिर्नव । १०५ चंद्रमा एकोनाष्टस्मितो वा वैश्वदेवं हि पांक्तमंथा त्रिष्टुब्रह्मी महाबृहती यवमध्या । १०६ इदं मित्रं सप्त त्रिष्टुबंतं । १०७ यज्ञस्तृचं । १०८ य इन्द्राग्नी सप्तोर्नैत्राभं तु । १०९ वि ऋष्टौ । ११० तत् नवाभं तु पंचम्यंत्ये त्रिष्टुभौ । १११ तक्षन्पंचांस्या त्रिष्टुप् । ११२ ईके पंचाधिकाश्विनमागौ पादौ लिङ्गोक्तदेवतावंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ [७] (मन्त्राः १७९)

११३ इदं विंशतिरुपस्यं द्वितीयोऽर्धचो रात्रेश्च । ११४ इमा एकादश रौद्रं द्वित्रिष्टुबंतं । ११५ चित्रं षट् सौर्यं । ११६ नासत्याभ्यां पंचाधिका कक्षीवान्दैर्घतमस उशिकप्रसृत आश्विनं वै । ११७ मध्वः । ११८ आ वामेकादश । ११९ आ वां रथं दश जागतं । १२० का राधद्वादशांस्या दुःस्वप्ननाशिन्याद्या गायत्री द्वितीया ककुत्तीयाचतुर्थ्यौ काविराण्णष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा षष्ठ्यक्षरैरुणिग्विष्टारबृहती कृतिर्विराट् तिस्रो गायत्र्यः । १२१ कदित्था पंचोना वैश्वदेवं वा । [८] (मन्त्राः १३५) [इति प्रथमोऽष्टकः । मन्त्राः १३७०]

१२२ प्र वो वैश्वदेवमा वो विराड्रूपे । १२३ पृथुः सप्तो नोपस्यं तु । १२४ उवा उच्छंती । १२५ प्राता रत्नं सप्त स्वनयस्य दानस्तुतिरुपजगत्स्यौ । १२६ अमंदानिति कक्षीवान्दानतुष्टः पंचभिर्भावयस्यं तुष्टावांत्ये अनुष्टुभौ भावयव्यरोमशयोर्दपस्योः संवाद् । १२७ अग्निमेकादश परच्छेपो देवोदासिराभ्येयं तु पारुच्छेपं सर्वमात्यष्टं तन्नातिष्ठतिः षष्ठी । १२८ अयं जायताष्टौ । १२९ यं स्वमेकादश षष्ठ्येद्वी प्रया वोऽतिशक्त्योऽतिष्ठंस्या । १३० पुंद्द याहि दशांस्या त्रिष्टुप् । १३१ इन्द्राय सप्त । १३२ त्वया षड्भुवंतंमैद्रापावितोऽर्धचः । १३३ उभे ससादौ त्रिष्टुसिखोऽनुष्टुभो गायत्री छतिरष्टिः । १३४ आ त्वा षड्वायस्यं स्वंस्याष्टिः । १३५ स्तीर्णं नव चतुर्ध्याणाः पंचैश्वर्योपांत्ये अष्टी । १३६ प्र सु सप्त मैत्रावरुणं रवंत्ये लिङ्गोक्तदेवत्ये अंस्या त्रिष्टुप् ॥ [९] (मन्त्राः १३७)

१३७ सुपुम तृचमतिशक्तं । १३८ प्र चतुर्कं पौष्णं । १३९ अस्तु श्रीवलेकादश वैश्वदेवी मैत्रावरुण्याश्विनस्तिक्ष षेद्याग्नेयो मारुत्यैन्द्राग्नी बार्हस्पत्या वैश्वदेव्यंस्या त्रिष्टुपंचमी बृहती वैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपि सूक्तप्रयोगे वैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगे यल्लिं सा देवता । १४० वेदिषदे सप्तोना दीर्घमा औचथ्य आभेयं तु द्वित्रिष्टुबंतं तु त्रिष्टुब्रह्मी वा । १४१ बलिस्था । १४२ समिद्ध आप्रिय आनुष्टुभमंत्यैद्वी । १४३ प्र तस्यसीमष्टावाग्नेयं तु त्रिष्टुबंतं । १४४ एति प्र सप्त जागतं । १४५ ते पृच्छत पंचांस्या त्रिष्टुप् । १४६ त्रिमूर्धानं । १४७ कथा । १४८ मधीधत् । १४९ महः स वराजं । १५० पुरु तृचमौगिहं । १५१ मित्रं नव मैत्रावरुणं हि जागतं मैत्राया । १५२ युवं सप्त । १५३ यजामहे चतुर्कं । १५४ विष्णोः षड्वैत्तगं हि । १५५ प्र वो जागतं त्वैन्द्रश्चाद्यस्तृचः । १५६ भव पंच । १५७ अबोधि पठाश्विनं रवंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ [१०] (मन्त्राः १४३)

१५८ वसू अंत्यानुष्टुप् । १५९ प्र धावा पंच धावापृथिवीयं तु जागतं तु । १६० ते हि । १६१ किमु भेष्टः पळ्नाभं त्रिष्टुबंतं । १६२ मा नो द्व्यधिकाश्वस्तुतिस्तु तृतीयापृथ्वी जगत्स्यौ । १६३ यदकदः सप्तोना । १६४ अस्य द्विपंचाशदपस्तवं स्वेतस्संशयोऽथापनप्रक्षप्रतिवाक्यान्यत्र प्रायेण ज्ञानमोक्षाक्षरप्रशंसा च पंचपादं सांक्तजानां यद्वायत्रेऽयं स शिक्ते सप्ताधेगर्भा गौरीरिति जगत्स्यः । एतदंतं वैश्वदेवं तस्याः समुद्रा इति वाचः समुद्रा आपोऽश्नं सा प्रस्तारः पंक्तिः शकमयमिति शकधूम उक्ष्णं पृथिविं सोमस्त्रयः केशिन इत्यग्निः सूर्यो वायुश्च केशिनश्चावारि वागवाच इदं मित्रं सौर्यं द्वादशेति संवत्सरसंख्यं कालचक्रवर्णनं यस्ते सरस्वत्ये यज्ञेन साधयेभ्यः परानुष्टुपौरी पञ्चैवाग्निदेवता वांस्या सरस्वते सूर्यो वा । १६५ कथा पंचोना संवादोऽगस्त्यैद्रमरुतां तृतीयाद्ययुजो मरुतां वाक्यमंत्यस्तृचोऽगस्त्यस्य शिष्टा इन्द्रस्यैकादशी च मरुत्वोऽस्तिवदो देवता ॥ [११] (मन्त्राः १३२)

(१०५) त्रिष्टुबंतं । (११०) पंचम्यंते । (१२०) पंचम्यौ । का राधद्वादशांस्या दुःस्वप्ननाशिनी गायत्रानुष्टुभौणिहा बृहता विष्टारबृहती कृतिर्विराट् तिस्रो गायत्र्यो द्वितीयोणिग्वी तृतीयाचतुर्थ्यौ काविराण्णष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा वा । (१२५) उप चरंति । (१२९) अतिशक्त्योऽतिष्ठंस्या । (१३२) त्वया वयं । (१३६) ०देवते । (१४८) मधीत् । (१५९) धावापृथिवीयं । (१६४) ०एतदंतं तु । (१६५) ०संवादसूक्तीयाद्याऽग० । ०संवादस्तृतीया० । च शिष्टा० ।

१६६ तन्मन्त्रगस्यो मारुतं हि द्वित्रिष्टुबंतं मित्रावरुणयोर्दोक्षितयोरुर्वशीमप्सरसं दृष्ट्वा वासतीवरे कुंभे रेतोऽपतत्ततोऽ-
गस्य-वसिष्ठावजायेतां । १६७ सहस्रमेकादशाष्टद्वी । १६८ यज्ञायज्ञा दश त्रिष्टुबंतं । १६९ महोऽष्टौ द्वितीया
विराट् । १७० न नूनं पंचागस्येनेन्द्रे हविषि मरुतामुघत इन्द्रागस्ययोः संवाद ऐन्द्रस्तत्राद्या तृतीया चेंद्रवाक्यं चतुर्थी
चादौ बृहती तिलोऽनुष्टुभः । १७१ प्रति वः षण्मारुतं तु चतस्रोऽस्या मरुत्वतीयाः । १७२ चित्रस्तृचं गायत्रं ।
१७३ गायस्सोना । १७४ एवं राजा दश । १७५ मसि षळानुष्टुभं तु त्रिष्टुबंतं स्वाद्या स्कंधोऽग्नीवा । १७६ मसि नः ।
१७७ आ चर्षणि प्राः पंच । १७८ यद् यथा । १७९ पूर्वोः षड् जाया-पत्योर्लोपासुद्राया अगस्यस्य च द्रुचाभ्यां रस्यथं
संवादं श्रुत्वातेवासी ब्रह्मचार्यस्ये बृहत्यादी अपश्यत् । १८० युवोर्दशाश्विनं वै । १८१ कदु नव । १८२ अभूदिदमष्टौ
षण्मरुते त्रिष्टुभौ । १८३ तं युजायां षट् ॥ [१२] (मन्त्राः १४२)

१८४ सा वा । १८५ कतरैकादश द्यावापृथिवीयं । १८६ आ नो वैश्वदेवं । १८७ पितुं न्वन्नस्तुतिर्गायत्रं स्वाद्या-
नुष्टुभमौ तृतीया पंचम्याद्यश्च तिलोऽनुष्टुभौऽस्या च बृहती वा । १८८ समिद्ध अप्रियः । १८९ अग्ने नयाद्यावानेयं ।
१९० अनवाणं बार्हस्पत्यं । १९१ कंकतः षोडशोपनिषदानुष्टुभमपतृणसौर्यं विषशंकावानगस्यः प्रायवीदशम्याद्यास्तिलो
महापंकयो महाबृहती च ॥

॥ शतर्चिनां मण्डलं तु समाप्तं प्रथमं त्विति ॥ [प्रथममण्डलस्य मन्त्राः २००६]

य आंगिरसः शौनहोत्रो भूत्वा भार्गवः शौनकोऽभवत्स गृह्यसमदो द्वितीयं मंडलमपश्यत् । १ स्वमग्ने जागतं तु ।
२ यज्ञेन ससोना । ३ समिद्ध एकादशप्रं सप्तमी जगती । ४ हुवे नव सोमाहुतिर्भागवो ह । ५ होताद्यावानुष्टुभं ।
६ इमां मे गायत्रं हि । ७ श्रेष्ठं षट् । ८ वाजयन्त्रिवांस्यानुष्टुप् ॥ [१३] (मन्त्राः १५९)

९ नि होता । १० जोहूत्रः । ११ श्रुधि सैकंदं विराट्स्थानमृतंऽस्या । १२ यो जातः पंचोना । १३ ऋतुः
ससोनास्या त्रिष्टुप् । १४ अध्वर्यवो द्वादश । १५ प्र च दश । १६ प्र वो नवास्या त्रिष्टुप् । १७ तदस्मै द्वित्रिष्टुबंतं ।
१८ प्रातः । १९ अपायि । २० वयं ते स नो विराड् रूपा । २१ विश्वजिते षट् त्रिष्टुबंतं । २२ त्रिष्टुबंतं चतुष्क-
मष्ट्याद्यतिशक्रमंस्याष्टिर्वा । २३ गणानामेकोना ब्राह्मणस्पर्यं ह बार्हस्पत्यास्तु षट्छलिगाः पंचदशस्यं त्रिष्टुभौ ॥ [१४]

(मन्त्राः १५७)

२४ सेमां षोडशास्या त्रिष्टुब्दादशी च सैद्री च । २५ इंधानः पंच जागतं तु । २६ ऋतुश्चतुष्कं । २७ इमा-
स्युना कूर्मो गार्त्समदो हि वादिथ्येभ्यः । २८ इदमेकादश वारुणं । २९ धृतव्रताः सप्त वैश्वदेवं । ३० ऋतमेकादश
जगथ्यंतं षष्टैर्द्रासोमी सरस्वति त्वमिति सारस्वतोऽर्धर्चो यो नो बार्हस्पत्या तं वो मारुती । ३१ अस्माकं सप्त वैश्वदेवं
त्रिष्टुबंतं । ३२ अस्य मेऽष्टौ जागतं व्यनष्टुबंतं द्यावापृथिव्यैका द्वे ऐंद्र्यौ स्वाध्यायौ वा द्वे द्वे राकासिनीवाक्योरस्या लिंगोक्त
देवता । ३३ आते पंचोना रौद्रं । ३४ धारावरा मारुतं त्रिष्टुबंतं । ३५ उपेमपोनप्त्रीयं । ३६ तुभ्यं षट्पृत्यं तु
जागतं तु ॥ [१५] (मन्त्राः १३७)

३७ मंदस्व । ३८ उडु ष्य एकादश सावित्रं । ३९ प्रावाणेवाष्टावाश्विनं । ४० सोमापूषणा षट् सोमापौषणमंभ्योऽ-
र्धर्चोऽप्यदितेः । ४१ वायो सैका गायत्रमुक्ता देवताः प्रउगेणाष्टे तु तृचंऽस्यैन्द्रवायवी द्यावापृथिव्योऽप्यस्तृचो हविर्धानो
वा तृतीयः पादो वाग्नेयोऽवितमेऽनुष्टुभौ बृहती च । ४२ कनिकदत्तुचं । ४३ प्रदक्षिणउजगतं मध्यंऽतिशक्रमंस्याष्टिर्वा ।
एताभ्यामृषिर्ध्वनि वाश्यमानं शकुंतं तुष्टाव ॥

॥ इति गार्त्समदं द्वितीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [द्वितीयमण्डलस्य मन्त्राः ४२९]

(१६९) ० विराट्पंकः । (१७०) वादौ च बृहती । (१८७) (ऋग्विधाने, १।२१।१॥) तृतीयांशे । ० अंश्या बृहती-
वानुष्टुभा । (१९१) ० इशम्याद्याश्च तिलोः । ० निषदपतृणसौर्यमानुष्टुभं ।

(३) षष्ठ्यादि जगस्यः ; जगस्यो । (२३) ब्राह्मणस्पर्यं ह । (२७) इमा गिरः । वादिथ्यं । (२८) वाश्वणमुपांश्या
दुःस्वप्ननाशिनी । (३०) षष्ट्यैर्द्रासोमी... नो बृहस्पतिस्तवोऽस्या । (३५) ० नप्त्रीयं, ० नप्त्रीयं ।

कुशिकसवैवीरथिरिन्द्रतुष्यं पुत्रमिच्छन्महाचर्यं चचार तस्येन्द्र एव गाभी पुत्रो जज्ञे गाथिनो विश्वामित्रः स तृतीयं मंडलम-
पश्यत् । १ सोमस्य व्यधिका । २ वैश्वानराय पंचोना वैश्वानरीयं तु जागतं तु । ३ वैश्वानरायैकादश । ४ समिस्त-
मिवाप्रियः । ५ प्रत्यग्निः । ६ प्र कारवः । इत्याग्नेययोरभ्यासामपि निपातो दृश्यते ॥ [१६] (मन्त्राः १४०)

[द्वितीयोऽष्टकः । मन्त्राः ११४७]

७ प्र ये । ८ अंजंति यूपस्तुतिः पृथगाद्याभिर्बहवोऽस्या अश्विन्यष्टमी वैश्वदेवी वा तृतीयाससम्याचनुष्टुभौ । ९ सखायो
नव बार्हतं त्रिष्टुवंतं । १० स्वामग्न औष्णिहं । ११ अग्निहोता गायत्रं तु । १२ इंद्राग्नी पेंद्राग्नं । १३ प्र वः सस
ऋषभस्वानुष्टुभं । १४ आ होता । १५ वि पाजसा कात्य उत्कीलस्तु । १६ अयमग्निः षट् प्रागाथं । १७ समिध्य-
मानः पंच कतो वैश्वामित्रस्तु । १८ अवा नः । १९ अग्निं होतारं गाथी ह । २० अग्निमुपसमाद्यात्ये वैश्वदेव्यौ । २१
ह्रमं न उपाधे अनुष्टुभौ विराड् रूपा सतोबृहती चास्या । २२ अयं स उपास्यानुष्टुपुरीत्येभ्योऽग्निभ्यः । २३ निर्मथिनो
देवश्रवा देववातश्च भारतौ तृतीया सतोबृहती । २४ अग्ने सहस्व गायत्रमाद्यानुष्टुप । २५ अग्ने दिवो वैराजमुपास्या-
मंन्द्रौ । २६ वैश्वानरं नव तृचौ वैश्वानरीयमारुतौ जागतौ दृच आत्मस्तुतिर्बौ पूर्वोत्तमगीतात्योपाध्यायस्तुतिः । २७ प्र
वः पंचोना गायत्रं त्वृतव्या वाद्या । २८ अग्ने जुपस्व षट् तृतीयाष्टुष्णिक् त्रिष्टुजगत्यः । २९ अस्तीदं षोडशाद्याचतुर्थी-
दशमीद्वादशयोऽनुष्टुभः षष्ठ्येकादश्युपात्ये च जगत्यः पंचम्यष्टिभ्यो वा ॥ [१७] (मन्त्राः १७६)

३० इच्छंति व्यधिकेंद्रं । ३१ शासत्कुशिको विश्वामित्र एव वा श्रुतेः । ३२ इंद्र सोमं श्रूया । ३३ प्र पवैतानां
ससोना संवादो नदीभिर्विश्वामित्रस्योत्तितीर्षोस्वन्न नदीवाक्यं चतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशम्यः षष्ठीसप्तम्योस्त्रिंशस्तुतिरंयानुष्टुप ।
३४ इंद्रः पूर्वैकेकादश । ३५ तिष्ठा हरी । ३६ इमाम् पूर्वात्यां घोरोऽपश्यत्स निर्दहेच्छस्यमानेति श्रूयते । ३७
वाग्नेहत्याय गायत्रमंयानुष्टुप । ३८ अभि तष्टेव दश प्रजापतिः स वैश्वामित्रो वाच्यो वा द्वौ वा तौ न वैकोऽपि । ३९
इंद्रं मतिर्नव ॥ [१८] (मन्त्राः १२७)

४० इंद्र स्वा गायत्रं हि । ४१ आ तू नः । ४२ उप नः । ४३ आ याद्वष्टौ । ४४ अयं ते पंच बार्हतं तु । ४५
आ मंन्द्रः । ४६ युधमस्य । ४७ मरुत्वान् । ४८ सद्यो ह । ४९ संसा महा । ५० इंद्रः स्वाहा । ५१ चर्षणी-
धृतं द्वादशाद्यात्यौ तृचौ जागतगायत्रौ । ५२ धानावंतमष्टौ पूर्वार्धं गायत्रं षष्ठी जगती । ५३ इंद्रापूर्वता चतुर्विंशति-
राधेन्द्रापूर्वती पंचदश्यादिद्वे वाचे ससर्पयं चतस्रो रथांस्तुतयोऽस्या अभिशपास्ता वसिष्ठद्वेविण्यो न वसिष्ठाः शृण्वंति ।
दशमीषोडश्यौ जगत्सौ त्रयोदशी गायत्री द्वादशीविंशद्वादशयोऽनुष्टुभोऽष्टादशी बृहती । ५४ ह्रमं महे व्यधिकोक्तगोत्रः
प्रजापतिर्हि वैश्वदेवं ह । ५५ उषसः ॥ [१९] (मन्त्राः १५८)

५६ न ताष्टौ । ५७ प्र मे षट् । ५८ घेनुनेवाधिनं । ५९ मित्रो मैत्रं चतुर्गायश्र्यंतं । ६० इहेह वः ससार्भवं जागतं
तृचोऽस्य पेंद्रश्च । ६१ उप उपस्यं । ६२ इमा उ इत्युर्नैन्द्रावरुणबाह्वैस्पत्यौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचा अत्यो
जमदग्न्यार्थो वा चतुर्थ्याद्या गायत्र्यः ॥

॥ इति वैश्वामित्रं तृतीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [तृतीयमण्डलस्य मन्त्राः ६१७]

× वामदेवो गौतमश्रुतं मंडलमपश्यत् । १ त्वां ऋषे विशतिरप्यतिजगतीधृतय आद्या उपाद्याश्रुतस्यो वारुण्यश्च
वा । २ यो मर्त्येषु । ३ आ वः षोडशाद्या रौद्री । ४ कृणुष्व पंचोना राक्षोभं ॥ [२०] (मन्त्राः १३५)

५ वैश्वानराय वैश्वानरीयं । ६ ऊर्ध्व ऊ त्वेकादश । ७ अयमिहादौ जगती पंचानुष्टुभः । ८ कृतं वोऽष्टौ गायत्रं तु ।
९ अग्ने मृळ । १० अग्ने तमस्य पदपांक्तं पंचमी महापदपांक्तिरत्योष्णिक् चतुर्थी षष्ठ्युपात्या वा सप्तम्याः पंचकौ मुख्यौ
तृतीयः सप्तको नवकश्चाष्टम्याः पंचकः पादश्चतुष्कः सप्तकश्चैष्टुभश्च । ११ अर्द्ध षट् । १२ यस्त्वा । १३ प्रत्यग्निः
पंच ङिगोक्तदैवतं त्वेके । १४ प्रत्यग्निः । १५ अग्निहोता दश गायत्रमृषिर्बोधिदित्याभ्यां सोमकं साहदेव्यमभ्यवदत्पराभ्या-

(१५) कात्योत्की० (५३) अभिशपाधार्थात् । (६०) इहेह ससार्भवं । (६१) उष औषवं ।

(१५) गायत्रमृषिर्बोधिदिति द्वाभ्यां । × यः पूजयितुं देवविमृमनुष्यान् पेचे आन्त्राणि क्षुनः श्वेनरूपेणेन्द्रो हृत्य-
र्थमाहरन्मधु यस्य स वामदेवो० ।

मस्याश्विनावायुरयाचत । १६ आ सत्यः सैकैर्द्वं । १७ त्वं महौ असिक्न्यामेकपदा । १८ अयं पंथाः सप्तोना संवाद
इन्द्रादितिवामदेवानां ॥ [२१] (मन्त्राः १४८)

१९ एवैकादश । २० आ नः । २१ आ यातु । २२ यज्ञः । २३ कथोपांस्त्यस्तित्त ऋतदेव्यो वा । २४ का
सुष्टुतिरुपांस्त्यनुष्टुप् । २५ को अष्टाष्टौ । २६ अहं मनुः ससाधाभिस्तिसृभिर्दिग्भिर्वात्मानमृषिस्तुष्ट्यैर्वेदो वात्मानं
परा नवाष्टौ वा इयेनस्तुतिः । २७ गर्भे तु पंचोत्था शकरी । २८ त्वा युजैर्द्रासोमं वा । २९ आ नः स्तुतः । ३०
नकिंश्चतुर्विंशतिर्दिवाश्वित्तु च उपस्यश्च गायत्रं षष्ट्यंत्ये अनुष्टुभौ । ३१ कथा पंचोनाभी पु पादनिचृत् । ३२ आ तू नश्च-
तुर्विंशतिरंस्याभ्यामिन्द्राश्वौ स्तुतौ ॥ [२२] (मन्त्राः १५९)

३३ प्र ऋभुभ्य एकादशार्भवं वै । ३४ ऋभुर्विभवा । ३५ इहोप नव । ३६ अनश्वोऽस्या त्रिष्टुप् । ३७ उप नोष्टौ
चतुरनुष्टुबंतं । ३८ उतो हि दश दाधिकं हि धावाप्रुषियाद्या । ३९ आनुं षळंस्यानुष्टुप् । ४० दधिक्राणः पंच चतस्रो-
त्या जगर्थोऽस्या सौरी । ४१ इन्द्रा को वामेकादशेन्द्रावरुणं तु । ४२ मम द्विता दश त्रसदस्युः पौरुक्कुस्यः षळाया
आत्मस्त्वः । ४३ क उ श्रवस्स पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ त्वाश्विनं हि । ४४ तं वां । ४५ एष स्य त्रिष्टुबंतं ।
४६ अमं वायव्याधैर्द्रवायवं तु गायत्रं । ४७ वायो चतुष्कमाद्या वायव्यानुष्टुबंतं तु । ४८ विहि पंच वायव्यं । ४९ इदं
वा षळैर्द्रावाहस्पत्यं गायत्रं । ५० यस्तस्तंमैकादश बाहस्पत्यमंत्ये ऐंश्रौ चोपांस्या जगती ॥ [२३] (मन्त्राः १४४)

५१ इदसुष्यं तु । ५२ प्रति प्या सप्त गायत्रं । ५३ तदेवस्य सवित्रं तु जागतं । ५४ अभूदेवः षट् त्रिष्टुबंतं ।
५५ को वा दश वैश्वदेवं त्रिगायत्र्यंतं तु । ५६ मही सप्त धावाप्रुषिधीयं । ५७ क्षेत्रस्याष्टौ तिस्रः क्षेत्रप्रत्याः शुना-
येका परा पुरउष्णिक् सात्या च शुनासीराभ्यामुपांत्ये सीतायै ते चातुष्टुभावाद्याचतुर्थ्यौ च । ५८ समुद्रादेकादशानयं
जगर्थंतं सौर्यं वापं वा गम्यं वा घृतस्तुतिर्वार् ॥

॥ इति वामदेव्यं चतुर्थं मंडलं समाप्तम् ॥ [चतुर्थमण्डलस्य मन्त्राः ५८९]

नमोऽग्निभ्यो नमोऽग्निः पंचमे मंडलेऽनुक्तगात्रमात्रेयं विद्यात्पंक्यंतस्य च सूक्तस्य शेषमातुष्टुभं । १ अबाधि द्वादश
बुधगविष्टिरो । २ कुमारं कुमारो वृषो वा जान उभौ वा शक्यंतं कं वीत्युचोस्तु वृषा एव । ३ त्वमग्ने वसुश्रुतः + । ४
त्वामग्ने एकादश । ५ सुतमिन्द्रायामं गायत्रं । ६ अग्निं तं दश पांक्तं । ७ सस्ताय इयः पंक्यंतं । ८ त्वामग्ने सप्त
जागतं ॥ [२४] (मन्त्राः १५२) [इति तृतीयोऽष्टकः । मन्त्राः १२०९]

९ त्वामग्ने गयोऽस्यापंचम्यौ पंक्ती । १० अग्ने ओजिष्ठमंस्याचतुर्थ्यौ च । ११ जनस्य षट् सुतंभरो जागतं । १२
प्रानये । १३ अर्चतो गायत्रं तु । १४ अग्निं स्तोमेन । १५ प्र वेधसे पंचागिरसो धरुणः । १६ बृहस्पृहः पंक्यंतं
हि । १७ आ यज्ञेः । १८ प्रातश्मृक्तवाहा द्वितः । १९ अभ्यवस्था वत्रिगायत्र्यावनुष्टुभौ विरादरूपा । २० यमग्ने
चतुर्कं प्रयस्वंतः पंक्यंतं ह । २१ मनुष्वत्ससः । २२ प्र विश्वसामान्विश्वसामा । २३ अग्ने शुक्रो विश्वचर्षणिः ।
२४ अग्ने त्वं गोपायना लौपायना वा बंधुः सुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैकर्वी द्वैपदं । २५ अष्टा वो नव वसुव्य आनु-
ष्टुभं । २६ अग्ने गायत्रममस्या किंनोक्तदेवता । २७ अनस्वता षट् त्रैष्टुण्यपौरुक्कुस्यौ द्वौ त्र्यह्नत्रसदस्यु राजानौ भारत-
श्चाश्वमेधोऽस्यास्तित्तोऽनुष्टुभो नारामाग्ने न दद्यादिति सर्वास्वर्णि केचिदर्थेन्द्राग्नी । २८ समिद्धो विश्ववारात्रेयो त्रिष्टुजगती
त्रिष्टुबनुष्टुगायत्र्यौ । २९ त्र्ययंमा पंचोना गौरिबीतिः शाक्यं ऐंद्रमुशना यदौशनसो वा पादः । ३० क स्य बभूवर्कं-

(२८) युजैर्द्रासोमं । (३०) षष्ट्यंतं । (४२) आत्मसंस्तवः । (४७) ० मातुष्टुभं त्वाद्या वायव्या ।
(५७) आद्या चतुर्थी च; ते अनुष्टुभावाद्या च चतुर्थी च ।

+ (३) आद्या विराद् तृतीया माहुरतौर्वाण्वी ।

(१०) अंत्या चतुर्थी च । (२१) मनुष्वच्छसः । (२२) प्र विश्वसामा । (२६) अंत्या वैश्वदेवी; अंत्या
वैश्वदेवी वा । (२७) बुणिपौरुक्कुस्यौ । त्रैष्टुण्यः पौरुक्कुस्यो ।

चयोऽप्यत्र राजा स्तुतः । ३१ इंद्रो रथाय ससोनावस्युरुप्रमिति कौर्योशनसौ वा पादौ परं द्राकौसी । ३२ अर्धर्द्धादश गातुः ॥ २५ ॥ (मन्त्राः १६८)

३१ महि दश प्राजापत्यः संवरणः । ३४ अजातशत्रुं नव त्रिष्टुवंतं । ३५ यस्तेऽष्टौ प्रभृत्सुरांगिरसः पंकथंतं । ३६ स आ गमत् षट् तृतीया जगती । ३७ सं भानुना पंचात्रिः । ३८ उरोरानुष्टुभं । ३९ यदिद्र पंकथंतं । ४० आ याहि नव त्र्युष्णिगाद्यां नुष्टुभमध्ये च सा सौरी तदादीतिहासः स्तुतिकर्मत्वादत्रिदैवं वै । ४१ को नु विंशतिर्वैश्वदेवं वै तत् षोडशाद्यतिजगत्यां वल्यैकपदा । ४२ प्र शंतमा द्रुनैकादशी रौद्री । ४३ आ धेनवस्त्पूना । पृत्योरुपांल्यैकपदा । ४४ तं प्रत्यना पंचोना काश्यपोऽवसारोऽन्ये च ऋषयोऽत्र दृष्टलिंगा द्वित्रिष्टुवंतं । ४५ विदा एकादश सदाष्टुणः । ४६ हयोऽष्टौ प्रतिश्रक्षोऽस्यो द्रुचो देवपत्नीस्तवांऽस्या त्रिष्टुद्वितीया च ॥ [२६] (मन्त्राः १४६)

४७ प्रयुजती सप्त प्रतिरथः । ४८ कटु पंच प्रतिभानुजागतं । ४९ देवं वः प्रतिप्रभोऽस्या तृणपाणिः । ५० विश्वः स्वस्यात्रेयः पंकथंतं । ५१ अग्ने पंचोना चतस्रो गायत्र्यः षडुष्णिगहस्तिस्त्रो जगत्पस्त्रिष्टुभो वांत्ये अनुष्टुभौ । ५२ प्र श्यावाश्व त्र्युना श्यावाधो मारुतं ह तत्पंकितः षष्ठ्यंत्ये च । ५३ को वेद षोडश ककुब्जहस्यनुष्टुपुरुडणिक् ककुप्सतो-बृहत्सौ गायत्री सतोबृहती ककुभौ गायत्री सतोबृहत्सौ ककुप्सतोबृहती । ५४ प्र शधाय पंचोना जगतसुपांस्या त्रिष्टुप् । ५५ प्रयज्यत्रो दशांस्या त्रिष्टुप् । ५६ अग्ने नव बार्हतं तृतीयासप्तम्यौ सतोबृहत्सौ । ५७ आ रुद्रासोऽष्टौ द्वित्रिष्टुवंतं । ५८ तसु । ५९ प्र वस्त्रिष्टुवंतं । ६० ईके द्विजगत्पंतमार्गेयं च वा । ६१ के छैकोना गायत्रं श्यावाश्वोऽत्र वैदद्वी तरंतुरुगीकहौ दारुभ्यं रथवीतिं मरुतश्च दानतुष्टः प्रशांसं बुद्ध्वा च तरंतमहिषीं शशीयसीं पंचम्यनुष्टुभ्वमी सतोबृहती । ६२ ऋतेन नव भ्रुताविन्मैत्रावरुणं वै तत् ॥ २७ ॥ (मन्त्राः १६४)

६३ ऋतस्य सप्ताचेनाना जागतं । ६४ वरुणं पंकथंतं तु । ६५ यश्चिकेत पडातहस्यः । ६६ आ चिकित्तानानुष्टुभं तु । ६७ बलिस्था पंच यजतः । ६८ प्र वो गायत्रं । ६९ ग्री रोचना चतुष्कमुरुचक्रिः । ७० पुरुषा गायत्रं तु । ७१ आ नस्तृचं बाहुवृक्तः । ७२ आ मित्र औणिहं । ७३ यद्य दश पौर आश्विनं तदानुष्टुभं तु । ७४ कृष्टः । ७५ प्रति नवावस्युः पांकं । ७६ आ भाति पंचात्रिः । ७७ प्रातर्यावाणा । ७८ अश्विनी नव सप्तवध्रिस्त्युष्णिगादि चतुर्थी त्रिष्टुपंचानुष्टुभोऽस्याः पंच गर्भेष्ठाविष्युपनिषत् । ७९ महे दश सत्यश्रवा उपस्यं तु पांकं । ८० द्युतधामानं षट् । ८१ युजते पंच श्यावाश्वः सावित्रं तु जागतं । ८२ तत्सवितुर्नव गायत्रमाद्यानुष्टुप् । ८३ अच्छ दशात्रिः पार्जन्य-मुपाद्यास्तिस्रो जगत्य उपांस्यानुष्टुप् । ८४ बलिस्था तृचं पाथिवमानुष्टुभं । ८५ प्र सन्नजोऽष्टौ वारुणं । ८६ इंद्राग्नी पळेन्द्राग्नानुष्टुभं विराट्पूवंतं । ८७ प्र वो नवैवयामरुन्मरुमतिजागतं ।

॥ इति आत्रेयं पंचमं मंडलं समाप्तम् ॥ [पञ्चममण्डलस्य मन्त्राः ७२७]

बार्हस्पत्यो भरद्वाजः षष्ठं मंडलमपश्यत् । १ एवं अग्ने ससोना ॥ [२८] (मन्त्राः १७७)

२ एवं षोडाशानुष्टुभं शक्यंतं । ३ अग्नेऽष्टौ । ४ यथा होतः । ५ हुवे सप्त । ६ प्र नव्यसा । ७ सूर्यांनं वैश्वानरीयं हि द्विजगत्पंतं । ८ पृक्षस्यांस्या त्रिष्टुप् । ९ अहश्च । १० पुरो वो द्विपदांतं । ११ यजस्व षट् । १२ मध्ये । १३ त्वद्विष्ठा । १४ अग्ना य आनुष्टुभं शक्यंतं । १५ इमम् ऐकोना वीतहस्य ऋषिर्वा जागतं प्राग्दशम्या-स्तृतीयापंचदशौ शक्यौ षष्ठ्यतिशक्त्यनुष्टुबृहत्या उपांत्ये । १६ त्वमग्नेऽष्टाचत्वारिंशद्गायत्रं वर्धमानाद्या षष्ठी च सप्त-विंशत्यनुष्टुप्त्रिष्टुप्पूर्वं चांत्ये ॥ [२९] (मन्त्राः १६०)

(४०) तदादीतिहासः स० । अत्रिरेव देवः । (५१) ० पंचोना चतुर्थ्येन्द्रबायवी वायव्यैकैन्द्रबायव्यौ गा० । (५२) षष्ठ्यंते च; अंत्या च । (६१) दारुभ्यं । (७८) त्रिष्टुपंचांस्या अनुष्टुभो गर्भेष्ठाविष्यः; त्रिष्टुपंचानुष्टुभः । (७) वैश्वानरं ।

१७ पिब पंचोन्नैत्रं त्रैष्टुभं द्विपदातं । १८ तमु द्रुहि । १९ महाभस्सोना । २० घौनं वि विप्रोर्विराट् । २१ इमा उ द्वादश नवभ्येकादशौ वैश्वदेव्यौ । २२ य एक एकादश । २३ सुत इदश । २४ ब्रुवा । २५ या ते नव । २६ भुभी मोष्टौ । २७ किमस्यास्या चायमानस्याभ्यावर्तिनो दानस्तुतिः । २८ आ गावो गव्यं द्वितीयैर्द्वौ वात्यश्च पादोऽस्थानुष्टुजगतस्तृचो द्वितीयादिः ॥ [३०] (मन्त्राः १३२)

२९ इन्द्रं वट् । ३० भूयः पंच । ३१ अभूरैकः सुहोत्रस्तु चतुर्थी शकरी । ३२ अपृथा । ३३ य ओजिष्ठः शुन-होत्रस्तु । ३४ सं च खे । ३५ कदा नरस्तु । ३६ सत्रा । ३७ अर्वाक् । ३८ अपात् । ३९ मंत्रस्य । ४० इन्द्रं पिब । ४१ अहेकमानः । ४२ प्रत्यस्मै चतुष्कमानुष्टुभं ब्रह्मयंतं । ४३ वस्यौणिहं । ४४ यो रथिवश्चतुर्विंशतिः शंयुर्बाह्रस्परयो ह्यादौ षडनुष्टुभस्तिस्रश्च विराजो मध्यमैव वासां । ४५ य आनयत्रयस्त्रिंशद्वायत्रं पुरुतममतिनिबृ-हधि बृडुः पादनिबृडुं यानुष्टुभैः षड्ब्रह्मस्तथा दैवतं । ४६ स्वामिन्धि षड्वा प्रागायं । ४७ स्वादुरैकत्रिंशद्गोः पंचादौ सौम्योऽगम्युत्थर्चो लिङ्गोक्तदेवतः प्रस्तोक्त इति त्रिष्टुभनुष्टुभगायत्री द्विपदा सार्धस्य प्रस्तोक्तस्य दानस्तुतिः परां तृचौ रथं दुभिमिदेवत्यैर्द्वौऽस्योऽर्धचो युजानो बृहती त्रिष्टुभमहि द्विपदा दिवस्पृथिव्या जगती ॥ [३१] (मन्त्राः १७६)

४८ यज्ञायज्ञा ग्रथिका शंयुस्तृणपाणिं पृथिव्युक्तं प्रगाथौ बृहती महासतो बृहती महाबाह्रैतबाह्रौ प्रगाथावित्याग्नेयः काकुभः प्रगाथः पुरउणिग्वृहयतिजगतीति मारुथोऽस्यास्तिको वासां लिङ्गोक्तदेवताः काकुभः प्रगाथः पुरउणिग्वृहतीति पौष्ण्यो बृहती महाबृहती यवमध्यां यानुष्टुभमारुथोऽस्या चावाभूम्योवां पुष्पेर्वा । ४९ स्तुपे पंचोन क्रजिश्वा ह वैश्वदेवं ह शक्यंतं । ५० हुवे वः । ५१ उदुत्यं वीक्ष्य श्युणिगनुष्टुभंतं । ५२ न तत्पूना ससम्याद्याः षड्वायश्चतुर्दशी जगती । सुहोत्रादयोऽनुक्तगोत्रा भारद्वाजाः पौत्रा बृहस्पतेर्द्वौऽर्धेवो भरतस्य । ५३ वयं दश पौष्णं तद्गायत्रं वै यो पूषन्ननुष्टुप् । ५४ सं पूषन् । ५५ एहि वां वट् । ५६ य एनमस्यानुष्टुप् । ५७ इन्द्रा न्वैन्द्रं च । ५८ शुक्रं चतुष्कं द्वितीया जगती । ५९ प्र नु दशैर्द्वानं तु बाह्रंतं चतुरनुष्टुभंतं । ६० अथत्पंचोना गायत्रं तु त्रिष्टुट्वादि त्रिष्टुट्वाहस्यनुष्टुभंतं । ६१ इयं षड्ना सारस्वतं त्रिजगत्यादि जगती त्रिष्टुभंतं ॥ [३२] (मन्त्राः १६६) [इति चतुर्थोऽष्टकः । मन्त्राः १२८९]

६२ स्तुष एकादशाश्विनं तु । ६३ व वयं एकपदातं त्रैष्टुभं । ६४ उदु भिये षड्ब्रह्मयंतं तु । ६५ एषा स्या । ६६ वपुर्मेकादश मारुतं । ६७ विश्वेषां मेत्रावरुणं । ६८ श्रुष्टौ वामैर्द्वारुणमुपारिं जगत्यौ । ६९ सं वामष्टावैर्द्वारुणवत् । ७० घृतवती वट् चावापृथिवीयं जागतं । ७१ उदु वय सावित्रं त्रिष्टुभंतं । ७२ इन्द्रा सोमा पंचैर्द्वारुणं । ७३ यो अग्निभित्तं बाह्रस्पर्यं । ७४ सोमाष्टा चतुष्कं सोमारौद्रं । ७५ जीमूतस्यैकोना पायुभारद्वाजः संप्रामां गान्धर्वकोऽ-भितुष्टाव वमं धनुज्योमास्तीं ब्रुधि जगत्यर्थं सारथिमर्थं रश्मिनिश्चान् रथं रथगोपाञ्जगत्याद्या लिङ्गोक्तदेवता द्वाभ्यामिष्टू-प्रतोदं हस्तं द्वाभ्यामिष्टू पराः पंस्यादयो लिङ्गोक्तदेवताः संप्रामांशिषोऽस्यानुष्टुबृज्जीत आलाक्तेति च द्वे द्वे ॥

॥ इति भारद्वाजं षष्ठं मंडलं समाप्तम् ॥ (षष्ठमष्टकस्य मन्त्राः ७६५)

सप्तमं मंडलं X वसिष्ठोऽपश्यत् । १ अग्निं पंचाधिका विराजोऽष्टादशाद्याः ॥ [३३] (मन्त्राः १४३)

२ जुषस्वैकादशाग्रं । ३ अग्निं वो दश । ४ प्र वः । ५ प्राग्नये नव वैश्वानरयं तु । ६ प्र सत्राजः सप्त । ७ प्र वो देवं । ८ इधे । ९ अगोधि वट् । १० उषो न पंच । ११ महान् । १२ अगन्म तृचं । १३ प्राग्नये वैश्वानरयं । १४ समिधा ब्रुहत्यादि । १५ उपलघाय पंचोना गायत्रं । १६ एना वो द्वादश प्रागायं । १७ अग्ने भव सप्त द्वैपदं त्रैष्टुभं । १८ खे ह पंचाधिकैर्द्वै सुदासः पैजवनस्यास्याश्चतस्रो दानस्तुतिः । १९ अस्तिममश्रं एका-दश ॥ [३४] (मन्त्राः १६६)

(२८) द्वितीयैर्द्वौ वात्यश्च । (४७) बृहती त्रिष्टुभद्विपदा । (६३) त्रैष्टुभं आद्या विराट् । (७४) सोमारौद्रं । (७५) गोपाञ्जगत्यादि । ताभ्यामिष्टूः । X योऽद्वयः संभूतो वसतीषरीषी गृह्यमाणसु पुष्करे स्थितवाग्नसर्वतः पुष्करं तत्रं विश्वेदेवा आचारयन्त्युपापयत्ततो महत्पण्यकारादष्टमिन्द्रमग्नैर्ऋषिभिर्द्यौर्वास्तपसा पूर्वं स्तोमभागान्परितुष्टः शक्रः प्रभूते यस्य स गुणतो नाम जज्ञे वसतः श्रैष्ठ्यकर्मणः स ।

२० उग्रो दश । २१ असावि । २२ पिब नव वैराजमृतेऽस्य । २३ उदु षट् । २४ योनिः । २५ आ ते । २६ न सोमः पंच । २७ इंद्रं नरः । २८ ब्रह्माणः । २९ अवं सोमः । ३० आ नः । ३१ प्र वो द्वादश गायत्री त्रिविराळंत । ३२ मो षु सप्ताधिका प्रागाथं तृतीया द्विपदा सोदासैरनो प्रक्षिप्यमाणः शक्तिरयं प्रगाथमालेभे सोऽध्वं उक्तंऽद्भ्यत । तं पुत्रोक्तं वसिष्ठः समापयतेति शाक्यायनकं वसिष्ठस्यैव हतपुत्रस्यार्चमिति तांडकं । ३३ क्षियंचः वद्वना संस्तवो वसिष्ठस्य सपुत्रस्येव वा संवादः । ३४ प्र शुक्रा पंचाधिका वैश्वदेवं हाथा एकविंशतिर्द्विपदा अत्रानाहरेध्वं उत्तरोऽहिर्बुध्न्याय । ३५ शं नः पंचोना शांतिः ॥ [३५] (मन्त्राः १५५)

३६ प्र ब्रह्म नव । ३७ आ वोऽष्टौ । ३८ उदु ष्य सावित्रमस्ये वाजिन्धौ भगमिति भागो वार्धर्षः । ३९ ऊर्ध्वासप्त वैश्वदेवं तु । ४० ओ श्रुष्टिः । ४१ प्रातर्भागं जगत्याद्या क्षिगोक्तदेवतांलोपस्या । ४२ प्र ब्रह्माणः पद्मवैश्वदेवं तु । ४३ प्र वः पंच । ४४ दधिकां दाधिकं जगत्याद्या क्षिगोक्तदेवता । ४५ आ देवश्चतुर्कं सावित्रं । ४६ इमा रौद्रं त्रिष्टुवंते । ४७ आपो यमपं । ४८ ऋभुञ्जण आभेवमस्या वैश्वदेवी वा । ४९ समुद्रयेष्टा आपं । ५० आ मां मैत्रावरुणायामेयी वैश्वदेवी नदीस्तुतिर्जागतमस्यातिजगती शक्नो वा । ५१ आदित्यानां तृचमादित्यं तु । ५२ आदित्यासः । ५३ प्र यावा छावापृथिवीयं । ५४ वास्तोष्पते वास्तोष्पस्यं । ५५ अमीवहाष्टौ वास्तोष्पस्याद्या गायत्री शेषा-र्युपरिष्ठाद्बृहत्यादयोऽनुष्टुभः प्रस्वापिन्ध उपनिषत् । ५६ क ई पंचाधिका मारुतं हाथा एकादश द्विपदाः । ५७ मध्वः सप्त । ५८ प्र साक्रमुञ्चे षट् । ५९ यं शायध्वे द्वादश त्रिपगाथादि नवम्याद्या गायत्र्योऽस्यानुष्टुमीद्री मृत्युविमोचनी ॥ [३६] (मन्त्राः १५६)

६० यदश मैत्रावरुणं तु वे सौर्याद्या । ६१ उद्रां सप्त । ६२ उत्सूर्यः पळाद्यास्तिस्रः सौर्यः । ६३ उद्देहीति चार्ध-पंचमाः । ६४ द्विषि पंच । ६५ प्रति वां । ६६ प्र मित्रयोरेकोना गायत्रं दशम्यादयस्त्रयः प्रगाथाः पुरउणिक् चतु-र्थाद्या दशादित्यास्तिस्रः सौर्यः । ६७ प्रति वां दशाश्विनं तु तत् । ६८ आ शुक्रा नव सप्ताद्या विराजः । ६९ आ वां रथोऽष्टौ । ७० आ विश्ववारा सप्त । ७१ अप स्वसुः षट् । ७२ आ गोमता पंच । ७३ अतारिभम । ७४ इमा उ वां षट् प्रागाथं । ७५ व्युषा अष्टा उपस्यं तु वै । ७६ उदु सप्त । ७७ उपो रुहचे षट् । ७८ प्रति पंच । ७९ व्युषाः । ८० प्रति तृचं ॥ [३७] (मन्त्राः १५७)

८१ प्रत्यु षट् प्रागाथं । ८२ इंद्रावरुणा दशैन्द्रावरुणं ह जागतं तु । ८३ युवां नरा । ८४ आ वां पंच । ८५ पुनीये । ८६ धीराष्टौ वारुणं ह । ८७ रदसप्त । ८८ प्र शुभ्र्युवमस्या पाशविमोचनी । ८९ मो षु पंच गायत्रं जग-त्यंतं । ९० प्र वीरया सप्त वायव्यं ऋष्यश्च या द्विवदुक्ताः । ९१ कुविदंग । ९२ आ वायो पंच । ९३ शुचिं नृह्या-वेन्द्रानं तु । ९४ इयं वां द्वादश गायत्रमस्यानुष्टुप् । ९५ प्र क्षोदसा षट् सारस्वतं तु तृतीया सरस्वते । ९६ नृहृदु प्रगाथः प्रस्तारपांक्तिः परास्तित्वो गायत्र्यः सरस्वते । ९७ यज्ञे दशैन्द्रादिर्बाहैरपत्यमर्थेद्वौ च तृतीयानवम्यावेन्द्राद्वाहगस्यते । ९८ अध्वर्यवः सप्तोक्तदेवतास्या । ९९ परो वैष्णवं तृप्तमित्येष्टाश्च तिस्रः । १०० नू मर्तः ॥ [३८] (मन्त्राः १५८)

१०१ तिस्रः षट् पार्जन्यं तु । १०२ पर्जन्याय तृचं गायत्रं । एते कुमार आग्नेयोऽपइयद्वसिष्ठ एव वा वृष्टिकामः । १०३ मंत्रस्वरं दश पर्जन्यस्तुतिसहस्रान्मंहुकांस्तुष्टावाद्यानुष्टुप् । १०४ इंद्रासोमा पंचार्धिकेन्द्रासौमं राक्षोभं शापाभि-शापप्रायं षट् सप्त वाद्या जगत्य एकविंशतिप्रयोविंशयो चाष्टादशी मारुती च दशमी चतुर्दश्यावाग्नेयौ दैव्येकादश्यानुष्टु-अवमी द्वादशी त्रयोदशी सौम्यः सप्तदशी प्राण्यष्टमीषोडश्यावैष्टौ प्र वर्तयेति चतस्र ऐष्टौ मा नोरक्ष इत्यपरात्मन आसी-रुत्तरोऽध्वं च पृथिव्यंतरिक्षदेवतः ॥

॥ इति वासिष्ठं सप्तमं मंडलं समाप्तं ॥ (सप्तममण्डलस्य मन्त्राः ८४१)

परं गायत्रं प्राग्वत्समेः । ऋषिश्चानुक्तगोत्रः प्राक्कात्याकाण्वः । १ मा चिष्वचतुर्विंशतमेषातिथिमेष्यातिथी ऐंश्च बार्हतं

(३२) प्रगाथमारभे । (५४) वास्तोवोस्तांस्पर्शम् । (१०९) गायत्रं द्वितीया पादनिष्पत् । (१०३) पर्जन्यस्तुतिः । (१०४) पंचार्धिकेन्द्रासोमं । (१) प्रायोगिद्विचांसो ।

द्वित्रिगाथादि द्वित्रिबुवंतमाधं दृक्चं प्रगाथोऽपश्यस वीरः सम्भ्रातुः कण्ठस्य पुत्रतामगात् ज्ञायोगिदशासंगो यः स्त्रीभूत्वा पुमानभूत्स मेध्यातिथये दानं दत्त्वा स्तुहि स्तुहीति चतसृभिरामानं तुष्टाव पत्नी चास्यागिरसी शश्वती पुंसवसुपकभ्येन श्रीतात्त्वया तुष्टाव । २ इदं वसो द्विचत्वारिंशत्मेधातिथिरागिरसश्च मियमेधः स्वाध्वोऽनुष्टुबंयाभ्यां मेधातिथिर्विभिदोर्दानं तुष्टाव । ३ पिब चतुर्विंशतिर्मेधातिथिः प्रागाथं त्वनुष्टुप् गायभ्यां बृहती चास्याः कौरवाणस्य पाकश्वाक्नो दानस्तुतिः । ४ यदिदं सैका देवातिथिस्तुचांऽस्यः पुरउष्णिगतंः कुरुंगस्य दानस्तुतिस्तत्पूर्वाश्चतस्रः पौण्यो वा ॥ [३९] (मन्त्राः १६५)

५ दूराधेकोनचत्वारिंशद् ब्रह्मातिथिराश्विने द्विबृहत्वनुष्टुबंतेऽस्याः पंचार्धचौहवैद्यस्य कशोर्दानस्तुतिः । ६ महौ इंद्रोऽष्टाचत्वारिंशद्द्वस्तुचौऽस्य सितरिदिरस्य पार्श्वस्य दानस्तुतिः । ७ प्र यद्दः षट्त्रिंशत्पुनर्वसो मारुतं । ८ आ नक्ष्यधिका सध्वंस आश्विनं ह्यानुष्टुभं तु । ९ आ नूनं सैका शशकणौऽस्ये गायत्र्या उपाधे चाद्या चतुर्थी षष्ठी चतुर्दश्याधे च बृहत्यः पंचमी ककुब्दशम्याद्यास्त्रिष्टुप्त्रिवाद् जगत्यः । १० यस्यः षट् प्रगाथोऽपश्यद् बृहती मध्येज्योतिस्तुष्टुबास्तारपंक्तिः प्रगाथः । ११ स्वमने दश वत्स आग्नेये गायत्रंऽस्या दैवी त्रिष्टुबाद्या प्रतिष्ठोपाद्या वर्धमाना ॥ [४०] (मन्त्राः १८३) [इति पञ्चमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

१२ य इदं त्रयस्त्रिंशत्पर्वत और्णिहं तु । १३ इदंः सुतेषु नारदः । १४ यदिदं पंचोना गोपूकस्यश्वसूक्तिनौ काण्ड्या-यनौ । १५ तस्वभि ससोनीणिहं । १६ प्र सम्राजं द्वादशेरिचिदिः । १७ आ याहि पंचोना प्रगाथानं । १८ इदं ह द्यधिकादित्यमौगिगहमष्टम्यश्विभ्यां परागिनसूयानिकानां देवेभिरित्यदितेरदितिर्न इति च द्वे द्वे । १९ तं गूर्ध्वे ससत्रिंशत्सोभ-रिराग्नेयं काकुभं प्रागाथं ह पितुर्न द्विपदास्ये ककुपंक्ती त्रयदस्योर्दानस्तुतिस्तत्पूर्वं उष्णिक्ससोबृहत्यावादिष्येभ्यः । २० आ गता षड्विंशतिर्मरुतं ॥ [४१] (मन्त्राः २०६)

२१ वयसु द्व्यानांये दृक्चे चित्रस्य दानस्तुतिः । २२ ओ त्यमाश्विनं त्रिप्रगाथादि बृहत्वनुष्टुबेकादश्याधे ककुम्भये-ज्योतिषी । २३ इहोत्वित्र त्रिंशद्विधमना वैयश्व आग्नेयमौणिहं ह । २४ सखायस्तुचांऽस्यः सौवाणस्य वरोर्दानस्तुतिरस्या-नुष्टुप् । २५ ता वां चतुर्विंशतिर्मेधवारुणं दशम्याद्यास्तिको वैश्वदेव्य उपार्योष्णिग्गर्भा । २६ युवोः पंचाधिका ष्यद्वो वागिरस आश्विनं विद्याद्या वायव्यास्तःपूर्वाश्चतस्रो गायत्र्योऽथैकविंशो च विंशत्यनुष्टुप् । २७ अग्निरुक्थे द्यधिका मनुर्वैवस्वतो वैश्वदेवं ह प्रागाथं । २८ ये त्रिंशति पंचोपांस्या पुरउष्णिक् । २९ बभ्रुदंश कश्यपो वा मारीचो द्वेपदं । ३० नहि वद्वत्पुत्रं पुरउष्णिग्बृहत्वनुष्टुबं । ३१ यो यजाति द्व्यान्त्रेज्यास्तत्रो यजमानप्रशंसा च येत्यादि पंच दंपत्योः शिष्टास्तदाशिषोऽनुष्टुप् चतुष्पंक्यंतं नवम्यनुष्टुष्टदशमी पादनिचृत् ॥ [४२] (मन्त्राः २०४)

३२ प्र कृतानि त्रिंशत्मेधातिथिः । ३३ वयं धैकोना मेध्यातिथिर्बाहंत त्रिगायत्र्यनुष्टुबं । ३४ एदं याहि द्व्याना नीपातिभिरानुष्टुभं तृचोऽयो गायत्रस्तं सहस्रं वसुरोचिषोऽगिरसोऽपश्यन् । ३५ अग्निना चतुर्विंशतिः श्यावाश्च आश्विन-सुपरिष्टाज्यौतिषं पंक्तिमहाबृहतीपंक्यंतं । ३६ अविता सप्त शाकरं महापंक्यंतं । ३७ प्रेदं महापांक्तमाद्यातिजगती । ३८ यज्ञस्य वसैर्द्रागं । ३९ अग्निमस्तोपि नाभाक आग्नेयं महापांक्तं हि । ४० इंद्राग्नी द्वादशैर्द्रागं त्रिष्टुबं द्वितीया शकरी । ४१ अस्मा ऊ पु दश वारुणं तु । ४२ अस्तज्जायकबेनाना वा त्रैष्टुभमस्यं वा तृचमाश्विनमानुष्टुभ-मपश्यन् । ४३ इमे त्रयस्त्रिंशद्विरूप आगिरस आग्नेयं तु । ४४ समिधार्चिन त्रिंशत् । ४५ आ घ द्विचत्वारिंशत्त्रिशोऽक आषाभेद्री ॥ [४३] (मन्त्राः २५८)

(५) ब्रह्मातिथिराश्विनं द्विबृहत्वनुष्टुबं । (६) अन्यस्तितरिदिरस्य पार्श्वस्य । (१८) द्यधिकादित्यमौगिहं चतुर्थाष्टावचतस्रोऽदितेः अष्टम्यश्विभ्यां, द्यधिकादित्यमौगिहं चतुर्थापंचमीषष्ठीसप्तमीष्वदितिः अष्टम्यश्विभ्यां । (१९) ससत्रिंशत्सोभरिराग्नेयं; ससत्रिंशत्सोभरिमाग्नेयं । काकुभप्रागाथं; काकुभः प्रागाथः । (२२) नक्ष्यधिनौ । (२५) वैश्वदेवं चोपायोष्णिग्गर्भा; वैश्वदेव । (३५) आश्विनसुपरिष्टाज्यौतिषं । (३७-३९) माहापांक्तं ।

४६ स्वावतस्त्रयश्चिंशद्दशोऽङ्गस्य आ स आदि कानीतस्य पृथुभवसो दानस्तुतिराद्या पादनिवृत् पंचम्यादि ककुब्जावन्ती बृहत्पुष्टुपु सतोबृहती गायत्री विपरीतोत्तरः प्रगाथो द्विपदा चतुर्विंशिका बृहती पिपीलिकमप्या ककुब्जकुशिरा विराद्वज्रगन्धु परिष्टाद्बृहतीबृहत्स्यो विषमपदोत्तरं पंक्ती गायत्री पंक्तिः प्रगाथो वायस्यो गायत्री द्विपदोऽपि पंक्तिर्वायस्य गायत्री । ४७ महि वो ह्यूना त्रित आप्य आदित्येभ्योऽस्याः दुःस्वप्नः पंचोवसेऽपि महापातं । ४८ स्वादोः पंचोना प्रगाथः सौम्यं त्रेष्टुमं पंचमी जगती । ४९ अभि प्र दश प्रस्कण्वः प्रागाथं तत् । ५० प्र सुष्टुतं पुष्टिगुः । ५१ यथा मभौ शुष्टिगुः । ५२ यथा मनावायुः । ५३ उपमं स्वाष्टौ मेध्यः । ५४ एतत्ते मातरिश्वा नो विश्व इति वैश्वदेवः प्रगाथः । ५५ भूरीत्यं कृताः प्रस्कण्वस्य दानस्तुतिर्गायत्रं तृतीयापंचम्यावनुष्टुभौ । ५६ प्रति ते पृथ्व्योऽस्याग्निः सौरी पंक्तिः । ५७ युवं देवा चतुष्कं मेध्य आश्विनं त्रेष्टुमं । ५८ यस्मिन्निजस्तृचं वैश्वदेवमाद्य ऋक्विक्स्तुतिर्वा । ५९ इमानि वा सप्त सुपर्णं पृथावरुणं जागतं । ६० अग्न आ विंशतिर्भर्गः प्रागाथ अग्नेयं प्रागाथं तु । ६१ उभयं ह्यूना । ६२ प्रो अस्मै द्वादश प्रगाथः पातं सप्तम्याद्या स्तिष्ठो बृहत्स्यः । ६३ स पूर्वो गायत्रमाद्या चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभोऽस्या दैवी गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ६४ उवा । ६५ यदिद्र । ६६ तरोभिः पंचोना कडिः प्रागाथः प्रागाथमंत्यानुष्टुप् । ६७ स्वाष्टु सैका मत्स्यः सोमदो मैत्रावरुणिमोभ्यो वा बहवो वा मत्स्या जालनद्धा आदित्यानस्तुवन् दशम्याद्यास्तिष्ठोऽप्यदितेः ॥ [४४] (मन्त्राः २६८)

६८ आ त्वैकोना प्रियमेघ आदावनुष्टुम्मुखास्तृचाश्चत्वारोऽस्याः षड्क्षाश्वमेधयोर्दानस्तुतिः । ६९ प्रम ह्यूनानुष्टुभं द्विबृहत्स्यं द्वितीयोऽपि चतुर्थ्याद्यास्तिष्ठो गायत्र्यः षोडशेकादशयो पंक्ती अपाद्वैश्वदेवोऽप्येवस्त्रयो वारुणाः । ७० यो राजा पंचोना पुरुहन्मा बाह्वं त्रिप्रगाथाशुषिगनुष्टुप्पुरउगिगतं । ७१ त्वं नः सुदीतिपुरुमीळदौ तयोवाग्नितर आग्नेयं तु त्रिप्रगाथातं । ७२ हविद्र्यूना हव्यं तः प्रागाथो हविषां स्तुतिर्वा । ७३ उदीराथो गोपवना आत्रेयः सप्तवर्षाविवनं । ७४ विशो विशो वः पंचोनाग्नेयं त्वनुष्टुम्मुखास्तृचाश्चत्वारोऽस्यास्तिष्ठोऽनुष्टुभ आर्क्षस्य श्रुतवैणो दानस्तुतिः । ७५ युक्त्वा हि षोडश विरूपः । ७६ इमं नु द्वादश कुरुमुतिः कावः । ७७ जज्ञान एकादश प्रगाथातं । ७८ पुरोळां दश बृहत्स्यं । ७९ अयं कृतुर्नैव कृतुर्भर्गवः सौम्यमंत्यानुष्टुप् । ८० न ह्यन्यं दशैकपूनींयसो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ८१ आ तू नो नव कुसीदी कावः ॥ [४५] (मन्त्राः १९५)

८२ आ प्र । ८३ देवानां वैश्वदेवं । ८४ मेष्टमुशना काव्य आग्नेयं । ८५ आ मे कृष्ण आश्विनं हि । ८६ उभा हि पंच विश्वको वा कार्णिजगतं । ८७ शुक्नी षड्वासिष्ठो वा शुक्नीकः प्रियमेघो वा प्रागाथं ह । ८८ तं यो दस्मं नोधाः । ८९ बृहद्विंशाय सप्त नृमेघपुरुमेघो ह्यनुष्टुम्बृहत्स्यं । ९० आ नो विश्वास्तु षड् । ९१ कम्या वाः सप्तत्रेयपालेतिहास एन्द्र आनुष्टुभं द्विपंस्यादि । ९२ पातं त्रयस्त्रिंशत् श्रुतकक्षः सुकक्षो वाषाणुष्टुप् । ९३ उद्र चतुश्चिंशस्तुकक्षोऽयं द्वादशमेघी । ९४ गौर्धयति द्वादश बिंदुः पूतक्षो वा मारुतं । ९५ आ त्वा नव तिरश्चीरागिरस आनुष्टुभं । ९६ अस्मै सैका घुतानो वा मारुतिश्चैष्टुमं चतुर्थी विराजिष्यामीति मारुतः पादः पृथ्वाहार्हस्पत्या । ९७ या इन्द्र पंचोना रभः काश्यपो बाह्वतमतिजगत्पुष्टिष्टाद्बृहत्स्यावतिजगती त्रिष्टुब्जगतीत्यंततः ॥ [४६] (मन्त्राः १९७)

९८ इंद्राय द्वादश नृमेघ औष्णिहं सप्तम्युपांशे च ककुब्जोऽस्यानवस्यो पुरउष्णिहौ । ९९ त्वानिदाष्टौ प्रागाथं । १०० अयं ते द्वादश नेमो भार्गवचैष्टुमं षड्डी जगती परास्तिष्ठोऽनुष्टुभोऽप्यमिति दृक्चेनेन्द्र आत्मानमस्तौदुपांशे वाच्यौ ।

(४६) एकविंशो पंक्तिः । द्वाविंशो संस्तारपंक्तिः माहापातं । विषमपदोत्तरा पंक्तिः संस्तारपंक्तिः । प्रगाथो वायस्यो । वायस्यो बृहत्स्यो च । (५६) अंत्या सौरी । (६३) स पूर्व्यं आद्या चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । स पूर्व्यो गायत्रमाद्या चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । (६७) आदित्यानस्तुवन् दशम्याद्यास्तिष्ठोऽप्यदितेः । (७१) त्वं न सुदीतिः पुरुमीळदो राजोर्गृहपतियविष्टयोवाग्नितर आयं तु त्रिप्रगाथातं । (७४) आर्क्षस्य । (९४) द्वादश बिंदुः । (९५) तिरश्ची-
रानुष्टुभं । (९६) मारुतचैष्टुमं । (१००) आत्मानमस्तौदृष्टमी सौपर्णी (सौवर्णी) नवमी वज्रसंस्तुतिरुपांशे वाच्यौ ।

१०१ ऋष्यं पोलश जमदग्निर्भागो मेत्रावरुणं प्रागाथं त्रिष्टुबंतं गृहीबाधि गायत्री परा सतोबृहती स्तोत्रं राक्षस्यवृक्षपादादि-
र्यादिवन्म्यो वायव्ये सौर्यो बृहस्पत्यस्या सूर्यप्रभास्तुतिर्वा पावमानी गन्धे । १०२ त्वमग्ने इयधिका भागवः प्रयोगो बाह-
रस्यो बाग्निः पावकः सहस्रः सुतयोर्वाग्म्योर्गृहपतियविष्टयोर्वाग्यतर आभिर्यं तु । १०३ अदतिं षड्वा सोभरिर्बाहंतं
पंचमी विराड् रूपः सप्तम्याद्युजः सतोबृहद्व्योऽष्टम्यादि युजः ककुब्जसीयसी ककुब्जनुष्टुभं यामिमाकृती ।

॥ इत्यष्टमं मंडलं समाप्तं ॥ [अष्टममण्डलस्य मन्त्राः १७१६]

नवमं मंडलं पावमानं सौर्यं । १ स्वादिष्टया दश मधुच्छंदाः । २ पवस्व मेघातिथिः । ३ एष शुनःशेषः । ४
सन हिरण्यस्तपः । ५ समिद्ध एकादश काश्यपोऽसितो देवलो वा बिंशतिः सूक्तान्याद्यमाप्रियश्चतुरनुष्टुबंतं । ६ मंत्रया
नव । ७ असृमं । ८ एते सोमाः । ९ परि प्रिया । १० प्र स्थानासः । ११ उपास्मै । १२ सोमा असृमं ॥ [४७]
(मन्त्राः १९८)

१३ सोमः । १४ परि प्राष्टौ । १५ एष धिया । १६ प्र ते । १७ प्र निम्नेनेव । १८ परि सुवानः सस ।
१९ यत्सोम । २० प्र कविः । २१ एते धावन्ति । २२ एते सोमासः । २३ सोमा असृमं । २४ प्र सोमासः ।
२५ पवस्व षड् इच्छुत्युत आगस्त्यः । २६ तममृक्षंतेधमवाहो दार्वच्युतः । २७ एष कविर्नुमेधः । २८ एष वाजी
प्रियमेधः । २९ प्रास्य नृमेधः । ३० प्र धारा बिंदुः । ३१ प्र सोमासो गीतमः । ३२ प्र सोमासः इयावाश्वः ।
३३ प्र सोमासस्मितः । ३४ प्र सुवानः । ३५ आ नः पवस्व प्रभूवसुः । ३६ असर्जि । ३७ स सुतो रद्वगणः ।
३८ एष उ स्यः । ३९ आशुर्वर्षे बृहन्मतिः । ४० पुनानः । ४१ प्र ये गावो मेध्यातिथिः । ४२ जनयन् । ४३ यो
अत्य हव ॥ [४८] (मन्त्राः २०४) [इति षष्ठोऽष्टकः । मन्त्राः १७३०]

४४ प्र णोऽयास्यः । ४५ स पवस्व । ४६ असृमन् । ४७ अया सोमः पंच कविर्भागवः । ४८ त्वं स्वा । ४९
पवस्व । ५० उक्ते क्षुत्मास उचध्यः । ५१ अध्वर्यो । ५२ परि शुक्षः । ५३ उक्ते चतुष्कमवत्सारः । ५४ अस्य
प्राना । ५५ ययंयवे । ५६ परि सोमः । ५७ प्र ते धाराः । ५८ तरसः । ५९ पवस्व । ६० प्र गाद्यत्रेणोपात्वा
पुरउणिक् । ६१ अया वीती त्रिशदमहीयुः । ६२ एते असृमं जमदग्निः । ६३ आ पवस्व निधुविः काश्यपः । ६४
वृषा सोम कश्यपः ॥ [४९] (मन्त्राः २००)

६५ हिन्वंति शृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वा । ६६ पवस्व शतं वैखानसा अष्टादश्यनुष्टुप्परास्तित्त आग्नेर्यः । ६७ त्वं
सोमासि द्वात्रिंशज्जरद्वाजः कश्यपो गीतमोऽत्रिंशामित्रो जमदग्निर्वैसिष्ठ इतीह तृचाः सस ऋषयः शेषे पवित्रो वसिष्ठो
वौशेी वा पवस्व सोम तिस्रो निरपद्विपदा गायत्र्योऽवित्ता नस्तित्तः पौण्यो वा यत्ते पवित्रं पंचामेधः सावित्र्यमित्तावित्री
वैश्वदेवी वासांमत्याक्षिशी पुरउणिक् सप्तविंश्यनुष्टुभं च ते पावमान्यध्वेतुस्तृती । जागतमृध्वं प्रागुशनसः । ६८ प्र देवं
दश वत्समिर्भाळंदनक्षिष्टुबंतं ह । ६९ इष्टुर्न हिरण्यस्तूपोऽस्ये त्रिष्टुभौ । ७० त्रिरस्मै रेणुः । ७१ आ दक्षिणा नव
ऋषभः । तौ वैश्वामित्रौ । ७२ हरिं हरिमंतः । ७३ त्वके पवित्रः । ७४ शिशुर्न कर्षीवास्त्रिष्टुबटमी । ७५ अभि
मियाणि पंच कविः ॥ [५०] (मन्त्राः १६३)

७६ धर्ता । ७७ ण्यः । ७८ प्र राजा । ७९ अचोदसः । ८० सोमस्य वसुर्भारद्वाजः । ८१ प्र सोमस्य । ८२
असावीति त्रिष्टुबंतं । ८३ पवित्रं ते पवित्रः । ८४ पवस्व वाच्यः प्रजापतिः । ८५ इन्द्राय द्वादश वेनो भार्गवो
द्विष्टुबंतं । ८६ प्र तेऽष्टाचत्वारिंशद्विगणा दशर्चा अकृष्टा माषाः प्रथमे सिकता निर्वावरी द्वितीये पृथ्व्योऽजास्तृतीयेऽ-

(१०२) गृहपतियविष्टयः । (१०३) पंचम्याद्युजः । ककुब्जसीयसी, ककुब्ज गायत्री ।

(५८) तरसः । (६८) वत्समिर्भाळंदनक्षिष्टुबंतं । (६९) हिरण्यस्तूपोऽस्ये । (८६) अजास्तृतीये प्रथमः ।
पंचास्या तिस्रः ।

त्रयश्चतुर्थेऽभिः पंचास्या गृहसमयः । ८७ प्र तु नवोवासा । ८८ अयं सोमोऽष्टौ । ८९ प्रो ह्य सप्त । ९० प्र हिमवानः पट्वसिष्ठः ॥ [५१] (मन्त्राः १३५)

९१ असक्तिं कश्यपः । ९२ परि सुवानः । ९३ साकमुक्षः पंच नोधाः । ९४ अक्षि यत्कण्वः । ९५ कनिक्कति प्रकण्वः । ९६ प्र सेनानीश्चतुर्विंशतिर्देवोदातिः प्रतर्दनः । ९७ अस्य प्रेषाष्टांपंचाशदाद्यं तृचं वसिष्ठोऽपइवकुसराजव पृथग्वासिष्ठा इन्द्रप्रमतिर्वृषगणो मन्पुरुषमन्पुरुषांश्चापच्छक्तिः कर्णश्चमृष्टीको वसुक् इति चतुर्दश पराशरोंऽस्याः कुत्सः । ९८ अभि नो द्वादशांबरीष क्रजिष्ठा चानुष्टुभं ह बृहस्पतांस्या । ९९ आ हर्यतायाष्टौ रेभसून् काश्यपौ बृहत्याद्या । १०० अभी नवंते नव ॥ [५२] (मन्त्राः १३८)

१०१ पुरोजितौ षोडशांबीगुः इयावाश्विर्ध्यातिनोऽहुषो नहुषो मानवो मनुः सावरण इति तृचाः शेषे प्रजापतिरुपाये गायत्री । १०२ क्राणाष्टौ त्रित औणिहं वै । १०३ प्र पुनानाय पट्व द्वित आप्यः । १०४ सखायः पर्वतनारदौ काश्यपौ द्वे शिखिद्विन्यौ वापसरसौ । १०५ तं वः । १०६ इन्द्रमच्छ षड्नामिश्वाश्वधुवश्चभुमानवो मनुराप्सव इति तृचाः पंचाभिः । १०७ परीतः षड्विंशतिः सप्त ऋषयः प्रागाथं तृतीयापोऽश्वी द्विपदे अष्टम्याषे बृहत्यौ । १०८ पवस्व षोडश गौरिवीतिद्वृचं शक्तिरेकामूरुर्कजिष्ठोऽध्वेसमा कृतयशा ऋणचय इत्युषयो दृचास्तिस्रः शक्तिः काकुभाः प्रगाथाः स सुन्वे गायत्री यवमध्या । १०९ परि प्र द्यधिकाम्रयो धिण्यया ऐश्वरयो द्वैपदं । ११० पर्यं पु द्वादश श्यरुहप्रसदस्य राजानौ तिस्रोऽनुष्टुभः पिपीलिकमध्याः षड्ध्वं बृहस्पतिस्तिस्रश्च विराजः । १११ अया रुचा तृचमनानतः पारुष्केपिरात्यर्थं । ११२ नानानं चतुष्कं शिशुः पांक्तं हि । ११३ शर्यणावत्येकादश कश्यपः । ११४ य इंदोश्चतुष्कं ॥

॥ इति नवमं मंडलं समाप्तं ॥ (नवममण्डलस्य मन्त्राः ११०८)

१ अमे सप्त त्रितः । २ विप्र्रीहि । ३ इनः । ४ प्र ते । ५ एकः ॥ [५३] (मन्त्राः १८९)

६ अयं । ७ स्वस्ति । ८ प्र केतुना नव त्रिशिरास्वाष्टुर्चोऽस्य ऐंद्रः । ९ आपो हि सिंधुद्वीपो वांबरीष आपं गायत्रं द्रयनुष्टुबंतं पंचमी वर्धमाना सप्तमी प्रतिष्ठा । १० ओ चित्पट्ना वैवस्वतयोर्धमयम्योः संवादः षट्पयुगिर्बर्धमी मिथुनार्थं यमं प्रोवाच स तां नवमीयुगिभरनिच्छन् प्रत्याचष्टे । ११ बृचा नवाग्निर्विधानं आश्रेयं तु त्रिभिष्टुबंतं । १२ षावा । १३ युजे पंच विवस्वान्वादित्यो हाविधानं जगत्यंतं । १४ परेयिदांसं षोडश यमो यामं षष्ठी र्णिगोक्तदेवता पराश्च तिस्रः पिश्या वा तिस्रः इवभ्यां परा अनुष्टुभो बृहस्पतांस्या । यामायनाः परे पंच । १५ उदीरतां षड्ना शंखः पिश्यां जगत्येकादशी । १६ मैत्रं दमन आश्रेयं चतुरनुष्टुबंतं । १७ स्वष्टा देवश्रवा द्वे सरण्यूदेवते पौष्ण्यश्चतस्रः सारस्वत्यस्तिस्रः पंचाप्यो द्रष्टवस्तिस्रः सौम्यो वांत्ये अनुष्टुभा उपास्या पुरस्ताद्बृहती वा । १८ परं मृत्यो संकुसुक्श्चतस्रो मृत्युदेवताः परा धात्री परा त्वाष्टी पराः पितृमेधा एकादशी प्रस्तापंक्तिर्गंगायुपांस्यानुष्टुप् प्राजापत्या वा सानिरुक्ता ॥

[५४] (मन्त्राः १४१)

१९ नि वर्तध्वमष्टौ मथितो भृगुर्वांरुणिर्भागवद्व्यवनो वापं गभ्यं वानुष्टुभमममीयोमीयो द्वितीयोऽध्वंशः षष्ठी गायत्री । सप्तोत्तराष्वद्वौ विमदः प्राजापत्यो वा वासुको वसुकृद्वा । २० भद्रं दशाश्रेयं तु गायत्रमाद्यैकपदा पाद एव वा शारथ्यैः परानुष्टुबन्धे विराट् त्रिष्टुभी । २१ आर्गिन नाष्टावास्तारपांक्तं । २२ कुह पंचोना पुरस्ताद्वाहंतं त्रिष्टुबंतं त्वं त्या चिदा नस्त्वं नोऽनुष्टुभः । २३ यजामहे सप्तधात्ये त्रिष्टुभी पंचम्यभिसारिणी । २४ इन्द्र सोमं षडास्तारपांक्तं त्वाश्विम्योऽस्यास्तिस्रोऽनुष्टुभः । २५ भद्रमेकादश सौम्यं । २६ प्र हि नव पौष्णमानुष्टुभमाद्याचतुर्थ्या उणिहौ । २७ असत्सु

(१०१) इयावाश्विर्ध्वीगुः । (१०८) ० यवमध्या परा सतोवृहतां । (१०९) ऐश्वरा द्वैपदं ।

(११) तु त्रिभिष्टुबंतं । (१३) विवस्वानादित्यो । हाविधानं, हाविधानं । (१७) वांति । (१९) वानुष्टुभम-गिनयोमीयो वा । द्वितीयोऽध्वंशः आनुष्टुभं षष्ठी । षष्ठी गायत्र्यैर्द्वौ च । प्राजापत्यो वासुकपुत्रो वा । (२६) आद्या चतुर्थी च ।

चतुर्विंशतिरिदं वसुकः । १८ विभो हि द्वादशैव वसुकयोः संवाद ऐंद्रः सूक्तस्य प्रथमचंद्रस्य स्तुवा परोक्षवर्द्धिमाहं द्रस्य
युजः सिध्दा ऋषेभ्यस्तुभी च । २९ वने नाष्टौ । ३० प्र देवत्रा पंचोना कवच पेल्लु आपमपोनप्रीयं वा । ३१ आ न
एकादश वैश्वदेवं । ३२ प्र सु रमता नव पंचाद्या जगत्स्य ॥ [५५] (मन्त्राः १५३)

३३ प्र माद्या वैश्वदेवैर्द्रः प्रगाथः परा गायत्र्यो द्वे कुरुश्रवणस्य त्रासदस्यवस्य दानस्तुतिः पराभिर्मुते मित्रातिथौ राशि
तस्मैहाद्विषयमश्रवसं पुत्रमस्य व्यकोकयत् । ३४ प्रायेयाः पक्ष्मना मौजवान्वायोऽक्षकृषिपसंसा चाक्षकितवर्द्धिना च सप्तमी
जगती । ३५ अश्रुधं लुगो धानाको वैश्वदेवं तु द्वित्रिष्टुबंतं तु । ३६ उवासानक्ता । ३७ नमो द्वादश सौर्योऽभितपाः
सौर्यं जागतं वै त्रिष्टुबदशमी । ३८ अस्मिन्नः पंच सुक्तवानिद्रः । ३९ यो वां पक्ष्मना काक्षीवती घोषाश्विनं हि त्रिष्टुबंतं ।
४० रथं यातं । ४१ समानं तृचं सुहस्यो वीषेयः । ४२ अस्तेवैकादश कृष्णः । ४३ अच्छा मे द्वित्रिष्टुबंतं तु ।
४४ आ यातु त्रिष्टुबादि । ४५ दिवस्परि द्वादश वत्समीरागनेयं तु ॥ [५६] (मन्त्राः १४४) [इति सप्तमोऽष्टकः ।
मन्त्राः १२६३]

४६ प्र होता दश । ४७ जगृभमाष्टौ सप्तगुर्वैकुण्ठमिन्द्रं तुष्टाव । विकुण्ठा नामासुरीन्द्रतृप्यं पुत्रमिच्छन्ती महत्तपस्तेपे तस्याः
स्वयमेवैन्द्रः पुत्रो जज्ञे । स सप्तगुस्तुतिं सङ्गृह्य आत्मानमुत्तरेक्षिभित्तुष्टाव । ४८ अहं भुवमेकादशांशे त्रिष्टुभौ सप्तमी च ।
४९ अहं दामेत्योपाधे च त्रिष्टुभौ । ५० प्र वो महे सप्त द्विजगत्याघंतं के तेऽभिसारिण्यौ । वषट्कारेण वृक्षेणु आनृषु
सौचीकोऽग्निनयः प्रविश्य देवैः समवद्दुत्तरेक्षिभिः । ५१ महत्तज्जवात्र युजोऽग्निवाक्यं । ५२ विश्व इत्युत्तरं च षट्कम-
युजो देवानां । ५३ यमैच्छामेत्युत्तरं चैकादशकं तदधोति तु दृत्वोऽग्नेस्तनुमाद्या जगतीऽष्टमीवजं । ५४ तां सु षड्
बृहदुक्त्यो वामदेव्यः । ५५ दूरेऽष्टौ । ५६ इदं ते सप्त वैश्वदेवं तु चतुर्विंशतिस्त्रो जगत्स्य । पराणि चत्वारि सूक्ता-
न्मुक्ता ऋषयो द्वैपदे स्वत्रिमन्त्रे । अथ हैहवाको राजासमातिर्गोपायनान्बंधवादीन्पुरोहितांस्त्यक्त्वा न्यौ मायाविनौ श्रेष्ठममी
मत्वा पुरोदधे । तस्मिन्ने क्रुद्धा अभिचेरुः । अथ तौ मायाविनौ सुबंधोः प्राणानाचिषिपतुरथ हास्य आतरक्षयः । ५७ मा
प्र गमेति षट्कं गायत्रं स्वस्ययनं जप्त्वा । ५८ यत्ते यममिति द्वादशैवमानुष्टुभं मनभावर्तेन जेषु । ५९ प्र तारीति
दशचं चतस्रो निरंजयपनोदार्थं जेषुश्चतुर्थां सोमं चास्तुवन्मृत्योरपगमायोत्तराभ्यां देवीमसुतीति सप्तम्यां किंगोक्तदेवताः
शिष्टाभिः पंक्तिमहापंक्तिपंक्त्युत्तराभिर्घोषावृष्टिभ्यौ समिद्रेतींद्रं चार्धर्षेन । ६० आ जनमिति द्वादशचै आनुष्टुभे चतसृ-
जिरसमातिमस्तुवन् पंचम्येंद्रं षड्यागस्यस्य स्वसा मातिषो राजानमस्तौत्तराभिः सुबंधोर्जीबमाह्वयस्तमंयया लब्धसंज्ञमस्पृशन्
पंचाद्या गायत्र्योऽष्टम्याये पंक्ती । ६१ इदमिथा ससाधिका नाभानेदिष्टो मानवो वैश्वदेवं तत् ॥ [५७] (मन्त्राः १६१)

६२ ये यज्ञेनाकादशाद्याः षट्गिरसां स्तुतिर्वांश्या त्रिष्टुपंचम्यनुष्टुपप्रगाथोऽनुष्टुभौ गायत्री चतस्रोऽस्याः सावर्णेर्दान-
स्तुतिः । ६३ परावतस्म्यूना गयः श्रानो द्वित्रिष्टुबंतं तु स्वति नस्त्रिष्टुबवा सा सहोत्तरया पथ्यास्वस्तिदेवत्या । ६४ कथा
यां मे त्रिष्टुप् । ६५ अग्निरिंद्रः पंचोना वसुकर्णौ वासुकस्त्रिष्टुबंतं तु । ६६ देवान्द्रुवे । ६७ इमां धियं द्वादशायास्यो
बाहैस्पर्यं तु । ६८ उदमुत्त । ६९ भद्राः सुमित्रो वाप्स्यश्च आसेयं द्विजगत्यादि । ७० इमां म एकादशाम् । ७१
बृहस्पते बृहस्पतिर्ज्ञानं तुष्टाव नवमी जगती ॥ [५८] (मन्त्राः १३३)

७२ देवानां नव लौक्यो दा बृहस्पतिर्दक्षाषण्यदितिर्वा देवमानुष्टुभं । ७३ जनिष्ठा एकादश गौरिबीतिः । ७४
वसुनां षट् । ७५ प्र सु नव सिंघुक्षिप्रैयमेधो नदीस्तुतिर्जागतं तु । ७६ आ वोऽष्टौ सर्पे परावतो जरत्कर्णो ब्राह्मोऽ-
स्तौत् । ७७ अन्नमुषः स्यूमरश्मिर्भोगीवो मास्तं तु पंचमी जगती । ७८ विप्रासो द्वितीया पंचम्याद्याश्च तिस्रो जगत्स्य ।

(१८) युजः शेषाः । (४१) सुहस्तौ । (४५) वत्सभिः । (४७) पुत्रमिच्छन्ति तपस्तेपे तस्याः । (४९)
दामेत्योपाधे च, दामेत्योपाधे च त्रिष्टुभौ । (५१) महत्तज्जवा तत्र । (५४) वामदेव्यः वा । (५६) प्राणाना-
चिषिपतुरथ अस्य भाररः । (५९) चार्धर्षेन । (६०) द्वादशचैमानुष्टुभं । (६३) सा सहोत्तरया; चोत्तरया,
सहोत्तरया । (७१) ज्ञानं ह सिध्दा ।

७९ अपश्यं सप्त सौवीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा ससिवां वाजंभर आग्नेयं तु । ८० अग्निः ससि । ८१ य इमा विश्वकर्मा औबको वैश्वकर्माणं तु द्वितीया विराड्रूपा । ८२ चक्षुषः । ८३ यस्ते मन्यो मन्थुस्तापसो मान्यं च खाद्या जगती । ८४ स्वया मन्यो चतुर्जगत्यंतं । ८५ सत्येन सप्तचत्वारिंशत्सावित्री सूर्यामदैवतमानुष्टुभं पंचभिः सोममस्तौत्पराभिः स्वविषाहं सप्तदश्या देवान्परया सोमाकौ परया चंद्रमसं परा नृणां विवाहमंत्रा आशीः प्रायाः परा देहीति द्वे वधूवासः संस्पृशौमोन्मयौ परा यक्षमनाशिनी वंपत्योर्नबोनवस्तिष्ठोऽनुक्षरा गृष्णामिति द्वे द्वे यदक्षिना पूवाचोरचक्षुरिति त्रिष्टुभस्त्रिष्टुभुरोदृश्री पूवा-परमिह मियमा नः प्रजो जगत्यः ॥ [५९] (मन्त्राः १४८)

८६ वि हि त्र्यधिकैर्द्वौ वृषाकपिर्दिवाणीर्द्वश्च समूदिरे पांक्तं । ८७ रक्षोहणं पंचाधिका पायुराग्नेयं रक्षोर्धनं चतुरनुष्टुबंतं । ८८ हविरेकोनागिरसो मूर्धन्वान्वाग्मदेव्यो वा सोर्यवैश्वानरार्यं । ८९ इंद्रं स्तव ह्यूना रेणुः पंचम्यैर्द्रासौमी । ९० सहस्रशीर्षो धोकश नारायणः पौरुषमानुष्टुभं त्रिष्टुबंतं तु । ९१ सं जागृवद्भिः पंचोत्तारुणो वैतहृद्य आग्नेयं । ९२ यज्ञस्य शाश्वतो मानवो वैश्वदेवं तु जागतं । ९३ महि तान्वः पार्थः प्रास्तारसौक्तं पुरस्ताद्बृहत्स्यंतं त्रयोदशपुषो चानु-ष्टुभो नवम्यक्षरैः पंक्तिरेकादशी म्यंकुसारिणी । ९४ प्रैते पक्ष्मा सपोऽर्जुदः काद्रवेयो प्राणोऽस्तौर्ध्वचर्म्यत्ये त्रिष्टुभौ सप्तमी च ॥ [६०] (मन्त्राः १६०)

९५ ह्ये ह्युनोर्वशीमैकः पुरुवरः पूर्वोषितां कामाप्नुनरासाद्यावरोक्षुमैच्छसा तमनिच्छंती प्रत्याचष्टे ह्य ह्युर्या कदा सुदेवोऽरेरिक्षप्रां सचेति तिलश्चैकवाक्यं शिष्टा उर्वेश्याः । ९६ प्र ते सप्तोना बरुः सर्वहरिवैदो हरिस्तुतिर्दिष्टिष्टुबंतं । ९७ या ओवधीर्युधिकाथर्वणो भिषगोषधिस्तुतिरानुष्टुभं । ९८ बृहस्पते द्वादशाक्षिण्येणो देवापिर्द्वष्टिकामो देवास्तु-ष्टाव । ९९ कं नो वज्रो वैखानसः । १०० इंद्रं तुवस्सुवादनो वैश्वदेवं तु त्रिष्टुबंतं । १०१ उद्वधुधध्वं धुषः सौम्य ऋत्विक्स्तुतिवां नवम्यस्ये जगत्यौ पंचमी बृहती गायत्र्योर्मध्ये । १०२ प्र ते मुद्रको भार्यश्वो हृषणेन ऋषभेन चाजिं जिगायेति द्रौघणं वाधा नृतीयात्या च बृहत्यः । १०३ आशुः सप्तोर्नैद्रोऽप्रतिरयश्चतुर्थी बार्हस्पत्योपांस्याप्रावेदंयत्यानुष्टु-म्मासृती वा । १०४ असाध्येकादशाष्टको वैश्वामित्रः । १०५ कदा कौरसो दुर्मित्रो नाम्ना सुमित्रो गुणतः सुमित्रो वा नाम्ना दुर्मित्रो गुणत औष्णिहं हरी वज्रं पिपिलिकमध्ये त्रिष्टुबंत्याद्या गायत्री वा ॥ [६१] (मन्त्राः १४९)

१०६ उभौ भूतांशः काश्यप आश्विनं । १०७ आविर्दिश्यो दक्षिणा वा प्राजापत्या दक्षिणां तदातृन्वास्तौचतुर्थी जगती । १०८ किमिच्छंती पणिभिरसुरैर्निरूढा गा अन्वेष्टुं सरमा देवक्षुनीमिद्रेण प्रहितामयुग्मिभः पणवो मित्रीयन्तः प्रोक्षुः सा तान्युग्मांत्याभिरनिच्छंती प्रत्याचष्टे । १०९ तेऽवदंस्तस जहृर्भक्षजाया ब्राह्मो वोध्वनाभा वैश्वदेवं द्रयनुष्टुबंतं । ११० समिद्ध एकादश जमदग्निस्तस्सुतो वा राम आभियः । परे चत्वारो वैरूपाः । १११ मनीषिणो दशाष्टादंष्ट्रः । ११२ इंद्रं पिब नमःप्रदेनः । ११३ तमस्य शतप्रभेदोऽस्या त्रिष्टुप । ११४ वमो सध्रिस्तापसो वा वमो वैश्वदेवं चतुर्थी जगती । ११५ चित्र इक्षव वाहिहृष्य उपस्तुत आग्नेयं जागतं त्रिष्टुप्ताक्यंतं । ११६ पिब रथौरोऽग्निवृत्तोऽ-ग्निवृत्तो वा । ११७ न वा उ भिक्षुर्धेनाज्जदानप्रशंसाये जगत्यौ । ११८ अग्ने हंस्युरक्षयआमहीयव आग्नेयं राक्षोर्धेना गायत्रं तु । ११९ इति वै सप्तोर्नैद्रो क्व आत्मानं तुष्टाव ॥ [६२] (मन्त्राः १४०)

१२० तदिक्षवाथर्वणो बृहद्विः । १२१ हिरण्यगर्भो दश हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः कायं । १२२ वसुं नाष्टौ चित्रमहा वासिष्ठ आग्नेयं जागतमत्तां पंचमी चर्ते । १२३ अयं वेनो वैन्यं । १२४ इमं नो नवैर्द्रयुत्तमा निहवोऽभिषवरुणसोमाना-

(८५) विवाहमंत्राशीः प्रायाः; विवाहमंत्राआशीः प्रायाः । संस्पृशौमोन्मयौ; संस्पृशौमोन्मयौ; परा देहीस्युष्टुवे वधूवासःस्पर्शमिदा । यक्षमनाशिनी परा । (८९) पंचम्यैर्द्रासौमी । (९१) वीतहृद्य । (९३) पार्थः । चानुष्टुभौ । (९५) पूर्वोषिताव । (१००) स्वत्या त्रिष्टुप । (१०२) तुषणेन वृषभेन । नृतीयात्या बृहत्यः । (१०७) दक्षिणा; दक्षिणाः । (१०८) निगृह्णाः । प्रेषिता अयुग्मिभः । प्रोक्षुः स । तान्युग्मांताभिः । (१११) दशाष्टादंष्ट्रः । (११३) त्रिष्टुबंतं । (११६) रथौकः; रथौवः । अभियुत्तो । (११७) भिक्षुर्धेनाज्जदानप्रशंसा वाद्यो । (११९) सप्तोर्नैद्रो क्व ।

आद्यामेधी तिजद्वाराभेदास्तत्तत्तः शिष्टा यथाविपातं ससमी जगती । १२५ अहमहो बागाङ्गुगी आत्मानं तुष्टाव द्वितीया जगती । १२६ न तं सैलुषिः कुमलवर्हिषो वामदेव्यो बाहोमुखैश्चदेवसुपरिष्ठाद्बाहृतमस्या त्रिष्टुप् । १२७ रात्री कुक्षिकः सौमरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तव गायत्रं । १२८ ममाग्ने नव विद्वद्यो वैश्वदेवं जगत्यंतं । १२९ नास्तस्य प्रजापतिः परमेष्ठी भाववृत्तं तु । १३० यो यज्ञो यज्ञः प्राजापत्यो जगत्याद्या । १३१ अप प्राचः सुकीर्तिः काक्षीवतो मध्येऽनुष्टुप्सोत्तरा चाक्षिम्यौ । १३२ ईजानं शकृद्वो नार्मेधो मैत्रावरुणमाद्या किंगोक्तदेवता म्यंकुमारिष्यंया महासतो- बृहस्पतापोष्ये प्रस्तारपंकी शेवा विराड्द्रुपाः । १३३ प्रो पु सुराः पैजवनः शाकर्महापोकावाद्यो तृचौ त्रिष्टुब्रंया । १३४ उभे यममाधाता यौवनायो महापांक्तं पंक्तिरंया तामध्यधौ गोधाऽपइयत् । १३५ यस्मिन्कुमारो यामायनो याममा- नुष्टुमं हि । १३६ केशी मुनयो वातरसना जूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्ह्वाणकः ककिन्न एतश ऋष्यशृगश्चैकचोः केशिनं । १३७ उत देवाः सप्त ऋषय एकचो वैश्वदेवं । १३८ तव खे पळंग औरवो जागतं । १३९ सूर्यरश्मिर्देवगंधर्वो विशा- बसुरामानमस्तौऽपूर्वार्थं सवितारं । १४० अग्ने तवाग्निः पावक आग्नेयं विष्टारपंक्तिस्तजः सतोबृहत् उपरिष्ठाज्योतिः । १४१ अग्ने अष्ठाग्निस्तापसो वैश्वदेवमानुष्टुमं हि । १४२ अयमप्यौ वृक्षचः शाङ्गां जरिता द्रोणः सारिष्टुकः स्तंबमित्र- द्वाकर्मयमो जगत्यौ चतस्त्रश्च त्रिष्टुमं ॥ [६३] (मन्त्राः १७९)

१४३ यं च्द सांख्योऽत्रिराश्विनं । १४४ अयं हि ताक्ष्यपुत्रः सुपणो यामायनो वोर्वैकृशानो गायत्री बृहती गायत्र्यौ सतोबृहती विष्टारपंक्तिः । १४५ इमार्मिद्वाण्युपनिषत्सपत्नीवाधनमानुष्टुमं तु पंक्त्यंतं । १४६ अरण्यान्धैरमदो देवमुनि- ररण्यानीं तुष्टाव । १४७ अन्ते पंच सुत्रेदाः सौरीविस्त्रिष्टुवंतं । १४८ सुप्याणासः पृथुर्नैयः । १४९ सविताचैर्नैरण्य- स्तूपः सारित्रं । १५० समिद्धो वासिष्ठो मूळीक आग्नेयं बाहृतमस्ये उपरिष्ठाज्योतिषी जगत्युपांया वा । १५१ श्रद्धया श्रद्धा कामायनी श्रद्धामानुष्टुमं तु । १५२ शासः शासो भारद्वाजः । १५३ ईल्यंतीर्देवजामय इन्द्रमातरो गायत्रं । १५४ सोमो यमी भाववृत्तमानुष्टुमं तु । १५५ अरायि शिरिबिडो भारद्वाजोऽलक्ष्मीमं द्वितीयातृतीयो ब्राह्मणस्पत्ये अस्या वैश्वदेवी । १५६ अग्निं केतुराग्नेय आग्नेयं गायत्रं । १५७ इमा नु कं भुवन आपयः साधनो वा भौवनो वैश्वदेवं द्वैपदं द्वैष्टुमं । १५८ सूर्यो नक्षत्रः सौर्यः सौर्यं गायत्रं । १५९ उदसौ च्द पौलोमी वाच्यारामानं तुष्टावानुष्टुमं । १६० तीव्रस्य पंच पूणो वैश्वामित्रः । १६१ सुचामि प्राजापत्यो यक्षमनाशानो राजयक्षममस्यानुष्टुप् । १६२ ब्रह्मगा पद् ब्राह्मो रक्षोहा गर्भसंखावे-प्रायश्चित्तमानुष्टुमं हि । १६३ अक्षीभ्यां विबृहा काश्यपो यक्षममं । १६४ अपेदि पंच प्रचेता दुःस्वप्नमं पंक्त्यंतं त्रिष्टुमध्यं । १६५ देवा नैर्ऋतः कपोलः कपोतोपहती प्रायश्चित्तं वैश्वदेवं । १६६ ऋषभस्यभो बैराजः क्षाकरो वा सपत्नममानुष्टुमं महापंक्त्यंतं । १६७ तुभ्येदं चतुष्कं विश्वामित्रजमदग्नी जागतं तृतीया किंगोक्तदेवता । १६८ वातस्यानिलो वातावनो वायव्यं । १६९ मयोभूः शबरः काक्षीवतो गथं । १७० विज्राद्विज्राद सौर्यः सौर्यं जागन्नमास्तारपंक्त्यंतं । १७१ त्वं स्थमिदो भार्गवो गायत्रं । १७२ आ याहि संवतं उषस्यं द्वैपदं । १७३ आ त्वा च्द भुवो राज्ञः स्तुतिस्त्वानुष्टुमं तु । १७४ अमीवर्तेन पंचामीवर्तः । १७५ प वक्षतुष्कम्प्राया सपोऽऽर्द्धिप्राणोऽस्तौ- द्रावत्रं । १७६ प स्तनवः सुतुगार्भव आग्नेयमानुष्टुमं द्वितीया गायत्र्याधार्मेवी । १७७ पतंगं तृचं पतंगः प्राजापत्यो मावाभेदं जगत्यादि । १७८ त्वम् एव रिष्टनेमिस्त्राक्ष्यैस्ताक्ष्यं । १७९ उत्तिष्ठतैकचोः शिविरीशीनरः काशिराजः प्रत- र्द्वो रौहिद्व्यो वसुमना आद्यानुष्टुप् । १८० प ससाहिषे जय ऐन्द्रः । १८१ प्रथमैकचोः प्रथो वासिष्ठः सप्रथो भार- द्वाजो वर्यः सौर्यो वैश्वदेवं । १८२ बृहस्पतिस्तदुर्मुखो बाहृस्पत्यो बाहृस्पत्यं । १८३ अपइयं प्रजानाम्प्राजापत्योऽनुष्टुमं वज्रमानपत्नी-होत्राशिषः । १८४ विष्णुस्त्वष्टा गर्भकर्ता विष्णुर्वा प्राजापत्यो गर्भार्थानीकिंगोक्तदेवतमानुष्टुमं ।

(१२६) न तं सैलुषः । कुमलवर्हिषो । (१२७) रात्रिः भारद्वाजो । (१३३) त्रिष्टुवन्तम् । (१३५) याममानुष्टुमं हि । (१३९) पूर्वाभि । (१४०) आपो विष्टारपंकी, आद्या विष्टारपंक्तिः । (१४२) सारिष्टुकः । (१४४) वोर्वैकृशानो । (१४९) सविताचैर्नैरण्य- सविताचैर्नैरण्य- । सविताचैर्नैरण्य- । (१५०) मूळीको वासिष्ठः । (१५५) द्वितीयः तृतीया । (१६५) प्रायश्चित्तमिदं वैश्वदेवं । (१६७) किंगोक्तदेवता वा । (१६९) शबरः । (१७६) द्वितीया गायत्र्याधार्मेवी । (१७९) शिविरीशीनरः । रौहिद्व्यो । (१८४) किंगोक्तदेवतमानुष्टुमं ।

१८५ महि सत्यधृतिर्वागिरादित्यं स्वस्वयनं गायन्न वै । १८६ वातो वातायन उलो वायव्यं । १८७ प्राप्नवे पंचाग्नेवो वत्स आग्नेयं तु । १८८ प्र नूनं तृषमाग्नेयः इयेनो जातवेदस्य । १८९ आयं गौः सार्पराक्ष्यामदैवतं सौर्व वा । १९० ऋतं च माधुच्छंदसोऽबमर्षणो भाववृत्तमानुष्टुभं तु । १९१ संसं चतुष्कं संवननः संज्ञानमाद्याग्नेयी तृतीया त्रिष्टुप्, तृतीया त्रिष्टुप् । [६४] (मन्त्राः ११८) (इत्यष्टमाष्टकः । मन्त्राः १९८१)

इति दशमं मण्डलम् । (दशममण्डलस्य मन्त्राः १७५४)

॥ इति कात्यायनमुनिकृता सर्वांगुक्रमणी समाप्ता ॥

—३०९—

॥ अथ शीनकाचार्यकृतानुवाकानुक्रमणी ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

सबं कर्म सफलं यत्र तुष्टेऽतुष्टे न किञ्चित्तमहं नमामि ।
 विनायकं गिरिराजेंद्रपुत्रीमहेश्वरप्रियसूनुं वृणाऽर्धे १
 बह्वृचानां जनानां तु शीनकस्य प्रसादतः । अनुवाकानुक्रमणीरूपं किञ्चित्प्रवर्ण्यते २
 पितृदेवर्षिभ्राद्धेभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च सर्वदाः । आचार्येभ्यो गुरुभ्यश्च प्रणम्य प्रयतः श्रुचिः ३
 मधुच्छंदः प्रभृतिभिर्ऋषिभिर्हि तपोबलात् । दृष्टानामनुवाकानामृजु बक्ष्याभ्यस्तंजितः ४
 सूक्तादिपरिमाणं तु संख्यां च क्रममेव च । मंडले मंडले चैव यावतो हि समीरिताः ५
 सूक्तसंख्यानुवाकानां सूक्तानामृक्समाहिता । पदाक्षरसमाज्ञायं छंदस्येव प्रतिष्ठितं ६
 एकैकमनुषाकं तु खिलानि ब्राह्मणानि च । संवत्सरे संवत्सरे पठेद्दहरहः श्रुचिः ७
 श्रावणस्य तु मासस्य पौर्णमास्यामुपक्रमः । समाप्य तर्पयेद्देवानामृषीन्पितृनुक्रमत् ८
 ऋग्वेदे नैतिरीयायां संहितायां यथाक्रमं । प्रमाणमनुवाकानां सूक्तैः शृणुत शाकलाः ९

आग्नीद्रष्टारः ।

कण्वाऽगिरोऽगस्यश्नुनका विश्वामिश्रोऽत्रिरेव च । वसिष्ठकश्यपवाप्यश्वा जमदग्निरोत्तरं १०

आग्नीसूक्तानि ।

श्लोकस्यास्य यथासंख्यं सूक्तानि दश वै विदुः । न आ बह्वाऽग्ने आ बह्वाऽग्ने राजसीत्यग्निर्नि, च ११
 ममिस्समिःसु, शोचिषे, जुषस्व, विश्वतस्तथा । इमां मे, अद्य मन्त्रिन्मा यथर्षिपक्ष आग्नेयः १२
 वसिष्ठश्नुनको विना समिद्धसर्वपक्षता । जुषस्वादित्तितीयया तन्नूनपाद्विरोधिता ।
 यजुः श्रुतौ तथाधुतेः समिद्धसूक्तमध्यतः १३
 प्रजापतेः पशोः सदा भवेयुराद्य मन्त्रिन्माः । इतीरितं हि बह्वृचैर्यथायं वेति सूत्रतः १४

(१) कर्मफलं । (२) पितृदेवर्षिभ्राद्धेभ्यो, पितृदेवर्षिसाध्वेभ्यो, पितृदेवर्षिसिद्धेभ्यो । (३) मधुच्छंदप्रभृ-
 तिभिर्ऋषिभिर्हि, दृष्टानामनुवाकानामृजु । दृष्टानामनुवाकानां संख्या । (४) आदिं सूक्तपरिमाणं संख्यां च क्रममेव च ।
 (११) यथासंख्यं, राजसीत्यग्निर्निहितः । [१०-१२] (१) ऋ० १।१३; (२) ऋ० १।१४२ (दीर्घतमा); (३)
 ऋ० १।१८८; (४) ऋ० १।३; (५) ऋ० ३।४; (६) ऋ० ५।५; (७) ऋ० ७।२; (८) ऋ० ९।५; (९)
 ऋ० १०।७०; (१०) ऋ० १०।११०; (११) जुषस्व द्वितीयया यजू याद्विरोधिनां, जुषस्व द्वितीयया यजू याद्विरोधिनां,
 यजुः श्रुतौ । (१४) यथो, यथो, यथाः । वदा ।

अथानुवाकाः ।

(१) अग्निमीळे त्रिसूक्तस्तु (२) सूर्यै (३) द्र चतुःसूक्तौ । (४) अग्निं (५) सोमानमित्येतां षट्कां (६) कस्येति सप्तकः १५
 (७) त्वमसे पंचकं विद्यात् (८) प्र वो यद्भूम्याष्टकं । (९) अग्ने विवस्वद (१०) मि त्वं (११) नू विते सप्तकाक्षयः १६
 (१२) पश्चा न नवकं विद्यात् (१३) पप्रयंतो दशैकं च । सैलिकानामनादेशोऽस्मिन्मयेऽनुवाकानां १७
 यस्तु चर्चायते वेदे तस्य संक्षयति नः श्रुतिः । (१४) प्र ये जुभंते नवक (१५) मिमं द्वादशकं विद्यात् १८
 (१६) इंद्रं मिमं दशैवाध (१७) नासत्याध्यां तु पंचकं । (१८) कदित्था षट् परः सप्ता (१९) मिमा (२०) त्वा जुवः षट्कं १९
 (२१) वेदिवदे सप्तदशा (२२) बोधोऽयद्यै सूक्तानि । (२३) कथा त्रिपंचसूक्तस्तु (२४) युवोद्वादशकं विद्यात् २०
 इत्याधे मण्डले दृष्टाश्चत्वारो विंशतिश्चैव ।

प्रथमे मण्डले बाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादौशिजः कुत्सः परुच्छेशादयेः परः । कुत्सादीर्वैतमा इत्येव तु बाष्कलकः क्रमः २१

द्वितीयादिमण्डलानामनुवाकाः ।

(२५) त्वं (२६) यो (२७) गणानामा (२८) ते दश तृतीय एकादशाक्षयः परे ।
 (२९) सोमस्य मा तवसं द्वादशोक्तं (३०) प्र वो देवायेति सप्तदशकं तु विद्यात् २२
 (३१) हृष्यति त्वा नवं (३२) द्रं मतिस्त्रिपंचको नवक (३३) इमं महे ।
 (३४) त्वां ह्यग्ने दश (३५) भद्रं (३६) यजस्वेकादशकाधुभाविसां २३
 त्रयोदशायं (३७) प्र ऋभुभ्य ईरितो (३८) ऽमं पिबेत्येव चापि त्रयोदश ।
 (३९) अबोधयमिः समिधा चतुर्दशातः परोऽष्टादशकः (४०) प्र वेधसे २४
 (४१) महि महे द्वादशको (४२) विदास्तथा (४३) ऽऽरुद्रासः षोडश (४४) यत्त्रिपंचकः ।
 (४५) त्वं ह्यग्ने पंचदश (४६) त्वमष्टौ (४७) जुवा महो विंशति (४८) यो रयिवस्तु षट्कः २५
 द्विषद् (४९) हुवे (५०) स्तुषेऽथ द्विसप्तकः षष्ठः षष्ठे मंडले योऽनुवाकः ।
 (५१) अग्निं नरः सप्तदशाथ षोडश (५२) त्वे ह (५३) प्र शुक्रा अघिका तु विंशतिः २६
 (५४) क ईं षाक्ताः पंचदशोना विंशतिर (५५) प स्वसुः पंचदश (५६) प्र धीरया ।
 (५७) मा चिन् (५८) महौ इंद्र (५९) इंद्रः सुतेषु पंचाथ सप्ताष्ट (६०) वयं द्विपंचकः २७
 (६१) यो यजाति द्वादशे (६२) मे ह षट्को (६३) ऽग्ने दशैकादशको (६४) य इत्युत् ।
 त्रयोदशा (६५) तू न इंद्र भुमंतमतः परो दशको (६६) गौर्धयस्ययं २८
 (६७) स्वादिष्यया अथसूक्तः (६८) पवस्व त्रिंशत्सप्तकः परः सप्तको (६९) ऽया ।
 (७०) प्राण्टादशैकादशकः (७१) प्र ते (७२) ऽस्य प्रेवा सप्तैकादशकः (७३) सत्तायः २९
 (७४) अग्ने नृदन् षोडशकत्रयोदश (७५) त्वाष्टा (७६) प्र देवमेति चाष्टादशा (७७) षष्ठ ।
 अष्टा (७८) विदं षोडशकस्तु (७९) भद्राः (८०) सत्येन षट् (८१) सं नवं (८२) द्र त्रयोदश ३०
 (८३) तमस्य धावापृथिवी अष्टकः परस्त्रयोविंशति (८४) नांसदासीत् ।

(१५) चतुष्कं । (१७) उपप्रयंतो दशैवं च, विद्यादुपैकादशकं तथा । अस्मिन्मयेऽनुवाकानामिह स्मृतः ।
 (१८) न श्रुति । नवकमिव । द्वादशकं विदुः द्वादशके विदुः । (१९) जुवत्षट्कं, जुवश्च षट् । (२०) सप्त-
 दशाबोधोऽयद्येकोऽष्टसूक्तः । विदुः । (२१) विंशतित्वयैव, विंशतिस्तथा । (२१) बाष्कलकः क्रमात् । (२५)
 षोडश । यत्त्रिपंचकः । यत् पंचकः । रयिवः षट् । (२६) द्विषद्दुवे । द्विषट् हुवे । द्विः षष्ठस्तु य । षोडश । त्वे ह यत् ।
 (२७) पंचदश ऊना विंशतिरप । पंचदशैकोनविंशतिप, पंचदशैको नु विंशतिपः । (२८) इत्यथ इत्थ । इंद्र ...
 अतः । (२९) सप्तकोऽयाः । प्राण्टादशैकादश । (३०) षोडशकत्रयोदश । चाष्टादशाष्ट । चाष्टादशाथ । चाष्टादश ।

ऋग्वेदांशो द्वादशकोऽनुवाकश्चत्वारिंशश्च (८५) छास इत्येति चास्मिन् ३१

मण्डलेष्वनुवाकसंख्या ।

[१] आद्ये चतुर्विंशतिर्हानुवाका [२] अतः परं मंडलं यच्चतुष्टकं । ३१

[३-४] द्वे पंचके [५-६-७] त्रीणि षट्कानि चैव [८] दशाष्टमं [९] सप्त नवमं [१०] द्वादशांशं ३२

मण्डलेषु सूक्तसंख्या ।

एकाधिका स्यान्नवतिः शतं [१९१] च वदंति वै मण्डलमादितो यत् । ३३

चत्वारिंशत्त्रीणि [४३] चाहुर्द्वितीयं सूक्ते [६२] च षष्टिं च तृतीयमाहुः ३३

अष्टापंचाशदपि [५८] यच्चतुर्थं सप्ताधिकाशीतिरतः [८७] परं स्यात् । ३४

पंचाधिका [७५] सप्ततिरुत्तरं तु चत्वारि वासिष्ठमथो शतं [१०४] च ३४

द्वे चैव सूक्ते नवतिः [९२] च विद्यादशाष्टमं नवमं वै शतं [११४] स्यात् । ३५

चतुर्दश स्वाहुरथाधिकाभ्यप्याद्ये यदुक्तं दशमे [१९१] तथैव ३५

ऋग्वेदस्य सूक्तसंख्या ।

एतत्सहस्रं दश सप्त [१०१७] चैवाष्टावतो बाष्कलकेऽधिकानि [१०२५] । ३६

वेदपारायणफलम् ।

ताम्पारणे शाकले शैशिरीये वदंति शिष्टा न खिलेषु विप्राः ३६

पंचाशीति [८५] द्वांशतयेऽनुवाका दष्टाः पुराणैर्ऋषिभिर्महामभिः । ३७

यस्तानुविद्वेद् चैवाप्यधीते स नाकष्टृषं भजते ह शाश्वत् ३७

अध्यायानां (६४) चतुः षष्टिर्मंडलानि दशैव (१०) तु । वर्गाणां (२००६) तु सहस्रे द्वे संख्याते च पञ्चसु ३८

सहस्रमेतत्सूक्तानां निश्चितं खैलैर्कैर्विना । दश सप्त च पठ्यन्ते संख्याते वै पदक्रमं ३९

ऋग्वेदस्य वर्गाः ।

एकचं एकवर्गः (१) स्यादेकश्च (१) नवकस्तथा । द्वौ (२) वर्गौ तु द्वौ श्रेयौ, न्यूनं तृचशतं (९७) स्मृतं ४०

चतुष्टकं शतमेकं (१७४) च चत्वारः सप्ततिस्तथा । पंचकानां सहस्रं तु द्वे च सप्तोत्तरे शते (१२०७) ४१

त्रीणि शतानि (३४६) षट्कानां, चत्वारिंशत् षट् च वर्गाः । ४२

शतमूनविंशतिः (११९) सप्तकानां न्यूना षष्टिरष्टकानां (५९) ४२

ऋचां दश सहस्राणि ऋचां पंचशतानि च । ऋचामशीतिः पादश्च पारणं संप्रकीर्तितं ॥ (ऋचः १०५८० ।) ४३

अर्धवर्गानां सहस्राणामेकविंशतिकं तथा । शतद्वयं तु द्वात्रिंशत्सपादं मुनिभिः पुरा ॥ (अर्धचः ११२३९ ।) ४४

शाकश्यष्टे पदक्षमेकं सार्धं च वेदे त्रिसहस्रयुक्तं । ४५

शतानि चाष्टौ दशकद्वयं च पदानि षट् चेति हि चर्चितानि ॥ (चर्चितानि पदानि १५३८२६) ४५

एकं च शतसहस्रं दश च सहस्राणि सप्त शतानि चर्चापदानि श्रेयानि, पदानि चान्यानि चत्वारि (चर्चापदानि ११७७०४) । ४६

चत्वारि वाव शतसहस्राणि द्वात्रिंशच्चाक्षरसहस्राणि द्वात्रिंशच्चाक्षरसहस्राणि । (अक्षराणि ४३२०००) ४७

॥ इत्यनुवाकाद्यनुक्रमणी समाप्ता ॥

(३१) छास इत्या चास्मिन् । चत्वारिंशच्छास इत्येति चास्मिन्ऋग्वेदान्ते द्वादशकोऽनुवाकः । (३२) आर्थ ।

चतुर्विंशतिरिहानुवाका अतः । यत् ... अतः परं मंडलं चतुष्टकं । द्वादशांशं च । (३५) स्वाहुरथाधिकानि स्वाद्ये ।

(३६) बाष्कलकोऽधिकारे । बाष्कलाधिकारे । पारण्ये शाकले शैशिरीय ताम्पारणे शाकले शैशिरीये तु । शैशिरीया वदंति

शिष्टा न खिलेषु विप्रा इति परंलभ्ये । (३७) पंचाशीतिर्द्वांशतये । भजतेह । (४०) एकवर्गं स्यात् । वर्गौ ...

द्वौ च । (४२) पदक्रमः । षट्क्रमः । शतमूनविंशकं । न्यूनं द्विषष्टिरष्टकानां । (४३) पादक्षमेतत्पारायणमुच्यते ।

(४५) सार्धं ... वेदे ।

॥ अथ छन्दःसंख्या ॥

एकपञ्चाशद्वेदे गायत्र्यः शाकलेयके । सहस्रद्वितयं चैव चत्वार्येव शतानि तु	॥ १ ॥
श्रीणि शतानि सैकानि चत्वारिंशत्थोष्णिहः । अनुष्टुभो शताम्यष्टौ पञ्चाशत्संयुता	॥ २ ॥
बृहतीनां शतं ज्येष्मेकाशीत्यधिकं जुष्टैः । शतानि श्रीणि पंक्तीनां द्वादशाभ्यधिकानि तु	॥ ३ ॥
पञ्चाशत्त्रिष्टुभः प्रोक्तास्तिस्रश्चैव ततोऽधिकाः । सहस्राण्येव चत्वारि विज्ञेयं तु शतद्वयं	॥ ४ ॥
चत्वारिंशत्तथाष्टौ च तथा चापि शतत्रयं । जगतीनामियं संख्या सहस्रं तु प्रकीर्तितं	॥ ५ ॥
दशैवातिजगत्थोऽपि तथा सप्त न संशयः । शक्योऽपि तथैवोक्तास्तथा नव विचक्षणैः	॥ ६ ॥
नव चैवातिशक्यैः षडष्टयः प्रकीर्तिताः । अशीतिश्च चतस्रश्च तथात्यष्टिभ्यः स्मृताः	॥ ७ ॥
धृतिद्वयं विनिर्दिष्टमेकातिधृतिरेव च । एकपदास्तु षट् प्रोक्ता द्विपदा दश सप्त च	॥ ८ ॥
प्रगाथा बार्हता येऽत्र तेषां शतमुदाहृतं । चतुर्नवतिरेवोक्तास्तद्वद् दृष्ट्वास्वसंशयः	॥ ९ ॥
काकुभानो तु पञ्चाशद्विज्ञेया पञ्चसंयुता । महाबार्हत एवैक एवं सार्धं शतद्वयं	॥ १० ॥
एवं दश सहस्राणि शतानां तु चतुष्टयं । ऋचां ष्यधिकमाख्यातमृषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः	॥ ११ ॥

॥ इति छन्दः संख्या समाप्ता ॥

परिभाषा—खण्डौ ।

(१३)

गोधा घोषा विश्ववारा, ऽपाकोपनिषन्निषत् ॥ ब्रह्मजाया जुहूर्नामागस्यस्य स्वसादितिः ॥
 इन्द्राणी चेंद्रमाता च सरमा रोमशोर्वेदी ॥ कोषामुद्रा च नक्षत्र यमी नारी च क्षत्रवी ॥
 श्रीर्काक्षा सार्वराज्ञी वाक् श्रद्धा मेधा च दक्षिणा ॥ रात्री सूर्या च मावित्री ब्रह्मवादिम्य ईरिताः ॥ १३ ॥

(१४)

पादा अतिजगत्थोऽपि तु त्रयो द्वादशकाः परो ॥ अष्टकौ शकरीपादाः ससैवाष्टाक्षराः स्मृताः ॥
 अतिशाकरपादौ द्वादशकाः पोळशाक्षरौ + ॥ जागतश्चाष्टकावष्टिपादाः पोळशाकाक्षयः ॥
 अष्टकौ चाष्टिपादौ जागतौ चाष्टकाक्षयः ॥ जागतश्चाष्टकाक्षयः धृतिपादौ तु जागतौ ॥
 पादाक्षयोऽष्टकाक्षयः पोळशाक्षर एव च ॥ अष्टकाक्षयातिधृतौ द्वौ पादौ जागतौ ततः ॥
 त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टक इत्यपि ॥ परः सप्तकपादास्तु प्रसंगात्स्वयमीगिताः ॥ १४ ॥

॥ श्रीः लाक्षा मेधा चेति तिसृणां मन्त्राः संहितायां न दृश्यन्ते । तथा च (१) काश्यप्यौ शिखण्डिन्यौ
 अप्सरस्वी (१।१०४) (२) इन्द्रस्तुषा वसुक्रमस्वी (१०।१८।१), (३) पौलोमी शक्वी (१०।१५९),
 (४) मीमावरी सिकता (१।८६।११-१०, पृथ्व्योऽज्ञाः ३१-४०) अत्र संग्रहीता न दृश्यन्ते ।
 (५) ० क्षराक्ष ते । (+) ० पादौ द्वौ कर्त्तव्यौ पोळशाक्षरौ । (५) जागत पोळशाक्षरः ।
 ॥ तथैवाष्टाक्षरावपि ।

अथ छन्दसामुदाहरणानि ।

अयं देवाया, —ऽऽभिष्टे अद्या, —ऽमै तमद्य, ता मे अश्व्यानां, त्वावतः, पुरुतमं,
सं सुन्वे य, ईशाना, आपः पृणीत, प्रेष्ठं वशं ॥ ४ ॥ (१)

य इन्द्र, युजंति हरी, शर्धशर्ध वो, वृदी रेकणः, प्र या घोषे, हरी यस्य, पितुं
नु, मंसीमह्यष्टौ ॥ ५ ॥ (२)

छंदोभेदः	अक्षर- संख्या	वर्णा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० मं०
१ (४) गायत्री					
गायत्री +	२४	८।८।८	(प्रथमं छंदः) त्रिपदा गायत्री ।	अयं देवाय० ।	१ २० ७
पदपंक्तिः ॐ	२६	५।५।५।५।६	पंचकाश्चस्वारः षट्कश्चैकः पदपंक्तिः ।	आभिष्टे अद्या० ।	४ १० ४
पदपंक्तिः	२५	५।५।५।४।६	(वा) चतुर्थद्वयतुल्यः पदपंक्तिः ।	अग्ने तमद्य० ।	४ १० १
उष्णिगगर्भा	२४	६।७।११	षट्सप्तकादशा उष्णिगगर्भा ।	ता मे अश्व्यानां० ।	८ २५ २३
पादनिचृत्	२१	७।७।७	त्रयः सप्तकाः पादनिचृत् ।	त्वावतः पुरुवसो० ।	८ ४६ १
अतिनिचृत्	२०	७।६।७	मध्यमः षट्कश्चेत् अतिनिचृत् ।	पुरुतमं पुरुणां० ।	६ ४५ २९
यवमध्या	२४	७।१०।७	दशकश्चेत् यवमध्या ।	स सुन्वे यो वसूनां० ।	९ १०८ १३
वर्धमाना	२१	६।७।८	यस्यास्तु षट्सप्तकाष्टकाः सा वर्धमाना ।	ईशाना वार्याणां० ।	१० ९ ५
प्रतिष्ठा	२१	८।७।६	त्रिपरीता प्रतिष्ठा ।	आपः पृणीत मेघजं० ।	१० ९ ७
ऋसीयसी	१९	६।६।७	द्वौ षट्कौ सप्तकश्च ऋसीयसी ।	प्रेष्ठमु त्रियाणां० ।	८ १०३ १०
[त्रिपरीता ऋसीयसी ,	७।६।६			इन्द्रः सहस्रवामां० ।	१ १७ ५]

२ (५) उष्णिक्

उष्णिक्	२८	८।८।१२	(द्वितीयम्) उष्णिक् त्रिपदायो द्वादश ।	य इन्द्र सोम पातमः ।	८ १२ १
पुरउष्णिक्	२८	११।८।८	आष्टाश्वत् पुरउष्णिक् ।	युजंति हरी इविर० ।	८ ९८ ९
ककुप्	२८	८।१२।८	मध्यमश्चेत् ककुप् ।	शर्धशर्ध व एषां० ।	५ ५३ ११
ककुप् न्यंकुशिरा	२७	११।१२।४	त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुप् न्यंकुशिरा ।	वृदी रेकणस्तम्वे० ।	८ ४६ १५
तनुशिरा	२८	११।११।६	एकादशिनोः परः षट्कस्तनुशिरा ।	प्र या घोषे भृगवा० ।	१ १२० ५
पिपीलिकमध्या	२८	११।६।११	मध्वे चेत् पिपीलिकमध्या ।	हरी यस्य सुयुजा० ।	१० १०५ २
अनुष्टुप् गर्भा	२९	५।८।८।८	आष्टः पंचकश्चयोष्टका अनुष्टुप् गर्भा ।	पितुं नु स्तोत्रं० ।	१ १८७ १
उष्णिक् x	२८	७।७।७।७	चतुः सप्तकोष्णिगेव ।	मंसीमहि त्वा वयं० ।	१० २६ ४

+ ओमासखर्षणी० (मं० १, सू० ३, मं० ७) । ॐ वृत्तं न वृत्तं० । (मं० ४, सू० १०, मं० ६) । [उष्णिगवा]

x नदं व ओदतीनां० । (मं० ८, सू० ६९, मं० ९) ।

अ॒ग्न ओजि॑ष्ठं, त॒व स्वा॑विष्ट, मा॒ कस्मै॑, पर्य॑षु, ता॒ वि द्वा॑सा, वि॒ पृच्छा॑मि,
प्रे॒क्ष्यो अ॒ग्रे, अ॒ग्निं नरो॑ऽष्टौ ॥ ६ ॥ (३)

मा चि॑द्वन्यन्, म॒हो यस्पति॑, री॒जानमि॑द्व॒क्ष्यो, ये॒ पात॑यन्ते, यु॒वं ह्यास्त॑, म॒ध
यवि॑मे, अ॒ग्निं वो॑ वी॒रं, स॒नित॑स्, तं त्वा॒ वयं॑ पि॒तो नव॑ ॥ ७ ॥ (४)

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू०मं०
-----------	------------------	------------------	--------	----------------------	-------------------------

३ (६) अनुष्टुप्

अनुष्टुप्	३२	८।८।८।८	(तृतीयम्) अनुष्टुप् ।	अ॒ग्न ओजि॑ष्ठमा भर० ।	५ १० १
महापदपङ्क्तिः	३२	५।५।५।५।५	पञ्चपञ्चकाः षट्कश्चैको महापदपङ्क्तिः ।	तव स्वा॑विष्टा० ।	४ १० ५
कृतिः	३२	११।११।८	जागताषष्टकश्च कृतिः ।	मा कस्मै॑ धातमभ्य० ।	१ १२० ८
पिपीलिकमध्या	३२	११।८।१२	मध्ये षेदष्टकः पिपीलिकमध्या ।	पर्य॑ष प्र धन्व वाजसा० ।	९ ११० १
काविराट्	३०	९।१२।९	नवकयोर्मध्ये जागतः काविराट्	ता वि॒द्वासा॑ हवामहे० ।	१ १२० ३
नष्टरूपी	३२	९।१०।१३	नव वैराजस्त्रयोदशो नष्टरूपी ।	वि॒ पृच्छा॑मि पाक्ष्या० ।	१ १२० ४
विराट्	३०	१०।१०।१०	दशकास्त्रयो विराट् ।	प्रेक्षो॑ अ॒ग्ने वी॒दिहि॑ ० ।	७ १ ३
विराट्	३३	११।११।११	एकादशका (वा) ।	अ॒ग्निं नरो॑ दीधिति० ।	७ १ १

४ (७) बृहती

बृहती	३६	८।८।१२।८	(चतुर्थं) बृहती तृतीयो द्वादशकः ।	मा चि॑द्वन्य॒ष्टिं शं० ।	८ १ १
पुरस्ताद्बृहती	३६	११।८।८।८	आद्यश्वेत्पुरस्ताद्बृहती ।	म॒हो यस्पतिः॑ शव० ।	१० २२ ३
१ म्यंकुसाराणि	३६	८।१२।८।८	द्वितीयश्वेत् (१) म्यंकुसाराणि	रि॒जानमि॑द्व॒द्यौ० ।	१० १३२ १
२ उरोबृहती वा + , ,	,,	,,	(२) उरोबृहती वा	,,	,,
३ स्कंधोमीवी वा , ,	,,	,,	(३) स्कंधोमीवी वा ।	,,	,,
उपरिष्ठाद्बृहती	३६	८।८।८।१२	अंश्वश्वेत् उपरिष्ठाद्बृहती ।	ये पात॑यन्ते अ॒जम० ।	८ ४६ १८
विष्टारबृहती	३६	८।१०।१०।८	अष्टिनोर्मध्ये द्वाका विष्टारबृहती ।	यु॒वं ह्यास्तं॑ म॒हो र॒न्म० ।	१ १२० ७
ऊर्ध्वबृहती	३६	११।११।१२	त्रिजागतोर्ध्वबृहती ।	अध॑ यवि॒मे पव॑मा० ।	९ ११० ९
पिपीलिकमध्या	३४	१३।८।१३	त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः पिपीलिकमध्या ।	अ॒ग्निं वो॑ वी॒रम॑न्धसो० ।	८ ४६ १४
विषमपदा	३६	९।८।११।८	नवकाष्ट्येकादश्यष्टिनो विषमपदा ।	स॒नितः॑ सु॒स॒नित० ।	८ ४६ २०
बृहती	३६	९।९।९।९	चतुर्नवका बृहती एव ।	तं त्वा॒ वयं॑ पि॒तो वचो॑	१ १८७ ११

+ एतं संसमिन्नास्मयुः० । (मं० १०, सू० २३, मं० ११)

,, तृष्टमेतत्कटुकमेतत्० । (मं० १०, सू० ८५, मं० ३४)

,, मत्स्यपायि मे महः । (मं० १, सू० १७५, मं० १)

॥ शुनमस्मभ्यमूतये० । (मं० १०, सू० १२६, मं० ७)

दानासो, वि पिप्रो, रायं नरो, य ऋष्वस, तस्याः समुद्रा, आग्निं न, षष्टिं
सहस्रा, —ऽतीयाम निदोऽष्टौ ॥ ८ ॥ (५)

कस्य नूनं, यूपवस्का, ये वाजिनं, यो वाचा, स्वस्ति न इन्द्रः, भुधी हव्यं, भुतं
मे, अग्निर्नैवेण, तामिरा यातं, नवानां, सं मा तपन्त्ये, वैवाग्मिभ्यां द्वादश ॥ ९ ॥ (६)

उदोमेदः	अक्षर- संख्या	वर्णा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म.सू.मं०
---------	------------------	-------------------	--------	----------------------	-------------------------

५ (८) पंक्तिः

पंक्तिः ॐ	४०	८८८८८८८	(पंचमं) पंक्तिः पंचपदा ।	दानासः पृथुभवसः ।	८ ४६ १४
विराट्	४०	१०१०१०१०	अथ चतुष्पदा विराट् दत्तकैः ।	वि पिप्रोरहिमायस्य० ।	६ १० ७
सतोबृहती	४०	११८११८	अयुजौ जागतौ सतोबृहती ।	आ यं नरः सुदानवो० ।	५ ५३ ६
विपरीता	४०	८११८१११	युजौ चेत् विपरीता ।	य ऋषवः भ्रातृयत्स० ।	८ ४६ ११
प्रस्तारपंक्तिः	४०	१११११८८	आद्यौ चेत् प्रस्तारपंक्तिः ।	तस्याः समुद्रा अचि० ।	१ १६४ ४२
आस्तारपंक्तिः	४०	८८१११११	अंत्यौ चेत् आस्तारपंक्तिः ।	आग्निं न स्ववृ० ।	१० ११ १
संस्तारपंक्तिः	४०	११८८१११	आद्यांत्यौ चेत् संस्तारपंक्तिः ।	षष्टिं सहस्रा० ।	८ ४६ १२
विष्टारपंक्तिः +	४०	८१११११८	मध्यमौ चेत् विष्टारपंक्तिः ।	अतीयाम निवस्तिरः ।	५ ५३ १४

६ (९) त्रिष्टुप्

त्रिष्टुप् *	४४	१११११११११	(षष्ठं) त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ।	कस्य नूनं कतमस्या० ।	१ १४ १
जगती	४६	११११११११११	द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ।	यूपवस्का उत ये यू० ।	१ १६१ ६
त्रिष्टुप्	४६	११११११११११	त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ।	(सनेमि चक्रमजरं० ।	१ १६४ १४)
			वा " "	ये वाजिनं परिप० ।	१ १६१ ११
अभिसारिणी	४४	१०१०११११११	वैराजौ जागतौ च अभिसारिणी ।	यो वाचा विवाचो० ।	१० १३ ५
	३९	९९१०१११	विराट्स्थाना ।	स्वस्ति न इन्द्रः ।	१ ८९ ६
वैराजत्रिष्टुप्	३९	१०९११११९	नवको वैराजस्त्रैष्टुभश्च ।	शुभ्रं नु ते शर्म य० ।	१ ११ ४]
विराट्स्थाना	४०	१०९११०१११	द्वौ वा वैराजौ नवकः त्रैष्टुभश्च विराट्स्थाना ।	भुधी हवमिद्र मा रि० ।	१ ११ १

[विपरीता विराट्पदा ४१ ८११११११११

कील्लवो रश्म आ० । ५ १९ ५]

विराट्स्थाना ४१ १११११११८

एकादशिनक्षत्रोऽष्टकश्च विराट्स्थाना । भुतं मे मित्रावरुणा० । १ १२१ ६

ज्योतिषमती ४४ १११११११८

द्वादशिनक्षत्रोऽष्टकश्च ज्योतिषमती । अग्निर्नैवेण वरुणेन० । ८ ३५ १

* इत्या हि सोम इन्मदे । (मं० १, सू० ८०, मं० १

+ अग्ने तव अग्नो वयः । १०११४०१

* सो चिन्तु हृदियुष्या० । (मं० १०, सू० २३, मं० ४)

प्र देवमच्छा, ऽऽयः प्रपा, विव्यक्तिका, तदज्ञाय चत्वारि ॥ १० ॥

अयं वा, मा संखायो, बृहद्भिरग्ने, न हि ते शूरा, ऽऽत्वा रथं पञ्च ॥ ११ ॥

छंदोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू० मं०
ज्योतिः x	४४	१२।८।१२।१२	यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ।	ताभिरायातं वृषणो० ।	८ २२ १२
महाबृहती	४४	८।८।८।८।१२	चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती ।	नवानां नवतीनां० ।	१ १९१ १३
यवमध्या	४४	८।८।१२।८।८	मध्ये चेत् यवमध्या ।	सं मा तपन्त्यभितः ।	१ १०५ ८
पंचयुत्तरा विराट्पूर्वा	४४	१०।१०।८।८।८	आद्यौ दशकावष्टकाश्च पंचयुत्तरा विराट्पूर्वा वा ।	एषेन्द्राग्निभ्यामहा० ।	५ ८६ ६

(१०) जगती

जगती	४८	१२।१२।१२।१२	(सप्तमं) जगती जागतपदा ।	प्र देवमच्छा मधुमं० ।	९ ६८ १
महासतोबृहती	४८	१२।८।१२।८।८	अष्टिनक्षत्रः स्वौ च द्वौ महासतोबृहती ।	आ यः प्रपौ भानुना० ।	८ ४८ ६
महापंक्तिः	४८	८।८।७।६।१०।९	अष्टकौ सप्तकः षट्को दशको नवकश्च ।	इत्यक्तिका शकुन्ति० ।	१ १९१ ११
„	„	८।८।८।८।८।८	षडष्टका वा महापंक्तिः ।	तदज्ञाय तदपसे० ।	८ ४७ १६

(११) प्रगाथाः

बार्हतः प्रगाथः	७६	८।८।१२।८= ३६	अथ प्रगाथा बृहतीसतोबृहत्यौ बार्हतः ।	अयं वां मधुमत्तमः० ।	१ ४७ १
		((३६+४०) १२।८।१२।८=४०		त्रिवन्धुरेण त्रिवृता० ।	२)
काकुभः प्रगाथः	६८	८।१२।८= २८	ककुप् चेत्पूर्वा काकुभः ।	आ सखायः सवर्तु० ।	६ ४८ ११
		((२८+४०) १२।८।१२।८=४०		या शार्धाय मारुताय० ।	१२)
महाबार्हतः प्रगाथः	९२	८।८।१२।८।८=४४	महाबृहतीमहासतोबृहत्यौ महाबार्हतः ।	बृहद्भिरग्ने अर्वि० ।	६ ४८ ७
		((४४+४८) १२।८।१२।८=४८		विश्वासां गृहपतिः० ।	८)
विपरीतोत्तरः	७६	८।८।१२।८= ३६	बृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ।	नद्धि ते शूर राघसः० ।	८ ४६ ११
प्रगाथः	((३६+४०)	८।१२।८।१२= ४०		य ऋष्वः श्रावयत्० ।	१२)
भानुष्टुभः	८०	८।८।८।८= ३२	भानुष्टुब्गायत्र्यौ भानुष्टुभः ।	आ स्वा रथं यथोत० ।	८ ६८ १
(गायत्र्यौ)	((३२+२४)	८।८।८= २४		तुविशुभं तुधिकृतो० ।	२)
प्रगाथः	+२४)	„ २४		यस्य ते महिना महः ।	३)

x पुरस्ताज्योतिः, मध्येज्योतिः, उपरिष्टाज्योतिः ।

प्र वो महे, प्रोष्वस्मै, साकं जात, अत्रिकद्रुके, अग्निं होतार, मधर्मह इन्द्र, स हि शर्धो न सत ॥ १२ ॥

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	वर्णा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू० मं०
-----------	------------------	-------------------	--------	----------------------	--------------------------

(१२) संकीर्णम्

१ अतिजगती	५२	१२।१२।१२।८।८	पादा अतिजगत्यां तु त्रयो- द्वादशकाः परौ अष्टकौ ।	प्र वो महे मतयो यंतु० । ५ ८७ १	
२ शकरी	५६	८।८।८।८।८।८	शकरीपादाः सप्तषाष्टाक्षराश्च ते ।	प्रो ष्वस्मै पुरोरयं० । १० १३३ १	
३ अतिशकरी	६०	१६।१६।१२।८।८	अतिशाकरपादौ द्वौ आदितः कर्तव्यौ षोडशक्षरौ जागतश्चाष्टकौ ।	साकं जातः ऋतुना० । २ २२ ३	
४ अष्टिः	६४	१६।१६।१६।८।८	अष्टिपादाः षोडशकाश्चयः अष्टकौ च ।	अत्रिकद्रुकेषु मर्हिषो० । २ २२ १	
५ अत्यष्टिः	६८	१२।१२।८।८।८।१२।८	अत्यष्टिपादौ जागतौ चाष्टकाश्चयः जागतश्चाष्टकश्च ।	अग्निं होतारं मन्ये दा० । १ १२७ १	
६ ष्टितिः	७२	१२।१२।८।८।८।१६।८	ष्टितिपादौ तु जागतौ । पादाश्चोष्टकाश्चाथ षोडशक्षर एव च अष्टकश्च ॥	अधर्मह इन्द्र दादहि० । १ १३३ ६	
७ अतिष्टितिः	७६	१२।१२।८।८।८।१२।८।८	अथातिष्टितौ जागतौ ।		

त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टकौ हव्यपि । स हि शर्धो न मारुतं तु० । १ १२७ ६

Glinda Seminar Library

OSMANIA UNIVERSITY

NO.....

१ कृतिः-	(त्रिष्टुप्धर्मो विभातु मे० । तै० आ० ४।२।११)	[८० अक्षराणि]
२ प्रकृतिः-	(भगो अनुप्रयुक्तां० ।)	[८४ „]
३ आकृतिः-	(तच्चक्षुर्देवहितं० । तै० आ० ४।३।५।३२; वा० सं० ३४।२४)	[८८ „]
४ विकृतिः-	(इमे सोमाः सुरामाणः० । वा० सं० २१।४२)	[९२ „]
५ संकृतिः-	(देवो अग्निः स्विष्टकृत्० । तै० आ० ३।५।९।१)	[९६ „]
६ अभिकृतिः-	(देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवाभ्यक्षन्० । वा० सं० २१।५८)	[१०० „]
७ उत्कृतिः-	(छागस्य हविय आत्तामघ । वा० सं० २१।४३)	[१०४ „]

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तं ९, ७९, ६
 अंसेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
 अंसेषु मरुतः स्नाद्यो ७, ५६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 अंहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयः ५, १५, ३
 अकर्म ते स्वपसो अभूम ४, २, १९, अथर्व. १८, ३, २४
 अकर्मा दस्युरभि नो अमन्तु १०, २२, ८
 अकारि त इन्द्र गोतमेभिः १, ६३, ९
 अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं ४, ६, ११
 अकारि वामन्वसो ६, ६३, ३
 अकन्ददमिस्तनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १२, ६; तै. सं.
 १, ३, १४, २; ४, २, १; २, २, २
 अकविहस्ता सुकृते ५, ६२, ६
 अकान्तसमुद्रः प्रथमे ९, ९७, ४०; साम. ५२९; १२५३;
 तैत्ति. आर. १०, १, १५; नि. १४, १६
 अक्रो न बन्निः समिधे ३, १, १२; नि. ६, १७
 अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो १०, ७१, ७; नि. १, ९
 अक्षजमीमद्वन्तं ह्यव १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य.
 ३, ५१; तै. सं. १, ८, ५, २
 अक्षानहो नह्यतनोत १०, ५३, ७
 अक्षास ह्यं कुशिनः १०, ३४, ७
 अक्षितोति सनेहिमं १, ५, ९; अथर्व. २०, ६९, ७
 अक्षीर्याते नासिकाभ्यां १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, १;
 २०, ९६, १७
 अक्षेत्रविक्षेत्रविदं १०, ३२, ७
 अक्षौमा दीव्यः कृषिमित् १०, ३४, १३
 अक्षोदयच्छवसा क्षाम ४, १२, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 अक्षो न चक्रयोः शूर ६, २४, ३; नि. १, ४
 अक्षगन्धिद्रातुविशरा ८, २५, ९
 अगच्छन्तं कृपमाणं परावति १, ११९, ८
 अगच्छन्तु विप्रतमः सखीयन् ३, ३१, ७
 अगच्छिन्द्र अश्वं बृहत् ३, ३७, १०; अथर्व. २०, २०, ३; २०, ५७, ६
 अगन्त महा नमसा ७, १२, १; साम. १३०४; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, २
 अगव्युति क्षेत्रमागन्त ६, ४७, २०
 अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः १, १७९, ६
 अगस्त्यस्य नजयः १०, ६०, ६

अगोरुवाय गवित्रे ८, २४, २०; अथर्व. २०, ६५, २
 अग्न आ याहि वीतये ६, १६, १०; साम. १, ६६०; तै. सं.
 २, ५, ७, ३; ८, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 अग्न आ याह्यमिभिः ८, ६०, १; साम. १५५२; अथर्व.
 २०, १०३, २
 अग्न आयुषि पवसे ९, ६६, १९; साम. ६२७; १४६४; १५१८;
 वा. य. १९, ३८; ३५, १६; तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ.
 २, ५, १ तै. सं. १, ३, १४, ७, ४, २९, १; ५, ५, १, ६, ६, २
 अग्न इहा समिधसे ३, २४, २
 अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः ५, ४६, २; वा. य. ३३, ४८
 अग्न इन्द्रश्च दाशुषो ३, २५, ४
 अग्न ओजिष्ठमा भर ५, १०, १; साम. ८१
 अग्नये ब्रह्म ऋभवः १०, ८०, ७
 अग्नो यो मर्यां दुवो ६, १४, १
 अग्निं यंतुरमन्तुरं ३, २७, ११
 अग्निं वः पूर्यं हूवे ८, २३, ७
 अग्निं वः पूर्यं गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १, ८, २२, ३
 अग्निं वर्धन्तु नो गिरः ३, १०, ६
 अग्निं विशा ईळते १०, ८०, ६
 अग्निं विश्वा अभि पृतः १, ७१, ७
 अग्निं विश्वायुवेपसं ८, ४३, २५
 अग्निं वो देवमग्निभिः ७, ३, १; साम. १२१९
 अग्निं वो देवयज्यया ८, ७१, १२
 अग्निं वो वृषन्तं अश्वरागाम् ८, १०२, ७; साम. २१; २४६
 अग्निं सुदीति सुदंतं ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 अग्निं सुम्नाय दक्षिरे पुरो जनः ३, २, ५
 अग्निं सुतुं सनश्चतं ३, ११, ४
 अग्निं सुतुं सहसो जातवेदसं ८, ७१, ११; साम. १५५५
 अग्निं शमोमेन बोधय ५, १४, १, वा. य. २२, १५;
 तै. सं. ४, १, ११, ४
 अग्निं हिन्वंतु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
 अग्निं होतारमीळते वसुधितिं १, १२८, ८
 अग्निं होतारं प्र वृणे ३, १९, १
 अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं १, १२७, १; साम. ४६५;
 १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ८; निरुक्तं ६, ८

अग्निः पूर्वैर्भिक्तपिभिः १, १, २; नि. ७, १६
 अग्निः प्रत्येन मन्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. ब्रा.
 ३, ५, ६, १
 अग्निः शुचिमतमः ८ ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८,
 ५, ५, ३
 अग्निः सनोति वीर्योणि ३, २५, २
 अग्निः ससि वाजंभरं १०, ८०, १
 अग्निं घृतेन वावृषुः ५, १४, ६
 अग्निनाग्निः समिध्यते १, १२, ६; साम. ८४४; तै. सं.
 १, ४ ४६, ३; ३, ५, ११, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निना तुर्वंश यदुं १, ३६, १८
 अग्निना रयिमभ्रवत् १, १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १;
 ४, ३, १३, ५
 अग्निनेन्द्रेण वरुणेन ८, ३५, १; नि. ५, ५
 अग्निं तं मन्ये यो वसुः ५, ६, १; साम. ४२५; १७३७;
 वा. य. १५, ४१
 अग्निं दूतं वृणोमहे १, १२, १; साम. ३, ७९०; अथर्व
 २०, १०१, १; तै. सं. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 अग्निं दूतं पुगे दधे ८, ४४, ३
 अग्निं दूतं प्रति यदब्रवीत न १, १६१, ३
 अग्निं देवासो अग्निं ६, १६, ४८
 अग्निं देवासो मानुषीपु विष्णु २, ४, ३
 अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमसि ८, ७१, १५
 अग्निं धीभिर्मनीषिणः ८, ४३, १९
 अग्निं न मा मयितं सं दिदीपः ८, ४८, ६
 अग्निं नरो दीधितिभिः ७, १, १; साम. ७२; १३७३;
 नि. ५, १०
 अग्निमाग्निं वः समिधा ६, १५, ६
 अग्निमाग्निं वो अग्निगुं ८, ६०, १७
 अग्निमग्निं हवीमभिः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व.
 २०, १०१, २; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 अग्निमच्छा देवयतां ५, १, ४
 अग्निमस्तोष्युग्मियं ८, ३९, १; नि. ५, २३
 अग्निमिच्छानो मनसा ८, १०२, २२; साम. १९
 अग्निमालिङ्गवावसे ८, ७१, १४; साम. ४९; अथर्व.
 २०, १०३, १
 अग्निमालेन्यं कवि ५, १४, ५
 अग्निमाले पुरोहितं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३;
 नि. ७, १५
 अग्निमाले भुजां यविष्ठं १०, २०, २
 अग्निमुक्थैः ऋषयः १०, ८०, ५

अग्निमुक्थसमन्विता ३, २०, १
 अग्निं मन्त्रं पुरुषिषं ८, ४३, ३१
 अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि १०, ७, ३
 अग्निरग्निं अरद्वाजं १०, १५०, ५
 अग्निरप्तामृतीषहं ६, १४, ४
 अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा ३, २६, ७; वा. य. १८, ६६;
 नि. १४, २
 अग्निरिद्धि प्रचेता ६, १४, २
 अग्निरिद्धो वरुणो मित्रः १०, ६५, १
 अग्निरिव मन्यो विधितः १०, ८४, २; अथर्व० ४, ३१, २;
 नि. १, १७
 अग्निविषां सख्ये ददातु नः ८, ७१, १३
 अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्य ४, १२, ३
 अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्य ७, ११, ४
 अग्निरीशे वसवस्य ४, ५५, ८
 अग्निरुक्थे पुरोहितः ८, २७, १; साम. ४८
 अग्निर्ऋषिः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य.
 २, ६, २, तै. ब्रा. २, ५, २
 अग्निर्जज्ञे जुह्वां रेजमानः ३, ३१, ३
 अग्निर्जागारतमृचः कामयन्ते ५, ४४, १५; साम. १८२७
 अग्निर्जाता देवानां अग्निः ८, ३९, ६
 अग्निर्जातो अध्वेणः १०, २१, ५
 अग्निर्जातो अरोचत ५, १४, ४
 अग्निर्जुषत नो गिरः ५, १३, ३; साम. १४०६
 अग्निर्देवाति सत्यति ५, २५, ६
 अग्निर्दादु द्रविणं १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्निर्देवभिर्मनुषश्च जंतुभिः ३, ३, ६
 अग्निर्देवेषु राजति ५, २५, ४
 अग्निर्देवेषु संवसुः ८, ३९, ७
 अग्निर्देवो देवानामभवत् १०, १५०, ४
 अग्निर्द्यावापृथिवी ३, २५, ३
 अग्निर्धिया स चेतति ३, ११, ३
 अग्निं ये भ्राजसा १०, ७८, २; नि. ३, १५
 अग्निं यो वन आ ९, ८८, ५
 अग्निं शुष्कं वनं ६, १८, १०
 अग्निर्मेता भग इव ३, २०, ४
 अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साध्या ५, ११, ४
 अग्निर्नो दिवः ककुत् ८, ४४, १६; साम. २७, १५३२;
 वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं.
 १, ५, ५, १, ४, ४, १, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 अग्निर्वंशे सुवीर्यमग्निः १, ३३, १७

अग्निहोत्राणि जंघनत् ६, १६, ३४; साम. ४: १३९६;
 वा. य. ३३, ९; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 अग्निहोत्रं जरतः कर्णम् १०, ८०, ३
 अग्निहोत्रं नाम धावि १०, ११५, २
 अग्निहोत्रं जानि पुर्यः ८, ७, ३६
 अग्निहोत्रं वाजिनं विषो ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ४
 अग्निहोत्रं विप्रना निवः ६, १४, ५
 अग्निहोत्रा कविऋतुः १, १, ५
 अग्निहोत्रा गृहपतिः ६, १५, १३; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 अग्निहोत्रा दास्वतः ५, २, २
 अग्निहोत्रा नो अश्वरे ४, १५ १; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 अग्निहोत्रा न्यसीदत् ५, १, ६; तै. ब्रा. १, ३, १४, १
 अग्निहोत्रा दुरोहितो ३, ११, १
 अग्निश्च यन्मरुतो ५, ६०, ७
 अग्निश्रियो मरुतो ३, २६, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निश्वासाः पितरः १०, १५, ११; अथर्व. १८, ३, ४४;
 वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २
 अग्निस्तिग्मेन योचिषा ६, १६, २८; साम. २२; वा. य.
 १७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५
 अग्निस्तुविश्वस्तमं ५, २५, ५
 अग्निस्त्रीणि त्रिधातुनि ८, ३९ ९; तै. सं. ३, २, ११, ३
 अग्नीपज्जगत् ६, ५२, १६
 अग्नी रक्षासि सेधति ७, १५, १०; अथर्व. ८, ३, २६;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ६
 अग्नीषोमा चेति तद् १, २३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा पिश्रुते १, ९३, १२
 अग्नीषोमा य आहुतिं १, ९३, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा यो अष्टा वां १, ९३, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 अग्नीषोमावनेन वां १, ९३, १०
 अग्नीषोमाविमं सु मे १, ९३, १; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्नीषोमाविमानि नो १, ९३, ११
 अग्नीषोमा वृषणा वाजं १०, ६६, ७
 अग्नीषोमा सवेदसा १, ९३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य १, ९३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्ने अष्टा वदेह नः १०, १४१, १; अथर्व. ३, २०, २;
 वा. य. ९, २८; तै. सं. १, ७, १०, २
 अग्ने अपां समिधस्ये ३, २५, ५
 अग्नेः पूर्वं आतरो १०, ५१, ६
 अग्ने इडा समिधस्ये ३, २४, २

अग्ने कदा त आनुषक् ४, ७, २
 अग्ने कविर्वेधा अस्ति ८, ६०, ३
 अग्ने केतुर्विशामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१
 अग्ने द्रुतस्य धीतिभिः ८, १०२, १६
 अग्ने चिकिद्दुष्य नः ५, २२, ४
 अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुनि ३, ३, ७
 अग्ने जरितर्विज्ञपतिः ८, ६०, १९; साम. ३९
 अग्ने जुषस्व नो हविः ३, २८, १
 अग्ने जुषस्व प्रति हर्थं तद्वचः १, १४४, ७
 अग्ने तमद्यान् न स्तोमैः ४, १०, १; साम. ४३४; १७७७;
 वा. य. १५, ४४; १७, ७७; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अग्ने तव स्युक्च्यं १, १०५, १३
 अग्ने तव स्ये अजर ८, २३, ११
 अग्ने तव श्रोत्रो वयः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य.
 १२, १०६; तै. सं. ४, २, ७, २
 अग्ने तृतीयो सवने हि ३, २८, ५
 अग्ने त्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १
 अग्ने त्वं यशा अस्या ८, २३, ३०
 अग्ने त्वचं यातुधानस्य १०, ८७, ५; अथर्व. ८, ३, ४
 अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८; ११०७;
 वा. य. ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; तै. सं.
 १, ५, ६, २; ४, ४, ४, ८
 अग्ने त्वमस्युपोधि १, १८९, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अग्ने त्वं पारया नम्यः १, १८९, २; तै. सं. १, १, १४, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ५; तै. आ. १०, २, १
 अग्ने दा दाशुपे रयिं ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्ने दिवः स्युरसि ३, २५, १
 अग्ने दिवो अर्णमच्छा ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९;
 तै. सं. ४, २, ४, २
 अग्ने देवां इहा वह जज्ञानः १, १२, ३; साम. ७९२;
 अथर्व. २०, १०१, ३; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अग्ने देवां इहा वह सादया १, १५, ४
 अग्ने धुम्नेन जागुवे ३, २४, ३
 अग्ने द्रुतव्रताय ते ८, ४४, २५
 अग्ने नक्षत्रमजरं १०, १५६, ४; साम. १५३०
 अग्ने नय सुपथा राये १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३
 ४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४३, १;
 तै. ब्रा. १, ८, २, ३; तै. आ. १, ८, ८; शत. ब्रा.
 १४, ८, ३, १
 अग्ने नि पाहि नस्तवं ८, ४४, ११
 अग्ने मेमिरां इव ५, १३, ६; तै. सं. २, ५, ९, ३

अग्ने पत्नीरिहा वह १, २२, ९; वा. य. २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपाः ९, ६६, २१; साम. १५२०; वा. य.
 ८, ३८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, २; ६, ६, २;
 तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १
 अग्ने पावक रोचिषा ५, २६, १; साम. १५२१; वा. य.
 १७, ८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, २
 अग्ने पूर्वा अनुषसो १, ४४, १०
 अग्ने बाधस्व वि सृषो १०, ९८, १२; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 अग्ने भव सुषमिषा ७, १७, १
 अग्ने भूरीणि तव ३, २०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ६
 अग्ने भ्रातः सहस्कृत ८, ४३, १६
 अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं ८, ३९, ३
 अग्ने मन्व्यं प्रतिनुवन् १०, १२८, ६; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिः ५, ६०, ८
 अग्ने माकिष्टे देवस्य ८, ७१, ८
 अग्ने सृष्ट महो असि ४, ९, १; साम. २३
 अग्ने यं यज्ञमध्वरं १, १, ४; तै. सं. ४, १, ११, १
 अग्ने यज्ञस्व हविषा २, ९, ४
 अग्ने यजिष्ठो अध्वरे ३, १०, ७; साम. १००
 अग्ने यस्ते दिवि वर्चः ३, २२, २; वा. य. १२, ४८; तै. ब्रा.
 ४, २, ४, २
 अग्ने यद्व्य विशो ६, १५, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ४;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ६; ६, १२, २
 अग्ने याहि दुह्यं ७, ९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 अग्ने याहि सुशस्तिभिः ८, २३, ६
 अग्ने युध्वा हि ये तवा ६, १६, ४३; साम. २५; १३८३;
 वा. य. १३, ३६; तै. सं. ४, २, ९, ५
 अग्ने रक्षा णो अंहसः ७, १५, १३; साम. २४; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६
 अग्नेरग्नसः समिदस्तु १०, ८०, २
 अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य २, ८, ६
 अग्नेर्गायत्र्यभवत् १०, १३०, ४
 अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां १, २४, २
 अग्नेर्वमं परि गोभिः १०, १६, ७; अथर्व. १८, २, ५८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अग्ने बाजस्य गोमतः १, ७९, ४; साम. ९९; १५६१;
 वा. य. १५, ३५; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 अग्ने विवस्वदुषसः १, ४४, १; साम. ४०; १७८०
 अग्ने विश्वानि वार्या ३, ११, ९
 अग्ने विश्वभिः स्वमीक ६, १५, १६; तै. सं. ३, ५, ११, २

अग्ने विश्वेभिरग्निभिः ३, २४, ४
 अग्ने विश्वेभिरा गहि ५, २६, ४
 अग्ने वीहि पुरोलाशं ३, २८, ३
 अग्ने वीहि हविषा ७, १७, ३
 अग्ने वृषाण आहुतिं ३, २८, ६
 अग्ने शक्रे ते वयं ३, २७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ५
 अग्ने शर्धतमा गणं ५, ५६, १
 अग्ने शर्धं महते सौभगाय ५, २८, ३; अथर्व. ७, ७३, १०;
 वा. य. ३३, १२; तै. ब्रा. २, ४, १, १; ५, २, ४
 अग्ने शुक्लेण शोचिषा विश्वाभिः १, १२, १२
 अग्ने शुक्लेण शोचिषोर १०, २१, ८
 अग्ने स शेषवतपा ६, ३, १
 अग्ने सहन्तमा भर ५, २३, १; तै. सं. १, ३, १४, ६
 अग्ने सहस्व घृतना ३, २४, १; वा. य. ९, ३७
 अग्ने सुखतमे रये १, १३, ४; साम. १३५०
 अग्ने सुतस्य पीतये ५, ५१, १
 अग्ने स्रोमं शुषस्व मे ८, ४४, २
 अग्नेः स्रोमं मनामहे ५, १३, २; साम. १४०५
 अग्ने हंसि न्य श्रिणं १०, ११८, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ७
 अग्रं पिबा मपूर्नां सुतं ४, ४६, १
 अग्रो राजाण्यस्तविष्य ९, ८६, ४५; साम. १६१६
 अग्ने बृहन्नुषसामूर्ध्वो १०, १, १; वा. य. १२, १३;
 तै. सं. ४, २, १, ४
 अग्ने सिंघनां पवमानः २, ८६, १२; साम. १०३३
 अवोरचक्षुरपतिष्म्येधि १०, ८५, ४४; अथर्व. १४, २, १७
 अग्नते विष्णवे वयं ८, २५, १२
 अंगादेगाहोन्नोन्नोन्नः १०, १६३, ६; अथर्व. २, ३३, ७;
 २०, ९६, २२
 अंगिरसो नः पितरः १०, १४, ६; अथर्व. १८, १, ५८;
 वा. य. १९, ५०; तै. सं. २, ६, १२, ६; नि. ११, १९
 अंगिरस्वन्ता उत विष्णुर्वता ८, ३५, १४
 अंगिरोभिरा गहि १०, १४, ५; अथर्व. १८, १, ५९;
 तै. सं. २, ६, १२, ६
 अचिकिरवाञ्चिकितुषः १, १६४, ६; अथर्व. ९, ९, ७
 अचिक्रिद् वृषा हरिः ९, २६; साम. ४९७; १०४२; वा. य.
 ३८, २२; तै. आ. ४, ११, ६
 अचिती यचक्रमा ४, ५४, ३; तै. सं. ४, १, ११, १
 अचेति दक्षा वयुनाकमृगवधः १, १३९, ४
 अचेति दिवो दुहितु मघोनि ७, ७८, ४
 अचेत्यग्निश्चिकितुः ८, ५६, ५; साम. ४४७
 अचोदसो नो धन्वन्तु ९, ७९, १; साम. ५५५

अच्युता चिह्नो अउमन्ना ८, २०, ५
 अच्छ ऋषे मारुतं गणं ५, ५२, १४
 अच्छा कविं नृमणो गा ४, १६, ९
 अच्छा कोशं मधुहृद्युतं ९, ६६, ११; साम. ६५८
 अच्छा गिरो मतयो ७, १०, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अच्छा च त्वेना नमसा ८, २१, ६
 अच्छा नः शीरशोचिषं ८, ७१, १०; साम. १५५४
 अच्छा नृचक्षा असरत् ९, ९२, २
 अच्छा नो अंगिरस्तमं ८, २३, १०
 अच्छा नो मित्रमहो देव ६, २, ११
 अच्छा नो मित्रमहो देव देवान् ६, १४, ६
 अच्छा नो याद्या वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
 अच्छा म इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
 अच्छा मही बृहती शंतमा ५, ४३, ८
 अच्छायं वो मरुतः ७, ३६, २
 अच्छा यो गता नाधमान ४, २९, ४
 अच्छा वदा तना गिरा १, ३८, १३
 अच्छा वद तवसं गीर्भिः ५, ८३, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५
 अच्छा विवकिम रोदसी ३, ५७, ४
 अच्छा वो अग्निमवसे ५, २५, १
 अच्छा वोचेय शुश्रुचानं ४, १, १९
 अच्छा वो देवीमुषसं ३, ६१, ५
 अच्छा समुद्रमिद्वचः ९, ६६, १२; साम. ६५९
 अच्छा सिधुं मानुतमां ३, ३३, ३
 अच्छा हि एषा सहस्रः सुनो ८, ६०, २; साम. १५५३;
 अथर्व. २०, १०३, ३
 अच्छा हि सोमः कलशान् ९, ८१, २
 अच्छिद्रा शर्म जरितः ३, १५, ५
 अच्छिद्रा सुनो सहसो नो १, ५८, ८
 अजा अन्यस्य वङ्गयः ६, ५७, ३
 अजातशत्रुमजरा स्वर्वती ५, ३४, १
 अजा नृच इन्द्र शूरपत्नीः १, १७४, ३
 अजायः पशुषा वाजपस्यो ६, ५८, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
 अजिरासख्दप ईधमाना ५, ४७, २
 अजिरासो हरयो येत आशव ८, ४९, ८
 अजीजनममृतं मर्योसः ३, २९, १३; तै. ब्रा. १, २, १, १९
 अजीजनो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
 अजीजनो हि पवमान ९, ११०, ३; साम. १३६५;
 वा. य. २२, १८
 अजीतयेऽहतये ९, ९६, ४
 अजैष्माद्यासनाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५

अजैष्माद्यासनाम च १०, १६४, ५
 अजो न श्रां दाधार वृथिवीं १, ६७, ५
 अजो भागस्तपसा तं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८;
 तै. भा. ६, १, ४
 अजोहवीदक्षिना वीर्यो १, ११७, १५
 अजोहवीदक्षिना वतिके १, ११७, १६; नि. ५, २१
 अजोहवीक्षासत्या करा वां १, ११६, १३
 अज्येष्ठासो अकनिष्ठासः ५, ६०, ५
 अज्रे चिद्वस्मै कृणुया न्यंचनं ८, २७, १८
 अंजते व्यंजते ९, ८६, ४३; साम. ५६४; १६१४; अथर्व.
 १८, ३, १८
 अंजतिं त्वामध्वरे ३, ८, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १; नि. ८, १८
 अंजतिं यं प्रथयंतो न विप्राः ५, ४३, ७; तै. भा. ४, ५, २
 अंजत्येनं मध्वो रसेन ९, १०९, २०
 अत उ त्वा पितृभृतः १०, १, ४
 अतः परिज्मन्ना गहि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
 अतः समुद्रमुद्गतः ८, ६, २९
 अतः सहस्रनिर्णिजा ८, ८, ११
 अतप्यमाने अवसावती १, १८५, ४
 अतश्चिद्विदं ण उपा ८, ९२, १०; साम. २१५
 अतस्त्वा रथिमभि ९, ४८, ३; साम. ८३८
 अतारिषुर्भरता गव्यवः सं ३, ३३, १२
 अतारिषम तमस्स्पारमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
 अतारिषम तमस्स्पारमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
 अतारिषम तमस्स्पारमस्योपा १, ९२, ६
 अतिनृष्टं ववक्षिषा ३, ९, ३
 अति त्री सोम रोचना ९, १७, ५
 अतिथिं मानुषाणां ८, २३, २५
 अति द्रव सारमेयौ १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, ११;
 तै. भा. ६, ३, १
 अति नः सश्रुतो नय १, ४२, ७
 अति नो विषिता पुरु ८, ८३, ३
 अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
 अति वायो ससतो याहि १, १३५, ७
 अति वारान्यवमानो असिष्यत् ९, ६०, ३
 अतिविद्धा विधुरेणा चिद्वक्षा ८, ९६, २
 अति विष्ठाः परिष्ठाः १०, ९७, १०; वा. य. १२, ८४;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अति श्रितौ तिरश्चता ९, १४, ६
 अतिष्ठतीनामनिवेशनानां १, ३२, १०; नि. २, १६
 अतीदु शुक्र मोहत ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अतीयाम निदस्तिरः ५, ५३, १४
 अतीहि सन्धुषाविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
 अनुपुबन्तं वियतम ४, १९, ३
 अतो देवा अवन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
 अतो न आ नूनतिथी ५, ५०, ३
 अतो वचमंतमभियुजानाः १, १६५, ५
 अतो विश्वान्यद्भुता १, २५, ११
 अत्यं हविः सचते सच्च धातुः ५, ४४, ३
 अत्यं मृजंति कलशे ९, ८५, ७
 अत्यायातमश्विना ५, ७५, २; साम. १७४४
 अत्या ब्रुपस्त्रू रोहिता ४, २, ३
 अत्यासो न ये मरुतः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 अत्या हियाना न हेतुभिः ९, १३, ६; साम. ११९१
 अयू पवित्रमक्रीत ९, ४५, ४
 अयूर्मिस्त्रो मदः ९, १७, ३
 अयो न हियानो अभि ९, ८६, ३
 अयो नाजमन्सगप्रतक्तः १, ६५, ६
 अथा ते रूपमुत्तमं १, १६३, ७; वा. य. २९, १८;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३; नि. ६, ८
 अत्रा वि नेमिरेषां ८, ३४, ३; साम. १८०८
 अत्राह गोरमन्वत १, ८४, १५; साम. १४७; ९१५
 अथर्व. २०, ४१, ३; तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ४, २५
 अत्राह तद्ब्रह्मे मध्व आहुति १, १३५, ८
 अत्राह ते हरिवस्ता उ ४, २२, ७
 अत्रिमनु स्वराज्यं २, ८, ५
 अत्रिर्यद्वामवरोहन् ५, ७८, ४
 अत्रीणां स्तोममद्रिवो मह ८, ३६, ६
 अत्रेदु मे संससे सत्यमुक् १०, २७, १०
 अत्रैरिव शृणुते पूर्वस्तुति ८, ३५, १९
 अत्रैव वोपि नष्टासि १०, १६६, ३
 अथा ते अंगिरस्तमः १, ७५, २
 अथा ते अन्तमानाम् १, ४, ३; साम. १०८९; अथर्व.
 २०, ५७, ३; ६८, ३
 अथा न उभयेषां १, २६, ९
 अद्वयया द्यते वार्याणि ५, ४९, ३
 अद्वा अभां महते वचस्थवे १, ५१, १३
 अद्वक्व इदो पवसे ९, ८५, ३
 अद्वक्वस्य स्वधावतः ८, ४४, २०
 अद्वक्वधेभिः सवितः ६, ७१, ३; वा. य. ३३, ६९, ८४;
 तै. सं. १, ४, २४, १; तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 अद्वक्वभोमिस्त्रा गोपाभिः ६, ८, ७

अदर्वस्समसजो वि खानि ५, ३२, १; साम. ३१५;
 नि. १०, ९
 अदर्शि गातुरुखे वरीयसी १, १३६, २
 अदर्शि गातुविचमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
 अदानमे पोरुकुस्त्यः ८, १९, ३६
 अदान्यः पुरणता ३, ११, ५; साम. १५५६; तै. ब्रा.
 २, ४, ८, १
 अदाभ्येन शोचिषा १०, ११८, ७
 अदाभ्यो भुवनानि ४, ५३, ४
 अदितिषोवापृथिवी कृतं १०, ६६, ४
 अदितिर्वैरदितिरंतरिक्षं १, ८९, १०; अथर्व. ७, ६, १;
 वा. य. २५, २३; तै. ब्रा. १, १३, २; नि. ४, २३
 अदितिर्न उरुव्यत ८, ४७, ९; तै. सं. १, ५, ११, ५
 अदिदिनो दिवा ८, १८, ६
 अदिदिर्ब्रजनिष्ट १०, ७२, ५
 अदिते मित्र वरुणोत २, २७, १४
 अदिसंतं चिदाष्टे ६, ५३, ३
 अदिद्युतस्त्वपाको ६, ११, ४; अथर्व. ३, ३, १
 अद्वक्वमस्य केतवः १, ५०, ३; अथर्व. १३, २, १८;
 २०, ४७, १५; वा. य. ८, ४०
 अद्वक्वमहंस्यायती १, १९१, २
 अदेदिष्ट वृष्टहा गोपतिगाः ३, ३१, २१
 अदेवादेवः प्रचता १०, १२४, २
 अदेवेन मनसा २, २३, १२
 अदो यद्वाह प्लवते १०, १५५, ३
 अद्वीदिन्द्र प्रस्थितेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
 अग्निः सोम पृष्ठानस्य ९, ७४, ९
 अथा चिन्तु चित्तदपो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
 अथा कृतं वृणीमहे १, ४४, ३
 अथा देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. य. ३३, ४२;
 तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 अथाद्या ऋषि इन्द्रः ८, ६१, १७; साम. १४५८
 अद्या नो देव सवितः ५, ८२, ४; साम. १४११; तै. ब्रा.
 २, १४, ६, ३; तै. ब्रा. १०, १०, २
 अथा सुरीय यदि यातुषाभः ७, १०४, १५; अथर्व. ८, ४, १५;
 नि. ७, ३
 अद्येदु प्राणीदममहिमा १०, ३२, ८
 अद्रिणा ते मान्दिनः १०, २८, ३
 अद्रिभिः सुतः पवते गभस्त्योः ९, ७१, ३
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र ९, ८६, २३
 अद्रिभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अद्रोचमा बहोशतो यविष्य ८, ६०, ४
 अद्रोच सत्यं तव तन्मस्ति ३, ३२, ९
 अद्रो चिदस्मा अन्तर्दुरोणे १, ७०, ४
 अद्रोचो अद्य बर्हिषा १०, ३५, ९
 अद्रोचो नो मरुतो गातुं ५, ८७, ८
 अद्य पश्यस्व मोपति ८, ३३, १९
 अद्य क्रत्वा मघवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
 अद्य क्षपा परिष्कृतः ९, ९९, २; साम. १६३१
 अद्य रमता नहुषो हवं सूरः १, १२२, ११
 अद्य रमतोशना पृच्छतेवां १०, २२, ६
 अद्य जिह्वा पापतीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
 अद्य उमो अद्य वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
 अद्य ते विश्वमनु हासयिष्य १, ५७, २; अथर्व. २०, १५, २
 अद्य त्वं द्रुपसं विश्वं विचक्षणं १०, ११, ४; अथर्व. १८, १, २१
 अद्य त्वमिन्द्र विद्धि १०, ६१, २२
 अद्य त्वष्टा ते महः ६, १७, १०
 अद्य त्वा विश्वे पुरः ६, १७, ८
 अद्य त्विदीर्मां अभ्योजसा २, २२, २; साम. १४८८
 अद्य क्षुतानः पित्रोः ४, ५, १०
 अद्य द्यौश्चित्ते अपसा ६, १७, ९
 अद्य द्रुपतो अंशुमत्या उपश्ये ८, ९६, १५; अथर्व. २०, १३७, ७
 अद्य धारया मधवा ९, ७७, ११; साम. १०२०
 अद्य प्र जज्ञे तरणिमेतत् १, १२१, ६
 अद्य प्रियमिषिराय ८, ४६, २९
 अद्य स्नायोगिरति दासदम्यान् ८, १, ३३
 अद्य यन्मारे गणे ८, ४६, ३१
 अद्य यदिमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
 अद्य यद्राजाना गविष्टौ १०, ६१, २३
 अद्य श्रुतं कवचं बृद्धं ७, १८, १२
 अद्य श्वेतं कलशं ९, ७४, ८
 अद्य श्वेतं कलशं गोभिरकम् ४, २७, ५
 अद्य स्म यस्यार्चयः ५, ९, ५
 अद्य स्मा ते चर्षणयो २, २५, ७
 अद्य स्मा न उद्वता २, ३१, २
 अद्य स्मा नो बृधे भव ६, ४६, ११
 अद्य स्मास्य पनयन्ति ६, १२, ५
 अद्य स्या योषणा मही ८, ४६, ३३
 अद्य स्वनादुत बिभ्युः १, ९४, ११
 अद्य स्वनाम्मरुतां विश्व १, ३८, १०
 अद्य स्वप्नस्य निर्विदे १, १२०, १२
 अद्याहुणोः वृथिवी २, १३, ५

॥ १०६

अद्याहुणोः प्रथमं वीर्यं २, १७, ३
 अद्या गाव उपसार्ति १०, ६१, २१
 अद्या चिन्तु यद्विषयामहे १०, १३२, ३
 अद्या ते अग्रतिष्कृतं ८, ९३, १२
 अद्या त्वं हि नरुः ८, ८४, ६; साम. १५५१
 अद्या नरो न्योहतेऽद्या ५, ५२, ११
 अद्या नो विश्ववांमग १, ४२, ६
 अद्या न्वस्य जेन्मस्य १०, ६१, २४
 अद्या न्वस्य संदशं जगन्वान् ७, ८८, २
 अद्या मन्ये बृहदसुर्यम् ६, ३०, २
 अद्या मन्ये श्रुते अस्मा अद्या १, १०४, ७
 अद्या मही न आयस्यना ७, १५, १४
 अद्या मातुरुषसः सप्त त्रिप्रा ४, २, १५
 अद्या यथा नः पितरः परासः ४, २, १६; अथर्व. १८, ३, २१;
 वा. य १९, ६९, १; तै. सं. २, ६, १२, ४
 अद्यायि धीतिरसस्रमं १०, ३२, ३
 अद्या यो विश्वा भुवनाभिः २, १७, ४
 अद्यायपिनमोनुषीषु विष्णु ३, ५, ३
 अद्यायतं वृथिवी ५, ६२, ३
 अद्यायं वज्रवः १, २०, ८
 अद्यासु मन्द्रो अरतिः १०, ६२, २०
 अद्या ह यद्वयमसं त्वया ४, २, १४
 अद्या ह यन्तो अश्विना ७, ७४, ५
 अद्या हि काव्या युवं ५, ६६, ४
 अद्या हिन्वान हन्त्रियं ९, ४८, ५; साम. ८३९
 अद्या हि विद्वद्भ्योऽसि ६, २, ७
 अद्या हीन्द्र गिर्वेणः ८, ९८, ७; साम. ४०६; ७१०; अथर्व.
 २०, १००, १
 अद्या होतान्यवीशो ६, १, २; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 अद्या क्षम एषां ५, १६, ४
 अद्या क्षमे क्रनोभद्रस्य ४, १०, २; साम. १७७८; वा. य.
 १५, ४५; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अद्या क्षम मद्वा निषणा १०, ६, ७
 अद्या क्षामस्याद् हवभो ९, ८५, ९
 अद्या द्वयोरदधा उक्थ्यं वचः १, ८३, ३; अथर्व. २०, २५, ३
 अद्या न हन्त्रेषां ८, ८३, ७; वा. य. ३३, ४७
 अद्या पुत्रोपमभवः १०, ३३, ७
 अद्या पेसांसि वपते नृत्वि १, ९२, ४
 अद्या बृधः पणीनां ६, ४५, ३१
 अद्या यदस्मिन्माजिनीव ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं.
 ७, १, २०, १

अधि यस्तस्यो केशवन्ता १०, १०५, ५
 अधि या बृहतो दिवः ८, २५, ७
 अधि अयं नि दधुश्चा १, ७२, १०
 अधि अये दुहिता ६, ६३, ५
 अधि सानौ नि जिह्वते १, ८०, ६
 अधीन्वन्न सप्ततिं च सप्त च १०, ९३, १५
 अधीव यद्विरीणां ८, ७, १४
 अधीवासं परि मात् १, १४०, ९
 अधुश्नत प्रियं मधु ९, २, ३, साम. १०३९
 अधुक्षपिष्युमीमं ८, ७२, १६
 अधेनुं दक्षा स्तयं वि पक्ताम् १, ११७, २०
 अध्वर्यवः कर्तेना २, १४, ९
 अध्वर्यवः पयसोधरं २, १४, १०
 अध्वर्यवश्चक्रुवांसो मधूनि ५, ४३, ३
 अध्वर्यवा तु हि पिबन् ८, ३२, २४
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रं १०, ३०, ३
 अध्वर्यवो भरतेन्द्राय २, १४, १; नि. ५, १
 अध्वर्यवो य उरणं २, १४, ४
 अध्वर्यवो यः शतं शंबरस्य २, १४, ६
 अध्वर्यवो यः शतं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः स्वर्गं २, १४, ५
 अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
 अध्वर्यवो यो अपो वमिवांसं २, १४, २
 अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११; नि. ३, २०
 अध्वर्यवो यो दुभीकम् २, १४, ३
 अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशु ७, ९८, १; अथर्व. २०, ८७, १
 अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं १०, ४१, ३
 अध्वर्युभिः पंचभिः ३, ७, ७
 अध्वर्यां अद्रिभिः सुतं ९, ५१, १; साम. ४९९, १२२५;
 वा. य. २०, ३१
 अध्वर्यो द्रावया त्वं ८, ४, ११; साम. ३०८
 अध्वर्यो वीर प्र महे ६, ४४, १३
 अनच्छये तुरगात्तु जीवं १, १६४, ३०; अथर्व. ९, १०, ८
 अनसमप्सु दुष्टं ९, १६, ३
 अनमीवा उषस आ १०, ३५, ६
 अनमीवास इळया मदन्तो ३, ५९, ३; तै. सं. २, ८, ७, ५
 अनवीणं वृषभं मंद्रजिह्वं १, १९०, १; नि. ६, २३
 अनवाणो ह्येषां पन्था ८, १८, २
 अनशर्शति वसुदासुप स्तुहि ८, ९९, ४, साम. १३२०;
 अथर्व. २०, ५८, १; नि. ६, २३

अनवचैरभि युभिः १, ६, ८; अथर्व. २०, ४०, २, ७०, ४
 अनवस्ते रथमन्वाय तक्षन् ५, ३१, ४; सा. ४३९, ४४०;
 तै. सं. १, ६, १२, ६
 अनवो जातो अगभीक्षुर्वा १, १५२, ५
 अनवो जातो अनभीक्षु ४, ३६, १
 अनस्वन्ता सप्ततिमोमहेमं ५, २७, १
 अनागसो अदितये ५, ८२, ६
 अनाधृष्टानि धूषितः १०, १३८, ४
 अनानुदो वृषभो जग्मिः २, २३, ११
 अनानुदो वृषभो दोषतः २, २१, ४
 अनायतो अनिबद्धः कथायं ४, १३, ५; ४, १४, ५
 अनारम्भणे तद्वीरयेथा १, ११६, ५
 अनिरेणे वचसा कस्येन ४, ५, १४
 अनुकामं तर्पयेथां १, १७, ३
 अनु कृष्णे वसुधितौ जिहाते ३, ३१, १७
 अनु कृष्णे वसुधितौ येमाते ४, ४८, ३
 अनु तदुर्वी रोदसी ७, ३४, २४
 अनु तन्नो जास्पतिः ७, ३८, ६
 अनु ते दायि मह इन्द्रियाय ६, २५, ८; तै. सं. १, ६, १२, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अनु ते क्षुप्तं तुरयंतमीयतुः ८, ९९, ६; साम. १६३८;
 अथर्व. २०, १०५, २; वा. य. ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवन्नक्तिर्तु १, १६५, ९; वा. य. ३३, ७९
 अनु त्रितस्य युध्यतः ८, ७, २४
 अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे १, १२१, ११
 अनु त्वा रथो अनु मर्यां अवेन् १, १६३, ८; वा. य. २९, १९;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३
 अनु त्वा रोदसी उभे कक्षमाणं ८, ७६, ११; साम. ९८९;
 अथर्व. २०, ४२, २
 अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं ८, ६, ३८
 अनु त्वाहिमे अध देव ६, १८, १४
 अनु द्यावापृथिवी ६, १८, १५
 अनु द्रष्टास इंदवः ९, ६, ४
 अनु द्वा जहिता नयः ४, ३०, १९
 अनु पूर्वाण्योक्या ८, २५, १७
 अनु प्रनस्यौकिसः ८, ६९, १८; अथर्व. २०, ९१, १५
 अनु प्रनस्यौकिसः १, ३०, ९; साम. ७४४; अथर्व. २०, ९६, ३
 अनु प्रनास आयवः ९, २३, २; साम. ५०२
 अनु प्र येजे जन आजो ३, ३६, २
 अनु यदीं मरुतो मन्वसानं ५, २९, २
 अनु व्रताय रन्ध्रयज्ञप्रता १, ५१, ९

अनु कुलाममलि बर्धस् ५, ६२, ५
 अनुस्वयो अवस्थेयः १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
 अनु स्वधामक्षरापो १, ३३, ११; तै. आ. २, ८, ३, ४
 अनु हि एवा सुतं सोम ९, ११०, २; साम. ४३२; १३६६
 अनुनोदत्र हस्तयतो अद्रि ५, ४५, ७
 अनूपे गोमान्गोभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८; नि. ५, ३
 अनुक्षरा ऋजवः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
 अनेनो वो मरुतः ६, ६६, ७
 अनेहसं वो हवमानमृतये ८, ५०, ४
 अनेहसं प्रतरणं वि वक्ष्णं ८, ४९, ४
 अनेहो दात्रमदितेवनर्व १, १८५, ३
 अनेहो न उरुमजे ८, ६७, १२
 अनेहो मित्रार्यममृ ८, १८, २१
 अन्तरिक्षमां रजसो १०, ९५, १७
 अन्तरिक्षेण पतति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
 अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
 अन्तरिक्षंति तं जने ८, ७२, ३
 अन्तरिक्षैस्तनवाय ६, ६२, १०
 अन्तर्द्वतो रोवृसी वृम ईयते ३, ३, २
 अन्तर्वर्ध जिघांसतः १०, १०२, ३
 अन्तर्ह्य ईयते २, ६, ७
 अन्तर्ह्य प्रागा अदितिर्भवा ८, ४८, २
 अन्तर्ह्यति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व.
 ६, ३१, २; १०, ४८, ५; वा. य. ३, ७, १; तै. सं.
 १, ५, ३, १
 अन्ति चित् संतमह ८, ११ ४
 अन्तिवामा कूरे भमित्रमुचु ७, ७७, ४
 अन्वद्य कर्चरमन्दु ६, २४, ५
 अन्वमस्मज्ञिया इयम् ८, ७५, १३; तै. सं. २, ६, ११, ३
 अन्वमृ तु एवं यम्यन्यः १०, १०, १४; अथर्व. १८, १, १६;
 नि. ११, ३४
 अन्वमृतमनानुयं ८, ७०, ११
 अन्वस्या वलं रिहती ३, ५५, १३
 अन्वा वो अन्वामवतु १०, ९७, १४; वा. य. १२, ८८।
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अन्वे जायां परिकृतंस्तस्य १०, ३४, ४
 अन्वोऽन्वमनु गुम्णाति ७, १०३, ४
 अन्वपां सन्वकृन्तमोजसा ७, ८२, ३
 अन्वस्य स्थूरं वृषो पुरस्तात् ८, १, ३४
 अन्वह मासा अन्विह्वानि १०, ८९, १३; तै. सं. १, ७, १३, १
 अन्वेको वदति वदति २, १३, ३

अपह्नतो अरावणः ९, १३, ९; साम. ११९५
 अपह्नोषि पवमान ९, ९६, २३
 अपह्नोषवते मृधः ९, ६१, २५; साम. ५१०; १२१३
 अपह्नोषवसे मृधः ९, ६३, २४; साम. ४९२; १२३७
 अपह्नोसोम रक्षसः ९, ६३, २९
 अप ज्योतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
 अप त्वं वृजिनं रिपुं ६, ५१, १३; साम. १०५
 अप त्वं परिपंथिनं १, ४२, ३
 अप त्या अस्थुरनिरा ८, ४८, ११
 अप त्वे तायवो यथा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७;
 २०, ४७, १४
 अप द्वारा मतीनां ९, १०, ६; साम. ११२४
 अप नः शोष्णचक्षुं १, ९७, १-८; अथर्व. ४, ३३, १; तै. आ.
 ६, १०, १, ११, १
 अप प्राच ईदृ विष्वा १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १;
 तै. आ. २, ४, १, २
 अप योरिन्द्रः पापजे १०, १०५, ३
 अपश्विष्य विप्रो दमूनाः ३, ३१, १६
 अपश्यं गोपामनिपद्यमानं १, १६४, ३१; १०, १७७, ३;
 ऐ. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा. य. ३, ७, १;
 तै. आ. ४, ७, १; नि. १४, ३
 अपश्यं प्रांसं बहमानं १०, २७, १९
 अपश्यं एवा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
 अपश्यं एवा मनसादीध्यानां १०, १८३, २
 अपश्यमस्य महतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
 अप स्वसुरुषसो नमिजहीते ७, ७१, १
 अप हत रक्षसो भंगुरावतः १०, ७६, ४
 अपाः पूर्वेषां हरिषः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३०, ३
 अपाः सोममस्तमिन्द्र ३, ५३, ६
 अपावृक्षमृतां १०, ७७, २; अथर्व. १८, २, ३३;
 नि. १२, ६०
 अपां गर्भं वृक्षतम् ३, १, १३
 अपाह् प्राहेति स्वधवा १, १६४, ३८. ऐ. आ. २, ८; अथर्व.
 ९, १०, १६; नि. १४, २३
 अपावृक्षो अमृतमय १, ३२, ७
 अपादित उतु नमिजतमः ६, ३८, १
 अपादिन्द्रो अपादिनः ८, ६२, ११; अथर्व. २०, ९२, ८
 अपावृक्षिष्यं वसः ८, ९२, ४; साम. १४५
 अपादेति प्रथमापवृक्षतीनां १, १५२, ३; अथर्व. ९, १०, ३३
 अपावृक्षान्नातु पोत्रादमत्र २, ३७, ४
 अपावृक्षमिवास्तीः ८, ८९, २; वा. य. ३३, ९५

अपां नपातमवसे १, २२, ६
 अपां नपादा ह्यस्यादुपस्थ २, ३५ ९; तै. सं. २, ५, २२, १
 अपान्वदेत्यस्याः न्यदेति १, १२३, ७
 अपामतिष्ठद्वहृणङ्कं तमः १, ५४, १०
 अपाम सोमममृता अभूम ८, ४८, ३; तै. सं. ३, २, ५, ४
 अपामिदं न्ययनं १०, १४२, ७; अथर्व. ६, १०६, २; तै. सं.
 ४, ६, १, ३; वा. य. १७, ७
 अपामिवेद्वर्त्यस्तुराणाः ९, ९५, ३; साम. ५४४
 अपामीवां सविता १०, १००, ८
 अपामीवामप विश्वां १०, ६३, १२
 अपामीवाप स्निघ ८, १८, १०; साम. १०४७
 अपासुपस्थे महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
 अपामूर्धिमद्विज ८, १४, १०; अथर्व. २०, २८, ४; ३९, ५
 अपां पेरं जीवधन्यं १०, ३६, ८
 अपां फेनेन न्युचः ८ १४, १३; साम. २११; अथर्व.
 २०, २९, ३; वा. य. १९, ७१
 अपां मध्ये तस्थिवांस ७, ८९, ४
 अपार्यस्यान्धसः २, १९, ४
 अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
 अपि पंथामगम्भहि ६, ५१, १६; वा. य. ४, २९; तै. सं.
 १, २, ९, १
 अपिबस्कद्रुवः सुतम् ८, ४५, २६; साम. १३१
 अपि वृश्च पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
 अपि धृतः सविता ७, ३८, ३
 अपृथ्यां पुरुतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
 अपेत वीत वि च सपेतातः १०, १४, ९; अथर्व. १८, १, ५५;
 वा. य. १२, ४५; तै. सं. ४, २, ४, १; त. ब्रा.
 १, २, १, १६; तै. आ. १, २७, ५; ६, ६, १
 अपेद्र द्विषतो मनः १०, १५२, ५; अथर्व. १, २१, ४
 अपेहि मनसस्पते १०, १६४, १; अथर्व. २०, ९६, २३;
 नि. १, १७
 अपो देवीरुपङ्कये १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
 अपो महीरभिशांसः १०, १०४, ९
 अपो यदग्निं पुरुङ्गम ४, १६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
 अपो वसानः परिकोशमर्पति २, १०७, २६
 अपो वृष्टं वासिवांसं ४, १६, ७. अथर्व. २०, ७७, ७
 अपोषा अनसः सरस्वं ४, ३०, १५; नि. ११, ४७
 अपो शुण हयं शरः ८, ६७, १०
 अपो सुव्यक्ष वरुण २, २८, ६; नि. १३, १
 अपो ह्येषामनुपतं देवाः ४, ३३, ९
 अपूर्णं मरुत आपिः ३, ५१, ९

अमस्वतीमक्षिना वाचम् १, ११२, २४; वा. य. ३४, २९
 अपक्षितं वसु बिभर्षि हस्तयो १, ५५, ८
 अपतीतो जयति सं धनानि ४, ५०, ९
 अप्रयुच्छज प्रयुच्छजिरे १, १४३, ८
 अप्रासिलस मघवन् ८, ६१, ४
 अप्तरसां गंधर्वाणां १०, १३६, ६
 अप्सरा जारमुपसिन्धियाणा १०, १२३, ५
 अप्सा इन्द्राय वायवे ९, ६५, २०; साम. ९९५
 अप्सु स्वा मधुमसमं ९, ३०, ५
 अप्सु धृतस्य हरिवः १०, १०४, २; अथर्व. २०, ३३, १
 अप्सु मे सोमो अम्रवीर १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व.
 १, ६, २, तै. ब्रा. २, ५, ८, ६
 अप्त्वमे सधिष्टव ८, ४३, ९; वा. य. १२, ३६; तै. सं.
 ४, २, ३, २; ११, ३
 अप्त्वन्तरस्युतमप्सु भेषजं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४;
 वा. य. ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
 अशुभ्रे राजा वरुणो वनस्य १, २४, ७
 अशुभ्रसु त्व इन्द्रवतः १०, ३५, १
 अबोधि जार उपसां ७, ९, १
 अबोधि होता यजथाय ५, १, २; साम. १७४७; नि. ६, १३
 अबोधयतिः सभिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व.
 १३, २, ४६; वा. य. १५, २४; तै. सं.
 ४, ४, ४, १
 अबोधयगिनडमं उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
 अडजासुक्थैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
 अभागः सन्नप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
 अभि कण्वा अनुवत ८, ६, ३४
 अभि क्रवेन्द्र भूरध ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
 अभि क्रंदन्कलशं ९, ८६, ११; साम. १०३२
 अभि क्रद्व हतनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६;
 अथर्व. ४, १५, ६
 अभि क्षिपः समरमत ९, १४, ७
 अभिख्या नो मघवन् १०, ११२, १०
 अभि गंधर्वमनुगत् ८, ७७, ५
 अभि गव्यानि वीतये ९, ६२, २३; साम. १०६२
 अभि गावो अधनिवपुः ९, २४, २; साम. ९६२
 अभि गावो अनुवत घोषा ९, ३२, ५
 अभि गोत्राणि सहसा १०, १०३, ७; साम. १८५५; अथर्व.
 १९, १३, ७; वा. य. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
 अभि जैत्रीरसचत ह्युधानं ३, ३१, ४
 अभि तष्टेव शीघया मनीषां ३, ३८, १

अभि ते मधुना पयः ९, ११, २; साम. ६५२
 अभि त्वं वीरं गिर्वगलं ६, ५०, ६
 अभि त्वं गावः पयसा ९, ८४, ५
 अभि त्वं पूर्यं मधुं ९, ६, ३
 अभि त्वं मध्वं मधुं ९, ६, २
 अभि त्वं मेघं पुरुहूतशृगिमयं १, ५१, १; साम. ३७६
 अभि त्रिपुष्टं वृषणं ९, ९०, २; साम. ५२८; १४०८
 अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदः १, ७८, १
 अभि त्वा गोतमा गिरानूषत ४, ३२, ९
 अभि त्वा देवः सविताभिः १०, १७४, ३; अथर्व. १, २९, ३
 अभि त्वा देव सवितः १, २४, ३; तै. सं. ३, ५, ११, ३
 अभि त्वा नक्तीरुषसः २, २, १, २
 अभि त्वा पाजो रक्षसः ६, २१, ७
 अभि त्वा पूर्वपीतये ८, ३, ७; साम. २५६; १५७३;
 अथर्व. २०, ९९, १
 अभि त्वा पूर्वपीतये १, १९, ९; नि. १०, ३७
 अभि त्वा योषणो दश ९, ५६, ३
 अभि त्वा वृषभा सुने ८, ४५, २२; साम. १६१; ७३८;
 अथर्व. २०, २२, १
 अभि त्वा शूर नोनुम. ७, ३२, २२; साम. २३३; ६८०;
 अथर्व. २०, १२१, १; वा. य. २७, ३५; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अभि त्वा सिंघो शिशुमित्र १०, ७५, ४
 अभि द्यां महिना भुव १०, ११९, ८
 अभि शुम्भं बृहत्पदाः ९, १०८, ९; साम. ५७९; १०११
 अभि शुम्भानि वनिनः ३, ४०, ७; अथर्व. २०, ६, ७
 अभि द्रोणानि बभ्रवः ९, ३३, २; साम. ७६५
 अभि द्विजन्मा त्रिवृद् १, १४०, २
 अभि द्विजन्मा त्री रोचनाभिः १, १४९, ४; साम. १७७५
 अभि न हृद्वा यूथस्य माता ५, ४१, १९; नि. ११, ४९
 अभि नक्षतो आभ येतं २, २४, ६
 अभि नो देवीरवसा १, २२, ११
 अभि नो नयं वसु ६, ५३, २
 अभि नो वाजसातमं ९, ९८, १; साम. ५४९; १२३८
 अभि प्र गोपति गिरा ८, ६९, ४; साम. १६८; १४८९;
 अथर्व. २०, २२, ४; ९२, १
 अभि प्र द्युज्जंनयो न ४, १९, ५
 अभि प्र भर षषता षषत् ८, ८९, ४
 अभि प्रयांसि वाहसा ३, ११, ७; साम. १५५७
 अभि प्रयांसि सुधितानि ६, १५, १५

अभि प्र वः सुराधसः ८, ४९, १; साम. २३५; ८११;
 अथर्व. २०, ५१, १
 अभि प्रवत समनेव ४, ५८, ८; वा. य. १७, ९६; नि. ७, १७
 अभि प्र स्थाताहेव ७, ३४, ५
 अभि प्रियाणि काव्या ९, ५७, २; साम. १७६२
 अभि प्रियाणि पवते ९, ७५, १; साम. ५५४; ७००
 अभि प्रियाणि पवते पुनानः ९, २७, १२; साम. १०२१
 अभि प्रिया दिवस्पदं ९, १०, ९; साम. ११२७
 अभि प्रिया दिवस्पदा ९, १२, ८; साम. १२०४
 अभि प्रिया मरुतो या ८, २७, ६
 अभि प्रेहि दक्षिणतः १०, ८३, ७; अथर्व. ४, ३२, ७
 अभि ब्रह्मीरनूषत ९, ३३, ५; साम. ८७०
 अभि भुवेऽभिर्गाय २, २१, २
 अभिभूरहमागमं १०, १६६, ४
 अभि यज्ञं गृणीहि नः १, १५, ३; वा. य. २६, २१
 अभि यं देवी निर्रतिः ७, ३७, ७
 अभि यं देव्यदितिः ७, ३८, ४
 अभि ये त्वा विभावरी ५, ७९, ४
 अभि ये मिथो वनुषः ७, ३८, ५
 अभि यो महिना दिवं ३, ५९, ७; वा. य. ३८, १७; तै. सं.
 ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
 अभि वक्षा सुवसनानि ९, ९७, ५०; साम. १४२७
 अभि वह्म्य ऊतये ८, १२, १५
 अभि वह्निरमर्त्यः ९, ९, ६
 अभि वां नूनमखिना ७, ६७, ३
 अभि वायुं वीर्यां ९, ९७, ४५; साम. १४२६
 अभि विप्रा अनूषत गावः ९, १२, २; साम. ११९७
 अभि विप्रा अनूषत मूर्धनं ९, १७, ६
 अभि विश्वानि वायां ९, ४२, ५
 अभि वृत्त्य सपरान् १०, १७४, २; अथर्व. १, २९, २
 अभि वेना अनूषत ९, ६४, २१
 अभि वो अर्चो पोष्यावतो ५, ४१, ८
 अभि वो देवीं धिये ७, ३४, ९
 अभि वो वीरमन्त्रसो मदेषु ८, ४६, १४; साम. ९१५
 अभि व्ययस्य स्वदिरस्य ३, ५३, १९
 अभि व्रजं न तक्षिचे ८, ६, २५
 अभि वृक्या चिद्विजः १, १३३, २
 अभि इयावं न कृशनेभिः १०, ६८, ११; अथर्व. २०, १६, ११
 अभि हने ते अद्रिवः १, ८०, १४
 अभि हये सदाहृष्टं ८, ६८, ५

अभि सिध्मो अजिगात १, ३३, १३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ४;
नि. ६, १६
अभि सुवानास इद्वः ९, १७, २
अभि सूयवसं नय १, ४२, ८
अभि सोमास आयवः ९, २३, ४
अभि सोमास आयवः ९, १०७, १४; साम. ५२८; ८५६
अभि स्वधर्मिर्मिथः ७, ५६, ३
अभि स्वर्तु ये तव ८, १३, २८
अभि स्ववृष्टि मदे अस्य युष्य १, ५२, ५
अभि हि सत्य सोमपाः ८, ९८, ५; साम. १२४८; अथर्व.
२०, ६४, २
अभीक आसां पदवीः ३, ५६, ४
अभीक्ष्मेकमेकः १०, ४८, ७; नि. ३, १०
अभी न आ ववृक्व ४, ३१, ४
अभी नवते अह्नः ९, १००, १; साम. ५५०
अभी नो अग्न उक्थम् १, १४०, १३
अभी नो अपो दिव्या ९, ९७, ५१; साम. १४२८
अभी नोमाम्भ्या उत ९, १, ९
अभीमवम्बस्वभिष्टीयुतः १, ५२, २
अभीमृतस्य दोहना अनुवत १, १४४, २
अभीमृतस्य विष्टपं ९, ३४, ५
अभीमर्तेन हविषा १०, १७४, १; अथर्व. १, २९, १
अभीमृतं कृदनेविंशरूपं १, ३५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
अभी पतस्तदाभर ७, ३२, २४; साम. ३०९
अभी पुणः समीनो ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व.
२०, १२४, ३; वा. य. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ.
४, ४२, ३
अभी पुणस्त्वं रयि ८, ९३, २१
अभीप्वार्यः पौंस्ये १०, ५९, ३
अभीहि मन्यो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३२, ३
अभुस्तु प्र देव्या ८, २, १६; अथर्व. २०, १४२, १
अभूदिदं वयुनमो पु भूयत १, १८९, १
अभूदु पारमेतवे १, ४६, ११
अभूदु भा उ अंशवे १, ४६, १०
अभूदु वो विष्टते रत्नयेष्ट ४, ३४, ४
अभूदुषा इद्रतमा मवोनी ७, ७९, ३
अभूदुषा रुताप्यष्टः ५, ७५, ९
अभूरेवः सविता वंशः ४, ५४, १; तै. ब्रा. ३, ७, १३, ४
अभूरु वीर गिर्वणः ६, ४५, १३
अभूरुको रयिपते ६, ३१, १
अभूर्वांशीर्युं आधुः १०, २७, ७

अभ्यमि हि अबसा ९, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४
अभ्यर्च नभाकवत् ८, ४०, ४
अभ्यर्चत सुदुर्ति गम्यम् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८२, १;
वा. य. १७, ९८
अभ्यर्च कृहयसः ९, २०, ४; साम. ९७१
अभ्यर्च महामां ९, १, ४
अभ्यर्च विचक्षण ९, ५१, ५
अभ्यर्च सहस्रिणं ९, ६३, १२
अभ्यर्च स्वायुष ९, ४, ७; साम. १०५३
अभ्यर्चानपच्युतः ९, ४, ८; साम. १०५४
अभ्यवस्थाः प्रजायते ५, १९, १
अभ्यारमिद्वयः ८, ७२, ११; साम. १६०३
अभ्यूर्णोति यक्ष्मन् ८, ७९, २
अभ्युवो न बाचा १०, ७७, १
अभ्राजि शर्षो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४
अभ्रातरो न योषणः ४, ५, ५
अभ्रातृभ्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९;
अथर्व. २०, ११४, १
अभ्रातेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५
अमंथिष्टा भारता ३, २३, २
अमंदन्मा मरुत स्त्रोमः १, १६५, ११
अमंदान्स्त्रोमान्म भोरम १, १२६, १; नि. ९, १०
अममदीदनासावः ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, २;
तांश्वग्रा. ९, १०, १
अमाजुरश्चित्रबधो युवं १०, ३९, ३
अमाजुरिव पित्रोः २, १७, ७
अमादिषां भियसा ५, ५९, २
अमाय वो मरुतः ८, २०, ६
अमित्रहा विचर्षणिः ९, ११, ७; साम. १४४७
अमित्रायुषो मरुतामिव ३, २९, १५
अमिनती वैश्वानि व्रतानि १, १२४, २
अमी य ऋक्षानि हितातः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, २;
नि. ३, २०
अमी ये देवा स्थन १, १०५, ५; साम. ३६८
अमी ये पंचोक्षणः १, १०५, १०
अमी ये सप्त रश्मयः १, १०५, ९
अमीवहा वाक्लोप्यते ७, ५५, १; नि. १०, १७
अमीषां चितं प्रति १०, १०३, १२; साम. १८६१; अथर्व.
३, २, ५; वा. य. १७, ४४; नि. ६, १२; ९, ३३
अमूरः कविरितिः ७, ९, ३
अमूरा विश्वा वृषणाविमा ७, ६१, ५

अमृतो होताम्बसादि ४, ६, २
 अमृतो उप सूयं १, २३, १७; अथर्व. १, ४, २; वा. य. ६, २४
 अमृतेन क्वाता ९, ६९, ५
 अमृतं जातवेदसं ८, ७४, ५
 अमेव नः सुहवा २, ३६, ३; वा. य. २६, २४
 अम्बयो यन्मध्यध्वामिः १, २३, १६; अथर्व. १, ४, १
 अम्बितमे नदीतमे २, ४१, १६
 अम्बकसा त इन्द्र कविस्मै १, १६९, ३; नि. ६, १५
 अयं यः संजये पुरः ४, १५, ४
 अयं वज्रो देवया अयं १, १७७, ४
 अयं यथा न आ भुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
 अयं धो निश्चक्रामयं वयस्ते ४, ३, २
 अयं यो वज्रः पुरुषा १०, २७, २१
 अयं यो होता किरु स १०, ५२, ३; नि. ६, ३५
 अयं रोच्यवृक्षः ६, ३९, ४
 अयं वां कृष्णो भक्षिना ८, ८५, ३
 अयं वां चमो अभिना ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
 अयं वामदिभिः सुतः ८, ९२, ८
 अयं वां परि विच्यते ४, ४९, २; तै. आ. ३, ३, ११, १
 अयं वां भागो निहितः ८, ५७, ४
 अयं वां मधुमत्तमः १, ४७, १; साम. ३०६
 अयं वां मित्रावरुणा २, ४१, ४; साम. ९१०; वा. य. ७, १९;
 तै. सं. १, ४, ५, १
 अयं विचर्षणिर्हितः ९, ६२, १०; साम. ५०८
 अयं विद्वश्चित्रहवीकं ६, ४७, ५
 अयं विप्राय दास्युषे १०, २५, ११
 अयं विष्वा अभि भ्रियः ८, १०२, ९; साम. ९४८
 अयं विष्वाभि तिष्ठति ९, ५४, ३; साम. ७५७
 अयं वृत्तश्चातयते ४, १७, ९
 अयं वेनञ्चोदयत् १०, १२३, १; वा. य. ७, १६; तै. सं.
 १, ४, ८, १; नि. १०, ३२
 अयं वो वज्र क्रभवः ४, ३४, ३
 अयं ऋषे अथजयन्नुत ४, १७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
 अयं समह मा तन्न १, १२०, ११
 अयं स यस्य शर्मन् १०, ६, १
 अयं स वो विवस्परि ९, ३७, ४; साम. ९००
 अयं स वो वरिमाणं ६, ४७, ४
 अयं स शिक्तो १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; नि. २, ९
 अयं सहजामृदिभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व.
 २०, १०४, २; वा. य. ३३, ८३
 अयं स होता वो द्विजम्मा १, १४९, ५; साम. १७७६

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावः ७, ८६, ८
 अयं सूर्यं ह्योपवृक् ९, ५४, २; साम. ७५६
 अयं सो अग्निराहुतः ७, १, १६
 अयं सो अग्निर्यसिमन् ३, २२, १; वा. य. १२, ४७; तै. सं.
 ४, २, ४, २
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे ७, २९, १
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं ९, ८८, १; साम. १४७१
 अयं सोमः कपर्विने ९, ६७, ११
 अयं सोमश्चसुतो ५, ५१, ४
 अयं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
 अयं स्वाहुरिह मदिष्ठः ६, ४७, २
 अयं ह यद्वा देवया उ ७, ६८, ४
 अयं ह येन वा ह्यं ८, ७६, ४
 अयं हि ते अमर्त्यः १०, १४४, २
 अयं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
 अयं होता प्रथमः ६, ९, ४
 अयं कविरकविषु ७, ४, ४
 अयं क्रुत्वरगृभीता ८, ७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
 अयं घ स तुरो मदः १०, २५, १०
 अयं चक्रमिषणत्सूर्यस्य ४, १७, १४
 अयं जायत मनुष्यो घरीमणि १, १२८, १
 अयं त आ घृणे सुतः ९, ६७, १२
 अयं त इन्द्र सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५;
 अथर्व. २०, ५, ५
 अयं त एमि तम्वा ८, १००, १
 अयं ते अस्तु हर्यतः ३, ४४, १
 अयं ते अस्म्युपमेष्टवोह् १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३२, ६
 अयं ते मातुषे जने ८, ६४, १०
 अयं ते योनिर्कस्वियः ३, २९, १०; अथर्व. ३, २०, १; वा. य.
 ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; तै. सं. १, ५, ५, २;
 ४, २, ४, ३; ७, १३, ५; तै. ब्रा. १, २, १, १६;
 २, ५, ८, ८
 अयं ते शर्याणावति ८, ६४, ११
 अयं ते स्तोमो अभ्रियः १, १६, ७
 अयं दक्षाय साधनः ९, १०५, ३; साम. ११००
 अयं दशस्यज्योभिः १०, ९९, १०
 अयं दिव ह्यति विधं ९, ६८, ९
 अयं दीधाय चक्षसे ८, १३, ३०
 अयं देवः सहसा ६, ४४, २२
 अयं देवानामपसामपसा १, १६०, ४
 अयं देवाय जन्मने १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः ९, ४४, ३
 अयं चावापृथिवी ६, ४४, २४
 अयं द्योतयद्व्युतः ६, ३९, ३
 अहं नाभा वदति वल्लुवः १०, ६२, ४
 अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
 अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
 अयमकृणोदुषसः ६, ४४, २३
 अयमग्निः सहस्रिणः ८, ७५, ४; वा. य. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १; ४, ४, ४, १
 अयमग्निः सुवीर्यस्यो ३, १६, १; साम. ६०
 अयमग्निरुह्यति १०, १७६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमग्निर्यथैव १०, ६९, १२
 अयमग्ने जरिता त्वे १०, १४२, १
 अयमग्ने त्वे अपि ८, ४४, २८
 अयमस्मान्वनस्पतिः ३, ५३, २०
 अयमस्मासु काव्यः १०, १४४, २
 अयमस्मि जरितः पश्य ८, १००, ४
 अयमिन्द्र वृषाकपिः १०, ८६, १८; अथर्व. २०, १२६, १८
 अयमिन्द्रो मरुतस्त्रा ८, ७६, २
 अयमिह प्रथमो धावि ४, ७, १; वा. य. ३, १५, १५, २६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अयमु ते समतसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९, अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
 अयमु ते सरस्वति वसिष्ठः ७, ९५, ६
 अयमु त्वा विचर्षणे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
 अयमु वा पुरुतमो रथीणां ३, ६२, २
 अयमुशानः पर्यङ्गि ६, ३९, २
 अयमु एव देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमु एव सुमहौ ७, ८, २
 अयमेक इत्या पुरु ८, २५, १६
 अयमेमि विचाकशात् १०, ८६, १९; अथर्व. २०, १२६, १९
 अयं पंथा अनुविताः ४, १८, १
 अयं पुनान उषसः ९, ८६, २१; साम. ८२३
 अयं पूषा रथिभेगः ९, १०१, ७; साम. ५४६; ८१८
 अयं अराय सानसिः ९, १०६, २; साम. ६९५
 अयं मतवान्छकुनः ९, ८६, १३
 अयं मातायं पिता १०, ६०, ७
 अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
 अयं मित्राय वरुणाय शतमः १, १३६, ४
 अयं मित्रो नमस्यः ३, ५९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ५
 अयं मे पीत उद्विषति ६, ४७, ३

अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६०, १२; अथर्व. ४, १३, ६
 अयांसमग्ने सुक्षिति २, ३५, १५
 अया चित्तो विपानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
 अया ते अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
 अया ते अग्ने समिधा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २१
 अया धिया च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
 अया निजिजिरोजसा ९, ५३, २; साम. १७१५
 अया पवस्व देवयुः ९, १०६, १४; साम. ७७२
 अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
 अया पवा पवस्वेना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; १२०४
 अयाम धीवतो धियः ८, ९२, ११
 अयामि घोष इन्द्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
 अयामि ते नमउक्ति ३, १४, २
 अया रुचा हरिण्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
 अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १२, १२, १; २०, ६३, ३; १२४, ६
 अया वीति परि स्वाव ९, ६२, १; साम. ४९५; १२१०
 अया सोमः सुकृत्या ९, ४७, १; साम. ५०७
 अया ह त्वं मायया वावृधान ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६; अयुक्त सप्त शुंभुवः १, ५०, ९; अथर्व. १३, २, २४
 २०, ४७, २१; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 अयुक्तं सप्त हरितः ७, ६०, ३
 अयुक्तं सुर एतशं ९, ६३, ८; साम. १२१७
 अयुजो असमो नृभिः ८, ६२, २
 अयुजं ह इन्द्र विश्वकृष्टीः १, १६९, २
 अयुजं हृषपा ब्रुतं ८, ४५, ३; साम. १३४०
 अयुजसेनो विश्वा १०, १३८, ५
 अयुजसन्ननवचस्य सेनां १, ३३, ६
 अयो वंष्टो अर्चिषा १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
 अयोदेव दुर्मद आ हि जुह्वे १, ३२, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
 अरं हि ष्मा सुतेषु नः ८, ९२, २६
 अरं कामाय हरयः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
 अरं कृष्वं तु वेदि १, १७०, ४
 अरं क्षयाय नो महे ८, १५, १३
 अरण्यान्तरण्यानि १०, १४६, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६; नि. ९, ३०
 अरण्योर्मितिहो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
 अरं त इन्द्र कुशये ८, ९२, २४; साम. १६६२
 अरं दासो न मीळुबुधे कराणि ७, ८६, ७

अरमतिरनर्णो ८, ३१, १२
 अरममाणो अत्येति ९, ७२, ३
 अरमयः सरपसः २, १३, १२
 अरमन्वाय गायति ८, २२, २५; साम. ११८
 अरं मे उज्जयाष्ण ४, ३२, २४
 अरं मे गर्न् हवनायास्मे ६, ६३, २
 अरम्मानो येऽस्या ९, ९७, २०
 अरा हवेदचरमा ५, ५८, ५; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अराधि होता निषदा १०, ५३, २
 अराधि होता स्वर्निषत् १, ७०, ८
 अराधि काणे विकटे १०, १५५, १; नि. ६, ३०
 अरावीदंशुः सचमानः ९, ७४, ५
 अरिर्न वां दिवस्पृथु १, ४६, ८
 अरिष्टः स मर्तो विश्व १०, ६३, १३
 अरुणप्सुरुषा अभूत् ८, ७३, १६
 अरुणो मा सकृद् वृकः १, १०५, १८; नि. ५, २१
 अरुषस्य दुहितरा ६, ४९, ३
 अरुषो जनघमिगो ९, २५, ५
 अरुषदुषसः शुक्तिः ९, ८३, ३; साम. ८७७
 अरोरवीद् वृष्णो अस्य २, १११, १०
 अर्चेत प्रार्चेत ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
 अर्चेद् वृषा वृषभिः १, १७३, २
 अर्चेत एके महि साम मन्वेत ८, २९, १०
 अर्चेतस्त्वा हवामहे ५, १३, १
 अर्चेन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः १, ९२, ३; साम. १७५७
 अर्चो दिवे वृहते दूष्य १, ५४, ३; नि. ६, १८
 अर्चोमि ते सुमति ४, ४, ८; तै. सं. १, २, १४, ३
 अर्चोमि वां वर्धायापो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
 अर्चो शक्राय क्षाकिने क्षाची १, ५४, २
 अर्णासि चित्प्रधाना ७, १८, ५
 अर्थमिद्वा उ अर्थिन् १, १०५, २
 अर्थिनो यंति चेदर्थ ८, ७९, ५
 अर्थं वीरस्य नृपतां ७, १८, १६
 अर्भको न कुमारकः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९२, १२
 अर्थमणं वरुण मित्रमेघां ४, २, ४
 अर्थमणं वृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७;
 वा. य. ९, २७; तै. सं. १, ७, १०, २
 अर्थमा गो अदितिः ३, ५४, १८
 अर्थम्यं वरुण मित्र्यं वा ५, ८५, ७
 अर्थो वा गिरो अर्थ्यचे १०, १४८, ३
 अर्थो विसां गापुरेति १०, २०, ४

अर्वाक्षिरेमे अर्वातो नृभिः १, ७३, ९
 अर्वातो न श्रवसो भिक्षमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
 अर्वाग्र्यं विश्ववारं ते ६, ३७, १
 अर्वाग्र्यं नि यच्छतं ८, ३५, २२
 अर्वाङ्छेहि सोमकामं त्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, २
 अर्वाङ् श्विचक्रो मधुवाहनी १, १५७, ३; साम. १७६०
 अर्वाङ्गनरा दैव्येनावसा ७, ८२, ८
 अर्वाचीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
 अर्वाचीनो वसो भव ४, ३२, १४
 अर्वाची सुभगो भव ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८; तै. आ.
 ६, ६, २
 अर्वाचं त्वा पुरुष्टुत ८, ६, ४५; ३२, ३०
 अर्वाचं त्वा सुखे रथे ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
 अर्वाचं दैव्यं जनं १, ४५, १०
 अर्वाचमथ ययं नृवाहणं २, ३७, ५
 अर्वाचा वां सप्तयो १, ४७, ८
 अर्वाच्यो अद्या भवता २, २९, ६; वा. य. ३३, ५१
 अर्वा हव श्रवसे साति ९, ७७, २५
 अर्वावतो न आ गहि परा ३, ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
 अर्वावतो न आ गह्यो शक्र ३, ३७, ११; अथर्व. २०, २०, ४;
 ५७, ७
 अर्वा णः सोम वां गवे ९, ६१, १५; साम. १३३७
 अर्वा सोम शुमत्तमो ९, ६५, १९; साम. ५०३; ९२४
 अर्वातो ये सुदानवः ५, ५२, ५
 अर्हन्मिभर्षि सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
 अलातृणो वल हन्द् ३, ३०, १०; नि. ६, २
 अलायस्य परशुर्नाना ९, ६७, ३०
 अवशे घामस्तभायद् २, १५, २
 अवः परेण पर एवा १, १६४, १७; अथर्व. ९, ९, १७
 अवः परेण पितरं यः १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
 अवक्रक्षिणं वृषभं यथारं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व.
 २०, ८५, २
 अव क्रन्द दक्षिणतो गुहाणां २, ४२, ३
 अव क्षिप दिवो अश्मानं २, ३०, ५
 अव वष्ट ऋचीपमो ८, ६२, ६
 अव ते हेळो वरुण नमोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
 अव त्मना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
 अव त्वा वृहतीरिषो १०, १३४, ३
 अव स्वे ह्न्द् प्रवतो ६, ४७, १४
 अवद्यामिव मन्थमाना ४, १८, ५
 अव घुतानः कलशौ ९, ७५, ३; साम. ७०२

अव द्रुपसो अंशुमतीमतिष्ठ ८, १६, १३; साम. ३२३;
अथर्व. २०, १३७, ७; तै. आ. १, ६, ३
अव द्रुपानि पिश्या सृजानो ७, ८६, ५
अव द्रुके अव त्रिका १०, ५९, ९
अव नो वृजिना शिशोहि १०, १०५, ८
अवन्तमत्रये गृहं ८, ७३, ७
अवन्तु नः पितरः सुप्रवाच १, १०६, ३
अवन्तु मामुषसो ६, ५२, ४
अवपतन्तीरवदन् १०, ९७, १७; वा. य. १२, ९१; तै. सं.
४, २, ६, ५
अव यच्छयेनो अस्वनीन् ४, २७, ३
अव यरवं शतकृतव १०, १३४, ४
अव यस्त्वे सद्रस्थे ८, ७९, ९
अवर्थां गुन आत्राणि ४, १८, १३
अवर्धयन् सुभगं सप्त यक्षीः ३, १, ४
अवर्मह इमं दादहि श्रुधी नः १, १३३, ३
अवर्षां विर्षसु ५, ८३, १०
अवर्षिं नोम्यमस्यु १, १८२, ६
अव वेदिं होत्राभिर्यजेत ७, ६०, ९
अव सिधुं वरुणो द्यौरिव ७, ८७, ६
अवसृजन्नुप ममना १, १४२, ११
अवसृज पुनरमे १०, १६, ५; अथर्व. १८, २, १०; तै. आ.
६, ४, २
अव सृजा वनस्पते १, १३, ११
अवसृष्टा परा पत ६, ७५, १६; साम. १८६३; अथर्व. ३, १९, ८;
वा. य. १७, ४५; तै. सं. ४, ६, ४, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
अव सृष्टि पितरं योषि ५, ३, ९
अव स्य दुर्हणायतः १०, १३४, २; साम. १०९२
अव स्य यस्य वेपथे ५, ७, ५
अवस्यते स्तुवते कृष्णिगया १, १६६, २३
अव स्य शूराध्वनो नान्ते ४, १६, २; अथर्व. २०, ७७, २
अव स्यमेव चिन्वनी ३, ६१, ४
अव स्ययुक्ता दिव आ बृथा १, १६८, ४
अव स्त्राति गर्गो ८, ६९, ९; अथर्व. २०, ९२, ६
अव स्वेदा इवाभितो १०, १३४, ५
अवा कश्यपे नः पुमः ९, ९, ७
अवा चक्षं पदमस्य सत्त्वः ५, ३०, २
अवा लु कं ज्यायान् १०, ५०, ५
अवा नो अग्न ऊतिभिः १, ७९, ७; साम. १५१४
अवा नो वाज्युं रथं ८, ८०, ६
अवात्रांन धीनयो ९, १९, ४

अवासां मधवज्जहि १, १३३, ३
अवासृजः प्रथः श्वचयः १०, १३८, २
अवासृजंत जिम्यो न ४, १९, २
अविता नो अजाश्वः ९, ६७, १०
अवितासि सुन्वतो ८, ३६, १
अविद्वहक्षं मित्रो ६, ४४, ७
अविन्द्विद्वो निहितं १, १३०, ३
अविन्दं ते अतिहितं १०, १८१, २
अविमे चिद्वयो दधत् ६, ४५, २
अविप्रो वा यद्विधत् ८, ६१, ९
अविष्टं धीवश्विना ७, ६७, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ७
अविष्टो अस्मान्निश्वासु ७, ३४, १२
अवीक्षो अग्निहंव्यान् ७, ३४, १४
अवीरामिव मामयं १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९;
नि. ६, ३१
अवीवृधद्वो अमृता ८, ८०, १०
अवीवृधन्त गोतमा ४, ३२, १२
अवेयमश्चैषुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कवये ५, १, १२; वा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, २
अवोचाम नमो अस्मा १, ११४, ११
अवोचाम निवचनानि १, १८९, ८
अवोचाम महते सोमगाय ८, ५९, ५
अवोचाम रङ्गणा १, ७८, ५
अवो द्वाभ्यां पर एकया १०, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरिस्था वां छर्षिषः ६, ६७, ११
अवोवां नूनमश्विना युवाकुः ७, ६७, ४
अव्ये पुनानं परि वार ९, ८६, २५
अव्ये वधूयुः पवते ९, ६९, ३
अव्यो वारे परि प्रियं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अव्यो वारे परि प्रियो ९, ७, ६; साम. ११३३
अव्यो वारेभिः पवते ९, १०१, १६
अशोच्यग्निः समिधानो ७, ६७, २
अश्नापिनं मधु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, १२
अहमन्वती रीयते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; वा. य.
३५, १०; तै. आ. ६, ३, २
अहमास्यमवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अह्याम तं काममग्ने ६, ५, ७; वा. य. १८, ७४; तै. सं.
१, ३, १४, ३
अह्याम ते सुमतिं देव १, ११४, ३
अश्रवं हि शूरिदावत्तरा वां १, १०९, २; तै. सं. १, १, १४, १;
नि. ६, ९

अभीरा तनूभवेति १०, ८५, ३०; अथर्व. १४, १, २७
 अश्वेवो निषद्वन् १०, ९७, ५; वा. य. १२, ७९; ३५, ४;
 तै. सं. ४, २, ६, २
 अश्वं न गीर्मी रथ्यं ८, १०३, ७; साम. १५८४
 अश्वं न गूळहमश्विना १, ११७, ४
 अश्वं न रवा वारवन्तं १, २७, १; साम. १७; १६३४;
 नि. १, २०
 अश्वमित्रो रथमां ८, ७४, १०
 अश्वस्यात्र जनिमास्य २, ३५, ६
 अश्वा इवेदरुषासः ५, ५९, ५
 अश्वादियायति यद्वदन्ति १०, ७३, १०
 अश्वा न या वाजिना ६, ६७, ४
 अश्वायन्तो गन्धन्तो १०, १६०, ५; अथर्व. २०, ९६, ५;
 तै. ब्रा. २, ५, ८, १२
 अश्वावति प्रथमो गोपु १, ८३, १; अथर्व. २०, २५, १
 अश्वावर्ती सोमावर्ती १०, ९७, ७; वा. य. १२, ८१; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 अश्वावतीर्गोमतीने ७, ४१, ७; ८०, ३; अथर्व. ३, १६, ७;
 वा. य. ३४, ४०; तै. ब्रा. २, ८, ९, ९
 अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारा १, १२३, १२
 अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो १, ४८, २
 अश्वावन्तं रथिनं वीरा १०, ४७, ५
 अश्वासो न ये ज्येष्ठास १०, ७८, ५
 अश्वासो ये वासुप ७, ७४, ४
 अश्विना परि वामिषः ३, ५८, ८
 अश्विना पिबतं मधु १, १५, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 अश्विना पुषदससा १, ३, २
 अश्विना मधुमत्तमं १, ४७, ३
 अश्विना मधुपुत्तमो ३, ५८, ९
 अश्विना यज्वरीरिषः १, ३, १
 अश्विना यद्व कर्हिचित् ५, ७४, १०
 अश्विना यामहूतमा ८, ७३, ६
 अश्विना वर्तिरस्मदा १, ९२, १६; साम. १७३४
 अश्विना वाजिनीवसु ५, ७८, ३
 अश्विना वायुनां युवं ३, ५८, ७
 अश्विनावेह गच्छतं ५, ७५, ७; नि. ३, २०
 अश्विनावेह गच्छतं ५, ७८, १
 अश्विना सु विचाकशत् ८, ७३, १७
 अश्विना स्तुवे स्तुहि ८, २६, १०
 अश्विना हरिणाविव ५, ७८, २
 अश्विनोरसं रथं १, १२०, १०

अश्वो रथी सुरुष इत् ८, ४, ९; साम. २७७
 अश्वेव चित्रारुषी ४, ५२, २; साम. १७२६
 अश्वो न क्रदो वृषभिः ९, ९७, २८
 अश्वो न क्रदन्जनिभिः ३, २६, ३
 अश्वो न चक्रदो वृषा ९, ६४, ३
 अश्वो वोळहा सुखं ९, ११२, ४; नि. ९, ०
 अश्वस्य रमना रथ्यस्य ४, ४१, १०
 अश्वयो वारो अभवः १, ३२, १२
 अषाढं युस्तु प्रतना १, ९१, २१; वा. य. ३४, २०; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ८; ७, ४, १
 अषाढस्युं प्रतनासु ८, ७०, ४; साम. ११५६; अथर्व.
 २०, ९२, १९
 अषाढो अग्ने वृषभो ३, १५, ४
 अष्टा महो दिवो १, १२१, ८
 अष्टौ पुत्राभ्यो अदितेः १०, ७२, ८; तै. ब्रा. १, १३, २;
 तांश्च ब्रा. २४, १२, ६
 अष्टौ व्यख्यत् ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
 असच्च सच्च परमे व्योमन् १०, ५, ७
 असत्सु मे जरितः १०, २७, १
 असद्वत् सुवीर्यं ८, ३१, १८
 असज्जित्वे आहवनानि ७, ८, ५
 असपनः सपनहा १०, १७४, ५; अथर्व. १, २९, ६
 असपन सपनघ्नी १०, १५२, ५
 असमं क्षेत्रमसमा मनीषा १, ५४, ८
 असमानि नितोशनं १०, ६०, २
 असंसृष्टो जायसे मात्रोः ५, ११, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ३
 असर्जि कलशां अभि ९, १०६, १२; साम. ९४०
 असर्जि रथ्यो यथा ९, ३६, १; साम. ४९०
 असर्जि वक्त्रा रथ्ये ९, ९१, १; साम. ५४३
 असर्जि वां स्थविरा वैधता १, १८१, ७
 असर्जि वाजी निरः पवित्र ९, १०९, १९
 असर्जि रूक्मो दिव ९, ८६, ४६
 असश्नतः शतधारा ९, ८६, २७
 असश्नता मघवज्ज्यो हि ७, ६७, ९
 असश्नन्ती भूरिधारे ६, ७०, २; नि. ५, २
 असादि वृत्रो वक्त्रिः ७, ७, ५
 असाम यथा सुवस्त्राय १, १७३, ९
 असामि हि प्रयज्यवः १, ३९, ९
 असायोजो बिभृथा १, ३९, १०; नि. ६, २३
 असावभ्यो असुर १०, १३२, ४

असावि ते जुजुषाणाय ५, ४३, ५
 असावि देवं गोक्षुजीकं ७, २१, १; साम. ३१३
 असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७; १०२८;
 तै. सं. १, ४, ३९, १
 असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
 असावि सोमो अरुयो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
 असाव्यं शुर्मदायास्तु ९, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
 असिकन्यां यजमानो ४, १७, १५
 असि यमो अस्यादिष्ठः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४;
 तै. सं. ४, ६, ७, १
 असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व.
 २०, ५६, २
 असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
 असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
 असुन्वन्तं समं जहि १, १७६, ४
 असुन्वामिन्द्र संसदं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
 असूत पूर्वो वृषभो ३, ३८, ५
 असूत वृषभमहते १, १६८, ९
 अमृक्षत प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
 अमृगन्देववीतये ९, ४६, १
 अमृगन्देववीतये वाजयन्तो ९, ६७, १७; साम. १८१२
 अमृगमिन्द्रवः पथा ९, ७, १; साम. ११२८
 अमृगमिन्द्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व.
 २०, ७१, १०
 असेन्या वः पणयो १०, १०८, ६
 असौ च या न उर्वराद् ८, ९१, ६
 असौ य एषि वीरको ८, ९१, २
 असौ यः पथा आदित्यो १, १०५, १६
 अस्त्राद्यामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४. ३०; तै. सं.
 १, २, ८, १
 अस्तावी मम्म पृत्यं ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व.
 २०, ११९, १
 अस्ताव्यग्निः शिमीवज्जिः १, १४१, १३
 अस्ताव्यग्निरनरां सुशेवो १०, ४५, २२; वा. य. १२, २९
 अस्ति देवा अंहोहः ८, ६७, ७
 अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
 अस्ति हि वः सजात्यं ८, २७, १०; नि. ६, १४
 अस्ति हि वामिह स्तोता ५, ७४, ६
 अस्ति हि त्वा मदाय १, ३७, १५
 अस्तीदमधिमन्थनं ३, २९, १
 अस्तु औषद् पुगे १, १३९, १; साम. ४६१

अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
 अस्तोद्वं स्तोम्या १, १२४, १३
 अस्थुह चित्रा उषतः ४, ५१, २
 अस्मभ्यं रोदसी रयि ९, ७, ९; साम. ११३६
 अस्मभ्यं वाजिनीवसू ८, ५, १२
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
 अस्मभ्यं सु वृषणवसू ८, २६, १५
 अस्मभ्यं गातुवित्तमः ९, १०६, ६
 अस्मभ्यं तद्विहो अज्जथः २, ३८, ११
 अस्मभ्यं तद्वसो दानाय २, १३, १३; १४, १२
 अस्मभ्यं तौ अथा वृषि ४, ३१, १३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदं ९, १०४, ४; साम. ५७५
 अस्मभ्यमिदं विद्वयुः ९, २, ९; साम. १०४६
 अस्मा-अस्मा इदं न्वसो ८, ४२, ४; साम. १४४३
 अस्मा इत्काव्यं वचः ५, ३९, ५
 अस्मा इदु र्नाश्रिद् १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
 अस्मा इदु र्यदु १, ६१, १५; अथर्व. २०, ३५, १५
 अस्मा इदु र्यसुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
 अस्मा इदु र्यत्वा तक्षत् १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १;
 नि. ५, ११
 अस्मा इदु प्र भरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२;
 नि. ६, २०
 अस्मा इदु प्रय इव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
 अस्मा इदु ससिमिव १, ६१, ५; अथर्व. २०, ३५, ५
 अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
 अस्मा उक्थाय पर्वतरस्य ५, ४५, ३
 अस्मा उ ते महि महे १, १०, २; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ४
 अस्मा उपास आतिरंतं ८, ९६, १
 अस्मा ऊ पु प्रभृतये ८, ४१, १
 अस्मा एतद्विषयार्थं ६, ३४, ४
 अस्मा एतन्महागृहं ६, ३४, ५
 अस्माकं व इन्द्रमुदमसि १, १२२, ४
 अस्माकं शिषिणीनां १, ३०, ११
 अस्माकं सु रथं पुर ८, ४५, ९
 अस्माकं जोष्यध्वरं ४, ९, ७
 अस्माकं त्वा मतीनां ४, ३२, १५
 अस्माकं त्वा सुतां उप ८, ६, ४२
 अस्माकं देवा उभयाय १०, ३७, ११
 अस्माकं यण्युवा रथो ४, ३१, १४
 अस्माकमग्रे अथर्व. ५, ४, ८

अस्माकमग्रे मघवस्तु दीविद्याध १, १४०, १०
 अस्माकमग्रे मघवस्तु धास्या ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
 अस्माकमत्र पितरः ४, ४२, ८
 अस्माकमत्र पितरो मनुष्या ४, १, १३
 अस्माकमथ वामयं ८, ५, १८
 अस्माकमद्यान्तमं ८, ३३, १५
 अस्माकमायुर्वर्धय ३, ६२, १५
 अस्माकमित्सु शृणुहि ४, २२, १०
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १०, १०३, ११; साम. १८५९;
 अथर्व. १९, १३, ११; वा. य. १७, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ४, ३
 अस्माकमिन्द्र दुष्टं ५, ३५, ७
 अस्माकमिन्द्र भूतु ते ६, ४५, ३०
 अस्माकमिन्द्रावरुणा भरे ७, ८२, ९
 अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
 अस्माकमुत्तमं कृषि ४, ३१, १५
 अस्माकमूर्जा रथं १०, २६, ९
 अस्माकं मित्रावरुणावतम् २, ३१, १
 अस्माकेभिः सखिभिः २, ३०, १०
 अस्मादहं तविषादीषमाणः १, १७१, ४
 अस्माँ अवंतु ते शतं ४, ३१, १०
 अस्माँ अविद्धि विश्वहेन्द्र ४, ३१, १२
 अस्माँ इहा वृणीध्व ४, ३१, ११
 अस्मास्समये पवमान ९, ८५, २
 अस्मात्सु तत्र चोदय १, ९, ६; अथर्व. २०, ७१, १२
 अस्मिन् इन्द्र प्रसुतौ १०, ३८, १
 अस्मिन्पदे परमे २, ३५, १४
 अस्मिन्पदे अदास्या ५, ७५, ८
 अस्मिन्समुद्रे अध्युत्तर १०, ९८, ६
 अस्मिन्स्वैतच्छकपुत १०, १३२, ५
 अस्मे आ वहतं रथिं ८, ५, १५
 अस्मे इन्द्र सचा सुते ८, ९७, ८
 अस्मे इन्द्रावृहस्पती ४, ४२, ४; तै. सं. ३, ३, ११, १
 अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं ७, ८४, ४
 अस्मे इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०; ८३, १०
 अस्मे ऊ बु वृषणा १, १८४, २
 अस्मे तदिन्द्रावरुणा ३, ६२, ३
 अस्मे ता त इन्द्र सन्तु १०, २२, १३
 अस्मे वेहि शुमतीं १०, ९८, १
 अस्मे वेहि शुमघाशो ९, ३२, ६
 अस्मे वेहि अयो बृहन् १, ९, ८; अथर्व. २०, ७१, १४

अस्मे प्र यंधि मघवन् ३, ३६, १०; मि. ६, ७
 अस्मे रथिं न स्वर्ध १, १४१, ११
 अस्मे रावो दिवेदिवे ४, ८, ७
 अस्मे रुद्रा मेहना ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
 अस्मे वरुं परि घंतं १, ७२, २
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
 अस्मे वसूनि धारय ९, ६३, ३०
 अस्मे वीरो मरुतः ७, ५६, २४
 अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिः ७, ७७, ५
 अस्मे सा वां माध्वी रातिः १, १८४, ४
 अस्मे सोम श्रियमधि १, ४३, ७
 अस्मे तिस्रो अस्वध्याय २, ३५, ५
 अस्मे ते प्रतिहयंते ८, ४३, २
 अस्मे बहुनामवसाय २, ३५, १२
 अस्मे भीमाय नमसा १, ५७, ३; अथर्व. २०, १५, ३
 अस्मे वयं यद्वावान ६, २३, ५
 अस्य क्रवा वाचिचतसो ५, १७, ४
 अस्य घा वीर इवतो ४, १५, ५
 अस्य ते सख्ये वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
 अस्य ते सख्ये वयमियक्षंतः ९, ६६, १४
 अस्य त्रितः क्रतुना १०, ८, ७
 अस्य खेषा अजरा अस्य १, १४३, ३
 अस्य देवस्य मीकहुषः ७, ४०, ५
 अस्य देवस्य संसदि ७, ४, ३
 अस्य पिब ध्रुमतः १०, ११६, २
 अस्य पिबतमश्विना ८, ५, १४
 अस्य पिब यस्य जज्ज्ञान ६, ४०, २
 अस्य पीत्वा मदानां देवो ८, ९२, ६
 अस्य पीत्वा मदानामिन्द्रो ९, २३, ७
 अस्य पीत्वा शतक्रतो १, ४, ८; अथर्व. २०, ६८, ८
 अस्य प्र जातवेदसो १०, १८८, २
 अस्य प्रजावती गृहे ८, ३१, ४
 अस्य प्रत्यामनु सुते ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य.
 ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अस्य प्रेषा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
 अस्य मदे पुरु वर्षांसि ६, ४४, १४
 अस्य मवे स्वयं दा क्रताय १, १२१, ४
 अस्य मदानो मध्वो २, १९, २
 अस्य मे शावापृथिवी २, ३२, १
 अस्य यामासो बृहतो १०, ३, ४
 अस्य रणवा स्वस्येव वृषिः २, ४, ४

अस्य वामस्य पलितस्य १, १३४, १; अथर्व. ९, ९, १;
नि. ४, २६
अस्य वासा उ आर्चिषा ५, १७, ३
अस्य वीरस्य बर्हिषि १, ८६, ४
अस्य वृष्णो व्योदन ८, ६३, ९
अस्य वो व्रजसा ९, ९८, ८
अस्य व्रतानि नाष्टये ९, ५३, ३; साम. १७१६
अस्य व्रते सजोषसो ९, १०२, ५
अस्य शासुहमयासः १, ६०, २
अस्य जुष्टमासो दृष्टानपवे १०, ३, ६
अस्य श्रवो नद्यः सप्त १, १०२, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, २
अस्य श्रिये समिधानस्य ४, ५, १५
अस्य श्रेष्ठा सुमगस्य ४, १, ६
अस्य श्रोतृत्वा मुवः १, ८६, ५
अस्य श्लोको दिवीयते १, १९०, ४
अस्य सुवानस्य मन्दिनः २, ११, २०
अस्य स्तुपे महिमघस्य राधः १, १२२, ८
अस्य स्तोमेभिरीभिजः १०, ९९, ११
अस्य स्तोमे मघोनः ५, १६, ३
अस्य हि स्वयशास्त्रः ५, १७, २
अस्य हि स्वयशास्त्रं ५, ८२, २
अस्या ऊ पुण उप सातये १, १३८, ४; नि. ४, २५
अस्याजतासो दूमां १०, ४६, ७; वा. य. ३३, १; तै. ब्रा.
२, ७, १२, १
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा प्रभे ९, १०६, ३; साम. ६९६
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा ९, १, १०
अस्येदिन्द्रो वावृषे वृष्ण्यश ८, ३, ८; साम. १५७४;
अथर्व. २०, ९९, २; वा. य. ३३, ९७
अस्येदु त्वेषसा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११
अस्येदु प्र बृहि पृथ्याणि १, ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३
अस्येदु भिया गिरयश्च १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४
अस्येदु सातुः सवनेपु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७;
नि. ५, ४
अस्येदेव प्र रिषिचे १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं.
२, ४, १४, २
अस्येदेव शवसा जुषन्ते १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०
अस्येदेवा सुमतिः पप्रथाना १०, ३१, ६
अस्वामजस्तारणयः ४, ४, १२; तै. सं. १, २, १४, ५
अस्वापयद्भीतये ४, ३०, २१
अहं रन्ध्रं मृगं १०, ४९, ५
अहं राता वरुणो मघं ४, ४२, २

अहं राष्टी संगमनी १०, १२५, ३; अथर्व. ४, ३०, २
अहं रुद्राय धनुरा १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५
अहं रुदेभिर्वसुभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १
अहं सप्त स्रवतो १०, ४९, ९
अहं सप्तहा नहुषो १०, ४९, ८
अहं स यो नववास्व १०, ४९, ६
अहं सुवे वितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७
अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७
अहं सो अस्मि यः पुरा १, १०५, ७
अहं सोममाहनसं १०, १२५, २; अथर्व. ४, ३०, ६
अहं हि ते हरिवो ब्रह्म ८, ५३, ८
अहं हुवान आशं ८, ७४, १३
अहं होता न्यसीदं १०, ५२, २
अहं केतुरहं मूर्धो १०, १५९, २
अहं गर्भमदधां १०, १८३, ३
अहं गुड्युष्यो अतिथिर्व १०, ४८, ८
अहं च त्वं च वृत्रहन् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १;
नि. १, ४
अहं चन तस्सुरिभिः ६, २६, ७
अहं तदासु धारयं १०, ४९, १०
अहं तष्टेव वन्धुरं १०, ११९, ५
अहं ता विश्वा चकरं ४, ४२, ६
अहं दा गृणते पृथ्वी १०, ४९, १
अहर्ज्ञा परिशयानं ३, ३२, ११; शत. ब्रा. ४, ५, ३, ३
अहर्ज्ञा पर्वने शिश्रियाणं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६;
तै. ब्रा. २, ५, ४, २
अहर्भिन्द्रो अदहदसि ४, २८, ३
अहर्नृषं वृत्रतरं र्व्यसं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३;
नि. ६, ४
अहर्नृषं वृत्रक्षीपमः ८, ३२, २६
अहमत्कं कवये १०, ४९, ३
अहमपो अपिन्वसुक्षमाणा ४, ४२, ४
अहमस्मि महामहो १०, ११९, १२
अहमस्मि सपत्नहेन्द्र १०, १६६, २
अहमस्मि सहमाना १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५
अहमिदि पितुष्यति ८, ६, १०; साम. १५२, १५००;
अथर्व. २०, ११५, १
अहमिन्द्रो न परा गिरव १०, ४८, ५
अहमिन्द्रो रोषो वक्षो १०, ४८, २
अहमिन्द्रो वरुणस्ते मग्नि ४, ४२, ३

अहमेतं गव्ययमइव्यं १०, ४८, ४
 अहमेतामृच्छाश्वसतो १०, ४८, ६
 अहमेव वात इव १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
 अहमेव स्वयमिदं १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
 अहं पितेव वेतसूँ १०, ४९, ४
 अहं पुरो मंदसानो ४, २६, ३
 अहं प्रत्नेन मन्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व.
 २०, ११५, २
 अहं भुवं वसुनः १०, ४८, १
 अहं भूमिमददामायां ४, २६, २
 अहं मनुरभवत् सूर्यश्चाह ४, २६, १
 अहश्च कृष्णमहरर्जुनं ६, ९, १; नि. २, २१
 अहस्ता यदपदी १०, २२, १४
 अहानि गुप्ताः पर्याव १, ८८, ४
 अहा यदिन्द्र सुदिना ७, ३०, ३
 अहाव्यग्रे हविरास्ये १०, ९१, १५; वा. य. २०, ७९,
 तै. ब्रा. १, ४, २, १
 अहितेन चिद्वेता ८, ६२, ३
 अहिरिव भोगैः पर्येति ६, ७५, १४; वा. य. २९, ५१,
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, १५
 अहेलता मनसा श्रुष्टि २, २३, ३
 अहेलमान उप याहि ६, ४१, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 अहेम यज्ञं पथामुराणा ७, ७३, ३
 अहेयातारं कमपश्यत् १, ३२, १४
 आकरे वसोजैरिता ३, ५१, ३
 आ कलशा अनूपत ९, ६५, १४
 आ कलशेषु भावति पवित्रे ९, १७, ४
 आ कलशेषु भावति इयेनः ९, ६७, १४
 आकीं सूर्यस्य रोचनात् १, १४, ९
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. य. ३३, ४३;
 ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आकेनिपासो अहमिः ४, ४५, ६
 आ क्रन्द्य बलमोजो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २;
 वा. य. २९, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७
 आक्षिप्स्वास्वपरा ३, ५५, ५
 आ क्षोदो महि वृत्तं ६, १७, १२
 आक्ष्णयावानो वहन्ति ८, ७, ३५
 आगक्षिता परिगक्षिता १, १२६, ६; नि. ५, १५
 आ गन्ता मा रिषण्वत ८, २०, १; साम. ४०१
 आगन्धेव ऋतुभिर्वर्धतु ४, ५३, ७
 आगन्धभृणामिह ४, ३५, २

आगन्म वृत्रहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
 आ गावो अगमन्तुत ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ८, ११
 आ गोमता नासत्या स्थेन ७, ७२, १
 आ रना अग्न इहावसे १, २२, १०
 आग्निं न स्ववृत्तिभिः १०, २१, १; साम. ४२०
 आग्निरगामि भारतो ६, १६, १९
 आग्ने गिरो दिव आ ७, ३९, ५
 आग्ने याहि मरुत्सत्ता ८, १०३, १४
 अग्ने वह वरुणं १०, ७०, ११
 आग्ने वह हविरद्याय ७, ११, ५
 आग्ने स्थूरं रथिं भर १०, १५६, ३; साम. १५२९
 आग्मन्नाप उक्षातीर्षहिः १०, ३०, १५
 आ प्रावभिरहभ्येभिः ५, ४८, ३
 आ च त्वावौ रमना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व.
 २०, १२२, २
 आ घा गमद्यदि श्रवत् १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व.
 २०, २६, २
 आ वा ता गच्छानुत्तरा १०, १०, १०; अथर्व. १८, १, ११;
 नि. ४, २०
 आ घा ये अग्निमिन्धते ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८;
 वा. य. ७, ३२; तै. ब्रा. २, ४, ५, ७; नि. ६, १४
 आ वा घोषेव सूनरी १, ४८, ५
 आ च स्वामेता वृषणा ३, ४३, ४
 आ चन त्वा चिकित्सामो ८, ९१, ३
 आ च नो बहिः सद्ता ७, ५९, ६
 आ चर्षणिप्रा वृषभो १, १७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 आ च वहसि तां इह १, ७४, ६
 आ चष्ट आसां पाथो ७, ३४, १०; नि. ६, ७
 आ चिकितान सुक्रत् ५, ६६, १
 आचया जानु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२;
 वा. य. १९, ६२
 आच्छद्विधैर्गुपितः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
 आ जिहृषन्ति साम्बेषां ६, ७५, १३; वा. य. २९, ५०;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, २०
 आ जनं स्वेष्टंरहं १०, ६०, १
 आ जनाय दुह्मणे ६, २२, ८; अथर्व २०, ३६, ८
 आ जागृविषिप्र ऋता ९, ९७, ३७; साम. १३५७
 आ जातं जातवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ जाभिरत्के अयत ९, १०१, १४; साम. १३८७
 आज्ञासः पूर्णं रथे ६, ५५, ६
 आजितुरं सारपतिं विश्व ८, ५३, ६

आजिपते नृपते स्वमिद्वि ८, ५४, ६
 आ जुहोता दुषस्यता ५, २८, ६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 आ जुहोता स्वध्वरं ३, ९, ८; नि. ४, १४
 आजुहान ईश्वो वंशः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १२, ३;
 वा. य. २९, २८; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
 आजुहानो न ईश्वो देवो १, १८८, ३
 आजनगन्धि सुराभि १०, १४६, ६; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 आ त इन्द्रो मदाय कं ९, ६२, २०
 आ त इन्द्र महिमानं ८, ६५, ४
 आ त एता वचोयुजा ८, ४५, ३९
 आ त एतु मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. य. ३, ५४; तै. सं.
 १, ८, ५, २
 आ तक्षत सातिमस्मभ्यं १, १११, ३
 आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. य. ३३, २८
 आ तत्ते दक्षमंतुमः १, ४२, ५
 आ तं भज सोश्रवेणु १०, ४५, १०; वा. य. १२, २७;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 आ तिष्ठतं सुवृत्तं यो रथः १, १८३, ३
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे ३, ३८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. य.
 ३३, २२; तै. ब्रा. २, ७, ८, १
 आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
 आ तिष्ठ वृत्रहर्षं १, ८४, ३; वा. य. ८, ३३; तै. सं.
 १, ४, ३७, १
 आ तू गहि प्र तु द्रव ८, १३, १४
 आ तू न इन्द्रो शतदातु ९, ७२, ९
 आ तू न इन्द्र कौशिक १, १०, ११
 आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं ८, ८१, १; साम. १६७; ७२८
 आ तू न इन्द्र मद्यगू ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, १
 आ तू न इन्द्र वृत्रहन् ३, ३२, १; साम. १८१; वा. य.
 ३३, ६५
 आ तू भर माकिरेत ३, ३६, २; तै. सं. १, ७, १३, ३
 आ तू पिबन्न कण्वमतं ८, २, २२
 आ तू पिबन्न हरिमिन्द्रो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
 आ तू सुशिप्र दम्पते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, १३
 आ ते अग्न इधीमहि ५, ६, ४; साम. ४१९; १०२२; अथर्व.
 १८, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं.
 ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ६, १६, ४७
 आ ते कारो शृणवामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
 आ ते दक्षं वि रोचना ८, ९३, २६

आ ते दक्षं मयोभुवं ९, ६५, २८; साम. ४९८; ११३७
 आ ते दधार्मीदियं ८, ९३, २७
 आ तेन यातं मनसो १०, ३९, १२
 आ ते पितरंरुतां सुन्न २, ३३, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 आ ते मह इन्द्रोत्युम ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
 आ ते रथस्य पूषन् १०, २६, ८
 आ ते रुचः पवमानस्य ९, २६, २४
 आ ते वत्सो मनो यमत् ८, ११, ७; साम. ८; ११६६;
 वा. य. १२, ११५
 आ ते वृषन् वृषणो ६, ४४, २०
 आ तेऽजो वरेण्यं ५, ३५, ३
 आ ते शुभो वृषम एतु ६, १९, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १;
 ८, ५, ९
 आ ते सपर्यु जवसे ३, ५०, २
 आ ते सिन्धामि कुक्षयोः ८, १७, ५; अथर्व. २०, ४, २
 आ ते सुपर्णा अभिनन्तं एवैः १, ७९, २; तै. सं. ३, १, ११, ५
 आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
 आ ते हन् हरिवः शूरशिप्रे ५, ३६, २
 आत्मन्वज्जभो दुह्यते ९, ७४, ४
 आत्मा ते चातो रज ७, ८७, २
 आत्मा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
 आत्मनं ते मनसा रादजा १, १६३, ६; वा. य. २९, १७;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 आत्मा पितृस्तनूवांसः ८, ३, २४
 आत्मा यज्ञस्य रक्षा ९, ६, ८
 आ स्वः सधस्तुतिं ८, १, १६
 आ त्वः सवर्धुवां ८, १, १०; साम. २९५
 आ स्वशत्रवा गहि ८, ८२, ४
 आ स्वा कण्वा अहूषत १, १४, २
 आ स्वा कण्वा इहावसे ८, ३४, ४
 आ स्वागमं शन्तातिभिः १०, १३७, ४; अथर्व. ४, १३, ५
 आ स्वा गिरोरधीरिवाधुः ८, ९५, १; साम. ३४९
 आ स्वा गीर्भिर्महाशुर् ८, ६५, ३
 आ स्वा गोभिरिव व्रजं ८, २४, ६
 आ स्वा प्रावा वदन्निह ८, ३४, २; साम. १८०९
 आ स्वा जुवो रारहाणा अभि १, १३४, १
 आ स्वा बृहन्तो हरयो ३, ४३, ६
 आ स्वा ब्रह्मयुजा हरी ८, १७, २; साम. ६६७; अथर्व.
 २०, ३, २, ३८, २; ४७, ८
 आ स्वा मवप्युता हरी ८, ३४, ९

आ त्वा रथं यथोत्तये ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१;
 नि. ५, ३
 आ त्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३९२
 आ त्वा रथं न जिज्ञासो ८, ४५, २०; नि. ३, २१
 आ त्वा वहन्तु हरयो १, १६, १
 आ त्वा विभ्रा अनुच्यबुः १, ४५, ८
 आ त्वा विश्वाम्नाशवः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५
 आ त्वा विश्वाम्निवन्दुवः ८, ९२. २२; साम. १९७७; १६६०
 आ त्वा शुक्रा अनुच्यबुः ८, ९५, २
 आ त्वा सहस्रमा शतम् ८, १, २४; साम. २४५; १३९१
 आ त्वा सुतास इन्दवो ८, ४९, ३
 आ त्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १२
 आ त्वा हर्यते प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २
 आ त्वाहार्यमंतरेधि १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १;
 वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. भा.
 २, ४, २, ८
 आ त्वा होता मनुर्हितो ८, ३४, ८
 आ त्वेता नि बीदत १, ५, १; साम. १६४; ७४०; अथर्व.
 २०, ६८, ११
 आत्सोम इन्द्रियो रसो ९, ४७, ३
 आथर्वणायाध्विना दधीचे १, ११७, २२
 आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १
 आदक्षिताः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४
 आ दधिकाः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 नि. १०, ३१
 आ दक्षभिर्विवस्वत ८, ७२, ८
 आदस्य ते ध्वसयंतो १, १४०, ५
 आदस्य शुष्मिणो रसे ९, १४, ३
 आ दस्तुषा मनसा ४, १६, १०
 आदह स्त्राधामनु १, ६, ४; साम. ८५१; अथर्व. २०, ४०, ३;
 ६९, १२
 आदाय इमेनो अभरत् ४, २६, ७; नि. ११, १
 आदातो वां मतीनां १, ४६, ५
 आदिते अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३
 आदिते विश्वे क्रतुं १, ६८, ३
 आदित्यम्ना सुषुधाना ४, १, १८
 आदित्यस्य रतेसो ८, ६, ३०; साम. २०
 आदित्या अव हि क्यता ८, ४७, ११
 आदित्यानां वसुनां १०, ४८, ११
 आदित्यानामवसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६
 आदित्या रुद्रा वसवः सुनीधा ३, ८, ८

आदित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १२, ११, ४
 आदित्या विश्वे मरुतश्च ७, ५१, ३
 आदित्यासो अति जिघो १०, १२६, ५
 आदित्यासो अदितयः ७, ५२, १
 आदित्यासो अदितिः ७, ५१, २
 आदित्यैर्विद्रः समणो १०, १५७, ३; साम. १११२; अथर्व.
 २०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १
 आदित्यासस्य चर्किरन् ८, ५५, ५
 आदिद् नेम इन्द्रियं ४, २४, ५
 आदिद्धोतारं वृणते १, १४१, ६
 आदिन्द्रः सन्ना तविधीर १०, ११३, ५
 आदिन्मातुराविशद् १, १४१, ५
 आ दिवस्पृष्टमश्वयुः ९, ३६, ६
 आदीं शवस्यजवीद् ८, ७७, २
 आदीं हंसो यथा गणम् ९, ३२, ३; साम. ७७०
 आदीं के चित्यइयमानास ९, ११०, ६; साम. १४५५
 आदीं त्रितस्य योषणो ९, ३२, २; साम. ७७१
 आदीमधं न होतारो ९, ६२, ६; साम. १०१०
 आद् मे निवरो भुवत् ८, ९३, १५
 आद् नु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५
 आहध्नोति हविष्कृतिं १, १८, ८
 आ देवानाममयावेह १०, ७०, २
 आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३;
 तै. सं. १, १, १४, ३
 आ देवानामभवः केतुरमे ३, १, १७
 आ देवो देवे बुध्या ७, ६, ७
 आ देवो वृत्तो अजिरः १०, ९८, २
 आ देवो यातु सविता ७, ४५, १; तै. भा. २, ८, ६, १
 आ देव्यानि पाथिवाणि ५, ४१, १४
 आ देव्यानि वता चिकित्वा १, ७०, २
 आ देव्या क्षणीमहे ७, ९७, २
 आद्य रथं भानुमो ५, १, ११
 आ द्यो तमोषि रहिमभिः ४, ५२, ७
 आद्रोदसी वितरं विष्कंभा ५, २९, ४
 आ द्वाभ्यां हस्त्रिभ्यां २, १८, ४; नि. ७, ६
 आ द्विबर्हा अभिनो १०, ११६, ४
 आ धर्णसिद्धह्रिबो ५, ४३, १३
 आ धावता सुहस्यः ९, ४६, ४; नि. २, ५
 आधीषमाणायः पतिः १०, २६, ६
 आ धूर्जस्मै दधाता ७, ३४, ४
 आ धेनवः पयसा ५, ४३, १

आ धेनवो धुनयंताम् ३, ५५, १६
 आ धेनवो मामतेयं १, १५२, ६
 आध्रेण चित्तेकं ७, १८, १७
 आ न इन्द्राभिर्विदधे १, १८६, १; वा. य. ३३, ३४; ४७
 आ न इन्द्रो महीमिषं ९, ६५, १३
 आ न इन्द्रो शतमिवनं ९, ६७, ६
 आ न इन्द्रो शतमिवनं गवां ९, ६५, १७; साम. ८३५
 आ न इन्द्र प्रक्षसे १०, २२, ७
 आ न इन्द्र महीमिषं ८, ६, २३
 आ न इन्द्राबृहस्पती ४, ४९, ३
 आ न इन्द्रो दूरादा ४, २०, १; वा. य. २०, ४८
 आ न इन्द्रो हरिमियां ४, २०, १; वा. य. २०, ४९
 आ न ऊर्जं वहतमधिना युवं १, १५७, ४
 आ नः पवस्व धारया ९, ३५, १
 आ नः पवस्व वसुमद् ९, ६९, ८
 आ नः पूषा पवमानः ९, ८१, ४
 आ नः प्रजां जनयतु १०, ८५, ४३
 आ नः शुष्मं नृपाह्ण ९, ३०, ३
 आ नः सहस्रशो भरा ८, ३४, १५
 आ नः सुतास इन्द्रवः ९, १०६, ९; साम. १३२८
 आ नः सोम पवमानः किरा ९, ८१, ३
 आ नः सोमं पवित्र आ ९, ६२, २१
 आ नः सोम संयतं ९, ८६, १८; साम. ११५४
 आ नः सोम महो जुवो ९, ६५, १८; साम. ८३४
 आ नः सोमे स्वध्वर ८, ५०, ५
 आ नपातः शवसो ४, ३४, ६
 आ नस्तुजं रयिं ३, ४५, ४
 आ नस्तु गन्तु मत्सरः १, १७५, २; साम. १४३३
 आ नस्तुत उप वाजेभिः ४, २९, १
 आ नस्तोममुप द्रवत् ८, ५, ७
 आ नस्तोममुप द्रविष्यानो ८, ४९, ५
 आ नामभिर्मरुतो वक्षि ५, ४३, १०
 आ नार्यस्य दक्षिणा ८, २४, २९
 आ नासत्या गच्छतं ह्ययते १, ३४, १०
 आ नामत्या त्रिभिः १, ३४, ११; वा. य. ३४, ४७
 आ निरेकमुत त्रियं ८, २४, ४
 आ निवर्तनं वर्तय १०, १९, ८; ते. सं. ३, ३, १०, १
 आ निवर्तं नि वर्तय पुनः १०, १९, ६
 आ नूनं यातमधिना रथेन ८, ८, २
 आ नूनं यातमधिनाश्वभिः ८, ८७, ५
 आ नूनं यातमधिनेमा ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४

आ नूनं रघुवर्तं ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
 आ नूनमधिना युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १३९, १
 आ नूनमधिनाश्वभिः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, २
 आ नो अग्रे रयिं भर १, ७९, ८; साम. १५२५
 आ नो अग्रे वयोवृषं ८, ६०, ११; साम. ४३
 आ नो अग्रे सुचेतना १, ७९, ९; साम. १५२६; ते. आ.
 २, ४, ५, ३
 आ नो अथ समनसो ८, २७, ५
 आ नो अश्वावदधिना ८, २२, १७
 आ नो अधिना त्रिवृता १, ३४, १२
 आ नो गन्तं रिशादसा ५, ७१, १
 आ नो गन्तं रिशादसेमां ८, ८, १७
 आ नो गन्तं मयोमुवा ८, ८, १९
 आ नो गम्यान्मयश्वा ८, ३४, १४
 आ नो गम्येभिरश्वैर्वसवैः ८, ७३, १४
 आ नो गम्येभिरश्वैर्वसवैः ६, ६०, १४
 आ नो गहिं सक्रयेभिः शिवे ३, १, १९
 आ नो गोत्रा दृहहि गोपते ३, ३०, २१
 आ नो गोमन्तमधिना ८, ५, १०
 आ नो दधिकाः पथ्यां ७, ४४, ५
 आ नो दिव आ पृथिव्या ७, २४, ३
 आ नो दिवो बृहतः ५, ४३, ११; ते. सं. १, ८, २२, १
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो ६, ५०, ८
 आ नो देवः सविता सावित्राद् १०, १००, ३
 आ नो देव शवसा ७, ३०, १
 आ नो देवानामुप वेतु १०, ३१, १
 आ नो देवेभिरुप देवहूतिं ७, १४, ३
 आ नो देवेभिरुप यातं ७, ७२, २
 आ नो द्युम्नैरा श्रवोभिः ८, ५, ३२
 आ नो द्रप्सा मधुमन्तो १०, ९८, ४
 आ नो नावा मतीनां १, ४६, ७
 आ नो निधुभिः शतिनीभिः ७, ९२, ५; वा. य. २७, २८;
 ते. वा. २, ८, १, १
 आ नो निधुभिः शतिनीभिः १, १३५, ३
 आ नो बहिः सधमादे १०, ३५, १०
 आ नो बर्ही रिशादसो १, २६, ४
 आ नो बृहन्ता बृहतीभिः ४, ४१, ११
 आ नो ब्रह्माणि मरुतः २, ३४, ६
 आ नो भज परमेधु १, २७, ५; साम. १४९९
 आ नो भद्राः कृतवो यंतु १, ८९, १; वा. य. २५, १४;
 नि. ४, १९

आ नो भर वक्षिणेनाभि ८, ८१, ६
 आ नो भर भगमिद्व ३, ३०, १९; तै. ब्रा. २, ५, ४, १;
 नि. ६, ७
 आ नो भर वृषणं शुष्मं ६, १९, ८
 आ नो भर ह्यंजनं ८, ७८, २
 आ नो मस्त्व दावने ८, ७, २७
 आ नो महीमरमतिं ५, ४३, ६
 आ नो मित्र सुदीतिभिः ५, ६४, ५
 आ नो मित्रावरुणा घृतेः ३, ६२, १६; साम. २२०, ६६३;
 वा. य. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ३
 आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टि ७, ६५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 आ नो यज्ञं दिविष्टुशं ८, १०१, ९; वा. य. ३३, ८५
 आ नो यज्ञं नमोवृधं ३, ४३, ३
 आ नो यज्ञं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८;
 वा. य. २२, ३३; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
 आ नो यज्ञाय तक्षत १, १११, २
 आ नो यातं दिवस्परि ८, ८, ४
 आ नो यातं दिवो अच्छा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
 आ नो यातमुपश्रुति ८, ८, ५
 आ नो याहि परावतो ८, ६, ३६
 आ नो याहि महेमते ८, ३४, ७
 आ नो याहि सुतावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
 आ नो याह्युपश्रुति ८, ३४, ११
 आ नो रत्नानि विभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
 आ नो रथि मद्व्युतं ८, ७, १३
 आ नो राधांसि सवित ७, ३७, ८
 आ नो रुद्रस्य सुनवो ६, ५०, ४
 आ नो वायो महे तने ८, ४६, २५
 आ नो विश्व आरुह्य १, १८६, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 आ नो विश्वान्यश्विना ८, ८, १३
 आ नो विश्वामिह्रुतिभिः सजोषा ७, २४, ४; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
 आ नो विश्वामिह्रुतिभिरश्विना ८, ८, १
 आ नो विश्वासु हव्य ८, ९०, १; साम. २६९; १४९२;
 अथर्व. २०, १०४, ३
 आ नो विश्वेषां रसं ८, ५३, ३
 आ नो विश्वे सजोषसो ८, ५४, ३
 आ नोऽवोभिर्मरुतो १, १६७, २
 आत्रेभ्यस्ते १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, ९६, २०
 आन्धं दिवो मातरिश्वा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
 आप इहा उ भेषजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७, ५; ६, ९१, ३

आपः पूणीत भेषजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व.
 १, ६, ३
 आपकथासो भलानसो ७, १८, ७
 आपथयो विपथयो ५, ५२, १०
 आप्राथ महिना ८, ७०, ६; साम. ८६३; अथर्व.
 २०, ८१, २; ९२, २१
 आपमुषी पाथिवान्धु ६, ६१, ११
 आपमुषी विभावरी ४, ५२, ६
 आपा पथौ पाथिवं १, ८१, ५
 आपरमाभिरुत ६, ६२, ११
 आपर्वतस्य मरुतां ४, ५५, ५
 आपवमान धारय २, १२, ९; साम. १२०३
 आपवमान नो भरायो ९, २३, ३
 आपवमान सुष्टुति ९, ६५, ३; साम. ९०६
 आपवस्त्व गविष्टये ९, ६६, १५
 आपवस्त्व दिशां पत ९, ११३, २
 आपवस्त्व मदन्तम ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८
 आपवस्त्व महीमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५
 आपवस्त्व सहस्रिणं रथिं सोम ९, ६३, १; साम. ५०६
 आपवस्त्व सहस्रिणं रथिं गोमन्तं ९, ६२, १२
 आपवस्त्व सुवीर्य ९, ६५, ५; साम. ७८६
 आपवस्त्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. य. ८, ६३
 आपश्रुं गांसि पृथिवीं ८, २७, २
 आपश्रुताज्ञासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५
 आपश्रुतिपथ्यु स्तयो ७, २३, ४; अथर्व. २०, १२, ४;
 वा. य. ३३, १८
 आपश्रुदस्मै पिबन्त ७, ३४, ३
 आपश्रुद्धि स्वयज्ञसः ७, ८५, ३
 आपानासो विवस्वतो ९, १०, ५; साम. ११२३
 आपान्तमन्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३;
 तै. आ. १०, १, ९; नि. ५, १२
 आपी वो अस्मै पितरेव १०, ९०, ४
 आपुत्रासो न मातरं ७, ४३, ३
 आपूर्णो अय कलशः ३, २२, १५; अथर्व. २०, ८, ३
 आपृषन्निरवर्हिषं १, २३, १३
 आपो अष्टान्वचारिषं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. य.
 २०, २२; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. ब्रा.
 २, ६, ६, ५
 आपो अस्मान्मातरः १०, १७, १०; अथर्व. ६, ५२, २;
 वा. य. ४, २; तै. सं. १, २, १, १
 आपो न न्वीरव संति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिधुमभि यत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
 आपो भूयिष्ठा हृत्वेको १, १६१, १
 आपो यं वः प्रथमं ७, ४७, १
 आपो रेवतीः क्षयथा १०, ३०, १२
 आपो ह यद् बृहतीर्विश्व १०, १२१, ७; अथर्व. ४, २, ६;
 वा. य. २७, २५, ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १;
 ४, १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
 आपो हि ष्ठा मयोभुवः १०, ९, १; साम. १८३७; अथर्व.
 १, ५, १; वा. य. ११, ५०; ३६, १४; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ.
 ४, ४२, ४; १०, १, ११; नि. ९, २७
 आप्यायस्व मद्विन्तम १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४;
 तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
 आप्यायस्व समेतु १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य.
 १२, १६२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४;
 तांश्च ब्रा. १, ५, ८
 आप्र द्रव परावतो ८, ८२, १
 आप्र द्रव हस्विषो ५, ३१, २; नि. ३, २१
 आप्र यात मरुतो ८, २७, ८
 आप्रा रजांसि दिव्यानि ४, ५३, ३
 आप्रायान्मधुन १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
 आप्रुन्दं वृत्रहा ८, ४५, ४; साम. २१६
 आप्रुन्दमाने उपाके १, १४२, ७
 आप्रुन्दमाने उपसा ३, ४, ६
 आप्रुतं शिक्षतं वज्रबाहू १, १०९, ७; तै. ब्रा. ३, ६, ११, १
 आप्रायगिरुपसां ५, ७६, १; साम. १७५२
 आप्रानुना पाथिबानि ६, ६, ६
 आप्राती भारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
 आप्रिर्विधेमाग्रे ८, २३, २३
 आप्रिष्टे अष्ट गीर्भिः ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 आप्रिष्टो मिथतीः ६, २५, २; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
 आप्रुत्वा सहजा वज्र १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
 आप्रुवेण्यं वो मरुतो ५, ५५, ४
 आप्रोग्यं प्र १, ११०, २
 आप्रुधो अस्मा असिच १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
 आप्रुधो मयिथतीः १, ११०, ६
 आप्रुधो वरेण्यं ९, ६५, २९; साम. ११३८
 आप्रुधो सनिष्यतो ३, २, ४
 आप्रुधो हरिभिः ३, ४५, १; साम. २४६, १७१८;
 अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ.
 १, १२, २

आ मन्वेधामा गातं ३, ५८, ४
 आ मा पृथुपुत्रं ६, ४८, १६
 आ मा मित्रावरुणे ७, ५०, १
 आमासु पक्रमेरय ८, ८९, ७; साम. १४३१; तै. सं.
 १, ६, १२, २; नि. ६, १४
 आ मित्रावरुणा भगं ९, ७, ८; साम. ११३५
 आ मित्रे वरुणे वयं ५, ७२, १
 आमूरज प्रत्यावर्तये ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, १२६, ३;
 वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
 आ मे अस्य प्रतीत्यं ८, २६, ८
 आ मे वचांस्युद्यता ८, १०१, ७
 आ मे हवं नासत्याश्विना ८, ८५, १
 आ यं हस्ते न स्वादिने ६, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ यः प्रप्री जायमान ६, १०, ४
 आ यः प्रप्री भानुना ६, ४८, ६
 आ यः पुरं नामिणीम् १, १४९, ३; साम. १७७४
 आ यः सोमेन जडरं ५, ३४, २
 आ यः स्वर्णं भानुना १, ८, ४
 आयं गौः वृश्नीरकमीत् १०, १८९, १; साम. ६३०, १३७६;
 अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 आयजी वाजसातमा १, २८, ७; नि. ९, ३६
 आयजैर्देव मर्त्यं ५, १७, १
 आयं जना अभिचक्षे ५, ३१, १२
 आयपतस्तेन्यः ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९२, ७
 आयसाकं यशसो ७, ३६, ६
 आयद्वान्वनन्वतः ८, १, ३१
 आयद्विद्वश्च दृढहे ८, ३४, १६
 आयद्विषे नृपतिं तेज आनद् १, ७१, ८; वा. य. ३३, ११;
 तै. सं. १, ३, १४, ६
 आयद् तुवः शतक्रतु १, २०, १५; साम. १०८६; अथर्व.
 २०, १२२, ३
 आयद् तुवस्याद् तुवसे न कारुः १, १६५, १४
 आयद्वरी इन्द्र विप्रता १, ६३, २
 आयद्वीनि हिरण्यं वरुण ५, ६७, २
 आयद्वीनि हिरण्यं आशुः ९, ६४, २०
 आयद्वीनि वरुणश्च नावं ७, ८८, ३
 आयद्वीनि इन्द्र धारसे ८, ९६, ५
 आयद्वीनि योषणा रथं ८, ८, १०
 आयद्वीनि सूर्यो रथं ५, ७३, ५
 आयद्वीनीयचक्षसा ५, ६६, ६

आयने ते परायणे १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
 आयन्तारं महि स्थिरं ८, ३२, १४
 आ यक्षः पत्नीर्गमन् ७, ३४, २०
 आ यं नरः सदानवो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
 आ यन्मा वेमा अरुहन्नुतस्य ८, १००, ५
 आ यन्मे अभवं २, ४, ५; नि. ६, १७
 आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ १, १२५, ३
 आ यं पृणन्ति दिवि १, ५२, ४
 आ ययोश्चिन्तते तना ९, ५८, ४; साम. १०६०
 आ यस्तन्ध रोदसी ६, १, ११; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 आ यस्तस्यौ भुवनानि ९, ८४, २
 आ यस्ते अग्न इष्यते ७, १, ८
 आ यस्ते सपिरासुते ५, ७, ९
 आ यस्मिन्ते स्वपाके ६, १२, २
 आ यस्मिन्सस रश्मयः २, ५, २
 आ यस्मिन्हस्ते नर्या ६, २९, २
 आ यस्य ते महिमानं ८, ४६, ३
 आ यातं नहुषस्परि ८, ८, ३
 आ यात मरुतो दिव ५, ५३, ८
 आ यातस्युप भूयतं ७, ७४, ३; वा. य. ३३, १८
 आ यातं मिश्रावरुणा जुषाणा ७, ६६, १९
 आ यातं मिश्रावरुणा सुशस्ति ६, ६७, ३
 आ यार्त्विद्रः स्वपतिः १०, ४४, १; अथर्व. २०, ९४, १
 आ यार्त्विद्रो दिव आ ४, २१, ३
 आ यार्त्विद्रोऽवस उप ४, २१, १; वा. य. २०, ४७
 आ याहि कृण्वाम त ८, ६२, ४
 आ याहि पर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
 आ याहि पूर्वैरति ३, ४३, २
 आ याहि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
 आ याहि वस्या धिया १०, १७२, २
 आ याहि शश्वदुशत ६, ४०, ४
 आ याहि सुधुमा हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६; अथर्व.
 २०, ३, १; ३८, १; ४७, ७
 आ याहीम इन्द्रवो ८, २१, ३; साम. ४०२
 आ याह्यसे पथ्या अनु ७, ७, २
 आ याह्यसे समिधानो अर्वा ३, ४, ११; ७, २, ११
 आ याह्यद्रिभिः सुतं ५, ४०, १
 आ याह्यर्यं आ परि ८, ३४, १०
 आ याह्यवाङ् उप ३, ४३, १
 आयुर्विषाद्युः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५;
 तै. ब्रा. ६, १, २

आ युवानः कवयो ६, ४९, ११
 आ यूथेव क्षुमति पश्चा ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
 आ ये तन्वन्ति रादिभिः १, १९, ८
 आ ये तस्थुः पृथतीषु ५, ६०, २
 आ ये रजोसि तविषीभिः १, १६६, ४
 आ ये विश्वा पार्थिवानि ८, ९४, ९
 आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः १, ७२, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
 आ यो गोभिः सूज्यत ९, ८४, ३
 आ योनिमर्षितवन्तम ३, ५, ७
 आ योनिमर्षणो रुहत् ९, ४०, २; साम. ९२५
 आ यो मूर्धानं पित्रोः १०, ८, ३
 आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
 आ यो वना तातृषाणो २, ४, ६
 आ यो विवाय सच्चथाय १, १५६, ५
 आ यो विश्वानि वार्या ९, १८, ४
 आरङ्गरेव मध्ये १०, १०६, १०
 आ रयिमा सुचेतुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
 आराच्छुमुप बाधस्व १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७; नि. ५, २४
 आ राजाना मह क्रतस्य ७, ६४, २
 आ सिक् किंकिरा कृणु ६, ५३, ७
 आ रुक्मैरा युधा ५, ५२, ६; नि. ६, १६
 आ रुद्रास इन्द्रवंतः ५, ५७, १; नि. ११, १५
 आरे अघा को न्विधा १०, १०२, १०
 आरे अस्मदमतिमारे ४, ११, ६
 आरे ते गोमसुत १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
 आरे सा वः सुदानवो १, १७२, २
 आरोका इव वेदहो ८, ४३, ३
 आ रोदसी अयुगदा स्वः ३, २, ७; वा. य. ३३, ७५
 आ रोदसी अयुगा जायमान ३, ६, २
 आ रोदसी अयुगादोत १०, ५५, ३
 आ रोदसी बृहती वेविदानः १, ७२, ४
 आ रोदसी हर्यमाणो १०, ९६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
 आ रोहत्यायुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, २४; तै. आ.
 ६, १० १
 आर्चक्षत्र मरुतः १, ५२, १५
 आर्हिषेणो होत्रम् १०, ९८, ५; नि. २, ११
 आलाक्षा या रुहसीर्णा ६, ७५, १५
 आ व इन्द्रं क्रिवि यथा १, ३०, १; साम. २१४
 आव क्रजस ऊर्जा १०, ७६, १; नि. ६, २१

आ वंसते मववा वीरवद्यश ८, १०३, ९; साम. ८७९
 आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, ३३, १४
 आवः शर्म वृषभं तुग्या १, ३३, १५
 आ वक्षि देवो हृह विप्र २, ३३, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
 आ वच्यस्व महि प्तरो ९, २, १; साम. १०३८
 आ वच्यस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०१२
 आवदंस्त्वं शकुने भद्रमा २, ४३, ३
 आवद्विद्रं यमुना ७, १८, १९
 आवर्तुततीरथ तु १०, ३०, १०
 आवहन्ती पोष्या वार्याणि १, ११३, १५
 आवहन्त्यरुणीर्जोतिषा ४, १४, ३
 आ वह्ये पराकात् ८, ५, ३१
 आ वां येष्ठाश्विना ५, ४१, ३
 आ वां रथं युवतिः १, ११८, ५
 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य १, ११६, १७
 आ वां रथमवस्यां व्युष्टौ ७, ७१, ३
 आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं १, ११९, १
 आ वां रथो अश्विना १, ११८, १
 आ वां रथो नियुवान्वक्षद् १, १३५, ४
 आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
 आ वां रथो रोदसी ७, ६२, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 आ वां रथोऽवनिर् १, १८१, ३
 आ वां राजानावध्वरे ७, ८४, १
 आ वां वयोऽश्वासो ६, ६३, ७
 आ वां वहिष्ठा इह ते ४, १४, ४
 आ वां बाहिष्ठो अश्विना ८, २६, ४
 आ वां विप्र हृहावसे ८, ८, ९
 आ वां विश्वामिहृतिभिः ८, ८७, ३
 आ वां विश्वामिहृतिभिः ८, ८, १८
 आ वां श्येनासो अश्विना वह १, ११८, ४
 आ वां सहस्रं हरय ४, ४६, ३
 आ वां सुम्ने वरिमन् ६, ६३, ११
 आ वां सुम्नेः शयू हव १०, १४३, ६
 आ वां प्रावाणो अश्विना ८, ४२, ४
 आ वाजा यातोप न क्रशुः ४, ३४, ५
 आ वात वाहि मेपजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 आ वातस्य ध्रजतो ७, ३६, ३
 आ वां दानाय वज्रतीय वक्षा १, १८०, ५
 आ वां धियो वज्रस्युर्वध्वरा १, १३५, ५
 आ वां नरा मनोजुजो ५, ७५, ६

आ वामगन्धुमतिवो १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
 आ वामश्वासः शुचयः १, १८१, २
 आ वामश्वासः सुयुजो ५, ६२, ४
 आ वामश्वासो अभिमातिषाह ६, ६९, ४
 आ वामुपस्थमनुहा २, ४१, २१; नि. ९, ३७
 आ वामृताय केशिनीरनुष १, १५१, ६
 आ वां भूपन्निक्षतयो जन्म १, १५१, ३
 आ वां मित्रावरुणा हव्यं १, १५२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 आ वायो भूष छुचिपा ७, २२, १; वा. य. ७, ७; तै. सं.
 १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
 आ विशत्या विशता २, १८, ५
 आ विद्युन्मज्जिमरुतः १, ८८, १; नि. ११, १४
 आ विबाध्या परिरापः २, २३, ३
 आविरभून्महि माघोनं १०, १०७, १
 आ विवासन्परावतो ९, ३९, ५; साम. ९०२
 आविशन्कलशं सुतो २, ६२, १९; साम. ४८९
 आ विश्वतः प्रत्यज्ञा २, १०, ५; वा. य. ११, २४; तै. सं.
 ४, १, २, ५
 आ विश्वदेवं सपतिं ५, ८२, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आ विश्ववाराश्विना गतं नः ७, ७०, १
 आ विष्णो वधते चारुसा १, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४;
 नि. ८, १५
 आ वृत्रहणा वृत्रहभिः ६, ६०, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 आ वृषस्व पुक्वसो ८, ६१, ३
 आ वृषस्व महामह ८, २४, १०
 आवेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं ५, ४३, १२; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 आ वो धियं यज्ञियां १०, १०१, ९
 आ वो मक्षू तनाय कं १, ३९, ७
 आ वो यक्ष्यस्युतत्वं १०, ५२, ५
 आ वो यन्तृवाहासो ५, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ३
 आ वो यस्प द्विर्बहसो १, १७६, ५
 आ वो राजानं अध्वरस्य ४, ३, १; साम. ६९, तै. सं.
 १, ३, १४, १
 आ वो रुक्मयुमौशिजो १, १२२, ५
 आ वो वहंतु सप्तयो रघुष्यदः १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
 आ वो वाहिष्ठो वहतु ७, ३७, १
 आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
 आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे ८, ३१, १०
 आ शर्म पर्वतानामोतापां ८, १८, १६
 आशसनं विशसनं १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, २८
 आशीत्या नवत्याया २, १८, ६

आशुः शिशानो वृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९;
 अथर्व. १९, १३, २; वा. य. १७, ३३; तै. सं.
 ४, ६, ४, १; नि. १, १५
 आशुं दधिकौ तसु नु ४, ३९, १
 आशुं दूतं विवस्वतो ४, ७, ४
 आशुमिश्रिष्टान्वि २, ३८, ३
 आशुभ्रा यातमभिनो ७, ६८, १
 आशुरर्षं बृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८
 आश्रुवते अदपिता ४, ३, ३
 आश्वेनस्य जयसा १, ११८, ११; नि. ६, ७
 आश्रुक्कणं श्रुषी हवं १, १०, ९; नि. ७, ६
 आश्विनावश्चावत्येषा १, ३०, १७
 आश्वेनस्य जंतवो ५, १९, ३
 आस एतु य ईवदा ८, ४६, २१
 आसंयतमिन्द्र नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०
 आसलायः सवर्तुषां ६, ४८, ११
 आसत्यो यातु मघवाँ ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १
 आसवं सवितुर्यथा ८, १०२, ६; तै. सं. ३, १, ११, ८
 आसस्त्राणासः शवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३
 आसहस्रं पथिमिरिन्द्र ६, १८, ११
 आसां पूर्वोसामहसु १, १२४, ९
 आसीनासो अरुणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३;
 वा. य. १९, ६३
 आसीमरोहसुयमा ३, ७, ३
 आसुम्याय सुम्यं ८, २२, १५
 आसुते सिंघत श्रियं ८, ७२, १३; साम. १४८०; वा. य.
 ३३, २१
 आसुष्टुती नमसा वर्तयथ्ये ५, ४३, २
 आसुष्मा णो मघवन् ६, ४४, १८
 आसुव्यन्ती यजते १०, ११०, ६; अथर्व. ५, १२, ६; वा. य.
 २९, ३१; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११
 आसुर्वे न रश्मयो ध्रुवासः १, ५२, ३
 आसुर्वो अरुहच्छुक्रं ५, ४५, १०
 आसुर्वो न भानुमग्निः ६, ४, ६
 आसुर्वो यातु सप्ताशः ५, ४५, ९
 आसोता परि पिंघता ९, १०८, ७; साम. ५८०; १३९४
 आसोम सुवानो आग्निभिः ९, १०७, १०; साम.
 ५१३; १६८९
 आस्तुतासो मरुतो ७, ५७, ७
 आस्थापयन्त सुवर्ति युवानः १, १६७, ६
 आशो बृकस्य वर्तिकां १, ११६, १४

आस्मा रथं वृषपाणेषु १, ५१, १२
 आस्मिन्पिशंगमिन्द्रो ९, २१, ५
 आस्मिन् युवमानो अजरः १, ५८, २
 आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०
 आहं पितृन्सुविद्वान् १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५;
 वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १२, ३
 आहरयः ससृजिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व.
 २०, २२, ५; ९२, २
 आह्वयताय धृष्णवे ९, ९९, १; साम. ५५१
 आह्वयतो अर्जुने अक्के ९, १०७, १३; साम. ७६८
 आहार्यं स्वाविदं त्वा १०, १६३, ५; अथर्व. ८, १, २०;
 २०, ९६, १०
 आहि द्यावापृथिवी अग्न १०, १, ७
 आहि रुहतमभिनो ८, २२, ९
 आहिष्मा याति नर्यः ४, २९, २
 आहिष्मा सूनवे पिता १, २६, ३
 आहोता मन्द्रो विद्वथानि ३, १४, १
 इच्छन्त रेतो मिथस्तनुषु १, ६८, ८
 इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखा ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८
 इच्छन्ति देवाः सुन्वतं ८, २, १८; साम. ७२१; अथर्व.
 २०, १८, ३
 इच्छन्तश्च यच्छिरः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व.
 २०, २१, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
 इळामग्ने पुरुदंसं ३, १, २३; ५, ११; ६, ११; ७, ११;
 १५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६; वा. य.
 १२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३
 इळायास्त्वा पदे वयं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं.
 ३, ५, ११, १
 इळा सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८
 इत जती वो अजरं ८, ९९, ७; साम. २८३; अथर्व.
 २०, १०५, ३
 इति बिद्धि त्वा घना १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४
 इति चिन्तु प्रजायै ५, ४१, १७
 इति चिन्मन्त्रमग्निः ५, ७, १०
 इति त्वाग्ने वृद्धिद्वयस्य १०, ११५, ९
 इति त्वा देवा इम १०, ९५, १८
 इति वा इति मे मनो १०, ११९, १
 इति स्तुतासो असथा ८, ३०, २
 इतो वा साति १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६
 इत्या धीवन्तमग्निः ८, २, ४०; नि. ३, १६

इत्या यथा त ऊतये ५, २०, ४
 इत्या हि सोम इन्मदे १, ८०, १; साम. ४१०
 इदं यमस्य सादनं १०, १३५, ७
 इदं वचः पर्जन्याय ७, १०१, ५; तै. आ. १, २९, १
 इदं वचः शतसाः ७, ८, ६
 इदं वपुर्निवचनं ५, ४७, ५
 इदं वसो सुतमंघः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
 इदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
 इदं वां मदिरं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
 इदं विष्णुर्वि चक्रमे १, २२, १७; साम. २२२; १६६९;
 अथर्व. ७, २६, ४; वा. य. ५, १५; तै. सं.
 १, २, १३, १; नि. १२, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्च १, ११३, १; साम. १७४९;
 नि. २, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं १०, १७०, ३; साम. १४५५
 इदं सु मे जरितः १०, २८, ४; नि. ५, ३
 इदं स्वरिदमिव १०, १२४, ६
 इदं ह नूनमेवां ८, १८, १
 इदं हविर्मघवन् १०, ११६, ७; नि. ७, ६
 इदं हि वां प्रदिवि ५, ७६, ४
 इदं ह्यवजोसा ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
 इदं कवेरादित्यस्य २, २८, १
 इदं त एकं पर ऊत १०, ५६, १; साम. ६५; अथर्व.
 १८, ३, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १, ३; तै. आ. ६, ३, १, ४, २
 इदं ते पात्रं सनवितं १०, ११२, ६
 इदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
 इदं ह्यवाम्रमिन्द्रपानं ६, ४४, १६
 इदं ह्यवापृथिवी सत्यं १, १८५, ११; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 इदं नमो वृषभाय १, ५१, १५
 इदमकर्म नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
 इदमग्ने सुधितं १, १४०, ११
 इदमापः प्र वहत १, २३, २२; १०, ९, ८; अथर्व. ७, ८९, ३;
 वा. य. ६, १७
 इदमित्या रौद्रं १०, ६१, १
 इदमु ल्यपुरुतमं ४, ५१, १; नि. ४, २५
 इदमु ल्यन्महि महां ४, ५, ९
 इदमुदकं पिबतेति १, १६१, ८
 इदं पितृभ्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६;
 वा. य. १९, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
 इदं पित्रे मरुतां १, ११४, ६
 इदं मे अग्ने कियते ४, ५, ६

इवा हि त उपो अत्रिसानो ६, ६५, ५
 इवा हि ते वेविषतः ६, २१, ५
 इवा हि व उपस्तुतिं ८, २७, ११
 इवा हि वो विषते ६, ६५, ४
 इवाहः पीतिं ४, ३३, ११
 इधमं यस्ते जभर ४, १२, २
 इध्मेनाग्र इच्छमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
 इनोत पृष्ठ ३, ३८, २
 इनो राजन्नरतिः १०, ३, १; साम. १५४६
 इनो वाजानां पतिः १०, २६, ७
 इन्द्रविन्द्राय बृहते ९, ६९, १०
 इन्द्रुं रिहंति महिषा ९, ९७, ५७
 इन्द्रुः पविष्ट चारुमंदाय ९, १०९, १३; साम. ४३१
 इन्द्रुः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
 इन्द्रुः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
 इन्द्रुः पुनानो अति ९, ८६, २६
 इन्दुरात्रो न वाजसृत् ९, ४३, ५
 इन्दुरिन्द्राय तोषते ९, १०९, २२
 इन्दुरिन्द्राय पवत ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व.
 २०, १३७, ५
 इन्दुर्देवानामुपसख्यं ९, ९७, ५
 इन्दुर्वाजी पवते ९, ९७, १०; साम. ५४०, १०१९
 इन्दुरिन्द्रायानो अर्षति ९, ६७, ४
 इन्दुरिन्द्रायानः सोतृभिः ९, ३०, २
 इन्द्रो यथा तव स्तवो ९, ५५, २; साम. ९७६
 इन्द्रो यद्विभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
 इन्द्रो व्यव्यमर्षसि ९, ६७, ५
 इन्द्रो समुद्रमाल्य ९, ३५, २
 इन्द्र आशाभ्यस्परि २, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७;
 ५७, १०; तै. ब्रा. २, ५, ३, १; नि. ६, १
 इन्द्र आसां नेता १०, १०३, ८; साम. १८५६; अथर्व.
 १९, १३, ९; वा. य. १७, ४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
 इन्द्र इत्सोमपा एक ८, २, ४
 इन्द्र इक्ष्वाः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व.
 २०, ३८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
 इन्द्र इन्द्रो महानां ८, ९२, ३; साम. ७१५
 इन्द्र इष्टे वदातु नः ८, ९३, ३४; साम. १९९
 इन्द्र उक्थेन शवसा १०, १००, ५
 इन्द्र ऋषुभिर्वाजवन्निः ३, ६०, ५
 इन्द्र ऋषुभिर्वाजिभिः ३, ६०, ७
 इन्द्र ऋषुमान्वाजवान् ३, ६०, ६

ह्यङ्ग ओषधीरसनो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
 ह्यङ्ग वयं महाधन १, ७, ५; साम. १३०; अथर्व.
 २०, ७०, ११; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 ह्यङ्ग वषेतु नो गिर ८, १३, १६
 ह्यङ्ग वषेतो अन्तरः ९, ६३, ५
 ह्यङ्ग बाणरीनुत्तमन्नुमेव ७, ३१, १२; साम. १७५५
 ह्यङ्ग विश्वा अवीवृधन् १, ११, १; साम. ३४३; ८२७;
 वा. य. १२, ५६; १५, ६१; १७, ६१; तै. सं.
 ४, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ७, १५, ५
 ह्यङ्ग नृत्राय ह्यन्तवे देवसो ८, १२, २२
 ह्यङ्ग नृत्राय ह्यन्तवे पुरुहूतं ३, ३७, ५; अथर्व. २०, १९, ५
 ह्यङ्ग यो नरः सख्याय ६, २९, १
 ह्यङ्ग यो विशतः परि १, ७, १०; साम. १६२०; अथर्व.
 २०, ३९, १; ७०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १
 ह्यङ्ग सोमस्य पीतये ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४
 ह्यङ्ग सत्वा नृत्तमं १०, ८९, १
 ह्यङ्ग किल श्रुत्या अस्य १०, १११, ३
 ह्यङ्ग पृथिवीतिरिद् ३, ३४, १; अथर्व. २०, ११, १; नि. ४, १७
 ह्यङ्ग स दामने कृत ८, ९३, ८; साम. १२२३; अथर्व.
 २०, ४७, २; १३७, १३; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 ह्यङ्ग समस्तु यजमानं १, १३०, ८
 ह्यङ्ग सहस्रदात्रां १, १७, ५
 ह्यङ्ग सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४
 ह्यङ्ग सुतेषु सोमेषु ८, १३, १; साम. ३८१, ७४६
 ह्यङ्ग सुत्रामा स्वर्वां ६, ४७, १२; १०, १३१, ६; अथर्व.
 ७, ९१, १; २०, १२५, ६; वा. य. २०, ५१;
 तै. सं. १, ७, १३, ४
 ह्यङ्ग सु पृषा वृषणा ३, ५७, २
 ह्यङ्ग सुशिमो मघवा ३, ३०, ३
 ह्यङ्ग सूर्यस्य रश्मिभिः ८, १२, २
 ह्यङ्ग स्वर्षां जनयन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 ह्यङ्ग स्वाहा पिबतु ३, ५०, १
 ह्यङ्ग ऋतुं न आ भर ७, ३२, २६; साम. २५९; १४५६;
 अथर्व. १८, ३, ६७; २०, ७९, १; तै. सं. ७, ५, ७, ४
 ह्यङ्ग कतुविदं सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७, ४
 ह्यङ्ग क्षत्रमभि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, २;
 तै. सं. १, ६, १२, ४
 ह्यङ्ग अत्रासमातिषु १०, ६०, ५
 ह्यङ्ग गृणीष उ स्तुवे ८, ६५, ५
 ह्यङ्ग कामा वसुवन्तो ४, १६, १५

ह्यङ्ग कुत्सो वृत्रहणं १, १०६, ६
 ह्यङ्ग जहि पुमांसं ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, २४
 ह्यङ्ग जामय उत ये ६, २५, ३
 ह्यङ्ग ज्येष्ठं न आ भरं ६, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १
 ह्यङ्ग ज्येष्ठान्नुहज्यः ४, ५४, ५
 ह्यङ्ग ज्येष्ठा मरुतृणा १, २३, ८; २, ४१, १५
 ह्यङ्ग तमा हि धिष्यथा १, १८२, २
 ह्यङ्ग तुभ्यमिदद्विषो १, ८०, ७; साम. ४१२
 ह्यङ्ग तुभ्यमिन्मघवन् ६, ४४, १०
 ह्यङ्ग त्रिधातु शरणं ६, ४६, ९; साम. २६६; अथर्व. २०, ८३, १
 ह्यङ्ग स्वमन्त्रितेदसी ८, १३, २६
 ह्यङ्ग त्वा वृषमं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १; ६, १
 ह्यङ्ग त्वोतास आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, ७०, १९
 ह्यङ्ग दद्या मघवन् १०, १००, १
 ह्यङ्ग दद्या यामकोता ३, ३०, १५
 ह्यङ्ग दद्यात् परसि ८, ८०, ७
 ह्यङ्ग नेदीय एविहि ८, ५३, ५; साम. २८२
 ह्यङ्ग तं शुभं ८, ७०, २; साम. ९३४; अथर्व. २०, ९२, १७;
 १०५, ५
 ह्यङ्ग नरो नेमधिता ७, २७, १; साम. ३१८; तै. सं. १, ६, १२, १
 ह्यङ्ग नो अग्रे वसुभिः ७, १०, ४
 ह्यङ्ग पिब तुभ्यं सुतो ६, ४०, १
 ह्यङ्ग पिब प्रतिकामं १०, ११२, १
 ह्यङ्ग पिब वृषधृतस्य ३, ४३, ७
 ह्यङ्ग पिब स्वधया चित्सुतस्य ३, ३५, १०
 ह्यङ्ग प्र णः पुरएतेव ६, ४७, ७
 ह्यङ्ग प्र णो धितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३
 ह्यङ्ग प्र णो रथमव ८, ८०, ४
 ह्यङ्ग प्रसुता वरुणप्रशिष्टा १०, ६६, २
 ह्यङ्ग प्रेहि पुरस्वं ८, १७, ९; अथर्व. २०, ५, ३
 ह्यङ्ग प्रह्य क्रियमाणा जुषस्व ५, २९, १५
 ह्यङ्ग प्रमि कविच्छदा ३, १२, ३; साम. ६७१
 ह्यङ्ग मरुच सुता ह्यमे ९, १०६, १; साम. ५६६; ६९४
 ह्यङ्ग मरुच इह पाहि ३, ५१, ७; वा. य. ७, ३५; तै. सं.
 १, ४, १८, १
 ह्यङ्ग मित्केशिना हरी ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, २
 ह्यङ्ग मिथ्या गितो ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, ३
 ह्यङ्ग मिथ्यानि वृहत् १, ७, १; साम. १९८, ७९६; अथर्व.
 २०, ३८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै. सं. १, ६, १२, २;
 तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ७, २

इन्द्रमिद्वेतातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व.
२०, ११८, ३
इन्द्रमिद्वरा वहतो १, ८४, २; साम. १०३०; वा. य. ८, ३५;
तै. सं. १, ४, ३८, १
इन्द्रमिद्विमहीनां ८, ६, ४४
इन्द्रमिवेदुभये ४, ३९, ५
इन्द्रमीशानमोजसाभि १, ११, ८; साम. १२५२
इन्द्रसुक्थानि वावुधुः ८, ६, ३५
इन्द्र मृळ मर्हं ६, ४७, १०
इन्द्रमेव धिषणा ६, १९, २
इन्द्र परेस्वरे ४, २५, ८
इन्द्रं प्रत्नेन मन्मना ८, ७६, ६
इन्द्रं प्रातर्हवामह १, १६, ३
इन्द्रं मतिर्हृद आ ३, ३९, १
इन्द्रं मिश्रं वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व.
९, १०, २८; नि. ७, १८
इन्द्र मिश्रं वरुणमग्निमुत्तये १, १०६, १
इन्द्र य उ नु ते अस्ति ८, ८१, ८
इन्द्र यथा ह्यस्ति ते ८, २४, ९
इन्द्र यस्ते नवीयसीं ८, ९५, ५; साम. ८८४
इन्द्र वाजेषु नोऽव १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८;
अथर्व. २०, ७०, १०; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८; ३३, ५६;
तै. सं. १, ४, ४, १
इन्द्रवायू बृहस्पति सुहवेह १०, १४१, ४; अथर्व. ३, २०, ६;
वा. य. ३३, ८६
इन्द्रवायू बृहस्पति मित्राग्निम् १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
इन्द्रवायू मनोजुवा १, २३, ३
इन्द्र शविष्ट सत्पते ८, १३, १२
इन्द्र शुक्रो न आ गहि ८, ९५, ८; साम. १४०३
इन्द्र शुक्रो हि नो रयि ८, ९५, ९; साम. १४०४
इन्द्रश्च मृळयाति नः २, ४१, ११; अथर्व. २०, २०, ६; ५७, ९
इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां ५, ५१, ६
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां ४, ४७, २; साम. १६२९
इन्द्रश्च सोमं पिबन्तं ४. ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
इन्द्रश्चिद्वातद्वन्वीत् ८, ३३, १७
इन्द्र क्षुधि सु मे हवं ८, ८२, ६
इन्द्र अष्टानि द्रविणाणि १, २१, ६
इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
इन्द्र सोममिमं पिब १०, २४, १

इन्द्र सोमं पिब ऋतुना १, १५, १
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् ३, ४२, ५; अथर्व. २०, २४, ५
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य ९, १०९, २; साम. १३६९
इन्द्र स्यातर्हरीणां ८, २४, १७; साम. १६८५; अथर्व.
२०, ६४, ५
इन्द्रः स्पृक्षत वृत्रहा ८, ६१, १५
इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ३, ३२, ८
इन्द्रस्य वृतीरिषिता १०, १०८, २
इन्द्रस्य तु वीर्याणि प्रवोचं १, ३२, १; साम. ६२१, अथर्व.
२, ५, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, १; नि. ७, २
इन्द्रस्य तु सुकृतं दैव्यं १०, १००, ६
इन्द्रस्य वज्र आयसो निमि ८, ९६, ३
इन्द्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १२५, ३;
वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ६, ६, ६
इन्द्रस्य वृणो वरुणस्य १०, १०३, ९; साम. १८५७; अथर्व.
१९, १३, १०; वा. य. १७, ४१; तै. सं. ४, ६, ४, ३
इन्द्रस्य सत्यमृभवः ३, ६०, ३
इन्द्रस्य सोम पवमानं ९, ७६, ३; साम. १२३०
इन्द्रस्य सोम राघसे पुनानो ९, ८, ३; साम. ११८०
इन्द्रस्य सोम राघसे ९, ६०, ४
इन्द्रस्य हादिं सोमधानं ९, १०८, १६
इन्द्रस्यागिरतां चेष्टो १, ६२, ३
इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यः १०, ११३, ६
इन्द्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेन ५, ३१, ९
इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
इन्द्राग्नी अपसत्युषं ३, १२, ७; साम. १५७७; १६९४
इन्द्राग्नी अपादियं ६, ५९, ६; साम. २८१; वा. य. ३३, ९३
इन्द्राग्नी अवसागतं ७, २४, ७
इन्द्राग्नी आगतं सुतं ३, १२, १; साम. ६६९; वा. य. ७, ३१;
तै. सं. १, ४, १५, १
इन्द्राग्नी आहि तम्वते ६, ५९, ७
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा ६, ५९, १०
इन्द्राग्नी को अस्य वां ६, ५९, ५
इन्द्राग्नी जरितुः सचा ३, १२, २; साम. ६७०
इन्द्राग्नी तपति माचा ६, ५९, ८
इन्द्राग्नी तविषाणि वां ३, १२, ८; साम. १५७८; १६९५
इन्द्राग्नी नवर्षि पुरो ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४;
तै. सं. १, १, १४, १

इंद्राग्नी मित्रावरुणाविति ५, ४६, ३; वा. य. ३३, ४९
 इंद्राग्नी यमवथ उभा ५, ८६, १
 इंद्राग्नी युवं सु नः ८, ४०, १
 इंद्राग्नी युवामिमे ६, ६०, ७; साम. २९१
 इंद्राग्नी युवोरपि ६, ५९, ९
 इंद्राग्नी रोचना दिवः ३, १२, ९; साम. १६९३; तै. सं.
 ४, २, ११, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 इंद्राग्नी वृत्रहृत्पु १०, ६५, २
 इंद्राग्नी शतदाज्ञि ५, २७, ६
 इंद्राग्नी शृणुतं हवं ६, ६०, १५
 इंद्राग्नीमासु नारिषु १०, ८६, ११; अथर्व. २०, १२६, ११;
 तै. सं. १, ७, १३, १; नि. ११, ३८
 इंद्रानु पृषणा वयस् ६, ५७, १; साम. २०२
 इंद्रापर्वता बृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
 इंद्राबृहस्पती वयं ४, ४९, ५
 इंद्राय गाव आशिरं ८, ६९, ६; साम. १४९१; अथर्व.
 २०, २२, ६; ९२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १३, ४; नि. ६, ८
 इंद्राय गिरी अनिशित १०, ८९, ४; साम. ३३९; तै. ब्रा.
 २, ४, ५, २
 इंद्राय नूनमचेतो १, ८४, ५; साम. ९५१
 इंद्राय पवते मदः ९, १०७, १७; साम. ५२०
 इंद्राय मद्भने सुतं ८, ९२, १९; साम. १५८; ७२२; अथर्व.
 २०, ११०, १
 इंद्राय वृषणं मदं ९, १०६, ५
 इंद्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५;
 अथर्व. २०, ६२, ५; नि. ७, २
 इंद्राय सु मर्दितमं ८, १, १९
 इंद्राय सोम परि विष्यसे ९, ७८, २
 इंद्राय सोम पवसे ९, २३, ६
 इंद्राय सोम पातवे नृभिः ९, १०८, १५
 इंद्राय सोम पातवे मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
 इंद्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने ९, ९८, १०; साम. १३३१; १६७९
 इंद्राय सोम सुषुतः ९, ८५, १; साम. ५६१
 इंद्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, २२
 इंद्राय हि घोरसुरो अनज्जत १, १३१, १
 इंद्रा याहि चित्रभानो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व.
 २०, ८४, १; वा. य. २०, ८७
 इंद्रा याहि तूष्णानः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व.
 २०, ८४, ३; वा. य. २०, ८९
 इंद्रा याहि धियोषितो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व.
 २०, ८४, २; वा. य. २०, ८८

इंद्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
 इंद्रा युवं वरुणा भूतं ४, ४१, ५
 इंद्रायेंदुं पुनीतनो ९, ६२, २९
 इंद्रायेंदो मरुवते ९, ६४, २२; साम. ४७२; १०७६
 इंद्रावरुण नू तु वां १, १७, ८
 इंद्रावरुणयोरहं १, १७, १; तै. सं. २, ५, १२, २
 इंद्रावरुण वामहं १, १७, ७
 इंद्रावरुणा मधुमत्तमस्य ६, ६८, ११; अथर्व. ७, ५८, २
 इंद्रावरुणा यदिमानि चक्रथुः ७, ८२, ५
 इंद्रावरुणा यदपिभ्यो ८, ५९, ६
 इंद्रावरुणा युवमध्वरायो नः ७, ८२, १; तै. सं. २, ५, १२, २;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ५; नि. ५, २
 इंद्रावरुणा वधनाभिरप्रति ७, ८३, ४
 इंद्रावरुणावभ्या तपंति ७, ८३, ५
 इंद्रावरुणा सुतपाविमं ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा सौमनसं ८, ५९, ७
 इंद्राविष्णु तपनयायं ६, ६९, ५
 इंद्राविष्णु हृदिताः शंवास्थ ७, ९९, ५; तै. सं. ३, २, ११, ३
 इंद्राविष्णु पिबतं ६, ६९, ७
 इंद्राविष्णु मदपती ६, ६९, ३
 इंद्राविष्णु हविषा ६, ६९, ६
 इंद्रासोमा तपतं रक्ष उज्जतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, १
 इंद्रासोमा दुष्कृतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, ३
 इंद्रासोमा पक्वमासासु ६, ७२, ४
 इंद्रासोमा परि वां भूतु वि ७, १०४, ६; अथर्व. ८, ४, ६
 इंद्रासोमा महि तद्वां ६, ७२, १
 इंद्रासोमा युवमेग ६, ७२, ५
 इंद्रासोमा वर्तयंतं दिवस्परि ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
 इंद्रासोमा वर्तयंतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
 इंद्रासोमावहिमपः ६, ७२, ३
 इंद्रासोमा वासयथ ६, ७२, २
 इंद्रासोमा समघर्षासं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २;
 नि. ६, ११
 इंद्रा ह यो वरुणा ४, ४१, २
 इंद्रा ह रत्न वरुणा ४, ४१, ३
 इंद्रियाणि शतक्रतो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २;
 ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
 इंद्रे अग्ना नमो बृहत् ७, ९४, ४; साम. ८००
 इंद्रेण याथ सरथ सुते ३, ६०, ४
 इंद्रेण युजा निःसृजतं १०, ६२, ७
 इंद्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०, २८, ३; ३९, ४

इंद्रेण सं हि दक्षसे १, ६, ७; साम. ८५०; अथर्व. २०, ४०, १;
७०, ३; नि. ४, १२
इंद्रेणैते तृप्तवो ७, १८, १५; नि. ६, ६; ७, २
इंद्रे शुक्रं शशमानासः १०, ९२, ७
इंद्रे विश्वानि वीर्या ८, ६३, ६
इंद्रेणिते प्रसवं भिक्षमाणे ३, ३३, २
इंद्रेहि मत्स्यंधतो १, ९, १; साम. १८०; अथर्व. २०, ७१, ७;
वा. य. ३३, २५
इंद्रो अंग महद्भय २, ४१, १०; साम. २००; अथर्व.
२०, २०, ५; ५७, ८
इंद्रो अश्रापि सुष्यो निरेके १, ५१, १४; नि. ६, ३१
इंद्रो अस्मिं अरद्वज्रबाहुः ३, ३३, ६; नि. २, २६
इंद्रो अस्मे सुमना अस्तु १०, १००, ४
इंद्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो ३, ५३, २१; अथर्व. ७, ३१, १
इंद्रो दधीचो अस्थभिः १, ८४, १३; साम. १७९; ९१३;
अथर्व. २०, ४१, १; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इंद्रो दिवः इन्द्र इंदो १०, ८९, १०; नि. ७, २
इंद्रो दिवः प्रतिमानं १०, १११, ५
इंद्रो दीर्घाय चक्षसे १, ७, ३; साम. ७९९; अथर्व.
२०, ३८, ६; ४७, ६; ७०, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इंद्रो न यो महा कमणि ९, ८८, ४
इंद्रो नेदिष्ठमवसा ६, ५२, ६
इंद्रो ब्रह्मं क्रपिः ८, १६, ७
इंद्रो मदाय वावृषे १, ८१, १; साम. ४११; १००२;
अथर्व. २०, ५६, १
इंद्रो मधु संभृतमुत्त्रियायां ३, ३९, ६
इंद्रो महो सिंधुमाशया २, ११, ९
इंद्रो मह्ना महतो १०, ६७, १२; अथर्व. २०, ९१, १२
इंद्रो मह्ना महतो १०, १११, ४
इंद्रो मह्ना रोदसी पप्रथच्छव ८, ३, ६; साम. १५८८; अथर्व.
२०, ११८, ४
इंद्रो यज्वने दृणते ६, २८, २; अथर्व. ४, २१, २; तै. ब्रा.
२, ८, ८, ११
इंद्रो यात्तामभवत्पराश ७, १०४, २१; अथर्व. ८, ४, २१;
नि. ३, २०, ६, ३०
इंद्रो यातो वसितस्य राजा १, ३२, १५; तै. ब्रा. २, ८, ४, ३
इंद्रो रथाय प्रवतं कृणोति ५, ३१, १
इंद्रो राजा जगतः ७, २७, ३; अथर्व. १९, ५, १; तै. ब्रा.
२, ८, ५, ८
इंद्रो वलं रक्षितारं १०, ६७, ६; अथर्व. २०, ९१, ६
इंद्रो वसुभिः परि पातु १०, ६६, ३

इंद्रो वा वेदियन्मघं ८, २१, १७
इंद्रो वाजस्य स्थविरस्य ६, ३७, ५
इंद्रो विश्वैर्वीर्यैः ३, ५४, १५
इंद्रो वृत्रमवृणोच्छेनीतिः ३, ३४, ३; अथर्व. २०, ११, १;
वा. य. ३३, २६
इंद्रो वृत्रस्य तविर्वी १, ८०, १०
इंद्रो वृत्रस्य दोधतः १, ८०, ५
इंद्रो हरी युयुजे अश्विना रथं १, १६१, ६
इंद्रो हर्यतमर्जुनं ३, ४४, ५
इंधन्वभिर्धेनुभिः २, ३४, ५
इंधानो अस्मि वनवत् २, २५, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
इंधे राजा समर्थो ७, ८, १; साम. ७०
इम आ यातमिदवः १, १३७, २
इम इन्द्र भरतस्य ३, ५३, २४
इम इत्राय सुमिदरे ७, ३२, ४; साम. २९३
इम उ त्वा पुरुषाक ६, २१, १०
इम उ त्वा वि चक्षते ८, ४५, १६; साम. १३६
इमं यज्ञं सहसावृत् ३, १, २२
इमं यज्ञं चनो धा ६, १०, ६
इमं यज्ञं स्वमस्माकं ४, २०, ३
इमं यज्ञमिदं वचो १०, १५०, २
इमं यज्ञमिदं वचो १, ९१, १०
इमं यम प्रस्तरमा हि १०, १४, ४; अथर्व. १८, १, ६०;
तै. सं. २, ६, १२, ६
इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः १, १६४, ३; अथर्व. ९, ९, ३
इमं विधंतो अपां सधस्थे द्विता २, ४, २
इमं विधंतो अपां सधस्थे पञ्च १०, ४६, २
इमं स्तोमं रोदसी ३, ५४, १०
इमं स्तोमं सक्रतवो २, २७, २
इमं सोममभिष्टे ८, १२, ४
इमं सोममर्हते जातवेदसे १, ९४, १; साम. ६६; १०६४;
अथर्व. २०, १३, ३
इमं स्वस्य हृद आ सु तष्टं २, ३५, २
इमं कामं मंदाया गोभिरस्यैः ३, ३०, २०; ३, ५०, ४;
तै. ब्रा. २, ५, ४, १
इमं वा वीरो अमृतं ८, २३, १९
इमं च नो गवेष्णं ६, ५६, ५
इमं जीवेभ्यः परिधिं १०, १८, ४; अथर्व. १९, २, २३;
वा. य. ३५, १५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ३; तै. ब्रा. ६, १०, २
इमं जुषस्व गिर्वेणः ८, १२, ५
इमं तं पश्य वृषभस्य १०, १०२, ९; नि. ९, २४

हम् त्रितो भूर्यविदत् १०, ४६, ३
 हम् नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
 हम् नरो मरुतः सञ्चतातु ७, १८, २५
 हम् नरो मरुतः सञ्चता वृधं ३, १६, २
 हम् नु मायिनं हुव ८, ७६, १
 हम् नु सोममंतितो १, १७९, ५; नि. ६, ४
 हम् नो अग्न उष यज्ञं १०, १२४, १
 हम् नो अग्ने अध्वरं होतः ६, ५२, १२
 हम् नो अग्ने अध्वरं जुषस्व ७, ४२, ५
 हम् नो यज्ञममृतेषु ३, २१, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 हम्ममे चमसं मा वि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३;
 तै. आ. ६, १, ४
 हम्ममंजस्यामुभवे १०, ९२, २
 हम्मिन्द्र गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
 हम्मिन्द्र सुतं यिव १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
 हम्मिन्द्रो अदीधरत् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ९
 हम्मसु त्वमथर्ववद् ६, १५, १७
 हम्मसु पु त्वमस्माकं १, २७, ४; साम. २८; १४९७;
 तै. आ. ४, ११, ८
 हम्मसु पु वो अतिथिं ६, १५, १
 हम् बिभर्मि सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, ९४, ९
 हम् महे विदध्याय ३, ५४, १
 हम् मे गंगे १०, ७५, ५; तै. आ. १०, १, १३; नि. ९, २६
 हम् मे वरुण भृषि १, २५, १९; साम. १५८५; वा. य.
 २१, १; तै. ब्रा. २, १, ११, ६
 हम् मे स्त्रोममञ्जिना ८, ८५, २
 हमा अग्ने मतयस्तुभ्यं १०, ७, २
 हमा अभि प्र णोलुमो ८, ६, ७
 हमा अस्मै मतयो वाचो १०, ९१, १२
 हमा अस्य प्रतृत्यैः ८, १३, २९
 हमा इन्द्रं वरुणं मे ४, ४१, ९
 हमा उ त्वा पस्पृधाना ७, १८, ३
 हमा उ त्वा पुरुतमस्य ६, २१, १
 हमा उ त्वा पुरुष्वाक ६, २१, १०
 हमा उ त्वा पुरुषसो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७;
 अथर्व. २०, १०४, १; वा. य. ३३, ८१
 हमा उ त्वा सतक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
 हमा उ त्वा सुतेसुते ६, ४५, २८
 हमा उ वः सुदानवो ८, १९
 हमा उ वां विधिष्ठयः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
 हमा उ वां भूमयो मन्थमा ३, ६२, १; नि. ५, ५

हमा वा मित्रावरुणा ७, ३६, २
 हमां सुपृथ्वी धियं ८, ६, ४३
 हमां गावः सरमेयाः १०, १०८, ५
 हमा गिर आदिष्येभ्यो २, २७, १; नि. १२, ३६
 हमा गिरः सवितारं ७, ४५, ४
 हमां स्त्रनाभ्योषधि १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
 हमां गायत्रवर्तनिं ८, ३८, ६
 हमा जुषेथां सवना ८, ३८, ५
 हमा जुह्वाना युष्मदावनो ७, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 हमां च नः पृथिवीं ३, ५५, २१
 हमा ते वाजिज्ञव माजेनानि १.१६३, ५; वा. य. २९, १६;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 हमा धाना घृतस्नुवो १, १६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १०
 हमा नारीरविषवाः १०, १८, ७; अथर्व. १२, २, ३१;
 १८, ३, ५७; तै. आ. ६, १०, २
 हमानि त्रीणि विष्टपा ८, ९१, ५
 हमानि वां भागधेयानि ८, ५९, १
 हमा नु कं भुवना १०, १५७, १; साम. ४५२; १११०
 अथर्व. २०, ६३, १५; ११४, ४; वा. य. २५, ४६;
 तै. आ. १, २७, १
 हमां त इन्द्र सुष्टुतिं ८, १२, ३१
 हमां ते धियं प्र अरे महोमहीम् १, १०२, १; वा. य. ३३, २९;
 तै. ब्रा. २, ७, १३, ४
 हमां ते वाचं वसुयंत भायवो १, १३०, ६
 हमां त्वमिन्द्र मीढवः १०, ८५, ४५
 हमां धियं शिक्षमाणस्य देव ८, ४२, ३; तै. सं. १, २, २, २
 हमां धियं सप्तशीर्ष्णीम् १०, ६७, १; अथर्व. २०, ९१, १
 हमा ब्रह्म बृहद्विषो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८;
 २०, १०७, ११
 हमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, ३
 तै. ब्रा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
 हमा ब्रह्म सारस्वति २, ४१, १८
 हमा ब्रह्माणि वर्धना ५, ७३, १०
 हमा ब्रह्मैव तुभ्यं शंसि १०, १४८, ४
 हमाममे शरणि मीधुषः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४;
 नि. ६, २०
 हमा सु पु सोमसुतिमुप नः ७, ९३, ६
 हमामू नु कवितमस्य ५, ८५, ६; नि. ६, १३
 हमामू पु प्रभृतिं सातये धाः ३, ३६, १
 हमामू त्वासुरस्य ५, ८५, ५
 हमां प्रत्नाय सुष्टुतिं १०, ९१, १३

हमां म इन्द्र सुष्टुति ८, ६, ३२
हमां मे अग्ने सामिधं जुषस्व १०, ७०, १
हमां मे अग्ने समिधमिमां २, ६, १
हमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
हमा रुद्राय तवसे कपर्विने १, ११४, १; वा. य. १६, ४८;
तै. सं. ४, ५, १०, १
हमा रुद्राय स्थिरधन्वने ७, ४६, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८;
नि. १०, ६
हमास्त इन्द्र वृषभ्यो ८, ६, १९; साम. १८७
हमे चित्तव मन्यवे १, ८०, ११
हमे चेतारो अनुतस्य भूरेः ७, ६०, ५
हमे जीवा वि सृतेः १०, १८, ३; अथर्व. १२, २, २२; तै. आ.
६, १०, २
हमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत १, ५७, ४; साम. ३७३;
अथर्व. २०, १५, ४
हमे त इन्द्र सोमाः ८, २, १०
हमे तुरं मरुतो ७, ५६, १९; तै. ब्रा. २, ८, ५, ६
हमे दिवो अनिमिषा ७, ६०, ७; नि. ६, २०
हमे नरो वृत्रहस्येषु ७, १, १०
हमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
हमे मा पीता यशस उरुयवः ८, ४८, ५
हमे मिश्रो वरुणो कूळभासो ७, ६०; ६
हमे यामासस्वद्विगभूवन् ५, ३, १२
हमे ये ते सु वायो बाह्वोजसः १, १३५, ९
हमे ये नारोऽहं न परः १०, ७१, ९
हमे रधं चिम्मरुतो ७, ५६, २०
हमे वां सोमा अप्स्वा सुता १, १३५, ६
हमे विप्रस्य वेधसो ८, ४३, १
हमे सोमास इंदवः १, १६, ६
हमे हि ते कारवो वावशुधिं ८, ३, १८
हमे हि ते ब्रह्मकृतः ७, ३२, २; साम. १६७६
हमो अग्ने वीततमानि ७, १, १८; तै. सं. ४, ३, १३, ६
हमो देवो जायमानो जुवत २, ४०, २; तै. सं. १, ८, २२, ५
हयं या नीच्यकिंणी ८, १०१, १३
हयं वामस्य मग्मन् ७, ९४, १; साम. ९१६
हयं वामक्ष्णुतं १०, ३२, ६
हयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिः ७, ९७, ९
हयं विष्टुष्टियंत आ १०, १२९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
हयं वेदिः परो अंतः १, १६४, ३५; अथर्व. ९, १०, १४;
वा. य. २३, ६२
हयं शुष्मेभिर्बिसखा ६, ६१, २; तै. ब्रा. २, ८, २, ८; नि. २, २४

हयं सा भूया उषसामिव क्षाः १०, ३१, ५
हयं सा वो अस्मे दोषितिः १, १८६, ११
हयत्तकः कुशुभकः १, १९१, १५
हयत्तिका शकुतिका १, १९१, ११
हयं त इन्द्र गिवेणो ८, १३, ४
हयं त ऋत्विवावती ८, १२, १०
हयं ते नयसी मतिः ८, ७४, ७
हयं ते पूषन्ना घृणे ३, ६२, ७
हयं देव पुरोहितिर्भुवभ्यां ७, ६०, १२; ६१, ७
हयं न उक्ता प्रथमासु १०, ३५, ४
हयमददाद्भंसं ६, ६१, १
हयमिन्द्रं वरुणमष्टमे गीः ७, ८४, ५; ८५, ५
हयसु ते अनुष्टुतिः ८, ६३, ८
हयमेषा मृतानाम् १०, ७४, ३
हयं मद्रा प्र स्तुणीते ६, ६७, २
हयं मनीषा हयमन्विना गीः ७, ७०, ७; ७१, ६
हयं मनीषा बृहती बृहंतः ७, ९९, ६
हयं मे नाभिरिह मे १०, ६१, १९
हरज्यक्ष्मे प्रथयस्व १०, १४०, ४; साम. १८१९;
वा. य. १२, १०९; तै. सं. ४, २, ७, २
हरावती धेनुमती ७, ९९, ३; वा. य. ५, १६; तै. सं.
१, २, १३, १; तै. आ. १, ८, २
हरावतीवरुण धेनवो वां ५, ६९, २
हयं तोकाय नो दक्ष ९, ६५, २१; साम. ९९६
हयं दुहन्सुदुवां १०, १२२, ६
हयमूर्जं च पिन्वस ९, ६३, २
हयमूर्जमभ्यषां ९, ९४, ५
हयमूर्जं पवमान ९, ८२, ३५
इषा मंदस्वादु ते ८, ८२, ३
इषिरेण ते मनसा सुतस्य ८, ४८, ७; नि. ४, ७
इषुर्न धन्वन्प्रति ९, ६९, १
इषुर्न श्रिय इषुषेः १०, ९५, ३
इषे पवस्व धारया २, ६४, १३; साम. ५०५; ८४१
इष्कर्तारमध्वरस्य १०, १४०, ५; साम. १८२०; वा. य.
१२, ११०; तै. सं. ४, २, ७, ३
इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृत ८, ९९, ८
इष्कृताहावमवतं १०, १०१, ६; तै. सं. ४, २, ५, ५
इष्कृतिनीम नो माता १०, ९७, ९; वा. य. १२, ८३;
तै. सं. ४, ५, ६, २
इष्टा होत्रा अत्युक्षत ८, ९३, २३; साम. १५१
इष्यन्वाचमुप वक्तेव २, ९५, ५

इह त्या पुरुभूतमा बेवा ८, २२, ३
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु ५, ७३, २
 इह त्या सधमाद्या युजानः ८, १३, २७; नि. ६, २१
 इह त्या सधमाद्या हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
 इह त्वं सूनो सहस्रो नो ४, २, २
 इह त्वष्टारमप्रियं १, १३, १०; तै. सं. ३, १, ११, १
 इह त्वा गोपरीणसा ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व.
 २०, २२, ३
 इह त्वा भूर्यं चरेतुष ४, ४, ९; तै. सं. १, २, १४, ४
 इह प्रजामिह रथि ४, ३६, ९
 इह प्रमूहि यतमः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
 इह प्रथानमस्तु वां ४, ४६, ७
 इह प्रियं प्रजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१;
 नि. ३, २१
 इह प्रवीतु य ईमंग वेद १, १६४, ७; अथर्व. ९, ९, ५
 इह श्रुत इंद्रो अस्मे १०, २२, २; नि. ६, २३
 इहागतं धृषण्वस् ८, ७३, १०
 इह तिष्ठः परावतः ८, ३२, २२
 इहेंद्राप्ती उप ह्ये १, २१, १
 इहेंद्राणीमुप ह्ये १, २२, १२; नि. ९, ३४
 इहेव ऋणं एषां १, ३७, ३; साम. १३५
 इहेह जाता समवावशीतां १, १८१, ४; नि. १२, ३
 इहेह यद्वां समना ४, ४३, ७; ४४, ७; अथर्व. २०, १४३, ७
 इहेह वः स्वतवसः ५, ५९, ११; तै. आ. १, ४, ३
 इहेह वो मनसा बंधुता ३, ६०, १
 इहेव स्तं मा वि योष्यं १०, ८५, ४२; अथर्व. १४, १, २२;
 नि. १, १६
 इहैवैधि माप च्योष्ठाः १०, १७३, २; अथर्व. ६, ८७, २;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ८
 इहोप यात शवसो नपातः ४, ३५, १
 ईक्षे रायः क्षयस्य ४, २०, ८
 ईक्ष्यंतीरपस्तुवो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व.
 २०, ९३, ४
 ईजानमिह्यौर्गुतां वसुः १०, १३२, १
 ईजे यज्ञेभिः शशमे ६, ३, २
 ईकते त्वामवस्यवः १, १४, ५
 ईक्षानायावस्यवे २, ६, ६
 ईक्षितो अग्न आ वह १, १४२, ४
 ईक्षितो अग्न आ वह ५, ५, ३
 ईक्षितो अग्ने मनसा नः २, ३, ३

ईक्षिष्व हि प्रतीव्यं ८, २३, १; साम. १०३
 ईळे अग्निं विपश्चितं ३, २७, २; तै. ब्रा. २, ४, २, ४
 ईळे अग्निं स्ववसं ५, ६०, १ अथर्व. ७, ५०, ३; तै. ब्रा.
 २, ७, १२, ४
 ईळे गिरा मनुहिंतं ८, १९, २१
 ईळे च त्वा यजमानो हविर्भिः ३, १, १५
 ईळे धावापृथिवी पूर्वचित्तये १, ११२, १
 ईलेन्यं वो असुरं ७, २, ३
 ईलेन्यः पवमानो ३, ५, ३
 ईलेन्यो नमस्यः २, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व.
 २०, १०२, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 ईलेन्यो वो मनुषो ७, ९, ४
 ईयिवांसमति त्रिधः ३, ९, ४
 ईयुर्यं न न्ययं ७, १८, ९
 ईयुगोवो न यवसाद् ७, १८, १०
 ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् १, ११३, ११; तै. सं. १, ४, ३३, १;
 तै. आ. ३, १८, १
 ईमोन्तासः सिलिकमध्यमा १, १६३, १०; वा. य. २९, २१;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४; नि. ४, १३
 ईमोन्यद्रुपे धावि ५, ७३, ३
 ईशान इमा भुवनानि ९, ८६, ३७; साम. ९५७
 ईशानक्रुनो भुनयो १, ६४, ५
 ईशानाय प्रभुतिं यस्त आ न ७, ९०, २
 ईशाना वार्याणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५, ४; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४
 ईशानासो ये दधते स्वर्णः ७, ९०, ६
 ईशिषे वार्यस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
 ईशो यो विश्वस्या देववीतेः १०, ६, ३
 ईशो ह्यग्निरमृतस्य ७, ४, ६
 उक्थ उक्थे सोम इन्द्रं ७, २६, २; तै. सं. १, ४, ४६, १
 उक्थं चन शस्यमानं ८, २, १४; साम. २२५; १८०५
 उक्थभृतं सामभृतं ७, ३३, १४
 उक्थमिन्द्राय शस्यं १, १०, ५; साम. ३६३
 उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां ८, ९६, ११
 उक्थेभिरवागवसे १, ४७, १०
 उक्थेभिरृजहन्तमा ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
 उक्थेभिरनु शूर येथु २, ११, ३
 उक्षंते अर्धो अर्धो हव २, ३४, ३
 उक्षाणाय वशाणाय ८, ४३, ११; अथर्व. ३, २१, ६;
 २०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा महौ अभि ववक्ष एते १, १४६, २
उक्षा मिमाति प्रति ९, ६९, ४; साम. १३७२
उक्षा समुद्रो अरुषः ५, ४७, ३; वा. य. १७, ६०; तै. सं. ४, ६, ३, ३
उक्षेव यूथा परियन् ९, ७१, ९
उक्षो हि मे पंच दश १०, ८६, १४; अथर्व. २०, १२६, १४
उग्रं युयुज्म घृतनासु सास ८, ६१, १२
उग्रं व ओजः स्थिरा ७, ५६, ७
उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम ८, ४९, ६
उग्रबाहुर्ग्रक्ष कृत्वा पुरंदर ८, ६१, १०
उग्रस्तुरापाळभि भूत्योजा ३, ४८, ४
उग्रा हव प्रवहंतः समा यमुः १०, ९४, ६
उग्रा विघनिता मृध ६, ६०, ५; साम. ८५४; वा. य. ३३, ६१
उग्रा संता हवामह १, २१, ४
उग्रेष्व शूर इन्नु २, ११, १७
उग्रो जज्ञे वीर्याय ७, २०, १
उग्रो वां ककुहो ययिः ५, ७३, ७
उचध्ये वपुषि यः स्वराट् ८, ४६, २८
उक्षा ते जातमंधसो ९, ६१, १०; साम. ४६७; ६७२;
वा. य. २६, १६
उक्षा दिवि दक्षिणावंतो १०, १०७, २
उच्छिष्टं चम्बोभेर १, २८, ९
उच्छुष्मा ओषधीनां १०, ९७, ८; वा. य. १२, ८२;
तै. सं. ४, २, ६, ३
उच्छोषिया सहसस्पृष्ट ३, १८, ४
उच्छ्रयस्व वनस्पते ३, ८, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
उच्छ्रयंचमाना पृथिवी १०, १८, १२; अथर्व. १८, ३, ५१;
तै. आ. ६, ७, १
उच्छ्रयंचस्व पृथिवि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०;
तै. आ. ६, ७, १
उच्छंती या कृणोति मंहना ७, ८१, ४
उच्छंतीरथ चितयंत ४, ५१, ३
उच्छंत्यां मे यजता ५, ६४, ७
उच्छन्नुषसः सुदिना भरियाः ७, ९०, ४
उच्छा दिवो दुहितः ६, ६५, ६
उज्जातमिद्र ते शव ८, ६२, १०
उजायतां परशुः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, ९
उत ऋतुभिर्ऋतुपाः ३, ४७, ३
उत कण्वं नृषदः १०, ३१, ११
उत गाव हवावृति १०, १४६, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
उत प्रा अग्निरध्वर ४, ९, ४

उत प्रा संतु देवपत्नीः ५, ४६, ८; अथर्व. ७, ४९, २; तै. ब्रा.
३, ५, १२, १; नि. १२, ४६
उत वा नेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
उत वा स रथीतमः ६, ५६, २
उत ते सुधुता हरी ८, १३, २३
उत त्वं वीरं धनसासृजीविणं ८, ८६, ४
उत त्वं चमसं नवं १, २०, ६
उत त्वदा स्वभ्यं ८, ६, २४; तै. ब्रा. २, ७, १३, २
उत त्वद्वां जुरते ७, ६८, ६
उत त्वन्नो मारुतं शर्थे ५, ४६, ५
उत त्वं पुत्रममुवः ४, ३०, १६
उत त्वं अजुयुमधिना सखा ७, ६८, ७
उत त्या तुर्वशायक ४, ३०, १७
उत त्या दैव्या भिषजा ८, १८, ८; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
उत त्या मे यशसाश्चतनाये १, १२२, ४; नि. ६, २१
उत त्या मे रौद्रावचिमन्ता १०, ६१, १५
उत त्या मे हवमा जग्म्यातं ६, ५०, १०
उत त्या यजता हरी ४, १५, ८
उत त्या सद्य भार्या ४, ३०, १८
उत त्या हरितो दश ९, ६३, ९; साम. १२१८
उत त्वे देवी सुभगे २, ३१, ५
उत त्वे नः पर्वतासः सुशस्त ५, ४६, ६
उत त्वे नो मरुतो ७, ३६, ७
उत त्वे मा धन्वयस्य जुष्टाः ५, ३३, १०
उत त्वे मा पौरुकुत्सस्य सूरैः ५, ३३, ८
उत त्वे मा मारुताभस्य ५, ३३, ९
उत त्वं सुरुगे स्थिरपीतं १०, ७१, ५; नि. १, ८, २०
उत त्वं सुनो सहसो ६, ५०, ९
उत त्वः पश्यन्न ददर्श १, ७१, ४; नि. १, ८, १९
उत त्वं मघवन्पृष्टु ८, ४५, ६
उत त्वान्ने मम स्तुतो ८, ४३, १७
उत त्वा धीतयो मम ८, ४४, २२
उत त्वा नमसा वयं ८, ४३, १२
उत त्वा बधिरं वयं ८, ४५, १७
उत त्वा भृगुवच्छुचे ८, ४३, १३
उत त्वा मन्त्रिते महि ८, ६७, १०
उत त्वामरुणं वयं ९, ४५, ३
उत त्वा स्त्री शशीयसी ५, ६१, ६
उत दासं कौलितरं ४, ३०, १४
उत दासस्य वर्धिनः ४, ३०, १५
उत दासा परिविधे १०, ६२, २

उत देवा अवहितं १०, १३७, १, अथर्व. ४, १३, १
 उत धावापृथिवी अथर्व. ६, ५० ३
 उत धुमसुवीर्यं १, ७४, २
 उत द्वार उवासीः ७, १७, २
 उत न ईं त्वाहा गन्धर्वशास्त्र १, १८६, ६
 उत न ईं मलयोऽश्वयोगाः १, १८६, ७
 उत न ईं मरुतो बृहत्सेना १, १८६, ८
 उत न एना पवथा ९, २७, ५३; साम. ११०५
 उत न एषु नृषु ७, ३४, १८
 उत नः कर्णशोभमाना ८, ७८, ३
 उत नः पितुमा भर ८, ३२, ८
 उत नः प्रिया प्रियासु ६, ६१, १०; साम. १४६१; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 उत नः सिधुरपां ८, २५, १४
 उत नः सुत्राजो देव गोपाः ६, ६८, ७
 उत नः सुघोरमा जीराश्वः १, १४१, १२
 उत नः सुभगाँ अरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
 उत नूनं यद्विद्विष्य ४, ३०, २३
 उत नो गोमतस्कृषि ८, ३२, ९
 उत नो गोमतीरिष आ वहा ५, ७९, ८
 उत नो गोमतीरिष उत ८, ५, ९
 उत नो गोमतीरिषो विश्वा ९, ६२, २४; साम. १०६३
 उत नो गोविद्वक्षित् ९, ५५, ३; साम. ९७७
 उत नो गोषणि धियं ६, ५३, १०; साम. १५९३
 उत नो दिव्या हृष ८, ५, २१
 उत नो देव देवान् ८, ७५, २; तै. सं. २, ६, ११, १
 उत नो देवावश्विना १०, ९३, ६
 उत नो देव्यदितिः ८, २५, १०
 उत नो धियो गोभद्राः १, ९०, ५
 उत नो नक्षत्रपां १०, ९३, ५
 उत नो ब्रह्मजविष ३, १३, ६
 उत नो रुद्रा पिन्मृळत १०, ९३, ७
 उत नो वाजसातये ९, १३, ४, साम. ११९०
 उत नो विष्णुरुत वातो अस्मि ५, ४६, ४
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोतु ६, ५०, १४; वा. य. ३४, ५३; नि. १२, ३३
 उत नोऽहिर्बुध्न्योऽभयस्कः १, १८६, ५
 उत प्रथिमुदहृषस्य १०, १०२, ७
 उत प्र पिप्य ऊधरभ्यायाः ९, ९३, ३; साम. १४२०
 उत प्रहामतिदीव्या १०, ४२, ९; अथर्व. ७, ५०, ६; २०, ८९, ९
 उत ब्रह्मण्या वयं ८, ६, ३३

उत महापाणो मरुतो मे अस्य ५, २९, ३
 उत भुवंतु जंतव १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 उत भुवंतु नो निदो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
 उत म ऋग्रे पुर यस्य ६, ६३, ९
 उत मन्ये पितुरदुहो १, १५९, २
 उत माता बृहद्दिवा १०, ६४, १०
 उत माता महिषमन्ववेन ४, १८, ११; तै. सं. ३, २, ११, ३
 उत मे प्रथियोर्वयियोः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
 उत मे रपसुवतिः ५, ६१, ९
 उत मे वोचतादिति ५, ६१, १८
 उत यासि सवितस्त्रीणि ५, ८१, ४
 उत यो मातुषेष्वा १, २५, १५
 उत योषणे दिव्ये मही ७, २, ६
 उत वः शंससुशिजा २, ३१, ६
 उत वा उ परि वृणक्षि १०, १४२, ३
 उत वां विष्णु मखास्वधो १, १५३, ४; नि. ४, १९
 उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वांन ४, ३८, २
 उत वात पितासि न १०, १८६, २
 उत वा यः सहस्य प्र विद्वां १, १४७, ५
 उत वा यस्य वाजिनो १, ८६, ३
 उत वा यो नो मर्चयाद् २, २३, ७
 उत व्रतानि सोम ते १०, २५, ३
 उत शुष्णस्य वृष्णया ४, ३०, १३
 उत सखास्यश्विनोरुत ४, ५२, ३; साम. १७२७
 उत सिधुं त्रिबाह्यं ४, ३०, १२
 उत सु त्वे पयोवृषा ८, २, ४२
 उत स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ६
 उत स्र ते परुष्यां ५, ५२, ९; नि. ५, ५
 उत स्र ते वनस्पते १, २८, ६
 उत स्र दुष्टुमीयसे ५, ९, ३
 उत स्र यं शिशुं यथा ५, ९, ३
 उत स्र राशिं परि ९, ८७, ९
 उत स्र सप्त हर्यतस्य १०, २६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
 उत स्र सप्त हृषपरि ४, ३१, ८
 उत स्रामु प्रथमः सतिष्य ४, ३८, ६
 उत स्राम्य तन्यतो रिब ४, ३८, ८
 उत स्राम्य द्रवतस्तुर ४, ४०, ३; वा. य. ९, १५, तै. सं. १, ७, ८, ३
 उत स्राम्य पनयंति ४, ३८, ९
 उत स्र हि त्वामाहुः ४, ३१, ७

उत स्मै न वस्त्रमधि नता ४, ३८, ५; नि. ४, २४
 उत स्य देवः सविता ६, ५०, १३
 उत स्य देवो भुवनस्य २, ३१, ४
 उत स्य न इंद्रो विश्व २, ३१, ३
 उत स्य न उशिजामुर्विया १०, ९२, १२
 उत स्य वाजी क्षिपणि ४, ४०, ४; वा. य. ९, १४; तै. सं.
 १, ७, ८, ३; नि. २, २८
 उत स्य वाजी सहुर्किर्ता ४, ३८, ७
 उत स्य वाज्यरूपः ५, ५६, ७
 उत स्या नः सरस्वती घोरा ६, ६१, ७
 उत स्या नः सरस्वती जुवाणो ७, ९५, ४
 उत स्या नो दिवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. ब्रा.
 ३, ७, १०, ४
 उत स्या वां रुशतो बससो १, १८१, ८
 उत स्या वां मधुमन्मक्षिकार १, ११९, ९
 उत स्या श्वेतायारी ८, २६, १८
 उत स्वया तन्वा ३ सं वदे तत् ७, ८६, २
 उत स्वराजो अदितिः स्तोमं ८, १२, १४
 उत स्वराजो अदितिः ७, ६६, ६; साम. १३५३
 उत स्वस्य अराव्यः ९, ७९, ३
 उत स्वानासो दिवि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
 उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
 उताभये पुरुहूत श्रवोभिः ३, ३०, ५; नि. ६, १; ७, ६
 उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
 उतालब्धं स्पृणुहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
 उतासि मेत्रावरुणो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
 उताहं नक्तमुत सोम ते दिवा ९, १०७, २०; साम. ९२३
 उतेंदानीं भगवंतः ७, ४१, ४; अथर्व. ३, १६, ४; वा. य.
 ३४, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ८
 उतेशिषे प्रसवस्य ५, ८१, ५
 उतो घा ते पुरुष्या ७, २९, ४
 उतो नो अस्य कस्यचित् ५, ३८, ४
 उतो नो अस्या उषसो जुषेत १, १३१, ६; अथर्व. २०, ७२, ३
 उतो न्वस्य जोषमौ ८, ९४, ६; साम. १७८७
 उतो न्वस्य यस्पदं ८, ७२, १८
 उतो न्वस्य यन्महत् ८, ७२, ६
 उतो पतिये उच्यते ८, १३, ९
 उतो पितृभ्यां प्रविदात् ३, ७, ६
 उतो स मष्टमिन्धुभिः १, २३, १५
 उतो सहस्रभर्गसं ९, ६४, २६

उतो हि वां रत्नधेयानि ७, ५३, ३
 उतो हि वां दात्रा संति ४, ३८, १
 उतो हि वां पूर्वा आ विविद्र ३, ५४, ४
 उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
 उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
 उत्तानायामजनयन् २, १०, ३
 उत्तानायामव भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
 उत्तिष्ठान पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
 उत्तिष्ठ नूनमेवां ५, ५६, ५
 उत्तिष्ठोजसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व.
 २०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १, ४, ३०, १
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. ब्रा.
 ४, २, २
 उत्तिष्ठसि स्वाहुतो १०, ११८, २
 उत्ते बृहन्तो अर्चयः ८, ४४, ४; साम. १५४१
 उत्ते वयश्चिद्रसतेरपसन् १, १२४, १२; ६, ६४, ६
 उत्ते शतानामघवन्मुच्च भूय १, १०२, ७
 उत्ते शुष्मा जिहतां १०, १४२, ६
 उत्ते शुष्मास ईरते ९, ५०, १; साम. १२०५
 उत्ते शुष्मासो अस्थुः ९, ५३, १; साम. १७१४
 उत्ते सान्नामि पृथिवीं १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५२;
 तै. आ. ६, ७, १
 उ त्वा मदंतु स्तोमाः ८, ६४, १; साम. १९४, १३५४;
 अथर्व. २०, ९३, १
 उत्पुस्तारस्य १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
 उत्पूषण युवामहे ६, ५७, ६
 उत्सूयो बृहदचौष्यश्रेत ७, ६२, १
 उत्स वातो वहति १०, १०२, २
 उद्गादयमादित्यो १, ५०, १३; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
 उद्ग्रे तव तद् घृतात् ८, ४३, १०
 उद्ग्रे तिष्ठ प्रयातनुष्व ४, ४४, ४; वा. य. १३, १२; तै. सं.
 १, २, १४, २
 उद्ग्रे भारत शुमत ६, १६, ४५; साम. १३८५
 उद्ग्रे शुचयस्तव ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं.
 १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
 उद्पपत्तदसौ सूर्यः १, १९१, ९; अथर्व. ६, ५२, १
 उद्पपत्तद्वरुणा भानवो वृथा १, ९२, २; साम. १७५६
 उद्पुतो न वयो १०, ६८, १; अथर्व. २०, १६, १; तै. सं.
 ३, ४, ११, ३
 उद्भ्राणीव स्तनवत् ६, ४४, १२
 उदसौ सूर्यो अगात् १०, १५९, १; अथर्व. १, २९, ५

उद्वस्तंभीसमिधा ३, ५, १०
 उद्वस्व बाहू सिधिरा ७, ४५, २
 उद्वस्व शुष्माज्ञानः ७, ३४, ७
 उद्वस्व शोचिरस्थादाजुह्वा ७, १६, ३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 उद्वस्व शोचिरस्थाद् वीक्षियुगे ८, २३, ४
 उदातिर्जिह्वते बृहद् ९, ५, ५
 उदानककुहो दिवं ८, ६, ४८
 उदावता त्वक्षसा ६, १८, ९
 उदिता यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
 उदिन्म्वस्य रिच्यते ७, ३२, १२; अथर्व. २०, ५९, ३
 उदीरतां सुनुता उत १, १२३, ६
 उदीरतामवर उत १०, १५, १; अथर्व. १८, १, ४४;
 वा. य. १९, ४९; तै. ब्रा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
 उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
 उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; तै. सं. २, ४, ८, २
 उदीरयन्त वायुभिः ८, ७, ३
 उदीरय पितरा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
 उदीराथासृतायते ८, ७३, १
 उदीरध्वं जिवो असुः १, ११३, १६
 उदीर्ध्वं नार्यभि १०, १८, ८; अथर्व. १८, ३, २; तै. आ. ६, १, ३
 उदीर्ध्वान्तः पतिवती १०, ८५, २१; अथर्व. १४, २, ३३
 उदीर्ध्वान्तो विश्वावसो १०, ८२, २२; अथर्व. १४, २, ३३;
 भा. ब्रा. १४, ९, ४, १८
 उदु ज्योतिरमृतं ७, ७६, १; नि. ११, १०
 उदु तिष्ठ सवितः शुधि ७, ३८, २
 उदु तिष्ठ स्वधावर ८, २३, ५; वा. य. ११, ४१; तै. सं.
 ४, १, ४, १
 उदुत्तमं वरुण १, २४, १५; अथर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६९;
 वा. य. १२, १२; तै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३;
 नि. २, १३
 उदुत्तमं मुमुग्धि नो १, २५, २१; तै. ब्रा. २, ४, २, ६
 उदु त्वचक्षुर्मही ६, ५१, १
 उदु त्वं आत्वेद्सं १, ५०, १; साम. ३१; अथर्व. १३, २, १६;
 २०, ४७, १३; वा. य. ७, ४१, ८, ४१, ३३, ३१;
 तै. सं. १, २, ८, २; ४, ४३, १; नि. १२, १५
 उदु त्वद्गोतं वपुः ७, ६६, १४
 उदु त्वे अरुणस्व ८, ७, ७
 उदु त्वे मधुमत्तमा गिरा ८, ३, १५, साम. २५१, १३६२;
 अथर्व. २०, १०, १, ५९, १
 उदु त्वे सुमन् गिरः १, ३७, १०; साम. २२१
 उदु ब्रह्मावैरत ७, २३, १; साम. ३३०; अथर्व. २० १२, १

उदु श्रिय उपसो ६, ६४, १
 उदु द्युतः समिधा ३, ५, ९
 उदु प्य देवः सविता दमृता ६, ७१, ४
 उदु प्य देवः सविता ययाम ७, ३८, १
 उदु प्य देवः सविता सवाय २, ३८, १
 उदु प्य देवः सविता हिरण्यया ६, ७१, १
 उदु प्य वः सविता ८, २७, १२
 उदु प्य शरणे वित्रो ८, २५, १९
 उदु स्तोमासो अश्विनोः ७, ७२, ३
 उदु स्त्रियाः सूत्रते सूर्याः ७, ८१, २; साम. ७५२; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, २
 उदु स्थानेभिरित ८, ७, १७
 उदु अयौ उपक्तेव ६, ७१, ५
 उदु पुणो वसो महे ८, ७०, ९
 उद्गा आजदङ्गिरोध्व ८, १४, ८; साम. १६४१; अथर्व.
 २०, २८, २; ३९, ३
 उद्गातेव शकुने २, ४३, २
 उद्देदिभि मृतामघं ८, ९३, १; साम. १२५; १४५०;
 अथर्व. २०, ७, १
 उद् घामिनेत तृणजो ७, ३३, ५
 उद्गर्धय मघवन् १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. य.
 १७, ४२; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 उद्गो इदमविजह्वाणः १०, १०२, ४
 उद् बुध्यध्वम् १०, १०१, १
 उद्यत् सहः सहस्र ५, ३१, ३
 उद्यदिन्द्रो महते दानवाय ५, ३२, ७
 उद्यद् ब्रह्मस्य विष्टपं ८, ६९, ७; अथर्व. २०, ९२, ४
 उद्यन्नघ मित्रमह १, ५०, ११; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २२
 उद्यम्यमोति १, ९५, ७
 उद्यस्य ते नवजातस्य ७, ३, ३; साम. १२२१
 उद्ग ऊर्भिः क्षाम्ना ३, ३३, १३; अथर्व. १४, २, १६
 उद्गस्वस्मा अकृणोतना १, १६१, ११; नि. ११, १६
 उद्गन्दमैरतम् १, ११८, ६
 उद्गय तमसस्पति १, ५०, १०; अथर्व. ७, ५३, ७; वा. य.
 २०, २१, २७, १०; ३५, १४; ३८, २४; तै. सं. ४, १, ७, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ९; ६, ६, ४; तै. आ. ६, ३, २
 उद्गां चक्षुर्वरुण ७, ६१, १
 उद्गां पृक्षालो मधुमन्तं हरेते ४, ४५, २
 उद्गां पृक्षालो मधुमन्तो अस्थुः ७, ६०, ४
 उद्गृह्णा राक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
 उद्देति प्रसवीता जनानां ७, ६३, २

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः ७, ६३, १
 उनति भूमिं पृथिवीं ५, ८५, ४
 उन्मदिता सौनेयेन १०, १३६, ३
 उन्मध्व ऊर्मिर्वनना ९, ८६, ४०
 उन्मा पीता अयंसत १०, ११९, ३
 उन्मा समंद वृषभो २, ३३, ६
 उप क्रमस्वा भर ८, ८१, ७
 उप अश्वं पृचीत हति १, ४०, ८
 उप अरति सिंधवो मयोभुवः १, १२५, ४; तै.सं. १, ८, २२, ४
 उपक्षेतास्तव सुप्रणीते ३, १, १६
 उप च्छायामिव घृणेः ६, १६, ३८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ६
 उप ते गा इवाकरं १०, १२७, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 उप तेऽधा सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
 उप ते स्तोमान्पशुषा इवाकरं १, ११४, ९
 उप त्मन्या वनस्पते १, १८८, १०
 उप त्या वह्नी गमतो विश्वजः ७, ७३, ४
 उप त्रितस्य पायोः ९, १०२, २; साम. १०१४
 उप त्वा कर्मन्तूतये ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व.
 २०, १४, २; ६२, २
 उप त्वाग्ने दिव्रदिने १, १, ७; साम. १४; वा. य. ३, २२;
 तै.सं. १, ५, ६, २
 उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०;
 तै. ब्रा. १, ८, ८, १
 उप त्वा जुहोरे मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
 उप त्वा रणवसंद्वा ६, १६, ३७; साम. १७०५
 उप त्वा सातये नरो ७, १५, ९
 उप नः पितवा चर १, १८७, ३
 उप नः सवना गहि १, ४, २; साम. १०८८; अथर्व.
 २०, ५७, २; ६८, २
 उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
 उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०, २४, १
 उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
 उप नः सुतवो गिरः ६, ५२, ९; साम. १५९५; वा. य.
 ३३, ७७; तै.सं. २, ४, १४, ५
 उप नो देवा अवसा गमंतु १, १०७, २
 उप नो यातमश्विना ८, २६, ७
 उप नो वाजा अध्वर ४, ३७, १
 उप नो वाजिनीवस् ८, २२, ७
 उप नो हरिभिः सुतं ८, ९३, ३१; साम. १५०; १७९०
 उप प्र जिन्वन्नुवासीः १, ७१, १

उपप्रयंतो अध्वरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा. य. ३, ११;
 तै.सं. १, ५, ५, १
 उप प्रागाच्छसं वान्यर्वा १, १६३, १२; वा. य. २९, २३;
 तै.सं. ४, ६, ७, ४
 उप प्रागात्परमं यत्सचक्ष्वं १, १६३, १३; वा. य. २९, २४
 तै.सं. ४, ६, ७, ५
 उप प्रागात्सुमन्मे धायि म १, १६२, ७; वा. य. २५, ३०
 तै.सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
 उप प्रियं पतिपतं ९, ६७, २९; अथर्व. ७, ३२, १
 उप प्रेत कुशिकाश्चेतय ३, ५३, ११; नि. ७, २
 उप प्रश्नं वावाता वृषणा हरी ८, ४, १४
 उप प्रह्णाणि हरिवो १०, १०४, ६
 उपमं त्वा मघोनां ८, ५३, १
 उप मा पेपिपुत्तमः १०, १२७, ७
 उप मा मतिरस्थित १०, ११९, ४
 उप मा इयावाः स्वनयेन १, १२६, ३
 उप मा षड् द्वा द्वा ८, ६८, १४
 उप यमेति युवतिः ७, १, ६; तै.सं. ४, ३, १४, ६
 उप यो नमो नमसि ४, २१, ५
 उप व एषे नमसा जिगीषा १, १८६, ४
 उप व एषे वंघोभिः द्यूषैः ५, ४१, ७
 उप शिक्षाय तस्थुषः ९, १९, ६; साम. ७६१
 उप श्वसय पृथिवीं ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १;
 वा. य. २९, ५५; तै.सं. ४, ६, ६, ६; नि. ९, १३
 उपसद्याय मीळहुषः ७, १५, १
 उप सर्पं मातरं भूमिं १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९;
 तै.आ. ६, ७, १
 उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च १, १९०, ३
 उपस्तुतिरौचध्यमुख्ये १, १५८, ४
 उपस्तुहि प्रथमं रत्नधेय ५, ४२, ७
 उपस्तुणीतमप्रये ८, ७३, ३
 उपस्थायं चरति यत्समारत १, १४५, ४
 उपस्थाय मातरमर्षं ३, ४८, ३
 उपस्फोक्ते बसतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
 उपहूताः पितरः सोम्यासः १०, १५, ५; अथर्व. १८, ३, ४५;
 वा. य. १९, ५७; तै.सं. २, ६, १२, ३
 उप ह्ये सुदुवां येनुमेतां १, १६४, २६; अथर्व. ७, ७३, ७;
 ९, १०, ४; नि. ११, ४३
 उप ह्ये सुहवं मावतं १०, ३६, ७
 उपहरे गिरीणां ८, ६, २८; साम. १४३; वा. य. २६, १५
 उपहरेषु यदधिध्वं १, ८७, २; तै.सं. ४, ३, १३, ७

उपाजिरा पुरुहूताय सतिः ३, ३५, २
 उपायातं दाक्षुषं मर्याया ७, ७१, २
 उपावसज्ज स्मन्या १०, ११०, १०; अथर्व. ५, १२, १०;
 वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १७
 उपास्यै गाथला नरः ९, १११, १; साम. ६५१; ७६३; वा. य.
 ३३, ६२; तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
 उपेदसुपपचनं ६, २८, ८; अथर्व. ९, ४, २३; तै. ब्रा.
 २, ८, ८, १२
 उपेदहं भनदामप्रतीत १, ३३, २
 उपेम सृक्षि वाजयुः २, ३५, १
 उपो अदक्षिं शुन्ध्युवो न वक्षः १, १२४, ४; नि. ४, १६
 उपो नयस्व वृषणा तपुष्योतेमव ३, ३५, ३
 उषोप मे परा मृषा मा मे १, १२६, ७; नि. ३, २०
 उपो मतिः पृच्यते ९, ६९, २; साम. १३७१
 उपो रथेषु पृषतीरयुग्मं १, ३९, ६
 उपो रुरुषे युवतिर्न योषा ७, ७७, १
 उषो जातमन्तुं ९, ६१, १३; साम. ४८७; ७६२,
 १३३५
 उपो पु श्रुणुही गिरः १, ८२, १; साम. ४१६
 उषो ह यद्विदथं वाजिनो गुः ७, २३, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १२, १
 उषो हरीणां पतिं ८, २४, १४; साम. १५१०
 उभयं शृण्वन् नो ८, ६१, १; साम. २९०; १२३३; अथर्व.
 २०, ११३, १
 उभयतः पवमानस्य ९, ८६, ६; साम. ८८७
 उभयं ते न क्षीयते २, ९, ५
 उभयासो जातवेदः स्याम २, २, १२
 उभा उ नूनं तदिदं १०, १०६, १
 उभा जिग्यधुर्न परा ६, ६९, ८; अथर्व. ७, ४४, १; तै. सं.
 ३, २, ११, २; ७, १, ६, ७
 उभा देवा दिवि स्थशा १, २३, २
 उभा देवा नृचक्षसा ९, ५, ७
 उभा पिबतमश्विना १, ४६, १५; वा. य. ३४, २८
 उभाभ्यां देव सवितः ९, ६७, २५; वा. य. १९, ४३;
 तै. ब्रा. १, ४, ८, २; २, ६, ३, ४
 उभा भामिन्द्राग्नी आहुवध्या ६, ६०, १३; वा. य. ३, १३;
 तै. सं. १, १, १४, १; ५, ५, १
 उभा शंसा नर्यामामविष्ठा १, १८५, ९
 उभा हि दक्षा मिषजामयो ८, ८६, १
 उभे अस्मै पीपयतः २, २७, १५
 उभे चिदिन्द्र रोदसी ७, २०, ४
 उभे आवापृथिवी विश्वमिन्वे ९, ८१, ५

उभे धुरौ वह्निरा पिबदमानः १०, १०१, ११
 उभे पुनामि रोदसी क्रतेन १, १३३, १
 उभे मन्त्रे जोषयेते न मेने १, ९५, ६
 उभे यत्ते महिना शुभ्रे अंध ७, ९६, २
 उभे यद्विन्द्र रोदसी १०, १३४, १; साम. ३७९; १०९०
 उभे सुश्रद्ध सर्पयो ५, ६, ९; साम. १०२४; वा. य. १५, ४३;
 तै. सं. २, २, १२, ७; ४, ४, ४, ६
 उभे सोमावचाकदान् ९, ३२, ४
 उभोभवाविन्तुपधेहि १०, ८७, ३; अथर्व. ८, ३, ३
 उरं यज्ञाय चक्रधुर्हि ७, ९९, ४
 उरं हि राजा वरुणश्चकार १, २४, ८; वा. य. ८, २३;
 तै. सं. १, ४, ४५, १
 उरु गव्यतिरभयानि ९, ९०, ४; साम. १४१०
 उरं गमीरं जनुषा ३, ४६, ४
 उरु गस्तन्वे ३ तने ८, ६८, १२
 उरु ते ज्ञयः पर्वति बुध्न १, ९५, ९
 उरं नृम्य उरं गव ८, ६८, १३
 उरं नो लोकमनु नेषि ६, ४७, ८; अथर्व. १९, १५, ४;
 तै. सं. २, ७, १३, ३; नि. ७, ६
 उरु वां रथः परि नक्षति ४, ४३, ५
 उरुग्यचसा महिनी असश्च १, १६०, २
 उरुग्यचसे महिने ७, ३१, ११; साम. १७९४
 उरुग्यचा नो महिषः १०, १२८, ८; अथर्व. ५, ३, ८;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 उरुशंसा नमोवृषा ३, ६२, १७; साम. ६६४
 उरुग्या गो अभिशस्ते १, ९१, १५
 उरुग्या गो मा परा दाः ८, ७१, ७
 उरुणसावसुतुपा १०, १४, १२; अथर्व. १८, २, १३;
 तै. आ. ६, ३, १
 उरोष्ठ इन्द्र राधसो ५, ३८, १; साम. ३६६
 उरौ देवा अनिबाधे स्याम ५, ४२, १७; ४३, १६
 उरौ महीं अनिबाधे वषर्धं ३, १, ११
 उरौ वा ये अंतर्क्षि मवति ३, ६, ८
 उर्वी पृथिवी बहुके दूरे १, १८५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 उर्वी सघनी वृहती क्रतेन १, १८५, ६
 उल्लूक्यातुं शुशुलूक्यातुं ७, १०४, २२; अथर्व. ८, ४, २२
 उवाच मे वरुणो मेधिराय ७, ८७, ४
 उवासीषा उच्छाञ्च ७, १, ४८, ३
 उवे अम्ब सुकामिके १०, ८६, ७; अथर्व. २०, १२६, ७
 उवोचिधि हि सघवन् ७, ३७, ३
 उशना काश्यस्त्वा ८, २३, १७

उशना यत्परावत् ८, ७, २६
 उशना यत्सहस्यैः ५, २९, ९
 उशतस्त्वा नि भीमहि १०, १६, १२, अथर्व. १८, १, ५६;
 वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १
 उशता दूता न दमाय गोपा ७, ९१, २
 उशति वा ते अमृतास १०, १०, ३; अथर्व. १८, १, ३
 उशन्तु पु णः सुमना उवाके ४, २०, ४
 उशिक्षपावको अरतिः १०, ४५, ७; वा. य. १२, २४;
 तै. सं. ४, २, २, १
 उशिक्षपावको वसुमोनु १, ६०, ४
 उष आ माहि आनुना १, ४८, ९
 उष उषो हि वसो अग्रं १०, ८, ४
 उषः प्रतीची भुवनानि ३, ६१, ३
 उषसः पूर्वा अध यत् ३, ५५, १
 उषसां न केतवो १०, ७८, ७
 उषस्त्विचित्रमा भरा १, ९२, १३; साम. १७३१; वा. य.
 ३४, ३३; नि. १२, ६
 उषस्तमइयां यशसं सुवीरं १, ९२, ८
 उषा अप स्वसुस्तमः १०, १७२, ४; साम. ४५१; अथर्व.
 १९, १२, १
 उषा उच्छन्ती समिधाने १, १२४, १
 उषासानका बृहती १०, ३६, १
 उषो अघेह गोमति १, ९२, १४; साम. १७३२
 उषो देव्यमर्था वि माहि ३, ६१, २
 उषो न जारः पृथुपाजो ७, १०, १
 उषो न जारो विभावो १, ६९, ९
 उषो अग्नेभिरा गहि १, ४९, १
 उषो मघोन्या वह सुनुते ४, ५५, ९
 उषो यदग्निं सामिधे चकथं १, ११३, ९
 उषो यदध आनुना १, ४८, १५
 उषो ये ते प्र यामेषु १, ४८, ४
 उषो वाजं हि वंस्व १, ४८, ११
 उषो वाजिन वाजिमी प्रचेता ३, ६१, १
 उष्टारेव फर्वरेषु १०, १०६, २
 उक्षा वेद वसुनां ९, ५८, २; साम. १०५८
 ऊती देवानां वयमिन्द्रवंतः १, १३६, ७
 ऊती शचीवस्तन १०, १०४, ४; अथर्व. २०, ३३, ३
 ऊहम्यां ते अष्टीवद्वयां १०, १६३, ४; अथर्व. २, ३३, ५;
 २०, ९६, २०
 ऊर्जं गावो यवसे १०, १००, १०

ऊर्जं नो धौत्र पृथिवी ६, ७०, ६
 ऊर्जां देवां अवस्योजसा त्वां ८, ३६, ३
 ऊर्जां नपाजातवेदः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य.
 १२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २
 ऊर्जां नपातं स दिन्यां ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य.
 २७, ४४
 ऊर्जां नपातं सुभगं ८, १९, ४; साम. १४१४
 ऊर्जां नपातमध्वरे ३, २७, १२
 ऊर्जां नपातमा हुवे ८, ४४, १३; साम. १७१२
 ऊर्जां नपासहसावन् १०, ११५, ८
 ऊर्णन्नदा वि प्रथस्त्राय ५, ५, ४
 ऊर्ध्वं ऊषु ण ऊतये १, ३६, १३; साम. ५७; वा. य.
 ११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, ९
 ऊर्ध्वं ऊषु णो अध्वरस्य ४, ६, १
 ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो ४, १४, २
 ऊर्ध्वं तुवदेवतं त ओजसा १, ८५, १०
 ऊर्ध्वं भातुं सविता देवो ४, १३, २
 ऊर्ध्वंस्तिष्ठान ऊतये १, ३०, ६; साम. १६०१; अथर्व.
 २०, ४५, ३
 ऊर्ध्वो धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम १, ११९, २
 ऊर्ध्वो यत्ने त्रेतिनो भूत १०, १०५, ९
 ऊर्ध्वोसस्त्वान्विबन्धवः ७, ३१, ९
 ऊर्ध्वो हि ते विवेदिवो ८, ४५, १२
 ऊर्ध्वो अग्निः सुमति ७, ३९, १
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अघि १०, १२३, ७; साम. १८४४
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अघि नाके ९, ८५, १२
 ऊर्ध्वो प्रावा बृहदग्निः १०, ७०, ७
 ऊर्ध्वो प्रावा वसवो १०, १००, ९
 ऊर्ध्वो नः पादांहसो १, ३६, १४; तै. ब्रा. ३, ६, १, २
 ऊर्ध्वो भव प्रति विष्या ४, ४, ५; वा. य. १३, १३;
 तै. सं. १, २, १४, २
 ऊर्ध्वो वां गातुरध्वरे अकारि ३, ४, ४
 ऊर्ध्वो वामभिरध्वरेषु ६, ६३, ४
 ऊर्ध्वो ह्यस्यादध्यन्तरिक्षे २, ३०, ३
 ऊर्मिदेस्ते पवित्र आ ९, ६४, ११
 ऊर्क्सामान्यामभिहितौ १०, ८५, ११; अथर्व. १४, १, ११
 ऊर्क्षा कपोतं नुदत् १०, १६५, ५; अथर्व. ६, २८, १
 ऊर्क्षां त्वः पोषमास्ते १०, ७१, ११; नि. १, ८
 ऊर्क्षो अक्षरे परमे द्योमन् १, १६४, ३९; अथर्व. ९, १०, १८;
 तै. ब्रा. ३, १०, ९, १४; तै. आ. २, ११, १;
 नि. १३, १०

ऋजिष्य ईमिन्द्रावतो ४, २७, ४
 ऋजीते परि वृक्षि ६, ७५, १२; वा. य. २९, ४९, तै. सं.
 ४, ६, ६, ४
 ऋजीत्येनी वसती १०, ७५, ७
 ऋजीपी इयेनो वृक्षानो ४, २६, ६
 ऋजीपी वज्री वृषभस्तुरायाद् ५, ४०, ४; अथर्व. २०, १२, ७
 ऋजुः पवस्व वृजितस्य ९, ९७, ४३
 ऋजुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६, २१
 ऋजुगिच्छंसो वनवद् २, २६, १
 ऋजुसुक्षण्यायने ८, २५, २२; नि. ५, १५
 ऋज्राविन्द्रोत आ वदे ८, ६८, १५
 ऋतं येमान ऋतमिन्द्रो ४, २३, १०
 ऋतं वदन्मृतयुम्न ९, ११३, ४
 ऋतं बोचे नमसा वृच्छय ४, ५, ११
 ऋतं शंसन्त ऋजुद्वीध्यानाः १०, ६७, २; अथर्व. २०, ९१, २
 ऋतयेन क्षिप्रैण २, २४, ८
 ऋतं च सत्यं चाभीक्षात् १०, १९०, १; तै. आ. १०, १, १३
 ऋतं चिकिष्व ऋतमिन् ५, १२, २
 ऋतधीतय आ गत ५, ५१, २
 ऋतं दिवे तद्वोचं पृथिव्यै १, १८५, १०
 ऋतं देवाय कृण्वते २, ३०, १
 ऋतमृतेन सपन्तेषिर् ५, ६८, ४; साम. १४६६
 ऋतस्य गोपा न द्वाय ९, ७३, ८
 ऋतस्य गोपावधि ५, ६३, १
 ऋतस्य जिह्वा पवते मधु ९, ७५, २; साम. ७०१
 ऋतस्य तन्तुर्विततः ९, ७३, ९
 ऋतस्य इच्छा धरुणानि ४, २३, ९
 ऋतस्य देवा अनु व्रता १, ६५, ३
 ऋतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
 ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिः १, ६८, ५
 ऋतस्य बुध्न उषसामिषय ३, ६१, ७
 ऋतस्य रश्मिमनुयच्छमाना १, १२३, १३
 ऋतस्य वा केशिना योग्याभि ३, ६, ६
 ऋतस्य वो रथः पूत ६, ५१, ९
 ऋतस्य हि धेनवो वावसानः १, ७३, ६
 ऋतस्य हि प्रसितिर्घोः १०, २२, ४
 ऋतस्य हि वर्तनयः १०, ५, ४
 ऋतस्य हि क्षुरधः समित ४, २३, ८; नि. ६, १६; १०, ४१
 ऋतस्य हि सदसो १०, १११, १
 ऋतायिनी मायिनी १०, ५, ३
 ऋतावरी दिवो अकैरबोधा ३, ६१, ६

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो ७, ६६, १३
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्यं ३, २, १३
 ऋतावानं विचेतसं ४, ७, ३
 ऋतावानः प्रतिच्छया २, २४, ७
 ऋतावानमृतायवो ८, २३, ९
 ऋतावानं महिषं १०, १४०, ६; साम. १८२१; वा. य.
 १२, १११; तै. सं. ४, २, ७, ३
 ऋतावाना नि वेदतुः ८, २५, ८
 ऋतावा यस्य रोदसी ३, १३, २
 ऋतुर्जनिषी तस्या २, १३, १
 ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त ५, १५, २
 ऋतेन ऋतं नियतमीळ ४, ३, ९
 ऋतेन ऋतमपिहितं ५, ६२, १
 ऋतेन देवः सविता शमायत ८, ८६, ५
 ऋतेन देवीरमृता ४, ३, १२
 ऋतेन मिश्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
 ऋतेन यावृतावृषा १, २३, ५; साम. ७९४
 ऋतेन हि धमा वृषभभिदक्तः ४, ३, १०
 ऋतेनार्जि व्यसन्भिदन्तः ४, ३, ११
 ऋते स विन्दते युधः ८, २७, १७
 ऋदूद्रेण सख्या सचेय ८, ४८, १०; तै. सं. २, २, १२, ३,
 नि. ६, ४
 ऋधक्सा वो मरुतो ७, ५७, ४
 ऋधक्सोम स्वस्ये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
 ऋधगिरथा स मर्त्यः ८, १०१, १; वा. य. ३३, ८७
 ऋधयस्ते सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
 ऋध्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
 ऋभुक्षणं न वर्तव ८, ४५, २९
 ऋभुक्षणाभिद्रमा हुव ऊतये १, १११, ४
 ऋभुक्षणो वाजा ७, ४८, १
 ऋभुतो रयिः प्रथमभव ४, ३६, ५
 ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता ८, ३५, १५
 ऋभुमृभुक्षणा रयि ४, ३७, ५
 ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतः १०, ९३, ८
 ऋभुर्ऋभुभिरभि वः ७, ४८, २; नि. ५, २
 ऋभुर्न इन्द्रः शवसान १, ११०, ७
 ऋभुर्न रथ्यं नवं ९, २१, ६
 ऋभुर्भराय सं शिशानु साति १, १११, ५
 ऋभुर्विभवा वाज इन्द्रो ४, ३४, १
 ऋभुश्च ईश्वरं चारु नाम ३, ५, ६
 ऋभ्यो न तुष्यन्तव ८, ४, १०

ऋषभं मा समानानां १०, १६६, १
 ऋषिं नरावहसः पांचजन्यं १, ११७, ३
 ऋषिमना य ऋषिकृत् ९, ९६, १८; साम. ११७६
 ऋषिर्न स्तुभ्वा विष्णु प्रशस्तः १, ६६, ४
 ऋषिर्निमः पुरप्ता ९, ८७, ३; साम. ६७९
 ऋषिर्हि पूर्वजा असि ८, ६, ४१
 ऋषे मंत्रकृतां स्तोमैः ९, ११४, २
 ऋषयो वो मरुतो ५, ५७, ६
 ऋषवस्त्वमिन्द्र शूर जातः १०, १४८, २
 ऋष्या ते पादा प्र यजिगासी १०, ७३, ३
 एक एवाग्निर्वहुधा ८, ५८, २
 एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् ४, ३६, ४
 एकः समुद्रो धरुणः १०, ५, १
 एकः सुपर्णः स समुद्रं १०, ११४, ४; ऐ. आ. ३, ६; नि. १०, ४६
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन १, १६१, २
 एकं च यो विशतिं ७, १८, ११
 एकं नु त्वा सत्यति पांचजन्यं ५, ३२, ११
 एकपाद्भ्यो द्विपदो १०, ११७, ८; अथर्व. १३, २, २७; ३, २५
 एकया प्रतिधापिबत् ८, ७७, ४; नि. ५, १०
 एकराजस्य भुवनस्य राजसि ८, ३७, ३
 एकस्त्वष्टुराभस्याविशस्ता १, १६२, १९; वा. य. २५, ४२; तै. सं. ४, ६, ९, ३
 एकस्मिन्योगे भुरणा समाने ७, ६७, ८
 एकस्य चिन्मे विभ्रस्त्वोजः १, १६५, १०
 एकस्या वस्तोरावतं रणाय १, ११६, २१
 एकाचेतस्तरस्वती नदीनां ७, ९५, २
 एको द्वे वसुमती समीची ३, ३०, ११
 एको बहूनामसि मन्यवीक्षि १०, ८४, ४; अथर्व. ४, ३१, ४
 एत उ खे भवीवशन् ९, २१, ७
 एत उ खे पतयन्ति श्रया तवः ७, १०४, २०; अथर्व. ८, ४, २०
 एत उ खे प्रत्यष्ट्रन् १, १९१, ५
 एतं वां स्तोममग्निना १०, ३९, १४
 एतं संसमिद्धामस्मयुष्टं १०, ९३, ११
 एतं शार्ध धाम यस्य सूरः १, १२२, १२
 एतच्छन खो विचिकेतदेवाम् १, १५२, २
 एतत्त इन्द्र वीर्यम् ८, ५४, १
 एतस्यत्त इन्द्र वृष्ण उक्थं १, १००, १७
 एतस्यत्त इन्द्रियं ६, २७, ४
 एतस्यन्न योजयमचेति १, ८८, ५; नि. ५, ४

एतदस्या भनः शये ४, ३०, ११; नि. ११, ४८
 एतदेतुत वीर्यं ४, ३०, ८
 एतद्भवो जरितर्मापि मृष्टा ३, ३३, ८
 एतं ते स्तोतं तुविजात ५, २, ११; तै. भा. २, ४, ७, ४
 एतं खं हरितो दश ९, ३८, ३; साम. १२७९
 एतं प्रितस्य धोषणो ९, ३८, २; साम. १२७५
 एतसु त्वं दश क्षिपो ९, १५, ८; साम. १२७३
 एतसु त्वं दश क्षिपः ९, ६१, ७; साम. १०८१
 एतसु त्वं मद्व्युतं सहस्रा ९, १०८, ११; साम. ५८१
 एतं मृजन्ति मज्यं पवमानं ९, ४६, ६
 एतं मृजन्ति मज्यंमुप क्षोणे ९, १५, ७; साम. १२६८
 एतं मे स्तोमं तना १०, ९३, १२
 एतं मे स्तोममूर्ध्वं ५, ६१, १७
 एता अन्न आशुवाणास हृष्टीः ७, ९३, ८
 एता अर्धन्ति हृष्टाय ४, ५८, ५; वा. य. १७, ९३; १३, ३८
 एता अर्धन्त्यलला भवन्ती ४, १८, ६
 एता उ त्या उषसः १, ९२, १; साम. १७५५; नि. १२, ७
 एता उ त्याः प्रत्यष्ट्रन् ७, ७८, ३
 एता चिकित्वा भूमा १, ७०, ६
 एता चीनानि ते कृता ८, ७७, ९
 एता ते अन्न उचथानि वेधो जुष्टानि १, ७३, १०
 एता ते अन्न हचथानि वेधोऽबोचम ४, २, २०
 एता ते अग्ने जनिमा ३, १, २०
 एता त्वां ते श्रुत्यानि १०, १३८, ६
 एता धियं कृणवामा ५, ४५, ६
 एतानि धीरो निष्पया चिकेत ७, ५६, ४
 एतानि भद्रा कलश १०, ३२, ९
 एतानि वां श्रवस्या १, ११७, १०
 एतानि वामश्विना वर्धमानि २, ३९, ८
 एतानि वामश्विना वीर्याणि १, ११७, २५
 एतानि सोम पवमानो ९, ७८, ५
 एता नो अग्ने सौभगा ७, ३, १०; ४, २०
 एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा १०, ९८, ११
 एतान्यग्ने नवतिर्वै १०, ९८, १०
 एतायामोप गम्यन्त १, ३३, १
 एतावताश्रिदेवां सुक्षं ८, ७, १५
 एतावतस्त ईमह इन्द्र ८, ४९, ९
 एतावतस्ते वसो विद्याम ८, ५०, ९
 एतावद्वा वृषणवस् ८, ५, २७
 एतावद्वेदुचस् ५, ७९, १०

एतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३;
 वा. य. ३१, ३; तै. आ. ३, १२, १
 एता विश्वा चक्रुर्वा ५, २९, १४
 एता विश्वा विदुषे ४, ३, १६
 एता विश्वा सवना तनुमा १०, ५०, ६; नि. ५, २५
 एता वो वङ्मयुयता २, ३१, ७
 एति प्र होता ऋतमस्य १, १४४, १
 एते अष्टप्रमाशवो ९, ६३, ४
 एते अष्टप्रमिन्द्रवः ९, ६२, १; साम. ८३०
 एते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
 एते स्ये आनवो दर्शतायाः ७, ७५, ३
 एते स्ये हृथगस्य ८, ४३, ५
 एते शुभ्रेभिर्विश्वं ७, ७, ६
 एते धामान्यायां ९, ६३, १४
 एते भावन्तीन्द्रवः ९, २१, १
 एते नरः स्वपसो १०, ७६, ८
 एतेनाग्ने ऋषणा १, ३१, १८
 एते पूता विपश्चितः (०) विपा ९, २२, ३
 एते पूता विपश्चितः (०) सूर्यासो ९, १०१, १२; साम. ११०२
 एते ष्टहानि रोदसोः ९, २२, ५
 एते मृष्टा अमर्त्याः ९, २२, ४
 एते वदन्ति शतवत् १०, ९४, २
 एते वदन्त्यविद्वन्ना १०, ९४, ३
 एते वाता इवोरवः ९, २२, २
 एते विश्वानि वार्या ९, २१, ४
 एते शमीभिः सुशमी १०, २८, १२
 एते सोमा अति वाराण्यव्या ९, ८८, ६
 एते सोमा अभि गस्या ९, ८७, ५
 एते सोमा अभि प्रियं ९, ८, १; साम. ११७८
 एते सोमा अष्टभत ९, ६२, २२; साम. १०६१
 एते सोमाः पवमानास ९, ६९, ९
 एते सोमास आशवो ९, २२, १
 एते सोमास इन्द्रवः ९, ४६, ३
 एते स्तोमा नरा नृत्तम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
 एतो म्वष सुष्यो ५, ४५, ५
 एतोम्विन्द्रं स्तवाम सुव्यं ८, ९५, ७; साम. ३५०; १४०२
 एतो म्विन्द्रं स्तवाम सव्यायः ८, २४, १९; अथर्व.
 २०, ६५, १
 एतो म्विन्द्रं स्तवाममेवानं ८, ८१, ४
 एतो मे गावो प्रमरस्य १०, २७, २०
 एतं मदवो अश्विना ५, २६, ९

एतु मन्वो मदिन्तरं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४;
 अथर्व. २०, ६४, ४
 एनाङ्गुषेण वयमिन्द्रवन्तो १, १०५, १९; नि. ५, ११
 एना मन्दानो जहि सूर ६, ४४, १७
 एना वयं पयसा ३, ३३, ४
 एना विश्वान्यव्यं आ ९, ६१, ११; साम. ५९४; ६७४;
 वा. य. २६, १८
 एना वो अग्निं नमसो ७, १६, १; साम. ४५; ७४९;
 वा. य. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४, ४; नि. ३, २१
 एन्दुमिन्द्राय सिञ्जत ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
 एन्दो पार्थिवं रथि ९, २९, ६
 एन्द्र नो गधि प्रियः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७;
 अथर्व. २०, ६४, १
 एन्द्र याहि पीतये ८, ३२, १३
 एन्द्र याहि मस्य ८, १, २३
 एन्द्र याहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३४८; १८०७
 एन्द्र याह्युप नः १, १३०, १; साम. ४५९
 एन्द्रवाहो नृपातिं १०, ४४, ३; अथर्व. २०, ९४, ३
 एन्द्र सानसि रथि १, ८, १; साम. १२९; अथर्व. २०, ७०, १७;
 तै. सं. ३, ४, ११, ३; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 एन्द्रस्य कुक्षा पवते ९, ८०, ३
 एन्द्रो बर्हिः सीयतु १०, ३६, ५
 एभिर्द्युभिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
 एभिर्ने इन्द्राहभिः ७, २८, ४
 एभिर्नृभिरिन्द्र त्वायुभिः ४, १६, १९
 एभिर्ना अर्कैर्भवा ४, १०, ३; साम. १७७२; वा. य.
 १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 एभिर्भव सुमना अग्ने ४, ३, १५
 एमा अगमन्नेवतीः १०, ३०, १४
 एमाञ्जुमाशवे १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
 एमेनं सृजता १, ९, २; अथर्व. २०, ७१, ८; नि. १, १०
 एमेनं प्रयेत्यज ६, ४२, २; साम. १४४१
 एवाँ अभि वसुयवः ५, २५, ९
 एवाँ अस्मिन्नुयसुः ५, ६, १०
 एवा कविस्तुवीरवा १०, ६४, १६
 एवाग्निं सहस्यं ७, ४२, ६
 एवाग्निगोतमेभिर्ऋतावा १, ७७, ५
 एवाग्निर्मेतैः सह १०, ११५, ७
 एवा च त्वं सरम १०, १०८, ९
 एवा जज्ञानं सहसे ६, ३८, ५
 एवा त इन्द्रो सुमस्य ९, ७९, ५

एवा त हन्त्रीचयमहेम २, १९, ७
 एवा तदिन्द्रं हन्तुना १०, १४४, ६
 एवा तमाहुरुत ७, २६, ४
 एवा ता विश्वा चक्रुवांसं ६, १७, १३
 एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
 एवा ते अग्ने सुमतिं ५, २७, ३
 एवा ते गृत्समदाः २, १९, ८
 एवा ते वयमिन्द्रं भुञ्जतीनां १०, ८९, १७
 एवा ते हारियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
 एवा स्वामिन्द्रं वज्रिभ्रव ४, १९, १
 एवा देव देवताते ९, ९७, २७
 एवा देवाँ हन्त्री विष्ये १०, ४९, ११
 एवा न हन्दो अभि ९, ९७, २१
 एवा न हन्द् वार्यस्य ७, २४, ६; २५, ६
 एवा न हन्द्गोतिभिरव ५, ३३, ७
 एवा न हन्द्गो मघवा ४, १७, २०
 एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व ९, ९७, ३६;
 साम. ८६१
 एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो ९, ६८, १०
 एवा नपातो मम तस्य ६, ५०, १५
 एवा न स्पृधः सम ६, २५, ९
 एवा नूनमुप स्तुहि ८, २४, २३; अथर्व. २०, ६६, २
 एवा नृभिर्मिन्द्रः सुश्रवस्या १, १७८, ४
 एवा नो अग्ने अमृतपु २, २, ९
 एवा नो अग्ने विक्ष्वा ७, ४३, ५
 एवा नो अग्ने समिधा १, ९५, ११; ९६, ९
 एवा पतिं द्रोणसाचं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
 एवा पवस्व मदिरा ९, ९७, १५; साम. ८०८
 एवा पाहि प्रलथा ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 एवा पित्रे विश्वदेवाय ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६;
 तै. सं. १, ८, २२, २
 एवा पुनान हन्द्गुः ९, ६, ९
 एवा पुनानो अपः स्वः ९, ९१, ६
 एवा ऋतेः सुनुरवीवृषद्गः १०, ६३, १७; ६४, १७
 एवा बज्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 एवा महस्तुविजानः १, १९०, ८
 एवा महान्महद्दिवो १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९;
 २०, १०७, १२
 एवा महो असुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
 एवास्तृताय महे क्षयाय ९, १०९, ३; साम. १३६८

एवा राजेव ऋतुमाँ ९, ९०, ६
 एवा रातिस्तुवीमघ ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व.
 २०, ६०, २
 एवारे वृषभा सुते ८, ४५, ३८
 एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं ८, ४२, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ४
 एवा वसिष्ठ हन्द्गं ७, २६, ५
 एवा वस्वः हन्द्गः सत्यः ४, २१, १०
 एवा वामङ्ग ऊतये (०। इंद्राग्नी) ८, ३८, ९
 एवा वामङ्ग ऊतये (०। नासत्या) ८, ४२, ६
 एवा सत्यं मघवाना युवं ४, २८, ५
 एवा हि ते विभूतय १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५; ७१, ५
 एवा हि ते शं सवना १, १७३, ८
 एवा हि स्वास्तुथा यातयन्त ५, ३२, १२
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति १०, २८, ६
 एवा हि मां तवसं जञ्जुः १०, २८, ७
 एवा ह्यसि वीरयुः ८, ९२, २८; साम. २३२; ८२४;
 अथर्व. २०, ६०, १
 एवा ह्यस्य काम्ना १, ८, १०; अथर्व. २०, ६०, ६; ७१, ६
 एवा ह्यस्य सुनुता १, ८, ८; अथर्व. २०, ६०, ४; ७१, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. २०, १२, ६; ब्रा. य.
 २०, ५४
 एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि ६, २३, १०
 एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
 एवेदिन्द्राय वृषभाय ४, १६, २०
 एवेवेते प्रति मा १, १६५, १२
 एवेदेव तुविष्कर्मिः ८, २, ३१
 एवेदेवा पुरुतमा इनेकं १, १२४, ६
 एवेष्टूने युवतयो नमन्त १०, ३०, ६
 एवेन सद्यः पर्येति १, १२८, ३
 एवेन्द्राग्निभ्यामहावि ५, ८६, ६
 एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन् ८, ४०, १२
 एवेन्द्राग्नी पविवांसा १, १०८, १३
 एवेन्तु कं सिंयुमेभिः ७, ३३, ३
 एवैवापागपरे १०, ४४, ७; अथर्व. २०, ९४, ७
 एव हन्द्गाय वायवे ९, २७, २; साम. १२८७
 एव ठ स्य सुस्वतो ९, ३, १०; साम. १२६५
 एव ठ स्य वृषारथो ९, ३८, १; साम. १२७४
 एव एतानि चकारेन्द्रो ८, २, ३४
 एव कविरभिहुतः ९, २७, १; साम. १२८६
 एव क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
 एव गम्बुरचक्रवत् ९, २७, ४; साम. १२८९

एष प्रावेव जरिता ५, ३६, ४
 एष वृष्णाः पुतो १, १६२, ३; वा. व. २५, २६; तै. सं.
 ४, ६, ८, १
 एष तुष्णो अभिषुतः ९, ६७, २०
 एष ते देव नेता ५, ५०, ५
 एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
 एष दिवं व्यासरत् ९, ३, ८; साम. १२६३
 एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
 एष देवो अमर्षः ९, ३, १; साम. १२५६
 एष देवो रथयति ९, ३, ५; साम. १२५९; नि. ६, २८
 एष देवो विषम्युभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
 एष देवो विषा कृतो ९, ३, २; साम. १२६१
 एष त्रप्लो वृषभो ६, ४१, ३
 एष धिया यात्यग्न्या ९, १५, १; साम. १२६६
 एष नृभिर्वि नीयते ९, २७, १; साम. १२८८
 एष पवित्रे अक्षरत् ९, २८, २; साम. १२८१
 एष पुनानो मधुमाँ ९, ११०, ११
 एष पुरु धियायते ९, १५, २; साम. १२६७
 एष प्र कोषे मधुमाँ ९, ७७, १; साम. ५५६
 एष प्रलेन जन्मना ९, ३, ९; साम. ७५८; १२६४
 एष प्रलेन मन्मता ९, ४२, २; साम. ७५९
 एष प्रलेन वयसा ९, ९७, ४७
 एष प्र पूर्वैरव १, ५६, १
 एष हविमभिरियते ९, १५, ५; साम. १२७०
 एष वसुनि विवृता ९, १५, ६; साम. १२७२
 एष व स्तोमो मरुत ह्यं १, १६५, १५; १६६, १५;
 १६७, ११; १६८, १०
 एष वः स्तोमो मरुतो नमस्त्वान् १, १७१, २
 एष वां स्तोमो अश्विनावकारि १, १८४, ५
 एष वाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
 एष वां देवायश्विना ४, १५, ९
 एष विप्रैरभिषुतो ९, ३, ६; साम. १२५७
 एष विश्वविपवते ९, ९७, ५६
 एष विश्वानि वार्या ९, ३, ४; साम. १२५८
 एष वृषा कनिष्कदत् ९, २८, ४; साम. १२८३
 एष वृषा वृषमत् ९, ६२, ११
 एष शुष्मदाभ्यः ९, २८, ६; साम. १२९१
 एष शुष्मसिष्यवत् ९, २७, ६ साम. १२९०
 एष शृङ्गाणि दोषुवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
 एष सुवानः परि सोमः ९, ८७, ७
 एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२८४

एष सूर्येण हासते ९, २७, ५; साम. १२८५
 एष सोमो अधि स्वचि ९, ६६, २९
 एष स्तोम इन्द्र तुभ्य १, १७३, १३
 एष स्तोमो अविष्कृद् ७, २०, ९
 एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; ऐ. आ. १, २१
 एष स्तोमो मारुतं शार्धो अष्ट ५, ४२, १५
 एष स्तोमो वरुण मित्र ७, ६४, ५; ६५, ५
 एष स्य कारुजरेते ७, ६८, ९
 एष स्य ते तन्वो २, ३६, ५; अथर्व. २०, ६७, ६
 एष स्य ते पवत ९, ९७, ४६
 एष स्य ते मधुमाँ ९, ८७, ४; साम. ५३१
 एष स्य धारया सुतो ९, १०८, ५; साम. ५८४
 एष स्य परि पिच्यते ९, ६२, १३
 एष स्य पीतये सुतो ९, ३८, ६; साम. १२७८
 एष स्य भानुरुदियति ४, ४५, १
 एष स्य मयो रसो ९, ३८, ५; साम. १२७७
 एष स्य मानुषीत्वा ९, ३८, ४; साम. १२७६
 एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षाः ७, ६०, २
 एष स्य वा पूर्वगस्वेव सख्ये ७, ६७, ७
 एष स्य सोमः पवते ९, ८४, ४
 एष स्य सोमो मतिभिः ९, ९६, १५
 एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६२
 एषा गोभिररुणेभिः ५, ८०, ३
 एषा जन् दशता बोधयन्ती ५, ८०, २
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि ज्योतिः १, १२४, ३
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि म्युच्छन्ती १, ११३, ७
 एषा नेत्री राघवः ७, ७६, ७
 एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
 एषा ययौ परमादन्तः ९, ८७, ८
 एषा युक्त परावतः १, ४८, ७
 एषा श्वेनी भवति ५, ८०, ४
 एषा शुभ्रा न तन्वो ५, ८०, ५
 एषा स्या नश्यमायुर्दधाना ७, ८०, २
 एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
 एषा स्या युजाना ७, ७५, ४
 एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री १, ८८, ६
 एषो उषा अपृथ्यो १, ४६, १; साम. १७८; १७२८
 एह गमन्तृष्यः सोम १०, १०८, ८
 एह देवा मयोऽनुवा १, ९२, १८; साम. १७३५
 एह वां पुषितप्लवो ८, ५, ३३

एह हरी ब्रह्मयुजा ८, २, २७; साम. १६५८
 एहि प्रेहि क्षयो दिविवि ८, ६४, ४
 एहि मनुर्देवयुः १०, ५१, ५
 एहि वां विसुचो ६, ५५, १; नि. ५, ९
 एहि स्तोमौ अभि स्वराभिः १, १०, ४
 एह्यग्न इह होता नि १, ७६, २
 एह्युषु ब्रवाणि ६, १६, १६; साम. ७, ७०५; वा. य. २६, १३
 ऐच्छाम स्वा बहुधा १०, ५१, ३;
 ऐताग्रयेषु तस्थुयः ५, ५३, २
 ऐतु पूषा रयिर्भगः ८, ३१, ११
 ऐभिरग्ने दुवो गिरो १, १४, १
 ऐभिरग्ने सरथं ३, ६, ९; अथर्व. २०, १३, ४
 ऐभिर्देवे वृष्ण्या पौस्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४
 ऐषु चाकम्भि पुरुहूत १०, १४७, ३
 ऐषु चेतद् वृषण्वती ८, ६८, १८
 ऐषु छावापृथिवी १०, ९३, १०
 ऐषु धा वीरवद्यशः ५, ७९, ६
 ओक्विंसा सुते सचौ ६, ५९, ३
 ओ चित्सस्त्राव्यं सख्या १९, १०, १; साम. ३४०;
 अथर्व. १८, १, १
 ओजस्तदस्य तिरिवे ८, ६, ५; साम. १८२; १६५३; अथर्व.
 २०, १०७, २
 ओजिष्ठं ते मध्यतो ३, २१, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 ओ त्यमह्ना अ रथं ८, २२, १
 ओ त्ये नर इन्द्र मृतये १, १०४, २
 ओमानमापो मानूषी ६, ५०, ७
 ओमासश्चर्षीष्टतो १, ३, ७; ऐ. भा. १, ४; वा. य.
 ७, ३३; तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०
 ओर्वत्रा भमत्यां १०, १२७, २
 ओ श्रुष्टिर्विद्वया ७, ४०, १
 ओषधयः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. य. १२, ९६;
 तै. सं. ४, २, ६, ५
 ओषधीः प्रति मोदध्वं १०, ९७, ३; वा. य. १२, ७७;
 तै. सं. ४, २, ६, १
 ओषधीरिति मातरः १०, ९७, ४; वा. य. १२, ७८; तै. सं.
 ४, २, ६, १; नि. ६, ३
 ओषमित्यृथिवीमहं १०, ११९, १०
 ओषु घृष्टिराधसो ७, ५९, ७
 ओषु प्र याहि वाजेभिः ८, २, १९; साम. २२७
 ओषु वृष्णाः प्रयज्यन् ८, ७, ३३

ओषु स्वसारः कारवे शृणोत ३, ३३, ९
 ओषु णो अग्ने शृणुहि स्वं १, १३९, ७
 ओष्ठाविव मध्वाक्षे वदन्ता २, ३९, ६
 ओ सुष्टुत इन्द्र याहि १, १७७, ५
 औष्ण्यसा रात्री परितक्म्या ५, ३०, १४
 और्वेष्टुगवच्छुचिं ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं.
 ३, १, ११, ८
 क इमं वो निष्यमा चिकेत १, ९५, ४
 क इमं दशभिर्मम ४, २४, १०
 क ई वेद सुते सचा ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६;
 अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११
 क ई म्यका नरः सनीळाः ७, ५६, १; साम. ४३३
 क ई स्तवत्कः घृणाको यजाते ६, ४७, १५
 क ईषते तुज्यते १, ८४, १७; नि. १४, २६
 क उ नु ते महिमनः समस्या १०, ५४, ३
 क उ श्रवत्कतमो यज्ञियानां ४, ४३, १
 कं याथः कं ह गच्छथः कः ५, ७४, ३
 कः कुमारमजनयत् १०, १३५, ५
 कः सिवद् बृक्षो निष्ठितो मध्ये १, ८८२, ७
 ककदेवे वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६
 ककुहः सोम्यो रस ९, ६७, ८
 ककुहं चित्वा कवे ८, ४५, १४
 कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १
 कण्वा इन्द्रं यदक्रत ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व.
 २०, १३८, ३
 कण्वा इव भृगवः सूर्या इव ८, ३, १६; साम. १३६३;
 अथर्व. २०, १०, २; ५९, २
 कण्वास इन्द्र ते मतिं ८, ६, ३१
 कण्वेभिर्धृष्णवा घृष्टत् ८, ३३, ३; ८६६; अथर्व. २०, ५२, ३;
 ५७, १६
 कतरा पूर्वा कतरा परायोः १, १८५, १; नि. ३, २२
 कत्यध्वयः कति सूर्यासः १०, ८८, १८
 कथा कदस्या उपसो ४, २३, ५
 कथा कविस्तुवीरवाक्मया १०, ६४, ४
 कथा त एतदहमा चिकेतं १०, २८, ५
 कथा ते अग्ने शुचयन्त आयोः १, १४७, १
 कथा दाशेम नमसा सुदानू ५, ४१, १६
 कथा दाशेमाग्रये १, ७७, १
 कथा देवानां कतमस्य याम १०, ६४, १
 कथा नूनं वां विमना उपस्तव ८, ८६, २

कथा महामनुष्यस्य होतुः ४, २३, १
 कथामहे पुष्टि भराय पूष्णे ४, ३, ७
 कथामहे रुद्रियाय ब्रवाम ५, ४१, ११
 कथा राधाम सखाय १, ४१, ७
 कथा शार्धाय मरुतामृताय ४, ३, ८
 कथा ऋणोति ह्ययमानमिन्द्र ४, २३, ३
 कथा सबाधः शशमानो अस्य ४, २३, ४
 कथा ह तद्वरुणाय त्वमग्ने ४, ३, ५
 कथो नु ते परिचराणि विद्वान् ५, २९, १३
 कद्विषयन्त सूरयः ८, ९४, ७
 कदा क्षत्रश्रियं नरं १, २५, ५
 कदा गच्छाथ मरुतः ८, ७, ३०
 कदा चन प्रयुच्छस्य ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३; तै. सं. १, ४, २२, १
 कदा चन स्तरीरसि ८, ५१, ७; साम. ३००; वा. य. ३, ३४, ८, २; तै. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
 कदा त इन्द्र गिर्वेण ८, १३, २२
 कदा भुवन्नथक्षयाणि ब्रह्म ६, ३५, १
 कदा मरुतमराधसं १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; नि. ५, १७
 कदा वसो स्तोत्रं हर्यतः १०, १०५, १; साम. २२८, नि. ५, १२
 कदा वां तौम्यो विधत् ८, ५, २२
 कदा स्तुतः पितरं जात इच्छात् १०, ९५, १२
 कदिस्था नूँः पात्र देववतां १, १२१, १
 कदु शुभ्रमिन्द्र त्वावतो नृन् १०, २९, ४; अथर्व. २०, ७६, ४
 कदु म्रियाय धास्ते मनामहे ५, ४८, १; नि. ५, ५
 कदु प्रेष्टा विषां रयीणां १, १८१, १
 कदु स्तुवंत ऋतयन्त देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०, ५०, २
 कद्वन्वस्याकृतं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ९७, ३
 कद्व महीरष्टा अस्य तविषीः ८, ६६, १०; नि. ६, २६
 कद्व नूनं कधप्रियः पिता १, ३८, १
 कद्व नूनं कधप्रियो यद् ८, ७, ३१
 कदिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने ४, ३, ६
 कद्वद्राय प्रचेतसे १, ४३, १; तै. आ. १०, १७, १
 कद्व ऋतस्य धर्णसि १, १०५, ६
 कद्वो अथ महानां ८, ९४, ८
 कनिक्कद्वज्जुसं प्रमुवाणः २, ४२, १, नि. ९, ४
 कनिक्कद्वल्लो गोभिरज्य ९, ८५, ५
 कनिक्कद्वद्वु पन्थामृतस्य ९, ९७, ३२
 कनिक्कमि हरिरा सृजयमानः ९, ९५, १; साम. ५३०

कनीनकेव विद्रचे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
 कं ते दाना असक्षत ८, ६४, ९
 कक्ष्यो अवसीनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
 कं नक्षिप्रमिषण्यसि १०, २९, १
 कन्या इव वहवु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
 कन्याः वारवायती ८, ९१, १
 कन्येव तन्वाः शासवाना १, १२३, १०
 कपुष्पः कपुष्पमुद्रातन १०, १०१, १२; अथर्व. २०, १३७, २
 कसु चिदस्य सेनयामोः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, २
 कसेतं त्वं युवते कुमारं ५, २, २
 कया तच्छृण्वे शय्या शचिष्ठ ४, २०, ९
 कया ते अग्ने अक्षिरः ८, ८४, ४; साम. १५४९
 कया त्वं न ऊर्याभि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
 कया नक्षिप्र आ भववृत्ति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८२, अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. १७, ३९; ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २; तै. आ. ४, ४२, २
 कया नो अग्र ऋतयन्तुतेन ५, १२, ३
 कया नो अग्ने वि वसः ७, ८, ३
 कया जुभा सवयसः १, १६५, १
 करंभ ओषधे भव १, १८७, १०
 कर्णगृह्णा मघवा शौरिद्व्यः ८, ७०, १५
 कर्हिस्वित्तिन्द्र यज्जिरे ६, ३५, ३
 कर्हिस्वित्तिन्द्र यन्तुभिर्नृन् ६, ३५, २
 कर्हिस्वित्ता त इन्द्र चेत्वासत् १०, ८९, १४
 कर्विं द्वाशासुः कवयो दग्धा ४, २, १२
 कविः कविता दिवि रूपमास १०, १२४, ७
 कर्विं केतुं धास्ति आनुमणे ७, ६, २
 कविमप्रिमुप स्तुहि १, १२, ७; साम. ३२
 कविमिव प्रचेतसं ८, ८४, २; साम. १२४५
 कर्विं सृजन्ति मज्यं २, ६३, २०
 कविर्न निषयम् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
 कविर्नृक्षया अभि वीमचष्ट ३, ५४, ६
 कविर्वेधस्या पयंषि ९, ८२, २; साम. १३१८
 कवी नो मित्रावरुणा १, २, ९; साम. ८४९
 कश्छन्दसां योगं १०, ११४, ९
 कस्त उषः कधप्रिये १, ३०, २०
 कस्तमिन्द्र त्वावसुं ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
 कस्ते जामिर्जनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
 कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो १०, २९, ३; अथर्व. २०, ७६, ३
 कस्ते मातरं विधवामचिक्त्वा ४, १८, १२

कस्वा सस्यो मदानी ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व. २०, १२४, २; वा. य. २७, ४०; ३६, ५; तै. आ. ४, ४२, ३
 कस्मा अथ सुजाताय ५, ५३, १२
 कस्य नूनं कतमस्यामृतानां १, २४, १
 कस्य नूनं परीणसो ८, ८४, ७; साम. ३४
 कस्य बह्माणि जुजुषुर्द्युवा १, १६५, २
 कस्य वृषा सुते सचा ८, ९३, २०; तै. ब्रा. २, ४, ५, १; ७, १३, १
 कस्य स्त्रित्सवनं वृषा ८, ६४, ८
 का त उपेतिर्मनसो १, ७६, १
 का ते अस्थिरकृतिः सूक्तैः ७, २९, ३
 का मर्यादा वयुना कञ्च वामं. ४, ५, १३
 कामस्तुमे समवर्तताधि १०, १२९, ४; तै. ब्रा. २, ४, १, १०; ८, ९, ४; तै. आ. १, २३, १
 कायमानो वनास्वा ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४
 का राधकोश्रान्धना १, १२०, १
 कारुहं ततोऽभिवक् ९, ११२, ३; नि. ६, ६
 का वा भृदुपमातिः कथानः ४, ४३, ४
 काभ्येऽभिरदाभ्या ७, ६६, १७
 कासीयमा प्रतिमा १०, १३०, ३
 का सुष्टुतिः शवसः सूनुमिन्द्रः ४, २४, १
 किं स ऋचकृ कृणवषा सहस्रं ४, १८, ४
 किं सुबाहो स्वगुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८
 किं स्विदासीदधिष्ठानमारंभ १०, ८१, २; वा. य. १७, १८; तै. सं. ४, ६, २, ४
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस (०। मनीषिणो) १०, ८१, ४; वा. य. १७, २०; तै. सं. ४, ६, २, ५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस (०। संतस्थाने) १०, ३१, ७
 किं स्विन्नो राजा जगृहे १०, १२, ५; अथर्व. १८, १, ३३
 कितवासो यद्विरिषुनं ५, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६
 किं ते कृणवन्ति कीकटेषु गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२
 किं देवेषु त्यज एतश्चकथे १०, ७९, ६
 किं न इन्द्र जिघांससि १, १७०, २
 किं नो अय्य द्रविणं कञ्च रत्नं ४, ५, १२
 किं नो भ्रातरगस्य १, १७०, ३
 किमंग स्वा ब्रह्मणः सोम ६, ५२, ३
 किमंग स्वा मघवन्नभोजमाहुः १०, ४२, ३; अथर्व. २०, ८९, ३
 किमङ्ग रश्मोद्वनः ८, ८०, ३
 किमत्र दक्षा कृणुयः १, १८२, ३
 किमभ्ये पर्यामते ८, ८, ८

किमयं त्वा वृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, ३
 किमस्य मदे किम्वस्य ६, २७, १
 किमाग आस वरुण उयेष्टं ७, ८६, ४
 किमादमन्नं सत्यं सखिभ्यः ४, २३, ६
 किमादुतासि वृत्रहन् ३, ३०, ७
 किमिच्छन्ती सरमा प्रेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५
 किमिसे विष्णो परि चक्ष्यं भूत् ७, १००, ६; साम. १६२५; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८
 किमिदं वा पुराणवत् ८, ७३, ११
 किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठान आ १, १६१, १
 किमु श्विदस्मै निविदो ४, १८, ७
 किम् नु वाः कृणवामा २, २९, ३
 किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; शत. ब्रा. ११, ५, १, ७
 किं भ्रातासघदनाय भवति १०, १०, ११; अथर्व. १८, १, १२
 किमयः श्विश्मस एष आस ४, ३५, ४
 कियती योषा मयैतो वपूयो १०, २७, १२
 कियत्स्विदिन्द्रो अध्येति ४, १७, १२
 कियत्या यत्समया भवति १, ११३, १०
 कीदृक्किन्द्रः सरमे का दशीका १०, १०८, ३
 कीरिश्चिदि त्वामयसे जुहाव ७, २१, ८
 कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७
 कुत्राचिदस्य समृतौ ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३
 कुत्सा एते हयंश्वाय श्वं ७, २५, ५
 कुत्साय शुष्णमश्वं निबर्ही ४, १६, १२
 कुमारं माता पुवतिः समृद्धं ५, २, १
 कुमारश्रित्पतरं २, ३३, १२
 कुरुभवणमावृण १०, ३३, ४
 कुर्मन्त आयुरसं यद्वि १०, ५१, ७
 कुविच्छकृत्कुविस्करत् ८, ९१, ४
 कुविस् देवीः सनयो नवो ४, ५१, ४
 कुविस्सस्य प्र हि ब्रजं ६, ४५, २४; साम. १६६८; अथर्व. २०, ७८, ३
 कुविस्सु नो गविष्टये ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं. २, ६, ११, ३
 कुविद्वज्ज नमसा ये वृषासः ७, ९१, १
 कुविद्वज्ज प्रति यथा चिद्वस्य १०, ६४, १३
 कुविद्वज्ज यवमन्तो यवंचित् १०, १३१, २; अथर्व. २०, १२५, १; वा. य. १०, ३२; १९, ६; २३, ३८; तै. सं. १, ८, २१, १; ५, २, ११, २; तै. ब्रा. २, ६, १, ३
 कुविद् वृषण्यमीभ्यः २, १९, ५

कुविन्नो अग्निस्त्वयस्य १, १४३, ६
 कुविन्मा गोपां करसे जनस्य ३, ४३, ५
 कुर्वन्मकस्तद्वर्णीत् १, १९१, १६
 कुह त्या कुह न श्रुता ५, ७४, २
 कुह यान्ता सुवृत्तिं काम्यस्य १, ११७, १२
 कुह श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद १०, २२, १
 कुह त्व्यः कुह जग्मधुः ८, ७३, ४
 कुह त्विदोषा कुह वस्तोरधि १०, ४०, २; नि. ३, १५
 कृषिऽजायते सनयासु नव्यः १०, ४, ५
 कृष्टो देवावधिनाद्या ५, ७४, १
 कृणुष पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं ४, ४, १; वा. य. १३, ९;
 तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
 कृणोत धूमं वृषणं ३, २९, ९
 कृणोष्यसौ वरिवो य इत्या ४, २४, ६
 कृष्वंतो वरिवो गवे ९, ६२, ३; साम. ८३२
 कृतं चिद्धि ष्मा सनेमि द्वेषः ४, १०, ७
 कृतं न शस्त्री वि चिनोति देवने १०, ४३, ५; अथर्व.
 २०, १७, ५; नि. ५, २२
 कृतं नो यज्ञं विद्वेषु चारं ७, ८४, ३
 कृतानीदस्य कर्त्वा ९, ४७, २
 कृते चिद्वन्न मरुतो रणन्त ७, ५७, ५
 कृषि रत्नं यजमानाय ७, १६, ६
 कृषि रत्नं सुसन्तितः ३, १८, ५
 कृषी नो अहयो देव १०, ९३, ९
 कृषत्स्त्रिफाल १०, ११७, ७
 कृष्णः श्वेतोऽरुषो १०, २०, ९
 कृष्णं त एम रक्षातः ४, ७, ९
 कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा १, १६४, ४७; अथर्व. ६, २२, १;
 ९, १०, २२; १३, ३, ९। तै. सं. ३, १, ११, ४; नि. ७, २४
 कृष्णवृत्ती वेभिजे अस्य १, १४०, ३
 कृष्णां यदेनीमभि १०, ३, २। साम. १५४७
 कृष्णा यज्ञोऽवर्णीषु सोदव १०, ६१, ४
 कृष्णा रजांसि पन्सुतः ८, ४३, ६
 केतुं यज्ञानां विद्वत्स्य साधनं ३, ३, ३
 केतुं कृषवन्दिस्परि ९, ६४, ८; साम. ९५९
 केतुं कृषवकैतवे १, ६, ३; साम. १४७०; अथर्व. २०, २६, ६;
 ४७, १२; ६९, ११; वा. य. २९, ३७। तै. सं.
 ७, ४, २०, १। तै. ब्रा. ३, ९, ४, ३
 के ते अग्ने त्रिषे ५, १२, ४
 के ते नर इन्द्र १०, ५०, ३
 केतेन शर्मन्सप्तते ८, ६०, १८

के मे मर्यकं वि यवन्त ५, २, ५
 केइयऽग्निं केनी १०, १३६, १; नि. १२, २६
 के छा नराः श्रेष्ठतमा ५, ६१, १
 को अग्निमीदृ हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचत् कुत १०, १२९, ६; तै. ब्रा.
 २, ८, ९, ५
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचदेवाँ ३, ५४, ५
 को अद्य नयाँ देवकामः ४, २५, १
 को अद्य युक्ते १, ८४, १६; साम. ३४१; अथर्व. १८, १, ६;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
 को अस्य वीरः सधमादमाप ४, २३, २
 को अस्य वेद प्रथमस्याहः १०, १०, ६; अथर्व. १८, १, ७
 को अस्य क्षुपं तविषीं ५, ३२, ९
 को ददर्श प्रथमं १, १६४, ४; अथर्व. ९, ९, ४
 को देवयन्तमभवत् १, ४०, ७
 को देवानामवो अद्या ४, २५, ३
 को नानाम वचसा ४, २५, २
 को नु मयीं अमिथितः ८, ४५, ३७; तै. ब्रा. १, ३, १; नि. ४, २
 को नु वां मित्रावरुणावृतायन् ५, ४१, १
 को नु वां मित्रास्तुतो ५, ६७, ५
 को न्वन्न मरुतो १, १६५, १३
 को मा ददर्श कतमः १०, ५१, २
 को मृच्छाति कतम ४, ४३, २
 को व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
 को वक्षाता वसवः ४, ५५, १
 को वां दाशस्सुमतये १, १५८, २
 को वामघा पुरुणां ५, ७४, ७
 को वामघा करते ४, ४४, ३; अथर्व. २०, १४३, ३
 को वेद जानमेवां ५, ५३, १
 को वेद नूनमेवां ५, ६१, १४
 को वोऽन्तर्मरुत १, १६८, ५
 को वो महान्ति महता ५, ५९, ४
 को वो वरिष्ठ आ नरो १, ३७, ६
 क्रतुपावा जरिता १०, १००, ११
 क्रतुयन्ति कतवो १०, ६४, २
 क्रतुयन्ति क्षितयो ४, २४, ४
 क्रत्व हृत्पर्णमुदरं ८, ७८, ७
 क्रत्वः समह दीनता ७, ८९, ३
 क्रत्वा दक्षस्य तरुषो ३, २, ३
 क्रत्वा दक्षस्य रथ्यं ९, १६, २
 क्रत्वा वा अस्तु श्रेष्ठः ६, १६, २६; तै. ब्रा. २, ४, ६, २

क्रवा महां अनुवचं १, ८१, ४; साम. ४२३
क्रवा यदस्य तविषीषु १, १२८, ५
क्रवा शुक्रभिरक्षभिः ९, १०२, ८
क्रवा हि द्रोणे अज्यसे ६, २, ८
क्रवे दक्षाय नः कवे ९, १००, ५
कन्यादमभिं प्र हिणोमि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८;
वा. य. ३५, १९

क्राणा रुद्रा मरुतो १०, ९२, ६
क्राणा रुद्रभिर्वसुभिः १, ५८, ३
क्राणा शिशुर्महीनां ९, १०२, १; साम. ५७०; १०१३
क्रीळं वः शर्धो १, ३७, १; तै.सं. ४, ३, १३, ६; नि. ७, २
क्रीळंस्तस्य स्तृता ८, १३, ८
क्रीळज्ञो रश्म ५, १९, ५
क्रीळर्मखो ९, २०, ७; साम. ९७४
क१ त्यानि नौ सख्या ७, ८८, ५
कव१त्या वल्गू पुरुहूताघ ६, ६३, १
कव१त्री चक्रा त्रिहृतो १, ३४, ९
कव नूनं सुदानवो ८, ७, २०
कव नूनं कद्धो अर्थ १, ३८, २
कव वः सुक्ता नव्यांसि १, ३८, ३
कव१ वोऽश्वाः कवा३भीशवः ५, ६१, २
कव१स्य ते रुद्र मृळयाक्तुः २, ३३, ७
कव१स्य वीरः को अपश्यद् ५, ३०, १
कव१स्य वृषभे युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
कव१स्या वो मरुतः १, १६५, ६; तै. ब्रा. २, ८, ३, ५
कव सिद्धय कतमास्त्वध्विना १०, ४०, १४
कव स्विदस्य रजसो महः १, १६८, ६
कव स्विदासां कतमा पुराणी ४, ५१, ६
कवेयथ कवेदसि ८, १, ७; साम. २७१

क्षुप्रं जिन्वतमुत ८, ३५, १७
क्षत्राय त्वं श्रवसे १, ११३, ६
क्षत्राय त्वमवसि ८, ३७, ६
क्षप उरश्च दीदिदि ७, १५, ८
क्षपो राजन्तुत १, ७९, ६; साम. १५६३; वा. य. १५, ३७;
तै. सं. ४, ४, ४, ५
क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं ४, १७, १३
क्षेति क्षेमेभिः साधुभिः ८, ८४, ९
क्षेत्रमिव वि ममुः १, ११०, ५
क्षेत्रस्य पतिना वयं ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २;
नि. १०, १५

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तं ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३;
नि. १०, १६
क्षेत्रादपश्यं सनुतः ५, २, ४
क्षेमस्य च प्रयुजश्च ८, ३७, ५
क्षेमो न साधुः १, ६७, २
स्त्रे रथस्य स्वेनसः ८, ९१, ७; अथर्व. १४, १, ४१
गच्छतं दाशुषो गृहं ८, ८५, ६
गणानां त्वा गणपतिं २, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, ३
गंता नो यज्ञं यज्ञियाः ५, ८७, ९
गन्तारा हि स्थोऽवसे १, १७, २
गंतेयान्ति सवना हतिभ्यां ६, २३, ४
गन्धर्वं हृथा पदमस्य रक्षति ९, ८३, ४
गमद्वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यः ७, ३२, ११
गमज्ञस्य वसुम्या हि शसिषं १०, ४४, ५; अथर्व. २०, ९४, ५
गंभीरां उवधीरिव ३, ४५, ३; साम. १७२०
गंभीरेण न उरुणामन्निम्नेषः ६, २४, ९
गयस्कानो अमीवहा १, ९१, १२; तै. सं. ४, ३, १३, ५
गर्भं धेहि सिनीवालि १०, १८४, २; अथर्व. ५, २५, ३;
शत. ब्रा. १४, ९, ४, २०
गर्भे तु नौ जनिता दंपती कः १०, १०, ५; अथर्व. १८, १, ५
गर्भे तु सं नन्वेषामवेद ४, २७, १, ५. आ. २, २४
गर्भे मातुः पितृपिता ६, १६, ३५; साम. १३९७
गर्भे योषामदधुर्वस्समासनि १०, ५३, ११
गर्भो यज्ञस्य देवयुः ८, १२, ११
गर्भो यो अपो गर्भः १, ७०, ३
गवामिव श्रियसे शृंगमुत्तमं ५, ५९, ३
गवाशिर्न मन्थिनमिन्द्र शुक्रं ३, ३२, २
गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्राः ४, १७, १६
गव्यो तु णो यथा पुरा ८, ४६, १०; साम. १८६
गाथपतिं मेघपतिं १, ४३, ४
गाथश्रवसं सत्यपतिं ८, २, ३८
गामज्ञेष आ ह्वयति १०, १४६, ४; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कं १, १६४, २४; अथर्व. ९, १०, २
गायत्साम नभन्मं १, १७३, १
गायन्ति त्वा गायत्रिणो १, १०, १; साम. ३४२; १३४४;
तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
गार्हपत्येन संत्य १, १५, १२
गाव इव ग्रामं यूयुधिरिवाशा १०, १४९, ४
गाव उपावतावतं ८, ७२, १२; साम. ११७; १६०२;
वा. य. १३, १९, ७१

गावजिह्वा समन्वयः ८, २०, २१; साम. ४०४
 गावो न व्युत्पद्य यन्ति ८, ४६, ३०
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छा ६, २८, ५; अथर्व.
 ४, २२, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
 गावो यवं प्रयुता अयो अक्षन् १०, २७, ८
 गिरयजिज्ञि जिहते ८, ७, ३४
 गिरश्च यास्ते गिर्वाहः ८, २, ३०
 गिरस्त इह भोजसा ९, २, ७; साम. १०४३
 गिरा जात इह स्तुत ९, ६२, १५
 गिरा य पत्ता युनजद्वरी ते ७, ३६, ४
 गिरा यदी सवंधवः ९, १४, २
 गिरा ब्रह्मो न संभृतः ८, ९३, ९; साम. १२२४; अथर्व.
 २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 गिरिनं यः स्वतवौ ऋव हन्तः ४, २०, ६
 गिरिरज्जाग्रजमानौ अधारय १०, ४४, ८; अथर्व. २०, ९४, ८
 गिरो छेपेधामध्वरं छेपेधां ८, ३५, ६
 गिर्वणः पाहि नः सुतं ३, ४०, ६; साम. १९५; अथर्व. २०, ६, ६
 गीर्णं भुवनं तमसापगूह १०, ८८, २
 गीर्षिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ७, ९३, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 गुहा शिरो निहितमृचगर्भी १०, ७९, २
 गुहा सतीरुप रमना ८, ६, ८
 गुहा हितं गुह्यं गूहं २, ११, ५
 गूहता गुह्यं तमो १, ८६, १०
 गुणाना जमदग्निना ३, ६२, १८; साम. ६६५
 गुणानो अङ्गिरोभिर्दक्ष १, ६२, ५
 गुणे तदिन्द्र ते शव ८, ६२, ८; साम. ३९१
 गृभीतं ते मन इन्द्र द्विर्वाहः ७, २४, २
 गृष्णामि ते सौभगाव्याय हस्तं १०, ८५, ३६; अथर्व. १४, १, ५०
 गुष्टिः ससूचः स्वविंरं तवागां ४, १८, १०
 गुहं गृहमहना याव १, १२३, ४
 गृहमेधास आगत ७, ५२, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गुहो व्याभरंकृतो १०, ११९, १३
 गोजिता बाहू अभितक्रतुः १, १०२, ६
 गोजिह्वः सोमो रथजिद् ९, ७८, ४
 गोत्रभिद् गोविद् वज्रबाहुं १०, १०३, ६; साम. १८५४;
 अथर्व. ६, ९७, ३; १९, १३, ६; वा. य. १७, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ४, २
 गोभिर्मिभिर्भुं दधिरे सुपारं ३, ५०, ३
 गोभिर्वैदीमन्मे अस्मत् ८, २, ६; नि. ५, ३
 गोभिर्वागो अयमे ते सोमरी ८, २०, ८

गोभिष्टोमामतिं दुरेवां १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४, १०;
 अथर्व. ७, ५०, ७; २०, १७, १०; ८९, १०; ९४, १०
 गोमदश्वावद्वयवसुविरं ५, ५७, ७
 गोमद्वृषु नामस्या २, ४१, ७; वा. य. २०, ८१
 गोमद्विरण्यवद्वृषु ७, ९४, ९
 गोमद्वृषु इन्द्रो अश्ववत् २, १०५, ४; साम. ५७४; १६११
 गोमद्वृषु सोम वीरवद् ९, ४२, ६
 गोमातरो वच्छुभयन्तं १, ८५, ३
 गोमौ अग्नेर्विमौ अश्वी यज्ञः ४, २, ५; तै. सं. १, ६, ६, ४;
 ३, १, ११, १
 गोमायुरदाजमायुरदा ७, १०३, १०
 गोमायुरेको अजमायुरेकः ७, १०३, ६
 गोविष्वक्स्व वसुविद्विरण्य ९, ८६, ३९; साम. २५५
 गोषा इन्द्रो नृषा ९, २, १०; साम. १०४५
 गोषु प्रशस्तिं वनेषु धिषे १, ७०, ९
 गौरमीमेद्वृषु वस्तं मियंतं १, १६४, २८; अथर्व. ९, १०, ६;
 १, ८; नि. ११, ४२
 गौरीर्मिमाय सलिलानि १, १६४, ४१; अथर्व. ९, १०, २१;
 १३, १, ४२; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; तै. आ. १, ९, ४;
 नि. ११, ४०
 गौर्धयति मरुतां ८, ९४, १; साम. १४९
 ग्राक्ष यज्ञरश्च वावृधन्त ६, ६८, ४
 ग्रन्थि न वि ब्य ग्रथितं ९, २७, १८
 ग्रावाण उपरेष्वा १०, १७५, ३
 ग्रावाणः सविता नु वो १०, १७५, ४
 ग्रावाणः सोम नो हि कं ६, ५१, १४
 ग्रावाणव तदिदं जरेथे २, ३९, १
 ग्रावाणो अप दुच्छुनां १०, १७५, २
 ग्रावाणो न सूर्यः सिन्धुमात १०, ७८, ६
 ग्रावा वद्वृष रक्षांसि संधतुः १०, ३६, ४
 ग्राव्णा तुषो अभि हुतः ९, ६७, १९
 ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः सपर्य ५, ४०, ८
 ग्रीवाभ्यस्त उणिहाभ्यः १०, १६३, २; अथर्व. २, ३३, २;
 २०, ९६, १८
 घृनेव विववि जह्वा १, ३६, १६
 घर्मां समन्ता त्रिभूतं व्यापतुः १०, ११४, १
 घर्मेव मधु जठरे सनेरू १०, १०६, ८
 घृतं न घृतं तनूरेपाः ४, १०, ६; तै. सं. २, २, १२, ७
 घृतपृष्ठा मनोजुगो १, १४, ६
 घृतप्रतीकं व क्रतुस्य १, १४३, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 घृतपृष्ठः सौम्या ८, ५९, ४

घृतमन्नेर्वैद्यश्चस्य वर्धनं १०, ६९, २
 घृतं पदस्य धारया ९, ४९, ३; साम. १४३७
 घृतं मिमिक्षे घृतस्य २, ३, ११; वा. य. १७, ८८, १; तै. आ.
 १०, १०, २
 घृतवती भुवनानामभिनि ६, ७०, १; साम. ३७८;
 वा. य. ३४, ४५
 घृतवन्तः पावक ते ३, २१, २; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 घृतवन्तमुप मासि १, १४२, २
 घृताहवन दीदिवः १, १२, ५
 घृताहवन संख्यमा १, ४५, ५
 घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते ६, ७०, ४
 घृतेनाग्निः समज्यते १०, ११८, ४
 घृपुः इयेनाय कृत्वेने १०, १४४, ३
 घृपुं पावकं वानिनं १, ६४, १२
 प्रतो वृत्रमतः प्रोदसी १, ३६, ८
 प्रन्मध्राण्यप द्विपो ८, ४३, २६
 च्वाकर ता कृणवन्तु नमस्या ७, २६, ३
 चक्रांस ऋभवस्तद्वृच्छत १, १६१, ४
 चक्र यदस्याप्स्वा निषत्तं १० ७३, ९; साम. ३३१
 चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते ५, ३६, ३
 चक्राणांसः परीणहं पृथिव्या १, ३३, ८
 चक्राये हि सध्यङ् नाम भद्र १, १०८, ३
 चाक्रिर्दिवः पवते कृत्वो रसः २, ७७, ५
 चाक्रियो विश्वा भुवना ३, १६, ४
 चक्षुर्नो देवः सविता १०, १५८, ३
 चक्षुर्नो घेहि चक्षुषे १०, १५८, ४
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः १०, ८२, १; वा. य. १७, २५;
 तै. सं. ४, ६, २, ४
 चतस्रं ह्यं घृतदुहः सचते ९, ८९, ५
 चतुःसहस्रं गव्यस्य ५, ३०, १५
 चतुश्चिद्दमानात् १, ४१, ९; नि. ३, १६
 चतुर्दशान्य महिमानो अस्य १०, ११४, ७
 चतुर्भिः साकं नवाति च नाम १, १५५, ६
 चतुष्पदनी युवतिः सुपेक्षाः १०, ११४, ३; तै. ब्रा.
 १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५; ७, १४
 चतुर्विंशद्वाजिनो देव १, १६२, १८; वा. य. २५, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 चतो ह्यनश्चत्तासुतः १०, १५५, २
 चत्वारि ह्यं विभ्रति क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
 चत्वारिंशद्दशरथस्य १, १२६, ४
 चत्वारि ते असुर्याणि नाम १०, ५४, ४

चत्वारि वाक्परिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व.
 ९, १०, २७; तै. ब्रा. २, ८, ८, ५; शत. ब्रा.
 ४, १, ३, १७; नि. १३, २
 चत्वारि शृंगान्त्रयो अस्य पादा ४, ५८, ३; वा. य. १७, ९१;
 तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
 चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः ७, १८, २३
 चत्वारो मा मशशारस्य १, १२२, १५
 चनिष्टं देवा ओषधीषु ७, ७०, ४
 चन्द्रमग्निं चन्द्रार्थं हवित्रतं ३, ३, ५
 चन्द्रमा अप्स्वन्तरा १, १०५, १; साम. ४१७; अथर्व.
 १८, ४, ८९; वा. य. ३३, २०
 चन्द्रमा मनसो जातः १०, ९०, १३; अथर्व. १९, ६, ७;
 वा. य. ३१, १२; तै. आ. ३, १२, ६
 चमूचच्छेनेन शकुनो ९, ९६, १९; साम. ११७७
 चरन्वत्सो रुशस्त्रिह ८, ७२, ५
 चरित्रं हि वेरिवाच्छेदिष्यं १, ११६, १५
 चरुर्न यस्तर्मीत्यय ९, ५२, ३
 चर्कृत्यं मरुतः द्युसु १, ६४, १४
 चर्षणीष्टं मघवानमुक्थ्यं ३, ५१, १; साम. ३७४
 चाकल्ये तेन ऋपयो मनुष्याः १०, १३०, ६
 चिकित्स्विन्मनसं ५, २२, ३
 चिते तद्वां सुराधसा १०, १४३, ४
 चित्तिमचित्तिं चिनवद् ४, २, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
 चित्तिरपामे विश्वायुः १, ६७, १०
 चित्तिरा उपवर्हणं १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
 चित्र इच्छिशोस्तृणस्य १०, ११५, १; साम. ६४
 चित्र इन्द्राया राजका इदम्यक ८, २१, १८
 चित्रं ह यद्वां भोजनं न्वस्ति ७, ६८, ५
 चित्रं तद्वां मरुतो याम २, ३४, १०
 चित्रं देवानामुदगादनीकं १, ११५, १; ऐ. आ. ३, ९; अथर्व.
 १३, २, ३५; २०, १०७, १४; वा. य. ७, ४९;
 १३, ४६; तै. सं. १, ४, ४३ १, २, ४, १४, ४; तै. ब्रा.
 २, ८, ७, ३; तै. आ. १, ७, ६; २, १३, १; नि. १२, १६
 चित्रस्ते भानुः क्रतुप्रा अभि १०, १००, १२
 चित्रा वा येषु दीधितिः ५, १८, ४
 चित्रैरजिभिर्वपुषे १, ६४, ४
 चित्रो यदभ्राद् चेतो न विक्षु १, ६६, ६
 चित्रो वोऽस्तु यामः १, १७२, १
 चोदयतं सूनृताः पिन्वतं विय १०, ३९, २
 चोदयित्री सूनृतानां १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै. सं.
 ४, १, ११, २

छुम्हस्तुमः कुम्हयवः ५, ५२, १२
 छिद्विद्येष्टमदाभ्यं ८, ८५, ५
 जगता सिन्धु दिव्यस्तभाय १, १६४, २५; अथर्व. ९, १०, ३
 जगृम्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं १०, ४७, १; साम. ३१७;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ५
 जघने चोद पृषां ५, ६१, ३
 जघन्वाँ इन्द्र मित्ररुद्रो १, १७४, ६
 जघन्वाँ व हरिभिः संभृत १, ५२, ८
 जघान वृत्रं स्वधितर्वेनेव १०, ८९, ७
 जग्निर्हृत्रमभिप्रियं ९, ६१, २०; साम. ८१६
 जज्ञान एव व्यबाधत शृषः १०, ११३, ४
 जज्ञानं ससमातरो ९, १०२, ४; साम. १०१
 जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ ७, ९८, ३; अथर्व. २०, ८७, ३
 जज्ञानो नु शतक्रतुः ८, ७७, १
 जज्ञानो हरितो वृषा ३, ४४, ४
 जज्ञिव इत्था गोपीध्याय हि १०, ९५, ११
 जनं वज्रिन्महि चिन् २, १९, १२
 जनयप्रोचना दिवो ९, ४२, १
 जनस्य गोपा भजनिष्ट ५, १११, १; साम. ९०७; वा. य.
 १५, २७; तै. सं. ४, ४, ४, २
 जनाय विष्य हवत उ लोकं ६, ७३, २; अथर्व. २०, ९०, २
 जनासो अग्निं दधिरे सहः १, ३६, २
 जनासो वृकयहिंषो ८, ५, १७
 जनिता दिवो जनिता पृथिव्या ८, ३६, ४
 जनिताश्चानां जनिता गवां ८, ३६, ५
 जनिष्ट योषा पतयस्कनीनक १०, ४०, ९
 जनिष्ट हि जम्पो अग्ने अह्नां ५, १५, ५; तै. सं. ४, १, ३, ४
 जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय १०, ७३, १; वा. य. ३३, ६४;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 जनिष्ठा देववीतये ६, १५, १८
 जनीयन्तो म्वप्रवः ७, ९६, ४; साम. १४६०; अथर्व.
 १४, २, ७२
 जन्मिन्द्रो मरुतस्त्वेष्येण ७, ५८, २
 जने न शेष आहूयैः १, ६९, ४
 जने यो मित्रावरुणा १, ११२, ९
 जन्मजन्मसिंहितो जातवेदा ३, १, २१
 जन्मभवतमभितो १, १८२, ४
 जयतं च प्र स्तुतं च ८, ३५, ११
 जयतामिव तन्मयतुः १, २३, ११
 जयेम कारे पुरुक्षत कारिणः ८, २१, १२

जरतीभिरोषधीभिः ९, ११२, २
 जरमाणः समिध्यसे १०, ११८, ५
 जराबोध तद्विविद्धि १, २७, १०; साम. १५; १६६३;
 मि. १०, ८
 जातवेदसे सुनवमा सोममराति १, ९९, १; तै. आ. १०, २, १;
 नि. १४, ३३
 जातो अग्नी रोचते ३, २९, ७
 जातो जायते सुदिनत्वे ३, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 जातो यदग्ने भुवना व्यस्यः ७, १३, ३; तै. सं. १, ५, ११, २
 जानत्यह्नः प्रथमस्य १, १२३, ९
 जानन्ति वृष्णो अरुणस्य ३, ७, ५
 जानन्तो रूपमकृणन्त विप्राः १०, १२३, ४
 जामिः मिथूनां भ्रातृवै १, ६५, ७
 जाम्यतीतये धनुः ८, ७२, ४
 जाया तप्यते कितवस्य होना १०, ३४, १०
 जायेदस्तं मघवन्स्तेदयो निः ३, ५३, ४
 जायेव पत्यावधि शेष मंहसे ९, ८२, ४
 जिघम्याग्निं हविषा २, १०, ४; वा. य. ११, २३; तै. सं.
 ४, १, २, ४
 जिह्वां नुनुदेऽवतं तथा १, ८५, ११
 जिह्वाये चरितवे मघोनी १, ११३, ५
 जिह्वाभिरह नक्षमद् ८, ४३, ८
 जीमूतस्यैव भवति प्रतीकं ६, ७५, १; वा. य. २९, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ६, १
 जीवं रुद्रमि वि मयन्ते १०, ४०, १०; अथर्व. १४, १, ४३
 जीवाहो अभि धेतना ८, ६७, ५; नि. ६, २७
 जुगुरुषो नासस्योन वग्निं १, ११६, १०
 जुषद्भ्या मातुवस्य १०, २०, ५
 जुषस्व नः समिधमग्ने अह ७, २, १
 जुषस्व सप्रथस्तमं १, ७५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 जुषस्वामि इहया सजोषाः ५, ४, ४
 जुषागो अग्ने प्रति हर्यमेव १०, १२२, २
 जुषागो अङ्गिरस्तमेमा ८, ४४, ८
 जुषेयां यज्ञमिष्टये ८, ३८, ४
 जुषेयां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह ८, ३५, ४
 जुषेयां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो २, ३६, ६
 जुष्ट इन्द्राय मत्सरः ९, १३, ८; साम. ११९४
 जुष्टो नरो ब्रह्मणा वः पितृणां ७, ३३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १
 जुष्टो दम्ना अतिधिर्दुरोणे ५, ४, ५; अथर्व. ७, ७३, ९;
 तै. ब्रा. २, ४, १, १; नि. ४, ५
 जुष्टो मदाय देवतात इन्द्रो ९, ९७, १९

जुष्टो हि वृत्तो असि १, ४४, १; साम. १७८१
जुष्ट्वी न इन्द्रो सुपथा सुगानि ९, ९७, १६
जुष्टुराणां विदध्विना ८, २६, ५
जुष्टुरे वि चितयन्तो ५, १९, २; नि. ४, १९
जेतान्मिभिन्मः प्रुस्य द्युः १, १७८, ३
जोषद्यदीमसुर्यो सचध्वे १, १६७, ५
जोषा सवितर्यस्य ते १०, १५८, २
जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुति २, ३७, ६
जोहूत्रो अग्निः प्रथमः २, १०, १
ज्ञेया भागं सहसा नो २, १०, ६
जमया अत्र वसवो रन्त देवा ७, ३९, ३; नि. १२, ४३
जयायांसमस्य यतुनस्य केतु ५, ४४, ८; नि. ६, १५
ज्येष्ठ आह चमसाद्वाक्रेति ४, ३३, ५
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं ८, २, २३
ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधुपियं ९, ८६, १०; साम. १०३१
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ३, ३९, ८
ज्योतिर्वृणीत तमसो विजान ३, ३९, ७
ज्योतिष्मतीमदिति धारयत् १, १३६, ३
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं ८, ५८, ३

त आदिष्या आ गता सर्वतातये भूत १, १०६, २
त आदिष्या आ गता सर्वतातये ब्रुधे नो १०, ३५, ११
त आदिष्यास उरवो २, २७, ३
त आयजन्त द्रविणं समस्या १०, ८२, ४; वा. य. १७, २८
तै. सं. ४, ६, २, २; नि. ६, १५
त इदुमाः शवसा छणुयेणाः ६, ६६, ६
त इदेवानां सधमाद आसन् ७, ७६, ४
त इदेदि सुभग त आहुति ८, १९, १८
त इक्षिण्यं हृदयस्य प्रकेतैः ७, ३३, ९
त इन्द्रस्य मधुमद्वि विप्र ३, ३२, ४
त उक्षितासो महिमानं १, ८५, २
त उमास वृषण ८, २०, १२
त ऊ पु णो महो यजन्ताः १०, ६१, २७
तं यज्ञं बर्हिषि १०, २०, ७; अथर्व. १९, ६, ११; वा. य.
३१, ९, तै. आ. ३, १२, ३
तं यज्ञसाधमपि १, १२८, २
तं युजाथां मनसो यो १, १८३, १
तं युवं देवावक्षिना ४, १५, १०
तं व इन्द्रं चतिनं ६, १९, ४
तं व इन्द्रं न सुकृत्तुम् ६, ४८, ४४
तं वः शर्ध रथानाम् ५, ५३, १०

तं वः शर्ध रथेभ्युभम् ५, ५६, ९
तं वः शर्ध मरुतं २, ३०, ११
तं वः सखायः सं ६, २३, ९
तं वः सखायो मदाय ९, १०५, १; साम. ५६९; १०९८
तं वर्धयन्तो मतिभिः १०, ६७, ९; अथर्व. २०, ९१, ९
तं वक्षराथा १, ६६, ९; नि. १०, २१
तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुजयम् ४, ४४, १; अथर्व.
२०, १४३, १
तं वां रथं वयमद्या हुवेम स्त्रोमैः १, १८०, १०
तं वृधन्तं मारुतं ६, ६६, ११
तं वेधां मेधयाह्वान् ९, २६, ३
तं वो दससृष्टीषहम् ८, ८८, १; साम. २३६; ६८५;
अथर्व. २०, ९, १, ४९, ४; वा. य. २६, ११
तं वो दीर्घायुशोचिषं ५, १८, ३
तं वो धिया नम्यस्या ६, २२, ७, अथर्व. २०, ३६, ७
तं वो धिया परमया ६, ३८, ३
तं वो महो महाययम् ८, ७०, ८
तं वो वाजानां पतिं ८, २४, १८; साम. १६८६; अथर्व.
२०, ६४, ६
तं वो विं न हृषदम् १०, ११५, ३
तं शग्मासो अरुयासो ७, ९७, ६
तं शश्वतीषु मातृषु ४, ७, ६
तं शिशिता सुवृक्षिभिः ८, ४०, १०
तं शिशिता स्वध्वरम् ८, ४०, ११
तं शुभ्रमग्निमवसे ३, २६, २
तं सखायः पुरोहचम् ९, ९८, १२; साम. १६८०; नि. ५, १५
तं सग्रीचीरुतयो ६, ३६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
तं सवाधो यतस्तुच ३, २७, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
तं सानावधि जामयो ९, २६, ५
तं सिन्धवो मरुतरं १०, ३०, ९
तं सुप्रतीकं सुदशम् ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
तं सुपुल्या विवासे ८, १६, ३; अथर्व. २०, ४४, ३
तं सोतारो धनस्तृतं ९, ६२, १८
तं स्मा रथं मवचन् १, १०९, ३
तं हिन्वन्ति मध्वजुतं ९, ५३, ४; साम. १७१७
तं हि शश्वन्तं ह्वेतं ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
तं हि स्वराजं वृषमं ८, ६१, २; साम. १२३४; अथर्व.
२०, ११३, २
तं हुवेम यतस्तुचः ८, २३, २०
तं होतारमध्वरस्य ७, १६, १२; साम. १५१४
तन्ना न भूभिः १, ६६, २

तक्षक उदना १, ५१, १०
 तक्षकवी मनसो ९, ९७, २२; साम. ५३७
 तक्षकालस्याभ्यां १, २०, ३
 तक्षकप्रथं सुवृत्तं १, १११, १
 तं गाथया पुराण्या ९, ९९, ४; साम. १६३३
 तं गावो अभ्यन्यत ९, २६, २
 तं गीर्भिवीचमीङ्गयम् ९, ३५, ५
 तं गूर्तवो नेमक्षिपः १, ५६, २
 तं गूर्धया ८, १९, १; साम. १०९; १६८७
 तं गोभिर्बृहणं रसं ९, ६, ६
 तं घेमिस्था (०) अर्थं चिद् ८, ६९, १७; अथर्व. २०, ९२, १४
 तं घेमिस्था (०) होत्राभिः १, ३६, ७
 तक्षमुद्वेहितं ७, ६६, १६; वा. य. ३६, २४; तै. आ. ४, ४२, ५
 तक्षिन् राध आ भरोपो ७, ८१, ५
 ततं मे अपः १, ११०, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, २
 तनुर्विरीरो नयो विचेताः ६, २४, २
 ततृद्वानाः सिन्धवः ५, ५३, ७
 तत्त इन्द्रियं परमं पराचैः १, १०३, १
 तत्तद्विधेयो वचे ८, ३९, ४
 तत्तद्विद्विजिनोः १, ४६, १२
 तत्तद्विद्वस्य पौंस्यं १, १५५, ४
 तत्तु ते वंसो १, ६९, ८
 तत्तु प्रयः प्रतथा ते १, १३२, ३
 तत्तं भद्रं यत् १, ९४, १४
 तत्ते यज्ञो अजायत ८, ८९, ६; साम. १४३०
 तत्ते सहस्व ईमहे ८, ४३, ३३
 तत्त्वा यामि ब्रह्मणा १, २४, ११; वा. य. १८, ४९; २२, २;
 तै. सं. २, १, ११, ६
 तत्त्वा यामि सुतीर्वम् ८, २, ९; अथर्व. २०, ९, ३; ४९, ६
 तत्रो अपि प्राणीयत ८, ५६, ४
 तत्सविता वोऽसुतत्वं १, ११०, ३
 तत्सवितुर्वरेण्यम् ३, ६२, १०; साम. १४६२; वा. य. ३, ३५;
 २२, ९; ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, ११, २
 तत्सवितुर्वृणीमहे वयं ५, ८२, १; तै. आ. १, ११, ३
 तत्सु नः शर्म यच्छतां ८, १८, १२
 तत्सु नः सविता भगो (०) इन्द्रो ४, ५५, १०
 तत्सु नः सविता भगो (०) शर्मो ८, १८, ३
 तत्सु नो नभ्यं सम्यस ८, ६७, १८
 तत्सु नो विधे (०) इन्द्रम् ६, ४५, ३३
 तत्सु नो विधे (०) मरुतः ८, ९४, ३

तत्सु वा मिश्रावरुणा ५, ६२, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
 तत्सुर्वं रोदसी उभे ८, २५, २१
 तत्सुर्वेभ्य देवत्वं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १२३, १;
 वा. य. ३३, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ७, १; नि. ४, ११
 तथा तदस्तु सोमपाः १, ३०, १२
 तद्वमे चक्षुः प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २१
 तद्वम् सुक्षमा भर ८, १९, १५; साम. ११३
 तद्व्य वाचः प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
 तद्व्या चित्त उक्थिनो ८, १५, ६; साम. ८८२; अथर्व.
 २०, ६१, ३
 तद्व्याय तद्वसे ८, ४७, १६
 तद्वस्तु मिश्रावरुणा ५, ४७, ७; अथर्व. १९, ११, ६
 तद्वस्मै नभ्यमङ्गिरस्व २, १७, १
 तद्वस्य प्रियमभि १, १५४, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, २
 तद्वस्यानीकमुत चारु २, ३५, ११
 तद्वस्येदं पश्यता १, १०३, ५
 तद्विस्वधस्यमभि चाक्ष १०, ३२, ४
 तद्विस्वमानमाशाते १, २५, ६
 तदिन्द्रास भुवनेषु १०, १२०, १; ऐ. आ. १, १२, अथर्व.
 ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, २४
 तदिन्द्रयस्य सवनं विवेरपः १०, ७६, ३
 तदिन्द्रुद्रस्य चेतति ८, १३, २०
 तदिन्द्रुद्रस्यद्रयो विमोचने १०, ९४, १३
 तदिन्द्र प्रेव वीर्यं १, १०३, ७
 तदिन्द्राव आ भर ८, २४, २५
 तदिन्द्रात् तदिवा मष्टामाहुः १, २४, १२
 तदिन्नु ते करणं ५, ३१, ७
 तदिन्म्वस्य पशिवद्धानो १०, ६१, १३
 तदिन्म्वस्य वृषभस्य ३, ३८, ७
 तदिन्म्वस्य सवितुः ३, ३८, ८
 तदिन्मै च्छन्नसद्रूपो १०, ३२, ३
 तदु प्रयक्षतमस्य १, ६२, ६
 तदु भेष्टं सवर्णं १०, ७६, २
 तद्वृषुषे मानुषेमा १, १०३, ४
 तद्वृषु वाभेना कृतं ५, ७३, ४
 तद्वत् पृथिवि बृहत् ५, ६६, ५
 तद्व्याना अवस्ववो ८, ६३, १०
 तद्व्यस्य सवितुर्वार्यं ४, ५३, १
 तद्व्याना देवतमाय २, २४, ३
 तद्वि वयं वृणीमहे १०, १२६, २
 तद्व्यः सूरिर्दिवि १०, ६१, १८

तज्जम् तव दंसना ३, ९, ७
 तद्वाधो अथ सवितुर्वैरेण्यं १, १५९, ५
 तद् उक्थस्य बर्हणे ६, ४४, ६
 तद्गः सुजाता मरुतो १, १६६, १२
 तद्वा नरा नासत्यावनुष्यात् १, १८२, ८
 तद्वा नरा शंस्यं राध्वं १, ११६, ११
 तद्वा नरा शंस्यं पञ्जियेण १, ११७, ६
 तद्वा नरा सनये १, ११६, १२
 तद्वाभृतं रोदसी प्र ब्रवीमि १०, ७९, ४
 तद्वायं वृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
 तद्विप्रासो विपन्यवो १, २२, २१; साम. १६७३; वा. य. ३४, ४४
 तद्विविड्दि यत्त इन्द्रो जुजोषत् ८, ९६, १२
 तद्विष्णीः परमं पदं १, २२, २०; साम. १६७२; अथर्व.
 ७, २६, ७; वा. य. ६, ५; तै. सं. १, २, ६, २; ४, २, ९, ३
 तद्वीर्यं वो मरुतो ५, ५४, ५
 तद्वो अथ मनमहे ७, ६६, १२
 तद्वो गाय सुते सचा ६, ४५, २२; साम. ११५; १६६६;
 अथर्व. २०, ७८, १
 तद्वो जामिष्यं मरुतः १, १६६, १३
 तद्वो दिवो दुहितरो विभासीः ४, ५१, ११
 तद्वो यामि द्रविणं ५, ५४, १५
 तद्वो वाजा ज्ञभवः ४, २६, ३
 तनूत्यतेव तस्करा १०, ४, ६; नि. ३, १४
 तनूनपात्यथ अतस्य १०, ११०, २; अथर्व. ५, १२, २; वा. य.
 २९, २६; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ६
 तनूनपात्यवमानः ९, ५, २
 तनूनपादुच्यते ३, २९, ११
 तनूनपादत्तं यते १, १८८, २
 तनूदे वाजिन्तम् १०, ५६, २
 तं तमिद्राधसे मह ८, ६८, ७
 तन्तुं तन्वज्जसो १०, ५३, ६; तै. सं. ३, ४, २, २
 तन्तुं तन्वानमुत्तमं ९, २२, ६
 तं ते मदे गुणीमसि ८, १५, ४; साम. ३८३; ८८०; अथर्व.
 २०, ६१, १
 तं ते यवं यथा गोभिः ८, २, ३; साम. ७३६
 तं ते सोतारो रसं मदाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
 तं त्रिष्टुष्टं त्रिवंशुरे ९, ६२, १७
 तं त्वा गीर्भिरुक्षया १०, ११८, ९
 तं त्वा गीर्भिर्मिषेणसं २, ३
 तं त्वा घृतञ्च वीमहे ५, २६, २; साम. १५२२
 तं त्वाजनन्त मातरः ८, १०२, १७

तं त्वा वृत्तं कृण्महे ७, १६, ४
 तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं ९, ८०, ४
 तं त्वा धर्तारिमोण्योः ९, ६५, ११; साम. ८०४
 तं त्वा नरो दम आ १, ७३, ४
 तं त्वा नृणानि बिभ्रतं ९, ४८, १; साम. ८३६
 तं त्वा मग्नेषु ८, ४३, २०
 तं त्वा मदाय धृत्वय ९, २, ८; साम. १०४४
 तं त्वा मरुत्वती परि ७, ३१, ८
 तं त्वा मर्ता अगृह्यत ३, ९, ६
 तं त्वा यज्ञेभिरीमहे ८, ६८, १०
 तं त्वा वयं विश्ववारा १, ३०, १०
 तं त्वा वयं सुधयो ६, १, ७; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
 तं त्वा वयं हवामहे ८, ४३, २३
 तं त्वा वयं पतिं १, ६०, ५
 तं त्वा वयं पितो १, १८७, ११
 तं त्वा वाजेषु वाजिनम् १, ४, ९; अथर्व. २०, ६८, ९
 तं त्वा विप्रा वचोविदः ९, ६४, २३; साम. १०७७
 तं त्वा विप्रा विपन्यवो ३, १०, ९
 तं त्वा शोचिष्ठा दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा. य.
 ३, २६; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
 तं त्वा समिञ्जिरिहो ६, १६, ११; साम. ६६१; वा. य. ३, ३;
 तै. सं. २, ५, ८, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०; ३, ५, २, १
 तं त्वा सहस्रचक्षसं ९, ६०, २
 तं त्वा सुतेष्वाभुवो ९, ६५, २७
 तं त्वा हविष्मतीः ८, ६, २७
 तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तं ९, ८०, ५
 तं त्वा दिग्वन्ति वेधसः ९, २६, ६
 तं दुरोषमसी नरः ९, १०१, ३; साम. ६९९
 तं देवा जुष्टे रजसः २, २, ३
 तज्ज इन्द्रस्तद्रुणः १, १०७, ३
 तज्ज इन्द्रो वरुणो ७, ३४, २५; ५६, २५
 तज्ज प्रानं सख्यं ६, १८, ५
 तं नव्यसी हृद आ १, ६०, ३
 तज्जस्तुरीपमश्रुतं १, १४२, १०; वा. य. २७, २०; तै. सं.
 ४, १, ८, ३; नि. ६, २१
 तज्जस्तुरीपमध ३, ४, ९; ७, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, १
 तं नाकमर्यो ५, ५४, १२
 तन्तु वोचाम रभसाय १, १६६, १
 तन्तु सख्यं पवमानस्यास्तु ९, ९२, ५
 तं नैमिष्यमवो यथा ८, ७५, ५; तै. सं. २, ६, ११, १
 तं नो अग्ने अभि नरो ५, ९, ७

तं नो अग्ने मघवन्नयः ७, ५, ९
 तन्नो अनवी सविता ५, ४९, ४
 तं नो दात मरुतो २, ३४, ७
 तन्नो देवा यच्छत १०, ३५, १२
 तं नो द्यावापृथिवी १०, ३७, ६
 तन्नो रायः पर्वताः ७, ३४, २३
 तं नो वाजा ऋभुभण ४, ३७, ८
 तन्नो वातो मयोमु १, ८९, ४; वा. य. २५, १७
 तन्नो वि वोचो यद्वि ६, २२, ४; अथर्व. २०, ३६, ४
 तं नो विश्वा अवस्पृचो ९, ४३, २
 तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अग्निः ६, ४९, १४
 तन्नम ऋतमिन्द्र शूर ८, ९७, १५
 तन्मिषस्य वरुणस्यामि १, ११५, ५; अथर्व. २०, १२३, २
 वा. य. ३३, ३८; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 तपन्ति शत्रुं स्वर्णं ७, ३४, १२
 तपसा ये भनाष्टव्याः १०, १५४, २; अथर्व. १८, २, १६;
 तै. आ. ६, ३, २
 तपुर्भूमो वन आ १, ५८, ५
 तपुर्भूर्धा तपत रश्मसो १०, १८२, ३
 तपोष्पविश्रं विततं ९, ८३, २; साम. ८७६
 तपोवन्न भतरौ ३, १८, २; तै. आ. ४, ५, ५
 तम आसीत्तमसा १०, १९९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४; नि. ७, ३
 तमस्मिन्स्ते ७, १, २; साम. १३७४
 तमस्ते पास्पुत ६, १५, ११
 तमस्ते घृतनाषहं ५, २३, २; तै. सं. १, ३, १४, ७
 तममुवः केशिनीः १, १४०, ८
 तमङ्गिरस्वज्जमसा ३, ३१, १९
 तमघ राधसे महे ८, ६४, १२
 तमध्वरेध्वीकृते ५, १४, २
 तमपस्तत शवस उरसवेधु १, १००, ८
 तमसूक्ष्मन्त वाजिनं ९, २६, १
 तमर्कैस्त्रिं सामभिः ८, १६, ९
 तमर्चन्तं न सानसिं गृणीहि ८, १०२, १२
 तमर्चन्तं न सानसिमर्चं ४, १५, ६
 तमरुमेरा युवतयो २, ३५, ४; तै. सं. २, ५, १२, २
 तमस्य द्यावापृथिवी सचेत १०, ११३, १
 तमस्य पृथमुपरासु १, ११७, ५
 तमस्य मर्जयामसि ९, ९९, ३; साम. १६३२
 तमस्य राजा वरुणः १, १५६, ४
 तमस्य विष्णुर्महिमानमोज १०, ११३, २
 तमस्तुतिजोषिबा ९, २६, ४

तमङ्गे वाजसातय ८, १३, ३; साम. ७४८
 तमागन्म सोमरयः ८, १९, ३२
 तमानूतं ब्रजनमन्यथा ६, ३५, ५
 तमा नो अर्कममृताय ७, ९७, ५
 तमिच्छयौहैरार्यमित ८, १६, ६
 तमिष्टच्छित न सिमो १, १४५, २
 तमिस्तस्त्रिव १, १०, ६
 तमिस्तुष्टयमङ्गिरः १, ७४, ५
 तमिस्तुष्टयित शुक्लस्तवमे १, १४५, ३
 तमिस्तुर्भं प्रथमं दध्न आपः १०, ८२, ६; वा. य. १७, ३०;
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 तमिरोषा तमुपसि यविष् ७, ३, ५
 तमिद्वनेषु हितेषु ८, १६, ५
 तमिद्व हृन्द् सुहवं हुवेम ४, १६, १६
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरो ९, ६१, १४; साम. १३३६
 तमिद्विप्रा अवस्वः ८, १३, १७
 तमिद्वोचेम विदयेषु १, ४०, ६
 तमिद्वं वाजयामसि ८, ९३, ७; साम. ११९; १२२२; अथर्व.
 २०, ४७, १; १३७, १२; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३; २, ४, ३, ३
 तमिद्वं जोहवीमि ८, ९७, १३; साम. ४६०; अथर्व.
 २०, ५५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 तमिद्वं दानमीमहे ८, ४६, ६
 तमिद्वं मयमा गहि ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, २
 तमिद्वो वि ह्वन्ते समीके ४, २४, ३
 तमिद्वंश्च समना समान ४, ५, ७; नि. ६, १७
 तर्भी हिन्वन्ति धीतयो १, १४४, ५
 तर्भी हिन्वत्यमुषो ९, १, ८
 तर्भी होतारमावुषक् ४, ५
 तमीकृत प्रथमं यज्ञसाधं १, ९६, ३
 तमीकिष्व य आहुतो ८, ४३, २२
 तमीकिष्व यो अर्षिषा ६, ६०, १०; साम. ११४९
 तमीमग्नीः समर्थ आ ९, १, ७
 तमीमह हृन्ममस्य रायः ६, २२, ३; अथर्व. २०, ३६, ३;
 नि. ६, ३
 तमीमहे पुरुष्टुतं ८, १३, २४
 तमी शुजन्त्यायवो ९, ६३, ७
 तमीशानं जगतः १, ८९, ५; वा. य. २५, १८
 तमुक्षमाणं राजसि २, १, ४
 तमुक्षमाणमव्यये ९, ९९, ५
 तमु उयेष्टं नमसा हविर्भिः ९, ९७, ३
 तमु स्वा गीतमा गिरा १, ७८, २

तमु त्वा दध्यङ्क् ऋषिः ६, १६, १४; वा. य. ११, ३३; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २
तमु त्वा नूनमसुर ८, ९०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २२
तमु त्वा नूनमीमहे ८, २४, २६
तमु त्वा पाथ्यो वृषा ६, १६, १५; वा. य. ११, ३४; तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३
तमु त्वा यः पुरासिथि ६, ४५, ११
तमु त्वा वाजसातमं १, ७८, ३
तमु त्वा वाजिनं नरो ९, १७, ७
तमु त्वा वृत्रहन्तमं १, ७८, ४
तमु त्वा सस्य सोमपा ६, ४५, १०
तमु धुमः ६, १०, २
तमु नः पूर्वे पितरो ६, २२, २; अथर्व. २०, ३६, २
तमु नूनं तविषीमन्तमेषां ५, ५८, १
तमु ष्टवाम य इमा जजान ८, ९६, ५
तमु ष्टवाम यं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५
तमु हुहि यः स्विषुः सुधन्वा ५, ४२, ११
तमु हुहि यो अभिभूत्योजाः ६, १८, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
तमु हुहीन्द्रं यो ह १, १७३, ५
तमु स्तुष इन्द्रं यो विदानः ६, २१, २
तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे २, २०, ४
तमु स्तोतारः पूर्य १, १५६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९
तमुस्त्रामिन्द्रं न १०, ६, ५
तमुत्तयो रणयञ्चरुसार्ता १, १००, ७
तमुर्मिमापो ७, ४७, २
तमु पु समना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५
तमुत्विषा षप वाचः १, १९०, २
तमेव ऋषिं तमु १०, १०७, ६
तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्विषं १०, ९१, ६; साम. १८२४
तं पृच्छता स १, १४५, १
तं पृच्छन्ति वज्रहस्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५
तं पृच्छन्तोऽवरासः ६, २१, ६
तं प्रलया पूर्वथा ५, ४४, १; वा. य. ७, १२; तै. सं. १, ४, ९, १; नि. ३, १६
तं मर्जयन्ता सुक्रतुम् ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५
तं मतां अमर्त्यं १०, ११८, ६
तं मर्त्यजानं महिषं ९, ९५, ४
तम्बभि प्रगायत ८, १५, १; साम. ३८२, अथर्व. २०, ६१, ४; ६२, ८
तम्बभि प्राच्यतेन्द्रं ८, ९२, ५
तया पवस्व धारया यया गाव ९, ४९, २; साम. १४३६

तया पवस्व धारया यया पितो ९, ४५, ६
तयोरिदमवच्छवः ५, ८६, ३
तयोरिवसा वयं १, १७, ६
तयोरिव दृतवत्पयः १, २२, १४
तरणिं यो जनानां ८, ४५, २८; साम. २०४
तरणिस्त्रिंशत्पासति ७, ३२, २०; साम. २३७, ८६७
तरणिर्विश्वदशतो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९; २०, ४७, १६; वा. य. ३३, ३६; तै. सं. १, ४, ३१, १; तै. भा. ३, १६, १
तरस्त मन्वी घावति १, ५८, १; साम. ५००, १०५७; नि. १३, ६
तरस्तमुद्रं पवमान ऊर्मिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७
तरोभिर्बो विदद्वसुं ८, ६६, १; साम. २३७, ६८७
तव क्रवा तव तद्वसनाभिः ६, १७, ६
तव क्रवा तवोत्तिभिः २, ४, ६; साम. १०५२
तव क्रवा सनेयं ८, १९, २९
तव च्योत्नानि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५
तव त्व इन्द्रो अन्धसो ९, ५१, ३; साम. १२२६
तव त्व इन्द्र सख्येषु वज्रयः १०, १३८, १; नि. ४, २५
तव त्वदिन्द्रियं बृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५, अथर्व. २०, १०६, १
तव त्वज्यं २, २२, ४; साम. ४६६
तव त्वे अग्ने अर्चयो आजन्तो ५, १०, ५
तव त्वे अग्ने अर्चयो महि ५, ६, ७
तव त्वे अग्ने हरितो ४, ६, ९
तव त्वे पितो ददतः १, १८७, ५
तव त्वे पितो रसा १, १८७, ४
तव त्वे सोम पवमान ९, ९२, ४
तव त्वे सोम शक्तिभिः १०, २५, ५
तव त्रिधातु पृथिवी ७, ५, ४
तव त्विषो जनिम ४, १७, २
तव धुमन्तो अर्चयो ५, २५, ८
तव धीरिन्द्र पौंस्यं ८, १५, ८; साम. १६४६; अथर्व. २०, १०६, २
तव द्रप्सा ष्वमुत् ९, १०६, ८; साम. १३२७
तव द्रप्सो नीलवान् ८, १९, ३१; साम. १८२३
तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् ७, २८, ३
तव प्रत्नेभिरध्वभिः ९, ५२, २
तव प्र यक्षि संष्टां ६, १६, ८
तव प्रयाजा अनुयाजाश्च १०, ५१, ९; नि. ८, २२

तव भ्रमास आश्रया ४, ४, १; वा. य. १३, १०; तै. सं.
१, २, १४, १

तव वायव्यतत्त्वते ८, २६, २१; वा. य. २७, ३४

तव विश्वे सजोयसो ९, १८, ३; साम. १०९५

तव त्रते सुभगासः १, २८, २

तव शरीरं पतयिष्यवर्षे १, १६३, ११; वा. य. २९, २२;
तै. सं. ४, ६, ७, ४

तव क्षुत्कालो अर्चयो विवः २, ६६, ५

तव भ्रिया सुदृशो ५, ३, ४

तव भ्रिये मरुतो मर्जयन्त ५, ३, ३

तव भ्रिये व्यजिहीत २, २३, १८

तव भ्रियो वर्णस्येव १०, ९१, ५; साम. २८२

तव स्थाम पुरुवीरस्य १, २८, ३

तव स्वादिष्टाग्ने ४, १०, ५

तव ह स्वदिन्द्र विश्वमाजो ६, २०, १३

तवान्ने होत्रं तव १, १, २; १०, ९१, १०

तवायं सोमस्त्वमेष्टावाङ् ३, ३५, ६; वा. य. २६, २३

तवाहं शूर रातिभिः १, ११, ६

तवाहं सोम राशन ९, १०७, १९; साम. ५१६; ९२२;

तांश्च ब्रा. १२, ९, ३

तवाहमग्न ऊतिभिर्नेदिष्टाभिः ८, १९, २६

तवाहमग्न ऊतिभिर्मित्रस्य ५, ९, ६

तवेदं विश्वमभितः पक्षाव्यं ७, ९८, ६; अथर्व. २०, ८७ ६;

तै. ब्रा. २, ८, २, ६

तवेदिन्द्र प्रणीतिवृत् ८, ६, २२

तवेदिन्द्रावमं वसु ७, ३२, १६; साम. २७०

तवेदिन्द्राहमाशसा ८, ७८, १०

तवेदु ताः सुकीर्तयो ८, ४५, ३३

तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतसः ९, ८६, २८

तवेमे सस सिन्धवः ९, ६६, ६

तवोतिभिः सचमाना ५, ४२, ८

तस्मा अभिभोरत ४, २५, ४

तस्मा अरं गमाम वो १०, ९, ३; साम. १८३९; अथर्व.

१, ५, ३; वा. य. ११, ५२; ३६, १६; तै. सं. ४, १,

५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४,

१०, १, १२

तस्मा अर्पति दिव्या २, २५, ४

तस्मा ह्यवाक्ये हविः ७, १०२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६

तस्मा ह्यदिश्वे धुनयंत २, २५, ५

तस्माद्वक्षा अजायन्त १०, ९०, १०; अथर्व. १९, ६, १२,

वा. य. ३१, ८; तै. आ. ३, १२, ५

अ० ११३

तस्माद्यज्ञास्वर्बहुत ऋवः १०, ९०, ९; अथर्व. १९, ६, १३;

वा. य. ३१, ७, तै. आ. ३, १२, ४

तस्माद्यज्ञास्वर्बहुतः संभृतं १०, ९०, ८; अथर्व. १९, ६, १४;

वा. य. ३१, ६; तै. आ. ३, १२, ४

तस्माद्विराजयत १०, ९०, ५; अथर्व. १९, ६, ९; वा. य.

३१, ५; तै. आ. ३, १२, २

तस्मिन्ना वेद्याया गिरो १, १७६, २

तस्मिन्निह सम्युतयो ८, ४६, ७

तस्यै तवस्यमनु २, २०, ८

तस्यै नूनमभिषवे ८, ७५, ६; तै. सं. २, ६, ११, २

तस्य ते वाजिनो वयं ९, ६५, ९

तस्य शुभाँ असद्रथो ८, ३१, ३

तस्य वज्रः क्रदति १, १००, १३

तस्य वयं सुमती ६, ४७, १३; १०, १३१, ७; अथर्व.

७, ९२, १; २०, १२५, ७; वा. य. २०, ५२; तै. सं.

१, ७, १३, ५; नि. ६, ७

तस्याः समुद्रा १, १६४, ४२; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; नि. ११, ४१

तस्यैवैवन्तो रंहयंत ८, १९, ६

तस्यैदिह स्वव्य वृत्त्ययानि ४, २१, २

ता अतत वयुनं ५, ४८, २

ता अभि सन्तमसृतं ९, ९, ५

ता अस्य ज्येष्ठमित्र्यं १०, १२४, ८

ता अस्य नमसा सहः १, ८४, १२; साम. १००७; अथर्व.

२०, १०९, ३

ता अस्य पृथानायुवः १, ८४, ११; साम. १००६; अथर्व.

२०, १०९, २

ता अस्य वर्णमायुवो २, ५, ५

ता अस्य सुदोहसः ८, ६९, ३; वा. य. १२, ५५; १५, ६०;

तै. सं. ४, २, ४, ४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २

ता आ चरन्ति समना ४, ५१, ८

ता हृन्वेव समना ४, ५१, ९

ता हं वर्धति मद्यास्य १, १५५, ३

तां वो धेनुं न १, १३७, ३

तां वो देवाः सुमतिं ५, ४१, १८

तां सु ते कीर्तिम् १०, ५४, १

ता कमावतरास्यै १, १७३, ४

ता शुणीहि नमस्येभिः ६, ६८, ३

ता वा ता भद्रा उपसः ४, ५१, ७

ता जिह्वाया सदमेवं ६, ६७, ८

तां जुषस्व गिरं मम ३, ६२, ८

ता सू त इन्द्र महतो ४, २२, ५

ता तू ते सत्या तुवि ४, २२, ६
 ता ते गृणन्ति वेधसो ४, ३२, ११
 ता न आ वोळहमश्चिना २, ४१, ९; वा. य. २०, ८३
 ता नः शक्नन् पार्थिवस्य ५, ६८, ३; साम. ११४५, १४६५
 ता नः स्निपा तनूपा ७, ६६, ३
 ता नश्यसो जरमाणस्य ६, ६२, ४
 ताँ आ रुद्रस्य मीळहुषो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
 ताँ आशिर्नं पुरोकाशं ८, २, ११
 ताँ हयानो महि २, ३४, १४
 तानीदहानि बहुलान्यासन् ७, ७६, ३
 ताँ उशतो वि बोधय १, १२, ४
 ता नृभ्य आ सौश्रवसा ६, १३, ५
 ता नो अथ वनस्पती १, २८, ८
 ता नो रासप्रातिवाचो ७, ३४, २२; नि. ६, १४
 ता नो वाजवतीरिष ६, ६०, १२; साम. ११५१
 तान्पूर्वया निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
 तान्यजत्राँ ऋतावृधो १, १४, ७
 तान्वन्दस्व मरुतस्ताँ ८, २०, १४
 तान्वो महो मरुत २, ३४, ११
 ता बाहवा सुचेतुना ५, ६४, २
 ताभिरा गच्छन्तं नरो ६, ६०, ९; साम. ९९३
 ताभिरायातं वृषणोप ८, २२, १२
 ताभिरायातमूतिभिः ८, ५, २४
 ता सुजुं विभिरङ्गयः ६, ६२, ६
 ता भूरिपाशावनृत्त्य ७, ६५, ३
 ताभ्यां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
 तामन्ने अस्मे हव्यं ७, ५, ८
 तामन्दसाना मनुवो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
 तामस्य रीतिं ५, ४८, ४
 ता महान्ता सदस्पती १, २१, ५
 ता माता विश्वेदसा ८, २५, ३
 ता मित्रस्य प्रशस्तये १, २१, ३
 ता मे अश्विना सनीनां ८, ५, ३७
 ता मे अश्व्यानां ८, २५, २३
 ताँ पृषट्छवतमाम् १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८, नि. ३, २१
 ताँ पूष्णः सुमतिं वयं ६, ५७, ६
 ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमा ६, ६२, २
 ता यज्ञेषु प्र शंसते १, २१, २
 ता योषिष्टमभि गा ६, ६०, २
 ता राजाना शुचिप्रता ६, १६, २४

ता वज्रिणं मन्दिनं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ३१, १
 तावदुषो राधो अस्मभ्यं ७, ७९, ४
 ता वर्तिर्यातं जयुषा १०, ३९, १३
 ता वरुणं दक्षा पुरु ६, ६२, ५
 ता वाँ वास्तून्पुनर्मसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३; तै. सं. १, ३, ६, १; नि. २, ७
 ता वाँ विश्वस्य गोपा ८, २५, १
 ता वाँ सम्यगदृक्काणे ५, ७०, २; साम. ९८६
 ता वाँ गीर्भिर्विपन्यवः ७, ९४, ६; साम ८०२
 ता वाँ धियोऽवसे ४, ४१, ८
 ता वाँ नरा स्ववसे १, ११८, १०
 ता वामघ तावपरं १, १८४, १
 ता वामघ हवामहे ८, २६, ३
 ता वामियानोऽवसे ५, ६५, ३
 ता वामेपे रथानां इन्द्राग्नी ५, ८६, ४
 ता वामेपे रथानां उर्वाम् ५, ६६, ३
 ता वाँ मित्रावरुणा १०, १३२, २
 ता विम्रं धैये ६, ६७, ७
 ताविदा चिदहानां ८, २२, १३
 ताविदृशं सत्यं ७, ९४, १२
 ताविहोपा ता उषसि ८, २२, १४
 ता विद्रांसा हवामहे वाँ १, ११०, ३
 ता वृधन्तावतु धृन् ५, ८६, ५
 ता सम्राजा घृतासुती २, ४१, ६; साम. ९१२; नि. २, १३
 ता सानसी शवसाना ७, ९३, २
 ता सुजिह्वा उप ह्वये १, १३, ८
 ता सुदेवाय दासुपे ८, ५, ६
 ता ह त्यद्वर्तिर्यद् ६, ६२, ३
 ता हि क्षत्रं धारयेथे ६, ६७, ६
 ता हि क्षत्रमविहृतं ५, ६६, २
 ता हि देवानामसुरा ता ७, ६५, २
 ता हि मध्यं भराणां ८, ४०, ३
 ता हि शश्वत ईळत ७, ९४, ५; साम. ८०१
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा ५, ६५, २
 ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
 ता हुवे ययोरिदं ६, ६०, ४; साम. ८५३
 तिग्मजम्भाय तरुणाय ८, १९, २२
 तिग्मं चिदेम ६, ३, ४
 तिग्ममायुधं मरुतां ८, ९६, ९
 तिग्ममेको विभर्ति ८, २९, ५
 तिग्मा यद्वन्तराणिः ४, १६, १७

तिरमायुषौ तिरमहेती ६, ७४, ४
 तिरः पुरुषिदक्षिणा ३, ५८, ५
 तिरस्त्रिणो विततो १०, १२९, ५; वा. य. ३३, ७४; तै. ब्रा.
 २, ८, ९, ५
 तिष्ठा सु कं मघवन् ३, ५३, २
 तिष्ठा इरी रथ आ ३, ३५, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 तिष्ठः क्षपञ्चिः १, ११६, ४; तै. आ. १, १०, ३
 तिष्ठो देवीर्बाहिरिदं वरीय १०, ७०, ८
 तिष्ठो देष्टव्य १०, ११४, २
 तिष्ठो द्यावः सवितुः १, ३५, ६
 तिष्ठो द्यावो निहिता ७, ८७, ५
 तिष्ठो भूमीधीरयन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
 तिष्ठो मातृक्षीन्पितृन् १, १६४, १०; अथर्व. ९, ९, १०
 तिष्ठो यदमे शरदः १, ७२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
 तिष्ठो यद्वस्य समिधः ३, २, ९
 तिष्ठो वाच ईरयति प्र वक्षिः ९, ९७, ३४; साम. ५२५;
 ८५९; नि. १४, १४
 तिष्ठो वाच उदीरते ९, ३३, ४; साम. ४७१; ८६९
 तिष्ठो वाचः प्र वद ७, १०१, १
 तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
 तीक्ष्णस्याभिवयसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
 तीक्ष्णाः सोमास आ गहि सुतासो ८, ८२, ८
 तीक्ष्णः सोमास आ गङ्गाशीर्वातः १, २३, १
 तीक्ष्णोवाषाङ्कृष्वते ६, ७५, ७; वा. य. २९, ४४; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 तीक्ष्णो वो मधुमा अयं २, ४१, १४
 तुमो ह भुज्युमश्चिनो १, ११६, ३; तै. आ. १, १०, २
 तुचे तनाय तस्यु नो ८, १८, १८; साम. ३९५
 तुजे नक्षत्रे पर्वताः ५, ४१, ९
 तुजेतुजे य १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६, १८
 तुभ्यं वाता अभिप्रियः ९, ३१, ३
 तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तु १, १३४, ५
 तुभ्यं श्रोतव्यमिगो ३, २१, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 तुभ्यं सुतास्तुभ्यस्तु १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २
 तुभ्यं सोमाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
 तुभ्यं स्त्रोका घृत ३, २१, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 तुभ्यं द्विष्वानो वसिष्ठ २, ३६, १
 तुभ्यं गावो घृतं ९, ३१, ५
 तुभ्यं घेसे जना ८, ४३, २९
 तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम ८, ४३, १८; वा. य. १२, ११६;
 तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. ब्रा. ३, ७, १, १

तुभ्यं दक्ष कविक्रतो ३, १४, ७
 तुभ्यमग्ने पर्यवहन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
 तुभ्यमुषासः शुचयः १, १३४, ४
 तुभ्यं पयो यत् १, १२१, ५
 तुभ्यं ब्रह्माणि गिर ३, ५१, ६
 तुभ्यं अरन्ति श्रितयो ५, १, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 तुभ्यायं सोमः परिवृतो १, १३५, २
 तुभ्यायमद्विभिः सुतो ८, ८२, ५
 तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं ५, ११, ५
 तुभ्येदमिन्द्र परि विष्यते १०, १६७, १
 तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते ८, ७६, ८
 तुभ्येदिन्द्र स्व ओष्ये ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८
 तुभ्येदिमा सवना ७, २२, ७; अथर्व. २०, ७३, १
 तुभ्येदेते बहुला १, ५४, ९
 तुभ्येदेते मरुतः ५, ३०, ६
 तुभ्येमा भुवना कवे ९, ६२, २७; साम. ७७७
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो ७, ५२, ३
 तुरण्यवो मधुमन्तं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व.
 २०, ११९, २
 तुरीयं नाम यज्ञियं ८, ८०, ९
 तुविशं ते सुक्रतं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३
 तुविमीवो वपोदः ८, १७, ८; अथर्व. २०, ५, २
 तुविमीवो बृधभो वाङ्मथानो ५, २, १२
 तुविशुषम तुविक्रतो ८, ६८, २; साम. १७७२
 तूतुजानो महमते ८, १३, ११
 तुर्वन्नो जीयान् ६, २०, ३
 तृणरुदस्य तु विशाः १, १७२, ३
 तृतीयो धानाः सवने ३, ५२, ६
 तृदिता अतृदितासो १०, ९४, ११
 तृषु यदक्षा तृषुणा ४, ७, ११
 तृष्टमेतत्कटुकमेतत् १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
 तृष्टामया प्रथमं १०, ७५, ६
 ते अज्येष्टा अकनिष्ठास ५, ५९, ६
 ते अद्रयो दुशयत्रास १०, ९४, ८
 ते अस्त्रभ्यं शर्म १, ९०, ३
 ते अस्थ सन्तु केतवो ९, ७०, ३; साम. १४२५
 ते आचरन्ती समनेव ६, ७५, ४; वा. य. २९, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ६, २; नि. ९, ४०
 ते क्षोणीभिररुणभिः २, ३४, १३
 ते गन्धता मनसा ४, १, १५
 ते वा राजानो अमृतस्य १०, ९३, ४

ते वेदमे स्वाध्याये वेत्वा ८, १९, १७
 ते वेदमे स्वाध्यायोऽहो विश्वा ८, ४३, ३०
 ते चिद्धि पूर्वोरभि ७, ४८, ३
 ते जज्ञिरे दिव ऋत्वासा १, ६४, २
 ते जानत स्वमोक्षं ८, ७२, १४; साम. १४८१
 तेजिष्ठया तपनी २, २३, १४
 तेजिष्ठा यस्यारतिः ६, १२, ३
 ते ते अग्ने र्योता ६, १६, २७
 ते ते देव नेतः ५, ५०, २
 ते ते देवाय दायातः ७, १७, ७
 ते त्वा मदा भमदन् १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
 ते त्वा मदा इंद्र मादयन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०, १२, ५
 ते त्वा मदा बृहदिंद्र ६, १७, ४
 ते दशरवाः प्रथमा २, ३४, १२
 ते न आसन्नो वृकाणां ८, ६७, १४
 ते न इंद्रः पृथिवी ६, ५१, ११
 ते नः पूर्वांस उपरास ९, ७७, ३
 ते नः सन्तु युजः सदा ८, ८३, २
 ते नः सहस्रिणं रथिं ९, १३, ५; साम. ११९२
 तेन नासत्या गतं १, ४७, ९
 तेन नो वाजिनीवस् परावतः ८, ५, ३०
 तेन नो वाजिनीवस् पक्षे ८, ५, २०
 तेन सत्येन जागृतम् १, २१, ६
 तेन स्तोमभ्य आ भर ८, ७७, ८
 ते नस्त्राध्वं ते ८, ३०, ३
 ते नूनं नोऽयमृतये १०, १२६, ३
 ते नो अर्वातो हवनश्रुतो १०, ६४, ६; वा. य. ९, १७;
 ते. सं. १, ७, ८, २
 ते नो गृणाने महिनी १, १६०, ५
 ते नो गोपा अपाच्यः ८, २८, ३
 ते नो नावमुह्यत ८, २५, ११
 ते नो भद्रेण शर्मणा ८, १८, १७
 ते नो मित्रो वरुणो अर्यमा ५, ४१, २
 ते नो रत्नाभि धत्तन १, २०, ७
 ते नो रायो शुमतो वाजवतः ६, ५०, ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
 ते नो वसूनि काम्या ५, ६१, १६
 ते नो वृष्टि दिवस्पति ९, ६५, २४; साम. ११६५
 ते प्रनातो व्युष्टिषु ९, ९८, ११
 तेभ्यो गोधा अयथं १०, २८, ११
 तेभ्यो शुम्नं बृहद्यथाः ५, ७९, ७

ते म आहुय आययुः ५, ५३, ३
 ते मन्वत प्रथमं नाम धेनोः ४, १, १६
 ते मरुजत दृढवांसो आर्द्रं ४, १, १४
 ते मायिनो ममिरे १, १५९, ४
 ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
 तेऽरुणेभिर्वैरमागैः १, ८८, २
 ते रुद्रासः सुमखा ५, ८७, ७
 तेऽवदन् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
 तेऽवधन्त स्वतवसो १, ८५, ७; ते. सं. ४, १, ११, ३
 तेऽविदन्मनसा १०, १८१, ३
 ते विश्वा दाक्षुषे वसु ९, ६४, ६; साम. १०३६
 ते वो हृदे मनसे ४, ३७, २
 तेषां हि चित्रमुक्थ्यं ८, ६७, ३
 तेषां हि मङ्गा महतां १०, ६५, ३
 ते सत्येन मनसा गोपतिं १०, ६७, ८; अथर्व. २०, ९१, ८
 ते सत्येन मनसा दीधानाः ७, ९०, ५
 ते सीपपन्त जोषम् ७, ४३, ४
 ते सुतासो मदन्तमाः ९, ६७, १८; साम. १८११
 ते सुनवः स्वपसः १, १५९, ३
 ते सोमादो हरी १०, ९४, ९; नि. २, ५
 ते स्पेद्रासो नोक्षणी ५, ५२, ३
 ते स्याम देव वरुण ७, ६६, ९; साम. १०६९
 ते स्याम ये अग्नये ४, ८, ५
 ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसः १०, ९२, ११
 ते हि द्यावापृथिवी मातरा १०, ६४, १४
 ते हि द्यावापृथिवी विश्वा १, १६०, १
 ते हिम्वरे अरुणं ८, १०१, ६
 ते हि युत्रासो अदितेः ८, १८, ५
 ते हि प्रजाया अभसन्त १०, ९२, १०
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमा आदित्येन १०, ७७, ८
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्यम् ७, ३९, ४; नि. ६, १३
 ते हि वसो वसवानाः १, ९०, २
 ते हि श्रष्टवर्चसः ६, ५१, १०
 ते हि द्या वसुषो नरो ८, २५, १५
 ते हि सत्या ऋतस्पृश ५, ६७, ४
 ते हि स्थिरस्य शवसः ५, ५२, २
 तोकं हिते तनय ४, ४१, ६
 तोशा वृत्रहता कुवे ३, १२ ४; साम. १७०२
 तोशासा रथयावाना ८, ३८, २; साम. १०७४
 रमना वहन्तो १, ६९, १०
 रमना समस्तु हिनोत ७, ३४, ६

श्रीणि त्रितस्य धारया ९, १०९, ३; साम. १०१५
 श्रीणि पदान्धन्विनोः ८, ८, २३
 श्रीणि पदा वि चक्रमे १, २२, १८; साम. १६७०; अथर्व.
 ७, २६, ५; वा. य. ३४, ४३; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 श्रीणि राजाना विदये ३, २८, ६
 श्रीणि शता श्री सहस्राणि ३, ९, ९; १०, ५२, ६; वा. य.
 ३३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
 श्रीणि शतान्यवतां ८, ६, ४७
 श्रीणि सरांसि प्रभयो ८, ७, १०
 श्रीण्यायुषि तव ३, १७, ३; तै. सं. ३, २, ११, २
 श्रीण्येक उरुगायो ८, २९, ७
 श्री यच्छता महिषाणाम् ५, २९, ८
 श्री रोचना दिव्या धारयत २, २७, ९
 श्री रोचना वरुण ५, ६९, १
 श्री वधस्था सिंघवः ३, ५६, ५
 ऋष्यकं यजामहे ७, ५९, १२; अथर्व. १४, १, १७; वा. य.
 ३, ६०; तै. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
 ऋष्येमा मनुषो ५, २९, १
 ऋदायं देवहितं ४, ३७, ३
 ऋं यविष्ठ दाशुषो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. य.
 १३, ५२; १८, ७७
 ऋं रथं प्र भरो ६, २६, ४
 ऋं रथि पुरुवीरं ८, ७१, ६
 ऋं राजेन्द्र ये च १, १७४, १
 ऋं राजेव सुमतो ९, २०, ५; साम. ९७९
 ऋं वरुण उत मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, ३; ६, १, ३
 ऋं वरो सुषाणो ८, २३, २८
 ऋं वमोसि समथः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
 ऋं वलस्य गोमतो १, ११, ५; साम. १२५१
 ऋं विष्णु प्रदिवः सीद ६, ५, ३
 ऋं विप्रसवं कविः ९, १८, २; साम. १०९४
 ऋं विश्वस्य जगतश्चक्षुः १०, १०२, १२
 ऋं विश्वस्य धनदा ७, ३२, १७
 ऋं विश्वस्य मेधिरः १, २५, २०
 ऋं विश्वा दधिषे १०, ५४, ५
 ऋं विश्वेषां वरुणासि २, २७, १०
 ऋं विष्णो सुमतिं विश्व ७, १००, २
 ऋं वृषा नथ इन्द्र १, १३०, ५
 ऋं वृष इन्द्र पुर्यो ६, २०, ११
 ऋं वृषा जनानां ८, १५, १०

ऋं शतान्यव शम्बरस्य ६, ३१, ४
 ऋं शर्षाय महिना १०, १४७, ५
 ऋं अद्वाभिर्मन्दसानः ६, २६, ६
 ऋं सत्य इन्द्र छण्डोरेता १, ६३, ३
 ऋं सद्यो अपिबो जात ३, ३२, १०
 ऋं समुद्रिया अपो ९, ६२, २६; साम. ७७६
 ऋं समुद्रो असि विश्ववित् ९, ८६, २९
 ऋं सिंघैरवास्त्रो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व.
 २०, ९५, ३; नि. १, १५
 ऋं सुतस्य पीतये १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; तै. सं.
 ३, ४, ११, ४
 ऋं सुतो नृमादनो ९, ६७, २; साम. १३२४
 ऋं सुषवाणो अग्निभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
 ऋं सुकरस्य दर्दहि ७, ५५, ४
 ऋं सुगो हरितो रामयो १, १२१, १३
 ऋं सूर्यं न आ भज ९, ४, ५; साम. १०५१
 ऋं सोम क्रतुभिः १, ९१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 ऋं सोम तनूकृद्गयो ८, ७९, ३; वा. य. ५, ३५; तै. सं.
 १, ३, ४, १
 ऋं सोम नृमादनः ९, २४, ४; साम. ९६५
 ऋं सोम पाणिभ्य आ ९, २२, ७
 ऋं सोम पवमानो ९, ५९, ३
 ऋं सोम पितृभिः संविदानो ८, ४८, १३; वा. य. १९, ५४;
 तै. सं. २, ६, १२, २
 ऋं सोम प्र चिकितो १, ९१, १; वा. य. १९, ५२; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 ऋं सोम महो १, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
 ऋं सोम विपश्चितं तना ९, १६, ८
 ऋं सोम विपश्चितं पुनानो ९, ६४, २५
 ऋं सोम सूर एषस्तोकस्य ९, ६६, १८
 ऋं सोमासि धारयुः ९, ६७, १; साम. १३२३
 ऋं सोमासि सारपतिः १, ९१, ५; तै. सं. ४, ३, १३, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 ऋं ह त्वांससम्भो जायमानो ८, ९६, १६; साम. ३२६;
 अथर्व. २०, १३७, १०
 ऋं ह त्वाद्रतिमानमोजः ८, ९६, १७; अथर्व. २०, १३७, ११
 ऋं ह त्वादिन्द्र कुलसमावः ७, १९, २; अथर्व. २०, ३७, २
 ऋं ह त्वादिन्द्र चोदीः १, ६३, ४
 ऋं ह त्वादिन्द्र सप्त १, ६३, ७
 ऋं ह त्वादिन्द्रा रिषण्यन् १, ६३, ५
 ऋं ह त्वादिन्द्रा इन्द्र १०, ८९, ८

एवं ह त्वद्वृषभ ८, ९६, १८
 एवं ह नु त्वद्वृषभो ६, १८, ३
 एवं ह यथाविष्टय ८, ७५, ३; तै. सं. २, ६, ११, १
 एवं हि क्षैतवद्यो ६, २, १; साम. ८४
 एवं हि नः पिता वसो ८, ९८, ११; साम. ११७०; अथर्व.
 २०, १०८, २
 एवं हि नस्तन्वः सोमगोपाः ८, ४८, ९
 एवं हि मन्वो अभिभूत्योजा १०, ८३, ४; अथर्व. ४, ३२, ४
 एवं हि मातुषे जने ५, २१, २
 एवं हि राघस्यते ८, ६१, १४; साम. १३२२
 एवं हि विश्वतोमुख १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६;
 तै. आ. ६, ११, २
 एवं हि वृत्रहक्षपां ८, ९३, ३३; साम. १७९२
 एवं हि शश्वतीनामिन्द्र ८, ९८, ६; साम. १२४९; अथर्व.
 २०, ६४, ३
 एवं हि क्षुरः सनिता १, १७५, ३; साम. १४३४
 एवं हि ष्मा च्यावयस्त्र्युता ३, ३०, ४
 एवं हि सत्यो मघवक्षनासः ८, ९०, ४
 एवं हि सुप्रतरसि ८, २३, २९
 एवं हि सोम वर्षयन् ९, ५१, ४
 एवं हि स्तोमवर्धन ८, १४, ११; अथर्व. २०, २९, १
 एवं होता मनुर्हितोऽग्ने १, १४, ११
 एवं होता मनुर्हितो वह्निः ६, १६, ९
 एवं होता मन्द्रतमो ६, ११, २
 एवं ह्यग्ने अग्निना ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, ३;
 ३, ५, ११, ५
 एवं ह्यग्ने दिव्यस्य १, १४४, ६
 एवं ह्यग्ने प्रथमो ६, १, १; तै. आ. ३, ६, १०, १
 एवं ह्यङ्ग वैश्या ९, १०८, ३; साम. ५८३; ९३८
 एवं ह्येक ईशिष ४, ३२, ७
 एवं ह्येहि चेरवे ८, ६१, ७; साम. १४०, १५८१
 एवं करजमुत १, ५३, ८; अथर्व. २०, २१, ८
 एवं कवि चोदयो ६, २६, ३
 एवं कुत्सं क्षुण्णहस्त्यु १, ५१, ६
 एवं कुत्सेनाभि क्षुण्णं ६, ३१, ३
 एवं गोत्रमङ्गिरोभ्यो १, ५१, ३
 एवं च सोम नो वसो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं चिरी तव वृक्षे ८, ७९, ४
 एवं चित्रः क्षम्या ४, ३, ४
 एवं जघन्य नमुर्धि २०, ७३, ७
 एवं जामिर्जनानां १, ७५, ४; साम. १५३६

एवं जिगेथ न धना १, १०२, १०
 त्वदग्ने काश्या ४, ११, ३
 त्वद्धि पुत्र सहस्रो ३, १४, ६
 त्वद्धिया विश आयक्षसि ७, ५, ३
 त्वद्धियेन्द्र पाथिवानि ६, ३१, २
 त्वद्वाजी वाजंभरो ४, ११, ४
 त्वद्धिमो जायते ६, ७, ३
 त्वद्धिषा सुभगा ६, १३, १
 एवं तदुक्तं इन्द्र ६, २६, ५
 एवं तं देव जिह्या ६, १६, ३२
 एवं तमग्ने अमृतत्वं १, ३१, ७
 एवं तमिन्द्र पर्वतं न १, ५५, ३
 एवं तमिन्द्र पर्वतं महां १, ५७, ६; अथर्व. २०, १५, ६
 एवं तमिन्द्रमर्त्यं ५, ३५, ५
 एवं तमिन्द्र बाहुधानो १, १३१, ७
 एवं तं ब्रह्मणस्पते १, १८, ५
 एवं तस्य द्वयाविनो १, ४२, ४
 एवं तौ अन्न उभयान्वि १, १८९, ७
 एवं तौ इन्द्रोभर्यौ ६, ३३, ३
 एवं तान्वृत्रहस्ये १०, २२, १०
 एवं तान्सं च प्रति चासि २, १, १५,
 एवं तू न इन्द्र तं १, १६९, ४
 एवं त्वत्पणीनां विदो ९, १११, २; साम. १५९२
 एवं त्वमिदतो रथं १०, १७१, १
 एवं त्वमिन्द्र मर्त्यम् १०, १७१, ३
 एवं त्वमिन्द्र सूर्यं १०, १७१, ४
 एवं त्या चिद्व्युताग्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, ६
 एवं त्या चिद्वातस्याश्वा १०, २२, ५
 एवं त्यां न इन्द्र देव १, ६३, ८
 एवं योमिरा गहि १, ३०, २२
 एवं त्वमहर्गथा १०, २६, ५; अथर्व. २०, ३०, ५
 एवं दाता प्रथमो ८, ९०, २; साम. १४९३; अथर्व.
 २०, १०४, ४
 एवं दिवो धरुणं धिष १, ५६, ६
 एवं दिवो बृहतः सातु १, ५४, ४
 एवं दूतः प्रथमो १०, १२२, ५
 एवं दूतस्त्वमु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
 एवं दूतो अमर्त्य आ ६, १६, ६
 एवं देवि सरस्वत्या ६, ६१, ६
 एवं द्यां च महिष्य ९, १००, ९; साम. १०१८
 एवं धियं मनोयुजं ९, १००, ३

एवं पुनिरिन्द्र १, १७४, ९; ६, २०, १२
 एवं छणो धृषता ७, १९३; अथर्व. २०, ३७, ३
 एवं न इन्द्र अतयुः ८, ७०, १०
 एवं न इन्द्र स्वामिस्ती २, २०, २
 एवं न इन्द्र राया तरुषसो १, १२९, १०
 एवं न इन्द्र राया परीणता १, १२९, ९
 एवं न इन्द्र वाजयुः ७, ३१, ३; साम. ७१८
 एवं न इन्द्र शूर १०, २२, ९
 एवं न इन्द्रा भर्ते ओजो ८, ९८, १०; साम. ४०५; ११६९;
 अथर्व. २०, १०८, १
 एवं न इन्द्रासां हस्ते ८, ७०, १२
 एवं नः पश्चादधराद् ८, ६१, १६
 एवं नः पाङ्गहसो जातवेदो ६, १६, ३०
 एवं नः पाङ्गहसो दोषावस्ताः ७, १५, १५
 एवं नः सोम विश्वतो गोपा १०, २५, ७
 एवं नः सोम विश्वतो रक्षा १, ९१, ८; तै. सं. २, ३, १४, १
 एवं नः सोम विश्वतो वयोधाः ८, ४८, १५
 एवं नः सोम सुक्रतुः १०, २५, ८
 एवं नश्चिन्ना ऊत्या ६, ४८, ९; साम. ४१; १६२३
 एवं नृचक्षा असि सोम ९, ८६, ३८; साम. ९५६
 एवं नृचक्षा वृषभानु ३, १५, ३
 एवं नृभिर्नृमृणो ७, १९, ४; अथर्व. २०, ३७, ४; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०
 एवं नो अग्न आयुषु ८, ३९, १०
 एवं नो अग्न एषां ५, १०, ३
 एवं नो अग्ने अग्निभिः १०, १४१, ६; साम. १५०५; अथर्व.
 ३, २०, ५
 एवं नो अग्ने अक्षिर स्तुतः ५, १०, ७
 एवं नो अग्ने अमृत ५, १०, २
 एवं नो अग्ने अधराद् १०, ८७, २०; अथर्व. ८, ३, १९
 एवं नो अग्ने तव देव १, ३१, १२; वा. य. ३४, १३
 एवं नो अग्ने पित्रोरुपस्थे १, ३१, २
 एवं नो अग्ने महोभिः ८, ७१, १; साम. ६
 एवं नो अग्ने वरुणस्य ४, १, ४; वा. य. २१, ३; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 एवं नो अग्ने सनवे १, ३१, ८
 एवं नो असि भारताग्ने २, ७, ५
 एवं नो अस्या अमतेरुत ८, ६६, १४
 एवं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः १, १२१, १४
 एवं नो अस्या ढवसो ३, १५, २
 एवं नो गोपाः पथिक्नु २, २३, ६

एवं नो वायवेषामपूर्वः १, १३४, ६
 एवं नो वृषप्रतमे १०, २५, ९
 त्वमग्न इन्द्रो वृषभः २, १, ३
 त्वमग्न ईक्षितो जातवेदो १०, १५, १२; अथर्व. १८, ३, ४२;
 वा. य. १९, ६६, तै. सं. २, ६, १२, ५
 त्वमग्न उरुसंसाय १, ३१, १४
 त्वमग्न ऋतुरागे २, १, १०
 त्वमग्न अक्षितेर्वेव २, १, ११
 त्वमग्न गृहपतिः ७, १६, ५; साम. ६१
 त्वमग्न खष्टा २, १, ५
 त्वमग्न धुमिस्त्वमा २, १, १; वा. य. ११, २७; तै. सं.
 ४, १, २, ५; तै. आ. १०, ७६, १; नि. ६, १, १३, १
 त्वमग्न द्रविणोदा २, १, ७
 त्वमग्न पुरुषो ५, ८, ५
 त्वमग्न प्रथमो अक्षिरस्तमः १, ३१, २
 त्वमग्न प्रथमो अक्षिरा १, ३१, १; वा. य. ३४, १२
 त्वमग्न प्रथमो मातरिश्चन १, ३१, ३
 त्वमग्न प्रमतिस्त्वं १, ३१, १०
 त्वमग्न प्रयतदक्षिणं १, ३१, १५
 त्वमग्न वृद्धयो ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
 त्वमग्न मनवे घाम् १, ३१, ४
 त्वमग्न यज्ञानां ६, १६, १; साम. २; १४७४
 त्वमग्न यज्यवे पायुः १, ३१, १३
 त्वमग्न राजा वरुणो २, १, ४
 त्वमग्न रुद्रो असुरो २, १, ६; तै. सं. १, ३, १४, १; तै. ब्रा.
 ३, ११, २, १
 त्वमग्न वनुष्यतो ६, १५, १२; ७, ४, ९
 त्वमग्न वरुणो जायसे ५, ३, १
 त्वमग्न वसुंरिह १, ४५, १; साम. ९६
 त्वमग्न वाघते ४, २, १३
 त्वमग्न वीरवद्यसो ७, १५, १२
 त्वमग्न वृजिनवर्तनि १, ३१, ६
 त्वमग्न वृषभः १, ३१, ५
 त्वमग्न व्रतपा असि ८, ११, १; अथर्व १९, ५२, १; वा. य.
 ४, १६; तै. सं. १, १, १४, ४; २, ३, १
 त्वमग्न शशमानाय १, १४१, १०
 त्वमग्न शोचिषा वानः ७, १३, २; तै. सं. १, ५, ११, २
 त्वमग्न सप्रया असि ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६; नि. ६, ७
 त्वमग्न सहसा १, १२७, २
 त्वमग्न सुष्ठुत २, १, १२

स्वमन्त्रे सुहृदो ७, १, २१
 स्वमन्त्रा जतितां ५, ३, ११
 स्वमन्त्रा प्र संसिषो १, ८४, १९; साम. २४७; १७२३;
 वा. य. ६, ३७; नि. १४, २८
 स्वमन्त्र प्रथमं जायमानः ४, १७, ७
 स्वमन्त्रध्वंस्तु होतासि १, ९४, ६
 स्वमन्त्राभिधाना वृणोरप १, ५१, ४
 स्वमन्त्रो यद्वे तुर्वशा य ५, ३१, ८
 स्वमन्त्रो यद्वे वृत्तं जघन्वान् ३, ३२, ६
 स्वमन्त्रो वि दुरो ६, ३०, ५
 स्वमन्त्रेमा भवसि यत् ५, ३, २
 स्वमन्त्रे प्रणस्तो ८, ११, २
 स्वमन्त्राकमिन्द्र विश्व १, १७४, १०
 स्वमन्त्रे पारे रजसो १, ५२, १२
 स्वमन्त्रसं प्रति १, १२१, ९
 स्वमन्त्राभिध नर्यं तुर्वशां १, ५४, ६
 स्वमन्त्राभिध सुश्रवसं १, ५३, १०; अथर्व. २०, २१, १०
 स्वमन्त्रेसप्रथा अस्य ८, ६०, ५; साम. ४२
 स्वमन्त्रो परि स्त्रव ९, ६२, ९; साम. ९८१
 स्वमिन्द्र नर्यो यौ १, १२१, १२
 स्वमिन्द्र प्रवृत्तिषु ८, ९९, ५; साम. ३११; १६३७; अथर्व.
 २०, १०५, १; वा. य. ३३, ६६
 स्वमिन्द्र बलादधि १०, १५३, २; साम. १२०; अथर्व.
 २०, ९३, ५; नि. ७, २
 स्वमिन्द्र यशा असि ८, ९०, ५; साम. २४८; १४११
 स्वमिन्द्र सजोपसं १०, १५३, ४; अथर्व. २०, ९३, ७
 स्वमिन्द्र स्त्रवतवा अपस्कः ७, २१, ३
 स्वमिन्द्र स्वयशा ऋशुधाः ७, ३७, ४
 स्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यं ८, ९८, २; साम. १०२६;
 अथर्व. २०, ६२, ६
 स्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा १०, १५३, ५; अथर्व. २०, ९३, ८
 स्वमिन्द्राव विष्णवे ९, ५६, ४
 स्वमिन्द्रासि वृत्रहा १०, १५३, ३; अथर्व. २०, ९३, ६
 स्वमिमा ओषधीः सोम १, ९१, २२; वा. य. ३४, २२;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, १
 स्वमिमा वार्यां पुरु ६, १६, ५
 स्वमीशिषे वसुपते वसुनां १, १७०, ५
 स्वमीशिषे सुतां ८, ६४, ३; साम. १३५६; अथर्व.
 २०, ९३, ३
 स्वसुत्तमास्थोषणे १०, ९७, २३; अथर्व. ६, १५, १; वा. य.
 १२, १०१
 ऋ० ११४

स्वसुरासौ ऋतुभिर्ब्रह्मचारौ ५, ३२, २
 स्वमेकस्य वृत्रहन् ६, ४५, ५
 स्वमेतदध्यायः ८, ९३, १३
 स्वमेताभनराज्ञो द्विर्वा १, ५३, ९; अथर्व. २०, २१, ९
 स्वमेतानि प्रपिषे १०, ७३, ८
 स्वमेतामृदतो जक्षतः १, ३३, ७
 त्वं पवित्रे रजसो विश्वमेणि ९, ८६, ३०
 त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् १, १७१, ६
 त्वं पिबुं सृगयं ४, १६, १३
 त्वं पुर इन्द्र चिकिद् ८, ९७, १४
 त्वं पुरं चरिष्यं ८, १, २८
 त्वं पुरुष्या भरा १०, ११३, १०
 त्वं पुरु सहज्जाणि शतानि च ८, ६१, ८; साम. १५८२
 त्वं भयो न आ हि ६, १३, २
 त्वं भुवः प्रतिमानं वृथिष्या १, ५२, १३
 त्वं मत्स्य दोधतः १०, १७१, २
 त्वं महौ इन्द्र तुभ्यं ४, १७, १
 त्वं महौ इन्द्र यो १, ६३, १
 त्वं महीमवर्नि विश्वधेनां ४, १९, ६
 त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्त्या १, १६९, ८
 त्वं मायाभिरनवद्य १०, १४७, २
 त्वं मायाभिरप १, ५१, ५
 स्वया मन्त्रो सरथं १०, ८४, २; अथर्व. ४, ३१, १ तै. ब्रा.
 २, ४, १, १०; नि. १०, ३०
 स्वया यथा गृहवमदासो २, ४, ९
 स्वया वयं शाश्वता १०, १२०, ५; अथर्व. ५, २, ५;
 २०, १०७, ८
 स्वया वयं सधम्यस्वतोः ४, ४, १४; तै. सं. १, २, १४, ६;
 नि. ५, १५
 स्वया वयं सुवृथा २, २३, २; नि. ३, ११
 स्वया वयमुत्तमं २, २३, १०
 स्वया वयं पवमानेन सोम ९, २७, ५८
 स्वया वयं मवधक्षिद्र १, १७८, ५
 स्वया वयं मवधम्यस्यै १, १३२, १; नि. ५, २
 स्वया वीरेण वीरवो ९, ३५, ३
 स्वया ह स्विषुजा वयं चोदिष्टं ८, १०२, ३
 स्वया ह स्विषुजा वयं प्रति ८, २१, ११; साम. ४०३
 स्वया हितमप्यमप्यु २, ३८, ७
 स्वया हि नः पितरः ९, ९६, ११; वा. य. १९, ५३; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 स्वया ह्यपे वरुणो हतमतो १, १४१, ९

स्वयेदिन्द्र युजा वयं ८, ९२, ३२
 स्वष्टा बुध्नि वहतुं १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३;
 ३, ३१, ५; नि. १२, ११
 स्वष्टा माया वेदपसा १०, ५३, ९
 स्वष्टा यद्वज्रं सुकृतं १, ८५, ९
 स्वष्टारं वायुमुभयो १०, ६५, १०
 स्वष्टारं अग्रजां गोपां ९, ५, ९
 स्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः १, १८८, ९
 स्वष्टुर्जामातरं वयं ८, २६, २२
 स्वां यज्ञोभिरुच्यैः १०, २४, २
 स्वां यज्ञोष्वीकृतैः १०, २१, ६
 स्वां यज्ञोष्वात्विजं चारुं १०, २१, ७
 स्वां यज्ञोष्वात्विजं अग्रे ३, १०, २
 स्वां यज्ञैरवीवृधन् ९, ४, ९; साम. १०५५
 स्वां रिहन्ति मातरो ९, १००, ७; साम. १०१७
 स्वां वर्धति क्षितयः पृथिव्या ६, १५; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २
 स्वां वाजी हवते वाजिनयो ६, २६, २
 स्वां विश्वे अमृतं जायमानं ६, ७, ४; साम. ११४१
 स्वां विश्वे सजोषसो ५, २१, ३
 स्वां विष्णुर्दृष्टव्यो ८, १५, ९; साम. १६४७, अथर्व.
 २०, १०६, ३
 स्वां शुद्धिमन्पुरुहूतं वाजयं ८, ९८, १२; साम. ११७१; अथर्व.
 २०, १०८, ३
 स्वां सुतस्य पीतये ३, ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 स्वां सोमं पवमानं स्वाध्वः ९, ८६, २४
 स्वां स्तोमा अवीवृधन् १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
 स्वां ह त्वदिन्द्राणेसातो १, ६३, ६
 स्वां हि मंत्रतममर्कशोकेः ६, ४७; वा. य. ३३, १३; नि. १, १७
 स्वां हि रमा चर्षणयो ६, २, २
 स्वां हि सत्यमद्रिवो ८, ४६, २
 स्वां हि सुत्वरस्तमं ८, २६, २४
 स्वां हीन्द्रावसे विवाचो ६, ३३, २
 स्वां ह्यसे सद्मित्समन्यवः ४, १, १
 स्वां चित्रश्रवस्तम १, ४५, ६; वा. य. १५, ३१; तै. सं.
 ४, ४, ४, ३
 स्वां जना ममसत्येविन्द्र १०, ४२, ४; अथर्व. २०, ८९, ४
 स्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः २, ३३, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८
 स्वां वृत्तमग्ने अमृतं युगयुगो ६, १५, ८; साम. १५६८
 स्वां देवेषु प्रथमं हवामहे १, १०२, ९
 स्वामग्न आदित्यासः २, १, १३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 स्वामग्नं ज्ञातायवः समीधि ५, ८, १

स्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितं ५, ११, ६; साम. ९०८;
 वा. य. १५, २८; तै. सं. ४, ४, ४, २
 स्वामग्ने अतिथिं पृथ्विं विश्वाः ५, ८, २
 स्वामग्ने दम आ विश्वपतिं २, १, ८
 स्वामग्ने धर्णसि विश्वधा वयं ५, ८, ४
 स्वामग्ने पितरामिष्टिभिः २, १, ९
 स्वामग्ने पुष्करादधि ६, १६, १३; साम. ९; वा. य. ११, ३२;
 १५, २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २;
 ४, ४, १
 स्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो ४, ११, ५
 स्वामग्ने प्रथममायुम् १, ३१, ११
 स्वामग्ने प्रदिव आहुतं ५, ८, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 स्वामग्ने मनीषिणः सन्नाजं ३, १०, १
 स्वामग्ने मनीषिणस्त्वम् ८, ४४, १९
 स्वामग्ने मानुषीरकते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, ११, २
 स्वामग्ने यजमाना अनुधुन् १०, ४५, ११; वा. य. १२, २८;
 तै. सं. ४, २, २, ४
 स्वामग्ने वसुपतिं वसूनां ५, ४, १; तै. सं. १, ४, ४६, २
 स्वामग्ने वाजसातमं ५, १३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
 स्वामग्ने समिधानं यविष्ठय ५, ८, ६; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 स्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; नि. ६, १७
 स्वामग्ने स्वाध्वो ६, १६, ७
 स्वामग्ने हरितो वावशाना ७, ५, ५
 स्वामग्ने हविषमन्तो ५, ९, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ४
 स्वामग्ने चरामसि ९, १, ५
 स्वामस्यां श्रुषि देव पूर्व ५, ३, ८
 स्वामिच्छवसस्पते ८, ६, २१
 स्वामिद्वज्र वृगतै स्वायवः १०, ९१, ९
 स्वामिदस्या उषसो श्रुष्टिषु १०, १२२, ७
 स्वामिदा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
 स्वामिद्धि स्वावयो ८, ९२, ३३
 स्वामिद्धि सहसस्पुत्र १, ४०, २
 स्वामिद्धि हवामहे साता ६, ४६, १; साम. २३४; ८०९;
 अथर्व. २०, ९८, १; वा. य. २७, ३७; तै. सं.
 २, ४, १४, ३
 स्वामिधवयुर्मम ८, ७८, ९
 स्वामिद् वृत्रहन्तम (०) उग्रम् ५, ३५, ६
 स्वामिद् वृत्रहन्तम (०) हवन्ते ८, ६, ३७
 स्वामिद् वृत्रहन्तम सुतावन्तो ८, ९३, ३०
 स्वामीकते अजिरं ७, ११, २; तै. ब्रा. ३, ६, ८, २
 स्वामीकते अज ह्रिता ६, १६, ४

स्वामुद्रमवसे चर्चणी सह ६, ४६, ६; अथर्व. २०, ८०, २
 स्वासु जातवेदसं १०, १५०, ३
 स्वासु ते दधिरे हव्यवाहं ७, १७, ६
 स्वासु ते स्वाधुवः १०, २१, २
 स्वां पूर्वां ऋषयो १०, २८, ९
 स्वां मृजमि दश ९, ६८, ७
 स्वा युजा तव तत्सोम सगयः ४, २८, १
 स्वा युजा नि खिदस्सूर्यस्य ४, २८, २
 स्वायेन्द्र सोमं सुषुवा सुदक्ष १, १०१, ९
 स्वावतः पुरुवसो ८, ४६, १; साम. १९३
 स्वावतो हीन्द्र ऋषे अस्मि ७, २५, ४
 त्रिवर्षीमन्तो अप्वरस्येव हि ६, ६६, १०
 स्वे अरन आहवनानि ७, १, १७
 स्वे अग्ने विश्वे अमृतासो १, १४
 स्वे अग्ने सुमतिं भिक्ष १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 स्वे अग्ने स्वाहुत त्रियासः ७, १६, ७; साम. ३८; वा. य.
 ३३, १४
 स्वे असुर्य वसवो न्यूषवन् ७, ५, ६
 स्वे इदग्ने सुभगे १, ३६, ६
 स्वे इन्द्राप्यभूम विप्रा २, ११, १२
 स्वे ऋतुमपि वृजमि विश्वं १०, १२०, ३; साम. १४८५;
 अथर्व. ५, २, ३; २०, १०७, ६; ऐ. आ. १, १२;
 तै. सं. ३, ५, १०, १
 स्वे धर्माना आसते १०, २१, ३
 स्वे धेनुः सुदुधा जातवेदः १०, ६९, ८
 स्वे पितो महानां देवानां १, १८७, ६
 स्वे राव इन्द्र तोषातमाः १, १६९, ५
 स्वे वसुनि पुर्वणीक ६, ५, २; तै. सं. १, ३, १४, २
 स्वे वसुनि संगता ८, ७८, ८
 स्वे विश्वा तविषी सध्रग्वि १, ५१, ७
 स्वे विश्वा सरस्वती १, ४१, १७
 स्वेवं रूपं कृणुत उत्तरं यत् १, ९५, ८
 स्वेवं रूपं कृणुते वर्णो अस्य ९, ७१, ८
 स्वेवं वयं रुद्रं यज्ञसाधं १, ११४, ४
 स्वेवं शार्धो न माहृतं तुविष्व ६, ४८, १५
 स्वेवं गणं तवसं ५, ५८, २
 स्वेवमिथा समरणं शिमी १, १५५, २; नि. ११, ७
 स्वेवसो भूम ऋणवति ६, २, ६; साम. ८३; अथर्व.
 १८, ४, ५९
 स्वेवासो अग्नेरमवन्तो १, ३६, २०
 स्वे सु पुत्र शवसो ८, ९२, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १

स्वे सोम प्रथमा वृकवर्हिषः ९, ११०, ७; साम. १५०६
 स्वे ह यषितरश्मिन् ७, १८, १
 स्वोतासस्तेवावसा ९, ६१, २४
 स्वोतासस्त्वा युजास्तु ८, ६८, ९
 स्वोतासो मघवर्हिद्र विप्राः ४, २९, ५
 स्वोतो वाज्यह्वो १, ७४, ७
 दुधस्य वादिते जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, २३
 दक्षिणावतामिदिमानि १, १२५, ६
 दक्षिणावन्प्रथमो १०, १०७, ५
 दक्षिणाश्च दक्षिणा १०, १०७, ७
 दण्डा इवेद्वोभजनास ७, ३३, ६
 ददानमिह ददमन्त १, १४८, २
 ददि रेक्णस्तन्वे ददिवसु ८, ४६, १५
 दधन्तुं घनयज्ञस्य १, ७१, ३
 दधन्वे वा यदीमसु २, ५, ३; साम. ९४; तै. सं. ३, ३, ३, ३
 दधानो गोमदधवत् ८, ४६, ५
 दधामि ते मधुनो ८, १००, २
 दधामि ते सुनानां ८, ३४, ५
 दधिकां वा प्रथम ७, ४४, १
 दधिकामग्निमुषसं ३, २०, ५
 दधिकामु नमसा बोधयन्तः ७, ४४, २
 दधिकावाणं बुधधानो ७, ४४, ३
 दधिकावा प्रथमो वाज्यवां ७, ४४, ४
 दधिकाण इदु तु ४, ४०, १
 दधिकाण इष ऊर्जो ४, ३९, ४
 दधिकाणो अकारिषं ४, ३९, ६; साम. ३५८; अथर्व.
 २०, १३७, ३; वा. य. २३, ३२; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 ७, ४, १९, ४; ताण्य ब्रा. १, ६, १७
 दधिष्वा जठरे सुतं ३, ४०, ५; अथर्व. २०, ६, ५
 दधुष्ट्वा भृगवो मानवे वा १, ५८, ६
 दध्यह्न ह मे जनुषं पूर्वो १, १३९, ९
 दनो विश इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
 दध्नं चिदि स्वावतः ८, ४५, ३२
 दध्नमिच्छिच्छशीयांसं ४, ३२, ३
 दमूनसो अपसो ये सुहस्ताः ५, ४२, १२
 दसं तु विश्वदत्तं १, २५, १८
 दर्शन्वत्र श्वनपौ अनिन्द्रान् १०, २७, ६
 दविद्युतया रुवा ९, ६४, २८; साम. ६५४
 दशभिः पूर्यं सीम् ३, २३, ३
 दशभिषो युजते बाहू ५, ४३, ४
 दश ते कलशानां ४, ३२, १९

दश मङ्गं पीतकृतः ८, ५६, २
 दश मासान्च्छशयानः ५, ७८, ९
 दश रथान् प्रष्टिमतः ६, ४७, २४
 दश राजानः समिता अयज्य ७, ८३, ७
 दश रात्रीरशिवेनानवधून् १, ११६, २४
 दश इयावा ऋधद्रयो ८, ४६, २३
 दशस्यन्ता मनवे पृथ्वी ८, २२, ६
 दशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु ७, ५६, १७
 दशस्या नः पुर्वणीक होतः ६, ११, ६
 दशानामेकं कपिलं समानं १०, २७, १६
 दशावनिभ्यो दश कक्षेभ्यः १०, ९४, ७; नि. ३, ९
 दशाश्वान्दश कोशान् ६, ४७, २३
 दशोमं श्वष्टुर्जनयन्त गर्भं १, ९५, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४
 दस्यो हि यमा वृषणं १, १२९, ३
 दस्युं ञ्छिभ्यैश्च पुरुहूत एवैः १, १००, १८
 दक्षा युवाकवः सुता १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
 दक्षा हि विश्वमानुवक् ८, २६, ६
 दाता मे पृषतीनां ८, ६५, १०
 दादहाणो वज्रमिन्द्रो १, १३०, ४
 दाधार क्षेमं १, ६६, ३
 दाना मृगो न वारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व.
 २०, ५३, २; ५७, १२
 दानाय मनः सोमपावज्ज १, ५५, ७
 दानासः पृथुश्वसः ८, ४६, २४
 दा नो अग्ने धिया रयिं ७, १, ५
 दा नो अग्ने बृहतो दाः २, २, ७; तै. सं. २, २, १२, ६
 दामानं विश्वचर्षणे ८, २३, २
 दाशराज्ञे परिचत्ताय विश्व ७, ८३, ८
 दाशोम कस्य मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
 दासपत्नीरहिगोपा १, ३२, ११; नि. २, १७
 दिदक्षन्त उषसो ३, ३०, १३
 दिदक्षेयः परि काष्ठासु १, १४६, ५
 दिवः पीयूषसुत्तमं २, ५१, २; साम. १२२७
 दिवः पीयूषं पृथ्वी ९, ११०, ८; साम. १४९४
 दिवक्षसो अग्निजिह्वा १०, ६५, ७
 दिवक्षसो धेनवो ३, ७, २
 दिवक्षिते बृहतो जातवेदः १, ५९, ५
 दिवक्षिदस्य वरिमा १, ५५, १
 दिवक्षिदा ते रुच्यन्त ३, ७, ७
 दिवक्षिदा पृथ्वी ३, ३९, २
 दिवक्षिदा वोऽमवन्तरेभ्यो १०, ७६, ५

दिवक्षिद् वा दुहितरं ४, ३०, ९
 दिवक्षिद्वीचनादधि ८, ८, ७
 दिवस्कण्वास इन्द्रो १, ४६, ९
 दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निः १०, ४५, १; वा. य. १२, १८;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, २, २, १; नि. ४, २४
 दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो ९, ३१, २
 दिवस्पृथिव्या पर्याज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, २;
 वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
 दिवस्पृथिव्योरव भा १०, ३५, २
 दिवा चित्तमः कृण्वन्ति १, ३८, ९; तै. सं. २, ४, ८, १
 दिवा यान्ति मरुतो भूम्याग्नि १, १६१, १४
 दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
 दिवि ते नाभा परमो य ९, ७९, ४
 दिवि न केतुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
 दिवि मे अन्धः पक्षो १०, ११९, ११
 दिविस्पृशं यज्ञमस्माकं १०, ३६, ६
 दिवि स्वो यतते भूम्योप १०, ७५, ३
 दिवेदिवे सदशीरन्त्यमर्षं ६, ४७, २१
 दिवो धर्ता भुवनस्य ४, ५३, २
 दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
 दिवो धामभिवरुण ७, ६६, १८
 दिवो न तुभ्यमन्विमद् ६, २०, २
 दिवो न यस्य रेतसो दुधाणाः १, १००, ३
 दिवो न यस्य विषतो-६, ३, ७
 दिवो न सर्गा असत्प्रमङ्गा २, ९७, ३०
 दिवो न सानु पिप्युषी ९, १६, ७
 दिवो न सानु स्तनयस्त्रिविक्र ९, ८६, ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा ९, ८५, १०
 दिवो नाभा विचक्षणो ९, १२, ४; साम. ११९९
 दिवो नो वृष्टिं मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 दिवो मानं नोत्सदन् ८, ६३, २
 दिवो य स्कम्भो धरुणः २, ७४, २
 दिवो रुक्म उरुचक्षा ७, ६३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 दिवो वराहमरुषं १, ११४, ५
 दिवो वा सानु स्पृशता १०, ७०, ५
 दिव्यं सुपर्णं वायसं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १;
 तै. सं. ३, १, ११, ३
 दिव्यः सुपर्णोऽव चाक्षि ९, ९७, ३३
 दिव्यन्तः सदनं २, ४०, ४; तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 दिव्या आप अग्नि यदेनम् ७, १०३, २
 दिवाः स्वर्गो न मिनाति ३, ३०, १२

दीदिवांसमपूर्व ३, १३, ५
 दीर्व छाड्कुशं १०, १३४, ६; साम. १०९१
 दीर्वतम्बुहृदुभायमग्निः १०, ६२, ७
 दीर्वतमा मामतेयो १, १५८, ६
 दीर्वसे अस्वहृकुशो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
 दुराध्वो अदितिं जगयन्तो ७, १८, ८
 दुरो अश्वस्य १, ५३, २; अथर्व. २०, २१, २
 दुरोकशोचिः क्रतुर्मे १, ६६, ५
 दुर्गे विष्णुः सुगं कृषि ८, ९३, १०
 दुर्मन्वत्राश्रुतस्य नाम १०, २२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
 दुहन्ति ससैकामुप ८, ७२, ७
 दुहान ऊधर्विभ्यं २, १०७, ५; साम. ६७६
 दुहानः प्रत्यमिष्य ९, ४२, ४; साम. ७६०
 दुहीयन्मिष्रधितये युवाकुः १, २२०, ९
 दृणाषां सख्यं तव ६, ४५, २६
 दूर्तं धो विश्ववेदसं ४, ८, १; साम. १२
 दूरं किल प्रथमा १०, १११, ८
 दूरमित पणयो वरीयः १, १०८, ११
 दूराधिश्वा वसतो ६, ३८, २
 दूरादिन्द्रमनयश्वा ७, ३३, २
 दूरादिहेब यत्सती ८, ५, १; साम. २१९
 दूरे तन्नाम गुह्यं परावेः १०, ५५, १
 दृढा चिदस्मा अनु दुः १, १२७, ४
 दृढा चिधा वनस्पतीन् ५, ८४, ३
 दृतेरिव तेऽलुकमस्तु ६, ४८, १८
 दृष्टान रुक्म उर्विया १०, ४५, ८; वा. य. १२, १; २५;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४; २, २, ४
 दृष्टोभ्यो यो महिना १०, ८८, ७
 देवं वो अथ सवितारमेधे ५, ४९, १
 देवं वो देवयज्यवा ५, २१, ४
 देव त्वष्टर्यङ् १०, ७०, २
 देवंदेवं राधसे चोदयन्ति ७, ७९, ५
 देवंदेवं वोऽवस ह्यम्रं ह्यम्रं ८, १२, १९
 देवंदेवं वोऽवसे देवंदेवं ८, २७, १३; वा. य. ३३, ९१
 देवं नरः सवितारं ३, ६२, १२
 देवं बहिर्वर्धमानं २, ३, ४
 देवयन्तो यथा मति १, ६, ६; अथर्व. २०, ७०, २
 देवस्वष्टा सविता विश्वरूपः ३, ५५, १९; नि. १०, ३४
 देवस्य वयं सवितुः सवीमनि ६, ७१, १; नि. ६, ७
 देवस्य सवितुर्वयं ३, ६२, ११
 देवहिंति जुगुप्सुर्वावसा ७, १०३, ९

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे १०, १०२, ४; अथर्व. ५, १७, ६
 देवाः कपोत इषितो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १;
 नि. १, १७
 देवानां शुगे प्रथमे १०, ७२, ३
 देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ति ७, ७७, ३
 देवानां कृतः पुरुष ३, ५४, १९
 देवानां नु वयं जाना १०, ७२, १
 देवानामिदवो महत् ८, ८३, १; साम. १३८
 देवानां पत्नीरुनतीरवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४५
 देवानां भद्रा सुमतिर्ऋन् १, ८२, २; वा. य. २५, १५;
 नि. १२, ३९
 देवानां माने प्रथमातिष्ठ १०, २७, २३; नि. २, २२
 देवान्वसिष्ठो अमृतान् १०, ६५, १५; ६६, १५
 देवान्वा यन्त्रकृमा १, १८५, ८
 देवान्द्वेष्टे वृद्धवसः १०, ६६, १
 देवाध्वो नः परिधिष्यमानाः ९, ९७, २६
 देवाश्रिते अमृता जातवेदः १०, ६९, ९
 देवाश्रिते असुर्यं २, २३, २
 देवाश्रिते असुर्याय पूर्वं ७, २१, ७
 देवास आयन् परसूरिभिर्ऋन् १०, २८, ८
 देवास्त्वा वरुण मित्रो १, ३६, ४
 देवासो हि ष्मा मनवे ८, २७, १४; वा. य. ३३, ९४
 देवीं वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०;
 नि. ११, २९
 देवीः पलु रीरुह नः कुणोत १०, १२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 देवी दिवो दुहितरा सुमि १०, ७०, ६
 देवी देवस्य रोदसी जनित्री ७, २७, ८
 देवी देवेभिर्यजते यजत्रैः ४, ५६, २
 देवी यदि तविषी १, ५६, ४
 देवीर्द्वांरो वि श्रयध्वम् ५, ५, ५
 देवेनो मनसा देव १, ९१, २३; वा. य. ३४, २३
 देवेभिर्देव्यदिते ८, १८, ४
 देवेभिर्गिषितो यशियेभिः १०, ८८, ३
 देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं ९, ८, ५; साम. ११८२
 देवेभ्यस्त्वा ब्रूया पाजसे ९, १०९, २२
 देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, ३; वा. य. ३३, ५४
 देवेनो देव्यदितिर्नि पातु (०। तन) १, १०६, ७
 देवेनो देव्यदितिर्नि पातु (०। नदि) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि मित्रो १, ९४, १३
 देवो देवानपरिभूक्ततेन १०, १२, २; अथर्व. १८, १, ३०;
 नि. ६, ४
 देवो देवाय धारयेन्द्राय ९, ६, ७
 देवो न यः पृथिवीं १, ७३, ३
 देवो न यः सविता १, ७३, २
 देवो भगः सविता रायो ५, ४२, ५
 देवो वो द्रविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५; १५१३
 देवो पुतिर्दक्षणा देवयजत्रा १०, १०७, ३
 देव्या होतारा प्रथमा न्युजे ३, ४, ७; ७, ८
 देव्या होतारा प्रथमा पुरोहित १०, ६६, १३
 देव्या होतारा प्रथमा विदुष्टा २, ३, ७
 देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा १०, ११०, ७; अथर्व. ५, १२, ७;
 वा. य. २९, ३२; तै. ब्रा. ३, ६, ३; नि. ८, १२
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं १०, ४२, २; अथर्व. २०, ८९, २
 द्यामिन्द्रो हरिधायसं ३, ४४, ३
 द्यावा चिदस्मं पृथिवी २, १२, १३; अथर्व. २०, ३४, १४
 द्यावा नः पृथिवी ह्यमं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 नि. ९, ३८
 द्यावा नो अथ पृथिवी १०, ३५, ३
 द्यावापृथिवी जनयन्नभि १०, ६६, ९
 द्यावाभूमी अदिते ७, ६२, ४
 द्यावा यमसिं पृथिवी १०, ४६, ९
 द्यावा ह क्षामा प्रथमे १०, १२, १; अथर्व. १८, १, २९
 द्यावो न यस्य पनयन्ति ६, ४, ३
 द्यावो न स्तुभिश्चित २, ३४, २
 शुभं सुदातुं तविधीमिरावृत्तं ८, ८८, २; साम. ६८६; अथर्व.
 २०, ९, २; ४९, ५
 शुतघामानं बृहतीमृतेन ५, ८०, १
 शुतानं वो अतिथिं स्वर्णं ६, १५, ४
 शुभिरवसुभिः परिपातम १, ११२, २५; वा. य. ३४, ३०;
 तै. आ. ४, ४२, ३
 शुभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं १०, ७, ५
 शुमन्तमं दक्षं धेह्यस्मे ६, ४४, ९
 शुम्नी वां स्तोमो अक्षिना ८, ८७, १
 शुम्नेषु घृतनाज्ये ३, ३७, ७; अथर्व. २०, १२, ७
 शूर्नं य इन्द्राभि भूमार्थः ६, २०, १
 शूर्मं पिता जनिता नाभि १, १६४, ३३; अथर्व. ९, १०, १२;
 नि. ४, २१
 शूर्वः पिता पृथिवी १, १९१, ६
 शौक्ष्ण्वा पृथिवी यजिवालः ३, ६, ३

शौक्ष्ण नः पृथिवी च प्रचेतसा १०, ३६, २
 शौक्ष्ण्वायामावां अहेः १, ५२, १०
 शौक्ष्णितः पृथिवीमातर ६, ५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 श्रुतः समुद्रमभि यजिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८
 श्रुतमपश्यं विष्णुणे चरन्तं ८, ९६, १४; अथर्व. २०, १३७, ८
 श्रुतश्चस्कन्द प्रथमो १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८;
 वा. य. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४, २, ८, २;
 ९, ५; तै. आ. ६, ६, १
 श्रुतात्मा उवसा ३, १४, ३
 श्रुविणोदाः पिपीयति १, १५, ९; वा. य. २६, २२
 श्रुविणोदा वदातु नो १, १५, ८
 श्रुविणोदा श्रुविणस्तुरस्य १, ९६, ८
 श्रुविणोदा श्रुविणसो द्रावा १, १५, ७; नि. ८, २
 श्रापि वसानो यजतो दिवि ९, ८६, १४
 शुहं जिघांसं ध्वरसमं ४, २३, ७
 शुहो निषत्ताष्टगनीचिद्वैः १०, ७३, २
 श्रवणः सर्पिरासुतिः २, ७, ६; वा. य. ११, ७०; तै. सं.
 ४, १, ९, २
 श्रवां अग्ने रथिनो विशन्ति ६, २७, ८
 श्रावश शून्यदगोहस्य ४, ३३, ७
 श्रावश प्रथमश्चक्र १, १६४, ४८; अथर्व. १०, ८४; नि. ४, २७
 श्रावशारं नहि तज्जराय १, १६४, ११; अथर्व. ९, ९, १३;
 नि. ४, २७
 श्राविसौ वातौ वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, ३३, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 श्रा सुपर्णा सयुजा सखाया १, १६४, २०; अथर्व. ९, ९, २०;
 नि. १४, ३०
 श्रिता यदीं कीस्तालो १, १२७, ७
 श्रिताय श्रुक्वाहसे ५, १८, २
 श्रिता यो वृत्रहन्तमो ८, ९३, ३२; साम. १७९१; तै. ब्रा.
 २, ७, १३, २
 श्रिता वि वमं सनजा १, ६२, ७
 श्रिता व्यूषवन्नमृत्स्य ९, ९४, २
 श्रिता सुनवोऽसुरं स्वर्दिदं १०, ५६, ६
 श्रितामा होता विदधेपु ३, ५५, ७
 श्रियं पञ्च जीजनम्संवसा ४, ६, ८
 श्रियं पञ्च स्वयशसं ९, ९८, ६; साम. १३३०
 श्रियो नो विश्वतोमुखा १, ९७, ७; अथर्व. ४, ३३, ७;
 तै. आ. ६, ११, २
 श्रे इदस्य क्रमणे स्वर्दतो १, १५५, ५
 श्रे ते चक्रे सुर्वे १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

द्वे नप्तुर्देववतः ७, १८, २२
 द्वे विरूपे चरतः स्वर्ग्ये १, ९५, १; वा. य. ३३, ५; तै. ब्रा.
 २, ७, १२, २
 द्वेष्टि श्वश्रुरप जाया १०, ३४, ३
 द्वे समीची विभ्रतस्त्रांतं १० ८८, १६
 द्वे स्मृती अश्रुणवं पितृणां १०, ८८, १५; वा. य. १९, ४७;
 तै. ब्रा. १, ४, १, ३; २, ६, ३ ५; श. ब्रा. १४, २, १, ४
 ध्वनं न स्पन्दं बहुक्तं यो असौ १०, ४२, ५; अथर्व. १०, ८९, ५
 धनुर्हस्तादाददानो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०;
 तै. आ. ६, १, ३
 धन्या चिद्धि त्वे विषणाव ६, ११, ३
 धन्व स यत्कन्तप्रं च १०, ८६, २०; अथर्व. २०, १२६, २०
 धन्वना गा धन्वनार्जि जये ६, ७५, २; वा. य. २९, ३९;
 तै. सं. ४, ६, ६, १, नि. ९, १७
 धन्वन्स्रोतः कृणुते गातुं १, ९५, १०
 धर्ता दिवः पवते कृत्स्नोरसः ९, ७६, १; साम. ५५८; १२२८
 धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊ ३, ४९, ४
 धर्तारो दिवः क्तभवः १०, ६६, १०
 धर्मणा मित्रावरुणा ५, ६३, ७
 धाता धातृणां सुवमस्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, ९;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 धानावन्तं करम्भिणं ३, ५२, १; साम. २१०; वा. य. २०, २९
 धामन्ते विश्वं सुवनमधि ४, ५८, ११; वा. य. १७, ९९
 धायोभिर्वा यो युज्येभिरक्तं ६, ३, ८
 धारयन्त आदिस्थासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४
 धारावरा मरुतो २, ३४, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 धासिं कृण्वान ओषधीः ८, ४३, ७
 धियं वो अस्तु दधिषे स्वर्षा ५, ४५, ११
 धियं पूषा जिन्वतु २, ४०, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 धिया चक्रे घरेण्यो ३, २७, ९; साम. १४७९
 धिया यदि विषयन्तः ४, २१, ६
 धिष्व वज्रं गभस्व्यो ६, ४५, १८
 धिष्वा शवः शूर ये नः २, ११, १८
 धीभिः सातानि काण्वस्य ८, ४, २०
 धीभिरवर्जिरवतो ६, ४५, १२
 धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं ९, १०६, ११; साम. ९४१
 धीरा स्वस्य महिना जर्नूषि ७, ८६, १
 धीरासः पदं कबयो नयन्ति १, १४६, ४
 धीरो ह्यस्यस्रस्र ८, ४४, २९
 धुनेतपः सुप्रकेतं ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, २

धूनुय द्यां पर्वतो दाह्यवे ५, ५७, ३
 धृतव्रता आदिस्था इषिरा २, २९, १
 धृतव्रताः क्षत्रिया १०, ६६, ८
 धृतव्रतो धनदाः सोमवृद्धः ६, १९, ५
 धृततश्चिद्धवर्त्मनः ८, ६२, ५
 धृषापिष कलतो ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६
 धेनुः प्रत्नस्य काम्यं ३, ५८, १
 धेनुं न रवा सुयवसे दुदुक्षन् ७, १८, ४
 धेनुष्ट इन्द्रं सुमृता ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व.
 २०, २७, ३
 धेनूजिन्वतसुत ८, ३५, १८
 ध्रुव ज्योतिर्निहितं ६, ९, ५
 ध्रुवं ते राजा वरुणो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २
 ध्रुवं ध्रुवेण हविषा १०, १७३, ६; अथर्व. ७, २४, १; वा. य.
 ७, २५; तै. सं. ३, २, ८, ६
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे १०, ९४, १२
 ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ८
 ध्रुवासु स्वासु क्षितिषु ७, ८८, ७
 ध्वन्न्योः पुरुषन्त्योः ९, ५८, ३; साम. १०५९
 नकिः परिर्मघवन् ८, ८८, ६
 नकिः सुदासो रथं ७, ३२, १०
 नकिरस्य शचीनां ८, ३२, १५
 नकिरस्य सहन्त्य १, २७, ८; साम. १४१६
 नकिरिन्द्र स्वदुसरो ४, ३०, १; साम. २०३
 नकिरेषां निदिता मल्लेषु ३, ३९, ४
 नकिर्देवा मनीमसि १०, १३४, ७; साम. १७६
 नकिर्होषां जर्नूषि ७, ५६, २
 नकिष्ट एता व्रता १, ६२, ७
 नकिष्टं कर्मणा नशाष्ट ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५;
 अथर्व. २०, ९२, १८
 नकिष्टं कर्मणा नशाष्ट म ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४
 नकिष्टवर्धनीतरो १, ८४, ६; साम. ९५०
 नकीं हृषीक इन्द्रं ते ८, ७८, ४
 नकीमिन्द्रो निकर्तवे ८, ७८, ५
 नकीरेवन्तं सकृद्योय विन्दसे ८, २१, १४; साम. १३९०;
 अथर्व. २०, ११४, २
 नक्षोषासा वर्णमामेभ्याने १, ९६५; वा. य. १२, २, १७, ७०;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; ६, ५, २, ७, १२, ३
 नक्षोषासा सुपेसासामिन् १, १३, ७
 नक्षद्वचमरुणाः पूर्व्यं राद १, १२१, ३

नक्षत्रोता परि सप्त १, १७३, ३
 नक्षत्र इन्द्रमवसे ८, ५४, २
 न क्षोणीभ्यां परिभवे १, १६, ३
 न वा त्वद्विगप १०, ४३, २; अथर्व. २०, १७, २
 न वा राजेन्द्र आ दमन्तः १, १७८, २
 न वा वसुभि यमते ६, ४५, २३; साम. १६६७; अथर्व.
 २०, ७८, २
 न वा स मामप जोषं जभार ४, २७, २
 न चेमम्यदा पपन ८, २, १७; साम. ७२०; अथर्व. २०, १८, २
 न जामये ताम्यो रिक्थमा ३, ३१, २; नि. ३, ६
 न त इन्द्र सुमतयो न रायः ७, १८, २०
 न तं राजानावदिते कुतश्चन १०, ३९, ११
 न तं विदाथ य इमा जजान १०, ८२, ७; वा. य. १७, ३१;
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. १४, १०
 न तं जिनन्ति बहवो न दक्षा ४, २५, ५
 न तद्दिवा न पृथिव्या ६, ५२, १
 न तं तिग्मं चन त्यजो ८, ४७, ७
 न तमँहो न दुरिता कुतः २, २३, ५
 न तमँहो न दुरितं देवासो १०, १२६, १; साम. ४२६
 न तमँहो न दुरितानि ७, ८२, ७
 न तममे अरातयो ८, ७१, ४
 न तमभोति कश्चन १०, ६२, ९
 न तस्य मायया चन ८, २३, १५; साम. १०४
 न तस्य विद्या तदु १०, ४०, ११
 न ता अर्वा रेणुककाटो अहमुते ६, २८, ४; अथर्व. ४, २१, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता नक्षान्ति न द्भाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता मिनन्ति मायिनो ३, ५६, १
 न तिष्ठन्ति न नि १०, १०, ८; अथर्व. १८, १, ९; नि. ५, २
 न ते अदेवः प्रविभो निवासते १०, ३७, ३
 न ते अमन्तः शवसो धारयस्य ६, २९, ५
 न ते गिरो अपि मृण्ये सुरस्य ७, २२, ५; साम. १७९९
 न ते त इन्द्राभ्यस्मद्वृत् ५, ३३, ३; वा. य. १०, २२
 न ते कुरे परमा चिद्रजांसि ३, ३०, २; वा. य. ३४, १९
 न ते वर्तास्ति राधस ८, १४, ४; अथर्व. २०, २७, ४
 न ते विष्णो जायमानो ७, ९९, २
 न ते सखा सख्यं वष्टयेत १०, १०, २; अथर्व. १८, १, २
 न ते सख्यं न दक्षिण ८, २४, ५
 न त्वद्धोता पूर्वो अग्ने ५, ३, ५
 न त्वा गभीरः पुण्ड्रत सिम्धुः ३, ३२, १६

न त्वा देवास आशत ८, ९७, ९
 न त्वा बृहन्तो अद्रव्यो ८, ८८, ३; साम. २९६
 न त्वा रासीयामिशस्तये ८, १९, २६
 न त्वा वरन्ते अन्यथा ४, ३२, ८
 न त्वावो अन्यो दिव्यो ७, ३२, २३; साम. ६८१; अथर्व.
 २०, १२१, २; वा. य. २७, ३६
 न त्वा शतं चन हुतो ९, ६१, २७; साम. १२१५
 नदं व ओषतीनां ८, ६९, २; साम. १५१२; ऐ. आ. १.१३;
 न दक्षिणा वि चिकिते २, २७, ११; तै. सं. २, १, ११, ५
 नदं न भिन्नममुया १, ३२, ८
 नदस्य मा रुधतः काम १, १७९, ४; नि. ५, २
 न दुष्टुती मर्यो विन्वते ७, ३२, २१; साम. ८६८
 न देवानामति म्रतं १०, ३३, ९
 न देवानामपिहृतः ८, ३१, ७
 न द्याव इन्द्रमौजसा ८, ६, १५
 न नूनमस्ति नोऽधः १, १७०, १; नि. १, ६
 न नूनं ब्रह्मणा मृणं ८, ३२, १६
 न पञ्चभिर्दशभिः ५, ३४, ५
 न पर्वता न नद्यो ५, ५५, ७
 नपाता शवसो महः ८, २५, ५
 नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
 न पापासो मनामहे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
 न पूषणं मेधामसि १, ४२, १०
 नहीभियो विवस्वतः ९, १४, ५
 न प्रमिये सवितुर्द्वयस्य ४, ५४, ४
 न भोजा मरुतं १०, १०७, ८
 नम इदुमं नम आ विवासे ६, ५१, ८
 न म इन्द्रेण सख्यं २, १८, ८
 नमः पुरा ते वरुणोत् २, २८, ८
 न माक्षी सुमसत्तारा १०, ८६, ६; अथर्व. २०, १२६, ६
 नमसेदुप सीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
 नमस्ते अग्न भोजसे ८, ७५, १०; साम. १११, १६४८;
 तै. सं. २, ६, ११, २
 नमस्यत हस्यदाति स्वधरं ३, २, ८
 न मा गरुधो मानृतमा १, १५८, ५
 न मा तमन्न अमन्नोत् २, ३०, ७
 न मा मिमेथ १०, ३४, २
 न मृगुरासीदमृतं न १०, १२९, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४;
 नि. ७, ३
 न मृषा भ्राम्तं यद्वन्ति देवाः १, १७९, ३
 नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां १, १३६, ६

नमो महङ्गयो नमो १, २७, १३; नि. ३, २०
 नमो मित्रस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. य. ४, ३५;
 तै. सं. १, २, ९, १
 नमो बाके प्रस्थिते ८, ३५, २३
 न य ह्यप्ते जनुषोऽया ६, ६६, ४
 न यं रिपवो न रिषण्यवो १, १४८, ५
 न यं विविक्तो रोदसी ८, १२, २४
 न यं ह्युक्तो न दुरासी ८, २, ५
 न यं हिंसन्ति भीतयो ६, ३४, ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे ८, १०१, ४
 न यजमान रिष्यसि ८, ३१, १६; तै. सं. १, ८, २२, ४
 न यं जरन्ति शरवो ६, २४, ७
 न यत्परो नाम्तर २, ४१, ८; वा. य. २०, ८२
 न यत्परा चक्रमा कच्च नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८, १, ४
 न यं विप्लवित १, २५, १४
 न यं दुष्ठा वरन्ते ८, ६६, २; साम. ६८८
 नयसीद्वति द्विषः ६, ४५, ६
 न यस्य ते शवसान ८, ६८, ८
 न यस्य देवा देवता १, १००, १५
 न यस्य धावापृथिवी अनु १, ५२, १४
 न यस्य धावापृथिवी न धम्ब १०, ८९, ६; नि. ५, ३
 न यस्य वतां जनुषा न्वसित ४, २०, ७
 न यस्य सातुर्जनितो ४, ६, ७
 न यस्मैन्द्रो वरुणो २, ३८, ९
 न यातव ह्यद्र जनुषुर्नः ७, २१, ५; नि. ४, १९
 न युष्मे वाजबन्धवो ८, ६८, १९
 न ये दिवः पृथिव्या १, ३३, १०
 न योरुपदिदरभ्यः १, ७४, ७
 न यो वराय मरुतां १, १४३, ५
 नरा गौरैव विधुतं तृषाणा ७, ६९, ६
 नरा दंसिष्ठावन्त्रये १०, १४३, ३
 नरा वा शंसं पूषणमगोष्ठां १०, ६४, ३
 नराणांसं वाजिनं वाजयन्ति १, १०६, ४
 नराणांसं सुषष्टमं १, १८, ९
 नराणांसः प्रतिधामानि २, ३, २
 नराणांसः सुषुवति ५, ५, २
 नराणांसमिह प्रियं १, १३, ३; साम. १३४९
 नराणांसस्य महिमानमेवां ७, २, २; वा. य. २९, २७, तै. ब्रा.
 ३, ६, ३, १; नि. ८, ७
 नराणांसो नोऽवतु १०, १८२, २
 न रेवता पणिना सव्यमिन्द्रः ४, २५, ७

नरो ये के चासदा १०, २०, ८
 नवग्वासः सुतसोमास ह्यम् ५, २९, १२
 नवं जु ह्यतोममये ७, १५, ४; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 नव यदस्य नवति च भोगान् ५, २९, ६
 नव यो नवति पुरो ८, ९३, २; साम. १४५१; अथर्व. २०, ७, २
 न वा अरण्यानिर्हन्ति १०, १४६, ५; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 न वा उ एतन्मित्रस्य १, १६२, २१; वा. य. २३, १६;
 २५, ४४; तै. सं. ४, ६, ९, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ७, १४
 न वा उ ते तन्वा तन्वं १०, १०, १२; अथर्व. १८, १, १३-१४
 न वा उ देवाः क्षुधमिद्वचं १०, ११७, १
 न वा उ मां वृजने वारयन्ते १०, २७, ५
 न वा उ सोमो वृजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
 नवानां नवतीनां १, १९१, १३
 नवा नो अरन आ भर ५, ६, ८
 न वि जानामि १. १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, ६५; नि.
 ७, ३; १४, २२
 न वीज्वे नमते न स्थिराय ६, २४, ८
 न वेपसा न तन्मयेन्द्रम् १, ८०, १२
 न वो गुहा चक्रम १०, १००, ७
 नवोनवो भवति जायमानो १०, ८५, १९; अथर्व.
 ७, ८१, २; १४, १, २४; तै. सं. २, ३, ५, ३;
 ४, १४, १; नि. ११, ६
 नवयं तदुक्त्यर्थं हितं १, १०५, १२
 न संस्कृतं प्र मिमीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
 न स जीयते मरुतो ५, ५४, ७
 न स राजा व्यथते यस्मिन् ५, ३७, ४
 न स सखा यो न ददाति सख्ये १०, ११७, ४
 न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः ७, ८६, ६
 न सायकस्य चिकिते जनासः ३, ५३, २३; नि. ४, १४
 न सीमदेव आपदिवं ८, ७०, ७; साम. २६८
 न सेधे यस्य रम्भते १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६
 स सेधे यस्य रोमशं १०, ८६, १७; अथर्व. २०, १२६, १७
 न सोम ह्यन्द्रमसुतो ७, २६, १
 नहि प्रभायारणः सुधेवः ७, ४, ८; नि. ३, ३
 नहि ते अग्ने वृषभ ८, ६०, १४
 नहि ते क्षत्रं न सहो १, २४, ६
 नहि ते पूर्वमक्षिपव ६, १६, १८; साम. ७०७
 नहि ते शूर राधसो ८, ४६, ११
 नहि तेषाममा चन १०, १८५, २; वा. य. ३, ३२
 नहि त्वा रोदसी उभे १, १०, ८
 नहि त्वा शूर देवा ८, ८१, ३; साम. ७३०

नहि रवा शूरो न तुरो ६, २५, ५
 नहि देवो न मर्त्यो १, १९, २
 नहि तु ते सहिमानः समस्था ६, २७, ३
 नहि तु यादधीमसि १, ८०, १५
 नहि मन्सुः पौरुषेय ८, ७१, २
 नहि मे अक्षिपन्न १०, ११९, ६
 नहि मे अस्त्यध्म्या ८, १०२, १९
 नहि मे रोदसी उभे १०, ११९, ७,
 नहि व ऊतिः घृतनासु ७, ५९, ४
 नहि वः शत्रुर्विदे १, ३९, ४
 नहि वश्चरमं चन ७, ५९, ३; साम. २४१
 नहि वां वज्रयामहे ८, ४०, २
 नहि वामस्ति दूरके १, २२, ४
 नहि वो अस्त्यभंको ८, ३०, १
 नहि पस्तव नो मम ८, ३३, १६
 नहि णम यद्ध वः पुरा ८, ७, २१
 नहि ण्मा ते शतं चन ४, ३१, ९
 नहि स्थूर्युयाता यातमस्ति १०, १३१, ३; अथर्व. २०, १२५, ३
 नही तु वो मरुतो अन्त्यस्मे १, १६७, ९
 नह्यङ्ग नृतो स्वन् ८, २४, १२
 नह्यङ्ग पुरा चन ८, २४, १५; साम. १५११
 नह्यन्यं बळाकरं ८, ८०, १
 नह्यस्या नाम गृभ्यामि १०, १४५, ४; अथर्व. ३, १८, ३
 नाकस्य घृष्टे अधि १, १२५, ५
 नाके सुपर्णमुपपसिवांसं ९, ८५, ११
 नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तं १०, १२३, ६; साम. ३२०; १८४६;
 अथर्व. १८, ३, ६६; तै. ब्रा. २, ५, ८, ५; तै. आ. ६, ३, १
 नाना चक्रते यम्या ३, ५५, ११
 नानानं वा उ नो धियो ९, ११२, १
 नाना हि रवा हवमाना १, १०२, ५
 नाना ह्यग्नेऽवसे ६, १४, ३
 नानीकांसि दुर्यो २, ३८, ५
 नापाभूत न वो ४, ३४, ११
 नाभा नाभिं न आ ददे ९, १०, ८; साम. ११२६
 नाभा पृथिव्या धरुणो ९, ७२, ७
 नाभिं यज्ञानां सदनं ६, ७, २; साम. ११४२
 नाभ्या आसीदन्तरिक्षं १०, ९०, १४; अथर्व. १९, ६, ८,
 वा. य. ३१, १३; तै. आ. ३, १२, ६
 नामानि ते शतक्रतो ३, ३७, ३; अथर्व. २०, १९, ३
 नावा न क्षोदः प्रदिशः १०, ५६, ७
 नावेव नः पारयन्तं २, ३९, ४

नासत्याभ्यां बर्हिषि १, ११६, १
 नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा ३, ५४, १६
 नासदासीन्नो १०, १२९, १; तै. ब्रा. २, ८, ९, ३; श. ब्रा.
 १०, ५, ३, २
 नास्माकमस्ति तत्तरः ८, ६७, १९
 नास्मै विपुल तन्यतुः १, ३२, १३
 नास्य वतां न तरता ६, ६६, ८
 नाहं वेद आतृत्वं नो १०, १०८, १०
 नाहं तं वेद दभ्यं दभस्तः १०, १०८, ४
 नाहं तं वेद य इति ब्रवीति १०, २७, ३
 नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं ६, ९, २
 नाहमनो निरया ४, १८, २
 नाहमिन्द्राणि राण १०, ८६, १२; अथर्व. २०, १२६, १२;
 तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ११, ३९
 नि काश्या वेषसः शश्वत् १, ७२, १; तै. सं. २, २, १२, १
 निक्रमणं निषदनं विवर्तनं १, १६२, १४; वा. य. २५, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 निखातं चिच्छः पुरुषंभृतं ८, ६६, ४
 नि गव्यता मनसा सेदुर्यकैः ३, ३१, ९
 नि गव्यवोऽनवो दृष्टवश्च १, १८, १४
 नि गावो गोष्ठे असदन् १, १९१, ४; अथर्व. ६, ५२, २
 नि ग्रामासो ऋविश्वत १०, १२७, ५
 निचेतारो हि मरुतो गुणन्तं ७, ५७, २
 नि तदधिषेऽवरं परं च १०, १२०, ७; अथर्व. ५, २, ६;
 २०, १०७, ९
 नितिकि यो वारणमङ्गम् ६, ४, ५
 नि तिग्ममभ्यंशु ८, ७२, २
 नि तिग्मानि आतायन् १०, ११६, ५
 नित्यं न सन्तु मधु विश्रत १, १६६, २
 नित्यश्चाकन्यास्त्वपतिर्द्यू १०, ३१, ४
 नित्यस्तोत्रो वनस्पतिः ९, १२, ७; साम. १२०२
 नित्ये चिन्तु यं सद्ने १, १४८, ३
 नि रवा दधे वर आ ३, २३, ४
 नि रवा दधे वरेण्यं ३, २७, १०
 नि रवा नक्ष्य विक्षपते ७, १५, ७; साम. २६
 नि स्वामग्ने मनुर्दधे १, ३६, १९; साम. ५४
 नि रवा यज्ञस्य साधनं १, ४४, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 नि रवा वसिष्ठा अङ्गन्त १०, १२२, ८
 नि रवा होतारमृत्विजं १, ४५, ७
 नि दुरोगे अमृतो मर्त्यानां ३, १, १८
 नि दुर्गा इन्द्र अथिद्यमित्रा ७, २५, २

निधीयमानमपगूल्हमन्सु १०, ३२, ६
 नि नो होता वरेण्यः १, २६, २
 नि पर्वतः साधप्रयुच्छन् १, ११, ८
 नि पस्यासु त्रित स्तभूयन् १०, ४६, ६
 निमिषश्चिज्जीयस्य ८, ७३, २
 नि यद्यामाय वो गिरिः ८, ७, ५
 नि यद्युबेधे नियुतः सुदान् १, १८०, ६
 नि यद् वृणक्ति शसनस्य सूर्य १, ५४, ५; नि. ५, १६
 नियुस्वन्तो ग्रामजितो यथा ५, ५४, ८
 नियुस्वान्वायवा गहि २, ४१, २; वा. य. २७, २९
 नियुवाना नि युतः स्वाहवी ७, ९१, ५
 नि येन सुष्टिहृत्वा १, ८, २; अथर्व. २०, ७९, १८
 नि ये रिणस्योजसा ५, ५६, ४
 निरसनयो रुरुचुर्निरुसूर्यः ८, ३, २०
 निराविद्धयङ्गिरिभ्य आ ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
 निराहावान्कृणोतन १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५, ५
 निरिणानो वि धावति ९, १४, ४
 निरिन्द्र वृहतीभ्यो ८, ३, १९
 निरिन्द्र भूम्या अधि १, ८०, ४
 निरु स्वसारमस्कृतोपसं १०, १२७, ३
 निर्मथितः सुधित आ ३, २३, १
 निर्माया ङ ल्ये असुरा अभूवन् १०, १२४, ५
 निर्यत्पूतेव क्षमितिः क्षुचि ७, ३, ९
 निर्यवीं बुभ्रान्महिषस्य १, १४१, ३
 निर्युवाणो अशस्तीः ४, ४८, २
 नि वर्तध्वं मानु गाता १०, १९, १
 नि बेवेति पलितो कृत ३, ५५, ९
 नि वो यामाय मानुषो १, ३७, ७
 नि सप्तोः सोम वृष्यं ९, १९, ७
 नि क्षुण्ण इन्द्र धर्णसि ८, ६, १४
 नि क्षुष्मभिन्द्वेषां ९, ५२, ४
 निक्षर्मेण ऋभनो गामपिश १, ११०, ८
 निक्षर्मेणो गामरिणीत १, १६१, ७
 नि वसाद धृतव्रतो १, २५, १०; वा. य. १०, २७, २०, २;
 तै. सं. १, ८, १६, १; तै. ब्रा. १, ७, १०, २;
 २, ६, ५, १
 नि षीमिदन्न गुह्या ३, ३८, ३
 नि पु ब्रह्म जनानां ८, ५, १३
 नि पु सीद् गणपते गणेषु १०, ११२, ९
 नि पू नमातिमति १, १२९, ५
 निष्कं वा वा कृणवते ८, ४७, १५

नि स्वापया मियूहता १, २९, ३; अथर्व. २०, ७४, ३
 निष्पिध्वरीरोषधीराप ८, ५९, २
 निष्पिध्वरीस्त ओषधीरुता ३, ५५, २२
 नि सर्वसेन इषुधीर १, ३३, ३
 नि सामनामिषिरामिन्द्र ३, ३०, ९
 नि होता होतृवदने २, ९, १; वा. य. ११, ३६; तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
 नीचावया अभवद् वृषपुत्र १, ३२, ९
 नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
 नीचीनबारं वरुणः कन्नन्धं ५, ८५, ३; नि. १०, ४
 नीललोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
 नू अन्धन्ना चिद्विजः ८, २४, ११
 नू इत्था ते पूर्वथा च १, १३२, ४
 नू इन्द्र राये वरिस्वृधी नः ७, २७, ५
 नू इन्द्र शूर स्तवमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
 नू गुणानो गुणते प्रनराजन् ६, ३९, ५
 नू च पुरा च सदनं रथीणाम् १, ९६, ७; नि. ४, १७
 नू चित्स भ्रपते जनो नरेषन् ७, २०, ६
 नू चित्सहोजा अमृतो १, ५८, १
 नू चिष्ण इन्द्रो मधवा ७, २७, ४
 नू चिन्तु ते मन्यमानस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, २
 नू त आभिरमिष्टिभिः ५, ३८, ५
 नू ते पूर्वस्थावसो १, ४, ८
 नूना इदिन्द्र ते वयं ८, २१, ७
 नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ७; ८, ७
 नू देवासो वरिवः कर्तना नः ७, ४८, ४
 नू न इद्धि वार्यमासा ५, १७, ५
 नू न इन्द्रा वरुणा गुणानां ६, ६८, ८
 नू न एहि वार्यमग्ने ५, १६, ५
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे २, ११, २१; १५, १०; १६, ९;
 १७, ९; १८, ९; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
 नूनं तदिन्द्र दद्धि नो ८, १३, ५
 नूनं न इन्द्रापराय च ६, ३३, ५
 नूनमर्चं विहायसे ८, २३, २४
 नूनं पुनानोऽविभिः परि स्रव ९, १०७, २; साम. १३१४
 नू नयसे नवीयसे ९, ९, ८
 नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरुक्ती ६, १०, ५
 नू नस्तवं रथिरो देवसोम ९, ९७, ४८
 नू नो अग्न ऊनये सबाधसः ५, १०, ६
 नू नो अग्नोऽवृकेभिः स्वस्ति ६, ४, ८
 नू नो गोमहीस्वदेहि ७, ७५, ८

नू नो रयिं रय्यं चर्वणिमां ६, ४९, १५
 नू नो रयिं उप सास्व ९, ९३, ५; नि. ६, २८
 नू नो रयिं पुरुवीरं वृहन्तं ४, ४४, ६; अथर्व. २०, १४३, ६
 नू नो रयिं महाभिन्द्रो ९, ४०, ३; साम. ९२६
 नू नो रास्व सहस्रवत् ३, १७, ७
 नू म आ वाचमुप याहि ६, २१, ११
 नू मन्वान एषां ५, ५२, १५
 नू मतो दयते सनिष्यन् ७, १००, १, तै. ब्रा. २, ४, ३, ४
 नू मित्रो वरुणो अर्यमा नः ७, ६२, ६; ६३, ६
 नू मे गिरो नासत्याग्निना ८, ८५, ९
 नू मे ब्रह्माण्यम् उच्छशाधि ७, १, २०; २५
 नू मे इवमा शृणुतं युवाना ७, ६७, १०; ६९, ८
 नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठः ७, ३९, ७; ४०, ७
 नू रोदसी अहिना बुध्न्येन ४, ५५, ६
 नू रोदसी वृडाजिनो ४, ५६, ४
 नू धुत इन्द्र नू गृगानः ४, १६, २१; १७, २१; १९, ११;
 २०, ११; २१, ११; २२, ११; २३, ११; २४, ११
 नू छिंरं महतो वीरवन्तं १, ६४, १५
 नू सप्तानं दिव्यं ६, ५१, १२
 नू चक्षसं त्वा वयं ९, ८, ९; साम. ११८५
 नू चक्षसो अभिमिषन्तो १०, ६३, ४
 नू चक्षा एष द्विवो मध्य १०, १३९, २; वा. य. १७, ५९;
 तै. सं. ४, ६, ३, ३
 नू चक्षा रक्षः परि पश्य १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
 नूणासु त्वा नूतमं गीभिः ३, ५१, ४
 नू धृतो अत्रिषुतो बर्हिषि ९, ७२, ४
 नू वाहुभ्यां चोदितो धारया ९, ७२, ५
 नू भिष्यतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
 नू भिर्येमानो जज्ञानः पूतः ९, १०९, ८
 नू भिर्येमानो हयतो विचक्ष ९, १०७, १६; साम. ८५८
 नू वत् इन्द्र नूतमाभिरूतो ६, १९, १०; नि. ६, ६
 नू वइक्षा मनोयुजा ८, ५, २
 नू वइक्षो सदभिद्धेष्टस्मे ६, १, १२; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 नेतार ऊ पु गृगस्तो १०, १२६, ६
 नेमिं नमन्ति चक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१; अथर्व.
 २०, ५४, ३
 नैशतमो दुधितं ४, १, १७
 नेह भद्रं रक्षस्विने ८, ४७, १२
 नैतावद्व्ये महतो यथेमे ७, ५७, ३
 नैतावदेना परो अन्यदस्ति १०, ३१, ८
 न्यक्रतुस्मयिनो ७, ६, ३

न्यक्रतुस्मयिण्यनुपयन्त १०, १०२, ५; नि. ९, २३
 न्यमिं जातवेदसं होत्रवा ५, २६, ७
 न्यमिं जातवेदसं दधाता ५, २२, २
 न्यग्ने नव्यसा वचः ८, ३९, २
 न्यग्वातोऽव वाति १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, २
 न्यक्त्यस्य मूर्धेनि १, ३०, १९
 न्यर्क्षुदस्य विष्टपं ८, ३२, ३
 न्यस्मै देवी स्वधितिरिष्टीत ५, ३२, १०
 न्याविष्यदिलीबिनास्य १, ३३, १२; नि. ६, १९
 न्यु प्रियो मनुषः ७, ७३, २
 न्यु पु वाचं १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १

पञ्चैव चर्चरं जारं १०, १०६, ७

पञ्च जना मम होषं जुषन्तो १०, ५३, ५;
 पञ्च पदानि रपो अन्वरोहस्य १०, १३, ३; अथर्व. १८, ३, ४०
 पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं १, १६४, १२; अथर्व. ९, ९, १२
 पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने १, १६४, १३; अथर्व. ९, ९, ११;
 नि. ४, २७

पतङ्गमक्तमसुरस्य १०, १७७, १; तै. आ. ३, ११, १०
 पतङ्गो वाचं मनसा १०, १७७, २; तै. आ. ३, ११, ११
 पताति कुण्डृणाच्या १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
 पतिर्भव हृष्टहन्स्यनुतानां ३, ३१, १८
 पतिर्भ्यश्चराणां १, ४४, ९

पत्तो जगार प्रत्यम्बं १०, २७, १३; नि. ६, ६
 पत्नीवन्तः सुता इम ८, ९३, २२; नि. ५, १८
 पत्नीव पूर्वहृतिं १, १२२, २

पथ एकः पीपाय तस्को ८, २९, ६
 पथस्पथः परिपतिं ६, ४२, ८; वा. य. ३४, ४२; तै. सं.
 १, १, १४, २; नि. १२, १८

पदं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २;
 नि. ४, १९

पदं देवस्य मीळहृषो ८, १०२, १५; साम. १५७२

पदापणीराराधतो ८, ६४, २; साम. १३५५; अथर्व. २०, ९३, २

पदे इव निहिते द्युसं ३, ५५, १५

पदेपदे मे जरिमा निधायि ५, ४१, १५

पद्या वसे पुरुक्षाः ३, ५५, १४

पनायं तदग्निना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९

पन्य आ दर्विरच्छता ८, ३२, १८

पन्य इदुप गायत ८, ३२, १७

पन्यं पन्यमित्येतारः ८, २, २५; साम. १२३; १६५७

पन्यान् जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पट्टशेषमिन्द्र त्वे ह्योजः ५, ३३, ६
 पमाथ क्षां महि ६, १७, ७
 पयस्वतीरोषधयः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १;
 १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
 पर ऋणा सावीः २, २८, ९
 परः सो अस्तु तन्वा ७, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
 परं मृत्यो अनु १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २१; वा. य.
 ३५, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १४, ५; तै. आ. ३, १५, २;
 ६, ७, ३; नि. ११, ८
 परशुं चिह्नि तपति ३, ५३, २२
 परस्या अधि संवतो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं.
 २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
 पराकासाधिदक्षिणः ८, ९२, २७
 परा गावो यवसं कश्चिद् ८, ४, १८
 परा चिच्छीषां ववृजुस्त ह्मन् १, ३३, ५
 परा शुद्धस्व मघवन्मित्रान् ७, ३२, २५
 परा देहि शामुष्यं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
 पराश देवा वृजिनं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
 परा पूर्वेषां सस्या वृणक्ति ६, ४७, १७
 परा मे यस्मिन् धीतयो १, २५, १६
 परायतीनामन्वेति पाथः १, ११३, ८
 परावर्ती मातरं ४, १८, ३
 परा याहि मघवन् ३, ५३, ५
 परावर्तं नासत्या २, ११६, ९
 परावतो ये दिक्षिषन्तं १०, ६३, १
 परा वीरास एतन ५, ६१, ४
 परा व्यक्तो अरुषो ९, ७१, ७
 परा झुञ्जा अयासो १, १६७, ४
 परा श्रृणोहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, १३
 परा ह यत्स्विरं १, ३९, ३
 परा हि मे विमन्ववः १, २५, ४
 परा हीम्न्र धावसि १०, ८६, २; अथर्व. २०, १२६, २
 परि कोक्षं मधुवृष्युत् ९, १०३, ३; साम. ५७७
 परिक्षिता पितरा १०, ६५, ८
 परि चिन्मतो ब्रविणं १०, ३१, २
 परि णः क्षम्यस्या ९, ४१, ६; साम. ८९७
 परि गेता मतीनां ९, १०३, ४
 परि णो अन्धमन्धविद् ९, ६१, ३; साम. १२१२
 परि णो देववीतये ५, ४४, ४
 परि णो याद्वस्यसुः ९, ६४, १८
 परि णो वृणजस्वा ८, ४७, ५

परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः २, ३३, १४; वा. य. १६, ५०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ४
 परि स्मिन् पणीनां ६, ५३, ५
 परि ते जिग्युषो यथा ९, १००, ४
 परि ते वृक्षभो रथो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
 परि धमना मितद्वुरेति ४, ६, ५
 परि त्वं हव्यंते हरिं ९, ९८७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
 परि त्रिधातुरध्वरं ८, ७२, ९
 परि त्रिषिष्टयध्वरं ४, १५, २; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि त्वा गिर्वणो गिर १, १०, १२; वा. य. ५, २९; तै. सं.
 १, ३, १, २
 परि त्वाप्तं पुरं वयं १०, ८७, २२; अथर्व. ७, ७१, १;
 ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, २, ५
 परि दिव्यानि मन्वेन्नात् ९, १४, ८
 परि देवीराजु स्वधा ९, १०३, ५
 परि शुभ्रं सहस्रः ९, ७१, ४
 परि शुभ्रः सनद्रिपः ९, ५२, १; साम. ४९६
 परि धामानि यानि ते ९, ६६, ३
 परि पृषा पुरस्ताद् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, ९, ४
 परि प्रजातः क्रत्वा १, ६९, २
 परि प्र धन्वेन्मद्र्या सोम ९, १०९, १; साम. ४२७; १३६७
 परिमयन्तं वर्यं सुषंसदं ९, ६८, ८
 परि प्र सोम ते रसो ९, ६७, १५
 परि प्राप्तिष्यदस्त्विः ९, १४, १; साम. ४८६
 परि प्रियः कलशे ९, ९६, ९
 परि प्रिया दिवः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
 परि यत्कविः काश्या ९, ९४, ३
 परि यत्काश्या कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
 परि यद्विन्द्र रोदसी वमे १, ३३, ९
 परि यदेवामेको १, ६८, २
 परि यो रश्मिना दिवो ८, २५, १८
 परि यो रोदसी वमे ९, १८, ६
 परि बाजपतिः कविः ४, १५, ३; साम. ३०; वा. य. ११, २५;
 तै. सं. ४, १, २, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि बाजे न बाजुं ९, ६३, १९
 परि वाराण्यस्यया २, १०३, २
 परि विश्वानि चेतसा ९, २०, ३; साम. ९७०
 परि विश्वानि सुचितोमे ३, ११, ८
 परि विष्टं जाहुषं विश्वतः १, ११६, २०
 परि वृक्षेच पतिविष्टं १०, १०२, ११

परि वो विश्वतो दध १०, १९, ७
 परिषद्यं ह्यरणस्य ७, ४, ७; नि. ३, २
 परिष्कृण्वन्नितिष्कृतं ९, ३९, २; साम. ८९९
 परिष्कृतास हृन्दवो योषेव ९, ४६, २
 परि ष्य सुवानो अक्ष हृन्दः ९, ९८, ३; साम. १२४०
 परि ष्य सुवानो अक्षय्यं ९, ९८, २
 परि सधेव पञ्चुमाप्ति ९, ९२, ६
 परि ससिर्न वाजयुः ९, १०३, ६
 परि सुवानश्चक्षसे ९, १०७, ३; साम. १३१५
 परि सुवानास हृन्दवो ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
 परि सुवानो गिरिष्ठाः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
 परि सुवानो हरिश्चुः ९, ९२, १
 परि सोम ऋतं बृहत् ९, ५६, १
 परि सोम प्र धन्वा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
 परि स्पशो वरुणस्य ७, ८७, ३
 परि हि ष्मा पुरुहूतो ९, ८७, ६
 परिष्कृतेदना जनो ८, ४७, ६
 परीं घृणा चरति १, ५२, ६
 परीतो वायवे सुतं ९, ६३, १०
 परीतो बिष्चता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२;
 १३१३; वा.य. १२, २; तै. ब्रा. २, ६, १, १
 परीमे गामनेषत् १०, १५५, ५; अथर्व. ६, २८, २; वा.य.
 ३५, १८
 परेसिवाँसं प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८, १, ४९; तै. आ.
 ६, १, १; नि. १०, २०
 परोहि विप्रमस्तुतं १, ४, ४; अथर्व. २०, ६८, ४
 परो दिवा प्र एना १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं.
 ४, ६, २, २
 परो मात्रसृष्टीषमं ८, ६८, ६
 परो मात्रया तन्वा ७, ९९, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 परो यश्च परम आ जनिष्ठाः ५, ३०, ५
 परो हि मल्लैरसि ६, ४८, १९
 पर्जन्यः पिता महिषस्य ९, ८२, ३; साम. १३१७
 पर्जन्यवाता वृषभा ६, ४९, ६
 पर्जन्यबृहत् महिषं ९, ११३, ३
 पर्जन्याय प्र गायत् ७, १०२, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५;
 तै. आ. १, २९, १
 पर्जन्यावाता वृषभा १०, ६५, ९
 पयूं पु प्र धन्व वाजसातये ९, ११०, १; साम. ४२८; १३६४;
 अथर्व. ५, ६, ४
 पर्वतस्त्रिमहि वृद्धो बिभाय ५, ६०, १; तै. सं. १, ११, ५;

पशुर्हे नाम मानवी १०, ८६, २३; अथर्व. २०, १२६, २३
 पशिं तोकं तनयं पतृभिष्ट्वं ६, ४८, १०; साम. १६२४
 पशिं दीने गभीर आँ ८, ६७, ११
 पवते हयंतो हरिरति ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
 पवते हयंतो हरिगुणानो ९, ६५, २५
 पवन्ते वाजसातये ९, १३, ३; साम. ११८९; तांस्व ब्रा. ४, २, १५
 पवमान ऋतः कविः ९, ६२, ३०
 पवमान ऋतं बृहत् ९, ६६, २४
 पवमानः सुतो नृभिः ९, ६२, १६
 पवमानः सो अद्य नः ९, ६७, २२; वा. य. १९, ४२
 पवमान धिया हितो ९, २५, २; साम. ९२१
 पवमान नि तोडासे ९, ६३, २३; साम. १२३६
 पवमानमवस्यवो ९, १३, २; साम. ११८८
 पवमान महि श्रवश्चित्रेभिः ९, १००, ८
 पवमान महि श्रवो गाम् ९, ९, ९
 पवमान मङ्गणो ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
 पवमान रसस्तव ९, ६१, १८; साम. ८९०
 पवमान रुचास्वा ९, ६५, २; साम. ९०५
 पवमान विदा रयिमस्त्रभ्यं सोम दुष्टरम् ९, ६३, ११
 पवमान विदा रयिमस्त्रभ्यं सोम सुश्रियम् ९, ४३, ४
 पवमान सुवीर्यं ९, ११, ९; साम. १४४९
 पवमानस्य जहृहृतो ९, ६६, २५; साम. १३१०
 पवमानस्य ते कवे ९, ६६, १०; साम. ६५७
 पवमानस्य ते रसो ९, ६१, १७; साम. ८९१
 पवमानस्य ते वयं ९, ६१, ४; साम. ७८७
 पवमानस्य विश्ववित् ९, ६४, ७; साम. ९५८
 पवमाना स्वर्विदो ९, ५९, ४
 पवमाना अमृक्षत पवित्रमति ९, १०७, २५; साम. ५२२
 पवमाना अमृक्षत सोमाः ९, ६३, २५; साम. १६९९
 पवमाना दिवस्परि ९, ६३, २७; साम. १७००
 पवमानास आदावः ९, ६३, २६; साम. १७०१
 पवमानास हृन्दवः ९, ६७, ७
 पवमानो अजीजनत् ९, ६१, १६; साम. ४८४; ८८९
 पवमानो अति जिघो ९, ६६, २२
 पवमानो अभि सृष्टो ९, ७, ५; साम. ११३२
 पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यम् ९, ८५, ८
 पवमानो असिष्यदद्रक्षांसि ९, ४९, ५; साम. १४३९
 पवमानो रथीतमः ९, ६६, २६; साम. १३११
 पवमानो व्यस्रव ९, ६६, २७; साम. १३१२
 पवस्व गोत्रिदक्षजिह्व ९, ५९, १
 पवस्व जनयजिषो ९, ६६, ४

पवस्व दक्षसाधनो ९, २५, १; साम. ४७४; ९१९
 पवस्व देवमादनो ९, ८४, १
 पवस्व देववीतय इन्द्रो ९, १०६, ७; साम. ५७१, १३२६
 पवस्व देववीरति ९, २, १; साम. १०३७
 पवस्व देवायुषग ९, ६३, २२; साम. ४८३; १२३५
 पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय ९, १०८, १; साम. ५७८; ६९२
 पवस्व वाचो अग्रियः ९, ६२, २५; साम. ७७५
 पवस्व वाजसातमः ९, १००, ६; साम. १०१६
 पवस्व वाजसातयेऽभिविश्वानि ९, १०७, २३; साम. ५२१
 पवस्व वाजसातये विप्रस्य ९, ४३, ६
 पवस्व विश्वचर्षणे ९, ६६, १
 पवस्व वृत्रहन्तमोक्ष्येमिः ९, २४, ६; साम. ९६६
 पवस्व वृष्टिमा सु नो ९, ४९, १; साम. १४३५
 पवस्व सोम ऋतुविन् ९, ८६, ४८
 पवस्व सोम ऋत्वे दक्षाय ९, १०९, १०; साम. ४३०; १३३२
 पवस्व सोम दिव्येषु ९, ८६, २२
 पवस्व सोम देववीतये ९, ७०, ९
 पवस्व सोम घुस्त्री सुधारी ९, १०९, ७; साम. ४३६
 पवस्व सोम मधुमौ ९, ९६, १३; साम. ५३२
 पवस्व सोम मन्द्यन् ९, ६७, १६; साम. १८१०
 पवस्व सोम महान्तस्युद्धः ९, १०९, ४; साम. ४२९; १२४१
 पवस्वाद्भयो अदाभ्यः ९, ५९, २
 पवस्वो पवमानो ९, ९६, २१
 पवस्वो वृषा सुतः ९, ६१, २८; साम. ४७९; ७७८
 पवित्रं ते विततं ९, ८३, १; साम. ५६५; ८७५; तै. आ.
 १, ११, १; ताण्ड्य ब्रा. १, २, ८
 पवित्रवन्तः परि वाचं ९, ७३, ३; तै. आ. १, ११, १; नि.
 १२, ३२
 पवित्रेभिः पवमानो ९, ९७, २४
 पवीतारः पुनीतन ९, ४, ४; साम. १०५०
 पशुं नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
 पशून् चित्रा सुभगा १, ९२, १२
 पश्चात्पुरस्तादधरात् १०, ८७, २१; अथर्व. ८, ३, २०
 पश्चेदमम्यद्भवत् १०, १४९, ३
 पश्यन्मस्या अतिथिं १०, १२४, ३
 पश्चा न तातुं गुहा १, ६५, १
 पश्चा यत्पश्चा विद्युता १०, ६१, १२
 पाकः पृच्छामि मनसा १, १६४, ५; अथर्व. ९, ९, ६
 पाकत्रा स्थन देवा ८, १८, १५
 पातं नो रुद्रा पायुभिः ५, ७०, ३; साम. ९८७
 पाता वृत्रहा सुतं ८, २, २६; साम. १६५९

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
 पाति म्रियं रिपो अग्रं पदं ३, ५, ५
 पान्तं आ वो अन्धस ८, ९२, १; साम. १५५; ७१३
 पान्ति मित्रावरुणाववद्यात् १, १६७, ८
 पारावतस्य रातिषु ८, ३४, १८
 पार्षद्वाणः प्रस्कणवं ८, ५१, २
 पावकया यश्चिन्मया ६, १५, ५; वा. य. १७, १०; तै. सं.
 ४, ६, १, २
 पावकवर्चाः शुक्रवर्चाः १०, १४०, २; साम. १८१७; वा. य.
 १२, १०७; तै. सं. ४, २, ७, ३
 पावकशोचे तव हि क्षयं ३, २, ६
 पावका नः सरस्वती १, ३, १०; साम. १८९; वा. य.
 २०, ८४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १; नि. ११, २६
 पावमानीर्यो अध्येति ९, ६७, ३२; साम. १२९९
 पावीरवी कन्या चित्रायुः ६, ४९, ७; तै. सं. ४, १, ११, २
 पावीरवी तन्यतुरेकपाशयः १०, ६५, १३; नि. १२, ३०
 पाहि गायान्धसो मदे ८, ३३, ४; साम. २८९
 पाहि न इन्द्र सुष्टुत १, १२९, ११
 पाहि नो अग्न एकया ८, ६०, ९; साम. ३६; १५४४;
 वा. य. २७, ४३
 पाहि नो अग्न पायुभिः १, १८९, ४
 पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि १, ३६, १५
 पाहि नो अग्ने रक्षसो अनुष्टात् ७, १, १३
 पाहि विश्वसाम्राजक्षसो ८, ६०, १०; साम. १५४५
 पिता यज्ञानामसुरो ३, ३, ४; नि. ५, २
 पिता यस्त्वां दुहितरं १०, ६१, ७
 पितुः प्रहस्य जन्मना १, ८७, ५
 पितुं नु स्तोषं महो १, १८७, १; वा. य. ३४, ७; नि.
 ९, २५
 पितुभूतो न तन्मुमिन् १०, १७२, ३
 पितुर्न पुत्रः सुभूतो ८, १२, २७
 पितुर्न पुत्राः ऋतु १, ६८, ९
 पितुर्मातुरस्या ये ९, ७३, ५
 पितुश्च गर्भं जनिषुश्च ३, १, १०
 पितुश्चिदूर्ध्वजनुषा ३, १, ९
 पितेव पुत्रमभिः १०, ६९, १०
 पित्रे विष्णुः सदनं समर्च्य ३, ३१, १२
 पित्रमन्यथो महताः सुदाना १, ६४, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 पिपर्वु नो अदिती राजपुत्रा २, २७, ७
 पिपर्वु मा तद्वत्स्य १०, ३५, ८

विपीले अंशुस्यो न ४ २२, ८
 विपीहि देवो उशतो १०, २, १; तै. सं. ४, ३, १३, ४; तै. ब्रा.
 ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
 विषतं सोमं मधुमत्सं ८, ८७, ४
 विषतं घर्मं मधुमत्सं ८, ८७, २
 विषतं च कृष्ण्युतं च ८, ३५, १०
 विषन्ति मित्रो अयमा ८, ९४, ५; साम. १७८६
 विषन्त्यस्य विषे देवासो ९, १०९, १५
 विष स्वधेनवानां ८, ३२, २०
 विषा स्वस्य गिर्वणः ८, १, २६; साम. १३९३
 विषाविषेदिन्द्र शूर सोमं मधुमत्सं २, ११, ११
 विषाविषेदिन्द्र शूर सोमं मा विषयो १०, २२, १५
 विषा वर्षस्व तव वा सुतासः ३, ३६, ३
 विषा सुतस्य रसिनो ८, ३, १; साम. २३२९; १४२१
 विषा सोममनि यमुप्रतः ६, १७, १
 विषा सोममिन्द्र मन्वतु ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७;
 अथर्व. २०, ११७, १; तै. सं. २, ४, १४, ३
 विषा सोममिन्द्र सुवानस्य १, १३०, २
 विषा सोमं मदाय कं ८, ९५, ३
 विषा सोमं महत १०, ११६, १
 विषेदिन्द्र मरुत्सखा ८, ७६, ९
 विषाऋष्टिमऋष्ट्यं १, १३३, ५
 विषाऋष्यः सुभरो २, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीपाय धेनुदितिः १, १५३, ३
 पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु ६, १०, ३
 पीपिवांसं सरस्वत ७, ९६, ६; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीवानं मेघमपचन्त १०, २७, १७
 पीवोभक्षां रयिबुधः ७, ९११, ३; वा. य. २७, ३३; तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 पीवोभक्षाः शुचद्रथा ४, ३७, ४
 पुत्रमिव पितरा १०, १३१, ५; अथर्व. २०, १२५, ५; वा. य.
 १०, ३४; २०, ७७; तै. ब्रा. १, ४, २, १
 पुत्रिणा ता कुमारिणा ८, ३१, ८
 पुत्रो न जावो रणवो १, ६९, ५
 पुनः पत्नीमग्निरवाद् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, २, २;
 नि. ४, २५
 पुनः पुनर्जायमाना १, ९२, १०
 पुनः समव्यदितं २, ३८, ४; नि. ४, ११
 पुनन्तु मां देवजनाः ९, ६७, २७; वा. य. १९, ३९; तै. ब्रा.
 १, ४, ८, १; २, ६, ३, ४
 पुनरेता नि वर्तन्ताम् १०, १९, ३

पुनरेता नि वर्तन्ताम् १०, १९, २
 पुनरेहि हृषाकपे १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१;
 नि. १२, २८
 पुनर्वायं ब्रह्मणावां १०, १०९, ७; अथर्व. ५, १७, ११
 पुनर्नः पितरो मनो १०, ५७, ५; वा. य. ३, ५५; तै. सं.
 १, ८, ५, ३
 पुनर्नो असुं वृषिषी १०, ५९, ७
 पुनर्ये चक्रुः पितरा सुवाना ४, ३३, ३
 पुनर्वै देवा अद्भुः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
 पुनाता दक्षसाधनं ९, १०४, ३; साम. ११५९
 पुनाति ते परिक्षुतं ९, १, ६; वा. य. १९, ४; तै. सं.
 १, ८, २१, १; तै. ब्रा. २, ६, १, २
 पुनान हन्त्वा भर (०। एवं वसुनि०) ९, १००, २
 पुनान हन्त्वा भर (०। हृषन्०) ९, ४०, ६
 पुनान हन्त्वेषां पुरुहूत ९, ६४, २७
 पुनानः कलशेषा ९, ८, ६; साम. ११८३
 पुनानः सोम जागृतिः ९, १०७, ६; साम. ५१९
 पुनानः सोम धारयापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
 पुनानः सोम धारयेन्दो ९, ६३, २८
 पुनानश्च जयन् ९, १०७, १८
 पुनानासश्चमृषदो ९, ८, २; साम. ११७९
 पुनाने तन्वा मिथः ४, ५६, ६; साम. १५९७
 पुनानो अक्रमीदभि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
 पुनानो देववीतय ९, ६४, १५; साम. ८४३
 पुनानो याति हर्यतः ९, ४३, ३
 पुनानो रूपे अव्यये ९, १६, ६
 पुनानो वरिवस्कुचि ९, ६४, १४; साम. ८४२
 पुनीषे वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
 पुमो एनं तमुत उत १०, १३०, २; अथर्व. १०, ७; ४३-४४
 पुरः सध इथाविषे ९, ६१, २; साम. १२११
 पुरंदरा क्षितं वज्रहस्ता १, १०९, ८
 पुरं न हृणवा रुज ८, ७३, १८
 पुराणे दुरितेभ्यः ८, ४४, ३०
 पुराणमोकः सख्यम् ३, ५८, ६
 पुराणां अनुवेतन्तं १०, १३५, २
 पुराणा वां वीर्या १०, ३९, ५
 पुरा सिन्धुर्बुधा कषिः १, ११, ४; साम. ३५९; १२५०;
 तांभ्य ब्रा. १४, १२, ३
 पुरा यस्वरस्तमसो अपीतेः १, १२१, १०
 पुरा संवाधादम्बावह्वत् २, १६, ८

पुरीप्यासो अग्नयः ३, २२, ४; वा. य. १२, ५०; तै. सं.

४, २, ४, ३

पुरुकुलसानी हि वामदाशश्च ४, ४२, ९

पुरुषा चिद्धि वा नरा ८, ५, १६

पुरुषा हि सदृक्कसि ८, ११, ८; ४३, २१; साम. ११६७;
तै. ब्रा. २, ४, ४

पुरु त्वा दाश्वानोवे १, १५०, १; साम. ९७; नि. ५, ७

पुरुषप्सा अजिमन्तः ५, ५७, ५

पुरुमिया न ऊतये ८, ५, ४

पुरुमन्द्रा पुरुवस् ८, ८, १२

पुरुष एवेदं सर्वं १०, ९०, २; साम. ६१९; अथर्व. १९, ६, ४;
वा. य. ३१, २; तै. आ. ३, १२, १

पुरुहुतस्य धामभिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४

पुरु हि बां पुरुभुजा ६, ६३, ८; नि. ६, २९

पुरुहूतं पुरुहूतं ८, ९२, २; साम. ७१४

पुरुहूतो यः पुरुर्गैः ६, ३४, २

पुरुणि दस्रो नि रिणाति १, १४८, ४

पुरुणि हि त्वा सवना १०, ८९, १६

पुरुष्यमे पुरुषा त्वाया ६, १, १३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५

पुरुषमं पुरुणां स्तोतृणां ६, ४५, २९

पुरुतमं पुरुणामीशानं १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व.
२०, ६८, १२

पुरु यत् इन्द्रं सन्त्युक्था ५, ३३, ४

पुरुवो मा सृधा १०, ९५, १५; शत. ब्रा. १२. ५, १, ९

पुरुकणा चिद्धयस्ति ५, ७०, १; साम. ९८५

पुरु वपास्थिना दधाना १, ११७, ९

पुरोगा अभिदैवानां १, १८८, ११

पुरोजितो वो अन्धसः ९, १०१, १; साम. ५४५; ६९७

पुरोळा अग्ने पचतः ३, २८, २; नि. ६, १६

पुरोळा इतुर्वशो ७, १८, ६

पुरोळाशं यो अस्मे सोमं ८, ३१, २

पुरोळाशं सनश्रुत ३, ५२, ४

पुरोळाशं च नो वसो ३, ५२, ३; ४, ३२, १६

पुरोळाशं नो अन्धस ८, ७८, १

पुरोळाशं पचत्यं ३, ५२, २

पुरो वो मन्द्रं दिव्यं सुहृदि ६, १०, १

पृष्टिं रणवा क्षितिर्न १, ६५, ५

पृथ्याक्षमे अभियोगे ५, ३७, ५

पृथीपरं चरतो १०, ८५, १८; अथर्व. ७, ८१, १; १३, २, ११;

१४, १, २३; तै. ब्रा. २, ७, १२, २; ८, ९, ३

पृथीपुं सुहवं पुरुष्टवं ८, २२, २

॥ ११६

पूर्वामनु प्रदिशं याति ९, १११, ३; साम. १५९१

पूर्वामनु प्रयातिस् १, १२६, ५

पूर्वा विश्वस्मानुवनाद् १, १२३, २

पूर्वाभिर्हि वृद्धाणिम १, ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५

पूर्वीरस्य निष्पद्यो ३, ५१, ५

पूर्वीरहं शरदः ब्रह्ममाणा १, १७९, १

पूर्वीर्दिश्य रातयो १, ११, ३; साम. ८२९

पूर्वीरुषमः शरदश्च ४, १९, ८

पूर्वीश्चिद्धि त्वे तुविकृमि ८, ६६, १२

पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः ८, ४०, ९

पूर्वे अर्धे रजयो १, १२४, ५

पूर्वां देवा भवतु १, ९४, ८

पूर्व्यं होतरस्य नो १, २६, ५

पूरणं न्वजाश्च ६, ५५, ४

पूरण्वते ते चक्रमा ३, ५२, ७

पूरण्वते मरुत्वते १, १४२, १२

पूरण्वत घने वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. य.
३४, ४१; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५

पूरण्वत प्र गा इहि ६, ५४, ६

पूषा गा अन्वेतु नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, ११, २;
तै. ब्रा. २, ४, १, ५

पूषा त्वेतश्चयावयतु १०, १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४;
तै. आ. ६, १, १, १; नि. ७, ९

पूषा त्वेतो नयतु १०, ८५, २६; अथर्व. १४, १, २०

पूषा राजानमावृणिः १, २३, १४

पूषा निष्णुईवनं मे ८, ५४, ४

पूषा सुबन्धुर्दिव ६, ५८, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४

पूषेमा आशा अनु वेद १०, १७, ५; अथर्व. ७, ९, २;
तै. ब्रा. २, ४, १, ५; तै. आ. ६, १, १

पूषश्चक्रं न रिष्यति ६, ५४, ३

पृक्षप्रयजो वृषिणः ३, ७, १०

पृक्षस्य वृष्णो अरुपस्य ६, ८, १

पृक्षे ता विश्वा भुवना २, ३४, ४

पृक्षो वपुः पितुमान् १, १४१, २

पृष्ठामि त्वा परमन्तं १, १६४, ३४; अथर्व. ९, १०, १३;
वा. य. २३, ६१

पृच्छे तदेनो वरुण ७, ८६, ३

पृणीयादिवाधमानाय १०, ११७, ५

पृथक्प्रायम्यपमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, २४, ६; नि.
५, २५

पृथुपाजा अमर्त्यो ३, २७, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

पृथु करञ्जा बहुला ६, १९, ३
 पृथु रथो दक्षिणाया १, १२३, १
 पृदाकुसालुर्यजतो गवेधनः ८, १७, १५
 पृषदश्वा मरुतः पृभि १, ८९, ७; वा. य. २५, २०
 पृषध्रे मेध्ये मातरिश्वाभि ८, ५२, २
 पृष्टो दिवि धाय्यभिः ७, ५, २
 पृष्टो दिवि पृष्टो अभिः १, ९८, २; वा. य. १८, ७३, तै. सं. १, ५, ११, १; तै. भा. ३, ११, ६, ४
 पौरं चिह्नपुद्गुतं ५, ७४, ४
 पौरो अश्वस्य पुरुकृद् ८, ६१, ६; साम. १५८०, अथर्व. २०, ११८, २
 प्र ऋभुभ्यो दूतमिव ४, ३३, १
 प्र कविर्देववीतये ९, २०, १; साम. ९६८
 प्र कारवो मनना ३, ६, १; तै. भा. २, ८, २, ५
 प्र काश्यमुशनेव ९, ९७, ७; साम. ५२४; १११६
 प्र कृतान्यृजीषिणः ८, ३२, १
 प्र कृष्टिहव झूप एति ९, ७१, २
 प्र केतुना बृहता वात्यभिः ७०, ८, १; साम. ७१; अथर्व. १८, ३, ६५; तै. भा. ६, ३, १
 प्र क्षोदसा धायसा ७, ९५, १
 प्र गायताभ्यर्चाम ९, ९७, ४; साम. ५३५
 प्र गायत्रेण गायत ९, ६०, १
 प्र घा न्वस्य महतो २, १५, १
 प्र चक्रे सहसा सहो ८, ४, ५
 प्र चर्षणिभ्यः पृतना १, १०९, ६; तै. सं. ४, २, ११, १
 प्र चित्रमर्कं गृणते ६, ६६, ९; तै. सं. ४, १, ११, ३; तै. भा. २, ८, ५, ५; नि. ३, २१
 प्रचेतसं त्वा कवे ८, १०२, १८
 प्र च्यवानाञ्जुजुरुषो ५, ७४, ५
 प्रजानश्चमे तव योनिं १०, ९१, ४
 प्रजापतिर्मह्यमेता १०, १६९, ४; तै. सं. ७, ४, १७, २
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, १२१, १०; अथर्व. ७, ७९, ४; ८०, ३; वा. य. १०, २०; २३, ६५; तै. सं. १, ८, १४, १; ३, १, ५, ६; तै. भा. २, ८, १, २; ३, ५, ७, १; नि. १०, ४३
 प्रजाभ्यः पुष्टि विभजंत २, १३, ४
 प्रजामृतस्य पिपतः ८, ६, २; साम. १३०९, अथर्व. २०, १३८, २
 प्रजावता वचसा १, ७६, ४
 प्रजावतीः सूयवसं ६, २८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; तै. भा. २, ८, ८, १२

प्रजा हारिजो अत्यायम् ८, १०१, १४; ऐ. भा. २, १; अथर्व. १०, ८, ३
 प्र जिह्वा भरते वेपो १०, ४६, ८
 प्र ण हृन्दो महे तन ९, ४४, १; साम. ५०९
 प्र ण हृन्दो महे रण ९, ६६, १३
 प्रणीतिभिष्टे ह्यंश १०, १०४, ५
 प्र ण त्वं विप्रमध्वरेषु साधुं ५, १, ७
 प्रणेतारं वस्यो अच्छा ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
 प्र णो देवी सरस्वती ६, ६१, ४; तै. सं. १, ८, २२, १
 प्र णो धन्वस्विन्दवो ९, ७९, २
 प्र त आशवः पवमान ९, ८६, १
 प्र त आशिनीः पवमान ९, ८६, ४; साम. ८८६
 प्र त हृन्म पृथ्याणि १०, ११२, ८
 प्र तं विविक्किम १, १६७, ७
 प्र तत् अष्ट सिपिविष्ट ७, १००, ५; साम. १६२६, तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ९
 प्र तसे अष्टा कारणं कृतं भूत् ६, १८, १३
 प्र तद्दुःखीमे पृथवाने १०, ९३, १४
 प्र तद्विष्णु स्तवते १, १५४, २; अथर्व. ७, २६, २-३; तै. भा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
 प्र तद्गोचवं भग्याये १, १२९, ६; नि. १०, ४२
 प्र तमिन्द्र नशीमहि ८, ६, ९
 प्र तव्यसीं नव्यसीं १, १४३, १
 प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्य ५, ४३, ९
 प्र ताँ अगिर्बभसत् ४, ५, ४
 प्र तार्यायुः प्रतरं १०, ५९, १
 प्रति केतवः प्रथमा अहध्व ७, ७८, १
 प्रति घोरानामेतान्वा १, १६९, ७
 प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वे ७, १०४, २५; अथर्व. ८, ४, २५
 प्रति ते दस्यवे वृक ८, ५६, १
 प्रति त्वं चारुमध्वरं १, १९, १; साम. १६; नि. १०, ३६
 प्रति त्वा दुहितर्दिवः ७, ८१, ३
 प्रति त्वाद्य सुमनसो ७, ७८, ५
 प्रति त्वा शवसी वदत् ८, ४५, ५
 प्रति त्वा स्तोमैरीकते ७, ७६, ६
 प्रति छुतानामरुषासो ७, ७५, ६
 प्रति धाना भरत ३, ५२, ८
 प्रति न स्तोमं त्वष्टा जुषेत ७, ३४, २१
 प्रति प्रयागमसुरस्य विद्वान् ५, ४९, २
 प्रति प्र याहीन्द्र मीळुषो नृन् १, १६९, ६
 प्रति प्राक्वाण्यो हतः ८, ३१, ६

प्रति प्रियतमं रथं ५, ७५, १; साम. ४१८; १७४३
 प्रति ब्रवाणि वर्तयते १०, ९५, १३
 प्रति भद्रा भद्रक्षत ४, ५२, ५
 प्रति मे स्तोममदितिजगृ ५, ४२, २
 प्रति यस्या नीषा दृति १, १०४, ५; नि. ५, १६
 प्रति यदापो अदध्रं १०, ३०, १३
 प्रति वा एना नमसाहमेति १, १७१, १
 प्रति वा रथं नृपती जरथ्ये ७, ६७, १
 प्रति वां सूर उदिते मित्रं ७, ६६, ७; साम. १०६७
 प्रति वां सूर उदिते सूक्तः ७, ६५, १
 प्रति वो वृषदत्तये ८, २०, ९
 प्रति ध्रुवाय वो ध्रुवत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
 प्रति वीमभिर्जरेते समिद्धः ७, ७८, २
 प्रति द्योमन्ति सिधवः १, १६८, ८
 प्रति ध्या सुनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
 प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठाः ७, ८०, १
 प्रति स्वसो वि सृज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११; तै. सं. १, २, १४, १
 प्रति स्मरथां तुजयन्निरेवैः ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
 प्रतीचीने सामहनी १०, १८, १४
 प्र तु द्रव परि कोष्ठं ९, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
 प्र तुविषुमस्य स्यविरस्य ६, १८, १२
 प्र ते अग्रयोऽग्निभ्यो वरं ७, १, ४
 प्र ते अग्ने हविष्मतीं ३, १९, २
 प्र ते अश्रुत कुक्षयोः ३, ५१, १२; साम. ७३९
 प्र ते अस्या उषसः १०, २९, २; अथर्व. २०, ७६, २
 प्र ते दिवो न वृष्टवो २, ६२, २८
 प्र ते घारा अत्यण्वानि ९, ८६, ४७
 प्र ते घारा असञ्चतो ९, ५७, १; साम. १७६१
 प्र ते घारा मधुमतीः ९, ९७, ३१; साम. ५३४
 प्र ते वाचं न समने २, १६, ७
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विमा ४, १९, १०
 प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं ५, ३१, ६
 प्र ते बभ्रू विचक्षण ४, ३२, २२
 प्र ते सदासो मदिरास ९, ८६, २
 प्र ते महे विद्वेधे शंसिषं १०, ९६, १; अथर्व. २०, ३०, १;
 तै. भा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ६
 प्र ते यक्षि प्र त ह्यमि १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 प्र ते रथं मिथूकृतं १०, १०२, १
 प्र तेऽरवद्वरुणो यातवे १०, ७५, २
 प्र ते वोचाम वीर्वा ४, ३२, १०

प्र ते सोतार ओण्योः ९, १६, १
 प्रत्नं रथीणां युजं ६, ४५, १२
 प्रत्नं होतारमीक्यं ८, ४४, ७
 प्रत्नवज्जनया गिरः ८, १३, ७
 प्रत्नान्मानादध्या ये ९, ७३, ६
 प्रत्नो हि कमीक्यो अध्वरेषु ८, ११, १०; तै. भा. १०, २, १
 प्रत्यभिरुषस्योक्तितानो ३, ५, १
 प्रत्यभिरुषसामग्र्य ४, १३, १
 प्रत्यभिरुषसो जातवेदा ४, १४, १
 प्रत्यभे मिथुना १०, ८७, २४
 प्रत्यभे हरसा हरः १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
 प्रत्यह् देवानां विशाः १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०;
 २०, ४७, १७; नि. १२, २४
 प्रत्यङ्गमकमनयन् १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३;
 १२४, ६
 प्रत्यर्चीकृशदस्या १, ९२, ५
 प्रत्यर्थिर्विशानां १०, २६, ५
 प्रत्यस्ते पिपीषते ६, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै. भा. ३, ७, १०, ६
 प्रत्यस्य अण्यो वृद्ध १०, १४२, ५
 प्रत्यु अदृश्यावती ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै. भा. ३, १, ३, १
 प्रत्यक्षसः प्रतवसो १, ८७, १
 प्र त्वा कृतं वृणीमहे १, ३६, ३
 प्र त्वा नमोभिरिन्द्र ९, १६, ५
 प्र त्वा सुचामि वरुणस्य १०, ८५, २४; अथर्व. १४, १, १९, ५८
 प्रथमं जातवेदसमि ८, २३, २२
 प्रथममाजं यशसं वयोधां ६, ४९, ९
 प्रथमा हि सुवाचसा १, १८८, ७
 प्रथम्य यस्य सप्रथम्य १०, १८१, १
 प्रथिष्ट यस्य वीरकर्म १०, ६१, ५
 प्रथिष्ट यामन्युषिवी चिदेष्टां ५, ५८, ७
 प्रदक्षिणवृषि गृणन्ति २, ४३, १
 प्र दानुदो दिव्यो दानु ९, ९७, २३
 प्र दीधितिर्विचवा ३, ४, ३
 प्र देवमा ब्रह्मणे १०, ३०, १
 प्र देवं देववीतये १, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 प्र देवं देवमा धिया १०, १७६, १; तै. सं. ३, ५, ११, १
 प्र देवमच्छा मधुमन्त ९, ६८, १; साम. ५६३
 प्र देवोदासो अग्निः ८, १०३, २; साम. ५१; १५१७
 प्र धामा यज्ञैः वृषिवी कृतावृषा १, १५९, १

प्र धावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः ७, ५३, १
 प्र युष्माय प्र शवसे ८, ९, २०; अथर्व. २०, १४२, ५
 प्र धन्वा सोम जामुविः ९, १०६, ४; साम. ५६७
 प्र धारा अस्व जुषिमणो ९, ३०, १
 प्र धारा मध्वो अग्रियो ९, ७, २; साम. ११२९
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यः १०, ९२, १३
 प्र नव्यसा सहसः सुनु ६, ६, १
 प्र निष्नेवे सिन्धवो ९, १७, १
 प्र तु यदेवां महिना १, १८६, ९
 प्र तु वयं सुते या ५, ३०, ३
 प्र तु वोचा सुतेषु वां ६, ५९, १
 प्र नूनं जातवेदसं १०, १८८, १; नि. ७, २०
 प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
 प्र नूनं धावता पृथक् ८, १००, ७
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५; वा. य. ३४, ५७
 प्र नू महित्वं वृषमस्य १, ५२, ६; नि. ७, २३
 प्र नू स मतैः शवसा १, ६४, १३
 प्र नैमस्मिन्ददसे १०, ४८, १०
 प्र नो यच्छत्वयमा १०, १४१, २; अथर्व. ३, २०, ३;
 वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
 प्र पथे पथामजनिष्ट १०, १७, ६; अथर्व. ७, ९, १; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ३
 प्र पर्वतानामुशती उपस्था ३, ३३, १; नि. ९, ३९
 प्र पवमान धन्वमि ९, २४, ३; साम. ९६३
 प्र पस्थामदिर्तिं सिन्धुम् ४, ५५, ३
 प्र पीपय वृषभ जिम्ब वाजानघ्रे ३, १५, ६
 प्र पुनानस्य चेतसा ९, १६, ४
 प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
 प्र पुतास्त्रिमशोचिषे १, ७९, १०
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यसोभिः ७, ५३, २; तै. सं. ४, १११, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 प्र पूषणं वृणीमहे ८, ४, १५
 प्र प्वायस्व प्र स्यन्दस्व ९, ६७, २८
 प्रप्र क्षयाय पन्यसे ९, ९, २; साम. ९३७
 प्रप्र पूष्णस्तुविजातस्य १, १३८, १
 प्रप्र वस्त्रिष्टुम् ८, ६९, १; साम. ३६०
 प्रप्रायमसिर्भरतस्य ७, ८, ४; वा. य. १२, ३४; तै. सं.
 २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २
 प्रप्रा वो अस्से १, १२९, ८; नि. ६, ४
 प्र वभ्रवे वृषभाय २, ३३, ८

प्र बाहवा सिमृतं ७, ६२, ५; वा. य. २१, ९; तै. सं.
 १, ८, २२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
 प्र बुष्ण्या व ईरते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 प्र वोधयोषः पूणतो १, १२४, १०
 प्र वोधयोषो अश्विना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४२, २
 प्र ब्रह्माणो नभाक्वद् ८, ४०, ५
 प्र ब्रह्माणो अक्षिरसो नक्षन्त ७, ४२, १
 प्र ब्रह्मेतु सदर्नादतस्य ७, ३६, १
 प्रभङ्गं दुर्मतीनां ८, ४६, १९
 प्रभङ्गो शूरो मधवा तुवीमवः ८, ६१, १८; साम. १४५९
 प्रभतो रथं गव्यन्त ८, २, ३५
 प्र भूजयेन्तं महां १०, ४६, ५; साम. ७४
 प्र आरुवं सुदानवो ८, ८३, ८
 प्र मंहिष्ठाय गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
 प्र मंहिष्ठाय बृहते त १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
 प्र मन्दिने पितुमर्चता १, १०१, १; साम. ३८०; नि.
 ४, २४
 प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
 प्र मातुः प्रतरं गुह्यं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
 प्र मात्राभी रिरिचि ३, ४६, ३
 प्र मा युष्टुषं प्रयुजो १०, ३३, १
 प्र मित्रयोर्वह्णया ७, ६६, १
 प्र मित्राय प्रार्थये ८, १०१, ५; साम. २५५
 प्र मे नमी साप्य १०, ४८, ९
 प्र मे पंथा देवयाना अदश्नु ७, ७६, २
 प्र मे विविक्वाँ अविदन् ३, ५७, १
 प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य ३, ७, १
 प्र यं राये निनीषसि ८, १०३, ४; साम. ५८
 प्र यज्ञ एतु हेत्वो न ससिः ७, ४३, २
 प्र यज्ञ एवानुषक् ५, २६, ८
 प्रयज्यवो मरुतो आजददयः ५, ५५, १
 प्र यत्ने अग्रे सूरयो १, २७, ४; अथर्व. ४, ३३, ४; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यत्पितुः परमान् १, १४१, ४
 प्र यत्सिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 प्र यदग्नेः सहस्रतो १, ९७, ५; अथर्व. ४, ३३, ५; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यदित्या परावतः १, ३९, १
 प्र यदित्या महिना नृभ्यो १, १७३, ६
 प्र यज्ञदिष्ट एषां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३; तै. आ.
 ६, ११, १

प्र यद्रथेषु पृवतीरयुधम् १, ८५, ५
 प्र यद्वस्त्रिभूमिपं ८, ७, १
 प्र यद्वह्वे मरुतः १०, ७७, ६
 प्र यद्वह्वे महिना रथस्य १, १८०, ९
 प्र यद्वा मिश्रावरुणा ६, ६७, ९
 प्र यन्तमिस्परि जारं १, १५२, ४
 प्र यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः ७, २१, २
 प्र यन्तु वाजास्तविषीभिः ३, २६, ४
 प्र यमन्तर्ह्वसवातो १०, ४२, ८; अथर्व. २०, ८९, ८
 प्र याः सिस्त्रते सूर्यस्य १०, ३५, ५
 प्र या वोषे भृगवाणे १, १२०, ५
 प्र याजान्मे अनुयाजाश्च १०, ५१, ८; नि. ८, २२
 प्र या जिगाति खर्गलेव ७, १०४, १७; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र यात शीभमाशुभिः १, ३७, १४
 प्र याभिर्यासि दाक्षांमम् ७, ९२, ३; वा. य. २७, २७;
 तै. सं. २, २, १२, ७
 प्र या महिष्ठा महिनासु ६, ६१, १३
 प्र युजो वाचो अभियो ९, ७, ३; साम. ११३०
 प्र युजती दिव एति मृवाणा ५, ४७, १
 प्र ये गावो न भृग्यः २, ४१, १; साम. ४९१; ८९२
 प्र ये गृहादमनुस्वाया ७, १८, २१; नि. ६, ३०
 प्र ये जाता महिता ५, ८७, २
 प्र ये दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
 प्र ये दिवो बृहतः शृण्वरे ५, ८७, ३
 प्र ये धामानि पृथग्येषां ४, ५५, २
 प्र ये मित्रं प्रार्यमणं १०, ८९, ९
 प्र ये मे बन्ध्वेषां ५, ५२, १६
 प्र ये ययुग्मकासो रथा हव ७, ७४, ६
 प्र ये नसुभ्य हवदानमोदुः ५, ४९, ५
 प्र ये सुभस्ते जनयो १, ८५, १
 प्र यो ननक्षे अभ्योजया ८, ५१, ८
 प्र यो वा मिश्रावरुणाजिरो ८, १०१, ३
 प्र राजा वाचं जयन् ९, ७८, १
 प्र रुद्रेण यप्रिता यति १०, ९२, ५
 प्र रेभ एत्यति यमं ९, ८६, ३१
 प्र व हन्त्राय बृहते ८८९, ३; साम. २५७; वा. य. ३३, ९६
 प्र व हन्त्राय मादन् ७, ३१, १; साम. १५६; ७१६
 प्र व उत्राय िष्टो ८, ३२, २७
 प्र व एको निः २, ३९, ५
 प्र व एते सुयुजो ५, ४४, ४
 प्र वः पान्तं रघुमन्यवो १, १२२, १

प्र वः पान्तमन्यवो १, १५५, १
 प्र वः शंसाभ्यद्रुहः ८, २७, १५
 प्र वः शर्षाय घृष्वये १, ३७, ४
 प्र वः शुक्राय मानवे ७, ४, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ३
 प्र वः सखायो अग्नये ६, १६, २२
 प्र वः सतां उपेष्टतमाय २, १६, १
 प्र वता हि ऋतां ४, ३१, ५
 प्र वत्ते अग्ने जनिमा १०, १४२, २
 प्र वत्स्वतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः ५, ५४, ९
 प्र वद्यामना सुवृता रथेन १, ११८, ३
 प्र वतैव दिवो अहमानमिद्र ७, १०४, १९; अथर्व. ८, ४, १९
 प्र व स्पलकन्सुवि ५, ५९, १
 प्र वां रथो मनोजवा हवर्ति ७, ६८, ३
 प्र वां शरद्धान्वृषभो १, १८१, ६
 प्र वां स मिश्रावरुणावृतावा ७, ६१, २
 प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो ८, ८, २२
 प्र वाचमिन्वुतिष्यति ९, १२, ६; साम. १२०१
 प्र वाच्यं वचसः ४, ५, ८
 प्र वाच्यं शशचा वीर्यं तत् ३, ३३, ७
 प्र वाजमिदुतिष्यति २, ३५, ४
 प्र वाता हव दोषत १०, ११९, २
 प्र वाता वान्ति पतयति ५, ८३, ४; तै. आ. ६, ६, २
 प्र वां दंसाभ्यध्निनाववोचं १, ११६, २५
 प्र वां निचेरुः कुकुहो वशां १, १८१, ५
 प्र वामन्धोसि मद्यान्यस्थुः ७, ६८, २
 प्र वामचैन्वुविथनो ३, १२, ५; साम. १५७५; १७०३
 प्र वामवोचमध्विना ४, ४५, ७
 प्र वामभोतु सुवृतिः १, १७, ९
 प्र वां महि द्यवि ४, ५६, ५; साम. १५९६
 प्र वायुमण्डा बृहती ६, ४९, ४; वा. य. ३३, ५५; तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषां ७, ३९, २; वा. य. ३३, ४४;
 नि. ५, २८
 प्र विश्वसामन् ५, २२, १
 प्र विष्णवे शूषमेतु १, १५४, ३
 प्र वीर्यमुद्रं विविधिं ८, ५०, ६
 प्र वीरया शुचयो द्दहिरे ७, ९०, १; वा. य. ३३, ७०
 प्र वीरया प्र तवसे तुराव ६, ४९, १२
 प्र वृषवन्तो अभियुजः ९, २१, २
 प्र वेषसे कवये वेद्याय ५, १५, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 प्र वेपयन्ति पर्वताम् १, ३९, ५; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३

प्र वो प्रावाणः सविता १०, १७५, १
 प्र वोऽष्टा रिचिच देवयुः १०, ३२, ५
 प्र वो देवं विसहसानमसि ७, ७, १
 प्र वो देवावाग्नये ३, १३, १; आश्व. औ. ५, ९, २१
 प्र वो धियो मन्द्रयुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
 प्र वो भ्रियन्त इन्द्रवो १, १४, ४
 प्र वो मरुतस्तविषा ५, ५४, २
 प्र वो महीमरमतिं कृणुष्व ७, ३६, ८
 प्र वो महे मतयो यन्तु ५, ८७, १; साम. ४६२
 प्र वो महे मन्द्रमानायान्वसः १०, ५०, १; वा. य. ३३, २३;
 नि. ११, ९
 प्र वो महे महि नमो १, ६२, २; वा. य. ३४, १७
 प्र वो महे महिषुषे भरध्वं ७, ३१, १०; साम. ३२८; १७९३;
 अथर्व. २०, ७३, ३
 प्र वो महे सहसा १, १२७, १०
 प्र वो मित्राय गायत ५, ६८, १; साम. ११४३
 प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् ७, ४३, १
 प्र वो यज्ञं पुरुषां १, ३६, १; साम. ५९
 प्र वो रयि युक्तां अर्ध्वं ५, ४१, ५
 प्र वो वाजा अभिषवो ३, २७, १; तै. सं. २, ५, ७, २;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 प्र वो वार्युं रथयुजं कृणुष्व ५, ४१, ६
 प्र वो वार्युं रथयुजं पुरंधिम् १०, ६४, ७
 प्र संसमानो अतिथिर्न ८, १९, ८
 प्र शंसा गोत्वध्वं १, ३७, ५
 प्र शन्तमा वरुणं ५, ४२, १
 प्र शर्ष आर्तं प्रथमं ४, १, १२
 प्र शर्षाय मारुताय ५, ५४, १
 प्र शुक्रासो वयोयुवो ९, ६५, २६
 प्र शुक्रैस्तु देवी मनीषा ७, ३४, १; तै. आ. ४, १७, १;
 तां ब्रा. १, २, २
 प्र शुक्रयुवं वरुणाय ७, ८८, १
 प्र शोशुचस्ता उषसो १०, ८९, १२
 प्र इयावाश्च धृष्णुया ५, ५२, १
 प्र इषेनो न मद्रिरे ६, २०, ६
 प्र सक्षणो दिव्यः ५, ४१, ४
 प्र स क्षयं तिरते ८, २७, १६
 प्र सद्यो अग्ने अलेष्यम्यान् ५, १, ९; तै. ब्रा. २, ४, ७, १०
 प्र सस्युस्तधीति १०, ४७, ६
 प्र ससवधिराशसा ८, ७३, ९
 प्र ससहोना सनकादरोचद् ३, २९, १४

प्र स मित्र मतो अस्तु ३, ५९, २; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 नि. २, १३
 प्र सन्नाजं चर्षणीनां ८, १६, १; साम. १४४; अथर्व. २०, ४४, १
 प्र सन्नाजे वृहते मन्मसु ६, ६८, ९
 प्र सन्नाजे वृहदर्चा गभीरं ५, ८५, १
 प्र सन्नाजो असुरस्य प्रवाहिं ७, ६, १; साम. ७८
 प्र सवे त उदीरते ९, ५०, २; साम. १२०६
 प्र ससाहिषे पुरुहूत १०, १८०, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ६, १, २; ३, ५, ७, ४
 प्र साकमुक्षे अर्चता गणाय ७, ५८, १
 प्र सा क्षितिरसुर १, १५१, ४
 प्र सा वाप्ति सुहृतिर्मघानां ७, ५८, ६
 प्र सीमादिषो अजयत् २, २८, ४; नि. १, ७
 प्र सु रमन्ता धियसानस्य १०, ३२, १
 प्र सु ज्येष्ठं निचिराम्भा १, १३६, १
 प्र सुव्दानस्यान्वसो ९, १०१, १३; साम. ५५३; ७७४;
 १३८६
 प्र सुमेधा गातुविद् ९, ९२, ३
 प्र सु व आपो महिमानं १०, ७५, १
 प्र सुवान इन्द्ररक्षाः ९, ६६, २८
 प्र सुवानो अक्षाः सहज ९, १०९, १६; साम. ११६०
 प्र सुवानो धारया ९, ३४, १
 प्र सु विश्वाप्रक्षसो १, ७६, ३
 प्र सु श्रुतं सुराधसं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
 प्र सु व विम्बो मरुतो ४, २६, ४
 प्र सुहृतिः स्तनयन्तं रुवंतं ५, ४२, १४
 प्र सु स्तोमं अरत वाजयंतः ८, १००, ३
 प्र सु त इन्द्र प्रवता हरिम्भां ३, ३०, ६; अथर्व. ३, १, ४
 प्र सुतो भक्षमकरं १०, १६७, ४
 प्र सु न एष्वधरो ८, २७, ३
 प्र सुनव क्रधूणां १०, १७६, १
 प्र सु महे सुसारणाय ५, ४२, १३
 प्र सेनानीः शूरो अग्ने ९, ९६, १; साम. ५३३
 प्र सो अग्ने तवोतिभिः ८, १९, ३०; साम. १०८; १८२२;
 तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र सोता जिरो अष्वरेषु ७, ९२, २
 प्र सोम देववीतये ९, १०७, १२; साम. ५१४; ७६७
 प्र सोम मधुमत्तमो ९, ६३, १६
 प्र सोम याहि धारया ९, ६६, ७
 प्र सोम याहिन्द्रस्य कुक्षा ९, १०९, १८; साम. ११६२
 प्र सोमस्य पवमानवोर्मया ९, ८१, १

प्र सोमाय व्यश्ववत् ९, ६५, ७
 प्र सोमासः स्वाध्वः ९, ३१, १
 प्र सोमासो अधन्विषुः ९, २४, १; साम. ९६१
 प्र सोमासो मध्व्युतः ९, ३२, १; साम. ४७७; ७६९
 प्र सोमासो विपश्चितो ९, ३३, १; साम. ४७८; ७६४
 प्र सोमो अति धारवा ९, ३०, ४
 प्र रुक्मभवेणा अनवञ्ज १, १६६, ७
 प्रस्तुतिर्वा धाम १, १५३, २
 प्रसोक इन्तु राधसस्त इन्द्र ६, ४७, २२
 प्र सोषदुप गासिषत् ८, ८१, ५
 प्र स्नानासो रथा इवार्वन्तो ९, १०, १; साम. १११९
 प्र हंसासस्तृपलं मन्युं ९, ९७, ८; साम. १११७
 प्र हि ऋतुं वृहथो २, ३०, ६
 प्र हि त्वा पूषन् १, १३८, २
 प्र हिन्वानास इन्ववो ९, ६४, १६
 प्र हिन्वानो जनिता ९, ९०, १; साम. ५३६
 प्र हि रिश्व ओजसा ८, ८८, ५; साम. ३१२
 प्र होता जातो महान् १०, ४६, १; साम. ७७
 प्र होत्रे पृथ्वं वचो ३, १०, ५; साम. ९८; तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र ह्यष्टा मनीषा १०, २६, १
 प्राक्नुभ्य इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
 प्राग्नये तवसे भरध्वं ७, ५, १
 प्राग्नये बृहते यज्ञियाय ५, १२, १
 प्राग्नये वाचमीरय १०, १८७, १; अथर्व. ६, ३४, १
 प्राग्नये विश्वश्रुचे धियं ७, १३, १
 प्राप्नुवो नभन्वो ४, १९, ७
 प्राचीनां बर्हिः प्रदिशा १०, ११०, ४; अथर्व. ५, १२, ४;
 वा. य. २९, २९; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ९
 प्राचीनं बर्हिरोजसा १, १८८, ४
 प्राचीनो यज्ञः सुधितं ७, ७, ३
 प्राचीसु देवाश्विना धियं ७, ६७, ५
 प्रान्वं यज्ञं चक्रुम वर्षतां गीः ३, १, २
 प्रातः सुतमपिषो ४, ३५, ७
 प्रातरग्निः पुरुषिषो ५, १८, १; साम. ८५
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं ७, ४१, १; अथर्व. ३, १६, १; वा. य. ३४, ३४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७
 प्रातर्जरेषे जरणेव १०, ४०, ३
 प्रातर्गितं भगमुग्रं हुवेम ७, ४१, २; अथर्व. ३, १६, २;
 वा. य. ३४, ३५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७; नि. ११, १४
 प्रातर्वैधीमदितिं जोहवीमि ५, ६९, ३

प्रातर्व्यवध्वमश्विना ५, ७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ५
 प्रातर्व्यवध्वमश्विना ८, ३८, ७
 प्रातर्व्यवधाना प्रथमा यजध्वं ५, ७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 प्रातर्व्यवधाना रथ्येव २, ३९, २
 प्रातर्व्यवधाना सहस्रकृत १, ४५, ९
 प्रातर्व्यवधाना नालस्याधि तिष्ठतः १०, ४१, २
 प्रातर्व्यवधाना वि बोधय १, २२, १; तै. सं. १, ४, ७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ४
 प्राता रथं प्रातरिष्वा १, १२५, १
 प्राता रथो नवो २, १८, १
 प्रान्व्यचक्रुमवृहः सूर्यस्य ५, २९, १०
 प्राव स्तोतारं मघवज्जव ८, ३६, २
 प्राचीविपद्वाच ऊर्मि ९, ९६, ७; साम. ९४५
 प्राचिषा मा बृहथो १०, ३४, १; नि. ९, ८
 प्रासौहृद्वौजा ऋषेभिः १०, १०५, ६
 प्रास्मा ऊर्जं घृतभुजुतं ८, ८, १६
 प्रास्मै गायप्रमचैत् ८, १, ८
 प्रास्मै हिनोत मधुमन्तं १०, ३०, ८
 प्रास्य धारा अक्षरन् ९, २९, १; साम. १७६५
 प्रास्य धारा बृहतीः ९, ९६, २२
 प्रियं अदे ददतः १०, १५१, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 प्रियं दुग्धं न कायं ५, १९, ४
 प्रियमेधवदश्विवत् १, ४५, ३; नि. ३, २७
 प्रिया तष्टानि मे कपिः १०, ८६, ५; अथर्व. २०, १२६, ५
 प्रिया पदानि पशो १, ६७, ६
 प्रिया वो नाम हुवे नुराणां ७, ५६, १०; तै. सं. २, १, ११, १
 प्रियास हुते मघवज्जमिष्टो ७, १९, ८; अथर्व. २०, ३७, ८
 प्रियो नो अस्तु विश्वपतिः १०, १६, ७; साम. १६१९
 प्रीणीताश्विनिहतं जयाथ १०, १०१, ७; नि. ५, २६
 प्रेतां यज्ञस्य शम्भुवा २, ४१, १९
 प्रेता जयता नराः १०, १०३, १३; साम. १८६२; अथर्व. ३, १९, ७; वा. य. १७, ४६; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 प्रेतो मुंचामि नामुतः १०, ८५, २५; अथर्व. १४, १, १८
 प्रेदं ब्रह्म वृत्रतर्प्यैवाविथ ८, ३७, १
 प्रेदो अग्ने दीदिहि पुरो ७, १, ३; साम. १३७५; वा. य. १७, ७६; तै. सं. ४, ६, ५, ४
 प्रेदश्विर्वाहुषे स्तोमेभिः ३, ५, २
 प्रेदश्वस्य बोधं प्रथमा कृतानि ७, ९८, ५; अथर्व. २०, ८७, ५
 प्रेदश्विर्वाहुषे सुवचस्वां १०, ११६, ९
 प्रेरय सरो अर्थं न १०, २९, ५; अथर्व. २०, ७६, ५
 प्रेष्ठं वो अतिधिं स्तुवे ८, ८४, १; साम. ५; ११४४

प्रेष्ठ वो अतिथिं गृणीषे १, १८६, ३
 प्रेष्ठसु मित्राणां ८, १०३, १०
 प्रेहि प्रेहि पथिभिः १०, १४, ७; अथर्व. १८, १, ५४
 प्रेक्षामीहि छण्डुहि १, ८०, ३; साम. ४१३
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. य. ३३, ८९;
 ३७, ७; तै. आ. ४, २, २
 प्रेतै वदन्तु प्र वयं १०, ९४, १; नि. ९, ९
 प्रैष स्तोमः पृथिवीमन्तरि ५, ४२, १६
 प्रेषामजेषु विधुरं १, ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 प्रो अयासीदिन्दुगिन्द्रस्य ९, ८६, १६; साम. ५५७, ११५२;
 अथर्व. १८, ४, ६०
 प्रो अधिनाववसे १, १८६, १०
 प्रो अस्मा उपस्तुतिं ८, ६२, १
 प्रोम्रां पीतिं वृष्ण ह्यमि १०, १०४, ३ अथर्व. २०, २५, ७;
 ३३, २
 प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं ६, २३, ९
 प्रो त्वे अग्नयोऽग्निषु ५, ६, ६
 प्रोथदश्वो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. य.
 १५, ६२; तै. सं. ४, ४, ३, ३
 प्रो द्रोणे हरयः ६, ३७, २
 प्रोरोमित्रावरुणा ७, ६१, ३
 प्रोष्ठेयाया वक्षेयाया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
 प्रो वृक्षं पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व.
 २०, ९५, २; तै. सं. १.७, १३, ५; तै. ब्रा. २, ५, ८, १
 प्रो स्य वह्निः पथ्याभिः ९, ८९, १
 वृद्ध सूर्यं श्रवसा ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व.
 २०, ५८, ४; वा. य. ३३, ४०
 बलस्य नीथा वि १०, ९२, ३
 बलिस्था तद्वपुषे १, १४१, १
 बलिस्था देव निष्कृतं ५, ६७, १
 बलिस्था पर्वतानां ५, ८४, १; तै. सं. २, २, १२, २; नि. ११, ३७
 बलिस्था महिमा वां ६, ५९, २
 बल ऋत्विष्या धाम्ना ८, ६३, ११
 बण्महो अंसि सूर्यं ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८;
 अथर्व. १३, २, २२; २०, ५८, ३; तै. ब्रा. १, ४, ५, ३
 बतो वतासि १०, १०, १३; अथर्व. १८, १, १५; नि. ६, २८
 बम्ह्वे नु स्वतवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
 बभ्राणः सुनो तहसो ३, १, ८
 बम्ह्वेको विपुणः ८, २९, १
 बर्हिः प्राचीनमोवसा ९, ५, ४

बर्हिर्वा यस्त्वपत्याय १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 बर्हिषदः पितर ऊति १०, १५, ४; अथर्व १८, १, ५१; वा. य.
 १९, ५५; तै. सं. २.६, १२, २; नि. ४, २१
 बलं चेहि तद्वपु नो ३, ५३, १८
 बलविज्ञाय स्वविरः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व.
 १९, ३, ५; वा. य. १७, ३७; तै. सं. ४, ६, ४, २
 बहवः सूर्यक्षसो ७, ६६, १०
 बह्वीः समा अकरमंतः १०, १२४, ४
 बह्वीनां पिता ६, ७५, ५, वा. य. २९, ४२; तै. सं. ४, ६, ६, २;
 नि. ९, १४
 बाधसे जनान्मृषमेव मन्सु ६, ४६, ४
 बिभया हि त्वावतः ८, ४५, ३५
 बिभर्ति चाविद्वस्य ९, १०९, १४
 बिभ्रद्वापि हिरण्यं १, २५, १३
 बीभत्सूनां सद्युजं हंसं १०, १२४, ९
 बृहदुक्तं हवामहे ८, ३२, १०; साम. २१७; नि. ६, ४, १७
 बृहती इव सूनवे रोदसी १, ५९, ४
 बृहत्सुक्तः प्रलवीता निवेश ४, ५३, ६
 बृहत्स्वश्चन्द्रममवष्टा १, ५२, ९
 बृहदिन्द्राय गायत ८, ८२, १; साम. २५८; वा. य.
 २०, ३०; तै. ब्रा. २, ५, ८, ३
 बृहदु गायिषे वचो सूर्यां ७, ९६, १
 बृहद्भिरग्रे अविभिः ६, ४८, ७; साम. ३७
 बृहद्भद्रमि मदिरेण १०, ९४, ४
 बृहद्वयो बृहते तुभ्यमग्ने ५, ४३, १५
 बृहद्वयो मघवद्भ्यो ७, ५८, ३
 बृहद्वयो हि भानवे ५, १६, १; साम. ८८
 बृहद्वरूयं मरुतां ८, १८, २०
 बृहन्त इज्जानवो ३, १, १४
 बृहन्त इण्डु ये ते २, ११, १६
 बृहन्तेव गम्भरेषु १०, १०६, ९
 बृहन्तच्छाया अपकाशः १०, २७, १४
 बृहन्निदिग्म एवां ८, ४५, १; साम. १३३९; वा. य.
 ३३, २४
 बृहस्पत इन्द्रं वर्धते ४, ५०, ११
 बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०, ८८, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७
 बृहस्पतिः समजयद्भुवि ६, ७३, ३; अथर्व. २०, ९०, ३;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ८
 बृहस्पतिरमत हि त्वत् १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

बृहस्पतिर्नः परि पातु १०, ४२, ११; ४३, ११; ४४, ११;
 अथर्व. ७, ५१, १; २०, १७, ११; ८९, ११; ९४, ११;
 तै. सं. ३, ३, ११, १
 बृहस्पतिर्नयतु दुर्गंहा १०, १८२, १
 बृहस्पते अति यद्वयौ २, २३, १५; वा. य. २६, ३; तै. सं.
 १, ८, २२, २
 बृहस्पते शुषस्व नो ३, ६२, ४; तै. सं. १, ८, २२, २
 बृहस्पते तपुषाश्वे २, ३०, ४
 बृहस्पते परि वीया १०, १०३, ४; साम. १८५२; अथर्व.
 १९, १३, ८; वा. य. १७, ३६; तै. सं. ४, ६, ४, १
 बृहस्पते प्रति मे देवताम् १०, २८, १
 बृहस्पते प्रथमं वाचो १०, ७१, १; ऐ. आ. १, ११, १४
 बृहस्पते या परमा परावत् ४, ५०, ३; अथर्व. २०, ८८, ३
 बृहस्पते युवमिन्द्रश्च ७, ९७, १०; ९८, ७; अथर्व
 २०, १७, १२; ८७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ६, ३
 बृहस्पते सद्मिन्नाः १, १०६, ५
 बोधघ्नमा हरिभ्यां ४, १५, ७
 बोधा मे अस्य वचसो १, १४७, २; वा. य. १२, ४२;
 तै. सं. ४, २, ३, ४; नि. ३, २०
 बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां ७, २२, ३; साम. ९२९;
 अथर्व. २०, ११७, ३
 बोधिन्मनसा रथ्ये ५, ७५, ५
 बोधिन्मना इवस्तु नो ८, ९२, १८; साम. १४०
 ब्रह्म गामश्च जनयन्त १०, ६५, ११
 ब्रह्म च ते जातवेदो १०, ४, ७
 ब्रह्मचारी चरति १०, १०९, ५; अथर्व. ५, १७, ५
 ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं ८, ३५, १६
 ब्रह्मणस्पतिरेता १०, ७२, २
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता २, २३, १९; २४, १६; वा. य.
 ३४, ५८; तै. ब्रा. २, ८, ५, १
 ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथा २, २४, १४; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
 ब्रह्मणस्पते सुयमस्य २, २४, १५; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
 ब्रह्माग्निः संविदानो १०, १६२, १; अथर्व. २०, ९६, ११
 ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा ३, ३५, ४; अथर्व. २०, ८६, १
 ब्रह्मन्वीर ब्रह्मकृतिं जुषाण ७, २९, २
 ब्रह्म प्रजावदा भर ६, १६, ३६; साम. १३९८
 ब्रह्मा कृणोति वरुणो १, १०५, १५
 ब्रह्मा ण इन्द्रोप वाहि ७, २८, १
 ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसे ६, ४५, ७
 ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा ८, १७, ३; साम. ६६८; अथर्व.
 २०, ३, ३; ३८, ३; ४७, २.

ब्रह्माणि मे सतयः १, १६५, ४; वा. य. ३३, ७८
 ब्रह्माणि हि चक्रुवे चर्चनानि ६, २३, ६
 ब्रह्मा त इन्द्रं गिर्वेणः ८, ९०, ३
 ब्रह्मा देवानां पदवीः ९, ९६, ६; साम. ९४४; तै. सं.
 ३, ४, ११, १; तै. आ. १०, १०, १; नि १४, १३
 ब्रह्मागादिन्द्रं राचसः १, १५, ५; साम. २२९
 ब्रह्माणासः पितरः ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४७;
 तै. सं. ४, ६, ६, ३
 ब्रह्माणासः सोमिनो वच ७, १०३, ८
 ब्रह्माणासो अतिरात्रे ७, १०३, ७
 ब्रह्माणोऽस्य सुवमासीत् १०, ९०, १२; अथर्व. १९, ६, ६;
 वा. य. ३१, ११; तै. आ. ३, १२, ५
 भृग एव भगवौ अस्तु देवाः ७, ४१, ५; अथर्व. ३, १६, ५;
 वा. य. ३४, ३८; तै. ब्रा. २, ५, ५, १; ८, ९, ८
 भगं धियं वाजयन्तः २, ३८, १०; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 भग प्रणेतभेग सत्यराघः ७, ४१, ३; अथर्व. ३, १६, ३;
 वा. य. ३४, ३६; तै. ब्रा. २, ५, ५, २; ८, ९, ८
 भगभक्त्य ते वय १, २४, ५
 भगस्य स्वसा वरुणस्य १, १२३, ५
 भजन्त विश्वे देवत्वं १, ६८, ४
 भद्रं वै वरं वृणते १०, १६४, २
 भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम १, ८९, ८; साम. १८७४; वा. य.
 २५, २१; तै. आ. १, १, १
 भद्रं ते अग्रे सहसिन् ४, ११, १; तै. सं. ४, ३, १३, १
 भद्रं नो अपि वातय मनः १०, २०, १
 भद्रं नो अपि वातय मनो १०, २५, १; साम. ४२२
 भद्रमिदं रुशमा अग्रे अक्रन् ५, ३०, १२
 भद्रमिन्द्रा ७, ९६, ३
 भद्रं भद्रं न आ भर ८, ९३, २८; साम. १७३
 भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रत्यूँ ८, १९, २०; साम. १५६०;
 वा. य. १५, ३९, ४०
 भद्रा अग्रेर्वैद्यश्च १०, ६९, १
 भद्रा अश्वा हरितः स्युस्य १, ११५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १
 भद्रा ते अग्रे स्वनीक ४, ६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, १
 भद्रा ते हस्ता सुकृणोत ४, २१, ९
 भद्रा दृष्टश्च उर्विवा ६, ६४, २
 भद्रा वक्षा समन्वा ९, ९७, २; साम. १४००
 भद्रो नो अग्निराहुनो ८, १९, १९; साम. १११; १५५९;
 वा. य. १५, ३८-३९
 भद्रो भद्रया सचमान १०, ३, ३; साम. १५४८
 भरघदि विरतो ४, २६, ५

भरद्वाजाय सप्रथः ६, १६, ३३
 भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता ६, ४८, १३
 भरामेधमं कृणवा १, ९४, ४; साम. १०६५
 भराय सु भरत भागं १०, १००, २
 भरेषु हव्यो नमसोप २, २३, १३
 भरेविन्द्रं सुहवं १०, ६३, ९; तै. सं. २, १, ११, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
 भगो ह नामोत यस्य १०, ६१, १४
 भवा सुम्नी वाऽयश्वात १०, ६९, ५
 भवा नो अग्नेऽवितोत १०, ७, ७
 भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ ३, १८, १
 भवा मित्रो न शेष्यो १, १५६, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 भवा वरुथं गुणते १, ५८, ९
 भवा वरुथं मघवन्मघोनां ७, ३२, ७
 भारतीळे सरस्वति १, १८८, ८
 भारती पवमानस्य ९, ५, ८
 भास्वती नेत्री सुनृतानां दिव १, ९२, ७
 भास्वती नेत्री सुनृतानामचेति १, ११३, ४
 भिनक्षुरो नवतिं इन्द्र १, १३०, ७
 भिनद्विंश शवसा ४, १७, ३
 भिनद्वलमङ्गिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
 भिधि विश्वा अपद्विषः ८, ४५, ४०; साम. १३४; १०७०, अथर्व. २०, ४३, १
 भीताय नाधमानाय ५, ७८, ६
 भीमो विवेषायुधेभिरेषां ७, २१, ४
 भुज्युमंहसः पिष्टयो १०, ६५, १२
 भुरन्तु नो यशसः १०, ७६, ६
 भुवत्त्रितस्य मय्यो ९, ३४, ४
 भुवनस्य पितरं गीर्भिराभिः ६, ४९, १०
 भुवश्चक्षुर्महं ऋतस्य १०, ८, ५
 भुवस्वविन्द्रं ब्रह्मणा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा ६, २२, ९; अथर्व. २०, ३६, ९
 भुवो यज्ञस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा. य. १३, १५; १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 भुवोऽविता वामदेवस्य ४, १६, १८
 भूय्या अन्तं पर्येके चरन्ति १०, ११४, १०
 भूय इद्रावृधे वीर्यां ६, ३०, १
 भूयसा वस्नमचरत् ४, २४, ९
 भूयाम ते सुमती ८, ३, २; साम. १४२२
 भूयामो पु त्वावतः ४, ३२, ६
 भूरिकर्मणे वृषभाय १, १०३, ६

भूरि चर्क्य युज्येभिः १, १६५, ७; नि. ६, ७
 भूरि चक्र मरुतः पित्र्याणि ७, ५६, २३
 भूरि त इन्द्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
 भूरि दक्षेभिर्वचनेभिः १०, ११३, ९
 भूरिदा भूरि देहि ४, २२, २०
 भूरिदा ऋसि श्रुतः पुरुषा ४, ३२, २१
 भूरि नाम वन्दमानो दधाति ५, ३, १०
 भूरिं द्वे अचरंती चरंतं १, १८५, २; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 भूरिभिः समह ऋषिभिः ८, ७०, १४
 भूरि हि ते सवना मातृषेयु ७, २२, ६; साम. १८००
 भूरीणि भद्रा नयेषु १, १६६, १०
 भूरीणि हि त्वे दधिरे ३, १९, ४
 भूरीविन्द्र उदिनक्षतं १०, ८, ९
 भूरिविन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
 भूर्जज्ञ उत्तानपदः १०, ७२, ४
 भूषण योऽधि बभूषु १, १४०, ६
 भृमिश्चिदासि तृत्तुजिः ४, ३२, २
 भोजं त्वामिन्द्र २, १७, ८
 भोजमश्वाः सुषुवाहः १०, १०७, ११
 भोजा जिग्युः सुरभि १०, १०७, ९
 भोजायाम् समृजन्ति १०, १०७, १०; नि. ७, ३
 भंसीमहि त्वा वयं १०, २६, ४; नि. ६, २९
 भंहिष्ठं वो मघोनां ५, ३९, ४
 भंहिष्ठा वाजसातमेषा ८, ५, ५
 मक्षू कनायाः सख्यं नवरवा १०, ६१, १०
 मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो १०, ६१, ११
 मक्षू ता त इन्द्र दानामस १०, २२, ११
 मक्षू देववतो रथः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
 मक्षू न येषु दोहसे चिदया ६, ६६, ५
 मक्षू न वह्निः प्रजाया १०, ६१, ९
 मक्षू हि ष्मा गच्छथ ईवतोषु ४, ४३, ३
 मत्स्य ते तविषस्य प्रजृति ३, ३४, २; अथर्व. २०, ११, २
 मघोन आ पवस्व नो २, ८, ७; साम. ११८४
 मघोनः स्म वृत्रहत्वेषु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८३
 मतयः सोमपासुर्द ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 मती शुष्टो धिया हितः ९, ४४, २
 मत्सि नो वस्य इष्टे १, १७६, १
 मत्सि वायुमिष्टे ९, ९७, ४२; साम. १२५४
 मत्सि सोम वरुणं ९, ९०, ५
 मत्स्यपायि ते महः १, १७५, १; साम. १४३२
 मत्स्वा सुमित्र मंदिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

मत्स्या सुशिप्र हरिवल्कीम ८, ९९, २; साम. ८१४
 मयीघर्दी विभृतो १, ७१, ४
 मयीघर्दी विष्टो मा १, १४८, १
 मद्युक्षेति सादने ९, १२, ३; साम. ११९८
 मदेनेषितं मदं ८, १, २१
 मदेमदे हि नो दधि: १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 मधु नक्तमुतोषसो १, ९०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १२
 मधु नो छावापृथिवी ६, ७०, ५
 मधुपृष्ठं घोरमयासं ९, ८९, ४
 मधुमतीरोषधीर्णाव आप: ४, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ८
 मधुमन्तं तन्नपाद १, १३, २; साम. १३४८
 मधुमन्मे परायणं १०, २४, ६
 मधुमाश्रो वनस्पति: १, ९० ८; वा. य. १३, २९; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १३
 मधु वाता ऋतायते १, ९०, ६; वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, ११
 मधोर्धारामनु क्षर ९, १७, ८
 मध्या यत्कस्वमभवत् १०, ६१, ६
 मध्ये होता दुरोणे बहिर्पोरा ६, १२, १
 मध्व ऊ पु मधुयुवा ५, ७३, ८
 मध्व: पिबतं मधुपेभिरास ४, ४५, ३
 मध्व: सूदं पवस्व २, ९७, ४४
 मध्व: सोमस्याभिन्ना १, ११७, १
 मध्वो वो नाम मास्तं ७, ५७, १
 मनीषिण: प्र भरध्वं १०, १११, १
 मनीषिभि: पवते पूर्व्य: ९, ८६, २०; साम. ८२२
 मनुष्यानां नि धीमहि ५, २१, १; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ३
 मनुष्वदमे अङ्गीरस्वदङ्किर: १, ३१, १७
 मनुष्वदिन्द्र सवनं जुषाण: ३, ३२, ५
 मनो अस्या अन आसीत् १०, ८५, १०; अथर्व. १४, १, १०
 मनोजवसा वृषणा मदस्यु ८, २२, १६
 मनोजवा अयमान ८, १००, ८
 मनो न येषु हवनेषु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
 मनो न योऽध्वन: १, ७१, ९
 मनो न्वा हुवामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं.
 १, ८, ५, २

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं ७, ३२, १३; अथर्व. २०, ५९, ४
 मंधता नत: कविमद्वयन्तं ३, २९, ५
 मन्दन्तु त्वा मघवस्त्रिन्द्वेन्दव: ८, ४, ४; साम. १७२२
 मन्दन्तु त्वा मन्दिनो १, १३४, २
 मन्दमान ऋतादधि १०, ७३, ५
 मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धस: २, ३७, १
 मन्दस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
 मन्दामहे दशतयस्य १, १२२, १३
 मन्दिष्ट यदुशने काव्ये १, ५१, ११
 मन्द्रं होतारं सुचिमद्वया ३, २, १५
 मन्द्रं होतारमुजिजो नमोभि: १०, ४६, ४
 मन्द्रं होतारमुजिजो यविष्ठं ७, १०, ५
 मन्द्रं होतारमृतिवजं ८, ४४, ६; साम. १५४३
 मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणि: १, १४२, ८
 मन्द्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
 मन्द्रस्य कषेर्दिन्त्यस्य ६, ३९, १
 मन्द्रस्य रूपं विविदु: ९, ६८, ६
 मन्द्रा कृणुध्वं धिय १०, १०१, २
 मन्द्रो होता गृहपति: १, ३६, ५
 मन्दुरिन्द्रो मन्दुरेवास १०, ८३, २; अथर्व. ४, ३२, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ११
 मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां ८, ९६, ४
 ममन्वन ते मघवन् ४, १८, ९
 ममन्वन त्वा युवति: ४, १८, ८
 ममनु त्वा दिव्य: सोम: १०, ११६, ३
 ममनु न: परिजमा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
 मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
 मम देवा विहवे सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, ३;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य ४, ४२, १
 मम पुत्रा: शत्रुहणो १०, १५९, ३
 मम ब्रह्मेन्द्र याद्व्यच्छ २, १८, ७
 ममाग्ने वर्यो विहवेषु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, १;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मया सो अन्नमत्ति १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
 मयि देवा द्रविणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मयो दधे मेधिर: पूतवक्ष: ३, १, ३
 मयोभूवोतो अभि वातु १०, १६९, १; तै. सं. ७, ४, १७, १;
 नि, १, १७
 मरुत: पिबत ऋतुना १, १५, २

मरुतो मारुतस्य न ८, २०, २३
मरुतो यद्ध वो दिवः ८, ७, ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
मरुतो यद्ध वो बलं १, ३७, १२
मरुतो यस्य हि क्षये १, ८६, १; अथर्व. २०, १, २; वा. य. ८, ३१; तै. सं. ४, १, ११, १
मरुतो वीक्षुपाणिभिः १, ३८, ११
मरुत्वतो अप्रतीतस्य ५, ४२, ६
मरुत्वन्तं वृषभं ३, ४७, ५; ६, १९, ११; वा. य. ७, ३६; तै. सं. १, ४, १७, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
मरुत्वन्तं हवामह १, २३, ७
मरुत्वन्तस्त्वजोषिणं ८, ७६, ५
मरुवाँ इन्द्रभीद्वः ८, ७६, ७
मरुवाँ इन्द्र वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं. १, ४, १९, १; नि. ४, ९
मरुसु वो वधीमहि ५, ५२, ४
मरुस्तोत्रस्य वृजनस्य १, १०१, ११
मरुतैश्चिद्वो नृनवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
मरुतो अमर्यस्य ते ८, ११, ५
मरुणि ते वर्मणा ६, ७५, १८; साम. १८७०; अथर्व. ७, ११८, १; वा. य. १७, ४९; तै. सं. ४, ६, ४, ५
मरुजानास आयवो ९, ६४, १७
मरुयो न शुभ्रस्तम्बं ९, ९६, २०
मह उग्राय तवसे सुवृक्षे ८, ९६, १०
महः स राय एषते १, १४९, १
महः सु वो अरमिषे स्तवाम ८, ४६, १७
महत्त्वलोमो महिषः ९, ९७, ४१; साम. ५४२; १२५५; नि. १४, १७
महत्तदुत्वं स्थविरे १०, ५१, १; नि. ६, ३५
महत्तद्वः कवयः ३, ५४, १७
महत्तन्नाम गुह्यं पुरुषपृक् १०, ५५, २
महदद्य महतामावृणीमहे १०, ३६, ११
महश्चक्रेभ्यंतैः ऋतुपाः ४, ३९, २
महश्चित्रमिन्द्र यत एतान् १, १६९, १
महश्चिद्वप एतलो ४, १२, ५
महौ अमत्रो वृजने विरप्ता ३, ३६, ४; नि. ६, २३
महौ अलि महिष ३, ४६, २
महौ अलि सोम ज्येष्ठ ९, ६६, १६
महौ अस्यध्वरस्य ७, ११, १
महौ आदित्यो नमसोप ३, ५०, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
महौ इन्द्रः परश्रुत १, ८, ५; साम. १६६; अथर्व. २०, ७१, १

महौ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९; तै. सं. १, ४, २१, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४; नि. ६, १६-१७
महौ इन्द्रो य ओजसा ८, ६, १; साम. १३०७; अथर्व. २०, १३८, १; वा. य. ७, ४०; तै. सं. १, ४, २०, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४
महौ उग्रो वावृषे वीर्याय ३, ३६, ५
महौ उतासि यस्य ते ७, ३१, ७
महौ ऋषिदेवजा ३, ५३, ९
महान्तं कोशमुद्रा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
महान्तं स्वा महोरनु ९, १, ४; साम. १०४०
महान्तं महिना वयं ८, १२, २३
महान्ता मिश्रावरुणा ८, २५, ४
महान्तो मङ्गा विश्वो १, १६६, ११
महान्तस्यस्ये ध्रुव आनिष ३, ६, ४
महिकेरव ऊतये १, ४५, ४
महि क्षेत्रं पुरुषं विविद्वान् ३, ३१, १५; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
महि ज्योतिर्मिहितं वरुणा ३, ३०, १४
महि ज्योतिर्बिम्बनं स्वा १०, ३७, ८
महि श्रीणामवोऽस्तु १०, १८५, १; साम. १९२; वा. य. ३, ३१
महि स्वाष्ट्रमूर्जयन्तीरगुर्व ३, ७, ४
महि द्यावापृथिवी भूतं १०, ९३, १
महि पसरः सुकृतं सार्यं ९, ७४, ३
महि महे तवसे दीध्ये नृन् ५, ३३, १
महि महे दिवे अर्वा ३, ५४, २
महिन्न एषा पितरः १०, ५६, ४
महि राधो विश्वजन्यं ६, ४७, २५
महि वो महतामवो वरुण मित्र दानुषे ८, ४७, १
महि वो महतामवो वरुण मिश्रायमन् ८, ६७, ४
महिषासो मायिनश्चित्र १, ६४, ७
मही अत्र महिना १, १५१, ५
मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे ४, ५६, १
मही द्यौः पृथिवी चनः १, २२, ३३; वा. य. ८, ३२; १३, ३२; तै. सं. ३, ३, १०, २; ५, ११, ३; ४, २, ९, ३
मही मित्रस्य साधयः ४, ५६, ७; साम. १५९८
महीमे अस्य वृषनाम ९, ९७, ५४; साम. ११०६
मही यदि धिषणा सिन्धये ३, ३१, १३
महीरस्य प्रणीतयः (०नास्य) ६, ४५, ३
महीरस्य प्रणीतयः (०विश्वा वस्नि) ८, १२, २१
मही वामूतिरभिना मयोऽस्तु १, ११७, १९

महो समैरक्ष्मन्वा ३, ५५, २०
 महो चन त्वामद्रिवः ८, १, ५; साम. २९१
 महो नो अथ बोधयोषो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०
 महो नो अथ सुविताय बोधि ७, ७५, २
 महो षपित्र ई रसं १, ७१, ५
 महो ह्युक्ताय वरुणस्य ७, ८२, ६
 महो अग्नेः समिधानस्य १०, ३६, १२; वा. य ३३, १७
 महो अर्गः सरस्वती १, ३, १२; वा. य. २०, ८६; नि. ११, २७
 महो देवान्यजसि यक्ष्यानु ६, ४८, ४
 महो हुहो अप विश्वायु ६, २०, ५
 महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४
 महो नो राय आ भर ९, ६१, २६; साम. १२१४
 महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०, ११, ६
 महो यस्पतिः शवसो १०, २२, ३
 महो रुजामि बन्धुता ४, ४, ११; तै. सं. १, २, १४, ४
 महो विश्वा अमि षतो ८, २३, २६
 मह्यं यजन्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; तै. सं. ४, ७, १४, २
 मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षत् १०, ४८, ३
 मह्या ते सख्यं ३, ३१, १४
 मा कश्चै धातमभ्यमिश्रिणे १, १२०, ८
 मा कस्य नो अरह्यो ७, ९४, ८
 मा कस्य यक्षे सदमित् ४, ३, १३
 मा कस्याहुतकृत् ५, ७०, ४
 मा काकम्बीरमुदहो ६, ४८, १७
 माकिरेना पथा गात् ८, ५, ३९
 माकिर्न एना सख्या १०, २३, ७
 माकिर्नशान्माकी ६, ५४, ७
 माकुक्ष्यगिन्द्र शूर वस्वीः १०, २२, १२
 मा चिद्वन्धि शंसत ८, १, १; साम. २४२; १३६०; अथर्व. २०, ८५, १; नि. ७, २
 मा षष्ठेय रश्मीरिति १, १०९, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 मा जस्वने वृषभ ६, ४४, ११
 मां चत्वार आशवः ८, ७४, १४
 मातली कश्यैर्यसो १०, १४, ३; अथर्व. १८, १, ४७; तै. सं. २, ६, १२, ५
 माता च यज्ञ दुहिता ३, ५५, १२
 माता देवानामदिनेः १, ११३, १९
 माता पितरस्तु आ भज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८
 माता रुद्राणां दुहिता ८, १०१, १५; तै. आ. ६, १२, १

मातुर्विधिषुम् ६, ५५, ५; नि. ३, १६
 मातुष्यदे परमे ५, ४३, १४
 मा ते अमासुरो यथा ८, २१, १५
 मा ते अस्यां सहसावन्परि ७, १९, ७; अथर्व. २०, ३७, ७; तै. सं. १, ६, १२, ५
 मा ते गोवृत्र निरराम राघसः ८, २१, १६
 मा ते राधांसि मा त ऊतयो १, ८४, २०; साम. १७२४; नि. १४, ३७
 मातेव यज्ञरसे पप्रथानः ५, १५, ४
 मा ते हरि वृषणा वीतपृष्ठा ३, ३५, ५
 मात्र पूषन्नाष्ट्रुण इरस्यः ७, ४०, ६
 मात्रे नु ते सुमिते १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६
 मा त्वाग्निध्वनयोद्मगंभिः १, १६२, १५; वा. य. २५, ३७; तै. सं. ४, ६, ९, २
 मा त्वा तपस्त्रिय आत्मापि १, १६२, २०; वा. य. २५, ४३; तै. सं. ४, ६, ९, ३
 मा त्वा मूरा अविष्यवो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व. २०, २२, २
 मा त्वा रुद्र त्रुकुषामा नमो २, ३३, ४
 मा त्वा इयेन उद्धधीन् २, ४२, २
 मा त्वा सोमस्य गह्वया ८, १, २०; साम. ३०७; नि. ६, २४
 मादयस्य सुते सचा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५
 मादयस्य हरिभिः १, १०१, १०; नि. ६, १७
 माध्यन्दिनस्य सवनस्य धानाः ३, ५२, ५
 माध्यन्दिने सवने जातवेदः ३, २८, ४
 मा न इन्द्र परा वृणक् ८, ९७, ७; साम. २६०
 मा न इन्द्र पीयत्नवे ८, २, १५; साम. १८०६
 मा न इन्द्राभ्यादिशः ८, २२, ३१; साम. १२८
 मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४
 मा नः शंसो अरह्यो १, १८, ३; वा. य. ३, ३०
 मा नः समस्य दूषाः ८, ७५, ९; तै. सं. २, ६, ११, २; नि. ५, २३
 मा नः सेतुः सिषेद्वयं ८, ६७, ८
 मा नः सोमपरिधायो १, ४३, ८
 मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; तै. सं. ३, २, ५, २
 मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि २, २३, १६
 मा तस्तोके तनवे १, ११४, ८; वा. य. १६, १६; तै. सं. ३, ४, ११, १; ४, ५, १०, ३
 मा निम्नत् य इमां ४, ५, २
 मा नो अग्ने दुर्भ्यंतये ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमतये ३, १६, ५
 मा नो अग्नेऽवसृजो १, १८९, ५
 मा नो अग्नेऽवीरते परादा ७, १, १९
 मा नो अग्ने सख्या १, ७१, १०
 मा नो अज्ञाता वृजना ७, ३२, २७; साम. १४५७; अथर्व. २०, ७९, २; तांछ्य ब्रा. ४, ७, ५, ६
 मा नो अरातिरीशत २, ७, २
 मा नो अस्मिन्मववन् १, ५४, १
 मा नो अस्मिन्महाधने ८, ७५, १२; साम. १६५०; तै.सं. २, ६, ११, ३
 मा नो गन्धेभिरभ्यः ८, ७३, १५
 मा नो गुह्या रिप आयोहहन् २, ३२, २
 मा नो देवानां विशः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
 मा नो निदे च वक्तवे ७, ३१, ५; अथर्व. २०, १८, ५
 मा नो मर्ता अभि दुहन् १, ५, १०; अथर्व. २०, ६९, ८
 मा नो मर्ताय रिपवे ८, ६०, ८
 मा नो मर्था भरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
 मा नो महान्तमुत १, ११४, ७; वा. य. १६, १५; तै.सं. ४, ५, १०, २
 मा नो मित्रो वरुणो अर्थमायुः १, १६२, १; वा. य. २५, २४; तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
 मा नो सृचा रिपुणां ८, ६७, ९
 मा नो रक्ष आ वेशीदापृणीव ८, ६०, २०
 मा नो रक्षो अभि नञ्चायु ७, १०४, २३; अथर्व. ८, ४, २३
 मा नो वधाय हत्नवे १, २५, २
 मा नो वधीरिन्द्र मा १, १०४, ८
 मा नो वधी रुद्र मा ७, ४६, ४
 मा नो वधैर्वरुण २, २८, ७
 मा नो वृकाय वृक्ये समस्ये ६, ५१, ६
 मा नो हिंसीज्जनिता १०, १२१, ९; वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, १
 मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषेधात् ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
 मा नो हृणीतामतिथिर्वसु ८, १०३, १२; साम. ११०
 मा नो हेतिर्विवस्वत ८, ६७, २०
 मां देव दधिरे हस्यवाहं १०, ५२, ४
 मां धुमिन्द्रं नाम देवता १०, ४९, २
 मां नरः स्वश्वा वाजयन्तः ३, ४२, ५
 मा पाणववाय नो नरेन्द्राग्नी ७, ९४, ३; साम. ९१८
 मा पृणन्तो दुर्लभ्य १, १२५, ७
 मा प्र गाम पथो वयं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९

मा भूम निष्क्या हवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६, ११;
 तांछ्य ब्रा. ९, १०, १
 मा भेम मा अभिमो ८, ४, ७; साम. १६०५
 मा मामिमं तव ५, ४०, ७
 मायाभिरिन्द्र मायिनं १, ११, ७
 मायाभिरुसिष्टृप्सत ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
 माया वां मित्रावरुणा दिवि ५, ६३, ४
 मरि अस्मद्भि सुमुचो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
 मार्जाङ्ग्यो सृज्यते स्वे ५, १, ८
 मा व पुनो अन्यकृतं मुजेम ६, ५१, ७
 मा वां वृको १, १८३, ४
 मा विदन्परिपथिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
 मा वो ज्ञन्तं मा शपंतं १, ४१, ८
 मा वो दात्रान्मरुतो ७, ५६, २१
 मा वो सृगो न यवसे १, ३८, ५
 मा वो रसानितभा ५, ५३, ९
 मा वो रिषस्त्रनिता १०, ९७, २०; वा. य. १२, ९५; तै. सं. ४, २, ६, ५
 मा श्वेते अग्ने नि पदाम नृणां ७, १, ११
 मा सख्युः श्वनमा विदे ८, ४५, ३६
 मा सा ते अस्मत्सुमतिर्विद्व १, १२१, १५
 मा सीमवद्य आ भाग् ८, ८०, ८
 मा क्षेधत सोमिनो दक्षता ७, ३२, ९
 माहं मघोनो वरुण २, २७, १७; २८, ११, २९, ७
 मित्रं वयं हवामहे १, २३, ४; साम. ७९३
 मित्रं हुवे पृतदक्षं १, २, ७; साम. ८४७; वा. य. ३३, ५७
 मित्रं कृणुष्वं खलु १०, ३४, १४
 मित्रं न यं शिष्या गोषु १, १५१, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 मित्रं न यं सुधितं ६, १५, २
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः ३, १४, ४
 मित्रश्च नो वरुणश्च ५, ७२, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अयः ७, ६४, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त ७, ५२, २
 मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
 मित्रस्य चर्वणीधृतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं. ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, २
 मित्रा तना न रथ्या ८, २५, ८
 मित्राय पञ्च येमिरे ३, ५९, ८
 मित्राय शिष्य वरुणाय १०, ६५, ५
 मित्रावरुणवन्ता उत ८, ३५, १३
 मित्रो अंहोश्चिदादुरु ५, ६५, ४

मित्रो अभिर्भवति यत् ३, ५, ४
 मित्रो जनान्यातयति ३, ५९, १; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 तै. ब्रा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
 मित्रो देवेष्वायुषु ३, ५९, ९
 मित्रो नो अत्यहर्ति ८, ६७, २
 मिमाति वह्निरतः ९, ६४, १९
 मिमातु घौरदितिर्वातये नः ५, ५९, ८
 मिमीहि श्लोकमाख्ये १, ३८, १४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
 मिम्यक्ष येषु सुधिता १, १६७, ३
 मिहः पावकाः प्रतता अभूव ३, ३१, २०
 मीळ्हुल्मतीवृष्टिमी ५, ५६, ३
 मुञ्जानु मा शपथ्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २;
 ७, ११२, २; वा. य. १२, ९०
 मुञ्जामि त्वा हविषा जीवनाय १०, १६१, १; अथर्व.
 ३, ११, १; २०, ९६, ६
 मुनयो वातरसनाः १०, १३६, २
 मुसुक्ष्वो मनवे १, १४०, ४
 मुमोद गर्भो वृषभः १०, ८, २
 मुपाय सूर्यं कवे १, १७५, ४
 मूरा अमूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
 मूर्ध्ना दिवो नाभिरग्निः १, ५९, २
 मूर्धानं दिवो अरतिं ६, ७१, १; साम. ६७; ११४०; वा. य.
 ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३, १
 मूर्ध्ना भुवो भवति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
 मूर्ध्ना न शिष्वा म्यदन्ति १०, ३३, ३
 मृगो न भीमः कुचरो गिरि १०, १८०, २; साम. १८७३;
 अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं.
 १, ६, १२, ४
 मृजन्ति त्वा दश क्षिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
 मृजन्ति त्वा समग्रुवो ९, ६६, ९
 मृजानो वारे पवमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
 मृष्यमानः सुहस्य ९, १०७, २१; साम. ५१७; १०७९
 मृळत नो मरुतो मा वधि ५, ५५, ९
 मृका नो रुद्रो १, ११४, २; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मृत्योः पदं योपयम्तो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०;
 तै. आ. ६, १०, २
 मेघन्तु ते वह्नयो २, ३७, ३; नि. ८, ३
 मेघाकारं विदथस्य १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ३
 मेहनाहनकरणात् १०, १६३, ५; अथर्व. २०, ९६, २१

मेनमग्ने वि दहो १०, १६, १; अथर्व. १८, २, ४; तै. आ.
 ६, १, ४
 मोघमब्धं विम्वले १०, ११७, ६; तै. ब्रा. २, ८, ८, ३;
 नि. ७, ३
 मो ते रिषम्ये अरुडोक्तिमिः ८, १०३, १३
 मो पु णः सोम मृत्यवे १०, ५९, ४
 मो पु णः सोम मृत्यवे १०, ५९, ४
 मो पु त्वा वाघतश्चनारे ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
 मो पु देवा अदः स्वर १, १०५, ३
 मो पु मरुतव ८, ९२, ३०; साम. ८२६; अथर्व. २०, ६०, ३
 मो पु वरुण मृणमयं ७, ८९, १
 मो पु वो अस्मदग्निं तानि १, १३९, ८; अथर्व. २०, ६७, २
 मो पु ण इन्द्रात्र प्रसु १, १७३, १२; वा. य. ३, ४६
 मो पु णो अत्र जुहुरन्त ३, ५५, २
 मो व्धव दुर्हणावान् ८, २, २०
 य आत्मदा बलदा यस्य १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १;
 १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४, १, ८, ४;
 ७, ५, १७, १
 य आध्राय चकमानाय १०, ११७, २
 य आनयत्परावतः ६, ४५, १; साम. १२७
 य आपिर्निष्यो वरुण म्रियः ७, ८८, ६
 य आसु कुसमतिथिगव ८, ५३, २
 य आर्जकिषु कृत्वसु ९, ६५, २३; साम. ११६४
 य आस्तोषश्च वरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
 य आस्त्यक्त आसाये ८, ४१, ७
 य इह आविवासति ६, ६०, ११; साम. ११५०
 य इन्द्रोः पवमानस्यानु ९, ११४, १
 य इन्द्र चमसेत्वा ८, ८२, ७; साम. १६२
 य इन्द्र यतयस्त्वा ८, ६, १८
 य इन्द्र शुभो मघवन्ते अस्ति ७, १७, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 य इन्द्र सस्यवतो ८, ९७, ३
 य इन्द्र सोमपातमो ८, १२, १; साम. ३९४; अथर्व.
 २०, ६३, ७
 य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथे १, १०८, १
 य इन्द्राग्नी सुतेषु वा ६, ५९, ४; नि. ५, २२
 य इन्द्राय वषोयुजा १, २०, २
 य इन्द्राय सुनवत् सोमं ४, २४, ७
 य इमा विश्वा जातानि ५, ८२, ९
 य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वद् १०, ८१, १; वा. य. १७, १७;
 तै. सं. ४, ६, २, १

य इमे इमे अहनी ५, ८२, ८
य इमे आवापृथिवी जनित्री १०, ११०, ९; अथर्व. ५, १२, ९; वा. य. २९, ३४; तै. भा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १४
य इमे रोदसी उमे अहं ३, ५३, १२
य इमे रोदसी मही समीची ८, ६, १७
य इमे रोदसी मही सं मातरेव ९, १८, ५
य इ राजानावृतुथा ६, ६२, ९
य इ वहन्त आशुभिः ५, ६१, ११
य इत्ययन्ति पर्वतान् १, १९, ७
य इ चकार न सो अस्य १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १०; नि. २, ८
य इ चिकेत गुहा १, ६७, ७
य इतिरे सुवनस्य १०, ६३, ८
य उक्था केवला दधे ८, ५२, ३
य उक्थेभिर्न विन्धते ८, ५१, ३
य उग्र इव शर्यहा ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं. २, ६, ११, ४
य उग्रः सन्ननिष्ठः ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व. १०, ५३, ३; ५७, १३
य उग्रा अर्कमानुषुः १, १९, ४
य उग्रभ्यस्त्रिदोजियान् ९, ६६, १७
य उदाजम्पितरो १०, ६२, २
य उदान् इव स्ययनं १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
य उदहि यज्ञे अध्वरेष्ठा १०, ७७, ७
य उदचीन्द्र देवगोपाः १, ५३, ११; अथर्व. २०, २१, ११
य उग्रः फलिंगं भिनत् ८, ३२, २५
य उग्रता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. १०, ९६, ३
य उ भिया दमेष्वा २, ८, ३
य उक्षिया अप्या अन्तः ९, १०८, ६; साम ५८५
य कक्षादंहसो मुचत् ८, २४, २७
य कक्षामण्डं मामहे ८, १, ३२
य कक्षा वातरंहसो ८, ३४, १७
य क्ते चित्वमिश्रिषः ८, १, १२; साम. २४४; अथर्व. १४, २, ४७; तै. आ. ४, २०, १; कात्या. औ. सू. २५, ५, ३०; ताण्ड्य. भा. ९, १०, १
य क्ते चित्तास्पदेभ्यः ८, २, ३९
य क्तेन सूर्यमारोहन् १०, ६२, ३
य क्त्वः आवयत्सखा ८, ४६, १२
य क्त्वः रिष्टिविद्युतः ५, ५२, १३
य एक हृष्यावयती ४, १७, ५

य एक हृष्यसु दुहि ६, ४५, १६
य एक हृष्यश्चरणीनां ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, १
य एक इष्टिदयते १, ८४, ७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व. २०, ६३, ४; नि. ४, १७
य एकश्चरणीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
य एको अस्ति वंसना ८, १, २७
य एनमादिदेशति ६, ५६, १
य ओजिष्ठ इन्द्र ते ६, ३३, १
य ओजिष्ठस्तमा भर ९, १०१, ९; साम. ८२०
य ओहते रक्षसो देववीतौ ५, ४२, १०
यं यज्ञं नयथा नरः १, ४१, ५
यं युवं दाक्षध्वराय देवा ६, ६८, ६
यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
यं वर्धयन्तीक्षिः ६, ४४, ५
यं विप्रा उक्थवाहसो ८, १२, १३
यं वै सूर्य स्वर्गानुः ५, ४०, ९
यं सीमकृष्वन्तमसे ४, १३, ३
यं सीमन्तु प्रवतेव द्रवन्तं ४, ३८, ३
यं सुपर्णेः परावतः १०, १४४, ४
यं सोममिन्द्र पृथिवी ३, ४६, ५
यं स्मा पृच्छन्ति कुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
यः ककुभो निधारायः ८, ४१, ४
यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
यः कृन्तदिद्धि योम्यं ८, ४५, ३०
यः पंचचर्चरीरभि ७, १५, २
यः परस्याः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३; नि. ५, ५
यः पावमानीरध्वेति ९, ६७, ३१; साम. १२९८
यः पुष्टिणीश्च २, १३, ७
यः पृथ्वीय वेष्टते १, १५६, २; तै. भा. २, ४, ३, ९
यः पृथिवीं स्वयमानाम् २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, २
यः पौकवेयेण कविषा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
यः प्राणसो मिमिषतो १०, १२१, ३; अथर्व. ४, २, १; वा. य. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४; ७, ५, १६, १
यः शक्रो सृष्टो अह्वयः ८, ६६, ३
यः शरमस्तुविशम ते ६, ४४, २
यः शरमं पर्वतेषु २, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
यः शशतो मण्डानो २, १२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
यः शुक इव सूर्यो १, ४३, ५
यः शूरिभिर्हन्तो १, १०१, ६

यः श्वेतो अधिनिर्गिजः ८, ४१, १०
 यः संख्ये विच्छतक्रतुः ८, ३२, ११
 यः सत्राहा विचर्षणिः ६, ४६, ३; साम. २८६
 यः सत्तरहिमर्षवः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
 यः समिधा य आहुती ८, १९, ५
 यः सुनीथो वृदाशुषे १, ८, २
 यः सुन्वते पचते २, ११, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
 यः सुन्वतमवति यः २, १२, १४; अथर्व. २०, ३४, १५
 यः सुवक्ष्यः सुवक्षिणः ८, ३३, ५
 यः सुबिन्दमनर्कोनि ८, ३२, २
 यः सोमः कलशोर्वा ९, १२, ५; साम. १२००
 यः सोम सख्ये तव १, ९२, १४
 यः स्नीहितीषु पृथ्वी १, ७४, २; साम. १३८०
 यः स्नारुधानो गंध्यासम ४, ३८, ४
 यं कुमार नवं रथं १०, १३५, ३
 यं कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
 यं क्रन्दती अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४, २, ३; वा. य. ३२, ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
 यं क्रन्दती संयती २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
 यश्च गोषु दुष्टवर्णं ८, ४७, १४
 यश्चित्रमप्य उषसो वहन्ती १, ११३, २०
 यश्चिदि ते अपि ह्यधिः ८, ४५, १९
 यश्चिदि ते गणा ह्यमे ५, ७९, ५
 यश्चिदि ते पुरुषा ४, १२, ४; तै. सं. ४, ७, १५, ६
 यश्चिदि ते विप्रो यथा १, २५, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 यश्चिदि त्वं गृहेगृह १, २८, ५; नि. ९, २१
 यश्चिदि त्वा जना ह्यमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
 यश्चिदि वां पुर ऋषयो ८, ८, ६
 यश्चिदि शश्वता तना १, २६, ६; साम. १६१८
 यश्चिदि शश्वतामस्तीन्द्र ४, ३२, १३; ८, ६५, ७
 यश्चिदि सख्य सोमया १, २९, १; अथर्व. २०, ७४, १
 यच्छक्रासि परावति (०। अतस्त्वा) ८, ९७, ४; साम. २६४
 यच्छक्रासि परावति (०। यद्वा) ८, १३, १५
 यच्छमलौ भवति ७, ५०, ३
 यच्छुश्रूया ह्यमं हवं ८, ४५, १८
 यज्ञश्चैनं प्रियमेधा ८, २, ३७
 यज्ञन्ते अस्य सख्यम् ७, ३६, ५
 यज्ञानाया सुन्वत आमे ५, २६, ५
 यज्ञस्व धीर प्र विदि १, २६, २
 यज्ञस्व होतरिचितो ६, ११, १

यज्ञा नो मित्रावरुणा १, ७५, ५; साम. १५३७; वा. य. ३३, ३; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 यज्ञाम ह्यमसा वृद्धमिन्द्र ३, ३२, ७
 यज्ञामह इन्द्रं वज्रं १०, २३, १; साम. ३३४
 यज्ञामहे वां महः १, १५३, १
 यजिष्ठ त्वा यज्ञमाना १, १२७, २; साम. १८१४
 यजिष्ठ त्वा वृमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
 यज्ञातवेदो भुवन्स्य १०, ८८, ५
 यज्ञायथा अपूर्य ८, ८९, ५; साम. ६०१; १४२९
 यज्ञायथास्तदहरस्य ३, ४८, २
 यज्ञ इन्द्रमवर्षयत् ८, १४, ५; साम. १२१; १६३९; अथर्व. २०, २७, ५
 यज्ञं च नक्षत्रं च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४
 यज्ञं पृच्छामि १, १०५, ४
 यज्ञस्य केतुः पवते ९, ८६, ७
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त १०, १२२, ४
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, २; साम. ९०९; तै. सं. ४, ४, ४, ३
 यज्ञस्य वो रथ्य विद्वर्षि १०, ९२, १
 यज्ञस्य हि स्य ऋत्विजा ८, ३८, १; साम. १०७३
 यज्ञानां रथ्ये वयं ८, ४४, २७
 यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणिः १, १६८, १
 यज्ञायज्ञा वो अग्नये ६, ४८, १; साम. ३५; ७०३; वा. य. २७, ४२
 यज्ञासाहं दुव ह्ये १०, २०, ७
 यज्ञे दिवो नृपदने पृथिव्या ७, २७, १
 यज्ञेन गातुमप्नुरो २, २१, ५
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त वेदाः १, १६४, ५०; १०, ९०, १६; अथर्व. ७, ५, १; वा. य. ३२, १६; तै. सं. ३, ५, ११, ५; तै. आ. ३, २, ७; वा. ब्रा. १०, २, २, २
 यज्ञेन वधेत जातवेदसम् २, २, १
 यज्ञेन वाचः पदवीयं १०, ७१, ३
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वाक् ३, ३२, ३
 यज्ञेभिरभुतक्रतुं ८, २३, ८
 यज्ञेभिरवैशवाहसं ८, १२, २०
 यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो १०, ९३, २
 यज्ञैः सम्मिष्टाः पृथतीभिः २, ३६, २; अथर्व. २०, ६७, ४
 यज्ञैरथर्वो प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५, ५
 यज्ञैरिषूः संनममानः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
 यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, २

यज्ञो देवानां प्रथेति सुजं १, १०७, १; वा. य. ८, ४; ३३, ६८; तै. सं. १, ४, २२, १; २, १, ११, ४

यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूत् ३, ३२, १२

यज्ञो हि ष्वेन्द्रं १, १७३, ११

यज्ञो हीको वो अन्तर ८, १८, १९

यं जनासो हविष्मन्तो ८, ७४, २; साम. १५६५

यत् इन्द्र भयामहे ८, ६१, १३; साम. २७४; १३२१; अथर्व. १९, १५, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, १; तां. ब्रा. १५, ४, ३

यता सुजुर्णीं रातिनी ४, ६, ३

यत्किं चेदं वरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं. ३, ४, ११, ६

यत्तुदसूर एतशं ८, १, ११

यत्ततीयं सवनं रत्नधेयं ४, ३५, ९

यत्तं अपो यदोषधीः १०, ५८, ७

यत्ते कृष्णः शकुन १०, १६, ६; अथर्व. १८, ३, ५५; तै. आ. ६, ४, २

यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. य. २५, ३४; तै. सं. ४, ६, ८, ४

यत्ते चतस्रः प्रदिशो १०, ५८, ४

यत्ते दिक्षु प्रराण्यं ५, ३९, ३; साम. ११७४

यत्ते दिवं यष्टुधित्रीं १०, ५८, २

यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११

यत्ते पर्वतामृहतो १०, ५८, ९

यत्ते पवित्रमर्चिवत् ९, ६७, २४

यत्ते पवित्रमर्चिषि ९, ६७, २३; वा. य. १९, ४१; तै. ब्रा. १, ४, ८, २

यत्ते भूतं च भव्यं च १०, ५८, १२

यत्ते भूमिं चतुर्भुजं १०, ५८, ३

यत्ते मनुयैदनीकं १०, ६९, ३

यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ६

यत्ते यमं वैवस्वतं १०, ५८, १

यत्ते राजन्धुतं हविः ९, ११४, ४

यत्ते विश्वमिदं जगत् १०, ५८, १०

यत्ते समुद्रमणैवम् १०, ५८, ५

यत्ते सादे महसा १, १६२, १७; वा. य. २५, ४०; तै. सं. ४, ६, ९, २

यत्ते सूर्यं यदुपसं १०, ५८, ८

यत्ते सोम गवाशिरो १, १८७, ९

यत्ता तुरीयस्तुभिः १, १५, १०

यत्ता देवा प्रथिवन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४, १, ४; नि. ११, ५

यत्वा पृच्छादीजानः ८, २४, ३०

यत्वा यामि दक्षि तक्षः १०, ४७, ८

यत्वा सूर्य स्वर्मानुः ५, ४०, ५

यत्वा होतारमनजन् ३, १२, ५

यत्वेषया मा नदयन्त १, १६६, ५

यत्पञ्चम्य कनिष्कदत् ५, ८३, ९

यत्पाकत्रा मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५

यत्पाञ्चजन्यया विशेषन्द्रे ८, ६३, ७; नि. ३, ८

यत्पुष्यं व्यदधुः १०, ९०, ११; अथर्व. १९, ६, ५; वा. य. ३१, १०; तै. आ. ३, १२, ५

यत्पुष्येण हविषा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा. य. ३१, १४; तै. आ. ३, १२, ३

यत्पुष्यं मरुतो यच्च नूतन ५, ५५, ८

यत्प्रायासिष्ट पृथ्वीभिरथैः ५, ५८, ६

यत्प्र कामा निकामाश्च ९, ११३, १०

यत्प्र क च ते मनो ६, १६, १७; साम. ७०६

यत्प्र प्रावा पृथुभुज १, २८, १

यत्प्र ज्योतिरजन् ९, ११३, ८

यत्प्र देवाँ ऋचायतो ४, ३०, ५

यत्प्र द्वाविज जवना १, २८, २

यत्प्र नार्यपच्यवं १, २८, ३

यत्प्र बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा. य. १७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४

यत्प्र ब्रह्मा पवमान ९, ११३, ६

यत्प्र संथां वि बभूते १, २८, ४

यत्प्र राजा वैवस्वतो ९, ११३, ८

यत्प्र वह्निरभिहितो ५, ५०, ४

यत्प्र वेथ वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, २, ५

यत्प्र शूरासस्तान्वो वितन्वते ६, ४६, १२

यत्प्र चक्रुरमृता गातुमसौ ७, ६३, ५; नि. ६, ७

यत्प्रानन्दाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११

यत्प्र नरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २

यत्प्रानुकां चरणं ९, ११३, ९

यत्प्र वदेते अवरा १०, ८८, १७; नि. ७, ३०

यत्प्र समुद्रः स्कभितो १०, १४९, २

यत्प्र सुपर्णा अमृतस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २२; नि. ३, १२

यत्प्रैवानीं पश्यसि १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यन्नोत बाधितेभ्यः ४, ३०, ४
 यन्नोत मर्त्याय कं ४, ३०, ६
 यन्नोषधीः समरगत १०, ९७, ६; वा. य. १२, ८०; तै. सं.
 ४, २, ६, २
 यत्संवत्सम्भवो गामरक्षन् ४, ३३, ४
 यत्सानोः सानुमाहृत् १, १०, २; साम. १३४५
 यत्सिन्धौ यदसिक्म्या ८, १०, २५
 यत्सोम आ सुते नर ७, ९४, १०
 यत्सोम चित्रमुक्थं ९, १९, २; साम. ९९९
 यत्सोममिन्द्र विष्णवि ८, १२, १६; साम. ३८४; अथर्व.
 २०, १११, १
 यत्सोमो वाजमर्षति ९, ५६, २
 यत्सो दीर्घप्रसन्नानि ८, १०, १
 यथा कण्वे मघवन्मघे ८, ४९, १०
 यथा कण्वे मघवन्मघे ८, ५०, १०
 यथा कला यथा शर्फ ८, ४७, १७; अथर्व. ६, ४६, ३;
 १९, ५७, १
 यथा गौरो अपा कृतं ८, ४, ३; साम. २५२: १७२१; नि.
 ३, २०
 यथा चिक्णवमावतं ८, ५, २५
 यथा चिद्वृद्धमतसं ८, ६०, ७
 यथा चिन्मन्यसे हृदा ५, ५६, २
 यथा देवा असुरेषु १०, १५१, ३; तै. भा. २, ८, ८, ७
 यथा नो अदितिः कर्त्तु १, ४३, २; तै. सं. ३, ४, ११, २
 यथा नो मित्रो अर्यमा ८, ३१, १३
 यथा नो मित्रो वरुणो १, ४३, ३
 यथापवथा मनवे ९, ९६, १२
 यथा पूर्वभ्यः शतसा ९, ८२, ५
 यथा पूर्वभ्यो जरितृभ्यः १, १७५, ६; १७६, ६
 यथामवदत्तुदेयो १०, १३५, ६
 यथा मनो विवस्वति ८, ५२, १
 यथा मनो सांवरणो ८, ५१, १
 यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या ३, १७, २
 यथा युगं वरत्रया १०, ६०, ८
 यथा रुद्रस्य सुनवो ८, २०, १७
 यथा वः स्नाहा अग्नये दाशोम ७, ३, ७
 यथा वरो सुषाज्ञे ८, २४, २८
 यथा वशन्ति देवास्तथेद्वत्स ८, २८, ४
 यथा वातः पुष्करिणीं ५, ७८, ७; श. भा. १४, ९, ४, २२
 यथा वातो यथा वनं ५, ७८, ८; वा. य. ८, २८; नि. ३, १५
 यथा वामपिरधिना ८, ४२, ५

यथा विद्वाँ अरं कर्त्तु २, ५, ८
 यथा विमस्य मनुषो १, ७६, ५
 यथा ह त्यहसवो ४, १२, ६; १०, १२६, ८; तै. सं.
 ४, ७, १५, ७
 यथाहान्यनुपूर्वं १, १८, ५; अथर्व. १२, २, २५५; तै. आ.
 ६, १०, १
 यथा होतर्मनुषो देवताता ६, ४, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 यथेयं पृथिवी मही १०, ६०, ९
 यथोत कृत्वे धने ८, ५, २६
 यदकम्बः प्रथमं जायमानः १, १६३, १; वा. य. २९, १२;
 तै. सं. ४, २, ८, १; ६, ७, १
 यदम् एषा समितिः १०, ११, ८; अथर्व. १८, १, २६
 यदग्ने अद्य मिथुना १०, ८७, १३; अथर्व. ८, ३, १२
 यदग्ने कानि कानि चित् ८, १०९, २०; अथर्व. १९, ६४, ३;
 वा. य. ११, ७३; तै. सं. ४, १, १०, १
 यदग्ने दिविजा असि ८, ४३, २८
 यदग्ने मर्त्यैस्त्वं ८, १९, २५
 यदग्ने स्यामहं त्वं ८, ४४, २३
 यदङ्ग तत्रिषीयवो ८, ७, २
 यदङ्ग तत्रिषीयस ८, ६, २६
 यदङ्ग त्वा भरताः सं तरेषु ३, ३३, ११
 यदङ्ग दाक्षिणे त्वं १, १, ६
 यदचरन्तन्वा वायुधानो १०, ५४, २; श. भा. ११, १, ६, १०
 यदज्ञातेषु वृजनेषु १०, २७, ४
 यदस्युपजिह्वा ८, १०२, २१; वा. य. ११, ७४; तै. सं.
 ४, १, १०, १; नि. ३, २०
 यददो दिवो अणव ८, २६, १७
 यददो पितो अजगन् १, १८७, ७
 यददो वात ते गृहे १०, १८६, ३; साम. १८४२; तै. भा.
 २, ४, १, ८; तै. आ. २, ४२, २
 यदङ्गिः परिषिच्यसे ९, ६५, ६; साम. ७८५
 यदङ्ग कक्ष वृत्रहन् ८, ९३, ४; साम. १२६; अथर्व. २०, ११२, १;
 वा. य. ३, ३, ३५
 यदङ्ग कहिं कहिं चित् ८, ७३, ५
 यदङ्ग त्वा पुरुष्टु ६, ५६, ४
 यदङ्ग त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् ३, २९, १६; अथर्व. ७, ९७, १;
 वा. य. ८, २०; तै. सं. १, ४, ४४, २
 यदङ्ग भागं विभजालि १, १२३, ३
 यदङ्ग वां नास्त्योक्तैः ८, ९, ९; अथर्व. २०, १४०, ४
 यदङ्ग सूर उदितेजसा ७, ६६, ४; साम. १३५१; वा. य. ३३, २०
 यदङ्ग सूर उदिते यज्ञ ८, २७, २१

यदद्य सूर्य उद्यति ८, २७, १९
यदद्य सूर्य जवो नागाः ७, ६०, १
यदद्य स्थः परावति ५, ७३, १
यदद्याभिननावपाक ८, १०, ५
यदद्याभिननावहम् ८, २, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
यदद्भिगोवो अद्भिगू ८, २२, ११
यदंतरा परावतम् ३, ४०, ९; अथर्व. २०, ६, ९
यदन्तरिक्षे पतयः पुरुषुजा ८, १०, ६
यदन्तरिक्षे यद्वि ८, ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
यदन्ति यच्च दूरके ९, ६७, २१
यदन्यासु वृषभो ३, ५५, १७
यदपामोषधीनां १, १८७, ८
यदप्सु यद्वनस्पती ८, ९, ५; अथर्व. २०, १३९, ५
यदज्वं प्रथमं वां हृणामः १, १०८, ६
यदयातं ह्यभस्वती १०, ८५, १५; अथर्व. १४, १, १५
यदयातं दिवोदासाय वर्तिः १, ११६, १८
यदयुक्था अरुषा १, ९४, १०
यदर्थेन सारमेय ७, ५५, २
यदश्वस्य ऋविषो मक्षिका १, १६२, ९; वा. य. २५, ३२;
तै. सं. ४, ६, ८, ३
यदश्वान्बुधुं पृथतीर्युध्वं ५, ५५, ६
यदश्वाय वास उपस्तृणति १, १६२, १६; वा. य. २५, ३९;
तै. सं. ४, ६, ९, २
यदक्षिणा पुच्छमानाव १०, ८५, १४; अथर्व. १४, १, १४
यदस्य धामनि प्रिये ८, १२, ३२
यदस्य मन्थुरध्वनीत् ८, ६, १३
यदाजिं यायाजिकृत् ८ ४५, ७
यदा ते मारुतीर्विशः ८, १२, २९
यदा ते विष्णुगोजसा ८, १२, २७
यदा ते हव्यता हरी ८, १२, २८
यदादीध्वे नदविषाणि १०, ३४, ५; नि. १२, ७
यदापीतासो अंशवो ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४२, ४
यदारमकन्तुभवः पितृभ्यां ४, ३३, २
यदा वज्रं हिरण्यमिह १०, २३, ३; अथर्व. २०, ७३, ४
यदा वलस्य पीयतो १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
यदा वाजमसनत् १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
यदा वीर्यदपीच्यं ८, ४७, १३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे ७, ४२, ४
यदा वृद्धं नदीध्वं ८, १२, २६
यदाशसा निःशसा १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २;
तै. ब्रा. ३, ७, १२, ४

यदा समर्थं ह्यवेत् ४, २४, ८
यदासु मतो अस्यासु १०, ९५, ९
यदा सूर्यमसुं दिवि ८, १२, ३०
यदि क्षितासूर्यदिवा १०, १६२, २; अथर्व. ३, ११, २;
२०, ९६, ७
यदिन्द्रं चित्रं मेहनास्ति ५, ३९, १; साम. ३४५, ११७२;
तांश्च ब्रा. १४, ६, ४; नि. ४, ४
यदिन्द्रं ते चतस्रो ५, ३५, २
यदिन्द्रं दिवि पार्थं यद्वक् ६, ४०, ५
यदिन्द्रं नाहुषीध्वं ६, ४६, ७; साम. २६२
यदिन्द्रं एवो अपराय मिहन् ७, २०, ७
यदिन्द्रं पृतनाज्ये ८, १२, २५
यदिन्द्रं प्रागपागुवृद्धं (०। आ बाहि) ८, ६५, १
यदिन्द्रं प्रागपागुवृद्धं (०। सिमा) ८, ४, १; साम. २७९;
१२३१; अथर्व. २०, १२०, १
यदिन्द्रं ब्रह्मणस्पते १०, १६४, ४; अथर्व. ६, ४५, ३
यदिन्द्रं मम्मशस्वा ८, १५, १२
यदिन्द्रं यावतस्वं ७, ३२, १८; साम. ३१०; १७९६;
अथर्व. २०, ८२, १
यदिन्द्रं राधो अस्ति ८, ५४, ५
यदिन्द्रं सर्गे अवेतः ६, ४६, १३
यदिन्द्राग्नी अवमस्यां १, १०८, ९
यदिन्द्राग्नी उदितो सूर्यस्य १, १०८, १२
यदिन्द्राग्नी जना इमे ८, ४०, ७
यदिन्द्राग्नी दिवि ह्यो १, १०८, ११
यदिन्द्राग्नी परमस्यां १, १०८, १०; नि. १२, ३१
यदिन्द्राग्नी मद्यः स्ते १, १०८, ७
यदिन्द्राग्नी यदुषु १, १०८, ८
यदिन्द्राहं यथा त्वं ८, १४, १; साम. १२२; १८३४; अथर्व.
२०, २७, १
यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनां १, ३२, ४; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३
यदिन्द्रेण सत्यं यायो ८, ९, १२; अथर्व. २०, १४१, २
यदिन्द्रो अनयद्रितो ६, ५७, ४; साम. १४८
यदिन्विन्द्रं पृथिवी १, ५२, ११
यदि प्रवृद्धं सत्ये ८, १२, ८
यदिमा वाजयन्तं १०, ९७, ११; वा. य. १२, ८५; तै. सं.
४, २, ६, २; नि. ३, १५
यदि मे रागः सुत ८, ३२, ६
यदि मे सत्यमावर ८, १३, २१
यदि वाहमनृतदेव ७, १०४, १४; अथर्व. ८, ४, १४
यदि स्तुतस्य मरुतो जवि ७, ५६, १५
यदि स्तोमं मम अवत् ८, १, १५

वरीं सुतास हन्वबोमि ८, ५०, ३
 वरीं सोमा बम्बुना ५, ३०, ११
 वरीं घृतेभिराहुनो ८, १९, २३
 वरीं गणस्य रक्षामजीवा ५, १, ३; साम. १७४८
 वरीवहं युधवे १०, २७, २
 वरी मल्लमि बाहुभिः ३, २९, ६
 वरी मातुरुष स्वमा २, ५, ६
 वरीमिन्द्र अवाच्यं ५, ३८, २
 वरीमृतस्य पयसा १, ७९, ३
 वरीमैनां दशतो ७, १०३, ३
 वरीशीयामृतानां १०, ३३, ८
 वरी सुतेभिन्दिभिः ६, ४२, ३; साम. १४४२
 वरुत्तमे मरुतो ५, ६०, ६; तै. ब्रा. २, ७, १२, ४
 वरुवक्रो वृषाकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२;
 नि. १३, ३
 वरुवीरत आजयो १. ८१, ३; साम. ४१४; १००४;
 अथर्व. २०, ५६, ३
 वरुव्रतो निवतो यासि १०, १४२, ४
 वरुव्रको वदति मोघं १०, १६५, ४
 वरुष औष्ठः प्रथमा १०, ५५, ४
 वरुषो यासि भानुना ८, ९, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
 वरुषव्यमुन्नरस्यापवाति १, १६२, १०; वा. य. २५, ३३;
 तै. सं. ४, ६, ८, ४
 वदेवेनमद्वय्यंजियासो १०, ८८, ११; नि. ७, २९
 वदेमि प्रस्तुराजिव ७, ८९, २
 वदेवामन्यो अन्वस्य वाचं ७, १०३, ५
 वदेवां प्रवती रथे ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
 वद्वावने अधि गायत्रं १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
 वद्वापावद्वितिः ७, ६०, ८
 वद्वाधिषे प्रदिवि चार्वाक्षं ७, ९८, २; अथर्व. २०, ८७, २
 वद्वाधिषे मनस्यसि ८, ४५, ३१
 वद्वा अदः सलिले १०, ७२, ६
 वद्वाः शर्म क्षरणं ८, ४७, १०
 वद्वावानां मिश्रमहः पुरोहित १, ४४, १२
 वद्वावापिः शतनवे १०, ९८, ७; नि. २, १२
 वद्वावा यतयो यथा १०, ७२, ७
 वद्वायाव हन्त्र ते शतसू ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२;
 अथर्व. २०, ८१, १, ९२, २०; तै. सं. २, ४, १४, ३;
 तै. ब्रा. १, ७, ५; नि. १३, १
 वद्वा त्वद्वां पुषमीकहस्य १, १५१, २
 वद्वा त्वमिमप्रावकणा १, १३९, २

वद्वा नूनं यद्वा यज्ञे ८, ४२, ७
 वद्वा नूनं परावति ८, ५०, ७
 वद्वा प्राचीरजगन्तो १०, १५५, ४; अथर्व. २०, १३७, १
 वद्वा याम्ति मरुतः १, ३७, १३
 वद्वा विष्यस्युतो देवयानं १, १६२, ४; वा. य. २५, २७;
 तै. सं. ४, ६, ८, २
 वद्वा स्या त हन्त्र श्रुष्टिरसि १, १७८, १
 वद्वाहिष्ठं नातिविधे सुदानू ५, ६२, ९; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 वद्वा अते मरुतो रुक्मवक्षसः २, ३४, ८
 वद्वा अयं वृषणमन्विना १, १५७, २; साम. १७५९
 वद्वा यं वृषिमातरो १, ३८, ४
 वद्वा अवा मरुतो मन्वमानः ७, ९८, ४; अथर्व. २०, ८७, ४
 वद्वा दत्तो प्रदिवो अस्ति ६, ६२, ८
 वद्वा आन्ताय सुन्वते ८, ६७, ६
 वद्वा उ विष्पतिः शितः ८, २३, १३; साम. ११४
 वद्वा वदस्यविधेयतानि ८, १००, १०; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११;
 नि. ११, २८
 वद्वा कर्षीर्वा उत ८, ९, १०; अथर्व. २०, १४०, ५
 वद्वा जिनो दाम १, १६२, ८; वा. य. २५, ३१; तै. सं.
 ४, ६, ८, ३
 वद्वा तज्जुतो वना १, ६५, ८
 वद्वा वृक्षो मयं वृष्यावाज ६, ४६, ८
 वद्वा दिवि पायं सुखिमिन्द्र ६, २३, २
 वद्वा प्रवृद्ध सत्यते ८, ९३, ५; अथर्व. २०, ११२, २
 वद्वा प्रजवणे दिवो ८, ६५, २
 वद्वा भिपित्वे असुरा ८, २७, २०
 वद्वा मरुतः परमे सधस्थे १, १०१, ८
 वद्वा यज्ञं मनवे संमिमिक्ष ८, १०, २
 वद्वा रुमे रुशमे ८, ४, २; साम. १२३२; अथर्व. २०, १२०, २
 वद्वा वन्धु पुरुषुत ८, ६६, ५
 वद्वावान पुरुतमं १०, ७४, ६
 वद्वा शक्र परावति ८, १२, १७; अथर्व. २०, १११, २
 वद्वासि रोचने दिवः ८, ९७, ५
 वद्वासि सुन्वतो वृषो ८, १२, १८; अथर्व. २०, १११, ३
 वद्वाहिष्ठं तदग्रे ५, २५, ७; साम. ८६; वा. य. २६, १२;
 तै. सं. १, १, १४, ४
 वद्वा जामप्यरुहि ७, ५०, २
 वद्वा रूपाचरं मर्त्येषु १०, ९५, १६; वा. ब्रा. ११, ५, १, १०
 वद्वा कतिवन्त्र यत्तिधरे ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७२;
 अथर्व. २०, ४३, २
 वद्वा नूनं तव चासि १, ८०, १३

यद्वा देवाश्चक्रेम जिह्वा १०, ३७, १२
यद्वा वयं प्रमिताम १०, २, ४; अथर्व. १९, ५९, २; तै. सं.
१, १, १४, ४
यं ते इयेनः पदाभरत् ८, ८२, ९
यं ते इयेनश्चाहमृक् १०, १४४, ५
यं त्रायध्व इदमिदं ७, ५९, १
यं त्वं रथमिन्द्र मेघसा १, १२९, १
यं त्वं विप्र मेघसातो ८, ७१, ५
यं त्वमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६;
तै. आ. ६, ४, १
यं त्वा गोपवतो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
यं त्वा जनास इन्धते ८, ४३, २७
यं त्वा जनास ईकते ८, ७४, १२
यं त्वा जनासो अग्नि संचरन्ति १०, ४, २; नि. ५, १
यं त्वा देवा दक्षिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
यं त्वा देवापिः शुशुचानो १०, ९८, ८
यं त्वा देवासो मनवे द्युरिह १, ३६, १०
यं त्वा द्यावापृथिवी यं १०, २, ७
यं त्वा पूर्वमीळितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
यं त्वा वाजिष्मत्या अग्नि ९, ८०, २
यं देवासस्त्रिरहन् ३, ४, २
यं देवासोऽजनयन्ताग्निं १०, ८८, ९
यं देवासोऽवथ वाजसातो यं शूरसाता १०, ६३, १४
यं देवासोऽवथ वाजसातो यं त्रायध्वे १०, ३५, १४
यज्ञ इन्द्रो जुजुषे ४, २२, १
यज्ञासत्या पराके अवोके ८, ९, १५; अथर्व. २०, १४१, ५
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्थो अग्नि तुर्वतो १, ४७, ७
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्थो अथर्वरे ८, ८, १४
यज्ञासत्या भुरण्यथो ८, ९, ६; अथर्व. २०, १४०, १
यज्ञियानं न्ययनं १०, १९, ४
यज्ञिर्णिजा रेणसा १, १६२, २; वा. य. २५, २५; तै. सं.
४, ६, ८, १
यज्ञीक्षणं मां स्पृचन्त्या १, १६२, १३; वा. य. २५, ३६;
तै. सं. ४, ६, ९, १
यं नु नकिः पृतनासु ३, ४९, २; नि. ५, ९
यन्मूनं धीभिराग्निना ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
यन्मूनमदयो गतिं ५, ६४, ३
यन्मन्थसे वरेण्यं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
यन्मरुतः सरभसः स्वर्णरः ५, ५४, १०
यसग्निं मेध्यातिथिः १, ३६, ११

यमग्ने पृथु मर्य १, २७, ७; साम. १४१५; वा. य. ६, २९;
तै. सं. १, ३, १३, २
यमग्ने मन्थसे रथिं १०, २१, ४
यमग्ने वाजसातम ५, २०, १; वा. य. १९, ६४
यमस्थमिव वाजिनं ९, ६, ५
यमश्विना ददधुः श्वेतमश्वं १, ११६, ६
यमश्वी नित्यमुपयाति य ७, १, १२
यमस्थ मा यम्यं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
यमाचिदत्र यमसुरस्त ३, ३९, ३
यमादहं वैवस्वतात् १०, ६०, १०
यमादिस्थासो अहुहः ८, १९, ३४
यमापो अद्रयो वना ६, ४८, ५
यमाय घृतवद्विः १०, १४, १४; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
६, ५, १
यमाय मधुमत्तमं १०, १४, १५; अथर्व. १८, २, २; तै. आ.
६, ५, १
यमाय सोमं सुनुत १०, १४, १३; अथर्व. १८, २, १; तै. आ.
६, ५, १
यमासा कृपनीळं १०, २०, ३
यमिन्द्र दक्षिणे त्वं ८, ९७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
यमिमं त्वं वृषाकपिं १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
यमी गर्भमृतावृषो ९, १०२, ६
यमीं द्वा सवयसा १, १४४, ४
यसु पूर्वमहुषे तमिदं हुषे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
यमृत्विजो बहुधा ८, ५८, १
यमे हव यतमाने १०, १३, २; अथर्व. १८, ३, ३८; तै. आ.
६, ५, १
यमेन दत्तं त्रित एनमायुन १, १६३, २; वा. य. २९, १३;
तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
यमेरिरे शृगवो १, १४३, ४; नि. ४, २३
यमैच्छाम मनसा सो १०, ५३, १
यमो नो गातुं प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
यमो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
यं बहुते विप्रती १, ४१, २
यं मर्यः पुरुष्टुहं ५, ७, ६
यं मे दुरिन्द्रो मरुतः ८, ३, २१; नि. ५, १५
यया गा आक्रामहे १०, १५६, २; साम. १५२८
यया रथं पारयथास्वहो २, ३४, १५
यथोरपि प्र यज्ञा ८, १०, ४
यवयवं नो अन्धसा ९, ५५, १; साम. ९७५
यवं वृकेणाग्निना वपन्ता १, ११७, २१; नि. ६, २६

यन्मिकेत स सुक्रतुः ५, ६५, १
 यन्मिदापो महिना १०, १२१, ८; वा. य. २७, २६; ३२, ७,
 तै. सं. ४, १, ८, ६
 यन्मिद्धि त इत्या भगः १, २४, ४
 यन्मिद्धि त्वा बहुभ्यः १, ८४, ९; साम. १३४२; अथर्व.
 २०, ६३, ६
 यस्त इध्मं जभरत्ति ४, २, ६; तै. आ. ६, २, १
 यस्त इन्द्र भियो जनो ७, २०, ८
 यस्त इन्द्र महीरप ८, ६, १६
 यस्त ऊक विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, ९६, १४
 यस्तस्तम्भ सहसा विज्मः ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १
 यस्ता चकार स कुह ६, २१, ४
 यस्तिगमश्चक्षो वृषभो ७, १९, १; अथर्व. २०, ३७, १
 यस्तिखाज सचिविदं १०, ७१, ६; ऐ. आ. ३, १०; तै. आ.
 १, ३, १; २, १५, १
 यस्तुभ्यं दाशायो १, ६८, ६
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशव ४, २, ९
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्यः १०, ९१, ११
 यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीष्टे ५, १२, ६
 यस्ते अग्ने सुमर्ति मर्तो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
 यस्ते अथ कृणवज्रद्रशोच १०, ४५, ९; वा. य. १२, २६;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 यस्ते अनु स्वधामसव ३, ५१, ११; साम. ७३८
 यस्ते गर्भममीवा १०, १६२, २; अथर्व. २०, ९६, १२,
 नि. ६, १२
 यस्ते चित्रश्रवस्तमो ८, ९२, १७
 यस्ते द्रप्त स्कन्दति यः १०, १७, १२; वा. य. ७, २६;
 तै. सं. ३, १, १०, १
 यस्ते द्रप्त स्कन्नो यस्ते १०, १७, १३
 यस्ते नृवं शतक्रतव ८, ९२, १६; साम. ११६
 यस्ते भरादक्षियते ४, २, ७
 यस्ते मदः पतनाषाळ ६, १९, ७
 यस्ते मदो युज्यश्चारुः ७, २२, २; साम. ९२८; अथर्व.
 २०, ११७, २
 यस्ते मदो वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०, ८१५
 यस्ते मदो वरेण्यो य ८, ४६, ८
 यस्ते मन्योऽविचद्वज्र १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
 यस्ते वज्रेण समिधा ६, ५, ५
 यस्ते रथो मनसा १०, ११२, २
 यस्ते रेवो अदाद्यतिः ८, ४५, १५

यस्ते शृङ्गवृषो नपात् ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व.
 २०, ५, ७; तै. आ. २, ४, ५, १
 यस्ते साधिष्ठोऽवसे इन्द्र ५, ३५, १
 यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्या ८, ५३, ७
 यस्ते सुनो सहसो गीर्भिः ६, १३, ४
 यस्ते स्तनः क्षशयो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १;
 वा. य. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; वा. आ.
 १४, ९, ४, २८
 यस्ते हस्ति पतयन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, ९६, १३
 यस्त्वद्धोता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
 यस्त्वा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
 यस्त्वा दोषा य उचसि ४, २, ८
 यस्त्वा आता पतिर्भूत्वा १०, १६२, ५; अथर्व. २०, ९६, १५
 यस्त्वामम हनघते ४, १२, १
 यस्त्वामग्ने हविष्यतिः १, १२, ८; साम. ८४५
 यस्त्वा स्वमेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०, ९६, १६
 यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
 यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्थमानः ५, ४, १०; तै. सं.
 १, ४, ४६, १
 यस्पतिर्वीर्याणामसि १०, २४, ३
 यस्मा अन्ये दश प्रति ८, ३, २३
 यस्मा भरासत क्षयं ८, ४७, ४
 यस्मा अर्कं सप्तवीर्याणाम् ८, ५१, ४
 यस्मा ऊमासो अमृता १, १६६, ३
 यस्मादिन्द्राद्व बृहतः २, १६, २
 यस्मादते न सिध्यति १, १८, ७
 यस्मादेजन्त कृष्टयः ८, १०३, ३; साम. १५१६
 यस्माच्च कृते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०, ३४, ९
 यस्मिन्देवा मन्मनि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
 यस्मिन्देवा विद्ये १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
 यस्मिन्नश्वास ऋषभासः १०, ९१, १४; वा. य. २०, ७८;
 तै. आ. १, ४, २, २
 यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति ८, १६, २; अथर्व. २०, ४४, २
 यस्मिन्वयं दधिमा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८९, ६
 यस्मिन्विश्वा अग्नि भियो ८, ९२, २०; साम. ७२३; अथर्व.
 २०, ११०, २
 यस्मिन्विश्वाणि काव्या चक्रे ८, ४१, ६
 यस्मिन्विश्वाणि भुवनानि ७, १०१, ४
 यस्मिन्विश्वाश्चर्यणयः ८, २, ३३
 यस्मिन्नुक्षे मण्वदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व. ९, ९, २१
 यस्मिन्नुक्षे सुपर्णा १०, १३५, १; तै. आ. ६, ५, ३

यस्यै त्वं वसो दानाय मंहसे ८, ५२, ६
यस्यै त्वं वसो दानाय शिक्षसि ८, ५१, ६
यस्यै त्वं सुकृते जातवेदः ५, ४, ११; तै. सं. १, ४, ४६, १
यस्यै त्वं सुद्रविणो १, ९४, १५; नि. ११, २४
यस्यै त्वमायजसे १, ९४, २; नि. ४, २५
यस्यै त्वं मघवन्नृद्ध ८, ५२, ८
यस्यै धायुरदधा मर्त्याय ३, ३०, ७
यस्यै पुत्रास्तो अदितेः १०, १८५, ३; वा. य. ३, ३३
यस्य गा अन्तरात्मनो ६, ४३, ३
यस्य गावावरुषा ६, २७, ७
यस्य तीक्ष्णसुतं मदं ६, ४३, २
यस्य ते अग्ने अन्ये अग्नय ८, १९, ३३
यस्य ते सुक्ष्मवत्यः ९, ६६, ३०
यस्य ते नू चिदादितां ८, ९३, ११
यस्य ते पीत्वा वृषभो ९, १०८, २; साम. ६९३
यस्य ते पृथ्वस्तस्य १, १३८, ३
यस्य ते मघं रसं ९, ६५, १५
यस्य ते महिना महः ८, ६८, ३; साम. १७७३
यस्य ते विश्वमानुषो ८, ४५, ४२; साम. १०७१, अथर्व.
२०, ४३, ३
यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना १०, ३७, ९
यस्य ते स्वादु सकृत् ८, ६८, ११
यस्य त्वच्छम्भरं मदे ६, ४३, १; साम. ३९२
यस्य त्वत्ते महिमानं १०, ११२, ४
यस्य त्वन्महिसं वाताप्यम् १०, २६, २
यस्य त्रिधात्वहृतं ८, १०२, १४; साम. १५७१
यस्य त्री पूर्णा मधुना १, १५४, ४
यस्य त्वमग्ने अघवरम् ४, २, १०
यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु ८, ५२, ४
यस्य त्वमूर्ध्वो अघवराय ८, १९, १०
यस्य दूतो असि क्षये १, ७४, ४
यस्य धावापृथिवी पौर्यं १, १०१, ३
यस्य द्विर्हंसो बृहत् ८, १५, २; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, ९
यस्य न इन्द्रः पिबायस्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
यस्य प्रयाणमन्वम्य ५, ८१, ३; वा. य. ११, ६, तै. सं.
४, १, १, २
यस्य प्रस्तादसो गिर १०, ३३, ६
यस्य मग्दानो अग्धसो ६, ४३, ४
यस्य मा पशुवाः शतं ५, २७, ५
यस्य मा इतितो रये १०, ३३, ५
यस्य वर्णं मधुसुतं ९, ६५, ८

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो ८, २०, १६
यस्य वायोरेव इवत् ६, ४५, ३२
यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
यस्य विश्वानि हस्तयोरुक्षुः ६, ४५, ८
यस्य व्रते पृथिवी नक्षमीति ५, ८३, ५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनासः ७, ६, ६
यस्य शश्वत्पिबो इन्द्र १०, ११२, ५
यस्य श्रवो रोदसी ७, १८, २४
यस्य श्वेता विचक्षणा ८, ४१, ९
यस्य संख्ये न वृण्वते १, ५, ४; अथर्व. २०, ६९, २
यस्या अनन्तो अहृतः ६, ६१, ८
यस्याभ्रिर्वपुर्गृहे ८, १९, ११
यस्याजुषं वावसा १, १००, १४
यस्याजुषमस्मिन् ८, ७५, १४; तै. सं. २, ६, ११, ३
यस्या देवा उपख्ये व्रता ८, ९४, २
यस्यानक्षा दुहिता १०, २७, ११
यस्यानासः सूर्यस्येव यामः १, १००, २
यस्यामृता गभीरा ८, १६, ४
यस्यामितानि वीर्या ८, २४, २१; अथर्व. २०, ६५, ३
यस्याव्यं विश्व आयो ८, ५१, ९; साम. १६०९, वा. य. ३३, ८९
यस्या ह्यन्तो अर्चयः १, ४८, १३
यस्यावधीतितरं ५, ३४, ४
यस्यान्नासः प्रदिशि २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
यस्येद्वाङ्मरुतं व्रते १०, ६०, ४
यस्येमे हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व. ४, ५, वा. य.
२५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
यस्यैषधीः प्रसर्पया १०, ९७, १२; वा. य. १२, ८६
या आपो दिव्या उत वा ७, ४९, २
या इन्द्र प्रस्वत्सवा ८, ६, २०
या इन्द्र अज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व.
२०, ५५, २
या ओषधीः पूर्वा जाताः १०, ९७, १; वा. य. १२, ७५
तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, २८
या ओषधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः १०, ९७, १८; अथर्व.
६, ९६, १; वा. य. १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६,
या ओषधीः सोमराज्ञीर्बिष्टिताः १०, ९७, १९; वा. य.
१२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
वाः प्रवतो निवता ७, ५०, ४
वाः कलिनीर्वा १०, ९७, १५; वा. य. १२, ८९; तै. य.
४, २, ६, ४
वाः संरूपा विरूपाः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७,

बाः सूर्यो गहिमभिराततान ७, ४७, ४
 बा गुरुगूर्या सिनीवाली २, ३२, ८
 बा गोमतीरूपसः सर्ववीरा १, १३३, १८
 बा गौरवर्तनि पर्येति १०, ६५, ६
 बा जामयो वृष्ण इच्छन्ति ३, ५७, ३
 बा त ऊतिरमिब्रह्म ६, ४५, १४
 बा त ऊतिरवमा ६, २५, १
 बा त ऊच्छिन्विष्या उत नः परः ८, ९, ११; अथर्व
 २०, १४१, १
 बाति देवः प्रवता १, ३५, ३
 बा ते अग्ने पर्वतस्यैव ३, ५७, ६
 बा ते अष्टा गोओपसा ६, ५३, ९
 बा ते काकुत्स्थकृणा यावरि ६, ४१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 बा ते जिह्वा मधुमती ३, ५७, ५
 बा ते दिष्टुद्वष्टा ७, ४६, ३; नि. १०, ७
 बा ते धामानि दिवि १, ९१, ४; तै. स. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 बा ते धामानि परमाणि १०, ८१, ५; बा. य. १७, २१;
 तै. स. ४, ६, २, ५
 बा ते धामानि हविषा १, ९१ १९; बा. य. ४, ३७; तै. सं.
 १, २, १०, १
 बा ते भीमाभ्यामुबा ९, ६१, ३०; साम. ७८०
 बा दम्पती समनसा ८, ३१, ५
 बा दक्षा सिन्धुमातरा १, ४६, २; साम. १७२९
 बाहगैव दहसो तादृगुच्यते ५, ४४, ६
 बा वेवेष्टु तन्ममैरयन्त १०, १६९, ३; तै. सं. ७, ४, १७, १
 बाह्वाथ्यं वरुणो २, ३८, ८
 बा धर्तारा रजसो रोचनस्यो ५, ६९, ४
 बा धारयन्त द्वावाः ७, ६६, २; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 बा नः दीपरश्मिना १, ४६, ६
 बा आभजो मरुत ३, ३५, ९
 बा नि स्थानानि आश्विना ७, ७०, ३
 बानीन्द्राग्नी चक्रधुरीण्यो १, १०८, ५
 बा नु श्वतावचो दिव ८, ४०, ८
 बा रवा दिवो मुहितिर्वधेय ७, ७७, ६
 बाभ्रावे मतोन्मुखो १, ७३, ८
 बाभ्रो नरो देवयन्तो ३, ८, ६
 बा घननासु दुष्टरा ५, ८६, २
 बाभिः कण्वमभिष्टिभिः १, ४७, ५
 बाभिः कण्वं मेघ तिथि ८, ८, २०
 बाभिः कुत्समाशुनेयं १, ११२, २३

बाभिः कृशानुमसने १, ११२, २१
 बाभिः पञ्चमवधो ८, २२, १०
 बाभिः पठर्वा जडास्य १, ११२, १७
 बाभिः पक्षीर्विमदाय १, ११२, १९
 बाभिः पण्डिता तनयस्य १, ११२, ४
 बाभिः शचीभिर्वृष्णा १, ११२, ८
 बाभिः शचीभिश्चमसौ ३, ६०, २
 बाभिः शताती भवधो १, ११२, २०
 बाभिः क्षुत्रन्ति धनसा १, ११२, ७
 बाभिः सिन्धुमवधो बाभिः ८, २०, २४
 बाभिः सिन्धु मधुमन्तं १, ११२, ९
 बाभिः सुदानू औशिजाय १, ११२, ११
 बाभिः सूर्य परिवाधः १, ११२, १३
 बाभिः सोमो मोरते १०, ३०, ५
 बाभिरंगिरो मनसा १, ११२, १८
 बाभिरन्तकं जसमानस्य १, ११२, ६
 बाभिनेर गोष्टुयुधं १, ११२, २२
 बाभिनेरा व्रसवस्थुं ८, ८, २१
 बाभिनेरा शयवे बाभिः १, ११२, १६
 बाभिर्महामतिथिर्व १, ११२, १४
 बाभिर्वज्र विपियान १, ११२, १५
 बाभिर्विह्वला धनसा १, ११२, १०
 बाभीरसां श्रोदसो १, ११२, १२
 बाभी रंभं निहृते १, ११२, ५
 बाभ येष्टाः क्षुभाशोभिष्टा ७, ५६, ६
 बाभयवो मनुष्यता १, ८०, १६; नि. १२, ३४
 बा पूषन्महाबोदनीम् ६, ५३, ८
 बा मे धिय मरुत १०, ६४, १२
 बा रुचो जातवेदसो १०, १८८, ३
 बा वाः शवं १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११, ५; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ६
 बावत्तरस्तनो ७, ९१, ४
 बावदिद भुवनं विश्व १, १०८, २
 बावन्मातरः सुषमो १०, ८८, १९; नि. ७, ३१
 बावयद्वेष्टस स्वा ४, ५२, ४
 बावयद्वेष्टा कृत्वा कृतेजाः १, ११३, १२
 बावया वृक्षं वृक्ष १०, १२७, ६
 बा वां शतं निधुनो याः ७, ९१, ६
 बा वां सन्ति पुरुस्पृहः (०। अश्व ता) ४, ४७, ४
 बा वां सन्ति पुरुस्पृहः (०। इन्द्राग्नी) ६, ६०, ८;
 साम ९९२

या वां कक्षा मधुमति १, २२, ३; वा. य. ७, ११; तै. सं. १, ४, ६, १
 या वा ते सन्ति दाक्षुषे ७, ३, ८
 यावित्था श्लोकमादिब १, ९२, १७; साम. १७३६
 या विश्वासां जनितारा ६, ६९, २
 या वीर्याणि प्रथमानि १०, ११३, ७
 या वृत्रहा परावति ८, ४५, २५
 या वो भेषजा मरुतः २, ३३, १३
 या वो माया अभिद्रुहे २, २७, १६
 या शर्षाय मारुताय ६, ४८, १०
 याश्चेद उपशृण्वन्ति १०, ९७, २१; वा. य. १२, ९४; तै. सं. ४, २, ६, ५
 यासां राजा वरुणो याति ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २; तै. सं. ५, ६, १, १
 यासां तिस्रः पंचाशतो १, १३३, ४
 यासि कुसेन सरथं ४, १६, ११; नि ५, १५
 या सुजृणिः श्रेणिः सुस्ने १०, ९५, ६
 या सुनीधे शौचद्रुषे ५, ७९, २; साम. १७४१
 या सुबाहुः सांगुरिः २, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै. सं. ३, १, ११, ४
 या सुरथा रथीतमोभा १, २२, २
 यासु राजा वरुणो यासु ५, ४९, ७
 यास्ते धारा मधुच्युतो ९, ६२, ७; साम. २७७
 यास्ते पृषन्नावो ६, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५
 यास्ते प्रजा अमृतस्य १, ४३, ९
 यास्ते राके सुमत्तयः २, ३२, ५; अथर्व. ७, ४८, २; तै. सं. ३, ३, ११, ५
 युक्ते अस्तु दक्षिण १, ८२, ५
 युक्ता मातासीदुति दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९, ९, ९
 युक्तो ह यद्वा तौग्याय १, १५८, ३
 युक्ष्वा हि केशिना हरी १, १०, ३; साम. १३४६; वा. य. ८, ३४
 युक्ष्वा हि एवं रथासहा ८, २६, २०
 युक्ष्वा हि देवहूतमौ अर्धौ ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७; ३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १
 युक्ष्वा हि वाजिनीवती १, ९२, १५; साम. १७३३
 युक्ष्वा हि वृत्रहन्तम ८, ३, १७; साम. ३०१
 युक्ष्वा हारुषी रथे १, १४, १२
 युगेयुगे विदध्यं गुणज्ञायः ६, ८, ५
 युक्ष्वा हारुषी रथे ५, ५६, ६
 युजं हि मामकृथा आदिदि ५, ३०, ८
 युजा कर्माणि जनयन् १०, ५५, ८

युजानो अथा वातस्य १०, २२, ४
 युजानो हरिता रथे ६, ४७, १९
 युजे रथं गवेषणं हरिण्यां ७, २३, ३; अथर्व. २०, १२, ३; तै. ब्रा. २, ४, १, ३
 युजे वां मन्त्र पुर्य १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३९; वा. य. ११, ५; तै. सं. ४, १, १, २
 युजते मन उत युजते धियः ५, ८१, १; वा. य. ५, १४; ११, ४; ३७, २; तै. सं. १, २, १३, १; ४, १, १, १; तै. आ. ४, २, १
 युजन्ति मन्त्रमरुष १, ६, १; साम. १४६८; अथर्व. २०, २६, ४; ४७, १०; ६९, ९; वा. य. २३, ५; तै. सं. ७, ४, २०, १
 युजन्ति हरी हरिण्य ८, ९८, ९; साम. ७१२; अथर्व. २०, १००, ३
 युजन्त्यस्य काम्या १, ६, २; साम. १४६९; अथर्व. २०, २६, ५; ४७, ११; ६२, १०; वा. य. २३, ६; तै. सं. ७, ४, २०, १
 युजायां रासमं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३
 युषा युधमुप चेदेषि १, ५३, ७; अथर्व. २०, २१, ७
 युधेन्द्रो मन्त्रा वसिष्ठकार ३, ३४, ७; अथर्व. २०, ११, ७
 युधम सन्तमनर्वाणि ८, ९२, ८; साम. १६४३
 युधस्य ते वृषभस्य ३, ४६, १
 युधो अनर्वा खजकृत्यसम ७, २०, ३
 युनक्त सीरा वि युगा १०, १०१, ३; अथर्व. ३, १७, २; वा. य. १२, ६८; तै. सं. ४, २, ५, ५; नि. ५, २८
 युमन्ति ते मन्त्राणा १, ८२, ६
 युयूषतः सवयसा १, १४४, ३
 युयोता शरुमस्त्रां ८, १८, ११
 युयोप नाभिरुपरस्यायो १, १०४, ४
 युवं रथेन विमदाय १०, ३२, ७
 युवं रथं परिषूतेरुह्यथः १, ११९, ६
 युवं वन्दनं निरुतं जरण्याय १, ११९, ७
 युवं वगो सुषाण्ये ८, २६, २
 युवं कक्षाणि वीवसा १, १५२, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
 युवं विप्रस्य जरणां १०, ३९, ८
 युवं सक्ता मायाविना १०, २४, ४
 युवं इथावाय रुशतीमदत्तं १, ११७, ८; नि. ६, ६
 युवं श्रियमग्निना देवताता ४, ४४, २; अथर्व. २०, १४३, २
 युवं श्रीभिर्देवताभिः ६, ६३, ६
 युवं श्वेतं पेद्व हन्त्रजुतं १, ११८, ९
 युवं श्वेतं पेद्वेऽग्निना १०, ३९, १०
 युवं सुराममग्निना १०, १३१, ४; अथर्व. २०, १२५, ४; वा. य. १०, ३३; २०, ७६; तै. ब्रा. १, ४, २, १

युवं ह कृष्णं युवमश्विना १०, ४०, ८
 युवं ह गर्भं जगतीषु १, १५७, ५
 युवं ह घर्मं मधुमन्तमश्वे १, १८०, ४
 युवं ह भुज्यं युवमश्विना १०, ४०, ७
 युवं ह रंभं वृषणा १०, ३९, ९
 युवं ह स्थो भिषजा १, १५७, ६
 युवं हि व्मा पुरुमुजेममेधतुं ८, ८६, ३
 युवं हि स्थः स्वर्पती ९, १९, २; साम. १००१
 युवं ह्यन्तराज्ञाव सीदते १०, १३२, ७
 युवं ह्यास्ते महो रम्युवं १, १२०, ७
 युवं कण्वाव नासत्या ८, ५, २३
 युवं कवी छः पर्यश्विनारयं १०, ४०, ६
 युवं चित्रं ददधुभोजनं ७, ७४, २; साम. ७५४
 युवं ष्यवानं सनयं १०, ३९, ४; नि. ४, १९
 युवं ष्यवानं जरसो मुमुक्तं ७, ७१, ५
 युवं ष्यवानमश्विना जरन्तं १, ११७, १३
 युवं तमिन्द्रापवेता १, १३२, ६; वा.य. ८, ५३
 युवं तासां दिव्यस्य १, ११२, ३
 युवं तुष्ठायां पूर्व्यभिरेवं १, ११७, १४
 युवं दक्षं हतव्रता १, १५, ६
 युवं देवा क्रतुना ८, ५७, ८
 युवं धेनुं शयवे १, ११८, १
 युवं नरा स्तुवते कृष्णिनाय १, ११७, ७
 युवं नरा स्तुवते पञ्चिनाय १, ११६, ७
 युवं नो येषु वरुणा ५, ६४, ६
 युवमत्यस्याव नक्षथो १, १८०, २
 युवमश्वेऽवनीताय तसं १, ११८, ७
 युवमेतं चक्रधुः सिंघुषु ह्रवं १, १८२, ५
 युवमेतानि दिवि १, ९३, ५; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 युवं पय उज्जियायामधत् १, १८०, ३
 युवं पेदेव पुरुवारमश्विना १, ११९, १०
 युवं प्रत्यस्य साधथो महो यत् ३, ३८, ९
 युवं भुज्यं समुद्र आ १०, १४३, ५
 युवं भुज्यमवविद्धं समुद्र ७, ६९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८
 युवं भुज्यं सुरमाणं १, ११९, ४
 युवं मित्रेभं जवं ५, ६५, ६
 युवं मृगं जागृवांसं ८, ५, ३६
 युवो यज्ञैः प्रथमा १, १५१, ८
 युवां क्षोमेभिर्देवयन्तो १, १३९, ३
 युवां ह वोषा पर्यश्विनायती १०, ४०, ५

युवो हवन्त उभयास ७, ८३, ६
 युवाकु हि शचीनां १, १७, ४
 युवां गीतमः पुरुमीळो १, १८३, ५
 युवां चिद्धि व्माश्विनावतु १, १८०, ८
 युवादत्तस्य धिष्ण्या ८, २६, १२
 युवानं विस्पतिं कर्त्ति ८, ४४, २६
 युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
 युवानो रुद्रा अजरा १, ६४, ३
 युवां देवास्त्रय ८, ५७, २
 युवां नरा पश्यमानास ७, ८३, १
 युवाभ्यां वाजिनीवसु ८, ५, २
 युवाभ्यां देवी धिष्ण्या १, १०९, ४
 युवाभ्यां मिश्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
 युवाभिद्धयवसे पृथोय ४, ४१, ७
 युवामिषुसु वृत्तानासु ७, ८२, ४
 युवामिन्द्राग्नी वसुतो १, १०९, ५
 युवां पूर्ववाश्विना १, १८१, ९
 युवां मृगेव वारणा १०, ४०, ४
 युवा स मास्तो गणः ५, ६१, १३
 युवा सुवासाः परिवीत ३, ८, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 युवो श्रियं परि योषावृणीत ७, ६९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८; नि. ६, ४
 युवो राजासि सुयमासो १, १८०, १
 युवोरत्रिश्चितेति ५, ७३, ६
 युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २२, ४
 युवोरश्विना वपुषे युवा युजं १, ११९, ५
 युवो राष्ट्रं वृद्धदिश्वतिष्ठौः ७, ८४, २
 युवोरुषा अनु श्रियं १, ४६, १४
 युवोरू रथं हुवे ८, २६, १
 युवोर्कतं रोदसी ३, ५४, ३
 युवोर्दोनाय सुभरा १, ११२, २
 युवोर्यदि सखयायास्मे १०, ६१, २५
 युवोर्हि मातावितिः १०, १३२, ६
 युवमाकं स्मा रथौ अनु ५, ५३, ५
 युवमाकं देवा अवसाहनि ७, ५९, २
 युवमाकं धुषे अपां १०, ७७, ४
 युवमादत्तस्य महतो विचेत ५, ५४, १३
 युमार्ड नक्तं ८, ७, ६
 युस्मे देवा अपि व्महि ८, ४७, ८
 युस्मेधितो महतो १, ३९, ८
 युस्मोतो विप्रो महतः ७, ५८, ४

युन ऊषु नविष्टया ८, २० १९
युष्मत्सु उत ये १, १६२, ६; वा. य. २५, २९; तै. सं.
४, ६, ८ २
युयं रथि मरुत ५, ५४ १४
युयं राजानः कञ्जिष्वर्णी ८ १९, ३५
युयं राजानमियं जनया ५, ५८ ४
युयं विश्व परि पाथ १०, १२६ ४
युयं ह रत्नं मन्वन्तु भव्य ७, ३७, २
युयं हि वृत्तीर्नतुमुमिराथैः ४, ५१, ५
युयं हि छा सुदानव (०) अत्रा चिक् ८, ८३, ९
युयं हि छा सुदानव (०) कर्ता ६, ५१, १५
युयं हि छा सुदानवो रुद्रा ८, ७, १९
युयं गावो मेदयथा कृतां ६, २८, ६; अथर्व. ४, २१, ६;
तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
युयं तत्सत्यशवस १, ८६, २
युयं देवाः प्रमतिर्युय २ २९, २
युयं धृष्टं प्रयुजो न १०, ७७, ५
युयं न उन्ना मरुतः १, १६६, ६; ६, ३०
युयमस्मभ्यं धिषणाभ्यः ४, ३६, ८
युयमस्माज्जयत वस्यो ५, ५५, १०
युयं मत्तं विपम्यवः ५, ६१, १५
ये अस्या ये अह्याः १, १९१, ७
ये अग्नयो न शोभुचाक्षिधाना ६, ६६, २
ये अग्निद्रग्धा ये अनग्निद्रग्धा १०, १५, १४; अथर्व.
१८, २, ३५; वा. य. १९, ६०
ये अग्नेः परि जहिरि १०, ६२, ६
ये अग्ने चन्द्र ते गिरः ५, १०, ४
ये अग्ने नेरयन्ति ते ५, २०, २
ये अजितु ये वागीषु ५, ५३, ४
ये अर्वाचरतां १, १६४, १९; अथर्व. ९, ९, १९
ये अश्विना ये पितरा ४, ३४, २
ये के च उमा महिनो ६, ५२, १५
ये गन्धता मनसा शश्रुमाह ६, ४६, १०; अथर्व. २०, ८३, २
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं ४, ३४, १०
ये च पूर्व ऋषयो ये ७, २२, ९
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते ५, ३१, १३
ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः ८, २०, १८
ये त्रिपूर्वं ऋतसाप १०, १५४, ४; अथर्व. १८, २, १५
ये चिद्धि स्वायुष्यः पूर्वं १, ४८, १४
ये चिद्धि पूर्व ऋतसाप १, १७९, २
ये चिद्धि मृत्युबन्धव ८, १८, २२

ये चेह पितरो ये च १०, १५, १३; वा. य. १९, ६७
ये तातुषुर्देवता १०, १५, ९; अथर्व. १८, ३, ४७;
तै. ब्रा. २, ६, १६, २; नि. ६, १४
ये ते त्रिरहस्तवितः ४, ५४, ६
ये ते पन्थाः सवितः पृथ्वांसः १, ३५, ११; वा. य. ३४, २७;
तै. सं. ७, ५, २४, १
ये ते पवित्रमूर्ध्वो २, ६१, ५; साम. ७८८
ये ते विप्र मङ्गकृतः १०, ५०, ७
ये ते वृषणो वृषमास हन्त १ १७७, २
ये ते शुक्रांसः शुचयः शुचि ६, ६, ४
ये ते शुक्रं ये तत्रिषीमवर्धन् ३, ३२, ३
ये ते सन्ति दशग्विनः ८, १, ९
ये ते सारथ्य ऊर्मयो ७, ९६, ५; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. १०, २४
ये त्रिशति वषस्पो ८, २८, १
ये स्वा देवाजिक्तं मन्वे १, १९०, ५; नि. ४, २५
ये स्वाभिन्ध न तुष्टुः ८, ६, १२; साम. १५०२; अथर्व.
२०, ११५, ३
ये स्वाहिहस्ते मन्वन् ३, ४७, ४; वा. य. ३३, ६३; तै. ब्रा.
३, २०
ये देवानां यज्ञिया यज्ञिया ७, ३५, १५; अथर्व. १९, ११, ५
ये देवास हह स्थन विश्वे ८, ३०, ४
ये देवासो अभवता सुकृत्वा ४, ३५, ८
ये देवासो दिव्येकादश १, १३९, ११; वा. य. ७, १९;
तै. सं. १, ४, १०, १
ये द्रप्सा हव रोदवी ८, ७, १६
ये नः पूर्वं पितरः सोम्यासो १०, १५, ८; अथर्व. १८, ३, ४६;
वा. य. १९, ५१
ये नः सपत्ना अप ते १०, १२८, ९; अथर्व. ५, ३, १०;
वा. य. ३४, ४६; तै. सं. ४, ७, १४, ४
येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा ८ १९, १६
येन उगोतीष्यायवे ८ १५, ५; साम. ८८१; अथर्व. २०, ६१, २
येन तोकाय तनयाय धाम्यं ५, ५३, १३
येन दीर्घं मरुतः १, १६६, १४
येन द्यौरुपा पृथिवी १०, १२१, ५; अथर्व. ४, २, ४;
वा. य. ३२, ६; तै. सं. ४, १, ८, ५
येन मानामश्चितयन्त उन्नाः १, १७१, ५
येन वंसाम प्रतनासु शर्धतः ८, ६०, १९
येन वृद्धो न शवमा ६, ४४, ३
येन सिन्धुं महीरपो ८, १२, ३; अथर्व. २०, ६३, ९
येन सूर्य उयोतिषा १०, ३७, ४
ये नाकस्याधि रोचते १, १९, ६

येना दशगवमश्रिगुं ८, १२, २; अथर्व. २०, ६३, ८
 येना नवगवो दशगवम् २, १०८, ४; साम. ९३९
 येना पावक चक्षसा १, ५०, ६; साम. ६३७; अथर्व.
 १३, २, २१; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२;
 नि. १६, २२-२५

येनाव तुषंशं यदुं ८, ७, १८
 येना समुद्रमसृजो ८, ३, १०; अथर्व. २०, ९, ४; ४९, ७
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० ... असपत्नः ।) १०, १७४, ४
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० असपत्नः ।) १०, १५९, ४
 येनेना विश्वा पयवना २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४
 ये पाकशंसं विहरन्त पृथ्वेः ७, १०४, ९; अथर्व. ८, ४, ९
 ये पातयन्ते अजमभिर्गिरीं ८, ४६, १८
 ये पायवो मामतेयं १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं.
 १, २, १४, ५

ये पृवतीभिर्कृष्टिभिः १, ३७, २
 येभिः सूर्यमुषसं भन्दसानः ५, १७, ५
 येभिल्लिखः परावतो ८, ५, ८
 येभ्यो माता मधुमत् १०, ६३, ३
 येभ्यो होत्रां प्रथमां १०, ६३, ७
 ये महो रजसो विदुः १, १९, ३
 ये मूर्धनः क्षितीनां ८, ६७, १३
 ये मे पञ्चाशतं ददुः ५, १८, ५; तै. ब्रा. २, ७, ५, २
 ये यज्ञा य ईक्ष्वाः १, १४, ८
 ये यज्ञेन दक्षिण्या समक्ताः १०, ६२, १
 ये युध्यन्ते प्रधनेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७;
 तै. ब्रा. ६, ३, २

ये राधाभि ददत्यङ्ग्या ७, १६, १०
 ये वध्वभ्यन्त्र वहतुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०
 ये वाजिनं परियङ्ग्यन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५,
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 ये वा द्वांस्त्वञ्चिना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३६, ३
 ये वायव इन्द्रमावनास ७, ९२, ४
 ये वाह्वन्त पार्थिवा ५, ५२, ७
 ये वृक्षानो अभि क्षमि ३, ८, ७
 ये शुभ्रा चोरवर्षसः १, १९, ५
 येषां शिवाधि रोदसी ५, ६१, १२
 येषामउमेषु पृथिवी १, ३७, ८
 येषामणो न सप्रथो ८, २०, १३
 येषामावाध ऋमिय ८, २३, ३
 येषामिळा वृत्तहस्ता ७, १६, ८
 ये सत्त्वासो हविरदो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८

ये सवितुः सत्यसवस्य १०, ३६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 ये सोमासः परावति (०) ये वादः ९, ६५, २२; साम. ११६३
 ये सोमासः परावति (०) सर्वांस्तो ८, ९३, ६; अथर्व.
 २०, ११२, ३

ये स्तोत्रुभ्यो गोअग्राम् २, १, १६; २, १३
 ये स्या मनोर्वक्षियास्ते १०, ३६, १०
 ये ह स्ये ते सहमाना ४, ६, १०
 ये हरी मेधयोक्था मद्मन्तः ४, ३३, १०
 यो अग्निं हव्यदातिभिः ८, १९, १३
 यो अग्निः कश्यवाहनः १०, १६, ११; वा. य. १९, ६५
 यो अग्निः क्रय्यात्प्रविवेश १०, १६, १०; अथर्व. १२, २, ७
 यो अग्निः सप्तमानुषः ८, ३९, ८
 यो अग्निं तम्बो दमे ८, ४४, १५
 यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६
 यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 यो अत्य इव सृजयते ९, ४३, १
 यो अदधाउज्योतिषि १०, ५४, ६
 यो अद्विभिप्रथमज्ञा कृता ६, ७३, १; अथर्व. २०, ९०, १
 यो अध्वरेषु शमन्त १, ७७, २
 यो अनिष्मो सीदयत् १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७;
 नि. १०, १९

यो अवाचीने तमसि ७, ६, ४
 यो अप्सु चन्द्रमा इव ८, ८२, ८
 यो अप्स्वा क्षुचिना दैव्येन २, ३५, ८
 यो अयो मर्तमोजनं १, ८१, ६
 यो अश्वस्य दधिक्रागो ४, ३९, ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपति १, १०१, ४; नि. ५, १५
 यो अश्वेभिर्वहते ८, ४६, २६
 यो अस्मा अक्षं तुषु १०, ७९, ५
 यो अस्मै ब्रम उत वाय ५, ३४, ३; नि. ६, १९
 यो अस्मै हविषाविचन ६, ५४, ४
 यो अस्मै हव्यदातिभिः ८, २३, २१
 यो अस्मै हव्यैषुत् २, २६, ४
 यो अश्व परे रजसः १०, १८७, ५; अथर्व. ६, ३४, ५
 योगक्षेमं व आदायाहं १०, १६६, ५
 यो गर्भमोषवीनां ७, १०२, २; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६;
 तै. आ. १, २९, १
 यो गृणतामिदासिथापिः ६, ४५, १७
 योगे-योगो तवस्तारं १, ३०, ७; साम. १६३; ७४३; अथर्व.
 २०, २६, १; वा. य. ११, १४; तै. सं. ४, १, २, १
 यो जनामदिषां हवा १०, ६०, ३

यो जागार तमृचः ५, ४४, १४; साम. १८२६
 यो जात एव प्रथमो २, १२, १; अथर्व. २०, ३४, १;
 तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ३, २१; १०, १०
 यो जिनाति न जीयते १, ५५, ४; साम. ९७८
 यो वज्रेभिर्हृदयो यश्च १०, ३८, ४
 यो दुष्टो विश्ववारः अवायव ८, ४६, ९
 यो देवो देवतमो ४, २२, ३
 यो वेद्यो अनमयद्वयैः ७, ६, ५; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 योदासि ऋत्वा शवसो ८, ८८, ४
 यो धर्ता सुवनानां ८, ४१, ५
 यो धारया पावकया ९, १०१, २; साम. ६९८
 यो वृषितो योऽवृत्तो ८, ३३, ६
 यो न भागो अभ्येनो भराति ५, ३, ७
 यो न हृदमिदं पुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व.
 २०, १४, ३; ६२, ३
 यो न हन्तुः पितरो ह्यस्युर्गातः ८, ४८, १२
 यो न हन्द्वाभितो जनी १०, १३३, ४
 यो न हन्द्वाभिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
 यो नः कश्चिद्विश्रितः ८, १८, १३
 यो नः पिता जनिता यो १०, ८२, ३; अथर्व. २, १, ३;
 वा. य. १७, २७; तै. सं. ४, ६, २, १; तै. आ.
 १०, १, ४
 यो नः पूवज्जवो वृकः १, ४२, २
 यो नः शश्वपुराविधा ८, ८० २
 यो नः सनुष्य उत २, ३०, ९
 यो नः सनुष्यो अभिदासवृ ६, ५, ४
 यो नः स्तो अरणो यश्च ६, ७५, १९; साम. १८७२
 यो नन्वान्यनमन् २, २४, २
 यो नार्मेरं सहवसुं २, १३, ८
 योनिमेक आ ससावृ ८, २९, २
 योनिष्ट इन्द्र निषदे १, १०४, १; नि. १, १७
 योनिष्ट इन्द्र सवने ७, २४, १; साम. ३१४
 यो नो अग्ने अररिवो १, १४७, ४
 यो नो अग्ने कुरेव आ ६, १६, ३१
 यो नो अग्नेभिदासति १, ७९, ११
 यो नो दाता वसुनां ८, ५१, ५
 यो नो दाता स नः पिता ८, ५२, ५
 यो नो दास आयो वा १०, ९८, ३
 यो नो देवः परावता ८, १२, ६
 यो नो महतो अभि दुर्हंणायुः ७, ५९, ८; अथर्व. ७, ७७, २;
 तै. सं. ४, ३, १३, ३

यो नो महतो वृकताति २, ३४, ९
 यो नो रसं दित्सति पित्वो ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाते ७, ६०, ११
 यो भातुभिर्विभावा १०, ६, २
 यो भूयिष्ठं नासत्याभ्यां ५, ७७, ४
 यो भोजनं च दयसे २, १३, ६
 यो म इति प्रवोचति ५, २७, ४
 यो म इमं चितु र्मना ८, ४६, २७
 यो मर्त्येष्वमृत ऋतावा ४, २, १
 यो मा पाकेन मनसा चरन्ते ७, १०४, ८; अथर्व. ८, ४, ८
 यो मायातुं यातुधानेत्याह ७, १०४, १६; अथर्व. ८, ४, १६
 यो मित्राय वरुणायाविधज् १, १३६, ५
 यो मृलयति चक्रुषे सिदा ७, ८७, ७
 यो मे धेनुनां शत ५, ६१, १०
 यो मे राजन्स्युज्यो वा २, २८, १०
 यो मे शता च विंशति च ५, २७, २
 यो मे हिरण्यसदृशो ८, ५, ३८
 यो यजाति यजात इव ८, ३१, १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनः १०, ५७, २; अथर्व. १३, १, ६०
 यो यज्ञो विश्वतस्सन्तुभिः १०, १३०, १
 यो रक्षांसि निजुर्वति १०, १८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
 यो रक्षांसि विममे पार्थिवानि ६, ४९, १३
 यो रभस्य चोदिता २, १२, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
 यो रयिवो रयिन्तमो ६, ४४, १; साम. ३५१
 यो राजभ्य ऋतनिभ्यो २, २७, १२
 यो राजा चर्षणीनां याता ८, ७०, १; साम. २७३; ९३३;
 अथर्व. २०, ९२, १६; १०५, ४
 यो रायो अवनिर्महाज् (०। तमिन्द्रम्) ८, ३२, १३
 यो रायो अवनिर्महाज् (०। तस्मा हन्द्वाय) १, ४, १०
 अथर्व. २०, ६८, १०
 यो रेवाभ्यो अमीवहा १, १८, २; वा. य. ३, २९;
 नि. ३, २१
 यो रोहितो वाजिनी ५, ३६, ६
 यो वः शिवतमो रसः १०, ९, २; साम. १८३८, अथर्व.
 १, ५, २; वा. य. ११, ५१; ३६, १५; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४;
 १०, १, ११
 यो वः सुनोत्यभिपित्वे ४, ३५, ६
 यो वः सेनानीमेहतो १०, ३४, १२
 योऽवरे वृजने विश्वयाविमु २, २४, ११
 यो वर्धन ओषधीनां यो अपाः ७, १०१, २

यो वां यज्ञेभिरावृतो ८, २६, १३
 यो वां यज्ञैः शशमानो १, १५१, ७; नि. ६, ८
 यो वां यज्ञो नासत्या ७, ७०, ६
 यो वां रजांस्यग्निना ८, ७३, १३
 यो वां रथो नृपती अस्ति वो ७, ७१, ४
 यो वाचते ददाति सुनुं १, ४०, ४
 यो वां गर्तं मनसा ७, ६४, ४
 यो वाचा विवाचो १०, २३, ५, अथर्व. २०, ७३, ६
 यो वां नासत्याहृषि ८, ८, १५
 यो वामग्निना मनसो १, ११७, २
 यो वामरुण्यचक्ष्मं ८, २६, १४
 यो वामृजवे क्रमणाय ६, ७०, ३
 यो वां परिउमा सुवृद् १०, ३९, १
 यो विश्वतः सुप्रतीकः १, ९४, ७; नि. ३, ११
 यो विश्वस्य जगतः १, १०१, ५
 यो विश्वा दयते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४, १५८३
 यो विश्वान्यभि व्रता ८, ३२, २८
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पर्वद्) १०, १८७, ४;
 अथर्व. ६, ३४, ४
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पृषा) ३, ६२, ९
 यो वृत्राय सिनमन्ना २, ३०, २
 यो वेदिष्ठो अय्यथियु ८, २, २४
 यो वो देवा वृतस्तुना ६, ५२, ८
 यो वो वृताभ्यो अकृणोद् १०, ३०, ७
 यो व्यंसं जाह्नवाणेन १, १०१, २
 यो व्यतीरफाणयत् ८, ६९, १३; अथर्व. २०, ९२, १०
 यो हत्वाहिमरिणात् २, १२, ३; अथर्व. २०, ३४, ३
 यो ह वां मधुनो व्रतिः ८, ५, १९
 यो हव्यान्धैरयता मनुर्हितः ८, १९, २४
 यो ह स्व वां रथिरा ७, ६९, ५; तै. सं. २, ८, ७, ८
 यो होता सीधयमो १०, ८८, ४; नि. ५, ३
 यौ ते आनौ यम रक्षितारौ १०, १४, ११; अथर्व. १८, २, १२,
 तै. आ. ६, ३, १
 रक्षा णो अग्ने तव ४, ३, १४
 रक्षा तु नो अरुवः २, २९, ५
 रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्षि १०, ८७, १; अथर्व. ८, ३, १;
 तै. सं. १, २, १४, ६
 रक्षोहा विश्वचर्षणिः ९, १, २; साम. ६९०; बा. य. २६, २६
 रणवः संघट्टो पितुमात् १०, ६४, ११
 रथं याम्तं क्रुह १०, ४०, १

रथं युजते मरुतः क्षुमे ५, ६३, ५, तै. आ. २, ४, ५, ३;
 नि. ४, १९
 रथं ये चक्रुः सुवृत्तं नरेष्ठां ४, ३३, ८
 रथं ये चक्रुः सुवृत्तं सुवेतसो ४, ३६, २
 रथं वामनुगायसं ८, ५, ३४
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीधुम् ८, ५, २८
 रथं हिरण्यवन्धुरं हन्त्रवायू ४, ४६, ४
 रथं तु मारुतं वयं ५, ५६, ८; नि. ११, ५०
 रथवाहनं हविरस्य ६, ७५, ८; बा. य. २९, ४५; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 रथानां न वेऽगाः १०, ७८, ४
 रथाय नावमुतनो १, १४०, १२
 रथिरासो हरयो ये ते अस्ति ८, ५०, ८
 रथीतमं कपर्दिनं ६, ५५, २
 रथीव कशयाभ्यां ५, ८३, ३
 रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः ६, ७५, ६; बा. य. २९, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ६, २; नि. ९, १६
 रथेन प्रधुपाजसा ४, ४६, ५
 रथेष्टायाध्वयवः ८, ४, १३
 रथो न यातः निष्कमिः १, १४१, ८
 रथो यो वां त्रिवन्धुरो ८, २२, ५
 रदत्तयो वरुणः सूर्याय ७, ८७, १
 रपत्कविर्निद्राकैसातौ १, १७४, ७
 रपत्तन्धर्वारप्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १९
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय ३, ३३, ५; नि. २, २५
 रयिं सुभ्रं स्तपत्यं १, ११६, १९
 रयिं दिवो दुहितरो ४, ५१, १०
 रयिं निष्प्रमन्थिनं ९, ४, १०; साम. १०५६
 रयिनं चित्रा स्रो १, ६६, १
 रयिनं यः पितृवितो १, ७३, १
 ररे हव्यं मतिभिर्गर्जिष्वानां ७, ३९, ६
 रश्मौरिव यच्छतमध्वरां ८, ३५, २१
 रसं ते मिश्रो अयेमा ९, ६४, २४; साम. १०७८
 रसाव्यः पयसा पिन्वमान ९, ९७, १४; साम. ८०७
 राकामहं सुहवां सुवृती हुवे २, ३२, ४; अथर्व. ७, ४८, १;
 तै. सं. ३, ३, ११, ५; नि. ११, ३१
 राजन्तमध्वराणां १, ८, १; बा. य. ३, २३; तै. सं.
 १, ५, ६, २
 राजानावनभिमुहा २, ४१, ५; साम. ९११
 राजानो न प्रवास्तभिः ९, १०, ३; साम. ११२१
 राजा मेधाभिरियते २, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राह्याणां पेक्षो नदीनां ७, ३४, ११
 राजा समुद्रं नद्यो ९, ८६, ८
 राजा सिन्धूनामवासिष्ठ ९, ८९, २
 राजा सिन्धूनां पवते पतिः ९, ८६, ३३
 राजेव हि जनिभिः ७, १८, २
 राज्ञो नु ते वरुणस्य १, ९१, ३, ९, ८८, ८
 राज्ञे यद्गामरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
 रात्रीभिरस्मा ब्रह्मभिः १०, १०, ९, अथर्व. १८, १, १०
 रात्री व्यस्यदायती १०, १२७, १, तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 रायः समुद्रांश्चतुरो ९, ३३, ६, साम. ८७१
 रायस्क्रामो वज्रहस्तं ७, ३२, ३
 रायस्पृधिं स्वधावो १, ३६, १२
 राया वयं ससवानो ४, ४२, १०; वा. य. ७, १०
 राया हिरण्यया मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
 राये नु यं जज्ञतु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४;
 तै. ब्रा. २, ८, १, १
 रायो भारस्याष्टमे ६, ५५, ३
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य १, ९६, ६
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभिः १०, १३९, ३;
 अथर्व. १०, ८, ४२; वा. य. १२, ६६; तै. सं.
 ४, २, ५, ४
 रास्त्रि सवनेषु ७, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
 रासि क्षयं रासि मित्र २, ११, १४
 रिशाक्षः सत्यतीरदग्धा ६, ५१, ४
 रुजा दृढता चित्रक्षसः ९, ९१, ४
 रुद्रस्य ये भीकृषुः सन्ति ६, ६६, ३
 रुद्राणामेति प्रदिशा १, १०१, ७
 रुवति भीमो वृषभः ९, ७०, ७
 रुद्राहत्या रुशती १, ११३, २; साम. १७५०; नि. २, २०
 रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ६, ४७, १८
 रूपरूपं मघवा बोभवीति ३, ५३, ८
 रेभद्वज्र जनुषा पूर्वः १०, ९२, १५
 रेवतीर्नः सधमाव १, ३०, १३; साम. १५३; १०८४; अथर्व.
 २०, १२२, १; तै. सं. १, ७, १३, ५; २, २, १२, ८;
 ४, १४, ४
 रेवद्वयो दधाय १, १५१, ९
 रेवां द्वेवत स्तोता ८, २, १३; साम. १८०४; तै. सं.
 २, २, १२, ८
 रैव्यासीदनुदेवी १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
 रोदसी आ वदता १, ६४, ९
 रोहिण्यावा १, १००, १६

रोहितं मे पाकस्यामा ८, ३, २२
 र्वंसंग वृष्यां १०, १०६, ५
 रव्य विश्वा वार्याणि ७, १७, ५
 रंस्वा नो वार्यां पुरु ८, २३, २७
 रक्ष्यन्तीवेद्या ६, ७५, ३; वा. य. २९, ४०; तै. सं. ४, ६, १;
 नि. ९, १८
 रचो दीर्घप्रसङ्गानीशे ८, २५, २०
 रचोविदं वाचमुदीरयन्ती ८, १०१, १६
 रच्यन्ते वां ककुहासो १, ४६, ३; साम. १७३०
 रजं यज्ञं सुहनाय १०, १०५, ७
 रज्जमैको विभर्ति ८, २९, ४
 रज्जेण हि वृत्रहा वृत्र १०, १११, ६
 रज्जा सुनो सहसो ६, १३, ६
 रज्जा हि सुनो अस्य प्रसहा ६, ४, ४; तै. सं. १, ३, १४, ७
 रधीं वृत्रं मरुत १, १६५, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
 रधीदिम्नो वरिषास्य ६, २७, ५
 रधीर्हि दस्युं धनिनं धनेन १, ३३, ४
 रधुरियं पतिमिच्छत्येति ५, ३७, ३
 रधेन दस्युं प्र हि ५, ४, ६
 रधेदुःशंसो अप १, ९४, ९
 रधस्वर्गतिं पवमान ९, ५, १०
 रधस्वर्गतिरधस्वजन्तुप २, ३, १०
 रधस्वते रशनया नियूयः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
 रधस्वतेऽवस्वजोप देवान् ३, ४, १०; ७, २, १०; वा. य.
 २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
 रधस्वते चीद्गंगो हि भूयाः ६, ४७, २६; अथर्व. ६, १२५, १;
 वा. य. २९, ५२; तै. सं. ४, ६, ५, ५; नि. २, ५; ९, १२
 रधस्वते शतवहसो ३, ८, ११; तै. सं. १, ३, ५, १
 रधनीवानो मम दूतास १०, ४७, ७
 रधने न वा यो म्यधायि १०, २९, १; अथर्व. २०, ७६, १;
 नि. ६, २८
 रधनेम तद्धोत्रया १, १३२, ७
 रधनेज पूर्वारीयो १, ७०, १
 रधनेषु जायुर्मंतपु १, ६७, १
 रधनेषु व्यंतरीक्ष ततान ५, ८५, २; वा. य. ४, ३१; तै. सं.
 १, २, ८, १
 रधनोति हि सुत्रन् १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
 रधस्व मासुतं गणस् १, ३८, १५
 रधस्ववातो अभि ९, ८९, ७
 रधन्ति मरुतो मिहं ८, ७, ४
 रधुर्नु तन्धिकितुषे ६, ६६, १

वक्षोभिः पुत्रममुवो ४, १९, ९; नि. ३, २०
 वयं वो वृक्षार्हयो ८, २७, ७
 वयं शूरेभिरस्तुभिः १. ८, ४; अथर्व. २०, ७०, २०
 वयं सोम प्रते तव १०, ५७. ६; वा. य. ३, ५६; तै. ब्रा. १. ४, २, ७; ३, ७, १४, ३
 वयं हि ते अमन्महि १, ३०, २१
 वयं हि त्वा वम्भुमन्तं ८, २१, ४
 वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो ८, २६, ९
 वयं हि वां हवामहे विपम्यवो ८, ८७, ६
 वयः सुपणो उप सेदुः १०, ७३, ११; साम. ३१९; तै. ब्रा. १. ५, ८, ३; तै. आ. ४, ४२, ३; नि. ४, ३
 वयं च त्वा सुतावन्त ८, ३३, १; साम. २६१: ८६४;
 अथर्व. २०, ५२, १; ५७, १४
 वयं घा ते अपि वमसि ८, ३२, ७; साम. २३०
 वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ८, ६६, ११
 वयं घा ते स्वे हव ८, ६६, १३
 वयं चिद्धि वां जरितारः १ १८०, ७
 वयं जयेम त्वया युजा हृतं १, १०२, ४; अथर्व. ७, ५०, ४
 वयं त इन्द्र स्तोमेभिः ८, ५४, ८
 वयं त एभिः पुरुहूत सवयैः ६, १९, १३
 वयं तद्गः सम्राज ८, २७, २२
 वयं ते अक्ष उक्थैर्विधेम ५, ४, ७
 वयं ते अक्ष समिधा विधेम ७, १४, २
 वयं ते अघा ररिमा ३, १४, ५; वा. य. १८, ७५
 वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो २, ९८, ५; साम. १२३९
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्याम ८, २४, ८
 वयं ते अस्यामिन्द्र धुम्नहूतौ ६, २६, ८
 वयं ते त इन्द्र ये च देव ७, ३०, ४
 वयं ते त इन्द्र ये च नरः ५, ३३, ५
 वयं ते वय इन्द्र विद्धि १, २०, १
 वयं नाम प्र भवामा हृतस्य ४, ५८, १; वा. य. १७, ९०,
 तै. आ. १०, १०, २
 वयमग्ने अर्वता २, २, १०
 वयमग्ने वजुयाम त्वोता ५, ३, ६
 वयमघेन्द्रस्य मेष्टा १, १६७, १०
 वयमिन्द्रः सुदानवः ८, ८३, ६
 वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वं १०, १३३, ६
 वयमिन्द्र त्वायवोऽभि प्र गोनुमो ७, ३१, ४; साम. १३२,
 अथर्व. २०, १८, ४
 वयमिन्द्र त्वायवो हविषमन्तो ३, ४१, ७; अथर्व. २०, २३, ७
 वयमिन्द्र त्वे सचा ४, ३२, ४

वयसु त्वा गृहपते जनानां ६, १५, १९; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 वयसु त्वा तदिदर्या ८, २, १६; साम. १५७, ७१९;
 अथर्व. २०, १८, १
 वयसु त्वा दिवा सुते ८ ६४, ६
 वयसु त्वा पथस्वपते ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
 वयसु त्वा मपूर्य ८, २१, १; साम. ४०८, ७०८; अथर्व.
 २०, १४, १; ६२, १
 वयसु त्वा शतक्रतो ८, २२, १२
 वयमेनमिहा ह्यो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अथर्व.
 २०, ९७, १
 वयं मिश्रस्यावसि ५, ६५, ५
 वयश्चित्ते पतात्रिणो १, ४९, ३; साम. ३६७
 वया इदमे अग्नयस्ते १ ५९, १
 वयो न ये श्रेणीः ५, ५९, ७
 वयो न वृक्षं सुपलाशं १०, ४३, ४; अथर्व. २०, १७, ४
 वरा इवैवैवतासो हिरण्यैः ५, ६०, ४
 वरिवो धातमो भव ९, १, ३; साम. ६९१
 वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे ६, ४७, ९
 वरिष्ठो अस्य दक्षिणां ६, ३७, ४
 वरुण वो रिशादसं ५, ६४, १
 वरुणः प्राविता भुवन् १, २३, ६; साम. ७९५; वा. य.
 ३३, ४६
 वरुणो मिश्रो अर्यमा ८, २८, १
 वरेये अग्निमातपो ८, ७३, ८
 वर्धन्तीमापः पन्त्रा १, ६५, ४
 वर्धेत्वा सु पुरुष्टुत ८, १३, २५
 वर्धोषं यज्ञ उत ६, ३८, ४
 वर्धोष्यं विश्व महतः ६, १७, ११
 वर्धोष्यं पूर्वीः क्षपो १, ७०, ७
 वर्धिष्ठ क्षत्रा उरुक्षमा ८, १०१, २
 ववश्च इन्द्रो अभिनं ४, १६, ५; अथर्व. २०, ७७, ५
 ववश्चुरस्य केतवो ८, १२, ७
 वव्राजा सीमनदतीः ३, १, ६
 वव्रासो न ये स्वज्ञास्वतवसः १, १६८, २
 ववद् ते विष्णवासा ७, ९९, ७; १००, ७; साम. १६२७;
 तै. सं. २, २, १२, ४
 वयो राजानं वसति ५, २, ६
 वमिष्ठं ह वरुणो ७, ८८, ४
 वमिष्ठायः पितृवत् १०, ६६, १४
 वमिष्वा हि मियेध्व १, २६, १
 वसुं न चित्रमहसं १०, १२२, १

वसुरभिर्वसुश्रवा ५, २४, २; साम. ११०८; वा. य.
३, २५; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ८
वसुर्वसुपतिर्हिं ८, ४४. २४; तै. सं. १, ४, ४६, २
वसुनां वा चर्कष १०, ७४, १
वसु रुद्रा पुरुमन्तु १, १५८, १
वसोऽग्निं वसुपतिं १, ९, ९; अथर्व. २०, ७१, १५
वसो ह्यन्द्रासि मे पितुः ८, १, ६; साम. २९२
वस्वी ते अग्ने संदष्टिः ६, १६, २५
वह कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, १७४, ५
वहन्ति सीमरुणासो ६, ६४, ३
वहन्तु त्वा मनोयुजो ४, ४८, ४
वहन्तु त्वा रथेष्ठां ८, ३३, १४
वहिष्ठाभिर्विहरन् ४, १३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
वह्नि यशसं विद्ध्यस्य १, ६०, १
वाचं सु मित्रावरुणाविराव ५, ६३, ६; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
वाचमष्टापदीमहं ८, ७६, १२; साम. ९९०; अथर्व.
१०, ४२, १
वाचस्पतिं विश्वकर्माणं १०, ८१, ७; वा. य. ८, ४५; १७, २३;
तै. सं ४, ६, २, ५
वाचो जन्तुः कवीनां २, ६७, १३
वाजयज्ञिव नू रथान् २, ८, १
वाजिनीवती सूर्यस्य यो ७, ७५, ५
वाजिन्तमाय सखासे १०, ११५, ६
वाजी वाजेषु धीयते ३, २७, ८; साम. १४७८
वाजेभिर्नो वाजसातां १, ११०, ९
वाजेवाजेऽवत वाजिनो नः ७, ३८, ८; वा. य. ९, १८;
२१, ११; तै. सं. १, ७, ८, २; ४, ७, १२, १
वाजेषु साहिमेव ३, ३७, ६; अथर्व. २०, १९, ६
वाजो नु ते शवसस्याख्यन्तं ५, १५, ५
वाजयसि वाजिनेना १०, ५६, ३
वात आ वातु मेपजं १०, १८६, १; साम. १८४, १८४०;
तै. ब्रा. २, ४, १, ८; तै. ब्रा. ४, ४२, २; नि.
१०, ३५
वातविषो मरुतो वर्षनि ५, ५७, ४
वातस्य नु महिमानं १०, १६८, १
वातस्य पद्मस्त्रीकृता ५, ५, ७
वातस्य युक्तांसुयुजश्चिद् ५, ३६, १०
वातस्याश्वो वायोः सखा १०, १३६, ५
वातासो न ये धुनयो १०, ७८, ३
वातेवायुर्या नद्येवरीतिः २, ३९, ५
वातोपधुत इषितो १०, ९१, ७; साम. ९८३

वामं वामं त आतुरे ४, ३०, २४; नि. ६, ३१
वामं नो अस्ववर्गमन् ८, ८३, ४
वाममष्ट सवित्वामस्य ६, ७१, ६; वा. य. ८, ६; तै. सं.
१, ४, २३, १; २, २, १२, २
वामस्य हि प्रचेतसो ८, ८३, ५
वामी वामस्य धृतयः ६, ४८, २०
वाय उक्थेभिर्जानते १, २, २
वायवा याहि दर्शतेमे १, २, १; नि. १०, २
वायवा याहि वीतये ५, ५१, ५
वायविन्द्रश्च चेतयः १, २, ५
वायविन्द्रश्च शुष्मिणा ४, ४७, ३; साम. १६३०
वायविन्द्रश्च सुवत १, २, ६
वायुरसमा उपामन्यत् १०, १३६, ७
वायुर्न यो नियुत्वां ९, ८८, ३
वायुर्गुह्ये रोहिता १, १३४, ३
वायो तव मष्टयती १, २, ३
वायो याहि शिवा दिवो ८, २६, २३
वायो ये ते सहस्त्रिणो २, ४१, १; वा. य. २७, ३२
वायो शतं हरीणां ४, ४८, ५; तै. सं. २, २, १२, ७
वायो शुक्रो अयामि ते ४, ४७, १; साम. १६२८; वा. य.
२७, ३०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
वार्णं त्वा यग्याभिः ८, ९८, ८; साम. ७११; अथर्व.
२०, १००, २
वार्ध्रहत्याय शवसे ३, ३७, १; अथर्व. २०, १९, १; वा. य.
१८, ६८; तै. ब्रा. २, ५, ६, १
वावर्त. एषां राया १०, ९३, १३
वावसाना विवस्वती १, ४६, १३
वावृधान उप साहि ८, ६, ४०
वावृधानः शवसा भूयोऽजाः १०, १२०, २; तै. ब्रा. १, १२;
साम. १४८४; अथर्व. ५, २, २; २०, १०७, ५
वावृधानस्य ते वयं ८, १४, ६; अथर्व. २०, २७, ६
वावृधानाय त्वय्ये ९, ४२, ३
वावृधाना शुभस्पती ८, ५, ११
वावृधानो मरुत्सलेन्द्रो ८, ७६, ३
वाशीमेत ऋष्टिमंतो ५, ५७, २
वाशीमेको विभर्ति ८, २९, ३
वाश्रा अर्धन्तीम्बो ९, १३, ७; साम. ११९३
वाश्वेव विष्मिममाति १, ३८, ८; तै. सं. ३, १, ११, ५
वासयतीव वेधसस्वं नः ७, ३७, ६
वास्त्रोपते भुवा स्थूणा ८, १७, १४; साम. २७५
वास्त्रोपते प्रतरणो ७, ५४, २

वास्तोष्पते प्रति जानीहि ७, ५४, १; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वास्तोष्पते श्रामया संसदा ७, ५४, ३; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वाहिष्ठो वां हवानां ८, २६, १६, नि. ५, १
 वि क्रोधानासो १०, २७, १८
 वि घ त्वावां ऋतजात १, १८९, ६
 विष्मन्तो दुरिता पुरु ९, ६२, २; साम. ८३१
 वि चक्रमे पृथिवीमेव ७, १००, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
 वि चिद् बृत्रस्य दोषतो ८, ६, ६; साम. १६५२; अथर्व.
 २०, १०७, ३
 वि चेतुच्छन्त्यभिना ७, ७२, ४
 वि जनाच्छयावाः १, ३५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
 वि जयुषा रथ्या या ६, ६२, ७
 वि जानीष्टायानां १, ५१, ८
 वि जिहीष्व वनस्पते ५, ७८, ५
 विजेषकृदिन्द्र इव १०, ८४, ५; अथर्व ४, ३१, ५; नि. ६, २९
 वि ज्योतिषा बृहता माति ५, २, ९; अथर्व. ८, ३, २४;
 तै. सं. १, २, १४, ७; नि. ४, १८
 वि तद्यपुररुणयुग्मिभरथैः ६, ६५, २
 वि तन्वते धियो अस्या अयां ५, ४७, ६
 वि तर्प्यन्ते मघवन् ८, १, ४; अथर्व. २०, ८५, ४
 वि तिष्ठन्मं महो ७, १०४, १८; अथर्व. ८, ४, १८
 वि ते वज्रासो अस्थिरान् १, ८०, ८
 वि ते विष्णुवातजूतासो ६, ६, ३; तै. सं. ३, ३, ११, १
 विस्वक्षणः सम्युतौ चक्रमास ५, ३४, ६
 वि खदापो न पर्वतस्य ६, २४, ६; साम. ६८
 वि स्वा ततले मिथुना १, १३१, ३; अथर्व २०, ७२, २; ७५, १
 वि स्वा नरः पुरुषा १, ७०, १०
 विदधत्पूर्य नष्ट ८, ७९, ६
 विदधदी सरमा ३, ३१, ६; वा. य. ३३, ५९; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०
 विद्वन्सीमत्र नरो १, ६७, ४
 विद्वा विन्नु महान्तो ५, ४१, १३
 विद्वा दिवो विष्यन्नद्रिसुकथैः ५, ४५, १
 विद्वा देवा अघानां ८, ४७, २
 विद्वातासो जन्मनो ४, ३४, २
 विदुः पृथिव्या दिवो ७, ३४, २; तांज्य ब्रा. १, २, ९
 वि दुर्गा वि द्विषः पुरः १, ४१, ३
 विदुष्टे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ४; अथर्व. २०, ७५, २
 विदुष्टे विद्या भुवनानि ४, ४२, ७
 विद्वद्भानि चिद्विद्वो ६, ४५, ९

विद्या ते अग्ने त्रेधा १०, ४५, २; वा. य. १२, १९; तै. सं.
 ४, २, २, १
 विद्या सखित्वमुत् ८, २१, ८; नि. ६, १७
 विद्या हि ते पुरा वयं ८, ७५, १६; तै. सं. २, ६, १२, ४
 विद्या हि स्वा तुविष्मि ८, ८१, २; साम. ७२९
 विद्या हि स्वा धनंजयं वाजेषु ३, ४२, ६; अथर्व. २०, २४, ६
 विद्या हि स्वा धनंजयमिन्द्र ८, ४५, १३
 विद्या हि स्वा वृषन्तमं १, १०, १०
 विद्या हि यस्ते अद्विवः ८, ९२, १८
 विद्या हि रुद्रियाणां ८, २०, ३
 विद्या ह्यस्य वीरस्य ८, २, २१
 विद्यामादिष्या अवयो २, २७, ५
 वि द्यामिपि रजस्पृथु १, ५०, ७; अथर्व. १३, २, २२;
 २०, ४७, १९; नि. १२, २३
 विद्युतो ज्योतिः परि ७, ३३, १०
 विद्युदस्ता अभिगवः ८, ७, २५
 विद्युदथा मरुत ३, ५४, १३
 विद्युन्नया पतन्ती १०, ९५, १०; नि. ११, ३६
 विद्युन्महसो नरो ५, ५४, ३
 विद्वां अग्ने वयनानि १, ७२, ७
 विद्वासाविद्वदुः प्रच्छेत् १, १२०, २
 वि द्वीपानि पापतन् ८, २०, ४
 वि द्वेष्टांसीनुहि वर्षथेकां ६, १०, ७
 विष्टुं दद्वान समने १०, ५५, ५; साम. ३२५; १७८२;
 अथर्व. ९, १०, ९; तै. ब्रा. ४, २०, १; नि. १४, १८
 विधेम ते परमे जन्मज्ञमे २, ९, ३; वा. य. १७, ७५;
 तै. सं. ४, ६, ५, ४
 वि न इन्द्रस्यो जहि १०, १५२, ४; साम. १८६८;
 अथर्व. १, २१, २; वा. य. ८, ४४; १८, ७०;
 तै. सं. १, ६, १२, ४; नि. ७, २
 वि नः पथः सुविताय १, ९०, ४
 वि नः सहस्रं शुरुषो ७, ६२, ३
 वि नो देवासो अद्भुतो ८, २७, ९
 वि नो वाजा ऋभुक्षणः ४, ३७, ७
 वि पथो वाजसातये ६, ५३, ४
 विपश्चिते पवमानाय ९, ८६, ४४; साम. १६१५; तै. ब्रा.
 ३, १०, ८, १
 वि पाजसा पृथुना ३, १५, १; वा. य. ११, ४९; तै. सं.
 ४, १, ५, १
 वि विप्रोरहिमायस्य रुद्राः ६, २०, ७
 वि पूषणारया ६, ५३, ६

वि पृष्ठो अग्रे मघवानो १ ७३, ५
 वि पृच्छामि पाक्या न देवाः १. १२०, ४
 विप्रं विप्रासोऽवसे ८, ११, ६; नि १४, ३२
 विप्रं होतारमदृष्टं ८, ४४, १०
 वि प्रथतां देवशुष्ट १०, ७०, ४
 विप्रस्य वा स्तुवतः सहस्रो ८, १९, १२
 विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु ७, २, ७
 विप्रासो न मन्मभिः १०, ७८, १
 विप्रैर्भिर्विप्र सन्त्य ५, ५१, ३
 विभक्तारं हवामहे १, २२, ७; वा. य. ३०, ४; तै. आ.
 १०, १०, २
 विभक्त्यासि चित्रभानो १, २७, ६; साम. १४९८
 विभावा देवः सुरणः ३, ३, ९
 विभिद्या पुरं शयथा १०, ६७, ५; अथर्व. २०, ९१, ५
 विभिर्द्वा चरत ८, २९, ८
 विभु प्रभु प्रथमं मेहनं २, २४, १०
 विभूतरातिं विप्र ८, १९, २; साम. १६८८
 विभूवक्षस उभयो ६, १५, ९; साम १५६९
 विभ्राजजोतिषा स्वः (०। देवास्त) ८, ९८, ३; साम.
 १०२७; अथर्व. २०, ६२, ७
 विभ्राजजोतिषा स्वः (०। येनेमा) १०, १७०, ४
 विभ्राजमान उपसामुपस्थाः ७, ६३, ३
 विभ्राद् बृहस्पिबतु सोम्यं १०, १७०, १; साम. ६२८;
 १४५३; वा. य. ३३, ३०
 विभ्राद् बृहस्पिभृतं १०, १७०, २; साम. १४५४
 वि मच्छयाय रशनाम् २, २८, ५
 वि मृळीकाय ते मनो १, २५, ३
 वि मे कर्णा पतयतो विचक्षुः ६ ९, ६
 वि मे पुरुषा पतयन्ति ३, ५५, ३
 वि यस्मिरो धरुणमच्युतं १, ५६, ५
 वि यदस्थाद्यजतो १, १४१, ७
 वि यद्वहेरध श्विषो ८, २३, १४
 वि यद्वांसि पर्वतस्य ४, २१, ८
 वि यद्वावं कीस्तासो भरन्ते ६, ६७, १०
 वि यस्य ते जयसानस्यां १०, ११५, ४
 वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो ७, ३, ४
 वि या जानाति जसुर्गि ५, ६१, ७
 वि या सृजति समनं १, ४८, ६
 वि ये चृत्यन्त्युता सपन्त १, ६७, ८
 वि ये ते अग्रे भेजिरे अनीकं ७, १, ९
 वि ये दधुः शरदं मासमावहः ७, ६६, ११

वि ये भ्राजन्ते सुमस्तास १, ८५, ४
 वि यो ममे यस्या संघती २, ६८, ३
 वि यो रजोस्थमिमीत ६, ७, ७
 वि यो ररथा ऋषिभिः ४, २०, ५
 वि यो वीर्यसु रोध १, ६७, २
 वि रक्षो वि मृषो जहि १०, १५२, ३; साम. १८६७;
 अथर्व. १, २१, ३
 विराट् सन्नाह्विभवीः १, १८८, ५
 विराणिमश्रावरुणयोः १०, १३०, ५
 वि राय और्णोदुरः १, ६८, १०
 विरूपाम हरषयः १० ६२, ५; नि. ११, १७
 वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते १, ५८, ४
 वि वृक्षाम्बहस्युत हन्ति ५ ८३, २; नि. १०, ११
 वि वृष्टं पर्वणो ययुः ८, ७, २३
 विवेष यन्मा धिषणा जजान ३, ३२, १४; तै. सं.
 १, ६, १२, ३
 विव्यक्य महिना वृषम् ८, ९२, २३; साम. १६६१
 विशंविशं मघवा परि १०, ४३, ६; अथर्व. २०, १७, ६
 विशां राजानमजुनं ८, ४३, २४
 विशां कविं विद्वपतिं शास्त्रतीनां ६, १, ८; तै. आ.
 ३, ६, १०, ३
 विशां कविं विद्वपतिं मानुषीणाम् ५, ४, ३
 विशां कविं विद्वपतिं मानुषीः ३, २, १०
 विशां गोपा अस्य चरन्ति १, ९४, ५
 विशामासामभयानां १०, २२, १४
 विशो यदङ्गे नृभिः १, ६९, ६
 विशोविश इक्ष्ममध्वरेषु ६, ४९, २
 विशोविशो वा अतिथिं ८ ७४, १; साम. ८७, १५६४
 विद्वपतिं यक्ष्मतिथिं नरः ३, ३, ८
 वि श्रयन्तामुर्विया २, ३, ५
 वि श्रयन्तामृतावृधः प्रयै १, १४२, ६
 वि श्रयन्तामृतावृधो द्वावो १, १३, ६
 विश्वं सत्यं मघवाना २, २४, १२
 विश्वकर्म्म हविषा वावृधानः १०, ८१, ६; साम. १५८९;
 वा. य. १७, २२; तै. सं. ४, ६, २, ६; नि. १०, २७
 विश्वकर्मा विमना १०, ८२, २; वा. य. १७, २६; तै. सं.
 ४, ६, २, १; नि. १०, २६
 विश्वजिते धनजिते २, २१, १
 विश्वनक्षत्ररुत १०, ८१, ३; अथर्व १३, २, २६; वा. य.
 १७, १९; तै. सं. ४, ६, २, ४; तै. आ. १०, १, ३

विश्वदानीं सुमनसः स्वाम ६, ५२, ५
 विश्वमस्या नानाम चक्षसे १, ४८ ८
 विश्वमित्सवनं सुतं १, १६, ८
 विश्व पश्यतो विश्रुया ८, २०, २६
 विश्व प्रतीची सप्रथा ७, ७७, २
 विश्ववेदसो रयिभिः १, ६४, १०
 विश्वस्मा आग्निं भुवनाय १०, ८८, १२
 विश्वस्मा इत्यस्मै ९, ४८, ४; साम. ८४०
 विश्वस्मासीमधर्मां ४, २८, ४
 विश्वस्माहो अदितिः १०, ३६, ३
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १०, ४५, ६; वा. य. १२, २३;
 तै. सं. ४, २, २, २
 विश्वस्य राजा पवते ९, ७६, ४
 विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
 विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
 विश्वस्य हि प्रेषितो १०, ३७, ५
 विश्वस्य हि क्षुष्टये देव उध्वः २, ३८, २
 विश्वा अग्नेऽप द्वाहारीः ७, १, ७
 विश्वा उत त्वया बयं २, ७, ३
 विश्वाः पृतना अभिभूतं ८, ९७, १०; साम ३७०; ९३०;
 अधर्व. २०, ५४, १
 विश्वा द्वेपांसि जहि ८, ५३, ४
 विश्वा घामानि विश्वचक्ष ९, ८६, ५; साम ८८८
 विश्वानरस्य वस्पतिं ८, ६८, ४; साम. ३६४; नि. १२, २१
 विश्वा अयो विपाशिनो ८, ६५, ९
 विश्वानि देव सवितर्दुरितानि ५, ८२, ५; वा. य. ३०, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
 विश्वानि देवी भुवना १, ९२, ९
 विश्वानि नो दुग्धा जातवेदा ५, ४९, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ५;
 तै. आ. १०, २, १
 विश्वानि भद्रा मरुतो १, १६६, ९
 विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
 विश्वानि ह्युक्तो नर्याणि ४, १६, ६; अधर्व. २०, ७७, ६
 विश्वान्देवो आ बह १, ४८, १२
 विश्वान्देवान्दवामहे १, २३, १०
 विश्वान्यम्भो भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 विश्वामिधीभिर्भुवनेन ८, ३५, २
 विश्वामिन्ना अरासत ३, ५३, १३
 विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते ५, ८१, २; वा. य. १२, ३;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
 विश्वा रूपाण्याविशन् ९, २५, ४

विश्वा रोधांसि प्रवतश्च ४, २२, ४
 विश्वावसुं सोमगन्धर्वम् १०, १३९, ४; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वावसुरभि तन्नो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वा वसुनि संजयन् ९, २९, ४
 विश्वासां गृहपतिर्विशास्व ६, ४८, ८
 विश्वासां त्वा विशां १, १२७, ८
 विश्वा सोम पवमान ९, ४०, ४
 विश्वाहा त्वा सुमनसः १०, ३७, ७
 विश्वा हि मर्त्यत्वना ८, ९२, १३
 विश्वा हि वो नमस्यानि १०, ६३, २
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो १, १००, १९; १०२, ११
 विश्वे अथ मस्तो विश्वं १०, ३५, १३; वा. य. १८, ३१;
 ३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
 विश्वे अस्या ऋषि माहिना ५, ४५, ८
 विश्वे चनेदना त्वा ४, ३०, ३
 विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, ६२, ७
 विश्वत्ता ते सवनेषु ८, १००, ६
 विश्वत्ता विष्णुराभवात् ८, ७७, १०; नि. ५, ४
 विश्वद्वन् रोधना २, १३, १०
 विश्वेदेते जनिमा ३, ५४, ८
 विश्वे देवा अकृपन्त १०, २४, ५
 विश्वे देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
 विश्वे देवा कृतावृच ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
 विश्वे देवाः शासन मा १०, ५२, १; वा. ब्रा. १, ५, १, २६
 विश्वे देवाः ऋणमेव ६, ५२, १३; वा. य. ३३, ५३;
 तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 विश्वे देवाः सह धीभिः १०, ६५, १४
 विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं २, ५, ११
 विश्वे देवा नो अथा स्वस्य ५, ५१, १३
 विश्वे देवा मम ऋणन्तु ६, ५२, १४
 विश्वे देवास आ गत २, ४१, १३; ६, ५२, ७; वा. य. ७, ३४
 विश्वे देवासो अध वृष्ण्यानि १०, ११३, ८
 विश्वे देवासो अप्तुरः १, ३, ८; नि. ५, ४
 विश्वे देवासो अत्रिध १, ३, ९
 विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. य. ३३, १०
 विश्वेभिरग्रे आग्निभिः १, २६, १०; साम. १६१७
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यः २, २३, १७
 विश्वे यजन्ना अधि १०, ६३, ११
 विश्वे भद्रां संहना मग्दमानाः ६, ६७, ५
 विश्वेषां वः सतां उपेष्टमा ६, ६७, १
 विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं १०, २, ६

विश्वेषामदितिर्विश्वानां ४, १, २०; वा. य. ३३, १६;
 तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 विश्वेषामिरज्यन्तं वसुतां ८, ४६, १६
 विश्वेषामिरज्यवो १०, ९३, ३
 विश्वेषामिह स्तुहि ८, १०२, १०
 विश्वेषु हि त्वा सवनेषु १, १३१, २; अथर्व. २०, ७२, १
 विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो ५, २३, ३
 विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो ८, २३, १८
 विश्वे हि विश्वेदसो ५, ६७, ३
 विश्वे हि त्वा मनवे ८, २७, ४
 विश्वे ह्यस्य यजताय २, १६, ४
 विश्वैर्देवैश्चिभिरैकादशैः ८, ३५, ३
 विश्वो देवस्य नेतुः ५, ५०, १; वा. य. ४, ८; ११, ६७;
 २२, २१; तै. सं. १, २, २, १; ४, १, ९, १
 विश्वो यस्य ज्ञते जनो ९, ३५, ६
 विश्वो विहाया भरतिः १, १२८, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ४
 विश्वो ह्यस्यो भरिः १०, २८, १
 विषं गवां यातुधानाः १०, ८७, १८; अथर्व. ८, ३, १६
 वि षा होत्रा विश्वमभ्योति १०, ६४, १५
 वि षाहमे गृणते ४, ११, २
 वि पु द्वेषो ब्रह्मति ८, ६७, २१
 वि पु विश्वा अभियुजो ८, ४५, ८
 वि पु विश्वा अरातयो १०, १३३, ३; साम. १८०३; अथर्व.
 २०, ९५, ४
 वि वृ चर स्वधा अनु ८, ३२, १९
 विवृवो अङ्गान्पुयुजे १०, ७९, ७
 वि वृ सृषो जनुषा ५, ३०, ७
 विवृहृदिन्द्रो अमतेः १०, ४३, ३; अथर्व. २०, १७, ३
 विशेषेण भङ्गुरावतः १०, ८७, २३; अथर्व. ८, ३, २३
 विष्टम्भो दिवो धरुणः ९, ८९, ६
 विष्ट्वो शमो तरणित्वेन १, ११०, ४; नि. ११, १६
 विष्णुं सोमासः पुरुदस्यं ३, ५४, १४
 विष्णुं रिश्वा परममस्य १०, १, ३
 विष्णुर्गोपाः परमं ३, ५५, १०
 विष्णुर्वीतिं कल्पयतु १०, १८४, १; अथर्व. ५, २५, ५;
 सा. ब्रा. १४, ९, ४, २०
 विष्णोः कर्माणि पश्यत १, २२, १९; साम. १६७१; अथर्व.
 ७, २६, ६; वा. य. ६, ४; १३, ३३; तै. सं. १, ३, ६, २
 विष्णोर्लुं कं बीर्षाणि १, १५४, १; अथर्व. ७, २६, १; वा. य.
 ५, १८; तै. सं. १, २, १३, २
 विष्वक्पत्तो नरां न शंसिः १, १७३, १०

वि सधो विश्वा इंहितानि ७, १८, १३
 विसर्माणं कृणुहि विसर्मेष्वा ५, ४२, ९
 वि सुपर्णो अन्तरिक्षायस्य १, ३५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
 वि सूर्यो अमर्ति न भिषं ५, ४५, २
 वि सूर्यो मध्ये अमुचत् १०, १३८, ३
 वि हि त्वामिन्द्र पुरुषा १०, ११२, ७
 वि हि सोतोरस्यस्त १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १;
 नि. १, ४; १३, ४
 विहि होत्रा अवीता ४, ४८, १
 वि ह्यस्य मनसा १, १०२, १; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 वीक्षु विद्वारजस्तुभिः १, ६, ५; साम. ८५२; अथर्व. २०, ७०, १
 वीक्षु चिद् इक्ष्वा वितरो १, ७१, २
 वीक्षुपत्यभिराजुहोमभिर्वा १, ११६, २
 वीक्षुपविभिर्मरुत ८, २०, २
 वीक्षो सतीरभि धीरा ३, ३१, ५
 वीतिहोत्रे त्वा कवे ५, २६, ३; साम. १५२३
 वीतिहोत्रा कृतद्वस् ८, ३२, ९
 वीती जनस्य दिव्यस्य ९, ९१, २
 वीती यो देवं मतो दुवस्येत् ६, १६, ४६
 वीन्द्र यासि दिव्यानि १०, ३२, २
 वीरस्य नु स्वध्वं ३, ५५, १८
 वीरेण्यः क्रतुमिन्द्रः १०, १०४, १०
 वीरोभिर्वीरान्मनववृ २, २५, २
 वृकभिरस्य चारण ८, ६६, ८; साम. १६९२; अथर्व.
 २०, ९७, २; नि. ५, २१
 वृकाय चिउजसमानाय ७, ६८, ८
 वृक्षाभिन्मे अभिपित्वे ८, ४, २१
 वृक्षेवृक्षे नियता १०, ७७, २२; नि. २, ६
 वृक्षाय ते परि द्विषो ८, ४५, १०
 वृक्षे ह यज्ञमसा बर्हिर्गसो ६, ११, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, २
 वृक्षेव यन्तं बहुभिर्वसव्यैः ६, १, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 वृक्षकादो वल्कलजः ३, ४५, २; साम. १७१९
 वृक्षस्य त्वा इवसथादीषमाणा ८, ९६, ७; साम. ३२४;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, ५; ये. ब्रा. ३, २०
 वृत्रायण्यः समिधेषु ७, ८३, ९
 वृत्रेण यद्वहिना विभ्रत् १०, ११३, ३
 वृथा क्रीकन्त इन्द्रवः ९, २१, ३
 वृषणं त्वा वयं वृषन् ३, २७, १५; साम. १५४०; अथर्व.
 २०, १०२, ३; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृषणं धीमिरप्युर् ९, ६३, २१
 वृषणद्वेन मरुतो ८, २०, १०

वृषणस्ते अभीषावो ८, ३३, ११
 वृषणिन्द्र वृषपाणास १, १३९, ६
 वृषं चर्षणीनां ३, ६२, ६
 वृषभो न तिग्मशृङ्गो १०, ८६, १५; अथर्व. २०, १२६, १५
 वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३, अथर्व. २०, १२६, १३;
 नि. १२, ९
 वृषा ग्रावा वृषा मदो (०। वृषणिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा ग्रावा वृषा मदो (०। वृषा यज्ञो) ८, १३, ३२
 वृषा जजान वृषणं रणाव ७, २०, ५
 वृषाणं वृषभिर्यतं ९, ३४, ३
 वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
 वृषा त्वा वृषणं चर्षतु ५, ३६, ५
 वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वाचम्य) ८, १३, ३३
 वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वृषणिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा न क्रुद्धः पतयत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०, १७, ८
 वृषा पवस्व धारया २, ६५, १०; साम. ४६९; ८०३
 वृषा पुनात आयुषु ९, १९, ३; साम. १०००
 वृषा मतीनां पवते ९, ८६, १९; साम. ५५९; ८२१; अथर्व.
 १८, ४, ५८
 वृषा मद इन्द्रे श्लोक उक्त्वा ६, २४, १
 वृषा यज्ञो वृषणः १०, ६६, ६
 वृषायन्ते महं अत्याय पूर्वीः ३, ७, ९
 वृषावमाणाऽवृणीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 वृषायमिन्द्र ते रथ ८, १३, ३१
 वृषा यूयेव बंसगा १, ७, ८; साम. १६२२; अथर्व.
 २०, ७०, १४
 वृषा रवाय वदते १०, १४६, २; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 वृषा वि जज्ञे जनयत् ९, १०८, १२
 वृषा वृषभि चतुरः ४, २२, २
 वृषा वृष्णे बुद्धे दोहसा १०, ११, १; अथर्व. १८, १, १८
 वृषा वृष्णे रोरुवद् ९, ९१, ३
 वृषा वो अक्षुर्न किला १०, ९४, १०
 वृषा शोणो अभिकनिकृद् ९, ९७, १३; साम. ८०६
 वृषासि दिवो वृषभो ६, ४४, २१; नि. ६, १७
 वृषा सोता सुनोतु ते ८, ३३, १२
 वृषा सोमं पुनो अस्ति ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; ९, १३, ३
 वृषा हस्ते अजरो ६, ४८, ३
 वृषा हसि भाजुना ९, ६५, ४; साम. ४८०, ७८४
 वृषा हसि राधसे ५, ३५, ४

वृषेव यूथा परि कोषं ९, ७६, ५
 वृषो अग्निः समिध्यते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व.
 २०, १०२, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृष्टिपावा रीत्यापेयः ५, ६८, ५; साम. १४६७
 वृष्टिं दिवः परि खव ९, ८, ८; साम. ११८६
 वृष्टिं दिवः शतधाराः ९, ९६, १४
 वृष्टिं नो अर्ष दिव्यां ९, ९७, १७
 वृष्णः कोशः पवते २, १६, ५
 वृष्णस्ते वृष्ण्यंशवो ९, ६४, २; साम. ७८२
 वृष्णे यस्ते वृषणो अर्कर्मर्षा ५, ३१, ५; तै. सं. १, ६, १२, ६
 वृष्णे शार्धाय सुमत्साय १, ६४, १
 वृष्णो अस्तोपि भूम्पस्व ५, ४१, १०
 वेत्या हि निर्मलीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व.
 २०, ६६, ३
 वेत्या हि वेधो अध्वनः ६, १६, ३; साम. १४७६
 वेत्युमुर्जनिवाम्ना ५, ४४, ७
 वेत्यध्वयुः पथिभो रजिष्ठः ८, १०१, १०
 वेद मासो घृतमतो १, २५, ८
 वेद यक्षीणि विद्याभ्येषां ६, ५१, २
 वेद वातस्य वर्तनिं १, २५, २
 वेदा यो वीनां पदं १, २५, ७
 वेदिपदे म्रियधामाय १, १४०, १
 वेधा अहसो अग्निः १, ६९, ३
 वेमि त्वा पुषन्मुञ्जसे ८, ४, १७
 वेरध्वरस्य वृत्तानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
 वेपि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, २
 वेपि ह्यध्वरीयतामग्ने ६, २, १०
 वेपी ह्यध्वरीयतामुपवत्ता ४, ९, ५
 वेपीहृत्स्य वृत्तं ४, ९, ६
 वैयश्वायस्य श्रुतं नरोतो ८, २६, ११
 वैश्वानरं विश्वहा १०, ८८, १४
 वैश्वानरः प्रानथा नाकम् ३, २, १२; तांस्व ब्रा. १, ७, ६
 वैश्वानरं कवयो यज्ञितातो १०, ८८, १३
 वैश्वानर तव तत्सवयमस्तु १, ९८, ३
 वैश्वानर तव तानि ज्ञतानि ६, ७, ५
 वैश्वानर तव धामाम्ना ३, ३, १०
 वैश्वानरं मनसाग्निं ३, २६, १
 वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो ३, ३, ११; तै. सं. १, ५, ११, १
 वैश्वानरस्य विमितानि ६, ७, ६; नि. ६, ३
 वैश्वानरस्य सुमतो ह्याम १, ९८, १; वा. व. २६, ७; तै. सं.
 १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

वैश्वानराय विषयान् ३, २, १
 वैश्वानराय वृधुपाजसे ३, ३, १
 वैश्वानराय मीळहृषे ४, ५, १
 वैश्वानरो महिज्ञा १, ५९, ७
 वोचेमेदिन्द्रं मयवानमेनं ७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५
 वयकृणोतं वमसं चतुर्थां ४, ३५, ३
 व्यक्तन्तुद्रा व्यहानि ५, ५४, ४
 व्यचस्वतिकर्षिया १०, ११०, ५; अथर्व. ५, १२, ५; वा. य.
 २९, ३० तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
 व्यजते दिवो अंत्यवचस्तु ७, ७९, २
 व्यजिमिर्दिव आतास्व १, ११३, १४
 व्यनितस्य धनिनः १, १५०, २
 व्यन्तस्मिन्मतिरन् ८, १४, ७; साम. १६४०; अथर्व. २०, २८, १;
 ३९, २
 व्यम्बिन्नु येषु सम्दसानः २, ११ १५
 व्ययं ह्यद्र तनुहि श्रवांसि १०, ११६, ६
 व्ययंमा वरुणश्चेति पन्थां ४, ५५, ४
 व्ययस्ववा वसुविदम् ८, २३, १६
 व्यस्तस्त्राद्रोदसी मित्रो ६, ८, ३
 व्यस्ये अधि शर्म तत् ८, ४७, ३
 व्यानक्षिन्द्रः पृतनाः १०, २९, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
 व्युच्छन्ती हि राधिमिः १, ४९, ४
 व्युच्छा वुहितर्विवो ७, ७९, ९
 व्युषा भावः पथ्या जनां ७, ७९, १
 व्युषा भावो विविजा क्वते ७, ७५, १
 व्यूर्वती दिवो अमर्ता १, ९२, ११
 व्येतु दिद्युद् द्विषाम् ७, ३४, १३
 व्रजं कृणुष्वं १०, १०१, ८
 व्रता ते अग्ने महतो ३, ६, ५
 व्रतेन स्थो भुवक्षेमा ५, ७२, २
 व्रातं-व्रातं गणं-गणं सुवास्ति ३, २६, ६
 व्रां रोदसी सुवन्धवे १०, ५९, ८
 व्रांसा महामिन्द्रं ३, ४९, १
 व्रांसा मित्रस्य वरुणस्य ७, ६१, ४
 व्रांसावाध्वयो ३, ५३, ३; नि. ४, १६
 व्रांसेदुवचं सुदानव ७, ३१, २; साम. ७१७
 व्राकमयं भूममारारपथ्यं १, १६४, ४३; अथर्व. ९, १०, २५
 व्राकेम त्वा समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
 व्राग्धि पृथि प्र यंसि १, ४२, ९
 व्राग्धि वाजस्य सुभग प्रजा ३, १६, ६

व्राग्धी न ह्यद्र यथा ८, ३, ११
 व्राग्धी नो अस्य यद्र ८, ३, १२
 व्राग्ध्यु वु व्राचीपत ८, ६१, ५; साम. २५३; १५७९; अथर्व.
 २०, ११८, १
 व्राचीमिनः व्राचीवस् १, १३९, ५; साम. २८७
 व्राचीव ह्यद्र पुरुकृद् घुमत्तम १, ५३, ३; अथर्व. २०, २१, ३
 व्राचीव ह्यद्रमवसे १०, ७४, ५
 व्राचीवतस्ते पुरुशाक ६, २४, ४
 व्राच्याकर्त पितरा युवाना ४, ३५, ५
 व्रातं राशो नाधमानस्य १, १२६, २
 व्रातं वा यः शुचीनां १, ३०, २
 व्रातं वा यदस्य १०, १०५, ११
 व्रातं वा यद्य वश साकं २, १३, ९
 व्रासं वेणुच्छतं शुनः ८, ५५, ३
 व्रातं वो अन्न धामानि १०, ९७, २; वा. य. १२, ७६; तै. सं.
 ४, २, ६, १
 व्रातं श्वेतास उक्ष्णो ८, ५५, २
 व्रातकृतुमर्णवं शाकिनं ३, ५१, २
 व्रातं जीव वारदो १०, १६१, ४; अथर्व. ३, ११, ४
 २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
 व्रातधारं वायुमर्कं १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
 व्रातधारमुत्तमश्रीवमाणं ३, २६, ९
 व्रातं ते राजन् मिषजः सहस्रम् १, २४, ९; तै. सं. १, ४, ४५, १
 व्रातं ते शिमिन्नुतयः सुदासे ७, २५, ३
 व्रातं दासे वरुण्ये ८, ४६, ३२
 व्रातं धारा देवजाताः ९, ९७, २९
 व्रातं न ह्यद्र कतिभिः ९, ५२, ५
 व्रातपवित्राः स्वधया मदं ७, ४७, ३; नि. ५, ६
 व्रातव्रजं ह्युत्तव ८, ७७, ७
 व्रातशुजिमिन्नुमिहृते १, १६६, ८
 व्रातमश्मन्मयीनां ४, ३०, २०
 व्रातमहं तिरिभिद्रे ८, ६, ४६
 व्रातमिन्नु वारदो १, ८९, ९; वा. य. २५, २२
 व्रातं मे गर्दमानां ८, ५६, ३
 व्रातं मेघाम्बुक्थे वक्षदानं १, ११६, १६; नि. ५, २१
 व्रातं मेघाम्बुक्थे मामहानं १, ११७, १७
 व्रातानीका हेतयो अस्य ८, ५०, २, अथर्व. २०, ५१ ४
 व्रातानीकेव प्रजिगाति ८, ४९, २; साम. ८११; अथर्व
 २०, ५१, २
 व्रातेना नो आभिहिमिः ४, ४६, २
 व्रातेरपद्रव्यणय ६, २०, ४

शत्रुघ्नो अग्नि ये नः १०, ८९, १५
 शत्रैश्चिन्तो अग्निवो ८, ४५, ११
 शं न इन्द्राग्नी भवतामवो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १;
 वा. य. ३६, ११
 शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
 शं नः करत्यर्चते १, ४३, ६
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु ७, ३५, १२; अथर्व. १९, ११, १
 शं नः सूर्य उरुचक्षा ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 शं नः सोमो भवतु ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
 शं नो अग्निर्द्योतिरनीको ७, ३५, ४; अथर्व. १९, १०, ४
 शं नो अज एकपादेवो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, ११, ३
 शं नो अदितिर्भवतु प्रतेतिः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, ९
 शं नो देवः सविता त्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, २;
 तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 शं नो देवीरभीष्टय १०, ९, ४; साम. ३३, अथर्व १६, १;
 वा. य. ३६, १२; तै. ब्रा. १, २, ११; २, ५, ८, ५;
 तै. आ. ४, ४२, ४
 शं नो धावापृथिवी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 शं नो धाता शसु धर्ता ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो भगः शसु नः ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो भव चक्षसा १०, ९, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु ७, ३८, ७; वा. य. ९, १६;
 २१, १०; तै. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४
 शं नो भव हृद ८, ४८, ४
 शं नो मित्रः शं वरुणः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. य. ३६, ९
 शमभिरग्निभिः कर्त्त ८, १८, ९; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
 शम्बु तु वां मधुयुवा ५, ७४, ९
 शयुः परस्तादध तु ३, ५५, ६
 शरस्य चिदाचक्षसा १, ११६, २२
 शरासः कुशारासो १, १११, ३
 शर्षक्षर्ष व एषां ५, ५३, ११
 शर्षो माकतमुच्छंस ५, ५२, ८
 शर्षणावति सोमं इन्द्रः ९, ११३, १
 शवसा क्षसि श्रुतो ८, २४, १; अथर्व. १८, १, ३८
 शविहं न आ भर ६, १९, ६
 शवाः क्षुरं प्रत्यञ्ज १०, २८, ९
 शशमाक्षय वा गरः १, ८६, ८; साम. १५९४
 शश्वत्तमसीकते वृत्ताय १०, ७०, ३
 शश्वत्पुरोवा श्वुवास देव्य १, ११३, १३

शश्वदग्निर्वज्रस्य शत्रुन् १०, ६९, ११
 शश्वदिन्द्रः पोषुयन्तिः १, ३०, १६
 शश्वदि वः सुदानव ८, ६७, १६
 शश्वन्त हि प्रचेतसः ८, ६७, १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो ७, १८, १८
 शाकम्ना शाको अरुणः १०, ५५, ६; साम. १७८३
 शाचिवो शाचिपुजनां ८, १७, १२; साम. ७२६; अथर्व.
 २०, ५, ६; नि. ३, १०
 शास हत्था महो असि १०, १५२, १; अथर्व. १, २०, ४
 शासद्विर्दुहिनुर्नस्यङ्गात् ३, ३१, १; नि. ३, ४
 शिक्षा ण इन्द्र राय ८, ९२, ९; साम. १६४४
 शिक्षा विभिन्दो अस्मै ८, २, ४१
 शिक्षेयमस्मै दिक्षेय ८, १४, २; साम. १८३५; अथर्व.
 २०, २७, २
 शिक्षेयमिन् महयते विचेदिवे ७, ३२, १९; साम. १७९७;
 अथर्व. २०, ८२, २
 शिम्भवाजानां पते १, २९, २; अथर्व. २०, ७४, २; तै. ब्रा.
 २, ४, ४, ८
 शिवः कपोत इहिनो नो १०, १६५, २; अथर्व. ६, २७, २
 शिवस्त्वष्टरिहा गहि ५, ५, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 शिवा नः सख्या सन्तु ४, १०, ८
 शिवानो वृषभो यथाग्निः ८, ६०, १३
 शिशु जज्ञानं हरिं ९, १०९, १२; साम. १३३४
 शिशु जज्ञानं हव्यं ९, ९६, १७; साम. ११७५
 शिशु न खा जेय्यं वर्धयन्ति १०, ४, ३
 शिशुर्न जातोऽव चक्रदत् ९, ७४, १
 शीतिके शीतिकावति १०, १६, १४; अथर्व. १८, ३, ६०;
 तै. आ. ६, ४, १
 शीरं पावकशोचिषम् ८, १०२, ११
 शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतः ७, ६६, १५
 शुकेषु मे हरिमाणं १, ५०, १२; अथर्व १, २२, ४; तै. ब्रा.
 ३, ७, ६, २२
 शुकः पवस्व देवेभ्यः ९, १०९, ५; साम. १२४२
 शुकः शुशुर्नो उषो न १, ६९, १
 शुकं ते अग्यद्यजन्ते ६, ५८, १; साम. ७५; तै. सं.
 ४, १, ११, २; तै. आ. १, २, ४; १०, १; ४, ५, ६;
 नि. १२, १७
 शुक्रस्याद्य गवातिर २, ४१, ३
 शुक्रं भिरङ्गे रज आ तत्तम्वा ३, १, ५
 शुचिः पावक उच्यते ९, २४, ७; साम. ९६७
 शुचिः पावक वम्बोमे २, ७, ४; तै. सं. १, ३, १४, ५
 शुचिः पावको अश्रुतो १, १४२, ३

शुचिः पुनानस्तम्बं ९, ७०, ८
 शुचिः स्म यस्या अग्निवत् ५, ७, ८
 शुचिं न यामश्चिषिर् ३, १, १४
 शुचिं तु स्तोमं नवजातम् ७, ९३, १; तै. सं. १, १४, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ८, ३
 शुचिमैर्हृदस्पति ३, ६२, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, ३
 शुचिरपः स्वयवसा २, २७, १३; तै. सं. २, १, ११, ४
 शुचिरसि पुरुनिष्ठाः ८, २, ९
 शुचिर्देवेषु अर्पिता १, १४२, ९
 शुची ते चक्रे १०, ८५, १२; अथर्व. १४, १, १२
 शुची वो हव्या मरुतः ७, ५६, १२; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 शुनं वाहाः शुनं नरः ४, ५७, ४; अथर्व. ३, १७, ६; तै. आ.
 ६, ६, २
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र ३, ३०, २२; ३१, २२; ३२, १७;
 ३४, ११; ३५, ११; ३६, ११; ३८, १०;
 ३९, ९; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५;
 १०, ८९, १८; १०४, ११; साम. ३२९; अथर्व.
 २०, ११, ११; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३
 शुनस्तोषो ब्रह्मदृग्भीतः १, २४, १३
 शुनं नः फाला ४, ५७, ८; अथर्व. ३, १७, ५; वा. य. १२, ६९;
 तै. सं. ४, २, ५, ६
 शुनमन्धाय भरमङ्कयसा १, ११७, १८
 शुनमष्टा व्यचरत् १०, १०२, ८
 शुनमस्मभ्यमृतये १०, १२६, ७
 शुनश्चिच्छेपं ५, २, ७
 शुनासीराविमां वाचं जुषे ४, ५७, ५; तै. आ. ६, ६, २;
 नि. ९, ४१
 शुभ्रं तु ते शुभ्रं वर्षयन्तः २, ११, ४
 शुभ्रमन्धो देववातं २, ६२, ५; साम. १००९
 शुभ्रो वः शुभ्रः कुध्मी ७, ५६, ८
 शुभमान ऋतायुभिः ९, ३६, ४
 शुभमाना ऋतायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
 शुश्रुवांसचिदधिवा ७, ७०, ५
 शुष्णं पिमुं कुयवं वृत्रमिन्द्र १, १०३, ८
 शुष्मासो ये ते अद्रिवो ५, ३८, ३
 शुष्मिन्तमं न जनये ३, ३७, ८; अथर्व. २०, २०, १; ५७, ४
 शुष्मिन्तमो हि ते सरो १, १७५, ५
 शुष्मी शर्धो न माहृतं २, ८८, ७; साम. १४७३
 शूरग्रामः सर्ववीरः ९, ९०, ३; साम. १४०९
 शूरस्येव युध्यतो ३, ५५, ८
 शूरा इवेणुयुधयो १, ८५, ८

शूरो न धत्त आयुधा ९, ७६, २; साम. १२२९
 शूरो वा शूरं वनते शरीरैः ६, २५, ४
 शूषेभिर्बुधो जुषाणो १०, ६, ४
 शृङ्गाणीवेच्छुङ्गिणां ३, ८, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ११
 शृङ्गेव नः प्रथमा २, ३९, ३
 शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी ७, ९४, २; साम. ११७
 शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी ७, ९४, २; साम. ११७
 शृणोतु न ऊर्जां पतिगिरिः ५, ४१, १२
 शृण्वन्तं पूषणं वयं ६, ५४, ८
 शृण्वन्तु नो वृषणः ३, ५४, २०
 शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः १, ४४, १४
 शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन् ६, ४७, १६; नि. ६, १२
 शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः ९, ४१, ३; साम. ८९४
 शृतं यदा करसि १०, १६, २; अथर्व. १८, २, ५; तै. आ. ६, १, ४
 शेवारे वार्या ८, १, २२
 शेपन्तु त इन्द्र सासिन्धोर्ना १, १७४, ४
 शेपे वनेषु मात्राः ८, ६०, १५; साम. ४६
 शोचा शोचिष्ठ दीक्षिहि ८, ६०, ६
 श्वनश्चुवन्तु सनोति वा ६, ६०, १; तै. सं. ४, २, ११, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 श्वावाधस्य रेभतस्तथा ८, ३७, ७
 श्वावाधस्य सुन्वतस्तथा ८, ३६, ७
 श्वावाधस्य सुन्वतोऽग्नीनां ८, ३८, ८
 श्वेन आसामदितिः कक्ष्यो ५, ४४, ११
 श्वेनाविव पतथो ८, ३५, ९
 श्वेनो न योनिं सदन् ९, ७१, ६
 श्रत्ते दधामि प्रथमाय १०, १४७, १; साम. ३७१
 श्रद्धाग्निः समिध्यते १०, १५१, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६;
 नि. ९, ३१
 श्रद्धां देवा यजमाना १०, १५१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्रद्धां प्रातर्हवामहे १०, १५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्रवः सुरिभ्यो अमृतं ७, ८१, ६
 श्रवच्छुक्कणं ह्यते वसूनां ७, ३२, ५
 श्रवो वाजमिषमृजं वहन्ती ६, ६५, ३
 श्रातं हविरोदिवम्प्र मयाहि १०, १७९, २; अथर्व. ७, ७२, २
 श्रातं मय्य ऊजनि १०, १७९, ३; अथर्व. ७, ७२, ३
 श्रायन्त इव सूर्यं ८, ९९, ३; साम. २६७, १३१९;
 अथर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
 श्रावयेदस्य कर्णा ४, २९, ३
 श्रियसे कं मातुभिः १, ८७, ६; तै. सं. २, १, ११, २;
 ४, २, ११, २; नि. ४, १६

भ्रिये कं वो अघि तनूषु १, ८८, ३
 भ्रिये जातः भ्रिय आ १, ९४, ४
 भ्रिये ते पादा हुव आ ६, २९, ३
 भ्रिये ते वृक्षिहपलेचनी १०, १०५, १०
 भ्रिये वृषाज्जुहुतेव देवाः १, १८४, ३
 भ्रिये मयांसो अज्जी १०, ७७, २
 भ्रिये सुदशीरपरस्य यास्तः ५, ४४, २
 भीणम्पुप स्यादिवं १, ६८, १
 भीणामुदारी १०, ४५, ५; वा. य. १२, २२; तै.सं. ४, २, २, ३
 भ्रुतं वो वृत्रहन्तमं ८, ९३, १६; साम. २०८
 भ्रुतं गायत्रे तत्कवानस्याहं १, १२०, ६
 भ्रुतं मे मित्रावरुणा १, १२२, ६
 भ्रुधि श्रुकर्णे वक्षिभिः १, ४४, १३; साम. ५०; वा. य. ३३, १५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 भ्रुधी न ह्यद् ह्यामसि ६, २६, १
 भ्रुधी नो अग्ने सदने १०, ११, ९; १२, ९; अथर्व. १८, १, २५
 भ्रुधी हवं विपिपानस्याग्नेः ७, २२, ४; साम. १७९८
 भ्रुधी हवं तिरश्चया ८, ९५, ४; साम. ३४६; ८८३
 भ्रुधी हवमिन्द्र मा रिपयः २, ११, १
 भ्रुधी हवमिन्द्र शूर १०, १४८, ५
 भ्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा ६, ६८, १
 भ्रुष्टीवानो हि दाक्षुषे १, ४५, २
 भ्रुक्ष्यसे नवस्य मे ८, २३, १४; साम. १०६
 भ्रूया अग्निश्चित्रभानुः २, १०, २
 भ्रूह यविष्ठ भारताग्ने २, ७, १; तै.सं. १, ३, १४, ३
 भ्रूहं यविष्ठमतिथिं १, ४४, ४
 भ्रूहं वः पेशो अघि धायि दर्शतं ४, ३६, ७
 भ्रूहं नो अघ सवितः १०, ३५, ७
 भ्रूयो जातस्य रुद्रा भ्रियांसि २, ३३, ३
 भ्रूयामेक उदकं गामवाज १, १६१, १०
 भ्रूयसिप्यु हंसो न १, ६५, ९
 भ्रूयश्चो मा दक्षिणत ७, ३३, १
 भ्रूवेतं रूपं कृणुते यत् १, ७४, ७
 बृद्धिर्वाश्र चतुरः १०, ११४, ६
 बृह्मारौ एको अचरन् ३, ५६, २
 बृहर्था आतिथिग्व ८, ६८, १७
 बृष्टिं सहस्राथस्य ८, ४६, २२
 स आगमदिन्द्रो वो वसुनां ५, ३६, १
 स आ नो योमिं सदतु मेधो ७, ९७, ४
 स आ वक्षि मग्नि न आ च १०, ३, ७; मिं. ४, १८

स आहुतो वि रोचते १०, ११८, ३
 स इजनेन स विवा २, २६, ३; तै.सं. २, ३, १४, ३;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ३
 स इक्षेति सुषित ४, ५०, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 स इत्तन्तुं स वि जानात्योतुं ६, ९, ३
 स इत्तमोऽवयुनं ततन्वत् ६, २१, ३; नि. ५, १५
 स इत्सुदातुः स्वर्वां ६, ६८, ५
 स इत्सुपा भुवनेष्वास ४, ५६, ३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 स इत्सिः कण्वतमः १०, ११५, ५
 स इत्सव मति पाद् ६, ३, ५
 स इत्ताय दम्बाय १०, ६२, २
 स इत्तासं तुवीरवं १०, ९२, ६
 स इज्जो जी यो गृहवे १०, ११७, ३
 स इन्द्राजा मतिजन्मानि ४, ५०, ७
 स इन्द्रे नमस्वुभिर्वचस्यते १, ५५, ४
 स इन्धान उषसो राय्या २, २, ८
 स इन्धान वसुक्चिः १, ७९, ५; साम. १५६२; वा. य. १५, ३६; तै.सं. ४, ४, ४, ५
 स इन्तु रायः सुष्टन्त्य १०, १४७, ४
 स इन्महाणि समिधानि १, ५५, ७
 स इषुहस्तेः सनिषङ्गिभिः १०, १०२, ३; साम. १८५१;
 अथर्व. १९, १३, ४; वा. य. १७, ३५; तै.सं. ४, ६, ४, १
 स इ रथो न भुरिपाञ्च ९, ८८, २; साम. १४७२
 स इ रेभो न प्रति वस्त उक्षाः ६, ३, ६
 स इ वृषा जनयत्तासु गमं २, ३५, १३
 स इ वृषा न फेनमस्य १०, ६१, ८
 स इ सत्येभिः सलिभिः १०, ६७, ७; अथर्व. २०, ९१, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, १; नि. ५, ४
 स इ सृष्टो वनने अपतीतः ६, २०, ९
 स इ पाहि य क्रजोषी ६, १७, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, १
 स इ महीं धुमि २, १५, ५
 स इ मृगो अप्यो १, १४५, ५
 सं यं स्तुभोऽवनयो न १, १९०, ७
 सं यजनान् क्रतुभि १, १३२, ५
 सं यजनौ सुधनौ विश्वार्थ ५, ३४, ८
 सं यत्त इन्द्र मन्वयः ४, ३१, ६
 सं यदिवो वनामहे ५, ७, ३; तै.सं. २, १, ११, ३
 सं यद्वनन्त मन्थुभिजना ७, ५६, २२
 सं यद्वयं यवसादो १०, २७, ९
 सं यमदाय क्षुत्पिणः १, ३०, ३
 सं यमही मिथती ७, ९३, ५
 सं यमिधः परस्पृशानासो १, ११९, ३

सं यस्मिन्विष्वा वसुनि १०, ६, ६
 सं या दानूनि बेमधुः ८, २५, ६
 सं वस इव मातुभिः ९, १०५, २; साम. १०९९
 संवत्सरं शशयानाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३;
 नि. ९, ६
 संवत्सरीण पय उज्जियायाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८, ३, १७
 सं वां शतानासत्या सहस्रा ६, ६३, १०
 सं वां कर्मेणा समिषा ६, ६९, १; तै. सं. ३, २, ११, १
 संवृक्कृष्ट्युमुकथं ९, ४८, २; साम. ८३७
 सं वो मदासां अमते १, १०, ५
 संसमिधुवसे वृषन् १०, १९१, १; अथर्व. ६, ६३, ४;
 वा. य. १५, ३०; तै. सं. २, ६, ११, ४; ४४, ४, ४
 सं सीदस्व महौं असि १, ३६, ९; वा. य. ११, ३७; तै. सं.
 ४, १, ३, ३; तै. आ. ४, ५, २
 संसृष्टं घनमुभयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
 संहोत्रं स पुरानारीः १०, ८६, १०; अथर्व. २०, १२६, १०
 सकृद्दुष्टीरजायत ६, ४८, २२
 स केतुरध्वराणां ३, १०, ४
 सक्तुमिव तितउना १०, ७१, २; नि. ४, १०
 स क्षपः परि वस्त्रजे ८, ४१, ३
 सखाय आ नि धीदत् पुनानाय ९, १०४, १; साम. ५६८;
 ११५७
 सखाय आ नि धीदत् सर्विता १, २२, ८
 सखाय आ शिषामहि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व.
 १८, १, ३७
 सखायः क्रतुमिच्छत ८, ७०, १३
 सखायः सं वः सम्यञ्च ५, ७, १, वा. य. १५, २९; तै. सं.
 २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ३
 सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम ७, २१, ९
 सखायस्ते विषुण ५, १२, ५
 सखायस्त्वा ववृमहे ३, ९, १; साम. ६२
 सखायो ब्रह्मवाहसे ६, ४५, ४
 सखा सहये अपचसूयमग्निः ५, २९, ७
 सखा ह यत्र सखिभिर्नवयत्रे ३, ३९, ५
 सखीप्यतामविता बोधि ४, १७, १८
 सखे विष्णो वितरं ८, १००, १२
 सखे सखायमभ्या ४, १, ३
 सखे त इन्द्र वाजिनो १, ११, २; साम. ८२८
 स गृणानो अङ्गिर्वैववा १०, ६१, २६
 स गृत्सो अभिस्तर्हणश्चिद् ७, ४, २
 स गोमवा जरित्रे ६, ३५, ४

स गोरधस्य वि म्रजं ८, ३२, ५
 स ग्रामेभिः सविता रथे १, १००, १०
 स घा तं वृषणं रथमधि १, ८२, ४; साम. ४२४
 स घा नः सुतुः शवसा १, २७, २; साम. १६३५
 स घा नो देवः सविता सहा ७, ४५, ३; तै. आ. २, ८, ६, १
 स घा नो योग आ भुवस्व १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व.
 २०, ६९, १
 स घा यस्ते द्वासाति ३, १०, ३
 स घा राजा सत्यतिः १, ५४, ७
 स घा वीरो न रिष्यति १, १८, ४
 स वेदुतासि वृत्रहन् ४, ३०, २२
 संक्रन्देनानिमिषेण १०, १०३, २; साम. १८५०;
 अथर्व. १९, १३, ३; वा. य. १७, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ४, १
 सं गच्छध्वं सं वदध्वं १०, १९१, २; अथर्व. ६, ६४, १;
 तै. आ. २, ४, ४, ४
 संगच्छमाने युवति १, १८५, ५
 सं गच्छस्व पित्रुभिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८;
 तै. आ. ६, ४, २
 सं गोभिर्ङ्गिरसो १०, ६८, २; अथर्व. २०, २६, २
 सं गोमदिन्द्र वाजवद् १, ९, ७; अथर्व. २०, ७१, १३
 सं घोषः शृण्वे वमैरभिन्ने ३, ३०, १६
 स चक्रमे महतो निरुः ५, ८७, ४
 सचन्त यदुपसः सूर्येण १०, १११, ७
 स चन्द्रो विप्र मर्त्यो १, १५०, ३
 सचस्व नायमवसे अभीके ६, २४, १०
 सचा यदासु जहतीषु १०, ९५, ८
 सचायोनिन्द्रश्चक्रे १०, १०५, ४
 सचा सोमेषु पुरुहूत ८, ६६, ६
 स चिकेत सहीयसाग्निः ८, ३९, ५
 स चित्रचित्रं चितयन्तमस्मे ६, ६, ७
 स चेतयन्मनुषो ४, १, ९
 स जादुभर्मा ग्रहधाने १, १०३, ३
 स जातेभिर्हृत्रहा ३, ३१, ११
 स जातो गर्भो असि १०, १, २; वा. य. ११, ४३; तै. सं.
 ४, १, ४, २
 स जामिभिर्यत्समजाति १, १००, ११
 स जायत प्रथमः पस्त्रासु ४, १, ११
 स जायमानः परमे व्योममि जवाभि ६, ८, २
 स जायमानः परमे व्योमम्याभिः १, १४३, २
 स जायमानः परमे व्योमन् वायुनं ७, ५, ७

स शिम्बते जडरेषु प्रजङ्घि ३, २, ११
 स शिङ्गणा चतुरशीक ५, ४८, ५
 सञ्ज्वादिष्वैवसुभिः ५, ५१, १०
 सञ्ज्वादिभिरपां नपातं ७, ३४, १५
 सञ्ज्वादिभिरपां नपातं ५, ५१, ९
 सञ्ज्वादिभिरपां नपातं ५, ५१, ८
 सजोवस आदिस्यमोदय ४, ३४, ८
 सजोवस्वा दिवो नरो ६, २, ३
 सजोवा इन्द्र वरुणेन सोमं ४, ३४, ७
 सजोवा इन्द्र सगणो ३, ४७, २; वा. य. ७, ३७, तै. सं. १, ४, ४२, १; तै. आ. १०, १, ११
 सजोवा धीराः पदैरनु १, ६५, २
 सं च त्वे जग्मुर्गिर इन्द्र ६, ३४, १
 सं चोदय शिप्रमर्वाक् १, ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
 सं जञ्जुराणस्तुभिः सुते ५, ४४, ५
 सं जागृवन्निर्जरमाण १०, ९१, १
 संजानाना उप सीदन् १, ७२, ५
 सतः सतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
 स सत्कृधीपितस्तूयमग्ने ६, ५, ६
 स तुर्वणिर्महो अरेणु १, ५६, ३; नि. ६, १४
 स तु वक्ष्याप्यधपेशनाभि १०, १, ६
 स तु श्रुधि श्रुत्या यो ६, ३६, ५
 स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ६, २१, ८
 स तु नो अग्निर्नयतु ४, १, १०
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजा स्तोत्रे ९, ७२, ८
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
 स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ ४, ४, ६; तै. सं. १, २, १४, २
 स तेजीयसा मनसा स्वेतः ३, १९, ३; तै. सं. १, ३, १४, ६
 सतो नूनं कवयः सं १०, ५३, १०
 सत्तो होता न ऋत्विगः ३, ४१, २; अथर्व. २०, २३, २
 सत्तो होता मनुष्यदा १, १०५, १४
 सत्त्वं सत्त्वं यदौ ८, ४५, २७
 सत्त्वं सदिन्द्रा वरुणा ८, ५२, ३
 सत्त्वं त्वेषा अमवन्तो १, ३८, ७
 सत्त्वमित्तज्ज त्वावो ६, ३०, ४; तै. आ. २, ६, ९, १
 सत्त्वमिरवा महेन्द्रि ८, ७४, १५
 सत्त्वमिषा वृषेदसि ८, ४३, १०; साम. २६३
 सत्त्वमिषा उ अन्विना ५, ७३, ९
 सत्त्वमिषा उ तं वयं ८, ६२, १२
 सत्त्वमुग्रस्य वृहत् ९, ११३, ५

सत्त्वमुग्रस्यैव पवा हि चक्रुः ४, ३३, ६
 सत्त्वामाशिषं कृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०, ९१, ११
 सत्त्वा सत्त्वमिमं वृषी ७, ७५, ७
 सत्त्वमोत्तमिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
 सत्त्वा ते अनु कृष्टयो ४, ३०, २
 सत्त्वा त्वं पुरुषुतं ८, १५, ११
 सत्त्वा मदासत्त्व ६, ३६, १
 सत्त्वा यदौ मार्वरस्य ४, २१, ७
 सत्त्वासाहं वरेण्यं सहोदां ३, ३४, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 सत्त्वासाहो जनभक्षो २, २१, ३
 सत्त्वा सोमा अभवन् ४, १७, ६
 सत्त्वाहणं दाष्टि ४, १७, ८; साम. ३३५
 स त्रितस्याधि सानवि ९, ३७, ४; साम. १२५५
 सत्त्वे ह जाताविषिता नमो ७, ३३, १३
 स त्वं विप्राय दाष्ट्ये ८, ४३, १५
 स त्वं दक्षस्यावृको ६, १५, ३
 स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्कः ५, ३३, २
 स त्वं न इन्द्र वाजेभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०, ४६, ३
 स त्वं न इन्द्र सुयें सो अप्सु १, १०४, ६
 स त्वं न इन्द्राकवाभिः ६, ३३, ४
 स त्वं न ऊर्जा पते ८, २३, १२
 स त्वं नक्षिप्र वज्रहस्त धृष्णु ६, ४६, १; साम. ८१०; अथर्व. २०, ९८, २; वा. य. २७, ३८
 स त्वं नो अग्नेऽवमो ४, १, ५; वा. य. २१, ४; तै. सं. २, ५, १२, ३
 स त्वं नो अर्वाक्षिदाया ६, १२, ६
 स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
 स त्वं नो रायः शिशीहि ३, १६, ३
 स त्वमग्ने प्रतीकेन १०, ११८, ८; तै. सं. २, ५, १२, ५
 स त्वमग्ने विभावसुः ८, ४३, ३२
 स त्वमग्ने सौभगावस्य १, ९४, १६
 स त्वमग्नेदप द्विषो ८, ११, ३
 सत्त्वा अरिषो गविषो बुव ४, ४०, २
 स त्वामदद् वृषा मदः १, ८०, २
 स दूर्धेतभीरतिथिः १०, ९१, २
 सदसस्पतिमज्जुतं १, १८, ६; साम. १७१; वा. य. ३२, १३; तै. आ. १०, १, ४
 सदस्य मदे सदस्य ६, २७, २
 सदा कवी सुमतिमाचके १, ११७, २३
 सदाष्टुणो यजतो विद्विषो ५, ४४, १२
 सदाभि रणो यवसेव १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, २२

सदा सुगः पितृर्मी ३, ५४, २१
सदिदि ते पुविजातस्य ६, १८, ४
स दूतो विभेदमि वष्टि ४, १, ८
स दृढे चिदमि तुणसि ८, १०३, ५
सदशीरथ सदशी १, १२३, ८
स देवः कविनेयितो ९, ३७, ६ साम. १२९७
सदो द्वा चक्राते उप ८, २९, ९
सद्यो प्राचो विमिमाय २, १५, ३; तै. सं. २, ३, १४, ५
सद्यस्मिन् शवसा पञ्च १०, १७८, ३; नि. १०, २९
सद्यस्मिन् शव चर्कृतिः ६, ४८, २१
सद्यस्मिन्नु ते मघवन्नमि ७, १९, ९; अथर्व. २०, ३७, ९
सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त ७, ७, ४
सद्यो जात ओषधीभिः ३, ५, ८
सद्यो जातस्य दृढशानं ४, ७, १०
सद्यो जातो व्यमिमीत १०, ११०, ११; अथर्व. ५, १२, ११; वा. य. २९, ३६; तै. भा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, २१
सद्यो जुवस्ते वाजा ८, ८१, ९
सद्यो ह जातो हृषभः ३, ४८, १
स दुह्मणे मनुष १०, ९९, ७
स द्विबन्धुर्वैतरणो १०, ६१, १७
स धारयत्पुथिर्वी पप्रथ १, १०३, २
सध्रीचीः सिन्धुसुगसीरिवा १०, १११, १०
सध्रीमा यन्ति परि २, १३, २
स न हन्त्रः शिवः सखा ८, ९३, ३; साम. १४५२; अथर्व. २०, ७, ३
स न हन्त्र त्वयताया ह्वेषाः ७, २०, १०; २१, १०
स न हन्त्र यज्यवे ९, ६१, १२; साम. ५९२; ६७३; वा. य. २६, १७
स न ह्वानया सह ८, १०२, २
स न ऊर्जे व्यय्यं ९, ४९, ४; साम. १४३८
स नः क्षुमन्तं सद्ने १०, ३८, २
स नः पथिः पारयाति ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
स नः पवस्व वाजयुः ९, ४४, ४
स नः पवस्व शं गवे ९, ११, ३; साम. ६५३
स नः पावक दीदिवो १, १२, १०; वा. य. १७, ९; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, ३
स नः पावक दीदिवि ३, १०, ८
स नः पितेव सुनवे १, १, ९; वा. य. ३, १४; तै. सं. १, ५, ६, २; नि. ३, २२
स नः पुमान् आ भर रथि वीरवतीम् ९, ६१, ६; साम. ७८९

स नः पुमान् आ भर रथि स्त्रोत्रे ९, ४०, ५
स नः पृथु अवाच्यं ६, १६, १२; साम. ६६२; तै. भा. ३, ५, २, १
स नः शक्रश्चिदाशकन् ८, ३२, १२
स नः शर्मणि धीतये ३, १३, ४
स नः सिन्धुमिव नावयाति १, ९७, ८; अथर्व. ४, ३३, ८; तै. भा. ६, ११, २
स नः सोमेषु सोमपाः ८, ९७, ६
सनत्साम्यं पञ्च ५, ६१, ५
सनद्वाजं विप्रवीरं १०, ४७, ४
स नन्नित्राभिरन्निवो ४, ३२, ५
स न सवान् आ भर गायत्रेण १, १२, ११
स न सवान् आ भर रथि ८, २४, ३
सना च सोम जेयि च ९, ४, १; साम. १०४७
सना ज्योतिः सना स्वः ९, ४, २; साम. १०४८
सना ता का चिद्रवना २, २४, ५
सना ता त हन्त्र नव्या १, १७४, ८
सना ता त हन्त्र भोजनानि ७, १९, ६; अथर्व. २०, ३७, ६
सनात्सनीका अवनीरवा १, ६२, १०
सना दक्षमुत ऋतुं २, ४, ३; साम. १०४९
सनादमे सृणसि बातुधानान् १०, ८७, १२; साम. ८०; अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
सनादेव तव राधो १, ६२, १२
सनादिवं परि भूमा १, ६२, ८
सना पुगणमध्येमि ३, ५४, ९
सनामाना चिद् ध्वसयो १०, ७३, ६
सनायेत गोतम हन्त्र १, ६२, १३
सनायुवो नमसा नव्यो १, ६२, ११
सनितः सुसनितरूप ८, ४६, २०
सनिता विप्रो अर्वाङ्गिः ८, २, ३६
सनितासि प्रवतो द्वाष्ट्ये ७, ३७, ५
सनिमित्रस्व पप्रथः ८, १२, १२
स नीध्याभिर्जैरितारः ६, ३२, ४
सनेम तत्सुसनिता १०, ३६, ९
सनेम तेजसना नव्य हन्त्र ६, २०, १०
सनेम ये त कृतिभिः २, ११, १९
सनेमि हृष्यासदा ९, १०४, ६
सनेमि चक्रमजरं १, १६४, १४; अथर्व. ९, ९, १४
सनेमि त्वमक्ष्णो अदेवं ९, १०५, ६; साम. १६१३
सनेमि सव्यं स्वपस्वमानः १, ६२, ९
सनेम्यस्त्रयतो दिव्यं ७, ५६, ९

स नो अद्य वसुतये ९, ४४, ६
 स नो अर्ष पवित्र आ ९, ६४, १२
 सनो अर्षोमि दूष्य ९, ४५, २
 स नो ज्योतीषि पूष्य ९, ३६, ३
 स नो दूराक्षासाध १, २७, ३; साम. १६३६
 स नो देव देवताते ९, ९६, ३
 स नो देवेभिः पवमान ९, ९३, ४
 स नो भीती वतिष्ठया ५, २५, ३
 स नो नश्येभिर्भूषकर्मन् १, १३०, १०
 स नो निवृद्धिः पुनरुत्त ६, २२, ११; अथर्व. २०, ३६, ११
 स नो निवृद्धिरा वृण ६, ४५, २१
 स नो नृणां नृत्तमो १, ७७, ४
 स नो नेदिष्ठं वरदान १, १२७, ११
 स नो बोधि पुरण्टा सुगेषुत ६, २१, १२
 स नो बोधि पुरोक्षां ६, २३, ७
 स नो बोधि ध्रुवी हवं ५, २४, ३; वा. य. ३, २६
 स नो बोधि सहस्य २, २, ११
 स नो भगाय वायवे पुण ९, ६१, ९; साम. १०८३
 स नो भगाय वायवे विप्रवीरः ९, ४४, ५
 स नो मदानां पत २, ४४, ५
 स नो मन्त्राभिरप्चरे ६, १६, २; साम. १४७५
 स नो महो अनिमानो १, २७, ११; साम. १६६४
 स नो मित्रमहस्वं ८, ४४, १४; साम. १७१३
 स नो युवेन्द्रो जोह्वन् २, २०, ३
 स नो राधांसा भरे ७, १५, ११
 स नो रेवत्समिधानः २, २, ६
 स नो वस्व उप मासि ८, ७१, ९
 स नो वाजाय अवस ह्वे च ६, १७, १४
 स नो वाजेवविला पुनूव ८, ४६, १३
 स नो विभावा चक्षणिर्नव ६, ४, २
 स नो विश्वा दिवो वसुतो ९, ५७, ४; साम. १७६४
 स नो विश्वान्या भर सुवितानि ८, ९३, २९
 स नो विश्वाहा सुक्रतुः १, २५, १२
 स नो विश्वेभिर्देवेभिः ८, ७१, ३
 स नो वृषजस्तुं चरं १, ७, ६; साम. १६२१, अथर्व.
 २०, ७०, १२; नि. ६, १६
 स नो वृषमसनिष्ठया ८, ९३, १५
 स नो वृष्टिं दिवस्परि २, ६, ५
 स नो वेदो अमाल्यं ७, १५, ३; साम. १३८१
 स नो हरीनां पत ९, १०५, ५; साम. १६१२
 सन्वि ह्यर्ष आशिष ८, ५४, ७

सं ते पयोमि ससु १, ९१, १८; वा. य. १२, ११३; तै.सं.
 ४, २, ७, ४
 सं श्री पवित्रा विततानि ९, ९७, ५५
 सं वक्षेण मनसा जायते ९, ६८, ५
 सं देवैः शोभते वृषा ९, २५, ३; साम. ९२०
 सं नः शिशिहि सुरिजो ८, ४, १६
 सं तु वोचावहै पुनः १, २५, १७
 सं नो राया वृहता विश्वपेश १, ४८, १६
 स पत्यत उभयोर्नृग्नमयोः ६, २५, ६
 स पप्रथानो अभि पञ्च ७, ६९, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
 सपर्यवो भरमाना अभिष्टु ७, २, ४
 सपर्येष्यः स प्रियो विद्व ६, १, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
 स पर्वतो न चरुणेष्वच्युतः १, ५२, २
 स पवस्व धनंजय ९, ४६, ५
 स पवस्व मदाय कं ९, ४५, १
 स पवस्व मद्विन्तम ९, ५०, ५; साम. १२०९
 स पवस्व य अविधेम् ९, ६१, २२; साम. ४९४
 स पवस्व विचर्षण ९, ४१, ५; साम. ८९६
 स पवस्व सहमानः ९, ११०, १२
 स पवित्र विचक्षणो ९, ३७, २; साम. १२९३
 स विश्वयाप्युधानि १०, ८, ८
 स पुनान उप स्रे न ९, ७७ ३८; साम. १३५८
 स पुनानो मद्विन्तमः ९, ९९, ६
 स पूर्वया निविदा १, ९६, २
 स पूष्यः पवते ९, ७७, २
 स पूष्यो महानो ८, ६३, १; साम. ३५५
 स पूष्यो वसुभिज्जायमानो ९, २६, १०
 सप्त क्षरन्ति शिताने १०, १३, ५; अथर्व. ७, ५७, २
 सप्त रवा हरितो रथे १, ५०, ८; अथर्व. १३, २, २३;
 २०, ४७ २०; तै. सं. २, ४, १४, ४
 सप्त दिवो नानासुर्याः २, ११४, ३; तै. आ. १, ७, ४
 सप्त धामानि परियन् १०, १२२, ३
 सप्तभिः पुत्रैरदितिः १०, ७२, २; तै. आ. १, १३, ३
 सप्त मर्यादाः कवचाः १०, ५, ६; अथर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
 सप्त मे सप्त शाकिनः ५, ५२, १७
 सप्त युज्जित रथमेकचक्रं १, १६४, २; अथर्व. ९, ९, २;
 १३, ३, १८; तै. आ. ३, ११, ८; नि. ४, २७
 सप्त वीरासो अभराए १०, २७, १५
 सप्त स्वसारो अभि मातरः ९, ८६, १६
 सप्त स्वसूरक्षणीवसानः १०, ५, ५; नि. ५, १
 सप्त होतारस्वामिदीवते ८, ६०, १६

सप्त होत्राणि मनसा ३, ४, ५
 सप्तानां सप्त ऋष्टयः ८, २८, ५
 सप्तापो देवीः सुरणा १०, १०४, ८
 सप्तार्धगर्भां सुवनस्य रेतः १, १६४, ३६; अथर्व. ९, १०, १७;
 नि. १४, २१
 सप्तास्यासम्परिधयः १०, ९०, १५; अथर्व. १९, ६, १५;
 वा. य. ३१, १५; तै. आ. ३, १२, ३
 सप्तं शृजन्ति वेधसो ९, २९, २; साम. १७६६
 सप्तौ चिद्धा मक्वयुता ८, ३३, १८
 स प्रकेत उभयस्य प्रविहान् ७, ३३, १२
 स प्रनथा कविबृह ८, ६३, ४
 स प्रनथा सहसा जायमानः १, ९६, १
 स प्रनवन्नवीयसा ६, १६, २१; तै. सं. २, २, १२, १;
 तै. भा. २, ४, ८, १
 स प्रनवन्नव्यसे ९, ९१, ५
 स प्रथमे इयोमनि ८, १३, २; साम. ७४७
 स प्रवोळ्दृन्परिगत्या २, १५, ४
 स प्राचीनान्पर्वतात् २, १७, ५
 सप्ताधो यं जना इमे ८, ७४, ६
 स बोधि सुरिर्मेषवा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३; तै. सं.
 ४, २, ३, ४
 स भन्दना उदियति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
 सभामेति कितवः १०, ३४, ६
 स भिक्षमाणो अमृतस्य ९, ७०, २; साम. १४२४
 स भृत्यो यो प्रथमाय २, १७, २
 स भ्रातरं वरुणमग्न ४, १, २
 स भजैषमिमा अहं १०, १५९, ६
 समञ्जना जनिम मातृषाणाम् ६, १८, ७
 समञ्जसा पर्वत्या वसुनि १०, ६९, ६
 समञ्जस्य विश्वे देवाः १०, ८५, ४७
 समन्न गावोऽभितो ५, ३०, १०
 स मत्सरः पृथु वन्वन् ९, ९६, ८
 समस्तु त्वा ह्यूर सतामुराणं १, १७३, ७
 समस्त्यग्निमवसे ८, ११९; साम. ११६८; तै. भा. २, ४, ४, ४
 समध्वरायोषसो ७, ४१, ६; अथर्व. ३, १६, ६; वा. य.
 ३४, ३९; तै. भा. २, ८, ९, ९
 समना तूर्णिरुष बासि १०, ७३, ४
 समनेव वपुष्यतः ८, ६१, ९
 स मन्त्रस्वा ह्यनु जोषम् ६, २३, ८
 स मन्त्रस्वा ह्यन्वसो ३, ४१, ६; ६, ४५, २७; अथर्व.
 २०, २३, ६

स मन्त्रया च जिह्वया ७, १६, ९
 समन्था यन्त्युप यन्ति २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं.
 २, ५, १२, १
 स मन्थुमीः समद्वनस्यक १, १००, ६
 स मन्थु मन्थानां ८, ७८, ६
 स मतौ अग्ने स्वनीकरवान् ७, १, २३
 स मर्त्यजान आयुभिः प्रयस्थान् ९, ६६, २३
 स मर्त्यजान आयुभिरिभो ९, ५७, ३; साम. १७६३
 स मर्त्यजान इन्द्रियाय २, ७०, ५
 समन्धिनोरवसा ५, ४२, १८; ४३, १७; ७६, ५; ७७, ५
 समस्मिञ्जायमान आसत १०, ९५, ७; नि. १०, ४७
 समस्य मन्थवे विशो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१;
 अथर्व. २०, १०७, १
 समस्य हरिं हरयो ९, ९६, २
 स मङ्गा विश्वा दुशितानि ७, १२, २; साम. १३०५
 स मातरा न दृशान ९, ७०, ६
 स मातरा विचरन् वाजयन् ९, ६८, ४
 स मातरा सूर्येणा ६, ३२, २
 स मातरिश्वा पुरुवार १, ९६, ४
 समान ऊर्वे अधि संगताः ७, ७६, ५
 समानं वत्समभि १, १४६, ३
 समानं वां सजात्यं ८, ७३, १२
 समानं नीळं वृषणो १०, ५, २
 समानमज्येषां ८, २०, ११
 समानमस्या अनपावृत् १०, ८९, ३
 समानमु खं पुरुहूतं १०, ४१, १
 समानमेतदुदकं १, १६४, ५१; तै. आ. १, ९, ५; नि.
 ६, २२; ७, २३
 समानं पूर्वारभि वावशाना १०, १२३, ३
 समानयोजनो हि वां १, ३०, १८
 समानी व आकृतिः १०, १९१, ४; अथर्व. ६, ६४, ३;
 तै. भा. २, ४, ४, ५
 स मातृषीषु वृक्षभो ४, ९, २
 स मातृषे वृजने शान्तमो १, १२८, ७
 समाने अहन्निर्वचगोहना १, ३४, ३
 समानो अष्वा स्वखोरनम् १, ११३, ३; साम. १७५१
 समानो मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अथर्व. ६, ६४, २;
 तै. भा. २, ४, ४, ५
 समानो राजा विश्रुतः ३, ५५, ४
 समान्या विद्युते वृ० ३, ५४, ७; नि. ४, २५
 स मातृजे तितो अण्वानि ९, १०७, ११; साम. १६९०

समावर्तितं विहितो २, ३८, ६
 स माहिन इन्द्रो अणो २, १९, ३
 समित्तमघमभवत् ८, १८, १४
 समित्तान्मृत्रहासिदत् ८, ७७, ३
 समित्तमित्तुमना ३, ४, १
 समित्तमभि समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
 समित्तमित्तमित्तमित्त १०, १५०, १
 समित्तमित्तमित्तमित्त ५, २८, ४
 समित्तमित्तमित्तमित्त ३, ८, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ५, ३७, २
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ६, ४०, ३
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त १, १०८, ४
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त १, १४२, १
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ५, २८, ५; तै. सं. २, ५, ८, ६;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ५, २८, १
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त २, ३, १
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त १०, ११०, १; अथर्व. ५, १२, १;
 वा. य. २९, २५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ५
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त १, १८८, १
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ९, ५, १
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ८, ४४, १; वा. य. ३, १; १२, ३०;
 तै. सं. ४, २, ३, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ७, १४, १
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ८, ४४, ९
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ५, २६, ६
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ६, २, ५
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ८, १९, १४
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ३, १७, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ३, २७, ४; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ५, २८, २
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त १, २२, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ५, ४२, ४; अथर्व. ७, ९७, २;
 वा. य. ८, १५; तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त १, ५३, ५; अथर्व. २०, २१, ५
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ९, ६१, ८; साम. १६७८
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त १०, ५९, १०
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ४, १७, ११
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ८, ५२, १०; साम. १७३२
 समित्तमित्तमित्तमित्तमित्त ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व.
 २०, ५४, २
 क्र० १२२

समीचीना अनूवत् ९, ३९, ६; साम. ९०३
 समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
 समीचीने अभि रमना यङ्गी ९, १०२, ७
 समीं पणेरजति ५, ३४, ७
 समी रथं न भुरिजोः ९, ७१, ५
 समी वरं न मातृभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
 समी सक्तायो अस्वरन् ९, ४५, ५
 समु त्वे महवीरपः ८, ७, २२
 समु त्वा धीभिरस्वरन् ९, ६६, ८
 समुद्रः सिन्धू रजो १०, ६६, ११
 समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
 समुद्रमासामव तस्ये अभिः ५, ४४, ९
 समुद्रादर्णवाद्धि १०, १९०, २; तै. आ. १०, १, १४
 समुद्रादूर्ध्वसुदियति १०, १२३, २
 समुद्रादूर्ध्वमेधूर्ध्व ४, ५८, १; वा. य. १७, ८९; तै. आ.
 १०, १०, २
 समुद्रिया अपसरसो ९, ७८, ३
 समुद्रे अन्तः शयत् ८, १००, २
 समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
 समुद्रे त्वा नृमणा १०, ४५, ३; वा. य. १२, २०; तै. सं.
 ४, २, २, १
 समुद्रो अप्सु मासृजे ९, २, ५; साम. १०४१
 समु पूर्णा गमेमहि ६, ५४, २
 समु प्र यन्ति धीतयः १०, २५, ४
 समु प्रिया अनूवत् २, १०१, ८; साम. ८१९
 समु प्रियो सृज्यते ९, ९७, ३; साम. १४०१
 समु वां यज्ञं महयज्ञमोभिः ७, ६१, ६
 समु वो यज्ञं महयज्ञमोभिः ७, ४२, ३
 स सृज्यते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
 स सृज्यमानो दक्षभिः ९, ७०, ४
 समेनमहुता इमा ९, ३४, ६
 समे व पुष्टद्वयदक्षिनोर्वः ६, ४९, ५
 समोहे वा य आसत् १, ८, ६; अथर्व. २०, ७१, २
 समौ चिद्धस्तौ १०, ११७, ९
 सं पद्यमाना अमदक्षभिः ३, ३१, १०
 सं पृषन्नध्वनस्तिर १, ४२, १
 सं पृषन्निक्षुपा नव ६, ५४, १
 सं प्रेरते अनु वातस्य १०, १६८, २
 सं आनुना यतते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
 सं अय्या अन्ता ७, ८३, ३

सं माग्ने वषसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २;
९, १, १५; तै. सं. १०, ५, ४७
सं मा तपस्यभितः (०। नि बाधते) १०, ३३, २
सं मा तपस्यभितः (०। मूषा) १, १०५, ८; नि. ४, ६
सं मातृभिर्न शिष्टः २, ९३, २; साम. १४१९
संमिष्टो अरुषो भव ९, ६१, ११; साम. ८१७
संमीक्ष्य यजुवना १, १६१, १२
सम्यक्सम्यङ्गो महिषा ९, ७३, २
सम्यक्सवन्ति सरितो न ४, ५८, ६; वा. य. १३, ३८;
१७, ९४; तै. सं. ४, २, ९, ६
सं यज्जनाङ्कतुभिः १, १३२, ५
सम्राजा उम्रा वृषभादिव ५, ६३, ३
सम्राजा वा वृतयोनी ५, ६८, २; साम. ११४४
सम्राजावस्य भुवनस्य ५, ६३, २
सम्राजो ये सुवृधो यशं १०, ६३, ५
सम्राज्ञी श्वरुरे भव १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
सम्राज्यः स्वराज्य ७, ८२, २
स यन्ता विप्र एषां ३, १३, ३
स यङ्गयोऽवनीर्गोष्वर्वा १०, ९९, ४
स युध्मः सत्वा खजङ्गसम ६, १८, २
स योजते अरुषा विश्वभोज ७, १६, २; साम. ७५०; वा. य.
१५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ४
स यो न मुहे न मिधू ६, १८, ८
स यो वृषा नरां न १, १४९, २
स यो वृषा वृष्येभिः १, १००, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
स यो व्यस्थादभि २, ४, ७
स रंहत उरुगायस्य ९, ९७, ९; साम. १११८
स रत्नं सत्यो वसु १, ४१, ६
स रथेन रथीतमो ६, ४५, १५
स रन्धयस्तदिवः २, १९, ६
सरस्वति त्वमस्माँ २, ३०, ८
सरस्वति देवनिदो नि ६, ६१, ३
सरस्वति या सारयं १०, १७, ८; अथर्व. १८, १, ४३
सरस्वती वां पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८, १, ४२
सरस्वती देवयन्तो हवन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८, १, ४१
सरस्वती सरयुः सिंधुः १०, ६४, ९
सरस्वती साधयन्ती २, ३, ८
सरस्वत्याभि नो नेषि ६, ६१, १४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १
सरस्वतीभिर्वर्णः १०, ६६, ५
स राजसि पुरुषुर्न एको ८, १५, ३; अथर्व. २०, ६१, ६; ६२, १०
स रायस्त्रायुप सृजा ६, ३६, ४

स रुद्रेभिरशस्त्रवार १०, ९९, ५
स रूपैरा सु नो गहि ८, ३४, १२
स रेतोधा वृषभः ७, १०१, ६
स रेवो हव विश्वयतिः १, २७, १२; साम. १६६५
स रोचयज्जनुषा रोदसी ३, २, २
स रोचवदभिपूषो ९, ६८, २
स रोचवद् वृषभः १०, २८, २
सर्गा हव सृजतं सुष्टुतीरुप ८, ३५, २०
सर्वं परिक्षोसं जहि १, २९, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
सर्वे नन्दन्ति यशसा १०, ७१, १०
स वज्रभृदस्तुहा १, १००, १२
स वर्धिता वर्धनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
स वह्निः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
स वह्निः सोम जागृभिः ९, ३६, २
स वह्निभिर्ऋक्वभिः ६, ३२, ३
स वह्निरप्सु दुष्टरो ९, २०, ६; साम. ९७३
स वां यज्ञेषु मानवी ९, ९८, ९
स वाजं यातापदुष्पदायन् १०, ९९, ३
स वाजं विश्वचर्षणिः १, २७, ९; साम. १४१७
स वाजी रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
स वाज्यक्षाः सहस्ररेताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
स वाज्यवां स ऋषिर्वचस्य ४, ३६, ६
स वावृषे नयो योषणासु ७, ९५, ३
सविता पश्चातासविता १०, ३६, १४
सविता यन्त्रैः पृथिवीं १०, १४९, १; नि. १०, ३२
सवितारमुषसमश्विना १, ४४, ८
स विद्वाँ अङ्गिरोम्य हन्द्वाँ ८, ६३, ३
स विद्वाँ अपगोहं २, १५, ७
स विद्वाँ आ च पिप्रयो २, ६, ८
स विप्रश्चर्षणीनां ४, ८, ८
स विश्वा दाशुपे वसु ९, ३६, ५
स वीरो अप्रतिष्कृत ७, ३२, ६
स वीरो वृक्षसाधनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
स वृत्रहस्य हव्यः स ४, २४, २
स वृत्रहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
स वृत्रहेन्द्रः ऋगुक्षाः ८, ९६, २१
स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोमीः २, २०, ७
स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् ८, ९६, २०
स वेतसु वृक्षमायं द्योति ६, २०, ८
स वेद देव आनमं ४, ८, ३
स वेद सुष्टुतीनां १०, २६, ३

स बायुमिन्द्रमन्विना ९, ७, ७; साम. ११३४
 स वावसान इह पाहि ३, ५१, ८
 सव्यामनु दिक्कयं वावसे ८, ४, ८; साम. १६०६
 स ब्राधतः शवसानेभिः १०, ९९, ९
 स ब्राधतो नहुषो १, १२२, १०
 स ह्युत्तमी कलशेषा ६, १८, ७
 स शेषुचमधि धा सुक्लन्ध १, ५४, ११; तै. आ. २, ६, ९, १
 स श्रुधि यः स्या प्रतनासु १, १२२, २
 स श्रितानस्तन्यतू ६, ६, २; तै. सं. १, ३, १४, ४
 सं संस्तिरो विष्टरः १, १४०, ७
 स सत्पतिः शवसा हन्ति ६, १३, ३
 स सव्यसव्यम्नहते ६, ३१, ५
 स सप्त परि गीयते ४, ९, ३
 ससन्तु स्या अरातयो १, २९, ४; अथर्व. २०, ७४, ४
 स संनयः स त्रिनयः २, २४, ९
 स सप्त धीतिभिर्हितो ९, ९, ४
 स समुद्रो अपीचयः ८, ४१, ८
 स सर्गेण शवसा तक्तो ६, ३२, ५
 ससर्परीरभरत् ३, ५३, १६
 ससर्परीरमर्ति ३, ५३, १५
 स सव्येन यमति ब्राधतः १, १००, २
 ससव्य यद्विद्युता ४, ७, ७
 ससानास्यो उत सूर्य ससान ३, ३४, ९; अथर्व. २०, ११, ९
 स सुक्रतुः पुरोहितो १, १२८, ४
 स सुक्रतुर्कृतचिदस्तु ७, ८५, ४
 स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां ७, ९, २
 स सुक्रतु रणिता यः सुनेषु ८, ९६, १९
 स सुतः पीतये ह्या ९, ३७, १; साम. १२९२
 स सुवत इन्द्रः सूर्य २, १९, ५
 स सुव्ये यो वसुनां ९, १०८, १३; साम. ५८२; १०९६
 स सुबुधा स कृकता गणेन ४, ५०, ५; अथर्व. २०, ८८, ५;
 तै. सं. २, ३, १४, ४
 स सुबुधा स स्तुभा १, ६२, ४
 स सुसुभिर्न क्रेभिर्क्रेष्वा १, १००, ५
 स सुसुमोतरा सुधिः ९, ९, ३; साम. ९३६
 स सूर्यः पर्युक्त वरांसि १०, ८९, २
 स सूर्य प्रति पुरो न उद्गाः ७, ६२, २
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत ९, ८६, ३२
 ससुबांसमिव स्मना ३, २, ५
 स सोम आभिस्तुतमः ६, २९, ४
 सस्तु माता सस्तु पिता ७, ५५, ५; अथर्व. ४, ५, ६

स सौम्यः स हव्यः ८, १६, ८
 सस्यावाना यवयसि ८, ३७, ४
 सस्त्रिमिन्द्रश्चरणे १०, १३९, ६; तै. आ. ४, ११, ८;
 नि. ५, १
 स स्या कृणोति केतुमा ५, ७, ४
 सस्त्रिभिर्दि तन्वः ७, ५९, ७
 सस्त्रिभिर्दि समृतिस्त्रेव्ये ७, ६०, १०
 सहस्रांशुं पुरुहुत क्षियन्तं ३, ३०, ८; वा. य. १८, ६९;
 नि. ६, १
 सह वामेन न उवो १, ४८, १
 स हव्यवाक्यमर्धः ३, ११, २; वा. य. २२, १६; तै. सं.
 ४, १, ११, ४
 स ह श्रुत इन्द्रो नाम २, २०, ६
 सहस्रोमाः सहच्छन्दस १०, १३०, ७; वा. य. ३४, ४९
 सहस्र व्यतीनाम् ४, ३२, १७
 सहस्रं साकमर्चत १, ८०, ९
 सहस्रगीथः शतधारो ९, ८५, ४
 सहस्रगीथाः कवयो १०, १५४, ५; अथर्व. १८, २, १८
 सहस्रधा ग्रामणीः १०, ६२, ११
 सहस्रधा पञ्चदशानि १०, ११४, ८; ऐ. आ. १, १६
 सहस्रधारं वृषभो ९, १०८, ८; साम. १३९५
 सहस्रधारः पवते समुद्रो ९, १०१, ६; साम. ८७४;
 अथर्व. २०, १३७, ६
 सहस्रधारोऽव ता अपञ्चनः ९, ७४, ६
 सहस्रधारोऽव ते सं ९, ७३, ४; अथर्व. ५, ६, ३
 सहस्रधारे वितते पवित्र ९, ७३, ७
 सहस्रं त इन्द्रोतयो १, १६७, १
 सहस्रवाजमभिमातिषाहम् १०, १०४, ७
 सहस्रगीर्षां पुरुषः १०, ९०, १; साम. ६१७; अथर्व.
 १९, ६, १; वा. य. ३१, १; तै. आ. ३, १२, १
 सहस्रगृहो वृषभो यः ७, ५५, ७; अथर्व. ४, ५, १
 सव्यसामाभिर्वेदि ५, ३४, ९
 सहस्राक्षेण शतवारदेन १०, १६१, ३; अथर्व. ३, ११, ३;
 २०, २६, ८
 सहस्राक्षो विचर्षणिः १, ७९, १२
 सहस्रा ते शता वयं ४, ३२, १८
 सहस्रं गेव सचते बबीधुषा ८, ४, ६
 सहस्रे वृषतीनां ८, ६५, ११
 सहस्रोतिः शतामवो ९, ६२, १४
 सहस्र मन्वो अभिमाति १०, ८४, ३; अथर्व. ४, ३१, ३
 सहावा ह्यसु तरणिः ३, ४९, ३

स हि क्रतुः स मर्यः १, ७७, ३
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य ५, ४४, १०
 स हि क्षपावाँ अम्नो १, ७०, ५
 स हि क्षयेण क्षम्यस्य ७, ४६, २
 स हि क्षेमो हविर्यज्ञः १०, २०, ६
 स हि त्वं देव शश्वते ९, ९८, ४
 स हि युता विद्युता १०, ९९, २
 स हि धुमिर्जनानां ५, १६, २
 स हि द्वरो द्वग्नि १, ५२, ३
 स हि धीमिर्हन्वो अस्त्युम ६, १८, ६
 स हि पुरु चिदोजसा १, १२७, ३; साम. १८१५
 स हि यो मानुषा युगा ६, १६, २३
 स हि रत्नाति दाक्षुपे ५, ८२, ३
 स हि विश्वाति पार्थिवा ६, १६, २०
 स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको ६, ४५, २०
 स हि वेदा वसुधितिं ४, ८, २
 स हि शर्धो न मारुतं १, १२७, ६
 स हि शुचिः शतपत्रः ७, ९७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 स हि श्रवस्त्युः सद्नाति १, ५५, ६
 स हि व्मा जरितृभ्य आ ९, २०, २; साम. ९६९
 स हि व्मा धन्वाक्षितं ५, ७, ७
 स हि व्मा विश्वचर्षणिः ५, २३, ४
 स हि सत्यो यं पूर्वे ५, २५, २
 स हि स्वस्वष्टपदभ्यो १, ८७, ४
 स होता यस्य रोदसी ३, ६, १०
 स होता विश्वं परि २, २, ५
 स होता सेतु ४, ८, ४
 सहोमिर्विधं परि चक्रमू १०, ५६, ५
 सहो पु णो वज्रहस्तैः ८, ७, ३२
 साकं यक्षम प्र पत १०, ९७, १३; वा. य. १२, ८७; तै. सं. ४, २, ६, ४
 साकंयुजा शकुनस्येव १०, १०६, ३
 साकं वदन्ति बहवो ९, ७२, २
 साकं हि शुचिना शुचिः २, ५, ४
 साकं जातः क्रतुना २, २२, ३; साम. १४८७
 साकं जाताः सुभ्यः ५, ५५, ३
 साकंजानां सप्तममाहुः १, १६४, १५, अथर्व. २, ९, १६; तै. ब्रा. १, ३, १, नि. १४, १९
 साकमुश्रो मज्यन्त २, ९३, १, साम. ५३८; १४१८
 सातिनं वोऽमवती १, १६८, ७
 सा ते अग्ने शंतमा ८, ७४, ८

सा ते जीवातुरुत तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १२
 सा युक्तेषुक्षिनी वृहत् ८, ७४, ९
 साधुर्न गृधुरस्तेव १, ७०, ११
 साध्वपांसि सनता २, ३, ६
 साध्वर्वा अतिथिनीः १०, ६८, ३; अथर्व. २०, १६, ३
 साध्वीमकर्देववीतिं १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
 सा नो अद्य यस्या वयं १०, १२७, ४
 सा नो अद्या भरहसुः ५, ७९, ३; साम. १७४२
 सा नो विश्वा अति द्विषः ६, ६१, ९
 सांतपना इदं हविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७, ७७, १, तै. सं. ४, ३, १३, ३
 साम द्विर्वा महि ४, ५, ३
 सामग्न्युराये निधिमत् १०, ५९, २
 सा मा सत्योक्तिः परि पातु १०, ३७, २
 सा वसु दधती श्वसुराय १०, ९५, ४
 सा वह योक्षभिः ६, ६४, ५
 सा विट सुवीरा मरुक्षिरस्तु ७, ५६, ५
 सास्या अरं प्रथमं २, १८, २
 सास्या अरं बाहुभ्यां २, १७, ६
 सास्याकभिरतरी न शूयैः ६, १२, ४; नि. ६, १५
 साया ये सन्ति मुष्टिहेव हस्तः ८, २०, २०
 साङ्गान्श्विवा अभियुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
 सिंहं नसन्त मध्वो ९, ८९, ३
 सिंहा हव नानवति १, ६४, ८
 सिञ्जन्ति नमसावतं ८, ७२, १०; साम. १६०४
 सिध्ना अग्ने धियो अस्मे १०, ७, ४
 सिनीवाळिं पृथुष्टुके २, ३२, ६; अथर्व. ७, ४६, १; वा. य. ३४, १०; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. ११, ३२
 सिधुर्न क्षोदः १, ६६, १०
 सिधुर्न क्षोदः सिमीवाँ २, २५, ३
 सिधुर्न वाँ रसया ४, ४३, ६
 सिधुर्न प्रवण आश्रया ६, ४६, १४
 सिधोर्न प्रवणे निज्ञ ९, ६९, ७
 सिधोर्न प्राध्वने ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
 सिधुर्न सा वाँ सुमतिश्चानि ७, ७०, २
 सिधुर्न न ऊर्जस्यस्य पुष्टेः ५, ४१, २०; नि. ११, ४९
 सिधुर्न सत्यो रयीणां ९, ४७, ५
 सीदन्तस्ते वयो यथा ८, २१, ५; साम. ४०७
 सीद होताः स्व द लोके ३, २९, ८; वा. य. ११, ३५; तै. सं. ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३

सीरा पुत्रास्ति कवयो १०, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १;
वा. य. १२, ६७; तै. सं. ४.२, ५, ५

सुकुमारीः सुखो ४, २. १७; अथर्व. १८, ३, २२

सुकिंशुकं शस्मलि १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ६१;
नि. १२, ८

सुकुम्भुपाणिः स्वर्गो ३, ५४, १२

सुभेप्रिया सुगायुया १, ९७, २; अथर्व. ४, ३३, २; तै. आ.
६, ११, १

सुखं रथं युयुजे सिन्धुः १०, ७५, ९

सुगः पन्था अमृशरः १, ४१, ४

सुगन्धो नो वाजी स्वस्थं पुंसः १, १६२, २२; वा. य. २५, ४२;
तै. सं. ४, ६, ९, ४

सुगले अग्ने सनवितो ७, ४२, २

सुगुरसः सुहिरण्यः १, १२५, २; नि. ५, १९

सुगोत ते सुपथा पर्वते ६, ६४, ४

सुगो हि वो अर्यमन् २, २७, ६

सुख्योतिषः सूर्यं दक्षपितृन् ६, ५०, २

सुत इवर् निमिष्क इन्द्र ६, २३, १

सुत इन्द्रो पवित्र आ ९, ९९, ८

सुत इन्द्राय वायवे ९, ३४, २

सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३

सुत एति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१

सुतः सोमो अमृतादिन्द्र ६, ४१, ४

सुतपात्रं सुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०, ६९, ३

सुतंभरो यजमानस्य सप्त ५, ४४, १३

सुता अनु स्वमारजो ९, ६३, ६

सुता इन्द्राय वज्रिणे ९, ६३, १५

सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय ९, ३३, ३; साम. ७६६

सुता इन्द्राय वायवे सोमामो ५, ५१, ७

सुतावन्तस्त्वा वयं ८, ६५, ६

सुतासो मधुमत्तमाः ९, १०१, ४; साम. ५४७. ८७२;
अथर्व. २०, १३७, ४

सुते अश्वरे अग्नि वाचं १०, ९४, १४

सुतेसुते ग्योक्ते १, ९, १०; अथर्व. २०, ७१, १६

सुश्रामाणं वृथिवीं छां १०, ६३, १०; अथर्व. ७, ६३, ३; वा. य.
२१, ६; तै. सं. १, ५, ११, ५

सुवक्षो दक्षैः क्रतुना १०, ९१, ३

सुवासे दक्षा वसु बिभ्रता १, ४७, ६

सुदेवः समहासति ५, ५३, १५

सुदेवा स्व काण्वायुना ८, ५५, ४

सुदेवो अद्य प्रपतेद् १०, ९५, १४; शा. भा. ११, ५, १, ८;
नि. ७, ३

सुदेवो अग्नि वरुण ८, ६९, १२; अथर्व. २०, ९२, २;
नि. ५, २७

सुनिर्मथा निर्मथितः ३, २९, १२

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे २, २३, ४

सुनीथो वा स मर्यो ८, ४६, ४; साम. २०६

सुनोता मधुमन्तमं सोमं २, ३०, ६

सुनोता सोमपात्रे सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; अथर्व.
६, २, ३

सुन्वन्ति सोमं रथिरासो १०, ७६, ७

सुपर्ण इत्था नखमासि १०, २८, १०

सुपर्ण वस्त्रे मृगो ६, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं.

४, ६, ६, ४; नि. २, ५; ९, १९

सुपर्ण विप्राः कवयो १०, ११४, ५

सुपर्णा एत आसते १, १०५, ११

सुपर्णा वाचमक्रनोप १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३

सुपेशसं सुखं रथं १, ४९, २

सुपेशसं माव सृजन्त्यस्तं ५, ३०, १३

सुप्रतीके वयोवृद्धा ५, ५, ६

सुप्रवाचनं तव वीर २, १३, ११

सुप्रवागं सुवीर्यं ८, २२, १८

सुप्रवीरस्तु स क्षयः ७, ६६, ५, साम. १३५२

सुप्रव्यः प्राशुपाळ ४, २५, ६

सुप्रैतुः स्वयवसो १, १९०, ६

सुप्रह्माणं देववन्तं १०, ४७, ३; तै. भा. २, ५, ६, १

सुभगः स प्रययवो १, ८६, ७

सुभगः स व ऊतिषु ८, २०, १५

सुभगाजो देवाः कृणुत १०, ७८, ८

सुमङ्गलीरिषं वशुः १०, ८५, ३३; अथर्व. १४, २, २८

सुयुगिभरः सुवृता ३, ५८, ३

सुयुगवदन्ति प्रति ३, ५८, २

सुरथो आतिथिग्रे ८, ६८, १६

सुरुक्मे हि सुपेशसाधि १, १८८, ६

सुरूपकृतुसूतये १, ४, १; साम. १६०; १०८७; अथर्व.
२०, ५७, १; ६८, १

सुविज्ञानं चिकितुषे ७, १०४, १२; अथर्व. ८, ४, १२

सुवितस्य मनामहेऽति ९, ४१, २; साम. ८९३

सुविहृतं सुनिरजं १, १०, ७

सुवीरं रथिमा भर ६, १६, २९

सुवीरस्ते जजिता मन्वत ४, १७, ४

सुवीरासो वयं धना ९, ६१, २३
 सुवीर्यं स्वयं सुगन्धं ८, १२, ३३
 सुवृद्धयो वतते यन् १, १८३, २
 सुशसो बोधि गृणते १, ४४, ६
 सुशिर्ये वृहती मही ९, ५, ६
 सुशेवो नो मृळयाकुः ८, ७२, ७
 सुषहा सोम तानि ९, २९, ३; साम. १७६७
 सुषुप्तांसं कृमवस्तद्वृच्छ १, १६१, १३
 सुषुप्तांसं न निश्चिंतेरुपस्थे १, ११७, ५
 सुषुमा यातमद्विभिः १, १३७, १
 सुषोमे शर्यणावति ८, ७, २९
 सुष्टुमो वां वृषण्वस् ५, ७५, ४
 सुष्टामा रथः सुयमा १०, ४४, २; अथर्व. २०, ९४, २
 सुष्टवाणां हन्त स्तुममि १०, १४८, १; साम. ३१६
 सुष्टवाणां व्यद्विभि ९, १०१, ११; साम. ११०३
 सुसंकाशा मानृमृष्टेव १, १२३, ११
 सुसंस्कृत् स्त्रीक प्रतीक ७, ३, ६
 सुसंदां स्वा वयं प्रति पश्येम १०, १५८, ५
 सुसंदां स्वा वयं मचवन् १, ८२, ३; वा. य. ३, ५२, १; तै. सं. १, ८, ५, १
 सुसमिद्धाय शोचिषं ५, ५, १; वा. य. ३, २
 सुषमिद्धो न आ वह १, १३, १; साम. १३४७
 सूक्तवाकं प्रथमम् १०, ८८, ८
 सूक्तेभिर्वो वचोभिः ५, ४५, ४
 सुनोर्मानेनाश्विना गृणाना १, ११७, ११
 सुयवसाज्ञगवती १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११; ९, १०, २०; नि. ११, ४४
 सुर ढपाके तन्वं दधानो ४, १६, १४
 सुरभक्तं प्र वृहत् १, १३०, ९
 सुरभ्रिदा हरितो अस्य १०, ९२, ८
 सुरभ्रिद्रथं परितकम्पायां ५, ३१, ११
 सुरो न यस्य दशतिररंभाः ६, ३, ३
 सूर्यं चक्षुर्गच्छतु १०, १६, ३; अथर्व. १८, २, ७; तै. आ. ६, १, ४, ७, ३
 सूर्यरश्मिर्हर्षिकेशाः १०, १३९, १; वा. य. १७, ५८; तै. सं. ४, ६, ३, ३
 सूर्यस्थेव रश्मयो द्रावयित्वा ९, ६९, ६; साम. १३७०; नि. ७, २
 सूर्यस्थेव वक्षथो ज्योतिरेषां ७, ३३, ८; नि. ११, २०
 सूर्याचन्द्रमसौ पाता १०, १९०, ३; तै. आ. १०, १, १४
 सूर्याया-वहसुः प्रागात् १०, ८५, १३; अथर्व. १४, १, १३

सूर्याये देवेभ्यो १०, ८५, १७; अथर्व. १४, २, ४६
 सूर्ये विषमा सज्जामि १, १९१, १०
 सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां १, ११५, २; अथर्व. २०, १०७, १५; तै. आ. २, ८, ७, १
 सूर्यो नो दिवस्थातु १०, १५८, १
 सूर्यो रश्मिं यथा सृजा ८, ३२, २३
 सृजः सिद्धिं हिना १०, १११, ९
 सृजन्ति रश्मिमोजसा ८, ७, ८
 सृजो महीनिद्र या २, ११, २
 सृण्वेव जभेरी १०, १०६, ६; नि. १३, ५
 सृष्टिगर्भो रथस्त्वया ७, १, १४; तै. आ. २, ५, ३, ३
 सृष्टिर्गो वनुष्यतो ७, १, १५
 सृष्टे अस्तु सुभगः ४, ४, ७; तै. सं. १, २, १४, ३
 सृष्टो अस्तु मरुतः ७, ४०, ३
 सृष्टमवो यमवध ४, ३७, ६
 सेनेव सृष्टामं दधा १, ६६, ७; नि. १०, २१
 सेनं नः काममा पृग १, १६, ९
 सेनं नः स्वीममागहि १, १६, ५
 सेनां वेतु वषट्कृतिस्त्व ७, १५, ६
 सेनामविद्धि प्रमृतिं २, २४, १
 सेहान उग्र पृतना ८, ३७, २
 सेनानीकेन सुविद्वद्वो २, ९, ६; तै. सं. ४, ३, १३, २
 सो अग्र इजे शशमे च मतेः ६, १, ९; तै. आ. ३, ६, १०, ४
 सो अग्र एना नमसा ७, ९३, ७
 सो अग्रयो वसुगुणे ५, ६, २; साम. १७३९; वा. य. १५, ४२
 सो अग्रे अङ्गा हरिः ९, ८६, ४२
 सो अङ्गिरसां उचया २, २०, ५
 सो अङ्गिराभिः १, १००, ४
 सो अङ्गा दाक्षयवो ८, १९, ९
 सो अप्रतीति मनवे २, १९, ४
 सो अभियो न यवस १०, ९९, ८
 सो अर्णवो न नद्यः १, ५५, २
 सो अर्षेन्द्राय पीतये ९, ६२, ८; साम. ९८०
 सो अस्य वज्रो हतिर्तो १०, ९६, ३; अथर्व. २०, ३०, ३
 सो अस्य विशे महि शर्म ९, ८६, १५
 सो चिन्तु अत्रा क्षुमती १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, २०
 सो चिन्तु वृष्टिर्ध्या १०, २३, ४; अथर्व. २०, ७३, ५
 सो चिन्तु सकृदा नर्य हनः १०, ५०, २
 सोता हि सोममद्विभिः ८, १, १७
 सोदक्ष सिन्धुमतिगान् २, १५, ६
 सोम इद्रा सुवो अस्तु ८, ६६, १५

सोम उ बुवाणः सोमृभिः ९, १०७, ८; साम. ५१५; ९९७
 सोम एकैभ्यः पवते १०, १५४, १; अथर्व. १८, २, १४;
 तै. आ. ६, ३, २
 सोमं राजानमवसे १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व.
 ३, १०, ४; वा. य. ९, २६; तै. सं. १, ७, १०, ३
 सोमः पवते जनिता ९, ९६, ५; साम. ५२७; ९४३;
 नि. १४, १२
 सोमः पुनान ऊर्मिणाभ्यो ९, १०६, १०; साम. ५७२; ९४०
 सोमः पुनानो अर्धति ९, १३, १; साम. ११८७
 सोमः पुनानो अश्वयं ९, ११०, १०
 सोमः प्रथमो त्रिविदे १०, ८५, ४०; अथर्व. १४, २, ३
 सोमः सुतो धारयात्सो ९, ९७, ४५
 सोम गीर्भिष्ट्वा बयं १, ९१, ११; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १;
 तांभ्य ब्रा. १, ५, ७
 सोमं गावो धेनवो ९, ९७, ३५; साम. ८६०; नि. १४, १५
 सोममन्य उपासद्व ६, ५७, २
 सोममिन्द्रा वृत्स्पती ४, ४९, ६
 सोमं मन्यते पयिवान् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३;
 नि. ११, ४
 सोम यास्ते मयोभुव १, ९१, ९; तै. सं. ४, १, ११, १
 सोम राजन्मृकया नः ८, ४८, ८
 सोम रारन्धि नो हृदि १, ९१, १३; तांभ्य ब्रा. १, ५, ६
 सोमस्य धारा पवते ९, ८०, १
 सोमस्य सा तवसं वक्ष्यसे ३, १, १
 सोमस्य मिश्रावरुणादित्वा ८, ७२, १७
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२
 सोमा अक्षप्रमाशवो ९, २३, १
 सोमा अक्षमिन्द्रवः ९, १२, १; साम. ११९६
 सोमाः पवत इन्द्रवो ९, १०१, १०; साम. ५४८; ११०१
 सोमानं स्वरणं १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य.
 ३, २८; तै. सं. १, ५, ६, ४; तै. आ. १०, १, ११; नि. ६, १०
 सोमाप्यणा जनना रयीणां २, ४०, १; तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमाप्यणा रजसो विमानं २, ४०, ३; तै. सं. १, ८, २२, ५;
 तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 सोमारुद्रा धारयेथाम् ६, ७४, १
 सोमारुद्रा युवमेताम्यस्ये ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४२, २;
 तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमारुद्रा वि वृहत् ६, ७४, २; अथर्व. ७, ४२, १; तै. सं.
 १, ८, २२, १
 सोमासो न ये सुताः १, १६८, ३
 सोमेनादित्या बलिनः १०, ८५, २; अथर्व. १४, १, २

सोमो अर्धति धर्गसिः ९, २३, ५
 सोमो अश्मभ्यं द्विपदे ३, ६२, १४
 सोमो जिगाति गातुवित् ३, ६२, १३; तै. सं. १, ३, ४, १
 सोमो दद्वृक्षवर्धाय १०, ८५, ४१; अथर्व. १४, २, ४
 सोमो देवो न सूर्यो ९, ६३, १३
 सोमो भेजुं सोमो १, ९१, २०; वा. य. ३४, २१; तै. ब्रा.
 २, ८, ३, १
 सोमो न वेधा ऋतं १, ६५, १०
 सोमो मीद्वान्पवते ९, १०७, ७
 सोमो राजा प्रथमो मङ्गं १०, १०९, २; अथर्व. ५, १७, २
 सोमो वधयुरभवत् १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १, ९
 सोपामविन्द्रस्य स्वः १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९
 स्रग्भीक्ष्वां १, १२१, २
 खरीरु त्वज्जवति ७, १०१, ३
 स्तरीर्धसूत १०, ३१, १०
 स्तवा जु त इन्द्र पूष्यो २, ११, ६
 स्तविष्यामि त्वामहं १, ४४, ५
 स्तीर्णं ते बर्हिः सुत ३, ३५, ७
 स्तीर्णं बर्हिरुप नो याहि १, १३५, १
 स्तीर्णा अस्य संहतो ३, १, ७
 स्तीर्णं बर्हिषिः समिधाने अग्रा ऊर्ध्वो ४, ६, ४
 स्तीर्णं बर्हिषिः समिधाने अग्रा सूक्तेन ६, ५२, १७
 स्तुत इन्द्रो मधवा यद् ४, १७, १९
 स्तुतश्च यास्वा वर्धमि ८, २, २९
 स्तुतासो नो मरुतो १, १७१, ३
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य ६, ५१, ३
 स्तुषे जनं सुभ्रतं नव्यसीभिः ६, ४९, १
 स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ६, ६२, १
 स्तुषेयं पुरुषपंसं १०, १२०, ६; अथर्व. ५, २, ७;
 २०, १०७, ९; नि. ११, २१
 स्तुषे सा वां वरुण मिश्र १, १२२, ७
 स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्य ५, ५३, १६
 स्तुहि श्रुतं विपश्चितं ८, १३, १०
 स्तुहि श्रुतं गर्तसर्वं युवानं २, ३३, ११; अथर्व. १८, १, ४०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ३
 स्तुहि स्तुहीदेते चा ते ८, १, ३०
 स्तुहीन्द्रं वयश्चवत् ८, २४, २२; अथर्व. २०, ६६, १
 स्तृणानासो यतसुचो १, १४२, ५
 स्तृणीत बर्हिरासुवत् १, १३, ५
 स्तंगो न क्षामसेति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९
 स्तेनं राघ सारमेय ७, ५५, ३

स्तोता यत्ने अनुव्रत ८, १३, १९
स्तोता यत्ने विचर्षणिः ८, १३, ६
स्तोत्रं राधानां पते १, ३०, ५; साम. १६००, अथर्व.
२०, ४५, २

स्तोत्रमिन्द्राय गायत ८, ४५, २१
स्तोत्रमिन्द्रो मरुतः ६, ५२, ११
स्तोत्रे राये हरिर्वा ९, ९७, ६
स्तोमं वो अथ रुद्राय १०, ९२, ९
स्तोमं जुषेथां युवशेष कन्वे ८, ३५, ५
स्तोमं त इन्द्र विमदा १०, २३, ६
स्तोमा आंसन् प्रतिययः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
स्तोमासस्वा गौरिबीतेरवधन् ५, २९, ११
स्तोमासस्वा विचारिणी ५, ८४, २; तै. सं. २, २, १२, ३
स्तोमेन हि दिवि देवास्तो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
स्त्रियः सतीस्तां १, १६४, १६; अथर्व. ९, १५, १; तै. आ.
१, ११, ४; नि. ५, १, १४, २०

स्त्रियं दृष्ट्वाय कितव १०, ३४, ११
स्त्रियो हि दास आयुधानि ५, ३०, ९
स्त्रियं हि जानमेवां १, ३७, ९
स्त्रियं मनश्चक्रे ५, ३०, ४
स्थिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
स्थिरा वः सन्तुवायुधा १, ३९, २
स्थिरेभिर्हृगैः पुरुष २, ३३, ९
स्थिरा गावो भवतां ३, ५३, १७
स्थूरं राधः शताश्वं ८, ४, १९; नि. ६, २२
स्थूरस्व रायो बृहतो ४, २१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
स्पधन्ते वा उ देवहृषे ७, ८५, २
स्पर्हां यस्व श्रियो हस्ते ७, १५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
स्पृष्टुं धिर्न आ गहि ८, ३४, ६
स्वदभीष्टु कणावन्ता ८, २५, २४
स्वदेतया सुकीर्त्ता ८, २६, १९
स्वाम तै त इन्द्र ये त २, ११, १३
स्वाम वो मनवो देववीतये १०, ६६, १२
स्युमना वाच उदियति १, ११३, १७
स्योना पृथिवि भवा १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९;
वा. य. ३५, २१; ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०;
नि. ९, ३२

स्वके द्रष्टव्य धमत ९, ७३, १
सुवेव यस्य हरिणी १०, ९६, ९; अथर्व. २०, ३१, ४
स्व आ दमे सुदुवा यस्य २, ३५, ७
स्व आ यस्तुभ्यं दम १, ७१, ६

स्वः स्वाय धायसे २, ५, ७
स्वप्नयो वो अग्निभिः ८, १९, ७
स्वप्नयो हि वार्य १, २६, ८
स्वदस्व इष्या समिषो ३, ५४, २२
स्वधामनु भियं नरो ८, २०, ७
स्वध्वरा करति जातवेदा ७, १७, ४
स्वध्वरास्तो मधुमन्तो ४, ४५, ५
स्वना न यस्य भामासः १०, ३, ५
स्वनो न वोऽमवाग्नेजयद्बुवा ५, ८७, ५
स्वप्नेनाभ्युष्या सुसुरि २, १५, ९
स्वयं यजस्व दिवि देव १०, ७, ६
स्वयं कविर्विधत्ति ९, ४७, ४
स्वयं चित्स मन्वते ८, ४, १२
स्वयं दधिधे तविर्वी यथा ५, ५५, २
स्वयुग्मिन्द्र स्वराळसि ३, ४५, ५
स्वरन्ति स्वा सुते नरो ८, ३३, २; साम. ८६५, अथर्व.
२०, ५२, २; ५७, १५
स्वर्जितं महि मन्दानं १०, १६७, २
स्वर्जेषे भर आप्रस्य १, १३२, २
स्वर्णरमन्तरिक्षाणि १०, ६५, ४
स्वर्णवस्तोरुषसाम् ७, १०, २
स्वर्भानोरुध यदिन्द्रमायाः ५, ४०, ६
स्वयं देवि सुदतीकं ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
स्वष्टुवं हि स्वामहमिन्द्र १०, ३८, ५
स्वष्ट्वा यशसा यातमवाङ् ७, ६९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
स्वश्वा सिन्धुः सुरथा १०, ७५, ८
स्वसा स्वस्त्रे उयायस्यै १, १२४, ८
स्वस्तये वाजिमिध्व ३, ३०, १८
स्वस्तये वायुसुप ब्रवामहे ५, ५१, १२
स्वस्तिदा विशस्पतिः १०, १५२, २; अथर्व. १, २१, १;
तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, ९
स्वस्ति न इन्द्रो बृहदवाः १, ८९, ६; साम. १८७५,
वा. य. २५, १९; तै. आ. १, १, १; २१, ३;
१०, १, ९
स्वस्ति नः पथ्यासु १०, ६३, १५
स्वस्ति नो दिवो अग्ने १०, ७, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
स्वस्ति नो मिमीतामग्निना ५, ५१, ११
स्वस्ति पन्थामसु चरेम ५, ५१, १५
स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति ५, ५१, १४
स्वस्तिरिद्धि प्रपये अहा १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
स्वादुषः सोमा आ याहि ८, २, २८

वादिष्ठया मदिष्ठया ९, १, १, साम. ४६८, ६८९, वा. य.
२६, २५, नि. ११, ३

स्वाधुः पवस्व दिव्याय ९, ८५, ६

स्वाधुषसदः पितरो वयो ६, ७५, ९; वा. य. २९, ४६;
तै. सं. ४, ६, ६, ३

स्वाधुषिकलायं मधुमो ६, ४७, १; अथर्व. १८, १, ४८

स्वाधुष्टे अस्तु संसुदे ८, १७, ६; अथर्व. २०, ४, ३

स्वादो पितो मधो पितो १, १८७, २

स्वादोरभक्षि वयसः ८, ४८, १

स्वादोरिथा विष्वतो १, ८४, १०; साम. ४०९, १००५;
अथर्व. २०, १०९, १

स्वाधो दिव आ सस १, ७२, ८; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०

स्वाधो वि कुरो देवयन्तो ७, २, ५

स्वाधुषं स्ववसं सुनीथ १०, ४७, २

स्वाधुषः पवते देव इन्द्रः ९, ८७, २; साम. ६७८

स्वाधुषः सोमभिः पृथमानो ९, ९६, १६

स्वाधुषस्य ते सतो ९, ३१, ६

स्वाधुषास इधिमणः ७, ५६, ११

स्वाधुर्देवस्यामृतं यदी १०, १२, ३; अथर्व. १८, १, ३२

स्वाहा कृतस्य सुम्पते ८, ३५, २४

स्वाहा कृतान्या गङ्गाय १, १४२, १३

स्वाहाग्नये वरुणाय ५, ५, ११

स्वाहा यज्ञं कृणोतने १, १३, १२

स्विधमा यद्वनधितिः १, १२१, ७

हंसः क्षुचिषद्वसु ४, ४०, ५; वा. य. १०, २४, १२, १४;
तै. सं. १, ८, १५, २; ४, २, १, ५; तै. भा.
१०, १०, २

हंसा इव कृणुथ श्लोकं ३, ५३, १०

हंसा इव अणिशो ३, ८, ९

हंसाविष पतथो ८, ३५, ८

हंसासो वे वा मधुमन्तो ४, ४५, ४

हंसैरिव सखिभिः १०, ६७, ३; अथर्व. २०, ९१, ३;
तै. सं. ३, ४, ११, ३

हतं च शत्रून्पततं च ८, ३५, १२

हत वृत्तं सुदानव १, २३, ९

हतो वृत्राण्यार्या ६, ६०, ६; साम. ८५५

हत्वाय देवा असुरान्यदाय १०, १५७, ४; अथर्व. २०, ६३, २

हनामैर्नो इति स्वष्टा १, १६१, ५

हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः ८, २, ३२

हन्ता वृत्रमिन्द्रः ७, २०, २

हन्ताहं पृथिवीमिमां १०, ११९, ९; नि. १, ४

हन्तो तु किमाससे ८, ८०, ५

हयो जाये मनसा १०, ९५, १; शा. ब्रा. ११, ५, १, ६

हयो देवा धृयमिद २, २९, ४

हयो नरो मरुतो मृतता ५, ५७, ८; ५८, ८

हयो न विद्वो अयुजि ५, ४६, १

हरयो धूमकेतवो ८, ४३, ४

हरिं हि योनिमभि १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३०, २

हरिः सृजनः पथ्याम् ९, ९५, २

हरित्वा वर्चसा सूर्यस्य १०, ११२, ३

हरिं मृज्जन्त्यरुधो न २, ७२, १

हरिमशाहर्हरी १०, ९६, ८; अथर्व. २०, ३१, ३

हरी तु कं रथ इन्द्रस्य २, १८, ३

हरी तु त इन्द्र वाजयन्ता २, ११, ७

हरी न्वस्य या वने १०, २३, २

हरी यस्य सुयुजा विप्रता १०, १०५, २

हर्यन्नुषसमन्वैयः ३, ४४, २

हर्यन्धं सत्पतिं ८, २१, १०; अथर्व. २०, १४, ४; ६२, ४

हव एषामसुरो १०, ७४, २

हवं त इन्द्र महिमा ७, २८, २

हवन्त व त्वा हव्यं ७, ३०, २

हविर्हविधमो महि ९, ८३, ५

हविषा जारो अषां १, ४६, ४; नि. ५, २४

हविष्कृणुष्वमा गमत् ८, ७२, १

हविष्णाम्तमजरं १०, ८८, १; नि. ७, २५

हवीमभिर्हवते यो हविभिः २, ३३, ५

हवे त्वा सूर वदिते ८, १३, १३

हव्यवाकभिरजराः ५, ४, २; तै. सं. ३, ४, ११, १

हस्काराद्विषुतस्पर्धतो १, २३, २२

हस्ताभ्युतेभिरद्विभिः ९, ११, ५; साम. १४४५

हस्ताभ्यां दशशालाभ्यां १०, १३७, ७; अथर्व. ४, १३, ७

हस्ते वधानो मृग्या १, ६७, ३

हस्तेनैव प्राज्ञा १०, १०९, ३; अथर्व. ५, १७, ३

हस्तेनैव शक्तिमभि २, ३९, ७

हारिद्रवेव पतथो वनेदुष ८, ३५, ७

हिक्कृण्वती वसुधानी १, १६४, २७; अथर्व. ७, ७३, ८;

९, १०, ५; नि. ११, ४५

हितो न सतिरभि ९, ७०, १०

हिनीता नो अप्वरं १०, ३०, ११; नि. ६, २२

हिन्वन्ति सूरमुखयः पवमानं ९, ६७, ९

हिन्वन्ति सूरमुखयः स्वरासो ९, ६५, १; साम. ९०४

हिम्बानासो रथा इव ९, १०, २; साम. ११२०
 हिम्बानो वाचमिष्यसि ९, ६४, ३; साम. ९६०
 हिम्बानो हेतुमिष्यत ९, ६४, २९; साम. ६५५
 हिमेनाग्निं प्रतमवारवेधां १, ११६, ८; नि. ६, ३६
 हिमेव पर्णां मुषिता वनानि १०, ६८, १०; अथर्व. २०, १६, १०
 हिरण्यकर्णं मणिमीढं १, १२२, १४
 हिरण्यकेशो रजसो १, ७९, १; तै. सं. ३, १, ११, ४
 हिरण्यगर्भः समवर्ततामे १०, १२१, १; अथर्व. ४, २७, वा. य.
 १३, ४; २३, १; २५, १०; तै. सं. ४, १, ८, ३; २, ८, १; २, ८, १; २, ८, १;
 तांश्च ब्रा. १, ९, १२; नि. १०, २३
 हिरण्यवल्गुमधुवर्णो ५, ७७, १
 हिरण्यवल्गुं सुखिवर्णं ५, २, ३
 हिरण्यमिर्णिगयो अस्व ५, ६२, ७
 हिरण्यपाणिः सविता विचरर्षिः १, ३५, ३; वा. य. ३४, २५
 हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वः ३, ५४, ११
 हिरण्यपाणिमृतये १, २२, ५; वा. य. २२, १०; तै. सं.
 १, ४, २५, १; २, २, १२, २
 हिरण्ययी अरणी १०, १८४, ३; वा. ब्रा. १४, ९, ४, २१
 हिरण्ययी वां रभिः ८, ५, २९
 हिरण्ययेन पुरुभू ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
 हिरण्ययेन रथेन ब्रह्म ८, ५, ३५
 हिरण्ययेभिः पविभिः १, ६४, ११
 हिरण्यरूपः स हिरण्यसदृग् २, ३५, १०; नि. ३, १६
 हिरण्यरूपमुषसां मृष्टौ ५, ६२, ८; वा. य. १०, १६; तै. सं.
 १, ८, १२, ३; नि. ३, ५
 हिरण्यशृङ्गोऽस्यो अस्व १, १६३, ९; वा. य. २९, २०; तै. सं.
 ४, ६, ७, ४

हिरण्यवस्तुपः सवितर्वेधा १०, १४९, ५; नि. १०, ३३
 हिरण्यहस्तमग्निना राणा १, ११७, २४
 हिरण्यहस्तो असुरः १, ३५, १०; वा. य. ३४, २६
 हुवे वः सुषोष्मानं २, ४, १
 हुवे वः सुतुं सहसो ६, ५, १
 हुवे वातस्वनं कविं ८, १०२, ५; तै. सं. ३, १, ११, ८
 हुवे वो देवीमदितिं ६, ५०, १
 हुवीयमानो अप हि मद् ५, २, ८
 हुसु पीतासो युध्यन्ते ८, २, १२; नि. १, ४
 हुदा तष्टु मनसो १०, ७१, ८; नि. १३, १३
 हुविष्णुस्त आसते १०, २५, २
 हुविः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, २७, ३
 हुताजनिष्ट चेतनः २, ५, १
 हुता देवो अमर्त्यः ३, २७, ७; साम. १४७७; नि. ६, ७
 हुताध्वयुरावया १, १६२, ५; वा. य. २५, २८; तै. सं. ४, ६, ८, २
 हुता निषतो मनोरप्ये १, ६८, ७
 हुतायक्षद्रनिनो १, १३९, १०
 हुतारं विश्वेदसं १, ४४, ७
 हुतारं सप्तशृङ्गो यजिहं १, ५८, ७
 हुतारं चित्ररथं १०, १, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 हुतारं त्वा हृणीमहे ५, २०, ३
 हुत्रादहं वरुण विम्बदाय १०, ५१, ४
 हुदं न हि त्वाम्युषम्युमंभः १, ५२, ७
 हुवा इव कुशयः सोमधानाः ३, ३६, ८
 ह्यामसि त्वेन्द्र बाहि ६, ४१, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 ह्यामि देवां अयातुः ७, ३४, ८
 ह्याम्यामि प्रथमं स्वस्तये १, ३५, १

